ADMINISTRATĪVĀ PROCESA LIKUMA KOMENTĀRI

A un B daļa

Sagatavojis autoru kolektīvs
Dr.iur. J. Briedes zinātniskajā redakcijā

TNA TIESU NAMU AĢENTŪRA

SHOUT
SHARE
IT

Annotation

Sagatavojis autoru kolektīvs dr. jur. J.Briedes zinātniskajā redakcijā

Administratīvā Procesa Likuma komentāri A un B daļa

grāmata atsūtīta no "Failiem lv servera un var būt ka noskanēta bija labi, bet ir slikti atpazīta. PDF fails bija milzīgs, 390 mb, bet daudzas lappuses parādījās kā tukšas, iespējams, nepareizas abby finereader konfigurācijas rezultātā, vai arī, tāpēc, ka dators inficēts ar vīrusu, tāpēc, lai gan faila izmērs tika samazināts, neeksistējošu tekstu ievietot nav iespējams. Nav iespējams sazināties arī ar grāmatas skanētāju, jo nav norādīts sūtītāja epasts, bet noreply@failiem.lv adrese arī ir neeksistējoša.

Izdevniecība Tiesu namu aģentūra

Izdošanas vieta Rīga

Izdošanas gads 2013

ISBN/ISSN9789934508042

Lappušu skaits1058

Šī VAS "Tiesu namu aģentūra" grāmata ir īpaša – pirmo reizi ir sagatavoti un izdoti komentāri Administratīvā procesa likumam (APL)!

Autori:

© Kritīne Aperāne (19.-24., 26., 27., 29., 30., 35.-40, 87, 88.pants)

© Gatis Bārdiņš (9.pants)

© Inga Bērtaite (18, 25, 28, 31.-33.pants)

© Juris Bogdanovs (98.-101 .pants)

© Marina Borkoveca (41.--43 .pants)

© Līga Biksiniece-Martinova (11. un 12.pants)

© Jautrīte Briede (l.panta pirmā-trešā daļa, 6, 10, 13, 14.^{1}, 23, 37, 43,

45, 46, 48, 49, 59, 61.-63, 64.-77, 77.^{1}, 78.-80, 81.-86, 98.-101.pants)

© Edvīns Danovskis (22.pants)

© Ilze Gredzena (92.-97.pants)

© Solvita Harbaceviča (l.panta piektā daļa)

© Anita Kovaļevska (1 .panta astotā un devītā daļa un 34.pants)

© Veronika Krūmiņa (30, 36. un 40.pants)

© Egils Levits (2, 6, 14, 65. un 66.pants)

© Gatis Litvins (80.^{1} pants)

© Dace Mita (l.panta ceturtā-sestā daļa, 92.-97.pants)

© Jānis Pleps (3, 44.-50.pants)

© Daiga Rezevska (4, 15 - 17.pants)
© Māris Ruķers (54.pants)
© Artis Stučka (51.-53.pants)
© Ieva Višķere (5, 7, 8, 55.-60, 63.', 89.-91.pants)
© Arlita Zariņa (18.pants)
© Ineta Ziemele (l.panta septītā daļa un 15.pants)
Zinātniskā redaktore Dr.iur. Jautrīte Briede
Juridiskās redaktores: Mg.iur. Veronika Krūmiņa un Mg.iur. Signe Terihova
Izdevējs Baldones ielā 1B, Rīga, LV-1007,
TMA tālr.67804733
TIESU NAMU AĢENTŪRA
Tiražētājs: a/s "Poligrāfists", K.Valdemāra ielā 6
© Marina Selunska, grafiskais dizains, 2013 © Tiesu namu aģentūra, 2013
ISBN 978-9934-508-04-2

Administratīva procesa likuma komentāru autori

Kritīne Aperāne,
Mg.iur., Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta senatores palīdze, SIA "Safege Baltija" eksperte
Gatis Bārdiņš,
Mg. iur. summa cum laude, Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta senatora palīgs, LU Juridiskās fakultātes doktorants
Inga Bērtaite,
Mg.iur., Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētājas palīdze, LU Juridiskās fakultātes doktorante
Juris Bogdanovs,
Mag.iur., Nordea Bank Plc. Latvijas filiāles Juridiskā departamenta vadītājs
Marina Borkoveca,
Dr.iur., LLM (College of Europe), "Linklaters" LLP (Londona) palīgs tiesību jautājumos
Līga Biksiniece-Martinova,
Mg.iur., Administratīvās rajona tiesas tiesnese
Jautrīte Briede,
Dr.iur., Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta tiesnese, LU Juridiskās fakultātes asoc. prof.
Edvīns Danovskis,
Dr.iur., LU Juridiskās fakultātes lektors, Saeimas Juridiskā biroja

juridiskais padomnieks

Ilze Gredzena,

LL.M. *Warwick),* zvērināta advokāte Solvita Harbaceviča,

Mg.iur., Eiropas Savienības Vispārējās tiesas tiesneša palīdze Anita Kovaļevska,

Mg.iur., Administratīvās apgabaltiesas tiesnese, LU Juridiskās fakultātes lektore, LU Juridiskās fakultātes doktorante

Veronika Krūmiņa,

Mg.iur., Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāja

Egils Levits,

Prof. Dr.h.c., Assessor jur., Dipl.-Pol., Eiropas Savienības tiesas tiesnesis

Gatis Litvins,

Dr.iur., Sabiedriskās politikas centra "Providus" pētnieks, Notariāta institūta direktors, žurnāla "Jurista Vārds" tieslietu redaktors

Dace Mita,

Mg.iur., Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta tiesnese

Jānis Pleps,

Dr.iur., Saeimas Juridiskā biroja juridiskais padomnieks, LU Juridiskās fakultātes Tiesību teorijas un vēstures katedras vadītājs, docents

Daiga Rezevska,

Dr.iur., LU Juridiskās fakultātes profesore Māris Ruķers,

Mg.iur., LU Juridiskās fakultātes lektors, Juridiskā biroja "E-sabiedrības risinājumi" vadītājs

Artis Stučka,

Dr. iur., zvērināts advokāts

Ieva Višķere,

Mg.iur., Administratīvās rajona tiesas tiesnese Arlita Zariņa,

Mg.iur., Administratīvās rajona tiesas tiesnese Ineta Ziemele,

Ph.D (Cantab.), M.I.L. (Lund), LL.B (LU), Eiropas Cilvēktiesību tiesas tiesnese, palātas prezidente, RJA profesore

-
- SATURS
- A DAĻA. VISPĀRĪGIE NOTEIKUMI
- 1.nodaļa. Administratīvā procesa pamatnoteikumi
  - l. Vispārīgas piezīmes
- I. Vispārīgas piezīmes
  - c. Privātpersonas subjektīvo publisko tiesību aizskārums
- III. Subjekti, kas var būt par atbildētāju
  - 4.nodaļa. Procesuālie termiņi

    - I. Vispārīgas piezīmes
- B DAĻA. ADMINISTRATĪVAIS PROCESS IESTĀDĒ
- 5.nodaļa. Piekritiba, sadarbība un informācijās atklātība
    - IV. Iestādes kompetences institūts
    - 6.nodaļa. Administratīva procesa virzība iestāde
- III. Apstrīdama administratīvā akta spēkā esība
- I. Administratīvā akta apstrīdēšanas termiņš
- V. Izlīguma noslēgšanas noteikumi un forma
- IV. Augstākas iestādes lēmums
    - VI. Lēmuma pamatojums
    - VII. Administratīvā akta galīgais noformējums un tā pārsūdzēšana tiesā
    - I. Vispārīgas piezīmes
    - II. Spēku zaudējuša administratīva akta apstrīdēšana
    - IIL Procesuālo pārkāpumu apstrīdēšana
    - IV. Tiesību akti 1. Latvijas tiesību akti *
- notes
    - 1
    - 2
    - 3
    - 4
    - 5
    - 6
    - 7
    - 8
    - 9
    - 10
    - 11
    - 12
    - 13
    - 14
    - 15
    - 16
    - 17
    - 18
    - 19
    - 20
    - 21
    - 22
    - 23
    - 24
    - 25
    - 26
    - 27

- ○ 28
- ○ 29
- ○ 30
- ○ 31
- ○ 32
- ○ 33
- ○ 34
- ○ 35
- ○ 36
- ○ 37
- ○ 38
- ○ 39
- ○ 40
- ○ 41
- ○ 42
- ○ 43
- ○ 44
- ○ 45
- ○ 46
- ○ 47
- ○ 48
- ○ 49
- ○ 50
- ○ 51
- ○ 52
- ○ 53
- ○ 54
- ○ 55
- ○ 56
- ○ 57
- ○ 58
- ○ 59
- ○ 60
- ○ 61
- ○ 62
- ○ 63
- ○ 64
- ○ 65
- ○ 66
- ○ 67
- ○ 68
- ○ 69
- ○ 70
- ○ 71

- ○ 72
- ○ 73
- ○ 74
- ○ 75
- ○ 76
- ○ 77
- ○ 78
- ○ 79
- ○ 80
- ○ 81
- ○ 82
- ○ 83
- ○ 84
- ○ 85
- ○ 86
- ○ 87
- ○ 88
- ○ 89
- ○ 90
- ○ 91
- ○ 92
- ○ 93
- ○ 94
- ○ 95
- ○ 96
- ○ 97
- ○ 98
- ○ 99
- ○ 100
- ○ 101
- ○ 102
- ○ 103
- ○ 104
- ○ 105
- ○ 106
- ○ 107
- ○ 108
- ○ 109
- ○ 110
- ○ 111
- ○ 112
- ○ 113
- ○ 114
- ○ 115

- ○ 116
- ○ 117
- ○ 118
- ○ 119
- ○ 120
- ○ 121
- ○ 122
- ○ 123
- ○ 124
- ○ 125
- ○ 126
- ○ 127
- ○ 128
- ○ 129
- ○ 130
- ○ 131
- ○ 132
- ○ 133
- ○ 134
- ○ 135
- ○ 136
- ○ 137
- ○ 138
- ○ 139
- ○ 140
- ○ 141
- ○ 142
- ○ 143
- ○ 144
- ○ 145
- ○ 146
- ○ 147
- ○ 148
- ○ 149
- ○ 150
- ○ 151
- ○ 152
- ○ 153
- ○ 154
- ○ 155
- ○ 156
- ○ 157
- ○ 158
- ○ 159

- ○ 160
- ○ 161
- ○ 162
- ○ 163
- ○ 164
- ○ 165
- ○ 166
- ○ 167
- ○ 168
- ○ 169
- ○ 170
- ○ 171
- ○ 172
- ○ 173
- ○ 174
- ○ 175
- ○ 176
- ○ 177
- ○ 178
- ○ 179
- ○ 180
- ○ 181
- ○ 182
- ○ 183
- ○ 184
- ○ 185
- ○ 186
- ○ 187
- ○ 188
- ○ 189
- ○ 190
- ○ 191
- ○ 192
- ○ 193
- ○ 194
- ○ 195
- ○ 196
- ○ 197
- ○ 198
- ○ 199
- ○ 200
- ○ 201
- ○ 202
- ○ 203

- ○ 204
- ○ 205
- ○ 206
- ○ 207
- ○ 208
- ○ 209
- ○ 210
- ○ 211
- ○ 212
- ○ 213
- ○ 214
- ○ 215
- ○ 216
- ○ 217
- ○ 218
- ○ 219
- ○ 220
- ○ 221
- ○ 222
- ○ 223
- ○ 224
- ○ 225
- ○ 226
- ○ 227
- ○ 228
- ○ 229
- ○ 230
- ○ 231
- ○ 232
- ○ 233
- ○ 234
- ○ 235
- ○ 236
- ○ 237
- ○ 238
- ○ 239
- ○ 240
- ○ 241
- ○ 242
- ○ 243
- ○ 244
- ○ 245
- ○ 246
- ○ 247

- ○ 248
- ○ 249
- ○ 250
- ○ 251
- ○ 252
- ○ 253
- ○ 254
- ○ 255
- ○ 256
- ○ 257
- ○ 258
- ○ 259
- ○ 260
- ○ 261
- ○ 262
- ○ 263
- ○ 264
- ○ 265
- ○ 266
- ○ 267
- ○ 268
- ○ 269
- ○ 270
- ○ 271
- ○ 272
- ○ 273
- ○ 274
- ○ 275
- ○ 276
- ○ 277
- ○ 278
- ○ 279
- ○ 280
- ○ 281
- ○ 282
- ○ 283
- ○ 284
- ○ 285
- ○ 286
- ○ 287
- ○ 288
- ○ 289
- ○ 290
- ○ 291

- ○ 292
- ○ 293
- ○ 294
- ○ 295
- ○ 296
- ○ 297
- ○ 298
- ○ 299
- ○ 300
- ○ 301
- ○ 302
- ○ 303
- ○ 304
- ○ 305
- ○ 306
- ○ 307
- ○ 308
- ○ 309
- ○ 310
- ○ 311
- ○ 312
- ○ 313
- ○ 314
- ○ 315
- ○ 316
- ○ 317
- ○ 318
- ○ 319
- ○ 320
- ○ 321
- ○ 322
- ○ 323
- ○ 324
- ○ 325
- ○ 326
- ○ 327
- ○ 328
- ○ 329
- ○ 330
- ○ 331
- ○ 332
- ○ 333
- ○ 334
- ○ 335

- ○ 336
- ○ 337
- ○ 338
- ○ 339
- ○ 340
- ○ 341
- ○ 342
- ○ 343
- ○ 344
- ○ 345
- ○ 346
- ○ 347
- ○ 348
- ○ 349
- ○ 350
- ○ 351
- ○ 352
- ○ 353
- ○ 354
- ○ 355
- ○ 356
- ○ 357
- ○ 358
- ○ 359
- ○ 360
- ○ 361
- ○ 362
- ○ 363
- ○ 364
- ○ 365
- ○ 366
- ○ 367
- ○ 368
- ○ 369
- ○ 370
- ○ 371
- ○ 372
- ○ 373
- ○ 374
- ○ 375
- ○ 376
- ○ 377
- ○ 378
- ○ 379

- ○ 380
- ○ 381
- ○ 382
- ○ 383
- ○ 384
- ○ 385
- ○ 386
- ○ 387
- ○ 388
- ○ 389
- ○ 390
- ○ 391
- ○ 392
- ○ 393
- ○ 394
- ○ 395
- ○ 396
- ○ 397
- ○ 398
- ○ 399
- ○ 400
- ○ 401
- ○ 402
- ○ 403
- ○ 404
- ○ 405
- ○ 406
- ○ 407
- ○ 408
- ○ 409
- ○ 410
- ○ 411
- ○ 412
- ○ 413
- ○ 414
- ○ 415
- ○ 416
- ○ 417
- ○ 418
- ○ 419
- ○ 420
- ○ 421
- ○ 422
- ○ 423

- ○ 424
- ○ 425
- ○ 426
- ○ 427
- ○ 428
- ○ 429
- ○ 430
- ○ 431
- ○ 432
- ○ 433
- ○ 434
- ○ 435
- ○ 436
- ○ 437
- ○ 438
- ○ 439
- ○ 440
- ○ 441
- ○ 442
- ○ 443
- ○ 444
- ○ 445
- ○ 446
- ○ 447
- ○ 448
- ○ 449
- ○ 450
- ○ 451
- ○ 452
- ○ 453
- ○ 454
- ○ 455
- ○ 456
- ○ 457
- ○ 458
- ○ 459
- ○ 460
- ○ 461
- ○ 462
- ○ 463
- ○ 464
- ○ 465
- ○ 466
- ○ 467

- ○ 468
- ○ 469
- ○ 470
- ○ 471
- ○ 472
- ○ 473
- ○ 474
- ○ 475
- ○ 476
- ○ 477
- ○ 478
- ○ 479
- ○ 480
- ○ 481
- ○ 482
- ○ 483
- ○ 484
- ○ 485
- ○ 486
- ○ 487
- ○ 488
- ○ 489
- ○ 490
- ○ 491
- ○ 492
- ○ 493
- ○ 494
- ○ 495
- ○ 496
- ○ 497
- ○ 498
- ○ 499
- ○ 500
- ○ 501
- ○ 502
- ○ 503
- ○ 504
- ○ 505
- ○ 506
- ○ 507
- ○ 508
- ○ 509
- ○ 510
- ○ 511

- ○ 512
- ○ 513
- ○ 514
- ○ 515
- ○ 516
- ○ 517
- ○ 518
- ○ 519
- ○ 520
- ○ 521
- ○ 522
- ○ 523
- ○ 524
- ○ 525
- ○ 526
- ○ 527
- ○ 528
- ○ 529
- ○ 530
- ○ 531
- ○ 532
- ○ 533
- ○ 534
- ○ 535
- ○ 536
- ○ 537
- ○ 538
- ○ 539
- ○ 540
- ○ 541
- ○ 542
- ○ 543
- ○ 544
- ○ 545
- ○ 546
- ○ 547
- ○ 548
- ○ 549
- ○ 550
- ○ 551
- ○ 552
- ○ 553
- ○ 554
- ○ 555

- ○ 556
- ○ 557
- ○ 558
- ○ 559
- ○ 560
- ○ 561
- ○ 562
- ○ 563
- ○ 564
- ○ 565
- ○ 566
- ○ 567
- ○ 568
- ○ 569
- ○ 570
- ○ 571
- ○ 572
- ○ 573
- ○ 574
- ○ 575
- ○ 576
- ○ 577
- ○ 578
- ○ 579
- ○ 580
- ○ 581
- ○ 582
- ○ 583
- ○ 584
- ○ 585
- ○ 586
- ○ 587
- ○ 588
- ○ 589
- ○ 590
- ○ 591
- ○ 592
- ○ 593
- ○ 594
- ○ 595
- ○ 596
- ○ 597
- ○ 598
- ○ 599

- ○ 600
- ○ 601
- ○ 602
- ○ 603
- ○ 604
- ○ 605
- ○ 606
- ○ 607
- ○ 608
- ○ 609
- ○ 610
- ○ 611
- ○ 612
- ○ 613
- ○ 614
- ○ 615
- ○ 616
- ○ 617
- ○ 618
- ○ 619
- ○ 620
- ○ 621
- ○ 622
- ○ 623
- ○ 624
- ○ 625
- ○ 626
- ○ 627
- ○ 628
- ○ 629
- ○ 630
- ○ 631
- ○ 632
- ○ 633
- ○ 634
- ○ 635
- ○ 636
- ○ 637
- ○ 638
- ○ 639
- ○ 640
- ○ 641
- ○ 642
- ○ 643

- ○ 644
- ○ 645
- ○ 646
- ○ 647
- ○ 648
- ○ 649
- ○ 650
- ○ 651
- ○ 652
- ○ 653
- ○ 654
- ○ 655
- ○ 656
- ○ 657
- ○ 658
- ○ 659
- ○ 660
- ○ 661
- ○ 662
- ○ 663
- ○ 664
- ○ 665
- ○ 666
- ○ 667
- ○ 668
- ○ 669
- ○ 670
- ○ 671
- ○ 672
- ○ 673
- ○ 674
- ○ 675
- ○ 676
- ○ 677
- ○ 678
- ○ 679
- ○ 680
- ○ 681
- ○ 682
- ○ 683
- ○ 684
- ○ 685
- ○ 686
- ○ 687

- ○ 688
- ○ 689
- ○ 690
- ○ 691
- ○ 692
- ○ 693
- ○ 694
- ○ 695
- ○ 696
- ○ 697
- ○ 698
- ○ 699
- ○ 700
- ○ 701
- ○ 702
- ○ 703
- ○ 704
- ○ 705
- ○ 706
- ○ 707
- ○ 708
- ○ 709
- ○ 710
- ○ 711
- ○ 712
- ○ 713
- ○ 714
- ○ 715
- ○ 716
- ○ 717
- ○ 718
- ○ 719
- ○ 720
- ○ 721
- ○ 722
- ○ 723
- ○ 724
- ○ 725
- ○ 726
- ○ 727
- ○ 728
- ○ 729
- ○ 730
- ○ 731

- ○ 732
- ○ 733
- ○ 734
- ○ 735
- ○ 736
- ○ 737
- ○ 738
- ○ 739
- ○ 740
- ○ 741
- ○ 742
- ○ 743
- ○ 744
- ○ 745
- ○ 746
- ○ 747
- ○ 748
- ○ 749
- ○ 750
- ○ 751
- ○ 752
- ○ 753
- ○ 754
- ○ 755
- ○ 756
- ○ 757
- ○ 758
- ○ 759
- ○ 760
- ○ 761
- ○ 762
- ○ 763
- ○ 764
- ○ 765
- ○ 766
- ○ 767
- ○ 768
- ○ 769
- ○ 770
- ○ 771
- ○ 772
- ○ 773
- ○ 774
- ○ 775

- ○ 776
- ○ 777
- ○ 778
- ○ 779
- ○ 780
- ○ 781
- ○ 782
- ○ 783
- ○ 784
- ○ 785
- ○ 786
- ○ 787
- ○ 788
- ○ 789
- ○ 790
- ○ 791
- ○ 792
- ○ 793
- ○ 794
- ○ 795
- ○ 796
- ○ 797
- ○ 798
- ○ 799
- ○ 800
- ○ 801
- ○ 802
- ○ 803
- ○ 804
- ○ 805
- ○ 806
- ○ 807
- ○ 808
- ○ 809
- ○ 810
- ○ 811
- ○ 812
- ○ 813
- ○ 814
- ○ 815
- ○ 816
- ○ 817
- ○ 818
- ○ 819

- ○ 820
- ○ 821
- ○ 822
- ○ 823
- ○ 824
- ○ 825
- ○ 826
- ○ 827
- ○ 828
- ○ 829
- ○ 830
- ○ 831
- ○ 832
- ○ 833
- ○ 834
- ○ 835
- ○ 836
- ○ 837
- ○ 838
- ○ 839
- ○ 840
- ○ 841
- ○ 842
- ○ 843
- ○ 844
- ○ 845
- ○ 846
- ○ 847
- ○ 848
- ○ 849
- ○ 850
- ○ 851
- ○ 852
- ○ 853
- ○ 854
- ○ 855
- ○ 856
- ○ 857
- ○ 858
- ○ 859
- ○ 860
- ○ 861
- ○ 862
- ○ 863

- ○ 864
- ○ 865
- ○ 866
- ○ 867
- ○ 868
- ○ 869
- ○ 870
- ○ 871
- ○ 872
- ○ 873
- ○ 874
- ○ 875
- ○ 876
- ○ 877
- ○ 878
- ○ 879
- ○ 880
- ○ 881
- ○ 882
- ○ 883
- ○ 884
- ○ 885
- ○ 886
- ○ 887
- ○ 888
- ○ 889
- ○ 890
- ○ 891
- ○ 892
- ○ 893
- ○ 894
- ○ 895
- ○ 896
- ○ 897
- ○ 898
- ○ 899
- ○ 900
- ○ 901
- ○ 902
- ○ 903
- ○ 904
- ○ 905
- ○ 906
- ○ 907

- ○ 908
- ○ 909
- ○ 910
- ○ 911
- ○ 912
- ○ 913
- ○ 914
- ○ 915
- ○ 916
- ○ 917
- ○ 918
- ○ 919
- ○ 920
- ○ 921
- ○ 922
- ○ 923
- ○ 924
- ○ 925
- ○ 926
- ○ 927
- ○ 928
- ○ 929
- ○ 930
- ○ 931
- ○ 932
- ○ 933
- ○ 934
- ○ 935
- ○ 936
- ○ 937
- ○ 938
- ○ 939
- ○ 940
- ○ 941
- ○ 942
- ○ 943
- ○ 944
- ○ 945
- ○ 946
- ○ 947
- ○ 948
- ○ 949
- ○ 950
- ○ 951

- ○ 952
- ○ 953
- ○ 954
- ○ 955
- ○ 956
- ○ 957
- ○ 958
- ○ 959
- ○ 960
- ○ 961
- ○ 962
- ○ 963
- ○ 964

ADMINISTRATĪVĀ PROCESA LIKUMA KOMENTĀRI. A un B daļa.

Sagatavojis autoru kolektīvs. Dr.iur. J.Briedes zinātniskajā redakcijā. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2013,1058.lpp.

SATURS

ZINĀTNISKĀS REDAKTORES PRIEKŠVĀRDS

Šīs rindas tiek rakstītas laikā, kad no Administratīvā procesa likuma stāšanās spēkā 2004.gada 1.februāri ir pagājuši gandrīz desmit gadi. Tas nozīmē, ka tajā ietverto tiesību normu interpretācija un piemērošana ir kļuvusi par ikdienu gan iestāžu, gari tiesu darbā. Tomēr izpratne par likumā ietvertajām normām ne vienmēr ir pietiekama. Tāpēc Administratīvā procesa likuma komentāru mērķis ir palīdzēt labāk izprast likumā ietvertās tiesību normas un likuma piemērotājiem atvieglot tiesību normu piemērošanu.

Šie komentāri sniedz ieskatu par Administratīvā procesa likuma A daļā (Vispārigie noteikumi) un B daļā (Administratīvais process iestādē) ietverto tiesību normu saturu un piemērošanu, pamatojoties uz iestāžu un tiesu praksē un tiesību doktrīnās izteiktajām atziņām. Kaut ari komentāru zinātniskā redaktore un vairāku rakstu autore ir ari Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta tiesnese, tāpat ari daudzus ieteikumus to uzlabošanai devusi ari Administratīvo lietu departamenta priekšsēdētāja Veronika Krūmiņa, tas tomēr nenozīmē, ka komentāri pilnībā atspoguļo ari Senāta viedokli.

Komentāros vietām norādīti ari atšķirīgi viedokļi, tāpat arī norādīts uz diskutējamiem jautājumiem. Lasītājam jāņem vērā, ka komentāri neaizstāj likuma tekstu. Komentāros izteiktajai domai var pievienoties, taču tā nav uztverama kā nemainīga dogma.

Ņemot vērā, ka visi komentāru autori un zinātniskā redaktore ir praktiķi, tātad aizņemti savā ikdienas darbā, šīs grāmatas tapšana ir bijis ilgs process, kura laikā ir mainījušās gan tiesību normas, gan tiesu prakse. Tāpēc ir iespējams, ka atsevišķas komentāros izteiktās domas ir savstarpēji pretrunīgas, ko komentāru lielā apjoma dēļ, iespējams, nav izdevies novērst. Tāpat lasītājam jāņem vērā, ka komentāros izmantotie citi normatīvie akti ir redakcijā, kas bija spēkā 2013.gada vasarā, un komentāru lasīšanas laikā var būt grozīti.

Vēlos pateikties par sadarbību visiem komentāru autoriem un juridiskajām redaktorēm, kā ari pārējiem maniem kolēģiem visu instanču administratīvajās tiesās un universitātē, ar kuriem vairākkārt esmu

pārrunājusi atsevišķus jautājumus. Paldies ari maniem ģimenes locekļiem - Aigaram, Elzai un Kārlim Mārtiņam, jo viņiem nācās samierināties ar to, ka daļu sava brīvā laika esmu pavadījusi nevis ar viņiem, bet gan darbā ar šiem komentāriem.

Būšu pateicīga no komentāru lasītājiem un izmantotājiem saņemt

kritiskas piezīmes par neskaidribām vai nepilnībām tekstā un priekšlikumus komentāru uzlabošanai, jo ceru, ka šim izdevumam pēc kāda laika sekos nākamais - papildinātais izdevums. Piezīmes un ieteikumus, lūdzu, sūtīt uz e-pasta adresi ***jautrite.briede@lu.lv*** vai J.Briedei, Valststiesību zinātņu katedra, Latvijas Universitāte, Raiņa bulv. 19, Rīga LV-1586. Lūdzu ari ņemt vērā, ka piezīmes un priekšlikumi individuāli netiks komentēti un uz jautājumiem, ja tādi tiks uzdoti, atbildes netiks sniegtas, bet tie visi tiks pieņemti tikai kā priekšlikumi komentāru teksta papildināšanai un uzlabošanai.

Dr.iur. Jautrīte Briede

Izmantotie saīsinājumi un skaidrojumi

AAPN	Administratīvo aktu procesa noteikumi (Ministru kabineta 13.06.1995. noteikumi Nr.154)
APL	Administratīvā procesa likums
Atlīdzināšanas likums	Valsts pārvaldes iestāžu nodarīto zaudējumu atlīdzināšanas likums
CPL	Civilprocesa likums
CL	Civillikums
ECK	Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija
ECT	Eiropas Cilvēktiesību tiesa
EKL	Eiropas Kopienas dibināšanas līgums
EST	Eiropas Savienības Tiesa
ES	Eiropas Savienība
LAPK	Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodekss
LES	Līgums par Eiropas Savienību
LESD	Līgums par Eiropas Savienības darbību
OV	Eiropas Savienības Oficiālais Vēstnesis
p.	pants
Satversme	Latvijas Republikas Satversme
Senāts	Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments
VPIekL	Valsts pārvaldes iekārtas likums

VwGO	Vācijas Administratīvā procesa likums [regulē administratīvo procesu iestādē]
VwVfG	Vācijas Administratīvās tiesas procesa likums
Ziņotājs	līdz 1990.gada Nr.19 ieskaitot – Latvijas PSR Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs; no 1990.gada Nr.20 līdz 1993.gada Nr.27 – Latvijas Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs; no 1993.gada Nr.28 – Latvijas Republikas Saeimas un Ministru kabineta Ziņotājs
2006.gada grozījumi	2006.gada 26.oktobra likums "Grozījumi Administratīvā procesa likumā"
2008.gada grozījumi	2008.gada 18.decembra likums "Grozījumi Administratīvā procesa likumā"
2012.gada grozījumi	2012.gada 1.novembra likums "Grozījumi Administratīvā procesa likumā"

A DAĻA. VISPĀRĪGIE NOTEIKUMI

..

1.nodaļa. Administratīvā procesa pamatnoteikumi

l.pants. Likumā lietotie termini

(1) Iestāde ir tiesību subjekts, tā struktūrvienība vai amatpersona, kurai ar normatīvo aktu vai publisko tiesību līgumu piešķirtas noteiktas valsts varas pilnvaras valsts pārvaldes jomā.

(2) Augstāka iestāde ir tiesību subjekts, tā struktūrvienība vai amatpersona, kas hierarhiskā kārtībā var dot tīkojumu iestādei vai atcelt tās lēmumu.

[(3) ..<?>..]

(l.pants - 2004.gada 15.janvāra likuma redakcijā ar grozījumiem, kas izdarīti ar 2006.gada 26.oktobra, 2008.gada 18.decembra un 2012.gada 1.novembra likumu)

Saturs

ī. Vispārīgas piezīmes
II. Tiesību subjekts, struktūrvienība vai amatpersona
III. Privātpersonas, kam deleģēti valsts pārvaldes uzdevumi
IV. Augstāka iestāde

I. Vispārīgas piezīmes

[1] Literatūra: *Jautrīte Briede.* Administratīvais akts. - Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2003, 59.-80.lpp.; *Ieva Višķere, Jautrīte Briede.* Administratīvā procesa kārtībā izskatāmie pieteikuma priekšmeti. Grām.: Administratīvais process tiesā. Autoru kolektīvs. Dr.iur. J.Briedes vispārīgā zinātniskā redakcijā. - Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2008, 158.-184.1pp.; *Francs Jozefs Paine.* Vācijas vispārīgās administratīvās tiesības. Vācijas Administratīvā procesa likums. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002, 110.-lll.lpp.; *Egils Levits.* Valsts un valsts pārvaldes juridiskā struktūra un pamatjēdzieni // Jaunā Pārvalde, 2002, Nr.l(31).

[2] Saskaņā ar administratīvā akta definīciju administratīvos aktus izdod iestāde. Arī faktiskā ricība ir iestādes darbība.

[3] Iestādes jēdziens APL izpratnē ietver ne vien valsts dibinātās institūcijas, bet afl privāto tiesību personas, kuras pilda tām ar likumu, kā ari likumā noteiktajos gadījumos ar publiskas personas orgāna izdotu ārēju normatīvo aktu vai deleģēšanas līgumu nodotos valsts pārvaldes uzdevumus. Tāpēc iestāde pirmām kārtām ir definēta kā tiesību subjekts, kam piešķirtas pilnvaras valsts pārvaldes jomā.

[4] Jāievēro, ka iestādes definīcijas komentējamā pantā un Valsts

pārvaldes iekārtas likumā atšķiras. VPIekL 1.panta 3.punktā iestāde definēta kā *institūcija, kas darbojas publiskas personas vārdā un kurai ar normatīvo aktu noteikta kompetence valsts pārvaldē, piešķirti finanšu līdzekļi tās darbības īstenošanai un ir savs personāls.* VPIekL ar iestādi saprot tikai institūcijas, kas veido tiešās pārvaldes institucionālo sistēmu vai atvasinātās pārvaldes (piemēram, pašvaldību) institucionālo sistēmu.[1] Savukārt administratīvā akta izpratnē iestāde var būt ari amatpersona. Tātad iestādes jēdziens komentējamā panta izpratnē var būt plašāks nekā VPIekL. Katra no šīm definīcijām kalpo savam mērķim: komentējamā pantā ietvertās definīcijas mērķis ir noskaidrot gribas izteicēju, kas uzskatāms par administratīvā akta konkrēto izdevēju, savukārt VPIekL mērķis ir definēt organizatorisku vienību. Tomēr atsevišķos APL pantos (piemēram, 23.p. pirmajā daļā) termins "iestāde" lietots VPIekL, nevis komentējamā panta izpratnē.

[5] Izņēmuma gadījumos ari *likumdevējs, valdība, tiesa un prokuratūra* var darboties kā iestāde, ja tā veic uzdevumu, kas raksturigs valsts pārvaldei. Tipiskākais piemērs šādiem gadījumiem ir atbildes nesniegšana vai informācijas atteikums.

Ministru kabinets var lemt ne tikai par normatīva vai politiska rakstura aktiem, bet ari citiem tiesību aktiem. Tomēr par iestādi komentējamā panta izpratnē Ministru kabinetu var atzīt tikai gadījumā, ja tam lēmums jāpieņem, balstoties uz juridiskiem (no tiesību normām izrietošiem), nevis politiskiem argumentiem (sk. šā panta trešās daļas komentārus). Administratīvos aktus var izdot un faktisko rīcību var veikt ari *pie tiesu varas piederošas amatpersonas.* Nav nozīmes tam, vai konkrētā institūcija, kuras darbība tiek pārsūdzēta, institucionāli iekļaujas valsts pārvaldē. APL izpratnē iestādes jēdziens piemērojams, ņemot vērā to,

J.Briede

kādas funkcijas attiecīgā institūcija veic. Būtiski ir tas, vai saskaņā ar ārējiem normatīvajiem aktiem tiesību subjekts konkrētajā gadījumā ir apveltīts ar varu valsts pārvaldes jomā.[1]

15. lpp.

Tādējādi, piemēram, prokurora darbība, ko tas veic atbilstoši krimināl-procesuālajām normām, ir pieskaitāma tiesu varai, un prokuratūra nevar tikt uzskatīta par iestādi APL izpratnē. Tāpat prokuratūrai kā tiesu varas institūcijai pieskaitāmas darbības, ko tā veic atbilstoši Prokuratūras likuma[3] 16.panta pirmajai daļai. Tā noteic, ka prokurors, saņēmis informāciju par likuma pārkāpumu, izdara pārbaudi, ja ir pārkāptas tādu personu tiesības vai likumīgās intereses, kurām ir ierobežotas iespējas aizstāvēt savas tiesības.

Prokuratūras likumā ietvertā kompetence personu tiesību aizsardzībai un 16.panta pirmajā daļā minētais tiesiskais regulējums daļēji pārklājas ar APL uzdevumiem, jo administratīvā procesa tiesā

būtība ir pārbaudīt, vai, īstenojot valsts varu attiecībā uz personu valsts pārvaldes jomā, attiecīgā amatpersona vai institūcija ir rīkojusies atbilstoši tiesību normām.[4]

Līdzīgus secinājumus Senāts izdarījis ari attiecībā uz tiesībsargu.[2]

[6] Tāpat, ja iepriekš minēto institūciju vai amatpersonu lēmumu pieņemšanai ar speciālu likumu ir noteikts cits process, administratīvi procesuālās normas to darbībā nav piemērojamas. Tas pats attiecas uz šo lēmumu pārsūdzēšanas kārfību.

Piemēram, atbilstoši Tiesu izpildītāju likuma[3] 83.panta otrajai daļai uzraudzību par zvērinātu tiesu izpildītāju amata darbībām rajona (pilsētas) tiesa veic civilprocesuālajā kārtībā. Tādējādi likumdevējs *expresis verbis* ir noteicis, ka uzraudzība par zvērinātu tiesu izpildītāju amata darbībām tiek veikta civilprocesuālā, nevis administratīvā procesa kārtībā. Turklāt nav nozīmes apstāklim, ka atbilstoši Tiesu izpildītāju likuma 5.pantam amata darbībā zvērināti tiesu izpildītāji ir pielīdzināti valsts amatpersonām.[4]

Savukārt Satversmes tiesa ir atzinusi: kaut aiī zemesgrāmatu nodaļas tiesneša lēmums pēc savām pazīmēm atzīstams par administratīvo aktu, tas nenozīmē, ka to pārsūdzēšanas kārtība obligāti jānoteic APL normās (sūdzības par zemesgrāmatu nodaļas tiesneša lēmumiem izskata civilprocesuālā kārtībā).[5]

[7] Atbilstoši 51.pantam iestāde lietu izskata atbilstoši savai kompetencei, kas tai piešķirta ar normatīvo aktu. Iestāde rīkojas tā publisko tiesību subjekta vārdā, kurš ir noteicis tās kompetenci (23.p.). Šis publisko tiesību subjekts nosaka ari attiecīgās iestādes administratīvi procesuālās rīcībspējas saturu.

[8] Atbilstoši 24.panta 2.punktam iestāde, kuras lietvedībā ir administratīvā lieta, ir procesa dalībnieks. Tomēr atšķirībā no citiem procesa dalībniekiem iestāde nepārstāv savas, bet gan valsts, pašvaldības vai citas publisko tiesību juridiskās personas intereses, kas savukārt pārstāv sabiedrības intereses.[6] Viena procesa ietvaros tiesā var tikt pieaicinātas vairākas iestādes, kas visas pārstāv vienu publisko tiesību juridisko personu, piemēram, valsti.

II. Tiesību subjekts, struktūrvienība vai amatpersona

[9] Eiropas Padomes Administratīvo tiesību darba grupa iestādi *(administrative authority)* definē kā *institūciju vai personu, kas ir*

pilnvarota pieņemt lēmumus vai veikt darbības, kuras rada administratīvos aktus.[7]

[10] Latviešu valodā atšķirībā no angļu valodas nav vienota termina, kas aptvertu gan valsts institūciju, gan valsts amatpersonu (angļu vai. tāds ir - *administrative authority)*. Sā iemesla dēļ administratīvā akta skaidrojumā lietots vārds *iestāde,* tomēr, ar to tiek saprastas arī atsevišķas struktūrvienības un amatpersonas. Līdzīgi tas darīts Vācijā (vācu vai. -*Behörde)*.

ļlll Iestāde administratīvā procesa izpratnē var būt arī *uz laiku vai konkrētam gadījumam izveidota komisija,* ja vien tai ir piešķirtas tiesības pieņemt individuālus lēmumus publisko tiesību jomā.

Piemēram, iestāde APL izpratnē ir iepirkuma komisija, ko izveido pasūtītājs publiskā iepirkuma procedūras veikšanai atbilstoši Publisko iepirkumu likuma[8] 22.pantam.

[12] Administratīvo aktu var izdot vai faktisko rīcību var veikt arī *atsevišķa amatpersona.* Atbilstoši VPIekL 1.panta 8.punktam valsts amatpersona ir fiziskā persona, kura vispārīgi vai konkrētajā gadījumā ir pilnvarota pieņemt vai sagatavot pārvaldes lēmumu. Valsts amatpersonas rīcība tiek pierēķināta attiecīgajam valsts orgānam kā šā orgāna rīcība, savukārt šā orgāna rīcība tiek pierēķināta valstij kā juridiskai personai. Tātad uz ārpusi amatpersonas rīcība ir valsts rīcība - ar no tā izrietošajām juridiskajām sekām, it sevišķi atbildību.[9] Personas, kuras administratīvajā procesā darbojas iestādes vārdā, nosaka iestāde, izņemot, ja likumā noteikts citādi.

[13] Kā atsevišķas amatpersonas administratīvos aktus var izdot un faktisko rīcību var veikt arī *brīvo profesiju pārstāvji,* kas pilnvaroti veikt valsts funkcijas - notāri, zvērinātie mērnieki un revidenti. To šīs personas dara tiktāl, ciktāl tās veic darbības valsts, pārvaldes jomā. Citi šo personu radītie tiesību akti nav administratīvie akti un veiktā darbība nav faktiskā rīcība.

Senāts ir atzinis, ka ari Latvijas Zvērinātu advokātu kolēģija var tikt uzskatīta par iestādi tiktāl, ciktāl tā veic Satversmes 92.panta, kas paredz gan personas tiesības uz taisnīgu tiesu, gan ari tiesības uz advokāta palīdzību, iedzīvināšanas nodrošināšanu. Efektīvi funkcionējoša advokatūra, caur kuru indivīdam ir iespēja saņemt pienācīgu juridisko palīdzību savu interešu pilnvērtīgai aizstāvībai tiesā, ir jautājums, kura risināšanu valsts nevar atstāt tikai pašas sabiedrības ziņā. Tās ir ikvienas personas atsevišķi un sabiedrības kopumā intereses, kuru aizsardzībai nepieciešams attiecīgs tiesiskais regulējums. Tāpēc advokatūras esība vispār un tās darbība attiecas arī uz publisko tiesību jomu.[10]

III. Privātpersonas, kam deleģēti valsts pārvaldes uzdevumi

[14] Ka viens no procesa dalībniekiem publisko tiesību attiecībās parasti uzstājas valsts dibināta institūcija, kam piešķirtas noteiktas valsts varas pilnvaras. Tomēr šim noteikumam var būt izņēmumi, kad daļa publiskās varas ar normatīvo aktu vai publisko tiesību līgumu tiek uzticēta (deleģēta) kādam tiesību subjektam, kas parasti uzstājas kā privāto tiesību subjekts. Tādā gadījumā attiecīgais subjekts, īstenojot attiecīgo valsts pārvaldes uzdevumu, uzskatāms par iestādi

administratīvā procesa izpratnē.

Publiskās varas deleģēšana un ar to saistītās tiesības Eiropas kontinentālās tiesību sistēmas valstīs attīstījās pēc Otrā pasaules kara. Pirmkārt, privāto tiesību subjektiem sāka uzticēt publiskās varas uzdevumus un piešķīra valsts pilnvaras. Otrkārt, valsts institūcijas vai uzņēmumi tika pārveidoti privātajās kompānijās (tika privatizēti), kaut arī turpināja veikt tieši tos pašus uzdevumus, ko pirms privatizācijas. Radās daudz jautājumu. Vai šo privāto tiesību subjektu lēmumi ir pakļauti tiesas kontrolei? Vai formāli šāda subjekta lēmums pieskaitāms valsts lēmumam? Vieni uzskatīja, ka privāto tiesību subjektu lēmumi jāizskata civilprocesuālā kārtībā. Šādi procesi bija vairāk ierobežoti, bija garāki un dārgāki. Otri raudzījās uz lēmumu pēc būtības. Ja tie bija lēmumi, ar kuriem tika īstenota publiskā vara, tos varēja izskatīt administratīvi procesuālā kārtībā, neatkarīgi no tā, vai tos bija izdevusi valsts iestāde vai kāds cits subjekts.

Svarīgi bija nevis tas, vai tiesību subjekts, kas pieņēmis lēmumu, ir oficiāla valsts iestāde, bet gan tas, vai šim subjektam konkrētajā gadījumā ir uzticēta valsts vara. Šis viedoklis tagad ir noteicošais gan Vācijā, gan Francijā.[11]

[15] Atsevišķu pārvaldes uzdevumu deleģēšanas kārtība noteikta VPIekL V nodaļā. Šā likuma 40.panta otrajā daļā noteikts, ka privātpersonai[12] pārvaldes uzdevumu var deleģēt ar ārēju normatīvo aktu vai līgumu, ja tas paredzēts ārējā normatīvajā aktā. Savukārt no VPIekL 41. panta trešās daļas izriet, ka administratīvo aktu izdošanu, izņemot gadījumu, kad tas paredzēts ārējā normatīvajā aktā, deleģēt nevar. Tātad privātpersona administratīvo aktu var izdot, kad tas deleģēts ar ārējo normatīvo aktu vai deleģēšanas līgumu, ja tā slēgšana izriet no ārējā normatīvā akta.

Likumā "Par prakses ārstiem"[13] deleģētas tiesības Latvijas Ārstu biedrībai izsniegt ārsta sertifikātu. Maksātnespējas likumā[14] biedrībai "Latvijas Sertificēto maksātnespējas procesa administratoru asociācija" deleģētas tiesības sertificēt administratorus un veikt atkārtotu sertifikāciju.

Parasti minētās biedrības darbojas kā privāto tiesību subjekti. Publisko tiesību jomā tās darbojas tikai tiktāl, ciktāl tām piešķirtas pilnvaras valsts pārvaldes jomā.

Arī komersants atsevišķos gadījumos var būt iestāde administratīvā procesa izpratnē.

Piemēram, valsts akreditēta privātā augstskola pēc akadēmiskās studiju programmas apgūšanas tāpat kā valsts dibināta augstskola apstiprina profesionālo kvalifikāciju un izsniedz absolventiem valsts atzītu izglītības dokumentu.[15]

116] Tomēr jāņem vērā, ka privātpersona tikai tad ir iestāde administratīvā procesa izpratnē, ja tā veic funkcijas valsts pārvaldes

jomā. Piemēram, kāda persona vērsās administratīvajā tiesā ar prasījumu piedzīt no slimnīcas morālo atlīdzību par veselībai nodarīto kaitējumu. Tiesa atteicās pieteikumu pieņemt, pamatojoties uz to, ka slimnīca nav iestāde, bet gan privāto tiesību juridiskā persona un starp pieteicēju un slimnīcu, vienojoties par operācijas veikšanu, pastāvēja privāttiesiskas attiecības. Tiesa norādīja, ka konkrētajā gadījumā jānodala veselības aprūpes organizēšanas un finansēšanas kārtība, kas tiek regulēta ar publisko tiesību normām, no paša ārstniecības procesa. Slimnīca, sniedzot medicīniskos pakalpojumus, darbojas privāto tiesību jomā un tās atbildību par veikto komercdarbību regulē Civillikums un citi normatīvie akti. Persona iebilda, ka slimnīca ir valsts akciju sabiedrība, līdz ar to starp pieteicēju un slimnīcu nepastāvēja privāttiesiskas attiecības. Senāts norādīja, ka tas vien, ka kādu tiesību subjektu ir dibinājusi valsts, nenozīmē, ka tas darbojas privāto tiesību jomā. Tieši otrādi, nepastāv publisko tiesību akciju sabiedrības vai publiski tiesiskas sabiedrības ar ierobežotu atbildību. Tādējādi arī valsts akciju sabiedrība darbojas pēc privāt-tiesiskiem pamatiem, savā darbībā ievērojot tās darbību regulējošos normatīvos aktus. Izņēmums ir gadījums, kad privāto tiesību subjektam uzticētas noteiktas pilnvaras valsts pārvaldes (tātad ar noteiktu jautājumu administrēšanu saistītas) jomā. Konkrētajā gadījumā valsts pārvaldes pilnvaras slimnīca neīstenoja.[16]

IV. Augstāka iestāde

[17] Komentējamā panta otrā daļa dod vispārīgu augstākas iestādes definīciju. Augstākas iestādes institūtam administratīvajā procesā vissvarīgākā loma ir administratīvā akta un faktiskās rīcības apstrīdēšanas procesā (76.-8l.p.). Tāpat augstākā iestādē var sūdzēties par lēmumu par trešās personas pieaicināšanu (28.p.), attiecīgas amatpersonas nenomai-nīšanu (37.p.), termiņa neievērošanu (49.p.), uzziņu (10l.p.), kā arī par administratīvā akta piespiedu izpildi (363., 370.p.) un atsevišķu tiesas spriedumu nepildīšanu (384.p.). Augstākai iestādei atbilstoši 15. un 16.pantam jāziņo par šaubām par piemērojamās tiesību normas neatbilstību augstākai tiesību normai, atbilstoši 53.pantam augstāka iestāde izvērtē zemākas iestādes sadarbības atteikuma pamatotību, kā aiī augstāka iestāde var dot rīkojumu zemākai iestādei ierosināt administratīvo procesu (58.p.).

[18| Komentējamā panta otrā daļa norāda divus gadījumus, kā var noteikt augstāku iestādi: 1) tā var dot nkojumu iestādei, kas lemj par administratīvo aktu vai veic faktisko rīcību, 2) tā var atcelt iestādes lēmumu (tostarp administratīvo aktu). Gan vienu, gan otru gadījumu konkrētāk regulē VPIekL.

Atbilstoši VPIekL 31.panta pirmajai daļai iestādes atrodas vienotā hierarhiskā sistēmā, kurā viena iestāde ir padota citai iestādei. Parasti tā ir institucionālā padotība, kurā pati augstākā iestāde ir kāda no ministrijām. Padotība parasti izriet no likuma vai attiecīgās ministrijas vai iestādes nolikuma.

Piemēram, atbilstoši Valsts darba inspekcijas likuma[20] 2.pantam Valsts darba inspekcija ir labklājības ministra pārraudzībā esoša tiešās pārvaldes iestāde.

[19] Savukārt VPIekL 32.pants regulē amatpersonu hierarhiju, nosakot, ka valsts pārvaldē arī amatpersonas iekļautas vienotā hierarhiskā sistēmā, kurā viena amatpersona ir padota citai amatpersonai. Minētais pants arī tuvāk paskaidro amatpersonu hierarhiju un padotības attiecības.

Ja administratīvo aktu izdod vai faktisko rīcību veic nevis iestādes vadītājs, bet zemāka amatpersona, par augstāku iestādi administratīvā procesa izpratnē uzskatāma augstāka amatpersona, ja vien attiecīgās iestādes darbību regulējošā normatīvajā aktā nav noteikts citādi.

[20] VPIekL 7.pants paredz ari funkcionālo padotību, tas ir, kad atbilstoši normatīvajiem aktiem padotība tiek īstenota pār noteiktu valsts pārvaldes funkciju pildīšanu. Tādā gadījumā augstāka iestāde administratīvā procesa izpratnē būs nevis institucionāli augstāka iestāde, bet gan iestāde, kura īsteno funkcionālo padotību.

Piemēram, atbilstoši Publisko iepirkumu likumam Iepirkumu uzraudzības biroja funkcijās ir izskatīt sūdzības par iepirkumu procedūras ievērošanu. Šajā jomā Iepirkumu uzraudzības birojs administratīvā procesa izpratnē būs augstāka iestāde pat tad, ja tas būs lēmis par institucionāli augstākas iestādes administratīvo aktu. Turklāt atsevišķos gadījumos arī privāto tiesību juridiskā persona kā pasūtītāja ar likumu var būt funkcionāli pakļauta Iepirkumu uzraudzības birojam publisko iepirkumu uzraudzības jomā.[17]

[21] VPIekL 31.panta trešā daļa pieļauj ar normatīvo aktu noteikt, ka funkcionālo padotību pār vienas publiskas personas iestādi īsteno citas publiskas personas iestāde.

Šāda padotība, piemēram, izriet no vairākām Izglītības likuma normām attiecībā uz pašvaldības dibinātām mācību iestādēm un Izglītības un zinātnes ministriju.

[22] Savukārt VPIekL 43 .pants regulē pilnvarotas personas padotību, paredzot, ka, deleģējot pārvaldes uzdevumu ar likumu vai Ministru kabineta noteikumiem, nosaka iestādi, kuras padotībā atrodas pilnvarotā persona attiecībā uz konkrēta uzdevuma izpildi.

Piemēram, Maksātnespējas likuma 14.panta sestajā daļā noteikts, ka administratoru asociācija, pildot šā panta otrajā daļā minētos uzdevumus, ir Maksātnespējas administrācijas funkcionālajā pakļautībā.

Diemžēl attiecīgie normatīvie akti, kas ietver deleģējumu, ne vienmēr ietver norādi par padotību. Tādā gadījumā attiecīgā iestāde ir jāizsecina no ministriju nolikumiem - kuras ministrijas pārziņā ir attiecīgā joma.

Piemēram, no likuma "Par prakses ārstiem", kas deleģē pārvaldes uzdevumu Latvijas ārstu biedrībai, attiecīgā padotība neizriet. Tas, ka padotība attiecas uz Veselības ministriju, izsecināms no 39.panta, kas noteic, ka Ārstniecības iestāžu reģistra izdoto administratīvo aktu vai faktisko rīcību var apstrīdēt Veselības ministrijā.

Atbilstoši VPIekL 43 .pantam, deleģējot pārvaldes uzdevumu ar līgumu, attiecībā uz konkrētā uzdevuma izpildi pilnvarotā persona atrodas tās iestādes padotībā, kura slēdz līgumu. Uzraudzībai pār pārvaldes uzdevuma izpildi jābūt pilnīgai un efektīvai. Konkrētu padotības formu un saturu nosaka, ņemot vērā deleģēto pārvaldes uzdevumu saturu un citus apsvērumus. Pilnvarotā persona, kurai ir deleģētas tiesības izdot administratīvos aktus, atrodas funkcionālā pakļautībā, ja ārējā normatīvajā aktā nav noteikts citādi. Pilnvarotā persona un iestāde, kuras padotībā ir pilnvarotā persona, ir atbildīga par deleģētā uzdevuma tiesisku un lietderīgu izpildi. Iestāde, kuras padotībā ir pilnvarotā persona, ir tās izdoto administratīvo aktu apstrīdēšanas iestāde, ja ārējā normatīvajā aktā nav noteikts citādi.

[23] VPIekL 7.panta ceturtā un piektā daļa definē padotības formas -pakļautību un pārraudzību. Pakļautība nozīmē augstākas iestādes vai amatpersonas tiesības dot nkojumu zemākai iestādei vai amatpersonai, kā arī atcelt zemākas iestādes vai amatpersonas lēmumu. Savukārt pārraudzība nozīmē augstākas iestādes vai amatpersonas tiesības pārbaudīt zemākas iestādes vai amatpersonas lēmuma tiesiskumu un atcelt prettiesisku lēmumu, kā arī prettiesiskas bezdarbības gadījumā dot rīkojumu pieņemt lēmumu.

[24] Administratīvajā procesā iespējami arī gadījumi, kad augstākas iestādes komentējamās panta otrās daļas izpratnē nav. Piemēram, augstākas iestādes administratīvā procesa izpratnē nav pašvaldības domei, kad tā veic savas autonomās funkcijas. Savukārt attiecībā uz deleģētajām funkcijām likuma "Par pašvaldībām"[22] 5.pants noteic, ka Latvijas Republika atbild par attiecīgās deleģētās valsts pārvaldes funkcijas vai pārvaldes uzdevuma tiesisku un lietderīgu izpildi. Pašvaldību padotības veidu un saturu nosaka normatīvie akti.

l.pants. Likumā lietotie termini

[(!)•• (**2**)-]

(3) Administratīvais akts ir uz āru vērsts tiesību akts, ko iestāde izdod publisko tiesību jomā attiecībā uz individuāli noteiktu personu vai personām, nodibinot, grozot, konstatējot vai izbeidzot konkrētas tiesiskās attiecības vai konstatējot faktisko situāciju. Administratīvais

akts ir aiī tāds lēmums, kuru likumā paredzētajos gadījumos iestāde izdod attiecībā uz individuāli nenoteiktu personu loku, kas atrodas konkrētos un identificējamos apstākļos (vispārīgais administratīvais akts). Administratīvais akts ir ari lēmums par amatpersonas vai iestādei īpaši pakļautas personas tiesiskā statusa nodibināšanu, maiņu, izbeigšanu un šīs personas disciplināro sodīšanu, kā ari cits lēmums, ja tas būtiski ierobežo amatpersonas vai iestādei īpaši pakļautas personas cilvēktiesības. Amatpersona šīs daļas izpratnē nav iestādes darbinieks, ar kuru atbilstoši normatīvajiem aktiem dibināmas darba tiesiskās attiecības. Administratīvais akts nav:

1) iestādes lēmums vai cita veida darbība privāto tiesību jomā;

2) iestādes iekšējs lēmums, kas skar tikai pašu iestādi, tai padotu iestādi vai īpaši pakļautu personu;

3) starplēmums (tostarp procesuāls lēmums) administratīvā procesa ietvaros, izņemot gadījumu, kad tas pats par sevi skar būtiskas personas tiesības vai tiesiskas intereses vai būtiski apgrūtina to īstenošanu;

4) Saeimas, Valsts prezidenta, Ministru kabineta vai pašvaldības domes (padomes) politisks lēmums (politisks paziņojums, deklarācija, aicinājums un paziņojums par amatpersonu ievēlēšanu u. tml.);

5) tiesas nolēmums, kriminālprocesuāls lēmums, kā ari lēmums, kas pieņemts lietvedībā administratīvā pārkāpuma lietā.

[(4) ..(9)..]

(l.pants - 2004.gada 15.janvāra likuma redakcijā ar grozījumiem, kas izdarīti ar

2006.gada 26.oktobra, 2008.gada 18.decembra un 2012.gada 1.novembra likumu)

Saturs

I. Vispārīgas piezīmes

II. Uz āru vērsts

III. Tiesību akts

IV. Publisko tiesību joma

V. Individuāla persona, konkrētas tiesiskās attiecības

VI. Vispārīgais administratīvais akts

VII. Tiesisko attiecību dibināšana, grozīšana, konstatēšana vai izbeigšana

VIII. Starplēmums un galīgais lēmums

IX. Iestādes iekšējie lēmumi

X. Politiskie lēmumi

XI. Citi tiesību akti, kas nav administratīvie akti **I Vispārīgas piezīmes**

[1] Literatūra: *Jautrīte Briede.* Administratīvais akts. - Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2003, 59.-80.lpp.; *Ieva Višķere, Jautrīte Briede.* Administratīvā procesa kārtībā izskatāmie pieteikuma priekšmeti.

Grām.: Administratīvais process tiesā. Autoru kolektīvs. Dr.iur. J.Briedes vispārigā zinātniskā redakcijā. - Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2008, 158.-181.lpp.; *Jautrīte Briede.* Vispārīgais administratīvais akts // Likums un Tiesības, 2009, 11.sēj., Nr.4, 109.-115.lpp.; Par Administratīvā procesa likumu. Administratīvā procesa likuma darba grupas ziņojums Ministru kabinetam par likumprojekta izstrādes gaitu // Latvijas Vēstnesis, 22.07.1997., Nr.l86; *Jānis Pleps.* Politiska lēmuma jēdziens // Jurista Vārds, 12.10.2004., Nr.39 un 19.10.2004., Nr.40; *Francs Jozefs Paine.* Vācijas vispārīgās administratīvās tiesības. Vācijas Administratīvā procesa likums. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002, 34.^41., 94.-222.lpp.; *Hans Vildbergs, Valdis Krasts.* Salīdzinošās administratīvās tiesības: lietas un risinājumi. 2., pārstr. un papild. izdevums. - Rīga: Latvijas Universitāte, 2002; *Kārlis Dišlers.* Ievads administratīvo tiesību zinātnē. Administratīvo tiesību kursa vispārigā daļa. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002,230.-44.lpp.

[2] Administratīvā procesa pamatjēdziens ir administratīvais akts. Kaut ari pastāv citas valsts pārvaldes darbības formas (faktiskā ricība, publisko tiesību līgums, leģislatīvā darbība un citas), par klasisko darbības veidu tiek uzskatīts administratīvais akts. Gandrīz visi likumā ietvertie noteikumi attiecas uz administratīvo aktu, tā sagatavošanu, izdošanu, spēkā stāšanos, apstrīdēšanu, pārsūdzēšanu vai izpildi.

[3] Kaut ari komentējamā panta trešajā daļā dotā administratīvā akta definīcija juridiski šķiet komplicēta, vienkāršiem vārdiem runājot, administratīvais akts ir lēmums, ko iestāde izdod attiecībā uz kādu personu, piešķirot konkrētas tiesības vai uzliekot kādu pienākumu.

Administratīvā akta definīcija likumā ir vairākkārt precizēta un atbilstoši redakcijai, kāda ir spēkā komentāru rakstīšanas laikā, lai iestādes lēmumu atzītu par administratīvo aktu, tam jāsatur šādas pazīmes:

- uz āru vērsts,
- tiesību akts,
- publisko tiesību j oma,
- izdod iestāde,[23]
- attiecas uz individuāli noteiktu personu vai personām,
- nodibina, groza, izbeidz vai konstatē tiesiskās attiecības vai konstatē faktisko situāciju,
- tas nav kāds no lēmumiem, kas minēti definīcijas negatīvajā daļā (iekšējais lēmums, starplēmums, kriminālprocesuālais lēmums U.C.).

Ja kādas no pazīmēm trūkst, tas vairs nav administratīvais akts, bet gan cita veida akts.

II. Uz āru vērsts

[4] Pazīme "uz āru vērsts" nozīmē to, ka no administratīvo aktu loka tiek izslēgti lēmumi, ko iestāde pieņem attiecībā uz pašu iestādi, iestādes darbiniekiem, tām padotajām personām vai citām iestādēm. Lai valsts pārvalde varētu darboties, amatpersonas un iestādes hierarhijas kārtībā dod dažādus rīkojumus - darba uzdevumus, rīkojumus par komandējumu, darba grupām, veido un reorganizē struktūrvienības u.tml. Ja šādiem rikojumiem tiktu piemērots process, kas nosaka administratīvo aktu izdošanu, ļaujot darbiniekiem tos ari pārsūdzēt, valsts pārvaldes darbība nopietni tiktu kavēta.

Piemēram, priekšnieks var dot uzdevumu padotajam darbiniekam sagatavot atzinumu, izmeklēt disciplinārlietu, iesaistīties darba grupā, piedalīties sapulcē, pāriet uz citu darba kabinetu, priekšnieks var piešķirt padotajam darbiniekam prēmiju, var atstādināt viņu no amata pildīšanas disciplinārlietas izmeklēšanas laikā, kā ari pieņemt citus lēmumus, kas attiecas uz amata pildīšanu. Darbiniekam šo nkojumu pildīšanu uzliek amats. Ja darbinieks rīkojumu uzskata par prettiesisku, viņam par to jāziņo augstākai amatpersonai, taču viņš nevar vērsties ar sūdzību tiesā.

Tas pats attiecas uz *īpaši pakļautajām personām* - skolēniem, studentiem, karavīriem, ieslodzītajiem, slēgto ārstniecības iestāžu pacientiem -tas ir, personām, kurām vairāk nekā citiem indivīdiem jāpakļaujas iekšējiem noteikumiem un rīkojumiem. Šīs personas lielākā mērā nekā indivīdi "no ārpuses" ir pakļauti dažādiem ierobežojumiem.

[5] Tomēr lēmums par amatpersonas vai iestādei īpaši pakļautas personas tiesiskā statusa nodibināšanu, maiņu, izbeigšanu un šīs personas disciplināro sodīšanu, kā ari cits lēmums, ja tas būtiski ierobežo amatpersonas vai iestādei īpaši pakļautas personas cilvēktiesības, tiek uzskatīts par administratīvo aktu, jo nopietnāk skar attiecīgo personu tiesības un tiesiskās intereses. Tas nozīmē, ka šādi lēmumi ietekmē attiecīgo personu ne tikai kā iestādes darbinieku vai īpaši pakļautu personu, bet jau kā personību, tātad "uz āru". Šādās attiecībās attiecīgā amatpersona uzstājas kā ārpus iestādes esoša persona.[18]

Tā, piemēram, par administratīvo aktu Senāts atzina Aizsardzības ministrijas pavēli, ar kuru tika noteikts, ka Nacionālo Bruņoto spēku profesionālā dienesta virsniekvietnieki uzskatāmi par štāba virsseržantiem. Senāts secināja, ka faktiski ir notikusi ne tikai dienesta pakāpes pārdēvēšana, bet arī personas pazemināšana zemākā dienesta pakāpē. Senāta ieskatā, šāds lēmums uzskatāms par iestādei īpaši pakļautas personas tiesiskā statusa maiņu.[19]

Administratīvo tiesību speciālistu vidū ir diskusija, vai samērā viegls disciplinārsods, piemēram, rājiens, būtu uzskatāms par tādu, kas skar ierēdni tik nopietni, lai to uzskatītu par "uz āru" vērstu. Tomēr

atbilstoši administratīvā akta definīcijai ari šāds sods uzskatāms par administratīvo aktu.

[6] Jāņem vērā, ka terminam "amatpersona" komentējamā panta pirmajā daļā un trešajā daļā ir *dažādas nozīmes.* Ja iestādes skaidrojumā (panta pirmā daļa) ar amatpersonu saprot personu, kas izdod administratīvo aktu vai veic faktisko rīcību, tad amatpersona kā administratīvā akta adresāts, kam tiek mainīts statuss vai uzlikts disciplinārsods, parasti ir valsts civildienesta ierēdnis. Amatpersona administratīvā akta izpratnē nav iestādes darbinieks, ar kuru atbilstoši normatīvajiem aktiem dibināmas darba tiesiskās attiecības (savukārt ar ierēdni netiek slēgts darba līgums, viņa pienākumu apjomu nosaka normatīvais akts vai amata pienākumu apraksts). Tā, piemēram, amatpersonas administratīvā akta definīcijas otrā un trešā teikuma izpratnē nav pašvaldību darbinieki.[20]

Kādā lietā persona bija sūdzējusies par konkursu uz pirmsskolas izglītības iestādes vadītāja amatu. Administratīvā tiesa atteica pieņemt pieteikumu, jo lieta nav skatāma administratīvā procesa kārtībā. Senāts šajā lietā norādīja: "Ņemot vērā, ka likumdevējs paredzējis, ka attiecīgās izglītības iestādes dibinātājs vispārējās izglītības iestādes vadītāju pieņem darbā un atbrīvo no darba (Vispārējās izglītības likuma[21] 1 l.p. trešā daļa), atzīstams, ka pašvaldība, konkursa kārtībā atlasot un pieņemot darbā pirmsskolas izglītības iestādes vadītāju, veic darbības, kas vērstas uz darba tiesisko attiecību nodibināšanu. Proti, pašvaldība šādos gadījumos darbojas kā ikviens cits darba devējs un tādējādi rīkojas privāto tiesību jomā."[22]

Vienlaikus jāņem vērā: ja atbilstoši normatīvajiem aktiem ar personu ir dibināmas civildienesta attiecības, bet kļūdas vai kāda cita iemesla dēļ tās nav nodibinātas, attiecīgais lēmums var būt arī administratīvais akts (ja tas satur citas administratīvā akta pazīmes).

[7] Ierēdņa pārcelšana uz citu iestādi vai citu ģeogrāfisku vietu var būt un var nebūt administratīvais akts. Parasti tas uzskatāms par iekšējo lēmumu, taču, ja pārcelšana būtiski ietekmē ierēdņa privāto dzīvi, tas ir administratīvais akts.[23] Tas pats jāattiecina uz lēmumu par atvaļinājuma pārcelšanu uz citu laiku.

[8] Pazīme "uz āru vērsts" faktiski tiek atkārtota administratīvā akta definīcijas negatīvajā daļā, kas noteic, ka administratīvais akts nav iestādes iekšējs lēmums. Par iestādes iekšējo lēmumu vairāk sk. šā panta komentāru IX nodaļā.

III. Tiesību akts

[9] Tiesību akts administratīvā akta izpratnē ir jebkurš lēmums, kas vērsts uz konkrētu publisko tiesību vai pienākumu radīšanu vai

saistošu konstatēšanu konkrētām personām. Tas var būt izdots rakstveidā (67 .p.), mutvārdos, izmantojot zīmes un žestus, vai ar konkludentām darbībām (sk. 69.p. komentārus).

[10] Ar pazīmi "tiesību akts" administratīvais akts atšķiras no faktiskās rīcības (89.p.). Ar tiesību aktu tiek dibinātas, grozītas, izbeigtas vai konstatētas kādas tiesiskas attiecības, savukārt ar faktisko ncību rodas faktiskas sekas.

Piemēram, ja personai tiek uzlikts pienākums nojaukt sētu, lēmums, ar kuru šis pienākums tiek uzlikts, ir tiesību akts. Ja persona šo pienākumu nepilda, iestāde var panākt šā tiesību akta izpildi piespiedu kārtā. Savukārt, ja iestāde, neuzliekot pienākumu personai nojaukt sētu, vienkārši to jauc nost (piemēram, lai steidzami novērstu kādu apdraudējumu), tas rada sētas īpašniekam faktiskas sekas. Šāda darbība nav tiesību akts, bet faktiskā ffcība.

[11] Tiesību akts administratīvā akta izpratnē parasti ir valsts pārvaldes *gribas izpausmes* rezultāts. Rīcība, kas rada sekas bez iestādes gribas izpausmes publisko tiesību jomā, parasti ir nevis administratīvais akts, bet gan faktiskā rīcība. Izņēmums var būt gadījumā, kad no normatīvā akta izriet, ka tiesiskas sekas konkrētai personai var iestāties, ja iestāde uz iesniegumu neatbild (sk. ari šo komentāru 14.iedaļu).

[12] No administratīvā akta jānošķir valsts pārvaldes darbības, kas nav vērstas ne uz tiesisko, ne faktisko seku radīšanu. Juridiskajā literatūrā tās tiek sauktas ari par tehniskajiem aktiem[30] vai vienkāršajām darbībām publisko tiesību jomā.[24] Pie vienkāršajām darbībām pieskaitāma, piemēram, informēšana par iestādes darbību, brīdinājums, skaidrojums, ieteikums, iestādes atvēršana apmeklētājiem, naudas izmaksa, paziņojums par lietas izskatīšanu u.tml.

Iestādes brīdinājums parasti nav administratīvais akts, jo izsaka tikai tiesisko seku iespējamību, nevis tās tieši rada. Tomēr dažkārt dokuments, kas nosaukts par brīdinājumu, šos elementus var arī ietvert.

Piemēram, ja no dokumenta, kas nosaukts par brīdinājumu, izriet tiešs personas pienākums noteiktā termiņā samaksāt noteiktu summu, tas uzskatāms par administratīvo aktu.

Ari informācijas un izziņas izsniegšana nav vērsta uz tiesisko seku radīšanu, tālab nav uzskatāma par administratīvo aktu, bet gan par faktisko rīcību (sk. 89.p. komentārus).

[13] Ari atteikums izdot administratīvo aktu pats par sevi ir administratīvais akts. Tiesību teorijā to sauc par *negatīvo administratīvo aktu.*

Piemēram, persona vēršas iestādē ar lūgumu izsniegt viņai ieroču atļauju; ja šī atļauja tiek dota - attiecīgās personas konkrētais tiesiskais

stāvoklis ir pārveidots: viņš ir ieguvis konkrētu tiesību uz atļaujā noteikto laiku turēt un lietot atļaujā minēto ieroci. Turpretim, ja minētais lūgums tiek noraidīts - lūgtā ieroču atļauja netiek izsniegta, nekādas izmaiņas ne iesniedzēja, ne ari kāda cita tiesību subjekta tiesiskajā stāvoklī nav notikušas: viņš nav nekādu jaunu tiesību ieguvis, bet nav ari neko zaudējis. Tomēr no juridiskā viedokļa lūguma noraidīšana ir negatīvs administratīvais akts: ne tāpēc, ka lūdzējs nav ieguvis to, ko bija vēlējies, bet tāpēc, ka ar šo administratīvo aktu nekādas izmaiņas tiesiskā stāvoklī vai konkrētās tiesiskās attiecībās nav izdarītas.[25] Tomēr jāuzsver, ka ne jebkurš atteikums ir administratīvais akts. Ja persona ir vērsusies iestādē nevis ar mērķi aizstāvēt savas tiesības, bet ar iesniegumu vai sūdzību, kas vērsta uz abstraktu tiesību vai tiesisko interešu aizstāvību, piemēram, ar priekšlikumu par kādas tiesību normas grozīšanu vai kāda ierēdņa sodīšanu, tad atteikums attiecībā uz šādu iesniegumu nav administratīvais akts. Šādā gadījumā personai ir tiesības

tikai uz formālu atbildi. Citiem vārdiem, atteikums ir administratīvais akts tikai tad, ja pozitīvā gadījumā attiecībā uz šo personu tiktu izdots administratīvais akts (sal. 63 .p. pirmās daļas 4.punktu un otro daļu).

[141 Atsevišķos gadījumos ari bezdarbība (noteikto darbību

nepildīšana) var radīt tiesiskās sekas administratīvā akta izpratnē. Tas ir gadījumos, kad no normatīvā regulējuma izriet, ka nereaģēšana uz iesniegumu tiek uzskatīta par atļauju. Juridiskajā literatūrā šādus aktus sauc par *fiktīvajiem administratīvajiem aktiem*.[26]

Piemēram, Ministru kabineta 1997.gada 1.aprīļa noteikumu Nr.l 12 "Vispārīgie būvnoteikumi"[27] 40.^{3} punktā paredzēts, ka vienkāršotu būves renovāciju var uzsākt, ja būvvalde 10 dienu laikā nav izsniegusi atzīmi par būvniecības ieceres akceptu vai atteikumu.

IV. Publisko tiesību joma

[15] Administratīvais akts ir tiesību akts, ko iestāde izdod publisko tiesību jomā. Ari administratīvā akta definīcijas negatīvajā daļā ir teikts, ka administratīvais akts nav iestādes lēmums vai cita veida darbība privāto tiesību jomā.

Publisko tiesību jomā iestāde darbojas tad, ja piemērojamā tiesību norma pieder pie publiskajām tiesībām.

[16] Parasti praksē nav grūti atšķirt administratīvo aktu no iestādes izdotajiem privāto tiesību aktiem, tomēr var būt gadījumi, kad šī izšķiršanās nebūt nav tik vienkārša. Tāpēc tiesību teorijā ir radītas vairākas publisko un privāto tiesību norobežošanas teorijas jeb metodes, no kurām neviena diemžēl nav pilnīga. No šīm teorijām

interešu teorija, pakļautības teorija un subjektu teorija no tiesību prakses viedokļa tiek izdalītas kā svarīgākās.

[171 Saskaņā ar interešu teoriju tiesības tiek diferencētas atkarībā no interesēm, kuras aizsargā attiecīgā tiesību norma: ja tiesību norma kalpo atsevišķu personu interesēm - tā pieder pie privātajām tiesībām (piemēram, laulāto savstarpējās attiecības regulējošās normas), ja valsts vai vispāribas interesēm - tā pieskaitāma publiskajām tiesībām (piemēram, prasība iegūt izziņu no psihiatra pirms ieroča nēsāšanas atļaujas izsniegšanas). Tomēr šī teorija nav pilnīga, jo tiesībās ir liels skaits normu, kas kalpo gan privātajām, gan publiskajām interesēm.

[181 Pakļautības jeb subordinācijas teorija publiskajām tiesībām pieskaita tās tiesību normas, kuras rada pakļautības attiecības starp valsti un indivīdu, ļauj valstij vienpersoniski uzspiest savu gribu (piemēram, ceļu satiksmes dalībniekam jāpakļaujas ceļu policista norādījumam), savukārt tiesību normas, kas rada tiesiskās attiecības uz sadarbības vai pašnoteikšanās pamata (piemēram, pirkuma līguma noslēgšana), pieskaitāmas privātajām tiesībām. Ari šī teorija nav pilnīga, jo pakļautības attiecības eksistē ari privāto tiesību jomā (piemēram, darba devēja un darbinieka attiecībās), bet sadarbības elementi atrodami ari publisko tiesību jomā (piemēram, divu ministriju kopīgas darba grupas izveidošana).

[19] Subjektu teorija, saukta arī par *privilēģiju teoriju, izņēmuma tiesību* vai *īpašo tiesību teoriju* diferencē tiesības pēc tā, uz kāda pamata tiesību subjekts iegūst tiesības rīkoties. Saskaņā ar šo teoriju publisko tiesību normas piešķir noteiktas valstiskas pilnvaras vienīgi valsts varas subjektiem (piemēram, pasi var izsniegt tikai noteikta iestāde), savukārt privāto tiesību normas piešķir tiesības jebkuram (piemēram, nomas līgumu var slēgt jebkura rīcībspējīga persona).

[20] Ja, izmantojot visas metodes, joprojām ir šaubas par to, vai tiesību norma uzskatāma par privāto tiesību vai publisko tiesību normu, jāuzskata, ka tiesību norma ir publiski tiesiska.[28] Tas ir tādēļ, ka valstij tiesībām darboties privāto tiesību jomā jābūt noteiktām pietiekami skaidri. Valsts primāri darbojas publisko tiesību jomā, darbība privāto tiesību jomā ir izņēmums.[29]

Jāņem vērā, ka, tiesību normām mainoties, iespējama arī pāreja no vienas jomas uz otru. Piemēram, 2005.gada 25.janvāra lēmumā,[30] Senāts, analizējot tiesību normas un izmantojot iepriekš minētās privāto un publisko tiesību nošķiršanas metodes, secināja, ka AS "Latvenergo" darbības, veicot elektroenerģijas skaitītāja pārbaudi un sastādot aktu, kvalificējamas kā darbības publisko tiesību jomā. Ņemot vērā elektroenerģijas tirgus liberalizāciju, iespējams, ka šīs attiecības tagad būtu uzskatāmas par privāto tiesību attiecībām.

[21] Tas, ka ar administratīvo aktu tiek dibinātas privātās tiesības, nemaina tā publiski tiesisko dabu. Tāpat iespējami gadījumi,

kad lēmums tiek pieņemts publisko tiesību jomā, bet uz tā pamata tiek slēgts privāto tiesību līgums. Šādā gadījumā runā par divpakāpju teoriju.[31]

Piemēram, iepirkuma komisija pieņem publiski tiesisku lēmumu par iepirkuma procedūras rezultātiem, uz kura pamata tiek slēgts privāt-tiesisks iepirkuma līgums. Pirmajā pakāpē tiek pieņemts administratīvais akts, bet otrajā pakāpē tas tiek īstenots ar privāttiesisku līgumu (vienlaikus jāņem vērā, ka atsevišķi jautājumi, kas saistīti, piemēram, ar iepirkuma līguma atzīšanu par spēkā neesošu iepirkuma procedūras pārkāpumu dēļ skatāmi administratīvā procesa kārtībā[32]).

[22] Ja iestāde privāttiesisku aktu izdod administratīvā akta formā (tātad prettiesiski), no kura izriet, ka tas ir saistošs vai kuru saprātīgs indivīds par tādu varētu uztvert, indivīds pret to var izmantot tiesību līdzekļus, kas paredzēti aizsardzībai pret administratīvo aktu.[33] Izšķirošais ir tas, ka iestāde izvēlējās darboties administratīvā akta formā.

Piemēram, kādā lietā pilsētas dome bija pieņēmusi lēmumu, ar kuru kādam komersantam uzlikts pienākums veikt darbības siltumapgādes jomā, tostarp nododot pašvaldībai materiāltehniskos līdzekļus. Senāts norādīja, ka, uzliekot pienākumu vienam no līguma dalībniekiem izpildīt noteiktas darbības, atsaucoties uz pašvaldības publiskajiem uzdevumiem siltumapgādes jomā, pilsētas dome ir rīkojusies publisko tiesību jomā un īstenojusi savu publisko varu.[41]

V. Individuāla persona un konkrētas tiesiskās attiecības

[23] Administratīvais akts parasti tiek adresēts **individuāli noteiktai** personai vai personām, ietekmējot **konkrētas** tiesiskās attiecības. Ar to, ka administratīvie akti ir individuālie akti, tas ir, adresēti konkrētām personām, tie atšķiras no normatīvajiem aktiem, kas adresēti nenoteiktam personu lokam.

[24] Normatīvajam aktam ir vispārējs raksturs, kas regulē noteiktu sabiedrisko attiecību loku, tas attiecas uz nenoteiktu personu loku abstraktos apstākļos. Administratīvajam aktam ir individuāls raksturs, tas regulē konkrētas tiesiskas attiecības, parasti attiecas uz konkrēu personu, tā darbība attiecas uz konkrētu gadījumu. Administratīvais akts īsteno normatīvajā aktā iekļautos priekšrakstus, ar tā palīdzību tiesību normas tiek iedzīvinātas konkrētās dzīves situācijās un piemērotas attiecībā uz konkrētām personām.

[25] Administratīvais akts var būt adresēts arī lielai personu grupai.

Šāda grupa var būt organizēta vai spontāna mītiņa vai gājiena

dalībnieki. Policijas rīkojums izklīst attiecas uz visu grupu kopumā, kā arī katru atsevišķo tās dalībnieku.

[26] Administratīvais akts var tikt adresēts ari administratīvā akta izdošanas brīdī nenoteiktai, bet procesā nosakāmai personai vai personām.

Piemēram, transportlīdzekļa vadītājs, kam policists ir devis norādījumu apstāties, policistam nav zināms, bet to var noskaidrot, iepazīstoties ar viņa personu apliecinošo dokumentu.

VI. Vispārīgais administratīvais akts

[27] Komentējamā panta trešajā daļā definēts ari administratīvā akta speciālais gadījums - **vispārīgais administratīvais akts.** Tas ir tāds lēmums, kuru likumā paredzētos gadījumos iestāde izdod attiecībā *uz individuāli nenoteiktu personu loku, kas atrodas konkrētos un identificējamos apstākļos.* Galvenā pazīme, kas liecina, ka šāds lēmums ir administratīvais akts, ir konkrēti apstākļi un laikā ierobežota dzīves situācija.

Piemēram, paziņojums, ka ēkā apdraudējuma dēļ nedrīkst atrasties vai aizliegums peldēties piesārņojuma dēļ[34]. Ēka jāatstāj visām personām, kas tajā atrodas, savukārt personas, uz kurām attiecas aizliegums peldēt, vispār nav zināmas. Arī aizliegums lietot kādu noteiktu ielu sakarā ar nogruvuma draudiem, ceļa zīme vai luksofora gaisma attiecas uz visiem, kas nonāk tās darbības zonā, un tikai tad, kad viņi nonāk šīs darbības zonā. Tā kā šie akti neregulē abstraktus apstākļus, tie nav uzskatāmi par normatīvajiem aktiem, savukārt tas, ka tiem nav konkrēta adresāta, neļauj tos uzskatīt par tipiskiem administratīvajiem aktiem.

[28] Vispārīgais administratīvais akts sākotnēji administratīvā akta definīcijā iekļauts nebija, taču jau ar 2006.gada grozījumiem APL tika iekļauta norma, kas norādīja uz šāda administratīvā akta esību, proti,

70.panta (regulē administratīvā akta paziņošanu un spēkā esamību) pirmā daļa tika papildināta ar teikumu, kas faktiski ietvēra vispārigā administratīvā akta definīciju[35]. Vispārīgā administratīvā akta definīcija komentējamā pantā tika iekļauta ar 2008.gada grozījumiem.

Ari Vācijā un Igaunijā šādi gadījumi īpaši atrunāti administratīvā akta definīcijā. Piemēram, Vācijas Administratīvā procesa likuma 35.panta otrajā teikumā noteikts: *Vispārīgais rīkojums (Allgemeinverjugung) ir administratīvais akts, ja tas attiecas uz noteiktu vai nosakāmu personu loku ar kopīgām pazīmēm, uz publisko tiesību īpašumu vai lietu, vai tās sabiedrisko lietošanu.*

[29] Definīcijā ietvertie vārdi "likumā paredzētos gadījumos" nenozīmē, ka likumā jābūt tiešai norādei uz vispārīgo administratīvo aktu. Tas nozīmē tikai to, ka attiecīgais normatīvais akts noteic vai pieļauj vispārigā administratīvā akta izdošanu.

[30] Dažkārt vispārigā administratīvā akta un normatīvā tiesību akta nošķiršana ir problemātiska, jo apstākļu konkrētības kritēriji nav pietiekami skaidri.[36] Sarežģītākos gadījumos ieteikts ņemt vērā ari tādus apstākļus kā akta iedarbību laikā un telpā, konkretizācijas pakāpi, iedarbību uz āru, izpildes iespējamību un citus apstākļus.[37]

[31] Uz vispārigā administratīvā akta izdošanas un pārsūdzēšanas procesu ar nelieliem izņēmumiem attiecināmi tie paši procesuālie noteikumi, kas attiecināmi uz parasto administratīvo aktu. Izņēmumi var būt noteikti likumā vai ari izrietēt no vispārigā administratīvā akta būtības.

VII. Tiesisko attiecību dibināšana, grozīšana, konstatēšana vai izbeigšana

[32] Ar tiesiskajām sekām tiek sasniegts administratīvā akta mērķis. No administratīvā akta izrietošajām tiesiskajām sekām redzams, cik lielā mērā un kādā veidā tiesiskās attiecības tiek regulētas.

Tiesiskās attiecības tiek nodibinātas, piešķirot personai kādas tiesības vai uzliekot kādu pienākumu. Ar tiesisko attiecību nodibinošo administratīvo aktu tiesiskās attiecības tiek radītas no jauna.

Piemēram, personai tiek piešķirta pensija, tiek uzlikts pienākums nojaukt nelikumīgi uzbūvētu ēku vai iemaksāt noteiktu summu valsts budžetā.

Tiesību piešķiršana var izpausties ari atļaujas formā, savukārt ar pienākuma uzlikšanu saprot ne tikai pienākumu veikt kādu darbību, bet ari pienākumu samierināties ar kaut ko jeb paciest kādu darbību.

Tiesiskās attiecības tiek grozītas, mainot kādu iepriekš ar administratīvo aktu nodibinātu tiesisko situāciju. Administratīvā akta grozīšana ir jauns administratīvais akts. Grozot tiesiskās attiecības, faktiski tiek izbeigtas iepriekš nodibinātās un nodibinātas citas tiesiskās attiecības.

Piemēram, tiek palielināts pensijas apmērs,- tiek pagarināts termiņš ēkas nojaukšanai.

Tiesiskās attiecības tiek izbeigtas, atņemot personai kādas tiesības vai atbrīvojot viņu no kāda pienākuma. Tas, ka administratīvo aktu atceļ ar jaunu administratīvo aktu, īpaši atrunāts 83.panta otrajā daļā.

Piemēram, tiek atcelts lēmums par pabalsta piešķiršanu vai ēkas nojaukšanu.

Tiesiskās attiecības vai faktiskā situācija tiek konstatēta, kad ar administratīvo aktu tiek noteikts personas vai lietas publiski tiesisks stāvoklis. Ar konstatējošu administratīvo aktu tiesiskās attiecības

iegūst valstisku nostiprinājumu. Ar *konstatējošo administratīvo aktu* saistoši tiek nostiprinātas kādas no tiesību normām vai faktiskās situācijas izrietošas tiesiskās attiecības. Ar konstatējošu administratīvo aktu šīs attiecības iegūst valstisku nostiprinājumu. Visbiežāk konstatējošie akti ir dažādi sertifikāti.

Piemēram, atbilstoši Veterinārmedicīnas likuma[46] VII nodaļai Pārtikas un veterinārais dienests veic veterināro ekspertīzi. Šādas ekspertīzes rezultātā tiek izdots konstatējošs administratīvais akts, kas valsts vārdā apliecina, ka attiecīgais produkts atbilst noteiktajām prasībām un ir realizējams tirgū.

[33] Taču jāņem vērā, ka ne jebkurš sertifikāts un ne jebkurš iestādes konstatējums ir konstatējošs administratīvais akts. Konstatējošais administratīvais akts jānošķir no citiem administratīvā procesa tiesību institūtiem - iestādes atzinuma, kas nav saistošs, izziņas kā faktiskās ricības (89.p.) un iestādes uzziņas par savām tiesībām, kas regulēta APL 9.nodaļā. Atzinums, izziņa un uzziņa atšķirībā no konstatējoša administratīvā akta nav tieši vērsta uz tiesisko seku radīšanu, kamēr konstatējošs administratīvais akts tās tieši rada. Spēkā esošs konstatējošais administratīvais akts ir saistošs, un tas jārespektē gan tā adresātam, gan citai personai.

Kādā lietā Administratīvā apgabaltiesa bija atzinusi Medicīniskās aprūpes un darbspējas ekspertīzes kvalitātes kontroles inspekcijas (turpmāk -MADEKKI) atzinumu par konstatējošu administratīvo aktu, jo ar to tiek konstatēti veselības aprūpē pieļautie pārkāpumi vai tiek konstatēts, ka šādi pārkāpumi nav pieļauti. Senāts šajā lietā nepiekrita apgabaltiesas vērtējumam. Senāts norādīja: lai atzinumu atzītu par administratīvo aktu, atzinumam jānostiprina kāds no likuma izrietošs pienākums vai tiesības.

Ar konstatējošo administratīvo aktu tiek nostiprināts tikai tas, kas pastāv jau pats par sevi. Ne katrs valsts pārvaldes konstatējums uzskatāms par konstatējošu administratīvo aktu. Par konstatējošu administratīvo aktu uzskatāms tikai tāds lēmums (atzinums), kas saistoši un nemainīgi nostiprina kādas tiesiskas attiecības vai atsevišķas indivīda tiesības vai pienākumus. Konkrētajā gadījumā MADEKKI atzinums nav saistošs nevienai personai un nenostiprina nedz kādas tiesiskas attiecības, nedz atsevišķas indivīda tiesības vai pienākumus. Tādējādi pārsūdzēto MADEKKI atzinumu nevar uzskatīt par administratīvo aktu.[38]

VIII. Starplēmums un galīgais lēmums

[34] Administratīvā akta definīcijas negatīvā daļā ar 2006.gada likuma grozījumiem tika papildināta ar norādi, ka administratīvais

akts nav **starplēmums** (tostarp procesuāls lēmums) administratīvā procesa ietvaros, izņemot gadījumu, kad tas pats par sevi skar būtiskas personas tiesības vai tiesiskas intereses vai būtiski apgrūtina to īstenošanu.

Galīgā noregulējuma raksturs administratīvo tiesu praksē arī pirms attiecīgajiem grozījumiem tika atzīts kā viena no pamatpazīmēm gan administratīvajam aktam, gan iestādes faktiskajai rīcībai.[39] Pie šāda secinājuma tiesa bija nonākusi, interpretējot administratīvā akta definīcijā noteikto, ka par administratīvo aktu atzīstams tāds lēmums, kas rada tiesiskas sekas - tātad lēmums, kas pats par sevi rada tiesiskas sekas, nevis ir viens no lēmumiem ceļā uz tiesiskās sekas radošu lēmumu.

[35] Vairumā gadījumu, lai pieņemtu galīgo lēmumu, nepieciešami daudzi starplēmumi, ar kuriem tiek konstatētas konkrētas tiesiskās attiecības. Galīgais lēmums tiek pieņemts pēc iepriekšēju secinājumu izpētes vai citu lēmuma sagatavošanas pasākumu veikšanas. Vairums no tiem minēti procesuālajās normās, piemēram, lietas ierosināšana, informācijas pieprasīšana, lietas materiālu uzrādīšana vai neuzrādīšana, procesa dalībnieku uzklausīšana.

Vācu juridiskajā literatūrā tos sauc ari par sagatavojošiem *(vorbereitend)* lēmumiem.[40] Atšķirībā no administratīvajiem aktiem šiem lēmumiem nav nobeiguma rakstura. Par administratīvo aktu parasti uzskatāms tikai pēdējais lēmums, kas pieņemts attiecīgajā procesā.

[36] Vienlaikus APL paredz iespēju atsevišķus procesuālos lēmumus pārsūdzēt. Piemēram, 49.pantā paredzēts: ja iestāde neievēro termiņu, kurā tai jāizpilda procesuālā darbība, administratīvā procesa dalībnieks var iesniegt sūdzību. Savukārt 64 .pantā paredzēts, ka var apstrīdēt un pārsūdzēt termiņa pagarināšanu vai atteikumu administratīvo aktu izdot saīsinātā termiņā. Ar to vien, ka šie lēmumi ir pārsūdzami, tie nevar tikt atzīsti par administratīvajiem aktiem. Pēc juridiskās dabas tie tāpat uzskatāmi par procesuāliem lēmumiem.

[37] Lai noskaidrotu, vai attiecīgais lēmums ir galīgs lēmums vai tikai starplēmums, jānoskaidro, vai attiecīgajā procesā ir sasniegts mērķis, kura dēļ attiecīgais process ir uzsākts.

Atī EST ir vērtējusi jautājumu, vai starplēmums ir administratīvais akts. Tas ir darīts lietās, kad tiesai bija jāizlemj, vai starplēmumi un citi lēmuma sagatavošanas pasākumi var tikt apstrīdēti tiesā. *Henricot* lietā[41] Eiropas tiesa noteica, ka lēmums ir attiecīgā *procesa kulminācija* un iestādes gribas (attiecīgā nolūka) nepārprotama izpausme.[42] Tomēr gadījumā, kad ir grūti novilkt robežu starp administratīvo aktu un tiesiskajiem instrumentiem, kas nav saistoši, ir jāizšķiras par labu indivīdam, lai tas varētu maksimāli aizstāvēt savas tiesības.[43] Tāpēc arī

tiesiskā stāvokļa konstatēšana dažos gadījumos ir atzīta par administratīvo aktu. Tas tiek darīts nevis tāpēc, lai ierobežotu adresāta tiesības pārsūdzēt galīgo lēmumu, bet gan tāpēc, ka adresāts jau laikus vēlas sākt aizstāvēt savas aizskartās tiesības.[53]

Ari Vācijā ne visi lēmumi, kas tiek pieņemti procesa gaitā, nepārprotami ir izslēdzami no administratīvā akta loka. Izņēmums ir tad, ja pats starplēmums satur tiesisko attiecību regulāciju.

Piemēram, atsevišķa eksāmena novērtējums izņēmuma kārtā var tikt uzskatīts par administratīvo aktu, ja no attiecīgā novērtējuma (atzīmes) tieši atkarīga personas profesionālā karjera, tas ir, kad novērtējums pats par sevi rada adresātam tiesiskās sekas.[44] Parasti gan atsevišķa eksāmena novērtējums par administratīvo aktu uzskatīts netiek, taču par tādu tiek uzskatīts gala eksāmenu kopējā (vidējā) atzīme.[45]

[38] Kaut ari starplēmumi parasti nav administratīvie akti un šā iemesla dēļ tos nevar pārsūdzēt, pirms nav pieņemts galīgais lēmums, tas nenozīmē, ka pēc galīgā lēmuma - administratīvā akta izdošanas - vairs nevar pārbaudīt starplēmumu tiesiskumu. Ja kāds no procesā pieņemtajiem lēmumiem ir prettiesisks, tas rada ari attiecīgā procesa rezultāta - administratīvā akta - prettiesiskumu. Turklāt atsevišķos gadījumos pēc galīgā administratīvā akta izdošanas var apstrīdēt ari pašu procesuālo lēmumu (sk. 82.p. trešo daļu un 184.p. otro daļu).

IX. Iestādes iekšējie lēmumi

[39] Administratīvā akta definīcijas negatīvajā daļā norādīts, ka administratīvais akts nav iestādes iekšējs lēmums, kas skar tikai pašu iestādi, tai padotu iestādi vai īpaši pakļautu personu. Šī pazīme jāinterpretē kopā ar pazīmi "uz āru vērsts", kā ari definīcijas trešo teikumu, kas noteic, ka administratīvais akts ir ari lēmums par amatpersonas vai iestādei īpaši pakļautas personas tiesiskā statusa nodibināšanu, maiņu, izbeigšanu un šīs personas disciplināro sodīšanu, kā ari cits lēmums, ja tas būtiski ierobežo amatpersonas vai iestādei īpaši pakļautas personas cilvēktiesības (sk. ari šā panta komentāru II nodaļu).

[40] Par iekšējiem lēmumiem, kuriem var būt līdzība ar administratīvajiem aktiem, bet kas skar tikai pašu iestādi, uzskatāmi tādi lēmumi, rīkojumi vai pavēles, kuras izdotas ar mērķi nodrošināt valsts pārvaldes iestādes darbību un īpaši pakļauto personu, tostarp ierēdņu, vadīšanu. Priekšnieks var pieņemt daudzus lēmumus, kas attiecas uz ierēdņa vai citas dienestā esošas amatpersonas amata pildīšanu. Priekšnieka riko-jums padotajai personai nav administratīvais akts ari tad, ja šā rīkojuma rezultātā administratīvais

akts tiek izdots.

[41] Iekšējais rikojums nav pārsūdzams tiesā, jo iekšējā rikojuma adresāts tieši vai netieši ir rikojuma izdevēja "sastāvdaļa". Iekšējo lēmumu izdošanas kārtībai nav jābūt tik stingrai kā administratīvo aktu procesam. Turklāt īpašajās pārvaldes attiecībās ierobežojumi var tikt noteikti ari ar iekšējo aktu, likuma atrunas princips uz tām neattiecas. Tomēr pamattiesībām jābūt ievērotām ari šajās attiecībās un to ierobežojumu var noteikt tikai ar likumu.[46]

[42] Iestāžu savstarpējās attiecības parasti tiek kārtotas ar iekšējo aktu palīdzību. Izņēmums ir lēmumi, kas pieņemti zemākas iestādes izdotā administratīvā akta apstrīdēšanas rezultātā - augstākas iestādes lēmums par apstrīdēto administratīvo aktu attiecībā uz adresātu un trešajām personām ir galīgais lēmums - administratīvais akts (sk. 8l.p.), taču attiecībā uz padoto iestādi tas ir iekšējais lēmums.

[43] Izņēmuma gadījumā iekšējiem organizatoriskiem (iestāžu dibināšana un likvidācija) aktiem var būt ari ārējas sekas. Tiek uzskatīts, ka privātpersonām principā nav subjektīvu tiesību prasīt izdot vai neizdot noteiktu organizatorisku lēmumu, taču, ja organizatoriskais lēmums tieši ietekmē indivīdu pamattiesības, iespējams runāt par ārējo ietekmi. Par administratīvo aktu uzskatāmi tādi organizatoriskie akti, kas likvidē tā saukto publisko nodibinājumu lietošanas iespējas (piemēram, skolas, bērnudārza, lopkautuves, autoostas, dzelzceļa līnijas vai kapsētas slēgšana).[47] Tomēr par administratīvo aktu nevar uzskatīt, piemēram, jaunas klases izveidošanu, skolas gada beigu noteikšanu, iestādes kompetences izmainīšanu u.c.[48]

Piemēram, Senāts par iekšējo lēmumu atzina pašvaldības lēmumu reorganizēt veselības aprūpes sistēmu pagastā, likvidējot Feldšeru vecmāšu punktu. Senāts uzskatīja to par pašvaldības iekšējo lēmumu, kas skar pašu iestādi, jo attiecas uz tās darba organizāciju. Senāts norādīja: "Šāds secinājums izriet no likuma "Par pašvaldībām" 15.panta 6.punkta (likuma redakcija lēmuma pieņemšanas bndī), kurā noteikts, ka viena no pašvaldības pastāvīgajām funkcijām ir nodrošināt veselības aprūpes pieejamību. Jautājums par to, kādā formā tiek nodrošināta veselības aprūpe iedzīvotājiem, ir pašvaldības kompetencē. Konkrētajā gadījumā nav notikusi veselības aprūpes sistēmas likvidācija, kas liegtu pašvaldības iedzīvotājiem saņemt veselības aprūpes pakalpojumus, bet gan notikusi tās reorganizācija, kuras rezultātā iedzīvotājiem tiek nodrošināta veselības aprūpe citādākā un, pašvaldības ieskatā, efektīvākā veidā."[49]

X. Politiskie lēmumi

[44] Politiskais lēmums ir iestādes izdots akts publisko tiesību jomā, kas saskaņā ar likumu vai principiem, kas izriet no varas dalīšanas principa, nav pakļauts tiesas kontrolei.[50] Ari Eiropas Padomes administratīvā procesa rokasgrāmatā norādīts, ka personas tiesības, brīvības un intereses ir tikai tās, kuras ir aizsargātas ar likumu. Politiskās intereses nevar tikt kvalificētas kā administratīvais akts.[51]

[45] Par politiskiem lēmumiem uzskatāmi tādi izpildvarai un likumdevējai varai piederīgu amatpersonu vai iestāžu gribas izpaudumi, kas pamatā tiek formulēti nevis tiesību, bet gan politiskās gribas, iekšējās pārliecības, uzticības un citu ar tiesību normām nereglamentētu kritēriju ietekmē.[52]

Politiskie lēmumi ir, piemēram, Valsts prezidenta aicinājums konkrētai personai sastādīt Ministru kabinetu, Saeimas piekrišana deputāta saukšanai pie administratīvās atbildības, Ministru prezidenta prasība ministram atkāpties no amata, Valsts prezidenta rīkojums par apžēlošanu u.c. lēmumi. Par pašvaldības politisko lēmumu var uzskatīt, piemēram, pašvaldības domes priekšsēdētāja ievēlēšanu vai tā atlaišanu (atbrīvošanu no pienākumiem).

Tā, izskatot jautājumu par to, ka Ministru kabineta lēmums, ar kuru atteikts uzņemt personu pilsonībā, ir politisks lēmums, Senāts norādīja: "Pilsonības atteikums uz Naturalizācijas pārvaldes sagatavoto rīkojuma projektu, pieņem Ministru kabinets balsojot. Ministru kabineta loceklim netiek prasīts izpaust pamatojumu attiecīgajam balsojumam. Turklāt atšķirībā no Naturalizācijas pārvaldes lēmuma likums nav devis nekādus saturiskus norādījumus attiecībā uz Ministru kabineta lēmumu. Tādējādi secināms, ka Ministru kabinetam ir piešķirta neierobežota ncības brīvība piešķirt vai nepiešķirt pilsonību personām, attiecībā uz kurām Naturalizācijas pārvalde ir konstatējusi, ka tās atbilst naturalizācijas priekšnoteikumiem. Šāda neierobežota rīcība,' kas turklāt krasi kontrastē ar detalizēto regulējumu attiecībā uz Naturalizācijas pārvaldes lēmumu, liecina par to, ka Ministru kabinets šādā gadījumā neveic valsts pārvaldes, bet gan konstitucionālu funkciju."[63]

[46] Lietas, kas izriet no izpildvaras politiskajiem aktiem, nevar tikt izskatītas administratīvajā tiesā. Izņēmums ir lietas, kas saistītas ar kompensāciju. Politiskajām amatpersonām nav subjektīvu tiesību nedz iegūt amatu, nedz paturēt amatu, kurā tās ir ievēlētas. Taču tām ir tiesības prasīt kompensāciju par atlaišanu, ja tāda ir paredzēta normatīvā aktā.

XI. Citi tiesību akti, kas nav administratīvie akti

[47] Administratīvie akti nav tiesas pieņemtie spriedumi vai lēmumi, kā ari citi lēmumi, kas tiek pieņemti tiesu varas sfērā. Piemēram, administratīvais akts nav tiesnešu kvalifikācijas kolēģijas lēmums par tiesneša kvalifikācijas novērtējumu un tiesu priekšsēdētāju vai tieslietu ministra lēmums par disciplinārlietas ierosināšanu pret tiesnesi.

Kā norādījis Senāts, tieslietu ministra kā valsts konstitucionālā orgāna -Ministru kabineta locekļa - tiesības ierosināt vai atteikties ierosināt disciplinārlietu pret tiesnesi ir uzskatāmas par ministra īpašu kompetenci

konstitucionālo tiesību ietvaros. Šīs tiesības ir saistītas ar valsts varas dalīšanas principa īstenošanu, proti, tas ir instruments, ar kura palīdzību viens valsts varas atzars (izpildvara) var zināmā mērā kontrolēt citu valsts varas atzaru (tiesu varu), proti, šis instruments ir vērsts uz valsts varas atzaru līdzsvarošanu. Līdz ar to secināms, ka ministra rīcība, ierosinot vai atsakoties ierosināt disciplinārlietu pret tiesnesi, neietilpst tikai viena valsts varas atzara - izpildvaras (valsts pārvaldes) - funkciju īstenošanā. Šādā gadījumā mērķis ir iedarboties uz tiesu varu, nevis dibināt, grozīt, konstatēt vai izbeigt publiski tiesiskās attiecības ar privātpersonu.[53]

[48] Administratīvā akta pazīmes var saskatīt arī kriminālprocesuālajiem lēmumiem, tostarp lēmumiem par krimināllietas ierosināšanas atteikšanu. Šādiem aktiem trūkst pazīmes "iestāde", tā kā kriminālprocesa virzītāji neveic funkcijas valsts pārvaldes jomā (sk. ari šā panta pirmās daļas komentārus). Minēto lēmumu pieņemšanas procesu regulē īpašas procesuālās normas.

Senāts par krimināltiesiskām darbībām atzinis ari nkojumu par finanšu līdzekļu debeta operāciju apturēšanu pieteicēja kontā, kas pamatota ar likumu "Par noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanu"[54]. Kā norādīja Senāts, darbības, kas vērstas uz noziedzīgi iegūtu līdzekļu identificēšanu, izsekošanu, darbību ierobežošanu ar tiem, ir tieši vērstas uz *noziedzīgu nodarījumu* atklāšanu, novēršanu, noziedzīgā nodarījumā vainīgo personu sodīšanu. Citiem vārdiem, minētās darbības ir nesaraujami saistības ar apstākļu noskaidrošanu un noziedzīgā nodarījumā vainīgu personu sodīšanu kriminālprocesā.[55]

[49] Kriminālprocesuāli lēmumi, kuru tiesiskuma kontrole ir vispārējās jurisdikcijas tiesas kompetencē, ir arī brīvības atņemšanas iestādes administratīvās komisijas lēmumi.

Senāts, piemēram, par kriminālprocesuālu lēmumu atzinis lēmumu par soda izpildes režīmu,[56] lēmumu par notiesātā pārvietošanu uz cita veida brīvības atņemšanas iestādi un lēmumu par priekšlikuma iesniegšanu tiesai par notiesātā nosacītu atbrīvošanu pirms termiņa.[57] Tāpat Senāts ir atzinis, ka arī visas darbības, kas ir vērstas uz iepriekšminēto lēmumu pieņemšanu, tostarp iesnieguma

reģistrēšana administratīvās komisijas sēdei, ir uzskatāmas par kriminālprocesuālām darbībām.[58]

[50] Administratīvais akts nav arī administratīvā akta izpildes gaitā pieņemts lēmums. Privātpersona, pret kuru vērsta piespiedu izpilde, var iesniegt sūdzību par tādām izpildiestādes darbībām, kas neatbilst likumam 363.panta noteiktajā kārtībā.

Par izpildes darbību tiek atzīts ari nodokļu administrācijas lēmums par nodokļu parāda bezstrida piedziņu.[59]

[51] Administratīvais akts nav arī publisko tiesību līgums, jo tas nebalstās uz vienpusēju valsts varas izpausmi un subordināciju, bet gan uz daudzpusējām pušu attiecībām.

[52] Administratīvais akts nav arī administratīvā pārkāpuma lietas lietvedībā pieņemts lēmums. Līdz 2012.gada grozījumiem lēmumi par administratīvo sodīšanu un citi lēmumi administratīvā pārkāpuma lietvedībā tika uzskatīti par administratīvajiem aktiem un to kontrole tika veikta APL noteiktajā kārtībā. Taču administratīvās sodīšanas process un tajā piemērojamie principi ir radnieciskāki vai pat tie paši, kas kriminālprocesā.[60] Tāpēc likumdevējs ir izslēdzis administratīvā pārkāpuma lietas lietvedībā pieņemtos lēmumus no administratīvā akta definīcijas, kā arī ar 2012.gada 14.jūnija likuma grozījumiem LAPK ir noteicis administratīvo pārkāpumu lietu piekritības maiņu no administratīvajām tiesām uz vispārējās jurisdikcijas tiesām.[61] Līdz ar to administratīvo tiesu kompetencē neietilpst administratīvo pārkāpumu lietu izskatīšana, tostarp administratīvā pārkāpuma lietvedības uzsākšana un administratīvā soda piemērošana.[62]

[(!)■■ (3)-]

(4) Tiesību norma ir normatīvs akts (tā daļa) un vispārējie tiesību principi.

[(5) ..(9)..]

(l.pants - 2004.gada 15.janvāra likuma redakcijā ar grozījumiem, kas izdarīti ar

2006.gada 26.oktobra, 2008.gada 18.decembra un 2012.gada 1.novembra likumu)

[1] Literatūra: *Jānis Neimanis.* Ievads tiesībās. - Rīga: zv. adv. J.Neimanis, 2004; *Lauris Liepa.* Pozitīvās tiesības. Grām.: Mūsdienu tiesību teorijas atziņas. Rakstu krājums prof. E.Meļķiša redakcijā. - Rīga: Tiesu namu aģentūra 1999, 108.-115.1pp.; *Daiga Iljanova.* Vispārējo tiesību principu nozīme un piemērošana. - Rīga: Ratio iuris, 2005.

[2] Tiesību normas jēdziens, kaut ari jau pietiekoši plaši izmantots normatīvajos aktos, parasti netiek definēts. Tiesību normas skaidrojumam likumā ir vairāki mērķi. Pirmkārt, skaidri *noteikt* tos *tiesību avotus,* kuri attiecīgās tiesību normas piemērotājam ir jāņem

vērā. Otrkārt, *nošķirt* dažādus administratīvajā procesā piemērojamos tiesību avotus. Turpmāk uzmanība ir jāpievērš terminoloģijai, kas tiek konsekventi lietota. Treškārt, *akcentēt vispārējo tiesību principu nozīmi* administratīvajā procesā.

Spēkā esošajos normatīvajos aktos jēdziens "tiesību norma" tiek lietots līdzās jēdzienam "normatīvais akts". Piemērotājam ir kritiski jāraugās uz šīm terminoloģijas atšķirfbām. Piemērojot vienu vai otru no šiem jēdzieniem, būtiski ir izvērtēt, vai konkrētajā gadījumā normas pieņēmējs ir apzināti paredzējis atsauci *tikai* uz rakstveida normām vai arī atsauce ir "pa šauru" un, piemēram, lasot vārdus "saskaņā ar normatīvajiem aktiem", tie ir jātulko plašāk, ņemot vērā an vispārējos tiesību principus.

[3] Jau AAPN tika izvēlēts dot tiesību normas skaidrojumu. Šāda pieeja saglabāta arī APL. Par pieejas saglabāšanu gan var runāt konceptuālā nozīmē, bet ne saturiskā ziņā. AAPN 7.punkts noteica, ka tiesību norma ir *tiesību akts,* kas attiecas uz abstraktu tiesību subjektu loku un kurš vispārīgi reglamentē to tiesiskās attiecības. Tādējādi ar tiesību normu tika saprastas tikai *rakstītās* tiesību normas. Tas gan nenozīmēja, ka tiesību normas piemērotājam nebija saistoši vispārējie tiesību principi, tomēr tie netika tiešā tekstā ietverti pašā tiesību normas jēdzienā (sk. 9.iedaļu).

[4] Ja administratīvais akts attiecas uz konkrētu personu un regulē konkrētas attiecības, tad tiesību normai ir pilnīgi cits uzdevums. Tiesību norma ir valsts noteikts uzvedības noteikums, kas paredzēts *vairākkārtējai* piemērošanai un attiecas uz *nenoteiktu* personu loku. Tāpēc tā ir formulēta samērā vispārīgi, ievērojot līdzsvaru starp normas formulējuma abstraktumu (lai to varētu piemērot daudzos gadījumos) un konkrētumu (lai to varētu piemērot konkrētajā gadījumā).[63]

[5] Latvijas tiesību sistēma ir piedzīvojusi krasas pārmaiņas, kas no tiesību normu piemērotajiem ir prasījis pat kardinālu pārorientēšanos no vienas tiesību sistēmas uz otru. Atšķirības starp sociālistisko un kontinentālās Eiropas tiesību loku pirmām kārtām izpaužas izpratnē par tiesību avotiem.[64] Abās tiesību sistēmās primārais tiesību avots ir likums un citi normatīvie akti, tātad rakstītās tiesību normas. Tomēr, ja sociālistiskajā tiesību sistēmā normatīvie akti ir *vienīgais* tiesību avots[65], tad kontinentālās Eiropas tiesību lokā tiek atzīts, ka rakstītās tiesību normas, lai cik rūpīgi un detalizēti izstrādātas, vienmēr būs *nepilnīgas*.[66] Lai aizpildītu "tukšumus" rakstītajās tiesību normās, tiesību normu piemē-rotājiem ir jāvēršas pie sabiedrībā pastāvošās taisnīguma izpratnes. Jo ari rakstītās jeb t.s. pozitīvās tiesības nav pāri stāvošas, bet gan izrietošas no dabiskajām tiesībām, cieši saistītas ar taisnīguma un tikumības jēdzieniem.[67] Tiesiskā valstī nav iespējams uzskatīt, ka tiesību un likuma jēdzieni ir

identi. Pieņemtais lēmums var būt formāli likumīgs, bet pēc savas būtības prettiesisks.

Spilgts piemērs ir Vācijas pieredze. Nacistiskā režīma laikā veiktās darbības pilnībā atbilda tolaik spēkā esošajiem likumiem. Līdz ar to

varēja teikt, ka visi cilvēktiesību pārkāpumi tika veikti likumīgi. Lai pēc Otrā pasaules kara sodītu kara noziedzniekus, nebija iespējams izvirzīt apsūdzības, formāli pamatojoties uz likumu. Lai atrisinātu izveidojušos situāciju, tika atzīts, ka eksistē likumam un arī konstitūcijai pāri stāvošas pamatvērtības, principi, kurus ar rakstītām normām nav iespējams "apgāzt". Šīs pieredzes rezultātā pašlaik spēkā esošajā Vācijas konstitūcijā (Pamatlikumā) tiek lietoti divi jēdzieni - pakļautība likumam *(Gesetz)* un tiesībām (*Recht*) (sk. Vācijas Pamatlikuma 20.p. trešo daļu). Arī Latvijas tiesību normās šie jēdzieni ir nostiprināti blakus, Valsts pārvaldes iekārtas likumā nosakot, ka valsts pārvalde ir pakļauta likumam un tiesībām (sk. VPIekL 10.p. pirmo daļu).

[6] Kontinentālās Eiropas tiesību lokā kā tiesību avoti papildus normatīvajiem aktiem pastāv arī vispārējie tiesību principi, paražu tiesības, judikatūra[68] un tiesību zinātne. Atbilstošs regulējums ietverts APL - iestāde administratīvo aktu var pamatot ar Satversmi, likumiem, Ministru kabineta noteikumiem, pašvaldību saistošajiem noteikumiem, starptautisko tiesību vai Eiropas Savienības normām, kā arī vispārējiem tiesību principiem (67.p. ceturtā daļa). Papildus iestāde administratīvā akta pamatošanai var izmantot argumentus, kas izteikti tiesas spriedumos un juridiskajā literatūrā, kā ari citā speciālajā literatūrā (67.p. piektā daļa).

[7] No komentējamās daļas izriet, ka tiesību normu var saturēt jebkurš no termina Skaidrojumā minētajiem tiesību avotiem, t.i., attiecīgais tiesiskais regulējums var izrietēt no *jebkura* minētā tiesību avota (sk. ari 5.p. komentārus).

[8] Normatīvais akts ir viens no tiesību avotiem, kuros ir ietvertas tiesību normas. Termins "normatīvais akts" uzskatāms par virsjēdzienu, jo aptver *gan* ārējos normatīvos aktus, *gan* iekšējos normatīvos aktus. Ja nepieciešams konkretizēt normatīvā akta veidu, APL minēts attiecīgais normatīvā akta veids (sk., piemēram, 70.p. pirmo daļu). Likumā ietverts ari tālāks ārējo normatīvo aktu iedalījums (sk. 15.p. otro daļu), kā ari attiecīgā gadījumā atsauce uz konkrētu ārējā normatīvā akta veidu (sk., piemēram, 43.p. otro daļu). Šāda tālāka sadalījuma nav attiecībā uz iekšējiem normatīvajiem aktiem, jo administratīvajā procesā no personas viedokļa konkrētiem iekšējo normatīvo aktu veidiem nav būtiskas nozīmes. Tiesiskais regulējums attiecībā uz šo normatīvo aktu veidu ir ietverts VPIekL (sk. VPIekL 9.nodaļu).

[9] Norādei uz normatīvā akta daļu kā tiesību normu ir vairak precizējoša nozīme, kuras mērķis ir novērst gramatisku tiesību normas jēdziena piemērošanu. Normatīvais akts sastāv no atsevišķiem "ķieģelīšiem", kuru kopums veido tiesisko regulējumu kādā jomā kopumā. Lai risinātu *konkrētu* situāciju, attiecīgais tiesiskais regulējums ir ietverts ārējā normatīvā akta *sastāvdaļās,* un tieši ar šīm sastāvdaļām, nevis ar atsauci uz ārējo normatīvo aktu kopumā, ir pamatojams iestādes pieņemtais lēmums, t.i., administratīvais akts. Izdodot administratīvo aktu, ir jānorāda *iespējami tālākais* iedalījums, kas aiī ir uzskatāms par tiesību normu, saskaņā ar kuru attiecīgo administratīvo aktu izdod (sk.

1 .p. piektās daļu komentārus).

[10] Vispārējie tiesību principi kā tiesību normas sākotnēji bija būtisks jaunievedums tiesību normas izpratnē Latvijā, un vajadzēja pierast pie tā, ka tie ir viens no tiesību avotiem. Jēdzienā "vispārējie tiesību principi" APL izpratnē ielasāmi ari administratīvo tiesību principi, kas atšķiribā no vispārējiem tiesību principiem nepastāv visā tiesību sistēmā kopumā, bet pastāv administratīvajās tiesībās. Piemēram, samēriguma princips un vienlīdzības princips ir fundamentāli visas tiesību sistēmas principi, savukārt labas pārvaldības princips ir nozares - administratīvo tiesību princips.

Ja iestāde nav piemērojusi konkrētajā gadījumā piemērojamo vispārējo tiesību principu vai piemērojusi to nepareizi, persona pamatoti var apgalvot, ka attiecīgais administratīvais akts ir *prettiesisks* (84.p.).

Juridiskajā terminoloģijā, runājot par kāda lēmuma neatbilstību tiesību normām, nereti lietots vārds "likumīgs". Tas ir saistīts ar atšķirigo tiesību normas jēdziena izpratni, kad par saistošām tika uzskatītas tikai rakstītās tiesību normas. Likumības princips tika izprasts kā tiesību normu ievērošana un izpilde, ievērojot, ka vispārobligātas ir ne tikai likumu, bet arī citu normatīvo aktu prasības.[69] Sasaiste ar tiesību principiem netika veikta. Vispārējo tiesību principu izmantošana maina pieeju, ka lēmumam jābūt likumam vai normatīvajam aktam atbilstošam.

Tiesu praksē var novērot, ka iestāde reti sava lēmuma pamatošanai izmanto vispārējo tiesību principu, savukārt privātpersona bieži norāda uz kāda principa pārkāpumu, vien to pieminot vai, pārsūdzot administratīvo aktu, savā pieteikumā tiesai ietverot vairāku principu uzskaitījumu, neargumentējot, kādā veidā attiecīgais princips pārkāpts. Tomēr ir būtiski, ka tiesību normu piemērotājs nevis vienkārši atsaucas uz kādu vispārējo tiesību principu, kuru tas piemērojis, bet pēc iespējas izskaidrojis gan tā saturu, gan apstākļus, kā konkrētajā gadījumā vispārējā tiesību principa piemērošana ietekmējusi pieņemto lēmumu (sk. arī 4. un

15.p. komentārus).

[11] Pieņemot lēmumu konkrētā administratīvā lietā, iestāde var izmantot dažādos tiesību avotos ietilpstošās tiesību normas. Tomēr konkrēta tiesību avota izvēle nav patvarīga, bet ir stingri reglamentēta. Lai sasniegtu *tiesisku, precīzu un efektīvu rezultātu,* ir jāņem vērā tiesību normu juridiskā spēka hierarhija (15.p. otrā līdz ceturtā daļa, 16.p. otrā daļa), kolīziju risināšanas principi (15.p. sestā līdz desmitā daļa, 16.p. trešā un ceturtā daļa), jāpielieto tiesību normu interpretācijas metodes (17.p.), jāizdara apsvērumi par administratīvā akta izdošanu un tā saturu (65. un 66.p.).

1.pants. Likumā lietotie termini

[(!)•• (4)..]

(5) **Ārējais normatīvais akts** ir Satversme, likumi, Ministru kabineta noteikumi un pašvaldību saistošie noteikumi, kā ari starptautiskie līgumi un Eiropas Savienības pamatlīgumi un uz to pamata izdotie normatīvie akti.

[(6) ..(9)..]

(1.pants - 2004.gada 15.janvāra likuma redakcijā ar grozījumiem, kas izdarīti ar

2006.eada 26.oktobra, 2008.eada 18.decembra un 2012.eada 1.novembra likumu)

Saturs

I. Nacionālās tiesību normas

II. Eiropas Savienības tiesību normas

[1] Literatūra: ***Jānis Neimanis.*** Ievads tiesībās. - Rīga: zv. adv. J.Neimanis, 2004; ***Veronika Krūmiņa, Valentīna Skujiņa.*** Normatīvo aktu izstrādes rokasgrāmata. Rīga 2002.

I. Nacionālās tiesību normas

[2] Komentējamā panta daļas mērķis ir izskaidrot, kas saprotams ar ārējo normatīvo aktu.

[3] Normatīvie akti ir sadalīti divās pamatgrupās. ***Ārējie*** normatīvie akti ir nošķirti no ***iekšējiem*** normatīvajiem aktiem (sk. šā panta sestās daļas komentārus). Šāda sadalījuma nepieciešamību noteic administratīvi tiesisko attiecību būtība, kad (parasti) publisko tiesību subjekts (sk. 22.p.) attiecībā uz personu pieņem tai saistošu administratīvo aktu. Šāda personas tiesību un pienākumu noteicoša lēmuma pamatojumam nevar izmantot jebkādu attiecīgā publisko tiesību subjekta radītu dokumentu, bet gan tikai noteiktā kārtībā

pieņemtu un publiski izsludinātu aktu.

Jāņem vērā, ka ārējos normatīvajos aktos bieži izmantots virsjēdziens "normatīvie akti", īpaši nenodalot iekšējās tiesību normas no ārējām. Līdz ar to tiesību normas piemērotajam ir jāizvērtē attiecīgās tiesību normas saturs. Ja, piemēram, kādā likumā ir ietverta atsauce uz normatīvajiem aktiem, tad atkarībā no tā, kāds ir šīs normas priekšmets, izriet, vai regulējums jāmeklē ārējos vai iekšējos normatīvajos aktos. Visbiežāk

gan prakse ar atsauci uz normatīvajiem aktiem ir domata atsauce uz ārējiem normatīvajiem aktiem.[70]

[4] Ārējais normatīvais akts, kas tiek piemērots administratīvajā procesā, satur rakstītas tiesību normas. Tātad tie ir *vispārsaistoši juridiski priekšraksti,* kas ir *vispārīgi,* t.i., attiecas uz nenoteiktu personu loku, un *abstrakti,* t.i., attiecas uz nenoteiktu skaitu situāciju. Tādējādi, pamatojoties uz vienu un to pašu ārējā normatīvajā aktā ietvertu tiesību normu, iestāde ar dažādām personām risina vienas un tās pašas tiesiskās attiecības.

Tomēr ne visi ārējie normatīvie akti satur tiesību normas, lai gan pēc to pieņemšanas procedūras tie par tādiem tiek saukti. Piemēram, izšķir divu veidu likumus - likumus formālā nozīmē un likumus gan formālā, gan materiālā nozīmē. Likumi formālā nozīmē ir tādi, kas kā normatīvie akti ir pieņemti likumu veidā formālā likumdošanas procesā, bet tie nereglamentē ne personu tiesības, ne pienākumus (piemēram, valsts budžeta likums vai likumi, ar kuriem apstiprina starptautiskos līgumus). Likums, kas ir ne tikai pieņemts formālā likumdošanas kārtībā, bet ari saturiski reglamentē personu tiesības un/vai pienākumus, ir uzskatāms par likumu ari materiālā, t.i., saturiskā nozīmē. Administratīvajā procesā tiek piemēroti šie otra veida likumi.

[5] No komentējamās daļas redakcijas izriet, ka ārējo normatīvo aktu uzskaitījums domāts kā izsmeļošs. Proti, ka administratīvā akta pamatojumā iestāde nevar minēt citu ārējā normatīvā akta veidu. Šāda pieeja ir nostiprināta ari citos pantos (sk., piemēram, ll.p., 67.p. ceturto daļu).

Tomēr, ja ar likumu paredzēs vēl kādu ārējā normatīvā aktu veidu,[71] pamatojoties uz kuru iestāde varēs izdot administratīvos aktus, tad būs piemērojams ari jaunā veida ārējais normatīvais akts (par ārējo normatīvo aktu piemērošanu sk. 15.p. komentārus).

[6] Galvenais ārējais normatīvais akts ir valsts konstitūcija - Latvijas Republikas Satversme, kuru 1922.gada 15.februāri pieņēma Satversmes Sapulce. Satversme ir augstākā juridiskā spēka nacionālais ārējais normatīvais akts Latvijā. Satversme tāpat kā jebkura konstitūcija ir "pamatnoteikumu kopums par kopdzīvi kā valstisku kopību".[72] Tie ir pamatnoteikumi, kas reglamentē valsts organizāciju

(valsts varas orgāni, to veidošanas kārtība, kompetence) un cilvēka pamattiesības. Zemāka juridiska spēka normatīvajos aktos ietvertajām tiesību normām ir jābūt saskaņotām ar Satversmē noteikto (par tiesību normu hierarhiju sk. 15. un 16.panta komentārus).

[7] Administratīvā procesa ietvaros būtiski ir tas, ka Satversme ir tieši piemērojama, t.i., administratīvo aktu var pamatot tieši ar Satversmi (sk. 67.p. ceturto daļu). Satversmes tiesa, analizējot personas tiesības uz atbilstīgu atlīdzinājumu, kas ietvertas Satversmes 92.pantā, norādīja, ka tāpat kā "jebkura cilvēktiesību norma, ari Satversmes 92.panta trešajā teikumā ietvertā tiesību norma ir piemērojama tieši un nepastarpināti. Turklāt šī norma neparedz, ka tās konkretizēšanai nepieciešams īpašs likums. Šāda likuma neesība ir saistāma ar Satversmes 92.panta trešā teikuma tiešas piemērošanas iespēju un nevar būt iemesls atteikumam pieņemt tiesā indivīda prasību par atlīdzinājuma piedziņu. (..) Ja iesniedzējs uzskata, ka viņa tiesības ir nepamatoti aizskartas, viņš, atsaucoties tieši uz Satversmes 92.panta trešo teikumu, ir tiesīgs griezties vispārējās jurisdikcijas tiesā ar prasību par atbilstīga atlīdzinājuma piedziņu. (..) īpaša likuma neesamība neaizskar un neierobežo iesniedzēja konstitucionālās tiesības uz tiesību aizsardzību."[73] No šā sprieduma tātad izriet, ka iestāde jautājuma risināšanā nevar aizbildināties ar kāda zemāka juridiska spēka normatīvā akta neesību. Personai ir subjektīvas tiesības pamatot savu iesniegumu vai pieteikumu tieši ar Satversmi. Šāds princips kā juridiskās obstrukcijas aizliegums tiešā tekstā ietverts aff 15.panta divpadsmitajā daļā.

[8] Saeimas pieņemtie likumi ir tas ārējā normatīvā akta veids, ar kuru likumdevējs pamatā pauž savu politisko gribu un reglamentē svarīgus jautājumus dažādās dzīves jomās. Parasti valsts un personas attiecības noteic tieši likuma regulējums. Lai attiecīgais likums būtu spēkā un to varētu piemērot, ir jābūt ievērotiem Oficiālo publikāciju un tiesiskās informācijas likuma noteikumiem.[74]

[9] Satversmes un likumu tiesību normu ietverošās pamatsastāvdaļas ir panti, kuri savukārt var sastāvēt no daļām. Panta daļā var būt vairāki punkti, savukārt punkts var būt sadalīts apakšpunktos.

Piemēram, Saeimas vēlēšanu likuma[75] 13.pants sastāv no piecām daļām [apzīmētas ar (1), (2), (3), (4) un (5)]. Pirmajā daļā nav tālāku iedalījumu. Otrajā daļā ir divi punkti [apzīmēti ar 1) un 2)]. Otrās daļas 1.punkts sastāv no četriem apakšpunktiem [apzīmēti ar a), b), c) un d)]. Trešajā daļā ir deviņi punkti, kas sīkāk netiek iedalīti. Savukārt ceturtā un piektā daļa, līdzīgi kā pirmā, netiek sīkāk iedalīta.

"(1) Kandidātu saraksti, kas iesniegti, ievērojot šā likuma prasības, tiek reģistrēti Centrālajā vēlēšanu komisijā.

(2) Reģistrētie kandidātu saraksti nav atsaucami, un grozījumus

tajos var izdarīt tikai Centrālā vēlēšanu komisija kādā no šādiem veidiem:

1) izsvītrojot pieteikto kandidātu, ja konstatē, ka:

a) personai nav tiesību kandidēt Saeimas vēlēšanās,

b) kandidāts ir persona, kura nav šā likuma 6.panta pirmajā vai otrajā daļā noteiktajā kārtībā atstājusi ieņemamo amatu (dienestu),

c) viena un tā pati persona pieteikta dažādu nosaukumu kandidātu sarakstos vai viena nosaukuma kandidātu sarakstā dažādos vēlēšanu apgabalos (10.panta trešā daļa),

d) kandidāts miris;

2) izdarot tehniska rakstura labojumus.

(3) Šā panta otrās daļas 1.punkta "a" un "d" apakšpunktā noteiktajos gadījumos kandidāts svītrojams, pamatojoties uz attiecīgās iestādes izdotu izziņu vai tiesas spriedumu. To, ka kandidāts:

1) nav Latvijas pilsonis vai ir Latvijas pilsonis, kurš vēlēšanu dienā nav vecāks par 21 gadu, - apliecina Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde;

2) izcieš sodu brīvības atņemšanas vietā, - apliecina Iekšlietu ministrijas Informācijas centrs;

3) ir bijis sodīts par tīšu noziedzīgu nodarījumu un sodāmība nav dzēsta vai noņemta, - apliecina Iekšlietu ministrijas Informācijas centrs;

4) Krimināllikumā paredzētā nodarījuma izdarīšanas laikā atradies nepieskaitāmības stāvoklī, ierobežotas pieskaitāmības stāvoklī vai arī pēc noziedzīga nodarījuma izdarīšanas saslimis ar psihiskiem traucējumiem, kas tam atņēmuši iespēju saprast savu rīcību vai to vadīt, un viņam sakarā ar to piemērots medicīniska rakstura piespiedu līdzeklis vai ari lieta izbeigta bez šāda piespiedu līdzekļa piemērošanas, - apliecina Iekšlietu ministrijas Informācijas centrs;

5) ir vai ir bijis PSRS, Latvijas PSR vai ārvalstu valsts drošības dienestu, izlūkdienestu vai pretizlūkošanas dienestu štata darbinieks, - apliecina attiecīgās tiesas spriedums;

6) pēc 1991.gada 13.janvāra darbojies PSKP (LKP), Latvijas PSR Darbaļaužu internacionālajā frontē, Darba kolektīvu apvienotajā padomē, Kara un darba veterānu organizācijā, Vislatvijas sabiedrības glābšanas komitejā vai tās reģionālajās komitejās, - apliecina attiecīgās tiesas spriedums;

7) *(izslēgts);*

8) ir miris, - apliecina Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde;

9) saskaņā ar tiesas spriedumu nav tiesīgs kandidēt Saeimas, Eiropas Parlamenta, republikas pilsētas domes un novada domes vēlēšanās, -apliecina Iekšlietu ministrijas Informācijas centrs.

(4) Šā panta trešajā daļā minētajām iestādēm attiecīgās ziņas rakstveidā jāiesniedz Centrālajai vēlēšanu komisijai pēc tās

pieprasījuma bez maksas piecu dienu laikā.

(5) Ja Centrālā vēlēšanu komisija informāciju par to, ka pieteiktajam kandidātam nav tiesību kandidēt Saeimas vēlēšanās, saņem vēlāk nekā 50.dienā pirms vēlēšanām un nav iespējams izgatavot jaunas attiecīgā kandidātu saraksta vēlēšanu zīmes, vēlētājiem izsniedzamas sagatavotās attiecīgā kandidātu saraksta vēlēšanu zīmes ar šā kandidāta vārdu un uzvārdu. Balsu skaitīšanā un vēlēšanu rezultātu aprēķināšanā par attiecīgo personu nodotās balsis netiek ņemtas vērā."

[10] Nav iespējams un nav ari nepieciešams visus jautājumus atrunāt likumā, tāpēc virkni jautājumu Saeima atstāj izlemšanai Ministru kabinetam. Norāde komentējamā normā uz Ministru kabineta noteikumiem šobrid vairs attiecas tikai uz *vispārīgā kārtībā izdotiem* noteikumiem, jo ar 2007.gada 3.maija grozījumiem Satversmē[76] Saeima nolēma izslēgt no Satversmes tās 81.pantu, kas paredzēja Ministru kabinetam tiesības izdot noteikumus ar likuma spēku.[77]

Ministru kabinets var izdot noteikumus, ar ko bieži vien tiek pamatots administratīvais akts. Saskaņā ar Ministru kabineta iekārtas likuma 31.pantu Ministru kabinets ārējos normatīvos aktus var izdot tikai šādos gadījumos: 1) ja likums Ministru kabinetu tam īpaši pilnvarojis. Pilnvarojumā norāda tā galvenos satura virzienus; 2) lai apstiprinātu starptautisko līgumu vai tā projektu, denonsētu starptautisko līgumu vai apturētu tā darbību, ja Satversmē vai likumā nav noteikts citādi; 3) ja tas nepieciešams Eiropas Savienības tiesību aktu piemērošanai un ja attiecīgais jautājums ar likumu nav noregulēts. Šādi noteikumi nevar ierobežot privātpersonas pamattiesības.[78] [111 Valdības funkcija nav likumdošanas, bet gan izpildvaras īstenošana. Līdz ar to Ministru kabinets nedrīkst risināt likumdošanas kārtībā izlemjamus jautājumus. Pretējā gadījumā tiek pārkāpts varas dalīšanas princips, saskaņā ar kuru likumdošanu īsteno tautas vēlēts parlaments, t.i., Saeima un noteiktos gadījumos ari tauta pati (Satversmes 64.p.), bet izpildvaras īstenošana ir valdības, t.i., Ministru kabineta kompetencē. Ministru kabinets kā izpildvara pamatā pilda Saeimas dotus uzdevumus. Piemērojot Ministru kabineta noteikumus, jāpatur prātā, ka izpildvara nedrikst pārkāpt *savas kompetences ietvarus*. Tāpēc ir precīzi jākonstatē attiecīgā likuma darbības joma un konkrētais likumā ietvertais deleģē-jums Ministru kabinetam, kuru tas nedrikst paplašināt (ja konstatē, ka likumā visi pamatjautājumi nav pietiekami atrisināti, tad ir jāgatavo attiecīgi grozījumi likumā, nevis jāietver tie noteikumos). Būtiski ari ievērot, ka administratīvais akts jāpamato ar Ministru kabineta noteikumiem, kuru izdošanas vai piemērošanas pilnvarojums ietverts spēkā esošā likumā.

[121 Jāņem vērā, ka spēkā esošais Ministru kabineta iekārtas

likums ir spēkā no 2008.gada 1.jūlija. Pirms tam likums ar tādu pašu nosaukumu paredzēja, ka Ministru kabinets var izdot noteikumus arī gadījumā, ja attiecīgais jautājums ar likumu nav noregulēts (14.p. pirmās daļas

3.punkts).[90] Spēkā esošā Ministru kabineta iekārtas likuma pārejas noteikumu 6.punktā paredzēts, ka pirms šā likuma spēkā stāšanās izdotie noteikumi, kas izdoti, neesot speciālam likuma deleģējumam, varēja būt spēkā līdz 2010.gada 1.jūlijam. Tomēr, piemērojot šos noteikumus, bija jāņem vērā arī Satversmes tiesas atzītais, ka Ministru kabineta iekārtas likuma 14.panta pirmās daļas 3.punkts nav interpretējams tikai vēsturiski un gramatiski, proti, ka Ministru kabinets ir tiesīgs izdot noteikumus par jebkuru jautājumu, ja tas ar likumu nav noregulēts. Lietojot sistēmisko interpretācijas metodi, jāņem vērā Satversmes 64.pants, kas noteic, ka "likumdošanas tiesības pieder Saeimai, kā ari tautai šinī Satversmē paredzētā kārtībā un apmēros". Līdz ar to Ministru kabinets, pamatojoties uz Ministru kabineta iekārtas likuma 14.panta pirmās daļas 3.punktu, nevar izdot noteikumus par jautājumiem, kas ietilpst likumdevēja kompetencē. "Pārvaldes kārtībā Ministru kabinets var izdot vienīgi likumam pakārtotus normatīvus aktus, tātad noteikumiem jāatbilst likumam.

Noteikumus izdod, lai palīdzētu dzīvē īstenot likumus. To panāk, noteikumos konkretizējot (detalizējot) likuma normas. Līdz ar to vārdi "ar likumu nav noregulēts" saprotami tā, ka jautājums ar likumu nav noregulēts līdz galam un tas prasa detalizētāku reglamentāciju. Ministru kabinets, izdodot noteikumus, nedrīkst tajos ietvert tādas normas, kas nav uzskatāmas par palīglīdzekļiem likuma normas īstenošanā."[79] Ari Ministru kabineta noteikumi, tāpat kā likumi, stājas spēkā tikai gadījumā, ja ir ievēroti Oficiālo publikāciju un tiesiskās informācijas likuma noteikumi.

[13] Ministru kabineta noteikumi sastāv no punktiem, kuri var būt sadalīti apakšpunktos. Tiek ieteikts iedalījumu apakšpunktos veidot ne vairāk kā četros līmeņos.[80]

Piemēram, Ministru kabineta 2013.gada 18.jūnija noteikumu Nr.322 "Dzīvnieku pārvadāšanas noteikumi" [81] 11.punktā ir trīs apakšpunkti (apzīmēti ar 11.1., 11.2. un 11.3.). Savukārt 11.1. apakšpunkts ir iedalīts vēl četros apakšpunktos (apzīmēti ar 11.1.1., 11.1.2,11.1.3. un 11.1.4.):

"11. Dzīvnieku pārvadātāja atļauju tuviem pārvadājumiem ir tiesīgs saņemt pārvadātājs, kas atbilst regulas Nr.1/2005 10.panta l.punktā minētajām prasībām un dienesta teritoriālajā struktūrvienībā:

11.1. iesniedz darba kārtību, kurā iekļauta informācija par:

11.1.1. darbībām ar dzīvniekiem;

11.1.2. iekraušanas un izkraušanas aprīkojumu;

11.1.3. dzīvnieku izvietošanas kārtību transportlīdzeklī;

11.1.4. transportlīdzekļa tīrīšanu un dezinfekciju;

11.2. uzrāda kvalifikācijas sertifikātu;

11.3. uzrāda regulas Nr. 1/2005 I pielikuma II nodaļas prasībām atbilstošu transportlīdzekli dzīvnieku pārvadāšanai."

[14[Saskaņā ar komentējamo tiesību normu no atvasinātajām publisko tiesību juridiskajām personām tikai uz pašvaldību, kā pilsoņu tieši vēlētu un līdz ar to tieši leģitimētu publisko tiesību juridisko personu, izdotiem ārējiem normatīvajiem aktiem iestādei ir tiesības pamatot tās izdotos administratīvos aktus.

Atbilstoši likuma "Par pašvaldībām" [94] 41.panta pirmās daļas 1.punktam pašvaldības dome kā vienīgo ārējo normatīvo aktu izdod **saistošos noteikumus.** Līdz ar to ar pašvaldības domes nolēmumiem, kas nav saistošie noteikumi, administratīvo aktu pamatot nevar.

Ar pašvaldības saistošajiem noteikumiem pamatoti administratīvie akti tiek izdoti attiecīgās pašvaldības vārdā (sk. APL 22.p. pirmo daļu), tie ir spēkā tikai ***attiecīgajā administratīvajā teritorijā*** un līdz ar to ari atbildība par šādu administratīvo aktu tiesiskumu vai sakarā ar tiem radītajiem mantiskajiem zaudējumiem vai personisko kaitējumu gulstas nevis uz valsti, bet gan attiecīgo pašvaldību (sk. 8.nodaļas komentārus). Likuma "Par pašvaldībām" 43 .pants pamatā nosaka tās jomas, kurās vietējās pašvaldības dome var izdot saistošos noteikumus, atstājot šo uzskaitījumu atvērtu. Saskaņā ar 43.panta pirmās daļas 13.punktu ari citos likumos vai Ministru kabineta noteikumos var būt noteikti jautājumi, kuri ir atstāti risināšanai pašvaldības domes kompetencē. Savukārt 44.pants nosaka tās jomas, kuru reglamentēšanai saistošos noteikumus var izdot republikas pilsētas dome. Ari šajā gadījumā jomu uzskaitījums nav izsmeļošs, atstājot iespēju ari citiem likumiem vai Ministru kabineta noteikumiem noteikt republikas pilsētas domes kompetencē 44.pantā neminētu jautājumu risināšanu.

Tātad pašvaldība nevar izdot saistošos noteikumus jebkurā gadījumā, bet tikai tad, ja likums vai Ministru kabineta noteikumi ir atstājuši konkrētā jautājuma reglamentēšanu pašvaldības kompetencē. Šajā sakarā būtisks ir konkrētā deleģējuma apjoms. Ja, piemēram, pašvaldība savos saistošajos noteikumos ir reglamentējusi attiecīgo jautājumu plašāk, tad administratīvais akts, kas izdots ārpus likuma vai Ministru kabineta deleģējuma robežām, ir uzskatāms par prettiesisku, jo neatbilst augstāka juridiska spēka tiesību normām (sk. APL 15.p. otro daļu).

Lai pašvaldību saistošie noteikumi stātos spēkā un tos varētu piemērot, to publiskošanā ir jābūt ievērotiem likuma "Par pašvaldībām" 45.panta noteikumiem (ievērojot šā likuma 45.' p. noteiktos izņēmumus).

[15] Pašvaldību saistošos noteikumus noformē tāpat kā Ministru

kabineta noteikumus. Tādējādi pašvaldību saistošajos noteikumos tiesību normas ir ietvertas punktos un apakšpunktos.

[16] Par starptautiskajiem līgumiem kā vienu no ārējo normatīvo aktu veidiem sk. komentārus pie 1 .panta septītās daļas.

II Eiropas Savienības tiesību normas

[17] Kopš 2004.gada 1.maija Latvija ir Eiropas Savienības (ES) dalībvalsts,[82] kas nozīmē, ka no šā datuma Latvijā ir saistoši Eiropas Savienības tiesību avoti. Sobrid pastāv divi galvenie ***primārie tiesību avoti*** - Līgums par Eiropas Savienību (LES) un Līgums par Eiropas Savienības darbību (LESD).[83] Lisabonas līgums[84] atceļ līdz šim pastāvējušo Eiropas Kopienas trīs pīlāru struktūru un ar tā spēkā stāšanos sāk

lietot vienotu nosaukumu - Eiropas Savienība[85], kā ari piešķir Eiropas Savienībai juridisko personību.[86] No 2009.gada 1.decembra tiek runāts par **Eiropas Savienības tiesībām.**

[18] Šie divi līgumi savā tagadējā formā ir izveidojušies, pakāpeniski attīstoties Eiropas integrācijas procesam, daudziem secīgiem līgumiem grozot un papildinot sākotnējos tekstus,[87] tomēr praksē piemērojot Eiropas tiesības, absolūtajā vairākumā gadījumu būtiskas ir tieši LESD ietvertās normas, kas regulē dažādas ES politikas jomas un kalpo par bāzi ES sekundāro tiesību aktu pieņemšanai.

[19] Kā atsevišķa primāro tiesību aktu kategorija jāmin **iestāšanās līgumi,** kas ES tiesību piemērošanas kontekstā ir būtiski ne vien ar to, ka, attiecīgajai valstij iestājoties ES, ES tiesības kļūst pilnībā piemērojamas, bet ari ar tiem retajiem izņēmumiem, ko nosaka šajos līgumos ietvertās atrunas un pārejas periodi, kas var ietekmēt risināmās problēmas juridisko kontekstu.[88]

[20] LESD līguma 216.-219.pants nosaka ES tiesības slēgt starptautiskus līgumus tās kompetences ietvaros, kas ir saistoši ES iestādēm, kā ari tās dalībvalstīm. Kā atsevišķas šo līgumu kategorijas var izdalīt **Asociācijas līgumus** (LESD 217.p.), kas var kalpot kā tuvināšanās mehānisms ES pirmsiestāšanās stadijā.[89]

[21] ***ES sekundāro tiesību aktu formas*** ir uzskaitītas LESD līguma 288.panta pirmajā daļā: "īstenojot Savienības pilnvaras, iestādes pieņem regulas, direktīvas un lēmumus (..)"

[22] Saskaņā ar līgumā noteikto **regulas** ir vispārpiemērojamas. Tās uzliek saistības kopumā un ir tieši piemērojamas visās dalībvalstīs.

[23] **Direktīvas** savukārt uzliek saistības attiecībā uz sasniedzamo rezultātu, bet ļauj dalībvalstu iestādēm noteikt to īstenošanas formas un metodes. Turklāt direktīvas var būt adresētas (un tātad saistošas) arī atsevišķām dalībvalstīm.

[24] Lēmumi ir tieši piemērojami un, ja tajos ir norādīti konkrēti adresāti, ir saistoši tikai šiem adresātiem.

[25] Salīdzinot ES sekundāro tiesību aktus ar sekundārajiem tiesību aktiem nacionālo tiesību sistēmā, jāatzīmē viena būtiska atšķirība -regulu, direktīvu un lēmumu starpā nepastāv formāla subordinācija, kā tas ir, piemēram, starp likumu un Ministru kabineta noteikumiem Latvijā. Turklāt katru no šo aktu veidiem var pieņemt gan Padome,[90] kas ir ES galvenā likumdošanas iestāde, gan Komisija,[91] kas ir ES izpildvaras institūcija un kam pieder likumdošanas iniciatīvas tiesības, kā arī likumdošanas pilnvaras tai deleģētajās jomās. Tādēļ katrā individuālajā gadījumā ir jāpievērš uzmanība normatīvā akta nosaukumam un preambulai, lai redzētu, kura institūcija un Uz kāda pilnvarojuma pamata ir šo aktu izdevusi. Piemēram, valsts atbalsta jomā Komisijas 2008.gada 6.augusta regula Nr.800/2008, kas atzīst noteiktas atbalsta kategorijas par saderīgām ar kopējo tirgu, piemērojot Līguma 87. un 88.pantu, jeb tā sauktā ***vispārējā grupu atbrīvojuma regula***[92]***,*** ir izdota, ņemot vērā Padomes 1998.gada 7.maija regulu (EK) Nr.994/98 par to, kā piemērot Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 92. un 93 .pantu attiecībā uz dažu kategoriju valsts horizontālo atbalstu.[93] Savukārt abu šo regulu izdošanas izriet no attiecīgajiem līguma (šobrīd LESD) pantiem. Jāatzīmē, ka attiecībā uz atvasinātajiem tiesību aktiem saskaņā ar EST judikatūru šo tiesību aktu formu nenosaka tik daudz tā nosaukums vai forma, kādā tas ticis pieņemts, bet gan tā saturs. Tā, piemēram, ar tiesas spriedumu regulas vairākkārt ir tikušas atzītas par individuālu lēmumu kopumu, kas ieinteresētajām pusēm ir būtiski atvieglojis piekļuvi tiesai, lai šos aktus apstrīdētu.[94]

[26] LESD 288.panta pirmā daļa paredz ari **ieteikumus** un **atzinumus,** kas nav normatīvi akti un neuzliek saistības, bet var būt noderīgs palīgmateriāls normatīvo aktu interpretācijā.

[27] Nākamais būtiskais tiesību avots ES tiesību sistēmā ir **Eiropas Savienības Tiesas judikatūra.**[95] Tiesas īpašā loma izriet no LES 19.panta, kurā ir noteikts tās pamatpienākums - nodrošināt, ka tiek ievērots tiesiskums Līgumu interpretēšanā un piemērošanā. Tiesas judikatūra ir devusi lielu ieguldījumu Savienības tiesību attīstībā, interpretējot līgumu un atvasinātās ES tiesību normas un tādējādi dodot risinājumus problēmām, kas radušās to praktiskas piemērošanas gaitā. Ar prejudiciālo nolēmumu starpniecību Tiesa sadarbojas ar dalībvalstu tiesām, palīdzot tām risināt ES tiesību problēmas konkrētu lietu kontekstā. Tiesas dotā ES tiesību interpretācija kļūst saistoša ne vien to lūgušajai tiesai, bet visām ES dalībvalstu tiesām, piemērojot attiecīgās tiesību normas. Tiesa savā darbā balstās ne vien uz konkrētām tiesību normām, bet ari uz vispārējiem tiesību principiem, kas pēc savas būtības ir kopīgi visām ES dalībvalstīm - pamattiesību

ievērošanu,[96] samēri-gumu, subsidiaritāti,[97] tiesisko paļāvību, diskriminācijas aizliegumu.

Tomēr jāatceras, ka šie principi un to saturs ir definēti ES tiesību normās un it sevišķi pašas Tiesas judikatūrā. Tādēļ tiem piemīt savs autonoms saturs un to nevar automātiski pielīdzināt katras atsevišķas dalībvalsts tiesību sistēmā pieņemtajai izpratnei.[98]

[28] Attiecībā uz ES kopumā jāatceras, ka tā saskaņā ar kompetences piešķiršanas principu darbojas tikai to kompetenču robežās, ko tai Līgumos piešķīrušas dalībvalstis, lai sasniegtu Līgumos definētos ES mērķus. Kompetence, kas Līgumos nav piešķirta Savienībai, paliek dalībvalstīm.[11]

Savukārt LES līguma 4.panta trešā daļa noteic, ka saskaņā ar lojālas sadarbības principu ES un dalībvalstis palīdz cita citai veikt uzdevumus, ko nosaka Līgumos. Dalībvalstis veic visus vajadzīgos pasākumus, lai nodrošinātu to pienākumu izpildi, kas izriet no Līgumiem vai no ES iestāžu aktiem, sekmē ES uzdevumu izpildi un atturas no jebkādiem pasākumiem, kuri varētu apdraudēt ES mērķu sasniegšanu. Šis pienākums attiecas uz visām dalībvalsts institūcijām - gan likumdevēju, gan izpildvaru, gan aiī tiesām.

_

[(!)•• (**5**)-]

(6) **Iekšējais normatīvais akts** ir tiesību akts, kuru publisko tiesību subjekts izdevis ar mērķi noteikt savas vai sev padotas institūcijas iekšējās darbības kārtību vai izskaidrot kāda ārējā normatīvā akta piemērošanas kārtību savā darbības jomā (instrukcija, ieteikumi, nolikums u.c.).

[(7) ..(9)..]

(1.pants - 2004.gada 15 janvāra likuma redakcijā ar grozījumiem, kas izdarīti ar

2006.gada 26.oktobra, 2008.gada 18.decembra un 2012.gada 1.novembra likumu)

[1] Literatūra: ***Jānis Neimanis.*** Ievads tiesībās. - Rīga: zv. adv. J.Neimanis, 2004; ***Kristīne Jarinovska.*** Iekšējie normatīvie akti: administratīvā prakse un ceļš uz tiesisku valsti // Jurista Vārds,

09.01.2007., Nr.2 (455); ***Egils Levits.*** Koncepcija "neatkarīgo" jeb patstāvīgo iestāžu statusa regulēšanai / Konstitucionālās politikas semināra materiālu krājums. - Bīriņi, 2005; ***Egils Levits.*** Normatīvo tiesību aktu demokrātiskā leģitimācija un deleģētā likumdošana: teorētiskie pamati // Likums un Tiesības, 2002,4.sēj., Nr.9,261.-268.lpp.

[2] Sākotnēji iekšējo tiesību normu jēdziens tika ietverts AAPN ar mērķi nošķirt tās no vispārējām tiesību normām (saskaņā ar APL lietoto terminoloģiju - ārējiem normatīvajiem aktiem). Šāds tiesību normu sadalījums administratīvajā procesā ir īpaši nozīmīgs, jo būtiski

atšķiras attiecīgo tiesību normu piemērošanas mērķis.

Kā norādījis Senāts, tiesiskas valsts princips prasa, lai tiesību ierobežošana (izdodot nelabvēlīgu administratīvo aktu) notiktu iestādes pienācīgi pilnvarotas, t.i, leģitimētas, rīcības ietvaros. Tauta ir ievēlējusi likumdevēju, kas tādējādi ir pilnvarots reglamentēt tiesiskās attiecības valstī. Citiem vārdiem, likuma atrunas princips, kas izriet no tiesiskas valsts principa, noteic, ka iestāde drikst ierobežot indivīda tiesības, ja šāda rīcība ir atļauta ar likumu vai uz likuma pamata izdotu ārējo normatīvo aktu. Atšķirībā no ārējiem normatīvajiem aktiem iekšējiem normatīvajiem aktiem ir pilnīgi cits uzdevums. Ari iekšējie normatīvie akti satur vairākkārtēji piemērojamas tiesību normas, bet tās nav tieši vērstas "uz āru", t.i, to pamatuzdevums nav regulēt attiecības starp iestādi un personu.[113]

[3] Iekšējās tiesību normas **nav adresētas** un, kā to tiešā tekstā paredz 16.panta pirmā daļa, **nav saistošas personai.** Jau pats nosaukums norāda, ka šie normatīvie akti ir domāti ***iekšējai lietošanai,*** t.i., iestādei pašai vai tai padotām iestādēm. Tātad iekšējās tiesību normas ir **saistošas iestādei.** Tās var nebūt izdotas attiecībā uz visu iestādi, bet vienu vai vairākām struktūrvienībām vai amatpersonām. Tad tās ir saistošas attiecīgajām struktūrvienībām vai amatpersonām. Ja kādā iekšējā normatīvajā aktā tomēr ir ietverts vispārsaistošs tiesiskais regulējums, pamatojoties uz ko tiek risinātas publiski tiesiskas attiecības starp attiecīgo iestādi un personu, šāds iekšējais normatīvais akts uzskatāms par ***prettiesisku,*** jo iestāde ir nepamatoti paplašinājusi savu kompetenci.

[4] Vienlaikus iekšējās tiesību normas netieši lielākā vai mazākā mērā ietekmē arī personu, jo iestādes konkrētā rīcība, kas noteikta ar iekšējām tiesību normām, var atspoguļoties administratīvajā aktā. Tāpēc caur iekšējiem normatīvajiem aktiem administratīvajā procesā tiek sasniegts arī cits mērķis - ārējo tiesību normu **vienveidīga un paredzama** piemērošana. Šāda atziņa ir nostiprināta arī tiesu praksē.[99] Vēl vairāk, iestādei ir jāievēro sava prakse, un personai ir tiesības prasīt iekšējo normatīvo aktu vienveidīgu piemērošanu.[100] To, cik lielā mērā iekšējās tiesību normas iziet "uz āru", nosaka attiecīgā iekšējā normatīvā akta veids.

[5] Ar iekšējiem normatīvajiem aktiem saistītu jautājumu reglamentēšana nav tiešs APL uzdevums, tāpēc tie ir atrunāti **citos likumos.** Pamatā tie ir ietverti VPIekL 9.nodaļā. VPIekL sistematizē iekšējo normatīvo aktu veidus atkarībā no regulējamā priekšmeta, kā arī nosaka to saskaņošanas un spēkā stāšanās kārtību. Kārtību, kādā iekšējos normatīvos aktus izdod Ministru kabinets un atsevišķs ministrs, reglamentē Ministru kabineta iekārtas likums.[101]

[6] VPIekL 73.pantā minētos iekšējo normatīvo aktu veidus

pamatā var iedalīt divās grupās. Vienā grupā tiek minēti ***organizatoriskie*** iekšējie normatīvie akti, kas regulē iestādes uzbūvi, darba organizāciju, iekšējo kārtību, kompetenci un lēmumu pieņemšanas procesu. Administratīvajā procesā aktuālāki ir ***metodiskie*** iekšējie normatīvie akti, kas visvairāk var attiekties uz personu. Metodiskie iekšējie normatīvie akti regulē iestādes darbību, un tos savukārt iedala ārējo tiesību normu interpretējošajos iekšējos normatīvajos aktos (instrukcijas), lietderības apsvērumu skaidrojošajos iekšējos normatīvajos aktos (ieteikumi) un vienkāršošanas norādījumos (piemēram, skaidrojumi nodokļu tiesībās par kādu aprēķinu veikšanu). To mērķis ir atvieglot darbu ārējo tiesību normu piemērotājiem, un tie ir vērsti uz ārējo tiesību normu vienveidīgu piemērošanu. Tādējādi ar iekšējo tiesību normu palīdzību tiek sekmēta vienlīdzības principa ievērošana administratīvajā procesā.

[7] Iekšējo normatīvo aktu piemērošanā ir jāievēro vairāki **noteikumi.** ***Pirmkārt,*** ir jāievēro iestādei noteiktās ***kompetences ietvari,*** raugoties gan no veicamo funkciju, gan padotības aspekta. ***Otrkārt,*** iekšējiem normatīvajiem aktiem ir jābūt ***tiesiskiem*** (jāatbilst ārējiem normatīvajiem aktiem, vispārējiem tiesību principiem, starptautisko tiesību normām un augstākas iestādes izdotajiem iekšējiem normatīvajiem aktiem, kā arī jābūt izdotiem, ievērojot tiesiskas procedūras) ***un lietderīgiem.***

Attiecībā uz iekšējo normatīvo aktu tiesiskumu - atbilstību ārējiem normatīvajiem aktiem - Senāts atzinis, ka iekšējie normatīvie akti nevar būt pretrunā ar ārējiem normatīvajiem aktiem, bet, ja pretruna tomēr pastāvētu, jāvadās no ārējo normatīvo aktu prasībām.[117] Šī atziņa attiecināma arī uz iekšējo normatīvo aktu atbilstību vispārējiem tiesību principiem, starptautisko tiesību normām un augstākas iestādes izdotajiem iekšējiem normatīvajiem aktiem (sk. APL 16.p. komentārus).

Treškārt, jāievēro iekšējā normatīvā akta darbības joma - ietveramo jautājumu loks atkarīgs no konkrētā ***iekšējā normatīvā akta veida.*** Šajā sakarā VPIekL 73.panta otrā daļa īpaši noteic, ka iekšējo normatīvo aktu izdošanas kompetenci, saturiskos noteikumus, spēkā stāšanos un spēkā esamību nosaka to saturs, nevis nosaukums. Līdz ar to, pat ja iestāde neatbilstoši likumam izdevusi, piemēram, noteikumus (nevis instrukciju) par kāda likuma normu interpretāciju, uz šo iekšējo normatīvo aktu ir attiecināmi tie noteikumi, kurus VPIekL vai citi likumi paredz attiecībā uz instrukcijām.

Ceturtkārt, iekšējā normatīvā akta publicēšana pati par sevi nepārvērš to par vispārsaistošu, uz kura pamata iestāde varētu izdot administratīvo aktu.[1]

[8] Ņemot vērā to, ka personai ir svarīgi paredzēt iestādes rīcību administratīvajā procesā, tai ir **būtiski zināt** ne tikai ārējos, bet ari

iekšējos normatīvos aktus, kurus iestāde var piemērot, izdodot administratīvo aktu. Tāpēc ir svariga iekšējo normatīvo aktu pieejamība ne tikai iestādei pašai vai citām iestādēm, bet ari jebkurai personai. Pie tam tādiem Ministru kabineta izdotajiem iekšējiem normatīvajiem aktiem kā instrukcijām un ieteikumiem publiska pieejamība ir priekšnoteikums, lai tie stātos spēkā (VPIekL 77.p. un Oficiālo publikāciju un tiesiskās informācijas likuma 7.p.). Savukārt attiecībā uz tiešās pārvaldes[102] iestāžu izdotajiem iekšējiem normatīvajiem aktiem no to pieejamības viedokļa būtisks ir VPIekL 14.panta trešās daļas 6.punkts, kas noteic, ka līdztekus citai informācijai, kas attiecas uz attiecīgo iestādi, arī iestādei saistošie un tās izdotie iekšējie normatīvie akti ir iekļaujami publiski pieejamā datu bāzē. Attiecībā uz pastarpinātās pārvaldes iestādēm jautājums par iekšējo normatīvo aktu pieejamību ir skatāms VPIekL 30.panta kontekstā. Šā panta pirmā daļa noteic, ka VPIekL noteikumi attiecībā uz pastarpinātās pārvaldes iestādēm piemērojami tiktāl, ciktāl citu likumu speciālajās tiesību normās nav noteikts citādi.

[9] Attiecībā uz iekšējo normatīvo aktu piemērošanu svarīgi ir 67.panta sestās daļas noteikumi, kā ari likuma atrunas princips (ll.p.). No šīm normām izriet, ka adresātam no iekšējā normatīvā akta nevar rasties nekādas tiesiskās sekas, t.i., uz tā pamata iestāde nevar nodibināt, grozīt, konstatēt vai izbeigt tiesiskās attiecības ar konkrēto personu.

l.pants. Likumā lietotie termini

[(!).. (6)..]

(7) **Starptautisko tiesību norma** ir Latvijai saistoši starptautiskie līgumi, starptautiskās paražu tiesības un starptautisko tiesību vispārējie principi.

[(B)-(9)..]

(l.pants - 2004.gada 15.janvāra likuma redakcijā ar grozījumiem, kas izdarīti ar

2006.gada 26.oktobra, 2008.gada 18.decembra un 2012.gada 1.novembra likumu)

[1] Literatūra: ***Mārtiņš Mits.*** Starptautisko cilvēktiesību avoti. Grām.: Cilvēktiesības pasaulē un Latvijā. Autoru kolektīvs. Inetas Ziemeles redakcijā. - Rīga: Izglītības soļi, 2000, 33.-43.lpp.; ***Ian Brownlie.*** Principles of Public International Law. 5th ed. - Oxford: Clarendon Press, 1998, Chapter I. Sources of Law.

[2] Lai ari 1.pantā ietverta ārējo normatīvo aktu definīcija ietver starptautiskos līgumus, likumdevējs ir izvēlējies izskaidrot terminu "starptautisko tiesību norma" atsevišķi. Šī izvēle ir arī jāskata

kontekstā ar 15.pantu, kurš noteic, ka Latvijā "iestāde un tiesa" piemēro "ārējos normatīvos aktus, starptautisko tiesību un Eiropas Savienības tiesību normas, kā ari vispārējos tiesību principus". 15.pantā likumdevējs ari nošķir starptautisko tiesību normas no ārējiem normatīviem aktiem.

[3] Starptautisko tiesību normas jēdziens gan ir plašāks nekā jēdziens "starptautiskais līgums", gan ari var apzīmēt atšķirīgu juridisko kategoriju. Starptautiskie līgumi, ievērojot Satversmes 68.panta un likuma "Par Latvijas Republikas starptautiskajiem līgumiem" noteikumus, kļūst par Latvijas ārējo normatīvo aktu, vienlaikus saglabājot starptautisko tiesību sistēmu kā savu izcelsmes avotu (sk. 15.p. trešās daļas komentārus). Tādējādi jēdziens "starptautiskais līgums" var tikt lietots gan, lai runātu par tiesību avotu jeb ārējo normatīvo tiesību aktu, gan ari tas var apzīmēt tiesību normu. Kamēr starptautiskās paražu tiesības un starptautisko tiesību vispārējie principi ***nekļūst*** par ārējo normatīvo aktu Latvijas tiesību sistēmā, paražu tiesību normas un minētie principi Latvijas tiesību piemērotājiem ir jāpiemēro tad, kad ir zināms, ka konkrētā jautājuma regulējums eksistē ārpus Latvijas tiesību sistēmas, ja

Latvijas ārējais normatīvais akts regulējumu neparedz vai ari šis regulējums ir pretrunā starptautiskai normai. Šādas pieejas pamatā ir princips, ka Latvijas tiesību sistēma ir atvērta starptautiskajām tiesībām, kuru normas un principi tiek piemēroti tieši nacionālajās tiesībās atbilstoši monisma tradīcijai.

[4] Starptautiskās paražu tiesību normas un starptautisko tiesību vispārējā principa noskaidrošanā ir jāpiemēro starptautisko tiesību metode.[103] Starptautiskie līgumi, citi starptautiskie dokumenti, kā ari starptautisko tiesu prakse un atzītu autoru darbi var saturēt gan paražu normas, gan principus, gan norādes uz tiem.

[5] Starptautisko tiesību vispārējie principi ļoti bieži sasaucas ar nacionālo tiesību vispārējiem principiem, jo bieži šādi starptautisko tiesību vispārējie principi tiek atvasināti no nacionālām tiesībām kopīgām tradīcijām. Ari Latvijas Republikas Satversmes tiesa vairākkārt ir norādījusi, ka Satversmes pantu saturs noskaidrojams kopsakarā ar Satversmes 89.pantu, kas noteic, ka "valsts atzīst un aizsargā cilvēka pamattiesības saskaņā ar šo Satversmi, likumiem un Latvijai saistošiem starptautiskajiem līgumiem". Tātad likumdevēja mērķis bija panākt šo normu savstarpēju harmoniju. Ja rodas šaubas par Satversmē ietverto cilvēktiesību normu saturu, tās tulkojamas pēc iespējas atbilstoši tai interpretācijai, kāda tiek lietota starptautisko cilvēktiesību normu piemērošanas praksē.[104]

[6] Taču ir ari tādi starptautisko tiesību vispārējie principi, kuri ir raksturīgi tikai starptautisko tiesību sistēmai, kuras viens no pamatmērķiem ir valstu sistēmas aizsardzība. Piemēram, Latvijai

svarīgs ir valsts turpināšanās princips, kura saturu un darbību nosaka starptautiskās tiesības. Šis princips nav ***expresis verbis*** noteikts Satversmē, bet Satversme tiek interpretēta atbilstoši minētajam principam. Vadoties pēc šā principa piemēra, ir jāizvirza tēze, ka Latvijas tiesību sistēmas pamatos esošie tiesību principi nedrikst nonākt pretrunā ar starptautisko tiesību vispārējiem principiem (sk. 15.p. trešās daļas komentārus).

l.pants. Likumā lietotie termini

[(!)•• (7)..]

(8) **Privātpersona** ir fiziskā persona, privāto tiesību juridiskā persona vai šādu personu apvienība.

(9) **Publisko tiesību subjekts** ir publisko tiesību juridiskā persona tās orgāna vai cita tāda institucionāla veidojuma personā, kuram piemīt administratīvi procesuālā rīcībspēja.

(l.pants - 2004.gada 15janvāra likuma redakcijā ar grozījumiem, kas izdarīti ar

2006.gada 26.oktobra, 2008.gada 18.decembra un 2012.gada 1.novembra likumu)

Saturs

I. Privātpersonas jēdziens

II. Publisko tiesību subjekts

[1] Literatūra: ***Kristīne Aperāne.*** Administratīvā tiesas procesa dalībnieki. Grām.: Administratīvais process tiesā. Autoru kolektīvs. Dr.jur. J.Briedes vispārīgā zinātniskā redakcijā. - Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2008, 67.-79.lpp.; ***Kaspars Balodis.*** Ievads civiltiesībās. - Rīga: Zvaigzne ABC, 2007, 73.-108.lpp.; ***Edvīns Danovskis, Jautrīte Briede.*** Publisko tiesību subjektu civiltiesiskais statuss // Jurista Vārds,

14.02.2012., Nr.7; ***Kārlis Dišlers.*** Ievads administratīvo tiesību zinātnē. Administratīvo tiesību kursa vispārīgā daļa. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002, 112.-128.lpp.; ***Egils Levits.*** Valsts un valsts pārvaldes juridiskā struktūra un pamatjēdzieni // Jaunā Pārvalde, 2002, Nr.l(31); ***Elizabete Krivcova.*** Saistību tiesību komentāri. VIII. Darījuma dalībnieki // Jurista Vārds, 20.02.2007., Nr.8; ***Jānis Neimanis, Agnija Tiļļa, Ilze Spūle.*** Biedrības biedra rokasgrāmata. - Rīga: Aut.izd., 2005; ***Aigars Strupišs.*** Komerclikuma komentāri. III. B daļa. Komersanti. XI sadaļa. Kapitālsabiedrības (134.-184.pants). - Rīga: "A.Strupiša juridiskais birojs" SIA, 2003, 19.-27.lpp.; ***Eyermann.*** Verwaltungsgerichtsordnung. Kommentar. 12. Aufl. - München: C.H.Beck, 2006, S. 444-448; ***Ferdinand O. Kopp, Ulrich Ramsauer.*** Verwaltungsverfahrensgesetz. Kommentar. 9. Auf. - München: C.H.Beck, 2005, S. 211-219; ***Hartmut Maurer.*** Allgemeines Verwaltungsrecht. 16.Auf. - München: C.H.Beck, 2006, S. 524-626.

I. Privātpersonās jēdziens

[2] Viens no administratīvā procesa galvenajiem uzdevumiem ir ***aizsargāt privātpersonu*** no valsts pārvaldes prettiesiskas rīcības.[105] Tāpēc ir svarīgi izprast, kas ir privātpersona. Komentējamā panta astotās daļas **mērķis** ir sniegt skaidrojumu, kas ir privātpersona, un līdz ar to ari, uz kā aizsardzību administratīvais process ir vērsts.

[3] AAPN nebija skaidrots, kas ir privātpersona. Šajos noteikumos tika lietoti jēdzieni ***fiziska persona, juridiska persona,*** kā ari izmantots konkrēta procesuālā statusa apzīmējums. Termins ***privātpersona*** tika iekļauts likumā tikai ar 2004.gada 15.janvāra grozījumiem.[106] Jēdziena ***privātpersona*** skaidrojums bija nepieciešams, jo ne likuma izstrādes laikā, ne ari tā spēkā stāšanās laikā praksē nebija pietiekama izpratne par privāto tiesību personu un publisko tiesību personu nošķiršanu un būtiskajām atšķirībām starp tām.[107] Jēdziens ***privātpersona*** pašlaik tiek plaši izmantots. Tā, piemēram, šis jēdziens ir lietots 2.nodaļā "Administratīvi procesuāla tiesībspēja un rīcībspēja", kā ari 3.nodaļā, skaidrojot, kas ir administratīvā procesa dalībnieki.

Ne Vācijas Administratīva procesa likumā, ne Vācijas Administratīvās tiesas procesa likumā, ne Igaunijas Administratīvā procesa likumā, ne ari Igaunijas Administratīvo tiesu procesa likumā jēdziens "privātpersona" netiek skaidrots. Lietuvas Administratīvā procesa likuma 3.panta

19.punktā ir skaidrots jēdziens ***persona,*** kas šīs normas izpratnē ietver fiziskas personas, fizisku personu grupas, juridiskas personas un personas bez juridiskas personas tiesībām.

[4] **Privātpersona** ir tiesību subjekts, kam ir noteiktas tiesības un pienākumi un kas var stāties tiesiskās attiecībās.[108] Privātpersonas administratīvo tiesībspēju un rīcībspēju regulē 20. un 21 .pants.

[5] Par privātpersonu, pirmkārt, ir uzskatāma **fiziskā persona.** Fiziskā persona ir ikviens cilvēks no piedzimšanas brīža līdz nāvei[109] (sk. ari

20.un 21.p. komentārus). Ne rase, ne ādas krāsa, ne tautība, ne dzimums, ne vecums, ne veselības stāvoklis, ne ari citas tamlīdzīgas pazīmes nevar būt par pamatu, lai kādu cilvēku uzlūkotu nevis kā fizisku personu ar tiesībspēju, bet gan kā objektu. Taču tā nav bijis vienmēr. Vēl 19.gadsimtā pastāvēja verdzība un dzimtbūšana, un vergi un dzimtļaudis drīzāk tika uzskatīti par lietām, nevis personām ar tiesībspēju.[110] Tomēr ir gadījumi, kad fiziska persona netiek uzskatīta par privātpersonu šā likuma izpratnē. Ja fiziska persona ir iestādei ***īpaši pakļauta persona*** (ierēdnis, karavīrs u.c.), tad pārsvarā tās

attiecības ar konkrēto iestādi netiek uzlūkotas kā attiecības starp privātpersonu un iestādi, bet gan kā attiecības valsts pārvaldes iekšienē. Tas attiecas uz attiecībām, kas tieši izriet no īpašās pakļautības statusa. 1 .panta trešā daļa paredz izņēmuma gadījumus, kad iestādes lēmumi attiecībā uz šādu personu var tikt uzskatīti par administratīviem aktiem (sk. 1 .p. trešās daļas komentārus.) Pēc analoģijas tas attiecināms ari uz faktisko rīcību.[111]

16] Ari **privāto tiesību juridiskā persona** ir privātpersona.[112] Privāto tiesību juridiskā persona juridiskas personas statusu iegūst ar bridi, kad tā ir reģistrēta publiskā reģistrā. Izņēmums ir mantojuma masa, kas par juridisku personu kļūst ar mantojuma atklāšanās brīdi (CL 383. un 655.p.).[113]

Ir vairāki privāto tiesību juridisko personu veidi:

1) kapitālsabiedrības;
2) kooperatīvās sabiedrības;
3) biedrības un nodibinājumi;
4) mantojuma masa.

Kapitālsabiedrības ir viens no komercsabiedrību veidiem (Komercli-kuma 134.p.). Komerclikums noteic, ka par kapitālsabiedrībām uzskatāmas akciju sabiedrības un sabiedrības ar ierobežotu atbildību.[132] Ari publisko tiesību juridisku personu veidotas komercsabiedrības kā, piemēram, valsts akciju sabiedrība vai pašvaldības sabiedrība ar ierobežotu atbildību ir atzīstamas par privāto tiesību juridiskām personām.[133] ***Kooperatīvās sabiedrības*** tiek izveidotas saskaņā ar Kooperatīvo sabiedrību likumu[134], un to mērķis ir nevis peļņas gūšana, bet gan pakalpojumu nodrošināšana saviem biedriem.[135] Kooperatīvo sabiedrību likuma 1.panta 5.punktā skaidrots, ka kooperatīvā sabiedrība ir brīvprātīga fizisko un juridisko personu apvienība, kuras mērķis ir sniegt pakalpojumus tās biedru saimnieciskās darbības efektivitātes paaugstināšanai. ***Biedrība*** saskaņā ar Biedrību un nodibinājumu likuma[136] 2.panta pirmo daļu ir brīvprātīga personu apvienība, kas nodibināta, lai sasniegtu statūtos noteikto mērķi, kam nav peļņas gūšanas rakstura.[137] Latvijā atsevišķi ir regulēti tādi biedrību veidi kā politiskas partijas, reliģiskas

[132] **Sīkāk par kapitālsabiedrībām sk.: *Strupišs A.* Komerclikuma komentāri. III. B daļa. Komersanti. XI sadaļa. Kapitālsabiedrības (134.-184.pants). - Rīga: "A.Strupiša juridiskais birojs" SIA, 2003,19.—27.1pp.**

[133] **Senāta 2005.gada 6.decembra lēmums lietā Nr.SKA-532/2005. Grām.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumi un lēmumi 2005. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2006,943.lpp.**

[134] **Pieņemts 1998.gada 5.februāri (spēkā no 10.03.1998.), publicēts: Latvijas Vēstnesis, 24.02.1998., Nr.48/49; Ziņotājs,**

1998, Nr.6 (pamatteksts).

[135] ***Balodis K.*** **Ievads civiltiesībās. - Rīga: Zvaigzne ABC, 2007, 101.lpp.**

[136] **Pieņemts 2003.gada 30.oktobri (spēkā no 01.04.2004.), publicēts: Latvijas Vēstnesis, 14.11.2003., Nr.161; Ziņotājs, 2003,Nr.23 (pamatteksts).**

[137] ***Neimanis J,, Tiļļa A., Spūle I.*** **Biedrības biedra rokasgrāmata. - Rīga: Autizd., 2005,15.-16.lpp.**

organizācijas un arodbiedrības.[114] ***Nodibinājums*** saskaņā ar Biedrību un nodibinājumu likuma 2.panta otro daļu ir mantas kopums, kurš nodalīts dibinātāja noteiktā mērķa sasniegšanai, kam nav peļņas gūšanas rakstura. Nodibinājumu var saukt aiī par fondu.

Ir organizācijas, kas līdzinās biedrībām, taču ir publisko tiesību subjekti. Tādas ir profesionālās pašpārvaldes (sk. 13.iedaļu). Tāpat pastāv aiī publiskie nodibinājumi vai fondi, kas ir publisko tiesību subjekti (sk. 13.iedaļu).

Kādā lietā Latvijas Zvērinātu advokātu padome pauda viedokli, ka Latvijas Zvērinātu advokātu kolēģija kā neatkarīga Latvijas zvērinātu advokātu profesionāla korporācija ir nevalstiska organizācija, kas netiek finansēta no valsts budžeta. Senāts šo viedokli atzina par nepamatotu, norādot: lai nodrošinātu indivīda tiesības pilnvērtīgi aizsargāt savas intereses tiesā, ar ārējo normatīvo aktu, apvienojot vienā profesijā darbojošos juristus (advokātus), likumdevējs ir izveidojis Latvijas Zvērinātu advokātu kolēģiju kā atvasinātu publisko tiesību juridisko personu. Valsts kā sākotnējā publisko tiesību juridiskā persona attiecīgo funkciju veikšanu nodevusi autonomajā kompetencē publisko tiesību subjektam, vienlaikus nosakot pilnīgu šā subjekta finansiālu patstāvību.[115]

Mantojuma masa saskaņā ar Civillikuma 382.pantu ir kopība, kurā ietilpst visa kustamā un nekustamā manta, kā aiī citiem atdodamās tiesības un saistības, kas mirušam vai par mirušu izsludinātam piederējušas viņa patiesās vai tiesiski pieņemamās nāves laikā. Civillikuma 383 .pants paredz, ka mantojums ir juridiska persona un līdz ar to var iegūt tiesības un uzņemties saistības. Taču Senāts secinājis, ka mantojumam kā privāto tiesību juridiskai personai nepiemīt administratīvi procesuālā tiesībspēja, jo mantojumam juridiskās personas statuss ir piešķirts ar mērķi, lai mantojumā ietilpstošais mantas kopums nepārstātu piedalīties civiltiesiskajā apgrozībā. Administratīvi tiesiskajās attiecībās ar iestādēm patstāvīgas tiesību vai tiesiskās intereses ir mantiniekiem vai mantojuma aizgādnim personiski, nevis mantojumam.[116] Likuma "Par individuālo (ģimenes) uzņēmumu un zemnieka vai zvejnieka saimniecību"[117] 8.panta trešā daļa paredz, ka arī ***zemnieka vai zvejnieka saimniecība***

ir juridiska persona. Vienlaikus šā likuma 3.panta pirmā daļa noteic, ka zemnieka vai zvejnieka saimniecības īpašnieks atbild par sava uzņēmuma saistībām ar visu savu mantu. Līdz ar to, kā to norādījis Senāts, šāda saimniecība ***neatbilst juridiskās personas būtībai,*** jo tai nav nodalīta pašai sava manta. Zemnieka vai zvejnieka saimniecība ir fiziskās personas īpašuma organizēšanas forma. Zemnieka vai zvejnieka saimniecības institūts šobrīd faktiski atbilst Komerclikumā paredzētajam ***individuālā komersanta kā fiziskās personas institūtam.***[118]

[7] ***Personu apvienība*** 1 .panta astotās daļas izpratnē ir tāda fizisko vai privāto tiesību juridisko personu apvienība, kas nav juridiska persona. Komentējamā norma ir jāskatās kopsakarā ar 20.panta otro daļu, kas skaidro, ka administratīvi procesuālā tiesībspēja atzīstama personu apvienībai, ja personas ir saistītas ar pietiekami noturīgu saikni, lai sasniegtu noteiktu mērķi, un personu apvienībai ir noteikta lēmumu pieņemšanas kārtība, (sk. 20.p. komentārus.) Par personu apvienību, kas nav juridiska persona, var uzskatīt personālsabiednbas - pilnsabiediības (Komerclikumā 77.p.), komandītsabiedrības (Komerclikumā 118.p.) un Civillikuma 2241-2280.pantā paredzētās sabiedrības. Ne pilnsabied-rības, ne komandītsabiedrības, ne Civillikumā paredzētās sabiedrības nav juridiskas personas. Tās ir personu apvienības komentējamās normas izpratnē. Taču civiltiesībās tiek atzīts, ka personālsabiediība var uzstāties kā tiesību subjekts, tāpēc uz to būtu jāattiecina liela daļa noteikumu par juridisko personu tiesībspēju.[119] Vācijā arī Civillikumā paredzētā perso-nālsabiednba tiesu praksē aizvien vairāk tiek pielīdzināta juridiskām personām. Taču tas attiecas uz civillietām. Administratīvajā procesā personālsabiedrību Vācijas tiesas vēl nav atzinušas par juridisku

personu.

Ne tikai Komerclikumā paredzētās personālsabiednbas un Civillikumā paredzētās sabiedrības var atzīt par personu apvienību šīs normas izpratnē. Vācijas tiesību zinātnieki norāda, ka ir jārada situācija, ka praktiski ikvienai un jebkurai personu apvienībai, ciktāl tā ir tiesību un pienākumu nesējs, piešķirama administratīvi procesuālā tiesībspēja.[120] Par personu apvienībām ir atzīstamas, piemēram, aiī privāto tiesību juridiskas personas veidošanās vai likvidācijas stadijā (sk. 20.p. komentārus).[121] Biedrība pirms reģistrācijas var apstrīdēt vai pārsūdzēt ar tās reģistrāciju saistītos administratīvos aktus. Kapitālsabiedrība var apstrīdēt vai pārsūdzēt administratīvos aktus, kas vērsti uz šīs kapitālsabiedrības izslēgšanu no Komercreģistra. Tāpat vēlētāju apvienību var uzskatīt par personu apvienību 1.panta astotās daļas izpratnē.

[8] Saskaņā ar VPIekL V un VI nodaļu privātpersonai var deleģēt kādu valsts pārvaldes uzdevumu vai to var pilnvarot veikt kādu valsts pārvaldes uzdevumu. Šādā gadījumā privātpersonu var uzskatīt par iestādi APL 1 .panta pirmās daļas izpratnē (sk. 1 .p. pirmās daļas komentārus). Taču privātpersona, kas pilda valsts pārvaldes uzdevumu, nekļūst par publisko tiesību subjektu (sk. 11 .iedaļu).

II. Publisko tiesību subjekts

[9] Jau AAPN 3.punktā bija skaidrots, kas ir publisko tiesību subjekts. Šī definīcija pēc būtības atbilda šobrīd spēkā esošajai normai. AAPN bija konkrēti nosaukti publisko tiesību juridisko personu veidi, bet nebija norādīts, kas darbojas publisko tiesību subjekta vārdā: Publisko tiesību subjekti ir valsts un pašvaldības, kā arī ar likumu vai uz likuma pamata to izveidotās juridiskās personas, izņemot tās, kuras izveidotas kā privāto tiesību juridiskās personas.

2001.gadā pieņemot APL, sākotnēji tā 1.pantā nebija iekļauta publisko tiesību subjekta legāldefinīcija. Taču likuma tekstā šis jēdziens tika lietots, turklāt tādā izpratnē, kas atbilst šobrīd spēkā esošajai definīcijai. Publisko tiesību subjekta legāldefmīcija komentējamā pantā tika iekļauta ar 2004.gada 15.janvāra grozījumiem. Šāda definīcija bija nepieciešama, jo vēl joprojām nebija izveidojusies pietiekama izpratne par valsts un valsts pārvaldes organizāciju un nereti vēl joprojām par juridisku personu uzskatīja atsevišķas iestādes, nevis valsti vai pašvaldību.[122] Ne Vācijas Administratīva procesa likumā, ne Vācijas Administratīvās tiesas procesa likumā, ne Igaunijas Administratīvā procesa likumā, ne Igaunijas Administratīvo tiesu procesa likumā, ne arī Lietuvas Administratīvā procesa likumā nav iekļautas publisko tiesību subjekta definīcijas.

[10] Komentējamā panta devītās daļas mērķis ir norādīt, ka par publisko tiesību subjektu var būt tikai publisko tiesību juridiska persona, nevis tās orgāns, iestāde vai amatpersona. Tādējādi norma an izskaidro, kādas attiecības ir starp publisko tiesību juridisko personu un tās orgānu, iestādi vai citu institucionālo veidojumu. No normas skaidri izriet, ka ne orgāns, ne iestāde nav publisko tiesību juridiska persona, bet gan veidojums, ar kuru darbojas publisko tiesību juridiskā persona.

[11] Norma norādīts, ka publisko tiesību subjekts ir **publisko tiesību juridiskā persona.** Ne tās orgāni, ne iestādes, ne arī amatpersonas nav publisko tiesību subjekti. Taču, piemēram, 1.panta sestajā daļā (noteic publisko tiesību subjekta tiesības izdot iekšējo normatīvo aktu) un 359.panta piektajā daļā (noteic izpildiestādi)

jēdziens ***publisko tiesību subjekts*** lietots tā, ka ar to ir saprotama aff iestāde un amatpersona. Tomēr par publisko tiesību subjektu būtu uzskatāmas tikai publisko tiesību juridiskās personas, jo tiesību subjektam ir noteiktas tiesības un pienākumi un tas var stāties tiesiskajās attiecībās.[123] Orgāni, iestādes un amatpersonas darbojas publisko tiesību juridiskās personas vārdā un rada saistības tai. Tie nevar stāties tiesiskajās attiecībās ka patstāvīgi subjekti un uzņemties saistības savā vārdā.[124]

Kritiski vērtējams tas, ka par publisko tiesību subjektu sauc privātpersonas, kas veic kādas publiskas funkcijas.

Kādā Senāta lēmumā norādīts, ka *administratīvo tiesu praksē, interpretējot l.panta pirmo daļu, atzīts, ka par iestādi (publisko tiesību subjektu) APL izpratnē atzīstama arī privātpersona, kurai ar likumu vai līgumu deleģēta valsts pārvaldes funkcija. Tādējādi ir gadījumi, kad valsts vai pašvaldības komercsabiedrība īsteno publisko varu, un tajā jomā, kurā attiecīgā komercsabiedrība šo publisko varu īsteno, tā atzīstama par publisko tiesību subjektu*.[125]

Privātpersonai saskaņā ar VPIekL V nodaļu var deleģēt valsts pārvaldes uzdevumu. Pildot šo uzdevumu, privātpersona darbojas publisko tiesību jomā un ir iestāde APL izpratnē, taču tāpēc vien tā nekļūst par publisko tiesību subjektu. Aiī pildot valsts pārvaldes uzdevumu, tā institucionāli pēc sava statusa paliek privātpersona.[126]

[12] Ir daudz un dažādas publisko tiesību juridiskās personas. Publisko tiesību juridiskas personas var klasificēt pēc to **izveidošanas kārtības.** Tiek izdalīta ***sākotnējā publisko tiesību juridiskā persona*** (Latvijas Republika) un ***atvasinātas publisko tiesību juridiskas personas*** (piemēram, pašvaldības, Latvijas Universitāte, Rīgas Tehniskā universitāte, Latvijas Zinātņu akadēmija, plānošanas reģioni, Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisija, Latvijas Zvērinātu notāru kolēģija, Sabiedrības integrācijas fonds, Valsts kultūrkapitāla fonds u.c.).

Publisko tiesību juridiskas personas statuss ir valsts juridiska īpašība. Tas nozīmē, ja tiek konstatēts, ka kāds veidojums ir valsts, tad automātiski jāsecina, ka šis veidojums ir publisko tiesību juridiska persona. Valstij šo juridiskās personas statusu nav piešķīrusi neviena cita persona. Tāpēc arī valsti uzskata par sākotnēju publisko tiesību juridisku personu. Lai varētu efektīvāk veikt valsts pārvaldes funkcijas, valsts var izveidot jaunas - no valsts atvasinātas publisko tiesību juridiskas personas. Tās ari sauc par atvasinātām publisko tiesību juridiskām personām.[127] Atvasinātai publisko tiesību juridiskai personai ar likumu ir piešķirta sava autonoma kompetence, kas ietver ari budžeta veidošanu un apstiprināšanu (VPIekL l.p. 2.punkts).

Satversmes tiesa atzinusi, ka Nacionālā radio un televīzijas padome ir atvasināta publisko tiesību juridiska persona,

neskatoties uz to, ka tai nav piešķirta kompetence veidot un apstiprināt savu budžetu. Padome tiek finansēta no valsts budžeta. Satversmes tiesa norādīja, ka Latvijas Republikas Satversme neliedz valstī izveidot atvasinātu publisku personu, kas tiek finansēta no valsts budžeta. Tas ir saistīts ar Latvijas Republikas atrašanos zināmā pārejas periodā, kad ir nepieciešama valsts pārvaldes sistēmas sakārtošana atbilstoši Satversmes un demokrātiskas tiesiskas valsts prasībām.[128]

Taču, ari pārveidojot Nacionālo radio un televīzijas padomi par Nacionālo elektronisko plašsaziņas līdzekļu padomi, Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likumā[129] tika noteikts, ka Nacionālā elektronisko plašsaziņas līdzekļu padome ir atvasināta publiska persona, taču tai nav sava budžeta un tā tiek finansēta no valsts budžeta. Šāda konstrukcija ir vērtējama kritiski, jo šādā gadījumā atvasinātā publiskā persona nespēj uzņemties mantisko atbildību par savu darbību un jau primāri, ne tikai sekundāri mantiskā atbildība ir jāuzņemas Latvijas Republikai. Līdz ar to ir pamats apšaubīt, vai Nacionālā elektronisko plašsaziņas līdzekļu padome ir pilntiesīgs tiesību subjekts.

[13] Pēc sastāva izdala trīs publisko tiesību juridisko personu veidus -pašpārvaldes, publisko tiesību nodibinājumi un pilntiesīgas autonomas iestādes (***vācu vai. - Körperschaften, Stiftungen, Anstalten)***. ***Pašpārvaldes*** ir personu apvienības. Tās var būt teritoriālas (valsts, pašvaldība, plānošanas reģions u.c.), personālas (profesionālās pašpārvaldes[130], augstskolas[131], Vācijā un Austrijā ari tirdzniecības kameras u.c.). ***Publisko tiesību nodibinājumi*** ir juridiski nodalīta īpašuma masa. Tādi ir, piemēram, Sabiedrības integrācijas fonds un Valsts Kultūrkapitāla fonds. ***Pilntiesīgas autonomas iestādes*** Austrijā un Vācijā tiek uzskatītas par lietu un personāla kopībām, kam jākalpo kādam publiskam mērķim un kuras izmanto personas - lietotāji. Latvijā izmantošana kā obligāta pilntiesīgas autonomas iestādes pazīme netiek uzsvērta. Par pilntiesīgām autonomām iestādēm var uzskatīt, piemēram, Latvijas Banku un Finanšu un kapitāla tirgus komisiju.[132]

[14] Publisko tiesību juridiskā persona darbojas ar savu **orgānu vai citu institucionālu veidojumu, kam ir rīcībspēja,** starpniecību. Jautājumu par publisko tiesību subjekta administratīvi procesuālo rīcībspēju regulē 23.pants.

Orgāns ir veidojums, kas paredzēts publisko tiesību juridiskās personas dibināšanas aktā (konstitūcijā, likumā) un starp kuriem tieši un nepastarpināti ir sadalīta visa juridiskas personas kompetence. Orgāns var būt vienpersonisks vai koleģiāls.[133] Saskaņā ar Satversmi Latvijas Republikas orgāni ir pilsoņu kopums, Saeima, Valsts prezidents, Ministru kabinets,

Augstākā tiesa, Satversmes tiesa un Valsts kontrole. Pašvaldības

dome ir pašvaldības orgāns. Latvijas Zvērinātu advokātu padome ir Latvijas Zvērinātu advokātu kolēģijas orgāns.

Publisko tiesību juridiskas personas rīcībspēju īsteno aiī **iestāde.** Iestāde ir institūcija, kura darbojas publiskas personas vārdā un kurai ar normatīvo aktu noteikta kompetence valsts pārvaldē, piešķirti finanšu līdzekļi tās darbības īstenošanai un ir savs personāls (VPIekL l.p. 3.punkts). APL 1.panta pirmajā daļā sniegtā iestādes definīcija ir plašāka, jo tā definē nevis iestādi institucionālā nozīmē, bet gan funkcionālā nozīmē, (sk. 1 .p. pirmās daļas komentārus). Valsts var darboties ar savu iestāžu (tiešo pārvaldes iestāžu), kā an atvasināto publisko tiesību juridisko personu un to iestāžu (pastarpināto pārvaldes iestāžu) starpniecību. Latvijas Republikas vārdā darbojas aiī tās iestādes, kas nav padotas Ministru kabinetam, piemēram, Latvijas Republikas tiesībsargs un Ģenerālprokuratūra.[134]

[15] Publisko tiesību juridiska persona valsts pārvaldes uzdevumu ar likumu vai likumā noteiktos gadījumos ar citu ārēju normatīvu aktu vai līgumu var deleģēt **privātpersonai.** Šajā gadījumā publisko tiesību juridiskā persona darbojas ar privātpersonas starpniecību.[135]

2.pants. Likuma pamatmērķi

Šā likuma pamatmērķi ir šādi:

1) nodrošināt demokrātiskas, tiesiskas valsts pamatprincipu, it sevišķi cilvēktiesību, ievērošanu konkrētās publiski tiesiskajās attiecībās starp valsti un privātpersonu;

2) pakļaut neatkarīgas, objektīvas un kompetentas tiesu varas kontrolei izpildvaras darbības, kuras attiecas uz konkrētām publiski tiesiskajām attiecībām starp valsti un privātpersonu;

3) nodrošināt tiesību normu tiesisku, precīzu un efektīvu piemērošanu publiski tiesiskajās attiecībās.

(2004.gada 15 janvāra likuma redakcijā)

Administratīvā procesa likums. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002; ***Vineta Muižniece.*** Par administratīvā procesa ieviešanu // Jurista Vārds,

09.03.2000., Nr.10; ***Dzintars Rasnačs.*** Administratīvo tiesību vieta šodienas Latvijas tiesību sistēmā // Latvijas Vēstnesis, pielikums "Jurista Vārds", 14.01.1999., Nr.2; ***Egils Levits.*** Par administratīvo tiesību vietu un funkcijām Latvijas tiesību sistēmā // Latvijas Vēstnesis, pielikums "Jurista Vārds", 19.03.1998, Nr.10/11; ***Ilmārs Bišers.*** Administratīvā procesa uzdevumi // Latvijas Vēstnesis, pielikums "Jurista Vārds", 19.03.1998, Nr.10/11; Par Administratīvā procesa likumu. Administratīvā procesa likuma darba grupas ziņojums Ministru kabinetam par likumprojekta izstrādes gaitu // Latvijas Vēstnesis, 22.07.1997., Nr.186; ***Hartmut Maurer.*** Allgemeines Verwaltungsrecht. 18. Aufl. - München: C.H.Beck, 2011 ***Dirk Ehlers.*** Verwaltung und Verwaltungsrecht im demokratischen und sozialen

Rechtsstaat. In: Allgemeines Verwaltungsrecht. Hrsg. v. Hans-Uwe Erichsen und Dirk Ehlers. 14. Aufl. - Berlin, New York: Walter de Gruyter, 2010, S. 1-252; ***Marie-Christine Rouault.*** Droit administratif: Sources et principes généraux, L'organisation administrative, L'activité administratif, Le contrôle de L'administration. 6e ed. -Paris: Galino Editeur, 2010; ***Hans Peter Bull, Veith Mehde.*** Allgemeines Verwaltungsrecht und Verwaltungslehre. 8. Aufl. - Heidelberg: C.F.Mueller, 2009; ***Wilfried Erbguth.*** Allgemeines Verwaltungsrecht mit Verwaltungsprozess- und Staatshaftungsrecht. 3. Aufl. - Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft, 2009; ***Pierre Tschannen, Ulrich Zimmerli, Markus Müller.*** Allgemeines Verwaltungsrecht (Schweizerisches Recht).

3. Aufl. - Bern: Stämpfli Verlag, 2009; ***Arno Kahl, Karl Weber.*** Allgemeines Verwaltungsrecht (Österreichisches Recht). 2. Aufl. - Wien: Facultas Universitätsverlag, 2008; ***Eberhard Schmidt-Assmann.*** Das Allgemeine Verwaltungsrecht als Ordnungsidee. 2. Aufl. - Berlin, Heidelberg, New York: Springer, 2006.

[2] Pantā likumdevējs ir noteicis likuma **kopējos pamatmērķus.**

Pantā ir noteikti augstā abstrakcijas līmenī definētie likuma pamatmērķi, bet no tiem var izrietēt **atvasināti, pakārtoti mērķi.** Tos tuvāk nosaka tiesu un iestāžu prakse un tiesību zinātne.

Komentējamā panta normām ir tāds pats ***juridisks spēks*** un tās ir tikpat saistošas kā visas pārējās likuma normas. Tās nedrīkst uzskatīt par "deklaratīvām" normām.

[3] Komentējamā panta tiešais **adresāts** ir iestāde un tiesa, kas piemēro likumu. Taču uz to var atsaukties afl jebkurš procesa dalībnieks, prasot, lai iestāde un tiesa piemēro likuma normas atbilstoši komentējamajā pantā definētajiem mērķiem.

[4] Pamatmērķu **tiešā funkcija** ir noteikt pārējo likuma pantu **interpretācijas** virzienu. Pants nesatur ģenerālklauzulu, kas būtu piemērojama tieši attiecībās starp valsti un privātpersonu. Pants tiek piemērots pastarpināti, saskaņā ar 17.pantu **interpretējot pārējās likuma normas.**

Tas nozīmē, ka, interpretējot pārējās likuma normas, tās ir jāinterpretē atbilstoši šajā pantā noteiktajiem pamatmērķiem. Šis noteikums atbilst VPIekL 10.panta pirmajā daļā ietvertajam principam, ka valsts pārvalde savas pilnvaras var izmantot tikai **atbilstoši pilnvarojuma jēgai un mērķim.** Šis visu valsts pārvaldi jebkurā tās darbības jomā saistošais princips savukārt izriet no Satversmes 1 .pantā ietvertajiem **demokrātijas** (šaurākā izpratnē) un **tiesiskas valsts virsprincipiem.**

[5] Tātad jebkura cita APL panta normas interpretācija nedrīkst nonākt pretrunā ar komentējamā pantā ietvertajiem likuma pamatmērķiem. Tas jāievēro, piemērojot 17.pantā noteikto

interpretācijas metodoloģiju. Vislielākā nozīme pantam ir, izmantojot **teleoloģiskās** interpretācijas metodi (17.p. pirmās daļas 4.punkts). Likuma piemērotājam vispirms ir jākonstatē, kas ir interpretējamās tiesību normas konkrētais mērķis. Tad šis mērķis ir jāsalīdzina ar komentējamā pantā noteiktajiem likuma pamatmērķiem. Interpretējamās normas mērķis nedrīkst būt pretrunā ar šeit noteiktajiem likuma pamatmērķiem. Pretrunas gadījumā interpretējamās tiesību normas mērķis ir jāpielāgo likuma pamatmērķiem. Pamatmērķi ir izmantojami kā interpretācijas vadlīnijas, arī pielietojot gramatisko, vēsturisko un sistēmisko interpretācijas metodi (17.p. pirmās daļas 1., 2., un 3.punkts).

Tā kā arī 17.pants tiek interpretēts caur komentējamā pantā noteikto pamatmērķu prizmu, bet 17.pants ir visu pārējo tiesību normu, kuras tiek piemērotas administratīvajā procesā, interpretācijas instruments, tad pamatmērķu ietekme uz Latvijas tiesībām ir daudz plašāka nekā tikai uz APL interpretāciju: tie **netieši** ietekmē visu pārējo tiesību normu, it sevišķi **materiālo administratīvo tiesību normu interpretāciju.**

Tas it sevišķi attiecas uz 1.punktā minētajiem mērķiem, kas satur pienākumu ievērot visus Latvijas **demokrātiskās valsts un sabiedrības iekārtas virsprincipus** (sk. tālāk). Tas nozīmē, ka neviena tiesību norma, kura tiek piemērota administratīvajā procesā, nedrīkst tikt interpretēta pretrunā ar šiem virsprincipiem.

Ar "virsprincipiem" tiek apzīmēti četri paši svarīgākie vispārējie tiesību principi (demokrātijas virsprincips šaurākā nozīmē, tiesiskas valsts virsprincips, sociāli atbildīgas valsts virsprincips, nacionālas valsts virsprincips), kas tiek tieši atvasināti no Satversmes 1.panta "demokrātijas" jēdziena. Šādā veidā publisko tiesību principi tiek zināmā veidā sistematizēti un hierarhizēti. Tomēr publisko tiesību principu sistēma ("principu koks") ir atvērts un laika gaitā attīstās tālāk; aiī jaunu virsprincipus rašanās (atzīšana) ir iespējama.[136]

[6] Pamatmērķi pantā ir sagrupēti **trijās grupās.** Pirmās grupas pamatmērķi ir Latvijas demokrātiskās sabiedrības un valsts iekārtas nodrošināšana kopumā, savukārt otrās un trešās grupas pamatmērķi ir īstenot tiesiskas valsts virsprincipa (kurš pats ir īpaši minēts kā pirmās grupas pamatmērķis) centrālos elementus.

Šie pamatmērķi tomēr nav strikti nošķirami, tie var ari pārklāties. Jāņem vērā, ka pirmās grupas pamatmērķu būtība - demokrātiskās sabiedrības un valsts iekārtas nodrošināšana ietver sevī ari otrās un trešās grupas pamatmērķus.

Piemēram, izpildvaras darbību pakļaušana tiesu varas kontrolei vienlaikus ir arī tiesiskas valsts pamatmērķa elements.

No likuma piemērošanas viedokļa visu punktu stingra nošķiršana

nav nepieciešama. Pārklāšanās gadījumā jādod atsauce uz vairākiem šā panta punktiem vai to sastāvdaļām.

Pantā minēti likumdevēja noteiktie likuma pamatmērķi, taču judikatūra un tiesību zinātne var no tiem atvasināt citus, **pakārtotus mērķus,** kas nepieciešami, lai īstenotu pamatmērķus.

Piemēram, lai īstenotu pirmajā grupā minēto pamatmērķi - cilvēktiesību ievērošanu - un vienlaikus arī otrajā grupā minēto pamatmērķi -pakļautu izpildvaras darbības, kuras attiecas uz konkrētām publiski tiesiskajām attiecībām starp valsti un privātpersonu tiesu varas kontrolei, kā šiem abiem pamatmērķiem pakārtots mērķis var tikt izvirzīta prasība, ka privātpersonai visos gadījumos pret šādu izpildvaras darbību ir tiesība vērsties tiesā, lai aizstāvētu savas tiesības *(ubi ius, ibi remedium)*. Lai īstenotu šo pakārtoto mērķi, piemēram, 186.pants, kas nosaka privātpersonu pieteikuma formu un saturu, ir jāinterpretē plaši, lai aptvertu visus iespējamos gadījumus.

II. Satversmes l.panta demokrātiskas valsts un sabiedrības iekārtas virsprincipu nodrošināšana *(komentējamā panta l.punkts)*

[7] Šajā punktā noteiktā pamatmērķa aprakstā lietotais jēdziens **"demokrātiskas, tiesiskas valsts pamatprincipi,** it sevišķi **cilvēktiesību"** ir **identisks** ar **Satversmes l.panta** jēdzienu **"demokrātija"** (kontekstā "Latvija ir neatkaffga demokrātiska republika"). Tikai šeit tas ir formulēts izvērstāk, minot vēl papildu jēdzienus "tiesiska valsts" un "cilvēktiesības", kam administratīvā procesa kontekstā ir īpaši svariga nozīme.

Tātad komentējamā panta 1.punktā minētais pamatmērķis ir vērsts uz ***Satversmes*** l.panta "demokrātijas" noteikuma nodrošināšanu konkrētās publiski tiesiskās attiecībās starp valsti un privātpersonu, t.i., galvenokārt **administratīvo tiesību** jomā.

[8] Tas izriet no demokrātiskai valsts iekārtai raksturīgām administratīvo tiesību un konstitucionālo tiesību attiecībām: ***"Administratīvās tiesības ir konkretizētas konstitucionālas tiesības"***[62] Tas nozīmē, ka **administratīvās tiesības kalpo konstitucionālo tiesību īstenošanai.** Turklāt **administratīvā procesa** tiesības, kas ir instruments **materiālo administratīvo tiesību** piemērošanai, ir atslēga šīs konstrukcijas funkcionēšanai: tikai efektīvs un taisnīgs administratīvais process - kas gandriz pilnībā noteikts APL - spēj panākt Satversmei, tur ietvertajām nacionālajām un starptautiskajām cilvēktiesībām atbilstošu materiālo administratīvo tiesību piemērošanu konkrētā gadījumā attiecībās starp valsti un privātpersonu.

[9] Tomēr atsevišķos gadījumos APL var tikt piemērots arī ārpus administratīvo tiesību konteksta, it sevišķi **valststiesību** jomā. Tas

izriet no apsvērumu, ka demokrātijas jēdziens Satversmes 1.pantā, kas nosaka Latvijas sabiedrības un valsts iekārtas pamatus (sk. tālāk) un kura īstenošana saskaņā ar komentējamo punktu ir APL uzdevums, prasa, lai arī cita veida tiesiskās attiecības, it sevišķi konstitucionāli tiesiskās attiecības, tiktu regulētas procesuāli adekvātā veidā, un, kamēr tām normatīvajā aktā nav noteikts savs procesuāls risinājums, tikmēr tām analogi piemērojamas APL normas kā tām saturiski vistuvākais noregulējums, vajadzības gadījumā tās adaptējot.

Piemēram, Senāts ir atzinis, ka, lai nodrošinātu Satversmes 1.pantā un APL nostiprinātajiem principiem atbilstošu un pienācīgu vēlēšanu norises tiesiskuma pārbaudi, Senāta kompetencē ir arī pārbaudīt vēlēšanu norises tiesiskumu, proti, tās atbilstību Satversmes 6.pantā un starptautisko tiesību dokumentos ietvertajiem vēlēšanu principiem. Lai gan vēlēšanu norises (it sevišķi priekšvēlēšanu kampaņas) tiesiskums pēc būtības ir valststiesību, nevis administratīvo tiesību jautājums, Senāts pareizi atzina, ka no Satversmes l.panta un APL mērķiem izriet, ka APL normas par administratīvās tiesu sistēmas kompetenci un administratīvo procesu tiesā piemērojams arī šajā gadījumā.[137]

1. Satversmes l.panta "demokrātijas" jēdziena saturs un funkcijas

[10] Lai varētu izprast komentējamā panta 1.punktā noteiktā pamatmērķa saturu, nepieciešams noskaidrot Satversmes l.panta "**demokrātijas**" jēdziena nozīmi un funkcijas.

a. Satversmes l.panta jēdziens "demokrātija" kā sabiedrības un valsts iekārtas pamats un normatīvs modelis

[11] Satversmes l.panta jēdziens "demokrātija" nosaka Latvijas sabiedrības un valsts iekārtas saturiskos pamatus. Šis noteikums ir visas Latvijas tiesību sistēmas stūrakmens, no kura atvasināmi demokrātiskās Latvijas valsts tiesību **virsprincipi** un tālāk uz tiem balstītie pamatprincipi.[138] Tā **virsuzdevums** Satversmes sistēmā ir gan nodrošināt demokrātiskas valsts pamatus, gan ari, balstoties uz šiem pamatiem, adekvāti reaģējot uz aktuāliem demokrātijas apdraudējumiem un vēl nebijušām vai specifiskām situācijām, attīstīt Latvijas demokrātiju tālāk. Šis jēdziens tātad nosaka Latvijas sabiedrības un valsts iekārtas politisko un tiesisko raksturu.

Satversmes tiesa ir norādījusi, ka no Satversmes 1 .panta, kurš atzīstams par vienu no Latvijas Republikas kā demokrātiskas un tiesiskas valsts stūrakmeņiem, izrietošo principu uzdevums ir nodrošināt to, ka citas tiesību normas, atī Satversmē ietvertās, tiek piemērotas pareizi, un to piemērošana, kā arī piemērošanas rezultāts pilnībā atbilst tiesiskas valsts prasībām.[139]

[12] Satversmes l.panta "demokrātijas" jēdzienam ir **juridiski normatīvs** raksturs. Tas nozīmē, ka šā panta satura izpratnē prevalē tiesību **jābūtības dimensija.** Tā ir vērsta ne tik daudz uz to, lai noskaidrotu, kas ir demokrātiska valsts vai kas bija demokrātiska valsts Satversmes pieņemšanas biīdī, bet gan uz to, kādai šobrid jābūt demokrātiskajai Latvijas valstij.

Tātad juridiskajā argumentācijā norāde uz esošo situāciju nav pietiekoša, lai to attaisnotu. Esošās situācijas noskaidrošana ir tikai juridiskās argumentācijas pirmais solis. Ar to argumentācija nediīkst aprobežoties. Nākamais solis ir analītiski noskaidrotās esošās situācijas salīdzināšana ar juridiski normatīvo **Latvijas demokrātijas modeli.** Ja esošā situācija nesakrīt ar šo modeli, tad attiecīgais secinājums jāformulē tā, ka tas veicina šā modeļa sasniegšanu.

b. Latvijas demokrātija kā Rietumu tipa demokrātijās modelis

[13] Satversmes l.panta demokrātijas jēdziena saturs, tajā ietvertais **Latvijas** demokrātijas modelis orientējas uz modernas, attīstītas **Rietumu** demokrātiskas sabiedrības un valsts iekārtas **modeli.**

Ar to tiek "lokalizēta" Satversmes un līdz ar to visas Latvijas politiskās un tiesību sistēmas atrašanās vieta Rietumu demokrātiskajā politiskajā telpā un Rietumu (konkrētāk: kontinentālās Eiropas) tiesību lokā.

[14] Pirmkārt, tas izriet no **latviešu tautas kā Latvijas valstsnācijas**

politiskās un sociokulturālās vēstures, it sevišķi no **Latvijas nacionālās valsts** kā Eiropas modeļa demokrātiskas valsts izveidošanas.[140]

[15] Otrkārt, Latvijas sabiedriskā, politiskā un juridiskā doma nepastāv izolēti, bet - ar piecdesmit gadu pārtraukumu okupācijas periodā - ir **integrēta** (pēc neatkarības atjaunošanas - pēc zināma transformācijas perioda reintegrēta) tieši **Rietumu** sabiedriskajā, politiskajā un juridiskajā domā[1 7] (lai arī zināmi postpadomju elementi domāšanā vēl ir jūtami, tiem ir tendence samazināties [141]).

Šo Latvijas un tās tiesību sistēmas filozofisko, politisko un tiesisko "lokalizāciju" praktiskā veidā apstiprina un pastiprina šodienas Latvijas līdzdalība **Eiropas Savienībā,** kas ir demokrātisku valstu tālejoši integrēta savienība, kas balstās uz noteiktā veidā izprastu demokrātijas jēdzienu. Šādi konkrēti izprastas demokrātijas īstenošana ir katras dalībvalsts pienākums[142], turklāt tās apdraudēšanas gadījumā pret šo dalībvalsti var

tikt vērstas sankcijas līdz pat Eiropas Savienības pamatlīgumos noteikto tiesību ierobežošanai.[143]

[16] Tas nozīme, ka demokrātijas jedziens Satversmes 1.pantā ir

jāsaprot tieši kā **Rietumu tipa** demokrātija, un nevis, piemēram, kā "sociālistiskā demokrātija", "islāma demokrātija" vai citi valsts un sabiedrības iekārtas modeļi, kuri, neraugoties uz to, ka pat šādu valstu konstitūcijās[144] vai valsts nosaukumos[145] tiek lietots jēdziens "demokrātija", ar Rietumu tipa demokrātijas mērauklām vērtējot, tomēr nav uzskatāmi par demokrātijām.

[17] Rietumu tipa demokrātijas modelis balstās uz noteiktām vērtībām un noteiktiem principiem, kas raksturīgi visām valstīm, kur darbojas šis modelis. Taču šie principi ir fleksibli, un šā modeļa ietvaros pastāv lielas variācijas. Katra valsts šā modeļa ietvaros veido **savu** konkrēto demokrātijas modeli.

[18[Ari **Latvija** šo principu ietvaros ir attīstījusi un turpina attīstīt savu **specifisko** demokrātiskas sabiedrības un valsts iekārtas modeli. Tas ir noteikts Satversmē kā vienotā dokumentā (nevis tikai Satversmes 1 .pantā), kā ari vispārējos tiesību principos un postulātos, kas pieder pie valsts pamatiem, tajā skaitā pie neaizskaramā Satversmes kodola. Šis specifiskais demokrātijas modelis pieder pie **Latvijas nacionālās (konstitucionālās) identitātes,** kuru respektēt ir ari Eiropas Savienības pienākums.[146]

[19] Savukārt Satversmes l.panta demokrātijas jēdziens ir šī Latvijas specifiskā sabiedrības un valsts sabiedrības iekārtas modeļa **saīsināts apzīmējums,** kas vienā vārdā **raksturo** šo modeli.

Tas ir izvēršams **četros virsprincipos** (sk. tālāk). Tie ir:

(1) **demokrātijas** virsprincips **šaurākā** izpratnē,

(2) **tiesiskas valsts** virsprincips,

(3) **sociāli atbildīgas valsts** virsprincips,

(4) **nacionālas valsts** virsprincips.

Tie savukārt tiek izvērsti pamatprincipos, galvenajos principos un tālākos principos, veidojot vairāk vai mazāk saskanīgu dažādu pakāpju principu sistēmu, uz kuriem uzbūvēta un kuriem jāatbilst Latvijas sabiedrības un valsts iekārtai.

Starp virsprincipiem **nepastāv hierarhija;** situācijās, kad starp tiem pastāv pretrunas, tās atrisināmas, ņemot vērā konkrētos apstākļos, pie tam tos pēc iespējas saudzējot.

[20] Šo Latvijas demokrātiskās sabiedrības un valsts iekārtas principu sistēmas veidošana un neatbilstības starp principu un tiesību aktu novēršana pamatā ir uzticēta tiesu varai, it sevišķi **administratīvo tiesu sistēmai** un **Satversmes tiesai.** Līdz ar to tās ir šīs iekārtas gan pastāvēšanas, gan attīstības **garants.**

[21] Tāpat kā citās demokrātijās ari Latvijā domas, viedokļi un argumenti, kas pausti judikatūrā, institūciju lēmumos un programmatiskos dokumentos, zinātniskajā literatūrā, ari argumentētos publicistiskos rakstos, veido pastāvīgu un nepārtrauktu **diskursīvu procesu,** kurā visa sabiedrība, institūcijas, juridiskā

kopiena rada, uztur un attīsta normatīvi juridisku orientējošo ideju par to, kādai jābūt "demokrātiskai" valsts un sabiedrības iekārtai, t.i., kādiem elementiem būtu jābūt, lai Latvijas valsts varētu tikt uzskatīta par "demokrātisku" Satversmes l.panta izpratnē.

[22] Šis diskursīvais process ir **vēsturisks process,** t.i., tas nesākas un neturpinās "tukšā vietā", bet katra jauna doma, viedoklis un arguments attiecas uz iepriekšējo, un, ja tā tiek akceptēta, attīsta to tālāk. Tādēļ demokrātijas jēdziena satura izpratne nav **nejauša un patvaļīga,** tā nav pakļauta atsevišķu institūciju vai personu spontānām iegribām, bet ir **secīgu atziņu procesa rezultāts.** Demokrātijas diskurss par to, kādai jābūt demokrātiskai sabiedrības un valsts iekārtai, no vienas puses, balstās uz šajā diskursā jau iegūtajām atziņām (ieskaitot to kritisku analīzi un pārvērtēšanu) un, no otras puses, cenšas rast jaunas atziņas, lai risinātu aktuālas problēmas, kas arvien nāk klāt un uz ko jādod jaunas atbildes.

[23] īpaša loma šajā diskursā ir **Satversmes tiesai -** gan tās judikatūrai pašai par sevi, gan tam, kā tā sabiedrībā un juridiskajā kopienā tiek uztverta un interpretēta. Savu ieguldījumu šajā diskursā dod arī Senāta judikatūra, tieši vai netieši interpretējot APL un materiālās administratīvās tiesības. Svarīgu pienesumu dod **tiesību zinātne,** kā arī citas zinātnes, kuru fokusā atrodas valsts un sabiedrība.

[24] No Satversmes l.panta (šajā kontekstā konkrēti - demokrātijas jēdziena) virsuzdevuma tādējādi izriet divas galvenās demokrātijas jēdziena savstarpēji saistītas **funkcijas.**

[25] Pirmkārt, tas ir apzīmējums Latvijas demokrātijas **modelim -** tātad mērķim, ko iezīmē un uz ko virzās **demokrātijas diskurss** (sk. iepriekš). Šis (ideālais) mērķis nekad nevar tik sasniegts, jo reālās situācijas, kurās šis modelis tiek veidots, pastāvīgi mainās, taču ceļā uz to tiek atrisinātas konkrētas problēmas. Šim diskursam primāri ir politisks raksturs.

[26] Otrkārt, tas ir **mēraukla,** lai noteiktu, vai kāds konkrēts fenomens demokrātiskā sabiedrībā ir obligāti nepieciešams, un, ja tas nav obligāti nepieciešams, vai tas tomēr var vai arī nevar tik akceptēts. Kā izejas punkts te kalpo minētais demokrātiskas Latvijas valsts modelis, no kura "virsotnes" raugoties, diskursīvā procesā tiek noskaidrota atbilde uz šo jautājumu. Atkarībā no šīs atbildes, kurai ir juridiski normatīvs raksturs, valsts tad var pielietot savus rīcības instrumentus (it sevišķi likumu, administratīvo aktu, citu pārvaldes lēmumu, tiesas spriedumu), lai to īstenotu dzīvē.

[27] Juridiskā tehnika, kā valsts šīs abas iepriekš minētās funkcijas veic, ir Satversmes l.panta izmantošana kā Latvijas **publisko tiesību pamata ģenerālklauzula.** Tieši piepildot "demokrātijas" jēdziena ģene-rālklauzulu ar saturu,[147] tiek gan konstruēts Latvijas

demokrātijas modelis, gan tas pielietots kā mēraukla, lai atzītu kādu fenomenu par nepieciešamu demokrātijas modeļa sastāvdaļu vai atzītu to par savienojamu vai nesavienojamu ar šo demokrātijas modeli.

Satversmes l.panta ģenerālklauzula tātad ir spēcīgs juridisks instruments, lai visu Latvijas valsts darbību, tās būtību ievadītu un noturētu tiesiskā ietvarā, kas atbilst Latvijas demokrātijas valsts modelim.

[28] Piemērojot Satversmes l.panta "demokrātijas" jēdzienu kā **ģenerālklauzulu, Satversmes tiesa** atvasina no tās modemu demokrātisku valsti raksturojošus vispārējos tiesību principus.[148] Tā nav šo principus sistēmiski sakārtojusi, bet dažādos spriedumos nosaukusi tos vienu blakus otram.

Piemēram, 2000.gada 24.marta spriedumā Satversmes tiesa uzskaita vairākus no Satversmes l.panta "demokrātijas" jēdziena izrietošus principus: "No Satversmes 1.pantā ietvertā demokrātiskas republikas jēdziena visām valsts institūcijām izriet pienākums savā darbībā, it sevišķi izdodot tiesību aktus, ievērot likumību, varas dalīšanu un veikt savstarpēju uzraudzību, ievērojot publiskās varas pakļautību likumam, t.i., likuma virsvadību un citus tiesiskas valsts principus, arī samērīguma un tiesiskās paļāvības principus".[149]

Jāņem vērā, ka Satversmes tiesa var atvasināt tikai tos principus, kas attiecas uz konkrēto lietu. Tādēļ Satversmes l.panta ģenerālklauzulā ietvertos principus plašākā kontekstā konstatēt un, cik iespējams, sasistematizēt, ir **tiesību zinātnes uzdevums.**

2. No Satversmes l.panta jēdziena "demokrātija" izrietošie virsprincipi

[29] Modema attīstīta Rietumu tipa demokrātiska valsts šodien vienlaikus ir gan **demokrātiska** (šaurākā izpratnē), gan **tiesiska** valsts, gan **sociāli atbildīga** valsts; turklāt gandrīz visas Eiropas valstis ir arī **nacionālas** valstis. Tie ir vispāratzīti, plaši lietoti apzīmējumi, kas raksturo tieši šādu demokrātiju atšķirībā no citām demokrātijas formām vai nedemokrātiskām sabiedrības un valsts iekārtām.

a. Virsprincipu konstrukcija un attīstība

[30] Satversmes teksts musu sabiedrības un valsts iekārtas raksturojumam lieto tikai vienu apzīmējumu: tā ir "demokrātiska". Turpretim vairāku citu Eiropas valstu konstitūcijas, kas pieņemtas vēlāk nekā Satversme, sabiedrības un valsts iekārtas raksturojumam blakus demokrātijas principam[150] (šaurākā izpratnē) min ari tiesiskas valsts principu,[151] sociāli atbildīgas valsts principu,[152] kā ari - dažādi apzīmētu -nacionālas valsts principu.[153]

[31] Taču, tā kā Latvija juridiski normatīvi orientējas uz modernas, attīstītas Rietumu tipa Eiropas demokrātiskas valsts modeli,

tad šajā jēdzienā jāietver ari šie klasiskie šāda tipa valsts iekārtas "pirmās pakāpes pietuvinājuma" raksturojumi.

[32] Juridiski dogmatiski tie konstruējami kā no Satversmes l.panta demokrātijas jēdziena izrietoši **virsprincipi.** Tie ir **vispārēji tiesību principi** ar noteiktu, dogmatiski nostiprinātu, taču attīstībai atvērtu saturu. Tie raksturo Latvijas sabiedrības un valsts iekārtu, t.i., Latvijas specifisko demokrātijas modeli. Apzīmējums "virsprincipi" norāda uz to, ka tie izriet tieši no Satversmes l.panta demokrātijas jēdziena un uz šo vispārējo tiesību principu īpašo nozīmi.

Virsprincipa jēdzienu šādā nozīmē jau ir lietojis ari Senāts.[154] **Savukārt par *pamatprincipiem* varētu apzīmēt no šiem virsprincipiem tieši izrietošus vai iekļautus tiesību principus, tātad virsprincipu pirmās pakāpes atvasinājumus.**

Tā kā tiesību piemērošanas praksē Satversmes 1.panta jēdziens "demokrātija" ir jāizvērš, tad šā jēdziena izpratni veicinātu tas, ka no tā izrietošie, dažāda tvēruma un nozīmības vispārējie tiesību principi tiktu skatīti noteiktā **sistēmā,** nevis bez izšķirības vienkārši nosaukti viens otram blakus.

Piemēram, no Satversmes 1.panta izriet gan tiesiskas valsts princips, gan tiesiskās paļāvības princips. Taču tie nepastāv blakus viens otram, bet starp tiem ir noteiktas attiecības. Tādēļ Satversme tiesa tos sakārto noteiktā hierarhijā, secinot, ka tiesiskās paļāvības princips ir viens no tiesiskas valsts elementiem.[155]

Tomēr vienota hierarhiska vispārējo tiesību principu sistēma ("vispārējo tiesību principu koks") nav un nevar būt perfekta, jo to ģenēze ir kompleksa un tos sakārtot vienotā, loģiskā sistēmā praktiski nav iespējams. Šāda sistēma ir domāta tikai, lai atvieglotu šo principu satura izpratni, bet tā nav jāuztver kā absolūta. Piemēram, daži publisko tiesību pamatprincipi var izrietēt no vairākiem virsprincipiem. Tā, piemēram, valsts varas dalīšanas princips sakņojas gan demokrātijas (šaurākā izpratnē), gan tiesiskas valsts virsprincipos.

[33] Lai ari komentējamā panta 1.punktā runa ir tikai par diviem -demokrātiskas un tiesiskas valsts "pamatprincipiem", jāņem vērā, ka APL pamatmērķis nebūt nav selektīvi kalpot tikai atsevišķu Satversmes

1.panta demokrātijas jēdziena elementu īstenošanai. Ņemot vērā Satversmes 1.panta satura pastāvīgo izvērsumu kopš Latvijas atgriešanās

Rietumu (Eiropas) politiskajā, tiesiskajā un intelektuālajā telpā,[156] komentējamā panta 1.punkts ir jāinterpretē tā, ka tas **aptver visus Satversmes 1.panta demokrātijas jēdziena elementus kopumā,** kādi tie pastāv tā brīža Latvijas juridiskajā domā. Nav nozīmes aiī tam, ka šajā punkta lietots apzīmējums "pamatprincipi", nevis

"virsprincipi", jo likuma pieņemšanas bridī šī terminoloģija vēl nebija pazīstama.

Pēc Satversmes 1.panta darbības atjaunošanas 1990.gada 4.maijā demokrātijas jēdziena saturs tiek pastāvīgi izvērsts. 90.gadu pirmajā pusē juristi ar to saprata galvenokārt demokrātiju šaurākajā izpratnē, tātad pamatā blīvas vēlēšanas. 90.gadu otrajā pusē nāca klāt atziņa, ka nepietiek tikai ar blīvām, demokrātiskām vēlēšanām, bet, ka mūsdienu demokrāttiskai valstij jābūt ari tiesiskai valstij. Tādēļ demokrātijas jēdzienā jau tika "ielasīts" tā pirmais paplašinājums - tajā tika ietverts ari tiesiskas valsts elements. 21.gadsimta pirmās dekādes pirmajā pusē sekoja atziņa, ka blakus demokrātiskas un tiesiskas valsts elementiem viens no mūsdienu Latvijas valsts pamatuzdevumiem ir ari rūpēties par savu iedzīvotāju sociālās labklājības minimumu un zināmu izlīdzinājumu starp mantīgiem un nemantīgiem slāņiem. Tātad Latvijas valstij jābūt ari sociāli atbildīgai valstij. Ari šis elements tika ietverts Satversmes 1.panta demokrātijas jēdzienā. Savukārt dekādes beigās, skaidrāk apjaušot Latvijas valstiskuma vēsturi un dziļāk reflektējot par Latvijas valsts jēgu globalizētajā pasaulē un Eiropas Savienībā, nāca klāt atziņa, ka Latvija Eiropā nebūt nav izņēmums, bet tāpat kā gandriz visas pārējās Eiropas valstis, ir ari nacionāla valsts, kuras sabiedrības un valsts iekārtu raksturo ari konkrēts pamatuzdevums - nodrošināt latviešu tautas kā Latvijas valstsnācijas eksistenci, identitāti un nacionāli kulturālās vajadzības.

b. Atsevišķie virsprincipi

[34] Vēsturiski **pirmais** Satversmes **1.**panta demokrātijas jēdzienā ietvertais virsprincips ir **demokrātijas virsprincips šaurākā izpratnē.** Tā pamatfunkcija ir Satversmes 2.pantā noteiktā **tautas suverēnas un brīvas pašnoteikšanās** nodrošināšana. Tautas pašnoteikšanās tiek īstenota, ja visi tai **saistošie lēmumi** tiek pieņemti saskaņā ar tās **gribu.**

[351 Tautas pašnoteikšanās ir **suverēna,** ja šī griba tiek veidota neatkarīgi no ārējiem spēkiem, un tā ir **brīva,** tātad ja pastāv sabiedriskie priekšnoteikumi šīs gribas veidošanai bez spaidiem, draudiem un manipulācijām, it sevišķi, ja ir nodrošināta pilsoņu tiesiskā vienlīdzība, vārda, biedrošanās, pulcēšanās un informācijas brīvība.

[36] Visaugstākā līmenī tautas suverēna un brīva pašnoteikšanās var tikt īstenota tikai savā neatkarīgā un demokrātiskā valstī. Tātad neatkarīgas un demokrātiskas **valsts jēgas** kodols ir būt par instrumentu attiecīgās tautas neatkarīgas un brīvas pašnoteikšanās īstenošanai. Tā ir tautas **organizācijas forma,** kurā šī pašnoteikšanās

vislabāk var īstenoties.

[37] Suverēnā vara Latvijas valstī saskaņā ar Satversmes 2.pantu pieder **Latvijas tautai,** ko veido gan tās **pilsoņi,** gan arī visi **latviešu nācijas** piederīgie (arī tie, kuri savu piederību Latvijas pilsonībai nav noformējuši, uz ko viņiem saskaņā ar Pilsonības likumu ir tiesības). Juridiskā kontekstā Latvijas tautu pārstāv Latvijas pilsoņi. Tā ir aktīvā tautas daļa, ar juridiski noteiktām tiesībām un pienākumiem. Savukārt visi **pilntiesīgie** pilsoņi (tātad tikai tie pilsoņi, kuri ir pilngadīgi un kuru rīcībspēja un politiskās tiesības nav konkrētā gadījumā ierobežotas) veido īpašu Latvijas valsts kolektīvu orgānu - Pilsoņu kopumu. **Pilsoņu kopums** tātad ir tiesiski noformēta Latvijas suverēnās varas nesēja -**Latvijas tautas - politiskā pārstāvniecība,** kas pauž tās gribu.

[38] Pilsoņu kopuma - respektīvi, tautas - griba savukārt ir konstatējama un uz lēmumiem pārnesama nevis abstrakti, bet gan paužot to noteiktā **procedūrā -** tautas nobalsošanā pieņemot likumus un citus lēmumus un ievēlot pastāvīgi darbojošos likumdevēja orgānu - Saeimu.

[39] Vēsturiski nākamais ir **tiesiskas valsts virsprincips.** Tā pamatfunkcija ir nodrošināt tiesību virsvadību pār demokrātiskā procesā veidoto politiku un tiesību saturisko orientāciju uz taisnīgumu.[157] Tiesiskas valsts virsprincips satur dažādas abstrakcijas pakāpes elementus, kuri vērsti uz šī mērķa īstenošanu, un darbojas visās tiesību nozarēs (piemēram, varas dalīšanas princips konstitucionālajās tiesībās, apsūdzētā procesuālās tiesības kriminālprocesā, tiesības tikt uzklausītam administratīvā procesā utt.). Tam pamatā ir ideja, ka tautas griba (kuras īstenošanu nodrošina demokrātijas virsprincips šaurākā izpratnē) ir jāsamēro ar **taisnīgumu,** un tikai tad, ja tā ir taisnīga, tā var tikt īstenota. Savukārt taisnīgumu nodrošina gan daudzpakāpju pozitīvo tiesību sistēma, gan vispārējie tiesību principi.

[40] Sociāli atbildīgas valsts virsprincips ir vērsts uz sociālā taisnīguma nodrošināšanu.[158] Tas aptver ne tikai materiālo sfēru, bet aiī indivīda sociālo pozīciju sabiedrībā kopumā un tās dažādos aspektus. Tas ietver sabiedrībā pastāvošu ekstremālu sociālu atšķirību izlīdzināšanu, atbilstoša dzīves standarta nodrošināšanu, kā minimumu garantējot jebkuram cilvēkam elementāru izdzīvošanu, kas aptver nepieciešamo pārtiku, apģērbu, pajumti, medicīnisko palīdzību, pamatizglītības nodrošināšanu, garīgo, sociālo un kultūras pamatvajadzību apmierināšanu.

Tas ir konkretizēts Satversmes 107.,109., 111. un 112.pantā, taču neaprobežojas tikai ar tiem; tā ideja ir ietverta arī citos Satversmes noteikumos (piemēram, 105.panta 2.teikumā, 115.pantā u.c.) un daudzos likumos (par nodokļiem, pensijām, pabalstiem u.c.). īstenojot

šo virsprincipu, valstij ir plaša rīcības brīvība, tomēr tai visās tajā ietilpstošajās sfērās jānodrošina zināms minimums.

[41] Nacionālas valsts virsprincips ir vērsts uz Latvijas valstsnācijas -latviešu nācijas - pastāvēšanas, tās valodas un kultūras saglabāšanas un attīstības nodrošināšanu. Latvieši kā valstsnācija nosaka Latvijas valsts nacionāli kulturālo identitāti, kas ir tās konstitucionālās identitātes (neaizskaramā Satversmes kodola) sastāvdaļa.[159]

Nacionālas valsts virsprincips it sevišķi izpaužas latviešu valodā kā vienīgajā valsts valodā (Satversmes 4., 18.pants), valsts pienākumā veicināt latviešu valodu un kultūru, saglabāt nācijas sociālo atmiņu. īpaši globalizācijas laikmetā tas prasa pastiprinātu valsts pozitīvu rīcību.

III. Tiesu varas kontroles par izpildvaru nodrošināšana (komentējamā panta 2.punkts)

[42] 2.punktā minētais pamatmērķis ir izpildvaras darbības konkrētās publiski tiesiskajās attiecībās starp valsti un personu pakļaušana tiesu varas kontrolei. Tiesu varas kontrole pār izpildvaras darbību ir būtisks tiesiskas valsts virsprincipa elements, kas bija svešs iepriekšējai padomju iekārtai un kas Latvijā līdz šim vēl pilnībā nebija nodrošināts.

Šā pamatmērķa jēga ir panākt **visaptverošu** tiesu varas procesuālo un saturisko **kontroli** pār visām valsts darbībām, kas attiecas uz konkrētu personu. Tādēļ šajā punktā minētie jēdzieni ir saprotami ***plašā*** nozīmē, lai neatstātu ***"baltosplankumus",*** kur izpildvaras konkrētās darbības pret persona nebūtu pakļautas tiesas kontrolei.

Tas, piemēram, nozīmē, ka likuma 21.nodaļas noteikumi par pieteikumu interpretējami maksimāli plaši, tā, ka personas pieteikums pēc iespējas tiek pieņemts un tā saturs tiek interpretēts atbilstoši viņas saprātīgai gribai.

[431 Ar "valsti" ir domāta jebkura ***Latvijas Republikas*** un jebkuras ***atvasinātās publiskās personas*** - pašvaldības u.c. - (sal. VPIekL 1 .p. 1. un 2.punktu) iestāde (APL l.p. pirmā daļa), kā ari to ***pilnvarota privātpersona*** (VPIekL l.p. 11.punkts), kas konkrētā gadījumā pilda izpildvaras funkcijas publisko tiesību jomā (sk. ari APL 1.panta pirmās daļas komentārus).

[44] **Izpildvara** ir saprotama ***funkcionāli,*** nevis institucionāli.[160] Izpildvaras funkcijas ir visas tās funkcijas, kas nav likumdošanas (t.i., jebkura līmeņa ārējo normatīvo aktu izdošanas) un tiesu varas (t.i., tiesas spriešanas) funkcijas.

[45] Likums nosaka tiesu varas kontroli pār izpildvaru administratīvā procesa ietvaros tikai tad, kad tā darbojas **publisko tiesību**[161] jomā.

Tomēr izpildvara, it sevišķi valsts pārvalde, noteiktos gadījumos var darboties ari privāto tiesību jomā (sal. VPIekL 87.-89.p.). Tādā gadījumā tā atrodas tiesu varas kontrolē nevis atbilstoši APL, bet gan Civilprocesa likuma noteikumiem.

[46] Tādējādi **tiesas kontrolei** saskaņā ar komentējamā panta 2.punktu ir jābūt **pakļautiem** (sk. ari 12l.p.) visiem trim teorētiski iespējamiem, uz noteiktu personu vērstiem izpildvaras konkrētās rīcības veidiem publisko tiesību jomā:

1) ***administratīviem aktiem*** (l.p. trešā daļa), kurus izdevušas ne vien valsts pārvaldes iestādes, bet ari Ministru kabinets, Valsts prezidents, Saeima, Valsts kontrole, citas, tostarp "patstāvīgas iestādes", uz to pilnvarotas amatpersonas un pati tiesa;

2) iestādes ***faktiskai rīcībai*** (89.p.);

3) ***administratīvajiem līgumiem.***

[47] Pakļautība tiesas kontrolei nozīmē tiesas kontroli pēc **būtības.** Tiesai principā ir jāizmeklē, jāpārbauda un jālemj par visiem lietas apstākļiem tādā pašā apjomā kā iestādei, kas izdevusi pārsūdzēto administratīvo aktu vai veikusi faktisko rīcību. Tomēr atsevišķos gadījumos no šā principa pieļaujami izņēmumi.

[48] Tiesas kontrolei **nav pakļautas:**

1) atsevišķas ***procesuālas darbības*** administratīvā akta vai faktiskās rīcības sagatavošanai, jo šeit tiesiskās sekas administratīvajā lietā vēl nav iestājušās. Likums tomēr paredz, ka izņēmuma kārtā atsevišķas svarīgas procesuālas darbības, kas būtiski var ietekmēt lietas iznākumu, var patstāvīgi tikt pārsūdzētas tiesā (sk., piemēram, 37.p. otro daļu, 64.p. trešo daļu).

Kā izriet no 84.panta saistībā ar 103.panta pirmo daļu, tiesa parasti izvērtē visas procesuālas darbības pēc tam, kad ir pārsūdzēts administratīvais akts vai (iepriekš plānota) faktiskā rīcība. Tādā gadījumā tiek izvērtēts ari administratīvā akta vai (plānotās) faktiskās ricības sagatavošanas process un attiecīgo procesuālo darbību tiesiskums, procesuālās darbības atsevišķi tiek pārbaudītas tikai izņēmuma gadījumā (sk. 184.p. otro daļu);

2) iestādes darbības, kuras attiecībā pret personu nav radījušas vai nevar radīt tiesiskas sekas (piemēram, skolas direktora uzaicinājums vecākiem brīvprātīgi ziedot skolai naudu);

3) atsevišķu amatpersonu darbība ārpus savām pilnvarām (ieskaitot gadījumu, kad amatpersona, izmantojot savu dienesta stāvokli, izdara noziedzīgu nodalījumu vai veic kādu citu darbību, kam nav nekāda sakara ar viņas dienesta pilnvarām). Šāda darbība nodibina šo amatpersonu primāru personisko atbildību saskaņā ar

civiltiesiskajām, administratīvajām, disciplinārajām un krimināltiesiskajām normām.

Amatpersonas prettiesiska darbība, *īstenojot savas pilnvaras,* nav darbība ārpus viņas pilnvarām. Primārā atbildība par prettiesisku darbību pilnvarojuma ietvaros gulstas uz valsti (sal. 94.p.), bet tā no vainīgās amatpersonas noteiktos apstākļos var prasīt zaudējumu atlīdzību regresa kārtībā.

Tomēr tiesas pārbaudei paliek jautājums, vai uz valsti gulstas sekundāra atbildība par to, ka šī amatpersona nav tikusi pietiekoši uzraudzīta vai nav izdarīti organizatoriskie pasākumi, lai attiecīgo darbību nepieļautu. Šā jautājuma noskaidrošana un pozitīva iznākuma gadījumā attiecīgās atbildības noteikšana ir APL uzdevums;

4) Valsts prezidenta ***apžēlošanas akti,*** kas, lai gan ir administratīvi akti 1 .panta trešās daļas izpratnē, tradicionāli ir valsts galvas prerogatīva, kas tiek izmantota, lai īstenotu metafizisku (nevis juridisku) taisnīgumu jau ***pēc*** tiesas sprieduma. To vēlreizēja kontrole tiesā būtu absurda, jo novestu pie nebeidzamas apžēlošanas un tās kontroles "apļa".

[49] Likuma pamatmērķos ietilpst ari **neatkarīgas, objektīvas un kompetentas tiesas** nodrošināšana (administratīvā procesa ietvaros).

[50] Jēdziens "**tiesa**" saprotams kombinētā institucionāli funkcionālā nozīmē. Tā vispirms institucionāli ir ***iestāde,*** kas spriež tiesu. Tiesas ***spriešana*** savukārt nozīmē ***strīda izšķiršanu*** starp diviem vai vairāk dalībniekiem (kontradiktoriskā procesā), pamatojoties uz tiesību normām.

Tātad komentējamā panta 2.punkta mērķis ir nodrošināt neatkarīgas, objektīvas un kompetentas tiesas darbību tad, kad tā pilda savu galveno funkciju - spriež tiesu.

[51 [Neatkarīga tiesa nozīmē, ka, spriežot tiesu, tai nedrīkst tikt dots ***rīkojums*** attiecībā uz konkrēto lietu, un tā nedrīkst ari citādā veidā tikt ***ietekmēta*** nolēmuma pieņemšanā. Neatkarības princips aptver ari aizliegumu tiesnesi jebkādā veidā tieši vai netieši ***sankcionēt*** par konkrēto lēmumu arī vēlāk (piemēram, disciplināras sankcijas, negatīvas sekas attiecībā uz atalgojumu, karjeru, sociālām garantijām, arī uz citu amatu vai darba pildīšanu pēc tiesneša funkciju pildīšanas izbeigšanas, u.tml.). Negatīvas sekas nedrīkst skart arī ***tiesu*** kā iestādi (piemēram, budžeta samazināšana par valstij netīkamu spriedumu).

Tiesas neatkarības princips neaizliedz tiesneša disciplināru, administratīvu vai krimināļu ***sodīšanu*** par tīšu tiesību normu pārkāpumu.[162]

[52] Objektīva tiesa nozīmē, ka tiesnesim ir jābūt neitrālam attiecībā pret abām pusēm. Objektivitāte ir "iekšējs fakts", kuru var

secināt pēc tiesneša ***ārējās izturēšanās,*** gan izskatot attiecīgo lietu, gan ari ārpus tās. Pastāv "īsta" neobjektivitāte, kad tiesnesis patiešām nav (iekšēji) neitrāls, un "šķietama" neobjektivitāte, kad neitrālam novērotājam varētu rasties iespaids, ka tiesnesis nav objektīvs. Komentējamā panta 2.punkts aptver abus gadījumus.

Tomēr tiesneša iepriekš izteikts viedoklis par kādu jautājumu, (piemēram, viedoklis, kas izteikts citā spriedumā par līdzīgu jautājumu, publikācijā vai citur), kas ir nozīmīgs konkrētā lietā, pats par sevi nav uzskatāms par objektivitātes trūkumu (citādi tiesnesis, kurš, piemēram, jau reiz piedalījies līdzīgas lietas izskatīšanā, vairs nevarētu piedalīties nākamās tāda paša tipa lietu izskatīšanā, kas ātri novestu pie visa tiesnešu korpusa "diskvalifikācijas"; tāpat uz tiesnesi pilnā mērā attiecas zinātniskā, pedagoģiskā un mākslinieciskā darba brīvība).

Objektīvas tiesas nodrošināšana ir vadlīnija, kas jāņem vērā, piemēram, interpretējot 116. un 117.pantu.

[53] Kompetenta tiesa komentējamā panta izpratnē aptver abas šā vārda nozīmes - piekritību un profesionālo prasmi.

Tiesa ir jāspriež tikai **piekritīgai** tiesai, respektīvi, tiesas sastāvam vai tiesnesim, kas jau iepriekš pēc zināmas sistēmas ir noteikts. Tas nozīmē, ka (vismaz), izskatot administratīvās lietas, jābūt lietas sadales sistēmai ne vien attiecībā uz tiesas teritoriālo un instanču piekritību, bet ari attiecībā uz tiesas sastāvu un tiesnesi, kam lieta ir piekritīga. Citādi procesa dalībniekiem paveras manipulācijas iespējas. Dažās valstīs šis piekritības jautājums tiek uzskatīts par tik nozīmīgu, ka tas ir nostiprināts konstitūcijā.[163] Kritēriji, kādā veidā šī sadale notiek, var būt dažādi (piemēram, pēc alfabēta, pēc tiesību nozares u.c.).

[54] Tiesnešu **profesionālā prasme** (kompetence) nav šā likuma priekšmets, un tā šā likuma ietvaros tiek prezumēta. Tāpēc šis pamatmērķis kā likuma interpretācijas vadlīnija var būt nozīmīgs tikai retos gadījumos.

Piemēram, lietas dalībnieki var prasīt tiesneša noraidīšanu, ja viņš nav kompetents. Tiešais pamats noraidījuma prasībai būtu 117.panta pirmās daļas 4.punktā minētie *"citi apstākļi, kas rada pamatotas šaubas par viņa objektivitāti"*. Šis noteikums ir jāinterpretē komentējamā panta noteikuma par "kompetentu tiesu" gaismā. Tā kā tiesneša profesionālā kompetence ir nepieciešams objektivitātes priekšnoteikums, tad tiesneša nekompetence vienmēr rada pamatotas šaubas par viņa objektivitāti. Tomēr ļoti grūti iedomāties gadījumu, kad noraidījums tiesneša nekompetences dēļ varētu tikt atzīts par pamatotu. Tiesneša viedoklis citos spriedumos, kuri vēlāk ir atcelti augstākās instancēs, parasti nevar tikt vērtēts kā tiesneša

nekompetences pierādījums, bet gan kā (pieļaujama) cita juridiska viedokļa izpausme vai arī darba procesā pieļauta kļūda, no kuras nevar izvairīties ari kompetenti tiesneši. Tikai pavisam ārkārtēja kļūda, kas liek secināt, ka tiesnesis nepārvalda tiesību sistēmas vai administratīvā procesa pašas elementārākās lietas, varētu tikt uzskatīta par tiesneša nekompetences izpausmi. Ja šāds noraidījums tiktu akceptēts, tad attiecīgais tiesnesis būtu jāatbrivo ne vien no konkrētās lietas, bet no visu administratīvo lietu izskatīšanas, līdz viņš pierāda savu kvalifikāciju.

IV. Tiesību normu pareizas piemērošanas nodrošināšana *(komentējamā panta 3.punkts)*

[55] Komentējamā panta 3.punktā kā pamatmērķis ir noteikts tiesību normu **pareizas piemērošanas nodrošināšana** publisko tiesību jomā. Tiesību normu nekorekta piemērošana kaitē ne vien personas, bet arī sabiedrības interesēm (jo tā nevar efektīvi īstenot normatīvo aktu noteikumus, kas paredzēti zināmu mērķu sasniegšanai). Pareiza piemērošana nozīmē tiesisku, precīzu un efektīvu piemērošanu.

[56] Tiesību **norma** ir normatīvs akts vai tā daļa (piemēram, pants) un vispārējie tiesību principi (l.p. ceturtā daļa).

[57] Tiesību norma tiek piemērota **tiesiski,** ja pareizas piemērošanas metodoloģijas rezultātā (sal. 15.-17.p.) tiek izdots administratīvs akts, veikta faktiska rīcība vai noslēgts administratīvs līgums (VPIekL 79.p.), kas atbilst tiesību normām.

[58] Tiesību norma tiek piemērota **precīzi,** ja, piemērojot tiesību normu, tiek atrasts konkrētajiem lietas apstākļiem piemērotākais risinājums. Tas it sevišķi ir atkarīgs no pareiziem lietderības apsvērumiem un tiesību normas pieļauto seku pareizas izvēles (sal. 65. un 66.p.).

[59] Tiesību norma tiek piemērota **efektīvi,** ja piemērojamās normas mērķis tiek sasniegts tā, ka personas subjektīvās tiesības un intereses tiek maksimāli ievērotas (sal. aiī 5.p. un VPIekL 10.p. astoto daļu) un valsts lēmuma pieņemšanas gaitā izlieto vismazāk resursus (sal. ari VPIekL

10.p. desmito daļu).

Efektivitāte ir jāvērtē ne tikai no valsts viedokļa vien, bet gan no sabalansēta personas *un* sabiedrības viedokļa. Efektivitāte, kur valsts taupa savus resursus uz personas tiesību un interešu ievērošanas rēķina, nav efektivitāte komentējamā panta izpratnē.

3.pants. Likuma darbība

(1) Šo likumu piemēro administratīvajā procesā iestādē, ciktāl citu likumu speciālajās tiesību normās nav noteikta cita kārtība.

(2) Administratīvais process tiesā notiek saskaņā ar šo likumu. Ja

cita | likuma speciālā tiesību norma nosaka citu kārtību, kas nav pretrunā ar šā

likuma pamatmērķiem un principiem, administratīvajā procesā tiesā piemēro cita likuma speciālo tiesību normu.

(3) Šā likuma noteikumi, kas attiecas uz administratīvo aktu, ir attiecināmi arī uz faktisko rīcību un publisko tiesību līgumu tiktāl, |

] ciktāl tas nav pretrunā ar šo administratīvā procesa institūtu būtību vai ļ ciktāl citas tiesību normas nenosaka citādi.

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar 2006.gada 26.oktobra un 2008.gada 18.decembra likumu)

Saturs

I. Vispārīgas piezīmes
II. Komentējamā panta noregulējums
III. Administratīvais process iestādē
IV. Administratīvais process tiesā

I. Vispārīgas piezīmes

[1] Literatūra: ***Jānis Pleps.*** Administratīvā procesa tiesā avoti. Grām.: Administratīvais process tiesā. Autoru kolektīvs. Dr.jur. J.Briedes vispārīgā zinātniskā redakcijā. - Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2008, 39.-66.lpp.; ***Jānis Pleps.*** Piemērojamais likums administratīvajā tiesā: kopskats pēc pusgada. Grām.: Administratīvais process: likums, prakse, komentāri. Rakstu krājums. - Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2005, 342.-351.lpp.; ***Jānis Pleps.*** Administratīvā tiesas procesa avoti // Likums un Tiesības, 2005, 7.sēj., Nr.9, 280.-287.lpp.; ***Jānis Pleps.*** Kad saduras Satversmes tiesas un administratīvo tiesu lemtais // Jurista Vārds,

18.01.2005., Nr.2; ***Dace Mita.*** Jauno administratīvo tiesu atšķirīgais process // Likums un Tiesības, 2004, 6.sēj., Nr.4, 119.-123.lpp.; ***Kārlis Dišlers.*** Latvijas administratīvā procesa ievadjautājumi // ***Tieslietu Ministrijas Vēstnesis,*** 1936, Nr.l, 1.-53.lpp.

[2] Komentējamā panta mērķis ir noteikt APL normu piemērojamību administratīvajā procesā iestādē un tiesā.

Komentējamā panta pirmā un otrā daļa ļauj tiesību normu piemērotājam izvērtēt šā likuma un citu likumu normu, kas regulē administratīvā procesa jautājumus, attiecības. Pants noteic to, ***ciktāl Administratīvā procesa likuma regulējums ir piemērojams*** administratīvajā procesā iestādē vai tiesā, ja citu likumu speciālās tiesību normas noteic citu kārtību. Komentējamā panta trešā daļa attiecībā uz administratīvo aktu noteikto regulējumu attiecina arī uz iestādes faktisko rīcību un publisko tiesību līgumiem.

[3] Komentējamais pants pēc spēkā stāšanās grozīts divas reizes.

Ar 2006.gada grozījumiem komentējamā panta otrā daļa tika precizēta atbilstoši Satversmes tiesas 2005.gada 4.janvāra sprieduma lietā Nr.2004-16-01 18.punktam.

Satversmes tiesa norādīja: "Satversmes tiesa vērš Saeimas uzmanību uz to, ka Administratīvā procesa likuma 3.panta otrās daļas redakcija rada maldinošu priekšstatu par citos normatīvajos aktos ietverto tiesību normu piemērošanas aizliegumu administratīvajā procesā tiesā. Tādējādi būtu apsverams jautājums par minētās tiesību normas izteikšanu jaunā redakcijā."[164]

Pirms grozījumiem komentējamā panta otrā daļa noteica, ka administratīvais process tiesā notiek saskaņā ar APL. Šāds normas formulējums atbilda likuma izstrādes darba grupas nostājai par to, ka administratīvo procesu tiesā ekskluzīvi noteic APL normas un citos likumos ietvertās speciālās tiesību normas nav piemērojamas.[165] Ņemot vērā šādu likuma izstrādes darba grupas tiesībpolitisko lēmumu, Senāts komentējamo pantu sākotnēji interpretēja tā, ka APL dod **izsmeļošu** administratīvā tiesas procesa regulējumu, pilnībā aizstājot vecāko regulējumu.[166] Administratīvo tiesu praksē šis skaidrojums tika plaši piemērots, noteicot administratīvo procesu tiesā regulējošo normu piemēro-jamību.[167]

Tomēr 2005.gada 4.janvārī Satversmes tiesa, izskatot pieteikumu par APL 124.panta pirmās daļas un otrās daļas par valsts nodevu samaksu administratīvo pārkāpumu lietās atbilstību Satversmes 92.pantam,[168] sniedza principiālu komentējamā panta otrās daļas interpretāciju, kas ***būtiski atšķīrās*** no administratīvo tiesu praksē pieņemtās interpretācijas. Satversmes tiesa secināja, ka ***būtu nepamatoti, atsaucoties uz 3.panta otro daļu, uzskatīt, ka vienā normatīvajā aktā - Administratīvā procesa likumā - apkopotas visas procesuālās tiesību normas, kas piemērojamas administratīvajā procesā tiesā.***[196] APL nav pilnībā iekļautas visas administratīvo procesu tiesā regulējošās tiesību normas, un tas nevar tikt uzskatīts par vienīgo administratīvā procesa tiesību normu avotu.[197]

[4] Ar 2008.gada grozījumiem komentējamais pants tika papildināts ar jaunu trešo daļu.

Ar šo tiesību normu likumdevējs risinājis APL sistēmas nepilnību, jo likums pamatā regulē administratīvajā procesā visbiežāk izmantojamo instrumentu - administratīvo aktu, jautājumus, kas skar iestādes faktisko rīcību vai publisko tiesību līgumus, aplūkojot nepilnīgi. Līdz komentējamā panta trešās daļas pieņemšanai iestādei un tiesai šīs situācijas bija jārisina tiesību tālākveidošanas ceļā, piemērojot analoģiju.

Komentējamā panta trešā daļa pilnvaro iestādi vai tiesu administratīvajā procesā, vērtējot jautājumus, kas skar iestādes

faktisko rīcību vai publisko tiesību līgumus, piemērot šajos gadījumos likumā ietverto regulējumu, kas attiecināts tikai uz administratīvo aktu.[169]

II. Komentējamā panta noregulējums

[5] Komentējamā panta pirmā un otrā daļa noteic APL un citu likumu **speciālo tiesību normu attiecības,** ja šie normatīvie akti ***atšķirīgi*** regulē vienus un tos pašus administratīvā procesa iestādē vai tiesā jautājumus. Komentējamā pantā ar jēdzienu ***likums*** tiek apzīmēts nevis jebkurš ārējs normatīvs akts (likums materiālā izpratnē), bet tieši formāls primārā likumdevēja - Saeimas un tautas (Satversmes 64.p.) - akts, kas pieņemts Satversmes 5.nodaļā noteiktā likumdošanas procesa ietvaros.[170] Līdz ar to ar komentējamo pantu tiek noregulēta tikai tādu tiesību normu piemērojamība, kurām ir vienāds juridiskais spēks - formāla likuma rangs.

Ja administratīvais process regulēts ar zemāku tiesību normu (praktiski tas var būt iespējams administratīvā procesa iestādē gadījumā), vienmēr pārbaudāms, vai no likuma izriet tiešs vai netiešs deleģējums šādu regulējumu noteikt (sk. APL 1 l.p.).

[6] Komentējamā panta pirmā un otrā daļa **neregulē** APL ietverto normu piemērojamību, ja citu regulējumu paredz tiesību normas ar augstāku vai zemāku juridisko spēku.[171] Gadījumā, kad Satversmes norma

vai vispārējs tiesību princips prasa citādu administratīvā procesa iestādē vai tiesā norisi, vai ja tiek konstatēta pretruna starp APL normām un zemāka juridiskā spēka tiesību normām, attiecīgais jautājums apspriežams nevis saskaņā ar komentējamā panta pirmo vai otro daļu, bet gan saskaņā ar 15.panta noteikumiem.

[7] Latvijas administratīvā procesa tiesības paredz, ka konkrētās publiski tiesiskās attiecības starp valsti un privātpersonu izpildvaras jomā tiek veidotas ar trīs pamatinstrumentu - administratīvā akta, faktiskās rīcības vai publisko tiesību līgumu - palīdzību. Likumā detalizēti noregulēts visbiežāk administratīvajā procesā izmantotais instruments -administratīvais akts. Jautājumi, kas skar faktisko rīcību vai publisko tiesību līgumus, likumā regulēti nepilnīgi.[172]

Komentējamā panta trešā daļa gadījumā, kad trūkst tieša regulējuma attiecībā uz publisko tiesību līgumu vai iestādes faktisko ricību, dod iespēju iestādei vai tiesai uz attiecīgo situāciju attiecināt administratīvajam aktam paredzēto regulējumu.[173]

Piemērojot administratīvā akta regulējumu iestādes faktiskai rīcībai vai publisko tiesību līgumam, iestādei un tiesai jāievēro komentējamā panta trešajā daļā noteiktie ierobežojumi, proti, tas

iespējams tiktāl, ciktāl to pieļauj attiecīgo administratīvā procesa institūtu būtība un ciktāl likumdevējs citās tiesību normās nav ietvēris ***expressis verbis*** regulējumu attiecībā uz faktisko ricību vai publisko tiesību līgumiem.

III. Administratīvais process iestādē

[8] Saskaņā ar komentējamā panta pirmo daļu administratīvajā procesā iestādē APL regulējumu piemēro tiktāl, ciktāl citu likumu speciālajās tiesību normās nav noteikts citādi.

Komentējamā panta pirmā daļa noteic B daļas "Administratīvais process iestādē" piemērojamību gadījumos, ja citos likumos speciālās tiesību normas noteic citādu kāda procesuālā jautājuma noregulējumu. Atbilstoši likumdevēja plānam ***šādos gadījumos attiecīgo procesuālā jautājumu apspriež*** atbilstoši nevis APL, bet cita likuma speciālajai tiesību normai.[174]

Līdz ar to B daļa veidota kā **vispārējs** administratīvā procesa iestādē **regulējums,** kas piemērojams gadījumos, kad likumdevējs citos likumos nav noteicis speciālu administratīvā procesa norisi atsevišķās administratīvo lietu kategorijās vai valsts pārvaldes iestādēs. Ja likumdevējs šādu speciālu kārtību ir noteicis, piemērojams speciālajās tiesību normās ietvertais regulējums. Ja jautājums nav pilnīgi noregulēts ar citu likumu speciālajām tiesību normām vai arī vispār nav regulēts, piemērojams vispārējais B daļas regulējums.

[9] Atšķirībā no komentējamā panta otrās daļas administratīvā procesa iestādē regulējumā ***expressis verbis nav noteikts,*** ka citos likumos ietvertās speciālās tiesību normas varētu netikt piemērotas, ja tas nenodrošina APL pamatmērķu un principu sasniegšanu. Attiecīgā noregulējuma trūkums nenozīmē, ka likumdevējs administratīvā procesa iestādē regulējumā var pilnīgi brīvi ietvert jebkādas normas, pieņemot "citus likumus". Noteicot citu likumu speciālajās tiesību normās citādu administratīvā procesa iestādē norises kārtību, likumdevējs nav atbrīvots no pienākuma ievērot Satversmi, vispārējos tiesību principus, jo sevišķi administratīvā procesa principus.

Jautājumu par to, kādu tiesību normu piemērot administratīvajā procesā iestādē, izlemj ***tiesību normu piemērotājs*** - iestāde, kura izskata attiecīgo administratīvo lietu. Gadījumā, ja iestāde ir piemērojusi nepareizo tiesību normu vai nav piemērojusi tiesību normu, kas bija jāpiemēro, privātpersonai ir tiesības šādu iestādes lēmumu apstrīdēt vai pārsūdzēt.

IV. Administratīvais process tiesā

[10] Saskaņā ar komentējamā panta otro daļu administratīvais process tiesā notiek saskaņā ar APL, ja vien cita likuma speciālā norma neparedz citu regulējumu, kas nav pretrunā ar APL pamatmērķiem un principiem. C daļā "Administratīvais process tiesā" ir ietverts **pilnīgs** administratīvā tiesas procesa **regulējums,** saskaņā ar kuru jānotiek administratīvās tiesas procesam. Taču atsevišķos gadījumos noteiktu lietu izskatīšanas īpatnības vai vērā ņemamas leģitīmas intereses var būt par iemeslu, lai noteiktu kādas procesuālās darbības citādu izpildīšanas kārtību vai kāda administratīvā procesa tiesā institūta citādu regulējumu. Šādos gadījumos likumdevējam ir tiesības citos likumos ietvert tiesību normas, kas noteic atsevišķās lietu kategorijās citu administratīvā procesa tiesā norises kārtību.

Tomēr likumdevējs šajā gadījumā ***ir saistīts ar pienākumu*** saglabāt administratīvā procesa tiesā kodolu - to regulējuma bloku, kas ietverts C daļā un nodrošina APL pamatmērķu un principu īstenošanu tiesvedībā.

[11] Jautājumu par to, kāda tiesību norma piemērojama, izlemj ***procesa virzītājs*** - administratīvā tiesa. Atbilstoši komentējamā panta otrās daļas struktūrai **pastāv prezumpcija,** ka visos gadījumos administratīvā procesa tiesā norisei piemērojams APL regulējums. Gadījumā, kad ir nepieciešams piemērot cita likuma speciālo tiesību normu, administratīvajai tiesai jānoskaidro, vai šī tiesību norma nenonāk pretrunā ar APL pamatmērķiem (2.p.) un principiem un to ir pieļaujams piemērot.

Ar APL principiem komentējamā panta otrās daļas kontekstā likumdevējs ir apzīmējis tās administratīvā procesa tiesā normas un principus, kas veido šā procesa veida kodolu, no kura nav pieļaujamas atkāpes. Administratīvā procesa tiesā kodols, lai arī faktiski uz šāda kodola pastāvēšanu jau ir ietvertas norādes Satversmes tiesas 2005.gada 4.janvāra spriedumā, likumā ***expressis verbis*** ir definēts pirmoreiz.

[12] Satversmes tiesa savā spriedumā noteica, ka "izvēloties piemērojamo tiesību normu, priekšroka dodama tādai normai, kas spēj garantēt attiecīgo pamattiesību augstāku aizsardzības (nodrošināšanas) pakāpi".[204] Taču šo secinājumu nepieciešams aplūkot kopsakarā ar 15.panta desmitās daļas nosacījumu. Personas pamattiesību augstākas aizsardzības nodrošināšana nav vienīgais demokrātiskai sabiedrībai un valsts iekārtai būtiski svarīgais jautājums. Var pastāvēt arī citas leģitīmās intereses, kas pieļautu atkāpes no APL ietvertā administratīvā procesa tiesā regulējuma citos likumos, piemēram, demokrātiskās valsts iekārtas aizsardzība, sabiedrības drošība, tikumība.[175]

Speciālās tiesību normas piemērošana ir pieļaujama, ja ***tā ļauj sasniegt to mērķi,*** kādēļ tā ir pieņemta, izdarot atkāpi no vispārējā

administratīvā procesa tiesā regulējuma. Ja normas piemērošana neļauj sasniegt šo mērķi, tiesa var ari nepiemērot attiecīgo normu.

4.pants. Administratīvā procesa principi

(1) Administratīvajā procesā piemēro šādus vispārējos tiesību principus:

1) privātpersonas tiesību ievērošanas princips (5 .pants);
2) vienlīdzības princips (6.pants);
3) tiesiskuma princips (7.pants);
4) tiesību normu saprātīgas piemērošanas princips (8.pants);
5) patvaļas aizlieguma princips (9.pants);
6) tiesiskās paļāvības princips (10.pants);
7) likuma atrunas princips (11.pants);
8) demokrātiskās iekārtas princips (12.pants);
9) samēriguma princips (13.pants);
10) likuma prioritātes princips (14.pants);
11) procesuālā taisnīguma princips (14.[1] pants).

(2) Administratīvajā procesā piemēro ari šā panta pirmajā daļā neminētus vispārējos tiesību principus, kuri atklāti, atvasināti vai attīstīti iestāžu praksē vai tiesu judikatūrā, kā ari tiesību zinātnē.

(3) Administratīvajam aktam un iestādes faktiskajai rīcībai (7.nodaļa) jāatbilst šā panta pirmajā daļā minētajiem vispārējiem tiesību principiem.

(4) Šajā likumā privātpersonai noteikto tiesību izmantošana pati par sevi nevar privātpersonai radīt nelabvēlīgas, tai skaitā privāttiesiskas sekas. .

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar 2004.gada 15 janvāra un 2006.gada 26.oktobra likumu)

Saturs

I. Vispārējo tiesību principu izpratne

II. Vispārējie tiesību principi un tiesiskā sistēma

ļl] **Literatūra:** ***Daiga Iljanova.*** Vispārējo tiesību principu nozīme un piemērošana. - Rīga: Ratio iuris, 2005; ***Juris Jelāgins.*** Tiesību pamatavoti. Grām.: Mūsdienu tiesību teorijas atziņas. Rakstu krājums prof. E.Meļķiša redakcijā. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 1999, 59-86.1pp.; Egils ***Levits.*** Samēriguma princips publiskajās tiesībās - ***jus commune europaeum*** un ***Satversmē*** ietvertais konstitucionāla ranga

princips // Likums un Tiesības, 2000, 2.sēj., Nr.9, 262.-270.lpp.; ***Egils Levits.*** Tiesību normu interpretācija un Satversmes 1.panta "demokrātijas" jēdziens // Cilvēktiesību Žurnāls, 1997, Nr.4, 54.-77.lpp.; ***Francs Jozefs Paine.*** Vācijas vispārigas administratīvas tiesības. Vācijas Administratīvā procesa likums. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002; ***Kari Larenz.*** Methodenlehre der Rechtswissenschaft. - Berlin, Heidelberg, New York: Springer Verlag, 1969.

I. Vispārējo tiesību principu izpratne

[2] Jēdziens "**vispārējie tiesību principi**" apzīmē demokrātiskas tiesiskas valsts tiesiskajā sistēmā pastāvošu patstāvīgo tiesību avotu veidu ar vispārsaistošu raksturu. Jēdzienu "**tiesiskā sistēma**" lieto, lai apzīmētu to sistēmu, kas sevī ietver visplašākos jautājumus, kuri saistīti ar tiesībām attiecīgajā valstī: visas šīs valsts sabiedrības juridiskās parādības, tostarp gan tiesību (tostarp ari tiesību sistēmu), gan institucionālos jautājumus. Tātad tā aptver gan visus tiesību avotus, ari tiesību aktus, kas pieņemti (izdoti) vai kā citādi ir saistoši valstī, gan visas institūcijas, kuras kaut kādā veidā ir saistītas ar tiesību piemērošanu (gan likumdevēja, gan tiesu, gan administratīvās institūcijas), kā ari visu to tiesisko attiecību kopumu, kas radies un pastāv šajā sistēmā. Savukārt **tiesību sistēma** ir tikai viena no tiesiskās sistēmas daļām, kas sastāv no tiesību normām (gan rakstītajām, gan nerakstītajām tiesību normām).

[3] Vispārējie tiesību principi ir principi, kas tiek atvasināti no dabiskajām tiesībām, funkcionē tiesiskā valstī un ir vispārpieņemti kādā konkrētā tiesību nozarē, tiesību sistēmā vai tiesību lokā. Turklāt, lai kāds tiesību princips tiktu atzīts par piederīgu tiesību avotam - vispārējie tiesību principi - tam jāatbilst visiem trim šiem nosacījumiem: 1) tiesību principam jābūt atvasinātam no dabiskajām tiesībām; 2) tam jābūt nesaraujami saistītam ar tiesiskas valsts principu un jādarbojas tieši tiesiskas valsts tiesiskajā sistēmā un 3) jābūt vispārpieņemtam (atzītam no visiem) šajā tiesiskajā sistēmā.

Tādējādi katras tiesiskās sistēmas, tiesību nozares vai pat apakšnozares ietvaros pastāv no tiesiskas valsts principa izrietošas vispārpieņemtas pamatnostādnes, galvenie noteikumi, uz kuriem attiecīgā sistēma vai nozare balstās, - tās vispārējie tiesību principi. Tā, piemēram, Rietumu tiesību lokā par vispārējo tiesību principu atzītais samērīguma princips darbojas tikai publiskajās, bet ne privātajās tiesībās [176], objektīvās izmeklēšanas princips darbojas administratīvajā procesā, bet ne civilprocesā, kur savukārt darbojas sacīkstes princips, un kaut ari katrs no šiem principiem piemērojams noteiktā tiesību nozarē, tie tomēr ir **vispārējie tiesību principi,** kas saistīti ar tiesiskas demokrātiskas valsts ideju, funkcionē šādā valstī un sabiedrībā ir vispārpieņemti.

Daži no šajā pantā uzskaitītajiem principiem ir tādi principi, kas darbojas tieši administratīvā procesa tiesību nozarē, piemēram, privātpersonas tiesību ievērošanas princips [177], kas noteic, ka tieši administratīvajā procesā, un it īpaši pieņemot lēmumu pēc būtības, iestāde un tiesa piemērojamo tiesību normu ietvaros veicina privātpersonas tiesību un tiesisko interešu aizsardzību, ar to uzsverot, ka administratīvā procesa mērķis ir privātpersonas aizsardzība pret

valsti, kas šajās tiesiskajās attiecības ir spēcīgāka un ar lielākiem līdzekļiem un aizsardzības iespējām apveltītā puse. Tomēr ari šis princips ir vispārējais tiesību princips, kas atvasināts no dabiskajām tiesībām, funkcionē tiesiskā valstī un ir vispārpieņemts šajā gadījumā kā administratīvā procesa tiesību nozares princips.

Savukārt citi pantā uzskaitītie vispārējie tiesību principi, piemēram, vienlīdzības princips, tiesību normas saprātīgas piemērošanas princips, tiesiskās paļāvības princips ir tādi vispārējie tiesību principi, kas ir vispārpieņemti visās demokrātiskas tiesiskas valsts tiesību nozarēs, saimē un pat lokā.

|4] Vispārējie tiesību principi **pēc sava satura** ir iedalāmi trīs grupās:

1) princips kā priekšraksts, kas izteic tiesiskās sistēmas, tās daļas vai kādas institūcijas u.tml. augstākās vērtības (atspoguļo noteiktu dzīves veidu), piemēram, Satversmes norma, kas noteic, ka "[v]isz ***cilvēki Latvijā ir vienlīdzīgi likuma un tiesas priekšā. Cilvēka tiesības tiek īstenotas bez jebkādas diskriminācijas***" (Satversmes 9l.p.). Pie šīs grupas pieder, piemēram, visas cilvēktiesību normas, kas atspoguļo cilvēka kā augstākās vērtības nozīmi demokrātiskā tiesiskā valstī;

2) princips kā priekšraksts, kas attiecas uz institūcijām, kuras piemēro tiesību normas, un nosaka, kā eventuāli piemērojamā tiesību norma jāmeklē, jāinterpretē utt., piemēram, Oficiālo publikāciju un tiesiskās informācijas likuma[209] noteikums, ka "[n***Normatīvajam aktam vai tā daļai nav atpakaļejoša spēka, izņemot likumā īpaši paredzētus gadījumus"*** (9.p. ceturtā daļa). Šajā grupā ietilpst visi tie vispārējie tiesību principi, kas noteic demokrātiskas tiesiskas valsts tiesību normu piemērošanas procesu, proti, visas juridiskās metodes, to pielietošanas priekšnoteikumi un saturs, piemēram, interpretācijas metodes, kolīziju atrisināšanas normas, argumentācijas metodes utt;

3) princips kā ***regula juris,*** tas ir tiesību zinātnes maksima ar augstu vispārības pakāpi, kas nosaka tiesiskās sistēmas vai kādas nozares sistematizāciju. Tie ir vispārēji tiesību principi, kas noteic tiesiskās sistēmas un tiesību sistēmas struktūru, piemēram, tiesību avotu, tiesību normu, ārējo normatīvo tiesību aktu hierarhiju, kā ari to, ka vara demokrātiskā tiesiskā valstī tiek dalīta starp likumdevējvaru, izpildvaru un tiesu varu (varas dalīšanas princips).[178]

II. Vispārējie tiesību principi un tiesiskā sistēma

[5] Vispārējie tiesību principi ir **nerakstītas tiesību normas,** un

neskatoties uz to, ka likumdevējs ar mērķi atvieglot tiesību normu pie-mērotāja darbu nereti ietver vispārējos tiesību principus rakstītajos normatīvajos tiesību aktos, šis teksts uztverams tikai un vienīgi kā vadlīnija, kā norāde uz iespējamo vispārējā tiesību principa saturu, jo vispārējie tiesību principi, to saturs mainās līdzi tiesiskās sistēmas attīstībai un tiesisko attiecību izmaiņām nekavējoties, kamēr rakstītās

tiesību normas šādām ātrām pārmaiņām nav piemērotas. Vispārējie tiesību principi tiek **atvasināti** no dabiskajām tiesībām, no citiem vispārējiem tiesību principiem vai **atklāti** no normatīvajiem tiesību aktiem vai no visas tiesiskās sistēmas kopumā[179] un iegūst savu saturisko ārējo formu tiesu praksē un tiesību zinātnē. Tā, piemēram, vispārējais tiesību princips ***in dubio pro reo*** (no latīņu vai. - šaubu gadījumā par faktiem jālemj par labu tiesājamajam), kas nav tieši formulēts normatīvajos tiesību aktos, tiek vispārēji pielietots visās demokrātisko tiesisko valstu tiesiskajās sistēmās, nosakot, ka personu drīkst notiesāt tikai tad, ja tiesa ir pārliecināta par tās vainu; ja pastāv šaubas par tiesājamā vainu, viņš jāattaisno.[180] Vispārējo tiesību principu saturs ir **konkretizējams** no tiesību avotiem - **judikatūras** un **doktrīnas,** bet vadlīnijas par vispārējo tiesību principu saturu nereti atrodamas arī normatīvajos tiesību aktos.

[6] Ņemot par pamatu dabisko tiesību jeb funkcionālās tiesību izpratnes atziņas, vispārējie tiesību principi izceļas no dabiskajām tiesībām, kas pastāv neatkarīgi un pirms likumdevēja, funkcionē tiesiskas valsts apstākļos un kalpo par virspozitīvu leģitimitātes kritēriju rakstītajām tiesību normām, proti, likumdevēja darbībai. Tādējādi likumdevēja darbībai jāatbilst vispārējiem tiesību principiem. Bet tas nozīmē, ka likumdevēja radītajām tiesību normām jābūt saskaņā ar vispārējiem tiesību principiem. Tas ļauj secināt, ka vispārējie tiesību principi ir prioritāri jeb prevalē pār likumdevēja radītajiem normatīvajiem tiesību aktiem, ari pār formālo konstitūciju.[181] Līdz ar to administratīvajam aktam un iestādes faktiskajai rīcībai pirmām kārtām jāatbilst vispārējiem tiesību principiem, bet atbilstība tikai rakstītajai tiesību normai nenodrošina tiesību normu piemērošanas procesa rezultāta leģitimitāti un tiesiskumu, ja tajā pašā laikā ir konstatējama rakstītās tiesību normas neatbilstība vispārējam tiesību principam.

[7] Ja persona īsteno viņai ar tiesību normu piešķirtās tiesības - izmanto subjektīvo tiesību, piemēram, vērsties tiesā ar pieteikumu par administratīvā akta atcelšanu, tad šāda tiesības īstenošana nevar radīt personai nelabvēlīgas sekas, piemēram, zaudējumu atlīdzību kādai trešajai personai, kurai apstrīdētais administratīvais akts bijis labvēlīgs.

5.pants. Privātpersonas tiesību ievērošanas princips

Administratīvajā procesā, it īpaši pieņemot lēmumu pēc būtības,

| iestāde un tiesa piemērojamo tiesību normu ietvaros veicina privātpersonas tiesību un tiesisko interešu aizsardzību.

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar 2004.gada 15 janvāra likumu)

[1] Komentējamais pants skaidro vienu no administratīvā procesa pamatprincipiem - privātpersonas tiesību ievērošanas principu.

[2] Privātpersonas tiesību ievērošanas principa ***iedīgļi*** meklējami

publiskajā pārvaldē piemērojamajā principā ***in dubio pro civis*** **(šaubas par labu cilvēkam),** kas ir radniecīgs principam ***in dubio pro reo*** (šaubas par labu apsūdzētajam), kurš savukārt izriet no krimināprocesa pamatprincipa - nevainīguma prezumpcija.

[3] ***In dubio pro civis*** princips nozīmē, ka iestādei, lemjot par privātpersonai nelabvēlīga administratīvā akta izdošanu, un tiesai to kontrolējot, pamatotu šaubu (angl. ***reasonable doubt***) gadījumā tās jātulko par labu indivīdam.

Ar ***pamatotām šaubām*** šā principa kontekstā nav saprotamas jebkuras šaubas, bet gan tādas, kas ir vērstas uz lietas izlemšanai izšķirošiem aspektiem un kuras lietas izskatīšanas gaitā, noskaidrojot un izvērtējot visus būtiskos lietas faktiskos un tiesiskos apstākļus, nav iespējams novērst. No minētā secīgi izriet arī iestādes un tiesas pienākums lietu izskatīt tā, lai iespējamās šaubas tiktu pēc iespējas novērstas, kas savukārt nozīmē, ka iestādei un tiesai parasti jāuzņemas lielākā nasta lietas apstākļu noskaidrošanā (objektīvās izmeklēšanas princips).

[4] ***In dubio pro civis*** kā viens no administratīvā procesa pamatprincipiem minēts jau Tieslietu ministrijas (APL izstrādes darba grupas) sagatavotajā informatīvajā ziņojumā Ministru kabinetam par APL.[182] Šajā ziņojumā ***in dubio pro civis*** norādīts kā viens no Administratīvā procesa likumprojektā iestrādājamiem galvenajiem procesuālajiem pamatprincipiem.

[5] Likuma izstrādes gaitā ***in dubio pro civis*** princips tika "apaudzēts" un paplašināts un likuma akceptētajā redakcijā jau izteikts kā **privātpersonas tiesību ievērošanas princips.** Tādējādi šis princips ietver ne tikai pienākumu konkrētās publiski tiesiskās attiecībās esošās šaubas tulkot par labu privātpersonai, bet ari formulē administratīvā procesa pamatfunkciju - uzliek pienākumu iestādei un tiesai administratīvā procesa ietvaros pēc iespējas nodrošināt un veicināt privātpersonas tiesību un tiesisko interešu ievērošanu.

[6] Privātpersonas tiesību ievērošanas principam ir divas pamatfunkcijas - pirmkārt, šis princips piemērojams tiesību normu (gan materiālo, gan procesuālo) interpretēšanā un noteic iestādes un tiesas pienākumu starp vairākiem iespējamiem tiesiskiem risinājumiem izvēlēties privātpersonai labvēlīgāko. Otrkārt, šis princips noteic, kā iestādei rīkoties, ja šaubas radušās faktisko apstākļu (pierādījumu) izvērtēšanas procesā. Piemērojot privātpersonas tiesību ievērošanas principu tiesību normu interpretēšanā un piemērošanā, jāņem vērā, ka no šā principa izriet iestādes un tiesas pienākums nodrošināt privātpersonas tiesību un tiesisko interešu aizsardzību divos aspektos - materiālajā un procesuālajā.

[7] Privātpersonas tiesību ievērošanas **principa procesuālais**

aspekts uzliek iestādei un tiesai pienākumu nodrošināt tādu lietas izskatīšanas **procedūru,** lai privātpersonas tiesības un tiesiskās intereses tiktu aizsargātas visefektīvāk. Tādējādi privātpersonas tiesību ievērošanas princips ir cieši saistīts ar citiem principiem - tas savā ziņā ietver norādi uz citu principu (kā, piemēram, samēriguma principa, uzklausīšanas principa, pamatojuma principa, tiesību normu saprātīgas piemērošanas principa) ievērošanas pienākumu. Šā principa procesuālais aspekts daļēji atspoguļojas ari šā likuma 56.panta piektajā daļā, kas noteic, ka iestāde pēc iespējas sniedz iesniedzējam nepieciešamo informāciju vai cita veida palīdzību jautājuma sekmīgai atrisināšanai atbilstoši iesniedzēja interesēm.

[8] Savukart **no materiāltiesiskā viedokļa** šis princips uzliek pienākumu iestādei un tiesai, izskatot lietu pēc būtības, izvēlēties to tiesisko (tiesību normām, tostarp vispārējiem tiesību principiem atbilstošo) risinājumu, kas maksimāli aizsargā un veicina privātpersonas tiesības un tiesiskās intereses. Proti, ja tiesību normas pieļauj vairākus tiesiskus un vienlīdz samērīgus un lietderigus risinājumus, iestādei un tiesai būtu jāizvēlas privātpersonas interesēm atbilstošākais. Šeit gan jāņem vērā, ka privātpersonas tiesību ievērošanas princips aizsargā visu procesā **iesaistīto privātpersonu** subjektīvās tiesības un intereses, līdz ar to lietā, kurā ir vairāk kā viens procesa dalībnieks - privātpersona -, iestādes un tiesas pienākums ir izsvērt, samērot un pienācīgi aizsargāt visu procesa dalībnieku - privātpersonu ar tiesību normām aizsargātās tiesības un intereses - gan adresāta, gan trešo personu.

[9] Jāņem vērā, ka privātpersonas tiesību ievērošanas princips jāievēro visa administratīvā procesa gaitā, kas nozīmē gan administratīvajā procesā iestādē, gan administratīvajā procesā tiesā, sākot no procesa ierosināšanas līdz lēmuma (nolēmuma) pieņemšanai pēc būtības un izpildei. Tādējādi šis princips jāņem vērā, ne tikai izlemjot lietu pēc būtības, bet ari izlemjot procesa gaitā radušos **procesuālos jautājumus -**gan izvērtējot lietas apstākļus, gan interpretējot tiesību normas.

Tā, piemēram, Senāts norādījis, ka privātpersonas tiesību ievērošanas princips jāņem vērā, izvērtējot, vai administratīvā aktā iekļautā apstrīdēšanas/pārsūdzēšanas klauzula atzīstama par pienācīgu, proti, tādu, lai privātpersona varētu saprast tās būtību.[215]

[10] Vienlaikus jāņem vērā, ka komentējamais princips paredz vienīgi **ar tiesību normām aizsargātu** privātpersonas tiesību un interešu aizsardzības veicināšanu. Proti, ar šo principu nevar pamatot lemšanu par labu privātpersonai, ja tai labvēlīgs konkrētās situācijas risinājums neiziriet no tiesību normām. Abstraktu interešu aizsardzības veicināšana nav pieļaujama.

Šāds secinājums izdarāms, analizējot komentējamā pantā

sniegtajā privātpersonas tiesību ievērošanas principa skaidrojumā ietvertos vārdus "piemērojamo tiesību normu ietvaros" un "tiesības un tiesiskās intereses". Proti, iestādei un tiesai, izskatot administratīvo lietu, jāveicina personai saskaņā ar **konkrētajā situācijā piemērojamām** tiesību normām **piemītošo** tiesību un **tiesisko** interešu ievērošana. Tātad, ja

personai konkrētajā situācijā piemīt subjektīvās tiesības un tiesiskās intereses, iestādei un tiesai ir jāveicina to aizsardzība (citiem vārdiem sakot, jāveicina tad, ja ir, ko veicināt).

Analogas atziņas atrodamas ari administratīvo tiesu praksē. Senāts ir atzinis, ka atbilstoši privātpersonas tiesību ievērošanas principam personas tiesības un tiesiskās intereses tiek aizsargātas piemērojamo normu ietvaros[183] - tātad persona ir tiesīga prasīt, lai iestāde un tiesa administratīvā procesa ietvaros veicina privātpersonas tiesību un interešu ievērošanu tikai tad, ja **šīs intereses ir tiesiskas un šīs tiesības - konkrētajai personai konkrētajā situācijā piemītošas.**

[11**]** Līdz ar to šis princips piemērojams konkrētās situācijas tiesiskajos un faktiskajos apstākļos, tas ir, konstatējot personai piemītošas konkrētas tiesības vai tiesiskas intereses, kuras attiecīgajā situācijā būtu aizsargājamas.

Tādējādi pareiza principa piemērošana, proti, principa mērķim atbilstoša privātpersonas tiesību un tiesisko interešu aizsardzības veicināšana lielā mērā ir atkariga no pareizas **aizsargājamo tiesību (personas subjektīvo tiesību)** identificēšanas.

Šeit jāņem vērā: tas, ka persona vēlas konkrēta satura administratīvo aktu, vēl nenozīmē, ka tai ir tiesības to saņemt. Tāpat privātpersonas neapmierinātība ar iestādes izdotu administratīvu aktu vēl nenozīmē, ka šīs personas interese, lai attiecīgais administratīvais akts tiktu atcelts vai grozīts, ir tiesiska. Iestādes uzdevums nav pieņemt privātpersonām labvēlīgus lēmumus tikai tāpēc, ka privātpersona to vēlas, bet gan pieņemt tiesību normām atbilstošus lēmumus. Savukārt tiesas uzdevums nav privātpersonu interesēs atcelt tām nelabvēlīgus administratīvus aktus, bet gan pārbaudīt administratīvā akta tiesiskumu un pamatotību. Būtiska ***neapmierinātība*** vēl neliecina par tiesiski aizsargātām interesēm.[184] Ja iestāde konstatē, ka tiesību normas paredz konkrētajā situācijā izdot privātpersonai nelabvēlīgu lēmumu, ar privātpersonas tiesību ievērošanas principu nevar pamatot tiesību normām pretēja (personai labvēlīga) lēmuma pieņemšanu. Tāpat ari, ja tiesa atzīst, ka iestādes izdotais administratīvais akts ir tiesisks un pamatots, privātpersonas tiesību ievērošanas princips nevar būt arguments akta atcelšanai. Šeit gan jāņem vērā, ka ar "tiesisku un pamatotu" administratīvo aktu šajā kontekstā saprotams tāds administratīvais akts, kas ir ne tikai formāli

tiesisks, bet ir ari lietderīgākais un samērīgākais no visiem iespējamiem konkrētās situācijas tiesiskajiem atrisinājumiem.

6.pants. Vienlīdzības princips

Pastāvot vienādiem faktiskajiem un tiesiskajiem lietas apstākļiem, iestāde un tiesa pieņem vienādus lēmumus (pastāvot atšķirīgiem faktiskajiem vai tiesiskajiem lietas apstākļiem, - atšķirīgus lēmumus) neatkaffgi no administratīvā procesa dalībnieku dzimuma, vecuma, rases, ādas krāsas, valodas, reliģiskās pārliecības, politiskajiem vai citiem uzskatiem, sociālās izcelšanās, tautības, izglītības, sociālā un mantiskā stāvokļa, nodarbošanās veida un citiem apstākļiem.

(2004.gada 15.janvāra likuma redakcijā)

Saturs

I. Vispārīgās piezīmes
II. Vienāds lēmums vienādā situācijā
III. Diskriminācijas aizliegums

I. Vispārīgās piezīmes

[1] Literatūra: ***Egils Levits.*** Satversmes 91.panta komentāri. Grām.: Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Autoru kolektīvs prof. R.Baloža zinātniskā vadībā. - Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 73.-118.lpp.; ***Egils Levits.*** Par tiesiskās vienlīdzības principu. Par līdztiesību likuma un tiesas priekšā, un diskriminācijas aizliegumu. Par Satversmes 91.pantu // Latvijas Vēstnesis,

08.05.2003., Nr.68; ***Jautrīte Briede.*** Par vienlīdzību administratīvajā procesā // Latvijas Vēstnesis, pielikums "Jurista Vārds", 22.06.2000., Nr.25; ***Hans Jirgens Vildbergs, Gita Feldhūne.*** Atsauces Satversmei: mācību līdzeklis. - Rīga: Latvijas Universitāte, 2003; ***Jānis Pleps.*** Procesuālās vienlīdzības princips administratīvajā tiesā // Jurista Vārds,

13.09.2005., Nr.34; The administration and you. A handbook. - Strasbourg: Council of Europe Publishing, 1996, p.14.-16.

[2] Pantā dotas vadlīnijas vienlīdzības principa izpratnei.

[3] Vienlīdzība ir viena no pašām fundamentālākajām pamattiesībām. Tā izriet tieši no ***vispārējā taisnīguma principa,*** kas Rietumu civilizācijā ir tiesību idejas galvenais avots.[185] Latvijā tiesiskās vienlīdzības princips (un tā abi elementi - līdztiesības princips un diskriminācijas aizliegums) kā ***konstitucionāla ranga pamattiesību norma*** ir noteikts Satversmes 91.pantā: "Visi cilvēki ir vienlīdzīgi likuma un tiesas priekšā. Cilvēka tiesības tiek īstenotas bez jebkādas diskriminācijas." Tiesiskās vienlīdzības principu vai tā elementus nosaka arī **Eiropas Cilvēktiesību konvencijas** 14.pants,

Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām 2.panta pirmā daļa, 3.pants un 24.pants, Vispārējās cilvēktiesību deklarācijas 2.pants, Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 20.-26.pants un citi starptautiski cilvēktiesību dokumenti.[186]

[41 Vācu juridiskajā terminoloģij ā tiek lietoti divi jēdzieni : ***Gleichheit*** (vienlīdzība), kas ir plašāks, un ***Gleichberechtigung*** (līdztiesība), kas ir šaurāks un parasti tiek attiecināts nevis uz vienlīdzību vispār, bet gan specifiski uz vienlīdzību "likuma priekšā". Turpretim **angļu** un **franču** juridiskajā terminoloģijā ir tikai viens jēdziens - ***equality*** resp. ***égalité,*** kas atkarībā no konteksta var tikt tulkots gan kā vienlīdzība, gan kā līdztiesība.

[5] Pavirši lasot, komentējamo pantu varētu izprast tikai kā diskriminācijas aizliegumu. Tomēr, interpretējot komentējamo pantu ***Satversmes 91.panta gaismā,*** kas satur divus elementus - līdztiesības principu un diskriminācijas aizliegumu - ari komentējamais pants ir jāizprot tā, ka tas satur šos abus vienlīdzības principa elementus. Teikuma pirmā daļa, kas noteic, ka vienādos apstākļos iestādei un tiesai jāpieņem vienādi lēmumi, satur **līdztiesības principu** un ir komentējamā pantā atspoguļotā vienlīdzības principa galvenais elements, savukārt teikuma otrā daļa, kur tiek uzskaitīti aizliegtie kritēriji, satur **diskriminācijas aizliegumu,** kas neļauj attaisnot līdztiesības principa ierobežojumu, ja atšķirīgā attieksme ir pamatota ar kādu no tur minētajiem kritērijiem. Abi elementi ***kopā*** veido **vienlīdzības principu.**

[6] Vienlīdzības princips pamatā nozīmē, ka vienādos faktiskajos un tiesiskajos apstākļos izturēšanās ir jābūt vienādai, savukārt atšķirīgos apstākļos izturēšanās ir jābūt atšķirīgai. Šādi tiesiskās vienlīdzības principu izprot gan Eiropas Savienības Tiesa,[187] gan Eiropas Cilvēktiesību tiesa[188], gan demokrātisko valstu konstitucionālās tiesas.[189] Šai vienkāršajai un klasiskajai tiesiskās vienlīdzības principa pamat-izpratnei ir pievienojusies ari Satversmes tiesa.[190]

[7] Vienlīdzības principa piemērošana notiek, **saprātīgi salīdzinot divas situācijas.** Vispirms jāizvēlas situācija, kura tiks salīdzināta ar pārbaudāmo (konkrēto) situāciju. Tad jāizlemj, vai abas situācijas, kuras tiek salīdzinātas, ņemot vērā kopējos elementus un to būtiskumu, ir vai nav uzskatāmas par normatīvi ***vienādām.*** Ja abas situācijas nevar tikt uzskatītas par vienādām, tad pārbaude tiek izbeigta, jo līdztiesības princips nav ierobežots. Ja abas situācijas ir uzskatāmas par vienādām, tad tālāk tiek noskaidrots, vai attieksme ir vai nav ***atšķirīga*** (sk. 14.iedaļu). Tas ir faktu jautājums. Ja tiek konstatēts, ka attieksme ir vienāda, tad pārbaude tiek izbeigta, jo līdztiesības princips nav ierobežots. Ja tiek konstatēts, ka attieksme ir atšķiriga, tiek tālāk pārbaudīts, vai atšķirīgā attieksme ir vai nav

attaisnojama. Attaisnojuma pārbaudes ietvaros tiek vispirms konstatēts, vai atšķiriga attieksme tiek pamatota ar saprātīgiem iemesliem, kas ir leģitīmi un samērīgi, un nebalstās uz komentējamā pantā noteiktajiem aizliegtajiem kritērijiem. Tādā gadījumā tiek pārbaudīti šie saprātīgie iemesli un izvērtēts, vai tie ir vai nav attaisnojami un līdz ar to līdztiesības princips ir vai nav pārkāpts (ISIS, iedaļa). Ja turpretim tiek konstatēts, ka atšķirīgā attieksme tiek attaisnota ar vienu no aizliegtajiem kritērijiem, tādā gadījumā tiek prezumēts, ka ir pārkāpts diskriminācijas aizliegums, kuru var attaisnot tikai izņēmuma gadījumā.

|8| Salīdzināšana jāveic ***divos soļos.*** Vispirms uz ***kopīgo elementu*** pamata no teorētiski bezgalīgā situāciju daudzuma jāatrod divas ***salīdzināmas*** situācijas. Pēc tam, atrodot un apsverot abu situāciju ***atšķirīgos elementus,*** tiek noteikts, ***vai atšķirīgā attieksme ir attaisnojama.*** Ja otrā soļa ietvaros tiek konstatēts, ka atšķirīgā attieksme, kura pamatota ar noteiktiem kritērijiem, vispār nav pieļaujama, tad tādā gadījumā jāpiemēro ***diskriminācijas aizliegums.***

[9] Tiesiskas vienlīdzības princips **nerada** tiesības uz vienlīdzīgu attieksmi, ja salīdzināmā situācija ir **prettiesiska.**[191] Ja viena persona ieguvusi kādu prettiesisku labumu, tad otra nevar no vienlīdzības principa atvasināt sev tiesības arī iegūt šādu prettiesisku labumu, jo tiesību sistēma ir vērsta uz to, lai ierobežotu, nevis izvērstu prettiesiskas situācijas - ari ja atsevišķos gadījumos persona, kas atrodas salīdzināmajā situācijā, balstoties uz tiesiskās paļāvības principu, iegūto prettiesisko labumu var paturēt (86.p. otrā un trešā daļa). Tāpat persona, pamatojoties uz vienlīdzības principu, nevar prasīt atbrīvošanu no soda, ja kāda cita persona prettiesiski ir palikusi nesodīta.[192]

Piemēram, eksāmena dalībniekam nav subjektīvo tiesību, atsaucoties uz tiesiskās vienlīdzības principu, sūdzēties, ka citiem eksāmena dalībniekiem ir bijušas priekšrocības, kuras tiem nedrīkstēja piešķirt, un viņš nevar prasīt, ka eksāmena procesa norisē citu eksāmena dalībnieku pieļautās kļūdas tiktu novērtētas tam par labu. Ari eksāmenu procesa tiesībās ir spēkā pamatprincips, ka prettiesiskā procesā nav tiesiskās vienlīdzības. Ja citam eksāmena dalībniekam ir tikušas prettiesiski piešķirtas priekšrocības, tad vienīgi šī eksāmena procedūra ir prettiesiska, bet nevis tā, kurā eksāmenu kārtojis dalībnieks, kurš šādas priekšrocības nav saņēmis. Ar šādu sūdzību ari nevar panākt sava eksāmena novērtējuma uzlabošanu.[193]

[10] Vienlīdzības princips neizslēdz iespēju valsts pārvaldei sabiedrības interesēs mainīt savu praksi gadījumā, ja iepriekšējā ir izrādījusies prettiesiska vai nelietderīga.[194]

[11] No vienlīdzības principa pozitīvās formulas, ka, esot vienādiem faktiskajiem un tiesiskajiem lietas apstākļiem, iestāde un

tiesa pieņem vienādus lēmumus, izriet tās negatīvais spoguļattēls - pastāvot atšķirīgiem faktiskajiem vai tiesiskajiem lietas apstākļiem, iestāde un tiesa pieņem atšķirīgus lēmumus. Tomēr tiesiskās ***sekas*** abos gadījumos ir ***atšķirīgas.*** Pirmajā (pozitīvajā) gadījumā no neattaisnotas nevienlīdzības ***automātiski izriet tās prettiesiskums.*** Tas dod personai, kura atrodas neizdevīgākajā situācijā, tiesības prasīt, lai attieksme pret viņu būtu tāda pati kā pret personu, kura atrodas izdevīgākajā situācijā. Turpretim otrajā ***(negatīvajā)*** gadījumā persona, pret kuru attiecas tāpat kā pret personu salīdzināmajā situācijā, taču kura faktiski atrodas citādā situācijā, nevar, balstoties uz vienlīdzības principu, automātiski prasīt kādu noteiktu citādu attieksmi: šeit trūkst salīdzināmās situācijas, uz kuru šai attieksmei vajadzētu orientēties. No tā, ka pret attiecīgo personu ir jāizturas ***citādi,*** vēl nav iespējams izsecināt, ***kādai*** šai attieksmei ir jābūt. Tādēļ gadījumā, ja tiek konstatēts, ka divas dažādas situācijas tiek regulētas vienādi, attiecīgais lēmums ir uzskatāms par ***prettiesisku*** vienlīdzības principa pārkāpumu tikai tad, ja vienādā attieksme ir ***patvaļīga (arbitrary),*** t.i., bez jebkāda saprātīga pamatojuma.[195]

II. Vienāds lēmums vienādā situācijā

[12| **Līdztiesības** princips prasa **salīdzināt divas situācijas:** to situāciju, kuru pārbauda, ar kādu citu, jau iepriekš bijušu situāciju ***(tertium comparationis).*** Šāda - iepriekš bijusi situācija ir ***jāizvēlas pareizi.*** Salīdzināšanai ir jāizvēlas tāda situācija, kurai ir viens vai vairāki ***kopīgi elementi*** ar pārbaudāmo situāciju. Kopējam elementam ir jāapvieno abas situācijas zem viena virsjēdziena ***(genus proximum).*** Kritēriji ir **sabiedrības priekšstati un vērtējumi,** kas balstās uz sabiedrības atziņām un atkarīgi no vērtību skalas. Tādēļ tie ir pakļauti attīstībai un var būt atšķirīgi gan laikā, gan telpā.

|13] Kopīgajiem elementiem ir jābūt tādiem, kas pēc iespējas **intensīvāk raksturotu** abas situācijas. Jo "raksturojošāks" ir kopīgais elements vai elementi, jo "vienādākas" (vai, precīzāk, "līdzīgākas") ir abas situācijas.[196]

Piemēram, pārbaudot, vienlīdzības principa piemērošanu nodokļu lietā, Senāts konstatēja, ka pieteicējas norādītajos salīdzināmajos gadījumos sakrit darījumu objekts - meža mašīna taču pieteicēja nav norādījusi, ka ari citi lietā konstatējamie apstākļi būtu vienādi. Senāts norādīja, ka nesaskata, ka pie šāda vienīgā analogā apstākļa būtu pamats atsaukties uz vienlīdzības principu. Vienlīdzības princips būtu apsverams tikai tad, ja abos gadījumos būtu konstatēta visu likuma normā ietverto apstākļu pastāvēšana, taču vienā gadījumā būtu atzītas priekšnodokļa atskaitīšanas tiesības, bet otrā - nē. Turklāt jebkurā

gadījumā nav pieļaujams piemērot vienlīdzības principu tādējādi, ka iestādei viena prettiesiska lēmuma gadījumā ari nākamajā gadījumā būtu jāpieņem prettiesisks lēmums. Ja reiz tiesa, pārbaudot apstākļus, secina, ka atbilstoši pierādītajiem apstākļiem personai nav tiesību uz priekšnodokļa atskaitīšanu, un tikai šāds risinājums atbilst tiesību normai, tad vienlīdzības dēļ priekšnodokļa atskaitīšana nebūtu pieļaujama.[197]

[14] Tātad vispirms jāizlemj, vai situācijas, kuras tiek salīdzinātas, ņemot vērā kopējos elementus un to intensitāti, ir vai nav uzskatāmas par normatīvi ***vienādām.*** Ja abas situācijas nevar tikt uzskatītas par vienādām, tad pārbaude tiek izbeigta, jo līdztiesības princips nav pārkāpts. Ja abas situācijas ir uzskatāmas par vienādām, tad tālāk tiek noskaidrots, vai attieksme ir vai nav ***atšķirīga.*** Tas ir faktu jautājums. Ja tiek konstatēts, ka attieksme ir vienāda, tad pārbaude tiek izbeigta, jo līdztiesības princips nav pārkāpts. Ja tiek konstatēts, ka attieksme ir atšķirīga, tiek tālāk pārbaudīts, vai atšķirīgā attieksme ir vai nav ***attaisnojama.***

[15] Ja attieksme salīdzināmajās situācijās ir atšķirīga, tādā gadījumā līdztiesības princips tomēr nav pārkāpts tad, ja atšķirīgā attieksme ir **attaisnojama.**[198] Tātad atšķiriga attieksme divās salīdzināmās situācijās nav pašsaprotama - iestādei vai tiesai tā ir **jāpamato.** Tas, ka atšķirigā attieksme divās salīdzināmās situācijās ir **attaisnojama,** ir jānoskaidro iestādei un/vai tiesai.

[16] Atšķirigā attieksme divās salīdzināmās situācijās ir attaisnojama tad, ja tā atbilst trim nosacījumiem: pirmkārt, tai ir **saprātīgi iemesli,** otrkārt, tai ir **leģitīms mērķis** un, treškārt, tā ir **samērīga.**[199] Tomēr dažkārt "saprātīgie iemesli" dogmatiski nav stingri nodalāmi no "leģitīmajiem mērķiem", un tie pārbaudāmi kopā, liekot uzsvaru vai nu uz vienu, vai otru elementu.

Piemēram, lidostas muita kontrolē katru desmito pasažieri. Nav iespējams atrast "saprātīgus iemeslus", kas īpaši raksturotu tieši tos 10% pasažieru, kas tiek kontrolēti, atšķiribā no pārējiem 90%, kas netiek kontrolēti. Attaisnojuma uzsvars šeit liekams uz atšķirīgās attieksmes pret šīm divām grupām "leģitīmo mērķi" - nodrošināt muitas noteikumu ievērošanu, mazinot risku, ka pārkāpumi netiks atklāti.

Savukart "samēriguma" prasību gandrīz vienmēr ir iespējams pārbaudīt patstāvīgi. Tā ir jāskata kontekstā ar noregulējuma mērķi.

Lidostas muitas piemērā varētu uzskatīt, ka 10% pasažieru kontrole ir samērīga, lai sasniegtu šo leģitīmo mērķi gan attiecībā pret muitas kapacitāti, gan attiecībā pret pasažieru apgrūtināšanu. Jāievēro, ka no samēri-guma principa nevar atvasināt prasību, ka jākontrolē vai nu visi, vai neviens pasažieris.

f 17] Visietilpīgākais saturs ir prasībai, lai atšķirīgās attieksmes

pamatā būtu "**saprātīgi iemesli".** Šeit ir ietverti ***visi racionāli un ētiski pieņemami apsvērumi.*** Izslēgti ir neracionāli un neētiski apsvērumi. Saprātīgie iemesli attiecas uz abu salīdzināmo situāciju **atšķirīgajiem elementiem.** Atšķirīgai attieksmei ir jābūt saistītai ar **leģitīmu mērķu** sasniegšanu. Leģitīmam jābūt gan visa tiesiskā noregulējuma (likuma) mērķim pašam par sevi, gan līdzeklim tā sasniegšanai - atšķirīgajai attieksmei. Leģitīmi mērķi var būt **jebkuri racionāli un ētiski mērķi.** To bieži ir lietderīgāk pārbaudīt negatīvā veidā, t.i., vai ar atšķirīgo attieksmi tiek mēģināts īstenot mērķi, kas nav racionāls, ētisks vai ir pretrunā ar citām tiesību normām.

[18] Samērīgums līdztiesības principa kontekstā nozīmē, ka labumam, ko sabiedrība iegūst ar atšķirīgo attieksmi pret salīdzināmajām situācijām, ir jābūt lielākam nekā zaudējumam, ko cieš tās personas, kuras atrodas nelabvēlīgākajā no abām situācijām. Novērtējot personas tiesību aizskārumu salīdzinājumā ar sabiedrības interešu ieguvumu, jāņem vērā ari tas, vai atšķirīgās attieksmes kritērijs ir (vairāk) ***personisks*** vai (vairāk) ***lietišķs,*** situatīvs.

Piemēram, personas dzīvesvieta, viņas kvalifikācija u.tml. ir personiskāki kritēriji nekā, piemēram, ienākumu apjoms. Atšķirīgās attieksmes pieļaujamība, kas balstīta uz personīgākiem kritērijiem, ir vērtējama stingrāk, t.i., šeit nepieciešamāks spēcīgāks pamatojums nekā pie vairāk lietišķiem kritērijiem.[233]

III. Diskriminācijas aizliegums

[19] Diskriminācijas aizlieguma funkcija ir noteiktos gadījumos ierobežot atšķirīgās attieksmes ***attaisnojumu*** abās salīdzināmajās situācijās.

Tas aizliedz atšķirīgu attieksmi nevis vispār, bet gan tikai nedaudzos, stingri definētos gadījumos, kad atšķirība pamatojas uz **aizliegtajiem kritērijiem.**

[20] Tātad būtiska **atšķirība** starp līdztiesības principu un diskriminācijas aizliegumu izpaužas to ***pretējās konstrukcijās.*** Līdztiesības princips noteic, ka divās ***vienādās situācijās*** attieksmei jābūt ***vienādai,*** bet divās ***dažādās situācijās - atšķirīgai.*** Turpretim diskriminācijas aizliegums, tieši pretēji, noteic, ka divās ***dažādās situācijās*** attieksmei ir jābūt ***vienādai,*** ja vien šīs atšķirības balstās uz kādu no ***aizliegtajiem kritērijiem.*** Citiem vārdiem - diskriminācijas aizliegums nozīmē, ka attiecībā uz indivīda tiesību īstenošanu ir aizliegts tiesiski diferencēt cilvēkus, t.i., definēt noteiktas cilvēku grupas pēc to piederības noteiktajam aizliegtajam kritērijam.

121] Tomēr atšķirīgās attieksmes aizliegums, pamatojoties uz kādu no aizliegtajiem kritērijiem, **nav absolūts.** Diskriminācijas

aizliegums nozīmē, ka atšķirīgo attieksmi nevar attaisnot ar aizliegto kritēriju ***pašu par sevi,*** taču tas vēl nenozīmē, ka ir aizliegta faktiska attieksmes atšķirība, kas ir tikai ***sekas*** noregulējumam vai rīcībai, kas vērsts uz pavisam ***citu leģitīmu mērķu*** sasniegšanu.

[22] Atšķirīga attieksmes nepieļaujamība, kas pamatojas uz aizliegtajiem kritērijiem, ir svarīgs demokrātiskas sabiedrības elements, kas nepieciešams, lai nodrošinātu demokrātiskās sabiedrības būtiskas pamatvērtības - personas brīvību un vienlīdzību. Tādēļ citam leģitīmam mērķim, kas tomēr rada atšķirīgu attieksmi, pamatojoties uz kādu no aizliegtajiem kritērijiem, ir jābūt ***nopietnam,*** tas nedrīkst būt tikai aizbildinājums, lai apietu diskriminācijas aizliegumu. Tikai ***tādi citi leģitīmi mērķi*** var būt attaisnojoši, ja tie ir nepieciešami, lai īstenotu ***būtiskas demokrātiskas sabiedrības pamatvērtības, cilvēktiesības vai citas, tikpat nozīmīgas sabiedrības intereses*** (vispārējais taisnīgums, valsts drošība un kārtība, valsts un valstsnācijas identitāte, demokrātiskā iekārta, valsts budžet-spēja[200], sabiedrības veselība u.tml.).

Piemēram, likumā nosakot tiesības uz sociālo pabalstu, diskriminācijas aizliegums nepieļautu diferencēt cilvēkus pēc rases vai tautības, bet tas netraucētu valstij cilvēkus diferencēt pēc viņu ienākuma līmeņa, jo šis noregulējums gan atbilstu vispārējā taisnīguma principam, gan aizsargātu valsts budžetspēju.

[23] Tādā gadījumā ir jāpārbauda šā cita noregulējuma vai ricības ***leģitimitāte,*** tā ***nozīmība,*** lai īstenotu būtiskas demokrātiskas sabiedrības pamatvērtības, cilvēktiesības vai citas, tikpat nozīmīgas sabiedrības intereses, un ***samērīgums,*** t.i., vai labums, ko sabiedrība iegūst ar atšķirīgo attieksmi, pamatojoties uz kādu no aizliegtajiem kritērijiem, ir lielāks kā negatīvās sekas personām, uz kurām šis kritērijs attiecas.

Piemēram, ja uzņemot civildienestā, no kandidāta tiek prasīta pozitīva attieksme un lojalitāte pret Latvijas valsti un tās demokrātisko iekārtu, tad šī prasība nav uzskatāma par diskrimināciju politisko uzskatu dēļ, ja tā būtu nozīmīga un samērīga, lai aizsargātu sabiedrības intereses uz labu civildienesta funkcionēšanu.[235]

[24] Komentējamā pantā diskriminācijas **aizlieguma kritēriju katalogs** (dzimums, vecums, rase, ādas krāsa, valoda, reliģiskā pārliecība, politiskie vai citi uzskati, sociālā izcelšanās, tautība, izglītība, sociālais un mantiskais stāvoklis, nodarbošanās veids) ***nav izsmeļošs.***

[25] Aizliegtie kritēriji ir normatīvi, tātad atkarīgi no sabiedrības vērtējumiem. Tie atspoguļo gan sabiedrības vēsturisko pieredzi, gan frloso-fiski politiskos ideālus un ir pakļauti vēsturiskai attīstībai un maiņām. Piemērojot vienlīdzības principu, jābalstās gan uz Satversmes 91.pantu, gan aktuālām nostādnēm par šo jautājumu Eiropas

Savienībā.

Aktuālākais dokuments, kas atspoguļo Eiropas Savienības cilvēktiesību platformu, ir **Eiropas Savienības Pamattiesību harta.** Hartas aizliegto kritēriju katalogs ir noteikts 21.pantā. Tie ir: dzimums, rase, ādas krāsa, etniskā vai sociālā izcelsme, ģenētiskās iezīmes, valoda, reliģija vai pasaules uzskats, politiskie vai citi uzskati, piederība nacionālai mazākumtautībai, dzimšana, manta, invaliditāte, vecums vai seksuālā orientācija. Aizliegumi diskriminēt invaliditātes, ģenētisko īpašību un seksuālās orientācijas dēļ, kā arī pārliecības brīvības paplašināšana, ietverot tajā jebkuru pārliecību, atspoguļo pēdējo dekāžu normatīvo attīstību cilvēktiesību jomā.

[26] Komentējamā pantā ar procesa dalībnieku **dzimumu** ir domāts bioloģiskais dzimums (nevis seksuālā orientācija). Šeit pieskaitāmas ari dažādas bioloģiskas novirzes (transseksualitāte u.c.). Atšķirīga attieksme atkarībā no dzimuma ir pieļaujama tikai izņēmuma kārtā, tā iekļaujas izņēmumā sakarā ar nepieciešamību aizsargāt atsevišķas sociālas grupas. Šajos ietvaros ir pieļaujams īpašs atbalsts ***mātēm*** (sakarā ar dzemdībām un zīdaiņa aprūpi, bet nevis sakarā ar audzināšanu, kas vienādā mērā ir ari tēvu tiesības un pienākums). Turpretim īpaši ***smaga darba aizliegumi sievietēm*** parasti būs pretrunā ar atšķirīgās attieksmes aizliegumu.

Piemēram, tā kā nav pierādīts, ka nakts darbs sievietēm, pamatojoties uz bioloģiskajām atšķirībām, būtu kaitīgāks nekā vīriešiem, tad šis sieviešu aizsardzībai domātais aizliegums nav pieļaujams.[201] Tāpat tikai vīriešu pakļaušana obligātajam civilajam *ugunsdzēsības dienestam* nav pieļaujama, jo šis dienests vīriešiem ir tikpat bīstams un nepatīkams kā sievietēm.[202]

[27] **Vecums** ir personas vecums kopš dzimšanas. Diskriminācijas aizliegums vecuma dēļ ir pavisam jauns kritērijs modernajās cilvēktiesībās.

Šo aspektu skaidri formulē Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 25.pants "Vecākās paaudzes personu tiesības": Savienība atzīst un ievēro vecākās paaudzes personu tiesības uz cilvēka cienīgu un neatkarīgu dzīvi un līdzdalību sabiedriskajā un kultūras dzīvē."

Diskriminācija vecuma dēļ, piemēram, profesijas, amata un nodarbošanās aizliegums, kas saistīts ar noteikta vecuma sasniegšanu, ir uzskatāma par problemātisku, jo cilvēka kā laikā ietverta subjekta un līdz ar to tā ***atsevišķa mūža posmu principiālais vienvērtīgums*** pieder pie mūsdienu cilvēka normatīvā ideāla pamatelementiem. [238] Turpretim ***negatīvi*** noregulējumi, kas ***samazina*** bērnu vai vecāka gadagājuma ļaužu tiesības (salīdzinot ar citu vecuma grupu pilntiesīgumu), tikai atsevišķos izņēmuma gadījumos var tikt atzīti par kalpojošiem mērķim nodrošināt šo grupu aizsardzību un labklājību. Šāds izņēmums ir, piemēram, ierobežotā bērnu rīcībspēja. Tā kalpo

bērnu aizsardzībai. Turpretim likuma norma, kas pieļauj, ka darbinieki, kuri vecāki par 50 gadiem, var vienkāršāk tikt atlaisti no darba nekā jaunāki darbinieki, ir pretrunā ar diskriminācijas aizliegumu vecuma dēļ.[203] Atsevišķos gadījumos dzīves gaitā iegūtā pieredze var tikt uzskatīta par kvalifikācijas kritēriju (piemēram, kā prasība tiesneša amata kandidātiem).

[28] **Rase** ir cilvēku grupa, kuru raksturo zināmas kopējas bioloģiski mantotas pazīmes, kas attiecas galvenokārt uz ķermeņa uzbūvi. Viena no galvenajām rases pazīmēm ir **ādas krāsa.** Atšķirību tieša vai netieša pamatošana ar rasi (ādas krāsu) nav pieļaujama nekādā gadījumā.

[29] Ar **valodu** domāta indivīda dzimtā valoda (valodas), ar kuru viņš, kaut arī ne bioloģiski, bet katrā ziņā kulturāli ir cieši saistīts. Runa ir par tādu valodu, ko indivīds pats subjektīvi uzskata par savu dzimto valodu neatkarīgi no tā, vai valodnieki to uzskata vai neuzskata par (patstāvīgu) valodu (piemēram, latgaļu valoda, respektīvi, dialekts). Šis kritērijs neattiecas uz indivīda spēju saprast vai sazināties kādā noteiktā valodā. Tādēļ arī normatīvie akti par **valsts valodu** - un līdz ar to prasība to apgūt un pārvaldīt un vismaz saskarsmē publiskajā jomā lietot - nenozīmē diskrimināciju valodas dēļ.[204] Valsts valodai demokrātiskā sabiedrībā ir ļoti svarīga funkcija[205] - visās dzīves jomās būt par savstarpējo saziņas līdzekli, tādā veidā garantējot indivīda iespēju piedalīties sabiedrības politiskajās, sabiedriskajās, kultūras norisēs, ekonomiskajā dzīvē. Valsts valodai tātad ir demokrātiskās līdzdalības valoda, kuru pārvaldīt visiem ir pienākums, neatkarīgi no dzimtās valodas. Vienlaikus tā ir Latvijas valsts un latviešu valstsnācijas viena no nozīmīgākajām identitātes izpausmēm. Turpretim neattaisnota svešvalodas zināšanu prasība ***blakus*** valsts valodas zināšanām, piemēram, pieņemot darbā vai ieceļot amatā, var būt diskriminācija valodas dēļ, jo valsts valodas pratēji, kuri nepārvalda šo svešvalodu, tiek nostādīt sliktākā situācijā.[206] Attaisnota šī prasība var būt tikai tur, kur tā nepieciešama saskarsmei ar ārzemēm vai ārzemniekiem (nevis Latvijas pastāvīgajiem iedzīvotājiem, no kuriem tiek sagaidīts, ka tie pārvalda valsts valodu) vai nepieciešama mācību vai citos leģitīmos nolūkos. Ņemot vērā Latvijas integrāciju Eiropas Savienībā, daudzos gadījumos angļu vai citas Eiropas Savienības oficiālas valodas prasība varētu būt attaisnota.

[30] Aizliegta ir atšķiriga attieksme saistībā ar **reliģiju.** Pašu reliģijas brīvību garantē Satversmes 99.pants. Iedzīvotāju līdztiesību neatkarīgi no viņu attieksmes pret reliģiju nosaka ari Reliģisko organizāciju likuma[207] 4.pants.

[31] **Politisko un citu** (piemēram, zinātnisko, sadzīvisko u.c.) **uzskatu** brīvību garantē Satversmes 99. un 100.pants. Ir aizliegta

atšķiriga valsts attieksme, ja tā ir balstīta uz personas politisko vai citu pārliecību. Atsevišķos gadījumos - samērīguma principa ietvaros - politiskā pārliecība var būt kvalifikācijas kritērijs (sal. Satversmes 106.p. pirmais teikums), ***pieņemot darbā valsts dienestā.*** Demokrātiskās valsts iekārtas funkcionēšana prasa, ka valsts dienesta darbiniekiem - ierēdņiem, karavīriem, bet zināmās pozīcijās ari līgumdarbiniekiem - jābūt pārliecinātiem valsts konstitucionālo pamatu,[208] tajā skaitā demokrātiskās valsts iekārtas pārstāvjiem un aizstāvjiem.[209] Savukārt partijas piederība nevar būt par iemeslu atšķirīgai attieksmei attiecībā uz ***valsts dienesta*** darbiniekiem, ja vien noteikta partijas piederība nenorāda uz antidemokrātisku politisku pārliecību. Tādēļ, ja attiecīgā pozīcija ir pietiekami jūtīga, tad antidemokrātisku partiju biedrus var neuzņemt valsts dienestā vai atlaist

. - 246

no ta.

[32] **Sociālā izcelšanās** un **sociālais stāvoklis** ir cilvēka ***pozīcija sabiedrības prestiža un varas hierarhijā,*** kas pamatojas uz piederību zināmām sabiedrības institūcijām, ienākumiem un īpašumu, amatu, profesiju, izglītību un līdzīgām kategorijām, kā arī piederību noteiktam sociālam slānim, šķirai vai kārtai. Sociālā izcelsme ir attiecīgā pozīcija, kas iegūta ar ģimenes saišu piederību. Sociālais stāvoklis ir sabiedrības labumu sadales sistēmas rezultāts.

[33] Iepriekš teiktais attiecas ari uz diskriminācijas aizliegumu **mantiskā stāvokļa** dēļ. Taču tas neaizliedz, piemēram, ***progresīvu ienākumu nodokli,*** jo tas ir saistīts nevis ar mantu kā tādu, bet gan ar attiecīgās personas ***ekonomisko spēju*** piedalīties valsts uzturēšanā. Šī spēja cilvēkiem, kam ir vairāk mantas, ir lielāka, tādēļ ari viņiem iespējams uzlikt lielākus nodokļus.

[34] Tautība ir specifisku pazīmju kopums, kas defmē noteiktu cilvēku grupu pēc nacionāli kulturāliem kritērijiem. Pirmkārt, nepieciešama viena vai vairākas ***objektīvas pazīmes*** - kopēja (bioloģiska) izcelsme, kopēja vēsture, valoda, reliģija, kultūras tradīcijas (visplašākajā nozīmē). Otrkārt, šīm objektīvajām pazīmēm ir jābūt par pamatu ***subjektīvai kopības apziņai.*** **Etniskā izcelsme** ir viena no objektīvajām tautības pazīmēm; tā attiecas uz konkrētas personas vecāku un vēl tālāku bioloģisko priekšteču tautību. Tautība ir sociāli atzīta un atzīstama ***indivīda īpašība.*** Tādēļ tautība var būt **pieļaujams** atšķirīgas attieksmes kritērijs gadījumos, kad tas nepieciešams, lai veicinātu attiecīgās grupas, t.i., tautas (tautības, etniskās grupas) **identitāti.**

Piemēram, valstij principā nevarētu tikt aizliegts finansēt vai subsidēt atsevišķu mazākumtautību skolas un organizācijas, ja vien tas nenoved pie sabiedrības pārmērīgas segregācijas. Tā nebūs latviešu

valstsnācijas vai citu mazākumtautību piederīgo diskriminācija, ja šai atšķirīgajai attieksmei var atrast saprātīgus iemeslus. Cik tas ir lietderīgi, ir politiskās diskusijas un politiska lēmuma jautājums.

Mūsdienās, globalizācijas laikmetā, ***objektīvie elementi,*** kas ir tautības pamatā, indivīda personiski psiholoģiskās identitātes veidošanā bieži vien ir ***vājāki*** nekā agrākos laikmetos. Tas jāņem vērā, runājot par indivīda tautību. Tādēļ ***subjektīvās izvēles*** kritērijam būtu dodama ***priekšroka,*** arī ja attiecīgais indivīds īpašu apstākļu dēļ konkrētajā gadījumā neatbilst parasti pieņemtajiem objektīvajiem kritērijiem.[210] Tomēr šī subjektīvā izvēle nedrīkst būt pilnīgi patvaļīga ar nolūku iegūt zināmas priekšrocības.[211]

[35] Ar **izglītību** ir domāta noteikta izglītības dokumenta iegūšana. Šis kritērijs neaizliedz noteikt atsevišķiem amatiem izglītības prasības.

[36] Ar **nodarbošanās veidu** ir domāta personas darba vieta, profesija, ieņemamais amats, kā arī noteikta hierarhija valsts dienestā vai politisks amats. Praktiski nozīmīgs šeit varētu būt tikai ***privileģēšanas*** gadījums. Šis kritērijs aizliedz izmantot dienesta stāvokli, lai iegūtu privilēģijas, kam nav sakara ar attiecīgo dienesta stāvokli un kas nav ari uzskatāmas par atalgojuma elementu vai nepieciešamas dienesta pienākumu pildīšanai, piemēram, reprezentācijai.

[37] Komentējamais pants noteic, ka atšķiriga attieksme var tikt aizliegta ari **citu iemeslu** dēļ. Pie tādiem, piemēram, var minēt bioloģisko izcelsmi, invaliditāti, ģenētiskās īpašības, seksuālo orientāciju un citus. Jāatzīmē, ka **pilsonība nepieder pie aizliegtajiem kritērijiem.**[212] Pilsonība ir galvenais valststautas (t.i., tautas tiesiskā, nevis socioloģiskā, nacionāli kulturālā vai citā izpratnē) norobežošanas kritērijs, ar to saistītas noteiktas tiesības un pienākumi. Valststauta, pie kuras pieder gan Latvijas pilsoņi, gan latviešu valstsnācijas piederīgie (un kas Satversmes

2.pantā ir apzīmēta par "Latvijas tautu"), savukārt ir viens no trim valsts elementiem (teritorija, valstsnācija, valsts vara). Tādēļ diferencēšana starp pilsoņiem un ārzemniekiem (t.i., ārvalstniekiem un bezvalstnie-kiem), kā arī starp atsevišķām ārzemnieku kategorijām (piemēram, priviliģētāks statuss Eiropas Savienības pilsoņiem, Latvijas nepilsoņiem un atzītiem bēgļiem salīdzinot ar citiem ārzemniekiem) principā nevar būt diskriminācija. Tomēr jāievēro,, ka ir cilvēktiesības, kas pienākas visiem, neatkarīgi no pilsonības (piemēram, reliģijas brīvība); šeit diferenciācija pēc pilsonības nebūtu pieļaujama (tā gan nebūtu diskriminācijas aizlieguma, bet gan līdztiesības principa pārkāpums).

[381 Dzimšanas kritērijs apzīmē personas **statusu,** kas saistīts ar viņa **dzimšanu** vai **bioloģisko izcelsmi** (t.i., bioloģisko saistību ar

vecākiem, citiem radiniekiem). Diskriminācijas aizliegums sakarā ar dzimšanu nepieļauj ari atšķirīgu attieksmi starp **pilsoņiem,** tā kā dzimšanas fakts juridiski ir saistīts ar pilsonību. Tādēļ nav pieļaujama atšķiriga attieksme pret personām, kas piedzimušas kā Latvijas pilsoņi, un naturalizētiem pilsoņiem vai pret pilsoņiem, kuri piedzimuši tikai kā Latvijas pilsoņi, un pilsoņiem, kuri piedzimstot vienlaikus ieguvuši ari citas valsts pilsonību, t.i., dzimušiem dubultpilsoņiem.

[39] **Invaliditāte** nozīmē ilgstošus un anormālus cilvēka fizisko, psihisko vai garīgo funkciju **traucējumus.**[213] Diskriminācijas aizliegums invaliditātes dēļ aizliedz ar invaliditāti saistīt tiesiski negatīvas sekas. Pamatojoties uz šo izņēmumu, atsevišķo sociālo grupu aizsardzībai ir pieļaujama invalīdu ***privileģēšana,*** lai atvieglotu viņu stāvokli un integrētu viņus sabiedrībā. Piemēram, kā valsts dienestā, tā privātos uzņēmumos var tikt noteiktas darbinieku kvotas, kas rezervētas invalīdiem.

[40] Diskriminācija **ģenētisko īpašību** dēļ pamazām kļūst aktuāla sakarā ar pēdējos gados zinātnē panākto cilvēka ģenētiskā koda atšifrēšanu. Tas paver iespēju izvērtēt zināmas cilvēka ģenētiskās īpašības, iespējas un riskus. Agrāk tie bija pieskaitāmi pie cilvēka dzīves nezināmās nākotnes, tagad tos ir iespējams paredzēt. Attiecīgais cilvēks no tā izvairīties nevar; viņš vārda tiešā nozīmē ar attiecīgajām īpašībām ir "iezīmēts": kas agrāk bija liktenis, tagad var kļūt par netaisnību. Dalīšana pēc ģenētiskajām īpašībām varētu "negatīvi iezīmēto" cilvēku dzīvi padarīt grūtāku, turklāt bez izredzēm no tā izvairīties. Piemēram, šiem cilvēkiem varētu būt grūtāk sameklēt darbu, viņiem varētu būt jāmaksā augstākas dzīvības apdrošināšanas prēmijas utt. Tādēļ ir panākta vienprātība, ka ari ģenētiskās īpašības kā aizliegtais kritērijs iekļaujams diskriminācijas aizliegumā.[214] Starptautiskā līmenī diskrimināciju ģenētisko īpašību dēļ tagad aizliedz 1997.gada Eiropas Padomes Bioētikas konvencija[215]

[41] Diskriminācija **seksuālās orientācijas** dēļ Eiropā pēdējās divās, trijās dekādēs tā ir atzīta par nepieņemamu.[216] Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 21.pants tagad ***expressis verbis*** aizliedz diskrimināciju seksuālās orientācijas dēļ. Tomēr šeit nepieciešama diferencēta pieeja. Ne katra seksuāla orientācija pati par sevi ir atzīstama vai pieļaujama. Tādēļ labs orientieris būtu formulējums Šveices 1999.gada konstitūcijā, kurā tiek lietots apzīmējums "dzīvesveids". Tikai tad, kad seksuālā orientācija ir kristalizējusies par normatīvi atzīstamu dzīvesveidu, it sevišķi ***homoseksuālo attiecību*** veidā, tā varētu tikt uzskatīta par aizliegto kritēriju.[254] Virkne valstis tagad tiesiski atzīst homoseksuālās partnerattiecības vai pat laulības. Taču tas nenozīmē, ka diskriminācijas aizlieguma seksuālās orientācijas dēļ obligāta konsekvence būtu laulības institūcijas "atvēršana" ari homoseksuāliem

partneriem, jo laulība ir "pirmsjuridiska", attiecīgajā kultūrā tradicionāli izveidojusies institūcija, kuru valsts kā jau eksistējošu vienīgi atzīst, bet nevis konstituē. [217] Valstij šeit pastāv rīcības brīvība, tā var balstīties ari uz tradicionālajiem priekšstatiem par laulības būtību.

[42] Tiesību normās, iestādes praksē, judikatūrā un tiesību zinātnē, sekojot sabiedrības attīstībai un izvērtējot nepieciešamību, var tikt nostiprināti jauni aizliegtie kritēriji.

Piemēram, iespējams, ka par aizliegto kritēriju nākotnē varētu izveidoties veselība (kas jau iekļauta Somijas 1999.gada konstitūcijas 6.p. pirmajā daļā) vai dzīvesveids[218] (Šveices 1999.gada konstitūcijas 8.p. otrā daļa).

7.pants. Tiesiskuma princips

Iestādes un tiesas rīcībai jāatbilst tiesību normām. Iestāde un tiesa darbojas normatīvajos aktos noteikto pilnvaru ietvaros un savas pilnvaras var izmantot tikai atbilstoši pilnvarojuma jēgai un mērķim.

Saturs

I. Vispārīgas piezīmes
II. Tiesiskuma principa formālais aspekts
III. Tiesiskuma principa materiāltiesiskais aspekts
IV. Tiesiskuma principa kolīzija ar citiem vispārējiem tiesību principiem

I. Vispārīgas piezīmes

[1] Satversmes 1.pantā, nosakot, ka Latvija ir neatkarīga demokrātiska republika, ir apliecināts, ka Latvija atzīst par saistošiem demokrātiskas un tiesiskas valsts virsprincipus. Demokrātiskā valstī kā viens no pamatprincipiem tiek atzīts **tiesību virsvadības princips *(angl. rule oflaw)*.**

Tiesību virsvadības principa nozīmi demokrātiskā valstī jau pagājušā gadsimta divdesmitajos gados uzsvēra Latvijas izcilais tiesībzinātnieks K.Dišlers, kurš, interpretējot suverenitātes jēdzienu, norādīja, ka demokrātijā pēc būtības reālā vara pieder (tai būtu jāpieder) tiesībām.[257]

[2] Komentējamā pantā skaidrotais publisko tiesību princips - tiesiskuma princips (angl. ***Lawjulness,*** vācu ***Rechtmäfiigkeit)*** - ir atvasināts no tiesību virsvadības principa, akcentējot tiesību virsvadības principa izpausmi publiskas personas darbībā. Proti, šis princips ir vērsts uz publiskās varas īstenotāju - tas noteic iestādes un tiesas darbības ietvaru, norādot, ka gan iestāde, gan tiesa drīkst rīkoties tikai saskaņā ar tiesību normām. Tādējādi tiesiskuma princips atspoguļo publiskas personas un privātpersonas rīcības klasisko

atšķirību - publiskas personas iestāde drīkst darīt tikai to, kas ir atļauts ar tiesību normām, kamēr privātpersona drīkst darīt visu, kas nav ar tiesību normām aizliegts.

[257] ***Dišlers K.*** **Latvijas valsts varas orgāni un viņu funkcijas. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2004,20.1pp.**

[3] Vienlaikus gan jāņem vērā, ka šis vispārējais noteikums, ka iestāde drikst darit tikai to, kas ir atļauts ar tiesību normām, nedrikst tikt interpretēts pārāk burtiski (nesaprātīgi).

[4] Šajā kontekstā, pirmkārt, ir jānošķir tiesiskuma principa **formālais** aspekts no **materiāltiesiskā** aspekta. Proti, tiesiskuma principa formālais aspekts prasa, lai iestādei būtu no konkrētām tiesību normām izrietošs ***tiešs*** pilnvarojums (kompetence) darboties attiecīgajā jomā, savukārt tiesiskuma principa materiāltiesiskais aspekts paredz, ka iestādes rīcībai ir pēc būtības ***jāatbilst*** tiesību normām Tāpat nedrīkst aizmirst, ka tiesību normas ir ne tikai **rakstītās tiesību** normas, bet ari vispārējie **tiesību principi,** ieradumu jeb **paražu tiesības,** kā ari **tiesnešu tiesības.**[219] Līdz ar to ir kļūdaini uzskatīt, ka iestādes darbībai vienmēr ir obligāti jāatbilst kādai konkrētai rakstītai tiesību normai. Nereti ir iespējamas situācijas, kad iestādes rīcības materiāltiesiskais pamats nebūs ***expressis verbis*** noteikts rakstītajās tiesību normās, tomēr tas nenozīmē, ka iestādei līdz ar to būtu jāatturas no attiecīgajā situācijā nepieciešamas un adekvātas darbības. **Juridiskās obstrukcijas aizlieguma princips** (15.p. divpadsmitā daļa) tieši noteic, ka iestāde un tiesa nedrikst atteikties izlemt jautājumu, pamatojoties uz to, ka šis jautājums nav noregulēts ar likumu vai citu ārējo normatīvo aktu. Līdz ar to, noskaidrojot tiesiskuma principa saturu, tas jāņem vērā. Tiesiskuma principa satura noskaidrošanā un piemērošanā būtiski ņemt vērā ari **likuma prioritātes** principu (14.p.), jo no šā principa izriet iestādes rīcības ierobežojumi privātpersonām labvēlīgu administratīvo aktu izdošanā, kā ari **likuma atrunas** principu (1 l.p.), jo no tā izriet iestādes rīcības ierobežojumi privātpersonām nelabvēlīgu administratīvo aktu izdošanā (sk. ari minēto pantu komentārus).

II. Tiesiskuma principa formālais aspekts

[5] Tiesiskuma princips no **formālais aspekta** paredz, ka iestāde un tiesa drikst rīkoties tikai tiesību normās dotā pilnvarojuma ietvaros. Minētais izriet no tā, ka valsts varas īstenošanas pienākumi un tiesības ir sadalīti starp valsts (jēdziens "valsts" šeit lietots plašākā nozīmē) institūcijām, un katra iestāde, kā ari tiesa īsteno publisko varu atbilstoši šim sadalījumam. Tādējādi katrs publisko tiesību

subjekts (ari privātpersona, kam deleģēta publiskā vara) rikojas (drikst rīkoties) tikai atbilstoši savai **kompetencei, kas ir noteikta tiesību normās** (sk. ari 5l.p. komentārus).

Līdz ar to, piemēram, Valsts ieņēmumu dienests nevar piešķirt pensijas, bet Valsts sociālā apdrošināšanas aģentūra nevar uzlikt personai pienākumu samaksāt nodokļus. Ja iestāde tomēr pieņēmusi tādu lēmumu, kādu saskaņā ar tiesību normām nav tiesīga pieņemt, tas uzskatāms par tiesiskuma principa pārkāpumu. Šāds pārkāpums - rīcība ārpus savām pilnvarām ***(ultra vires***) - ir pietiekams pamats iestādes pieņemtā lēmuma atzīšanai par spēkā neesošu (sk. 74.p. pirmās daļas 2.punktu un tā komentārus). Turklāt jāņem vērā, ka šādu procesuālo pārkāpumu parasti nevar novērst turpmākajās procesa stadijās.

Piemēram, Senāts kādā lietā[259] atzina, ka gadījumā, ja likumdevējs tiesības izdot sākotnējo administratīvo aktu piešķīris konkrētai iestādei, un šādu aktu izdod cita iestāde, tad tas vērtējams kā tiesiskuma principa pārkāpums, un šādu procesuālo pārkāpumu nevar novērst augstāka iestāde apstrīdēšanas stadijā. Senāts norādīja, ka šādās situācijās attiecīgais administratīvais akts ir atzīstams par spēkā neesošu. Konkrētajā lietā par spēkā neesošu tika atzīts Valsts ieņēmumu dienesta lēmums par iedzīvotāju ienākumu nodokļa aprēķināšanu. Senāts atzina, ka saskaņā ar tiesību normām piekritīgā iestāde iedzīvotāju ienākuma nodokļa maksāšanas kontrolei ir Valsts ieņēmumu dienesta teritoriālā iestāde pēc nodokļu maksātā dzīvesvietas, un tādējādi ne Valsts ieņēmumu dienesta ģenerāldirektors, ne viņa vietnieks nav kompetenti veikt iedzīvotāju ienākuma nodokļa maksāšanas kontroli un izdot attiecīgu administratīvo aktu tā sākotnējā noformējumā. Senāts uzsvēra, ka Valsts ieņēmumu dienesta ģenerāldirektors ar iekšēju aktu nevar piešķirt šāda administratīvā akta izdošanas pilnvaras iestādei, kurai šādas tiesības neizriet no likuma. Ņemot vērā, ka sākotnējo administratīvo aktu bija izdevusi nevis attiecīgā teritoriālā iestāde, bet gan Valsts ieņēmumu dienesta Galvenā nodokļu pārvalde, Senāts atzina par pareizu apelācijas instances tiesas secinājumu, ka līdz ar to attiecīgais lēmums ir spēkā neesošs.

[6] Tāpat ari lietas, kas ir pakļautas vispārējās jurisdikcijas tiesas izskatīšanai, nevar izskatīt administratīvā tiesa, un otrādi, jo likumā šī kompetence ir skaidri nodalīta. Šeit gan jāņem vērā, ka īpašos izņēmuma gadījumos tiesa var pieļaut atkāpes no šā tiesiskuma principa aspekta, piemēram, ja tas ir vienīgais veids, kā nodrošināt personas cilvēktiesību aizsardzību.

Piemēram, persona vērsās vispārējās jurisdikcijas tiesā ar pieteikumu par morālā kaitējuma atlīdzināšanu. Vispārējās jurisdikcijas tiesa kļūdaini atteicās izskatīt attiecīgo personas prasības

pieteikumu, norādot, ka personai jāvēršas administratīvajā tiesā. Šis lēmums par atteikšanos pieņemt prasības pieteikumu stājās spēkā un kļuva nepārsūdzams. Persona, paļaujoties uz tiesas norādi, vērsās ar pieteikumu administratīvajā tiesā. Administratīvā rajona tiesa un Administratīvā apgabaltiesa atteicās pieņemt pieteikumu, ņemot vērā, ka konkrētais pieteikums nebija pakļauts izskatīšanai administratīvajā tiesā, bet gan vispārējās jurisdikcijas tiesā. Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments, vispārīgi piekrītot zemāko instanču administratīvo tiesu secinājumiem, tomēr uzskatīja, ka konkrētajā gadījumā izņēmuma kārtā varētu būt pamats atkāpties no kompetences iedalījuma ievērošanas, jo apzinājās, ka pretējā gadījumā personai vispār būs liegta pieeja tiesai, ņemot vērā, ka vispārējās jurisdikcijas tiesas atteikuma lēmums jau bija kļuvis nepārsūdzams. Līdz ar to pēc Administratīvo lietu departamenta iesnieguma atbilstoši APL 121.panta ceturtajai daļai šo jautājumu izvērtēja Augstākās tiesas priekšsēdētājs kopsēdē ar Senāta visu departamentu priekšsēdētājiem. Kopsēdē tika atzīts, ka administratīvajai tiesai šajā izņēmuma gadījumā tomēr būtu jāizskata vispārējās jurisdikcijas tiesai piekritīgā lieta, jo personas tiesību uz pieeju tiesai nodrošināšana ir būtiskāka tiesiska vērtība par precīzu kompetences sadalījuma ievērošanu starp dažādām tiesām.[260]

|7] Tiesiskuma principa formālais aspekts paredz ari to, ka iestādei un tiesai tai tiesību normās piešķirtā publiskā vara jāīsteno atbilstoši **pilnvarojuma jēgai un mērķim.**

Proti, ne iestādei, ne tiesai nav tiesību izmantot savu publisko varu atrauti no mērķa, kura sasniegšanai likumdevējs attiecīgo varu vispār piešķīris.

Katrā gadījumā, kad tiesību normās paredzētas tiesības iestādei īstenot publisko varu, tas darīts konkrēta mērķa sasniegšanai. Šo mērķi iespējams noskaidrot, interpretējot tiesību normas, īpašu uzmanību pievēršot teleoloģiskajai un sistēmiskajai, kā ari vēsturiskajai interpretācijas metodei. Vairumā gadījumu pilnvarojumu piešķirošās tiesību normas jātulko kopsakarā ar attiecīgā likuma mērķi.

Piemēram, tiesības veikt nodokļu auditu Valsts ieņēmumu dienestam ir piešķirtas ar mērķi nodrošināt nodokļu iekasēšanu, lai valsts budžetā ienāktu nauda, kuru valsts izmantos savu funkciju veikšanai sabiedrības interesēs, kā ari lai novērstu izvairīšanos no nodokļu nomaksas. Līdz ar to par tiesību normās noteiktajam pilnvarojumam neatbilstošu varētu uzskatīt, piemēram, rīcību, kad nodokļu inspektors, izmantojot savu publisko varu, samērā īsā laikā veic vairākus atkārotus auditus uzņēmumā, kurš pieder kādai personai, pret kuru attiecīgajam nodokļu inspektoram vai tā priekšniekam ir personiskas antipātijas, tādējādi kavējot šā uzņēmuma

darbību.

[8] īpaša uzmanība tiesību normās iestādei dotā pilnvarojuma jēgai un mērķim būtu jāpievērš gadījumos, kad iestādei ir **rīcības brīvība.** Gadījumos, kad tiesību normas iestādei paredz imperatīvu pienākumu rīkoties, piemēram, pieņemt konkrētu lēmumu, risks, ka iestāde varētu rīkoties neatbilstoši pilnvarojumam, ir mazāks. Rīcības brīvības gadījumos tas ir ievērojami augstāks, jo iespējams, ka iestāde izvēlas veikt tādas darbības, kas šķietami ir tiesiskas, bet konkrētajā gadījumā neatbilst tiesību normās ietvertā pilnvarojuma mērķim un jēgai.

[9] Ja iestādei tiesību normās piešķirtā pilnvarojuma mērķis pamatā noskaidrojams, tulkojot attiecīgo jomu regulējošo normatīvo aktu speciālās tiesību normas, tad administratīvajai tiesai vara spriest tiesu piešķirta taisnīgas tiesas principa (īpaši tiesību uz tiesu) un 2.pantā noteikto mērķu sasniegšanas nodrošināšanai.

[10] Tiesiskuma principa formālais aspekts ietver ari procesuālo normu ievērošanu.

III. Tiesiskuma principa materiāltiesiskais aspekts

[11] Tiesiskuma princips no **materiāltiesiskā aspekta** paredz, ka iestādes un tiesas rīcībai jāatbilst tiesību normām ari pēc būtības - proti, gan iestādes pieņemtajiem lēmumiem, gan tiesas nolēmumiem jāatbilst piemērojamām tiesību normām (tostarp ne tikai rakstītajām tiesību normām, bet arī tiesību principiem, paražu tiesībām, kā arī Satversmes tiesas atziņām).[220]

[12] Attiecībā uz iestādes izdotu administratīvo aktu šis tiesiskuma principa aspekts uzsvērts 84.pantā, kurā noteikts, ka administratīvais akts ir tiesisks, ja tas atbilst tiesību normām, bet prettiesisks - ja neatbilst. Tas pats attiecināms arī uz iestādes faktiskās rīcības un publisko tiesību līguma tiesiskuma noteikšanu (sk. 3.p. trešo daļu un tā komentārus).

113] Iestādei, izdodot administratrvo aktu, ir jāpiemero ***spēkā esošās*** tiesību normas, ja vien likumdevējs nav norādījis citādi. Turklāt, lai nodrošinātu savas rīcības atbilstību tiesību normām, iestādei ir ne tikai jāatrod pareizās, uz konkrēto situāciju attiecināmās tiesību normas, bet arī jāspēj pareizi atklāt šo normu saturu. Līdz ar to tiesiskuma principa ievērošanai iestādei ir jāspēj **interpretēt** rakstītās tiesību normas, konkretizēt vispārējos **tiesību principus,** piepildīt ar saturu tiesību normās ietvertās **ģenerālklauzulas,** kā arī risināt tiesību normu **kolīzijas.**

[14] Tiesai savukārt jāpārbauda, vai pārsūdzētais administratīvais akts (faktiskā rīcība, publisko tiesību līgums) atbilst tām tiesību

normām, kuras iestādei ***bija jāpiemēro,*** pat ja līdz izskatīšanai tiesā šīs tiesību normas jau ir mainījušās. Tas izskaidrojams ar to, ka tiesas uzdevums ir ***kontrolēt*** iestādes rīcības tiesiskumu, proti, pārbaudīt, vai iestāde laikā, kad tā veica pārsūdzēto darbību (pieņēma pārsūdzēto lēmumu), rīkojās saskaņā ar tiem noteikumiem, kas izrietēja no tobrīd spēkā esošajām rakstītajām un nerakstītajām tiesību normām (sk. 103.p. pirmo daļu). Tiesas pārbaudes apjoms ir atšķirīgs no iepriekšminētā tad, ja tiesā iesniegts pieteikums par labvēlīga administratīvā akta izdošanu (faktiskās rīcības veikšanu vai publisko tiesību līguma noslēgšanu) vai arī par tāda administratīvā akta atcelšanu, kas rada ilgstošas tiesiskās sekas.

Augstākās tiesas Senāts atzinis, ka, izlemjot prasījumu par labvēlīga administratīvā akta izdošanu, tiesai jāņem vērā lietas izskatīšanas laikā spēkā esošais tiesiskais regulējums, nevis tas, kas bija spēkā laikā, kad persona no iestādes saņēma atteikumu izdot attiecīgo administratīvo

aktu.[221] Minētais pamatojams ar to, ka gadījumā, ja tiesa pati izlemj par administratīvā akta izdošanu, šim administratīvajam aktam jāatbilst sprieduma taisīšanas brīdī spēkā esošajām tiesību normām, tas ir, tam jābūt tiesiskam.

Vienlaikus jāņem vērā, ka ir atsevišķas jomas, kurās, lai nodrošinātu taisnīgumu un vienlīdzību, arī pieteikuma par labvēlīga administratīvā akta izdošanu gadījumā, tiesa, izlemjot, vai personas prasītais administratīvais akts izdodams vai nē, vadās no tām tiesību normām, kas spēkā bija laikā, kad persona prasīja attiecīgo aktu iestādei. Augstākās tiesas Senāta judikatūrā atzīts, ka šādas jomas ir, piemēram, sociālā palīdzība.[222]

Lietas izskatīšanas laikā tiesā spēkā esošās tiesību normas pieļaujams piemērot arī tajos gadījumos, kad tiesā iesniegts pieteikums par administratīvo aktu ar ilgstošu iedarbību, proti, tādu, kura radītās tiesiskās sekas saistoši "darbojas" ilgstoši un kuras nevar izbeigt ar konkrēta pienākuma izpildīšanu vai tiesību izmantošanu. Kā atzīts Senāta judikatūrā, šādos gadījumos, kad pārsūdzēts tāds administratīvais akts, kam ir ilgstoša iedarbība un kurš lietas izskatīšanas laikā tiesā līdz ar to joprojām ir spēkā, pieļaujams, ka tiesa piemēro jaunāko tiesību normu. Tas pamatojams ar procesa ekonomiju un tiesību aizsardzības efektivitātes nodrošināšanu.[223] Līdzīgas atziņas atrodamas ari vācu tiesību doktrīnā.[224]

Ņemot vērā minētās atziņas, Senāts, vērtējot Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes lēmuma par nepilsoņa statusa atņemšanu, atzina to par administratīvo aktu ar ilgstošu iedarbību. Senāts norādīja, ka vērtējot šāda lēmuma tiesiskumu, jāņem vērā lietas izskatīšanas brīdī spēkā esošās tiesību normas. Tā kā Pilsonības un migrācijas lietu pārvalde pārsūdzēto lēmumu bija pamatojusi ar

tiesību normu, kas lietas izskatīšanas brīdī tiesā ar Satversmes tiesas spriedumu jau bija atzīta par Satversmei neatbilstošu un spēkā neesošu, Senāts attiecīgo lēmumu atzina par prettiesisku.[225]

IV. Tiesiskuma principa kolīzija ar citiem vispārējiem tiesību principiem

[15] Nosacrtas **atkāpes** no tiesiskuma principa iespējamas, ja konkrētā lietā tiesiskuma princips kolidē ar kādu citu vispārējo tiesību principu, un izsverot atzīstams, ka konkrētajā gadījumā priekšroka dodama šim citam principam. Proti, kā jebkurā gadījumā, kad konstatējama tiesību principu kolīzija, tā jārisina, izsverot, kuram no principiem ir lielāks "svars" tieši attiecīgajā brīdī, cenšoties panākt labāko iespējamo kompromisu.[226]

[16] Kaut ari starp tiesību principiem nepastāv hierarhija juridiskā spēka ziņā un nevar apgalvot, ka kāds no vispārējiem tiesību principiem būtu ***a apriori*** svarīgāks par citu, judikatūrā izkristalizējušās atziņas, kas sniedz ieskatu vispārējo tiesību principu izvērtēšanas tendencēs administratīvajās lietās.

[17] Gadījumā, ja saduras **tiesiskuma princips un vienlīdzības princips,** parasti priekšroka būs dodama tiesiskuma principam, jo "prettiesiskumā nav vienlīdzības".[227] Tādējādi, piemēram, ja iestāde konsekventi nepareizi piemērojusi tiesību normas, vienlīdzības princips nevarēs būt arguments, lai prettiesisko praksi nemainītu. Līdz ar to ari persona nevar atsaukties uz vienlīdzības principu, lai attaisnotu savu prettiesisko ricību un izvairītos no nelabvēlīgajām tiesiskajām sekām (soda). Kā uzsvēris Senāts, personai nav tiesības atsaukties uz vienlīdzības principu, lai attaisnotu prettiesiskas prakses izmantošanu turpmāk.[228] Ari Eiropas Padomes administratīvā procesa rokasgrāmatā norādīts, ka "persona nedrikst izvairīties no soda, norādot, ka līdzīgā lietā pārkāpējs nav ticis sodīts".[229]

[18| Nereti kolīzija rodas starp **tiesiskuma principu un samērīguma principu.** Parasti samērigums jāvērtē lietderības apsvērumu ietvaros gadījumā, kad iestādei tiesību normās piešķirta rīcības brīvība. Gadījumos, kad tiesību normas imperatīvi paredz, kā iestādei konkrētā situācijā jārīkojas un kāds lēmums jāpieņem (obligāto administratīvo aktu gadījumos), prezumējams, ka likumdevējs, pieņemot konkrētā satura imperatī-vās tiesību normas, samērigumu jau ir apsvēris. Tādējādi kolīzijai starp tiesiskuma principu un samērīguma principu parasti nevajadzētu būt.

Ja tomēr radusies situācija, kad iestādei vai tiesai, lai rastu samērīgu risinājumu, jāpārkāpj tiesību normās noteiktās rīcības brīvības robežas (brīvo vai daļēji brīvo administratīvo aktu gadījumā)

vai jārikojas pretēji tiesību normās noteiktajam (obligāto administratīvo aktu gadījumā), pirmkārt, jāapsver nepieciešamība vērsties Satversmes tiesā, lai tā pārbauda, vai likumdevējs, izdodot attiecīgās tiesību normas, ir pienācīgi ņēmis vērā samērīguma principu.

Retos izņēmuma gadījumos iespējama ari situācija, kad konkrētais gadījums ir tik netipisks, ka likumdevējs, izdodot attiecīgo tiesību normu, tādu iespējamību neapzinājās un nevarēja apzināties. Šādos netipiskos gadījumos Satversmes tiesa atzinusi iestādes un tiesas tiesības atkāpties no imperatīvajām tiesību normām un to vietā piemērot samērīguma principu - proti, atkāpties no likumā noteiktās tiesisko seku īstenošanas.

[19] Tiesiskuma principa un tiesiskās paļāvības principa kolīzija var rasties gadījumā, kad iestāde privātpersonai kaut kādā veidā radījusi objektīvu paļaušanos uz personai labvēlīgu prettiesisku administratīvo aktu vai konkrētu lietas atrisinājumu. 86.pants paredz gadījumus, kad šāds akts, izvērtējot tiesisko paļāvību, ir atceļams. Tāpat var būt gadījumi, kad persona ir saņēmusi uzziņu, tomēr lietas rezultāts atšķiras no privātpersonai "solītā", jo iestāde konstatējusi, ka tiesību normām atbilstošs tomēr ir cits risinājums.

Administratīvo tiesu praksē ir gadījumi, kad priekšroku dod tiesiskuma principam,[272] kā ari gadījumi, kad tiesa, izvērtējot šo abu principu "svaru", atzinusi, ka aizsargājama ir personas tiesiskā paļāvība.

Tā piemēram, kādā lietā[273] Senāts atzina, ka privātpersonas tiesiskā paļāvība, kas bija radīta ar Valsts ieņēmuma dienesta izsniegtu uzziņu, konkrētajā lietā ir atzīstama par aizsardzības vērtu, tādējādi tiesiskajai paļāvībai dodot priekšroku pār tiesiskuma principu. Vienlaikus tajā pašā lietā Senāts kā aizsardzības vērtu neuzskatīja paļāvību, kas personai bija radusies, telefoniski konsultējoties ar iestādi.

[20] Tiesiskuma principa un procesuālās ekonomijas principa

kolīzija var rasties gadījumā, kad, lietas atrisinājumam pēc būtības nemainoties, jāizšķiras starp garāku procesu, precīzi ievērojot procesuālās tiesību normas, vai īsāku, izvēloties procesuāli ekonomiskāku ceļu. Proti, jāizšķiras, vai dot priekšroku procesuālajai "tīrībai" vai procesuālajai ekonomijai.

Administratīvo tiesu praksē nereti ir gadījumi, kad tiesa izvēlējusies iet procesuāli ekonomiskāko ceļu. Parasti šajos gadījumos tiesa vadās pēc principa, ka procesuālo tiesību normu ievērošana nav pašmērķis, bet gan katra procesuālā tiesību norma ir radīta konkrēta

mērķa sasniegšanai.

[272] **Piemēram: Senāta 2007.gada 8.oktobra spriedums lietā Nr.SKA-400/2007. Grām.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumi un lēmumi 2007. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008, 531-536.lpp.; 2010.gada 22.oktobra spriedums lietā Nr.SKA-436/2010. Pieejams: *http://www.tiesas.lv/*; Administratīvās apgabaltiesas 2005.gada 29.apiļa spriedums lietā Nr.AAl 124-05. Nav publicēts.**

[273] **Sk. Senāta 2008.gada 14.februāra spriedumu lietā Nr.SKA-34/2008. Grām.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumi un lēmumi 2008. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2009,35.-43.lpp.**

Līdz ar to gadījumos, kad šis mērķis jau ir sasniegts vai ari tā sasniegšana konkrētās lietas ietvaros neatstāj nekādu ietekmi uz lietas rezultātu pēc būtības, tiesa var atzīt, ka formāla procesuālo tiesību normu ievērošana nav nepieciešama.

Tā, piemēram, Senāts rīcības sēdē pieņēma lēmumu, kurā konstatēja, ka Administratīvā rajona tiesa sūdzību, kas saskaņā ar tiesību normām bija izskatāma, taisot tiesas lēmumu, bija izskatījusi kā pieteikumu, taisot spriedumu. Tomēr procesuālās ekonomijas apsvērumu dēļ Senāts uzskatīja, ka šāda neatbilstība procesuālajām tiesību normām (lēmuma vietā taisīts spriedums) nav iemesls uzdot Administratīvajai rajona tiesai attiecīgo lietu izskatīt atkārtoti, sprieduma vietā pieņemot lēmumu.[230] Savukārt citā lietā[231] Senāts atzinis, ka, lai ari pirmās instances tiesas tiesnesis nebija ierosinājis sūdzības lietas saistībā ar personas lūgumiem iestādei administratīvo aktu izdot steidzami, tā kā šo sūdzību formālai izšķiršanai vairs nebija tiesiskas nozīmes, procesuālās ekonomijas dēļ sūdzības nav atkārtoti nododamas Administratīvajai rajona tiesai.

8.pants. Tiesību normu saprātīgas piemērošanas princips

Iestāde un tiesa, piemērojot tiesību normas, izmanto tiesību normu interpretācijas pamatmetodes (gramatisko, sistēmisko, vēsturisko un teleoloģisko metodi), lai sasniegtu taisnīgāko un lietderīgāko rezultātu (17.pants).

[1] Literatūra: *Daiga Iļjanova.* Vispārējo tiesību principu nozīme un piemērošana. - Rīga: Ratio iuris, 2005; ***Egils Levits.*** Ģenerālklauzulas un iestādes (tiesas) rīcības brīvība. Funkcijas likumā, piemērošana konkrētā gadījumā, kontrole augstākā iestādē un tiesā // Likums un Tiesības, 2003, 5.sēj., Nr.6, 162.-169.1pp.; Nr.7, 194.-205.lpp.; ***Jānis Neimanis.*** Ievads tiesībās. - Rīga: zv. adv. J.Neimanis, 2004; Juridiskās metodes pamati. 11 soļi tiesību normu piemērošanā. Rakstu krājums / Dr.habil.iur. profesora Edgara Meļķiša zinātniskā redakcijā. - Rīga: Latvijas Universitāte, 2003.

[2] Senās Romas imperatora Justiniāna I uzdevumā sagatavotā ***Corpus Juris Civilis*** Digestas tiek ievadītas ar atziņu, ka "tiesības ir labas kārtības un taisnības māksla."[232]

Šī atziņa ir aktuāla joprojām, jo demokrātiskā valstī tiesību mērķis un jēga ir nodrošināt taisnīgumu.[233] Proti, ja suverēnās varas nesējs ir izvēlējies savu valsti veidot kā demokrātisku valsti, tad tiesību būtība šādā valstī ir nodrošināt taisnīguma prasībām atbilstošu kārtību sabiedrības locekļu attiecībās (gan savstarpējās, gan attiecībās ar valsti). Taisnīgums (taisnīguma princips) demokrātiskā valstī tādējādi ir gan attiecību regulējuma augstākā mēraukla, gan galvenais demokrātiskas valsts tiesību priekšraksts.[234]

[3] Tieši šā tiesību pamatuzdevuma (taisnīguma nodrošināšanas) kontekstā likumdevējs komentējamā pantā ir izvēlējies uzsvērt, ka tiesību normas ir jāpiemēro ***saprātīgi.***

Ievērojot minēto, kā ari izvērtējot likumdevēja izvēlēto komentējamā panta vārdisko izteiksmi, iespējams nonākt pie "apburtā loka" secinājuma: no vienas puses, uzskatāms, ka tiesību normas ir piemērotas saprātīgi, ja tā rezultātā ticis sasniegts taisnīgākais un lietderīgākais lietas risinājums, savukārt, no otras puses, atzīstams, ka taisnīgāko un lietderīgāko risinājumu iespējams sasniegt vienīgi tad, ja tiesību normas piemēro saprātīgi. Tādējādi tiesību normu saprātīga piemērošana un taisnīguma prasība ir nesaraujami saistītas.

[4] To, kāds katrā konkrētajā gadījumā ir taisnīgakais un lietderīgākais lietas rezultāts, izlemj tiesību piemērotājs (vispirms iestāde, tad tiesa) pēc tam, kad konkrētās lietas faktiskajiem apstākļiem ir pareizi (tātad ari saprātīgi) piemērojis tiesību normas.

[5] Komentējamā pantā konkrēti ir runāts tikai par rakstīto (normatīvajos aktos ietverto) tiesību normu piemērošanu, turklāt tikai par vienu tiesību normu piemērošanas "soli" - normas satura noskaidrošanu. Minētais secinājums izriet no komentējamā pantā noteiktā, ka, piemērojot tiesību normas, iestāde un tiesa izmanto tiesību normu interpretācijas pamatmetodes (gramatisko, sistēmisko, vēsturisko un teleoloģisko metodi). Interpretācijas pamatmetodes, kā zināms, izmanto, lai atklātu rakstītas tiesību normas saturu.[235]

[6] Papildus jāuzsver, ka tiesību normu saprātīga piemērošana, protams, prasa ne tikai saprātīgi piemērot normatīvajos aktos iekļautās tiesību normas, bet ari demokrātiskā valstī pastāvošās un piemērojamās nerakstītās tiesību normas - vispārējos tiesību principus un ieradumu tiesības, kuru satura noskaidrošanai ir izmantojama cita metodoloģija.[236]

Vēl vairāk - varētu pat teikt, ka rakstīto tiesību normu saprātīga piemērošana nemaz nav iespējama atrauti no vispārējiem tiesību principiem. Minētais pamatojams ar to, ka tiesību normu hierarhijā vispārējie tiesību principi ir augstākā "pozīcijā" nekā rakstītās tiesību

normas, līdz ar to rakstītajām tiesību normām ir jābūt saskaņā ar vispārējiem tiesību principiem.

[7] Ievērojot minēto, atzīstams, ka saprātīgas tiesību normu piemērošanas princips pamatā prasa, lai, piemērojot tiesību normas un tostarp noskaidrojot piemērojamo tiesību normu saturu, tiesību normas tiktu vērtētas to savstarpējā kopsakarā (sistēmiski), ņemot vērā tiesību normu mērķi (ne tikai likumdevēja vēsturisko gribu, bet ari likuma teleoloģiju), rakstītās tiesību normas vērtējot vispārējo tiesību principu "gaismā", kā arī ievērojot judikatūras atziņas. Tāpat saprātīga tiesību normu piemērošana prasa, lai gadījumā, ja tiek konstatēts likuma robs (rakstīto tiesību normu trūkums vai pārāk plašs regulējums), tiesa to tiesību tālkveido-šanas ceļā aizpildītu.

Respektīvi, komentējamā pantā atspoguļotais **saprātīgas tiesību normu piemērošanas princips pēc būtības prasa, lai, piemērojot tiesību normas, tiktu izmantotas demokrātiskā valstī atzītas juridiskās metodes.**

Vienlaikus gan jānorāda, ka šāds pienākums tiesību normu piemērotājam demokrātiskā valstī jebkurā gadījumā pastāv un ir pašsaprotams arī tad, ja likumdevējs nebūtu uzskatījis par lietderīgu šādu "atgādinājumu" likumā ietvert. Tas izriet no demokrātiskas valsts jēdzienā ietilpstošā tiesiskas valsts principa un no tā izrietošā tiesību virsvadības principa.

|8| Par rakstīto tiesību normu interpretāciju un analoģijas metodi papildus sk. 17.panta komentārus.

9.pants. Patvaļas aizlieguma princips

Administratīvo aktu un tiesas nolēmumu var pamatot ar faktiem, kuri ir nepieciešami lēmuma pieņemšanai, un no tiem izrietošiem objektīviem un racionāliem juridiskiem apsvērumiem.

Saturs

I. Vispārīgas piezīmes
II. Patvaļas aizlieguma principa funkcija
III. Patvaļas aizlieguma principa saturs

I. Vispārīgas piezīmes

[1] Literatūra: ***Aulis Aamio.*** Argumentation Theory - and Beyond. Some Remarks on the Rationality of Legal Justification // Rechtstheorie, 1983, Jg. 14, H. 1-4, S. 385-400; ***Felix Uhlmann.*** Das Willkürverbot (Art. 9 BV). - Bern: Stämpfli, 2005; ***Norbert Horn.*** Einführung in die Rechtswissenschaft und Rechtsphilosophie. 4., neu bearb. Aufl. -Heidelberg: Müller, 2007; ***Thomas Riehm.*** Abwägungsentscheidungen in der praktischen Rechtsanwendung. Argumentation, Beweis, Wertung. -München: Beck, 2006; ***Uwe***

Kischel. Die Begründung. Zur Erläuterung staatlicher Entscheidungen gegenüber dem Bürger. - Tübingen: Mohr Siebeck, 2003.

[2] Komentējamā panta mērķis ir sniegt ieskatu patvaļas aizlieguma principa saturā. Savukārt patvaļas aizlieguma principa mērķis ir nodrošināt, lai valsts rīcībai būtu saprātīgs attaisnojums un lai ikviens varētu pārliecināties par šā attaisnojuma esību.

II. Patvaļas aizlieguma principa funkcija

[3] Patvaļas aizlieguma princips balstās uz idejām, kas nostiprinājās renesanses un apgaismības laikā. Tolaik izmainījās priekšstats par attiecībām starp indivīdu un valsti.

[4] Renesansē indivīds attrstīja ticību savai neatkarībai un paša apņēmībai. Apziņa par patstāvīgi rīkojošos un lemjošu indivīdu bija pamats arvien lielākai paļāvībai uz saprātu, kas savukārt iezīmē apgaismības sākumu. Apgaismotajai domāšanai pieņemams ir tikai tas, kas ir **saprātīgs.** Šis racionālisms skāra ari priekšstatu par valsti - valsts vara un valsts rīcība vairs netika vienkārši pieņemta, tai bija nepieciešams **saprātīgs attaisnojums.**

[5] Līdz ar apgaismību tika apstrīdēts uzskats, ka visa pasaulīgā vara izriet no Dieva. Dievišķā izcelsme bija padarījusi valsts varu par svētu, un tā pieprasīja ticību, nevis saprātu. Svētais un dievišķais nebija apspriežams, un tam nebija vajadzīgs pamatojums. Turpretim apgaismības laika indivīds vairs nebija gatavs akli paklausīt autoritātei. Līdz ar to valstij sava rīcība bija jāpamato, parādot, ka tā ir rīkojusies pareizi. Slepenība tika uztverta kā centieni slēpt netaisnību un patvaļu.

[6] Aplūkotās apgaismības idejas ir demokrātiskas un tiesiskas valsts pamatā. Demokrātiskā un tiesiskā valstī indivīds nav valsts varas objekts, bet gan subjekts. Tas nozīmē, ka valsts varas izmantošanai ir jāatbilst indivīdu interesēm. Tomēr bažas, ka valsts vara varētu tikt izmantota arī pretēji indivīdu interesēm, liek indivīdiem pret valsti izturēties kritiski un jautājoši. Tāpēc visām valsts institūcijām, tostarp tiesām, ir jāatklāj savas rīcības attaisnojums. Tādējādi indivīdiem tiek dota iespēja kontrolēt valsts rīcību. Apziņa, ka valsts rīcība tiek kontrolēta, un pārliecība, ka valsts rīkojas tiesiski, ļauj valstij iemantot indivīdu uzticēšanos.

III. Patvaļas aizlieguma principa saturs

[7] Patvaļas aizlieguma princips **aizliedz** tādu valsts rīcību, kurai nav attaisnojuma. Pie šādas rīcības pieder acīmredzams likuma pārkāpums vai krasa sadursme ar taisnīgumu. Par patvaļu liecina arī gadījumi, kad korupcijas vai kādu citu iemeslu dēļ tiesību piemērotājs izmanto izskatāmajai lietai "svešus" apsvērumus. Arī tiesību piemērotāja rīcība ārpus savas kompetences ietvariem ir patvaļīga. Vienlaikus patvaļas aizlieguma princips **pieprasa,** lai valsts rīcības attaisnojums būtu saprātīgs.

Iestādes patvaļu, kura saistīta ar acīmredzamu likuma pārkāpumu, ilustrē šāds piemērs. Persona ieradās policijas iecirknī, lai iesniegtu iesniegumu. Tā kā persona uzvedās neadekvāti - vicināja rokas un kliedza -, tad viņa tika aizturēta un nogādāta psihoneiroloģiskajā slimnīcā. Pārbaudījusi policijas rīcības tiesiskumu, tiesa atzina, ka ticis pieļauts rupjš likuma pārkāpums. Saskaņā ar likumu "Par policiju" policijas darbiniekam ir tiesības nogādāt ārstniecības iestādē personas, kurām ir nepārprotami psihiski traucējumi un kuras ar savām darbībām rada acīmredzamas briesmas sev vai apkārtējiem cilvēkiem. Tā kā persona neradīja acīmredzamas briesmas nedz sev, nedz apkārtējiem, tad trūka viena no priekšnoteikumiem viņas nogādāšanai ārstniecības iestādē. Turklāt nav nozīmes, ka persona vairākkārt bija vērsusies policijā ar nepamatotām sūdzībām par kaimiņiem un policistiem. Kaut arī šādas nepamatotas sūdzības traucē iestādes darbību, tās tomēr nav pamats personas aizturēšanai un nogādāšanai psihoneiroloģiskajā slimnīcā pret viņas gribu.[237] Cits piemērs liecina par iespējamu iestādes patvaļu, kura saistīta ar lietai "svešu" apsvērumu izmantošanu. Zemākā iestāde konstatēja, ka persona nepamatoti izmantojusi akcīzes nodokļa atvieglojumus. Izvērtējusi zemākās iestādes lēmumu, augstākā iestāde to atcēla. Toties vēlāk augstākā iestāde atcēla savu lēmumu un atstāja negrozītu zemākās iestādes lēmumu. Kā atzina Senāts, sākotnējais augstākās iestādes lēmums nesatur nevienu pamatotu argumentu, kādēļ zemākās iestādes lēmums būtu nepareizs. Tādēļ Senāts nosūtīja Ģenerālprokuratūrai blakus lēmumu, norādot uz aizdomām par dienesta stāvokļa ļaunprātīgu izmantošanu.[238] Lietā par ierēdņa mēnešalgas apmēra noteikšanu Senāts konstatēja, ka likumā nav norādīti kritēriji, kuri iestādes vadītājam jāņem vērā, nosakot mēnešalgu tai paredzētā diapazona ietvaros. Taču, kaut arī šādas norādes nav, mēnešalgas noteikšanā izmantotajiem kritērijiem jābūt objektīviem. Šāda prasība izriet no patvaļas aizlieguma principa, saskaņā ar kuru iestādes lēmumiem jābūt balstītiem uz objektīviem un racionāliem juridiskiem apsvērumiem. Tādējādi lēmums par mēnešalgas noteikšanu jāpieņem tā, lai netiktu pārkāpts patvaļas aizlieguma princips. Senāts ari norādīja, ka iestādes vadītājs mēnešalgas noteikšanā var vērtēt ierēdņa darba izpildi. Darba izpilde ir objektīvs kritērijs, kurš iestādes vadītājam ļauj pieņemt racionālu lēmumu.[239]

[8] Patvaļas aizlieguma princips pieprasa ne tikai, lai valsts rīcībai

būtu saprātīgs attaisnojums, bet ari, lai ikviens varētu pārliecināties par

šā attaisnojuma esību. Tā kā valsts ricības attaisnojums, taisot nolēmumu, tiek atspoguļots tā pamatojumā, patvaļas aizlieguma

princips ir cieši saistīts ar pamatojuma principu (sk. ari 14.[1] un 67.p. komentārus).[284]

[9] Lai pārliecinātos, vai tiesību piemērotājs nav rikojies patvaļīgi, ir nepieciešams saprātīgs jeb **racionāls nolēmuma pamatojums.** Savukārt, lai pamatojums būtu racionāls, ir jāievēro tālāk minētie noteikumi.

1) Tiesību piemērotājs ir padots likumam un tiesībām, tāpēc nolēmums pirmām kārtām jāpamato ar tiesību normu.

2) Līdzās tiesību normai pamatojumā jānorāda ari lietas faktiskie apstākļi, kuriem tā piemērota. Pamatojumā jāizmanto tikai tie apstākļi, kuriem lietā ir būtiska, tas ir, tiesiska nozīme. Turklāt nolēmums jāpamato ar visiem tiesiski nozīmīgajiem apstākļiem, nevienu no tiem neatstājot bez ievērības.

3) Pamatojumā ir ne tikai jānorāda tiesību norma un lietas faktiskie apstākļi, bet ari jāatklāj, kā norma tikusi piemērota šiem apstākļiem. Proti, pamatojumā jāatspoguļo tiesību normas un faktisko apstākļu subsumcija.

4) Ja subsumcija nav iespējama bez papildu apsvērumiem (piemēram, tiesību normu interpretācijas, pierādījumu un faktisko apstākļu novērtēšanas), tad pamatojumā jāietver ari šie apsvērumi. Starp visiem apsvērumiem jābūt loģiskai saiknei. Apsvērumi nedrikst būt pretrunīgi.

5) Visbeidzot pamatojumā ir jāatspēko tiesiski nozīmīgie "pret" argumenti - argumenti, kuri būtu noveduši pie citāda lietas iznākuma, bet kuriem tiesību piemērotājs ir piešķīris mazāku svaru nekā lietas risinājumu balstošajiem "par" argumentiem.

[10] Minēto noteikumu mērķis ir nodrošināt, lai ikviens varētu izsekot līdzi, kā tiesību piemērotājs nonācis līdz lietas risinājumam, un tādējādi pārliecināties, vai izvēlētais risinājums nav patvaļīgs. Pamatojums ir racionāls, ja tas ļauj saskatīt domāšanas darbības, kuras novedušas pie lietas risinājuma, un ja tas ļauj ikvienam saprātīgam cilvēkam nonākt pie tāda paša risinājuma.

Izskatot lietu par morālā kaitējuma atlīdzināšanu, Senāts atzina, ka tiesai ir ne tikai jānosaka atbilstīgs atlīdzinājums, bet arī jāpamato, kādēļ tā uzskatījusi atlīdzinājumu par atbilstīgu. Pamatojumam ir jāparāda, ka tiesa ir ņēmusi vērā un izvērtējusi visus atlīdzinājuma noteikšanā būtiskos apstākļus un ka tiesa, nosakot atlīdzinājumu, nav balstījusies vienīgi uz saviem subjektīvajiem ieskatiem, bet gan uz racionāliem juridiskiem apsvērumiem. Šāds pamatojums ir būtisks, lai ikviens varētu pārliecināties par tiesas nolēmuma tiesiskumu.[240]

[11] Ja pamatojums neatbilst kādam no racionāla pamatojuma noteikumiem, tad tas pats par sevi vēl nenozīmē, ka ir pārkāpts patvaļas aizlieguma princips. Minētais princips ir pārkāpts vienīgi tad, ja lietas risinājumam nav saprātīga attaisnojuma.

Administratīvā apgabaltiesa konstatēja, ka iestāde ir rupji aizskārusi personas pamattiesības, tādējādi nodarot morālo kaitējumu. Apgabaltiesa atzina, ka atbilstīgs atlīdzinājums par nodarīto kaitējumu ir 300 latu un iestādes atvainošanās. Taču Senāts norādīja, ka starp apgabaltiesas apsvērumiem un lietas iznākumu trūkst loģiskas, ikvienam saskatāmas un pārbaudāmas saiknes. Proti, nav iespējams pārliecināties, vai lietas risinājuma pamatā ir racionāli juridiski apsvērumi (piemēram, aizskarto tiesību nozīmīgums salīdzinājumā ar citām pamattiesībām, tiesu prakse salīdzināmās lietās, atlīdzinājuma funkcija) vai arī lietas risinājums ir balstīts vienīgi uz apgabaltiesas ieskatiem, kuri nav racionāli izskaidrojami. Senāts uzsvēra, ka gadījumā, ja izrādītos, ka apgabaltiesas izvēlētajam lietas risinājumam nav saprātīga attaisnojuma, tad būtu konstatējams patvaļas aizlieguma principa pārkāpums. Taču, tā kā lietas risinājumam, iespējams, tomēr ir saprātīgs attaisnojums, bet apgabaltiesa to nav atspoguļojusi pamatojumā, tad Senāts tobrīd konstatēja vienīgi pamatojuma principa pārkāpumu.[241]

[12] Ari nepareizs nolēmums ne vienmēr liecina par patvaļu. Lai nolēmumu atzītu par patvaļīgu, tam jābūt īpaši nepareizam.

Kā atzinusi Vācijas Federālā Konstitucionālā tiesa, nepareiza tiesību normas interpretācija pati par sevi nepadara tiesas nolēmumu patvaļīgu.

Patvaļa ir konstatējama, ja nav ņemta vērā acīmredzami piemērojama norma vai ja tā tikusi interpretēta sevišķi aplami.[242] Tas pats attiecas ari uz pierādījumu novērtēšanu.[243]

[13] Demokrātiskā un tiesiskā valstī patvaļas aizlieguma princips ir **patstāvīgi piemērojama tiesību norma,** un tam nav nepieciešama pozitivizācija likumā. Tāpēc patvaļas aizlieguma principa atspoguļošana komentējamajā pantā ir vienīgi ieskats šā principa saturā. Turklāt minētais ieskats nav visai veiksmīgs, jo tas atklāj tikai nelielu daļu no patvaļas aizlieguma principa satura.

10.pants. Tiesiskās paļāvības princips

Privātpersona var paļauties, ka iestādes rīcība ir tiesiska un konsekventa. Iestādes kļūda, kuras pieļaušanā privātpersona nav vainojama, nedrīkst radīt privātpersonai nelabvēlīgas sekas.

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar 2004.gada 15 janvāra likumu)

[1] Literatūra: ***Jautrīte Briede.*** Par tiesisko paļāvību administratīvajā procesā // Latvijas Vēstnesis, pielikums "Jurista Vārds", 11.04.2000., Nr.19; ***Aldis Laviņš, Ilze Kramiņa.*** Daži aspekti tiesiskās paļāvības principa izpratnē. Grām.: Administratīvais process: likums, prakse, komentāri. Rakstu krājums. - Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2005, 94-102.1pp.; Principles of Administrative Law Concerning the Relations Between Administrative Authorities and Private Persons. A Handbook. Directorate of Legal Affairs. - Strasbourg, 1996, pp. 17-18,

178.-182; ***Stanislaw Biernat, Marta Pilaszewicz-Kulikowska, Agnieszka Wilk, Premyslaw Florjanowicz-Blachut, Piotr Wröbel.*** Consequences of Incompatibility with EC Law for Final Administrative Decisions and final Judgements of Administrative Courts in the Member States. -Warszawa, 2008.

[2] Komentējamā panta **mērķis** ir dot vadlīnijas tiesiskās paļāvības principa izpratnei. Jāatzīmē, ka principam dotais nosaukums ir nedaudz neprecīzs. Tā pareizais nosaukums būtu - tiesiskās **paļāvības aizsardzības** princips (angļu vai. - ***protection of legitimate trust,*** vācu vai. - ***Vertrauenschutz),*** jo galvenā nozīme šajā principā ir tā, ka paļāvība tiek ***aizsargāta.*** Princips lielā mērā ir saistīts ar **tiesiskās drošības** (stabilitātes) un **tiesiskās noteiktības** jeb leģitīmo cerību aizsardzības principu (angļu vai. - ***principle of legal certainty and legitimate expectations)?****9*

[3] Tiesiskās paļāvības aizsardzības princips ir attīstījies no taisnīguma principa. Tas sakņojas ari konstitucionālajā tiesiskas valsts principā, kas attiecībās ar privātpersonām no pārvaldes prasa konsekvenci, paredzamību un noteiktību.[244] Tiesiskās paļāvības aizsardzības princips ir radniecisks privātajās tiesībās nostiprinātajam labas ticības principam.[245]

[4] Satversmes tiesa ir atzinusi, ka tiesiskās paļāvības aizsardzības princips ietilpst Satversmes 1.panta "demokrātijas" jēdzienā,[246] līdz ar to atzīstot tā **konstitucionālo** rangu Latvijas tiesību sistēmā.

[5] Tiesiskās paļāvības aizsardzības princips ir viens no Eiropas kontinentālajā tiesību sistēmā un Eiropas Savienības tiesībās ***vispāratzītiem*** principiem. Dažādās izpausmes formās tas pastāv ari Eiropas Savienības dalībvalstu nacionālajās tiesību sistēmās.[247]

[6] Tiesiskās paļāvības aizsardzības princips no procesuālā aspekta attiecas uz iepriekš pieņemtu lēmumu vai veiktu rīcību (tostarp iestādes izsniegto uzziņu). Saskaņā ar šo principu iestādēm ir jābūt **pastāvīgām jeb konsekventām savā rīcībā,** tādā veidā respektējot paļāvību, kas personām varētu rasties. Privātpersonas tādējādi iegūst ***piešķirtās tiesības*** (angļu vai. - ***vested rights***), kas nozīmē, ka administratīvais akts, ar kuru ir piešķirts kāds labums, nezaudēs savu spēku, ja vien tas nav noteikts jau likumā vai ari, ja vien tas nav pašas personas interesēs.[248] Citiem vārdiem, ja attiecībā uz personu ir izdots kāds administratīvais akts, tad persona principā var paļauties, ka administratīvais akts ir tiesisks un netiks atcelts, ka droši var plānot savu nākotni saistībā ar tām tiesībām, ko šis administratīvais akts ir piešķīris. Iestādes kļūda, pie kuras persona nav vainīga, principā nevar radīt personai nelabvēlīgas sekas.

Tā, piemēram, persona A vēlas saņemt būvatļauju un iesniedz visus nepieciešamos dokumentus attiecīgajā kompetentajā iestādē. Ja, izvērtējot visus apstākļus, kas paredzēti attiecīgajās tiesību normās,

apsverot visus par un pret, iestāde pieņem personai A labvēlīgu lēmumu - izsniedz būvatļauju, tad šo atļauju anulēt vairs nevar, izņemot īpašos tiesību normās paredzētos gadījumus un pietiekamu lielu nepieciešamību.

Tāpat, ja persona ir saņēmusi uzziņu, tad viņa var paļauties, ka uzziņa ir pareiza (sk. 101 .p. komentārus).

[7] Tiesiskās paļāvības aizsardzības princips nereti **saduras ar tiesiskuma principu** (sk. ari 7.panta komentāru 19.iedaļu). Proti, rodas situācija, ka privātpersonas tiesiskās paļāvības aizsardzības princips prasa izdota administratīvā akta atstāšanu spēkā, bet tiesiskuma princips un sabiedrības intereses prasa šā administratīvā akta atcelšanu. Šāda principu kolīzija atrisināma ar ***svēršanas un salīdzināšanas metodes palīdzību,*** iegūstot labāko iespējamo kompromisu (sk. 4.p. komentārus). Tiesiskuma princips ne vienmēr ir noteicošais.

Ari Senāts, lietā, kurā tas lēma, vai persona varēja paļauties uz uzziņu, ir norādījis: "Gadījumos, kad iestāde ar kļūdainiem izteikumiem radījusi privātpersonai tiesisko paļāvību uz kādu konkrētu rezultātu, tai administratīvā akta izdošanas procesā jāsakaras ar divu tiesību principu -tiesiskuma principa un tiesiskās paļāvības principa sadursmi. No vienas puses, privātpersonai ir tiesiskā paļāvība, ka iestāde rīkosies atbilstoši iepriekš paustajiem izteikumiem. No otras puses, iestādes darbībām jāatbilst tiesību normām, tās ricībai jābūt tiesiskai - jāatbilst tiesību normām. To, kuram principam ir dodama priekšroka, jāizlemj katrā konkrētajā gadījumā."[2 5]

[8] Tādējādi, atsaucoties uz tiesiskās paļāvības aizsardzības principu, atsevišķos gadījumos, kad tam ir pietiekami nopietns pamats, privātpersonai ir tiesības prasīt un iegūt labumu ari tad, ja rakstītās tiesības to neparedz.[249]

Piemēram, zemnieks uz pieciem gadiem bija pārtraucis ražot piena produktus, lai saņemtu par to kompensāciju no speciālā fonda. Pēc termiņa beigām zemnieks vēlējās ražošanu atjaunot, bet, lai saņemtu atļauju saskaņā ar tiesību normām, kas pa šo laiku bija mainījušās, viņam bija nepieciešams pierādīt, ka viņa saimniecība piena produktus ražoja arī iepriekšējā gadā. Tā kā viņš saņemtās kompensācijas dēļ to nebija dalījis, ministrija viņam neatļāva ražošanu atjaunot. Šajā lietā EST secināja , ka zemnieks, pārtraucot ražošanu kompensācijas dēļ, nevarēja paredzēt, ka noteikto piecu gadu laikā mainīsies tiesiskais regulējums, kas viņam neļaus ražošanu atjaunot. Tātad viņš varēja paļauties, ka pēc termiņa beigām viņš varēs atkal ražot piena produktus. Ņemot to vērā un ievērojot tiesiskās paļāvības un tiesiskās noteiktības principu, attiecīgajā gadījumā tiesību norma, kas neļauj atjaunot ražošanu, nav piemērojama. Tādējādi tiesiskās paļāvības aizsardzības principam tika dota priekšroka attiecībā pret

tiesiskuma principu.

|9] Eiropas Padomes administratīvā procesa rokasgrāmatā, lai noskaidrotu, vai konkrētajā gadījumā **tiesiskā paļāvība ir vai nav jāņem vērā,** ieteikts atbildēt uz šādiem jautājumiem: l)vai bija uz ko paļauties (skaidri izteikts iestādes izteikums); 2) vai attiecīgā persona uz to tiešām patiesi paļāvās; 3) vai paļāvība ir aizsardzības vērta.[250] Šādu pārbaudes shēmu izmanto aff administratīvās tiesas.[251]

[10] To, vai bijis iestādes **gribas izteikums** (rakstveidā, mutvārdos, ar konkludentām darbībām), uz ko persona varēja paļauties, ir iespējams noskaidrot, ņemot vērā katras konkrētās lietas apstākļus. Svarīgi, ka šis gribas izteikums ir saturiski skaidrs un to izteikusi kompetentā iestāde. To, vai attiecīgā persona uz iestādes izteikumu **patiesi paļāvās,** var izsecināt no lietas apstākļiem, izvērtējot personas ricību. Ja persona uz iestādes izteikumu ir paļāvusies, tā rikojas saskaņā ar šo izteikumu.[252]

111] Izvērtējot, vai paļāvība ir aizsardzības vērta, tiek vērtēta **paļāvības leģitimitāte,** kā arī izdarīti **samērīguma** (lietderības) apsvērumi. Paļāvība ir **tiesiska** (leģitīma), un tā var tikt aizsargāta tikai tad, ja adresāts attiecīgā administratīvā akta vai uzziņas izdošanu nav panācis ar kādu ***prettiesisku vai vismaz negodprātīgu*** ricību no savas puses. Paļāvība nav leģitīma, ja attiecīgā persona zināja vai viņai vajadzēja zināt, ka attiecīgais akts ir prettiesisks vai, ja persona sniegusi nepatiesu vai nepilnīgu informāciju, viltojusi dokumentus, devusi kukuli vai citādi rīkojusies negodprātīgi, lai saņemtu attiecīgo administratīvo aktu vai uzziņu (86.p. otrās daļas 4. un 5.punkts). Citiem vārdiem sakot, lai personas paļāvība būtu tiesiska un aizsargājama, personai jārikojas tiesiski un godprātīgi.

[12] Kaut ari tiesiskās paļāvības aizsardzības princips noteic, ka valsts rīcībai jābūt konsekventai, tas nenozīmē, ka izdotais administratīvais akts nekādā gadījumā nav atceļams vai rīcība nevar tikt mainīta. Princips nav absolūts. Administratīvā akta **atcelšanas gadījumi** paredzēti 85.-88.pantā. Šis regulējums, ievērojot 3.panta trešajā daļā noteikto, ***attiecināms arī uz uzziņu*** (sk. arī 98.p. komentārus).

Ari Eiropas Savienības tiesas vairakkārt savos spriedumos ir norādījušas, ka tiesiskā paļāvība ne vienmēr ir aizsargājama. Jo īpaši tas attiecas uz valsts atbalsta jomu. Tā, piemēram, tiesa ir norādījusi: attiecībā uz iespējamo strīdīgā atbalsta atzīšanu par tiesisku ar atpakaļejošu spēku ir jāatgādina, ka atbalstu saņēmušajiem uzņēmumiem var būt tiesiskā paļāvība par atbalsta tiesiskumu tikai tad, ja tas ir ticis piešķirts, ievērojot tiesību normās paredzēto procedūru, un ka rūpīgam saimnieciskās darbības subjektam ir jāspēj pārliecināties, ka šī procedūra ir tikusi ievērota.[253]

[13] Tiesiskās paļāvības aizsardzības princips attiecas ne tikai uz

jau izdotu administratīvo aktu, bet ari uz **solījumiem** un **norādēm (uzziņu).** Tiesiskās paļāvības aizsardzības princips tiek piemērots gadījumā, kad "iestāde ir modinājusi indivīdā pamatotas cerības" uz kādām tiesībām vai citu leģitīmu pozīciju. Par garantijām, kas var radīt šādas cerības, lai ari kāda būtu forma, kurā tās ir paziņotas, ir uzskatāma precīza, beznosacījumu un saskaņota informācija no pilnvarotiem un ticamiem avotiem.[254] Ja personas paļāvība uz to, ka iestāde veiks noteiktas darbības vai pieņems attiecīgu lēmumu, ir bijusi leģitīma, personas paļāvība tiek aizsargāta, jo īpaši tad, ja bez attiecīgā solījuma vai norādēm persona kaut ko nebūtu darījusi vai būtu darījusi citādi.[255] Taču nav iespējams apgalvot, ka šis princips ir pārkāpts, ja iestāde nav devusi konkrētus solījumus.[256]

114] Tiesiskās paļāvības aizskārums rada attiecīgajam publisko tiesību subjektam **tiesības uz zaudējuma atlīdzināšanu** (85.p. trešā daļa, 86.p. otrās daļas 3.punkts).

[15] Eiropas Savienības tiesu judikatūrā tiesiskās paļāvības (noteiktības) princips plašākā nozīmē tiek attiecināts ari uz gadījumu, kad iestāde pieņem lēmumu ar **atpakaļejošu (retrospektīvu)** spēku. Tas nenozīmē, ka šādi lēmumi principā ir aizliegti, taču vienmēr ir jāpārbauda, vai konkrētā gadījumā indivīda paļāvība uz pastāvošo tiesisko situāciju ir vai nav aizsargājama. Tas attiecas gan uz administratīviem aktiem, gan uz normatīviem aktiem.[257] Oficiālo publikāciju un tiesiskās informācijas likuma[258] 9.panta ceturtajā daļa ir noteikts, ka "normatīvajam aktam vai tā daļai nav atpakaļejoša spēka, izņemot likumā īpaši paredzētus gadījumus". Ja uz šāda normatīvā akta pamata tiek izdots administratīvais akts, tas nepārprotami ietekmē tiesiskās drošības principu, tāpēc tas vienmēr rūpīgi jāpārbauda šā principa kontekstā.

EST pieļāvusi atpakaļejošo spēku, piemēram, lai nodrošinātu tirgus stabilitāti vai gadījumā, ja tas nostāda privātpersonu labvēlīgākā situācijā.[259] Soda noteikšanu ***ex post facto*** (pēc notikuma) principā netiek pieļauta. To neļauj arī ECK 7.pants.

[16] Tiesiskās paļāvības aizsardzības princips administratīvajā procesā saistīts arī ar **procesa uzsākšanu no jauna** (87. un 88.p.).

[17] Tiesiskās paļāvības aizsardzības princips no materiālā aspekta jeb tiesiskās noteiktības princips ir radniecisks **vienlīdzības** principam. Tomēr tas, ka persona var paļauties, ka attiecībā uz viņu tiks izdots tāds pats administratīvais akts vai veikta tāda pati faktiskā rīcība kā kādam citam tādā pašā situācijā, vairāk attiecināms uz vienlīdzības principu, nevis tiesiskās paļāvības aizsardzības principu[260] (sk. ari 6.panta komentārus).

[18] Praksē dažkārt uz tiesiskās paļāvības aizsardzības principu atsaucas nepareizi, jaucot to ar **tiesiskuma** principu. Proti, no principa skaidrojumā izmantotajiem vārdiem "persona var paļauties,

ka iestādes rīcība **ir tiesiska**" tiek izsecināts, ka persona var prasīt tiesiska administratīvā akta izdošanu.

Tas nav pareizi. Persona var prasīt tiesiska administratīvā akta izdošanu, atsaucoties uz tiesiskuma principu, nevis tiesiskās paļāvības aizsardzības principu. Komentējamā pantā lietotā atsauce uz tiesiskumu nozīmē tikai to, ka persona var uzskatīt, ka iestāde rīkojusies tiesiski, ievērojot tiesību normas, un tāpēc būs savā rīcībā konsekventa.

Il.pants. Likuma atrunas princips_I

L.Biksiniece-Martinova

Il.pants. Likuma atrunas princips

Privātpersonai nelabvēlīgu administratīvo aktu izdot vai faktisku ricību veikt iestāde var uz Satversmes, likuma, kā ari uz starptautisko tiesību normas pamata. Ministru kabineta noteikumi vai pašvaldību saistošie noteikumi var būt par pamatu šādam administratīvajam aktam vai faktiskai ricībai tikai tad, ja Satversmē, likumā vai starptautisko tiesību normā tieši vai netieši ir ietverts pilnvarojums Ministru kabinetam, izdodot noteikumus, vai pašvaldībām, izdodot saistošos noteikumus, tajos paredzēt šādus administratīvos aktus vai faktisko ricību. Ja Satversme, likums vai starptautisko tiesību norma ir pilnvarojusi Ministru kabinetu, tad Ministru kabinets savukārt ar noteikumiem var pilnvarot pašvaldības.

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar 2004.gada 15 janvāra likumu)

[Ilj Literatūra: ***Egils Levits.*** Normatīvo tiesību aktu demokrātiskā leģitimācija un deleģētā likumdošana: teorētiskie pamati // Likums un Tiesības, 2002, 4.sēj., Nr.9, 261.-268.lpp.; ***Egils Levits.*** Cilvēktiesību piemērošanas pamatjautājumi Latvijā. Grām.: Cilvēktiesības pasaulē un Latvijā. Autoru kolektīvs. Inetas Ziemeles redakcijā. - Rīga: Izglītības soļi, 2000, 277.-293.lpp.; ***Hanss Jirgens Vildbergs, Valdis Krasts.*** Salīdzinošās administratīvās tiesības: lietas un risinājumi. 2., pārstr. un papild. izdevums. - Rīga: Latvijas Universitāte, 2002; ***Hanss Jirgens Vildbergs, Klauss Messeršmits, Laila Niedre.*** Pilsonis tiesiskā valstī. Vācijas konstitucionālo un administratīvo tiesību pamati. - Rīga: Latvijas Universitāte, 2004.

[2] Panta **mērķis** ir noteikt ietvaru, ar kādiem tiesību aktiem ir iespējams pamatot ***privātpersonai nelabvēlīgu*** administratīvo aktu vai faktisko ricību. Likuma atrunas principa **būtība** ir tāda, ka iestāde personai **nelabvēlīgu** administratīvo aktu izdot vai faktisko ricību var veikt tikai uz tautas vai tautas vēlētu priekšstāvju pieņemta vai akceptēta normatīva akta pamata.

[3] Ar **nelabvēlīgu** administratīvo aktu šajā pantā saprot tādu administratīvo aktu, ar kuru privātpersonas iepriekšējais tiesiskais stāvoklis **tiek pasliktināts,** tātad pozitīvu nelabvēlīgu administratīvo aktu, ar kuru privātpersonai atņemtas kādas tai piemītošas tiesības vai

uzlikts pienākums.[261] Atteikums (negatīvs akts), ar kuru privātpersonas tiesiskā situācija paliek nemainīga, ne vienmēr ir jāpamato ar ārējo normatīvo aktu, jo likumdevējs nevar būt paredzējis visus iespējamos prasījumus, ar kuriem privātpersona varētu vērsties iestādē. Ja ārējais normatīvais akts kādu jautājumu, par kuru privātpersona ir iesniegusi prasījumu, neregulē, atteikuma gadījumā pietiekami norādīt uz vispārējiem apsvērumiem, neatsaucoties uz tiesību normu.

[4] Savukārt privātpersonai piemītošu tiesību un brīvību atņemšanai vai ierobežošanai ir nepieciešams pamatojums **ārējā normatīvā aktā** ietvertas tiesību normas veidā. To nevar pamatot ar iekšēju normatīvu aktu. Tas izriet no demokrātiskā valsts varas principa, kas noteic, ka ārēju normatīvu aktu izdošana vispirms ir demokrātiski leģitimēta (t.i., brīvās vēlēšanās ievēlēta) likumdevēja uzdevums.[262] Izņēmumi no šā principa ierobežotā apmērā var tikt izdarīti tikai gadījumā, ja vienlaikus nodrošina efektīvus kontroles mehānismus.

[5] Likuma atrunas princips izvirza prasības ari **likuma kvalitātei.** Tiesību ierobežojumi var tikt noteikti tikai ar tādu likumu vai likumpa-kārtotu normatīvu aktu, kas atbilst tiesiskas valsts principiem.[263] Tiesību normai pietiekami skaidri ir jānosaka pienākums, par kura nepildīšanu privātpersonai var draudēt sods vai citas nelabvēlīgas sekas.

[6] Likuma atrunas princips paredz arī **deleģējuma iespēju.** Tā kā tas ir izņēmums no varas dalīšanas principa, Ministru kabineta noteikumos vai pašvaldību saistošajos noteikumos var paredzēt privātpersonu tiesību ierobežojumus vai noteikt pamatojumu jebkāda cita privātpersonai nelabvēlīga administratīvā akta izdošanai tikai tad, ***ja Satversmē, likumā vai starptautisko tiesību normā tam ir dots pilnvarojums***,[264]

Piemēram, Imigrācijas likumā[265] Ministru kabinetam deleģēts noteikt vīzu izsniegšanas, reģistrēšanas un anulēšanas kārtību. Vīzu noteikumi, kas izdoti uz šā pamata, paredz dažādus priekšrakstus, pamatojoties uz kuriem, iestāde var izdot privātpersonai nelabvēlīgu administratīvu aktu.

⎸7⎹ Satversmes tiesa savā praksē ir izvirzījusi vairākus kritērijus normu izdošanai pilnvarojuma kārtībā. Pirmkārt, Ministru kabinetam noteikumu izdošanai ir nepieciešams īpašs likumdevēja pilnvarojums, kas ietverts likuma normā. Pilnvarojumā jābūt formulētiem noteikumu galvenajiem virzieniem. Otrkārt, ņemot vērā to, ka Ministru kabinets noteikumus izdod, lai veicinātu likumu īstenošanu, tajos nedrīkst ietvert tādas normas, kas nav uzskatāmas par palīglīdzekļiem likuma normas īstenošanai.[266] Treškārt, Ministru kabinets noteikumus var izdot tikai likumā noteiktajos gadījumos, likuma ietvaros, un šie noteikumi nedrīkst būt pretrunā ar Satversmi un citiem likumiem.[267]

Ceturtkārt, Ministru kabineta noteikumiem jābūt publicētiem un pietiekami skaidri formulētiem, lai tajos ietverto normu adresāts varētu izprast savas tiesības un pienākumus.[268]

Administratīvo tiesu praksē ir vairākas lietas, kurās konstatēts šā principa pārkāpums. Tā, piemēram, kādā lietā Senāts norādīja, ka likums "Par telekomunikācijām"[269] nav pilnvarojis iestādi noteikt informācijas sniegšanas kārtību. Likuma pilnvarojums attiecas tikai uz tarifu un izmaksu aprēķināšanu un attiecināšanu Tādējādi, nosakot uzņēmumam pienākumu iesniegt ziņojumu, iestāde ir pārkāpusi likumā noteikto pilnvarojumu.[270]

[8] Likuma atrunas princips izriet no *tiesiskuma principa* (7.p.) un ir cieši saistīts ar *likuma prioritātes principu* (14.p.). Arī Vācijas administratīvo tiesību skatījumā likuma atrunas princips ir viens no *pārvaldes tiesiskuma principa* sastāvdaļām. Tas nozīmē to, kas valsts konstitūcija piešķir tiesības pieņemt lēmumus noteiktos jautājumos tikai likumdevējam un publiskā pārvalde drīkst veikt noteiktus pasākumus tikai tad, ja ir nepārprotami pilnvarota uz to ar likumu.[271]

[9] Klasisko likuma atrunas principu Vācijas konstitucionālā tiesa ar saviem nolēmumiem ir paplašinājusi līdz vispārīgajam *parlamenta atrunas principam.* Saskaņā ar šo principu tiek pieņemts, ka tiesiskas valsts un demokrātijas principi prasa, lai tajā sfērā, kura ir vispār regulējama ar tiesību normām, parlaments visus būtiskos lēmumus pieņem pats[272].

[10] Latvijā, kamēr APL nebija stājies spēkā, likuma atrunas princips jau izrietēja no citām tiesību normām. Saskaņā ar 1993.gada Ministru kabineta iekārtas likuma[273] 15.panta piektās daļas otro teikumu valsts institūcija savu konkrēto rīcību uz ārpusi varēja pamatot, vienīgi atsaucoties uz Satversmi, likumu vai Ministru kabineta noteikumiem, tas ir, uz ārēju normatīvo aktu, nevis instrukciju - iekšēju normatīvo aktu. AAPN *expressis verbis* neietvēra šo principu, taču noteica tiesību normu hierarhiju (AAPN 3.nodaļa) un tiesību aktu dalījumu iekšējos un ārējos tiesību aktos (AAPN 8., 9.punkts). Šie tiesību koncepti ir cieši saistīti ar likuma atrunas principa piemērošanu.

[11] Likuma atrunas princips ir viens no tiesiskuma pamatpostulātiem, un tā piemērošana atbilst ari **citu demokrātisko valstu tiesību praksei.** Vācijas Pamatlikums ietver šo principu vairākos pantos. 10.panta otrās daļas pirmais teikums noteic, ka "Ierobežojumus drīkst noteikt tikai uz likuma pamata". 20.panta trešā daļa paredz, ka: "Likumdošanas vara ir saistīta ar konstitucionālo iekārtu, bet izpildu un tiesu vara - ar likumu un tiesībām (..)". Vācijas Administratīvā procesa likumā, kas regulē procesu iestādē, likuma atrunas princips tieši nav regulēts, taču tā progresīva izpratne ir attīstījusies tiesu praksē. Ari vairākās citās valstīs likuma atrunas

princips nav likumā formulēts atsevišķi, bet gan interpretēts un saistīts ar tiesiskuma un likuma prioritātes principu.[274]

[12] Likuma atrunas princips plaši tiek izmantots, piemērojot pamattiesības. Pamattiesībās likuma atrunas princips, no vienas puses, atļauj ierobežot pamattiesības, no otras puses, pieprasa, lai tas notiktu tikai uz likumīga pamata. Šis princips ir noteikts gan ECT 8.-12.pantā, gan Satversmes 116.pantā, pieļaujot samērīgu tiesību ierobežošanu. Satversmes tiesa savā praksē šo principu ir attīstījusi vairākās lietās. Vērtējot jebkuru tiesību ierobežojumu, tiesa sākumā pārbauda, vai tas ir **noteikts ar likumu.**

Tā lietā Nr.2001-05-03 tiesa atzina tiesību ierobežojumu par neatbilstošu Satversmei tādēļ, ka tas nebija noteikts ar likumu: "Valsts un apcietināto attiecību regulēšana ar iekšēju normatīvo aktu ir pieļaujama vienīgi tad, ja šā regulējuma sekas apcietinātajiem nav nelabvēlīgas. (..) Tādējādi apcietināto pamattiesību ierobežošana pieļaujama vienīgi ar likumu vai uz likuma pamata."[275]

[13] Saskaņā ar Satversmes tiesas un ECT praksi, lai privātpersonās tiesību ierobežojumu atzītu par leģitīmu, nepietiek, ka tas ir pienācīgi ***noteikts ar likumu.*** Tam ir jāatbilst ***leģitīmam mērķim,*** kuru valsts vēlas sasniegt, nosakot šo ierobežojumu, kā ari jāatbilst ***samērīguma principam.*** Šī shēma attiecas arī uz administratīvo procesu, tādēļ, izdodot privātpersonai nelabvēlīgu administratīvo aktu vai veicot faktisko rīcību, likuma atrunas princips jāpiemēro kontekstā ar demokrātiskās iekārtas principu (sk. 12.p. komentārus) un samērīguma principu (sk. 13.p. komentārus).

[14] Administratīvo tiesu praksē likuma atrunas princips galvenokārt izmantots, lai norādītu uz atbilstošu likuma normu nepieciešamību administratīvā akta pamatošanai.

Tā kādā lietā tiesa konstatēja, ka likuma "Par nodokļiem un nodevām" 38.panta paplašināta iztulkošana, uzliekot nodokļu maksātājam pienākumu iesniegt tāda veida pierādījumus, kuru nodrošināšanu likums neparedz, būtu ***pretrunā ar likuma atrunas principu.*** VID nav norādījis, kādas likuma normas noteic, ka nodokļu maksātājam būtu pienākums pierādīt darījumu faktisko norisi ar papildu pierādījumiem.[32] Citā lietā tiesa atzinusi, ka VID ***ir pieļāvis likuma atrunas principa pārkāpumu,*** jo administratīvajā aktā nav norādīts, kādas tiesību normas komersants nav ievērojis, nav norādīts, kādas tiesību normas nosaka attiecīgās atļaujas nepieciešamību, kā arī administratīvajā aktā nav iekļauts pamatojums, kā izpaudies virslimita piesārņojums, par kuru papildus aprēķināts dabas resursu nodoklis un soda nauda.[325]

[324] **Senāta 2004.gada 11.maija sprieduma lietā Nr.SKA-48/2004 15.punkts. Grām.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumi un**

lēmumi 2004. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005,84.1pp.

[325] **Senāta 2005.gada 24.maija sprieduma lietā Nr.SKA-140/2005 5.3.punkts. Grām.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumi un lēmumi 2005. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2006, 126.lpp.**

12.pants. Demokrātiskās iekārtas princips

Iestāde un tiesa, piemērojot tiesību normas, apsver, vai privātpersonai nelabvēlīgs administratīvais akts vai faktiskā rīcība ir nepieciešami demokrātiskā sabiedriībā, lai aizsargātu citu privātpersonu tiesības, demokrātisko valsts iekārtu, sabiedrības drošību, labklājību vai tikumību.

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar 2004.gada 15 janvāra likumu)

[1] Literatūra: ***Jānis Pleps.*** Satversmes 116.panta komentāri. Grām.: Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Autoru kolektīvs prof. R.Baloža zinātniskā vadībā. - Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 761.-780.lpp.; ***Egils Levits.*** Cilvēktiesību piemērošanas pamatjautājumi Latvijā. Grām.: Cilvēktiesības pasaulē un Latvijā. Autoru kolektīvs. Inetas Ziemeles redakcijā. - Rīga: Izglītības soļi, 2000, 277.-293.lpp.; ***Dzintra Amerika.*** Vispārējie tiesību principi konstitucionālo tiesu praksē // Jurista Vārds, 11.05.2004., Nr.17;

18.05.2004., Nr.18; ***Egils Levits.*** Tiesību normu interpretācija un Satversmes 1.panta "demokrātijas" jēdziens // Cilvēktiesību Žurnāls, 1997, Nr.4, 54.-77.lpp.; ***Egils Levits.*** SamērTguma princips un obligātais administratīvais akts // Jurista Vārds, 27.03.2007., Nr.13; ***Gita Feldhūne, Artūrs Kučs, Vineta Skujeniece.*** Cilvēktiesību rokasgrāmata tiesnešiem. -Rīga: Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes institūts, 2004; ***Claire Ovey, Robin C.A. White.*** The European Convention on Human Rights. -Oxford: Oxford University Press, 2006.

[2] Demokrātiskās iekārtas princips nosaka pienākumu iestādei un tiesai privātpersonai nelabvēlīga lēmuma gadījumā izvērtēt šāda lēmuma ***nepieciešamību.***

[3] Panta nosaukumā norādītais princips nepārprotami ir daudz plašāks nekā tas skaidrots komentējamā pantā. Vadlīnijas, kas dotas principa skaidrojumā, faktiski attiecas tikai uz vienu no demokrātiskas iekārtas principa aspektiem. Taču praktiski panta nosaukumam nav lielas nozīmes, galvenais ir, ka likumdevējs kā vispārēju priekšrakstu ir uzlicis iestādei un tiesai pienākumu izdarit apsvērumus par nelabvēlīga lēmuma nepieciešamību kāda konkrēta mērķa sasniegšanai.

[4] Princips attiecināms uz gadījumiem, kad ar administratīvo aktu vai faktisko iīcību tiek ***ierobežotas*** privātpersonas tiesības vai

brīvības.

Visbiežāk tie ir gadījumi, kad privātpersonai tiek *atņemtas kādas tiesības* vai tiek *uzlikts kāds pienākums,* tas ir, privātpersonas iepriekšējais tiesiskais stāvoklis tiek pasliktināts. Uz gadījumiem, kad tiek izdots negatīvs administratīvais akts (atteikums), princips ir attiecināms tad, ja ar atteikumu tiek ierobežotas pamattiesības vai brīvības, piemēram, īpašuma tiesības vai biedrošanās brīvība. Pārējos gadījumos iestādei parasti tikai jāpārliecinās, vai privātpersonai ir tiesības uz labumu, ko tā no iestādes ir lūgusi. Atteikums nepasliktina privātpersonas iepriekšējo tiesisko situāciju.

[5] Pienākums izdarīt nepieciešamības apsvērumus pirms administratīvā akta izdošanas ietverts ari 66.panta pirmās daļas 1 .punktā, kur tas ir norādīts kā pirmais lietderības apsvērums (sk. 66.p. komentārus).

[6] Pienākums izdarīt nepieciešamības apvērumus attīstījies gan Satversmes tiesas, gan ECT, gan EST praksē.

Piemēram, Satversmes tiesa ir norādījusi: "Lai izvērtētu, vai apstrīdētajā normā ietvertie preses brīvības ierobežojumi ir nepieciešami demokrātiskā sabiedrībā un var tikt izmantoti kā līdzeklis leģitīmā mērķa sasniegšanai, jānoskaidro, vai nav pārkāpta cilvēktiesību būtības robeža. Tas nozīmē, ka jāpārbauda, vai ierobežojumi ir sociāli nepieciešami un samērigi".[276]

Tas nozīmē, ka tiesību vai brīvības ierobežojuma nepieciešamību demokrātiskā sabiedrībā nosaka, pirmkārt, *neatliekamas sabiedriskas vajadzības esība,* un, otrkārt, attiecīgā *ierobežojuma piemērotība, nepieciešamība un atbilstība* šīs neatliekamās sabiedriskās vajadzības īstenošanai.

[7] Iestāde un tiesa pilnā mērā nepieciešamības apsvērumu var izvērtēt tikai brivā vai daļēji brīvā administratīvā akta gadījumā (65.p. otrā, trešā un ceturtā daļa). Tomēr netipiskos gadījumos, jo īpaši, ja tiek skartas cilvēktiesības, nepieciešamības apsvērumi izdarāmi ari obligāta administratīvā akta gadījumā[277] (65.p. pirmā daļa).

[8] Lai izvērtētu privātpersonas tiesību ierobežojuma nepieciešamību demokrātiskā sabiedrībā, vispirms ir jānoskaidro ierobežojuma **mērķis.** Pantā ir izsmeļoši norādīti leģitīmie pamati (mērķi), kuru dēļ iespējama **samēriga** tiesību ierobežošana - *citu privātpersonu tiesības, demokrātiskā valsts iekārta, sabiedrības drošība, labklājība vai tikumība.* Tas sakrīt ar Satversmes 116.pantā minēto ierobežojumu pamatu uzskaitījumu. Tas nozīmē, ka administratīvajās tiesībās privātpersonas tiesības ierobežojamas pēc līdzīgiem principiem un iespējams izmantot Satversmes 116.panta interpretāciju, ko veikusi Satversmes tiesa.

Ar nelabvēlīgu administratīvo aktu vai faktisko rīcību jāsasniedz kāds no uzskaitītajiem leģitīmajiem mērķiem. Šie leģitīmie mērķi ir

savstarpēji saistīti un var pārklāties. Tāpat viens tiesību ierobežojums var kalpot vairākiem mērķiem.

Piemēram, atteikums izsniegt būvatļauju, kas vienlaikus ir īpašuma tiesību ierobežojums, var būt vērsts gan uz citu personu tiesību, gan sabiedriskās drošības aizsardzību.

|9| **Demokrātiskās valsts iekārtas aizsardzība** pret darbībām, kas vērstas uz šīs iekārtas likvidāciju vai traucēšanu, ir viens no leģitīmajiem mērķiem, kuru sasniegšanai pieļaujams samērīgi ierobežot privātpersonu tiesības.

Cilvēktiesības var tikt pilnvērtīgi īstenotas tikai demokrātiskā valstī, tādēļ cilvēktiesību izmantošana nevar tikt vērsta pret demokrātisku iekārtu kā tādu. Piemēram, ar mērķi aizsargāt demokrātisku valsts iekārtu var noteikt samērīgus ierobežojumus biedrošanās un vārda brīvībai, kā ari politiskai darbībai. Ar šo leģitīmo mērķi var pamatot ari kvalifikācijas kritērijus civildienesta ierēdņiem, tiesnešiem un citām amatpersonām. Pie demokrātiskas valsts iekārtas pieder ari *atbilstoša tiesiska iekārta,* kas balstās uz tiesiskas valsts principiem. Tādēļ šajā kategorijā ietilpst ari normas, kas vērstas uz šādas tiesiskas iekārtas funkcionētspējas nodrošināšanu.[278] Piemēram, pienākums sniegt liecības, pakļaušanās tiesu izpildītāja rīkojumiem.

Ari Satversmes tiesas spriedumos ir atspoguļota dažādu tiesību ierobežojumu atbilstība demokrātiskās valsts iekārtas aizsardzībai.

Piemēram, spriedumā personvārdu lietā Satversmes tiesa ir akceptējusi šo leģitīmo mērķi valsts valodas aizsardzības kontekstā. Vērtējot, vai privātās dzīves ierobežojumam (citvalodu cilmes uzvārda pārveidošanai) ir leģitīms mērķis, tiesa noteica, ka jāņem vērā latviešu valodas loma Latvijā. Tālāk tiesa secināja, ka latviešu valodas kā valsts valodas lietošanas jomas sašaurinājums valsts teritorijā uzskatāms arī par valsts demokrātiskās iekārtas apdraudējumu. Balstoties uz šiem argumentiem, tiesa konstatēja, ka iesniedzējas privātās dzīves ierobežojums kalpo, lai aizsargātu citu Latvijas iedzīvotāju tiesības brīvi lietot latviešu valodu visā Latvijas teritorijā un lai aizsargātu demokrātisko valsts iekārtu [279]. Savukārt citā lietā Satversmes tiesa ir noteikusi, ka 65 gadu vecumu sasniegušu personu atrašanās administratīvos un akadēmiskos amatos valsts zinātniskajās iestādēs un organizācijās, kā an amatos vēlētajās koleģiālajās zinātniskajās institūcijās neapdraud demokrātisko valsts iekārtu. "Apstrīdētajās Augstskolu likuma un likuma "Par zinātnisko darbību" normās ietverto pamattiesību ierobežojumu leģitīmais mērķis nav un nevar būt demokrātiskas valsts iekārtas aizsardzība" [33°]. Tiesa uzskatīja, ka apstrīdētajās normās noteikto ierobežojumu mērķis ir vērsts uz sabiedrības labklājības

nodrošināšanu.

[10J Citu privātpersonu tiesību aizsardzība ir saistīta ar visiem pārējiem leģitīmajiem mērķiem, kas ari tiek noteikti sabiedrības, respektīvi, citu privātpersonu, interesēs. Tomēr šis leģitīmais mērķis tiek vienmēr izdalīts atsevišķi un attiecas uz plašu piemērošanas jomu. Tas ir vērsts, pirmkārt, lai aizsargātu cilvēktiesību pamatvērtības - ***cilvēka dzīvību, brīvību, veselību, godu un īpašumu,*** taču var attiekties ari uz citu tiesību aizsardzību. Praksē tās parasti ir situācijas, kad "saduras" divas vai vairākas privātpersonu tiesības, un tiesību piemērotajiem jāpieņem optimālākais lēmums to sabalansēšanai. Piemēram, lai aizsargātu privātpersonas datus, iestāde var atteikties sniegt kādu konkrētu informāciju trešajām personām. Bērnu tiesību aizsardzība var būt leģitīms mērķis

dažādiem administratīviem tiesību ierobežojumiem, piemēram, attiecībā uz raidorganizāciju programmu, alkohola un tabakas tirdzniecību u.tml.

1111 Sabiedrības drošība tiesību ierobežojumu leģitīmo mērķu kontekstā ir cieši saistīta ar "citu cilvēku tiesību aizsardzību". "Sabiedrības drošība" tāpat ietver nepieciešamību aizsargāt cilvēktiesību klasiskās pamatvērtības - ***cilvēka dzīvību, brīvību, veselību, godu un īpašumu,*** taču šā jēdziena priekšplānā ir ***publiskās intereses.*** Piemēram, ceļu satiksmes noteikumi, kas ierobežo indivīda pārvietošanās brīvību, vispirms ir domāti publisko interešu nodrošināšanai (netraucēta satiksmes kustība ar minimāliem negadījumiem) un tikai pastarpināti tie kalpo arī indivīdu dzīvības, veselības un īpašuma aizsardzībai. Tādēļ ceļu satiksmes noteikumi ir uzskatāmi par cilvēktiesību ierobežojumu "sabiedrības drošības" un nevis "citu cilvēku tiesību aizsardzības nolūkos".[280] Sabiedrības drošības apsvērumi var būt pulcēšanās brīvības ierobežojumu pamatā, taču ierobežojumam jābūt ***konkrēti formulētam,*** un ari ***drošības apdraudējumam jābūt reālam.***

Izskatot lietu par atteikumu saskaņot gājienu, Senāts piekrita Administratīvajai apgabaltiesai, ka tādi argumenti, kā iespējami lieli cilvēku pūļi, cilvēku iespējama rīcība, aizvainojošu vārdu izkliegšana, dažādu priekšmetu mešana nav pietiekami, lai atzītu, ka pastāv reāls apdraudējums sabiedrības drošībai un citu cilvēku tiesībām (veselībai, dzīvībai, mantai). Būtisks secinājums, kas būtu jāņem vērā iestādēm, ir, ka "pulcēšanās tiesības ierobežošanas pamatā nevar būt jebkura saņemtā informācija par iespējamu pretdarbību, tajā skaitā fizisku. Pretējā gadījumā iespējama situācija, ka pretēji domājoša sabiedrības daļa (ari atsevišķi cilvēki) jebkurā gadījumā, izplatot šādu informāciju, var panākt sev vēlamu citu cilvēku pulcēšanās tiesības ierobežošanu."[281]

[12] Gan ECT, gan Satversmes tiesas praksē par leģitīmiem mērķiem tiesību ierobežošanai tiek atzīta ari valsts drošība[282] un nacionālā drošība.[283] Šie koncepti ir cieši saistīti ar sabiedrības drošību. Tā kā nereti ierobežotas pieejamības informācijas statusa dēļ šādu ierobežojumu pamatojums nav publiski zināms un izvērtējams, ir būtiski, lai pār šādu ierobežojumu noteikšanu būtu tiesas kontrole.[284]

[13] Sabiedrības labklājība vispirms ietver sabiedrības kopējās materiālās labklājības aspektus. Tie ir pasākumi, kas vērsti uz sabiedrības kopējo materiālo labumu palielināšanu vai pārdalīšanu starp sabiedrības locekļiem.

ECT vairākās lietās par leģitīmu mērķi tiesību uz privāto dzīvi ierobežojumam ir atzinusi labklājību valstī.

Piemēram, attiecībā uz muitas ierēdņu tiesībām pārbaudīt un apķīlāt personu nekustamos īpašumus[285] vai saistībā ar mājokļa kratīšanu personas prettiesisku starptautisko finansiālo darījumu dēļ.[286] ECT ir atzinusi, ka arī aviolidojumi nakts laikā savā ziņā sniedz ieguldījumu vispārējā ekonomikā un veicina labklājību, lai gan šajā gadījumā ir grūti nošķirt aviokompāniju privātās ekonomiskās intereses no valsts ekonomiskā ieguvuma.[287]

"Sabiedrības labklājība" aptver arī nemateriālus aspektus, kas nepieciešami harmoniskākai sabiedrības funkcionēšanai. Tas, piemēram, būtu pienākums sūtīt bērnus skolā, kā arī pasākumi, lai nodrošinātu valsts valodas dominanci sabiedrībā.[288]

[14] Ar **sabiedrības tikumību** jāsaprot sabiedrībā valdošas sociālās un ētikas normas, par kurām pastāv vairāk vai mazāk vienots viedoklis, ka tās ir nepieciešamas sabiedrības harmoniskai funkcionēšanai. Tikumības priekšraksti meklējami arī reliģijā. Tā kā tie galvenokārt ir sociāli uzvedības noteikumi, nevis tiesību normas, tad nevar izslēgt subjektīvu attieksmi.

ECT praksē vienota tikumības definīcija nav minēta, tomēr vairākos spriedumos [289] šī tiesa atzina, ka morāles un tikumības priekšraksti mainās laikā, kā ari atšķiras atkarībā no reģiona un attiecīgas sabiedrības. Vienas valsts ietvaros iedzīvotāju kopienu izpratne par tikumību vēsturisku, reliģisku un citu iemeslu dēļ var būt manāmi atšķirīga.

ECT atzīst nacionālo atbildīgo iestāžu lielākas iespējas un priekšrocības attiecīgas valsts sabiedrības ***ētosa***^{A}\ ***viedokļu un vajadzību*** noskaidrošanā, salīdzinot ar starptautiskajām institūcijām. Tāpat, ievērojot suverenitātes principu, dalībvalstīm ir rīcības brīvība izvēlēties ***sabiedrībā valdošiem uzskatiem par tikumību*** atbilstošu juridisku mehānismu, kas būs saistošs visiem sabiedrības locekļiem. Tomēr ari nacionālā normatīva tiesību bāze nevar nepamatoti ierobežot indivīda ECK minētās tiesības.

Spriedumā lietā *Dudgeon pret Apvienoto Karalisti,* **kur tika**

vērtēts, vai ir samērīgi krimināllikumā noteikt augstāku minimālo vecumu legālām homoseksuālām attiecībām nekā heteroseksuālām, un lietā *The Sunday Times pret Apvienoto Karalisti* **par erotisko žurnālu izdošanas aizliegumu Tiesa atzina, ka tikumības aizsardzība var izpausties gan kā visas sabiedrības tikumības aizsardzība, gan kā atsevišķu personu vai personu grupu tikumības aizsardzība. Par ECK atbilstošu var uzskatīt valsts mērķi īpaši pasargāt bērnu kā vēl nenobriedušo personu vai arī personu ar garīga rakstura traucējumiem tikumību.**

[15] Pēc tam, kad tiek konstatēts mērķis, kuru iespējams sasniegt ar nelabvēlīgo administratīvo aktu vai faktisko rīcību, iestādei vai, ja iestādes lēmums tiek kontrolēts tiesā, tad arī tiesai jānoskaidro, vai šis mērķis konkrētajā gadījumā **tiešām ir jāsasniedz,** līdz ar to ir ***nepieciešams demokrātiskās sabiedrībā*** vai arī bez tā var iztikt.

13.pants. Samērīguma princips

Labumam, ko sabiedrība iegūst ar ierobežojumiem, kas uzlikti adresātam, ir jābūt lielākam nekā viņa tiesību vai tiesisko interešu ierobežojumam. Būtiski privātpersonas tiesību vai tiesisko interešu ierobežojumi ir attaisnojami tikai ar nozīmīgu sabiedrības labumu.

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar 2004.gada 15janvāra un 2006.gada 26.oktobra likumu)

Saturs

I. Vispārīgās piezīmes
II. Samērīguma principa jēdziens un piemērošana
III. Samērīguma princips būtisku ierobežojumu gadījumā

I. Vispārīgās piezīmes

[1] Literatūra: ***Jānis Pleps.*** Latvijas Republikas Satversmes 116.panta komentāri. Grām.: Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Autoru kolektīvs prof. R.Baloža zinātniskā vadībā. - Rīga: Latvijas Vēstnesis, 780.-782.lpp.; ***Egils Levits.*** Samērīguma princips publiskajās tiesībās - ***jus commune europaeum*** un ***Satversmē*** ietvertais konstitucionāla ranga princips // Likums un Tiesības, 2000, 2.sēj., Nr.9, 262.-270.lpp.; ***Egils Levits.*** Samērīguma princips un obligātais administratīvais akts // Jurista Vārds, 27.03.2007., Nr.13; ***Egils Levits.*** Tiesību normu interpretācija un Satversmes 1.panta "demokrātijas" jēdziens // Cilvēktiesību Žurnāls, 1997, Nr.4, 54.-77.lpp.; ***Francs Jozefs Paine.*** Vācijas vispārīgās administratīvās tiesības. Vācijas Administratīvā procesa likums. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002, 43., 166., 263, 341.1pp.; ***George Gerapetritis.*** Proportionality in Administrative Law. Judicial Review in France, Greece, England and in the European Community. -

Athens: Ant. N. Sakkoulas Publishers, 1997; The administration and you. A handbook. -Strasbourg: Council of Europe Publishing, 1996, p. 16-17,363, 369.

[2] Pantā likumdevējs ir devis vadlīnijas samērīguma jeb proporcionalitātes principa izpratnei.

[3] Samērīguma princips ir viens no galvenajiem publisko tiesību principiem. To sauc arī par ***proporcionalitātes principu*** vai ***nesamērīguma aizlieguma*** principu. Tā mērķis ir ierobežot iestādes

rīcības brīvību (diskrecionāro varu), nodrošinot, ka indivīda tiesības un intereses netiek ierobežotas vairāk nekā tas nepieciešams, lai sasniegtu mērķi.

No Eiropas Savienības valstīm tikai Portugāle samērīguma principu ir iekļāvusi konstitūcijas tekstā. Pārējās valstīs tas darbojas kā nerakstīts konstitucionāla ranga princips. Šo valstu konstitucionālās tiesas to ir izsecinājušas vai nu no konstitūcijā minētā *tiesiskas valsts* vai *demokrātijas* jēdziena. Arī Latvijas Satversmes tiesa ir nonākusi pie secinājuma, ka Satversmes 1.pantā minētais "demokrātiskas republikas" jēdziens ietver ari samērīguma principu un no tā visām valsts institūcijām izriet pienākums savā darbībā, it sevišķi izdodot tiesību aktus, ievērot ari samērīguma principu.[290]

[4] Pantā ietverta ģenerālklauza, un tas ir tieši piemērojams. Pienākums ievērot samērīguma principu ietverts ari 66.pantā (sk. 66.p. komentārus).

II Samērīguma principa jēdziens un piemērošana

[5] Valsts pārvalde vienmēr darbojas, lai sasniegtu kādu sabiedrībai nozīmīgu mērķi (sk. 12.p. komentārus). Samērīguma princips noteic, ka **starp mērķi,** ko publiskā vara ar administratīvo aktu vai faktisko rīcību vēlas sasniegt, un indivīda tiesību un leģitīmo **interešu ierobežojumu ir jābūt saprātīgām attiecībām.** Turklāt šā mērķa sasniegšanai izvēlētais līdzeklis nedrīkst būt vairāk ierobežojošs nekā nepieciešams konkrētajā gadījumā.

Savā galējā izpausmē samērīguma princips prasa, lai iestāde ***vispār atturas*** no administratīvā akta izdošanas vai faktiskās rīcības, ja jebkura šāda darbība indivīdam var radīt sekas, kas ir nesamērīgas ar sasniedzamo mērķi.[291]

[6] Samērīguma princips ir cieši ***saistīts ar taisnīguma un vienlīdzības*** principu (sk. ari 6. un 11 .p. komentārus). Samērīguma princips "mīkstina" likuma vienveidīgu piemērošanu, kas atsevišķos gadījumos indivīdu var būtiski ietekmēt. Tiesības atrodas patstāvīgā attīstībā, un samērīguma princips visās tiesību sistēmās kalpo kā tradicionālo tiesību avotu papildinātājs. Izmantojot samērīguma principu, tiesību norma tiek piemērota ***atbilstoši attiecīgajam gadījumam.*** Tālab samērīgumu dēvē arī par ***individualizēto taisnīgumu***

un vienlīdzīgumu. Proporcionalitātes jeb samērīguma princips papildina vienlīdzības principu un nodrošina tiesību normas elastīgu un atbilstīgu piemērošanu konkrētajos apstākļos.[292] Arī Satversmes tiesa ir atzinusi normas neatbilstību Satversmei, pamatojoties uz to, ka tiesību norma nepieļāva tiesiskās sekas par pārkāpumu piemērot elastīgi un atbilstoši konkrētajiem apstākļiem.

Satversmes tiesa, pārbaudot likuma "Par nodokļiem un nodevām" (2000.gada 13.apņļa likuma redakcijā) 33.' panta pirmās daļas vārdu "ne biežāk kā vienu reizi trijos gados" atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1.pantam, konstatēja, ka apstrīdētā norma būtībā attiecas uz visām personām, kuras pieļāvušas nodokļu likumu atkārtotu pārkāpumu trīs gadus ilgā periodā. Šādā situācijā nebija mehānisma, kas atkārtota pārkāpuma gadījumā ļautu izvērtēt individuālos apstākļus un lemt par iespēju samazināt piemēroto soda naudu. Līdz ar to atsevišķos gadījumos persona, pat ja tā nebija atzīstama par ļaunprātīgu nodokļu nemaksātāju, varēja tikt sodīta ar pārkāpumam neatbilstošu sodu. Vēl jo vairāk -apstrīdētajā normā ietvertais aizliegums pastāvēja neatkarīgi gan no uzliktā soda lieluma, gan privātpersonas spējām samaksāt uzlikto soda naudu, gan arī sekām, kas privātpersonai iestājās soda naudas nesamaksāšanas gadījumā, piemēram, no iespējamās maksātnespējas. Tiesa atzina, ka ar apstrīdēto normu personu tiesībām un likumiskajām interesēm nodarītais zaudējums ir lielāks nekā sabiedrības ieguvums no šādas normas pastāvēšanas. Tāpat tiesa secināja, ka apstrīdētās normas leģitīmo mērķi iespējams sasniegt ar mazāk ierobežojošiem līdzekļiem un ar šo normu personu tiesībām un likumiskajām interesēm nodarītais zaudējums ir lielāks nekā sabiedrības ieguvums. Tāpēc tiesa atzina apstrīdēto normu par neatbilstošu samērīguma principam un līdz ar to Satversmes 1 .pantam.[293]

[7] Samēriguma princips plašākā nozīmē var izpausties kā **pozitīvais** samērigums un **negatīvais** samērigums. Par pozitīvo samērigumu runā tad, ja tā piemērošana prasa, ka iestādes konkrētajā gadījumā izvēlētajiem līdzekļiem ir ***jābūt samērīgiem*** ar sasniedzamo mērķi. Par negatīvo samērigumu tad, ja tā piemērošana prasa, ka administratīvais akts vai faktiskā ricība ***nevar būt nesamērīga*** vai pat ***acīmredzami nesamērīga*** ar sasniedzamo mērķi.

Piemēram, A, B un C ir uzlikts sods. Tiesnesis secina, ka konkrētajos apstākļos tikai A uzliktais sods ir samērīgs, B ir gandrīz samērīgs, bet C ir acīmredzami nesamērīgs. Darbojoties pozitīvajam samērīgumam, tikai A uzliktais sods tiktu uzskatīts par pamatotu. Negatīvā samēriguma gadījumā tiesisks būtu gan A, gan B uzliktais sods.[346]

Komentējamā panta redakcijā samēriguma princips formulēts kā pozitīvais samērigums: labumam jābūt lielākam nekā ierobežojumam.

Līdzīgi tas formulēts ari Igaunijas Administratīvā procesa likuma 3.panta otrajā daļā: Administratīvajam aktam un faktiskajai rīcībai jābūt atbilstošai, nepieciešamai un samērīgai ar sasniedzamo mērķi.

Tomēr tas, vai tiek piemērots pozitīvais vai negatīvais samērigums, atkarīgs gan no tiesību sistēmas, gan no tā piemērošanas jomas. Visvairāk pozitīvais samērigums tiek piemērots gadījumos, kad tiek skartas pamattiesības un brīvības. Tomēr nevienā sistēmā nav pieņemts pilnīgs pozitīvā samēriguma modelis, jo tas pārāk apgrūtinātu valsts pārvaldes rīcības brīvību. Tālab vairumā valstu, it īpaši, ja jautājums ir vairāk politisks vai tehnisks, administratīvais akts tiek atcelts tikai tad, ja tas ir acīmredzami nesamērīgs.[347]

Samēriguma jeb proporcionalitātes princips dažādās tiesību sistēmās tiek iedzīvināts dažādi. Francijā šis princips izpaužas kā izmaksu un iegūtā labuma līdzsvarošana (franču vai.: *bilan coût-advantages*) un nepieciešamības pārbaude. Anglijā tas ietverts būtisko apsvērumu un atbilstošā mērķa ievērošanas doktrīnā. Anglijā samērīguma principu vairāk lieto negatīvā nozīmē, atsevišķos gadījumos secinot, ka attiecīgā pārvaldes darbība ir bijusi nesamērīga. Anglijā lielā mērā samēriguma princips ir saistīts ar saprātīguma principu (angļu vai.: *reasonableness*): administratīvais akts tiek uzskatīts par nesaprātīgu, ja neviena saprātīga persona nevarētu tādu pieņemt. Savukārt samēriguma apsvērumi vairāk tiek izmantoti juridiskajā argumentācijā. Atbilstoši angļu valdošajai doktrīnai līdzeklim jābūt saprātīgi samērīgam (angļu vai.: *reasonably proportionate*) ar sasniedzamo mērķi, tas nedrīkst būt acīmredzami nesamērīgs (angļu vai.: *manifest dispropotionality).* No abiem šiem izteicieniem izriet, ka pastāv pieļaujamais nesamērīgums (angļu vai.: *premissive disproportionality),* kas nodrošina sava veida imunitāti iestādes pieņemtajiem lēmumiem, ja tie nav pārāk nesamērīgi.[294]

[8] Ari ECT spriedumos atrodams gan pozitīvā, gan negatīvā samēriguma piemērošanas piemēri. Pozitīvā samēriguma piemērošanas gadījumā ECT ir norādījusi, ka ierobežojumam jābūt proporcionālam (***must be proportionate)***[295]***,*** konstatējot pārkāpumu, izmantoti ari tādi izteicieni kā "nav ievērots nepieciešamais līdzsvars" (***requisite balance has not been struck)***[296]***,*** pieteicējam ir "uzlikta nesamērīga nasta" (***bear a disproportionate burden)***[297] u.tml. Negatīvā samērīguma piemērošanas gadījumā ECT savos spriedumos ir izmantojusi gan norādes uz to, ka attiecīgā rīcība nebija ***acīmredzami nesamērīga*** gan, ka rīcība ***nav nesamērīga ar sasniedzamo mērķi.***

Piemēram, kādā lietā ECT secināja, ka arodbiedrības biedru

atlaišana no darba viņu izteicienu dēļ konkrētajā gadījumā nebija tik *acīmredzami nesamērīga,* **ka valstij būtu bijis jāiejaucas.**[298] **Kādā citā lietā ECT norādīja, ka personai uzliktais sods par tiesas aizskārumu** *nav nesamērīgs* **ar sasniedzamo mērķi (tiesas varas autoritātes nosargāšana).**[299]

[9] Līdzīga pieeja ir arī EST, kuras spriedumos gan vairāk sastopamas norādes uz negatīvo samērigumu nekā uz pozitīvo samērigumu. Tā, piemēram, EST kādā Latvijas lietā norādījusi, ka, pārbaudot sankcijas samērigumu, jāpārbauda, vai tās apmēra noteikšanas noteikumi nepārsniedz to, kas ir nepieciešams mērķu sasniegšanai.[300] Citur tā norādījusi, ka "tiesības brivi veikt saimniecisku darbību var tikt ierobežotas ar noteikumu, ka ierobežojumi atbilst vispārējo interešu mērķim un attiecībā pret sasniedzamo mērķi nav nesamērīga un nepieņemama iejaukšanās, kas aizskartu pašu šādi garantēto tiesību būtību"[301], "valsts institūcijas nedrikst uzlikt iedzīvotājiem pienākumus, kuri pārsniedz noteiktās nepieciešamības robežas, kas izriet no publiskās intereses, lai sasniegtu mērķi", un ja "noteiktie pienākumi ir klaji neproporcionāli sasniedzamajam mērķim, līdzeklis jāanulē".[302]

110] Samēriguma principam ir svariga nozīme **visās procesa stadijās,** it īpaši informācijas iegūšanas, administratīvā akta izdošanas un atcelšanas procesā. Jebkurā gadījumā, kad iestādei piešķirta ricības brīvība, tās lēmumam un rīcībai jābūt samērīgai.

Piemēram, pirms adresātam labvēlīga administratīvā akta atcelšanas vienmēr jāpārbauda, vai tā vietā nav iespējams izmantot mazāk ierobežojošu līdzekli. Licences atņemšana ir neproporcionāla, ja vajadzīgo rezultātu iespējams sasniegt ari ar brīdinājumu. Proporcionalitātes princips ir pārkāpts ari tad, ja ar atcelšanu mērķi nemaz nevar sasniegt.

13.pants. Samērīguma princips_I

J.Briede

[11] Obligātā administratīvā akta gadījumā (65.p. pirmā daļa) samērīguma princips pirmām kārtām jāievēro tiesību normas interpretēšanas procesā, it īpaši interpretējot tiesību normu izmantojot sistēmisko un teleoloģisko metodi.

Piemēram, tiesību norma noteic, ka pabalstu izsniedz tikai tādai saimniecībai, kurai nav nodokļu parāda. Zemnieku saimniecība lūdz izsniegt pabalstu, bet iestāde, kas kompetenta pieņemt lēmumu par pabalsta izsniegšanu, secina, ka zemnieka saimniecībai ir 2 santīmu nodokļu parāds, un pabalstu atsaka. Tā kā šāds lēmums ir acīmredzami nesamērīgs, tas nevar būt tiesisks, kaut ari pēc tiesību normas gramatiskās interpretācijas varētu secināt, ka tas tāds ir.

[12] Ari EST ir noraidījusi gramatisko tiesību normu tulkojumu,

ja rezultāts ir pārāk nesamērīgs.

Piemēram, lietā *R.v. Intervention Board, ex parte E.D.&F.Man (Sugar) Ltd.* persona, lai iegūtu licenci cukura eksportam, saskaņā ar normatīvā akta prasībām bija iemaksājusi kompetentajai iestādei drošības naudu 1 670 370 mārciņu apmērā. Attiecīgais pretendents nokavēja dokumentu iesniegšanas termiņu par četrām stundām, kurās sagatavoja nepieciešamos dokumentus. Iestāde paziņoja, ka atbilstoši tiesību normām sakarā ar nokavējumu pretendents zaudē tiesības saņemt atpakaļ visu iemaksāto drošības naudu. Tomēr tiesa noteica, ka automātiska visas drošības naudas atņemšana šajā gadījumā ir pārāk ierobežojoša rīcība.[303]

[13] Kā norādījusi Satversmes tiesa, samēriguma principa piemērošanas joma neaprobežojas tikai ar lietderības apsvērumu izdarīšanu **rīcības brīvības** gadījumos, bet tas jāpiemēro ari tad, ja iestādei jāizdod obligātais administratīvais akts.[304] Tomēr, ņemot vērā, ka obligātā administratīvā akta gadījumā iestādei vai tiesai izdarot lietderības apsvērumus, varētu tikt pārkāpts varas dalīšanas princips, šādiem gadījumiem būtu jābūt ierobežotiem. Viens no šādiem gadījumiem varētu būt samēriguma pārbaude tad, ja **netipiskā gadījumā**[305] ar obligāto administratīvo

aktu tiek ierobežotas personas pamattiesības. Tomēr ari tad tāda lēmuma pieņemšana, kas ir pretējs likuma normas vārdiskajam tekstam, varētu tikt attaisnota tikai tad, ja pretējā gadījumā lēmums būtu ***klaji*** nesa-

mengs.

[14] Samērigumu nav iespējams izvērtēt, vadoties tikai no objektīviem kritērijiem. **Subjektivitāte** ir viena no samēriguma principa iezīmēm. Pilnīgi iespējams, ka, lemjot par vienu un to pašu jautājumu, dažādas iestādes vai dažādi tiesneši dažādās tiesās var nonākt pie dažādiem secinājumiem.[306] Lai novērstu manipulācijas ar samēriguma principu, ir ļoti svarigi, lai apsvērumi, kas izdarīti, piemērojot samēriguma principu, tiktu atspoguļoti administratīvajā aktā vai tiesas nolēmumā (67.p. otrās daļas 6.punkts, 251.p. piektā daļa).

115] Kā rāda citu valstu pieredze, samēriguma princips bieži tiek konkretizēts tiesā. Tiesai, pārbaudot administratīvo aktu, jāpārbauda ari konfliktējošo interešu svarīgums. Jautājums par to, **cik tālu tiesa var pārbaudīt proporcionalitātes apsvērumus,** visās tiesību sistēmās ir bijis svarīgs un "jūtīgs" jautājums. Visur sākotnējā nostāja bija, ka pastāv nekontrolēta valsts pārvaldes rīcības brīvība (diskrecionārā vara). Tas saistīts ar agrāko varas dalīšanas principa izpratni un viedokli, ka tiesas galvenais uzdevums ir tiesību normu,

nevis faktu interpretācija. Savukārt proporcionalitātes (samēriguma) principa piemērošana tiesā nopietni iejaucas iestādes lēmuma pieņemšanas autonomijā.

Ari Latvijas 1921.gada 4.marta *Likumā par administratīvajām tiesām*[307] bija noteikts, ka lēmumu un rīkojumu lietderīgumu administratīvās tiesas nepārbauda. Tomēr jau šā likuma darbības laikā juridiskajā literatūrā parādījās šādas nostādnes kritika. Tiesas nevarēja izlemt jautājumu par to, vai iestādes darbība atbilst pilnvarojuma mērķim, nepārbaudot lietderības apsvērumus, jo šie jēdzieni ir cieši saistīti.[363]

[161 Tā kā samēriguma princips ir iestādes ricības brīvības izpausme, tiesai, lemjot par administratīvā akta vai faktiskās rīcības tiesiskumu, jāpārbauda ari samēriguma principa ievērošana. To pārbaudot, tiesa lemj par jautājumiem, ko likumdevējs faktiski atstājis iestādes ziņā, tāpēc samēriguma principa ievērošanu parasti pārbauda tad, kad pārbaudīti citi pārsūdzētā akta atcelšanas pamati. Kaut ari šāda prakse teorētiski nemazina šā principa vispārīgo nozīmīgumu, fakts, ka tas tiek uzskatīts par pēdējo līdzekli (latiņu vai.: ***ultimum remedium),*** samazina to gadījumu skaitu, kad administratīvais akts tiek atcelts samērīguma principa neievērošanas dēļ. Tālab daudzās tiesību sistēmās samēriguma principu "aizēno" procesuālo prasību ievērošanas pārbaude. Tādu gadījumu, kad administratīvais akts ir atcelts sakarā ar samēriguma principa neievērošanu, ir samērā maz pat tādās tiesību sistēmās, kur samēriguma tests tiek piemērots sistemātiski.[364]

[17| Tas, kā tiesa piemēro samēriguma principu, atkarīgs no pieteikuma priekšmeta - prasījuma, ar kādu pieteicējs ir vērsies tiesā. Ja pieteikums ir par nelabvēlīga administratīvā akta atcelšanu, tad, konstatējot attiecīgā pienākuma vai soda nesamērīgumu, tiesa var šo administratīvo aktu atcelt (253.p. pirmā daļa) vai izņēmuma kārtā - kad faktiskie apstākļi ir tādi, ka situācija nevar iztikt bez attiecīga tiesiskā regulējuma (nelabvēlīga administratīvā akta) - uzdot iestādei izdot jaunu, iespējams, ari nelabvēlīgu administratīvo aktu (253.p. sestā daļa). Savukārt, ja pieteikums ir par labvēlīga administratīvā akta izdošanu, tiesas iespēja piemērot samēriguma principu ir diezgan ierobežota (sk. 254.p.).

[18] Tas vien, ka samēriguma princips nav minēts lēmuma vai sprieduma tekstā, nenozīmē, ka tas nav piemērots. Samēriguma principa piemērošanas gadījumi ir identificējami pēc būtības, nevis, vienīgi raugoties uz to, vai šis termins ir lietots tieši.

Kā norādījis Senāts, procesuālās darbības neizdarīšana pati par sevi nevar pārkāpt samēriguma principu. Samēriguma princips ir pārkāpts, ja adresātam uzliktais ierobežojums ir nesamērīgs - lielāks kā iegūtais labums. Tādēļ tiesai nepietiek

aprobežoties tikai ar norādi, ka lietderības

apsvērumi nav izdarīti, bet arī jānorāda, kādā veidā šo apsvērumu neizdarīšana ir ietekmējusi administratīvo aktu pēc būtības, proti, ka konkrētajā gadījumā uzliktais sods ir nesamērīgs.[3 5]

III. Samērīguma princips būtisku ierobežojumu gadījumā

[19] Samēriguma principa ievērošanas **pakāpe** var atšķirties atkarībā gan no tiesību jomas, gan ierobežojuma smaguma. Komentējamā panta otrais teikums norāda uz to, ka būtiski personas tiesību vai tiesisko interešu ierobežojumi ir attaisnojami tikai ar nozīmīgu sabiedrības labumu.

[20] Vispirms par būtisku ierobežojumu parasti uzskata ierobežojumu, kas **skar cilvēktiesības un pamattiesības** (Eiropas Savienības ietvaros -ari pamatlīgumos noteiktās tiesības un brīvības). Jo īpaši tas attiecies uz tādām tiesībām kā personas neaizskaramība un brīvība, vārda brīvība, pulcēšanās un reliģijas brīvība Lai būtu nepieciešamība rīkoties un ierobežot cilvēktiesības, sabiedrības interešu traucējumiem ir jābūt sasniegušiem nopietnu intensitātes līmeni.[308] ECT savos spriedumos nereti ir norādījusi, ka, lai ierobežotu cilvēktiesības, jābūt īpašai sociālai vajadzībai (angļu vai.: ***pressing social need).*** Tas nozīmē, ka mērķa sasniegšanai jābūt nepieciešamai, lai aizsargātu kādu sabiedrībai nozīmīgu mērķi un to nevar sasniegt ar kādu mazāk ierobežojošu līdzekli.[309] (sk. ari

12.p. komentārus).

Piemēram, **no sprieduma lietā "Sļivenko pret Latviju"[310] izriet, ka bezvalstnieku, kurš Latvijā praktiski nodzīvojis visu savu dzīvi, var izraidīt no valsts, ja šī persona rada konkrētus draudus nacionālajai**

drošībai vai sabiedriskajai kārtībai. Citiem vārdiem, bezvalstnieka un viņa ģimenes privātās dzīves ierobežojumam ir jābūt attaisnojamam ar svarīgām sabiedrības interesēm.

[21] Otra kategorija ir lietas, kas saistītas ar soda uzlikšanu. Samērī-gums ir vislabākais līdzeklis, kā izvērtēt aizskartās sabiedrības intereses un uzlikto sodu. Turklāt jāņem vērā, ka iestādes pamatuzdevums ir kalpot sabiedrībai, un tālab iestādes pilnvaras sodīt indivīdu ir jāinterpretē pēc iespējas šauri.[369]

14.pants. Likuma prioritātes princips

Privātpersonai labvēlīgu administratīvo aktu, kas regulē tiesiskās attiecības demokrātiskai sabiedrībai un valsts iekārtai būtiski svarigā jautājumā (vārda un preses brīvība, domas, apziņas un reliģiskās pārliecības brīvība, pulcēšanās un biedrošanās brīvība, kā ari politiskā

sistēma), iestāde var izdot uz Satversmes vai likuma pamata.

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar 2004.gada 15 janvāra likumu)

Saturs

I. Vispārīgas piezīmes

II. Likuma prioritātes principa funkcija kontekstā ar tiesiskuma (7.p.) un likuma atrunas principu (11 .p.)

III. Likuma prioritātes princips citās valstīs

IV. Regulējums

V. Demokrātiskai sabiedrībai un valsts iekārtai būtiski svarīgs jautājums

1. Demokrātiska sabiedrība un valsts iekārta

2. Būtiski svarīgs jautājums

a. Ģenerālklauzula

b. Garīgās brīvības

c. Valsts iekārta

VI. Satversmes vai likuma pamats

I. Vispārīgas piezīmes

[1] Literatūra: ***Hans Peter Bull, Veith Mehde.*** Allgemeines Verwaltungsrecht mit Verwaltungslehre. 7. Aufl. - Heidelberg: C.F.Müller Verlag, 2009, S. 76-97; ***Christoph Müller.*** Die drei Gewalten: Legitimation der Gewaltengliederung in Verfassungsstaat, Europäischer Integration und Intemationalisierung. - Weilerswist: Velbrück 2008.

[2] Komentējamā panta **mērķis** ir ierobežot izpildvaras tiesības izdot privātpersonai labvēlīgu administratīvo aktu sabiedrībai un valsts iekārtai būtiski svarigā jautājumā.

[3] Komentējamais pants ***analogi*** piemērojams ari attiecībās uz iestādes **apzināto faktisko rīcību** un uz valsts slēgtu **līgumu** (gan publiski tiesisku, gan privāttiesisku līgumu). Ja iestāde administratīvā akta vietā izvēlas citu rīcības veidu, tas neatbrīvo to no komentējamā pantā noteiktā ierobežojuma. Komentējamais pants attiecas ari uz maksājumiem (apzinātu faktisku rīcību) vai līgumu par iestādes uzdevumu

deleģēšanu, ja pārējie apstākļi ir tādi paši kā tad, ja iestāde butu izdevusi administratīvo aktu.

[I. Likuma prioritātes principa funkcija kontekstā ar tiesiskuma (7.p.) un likuma atrunas principu (ll.p.)

[4] Komentējamā panta **funkcija** kļūst skaidra tikai kontekstā ar tiesiskuma principu (7.p.) un likuma atrunas principu (1 l.p.).

[5] **Tiesiskuma principam** (7.p.) ir divi aspekti **-** ***procesuāltiesiskais*** aspekts, kas noteic, ka iestāde drīkst rīkoties tikai

savas kompetences ietvaros, un ***materiāltiesiskais*** aspekts, kas noteic, ka iestādes rīcībai jāatbilst tiesību normām pēc būtības. Kamēr procesuāltiesiskais aspekts prasa, lai iestādes kompetence būtu **pozitīvi** noteikta ar normatīvu aktu, tikmēr materiāltiesiskajā aspektā ir pietiekoši, ja iestādes rīcība **nav pretrunā** ar tiesību normām, t.i., ar normatīvajiem aktiem vai vispārējiem tiesību principiem.

Jākonstatē, ka dažkārt šie abi tiesiskuma principa aspekti netiek pietiekoši izšķirti, un tiesiskuma princips tiek nediferencēti izprasts kā *"totāla" jeb vispārēja likuma atruna,* kas ne vien procesuāltiesiskajā, bet arī *materiāltiesiskajā* aspektā prasītu, ka iestāde drīkst rīkoties tikai tad, ja tā savai rīcībai var atrast pozitīvu pamatojumu normatīvos aktos. Tomēr tas nav pareizi. Tas nozīmētu, ka likumā vai citos normatīvajos aktos *neparedzētos* gadījumos iestāde nedrīkstētu rīkoties, kaut gan to prasītu saprātīga situācijas analīze. Valsts pārvalde tādā gadījumā kļūtu pārāk formālistiska un noteiktos gadījumos nespētu adekvāti rīkoties. Tādēļ doma par "totālu" likuma atrunu ir jānoraida. "Totāla" likuma atruna attiecībā uz tiesiskuma principa materiāltiesisko aspektu Latvijā nepastāv. Turpretī strikta prasība pēc pozitīvas normatīvas bāzes attiecībā uz tiesiskuma principa procesuāltiesisko aspektu, t.i., prasība pēc tā, ka iestāde darbojas tikai savas kompetentas ietvaros, ir nepieciešama, jo citādi valsts pārvaldes darbība varētu kļūt haotiska un līdz ari to ari tiesiskuma principa materiāltiesiskais aspekts varētu tikt apdraudēts.

161 No otras puses, ja tiesiskuma principa materiāltiesisko aspektu norobežotu tikai negatīvi, tad iestāde savas kompetences ietvaros drīkstētu darit visu, kas nav pretrunā ar normatīviem aktiem, un valsts pārvaldei būtu pārāk liela rīcības brīvība. Tas gan nebūtu pretrunā ar Satversmes 1 pantā ietverto **tiesiskas valsts virsprincipu** (kurš ir pamatā VPIekL

10.panta pirmajā daļā ietvertajam ***pārvaldes*** tiesiskuma principam, kurš savukārt administratīvajā procesā izpaužas kā APL 7.pantā ietvertais administratīvā procesa tiesiskuma princips), bet nebūtu attaisnojams no **demokrātijas virsprincipa** viedokļa, kas balstās uz sabiedrības pašpār-valdības ideju - parlamentārā demokrātijā pilsoņi ievēl parlamentu, parlaments dod uzticību valdībai, valdībai padotā valsts pārvalde dod rīkojumus (administratīvus aktus) privātpersonām.

[7] Tādēļ 7.pantu vispirms papildina 11.pantā ietvertais **likuma atrunas princips,** kas noteic, ka privātpersonai **nelabvēlīgu** administratīvu aktu var izdot tikai uz Satversmes, likuma vai starptautiskas normas pamata, bet uz zemāku normatīvu aktu pamata tikai tad, ja tie balstās uz Satversmes, likuma vai starptautiskas

normas pilnvarojuma. Privātpersonai nelabvēlīgi administratīvi akti līdz ar to paši par sevi ir uzskatāmi par tik būtiskiem, ka valsts pārvalde tos nevar izdot pati uz savas iniciatīvas pamata, bet šeit nepieciešams likumdevēja pilnvarojums. Šāda valsts pārvaldes saistība ar likumdevēja pilnvarojumu ir demokrātijas virsprincipā ietvertā pilsoņu pašnoteikšanās idejas konkretizācija -pilsoņi paši noteic, kad viņi pakļausies savu tiesību un interešu ierobežojumiem.

[8] Tomēr ari ar likuma atrunas principu vēl nepietiek, lai nodrošinātu likumdevēja prioritāti visos būtiskos jautājumos. Ari ar privātpersonai **labvēlīgiem** administratīviem aktiem valsts pārvalde var būtiski ietekmēt sabiedrību vai valsts iekārtu (piemēram, reģistrējot kādu reliģisku organizāciju vai politisku partiju, izdodot būvatļauju kādam videi bīstamam projektam). Tādēļ tiesiskuma principu un likuma atrunas principu **papildina** komentējamā pantā ietvertais prioritātes princips, kas noteic, ka ari tad, ja valsts pārvalde izdod privātpersonai labvēlīgu administratīvo aktu, tam tomēr nepieciešams Satversmes vai likuma pilnvarojums, ja tas regulē tiesiskās attiecības demokrātiskai sabiedrībai un valsts iekārtai būtiski **svarīgā** jautājumā.

[9] Tādējādi "totālas" likuma atrunas vietā tiesiskuma princips, likuma atrunas princips un likuma prioritātes princips veido vienotu **saskaņotu sistēmu,** kas precizē likumdevēja varas un izpildvaras attiecības.

No vienas puses, tā nodrošina likumdevēja prioritāti visos jautājumos, ko likumdevējs neatkarīgi no to svarīguma politiski vēlas regulēt (tiesiskuma princips), kā ari visos objektīvi svarīgos jautājumos (likuma atrunas princips attiecībā uz ***nelabvēlīgiem*** administratīviem aktiem un likuma prioritātes princips attiecībā uz tādiem ***labvēlīgiem*** administratīviem aktiem, kas regulē tiesiskās attiecības demokrātiskai sabiedrībai un valsts iekārtai būtiski svarīgā jautājumā).

No otras puses, šī triju principu saskaņotā sistēma atstāj valsts pārvaldei demokrātiskā valsts iekārtā pietiekošu rīcības brīvību, lai tā varētu adekvāti tīkoties likumdevēja neparedzētos gadījumos - tātad valsts pārvaldei šādos gadījumos paliek autonomas tiesības izdot privātpersonai labvēlīgus administratīvos aktus - taču tikai tādus, kas neregulē tiesiskās attiecības demokrātiskai sabiedrībai un valsts iekārtai būtiski svarīgā jautājumā.

110] Šī 7., 11. un komentējamā pantā veidotā saskaņotā sistēma konkretizē un īsteno administratīvā procesa kontekstā Satversmes tiesas judikatūrā attīstīto **"būtiskuma teoriju",** saskaņā ar kuru ***būtiskākie*** valsts un sabiedrības dzīves jautājumi, ievērojot Satversmē noteikto kārtību, ir jāizlemj pašam ***likumdevējam[10]*** Tā izriet no Satversmes

1.pantā ietvertā varas dalīšanas principa un parlamentāro demokrātiju raksturojošas iezīmes, ka parlamentārajā demokrātijā parlamentam ir augstāka demokrātiskās leģitimitātes pakāpe kā valdībai. No tā izriet parlamenta prasība ekskluzīvi lemt par visiem svarīgiem un nozīmīgiem valsts un sabiedrības dzīves jautājumiem.[311]

111] Tomēr arī izpildvarai **atlikusī rīcības brīvība,** ko tai atstājusi iepriekš minēto triju principu "saspēle", nebūt nenozīmē, ka izpildvara šīs rīcības brīvības ietvaros var rīkoties tiesībbrīvā telpā. Lemjot par privātpersonai labvēlīga administratīvā akta izdošanu un tā saturu (tātad par brīvo administratīvo aktu 65 .panta ceturtās daļas izpratnē), iestādei jāievēro **vispārējie tiesību principi** un jārīkojas saskaņā ar tiem.[312] Gan attiecībā uz šāda administratīva akta izdošanu vai neizdošanu, gan attiecībā uz tā saturu no šiem principiem var ari izrietēt pienākums to izdot vai neizdot, vai izdot ar noteiktu saturu.

Piemēram, ja Imigrācijas likumā[313] nebūtu īpaši paredzēts, ka izņēmuma gadījumā iestāde var izdot uzturēšanās atļauju svarigu humānu iemeslu dēļ, tad iestāde tomēr būtu tiesīga to darīt, ja tā, izdarot pareizus apsvērumus saskaņā ar vispārējiem tiesību principiem, būtu nonākusi pie secinājuma, ka šī atļauja būtu adekvāts konkrētā gadījuma risinājums, jo šis jautājums nav regulēts ar normatīvu aktu, tas nav nelabvēlīgs administratīvs akts un tas neregulē tiesiskās attiecības demokrātiskai sabiedrībai un valsts iekārtai būtiski svarigā jautājumā. Tātad princips, ka publisko tiesību subjekts *drīkst tikai to, kas tam atļauts* (atšķirībā no privātpersonas, kura *drīkst visu, kas nav aizliegts)* ir jāsaprot tā, ka šo atļauju var dot, ne tikai pamatojoties uz valsts izdotiem *normatīvajiem aktiem,* bet īpašos gadījumos ari uz *vispārējiem tiesību principiem.* Pie tam izņēmuma kārtā vispārējie tiesību principi var atļaut un pat uzlikt valsts pārvaldei pienākumu darit to, ko likuma norma *expressis verbis* aizliedz.[314]

III. Likuma prioritātes princips citās valstīs

[12] Tiesiskas valsts virsprincips un no tā atvasinātie (valsts pārvaldes) tiesiskuma princips, likuma atrunas princips un likuma prioritātes princips ir centrāli vispārēji tiesību principi ari citās valstīs. Tie uzskatāmi par kopējiem visām Eiropas demokrātiskām un tiesiskām valstīm.[315]

Daļēji tie ir pozitivēti konstitūcijās, bieži an likumos - vai nu vispārējā veidā, vai arī attiecībā uz konkrētām jomām.

[13] Gatavojot komentējamā panta formulējumu, tika ņemta vērā šo principu dogmatika ***Vācijas*** tiesību sistēmā. Tomēr jāievēro,

ka šo principu nosaukumi, saturs un dogmatiskās konstrukcijas katrā valstī ir citādas. Piemēram, Spānijā likuma atrunas un likuma prioritātes principu nosaukumi ir tieši pretēji kā Latvijā. Šo principu saturs un savstarpējais norobežojums Latvijas tiesību sistēmā atšķiras aiī no Vācijas.

[14] Salīdzinot ar **Vācijas**[316] valsts un administratīvajām tiesībām, tiesiskuma princips, likuma atrunas un likuma prioritātes princips attiecībā uz valsts pārvaldes atlikušo rfcības brīvību noved pie tā paša rezultāta, taču to saturs ir nedaudz citādāk sadalīts. Valsts darbības ***tiesiskuma*** princips ir tieši noteikts Vācijas 1949.gada ***Pamatlikuma*** 20.panta trešajā daļā ***izpildvara .. ir saistīta ar likumu un tiesībām.").*** Likuma prioritātes princips (vāc. - ***Gesetzesvorrang)*** vācu tiesībās nozīmē, ka valsts pārvalde ir saistīta ar likumu, t.i., tā nevar darboties pretrunā ar likumu materiālā nozīmē. Tātad likuma prioritātes princips faktiski ir konstitūcijas 20.panta trešās daļas tiesiskuma principa centrālais elements. Savukārt likuma atrunas princips (vāc. - ***Gesetzesvorbehalt*)** administratīvo tiesību kontekstā noteic, ka visiem "būtiskiem" valsts pārvaldes lēmumiem jābūt leģitimētiem ar formālu likumu, pie tam būtiski ir vispirms jau adresātam nelabvēlīgi lēmumi, bet adresātam labvēlīgi lēmumi tad, ja tie skar "būtiskas" valsts un sabiedrības intereses. Laika gaitā Federālā konstitucionālā tiesa ir konkretizējusi šo principu attiecībā uz noteiktām situācijām. Gatavojot komentējamā pantu formulējumu, ***šī judikatūra tika ņemta vērā*** un daļēji pozitivēta komentējamā pantā. Jāatzīmē, ka Vācijā tāpat kā Latvijā nepastāv "totālā" likuma atrunas sistēma (par to gan tika diskutēts 1949.gadā, gatavojot konstitūcijas projektu, bet atmesta, jo tā var novest pie situācijas, ka valsts pārvalde nevar rīkoties, kaut gan tas konkrētajā gadījumā būtu lietderīgi un saprātīgi).

[15] Francijā valsts darbības tiesiskuma princips ***(principe de legalitē)*** ir vispārējs tiesību princips.[317] Izpildvara ir saistīta ar to. Taču Francijas 1958.gada konstitūcijas 34.pants izsmeļoši uzskaita jomas, kurās parlaments var izdot likumus. Visu pārējo jomu regulēšana saskaņā 37.pantu ietilpst valdības kompetencē. Līdz ar to likuma atrunas un likuma prioritātes principi tur darbojas galvenokārt kā šo konstitūcijas noteikumu interpretācijas principi. Tādēļ to nozīme Francijas valststie-sībās nav tik centrāla kā Latvijas vai Vācijas valststiesībās.

[16] Itālijā[318]**,** kur attiecībā uz valsts pārvaldes darbību arī nepastāv "totālā" likuma atruna, tiesiskuma princips (***supremazia***), likuma atrunas princips (***riserva di legge)*** un likuma prioritātes princips ***(preferenza della legge)*** darbojas līdzīgi kā Latvijā un Vācijā.

[17] Ari **Spānijā**[319] nepastāv "totāla" likuma atruna. Likuma atrunas principu (***reserva de la ley)*** satur 1978.gada konstitūcijas 97.

un 103 .pants, bet tiesiskas valsts principu (kurā ietverts tiesiskuma princips) -

2.pants. Savukārt likuma prioritātes princips ***(supremacia de la ley)*** kā vispārējs tiesību princips tiek atvasināts no tiesiskas valsts principa.[320] Tomēr likuma prioritātes princips netiek interpretēts tik tālejoši kā Latvijā un Vācijā, un līdz ar to tur iestādei ir plašākas tiesības bez likuma pilnvarojuma izdot privātpersonai labvēlīgu administratīvu aktu.

IV. Regulējums

[18] Likuma prioritātes princips iedarbojas tad, ja iestādes izdodamais administratīvais akts regulē tiesiskās attiecības demokrātiskai sabiedrībai un valsts iekārtai būtiski svarīgā jautājumā.

[19] Tiesiskās attiecības tiek **regulētas** tad, ja tās tiek nodibinātas, grozītas, konstatētas vai izbeigtas. Tā ir viena no administratīvā akta pazīmēm **(l.p.** trešā daļa). Attiecībā uz faktisko rīcību šis princips analogi ir piemērojams tikai tad, ja tā rada būtiskas faktiskās sekas (piemēram, skaidrās naudas iedošana[321] privātpersonai).

V. **Demokrātiskai sabiedrībai un valsts iekārtai būtiski svarīgs jautājums**

[20] Vai kāds jautājums ir vai nav ***būtisks,*** nav iespējams noskaidrot abstrakti, bet gan tikai attiecībā uz ***konkrētu*** sabiedrības un valsts iekārtas tipu - un proti, "**demokrātisku**" sabiedrības un valsts iekārtu (kāds jautājums var būt būtisks demokrātiskā sabiedrībā un valsts iekārtā un nebūt būtisks, piemēram, autoritārā vai totalitārā sabiedrības un valsts iekārtā, vai otrādi).

1. Demokrātiska sabiedrība un valsts iekārta

[21] Īpašības vārds "demokrātiska" attiecas gan uz sabiedrību, gan uz valsts iekārtu. Pamatā tam ir doma, ka primārā cilvēku kopuma forma ir **sabiedrība.** Sabiedrība ir organizēta īpašā pārvaldības sistēmā -valstī.[322] Savukārt valstij ir specifiska - demokrātiska - iekārta. **Valsts iekārta** ir Satversmes noteiktā valsts un sabiedrības ***institucionālā sistēma*** un ***sabiedrības pamatvērtības.***

[22] Jēdziens "**demokrātiska sabiedrība un valsts iekārta**" komentējamā pantā ir interpretējams kontekstā ar **Satversmes 1.panta** ģenerāl-klauzulu ***"demokrātiska .. republika".*** Abos priekšrakstos tas izprotams vienādi. Tas ietver ***demokrātijas*** (šaurākā nozīmē), ***tiesiskas valsts, sociāli atbildīgas valsts*** un ***nacionālas valsts virsprincipus,*** kas attīstīti un tuvāk izskaidroti Satversmes tiesas judikatūrā un zinātniskajā literatūrā. Šis jēdziens ir dinamisks un pakāpeniski attīstās laika gaitā. Satversmes 1.pantā ietvertie Latvijas

demokrātijas virsprincipi ***atspoguļojas*** arī citās Satversmes normās un daudzos likumos, taču neaprobežojas ar to un ***darbojas jebkurā situācijā -*** gan normatīvi regulētā, gan neregulētā - kas ietilpst to satura tvērumā.

[23] Komentējamā pantā jēdziena "demokrātiska sabiedrība un valsts iekārta" saturs ir identisks ar 2.panta 1.punktā ietvertā likuma pamatmērķa, nodrošināt "demokrātiskas, tiesiskas valsts pamatprincipu" ievērošanu, saturu. Tādēļ komentāru par to sk. pie 2.panta, 7.^41 .iedaļa.

2. Būtiski svarīgs jautājums

a. Ģenerālklauzula

[24] "Demokrātiskai sabiedrībai un valsts iekārtai **būtiski svarīgs jautājums**" ir ģenerālklauzula, kuras saturs noskaidrojams vērtēšanas ceļā. Pamats šim vērtējumam ir Satversmes tiesas attīstītā ***"būtiskuma teorija" (sk.*** iepriekš 10.iedaļu).

[25] Komentējamais pants dod šim vērtējumam divus pieturas punktus - ***pirmkārt,*** norāda uz sabiedrības un valsts iekārtas specifiski demokrātisko (Satversmes 1 .panta izpratnē) raksturu, un, ***otrkārt,*** komentējamais pants sniedz to **jomu piemērus** - vārda un preses brīvība, domas, apziņas un reliģiskās pārliecības brīvība, pulcēšanās un biedrošanās brīvība, kā arī politiskā sistēma - kuras pašas par sevi ir tik nozīmīgas, ka to regulēšana ar administratīvu aktu jau ***prezumē,*** ka runa ir par demokrātiskai sabiedrībai un valsts iekārtai būtisku jautājumu.

[26] Šis piemēru uzskaitījums ***nav izsmeļošs.*** Taču tas norāda, ka citām jomām arī jābūt **tikpat nozīmīgām** demokrātiskai sabiedrībai un valsts iekārtai kā komentējamā pantā minētajām. Tādas varētu būt, piemēram, jautājumi, kas attiecas uz neaizskaramo Satversmes kodolu, [323] valsts ekonomika vai vides un dabas aizsardzība.

[27] Vienlaikus jāievēro, ka tas, ka privātpersonai labvēlīgais administratīvais akts regulē jautājumu, kas ietilpst kādā no komentējamā pantā minētajām jomām, vēl ***automātiski nenozīmē,*** ka regulēšanas priekšmets uzskatāms par "būtisku" komentējama panta izpratnē. Tas noskaidrojams konkrētā gadījumā, ņemot vērā visus nozīmīgos apstākļus un kontekstu.

b. Garīgās brīvības

[28] Komentējamā pantā minēto piemēru pirmā daļa attiecas uz Satversmē noteiktajām **cilvēktiesībām,** kas vispirms garantē cilvēka tiesības veidot savus uzskatus (domas, apziņas un reliģiskās pārliecības brivība), tad garantē savu uzskatu paušanu un citu cilvēku uzskatu saņemšanu (vārda un preses brivība), un beidzot, garantē cilvēku kopdarbību, kas balstās uz kopējiem uzskatiem (pulcēšanās un biedrošanās brivība). Tātad te ir runa par cilvēktiesībām, kas visā apjomā garantē cilvēka garigo brīvību - uzskatu veidošanos, apmaiņu

un sadarbošanos ar citiem cilvēkiem.

|29| Šīs cilvēktiesības var **ierobežot** saskaņā ar Satversmes 116.pantu un tam atbilstošo APL 11.panta likumu atrunas principu. Savukārt privātpersonai ***labvēlīgs*** administratīvs akts tās neierobežo, bet veicina. Tomēr noteiktos apstākļos ari vienai privātpersonai (tās uzskatam) labvēlīgs administratīvs akts var radīt nelabvēlīgas sekas - gan tiesiskas, bet jo sevišķi faktiskas - citām, konkurējošām privātpersonām (to uzskatiem).

|30] Garigo brīvību kontekstā tas var nozīmēt, ka, piemēram, kāda noteikta politiska uzskata atbalstīšana, piemēram, finansiāls atbalsts vienai politiskai partijai, var nozīmēt nelabvēlīgas sekas citām, konkurējošām politiskām partijām. Minot šo būtisko jautājumu grupu, likumdevējs komentējamā pantā ir gribējis novērst situāciju, kad izpildvara ar saviem līdzekļiem, ***atbalstot vienu konkrētu uzskatu,*** vienpusīgi iejaucas dažādu uzskatu savstarpējā mijiedarbībā un konkurencē.

131] No tā izriet, ka jēdziens "būtisks" garīgās brīvības kontekstā ir orientēts uz mērķi ***novērst šādu izpildvaras vienpusēju ietekmi.*** Tādēļ tādā situācijā, kur pastāv šāds risks, šis jautājums ir uzskatāms par "būtisku" komentējamā pantā izpratnē. Tad to var regulēt tikai likumdevējs, bet ne izpildvara.

Piemēram, partiju finansēšanu saskaņā ar komentējamo pantu tādēļ var regulēt tikai ar likumu. Pašvaldība nevar piedāvāt vienai partijai tai piederoša kultūras nama izmantošanu priekšvēlēšanu kampaņas pasākumam par zemāku cenu kā citai partijai.

[32] Turpretim citās situācijas, kur šāds izpildvaras vienpusējas iejaukšanās risks par labu kādam noteiktam uzskatam nepastāv, šis jautājums nav uzskatāms par "būtisku" komentējamā panta izpratnē, un izpildvara to var regulēt bez īpaša likuma pilnvarojuma. Šāds risks nepastāv tad, ja izpildvaras atbalsts veicina dažādus konkurējošas idejas un uzskatus vai arī veicina tās idejas un uzskatus, kas saskaņā ar Satversmi veido valsts idejiskos pamatus (piemēram, pasākumi demokrātiskai izglītībai, vēstures apzināšanai, valsts konstitucionālo pamatu nostiprināšanai u.tml.).

[33] No tā izriet, ka izpildvara uz savas iniciatīvas pamata var piešķirt tādu finansiālu atbalstu, kura var izmantot ***dažādas,*** savstarpēji konkurējošas politiskas partijas, sabiedriskas vai reliģiskas organizācijas vai indivīdi. Tas attiecas arī uz gadījumu, kad šo atbalstu ***faktiski izmanto*** tikai viena uzskata pārstāvji, ja tāda pati iespēja pastāv ari citiem. Ar to izpildvara neiejaucas ideju un uzskatu konkurencē, bet ***veicina sabiedrības idejisko attīstību un diskusiju kā tādu,*** kas ir viens no demokrātiskas valsts darbības pieļaujamiem un nepieciešamiem mērķiem.

Piemēram, pašvaldība var noteikt, ka visām politiskām partijām -ievērojot vienlīdzības principu - tiek piešķirta noteikta summa, lai tās var rīkot sarīkojumus nolūkā iepazīstināt vēlētājus ar savu programmu.

[34[Tāpat izpildvara var piešķirt atbalstu pasākumiem, kas veicina ***valsts konstitucionālajos pamatos***[324] ***ietvertās idejiskās nostādnes.***

Piemēram, tā var atbalstīt politiskās izglītības programmas pieaugušajiem, kas skaidro un - protams, ari kritiski - diskutē par demokrātijas, tiesiskas valsts, sociāli atbildīgas valsts, nacionālas valsts idejām, pēta un skaidro vēsturi, u.tml. Pie tam jāņem vērā, ka valsts konstitucionālo pamatu skaidrošana un nostiprināšana ir valsts pienākums. Turpretim tā nevar uz savas iniciatīvas pamata atbalstīt tādus pasākumus, kas, piemēram, nepārprotami ir vērsti pret Latvijas valsts neatkarību, atbalsta totalitāras, autoritāras, divkopienu valsts idejas, sludina neiecietību vai citas tamlīdzīgas idejas, kas ir pretrunā ar valsts konstitucionālajos pamatos ietvertajām sabiedrībai un valstij svarīgākajām sabiedriski politiskajām pamatnostādnēm.

[35] No komentējamā panta viedokļa problēmas nerada ari jebkāds ***kultūras, vēstures mantojuma, nacionālo tradīciju, valsts valodas, izglītības, zinātnes*** pasākumu atbalsts. Tas ir valsts uzdevums. Tas attiecas arī uz gadījumu, kad tādā veidā tiek pastarpināti atbalstīts kāds noteikts idejiskais virziens.

Piemēram, izpildvara pēc savas iniciatīvas var piešķirt līdzekļus noteiktas baznīcas, Latviešu biedribas nama vai Modernās mākslas muzeja būvniecībai vai remontam. Komentējamais pants neliedz izpildvarai pēc savas iniciatīvas atbalstīt ari kādus baznīcas svētkus, dziesmu svētkus vai citus kultūras projektus, vēstures pētniecību vai tamlīdzīgus pasākumus, ari ja tiem pamatā ir noteiktas idejas un uzskati.

Komentējamā panta jēga, nosakot likuma prioritāti garigās brīvības jomā, ir tikai nepieļaut izpildvaras tiešu iejaukšanos bez likuma pilnvaras situācijās, kur ideju un uzskatu konkurence ir tieši vērsta uz konkurenci par politisko varu, bet nevis aizliegt tai atbalstīt jebkādas garigas izpausmes. Tieši otrādi, valstij tās ir jāveicina.

[36] ***Preses (un citu plašsaziņas līdzekļu) atbalsts*** bez likuma pilnvarojuma principā ir pieļaujams, ņemot vērā, ka brīva prese ir demokrātiskā sabiedrībā nepieciešama institūcija, bez kuras demokrātija nevar funkcionēt. Tādēļ situācijā, kad ***brīva prese*** un ***preses plurālisms*** var būt apdraudēts, piemēram, ja lielākā daļa preses nonāk viena vai dažu īpašnieku rokās vai ja tirgus nenodrošina pietiekoši plašu preses izdevumu klāstu, valstij ir pienākums ar adekvātiem pasākumiem nodrošināt, lai sabiedrībai būtu pieejama

prese un citi mediji, kurā atspoguļoti dažādi viedokļi. Tādēļ šiem atbalsta pasākumiem jābūt tādiem, kas vērsti uz preses brīvības un plurālisma nodrošināšanu, nevis noteikta idejiska virziena privileģēšanu. Tas nozīmē, ka preses atbalstam jābūt pieejamam vai nu visiem attiecīgiem preses izdevumiem, vai ari specifiski finansiālā ziņā vājākajiem izdevumiem, lai tie varētu turpinātu eksistēt un tādējādi nodrošinātu preses izdevuma pluralitāti.

Piemēram, ja noteiktā reģionā ir divi reģionāli laikraksti, un viens no tiem finansiālu iemeslu dēļ varētu pārtraukt eksistēt, pašvaldība var piešķirt tam finansiālu palīdzību.

c. Valsts iekārta

[37] Komentējamais pants min arī "**valsts iekārtu**" kā jomu, kurā tiek prezumēts, ka labvēlīgs administratīvs akts varētu to ietekmēt. Šīs prezumpcijas jēga ir rezervēt šo jomu **likumdevējam.**

[38] No tā izriet, ka "valsts iekārta" var tikt skarta tikai tad, ja ar izpildvaras ricību **pastāvošā** valsts iekārta var tikt **grozīta, modificēta.** Valsts iekārta - saskaņā ar "būtiskuma teoriju" (sk. iepriekš 10.iedaļu) ***a priori*** ir tik būtiska, ka par to var lemt tikai likumdevējs. Tātad šeit pietiek konstatēt, ka attiecīgais izpildvaras regulējums ietekmē valsts iekārtu -tādā gadījumā tas jau ir "būtiski svarīga jautājuma regulējums" komentējamā panta izpratnē.

[39] Tā kā valsts un sabiedrības ***institucionālā sistēma*** jau gandriz pilnīgi ir noregulēta Satversmē un likumos, tad situācijas, ka tā varētu tikt ietekmēta ar labvēlīgu administratīvu aktu, kas jau pats par sevi nebūtu pretrunā ar Satversmi un konkrētu likumu, ir grūti iedomājamas.

Teorētiski iespējamākas ir situācijas, ka tādā veidā varētu tikt skartas valsts iekārtas jēdzienā ietilpstošās *pamatvērtības,* kas ietvertas valsts konstitucionālajos pamatos - piemēram, pašvaldība dod atļauju demonstrācijai, kas nepieļaujamā veidā vēršas pret kādu minoritāti, vai dod atļauju kādai biedrībai uzstādīt slavinošu pieminekli Latvijas okupācijai.

VI. Satversmes vai likuma pamats

[40] Ja privātpersonai labvēlīgs administratīvs akts regulē demokrātiskai sabiedrībai vai valsts iekārtai būtiski svarīgu jautājumu, tad iestāde to var izdot tikai uz Satversmes vai likuma pamata. Tas nozīmē, ka šādā gadījumā administratīvajam aktam nepieciešams pozitīvs **pilnvarojums *Satversmē*** vai formālā **likumā.**

[41] Administratīvais akts var balstīties arī uz zemāka juridiska spēka normatīvā akta **- *Ministru kabineta noteikumu*** vai ***pašvaldību saistošo noteikumu normas,*** taču tādā gadījumā šai normai jābūt izdotai uz attiecīga Satversmes vai likuma pilnvarojuma pamata. Tātad pilnvarojuma ķēdei jebkurā gadījumā jāsniedzas no administratīvā akta līdz Satversmei vai likumam.

[42] Vai šāds pozitīvs pilnvarojums pastāv, ir noskaidrojams, pielietojot parastās tiesību normu interpretācijas metodes (17.p.). Ja šāda pilnvarojuma nav, tad attiecīgais administratīvais akts ir ***prettiesisks.*** Tikai izņēmuma kārtā šāds pilnvarojums var balstīties uz vispārējiem tiesību principiem (sk. iepriekš šī komentāra 11.iedaļu).

14.[1] pants. Procesuālā taisnīguma princips

Iestāde un tiesa, pieņemot lēmumus, ievēro objektivitāti un dod procesa dalībniekiem pienācīgu iespēju izteikt savu viedokli un iesniegt pierādījumus. Amatpersona, par kuras objektivitāti var pastāvēt pamatotas šaubas, nepiedalās lēmuma pieņemšanā.

(2004.gada 15.janvāra likuma redakcijā)

Saturs

I. Vispārīgās piezīmes
II. Tiesības būt uzklausītam un iesniegt pierādījumus
III. Objektivitātes princips
IV. Pamatojuma princips

I. Vispārīgās piezīmes

[1] Literatūra: ***Anita Ušacka.*** Dabiskā taisnīguma princips un administratīvais process. Grām.: Procesuālais taisnīgums. Latvijas Universitātes Zinātniskie Raksti / Latvijas Universitāte. Juridiskā fakultāte; U. Krastiņa redakcijā. - Rīga: Latvijas Universitāte, 1998,13 — 19.1pp.; The administration and you. A handbook. - Strasbourg: Council of Europe Publishing, 1996; ***Hans Peter Nehl.*** Principles of Administrative Procedure in EC Law. - Oxford: Hart Publishing, 1999.

[2] Panta **mērķis** ir dot vadlīnijas procesuālā taisnīguma principa izpratnei. Princips ietver divus atsevišķus, tomēr savstarpēji saistītus vispārējos tiesību principus, kas kopā veido procesuālo taisnīgumu:

1) tiesības būt uzklausītam;

2) objektivitātes principu.

[3J Procesuālā taisnīguma principu Anglijas tiesību sistēmā dēvē par **dabiskā taisnīguma principu** (angļu vai.: ***natural justice),*** im tas parasti tiek formulēts divos teikumos: 1) neviens nevar būt par tiesnesi savā lietā un 2) abām pusēm jābūt uzklausītām. Savukārt romieši to izteica šādās divās sentencēs: 1) ***nemo iudex in causa sua*** (neviens nav tiesnesis paša lietā) un 2) ***audi alteram partem*** (uzklausi otru pusi).[325]

[4] Juridiskajā literatūrā[326] izteikts viedoklis, ka procesuālā taisnīguma sastāvdaļa ir arī **pamatojuma princips** (lēmumam jābūt pamatotam ar pārbaudāmiem faktiem). Tāpēc šajos komentāros tiks aplūkots ari pamatojuma princips.

II. Tiesības būt uzklausītam un iesniegt pierādījumus

[5] Tiesības būt uzklausītam ir tiesību princips, kurš attiecas gan uz procesu iestādē, gan procesu tiesā.

[6] Tiesības būt uzklausītam ir **viens no labas pārvaldības principiem.**[327] Dalībnieku viedokļu un argumentu uzklausīšana un izvērtēšana ir būtiska lietas objektīvās izmeklēšanas sastāvdaļa. Tiesības būt uzklausītam juridiskajā literatūrā pat tiek nodēvētas par labas pārvaldes absolūto un galveno principu. Tas kalpo tam, lai nodrošinātu efektīvu, racionālu, objektīvu un taisnīgu valsts pārvaldes darbību.[328] Savukārt tiesības iesniegt pierādījumus ir tiesību būt uzklausītam sastāvdaļa, tā kā uzklausīšana nav saprotama burtiski un tā ietver ari pierādījumu pieņemšanu.

[7] Administratīvā procesa dalībnieku uzklausīšana ir viens no svarīgākajiem procesuālā taisnīguma nodrošināšanas līdzekļiem.

Kā norādīts kādā angļu administratīvo tiesību grāmatā, pirmā uzklausīšana notika Ēdenes dārzā - pat Dievs nepieņēma spriedumu bez Ādama un Ievas uzklausīšanas.[329]

[8] Dažās valstīs, piemēram, Grieķijā un Spānijā princips "tiesības būt uzklausītam" nostiprināts konstitūcijā.[330] Savā ziņā šīs tiesības var saistīt ari ar tiesībām piedalīties valsts pārvaldes darbā, tādējādi velkot paralēles starp šo principu un tiesībām, kas nostiprinātas Satversmes 101.pantā. Šīs tiesības var saistīt arī ar Satversmes 95 .panta pirmo teikumu, kas noteic, ka valsts aizsargā cilvēka godu un cieņu. Juridiskajā literatūrā šāda sasaiste tiek minēta, norādot, ka uzklausīšana ir cieņas izrādīšana pret personu administratīvajā procesā, ļaujot indivīdam kā cienīgai personai piedalīties un izteikt savu viedokli, lai ietekmētu labvēlīgāka lēmuma pieņemšanu.[331]

[9] Eiropas Padome principu "tiesības būt uzklausītam" kā pirmo principu ir iekļāvusi 1977.gada 28.septembra rezolūcijā Nr.(77)31 "Par indivīdu aizsardzību attiecībā uz valsts pārvaldes izdotajiem aktiem" ***(On the protection of the individual in relaton to the acts of administrative authorities***).[332] Tiesības būt uzklausītas minētas ari citās Eiropas Padomes rezolūcijās un rekomendācijās, piemēram, rekomendācijā Nr.(87)16 "Par administratīvo procesu, kas ietekmē lielu personu skaitu".[333]

[10] ECT tiesības būt uzklausītam lielākoties ir aplūkojusi tiesību uz taisnīgu tiesu aspektā. Tiesā šis princips primāri izpaužas kā personas tiesības piedalīties tiesas sēdē un izteikt viedokli. Tiesai, kas izskata lietu pēc būtības, vismaz vienā instancē ir jānodrošina personai tiesības uz mutvārdu procesu, ja viņa to lūdz.[334] Ja lieta tiek izskatīta rakstveida procesā, tiek ņemti vērā rakstveida iebildumi un paskaidrojumi.

(111 ECT sastopami atsevišķi spriedumi, kuros tā ir norādījusi ari

uz šo tiesību būt uzklausītam ievērošanu iestādes procesā.

Tā, piemēram, lietā *R. pret Apvienoto Karalisti*[335] ECT, skatot sūdzību par tiesību uz privāto dzīvi pārkāpumu, atņemot mātei bērnus un nododot viņus aizbildņu aprūpē, norādīja, ka kaut aiī ECK 8.pants tieši neietver procesuālās prasības, tiesa ir pilnvarota aplūkot lēmuma pieņemšanas procesu iestādē, lai noteiktu, vai tas tika veikts tādā veidā, kas bija taisnīgs un pietiekoši respektēja ar attiecīgo normu aizsargātās intereses. Procesam jābūt tādam, kas nodrošina dabisko vecāku viedokļa un interešu noskaidrošanu un ņemšanu vērā, kā ari iespēju noteiktā laikā izmantot attiecīgos tiesību aizsardzības līdzekļus.[336] Konkrētajā lietā iesniedzēji nebija pietiekoši iesaistīti lēmuma pieņemšanas procesā, lai nodrošinātu viņu tiesību aizsardzību.[337]

[12] Ieinteresēto personu un trešo personu tiesības tikt uzklausītām pirms galīgā lēmuma pieņemšanas ir pieņemts kā Eiropas Savienības tiesību pamatprincips. Tiesības būt uzklausītam ietvertas ari Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 41.pantā "Tiesības uz labu pārvaldību" un 2001.gada 6.septembri Eiropas Parlamenta apstiprinātajā Labas administratīvās prakses kodeksa[338] 16.pantā. Minētās tiesības ir noteiktas arī vairākos citos Eiropas Savienības normatīvajos aktos.[339]

[13] Atbilstoši Eiropas Savienības tiesu praksei tiesības būt uzklausītam pamatā attīstījušās kā **tiesību uz aizstāvību** (angļu vai.: ***rights of the defence,*** franču vai.: ***droit de la defence)*** sastāvdaļa, ar to saprotot tiesības celt iebildumus pret iestāžu lēmumiem, kas aizskar attiecīgo personu tiesības vai intereses.[340] Sākotnēji, kad tiesības būt uzklausītam ar pozitīvajām tiesību normām vēl nebija nostiprinātas, EST tās atvasināja kā tiesību principu, bet attiecināja tikai uz gadījumiem, kad ar lēmumu tika uzlikta "sankcija" vai "sods". Vēlāk šīs tiesības tika attiecinātas arī uz gadījumiem, kad ar lēmumu to adresāts zaudēja kādu labumu (angļu val.: ***loss of a benefit).*** Vēl vēlāk EST noteica, ka tiesību uz aizstāvību ievērošana visos procesos, kas ir ierosināti pret personu un kas var beigties ar personai nelabvēlīgu lēmumu vai ricību (angļu vai.: ***measure),*** ir savienības tiesību pamatprincips, kuram jābūt garantētam pat tad, ja nepastāv speciālās normas, kas regulē attiecīgo procesu. Tiesības būt uzklausītam tiek attiecinātas arī uz sūdzības iesniedzējiem un trešajām personām tiktāl, ciktāl tās tieši un būtiski tiek ietekmētas ar lēmumu.[341] EST savā jaunākajā praksē uzklausīšanas principu ir attīstījusi līdz tādam līmenim, ka uzskata to par labas pārvaldības absolūto principu. Uzsverot principa "tiesības būt uzklausītam" lielo nozīmīgumu, principa pārkāpšanas gadījumos tiesa ir atcēlusi administratīvo aktu, atsevišķos gadījumos pat neizvērtējot, vai šis procesuālais pārkāpums

tiešām ir ietekmējis procesa rezultātu.[342]

[14] Tiesības būt uzklausītam lielā mērā saistītas arī ar **procesuālās vienlīdzības principu** (angļu val. **- *equality of arms,*** vācu vai. -***Grundsatz der prozessualen Waffengleichheit,*** franču val. - ***le principe d'équité procédurale***), atbilstoši kuram visiem procesa dalībniekiem ir jānodrošina vienādas iespējas gan piekļūt lietas materiāliem, gan izteikt savu viedokli.

[15] Tiesības būt uzklausītam vairāk vai mazāk detalizēti ietvertas visu demokrātisko valstu administratīvā procesa likumos. Tas gan attiecas tikai uz valstīm, kurās šādi likumi ir pieņemti. Citās valstīs, piemēram, Francijā,[343] tiesības būt uzklausītam darbojas kā vispārējais tiesību princips, kurš tāpat kā Eiropas Savienības tiesībās, ir tiesību uz aizstāvību sastāvdaļa. Savukārt Lielbritānijā šis princips izriet no dabiskajām tiesībām un ir procesuālā taisnīguma sastāvdaļa jau vairākus gadsimtus.[344]

Tā, piemēram, kādā lietā 1615.gadā kādam zinātniekam tika atņemts zinātniskais grāds par nepieklājīgu uzvedību. Tiesa grādu bija atjaunojusi, pamatojoties uz to, ka atņemšana nebija paredzēta ar likumu, un pat, ja būtu, lēmums būtu nepareizs, jo pirms tam netika nodrošināta uzklausīšana.[345]

Kā minēts juridiskajā literatūrā, pēdējā laikā Lielbritānijā šīs tiesības kļuvušas par konvencionālām jeb vispārpieņemtām.[346]

[16] Tiesības būt uzklausītam attiecībā uz **iestādi** ietvertas 62.pantā (sk. šā panta komentārus). Tiesības būt uzklausītam **tiesā** ietvertas vairākos likuma C daļas pantos, jo īpaši 145.pantā, kas noteic pieteicēja un atbildētāja procesuālās tiesības, 223 .pantā, kas regulē administratīvā procesa dalībnieku paskaidrojumu došanu, kā aff 268.pantā, kas noteic tiesas pienākumu atlikt lietas izskatīšanu.

[17] Kaut ari tiesības būt uzklausītam administratīvajā procesā ir ļoti nozīmīgas, šīs tiesības tomēr **nav absolūtas** un atsevišķos gadījumos ir ierobežojamas. 62.panta otrajā daļā noteikti trīs gadījumi, kad personas viedokļa un argumentu noskaidrošana nav nepieciešama (sk. komentārus pie attiecīgā panta). Ari iepriekšminētajā Eiropas Padomes rezolūcijas Nr.(77)31 izskaidrojumā teikts, ka, ja, piemēram, ar administratīvā akta izdošanu ***nevar kavēties,*** attiecīgo personu nevajag uzklausīt. Tas pats attiecas uz citiem gadījumiem, kad pamatotu iemeslu dēļ ***nav iespējams*** vai ***ir nelietderīgi*** viņu uzklausīt. Attiecīgās personas uzklausīšana atsevišķos gadījumos var nepamatoti palēnināt administratīvo procesu, bet sabiedrības interesēs ir administratīvā procesa noritēšana atbilstoši vajadzībai.[347] Kā norādījusi EST, šādi ierobežojumi atbilst dalībvalstu kopējām konstitucionālajām tradīcijām - izņēmumi no vispārējām tiesībām tikt uzklausītam administratīvā procesa ietvaros daudzās dalībvalstīs ir pieļaujami sabiedrisko interešu, sabiedriskās kārtības

vai starptautisko attiecību uzturēšanas dēļ vai ari tad, ja pieņemamā lēmuma mērķis ir vai var tikt apdraudēts, ja tiek piešķirtas šīs tiesības.[348]

III. Objektivitātes princips

[18] Objektivitātes princips ietver divus aspektus. Pirmām kārtām objektivitātes princips nozīmē, ka iestādei, izdodot administratīvo aktu vai veicot faktisko ricību, ir jāapsver visi lietā būtiskie apstākļi un tikai tie apstākļi, kuriem ir nozīme lietā (sk. ari patvaļas aizlieguma principu -9.p.). Tas pats attiecas uz tiesu, vērtējot iestādes lēmuma vai faktiskās ricības tiesiskumu. Otrām kārtām objektivitātes princips nozīmē ari to, ka amatpersona, kura sagatavo vai pieņem administratīvo aktu vai tiesas nolēmumu, nedrīkst būt personīgi ieinteresēta tā pieņemšanā vai nepieņemšanā. Tāpat amatpersona nedrikst būt subjektīva vai aizspriedumu varā.

Dažkārt abus iepriekš minētos aspektus izdala kā atsevišķus principus -objektivitātes principu attiecinot uz pirmo aspektu, savukārt otro dēvējot par neieinteresētības principu (angļu vai. -*impartiality)*. Tomēr abi minētie aspekti ir cieši saistīti, līdz ar to nav nepieciešamības runāt par diviem atsevišķiem principiem.

[19] Principa pirmais aspekts attiecībā uz iestādi precizēts 59. un 60.pantā, kuri regulē informācijas iegūšanu un tās ierobežojumus. Attiecībā uz tiesu tas pirmām kārtām ietverts 103 .panta otrajā daļā, kas noteic, ka tiesa administratīvajā procesā, pildot savus pienākumus, pati ***(ex officio)*** objektīvi noskaidro lietas apstākļus un dod tiem juridisku vērtējumu.

[20] Prasība, ka ir jāņem vērā visi būtiskie apstākļi, ir jāievēro visu **administratīvo** aktu gadījumā, taču praksē jo īpaši tas ir svarīgi gadījumā, kad iestādei ir rīcības brivība attiecībā uz administratīvā akta izdošanu vai tā saturu. Ja vērā ņemamie apstākļi neizriet no tiesību normas, tie jānoskaidro, ievērojot mērķi, kādam iestādei ir piešķirtas pilnvaras pieņemt attiecīgo administratīvo aktu,

[21] Ja pieteikums ir par administratīvā akta atcelšanu, atzīšanu par spēkā neesošu vai atzīšanu par prettiesisku, tiesai ir jāpārbauda, vai iestāde ir ņēmusi vērā būtiskos apstākļus. Savukārt, ja pieteikums ir par labvēlīga administratīvā akta izdošanu, tiesai līdzīgi kā iestādei pašai jānoskaidro būtiskie apstākļi. It īpaši tas jādara obligātā administratīvā akta gadījumā, kad tiesa uzdod iestādei izdot noteikta satura administratīvo aktu (254.p. otrā daļa).

[22] Principa otrais aspekts - **neieinteresēfiba lietas iznākumā -**

attiecībā uz iestādi iedzīvināts 37.pantā, kurā uzskaitītas personas, kuras nevar pārstāvēt iestādi. Savukārt attiecībā uz tiesu princips iedzīvināts 116. un 117.pantā, kuros noteikti gadījumi, kad tiesnesis nav tiesīgs piedalīties lietas izskatīšanā, kā ari 180.pantā,

kurā ierobežojumi noteikti ekspertam.

[23] Eiropas labas administratīvās prakses kodeksa, kas 2001.gada

6.septembri tika apstiprināts ar Eiropas Parlamenta rezolūciju, 8.pantā noteikts:

"1. Ierēdnis ir neieinteresēts un neatkarīgs. Ierēdnis atturas no patvaļīgas rīcības, kas nāk par ļaunu sabiedrības locekļu interesēm, kā arī no priviliģējošas attieksmes, lai arī kāds būtu tās pamatojums.

2. Ierēdņa attieksmi pret saviem pienākumiem nekādā ziņā nedrīkst ietekmēt ne viņa personiskās, ne ģimenes, ne valsts intereses, ne arī uz viņu izdarīts politisks spiediens. Ierēdnis atturas no iesaistīšanās lēmuma, kurā viņš vai tuvi viņa ģimenes locekļi ir finansiāli ieinteresēti, pieņemšanā."

[24] Savukārt Eiropas Padomes administratīvā procesa rokasgrāmatā norādīts, ka valsts pārvaldes ierēdnis vai darbinieks nevar būt iesaistīts tādu administratīvo aktu izdošanā, kas skar viņa paša, viņa ģimenes, draugu vai ienaidnieku (angļu vai.: ***opponents)*** intereses, kā ari sūdzību izskatīšanā par lēmumiem, ko viņš ir izdevis, kā ari, ja pastāv citi apstākļi, kas ļauj šaubīties par viņa objektivitāti. Rokasgrāmatā ari paskaidrots, ka draugi vai ienaidnieki šā principa izpratnē ir tās personas, attiecībā uz kurām attiecīgajai amatpersonai ir pozitīva vai negatīva attieksme. Tās ir privātpersonas, ar kurām amatpersonai ir vai ir bijušas attiecības (piemēram, šķirtais laulātais).[349]

[25] Ieinteresētas amatpersonas nepiedalīšanās attiecas uz jebkuru lēmuma pieņemšanas stadiju, tostarp ari attiecībā uz lietas ierosināšanu un faktu konstatēšanu. Tas attiecas ari uz gadījumiem, kad lēmumu pieņem koleģiāla institūcija. Turklāt objektivitātes princips tiek attiecināts ne tikai uz reālajiem, bet ari šķietamajiem interešu konfliktiem - ja saprātīgam vērtētājam var pastāvēt pamatotas (tādas, kuras objektīvi un loģiski iespējams argumentēt) šaubas par amatpersonas objektivitāti, šai amatpersonai no piedalīšanās procesā sevi būtu jāatstādina. Lēmumam ne tikai jābūt objektīvam, bet tam acīmredzami un nešaubīgi tādam ari jāizskatās.[350] Lēmums nedrikst izskatīties ne pēc dāvanas, ne atriebības. Izskatot kādu lietu, Senāts konstatēja, ka Valsts ieņēmumu dienesta inspektore ir pieprasījusi uzņēmuma direktoram iesniegt pārbaudei dokumentus, veikusi pārbaudi un sastādījusi pārbaudes dokumentus neilgi pēc tam, kad minētais direktors par inspektores iespējamo interešu konfliktu bija sūdzējies Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojā. Senāts norādīja, ka šāda inspektores rīcība rada šaubas par viņas neitralitāti, ētisko normu, kā aiī tiesību normu pārkāpumu. Senāts ari norādīja uz likuma "Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu

darbībā"[351] 22.panta otro daļu, atbilstoši kurai valsts amatpersona atsakās no tās amatu pienākumu veikšanas visos gadījumos, kad ētisku apsvērumu dēļ varētu tikt apšaubīta tās darbības objektivitāte un neitralitāte. Pat, ja attiecīgā pārbaude inspektorei jau bija ieplānota iepriekš, viņai, ievērojot šo tiesību normu, vajadzēja no pārbaudes atteikties.[352]

[26] Atbilstoši APL administratīvais akts automātiski nezaudē spēku tāpēc, ka tā izdošanā piedalījusies ieinteresēta persona. Atbilstoši citu Eiropas valstu tiesu praksei gadījumā, ja administratīvo aktu ir pieņēmusi ieinteresēta persona, parasti tas tiek atzīts ***par spēkā neesošu no tā pieņemšanas brīža.***[413] Kādā spriedumā Anglijas tiesa ir norādījusi - pat iespēja vai šķietamība, ka ieinteresēta persona ir varējusi ietekmēt lēmumu, ir pietiekama, lai atņemtu lēmumam spēkā esību un to uzskatītu par spēkā neesošu. Tomēr parasti, lai administratīvo aktu atzītu par spēkā neesošu, nepietiek tikai ar "pamatotām aizdomām" (angļu vai. -***reasonable suspition),*** bet tiek prasīts, lai pierādītos "liela varbūtība" (angļu vai. - ***real likelihood),*** ka amatpersona ir bijusi subjektīva. [414] Līdzīgi veidojas ari Latvijas tiesu prakse.

[27] ECT ir norādījusi, ka objektivitātei, kas tiek prasīta no **tiesnešiem,** ir divi aspekti. Pirmkārt, tiesai ir jābūt ***subjektīvi neieinteresētai,*** tas ir, neviens tiesnesis nedrīkst būt personiski ieinteresēts vai aizspriedumains. Personīgā ***neieinteresētība tiek prezumēta,*** ja vien nav pierādījumu par pretējo. Otrkārt, tiesai ir jābūt neieinteresētai arī no ***objektīvā aspekta,*** tas ir, ir jābūt pietiekamām garantijām, lai tiktu novērstas pamatotas šaubas. Pārbaudot objektīvo aspektu, jānoskaidro, vai pastāv fakti, kas dod pamatu apšaubīt tiesneša objektivitāti. Šajā ziņā arī šķietamībai var būt zināma nozīme. Kā norāda ECT, tas ir tāpēc, ka "likme" ir sabiedrības un lietas dalībnieku uzticība, kas tiesai ir jābauda demokrātiskā sabiedrībā.[415]

Jāatzīmē, ka šajā minētajā lietā ECT pieteicējs bija sūdzējies par vairākiem faktiem, kas, pieteicējaprāt, liecināja par neobjektivitāti - kavēšanās izlemt lietu, bijušā tiesas priekšsēdētāja iejaukšanās procesā un referenta nomaiņa. ECT nekonstatēja objektivitātes pārkāpumus, norādot, ka šajos faktos nesaskata prettiesiskumu vai atkāpi no parastās

[413] *Paine F.J* **Vācijas vispārīgās administratīvās tiesības. Vācijas Administratīvā procesa likums. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002,201.-202.lpp.,** *Wade H. W.R., Forsyth C.F.* **Administrative law. Seventh edition. - Oxford: Clarendon Press, pp. 474.-475.**

[414] **Sk., piemēram:** *Wade H. W.R., Forsyth C.F.* **Administrative law. Seventh edition. -Oxford: Clarendon Press, 1994, pp.475.-484.**

[415] **Sk. ECT 2000.gada 4.aprīļa sprieduma lietā** *Academy Trading Ltd. and Others* **v.** *Greece* **(iesniegums Nr.30342/96) 43.-45.punktu. Pieejams:** *http://hudoc.echr. coe.int/*

prakses. Tiesa ari norādīja, ka fakts, ka divas tiesneša meitas strādāja pie uzņēmēja, kurš bija draugs procesā iesaistītās pretējās puses - bankas -vadītājam, nerada pamatu, lai apšaubītu objektivitāti.

[28] Aizliegumam piedalīties lēmuma pieņemšanā var būt **izņēmumi.** Viens no izņēmumiem ir gadījums, kad no tiesību normas izriet, ka tikai noteikta amatpersona var būt kompetenta attiecīgā jautājuma risināšanā.[353] Ja nav iespējams šo personu aizvietot, ir pieļaujams, ka lēmuma pieņemšanā piedalās persona, par kuras objektivitāti var būt pamatotas šaubas.

Piemēram, likumā "Par tiesu varu"[354] 57.pantā noteikts, ka rajona (pilsētas) tiesas tiesneša un apgabaltiesas tiesneša kandidatūru iecelšanai vai apstiprināšanai amatā izvirza tieslietu ministrs, pamatojoties uz tiesnešu kvalifikācijas kolēģijas atzinumu. Likums neparedz, ka šo kompetenci varētu nodot citai Tieslietu ministrijas amatpersonai vai citam ministram. Tādējādi pieļaujams, ka tieslietu ministrs kā kandidātu varētu virzīt arī savu radinieku.

[29] Tāpat likumā var skaidri tikt noteikti izņēmumi, kad amatpersona var piedalīties lēmuma pieņemšanā, kaut arī var būt šaubas par viņas objektivitāti.

Piemēram, APL 116.panta trešajā daļā tiesnesim, kas piedalījies apelācijas instances tiesā, atļauts piedalīties šīs lietas izskatīšanā Senāta Administratīvo lietu departamenta kopsēdē.

Atsevišķos gadījumos likumā var tikt noteikti izņēmumi, kad amatpersona drīkst pieņemt lēmumu arī attiecībā uz sevi.

Piemēram, likuma "Par pašvaldībām" [355] 63 .panta trešā daļa noteic, ka domes priekšsēdētāja mēnešalgu un piemaksu apmēru nosaka dome. Tātad likums skaidri deleģē domes priekšsēdētāja un citu deputātu tiesības izlemt jautājumu attiecībā uz sevi.

[30] Tāpat objektivitātes princips netiek pārkāpts gadījumā, ja amatpersona pieder ***lielai iedzīvotāju grupai*** **-** pašvaldībai, konfesijai, arodbiedrībai, civildienestam u. tml. Šādā gadījumā persona nevar piedalīties lēmuma pieņemšanā tikai tad, ja viņai pastāv ***īpaša interese.*** Tiek uzskatīts, ka valsts pārvaldes darbinieks ir spējīgs abstrahēties no savām kā grupas dalībnieka interesēm. Pretējā gadījumā valsts pārvalde nespētu funkcionēt.[356]

Piemēram, sabiedrisko pakalpojumu regulators nespētu apstiprināt elektroenerģijas realizācijas pakalpojumu tarifus, tā kā visi regulatora darbinieki ir elektroenerģijas lietotāji.

IV. Pamatojuma princips

[31] Pamatojuma pienākums saistīts ar Satversmes 92.pantu, kas noteic, ka ikviens var aizstāvēt savas tiesības un likumīgās intereses taisnīgā tiesā. Administratīvā akta pamatojums ļauj indivīdam secināt, vai viņš var apstrīdēt un pārsūdzēt šo aktu. Tālab pamatojuma princips uzskatāms arī par būtisku garantiju vispāratzītajām konstitucionālajām tiesībām uz taisnīgu tiesu.[357] Pamatojumu uzskata arī par modernas valsts pārvaldes pazīmi, kad indivīds tiek uztverts kā līdzvērtīgs partneris, nevis tikai kā pavalstnieks.[358]

[32] Pamatojuma princips lielā mērā saistīts ari ar pušu vienlīdzības principu. Administratīvā procesa dalībnieki - iestāde un indivīds -atrodas nevienlīdzīgā stāvoklī: iestādei parasti ir izņēmuma tiesības piekļūt visiem lietas materiāliem, tāpat ari ārējiem un iekšējiem normatīvajiem aktiem, kurus tā piemēro un ir pilnībā apguvusi. Citiem dalībniekiem šāda iespēja tiek dota ar pamatojuma starpniecību. Tāpēc pamatojuma principu uzskata par konstitucionālu principu.[359]

[33] Eiropas Savienībā pamatojuma princips ir nostiprināts ari Eiropas Savienības pamattiesību hartas 41.pantā tiesību uz labu pārvaldību ietvaros. Tajā noteikts, ka tiesības uz labu pārvaldību ietver ari pārvaldes pienākumu pamatot savus lēmumus.

[34] Pamatojums vispirms pilda tiesību aizsardzības funkciju. It īpaši tas attiecas uz gadījumu, kad tiesību norma piešķir iestādei ricības brīvību.[360] Otra pamatojuma funkcija ir panākt, ka administratīvais akts tiek akceptēts, jo ar pamatojuma palīdzību dalībnieks tiek pārliecināts par administratīvā akta pareizību. Tāpēc pamatojumam jāietver atbildes uz būtiskajiem dalībnieku izteiktajiem jautājumiem vai iebildumiem. Pamatojums kalpo par valsts pārvaldes taisnīguma indikatoru, kā ari kā līdzeklis pārvaldes paškontrolei un kontrolei, ko veic augstāka iestāde vai tiesa. Administratīvā akta pamatojums nodrošina akta ***ex post facto*** pārbaudes iespējamību (81. un 103.p.).

[35] Pamatojums ļauj personai saprast, ka iestāde nav rīkojusies patvaļīgi (9.p.). No administratīvā akta satura top skaidrs, vai iestāde pienācīgi ir izpildījusi objektīvās izmeklēšanas (59.p.) un procesa dalībnieku uzklausīšanas pienākumu (62.p.). Kļūdas informācijas iegūšanas stadijā atspoguļojas administratīvā akta pamatojumā. Administratīvā akta pamatojumā parādās ari tas, vai, izdodot administratīvo aktu, ir ievērots samēriguma princips (13., 66.p.). Jo īpaši samērīguma princips izpaužas ar pamatojuma principa starpniecību.[361]

[36] Pamatojuma princips iedzīvināts 67.pantā (sk. ari tā komentārus).

15.pants. Ārējo normatīvo aktu, vispārējo tiesību principu un starptautisko tiesību normu piemērošana

(1) Iestāde un tiesa administratīvajā procesā piemēro ārējos normatīvos aktus, starptautisko tiesību un Eiropas Savienības tiesību normas, kā ari vispārējos tiesību principus (4.pants).

(2) Iestāde un tiesa ievēro šādu ārējo normatīvo aktu juridiskā spēka hierarhiju:

1) Satversme;

2) likums:

3) Ministru kabineta noteikumi;

4) pašvaldību saistošie noteikumi.

(3) Starptautisko tiesību normas neatkarīgi no to avota piemēro atbilstoši to vietai ārējo normatīvo aktu juridiskā spēka hierarhijā. Ja konstatē pretrunu starp starptautisko tiesību normu un tāda paša juridiskā spēka Latvijas tiesību normu, piemēro starptautisko tiesību normu.

(4) Eiropas Savienības tiesību normas piemēro atbilstoši to vietai ārējo normatīvo aktu juridiskā spēka hierarhijā. Piemērojot Eiropas Savienības tiesību normas, iestāde un tiesa ņem vērā Eiropas Savienības Tiesas judikatūru.

(5) Vispārējos tiesību principus piemēro, ja attiecīgo jautājumu neregulē ārējais normatīvais akts, kā ari lai interpretētu normatīvos aktus

! (17.pants).

(6) Ja konstatē pretrunu starp dažāda juridiskā spēka tiesību normām, piemēro to tiesību normu, kurai ir augstāks juridiskais spēks.

(7) Ja konstatē pretrunu starp vienāda juridiskā spēka vispārējo un speciālo tiesību normu, vispārējo tiesību normu piemēro tiktāl, ciktāl to neierobežo speciālā tiesību norma.

(8) Ja konstatē pretrunu starp vienāda juridiskā spēka ārējiem normatīvajiem aktiem, piemēro jaunāko ārējo normatīvo aktu. Noteicošs ir ārējā normatīvā akta pieņemšanas datums.

(9) Ja konstatē pretrunu starp vienāda juridiskā spēka jaunāku vispārējo un vecāku speciālo tiesību normu, vecāko speciālo tiesību normu piemēro tiktāl, ciktāl tās mērķis nav pretrunā ar jaunākās vispārējās tiesību normas (normatīvā akta) mērķi.

(10) Izlemjot, kurai no vienāda juridiskā spēka tiesību normām dodama priekšroka, jāņem vērā ari to objektīvais nozīmīgums kopējā kontekstā, ko veido šīs tiesību normas, un priekšroka dodama tai tiesību

I normai, kura regulē demokrātiskai sabiedrfbai un valsts iekārtai būtiski svarigu jautājumu.

(11) Ja iestādei jāpiemēro tiesību norma, bet tai rodas pamatotas šaubas, vai šī tiesību norma atbilst augstāka juridiskā spēka tiesību !

normai, iestāde šo tiesību normu piemēro, bet par savām šaubām nekavējoties motivētā rakstveida ziņojumā informē augstāku iestādi un Tieslietu ministriju.

(12) Iestāde un tiesa nedrīkst atteikties izlemt jautājumu, pamatojoties | uz to, ka šis jautājums nav noregulēts ar likumu vai citu ārējo normatīvo ! aktu (iestāžu un tiesu juridiskās obstrukcijas aizliegums). Tās nedrīkst I

: atteikties piemērot tiesību normu, pamatojoties uz to, ka šī tiesību norma | neparedz piemērošanas mehānismu, ka tas nav pilnīgs vai nav izdoti citi normatīvie akti, kas tuvāk regulētu attiecīgās tiesību normas piemērošanu.

Tas neattiecas tikai uz gadījumu, kad nav izveidota vai nedarbojas iestāde,

• kurai šī tiesību norma ir jāpiemēro vai citādā veidā jāpiedalās tās piemērošanā.

(2004.gada 15.janvāra likuma redakcijā ar grozījumiem, kas izdarīti ar 2008.gada \

18.decembra likumu un 2012.gada 1.novembra likumu, kas spēkā no 01.01.2013.) **i**

Saturs*

I. Ārējo normatīvo tiesību aktu hierarhija

II. Tiesību normu hierarhija

1. Starptautisko tiesību normas un to avoti

2. Starptautisko tiesību vieta tiesību normu juridiskā spēka hierarhijā

3. Eiropas Savienības tiesību normas

4. Eiropas Savienības normu vieta tiesību normu juridiskā spēka hierarhijā

III. Vispārējo tiesību principu piemērošana

IV. Tiesību normu kolīzijas izpratne

V. Kolīziju atrisināšanas normas

VI. Juridiskās obstrukcijas aizlieguma princips

[1] Literatūra: ***Daiga lļjanova.*** Tiesību normu un principu kolīzija// Likums un Tiesības, 2000, 2.sēj., Nr.8, 250.-254.lpp.; ***Daiga lļjanova.*** Vispārējo tiesību principu nozīme un piemērošana. - Rīga:

15.panta pirmās, otrās, piektās-divpadsmitas daļas komentāri - ***D.Rezevska*****;**

15.panta trešās un ceturtās daļas komentāri -***I.Ziemete.***

P.Rezevska, I.Ziemele

Ratio iuris, 2005; ***Erlens Kalniņš.*** Tiesību normas spēkā esamība un intertemporālā piemērojamība // Likums un Tiesības, 2000, 2.sēj., Nr.7, 214.-220.lpp.; ***Egils Levits.*** Eiropas Cilvēktiesību konvencijas piemērošana Latvijas iestādēs un tiesās. Grām.: Cilvēktiesību īstenošana Latvijā: tiesa un administratīvais process. Rakstu krājums.

Inetas Ziemeles redakcijā. - Rīga: LU Juridiskās fakultātes Cilvēktiesību institūts, 1998; ***Jānis Neimanis.*** Ievads tiesībās. - Rīga: zv. adv. J.Neimanis, 2004; ***Jānis Neimanis.*** Tiesību tālākveidošana. - Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2006; ***Reinholds Cipeliuss.*** Vispārējā mācība par valsti. - Rīga: AGB, 1998; ***Linda Ostrovska.*** Ārējo normatīvo aktu hierarhija pēc Latvijas pievienošanās Eiropas Savienībai // Likums un Tiesības, 2006, 8.sēj., Nr.2, 46.-56.lpp.; 2006, 8.sēj., Nr.3, 73.-79.lpp.; ***Jānis Pleps.*** Normatīvo tiesību aktu hierarhija: profesors ***Hanss Kelzens*** un mūsdienas // Likums un Tiesības, 2007,9.sēj., Nr.2,47.-50.lpp.; 2007, 9.sēj., Nr.3, 85.-95.lpp.; ***Hans Jirgens Vildbergs, Gita Feldhūne.*** Atsauces Satversmei: mācību līdzeklis. - Rīga: Latvijas Universitāte, 2003; ***Hanss Kelsen.*** Introduction to the Problems of Legal Theory. A Translation of the First Edition of the Reine Rechtslehre or Pure Theory of Law. - Oxford: Clarendon Press, 2002; ***Aleksander Peczenik.*** On Law and Reason. - Dordrecht, Boston, London: Kluwer Academic Publishers, 1989; ***Ineta Ziemele.*** Starptautiskās tiesības Latvijas tiesību sistēmā un tiesu un administratīvajā praksē. Grām.: Grām.: Cilvēktiesību īstenošana Latvijā: tiesa un administratīvais process. Rakstu krājums. Inetas Ziemeles redakcijā. - Rīga: LU Juridiskās fakultātes Cilvēktiesību institūts, 1998; ***Juris Jelāgins.*** Tiesību pamatavoti. Grām.: Mūsdienu tiesību teorijas atziņas. Rakstu krājums prof. E.Meļķiša redakcijā. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 1999, 59.-86.lpp.; ***Mārtiņš Mits.*** Starptautisko cilvēktiesību avoti. Grām.: Cilvēktiesības pasaulē un Latvijā. Autoru kolektīvs. Inetas Ziemeles redakcijā. - Rīga: Izglītības soļi, 2000, 33-46.1pp.; ***Egils Levits.*** 4.maija Deklarācija Latvijas tiesību sistēmā. Grām.:

4. maijs. Rakstu, atmiņu un dokumentu krājums par Neatkarības deklarāciju. Dr. habil. Tālava Jundža redakcijā. - Rīga: LU žurnāla "Latvijas Vēsture" fonds, 2000, 52.-68.lpp.; ***Jānis Pleps, Edgars Pastars, Ilze Pakalne.*** Konstitucionālās tiesības. - Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2004; Eiropas tiesības. Otrais papildinātais izdevums. Autoru kolektīvs. Red. TJundzis. - Rīga: Juridiskā koledža, 2007; ***Egils Levits.*** Satversmes suverenitātes kodols: Eiropas Kopienu un starptautisko tiesību vieta

Latvijas tiesību sistēmā un tiesību normu kolozīju novēršana. Konstitucionālās politikas semināra materiāli. - Bīriņi, 2007; ***Ineta Ziemele.*** Atsevišķu Latvijas Republikas Satversmes grozījumu nepieciešamības pamatojums sakarā ar Eiropas Savienības tiesību integrāciju Latvijas tiesību sistēmā (II). Konstitucionālās politikas semināra materiāli. -Bīriņi, 2008.

I. Ārējo normatīvo tiesību aktu hierarhija

[2] Administratīvajā procesā tiesību normu piemērotājs piemēro un administratīvo aktu vai faktisko ricību balsta tikai un vienīgi uz tiesību normu. Administratīvajā procesā piemērojamās tiesību normas var būt ietvertas rakstītos (pozitivizētos) patstāvīgajos tiesību avotos - starptautiskajos vai nacionālajos vispārsaistošos (ārējos) normatīvajos tiesību aktos, vai nerakstītajos (nepozitivizētajos) patstāvīgajos tiesību avotos -vispārējos tiesību principos, starptautiskajās paražu tiesībās.

[3] Šā panta otrajā daļā likumdevējs runā par **ārējo normatīvo tiesību aktu hierarhiju,** kas nav tas pats, kas **tiesību normu hierarhija.**

Ārējo normatīvo tiesību aktu hierarhija jānošķir no tiesību normu hierarhijas, kas ir daudz plašāks jēdziens. Ārējie normatīvie tiesību akti ietver tikai daļu no valsts tiesību sistēmā spēkā esošajām tiesību normām, proti, rakstītās tiesību normas, taču tiesību sistēmā blakus rakstītajām tiesību normām pastāv ari nerakstītās tiesību normas - vispārējie tiesību principi un paražu tiesības. Tiesību normu piemērotājs piemēro konkrētu tiesību normu nevis visu ārējo normatīvo tiesību aktu, tāpēc jāpārbauda ir nevis ārējā normatīvā tiesību akta juridiskais spēks, bet gan konkrētās piemērojamās tiesību normas juridiskais spēks, kas var atšķirties no tā ārējā normatīvā tiesību akta juridiskā spēka, kurā tiesību norma ir ietverta (piemēram, ES tiesību norma, kas ietverta MK noteikumos, prevalēs pār likuma normu, kaut gan ārējo normatīvo tiesību aktu hierarhijā formāli MK noteikumi ir ar zemāku juridisko spēku nekā likums), vai piemērojamā tiesību norma var prevalēt pār ārējo normatīvo tiesību akta, ja piemērojamā tiesību norma ir vispārējais tiesību princips vai starptautiskā paražu tiesība.

Līdz ar to šā panta otrajā daļā minētajai ārējo normatīvo tiesību aktu hierarhijai ir pamatā informatīva un sistematizējoša nozīme, kamēr,

D.Rezevska, **I.Ziemele**

piemērojot tiesību normu, tiesību normu piemērotajam jāņem vērā un jābalstās uz tiesību normu hierarhiju.

[4] Tiesību normu hierarhijā tiek ievietotas visas attiecīgās valsts tiesību sistēmā (kuru veido gan rakstītās, gan nerakstītās tiesību normas) spēkā esošās tiesību normas. Juridisko spēku, kas ir kritērijs, lai novietotu kādu no tiesību normām uz augstāka, bet citu - uz zemāka hierarhiskās piramīdas pakāpiena (līmeņa), noteic divi faktori: 1) subjekts, kas šo normu ir pieņēmis, un 2) procedūra, kādā kārtībā tā ir pieņemta vai grozāma.[362] Līdz ar to viena normatīvā tiesību akta tiesību normām var būt atšķirīgs juridiskais spēks, ja atšķiras to grozīšanas kārtība (piemēram, atsevišķas ***Satversmes*** normas, kuru grozīšanai nepieciešama tautas nobalsošana).

Tātad tiesību normu savstarpējās attiecības hierarhijas iekšienē

noteic normu rašanās kārtība. Ja norma noteic citas normas pieņemšanas kārtību, tā ir augstāka līmeņa norma; ja normas pieņemšanas kārtību noteic cita norma, šī norma ir zemāka līmeņa norma. Līdz ar to tiesību sistēma nav viena līmeņa tiesību normu kopums, bet gan hierarhiski izkārtota normu piramīda, kurā normas izvietotas vairākos līmeņos.[363] Visas konkrētas tiesību sistēmas tiesību normas aizgūst savu juridisko spēku no **pamatnormas** ***(Grundnorm*** - vācu vai.), kas nav rakstīta norma, jo no tās savu juridisko spēku aizgūst pat formālā konstitūcija.

Pamatnormas avots ir suverēns. Pamatnormas saturs ir suverēna griba. Tātad suverēna griba nosaka pamatnormas saturu, proti, to, kādā valstī suverēns vēlas dzīvot. Latvijas tiesiskās sistēmas pamatnorma ir formulēta Latvijas Tautas padomes 1918.gada 18.novembra proklamēšanas aktā, bet, tā kā Tautas Padome nebija vēlēts demokrātiski leģitimēts orgāns, 1920.gada 27.maijā Latvijas Satversmes sapulce vēlreiz apstiprināja šo izvēli, pieņemot *Deklarāciju par Latvijas valsti*,[364]

II. Tiesību normu hierarhija

1. Starptautisko tiesību normas un to avoti

[5] Klasisko starptautisko tiesību avotu uzskaitījumu satur ANO Starptautiskās tiesas Statūtu[365] 3 8.pants. Izšķir primāros avotus:

1) līgumus, 2) paražu tiesības un 3) vispārējos tiesību principus. Par palīgavotiem tiek uzskatīti: 1) starptautisko tiesu nolēmumi un 2) doktrīna. Modernās starptautiskās tiesības tomēr ir kļuvušas daudzveidīgākas un radušies jauni tiesību avoti, piemēram, starptautisko organizāciju pieņemtie dokumenti vai valstu vienpusējie akti.[366]

Minēto avotu starpā pastāv būtiskas atšķirības. Piemēram, starptautisko organizāciju dokumentus bieži teorijā raksturo kā ***soft law*** avotu. Tomēr tas nebūt nav precīzi.[367] Visos minētajos avotos var atrast juridiski saistošas tiesību normas un principus, kamēr tiesību doktrīnai ir sava loma gan principu attīstīšanā, gan normu un principu atpazīšanā sistēmā, kuru raksturo tās horizontāla daba. (Tā ir tiesību sistēma bez izteiktas juridiskā spēka hierarhijas ar ***jus cogens*** normām kā nelielu izņēmumu).

[6] Likumdevējs komentējamā panta trešajā daļā skaidri noteicis, ka normas piemērotājam Latvijā starptautisko tiesību normas avots principā nav svarīgs, bet pašas normas jāpiemēro atbilstoši Latvijas tiesību normu juridiskā spēka hierarhijai. Tādējādi Latvijas likumdevējs ir izvēlējies tādu Latvijas tiesību sistēmas modeli, kurā zināmā juridiskā spēka

hierarhijā tiek sakārtotas vismaz divu tiesību sistēmu tiesību normas. Šāda pieeja atbilst Latvijas tiesību sistēmas atvērtības starptautiskajām tiesībām modelim jeb ***monisma*** pieejai.

Augstākās padomes 1990.gada 4.maija deklarācijas "Par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu" [431] (Neatkarības deklarācija) 1.punkts, kas noteic, ka Latvija atzīst starptautisko tiesību pamatprincipu ***prioritāti*** pār valststiesību normām,[432] iezīmēja fundamentālu izmaiņu Latvijas teritorijā attieksmē pret starptautisko tiesību sistēmu, jo, kā zināms, padomju tiesību sistēma noraidīja monisma modeli un pieturējās pie striktas duālisma pieejas.[433] Monisma doktrīnu savā laikā bija nopamatojis ***Hans Kelzens,*** kas atrada pamatnormu starptautisko tiesību sistēmā, un tieši šī norma piešķīra nepieciešamo juridiski saistošo spēku ***(validity)*** nacionālajām tiesību sistēmām.[434] Normu hierarhijas jautājumā Kelzens gan paliek samērā pretrunīgs.

[7] Komentējamā panta trešās un ceturtās daļu pareizai izpratnei ir būtiski nošķirt tiesību avota un tiesību normas vai principa jēdzienus.[435] Šim komentāram var izmantot Latvijas tiesību doktrīnā sniegto tiesību avota skaidrojumu: "Par tiesību avotiem tiek uzskatītas tās formas, kuras kalpo par tiesību normas nostiprināšanas un izpausmes veidu. (..) Tā ir forma, kura sociālo normu apvelta ar juridisku spēku".[436]

[431] **Ziņotājs, 1990, Nr.20 (pamatteksts).**

[432] **Neatkarības deklarācijas 1.punkts noteic: "Atzīstot starptautisko tiesību pamatprincipu prioritāti pār valststiesību normām..".**

[433] **Duālisma pieeja nozīmē to, ka jebkurā gadījumā nacionālās tiesas piemēros tikai un vienīgi nacionālās tiesību normas, pat apzinoties, ka tās ir pretrunā valsts starptautiskajām saistībām.**

[434] ***Kelsen H.*** **General Theory of Law and State. 1945, pp. 367-368.**

[435] **Lai aiī vispārējie starptautisko tiesību principi ir šīs tiesību sistēmas atzīts tiesību avots, tie līdzīgi kā tiesību normas ir reāli piemērojami un atsevišķos gadījumos tie rada konkrētas tiesiskas sekas. Konkrēts piemērs ir starptautisko tiesību princips par tautu pašnoteikšanās tiesībām *(principle of self-determination)*. Sk. aiī: *lļjanova D.* Vispārējo tiesību principu nozīme un piemērošana. - Rīga: Ratio iuris, 2005.**

[4,6] **Sk.: *Jelāgins J.* Tiesību pamatavoti. (Mm.: Mūsdienu tiesību teorijas atziņas. Rakstu krājums prof. E.Meļķiša redakcijā. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 1999, 60.1pp.; *lļjanova D.* Vispārējo tiesību principu nozīme un piemērošana. - Rīga: Ratio iuris, 2005, 51.1pp.**

Neatkarības deklarācija noteic starptautisko tiesību pamatprincipu prioritāti. Šim principam ir konstitucionāls raksturs, jo tas ir nostiprināts normatīvā aktā ar konstitucionālu raksturu.[368] Lai arī šis princips vispirms būta jāuzskata par normu kolīziju risināšanas principu attiecībā uz vienāda juridiskā spēka normām situācijās, kad vienas normas avots ir starptautisko tiesību avots, bet otras normas avots ir valststiesību avots, tomēr vēsturiski tieši šī nacionālā norma bija par pamata Latvijas tiesību sistēmas atvēršanai starptautisko paražu tiesību normām (ari ***jus cogens*** normām) un starptautisko tiesību principiem.[369] Kā to ir skaidrojuši Neatkarības deklarācijas autori, konkrētajā laikā un situācijā bija nepieciešams steidzami nomainīt padomju normas ar modernām tiesību normām, kuras atrada starptautiskajās tiesībās.

[8] Neatkarības deklarācija un Satversmes 68.pants ir kalpojuši par pamata tēzei, kas ir apstiprināta ari Latvijas tiesu judikatūrā, ka attiecības starp Latvijas tiesību sistēmu un starptautisko tiesību sistēmu balstās ***monisma*** principā. Tas nozīmē, ka starptautisko tiesību normas un principi neatkarīgi no to avota starptautiskajās tiesībās tāpat kā nacionālās tiesību normas un principi darbojas tieši un nepastarpināti Latvijas tiesību sistēmā. Tas ari nozīmē, ka starptautisko tiesību normas un principi ir prioritāri pār nacionālajām normām un principiem.[370] Šeit gan atsevišķi

jārunā par Satversmi. Tādējādi **Latvijā darbojas: 1) Latvijas tiesību normas un principi, 2) starptautisko tiesību normas un principi un 3) Eiropas Savienības tiesību normas un principi.**

[9] Doktrīnā ir tikusi nopamatota un judikatūrā akceptēta tēze, ka Satversmes 68.pants nosaka ***starptautiskos līgumus kā atsevišķu nacionālo tiesību avotu.*** Līdz ar to ari komentējamais pants atspoguļo šādu nacionālo tiesību avotu uzskaitījumu.[440] Šī nav jauna tēze, jo pie tāda Satversmes redzējuma pieturējās ari K.Dišlers.[441] Satversmes 68.panta regulējums attiecībā uz starptautiskajiem līgumiem, kurš atbilstošā veidā ir pārņemts visos Latvijas normatīvo aktu hierarhijas līmeņos, ir izņēmums no principa, ka starptautisko tiesību avoti nekļūst par Latvijas tiesību avotiem, kamēr šajos avotos esošās tiesību normas veido vienotu sistēmu ar nacionālām tiesību normām un tiek piemērotas Latvijā. Satversmes autori paredzēja, ka būs tādi starptautiskie līgumi, kas kārtos jautājumus, kurus parasti vajadzētu lemt Saeimai jeb likumdošanas jautājumus. Tādā gadījumā Saeimai ar savu aktu jeb līguma apstiprinājuma likumu jāpauž akcepts jaunajam regulējumam. Saeima nepārraksta līguma tekstu nacionālajā likumā, kas būtu tipiska prakse valstīs, kuras seko duālisma modelim.

Monisma modeļa valstīs starptautiskais līgums ienāk nacionālajā tiesību sistēmā tiešā veidā. Latvijā tas ir uzskatāms gan par tiesību avotu, gan par tiesību normu. Ir būtiski apzināties, ka Saeima nevar

grozīt līguma tekstu. Tādējādi izpaužas tas juridiskais fakts, ka starptautiskā līguma gan kā tiesību avota, gan pēc būtības raksturs atšķiras no nacionālā likuma. Starptautiskais līgums, pat kļūstot par nacionālo tiesību avotu, saglabā starptautisko tiesību sistēmu kā savu izcelsmes sistēmu un līdz ar to šajā ziņā savu autonomo juridisko dabu. Saeima gan var līgumu neapstiprināt kopumā, un atbildīgām valsts institūcijām ir tālāk jādomā, kā atbilstoši starptautisko tiesību normām iziet no radušās situācijas.

Ja pieņem Kelzena teoriju par starptautisko tiesību sistēmu kā nacionālo tiesību sistēmu atpazinēju un pamatotāju, tad starptautiskas normas prioritāte kolīziju gadījumā ir loģiskas sekas.

[440] **Sk.: *Jelāgins J.* Tiesību pamatavoti. Grām.: Mūsdienu tiesību teorijas atziņas. Rakstu krājums prof. E.Meļķiša redakcijā. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 1999, 84.1pp.**

[441] **Sk.: *Pleps J,, Pastars E,, Plakane I.* Konstitucionālās tiesības. - Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2004,443.lpp.**

Līguma apstiprinājuma likums ir nacionālais tiesību akts, un tas nerada automātiskas sekas starptautiskā līmenī, ja vien starptautiskais līgums to nenosaka. Lai stātos spēkā starptautiskais līgums, ir nepieciešams veikt līgumā noteiktās starptautiskās darbības. Apstiprinājuma likums sniedz pilnvarojumu veikt šādas starptautiskas darbības. Par šo darbību veikšanu Ārlietu ministrija sniedz informāciju "Latvijas Vēstnesī". Šī informācija satur datumu, ar kuru līgums ir spēkā Latvijā un tiesību piemērotajam tas jāsāk pildīt.

2. Starptaustisko tiesību vieta tiesību normu juridiskā spēka hierarhijā

[10] Starptautisko tiesību normas un principi darbojas Latvijas tiesību sistēmā tieši un nepastarpināti neatkarīgi no to avota starptautiskajās tiesībās.[371] Ir jāņem vērā, ka starptautisko tiesību avoti principā nekļūst par "ārējo normatīvo aktu" Latvijas tiesību sistēmas izpratnē. Tikai līgumi atbilstoši Satversmes 68.pantam kļūst par ārējo normatīvo aktu, un tam ir nepieciešama akcepta procedūra (sk. iepriekš 9.iedaļu) attiecīgi Saeimas vai Ministru kabineta līmenī atkarībā no līguma priekšmeta un pusēm.[372]

Tas, kāda procedūra tiek attiecināta uz līguma apstiprināšanu, principā norāda uz līguma kā ārējā normatīvā akta juridisko spēku nacionālo aktu hierarhijā. Tomēr nedrīkst aizmirst, ka līgumā kā tiesību avotā var būt dažāda juridiskā spēka normas un principi pat tad, ja vairums normu būtu tehniska rakstura. Līdz ar to, **nosakot starptautiskās tiesību normas juridisko spēku Latvijas tiesību sistēmā, nevar aprobežoties ar to, ka konstatē tās avota (līguma) akcepta procedūru nacionālajās tiesībās.**

D.Rezevska, I.Ziemele

Normas priekšmetam ir nozīme, konstatējot normas juridisko spēku normu hierarhijā.[373] īpaši svarīgs šis kritērijs ir starptautisko paražu tiesību normu piemērošanā Latvijā, jo paražu normas, ja vien tās nebūs ietvertas arī līgumā, darbojas tieši un nepastarpināti Latvijas tiesību sistēmā bez jebkādas to akceptēšanas procedūras nepieciešamības. Paražu normu juridiskais spēks normu hierarhijā ir atkarīgs no tā, kādas attiecības norma regulē.

[11] Latvijas valsts institūciju kompetence attiecībā uz starptautisko tiesību avotiem un tajos atrodamajām normām un principiem ir ierobežota. Tām ir jāpiemēro šīs normas un principi, bet šai piemērošanai ir jāatbilst starptautiskajās tiesībās noteiktajiem šo tiesību normu interpretācijas principiem.[374] Latvijas institūcijas nevar pasludināt starptautisko normu par spēkā neesošu. Tikai attiecībā uz starptautisko līgumu Satversmes tiesa var konstatēt neatbilstību Satversmei, un Ministru kabinetam tādā gadījumā būtu jāuzsāk līguma denonsēšanas process.[375] Šāda procedūra nepastāv attiecībā uz citiem starptautisko tiesību avotiem. Līdz ar to Latvijas tiesību normas piemērotājam vienmēr ir jāapzinās starptautisko tiesību normu un principu divējādā juridiskā daba, respektīvi, ka šīs normas nezaudē savu starptautisko izcelsmi ar visām no tā izrietošām sekām, bet tās ir piemērojamas Latvijas tiesību sistēmā, ievērojot nacionālās tiesību sistēmas specifiku.

[12] Jebkurā gadījumā ir jāņem vērā, ka starptautisko tiesību sistēmu raksturo ***prioritātes princips.*** Neskatoties uz to, kādi principi ir ielikti nacionālajās tiesībās starptautisko un nacionālo tiesību attiecību regulēšanai, starptautisko pienākumu pārkāpuma gadījumā iestāsies valsts starptautiskā atbildība un valsts nevarēs sevi attaisnot atsaucoties uz nacionālo tiesību normām. Līdz ar to loģisks un pragmatisks ir Latvijas tiesību sistēma noteiktais princips, ka starptautiskas normas un nacionālas normas konflikta gadījumā ir jāpiemēro starptautiska norma.

[131 īpašs ir jautājums par starptautisko tiesību normu un principu un Satversmes attiecībām. ***Jus cogens*** normas tāpat kā starptautisko tiesību pamatprincipi[376] ir augstākā juridiskā ranga jeb pāri Satversmei stāvošas tiesību normas. Ņemot vērā, ka viens no starptautisko tiesību pamatprincipiem ir valsts definēšana un valstu neatkarības un integritātes aizsardzība, tad šāds princips nevar nonākt konfliktā ar Satversmes pamatprincipiem. Šajā gadījumā gan starptautisko tiesību, gan valststiesību, kā to noformulē Satversme, būtība jeb ***raison d'être*** **-** valsts definēšana un aizsardzība - ir identiski.[377] Savukārt tādu starptautisko normu un principu piemērošana, kas neskar valsts konstitucionālo pamatu, bet kas skar pārējās Satversmes normas, būtu pēc iespējas jāinterpretē savstarpējā harmonijā. Ja tas nav iespējams, būtu jāapsver Satversmes grozījumi.

3. Eiropas Savienības tiesību normas

[14] Eiropas Savienības tiesību sistēmas pirmsākumi ir meklējami starptautisko tiesību sistēmā. Tomēr, ievērojot ES integrācijas procesam raksturīgās specifiskās īpatnības, ES tiesību sistēma ir sasniegusi jaunu attīstības pakāpi. Ņemot vērā EST spriedumu ***Kadi*** lietā,[378] var teikt, ka

D.Rezevska, I.Ziemele

EST skatījumā ES tiesību sistēma kā supranacionāla tiesību sistēma ir sasniegusi tādu attīstības stadiju, ka tā sāk atgādināt integrētu konstitucionālu sistēmu,[379] kas, protams, būtu ievērojama atšķirība no starptautisko tiesību sistēmas.

115] Šobrīd ES tiesību avotus līdzīgi kā starptautisko tiesību avotus iedala primārajos un atvasinātajos tiesību avotos. Primārie avoti ir: 1) ES dibināšanas līgumi, 2) ES kā starptautisko tiesību subjekta slēgtie līgumi un 3) vispārējie principi. Atvasinātie avoti pamatā ir: regulas, direktīvas un individuālie lēmumi. Sistēmai kļūstot sarežģītākai, var parādīties ari jauni avoti, piemēram, tagad ari atsevišķi ietvara lēmumi.[380] Būtu grūti runāt par precīzām juridiskā spēka hierarhijas attiecībām šo normu starpā, kas vismaz daļēji ir saistīts ar to, ka īpaša regulējuma trūkuma gadījumā vēl arvien ir ļoti atšķirīgs šo tiesību avotu rašanās jeb likumdošanas process. Piemēram, ES dibināšanas līgumi pēc to noslēgšanas procesa ir klasiski starptautiskie līgumi, kamēr regulas tiek pieņemtas ES dibināšanas līgumos izstrādātā likumdošanas procesa rezultātā. Jebkurā gadījumā visa ES pastāvēšanas prakse ir nostiprinājusi to, ka dibināšanas līgumi ir pamatnorma, uz kuras balstās minētā tiesību sistēma. Līdz ar to normām, kuras satur atvasinātie tiesību avoti, ir jāatbilst primāro avotu tiesību normām un principiem.

1161 ES tiesību normām ir raksturīga to ***prioritāte*** pār nacionālo tiesību normām. Citiem vārdiem, jebkura saistoša tiesību norma principā prevalē pār nacionālo tiesību normu. Šis princips pēc būtības nav nekas jauns, jo tas raksturo ari starptautisko tiesību sistēmu. īpašs ir jautājums par attiecībām ar Satversmi (sk. 20.iedaļu).

Tiešās piemērojamības un atsevišķos gadījumos ***tiešās iedarbības*** principi ir raksturīgi vienīgi ES tiesību sistēmai.[381] Regulai ir tiešā piemērojamība dalībvalstīs, līdz ar to regulām ir gan horizontālas, gan vertikālas tiesiskas sekas. Tiešajai piemērojamībai ir gan materiāls, gan procesuāls raksturs. Citiem vārdiem, personām gan savstarpējās attiecībās, gan attiecībās ar valsti ir tiesības uz tieši piemērojamos ES normatīvajos tiesību aktos noteikto materiālo tiesību aizstāvību ar nacionālo procedūru starpniecību. Tomēr tiesiskas sekas nacionālā līmenī var iestāties ari tādu ES normatīvo tiesību aktu, ieskaitot ES Līgumu, izpildes rezultātā (ar nacionālo normatīvo aktu starpniecību), kuriem atbilstoši ES tiesību sistēmas pamatprincipiem var būt tikai

tiešas (vai ari netiešas) horizontālas sekas nacionālā līmenī.[382]

4. Eiropas Savienības normu vieta tiesību normu juridiskā spēka hierarhijā

[17] Ņemot vērā Satversmes 68.panta izpratni jautājumā par starptautisko līgumu ierindošanos Latvijas ārējo normatīvo aktu hierarhijā (sk. 9.iedaļu), kā ari tēzi, ka līdz ar 68.panta grozījumu pieņemšanu sakarā ar Latvijas iestāšanos ES Latvijas tiesību sistēma tika atvērta ne tikai Latvijas Pievienošanās līgumam [383], bet visai ES tiesību sistēmai,[384] ir

D.Rezevska, I.Ziemele

jāsecina, ka tik tālu, cik to neaizliedz vai pat prasa ES tiesību avotiem raksturīgās pazīmes, šo avotu normas var darboties tieši Latvijas tiesību sistēmā.

Jāuzsver jau iepriekš minētā (sk. 7.iedaļu) tiesību avotu un tiesību normu un principu nošķīruma būtiskums izpratnē par ES tiesību piemērošanu Latvijā. Attiecībā uz ES līgumiem darbojas tas pats princips, kas uz citiem starptautiskajiem līgumiem. Tiesību doktrīnā ir precizēts: "Tātad Pievienošanās līgums ar 2003.gada 30.septembra ratifikācijas likumu ir iekļauts Latvijas tiesību sistēmā. Saskaņā ar Latvijas tiesību teoriju un praksi šim līgumam līdz ar to ir augstāks rangs nekā "vienkāršam" likumam. Tas attiecas arī uz Pievienošanās līgumā ietverto Eiropas Kopienu [Savienības] tiesību pārākuma principu - tam līdz ar to Latvijas tiesību sistēmā ir augstāks rangs kā likumam. Pretrunu gadījumā starp Eiropas Kopienu [Savienības] tiesību normām un Latvijas likumu (un, protams, arī zemāka ranga Latvijas tiesību normām) katrā gadījumā obligāti ir jāpiemēro Eiropas Kopienu [Savienības] tiesību normas."[385] Šeit runa pamatā ir par līgumiem, principiem un regulām kā tieši piemērojamiem tiesību avotiem, jo, kā jau minēts, citos ES tiesību avotos esošo normu piemērošana var notikt tad, kad attiecīgie regulējumi ir pārņemti ar nacionāla normatīva tiesību akta palīdzību.

[18] Pat ja atbilstoši Satversmes 68.pantam Pievienošanās līgums un citi ES līgumi, kuros Latvija ir viena no pusēm, kā ari atbilstoši ES tiesību sistēmas principiem attiecībā uz regulu juridisko spēku tie ienāk Latvijas tiesību sistēmā kā tiesību avoti, tas nenozīmē, ka šie avoti pazaudētu savu autonomo jeb ES raksturu.[386] Tāpat ari nemainās to piemērošanas principi, kurus nosaka EST judikatūra,[387] uz kuru īpaši norāda komentējamā panta ceturtā daļa. Savukārt attiecībā uz tām ES tiesību normām, kuru piemērošanai nacionālajās tiesībās ir nepieciešams pieņemt atbilstošu nacionālo normu, labākai šā juridiskā fenomena izpratnei var attiecināt starptautiskajās tiesībās zināmo

duālisma modeli. Piemērojot nacionālo normu, jebkurā gadījumā nedrīkst rasties konflikts ar ES normu, kuru iedzīvinot, dalībvalsts ir veikusi konkrētās darbības, jo tas var novest pie valsts atbildības ES līmenī.

[19] Līdz ar to ES tiesību normas tieši vai pastarpināti piešķir tiesības Latvijas indivīdam un uzliek pienākumus valsts institūcijām. Tiešās piemērojamības ES normas reāli darbojas Latvijā. Tā kā Latvijas tiesību sistēma nesatur normu, kas īsi definētu ES un Latvijas tiesību attiecības, tad ir jāvadās no tām metodēm, kādas ir pieejamas Latvijas un ES tiesību sistēmās.

Ne mirkli neapšaubot ES līgumu un regulu autonomiju un līdz ar to tās juridiskās īpašības, kuras šiem normatīvajiem aktiem tiek piešķirtas ES tiesību sistēmā, ir acīmredzams gan no ES tiesību sistēmas viedokļa, gan Latvijas tiesību sistēmas viedokļa, ka šajos avotos esošo tiesību normu juridiskais spēks ir atšķirīgs. Parasti arī regulējamo jautājumu raksturs atšķirsies.[388]

Kāda šim faktam ir juridiski praktiskā nozīme Latvijā, zinot, ka ES saistošās tiesību normas vienmēr prevalēs pār nacionālām normām? Regulu juridiskā rakstura apzināšanās un faktiska salīdzināšana ar Latvijas normatīvo aktu juridiskā spēka hierarhiju varētu būt svarīga, lai normas piemērotājs varētu definēt, kurā hierarhijas līmenī ir radies konflikts un ko tas nozīmē, ievērojot visu tiesību sistēmu, ja nepieciešams, konkrētā gadījumā. Tas var būt būtiski, lai noteiktu ari pieejamās normu konflikta risināšanas procedūras, īpaši, ja rodas jautājums par to, vai vēršanās Satversmes tiesā būtu viena no šīm procedūrām. No iespējamo tiesisko seku viedokļa jautājums savukārt ir vienkāršs, jo ES tiesību norma (tāpat kā starptautisko tiesību norma) kolīzijas gadījumā vienmēr būs prioritāra. Latvijas institūcijām nav kompetences pasludināt par spēkā neesošu ES tiesību normu. Tās tomēr var prasīt autoritatīvu šādas normas interpretāciju vai prasīt valdībai un parlamentam rosināt

nepieciešamos likumdošanas pasākumus ES institūciju līmenī, ja rodas tiesību normu konflikts ar Satversmē ietvertajām tiesību normām.

[20] īpaša uzmanība jāpievērš tādiem gadījumiem, kad juridiskā spēka jeb demokrātiskās leģitimitātes ziņā vājāka ES tiesību norma, kas ietverta regulā, saduras ar Satversmes normu. Eiropas valstu prakse rāda, ka šādi konflikti ir iespējami un ka-pastāv dažādi risinājumi. Pieredze no starptautisko tiesību normu piemērošanas rāda, ka Satversmes interpretācija harmonijā ar starptautisko vai ES normu ir viena šāda iespēja. Vienlaikus tiesību normas demokrātiskās leģitīmitātes problēma vismaz atsevišķās ES valstīs tiek risināta jau likumdošanas procesa stadijā, valstu konstitūcijās norādot uz nacionālo parlamentu lomu šajā procesā.[460] Tāpat pamatota ir tēze, ka

"attiecībā uz Latvijas konstitucionālajā pamatā formāli ietvertajām normām, kā ari uz tām Satversmes normām, kas konkretizē kādu no šīm pamatnormām (it sevišķi Satversmes 1 .panta "demokrātijas" jēdzienu), Eiropas Kopienu [Savienības] tiesību normu pārākuma princips nevar tikt piemērots. Šeit Satversme katrā ziņā paliek prioritāra".[461]

III. Vispārējo tiesību principu piemērošana

[21] ***Vispārējo tiesību principu*** nozīme tiesību normu piemērošanas procesā var izpausties divos veidos: 1) ja trūkst rakstītās tiesību normas, kas atrisina lietu, un 2) vispārējais tiesību princips ietekmē visu tiesību normu piemērošanas procesu ari tad, ja tiek piemērota rakstītā tiesību norma, jo visas juridiskās metodes, ko pielieto tiesību normu piemērotājs (iztulkošanas metodes, argumentācijas metodes, kolīziju atrisināšanas normas utt.), lai sasniegtu taisnīgu rezultātu, ir vispārējie tiesību principi (sk. 4.p. komentārus).

Ja rakstītās tiesību normas neparedz taisnīgu atbildi uz konkrēto lietu tāpēc, ka neviena no normām tieši neattiecas uz attiecīgajiem faktiskajiem apstākļiem, tad loģiskā un objektīvā atbilde, kas nodrošinātu tiesiskās sistēmas saskaņotību, vienotību, kārtību un drošību sabiedrībā,

[460] **Sk. Somijas Konstitūcijas 96.pantu un Vācijas Federālās Konstitucionālās tiesas 2009.gada 30.jūnija spriedumu daļā par demokrātiju, leģitimitāti un parlamentu kompetenci: *http://www.bverfg.de/***

[461] **Eiropas tiesības. Otrais papildinātais izdevums. Autoru kolektīvs. Red. TJundzis. - Rīga: Juridiskā koledža, 2007, 589.lpp.**

jāmeklē jau citā normatīvajā līmenī, proti, vispārējo tiesību principu līmenī. Rakstītās tiesību normas uzskatāmas par tiesību principu izpausmi. Tiesību normu piemērotajam pašam nav jāmēģina izdomāt šos principus. Viņa pienākums ir izspriest lietas, izmantojot visus tiesību avotus, kas nepieciešami, lai argumentētu un pamatotu spriedumu.[389] Lai piemērotu vispārējo tiesību principu konkrētas lietas - faktiskā gadījuma atrisināšanai, ir nepieciešams noteikt attiecīgā vispārējā tiesību principa saturu. Atšķirībā no rakstītajām tiesību normām, kuru saturu un patieso jēgu nosaka ar interpretācijas palīdzību - pielietojot interpretācijas metodes, vispārējo tiesību principu satura noteikšanai ir nepieciešama **konkretizācija.**[390] Atšķirību nosaka tas, ka interpretācijas priekšmets ir teksts, - tātad interpretācija ir tekstuāla metode, un rakstītās tiesību normas ir

izteiktas tekstuāli. Kaut arī vispārējie tiesību principi ir tiesību normas pēc aksioloģijas, to funkcionālās iedarbības mehānisms atšķiras. Tātad, lai izteikta vispārējo tiesību principu (piemēram, vienlīdzības principu vai tiesiskās paļāvības principu) tiesību normas struktūrā, vispirms ir nepieciešama tā konkretizācija jeb vispārējā tiesību principa piepildīšana ar saturu, izsakot to tekstuāli.

No vienas puses, principi pieļauj ikreiz atšķirīgu konkretizāciju, bet, no otras puses, šī konkretizācija vienmēr notiek principa pamatnozīmes ietvaros. Ar to vispārējie tiesību principi atšķiras no ģenerālklauzulām,[391] kas aiī ir jēdzieni ar nenoteikta saturu jeb atklātie juridiskie jēdzieni, bet ģenerālklauzulu konkretizācijas rezultāts katrā gadījumā, iespējams, būs pilnīgi atšķirīgs.

Tā, piemēram, *Pilsonības likuma*[392] 1 3.pantā ietvertā ģenerālklauzula "par īpašiem nopelniem Latvijas labā" katrā konkrētajā lietā ir piepildāma ar citu saturu - vienu reizi īpašie nopelni izpaudīsies kā

D.Rezevska, I.Ziemele

ekonomiskās sistēmas stabilitātes nodrošināšana, citā - labi sportiskie panākumi, kas nesuši Latvijas vārdu pasaulē, utt. Kamēr vispārējais tiesību princips, piemēram, vienlīdzības princips, tā pamatdomas ietvaros vienmēr nozīmēs vienu un to pašu, proti, ka "pret līdzīgiem jābūt līdzīgai attieksmei".

Tādējādi katrai vispārējā tiesību principa konkretizācijai daļēji ir tikai piemēra nozīme, kas atkal papildina principa saturu. Tātad šie piemēri nekad nevar tikt doti pilnīgi.[46]

[22] Vispārējo tiesību principu saturs pamatā ir atrodams:

1) judikatūra un

2) tiesību doktrīnā,

bet, attīstoties likumdevēja darbam vismaz vispārējo tiesību principu pamatnozīmes ietvaros, ari

3) normatīvajos tiesību aktos.

Judikatūra kā Latvijas tiesiskās sistēmas tiesību avots aptver ne tikai Latvijas tiesu judikatūru, bet ari ECT judikatūru un EST judikatūru, turklāt vispārējo tiesību principu satura noteikšanai var kalpot ari citu Rietumu tiesību loka valstu tiesu izstrādātā judikatūra.[393]

Satversmes tiesa ir veikusi vairāku vispārējo tiesību principu konkreti-zāciju, tostarp izmantojot citu tiesu judikatūru. Piemēram, Satversmes tiesas 2003.gada 4.februāra spriedumā konkretizēts taisnīgas tiesas princips.[394] Sis princips konkretizēts ari vairākos Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumos. Tā, piemēram, šī tiesa ir konstatējusi, katiesība uz taisnīgu tiesu nav absolūta. Tā var tikt ierobežota tiktāl, ciktāl tā netiek atņemta pēc būtības" un ka "ar likumu var ierobežot tiesības vērsties

tiesā, ja ierobežojums attiecībā uz Konvencijas 6.panta pirmajā daļā paredzētajām tiesībām ir noteikts ar likumu, ierobežojumam ir leģitīms mērķis un ierobežojums ir samērīgs ar leģitīmo mērķi"[46] **.**

IV. Tiesību normu kolīzijas izpratne

[23] Viens no eventuāli piemērojamās tiesību normas meklēšanas[395] rezultātiem var būt vairāku tādu savstarpēji pretrunīgu (kolidējošu) tiesību normu atrašana, kuras regulē vienu un to pašu faktisko sastāvu. Šajā situācijā tiesību normu piemērotājam vispirms jāizvēlas tieši konkrētajam gadījumam atbilstošā norma.

[24] Tiesību normu konkurence (kolīzija) ir tad, ja vairāku tiesību normu teksts (tiesiskais sastāvs) atbilst vienam un tam pašam faktiskajam sastāvam. Ja, piemēram, divu tiesību normu noteiktās tiesiskās sekas ir vienādas, tad kolīzija nekādas problēmas nesagādā. Šādus tiesību normu konkurences gadījumus sauc par **šķietamo kolīziju.** Par šķietamo kolīziju uzskata ari gadījumus, kad pats likumdevējs ar likumu it kā esošo tiesību normu konkurenci jau ir novērsis.[396]

Tā, piemēram, Krimināllikuma 302.pants principā noteic, ka par atteikšanos liecināt lieciniekam iestājas atbildība. Savukārt Latvijas Republikas advokatūras likuma 6.pants paredz, ka valsts un pašvaldību institūcijām, tiesām, prokuroriem un pirmstiesas izmeklēšanas iestādēm jāgarantē advokātu neatkarība un ir aizliegts nopratināt viņus kā lieciniekus par faktiem, kas viņiem kļuvuši zināmi, sniedzot juridisko palīdzību (ar atrunu, ka par juridiskās palīdzības sniegšanu nav atzīstama advokāta nelikumīga darbība klienta interesēs, kā ari darbība klienta nelikumīga nodarījuma veicināšanai). Abas tiesību normas vienlaikus nevar izpildīt, taču šeit pats likums novērš pretrunu, proti, Krimināllikumā ir noteikts, ka krimināLatbildība iestājas tikai tajā gadījumā, ja atteikšanās liecināt ir nepamatota, tādējādi šī norma nenonāk kolīzijā ar otru tiesību normu.

[25] Tiesību principu kolīziju atšķirībā no rakstīto tiesību normu kolīzijām nevar atrisināt ***in abstracto,*** proti, neņemtot vērā konkrētu lietu atšķirības. Principu kolīzija rodas tikai konkrētos gadījumos (lietās). Piemēram, samēriguma palielināšana dažos, bet ne visos gadījumos noved pie taisnīguma samazināšanas.

D.Rezevska, I.Ziemele

Rakstīto tiesību normu kolīzijas gadījumā prevalējošā tiesību norma izslēgs pārējās kolidējošās tiesību normas vai nu no tiesību sistēmas vispār (izslēdzošā tiesību normu konkurence), vai arī tikai

konkrētajā gadījumā (alternatīvā konkurence), vai ari būs iespējams piemērot kolidējošās tiesību normas līdztekus (kumulatīvā konkurence). Principu kolīzijas gadījumā kolidējošie principi nekad netiks izslēgti no tiesību sistēmas kā tai neatbilstoši, bet gan tikai tiek noteikts, kurš no vairākiem kolidējošiem principiem šajā konkrētajā lietā "sver" vairāk.

Starp vispārējiem tiesību principiem nepastāv hierarhiskas attiecības, kas balstītas uz juridiskā spēka faktoru. Proti, vispārējo tiesību principu funkcionālā atšķiriba no rakstītajām tiesību normām ir tāda, ka šiem principiem piemīt **"svara dimensija"**[397] **-** ja ir radusies kolīzija starp principiem, jānosaka, kuram no tiem ir lielāks "svars" tieši attiecīgajā situācijā,[398] ņemot vērā konkrētos sociālos, ekonomiskos, politiskos un citus konkrētās valsts apstākļus noteiktā laika bridī.

Tāpēc jārunā par tā saucamo **svēršanu un salīdzināšanu** jeb **vērtēšanu *(■weighing and balancing)',*** pastiprināta viena principa ievērošana noved pie tā, ka samazinās kāda cita principa ietekme. Šī principu "svara" noteikšana ***(weighing and balancing*** - angļu vai.) ir ļoti sarežģīts, darbietilpīgs, uz pieredzi, intuīciju un zināšanām balstīts ierēdņa un tiesneša intelektuāls darbs.

Pieņemsim, ka viens princips pieprasa ievērot tiesiskumu, bet otrs -tiesisko paļāvību. Dažos gadījumos palielināts tiesiskums noved pie samazinātas tiesiskās paļāvības un ***vice vērsa*** [399].

Atrisinot principu kolīziju ar svēršanas un salīdzināšanas metodes palīdzību, tiek iegūts **labākais iespējamais kompromiss.** Lai panāktu labāko iespējamo principu izsvēršanas rezultātu, jāņem vērā tik daudz nozīmīgo argumentu "par" un "pret" konkrētajā jautājumā, cik vien iespējams, un jānosaka šo nozīmīgo argumentu relatīvais svars. Respektīvi, objektīvi labākā izvērtēšana ir tā, kad tiesību normu piemērotājs ir ņēmis vērā visus nozīmīgos argumentus par konkrēto lēmumu un visus nozīmīgos pretargumentus, proti, tos argumentus, kuri ir par pretēja slēdziena izdarīšanu konkrētajā jautājumā.[400]

V. **Kolīziju atrisināšanas normas**

[26] Rakstīto tiesību normu kolīzijas palīdz atrisināt tā saucamās **kolīziju atrisināšanas normas,** kas pēc savas būtības ir vispārējie tiesību principi, kas pastāv demokrātiskas tiesiskas valsts tiesiskajā sistēmā neatkarīgi no tā, vai likumdevējs tos ir pozitivizējis vai nē. Pat, ja likumdevējs ir pozitivizējis šos principus, rakstītais teksts ir tikai vadlīnija, norāde par principa patieso saturu.

[27] Kolīziju atrisināšanas normas jāpielieto noteiktā secībā, tādējādi nodrošinot to, ka kolīzija tiks atrisināta pareizi, kā ari ekonomējot procesam nepieciešamo laiku. Tas nozīmē, ka kolīzija jāmēģina atrisināt, sākot ar pirmo kolīziju normu un negatīva rezultāta gadījumā turpinot līdz pat 1. kolīziju normai.[401]

[28] 1. kolīzijas atrisināšanas norma: kolīzija jānovērš vai nu pārinterpretējot (un tādējādi saskaņojot) šīs normas, vai arī nosakot prioritātes kārtību starp tām.

Jau klasiskie tiesību iztulkošanas noteikumi paredz, ka normas, cik vien iespējams, jāiztulko tādējādi, lai izvairītos no pretrunām: jāiztulko likumi

D.Rezevska, I.Ziemele

atbilstoši konstitūcijai un noteikumi - atbilstoši likumiem, kā arī jānorobežo līdzvērtīgas tiesību normas citu no citas tā, lai tās var pastāvēt līdzās bez pretrunām.[402]

Ja tiek pārinterpretētas vai ranžētas (tas ir, sakārtotas noteiktā secībā) tiesību normas, kas savā starpā kolidē, tas jādara tādā veidā, ko var atkārtoti pielietot, saskaroties ar līdzīgu normu kolīzijas gadījumu. Jābūt ļoti svarīgiem iemesliem, lai pārinterpretāciju vai prioritātes noteikšanu pamatotu ar ***ad hoc,*** tas ir, pielietotu to tikai konkrētajai lietai. Šis noteikums izvirza ļoti svarīgu saskaņotības kritēriju, tas ir, **vispārīgumu,** kas ir jebkuras tiesību sistēmas balsts. Turklāt interpretācijā jāpielieto visas interpretācijas metodes, kā arī jāinterpretē dažādi tiesību avoti. Saskaņošana tādējādi bieži vien ir daudz svarīgāka par prioritātes kārtības noteikšanu.[403]

[29] 2. kolīzijas atrisināšanas norma: ja Eiropas Savienības tiesību norma ir nesavienojama ar nacionālo tiesību normu, jāpiemēro Eiropas Savienības tiesību norma, pamatojoties uz Eiropas Savienības tiesību pārākuma principu.

Neskatoties uz to, ka dažādām Eiropas Savienības dalībvalstīm ir atšķirīgi viedokļi par **Eiropas Savienības tiesību pārākuma principa** ietekmi[404] uz nacionālajām tiesību sistēmām, objektīvi jāatzīst tas, ka EST, izmantojot LESD 267.pantā (bij. EKL 234.p.) noteiktās tiesības par ES līgumu noteikumu interpretāciju, ir vairākkārt un nelokāmi noteikusi un konkretizējusi gan Eiropas Savienības tiesību pārākuma, gan tiešās iedarbības principu, nosakot, ka atbilstoši Eiropas Savienības tiesību pārākuma principam Eiropas Savienības tiesības ir prioritāras pār visu veidu nacionālajām tiesībām, ieskaitot konstitūciju.[405]

Pārākuma principu EST formulēja 1964.gada 15.jūlija spriedumā lietā 6/64 ***Flaminio Costa*** v. ***E.N.E.L.***[481], kurā tā norādīja: atšķirībā no parastajiem starptautiskajiem līgumiem ar Eiropas Kopienu[482] līgumu ir izveidota tiesību sistēma, kas, līgumam stājoties spēkā, ir kļuvusi par dalībvalstu tiesību sistēmas neatņemamu sastāvdaļu un ir saistoša to tiesām. Dibinot Kopienu, kurai ir pašai savas iestādes, tiesībsubjektība, tiesībspēja un spēja būt starptautiski pārstāvētai un pilnvaras, kas izriet no suverenitātes ierobežošanas vai arī valsts pilnvaru nodošanas Kopienai, dalībvalstis, kaut ari tikai dažās nozarēs, ierobežoja savas suverēnās tiesības un tādējādi radīja tiesību aktu

kopumu, kas ir saistošs gan attiecīgo valstu pilsoņiem, gan pašām valstīm. Līguma burta un gara integrēšana valstu tiesībās nepieļauj iespēju, ka valstu regulējumam varētu būt augstāks spēks nekā tiesību sistēmai, ko valstis savstarpēji pieņēmušas, un tādējādi tas nevar būt pretrunā minētai tiesību sistēmai. Kopienas tiesību piemērošana nedrīkst būt dažādās valstīs atšķirīga atkarībā no valstu pieņemtajiem tiesību aktiem (..). Kopienas tiesību augstāko spēku apstiprina EKL 189.pants [pašlaik - LESD 288.p.], kas noteic, ka regula ir "saistoša" un ka tā ir "tieši piemērojama visās dalībvalstīs". Šim noteikumam, uz kuru neattiecas nekādas atrunas, nebūtu jēgas, ja kāda valsts varētu vienpusēji atcelt tā iedarbību ar kādu tiesību aktu, kas būtu ar augstāku spēku nekā Kopienas tiesību akti.

1978.gada 9.marta spriedumā lietā 106/77 ***Amministrazione delle Finaze dello Stāto v. Simmenthal SpA[m]*** EST turpināja: tiešā piemērojamība nozīmē to, ka Kopienas tiesību aktu normas jāpiemēro pilnībā un vienādi visās dalībvalstīs. Tādējādi šie noteikumi ir tiešs tiesību un pienākumu avots visiem, uz kuriem tie attiecas, proti, dalībvalstīm vai indivīdiem, kas ir puses tiesiskajās attiecībās Kopienas tiesībās. Tiešās piemē-rojamības sekas attiecas arī uz jebkuru valsts tiesu, kam kā dalībvalsts iestādei, izskatot savā kompetencē esošu lietu, jāaizsargā tās indivīdu tiesības, kuras viņiem piešķir Kopienas tiesības. Saskaņā ar Kopienas augstāka juridiska spēka principu attiecības starp Līguma noteikumiem un tieši piemērojamiem institūciju aktiem, no vienas puses, un dalībvalstu tiesību aktiem, no otras puses, ir tādas, ka minētie noteikumi un tiesību akti ne tikai automātiski padara par nepiemērojamiem visus valstu tiesību aktu pretrunīgos noteikumus ar savu spēkā stāšanos, bet, būdami

Judikatūras Krājums, 1964, 585.lpp.

Spriedumā lietots termins "Kopienu", bet tajā minētās atziņas tādā attiecināmas uz Eiropas Savienību.

katras dalībvalsts teritorijā piemērojamā tiesiskā regulējuma būtiska un prioritāra sastāvdaļa, tie ari nepieļauj tādu jaunu valsts tiesību aktu pieņemšanu, kas varētu būt nesaderīgi ar Kopienas tiesību aktu normām (..) ikvienai valsts tiesai, izskatot lietu, kas ir tās kompetencē, ir pilnībā jāpiemēro Kopienas tiesību akti un jāaizsargā tiesības, ko tie piešķir indivīdiem. Tādējādi valsts tiesa nedrīkst piemērot nevienu valsts tiesību aktu normu, kas varētu būt pretrunā'Kopienas tiesībām, neatkarīgi no tā, vai tā pieņemta pirms Kopienas tiesību aktu normām vai pēc tām.

Šī ir otrā rakstīto tiesību normu kolīzijas atrisināšanas norma. Tas nozīmē, ka uzreiz pēc tam, kad tiesību normu piemērotājs ir konstatējis, ka nav iespējams pārinterpretēt tiesību normas tādējādi, lai saskaņotu tās, jāpārbauda, vai kāda no normām nav Eiropas

Savienības tiesību norma. Eiropas Savienības tiesību pārākuma princips nozīmē, ka jebkura rakstītā nacionālā tiesību norma (tai skaitā konstitucionāla) piekāpjas Eiropas Savienības tiesību normai. Tomēr tas neattiecas uz nerakstītajām tiesību normām - vispārējiem tiesību principiem, kas izriet no suverēna diktētās pamatnormas un nosaka demokrātiskas tiesiskas valsts tiesiskās sistēmas saturu un uzbūvi. Daļēji šie vispārējie tiesību principi ir pozitivizēti ari formālajā konstitūcijā, kā ***Satversmes*** 1., 2., 3., 4., 6. un 77.pants. Ja Eiropas Savienības tiesības varētu ietekmēt šos vispārējos tiesību principus, tas būtu pretrunā ari ar mērķi, kāpēc Latvija izlēma par pievienošanos Savienībai - ".. nolūkā stiprināt demokrātiju .." (Satversmes 68.p.).

|30] 3. kolīzijas atrisināšanas norma: ja augstāka juridiska spēka tiesību norma ir nesavienojama ar zemāka juridiska spēka tiesību normu, jāpiemēro augstāka juridiska spēka tiesību norma - *lex superior derogat legi inferiori.*

Šī kolīziju norma ir pozitivizēta arī 2012.gada 31.maija Oficiālo publikāciju un tiesiskās informācijas likuma[484] 9.pantā.

Pieņemts 2012.gada 31.maijā (spēkā no 01.07.2012.), publicēts: Latvijas Vēstnesis 20.06.2012., Nr.96. Pirms tam - 1994.gada 8.jūnija likums "Par likumu un citu Saeimas, Valsts prezidenta un Ministru kabineta pieņemto aktu izsludināšanas, publicēšanas, spēkā stāšanās kārtību un spēkā esamību" (spēkā no 03.07.1994.-30.06.2012.) // Latvijas Vēstnesis, 18.06.1994., Nr.72; Ziņotājs,

1994, Nr. 13 (pamatteksts).

Šī kolīziju norma paredz, ka nacionālās tiesību sistēmas ietvaros prioritātes kārtība starp kolidējošām normām jānosaka, visupirms ņemot vērā hierarhisko piramīdu.

Tādējādi, analizējot šīs kolīziju normas piemērošanu, katrā konkrētā tiesību sistēmā jāatbild uz šādiem jautājumiem:

1) kāda ir precīzā tiesību normu hierarhija;

2) kāds ir zemākā juridiskā spēka tiesību normas statuss:

a) vai tā nav spēkā ***ipso iure*** (pēc likuma);

b)vai to var atzīt par spēkā neesošu, ja tiks veikta attiecīgā procedūra;

c) vai tā nav piemērojama tikai konkrētajā gadījumā (lietā), īpašs jautājums skar tiesas kompetenci atzīt, ka likumi, kas ir nesavienojami ar konstitūciju, nav spēkā. Latvijā konstitūcijai (plašākā nozīmē - augstāka juridiskā spēka tiesību normām) neatbilstošu tiesību normu tiesas **nedrīkst piemērot,** bet par spēkā neesošu to var atzīt Satversmes tiesa, vai aff tā var zaudēt spēku ***ipso iure*** (ar atcelšanu).[406]

Atšķirīga kārtība ir noteikta iestādei, tiesību normas piemērošanas procesā pārbaudot tiesību normas konstitucionalitāti, un proti, ja iestādei rodas pamatotas šaubas, vai piemērojamā tiesību norma

atbilst augstāka juridiskā spēka tiesību normai, **iestāde** šo tiesību normu **piemēro,** bet par savām šaubām nekavējoties motivētā rakstveida ziņojumā **informē** augstāku iestādi un Tieslietu ministriju (komentējamā panta vienpadsmitā daļa).

[31] 4. kolīzijas atrisināšanas norma: ja starptautiskā tiesību norma ir nesavienojama ar nacionālo tiesību normu, jāpiemēro starptautiskā tiesību norma - *lex internationalis derogat legi nationali.*

Arī šī kolīziju norma ***ir pozitivizēta un ietverta likuma "Par Latvijas Republikas starptautiskajiem līgumiem***"[486] 1 3.pantā: ***"Ja starptautiskajā līgumā, kuru Saeima ir apstiprinājusi, paredzēti citādi noteikumi nekā Latvijas Republikas likumdošanas aktos, tiek piemēroti starptautiskā līguma noteikumi",*** un norāda uz to, kā atrisināma kolīzija starp nacionālajām un starptautiskajām tiesību normām, kuras pēc juridiskā spēka ir vienā hierarhijas līmenī, proti, starp likumiem un Saeimā ratificētiem starptautiskajiem līgumiem un starp Ministru kabineta noteikumiem un Ministru kabineta apstiprinātiem starptautiskajiem līgumiem.

[32] 5. kolīzijas atrisināšanas norma: vispārīgu tiesību normu var piemērot tikai tajos gadījumos, kas nav noregulēti ar nesavienojamu speciālo tiesību normu - *lex specialis derogat legi ģenerāli.*

Atbilstoši komentējamā panta septītajai daļai, ja konstatēta pretruna starp vienāda juridiskā spēka **vispārējo**[487] un **speciālo** tiesību normu, vispārējo tiesību norma piemēro tiktāl, ciktāl to neierobežo speciālā tiesību norma Svarīgākais, kas jāatceras, piemērojot šo un nākamās kolīziju atrsināšanas normas, ir tas, ka tās ir piemērojamas tikai attiecībā uz tādām kolīzijām, kas radušās starp **vienāda juridiskā spēka tiesību normām.**[488]

Tas ir būtiski tāpēc, jo nereti nākas dzirdēt, ka kolīzijas gadījumā starp Ministru kabineta noteikumiem un likumu jāpiemēro Ministru kabineta noteikumi, jo tie esot speciālas tiesību normas attiecībā pret likuma vispārīgajām normām. Šādi apgalvojumi izriet no nepietiekamām zināšanām par kolīziju atrisināšanas normu savstarpējo hierarhiju, atbilstoši

[486] **Pieņemts 1994.gada 13.janvāri (spēka no 09.02.1994.), publicēts: Latvijas Vēstnesis, 26.01.1994., Nr.l 1; Ziņotājs, 1994, Nr.3 (pamatteksts).**

[487] **Šajā gadījumā likumdevējs ir izvēlējies nepareizu terminu, lai aprakstītu vispārējo tiesību principu, proti, tiesību norma, kas satur visas tās pašas pazīmes, bet vismaz par vienu pazīmi mazāk nekā cita tiesību norma, ir vispārīga tiesību norma un nevis vispārējā (vispārējs ir tāds, kas attiecas uz visu, aptver visu, piemēram, vispārējie tiesību principi, kas attiecas uz visu**

tiesisko sistēmu).

[488] **Vēsturiski šo kolīziju norma piemēroja, lai atrisinātu kolīzijas tikai starp viena**

normatīvā tiesību akta ietvaros esošajām tiesību normām. Tiesību teorijai attīstoties, tā, protams, ir paplašinājusi savu iedarbības loku un attiecas ari uz citu

normatīvo tiesību aktu normām, bet tikai, ja šīm normām ir vienāds juridiskais spēks.

kurai kolīziju norma, kas noteic, kā atrisināma kolīzija starp augstāka un zemāka juridiskā spēka tiesību normām (3. kolīziju norma), ir primāra par kolīziju normu, kas noteic, kā atrisināma kolīzija starp vispārīgo un speciālo tiesību normu (5. kolīziju norma).

Nereti tiek jaukts jautājums par vispārīgām un speciālām tiesību normām ar jautājumu par vispāffgo tiesību normu konkretizāciju. Parasti augstāka juridiska spēka vispārīgā tiesību normā ir noteikts, ka kādai zemāka juridiska spēka tiesību normai tā jākonkretizē. Turklāt šī, zemāka juridiskā spēka tiesību norma **nedrīkst ierobežot** tiesību normu ar augstāku juridisko spēku. Šeit būtiski ir noskaidrot divus jautājumus: 1) iztulkojot tiesību normu ar augstāku juridisko spēku, jānosaka tās apjoms neatkarīgi no zemāka juridiskā spēka tiesību normas; 2) problēmu rada dažkārt pārāk plašais konkretizācijas deleģējums, respektīvi, jānoskaidro, vai demokrātiskā valstī vispār ir iespējams tas, ka konkrēta institucionāli hierarhiski zemāka iestāde noteic attiecīgos jautājumus.

[33] Uz jautājumu, **kura tiesību norma ir vispārīga un kura speciāla,** var atbildēt, nosakot attiecības starp kolidējošajām normām jeb ***specialitātes sakaru*** **-** speciālās tiesību normas tiesiskajā sastāvā ir visas vispārīgās tiesību normas tiesiskajā sastāvā ietvertās pazīmes (nosacījumi) plus vismaz vēl viena pazīme (nosacījums). Arī normatīvie tiesību akti var saturēt skaidru atbildi uz šo jautājumu, izmantojot tādus vārdus kā ***kaut arī, ja vien, neatkarīgi no, saskaņā ar to, kā noteikts turpmāk, plašākā nozīmē kā*** un līdzīgus izteicienus.

Dažreiz atbilde ir acīmredzama pat tad, ja likumā nav ietverts attiecīgais izteiciens, galvenokārt gadījumos, kad vienas tiesību normas piemērošanas joma pilnīgi sakrīt ar citas tiesību normas piemērošanas jomu.

Piemēram, Valsts civildienesta likuma[407] **3 7.pants vispārīgi regulē ierēdņa pārcelšanu citā amatā. Savukārt Diplomātiskā un konsulārā dienesta likuma**[408] **14.pants regulē diplomātu pārcelšanu no vienas dienesta vietas uz citu, kā arī noteic, ka diplomātam jābūt gatavam pildīt dienestu ārvalstīs vai Ārlietu ministrijas centrālajā aparātā pēc ārlietu ministra vai**

D.Rezevska, I.Ziemele

Ārlietu ministrijas valsts sekretāra rīkojuma. Tātad tas satur

visas vispārīgā jēdziena pazīmes, un turklāt tam ir vēl arī citas pazīmes, kas raksturīgas tieši šim speciālajam gadījumam. Tātad ir izpildīti abi konkurējošie pārcelšanu regulējošie tiesiskie sastāvi, bet ir skaidri redzams, ka jāpiemēro speciālā priekšraksta tiesiskās sekas.

134] Taču daudzos gadījumos vispārīgās un speciālās normas noteikšana ir daudz problemātiskāka, un tad nepieciešama dažādu apstākļu **svēršana un salīdzināšana.**

Piemēram, 48.panta ceturtā daļa noteic, ka tiesas (tiesneša) atteikums pagarināt vai atjaunot procesuālo termiņu var iesniegt blakus sūdzību. Savukārt 324.panta otrā daļa noteic, ka nav pārsūdzams lēmums par blakus sūdzību. Šajā gadījumā, izvērtējot tiesību normu savstarpējo sakaru, secināms, ka 324.panta pirmās daļas regulējums kā speciālā tiesību norma attiecībā uz lēmumu, kas pieņemts par blakus sūdzību, prevalē pār likuma normām, kas vispārīgi noteic, ka kāds procesuāls lēmums ir pārsūdzams. Ja atteikums pagarināt vai atjaunot termiņu attiecas uz blakus sūdzības termiņu, tad atbilstoši 324.panta pirmajai daļai kā speciālajai tiesību normai atzīstams, ka attiecīgais lēmums nav pārsūdzams, jo pieņemts par blakus sūdzību.[409]

[35] Vienmēr jānoskaidro, vai speciālās tiesību normas mērķis ir pilnībā stāties vispārīgās normas vietā vai ari to tikai paplašināt (modificēt). Tas ir sistēmiskās un teleoloģiskās iztulkošanas jautājums. Ar vispārīgo tiesību normu var būt saistītas noteiktas blakus sekas, kuras speciālajā normā paredzētās sekas neaptver pilnībā. Šādas blakus sekas, ja tās uzlabo personas stāvokli un atbilst taisnīguma un vienlīdzības principam, pēc iespējas piemērojamas līdztekus speciālās normas tiesiskajām sekām.

Piemēram, Administratīvā rajona tiesas 2004.gada 2.novembra spriedumā lietā Nr.A42140204 par pabalstiem bērna piedzimšanas gadījumā, kuras izskatīšanas laikā policistiem speciālajā normā nebija paredzētas šādas garantijas, kas savukārt bija noteiktas vispārīgajā regulējumā attiecībā uz vispārīgā civildienesta ierēdņiem. Tiesa secināja, ka saskaņā ar taisnīguma **un vienlīdzības principu vispārīgajā normā noteiktās sekas jāpiemēro līdztekus speciālās normas sekām.**

[36] 6. kolīzijas atrisināšanas norma: ja jaunāka tiesību norma nav savienojama ar vecāku tiesību normu, jāpiemēro jaunākā norma - *lex posterior derogat legi priori.*

Atbilstoši komentējamā panta astotajai daļai, ja konstatē pretrunu starp vienāda juridiska spēka normatīvajiem aktiem, piemēro **jaunāko** ārējo normatīvo aktu.

Šajā gadījumā vecākā tiesību norma automātiski zaudē savu

spēku ar jaunās tāda paša vai augstāka juridiskā spēka un tādus pašu tiesību jautājumus regulējošas tiesību normas spēkā stāšanos. Respektīvi, tas ir viens no objektīvajiem pamatiem tiesību normas spēka zaudēšanai.[410] Vecākā tiesību norma zaudē spēku aiī tajos gadījumos, kad jaunākajā normatīvajā tiesību aktā tas nav tieši ierakstīts; šis princips izriet no tā, ka likumdevējam ir tiesības nomainīt esošās tiesības.

Ja jaunākais likums neregulē attiecīgos jautājumus tādā pašā apjomā kā vecākais, tad loģiski ir iespējams, ka vecākās tiesību normas daļēji ir spēkā līdztekus jaunākajām. Taču arī šādos gadījumos iespējams, ka jaunākais likums pilnībā aizstāj vecāko, tātad tas satur aptverošu attiecīgā jautājuma jaunu regulēšanu. To, vai tas attiecas uz konkrētu gadījumu, izsver pēc tā, kāds **nolūks** izsecināms no jaunākā likuma.

Piemēram, Satversmes tiesas 1997.gada 7.maija spriedumā lietā Nr.04-01(97) [411] par spēkā neesošiem tika atzīti Ministru kabineta

1995.gada 14.marta noteikumi Nr.54 "Par Latvijas Republikā ražotās elektroenerģijas iepirkuma cenām", jo Satversmes tiesa atzina, ka vēlāk pieņemtais likums "Par uzņēmējdarbības regulēšanu enerģētikā" tāpat kā šie noteikumi regulē elektroenerģijas iepirkuma cenas (tarifus) no decentralizētām elektrostacijām. Tika argumentēts, ka likums "Par uzņēmējdarbības regulēšanu enerģētikā" neregulē visu to jautājumu loku, kas bija noregulēts noteikumos Nr.54. Likuma "Par uzņēmējdarbības regulēšanu enerģētikā" 27.panta devītā un desmitā daļa attiecināja likuma normas uz koģenerācijas stacijām ar kopējo jaudu no 1 **megavata līdz** 12 **megavatiem, taču nenoteica citu koģenerācijas staciju elektroenerģijas pārpalikumu iepirkšanas kārtību. Šo citu koģenerācijas staciju (ar jaudu līdz**

1 **megavatam un virs** 12 **megavatiem) elektroenerģijas pārpalikuma**

D.Rezevska, I.Ziemele

iepirkšanas kārtību visu laiku noteikuši un ari turpina noteikt Ministru kabineta noteikumi Nr.54. Turklāt Satversmes tiesa norādīja, ka minētā likuma mērķis (uzdevums), kas formulēts likuma tekstā, ir daudz plašāks par Ministra kabineta noteikumu mērķi (uzdevumu).

137] 7. kolīzijas atrisināšanas norma: ja jaunāka vispārīgā tiesību norma nav savienojama ar vecāku, bet speciālo tiesību normu, jāpiemēro vecākā, speciālā tiesību norma.

Šī kolīziju atrisināšanas norma nosaka attiecības starp divām citām kolīziju atrisināšanas normām, proti, ka 5. kolīziju norma ir

prioritāra pār

6. kolīziju normu.

Piemēram, Satversmes tiesas 2005.gada 4.janvāra spriedumā lietā Nr.2004-16-01[412], kur Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa norma (280.p. trešā daļa), kas atbrīvo personu, kas pārsūdzējusi lēmumu administratīvo pārkāpumu lietā, no valsts nodevas samaksas, bija vecākā, bet speciālā tiesību norma iepretim APL normai (124.p. otrā daļa -redakcijā, kas bija spēkā Satversmes tiesas sprieduma pieņemšanas laikā), kas noteica, ka par apelācijas sūdzības iesniegšanu jāmaksā valsts nodeva piecu latu apmērā, un tādējādi vecākā speciālā norma bija prioritāra par jaunāko, bet vispārīgo. Tomēr gadījumos, kad likumdevēja mērķis ir pilnībā aizstāt iepriekšējo regulējumu ar jaunu, kā ari tad, ja, pieņemsim, vecākā speciālā tiesību norma nevis uzlabotu personas stāvokli, bet tieši pretēji - pasliktinātu, kolīzijas atrisināšanas rezultāts būtu citāds un prevalētu jaunākā, bet vispārīgā tiesību norma. Tas nozīmē, ka tiesību normu piemērotājam šādas tiesību normu kolīzijas gadījumos vienmēr jāpārliecinās, vai vecākās speciālās tiesību normas mērķis atbilst jaunākās vispārīgās normas mērķim, un tikai pozitīvas atbildes gadījumā ir piemērojama vecākā speciālā norma.

|38] Kolīziju atrisināšanas normas ir vispārējie tiesību principi (sk. 4.p. komentārus) un darbojas demokrātiskas tiesiskas valsts tiesiskajā sistēmā neatkarīgi no to pozitivizācijas normatīvajos tiesību aktos.[413] To piemērošanas prakse dažādās tiesiskajās sistēmās var būt atšķirīga. Neskatoties uz to, ka rakstīto tiesību normu kolīziju atrisināšanas normas ir sakārtotas pēc piemērošanas prioritātes, taču kolīziju gadījumos starp **vienāda juridiskā spēka** tiesību normām[414] vispārīgais princips par kolīziju atrisināšanas normu pielietošanu atkarībā no to prioritātes kārtas numura tomēr nav absolūts, jo tās nespēj pilnībā atrisināt "sarežģītās lietas" ***(hard cases)m.*** Tāpēc svēršanas un salīdzināšanas procesa rezultātā priekš-1 roka dodama tai tiesību normai, kuras mērķis ir atbilstošāks demokrātiskas tiesiskas valsts izpratnei konkrētajā tiesiskās sistēmas attīstības! brīdī.

Komentējamā panta desmitās daļas tekstā paredzētais kritērijs, ka šādas < tiesību normu kolīzijas gadījumā priekšroka dodama tai tiesību normai,' kura **"regulē demokrātiskai sabiedrībai un valsts iekārtai būtiski svarīgu jautājumu",** nav izmantojams, lai izvēlētos piemērojamo tiesī- j bu normu, jo kolīzija var rasties tikai starp tādām tiesību normām, kas" regulē vienus un tos pašus tiesību jautājumus, tas ir, attiecas uz to pašu faktisko sastāvu. Līdz ar to abas no kolidējošajām tiesību normām regu- \ lēs demokrātiskai sabiedrībai un valsts iekārtai būtiski svarīgu jautāju-1 mu; tikai reālās kolīzijas gadījumā atšķirsies kolidējošo tiesību normu noteiktās tiesiskās sekas.

Šīs atšķiffgās tiesiskās sekas tad aff ir svēršanas un salīdzināšanas procesa objekts, nosakot, kuru no tiesību normu noteiktajām sekām piemērojot, tiks sasniegts demokrātiskai tiesiskai valstij atbilstošāks rezultāts.

VI. Juridiskās obstrukcijas aizlieguma princips

[39] Juridiskās obstrukcijas aizlieguma princips ir demokrātiskas tiesis-: kas valsts vispārējais tiesību princips, kas nodrošina dažādo valsts varas atzaru savstarpējo kontroli un mijiedarbību, nosakot, ka varas dalīšanas princips nav absolūts.

Juridiskās obstrukcijas aizlieguma princips jāskata kopsakarā ar tiesību normas izpratni mūsdienu tiesību teorijā. Mūsdienu demokrātiskas tiesiskas valsts apstākļos tiesību norma vairs netiek skatīta tikai saistībā ar

D.Rezevska, I.Ziemele

normatīvo tiesību aktu, bet gan kā priekšraksts, kuram saskaņā ar suverēna gribas noteiktās tiesiskās sistēmas vispārējiem tiesību principiem jāregulē tiesiskās attiecības konkrētajā valstī neatkarigi no tā, vai likumdevējs šo normu ir spējis pienācīgi verbalizēt vai nē. To, ka tiesību norma ir ne tikai rakstītās tiesību normas teksts, kas var apjoma ziņā sakrist ar normatīvā tiesību akta pantu un var arī nesakrist, skaidri pierāda vispārējo tiesību principu izpratne un to pielietojums demokrātiskas tiesiskas valsts apstākļos.[415]

[40] Tiesību sistēma sastāv no tiesību normām - gan rakstītajām, gan nerakstītajām tiesību normām. Tiesību sistēma **pati par sevi ir objektīvi pilnīga.** Tā satur visus nepieciešamos priekšrakstus, kas vajadzīgi, lai noregulētu tiesiskajā sistēmā pastāvošās tiesiskās attiecības. Tiesību sistēma ir pilnīga, jo tā ir **deduktīvi atvasināta sistēma** [416]. Tātad sistēma, kas atvasināta no kaut kā vispārīga, kā, piemēram, no vispārējiem tiesību principiem atvasināta sistēma un nevis induktīvi - no kaut kā atsevišķa, individuāla, piemēram, no normatīvo tiesību aktu kopuma, atklāta sistēma, var būt pilnīga.

[41] Turpretī jebkurš likums ir objektīvi nepilnīgs - likumdevējam saskaņā ar suverēna uzdevumu **jāatrod** tiesību normas, kas pastāv attiecīgajā tiesību sistēmā un regulē tiesiskajā sistēmā notiekošos faktiskos gadījumus, un jāpieraksta šīs normas, lai suverēnam, kas pilnvarojis likumdevēju šo funkciju pildīt, būtu vieglāk organizēt savu dzīvi un savstarpējās attiecības starp suverēna locekļiem.

Dabastiesiskā tiesību izpratne nošķir jēdzienus "likums" un "tiesības", tādējādi norādot, ka bez rakstītajām tiesību normām tiesību sistēmā pastāv vēl ari citas tiesības - nerakstītas tiesību normas dabisko tiesību izpausmē, no kurām ir atvasināti vispārējie tiesību

principi, un šīs nerakstītās tiesību normas prevalē pār rakstītajām un nosaka to saturu. Visas tiesiskās sistēmas, tostarp tiesību sistēmas, avots ir suverēns, un likumdevējs nav "autoritāte" tiesību normu satura noteikšanā - tiesību normu avots ir tauta jeb suverēns, kas izvēlējies dzīvot noteiktā valsts iekārtā un politiskajā režīmā - demokrātiskā tiesiskā valstī un līdz ar to sadalījis valsts varu likumdevēja, tiesu un izpildu atzaros, nosakot katrai no tiem pildīt savus uzdevumus **suverēna interesēs,** lai tam būtu vieglāk organizēt savu dzīvi.

Likumdevēja uzdevums ir pierakstīt tās tiesību normas, kuru saturu noteic no pamatnormas izrietošie vispārējie tiesību principi un kuras pastāv tiesību sistēmā, lai varētu atrisināt visus iespējamos strīdus, kas var rasties starp suverēna locekļiem. Tomēr šāds uzdevums likumdevējam ir objektīvi neizpildāms.

Pirmkārt, tāpēc ka likumdevējs ir cilvēku grupa, un cilvēkiem ir raksturīgi kļūdīties. Vēl jo vairāk tāpēc, ka rakstītās tiesību normas sastāv no teksta, kas savukārt sastāv no vārdiem. Katram vārdam piemīt vairākas nozīmes, piemēram, vārdam var būt tā sākotnējā (vēsturiskās izcelšanās) nozīme un pārnestā jeb laika gaitā iegūtā nozīme, vai vārdam var būt tā plašākā un šaurākā nozīme, vai vārdam var būt sarunvalodas un juridiskā nozīme.[417] Dažādas domas ir iespējams izteikt ar neskaitāmiem vārdiem un to savienojumiem.

Otrkārt, suverēna locekļu savstarpējās attiecības ir tik daudzskaitlīgas un dinamiskas, ka nemitīgi rodas jaunas attiecības, kuras likumdevējs vēl nav paspējis noregulēt ar pozitīvajām tiesību normām, bet no pamatnormas izrietošie vispārējie tiesību principi noteic, ka iestāde vai tiesa nedrīkst atteikties izspriest lietu, ja nav rakstītas tiesību normas. Tāpēc pastāv tiesu vara, kuras pienākums saskaņā ar suverēna pilnvarojumu ir, pielietojot juridiskās metodes, kas arī ir vispārējie tiesību principi demokrātiskā tiesiskā valstī, koriģēt likumdevēja kļūdas un atrast tiesību sistēmā pastāvošās tiesību normas, un atrisināt 1iem, negaidot, kamēr likumdevējs pieņems rakstīto tiesību normu ilglaicīga likumdošanas procesa rezultātā. Likumdevēja kļūdas gadījumā, ņemot vērā varas dalīšanas principa varas atzaru savstarpējās mijiedarbības un kontroles aspektu ***(check and balancing),*** tiesību normu piemērotāja pienākums ir veikt tiesību normas korekciju ar attiecīgo juridisko metožu pielietošanas palīdzību (piemēram, pielietojot likuma vai tiesību analoģiju,

teleoloģisko redukciju) paplašinot vai sašaurinot tiesību normas sastāvu atbilstoši likumdevēja gribai (likuma plānam) un normas ***ratio legis*** (likuma teleoloģijai).

Piemēram, suverēns noteikti bija vēlējies, lai likumdevējs noteic, ka gadījumā, ja, nododot asinis asins donora centrā, tiek konstatēts, ka donora asinīs ir atrodams nāvējošs vīruss, tad šī

informācija jāpaziņo donoram, jo to nosaka tādi vispārējie tiesību principi kā tiesības uz veselību un tiesības uz dzīvību. Tomēr likumdevējs nebija paredzējis šādu normu rakstītājā normatīvajā tiesību aktā, tāpēc tiesai bija jāatrod šī norma jau citā, nerakstītajā vispārējo tiesību principu līmenī.[418] **Vai cits piemērs: suverēns noteikti bija vēlējies, lai likumdevējs paredz mājas dzemdību iespējamību un to, kā tiek reģistrēts bērns, kas piedzimis mājas dzemdību apstākļos. Bet likumdevējam atkal nebija izdevies šo regulējumu pozitivizēt, un tiesai bija jāatrod nerakstītā tiesību norma, kas noteic, ka katram bērnam ir tiesības uz vārdu, personas kodu, pabalstu utt., un tas izriet no bērna tiesību aizsardzības vispārējā tiesību principa.**[419]

[42] Varas dalīšanas princips tā mūsdienu attīstības konkretizācijās nebūt nenozīmē, ka valsts varas atzari ir absolūti jānodala, bet gan to, ka starp tiem jāpastāv savstarpējai kontrolei un ierobežošanai.[420] Rietumu demokrātijās varas dalīšana netiek īstenota stingri pēc tās ideāltipiskā modeļa. Vispārēji tiek stingri sargāta tikai tiesnešu neatkarība no izpildvaras iejaukšanās. Turklāt tiesu vara ar likumu interpretāciju un likumu robu aizpildīšanu piedalās normatīvajos tiesību aktos noteikto tiesību un pienākumu precizēšanā un papildināšanā. Tā tiesu vara nenovēršami darbojas aff likumdošanas funkciju jomā.[421]

Senāta 2008.gada 14.janvāra spriedumā lietā Nr.SKA-5/2008 par dzimtsarakstu nodaļas atteikumu veikt izmaiņas personas dzimšanas reģistrā sakarā ar dzimuma maiņu [422] **tiesa saskārās ar rakstītā regulējuma trūkumu un pielietoja juridiskās obstrukcijas aizlieguma principu. Tiesa secināja, ka kopumā Eiropas valstīs vispārējs princips ir dzimuma maiņas juridiska atzīšana gadījumā, ja tāda ir notikusi. Kopš sprieduma lietā *Christine Goodwin pret Apvienoto Karalisti* ECT ir atzinusi to kā valsts pienākumu cilvēktiesību jomā. No Latvijas tiesību normām var secināt, ka valsts pieļauj iespēju gan mainīt dzimumu, gan attiecīgi papildināt ierakstu dzimšanas reģistrā. Savukārt nav tiesību normu** [423]**, kas noteiktu kritērijus, pēc kādiem vadīties, lai konstatētu, vai dzimuma maiņa likuma izpratnē ir notikusi. Valstij pēc iespējas personu saudzējošā veidā jānosaka, vai un kad ir objektīvs pamats dzimšanas reģistra ierakstu papildināšanai. Turklāt administratīvajā procesā, noskaidrojot apstākļus un pieņemot lēmumu par dzimšanas reģistra papildināšanu, ir jāievēro juridiskās obstrukcijas aizliegums, proti, iestāde un tiesa nedrīkst atteikties izlemt jautājumu, pamatojoties uz to, ka jautājums nav noregulēts ar likumu vai citu ārējo normatīvo aktu. Tā kā konkrētāka tiesiskā regulējuma nebija, iestādei un tiesai jēdziens "dzimuma maiņa" bija**

jāpiepilda ar saturu, pēc iespējas ievērojot cilvēktiesību normas.

Vācijas Federālā Konstitucionālā tiesa ir devusi vēsturiski nozīmīgu un nu jau par tiesību teorijas klasiku kļuvušo skaidrojumu par jēdzienu "likums un tiesības" savstarpējām attiecībām un tiesu varas lomu un nozīmi demokrātiskas tiesiskas valsts tiesiskajā sistēmā: tiesu vara ir saistīta ar "likumu un tiesībām" (..). Saskaņā ar vispārējo viedokli tas noliedz šauru likuma pozitīvismu. Atbilstoši formulējumam uzskatāms, ka likums un tiesības faktiski pārklājas, bet tas nav obligāti un ne vienmēr ir tā. Tiesības nav identiskas ar rakstīto likumu kopumu. Līdzās valsts varas pozitīvi pieņemtajam zināmos apstākļos eksistē plašākas tiesības, kuru avots ir uz konstitūciju balstīta tiesību sistēma kā jēdzienisks veselums un kuras reizēm koriģē rakstīto likumu. Atrast šīs tiesības un īstenot lēmumos ir tiesu varas uzdevums. (..) tiesnešiem nav uzdots likumu konkrētajam gadījumam piemērot iespējamās vārdu jēgas

robežās. Pretējs viedoklis būtu iespējams tikai tad, ja pozitīvā valsts tiesību sistēma būtu bez nepilnībām, tas ir stāvoklis, kas tiesiskas drošības dēļ būtu pārstāvams kā principiāls postulāts, bet praktiski nav sasniedzams. Tiesnešu darbība neaprobežojas ar likumdevēja lēmumu izzināšanu un pasludināšanu. Tiesu varas uzdevuma īstenošanai nepieciešams vērtējošas izziņas akts, kam netrūkst gribas elementu, parādīt un lēmumos īstenot vērtību priekšstatus, kas raksturīgi konstitucionālajai tiesību sistēmai, bet rakstītajos likumos neatspoguļojas nemaz vai nepilnīgi. (..) Ir jāatzīst, ka rakstītais likums nepilda savu funkciju taisnīgi atrisināt tiesisku problēmu. Šo robu tad aizpilda tiesneša lēmums saskaņā ar praktiskā saprāta robežām un "sabiedrības fundamentālajiem vispārējiem taisnīguma priekšstatiem" ..".[508]

BVerfGE 34, 269/286 ff.; *Vildbergs HJ., Messeršmits K., Niedre L.* Pilsonis tiesiskā valstī. Vācijas konstitucionālo un administratīvo tiesību pamati. - Rīga: Latvijas Universitāte, 2004, 80.-81.lpp.

16.pants. Iekšējo normatīvo aktu piemērošana

(1) Iekšējais normatīvais akts ir saistošs tam publisko tiesību subjektam, kas šo aktu izdevis, kā arī šim publisko tiesību subjektam padotajām institūcijām. Privātpersonām iekšējais normatīvais akts nav saistošs.

(2) Ja iestāde konstatē pretrunu starp iekšējiem normatīvajiem aktiem, tā piemēro to aktu, kuru izdevusi institucionāli augstāka iestāde. Ja iestāde konstatē pretrunu starp iekšējiem normatīvajiem aktiem, kurus izdevusi institucionāli augstāka iestāde un funkcionāli augstāka iestāde, tā piemēro to aktu, kuru izdevusi funkcionāli augstāka iestāde.

(3) Ja iestāde konstatē pretrunu starp iekšējos normatīvajos

aktos ietverto vienāda juridiskā spēka vispārējo tiesību normu un speciālo tiesību normu, vispārējo tiesību normu piemēro tiktāl, ciktāl to neierobežo speciālā tiesību norma.

(4) Ja iestāde konstatē pretrunu starp viena publisko tiesību subjekta izdotiem iekšējiem normatīvajiem aktiem, tā piemēro jaunāko aktu. Noteicošs ir normatīvā akta pieņemšanas datums.

(5) Ja iestādei jāpiemēro iekšējais normatīvais akts, bet tai rodas pamatotas šaubas, vai tas atbilst cita publisko tiesību subjekta izdotam iekšējam normatīvajam aktam, iestāde to piemēro, bet par savām šaubām nekavējoties motivētā rakstveida ziņojumā informē institucionāli augstāku iestādi un publisko tiesību subjektu, kas šo normatīvo aktu izdevis, kā arī Tieslietu ministriju.

(6) Ja iestādei jāpiemēro iekšējais normatīvais akts, bet tai rodas pamatotas šaubas, vai tas atbilst ārējam normatīvajam aktam un vispārējiem tiesību principiem, kā ari starptautisko tiesību vai Eiropas Savienības tiesību normām, iestāde šo iekšējo normatīvo aktu nepiemēro un nekavējoties motivētā rakstveida ziņojumā informē par to augstāku iestādi un publisko tiesību subjektu, kas šo normatīvo aktu izdevis, kā ari Tieslietu ministriju. Publisko tiesību subjekts, kas šo normatīvo aktu izdevis, var dot rakstveida rikojumu to piemērot. Ja publisko tiesību subjekta rikojums satur juridisku pamatojumu, kādēļ iestādes šaubas ir noraidāmas un attiecīgais iekšējais normatīvais akts atbilst ārējam normatīvajam aktam un vispārējiem tiesību principiem, kā ari starptautisko tiesību un Eiropas Savienības tiesību normām, iestāde to izpilda.

(2004.gada 15.janvāra likuma redakcijā ar grozījumiem, kas izdarīti ar 2012.gada

1.novembra likumu, kas spēkā no 01.01.2013.)

Saturs

I. Iekšējo normatīvo tiesību aktu izpratne un veidi

II. Kolīziju atrisināšanas normas

ļļ] **Literatūra:** ***Kristīne Jarinovska.*** Iekšējie normatīvie akti: administratīvā prakse un ceļš uz tiesisku valsti // Jurista Vārds,

09.01.2007., Nr.2; ***Egils Levits.*** Koncepcija "neatkarīgo" jeb patstāvīgo iestāžu statusa regulēšanai / Konstitucionālās politikas semināra materiālu krājums. - Bīriņi, 2005; ***Egīls Levits.*** Normatīvo tiesību aktu demokrātiskā leģitimācija un deleģētā likumdošana: teorētiskie pamati // Likums un Tiesības, 2002, 4.sēj., Nr.9, 261.-268.lpp.; ***Jānis Neimanis.*** Ievads tiesībās. - Rīga: zv. adv. J.Neimanis, 2004.

I. Iekšējo normatīvo tiesību aktu izpratne un veidi

[2] Iekšējie normatīvie tiesību akti ir viens no normatīvo tiesību akta veidiem, proti, normatīvie tiesību akti[424] iedalās ārējos jeb vispārsais-tošos normatīvajos tiesību aktos un iekšējos normatīvajos tiesību aktos. Atšķirībā no ārējiem normatīvajiem tiesību aktiem, kas ir vispārsaistoši -tas nozīmē, ka tie attiecas uz neierobežotu personu loku, uz nenoteikta skaita visiem šāda veida gadījumiem un kuru pārkāpšanas rezultātā iestājas tiesiskās sekas, kuras nodrošina valsts piespiedu mehānisms, iekšējie normatīvie tiesību akti, kaut aff paredzēti nenoteikta skaita vienveidīgu gadījumu regulēšanai, tomēr **attiecas tikai uz tām personām, kuras ir institucionāli padotas iekšējā normatīvā tiesību akta izdevējam.**[425] Ar iekšēja normatīvā tiesību akta palīdzību valsts pārvaldē tiek iedibināta vienveidīga rīcība līdzīgos gadījumos. Līdz ar to tiek veicināta tiesiskā noteiktība valsts pārvalde, kā aiī valsts civildienesta neitralitāte lēmumu pieņemšanā.[426]

Tomēr, neskatoties uz to, ka iekšējie normatīvie tiesību akti attiecas tikai uz institucionāli padotajām personām, tā kā šie akti iedibina vienveidīgu rīcību līdzīgos gadījumos, tad netieši caur vispārējo vienlīdzības principu iekšējais normatīvais tiesību akts rada tiesības (ne pienākumus) trešajām personām, jo "(..) iestādei ir jāievēro sava prakse un privātpersonai ir tiesības prasīt iekšējo normatīvo aktu vienveidīgu piemērošanu".[427] Eiropas Padomes Ministru komitejas 1980.gada 11.martā pieņemtā rekomendācija Nr.R(80)2 par rīcības brīvības izmantošanu valsts pārvaldē[428] (turpmāk šā panta komentāros - Rekomendācija) nosaka pamatprincipus, kas jāievēro dalībvalstu iestādēm, izmantojot likumā piešķirto rīcības brīvību. Citstarp Rekomendācija satur pamatprincipus attiecībā uz iekšējiem normatīvajiem aktiem. Rekomendācijas 6.punktā noteikts, ka iestādei jāievēro iekšējais normatīvais akts, tajā pašā laikā katrā gadījumā apsverot arī attiecīgās lietas apstākļus. Savukārt 8.punktā noteikts, ka, ja valsts pārvalde, izmantojot rīcības brīvību, atkāpjas no iekšējiem normatīvajiem aktiem un tādējādi nelabvēlīgi ietekmē attiecīgo personu tiesības, brīvības vai intereses, šī persona tiek informēta par attiecīgā lēmuma iemesliem. To var darīt, norādot šos iemeslus aktā vai saprātīgā termiņā tos izskaidrojot pēc personas, kuras tiesības, brīvības vai intereses ir skartas, pieprasījuma.

Rekomendācijas skaidrojumā norādīts, ka iekšējo normatīvo akta ievērošanas princips norāda uz valsts pārvaldes darbības vienveidīgas darbības svarīgumu. Tas sasaucas ar vispārējo vienlīdzības principu, un tā mērķis ir veicināt valsts pārvaldes paredzamību un noteiktību. Savukārt par atkāpšanos no šiem aktiem Rekomendācijas pielikumā skaidrots, ka šā principa piemērošana dod iespēju indivīdam no administratīvā akta pamatojuma saprast, kāpēc attiecīgajā gadījumā priekšraksti ir pārkāpti, vai tas šādos apstākļos ir bijis objektīvi nepieciešami vai tas ir patvaļīgs pārkāpums.

Kaut aff Eiropas Padomes rekomendācijas dalībvalstīm nav tieši saistošas, tās ietver un izskaidro vispārējos tiesību principus, kuru ievērošana savukārt izriet no APL 4.panta otrās daļas.[429]

[3] Izdodot iekšējos normatīvos tiesību aktus, augstākai iestādei vai amatpersonai jāievēro VPIekL 72.pants, proti, iekšējo normatīvo aktu var izdot tikai: 1) sev institucionāli padotām valsts pārvaldes iestādēm vai amatpersonām un tikai 2) ārējo normatīvo tiesību aktu un vispārējo tiesību principu noteiktajās robežās par jautājumiem, kas ietilpst augstākās iestādes vai amatpersonas kompetencē. Iekšējo normatīvo tiesību aktu var izdot tikai tad, ja tā izdošanu paredz ārējais normatīvais tiesību akts, proti, ārējā normatīvajā tiesību aktā ir ietverts iestādei (amatpersonai) dots **vispārīgais** vai **speciālais deleģējums** izdot noteikta satura iekšējo normatīvo tiesību aktu.

Vispārīgais deleģējums ir tāds deleģējums, uz kura pamata Ministru kabinets, Ministru kabineta loceklis, atvasinātas publiskas personas orgāns vai iestādes vadītājs var izdot jebkāda veida iekšējo normatīvo tiesību aktu, ja vien to izdod savas kompetences ietvaros un ja tā izdošana nav paredzēta speciālā deleģējumā (VPIekL 72.p. pirmās daļas

2.punkts). **Speciālais deleģējums** ir tāds deleģējums, kas paredz konkrēta satura iekšējā normatīvā tiesību akta izdošanu (VPIekL 72.p. pirmās daļas 1 .punkts un otrā daļa).

Piemēram, VPIekL 75.panta pirmā daļa paredz speciālo deleģējumu tiešās pārvaldes iestādes reglamenta izdošanai, bet 75.panta otrā daļa paredz speciālo deleģējumu struktūrvienības reglamenta izdošanai.[430]

[4] Iekšejais normatīvais akts **iegūst juridisko spēku** pēc tam, kad tas ir:

1) parakstīts;

2) noteiktajos gadījumos saskaņots ar augstāku iestādi (amatpersonu) -atšķiffga saskaņošanas nepieciešamība ir noteikta tiešās pārvaldes iestādes un atvasinātas publiskas personas izdotam iekšējam normatīvajam tiesību aktam (sk. VPIekL 75. un 76.p.);

3) Ministru kabineta instrukcija vai ieteikumi publicēti (izsludināti) oficiālajā izdevumā "Latvijas Vēstnesis". Šie iekšējie normatīvie tiesību akti stājas spēkā nākamajā dienā pēc to publicēšanas oficiālajā izdevumā "Latvijas Vēstnesis", ja tajos nav noteikts cits spēkā stāšanās termiņš.[516] Pārējie iekšējie normatīvie tiesību akti stājas spēkā to izdošanas dienā, ja iekšējā normatīvajā aktā nav noteikts cits spēkā stāšanās termiņš (sk. VPIekL 77.p.).

[5] Iekšējais normatīvais tiesību akts **zaudē juridisko spēku,** ja:

1) ārējais normatīvais tiesību akts, kas pamato iekšējā normatīvā tiesību akta izdošanu, zaudē juridisko spēku;

2) iekšējo normatīvo tiesību aktu atceļ tā izdevējs;

3) tā pati vai augstāka institūcija vai amatpersona izdod jaunu iekšējo normatīvo tiesību aktu, kas regulē tos pašus jautājumus;

4) beidzies iekšējā normatīvā tiesību akta spēkā esības termiņš vai iestājies atceļošs nosacījums (piemēram, ir izpildītas tās vienreizēja rakstura darbības, kuras iekšējais normatīvais tiesību akts noteica).

[6] VPIekL noteic arī iekšējo normatīvo tiesību aktu veidus (73.p.):

1) nolikums vai reglaments - noteic iestādes, iestādes izveidotās koleģiālās institūcijas vai struktūrvienības uzbūvi un darba organizāciju;

2) instrukcija - noteic ārējo normatīvo tiesību aktu vai vispārējo tiesību principu piemērošanu; 3) ieteikumi - noteic normatīvajos tiesību aktos piešķirtās ffcības bffvības izmantošanu, nosakot vienveidīgu rīcību līdzīgos gadījumos (atkāpes no kuriem pieļaujamas izņēmuma gadījumos, to īpaši pamatojot); 4) iekšējie noteikumi - noteic pārvaldes lēmuma pieņemšanas procedūru, pārvaldes amatpersonu un citu darbinieku pienākumu pildīšanu, uzvedības noteikumus, darba aizsardzību iestādē, kā ari citus jautājumus, kas attiecas uz iestādes darbību. Iekšējo normatīvo aktu izdošanas kompetenci, saturiskos noteikumus, spēkā stāšanos un spēkā esamību nosaka to saturs, nevis nosaukums.

Tomēr nebūta vēlams praksē ieviest iekšējos normatīvos aktus ar citiem nosaukumiem, jo tas padara iekšējo normatīvo tiesību akta sistēmu haotisku un nepārredzamu, kā ari rada grūtības noteikt, kāda satura iekšējais normatīvais tiesību akts ir (piemēram, Finanšu ministrijas un Valsts ieņēmumu dienesta sistēmā tiek nevajadzīgi lietots iekšējā normatīvā akta nosaukums "vēstule", vai ari praksē sastopami tādi iekšējo normatīvo tiesību akta nosaukumi kā "vēstījums" vai "kopīgais skaidrojums").[431] Par iekšējiem normatīvajiem aktiem sk. ari 1.panta sestās daļas komentārus.

II. Kolīziju atrisināšanas normas

|7] Kolīziju atrisināšanai starp iekšējos normatīvajos tiesību aktos ietvertajām tiesību normām secīgi jāizmanto 15.panta komentāros minētās 1., 3., 5., 6. un 7. kolīziju atrisināšanas normas.

[8] Atšķirība ir noteikta vienīgi attiecībā uz procedūru, kurai jāseko kolīziju gadījumā starp iekšējos normatīvajos tiesību aktos ietvertajām tiesību normām un vispārsaistošām tiesību normām, kas ietvertas patstāvīgajos tiesību avotos. Proti, šādā gadījumā iestāde šo iekšējo normatīvo akta **nepiemēro** un nekavējoties motivētā rakstveida ziņojumā informē par to augstāku iestādi un publisko tiesību subjekta, kas šo normatīvo akta izdevis, kā ari Tieslietu ministriju. Publisko tiesību subjekts, kas šo normatīvo akta izdevis, var dot rakstveida rīkojumu to piemērot. Tomēr tas nav automātiski imperatīvi izpildāms. Iestāde, kas apšaubījusi iekšējā normatīvā tiesību akta tiesību normas atbilstību vispārsaistošām tiesību normām, vispirms pārliecinās, vai publisko tiesību subjekta rīkojums satur juridisku pamatojumu, kādēļ iestādes šaubas ir noraidītas un attiecīgais iekšējais normatīvais akts tomēr atbilst vispārsaistošajām tiesību normām.

17.pants. Tiesību normu interpretācija un analoģija

(1) Iestāde un tiesa, interpretējot (tulkojot) tiesību normu, lieto šādas

i interpretācijas pamatmetodes:

1) gramatisko (filoloģisko) interpretācijas metodi, tas ir, noskaidro tiesību normas jēgu no valodnieciskā viedokļa;

2) vēsturisko interpretācijas metodi, tas ir, noskaidro tiesību normas jēgu, ņemot vēra apstākļus, uz kuriem pamatojoties tā radīta;

3) sistēmisko interpretācijas metodi, tas ir, noskaidro tiesību normas jēgu saistībā ar citām tiesību normām;

4) teleoloģisko (jēgas un mērķa) interpretācijas metodi, tas ir, noskaidro tiesību normas jēgu, pamatojoties uz lietdeffgu un taisnīgu mērķi, kas ar attiecīgo tiesību normu jāsasniedz.

(2) Ja iestāde vai tiesa konstatē tiesību sistēmā nepilnību, tā var šo nepilnību novērst, aiī lietojot analoģijas metodi, tas ir, sistēmiski analizējot līdzīgu gadījumu tiesisko regulējumu un šīs analīzes rezultātā konstatētos tiesību principus piemērojot konkrētajā gadījumā. Ar analoģiju nedrīkst pamatot tādu administratīvo aktu, kurš ierobežo adresāta cilvēktiesības.

(3) Ja, interpretējot tiesību normu pēc dažādām metodēm, iespējams nonākt gan pie rezultāta, kas atbilst tiesību sistēmai, gan pie rezultāta, kas ir pretrunā ar kādu tiesību normu, lieto to

interpretācijas metodi, kuras rezultāts konkrētajā gadījumā atbilst tiesību sistēmai.

(4) Ja, interpretējot tiesību normu pēc dažādām metodēm, iespējams nonākt pie dažādiem rezultātiem, kas visi atbilst tiesību sistēmai, lieto to interpretācijas metodi, ar kura konkrētajā gadījumā iespējams sasniegt lietderīgāko un taisnīgāko rezultātu.

(5) Ja Satversmes tiesa attiecīgo tiesību normu ir interpretējusi spriedumā, iestāde un tiesa piemēro šo interpretāciju.

(6) Ja augstāka iestāde iekšējā normatīvajā aktā interpretējusi tiesību normu, iestāde piemēro šo interpretāciju. Iestādes pilnvaras, kas minētas šā likuma 16.panta piektajā un sestajā daļā, paliek neskartas.

\ ***(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar 2004.gada 15.janvāra likumu)***

Saturs

I. Interpretācijas izpratne un mērķa teorijas

II. Interpretācijas metodes

III. Tiesību tālākveidošana

[lļ Literatūra: ***Stīvens Džohansens.*** Juridiskā analīze un tekstu rakstīšana. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2001; ***Erlern Kalniņš.*** Tiesību tālākveidošana. Grām.: Juridiskās metodes pamati. 11 soļi tiesību normu piemērošanā. Rakstu krājums / Dr.habil.iur. profesora Edgara Meļķiša zinātniskā redakcijā. - Rīga: Latvijas Universitāte, 2003, 126.-205.lpp.; ***Edgars Meļķisis.*** Tiesību normu iztulkošana. 2. izd. - Rīga: Latvijas Universitāte, 2000; ***Jānis Neimanis.*** Slēdziens par apjomu // Jurista Vārds, 21.06.2005., Nr.23; ***Jānis Neimanis.*** Teleoloģiskā redukcija // Jurista Vārds, 17.05.2005., Nr.18; ***Jānis Neimanis.*** Tiesību tālākveidošana. - Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2006; ***Nikolajs Vīnzarājs.*** Jēdzienu jurisprudence// Tieslietu Ministrijas Vēstnesis, 1937, Nr.l; ***Brox Hans.*** Allgemeiner Teil des Bürgerlichen Gesetzbuchs. 20., verbesserte Aufl. -München, 1996; ***Karl Larenz, Claus-Wilhelm Canaris.*** Methodenlehre der Rechtswissenschaft. 3., neu bearbeitete Auflage. - Berlin, Heidelberg, New York: Springer Verlag, 1995; ***Friedrich Mueller.*** Juristische Methodik. Vierte, neu bearbeitete Auflage. - Berlin, 1990; ***Otto Palandt.*** Bürgerliches Gesetzbuch (Beck'sche Kurz-Kommentare).

56., neubearbeitete Auflage. - München, 1997; ***Reinhold Zippelius.*** Juristische Methodenlehre. 6. Aufl. - München: Verlag C.H.Beck, 1994; ***Rolf Wank.*** Die Auslegung von Gesetzen. - München, 1997; ***Aleksander Peczenik.*** On Law and Reason. - Dordrecht, Boston, London: Kluwer Academic Publishers, 1989.

I. Interpretācijas izpratne un mērķa teorijas

[2] Iztulkot[432] tiesību normu nozīmē izzināt šīs normas teksta nozīmi, tātad iegūt visu to faktu, vērtējumu un vajadzību priekšstatos, kuriem būtu bijis jābūt atspoguļotiem šajā tekstā. Ar tiesību normu iztulkošanu saprotama tiesību normas tiesiski vadošās (autoritatīvās) jēgas noskaidrošana. Atbilde uz jautājumu, ko nozīmē noskaidrot tiesību normas tiesiski vadošo (autoritatīvo) jēgu, atkarīga no tā, kas tiesiskajā sistēmā attiecīgajā laika periodā ir atzīts par iztulkošanas mērķi.[433]

[3] Tiesību normas tiesiski vadošo (autoritatīvo) jēgu var noskaidrot:

1) vadoties no likumdevēja tiesību normas tekstā lietotajiem vārdiem un viņa gribas **(subjektīvā** tiesību normu iztulkošanas mērķa teorija);

2) vadoties no tiesību normas mērķiem ārpus likumdevēja gribas un ar šo gribu saistītās vārdu nozīmes **(objektīvā** tiesību normu iztulkošanas mērķa teorija) vai 3) vadoties no likumdevēja gribas, ciktāl tā atklājama no likuma teksta **(jauktā** jeb subjektīvi objektīvā tiesību normu iztulkošanas mērķa teorija). Jauktā tiesību normu iztulkošanas mērķa teorija noteic, ka, pamatojoties uz likumdevēja vēsturisko gribu, nepieciešams noskaidrot, kāda jēga var būt likumam šodien tā saprātīgā izpratnē, pieņemot to, ka likumam sevī jāietver saprātīgs, lietdengs un taisnīgs jebkura tiesību jautājuma regulējums.[434] Tieši šī jauktā tiesību normu iztulkošanas mērķa teorija, kas secīgi kļuva aktuāla pēc subjektīvās un objektīvās iztulkošanas mērķa teoriju nozīmes mazināšanās, novērš pretrunas starp abām minētajām teorijām un ir vadošā iztulkošanas mērķa teorija mūsdienu demokrātiskas tiesiskas valsts tiesiskajā sistēmā.[435] Tāpēc tiesību normu piemērotajam, pārbaudot iztulkošanas rezultātu, jāpārbauda, vai tas atbilst tieši jauktās iztulkošanas mērķa teorijas postulātam - **pamatojoties uz likumdevēja vēsturisko gribu, nepieciešams noskaidrot, kāda jēga var būt likumam šodien tā saprātīgā izpratnē.**

[4] Tiesību normu iztulkošana ir tekstuāla zinātne, tāpēc iztulkot var tikai **rakstītas** tiesību normas tekstu. Nerakstītās tiesību normas saturu nosaka ar konkretizācijas metodi.

Iztulkošana ir tekstā ietvertās, bet bieži vien slēptās jēgas analīze, paplašināšana un attēlošana - ar iztulkošanas palīdzību šī jēga tiek izteikta skaidrāk, precīzāk un saprotamāk. Tiesību normas teksta nozīme vienmēr būs neskaidra, un tas izskaidrojams ar to, ka tiesību normas teksts sastāv no vārdiem, kuriem ir vairākas nozīmes. Tāpēc iztulkošana ir nepieciešama vienmēr, kad tiek piemērota tiesību norma.

Iztulkošanas **priekšmets** ir tiesību normas teksts kā tajā ietvertās jēgas nesējs. Iztulkošanas **robežu** nosaka tekstā ietverto vārdu

visplašākā un visšaurākā iespējamā nozīme. Tiesību normu iztulkošana kā juridiskā metode "netiek pāri" normas rakstītā teksta robežām - tiesību normas iztulkotājs neko nevar pielikt tekstam klāt un neko nevar no tā atņemt. Ja iztulkošanas rezultātā tomēr izrādās, ka rakstītais teksts ir nepilnīgs, jo satur likuma robu, jāpielieto nākamā juridiskā metode - tiesību tālāk-veidošana.

[5] Kaut ari iztulkot vienu vai otru tiesību normu tās piemērotāju rosina konkrēts dzīves gadījums, viņam tomēr iztulkošana jāveic tā, lai šādu iztulkojumu varēta pielietot ne tikai konkrētajā izšķiramajā gadījumā, bet ari līdzīgos gadījumos. Ja tiesību normas tiek iztulkotas dažādi attiecībā uz līdzīgiem gadījumiem, tas nonāk pretrunā ar taisnīguma un tiesiskās stabilitātes principu.[436] Tomēr tiesību normu piemērotājs var atkāpties, un tam pat ir pienākums atkāpties no iepriekšējā iztulkojuma, ja ir mainījušies tiesiskie apstākļi un tādējādi ir pamats jaunam iztulkojumam - no otras puses, šādiem gadījumiem jābūt relatīvi retiem, ņemot vērā tiesiskās stabilitātes principu, kā ari jāsniedz plaša un vispārīga argumentācija, lai atkāpšanos no iepriekšējā iztulkojuma pamatota.

II. Interpretācijas metodes

[6] Gramatiskās metodes uzdevums ir tikai tiesību normas tekstā izmantoto vārdu nozīmes un to savstarpējās sakarības noskaidrošana, ciktāl tie izteic domu. Gramatiskā metode nav ne koreklīva metode, ne ari papildinoša metode (tās mērķis nav labot vai papildināt tiesību normas teksta),ˆ tās uzdevums ir noteikt visas iespējamās tiesību normas-tekstā., lietoto vārrfrr f<wˆ ˆīmes. vārdu, savstarpējo saistību no loģikas v" " ’ '“""i rakstīšanas

stilu

Gramatiskās iztulkošanas metodes līdzekļi, kas jālieto, lai atklāta tiesību normas gramatisko jēgu, ir: 1) legāldefinīcijas un citi paskaidrojumi, kas ietverti pašā normatīvā akta tekstā; 2) vārdnīcas, lingvistisko pētījumu rezultāti; 3) veidi, kādos vārdi un izteicieni, kas parādās tekstā, tiek

lietoti citā sakarā - tehniskajā nozīmē, ikdienas valodā u.tml.; 4) stilistiskās iezīmes konkrētā normatīvā tiesību akta tekstā vai pat citos tekstos, ko ir sastādījuši tie paši cilvēki.

Līdz ar to gramatiskā iztulkošana sastāv no četriem elementiem: 1) leksiskā elementa; 2) sintaktiskā elementa; 3) loģiskā elementa;

4) stilistiskā elementa.

[7] Tiesību normas tekstā lietotajiem vārdiem piemīt vairākas; nozīmes:

1) vārda parastā (pamata) nozīme, kas atbilst attiecīgā vārda

etimo-loģiskai izcelsmei, un vārda pārnestā nozīme, kas iegūta jau vēlāk;

2) vārda plašākā nozīme, kas apzīmē veselu priekšmetu klasi (sugu), '■ un vārda šaurākā nozīme, kas attiecas vienīgi uz atsevišķu attiecīgās klases (sugas) priekšmeta vai to veidu (ģinti);

3) sarunvalodas un juridiski tehnisko vārdu lietojums.

Izvēloties vienu no iespējamām vārdu nozīmēm, ir vairāki principi, ko ietver gramatiskās iztulkošanas metode:

1) izšķirošā ir attiecīgā vārda juridiskā nozīme;[523]

2) kā izejas punkts jāņem vērā attiecīgā vārda sākotnējā nozīme, kāda tā bija tiesību normas pieņemšanas laikā (piemēram, vārds "muita" normatīvajā aktā var būt izmantots ar nozīmi "maksājums" vai ari "iestāde, kas veic muitošanu");

3) gadījumos, kad vārda nozīme nav noteikta pašā normatīvajā tiesību aktā, tā noskaidrojama, salīdzinot tās normatīvā tiesību akta teksta daļas, kur attiecīgais vārds sastopams - iztulkošana ar paralēlo vieta palīdzību - ***interpretatio ex dictis alio loco*** (iztulkošana pēc tā, kā pateikts citā vietā);

4) vieni un tie paši vārdi vai izteicieni, kas atrodas dažādās normatīvā tiesību akta teksta daļās, jāinterpretē vienādi, ja vien svarigu iemeslu dēļ tie nav jāinterpretē citādi;

5) vieni un tie paši vārdi vai izteicieni, kas ietverti dažādos normatīvajos tiesību aktos, nav noteikti jāinterpretē vienādi;

6) ja viena normatīvā tiesību akta ietvaros tiek lietoti dažādi vārdi vai izteicieni, tie apzīmē dažādas lietas, ja vien svarigu iemeslu dēļ nav jāuzskata citādi;

7) normatīvais tiesību akts jāinterpretē tā, lai kāda no tā teksta daļām neizrādītos lieka;

8) iztulkojot nenoteiktas vārdus, jaņem vērā konteksts, kādā tie lietoti, un uzskaitījums;

9) visaptverošās frāzes uzskaitījuma beigās jāiztalko tā, ka tās apzīmē tā paša veida lietas, kādas ir minētas pārējā uzskaitījumā;

10) specifisko lieta uzskaitījums nozīmē visu pārējo lieta izslēgšanu. Ja kaut kas nav ietverts šajā uzskaitījumā, tas ir ārpus tā;

11) "var" ir atļauja (dispozitīvs priekšraksts); "dara" ir obligāts (imperatīvs) priekšraksts;

12) "un" ir vienojošs (nepieciešami abi priekšnoteikumi); "vai" ir atdalošs, alternatīvs (nepieciešams tikai viens no priekšnoteikumiem).[437]

[8] Ar **sistēmisko interpretāciju** saprot:

1) kādas tiesību normas izmantošana nolūkā interpretēt cita tiesību normu.

Lai ierēdnim piemērotu disciplinārsodu, kas paredzēts Valsts civildienesta ierēdņu disciplināratbildības likuma[438] VI nodaļas

36.-42.pantā, jāņem vērā arī citi panti, kas nosaka, piemēram, atbildību mīkstinošos vai pastiprinošos apstākļus, u.tml.

Tas nozīmē ari, ka gadījumā, ja likums grozīts, tad, interpretējot vecākas tiesību normas, kas nav grozītas, jāņem vērā ari grozītās normas.

2) interpretāciju, kas ir saistīta jeb atkarīga no likuma sistēmiskās uzbūves, proti, kad tiek interpretēta konkrēta tiesību norma Jāņem vērā, attiecīgā panta nosaukums, apakšnodaļas nosaukums, nodaļas nosau-kumš'un visbeidzot likuma, kurā tiesību norma ietverta, nosauKums;

interpretējot tiesību normu, jāņem vērā normas vieta noteiktā tiesību sistēmas daļā, noteiktā likumā un konkrētā šā likuma daļā;[439]

3) interpretāciju, kas ir saistīta ar citiem tiesību avotiem, proti, interpretācija saskaņā ar vispārējiem tiesību principiem, judikatūras atziņām; jēdzienu izpratni dažādās doktrīnās.

[9| Vēsturiskā iztulkošanas metode ir vērsta uz likumdevēja gribas un likuma mērķa (jēgas) noskaidrošanu no vēsturiskā viedokļāTVeicot, vēsturisko iztulkošanu, ņem vērā tos apstākļus, kas bijuši iztulkojamās "normas rašanās pamatā^27

1) noskaidrojot, kā attiecīgais tiesību jautājums tika regulēts agrāk, tas ir, pirms iztulkojamās normas spēkā stāšanās;

2) izpētot normas izstrādāšanas un pieņemšanas materiālus (likuma projektus, anotācijas, parlamenta debates);

3) izsekojot normas attīstības (tās vēlāku grozījumu) gaitai.

Tie mērķi, ko likumdevējs savulaik centies panākt, pieņemot tiesību normu daudzos, bet ne visos gadījumos, ir ari attiecīgās normas objekti tīvais mērķis tās mūsdienu izpratnē.

[10] Lai noskaidrotu to, vai vēsturiska likumdevēja mērķis sakrīt ar tiesību normas objektīva' mērķi pašreizējos apstākļos, jāņem vērā **teleoloģiskā iztulkošanas metode.**

Katrs tiesiskais regulējums vērsts Uz kāda konkrēta mērķa sasniegšanu. Šie mērķi var būt tieši izteikti tiesību normā vai ari netieši izrietēt no tiesiskā regulējuma satura. Neatkarīgi no tiesiskā regulējuma konkrētā mērķa katrā atsevišķā gadījumā nepieciešams ņemt vērā ari visas tiesību

sistēmas kopējos tiesiskos mērķus: lietderību, samengumu un taisnīgumu kā galīgo ideālu.[440]

III. Tiesību tālākveidošana

[11 ļ Tiesību normu iztulkošana jānošķir no tādas juridiskās metodes kā tiesību tālākveidošana,[441] kas "pārkāpj" pāri rakstītās tiesību normas tekstā ietverto vārdu iespējami plašākai un šaurākai

nozīmei.

Kāpēc nepieciešama tiesību tālākveidošana? Balstoties uz dabisko tiesību doktrīnas atziņām, jebkurš likums ir objektīvi nepilnīgs, savukārt jebkura tiesību sistēma[442] ir objektīvi pilnīga - aptver visu to strīdu, kas var šajā sistēmā rasties, atrisinājumu. To pierāda, piemēram, tāds vispārējais tiesību princips kā juridiskās obstrukcijas aizliegums (15.p. divpadsmitā daļa).

Tā kā iztulkošanas priekšmets ir tiesību normas teksts - iztulkošana ir tekstuāla zinātne, un iztulkošanas robežas novelk normas tekstā ietvertā vārdiskā jēga - visšaurākā iespējamā un visplašākā iespējamā vārdu nozīme, tad iztulkošana notiek tikai teksta robežās - iztulkotājs neko nevar pielikt tekstam klāt un neko atņemt no teksta. Ja iztulkošanas rezultātā tiesību normu piemērotājs noskaidro, ka rakstītā tiesību norma neatbilst ne likumdevēja mērķim, ne tiesību sistēmas mērķim kopumā, lai atrisināta konkrētu lieta, jāpielieto nākamā juridiskā metode - tiesību tālākveidošana. Tur, kur beidzas paplašinātās iztulkošanas iespējas, sākas tiesību tālākveidošanas metode - analoģija, bet tur, kur beidzas sašaurinātās iztulkošanas iespējas, sākas tiesību tālākveidošanas metode - teleoloģiskā redukcija.

Tiesību tālākveidošanas **pielietošanas priekšnosacījums** ir likuma nepilnības ("roba") pastāvēšana. **Likuma robs** ir likuma plānam (tas, ko

likumdevējs gribēja) vai likuma teleoloģijai (tas, kam likumā butu bijis jābūt) pretēja nepilnība.

Tāpat pie tiesību tālākveidošanas neatņemama sastāvdaļa ir minami] pamatoti un pārliecinoši juridiski argumenti tās rezultāta (vispārīga; tiesību noteikuma radīšana, kas būtu piemērojams citos līdzīgos dzīves gadījumos) pamatošanai.

[12] Analoģija ir **atklāto likuma robu** (kad tiesiskā regulējuma vārdiskā jēga ir par šauru - pozitīvi tiesiskais regulējums nav ietverts, bet tam saskaņā ar likuma plānu vai likuma teleoloģiju būta bijis jābūt) aizpildīšanas metode. Analoģija ir vienam vai vairākiem līdzīgiem tiesiskiem sastāviem noteikto tiesisko seku "pārnešana" uz likumā nenore-gulētu, bet līdzīgu faktisko sastāvu. Līdzībai starp noregulēto tiesisko sastāvu un nenoregulēto faktisko gadījumu jābūt būtiskai. Būtiska līdzība ir nosakāma vērtējošās salīdzināšanas ceļā, analizējot, vai atbilst izšķirošās pazīmes - tās, kuras ir tieši saistītas ar tiesiskajām sekām. Vērtēts tiek likumā ietverto interešu novērtējums - likuma mērķis un faktiskā gadījuma interešu novērtējums.[443]

Analoģija ir induktīvi deduktīvs slēdziens - slēdziens no individuālā (atsevišķā) caur vispārigo uz atsevišķo: no vienas vai vairākām normām induktīvi tiek izsecināts vispārigs noteikums, tam deduktīvi tiek pakļauts nenoregulētais gadījums un tiek atrasta "jauna"

tiesību norma. Analoģijas rezultātā likumā nenoregulētam faktiskajam sastāvam attiecīgi tiek piemērotas vai nu: l)tam līdzīgu faktisku sastāvu regulējošas normas tiesiskās sekas **(likuma analoģija),** vai 2) no vairākām līdzīgus faktiskos sastāvus regulējošām normām izsecināts vispārigs tiesību princips, kas aptver gan likumā noregulētos, gan ari tieši nenoregulēto faktisko sastāvu **(tiesību analoģija).**

Analoģija ir pieļaujama gan privātajās, gan publiskajās tiesības, uzlabojot subjekta stāvokli. Tomēr mūsdienu tiesību zinātnē un praksē analoģija tiek pieļauta publiskajās tiesībās, ari pasliktinot subjekta stāvokli, ja to pieprasa morāles un taisnīguma prasības.[444]

Analoģijas pretarguments - ***argumentum a contrario*** - izslēdz analoģijas piemērošanas iespējamību - tiesiskās sekas S paredzētas **tikai** tiesiskajam sastāvam T, tāpēc tās nav attiecināmas uz dzīves gadījumu F, kaut arī tā pazīmes ir būtiski līdzīgas T pazīmēm. Uz ***argumentum a contrario*** pielietošanu norāda tiesību normā lietotais vārds "tikai" vai ari tas ir izsecināms no likumdevēja gribas vai no regulējuma jēgas un mērķa. Analoģijas pielietošanas pastiprinātāj arguments ***argumentum a fortiori***^{m} (arguments "vēl jo vairāk" jeb arguments par apjomu) noteic:

1) ja likums noteiktas tiesiskās sekas ir paredzējis mazāk nozīmīgam dzīves gadījumam, tad šīm sekām vēl jo vairāk ***a fortiori***) jāattiecas ari uz nozīmīgākiem līdzīgiem dzīves gadījumiem jeb, ja likums aizliedz kaut ko mazāk nozīmīgu, tas vēl jo vairāk aizliedz ari kaut ko vairāk nozīmīgu - ***argumentum a minori ad maius*** (slēdziens no mazākā uz lielāko);

2) ja likums noteiktas tiesiskās sekas nav paredzējis nozīmīgākam dzīves gadījumam, tad tās vēl jo vairāk neattiecas uz mazāk nozīmīgiem līdzīgiem gadījumiem jeb, ja likums atļauj kaut ko vairāk nozīmīgu, tad vēl jo vairāk tas atļauj ari kaut ko mazāk nozīmīgu - ***argumentum a maiori ad minus*** (slēdziens no lielākā uz mazāko).

[13] Teleoloģiskā redukcija[445] ir vērsta uz **aizklāto likuma robu**

(tāda nepilnība likumā, kad kādai rakstītajai tiesību normai (tiesiskajam regulējumam) pretēji tās vārdu nozīmei, bet atbilstoši likuma plānam vai teleoloģijai, nepieciešams ierobežojums) aizpildīšanu. Teleoloģiskā redukcija ir ierobežojuma uzlikšana pārāk plaši formulētai tiesību normai, radot izņēmuma noteikumu.

Piemēram, 129.panta sākotnējā redakcija noteica: "Par lēmumu, kas saistīts ar valsts nodevu, privātpersona, uz kuru tas attiecas, var iesniegt blakus sūdzību". Senatoru kolēģija kādā lietā, kurā bija iesniegta blakus sūdzība par lēmumu, ar kuru personas lūgums valsts nodevas jautājumā pilnībā bija apmierināts, secināja, ka 129.panta teksta tvērums ir normas

mērķim neatbilstoši plašs. Likumdevējs ar minēto pantu ir vēlējies aptvert visus ar valsts nodevu saistīto lēmumu veidus. Šā iemesla dēļ

likumdevējs normas tekstu ir veidojis plašu un aptverošu. To darot, likumdevējs acīmredzot nav pamanījis un apsvēris, ka tādējādi normas teksts paredz aiī labvēlīga lēmuma pārsūdzēšanas iespēju, lai gan atbilstoši likuma sistēmai un normas mērķim pilnībā labvēlīgam lēmumam nav jābūt pārsūdzamam. Tādējādi 129.pantam formulējams izņēmuma noteikums, ka blakus sūdzību nevar iesniegt par lēmumu, ar kuru personas lūgums valsts nodevas jautājumā pilnībā apmierināts. [535] Likumdevējs ar 2012.gada grozījumiem apstiprināja šādu normas tulkojumu, 129.pantā tiešā tekstā ierakstot, ka sūdzību var iesniegt tikai par lēmumu "ar kuru atteikts samazināt valsts nodevas apmēru vai atbrīvot no valsts nodevas samaksas".

Teleoloģiskā redukcija attiecas pret sašaurināto iztulkošanu tāpat kā analoģija pret paplašināto iztulkošanu - robežšķirtne ir tiesību normas vārdiskā izteiksme tās iespējamo nozīmju robežās.

18.pants. Administratīvā procesa izdevumi

(1) Administratīvais process iestādē privātpersonai ir bez maksas, ja likumā nav noteikts citādi.

(2) Par pieteikuma iesniegšanu tiesā maksājama valsts nodeva šā likuma 13.nodaļā noteiktajā kārtībā un apmērā.

(3) Ministru kabinets nosaka, kādā kārtībā un apmērā administratīvajā procesā tiesā no valsts budžeta izmaksā atlīdzību lieciniekiem, tulkiem un ekspertiem.

(4) Administratīvajās lietās, kas adresātam ir sarežģītas, pēc iestādes vai tiesas lēmuma, ievērojot fiziskās personas mantisko stāvokli, tās pārstāvim izmaksā atlīdzību no valsts budžeta. Atlīdzības apmēru un izmaksas kārtību nosaka Ministru kabinets.

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar 2004.gada 15.janvāra likumu)

Saturs

I. Vispārīgas piezīmes
II. Izdevumi iestādē
III. Izdevumi tiesā
IV. Atlīdzība pārstāvim

I. Vispārīgas piezīmes

[lļ **Literatūra:** ***Inga Bērtaite.*** Juridiskās palīdzības izmaksu atlīdzināšana administratīvajā procesā // Jurista Vārds, 26.03.2013., Nr.12.

[2] Komentējamā pantā apkopotā veidā uzskaitīti administratīvā procesa izdevumi, noregulējot galvenos ar tiem saistītos jautājumus.

[3] Komentējamais pants ir daļēji salīdzināms ar Civilprocesa likuma 33.pantu, kurā dots tiesāšanās izdevumu civilprocesā veidu uzskaitījums un to iedalījums.

Atšķirībā no Civilprocesa likuma 33.panta, kurā norādīti tikai tiesāšanās izdevumi, komentējamais pants attiecas gan uz administratīvā procesa izdevumiem iestādē, gan tiesā.

Administratīvajā procesā nav tik detalizēta izdevumu klasifikācija[446] kā civilprocesā. Administratīvajā procesā atšķirībā no civilprocesa nav paredzēta kancelejas nodeva, kā ari netiek lietoti tādi jēdzieni kā "ar lietas izskatīšanu saistītie izdevumi" un "ar lietas vešanu saistītie izdevumi". Neraugoties uz minēto, acīmredzot civilprocesa ietekmē, administratīvā procesa dalībnieki reizēm administratīvajai tiesai lūdz lemt ari par "ar lietas vešanu saistīto izdevumu" atlīdzināšanu, ar tiem saprotot juridiskās palīdzības izmaksas vai izdevumus sakarā ar ierašanos uz tiesas sēdēm. Lai gan, kā jau minēts, APL nav lietots jēdziens "ar lietas vešanu saistītie izdevumi", juridiskās palīdzības izmaksas administratīvajā procesā var tikt atlīdzinātas divu atšķirīgu tiesību institūtu ietvaros - komentējamā panta ceturtās daļas kārtībā (vairāk par to sk. šo komentāru 10.-20.iedaļā) vai zaudējumu atlīdzinājuma institūta ietvaros (sk. APL 8.nodaļu). Kā to atzinusi Satversmes tiesa, minētie tiesību institūti neattiecas uz vienu un to pašu subjektu loku un regulē atšķirīgu tiesisko situāciju. Komentējamā panta ceturtā daļa, ievērojot fiziskās personas mantisko stāvokli, paredz juridiskās palīdzības izmaksu atlīdzināšanu sarežģītās lietās tikai fiziskajai personai, turklāt jau procesa laikā un neatkarīgi no tā, kāds būs lietas iznākums. Savukārt juridiskās palīdzības izmaksu atlīdzināšana zaudējumu atlīdzinājuma institūta ietvaros attiecas uz jebkuru privātpersonu un pamatā paredz juridiskās palīdzības izmaksu atlīdzināšanu pēc tam, kad tiesvedības procesā ir konstatēts administratīvā akta vai iestādes faktiskās rīcības prettiesiskums.[447]

Arī izdevumi sakara ar ierašanos uz tiesas sēdēm administratīvaja procesā var tikt atlīdzināti zaudējumu atlīdzinājuma institūta ietvaros (sk. APL 8.nodaļu).[448]

¦4¦ Jēdzienu "administratīvā procesa izdevumi" var lietot **plašākā un šaurākā nozīmē.** Šaurākā nozīmē, ar tiem saprotami komentējamajā pantā norādītie izdevumi, savukārt plašākā nozīmē ar administratīvā procesa izdevumiem saprotami arī visi citi izdevumi, kas rodas valstij un procesa dalībniekiem sakarā ar administratīvo procesu, piemēram, valsts budžeta izdevumi saistībā ar tiesu darbības finansēšanu. Atšķirībā no procesa izdevumiem šaurākā nozīmē šie izdevumi nav nevienam jāatlīdzina, katrs maksātājs tos sedz no saviem

līdzekļiem.[449]

II. Izdevumi iestādē

[5] Komentējamā panta pirmajā daļā atspoguļots vispārējs princips, ka **administratīvais process iestādē** privātpersonai ir ***bez maksas.*** Tomēr ir pieļaujami izņēmumi no minētā principa, ja tie ir noteikti ar likumu. Piemēram, privātpersonai jāmaksā valsts nodeva par civilstāvokļa aktu reģistrāciju,[450] par muitas iestāžu pakalpojumiem,[451] par personas apliecības izsniegšanu[452] u.c.

Ir valstis, kurās nodeva jāmaksā ari par procesuālajām darbībām iestādē. Piemēram, Šveicē par apstrīdēšanas iesniegumu jāmaksā valsts nodeva.[453]

[6] Komentējamā panta pirmā daļa nav interpretējama tādējādi, ka valsts kompensē privātpersonai izdevumus, kas tai radušies sakarā ar administratīvo procesu iestādē. Valsts parasti nekompensē, piemēram, izdevumus sakarā ar ierašanos iestādē un citus tamlīdzīgus izdevumus (par izņēmumiem sk. 92.p. komentārus).

III. Izdevumi tiesā

[71 **Administratīvajā procesā tiesā** procesa dalībniekiem ir pienākums 13.nodaļā noteiktajos gadījumos un apmērā maksāt valsts nodevu. Minētajā nodaļā ari reglamentēti jautājumi, kādos gadījumos un kādā apmērā valsts nodeva tiek atmaksāta vai atlīdzināta.

[8] Ar 2012.gada grozījumiem, kas stājās spēkā 2013.gada 1.janvāri, administratīvajā procesā tiesā ieviesta ari **drošības nauda.** Drošības nauda nav minēta komentējamā pantā pie administratīvā procesa izdevumiem, jo tai ir no administratīvā procesa izdevumiem atšķirīgs mērķis -tā drīzāk paredzēta kā sods par nepamatoti iesniegtu blakus sūdzību vai kasācijas sūdzību[454], tādējādi atslogojot tiesu no nepamatotu sūdzību izskatīšanas.[455] Nosakot drošības naudas maksāšanas pienākumu, likumdevējs mēģinājis nodrošināt, lai personas iesniegtu pārdomātas un motivētas sūdzības, nevis tikai turpinātu iesākto tiesāšanos, kad ir skaidri redzams, ka personai nav vērā ņemamu argumentu attiecībā uz to, kā izpaudusies pārsūdzētā nolēmuma nepareizība.[456]

[9] Ar lietas izskatīšanu tiesā saistītos izdevumus - atlīdzību lieciniekiem, tulkiem un ekspertiem - sedz no valsts budžeta. Kārtību, kādā notiek atlīdzināšana, nosaka Ministru kabineta 2004.gada 31.augusta noteikumi Nr.748 "Noteikumi par atlīdzības izmaksu lieciniekam, tulkam un ekspertam administratīvajā procesā tiesā"[457].

Lieciniekam, tulkam un ekspertam atlīdzina: ceļa izdevumus par braucienu no dzīvesvietas līdz vietai, uz kuru tiesa viņu ir izsaukusi, un atpakaļ; naktsmītnes (viesnīcas) izdevumus; dienas naudu. Atšķirībā no valsts nodevas šos izdevums vienmēr sedz no valsts budžeta neatkarīgi no lietas iznākuma.

IV. Atlīdzība pārstāvim

[10] Komentējamā panta ceturtā daļa paredz juridiskās palīdzības izmaksu atlīdzināšanu sarežģītās lietās tikai fiziskajai personai un tikai pēc viņas mantiskā stāvokļa izvērtēšanas. Turklāt minētās izmaksas fiziskai personai tiek atlīdzinātas jau procesa laikā un neatkarīgi no tā, kāds būs lietas iznākums.[458]

Lai gan administratīvajā procesā nav paredzēts obligātās pārstāvības institūts, komentējamā panta ceturtajā daļā norādītajā gadījumā likumdevējs paredzējis iespēju administratīvā procesa dalībniekam, kas ir fiziskā persona, (vairāk par to sk. nākamajā iedaļā) saņemt valsts apmaksātu juridisko palīdzību. [49]

Kā jau minēts iepriekš (sk. 3.iedaļu), juridiskās palīdzības izmaksu atlīdzināšana komentējamā panta ceturtās daļas kārtībā ir nošķirama no juridiskās palīdzības izmaksu atlīdzināšanas zaudējumu atlīdzinājuma institūta ietvaros (8.nodaļa). Tāpat komentējamā panta ceturtās daļas kārtībā valsts apmaksāto juridisko palīdzību nevajag jaukt ar valsts garantētās juridiskās palīdzības institūtu, kas reglamentēts Valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības likumā[459], kurš administratīvajā procesā piemērojams ļoti ierobežotos gadījumos.[460]

[11] Senāts ir norādījis, ka komentējamā panta ceturtās daļas **mērķis** ir nevis noteikt zaudējumu atlīdzību, bet gan pieteicēja (fiziskās personas) tiesības jau pamatlietas izskatīšanas gaitā lūgt no valsts budžeta līdzekļiem segt viņa izdevumus pārstāvim, proti, nodrošināt personas tiesības uz pieeju tiesai. Šajā gadījumā valsts (plašākā nozīmē) administratīvajā procesā ir nevis atbildētāja, bet gan, piešķirot pieteicēja pārstāvim atlīdzību no valsts budžeta, - palīdzības sniedzēja fiziskai personai.[461]

Tā kā komentējamā panta ceturtā daļa ir piemērojama gan administratīvajā procesā tiesā, gan administratīvajā procesā iestādē, Senāta atziņas par normas mērķi ir attiecināmas aiī uz procesu iestādē (tomēr ņemot vērā procesa iestādē atšķirības no procesa tiesā).

[12] No komentējamā panta ceturtās daļas izriet, ka, lai pretendētu uz juridiskās palīdzības izmaksu atlīdzināšanu, lietai ir jābūt **adresātam** sarežģītai. Atbilstoši 27.panta pirmajai daļai adresāts ir privātpersona, attiecībā uz kuru izdots (tiks izdots) administratīvais akts vai veikta (tiks veikta) faktiskā ricība. Adresāts ir administratīvā

procesa dalībnieks vienīgi procesā ***iestādē.***

Parasti tieši adresāts vēršas ar pieteikumu tiesā, līdz ar to administratīvajā procesā tiesā komentējamā panta ceturtā daļā parasti ir piemērojama attiecībā uz pieteicēju. Tomēr, piemēram, gadījumos, kad izdots administratīvais akts ar dubultiedarbību[462], tiesības vērsties ar pieteikumu tiesā parasti piemīt ne tikai administratīva akta adresātam, bet ari personai, kas administratīvajā procesā iestādē bijusi trešās personas statusā. Tā kā komentējamā panta ceturtās daļas mērķis citstarp ir nodrošināt ari personas tiesības uz pieeju tiesai, tad administratīvajā procesā ***tiesā*** tiesības pretendēt uz šajā tiesību normā minēto palīdzību būtu gan pieteicējam, gan trešajai personai ar patstāvīgiem prasījumiem, jo atbilstoši 146.panta trešajai daļai trešajai personai ar patstāvīgiem prasījumiem ir pieteicēja tiesības un pienākumi.

[13] Senāts ir atzinis, ka no komentējamā panta ceturtās daļas izriet četri kumulatīvi priekšnoteikumi, kuriem jābūt, lai administratīvā tiesa varētu pieņemt lēmumu par atlīdzības izmaksu personas pārstāvim:

1) ir jābūt ierosinātai administratīvajai lietai;

2) lietai ir jābūt tādai, kas atzīstama par adresātam, kas ir fiziskā persona, sarežģītu;

3) jāņem vērā fiziskās personas mantiskais stāvoklis;

4) personai lietā ir jābūt pārstāvim, kuram atlīdzība tiek izmaksāta.[554] Lemt par atlīdzības izmaksu tiesa var tikai tad, ja ir konstatējami visi iepriekš minētie priekšnoteikumi.

[14] Kā jau minēts, Senāts norādīja, ka viens no priekšnoteikums, kas ņemams vērā, piemērojot komentējamā panta ceturto daļu, ir **ierosināta administratīvā lieta.** Administratīvās lietas ierosināšanu iestādē reglamentē 55.-58.pants. Savukārt administratīvā lieta tiesā uzskatāma par ierosinātu, kad tiesnesis, izvērtējis pieteikuma pieļaujamības priekšnoteikumus (191.p. pirmā daļa), ir pieņēmis lēmumu par pieteikuma pieņemšanu un lietas ierosināšanu (190.p. pirmās daļas 1.punkts). Līdz ar to atbilstoši iepriekš norādītajiem Senāta secinājumiem, ja pirms lietas ierosināšanas ir strīds par pieteikuma pieļaujamību, tad šajā procesa stadijā komentējamā panta ceturtā daļa nebūtu piemērojama.

Tomēr praksē mēdz būt gadījumi, kad sarežģīti tiesību jautājumi ir risināmi ari pieteikuma pieļaujamības stadijā, kad lieta vēl nav ierosināta, piemēram, vērtējot to, vai pieteikums ir izskatāms administratīvā procesa kārtībā, vai ari pārbaudot pieteicēja subjektīvās publiskās tiesības. Līdz ar to būtu apsverama iespēja atkāpties no iepriekš minētā secinājuma, ka komentējamā panta ceturtā daļa piemērojama tikai gadījumā, kad administratīvā lieta jau ir ierosināta.

Juridiskās palīdzības izmaksu atlīdzināšana komentējamā panta ceturtās daļas kārtībā ir iespējama tikai attiecīgās pamatlietas ietvaros un nav iespējama pēc tās pabeigšanas.

[15] Attiecībā uz otro no minētajiem priekšnoteikumiem - **lietas sarežģītību adresātam** - Senāts ir norādījis, ka lietas sarežģītības novērtēšana lielā mērā ir pašas tiesas prerogatīva, jo tieši tiesa, kuras kompetencē ir lietas izskatīšana pēc būtības, vislabāk redz, kādas pūles ir nepieciešamas pareizai lietas izskatīšanai, un var novērtēt, cik lietderīga tiesas procesā varētu būt bijusi juridiskās palīdzības sniegšana pieteicējam (vai trešajai personai ar patstāvīgiem prasījumiem). Senāta ieskatā, lieta ir sarežģīta, ja tajā ir bijis jāveic dziļāka tiesiskās situācijas analīze vai bijis nepieciešams plašāks darbs ar pierādījumiem. Lietas sarežģītība ir tieši saistīta ar to, ka juridiskās palīdzības sniegšana ir bijusi nepieciešama, neskatoties uz tiesas pienākumu ievērot objektīvās izmeklēšanas principu.[463]

Līdzīgi secinājumi par lietas sarežģītības adresātam vērtējumu būtu attiecināmi ari uz administratīvo procesu iestādē.

Izvērtējot to, vai konkrēta administratīvā lieta adresātam ir sarežģīta, vērā ņemami gan individuālie lietas apstākļi, gan paša adresāta zināšanas un spējas.[464]

Vācijas juridiskajā literatūrā ir pausts viedoklis, ka pārstāvja pieaicināšana atzīstama par nepieciešamu, ja lietā izvirzīti tādi faktu vai tiesību jautājumi, kurus nedrikst atstāt neatbildētus.[465] Juridiskās palīdzības nepieciešamību noskaidro, vērtējot administratīvā procesa iznākuma nozīmīgumu personai, konkrētā procesa sarežģītības pakāpi un personas spējas pašai sevi efektīvi pārstāvēt.[466]

[16] Attiecībā uz trešo no minētajiem priekšnoteikumiem - **adresāta mantisko stāvokli** - Senāts ir norādījis, ka personas mantisko stāvokli raksturo gan tās ienākumi, kas gūti, strādājot algotu darbu, gan aiī jebkādi citi līdzekļi, kas šai personai ir pieejami un ar kuriem tā ir tiesīga brīvi rīkoties pēc saviem ieskatiem, piemēram, valsts (pašvaldības) piešķirti pabalsti vai citu personu dāvināti līdzekļi ieslodzījumā esošām personām.[467]

Lai gan līdz šim nav izveidojusies pastāvīga tiesu prakse attiecībā uz personas mantiskā stāvokļa izvērtēšanu komentējamā panta ceturtās daļas izpratnē, cik tas iespējams, būtu ņemama vērā judikatūra par mantiskā stāvokļa izvērtēšanu valsts nodevas samazināšanas gadījumā.

Senāta judikatūrā ir atzīts, ka objektīvais pamats personas atbrīvošanai no valsts nodevas samaksas ir tādu apstākļu konstatēšana, kas apliecina, ka konkrētās fiziskās personas mantiskais stāvoklis neļauj tai īstenot tiesības uz tiesu likumā noteiktā valsts nodevas apmēra dēļ. Šie apstākļi konstatējami, vienlaikus vērtējot vairākus kumulatīvus kritērijus: 1) fiziskās personas mantiskais

stāvoklis kā objektīvi pastāvošs apstāklis pieteikuma pieņemšanas laikā; 2) samērigums starp personas tiesību uz tiesu ierobežojumu un valsts nodevas noteikšanas mērķi (mazināt nepamatotu pieteikumu iesniegšanas iespējamību un daļēji segt tiesu uzturēšanas izdevumus); 3) vienlīdzīga attieksme pret personām ar vienlīdz smagu materiālo stāvokli.[468]

Lai tiesa varētu objektīvi novērtēt personas mantisko stāvokli atbilstoši iepriekš minētajiem trim kritērijiem, tai vispirms ir jāiegūst pietiekami! pierādījumi par personas mantisko stāvokli.[469]

No vienas puses, tas nozīmē, ka personai, ja tā vēlas, lai tās pārstāvim tiktu atlīdzinātas juridiskās palīdzības izmaksas, ir jāinformē iestāde vai tiesa par savu mantisko stāvokli. Turklāt personai ir ne tikai jānorāda uz apstākļiem, kas varētu liecināt par tās mantisko stāvokli, bet norādītie apstākļi jāpamato ar ticamiem pierādījumiem, lai iestāde vai tiesa varētu pārliecināties par to patiesumu, vai nepieciešamības gadījumā jālūdz iestāde iegūt informāciju vai tiesa izprasīt pierādījumus, kas varētu apliecināt personas apgalvojumu patiesumu. Vispārīgi apgalvojumi, par kuru patiesumu nav iespējams pārliecināties, nevar kalpot par pamatu tiesas secinājumiem par personas mantisko stāvokli.[470] Savukārt, no otras puses, ja tas objektīvi ir iespējams un lietā nepieciešams, gan iestādei, gan tiesai atbilstoši objektīvās izmeklēšanas principam ir pienākums arī pašai iegūt informāciju vai izprasīt dokumentus, kas apliecina personas mantisko stāvokli, piemēram, par to, vai personai ir piešķirts trūcīgas (maznodrošinātas) personas statuss, vai par personu ir veiktas sociālās apdrošināšanas iemaksas, vai persona veic saimniecisko darbību, vai arī, ja persona atrodas ieslodzījuma vietā, izprasīt dokumentus par personas materiālo stāvokli no ieslodzījuma vietas administrācijas.

Lietās par personas atbrīvošanu no valsts nodevas administratīvās tiesas parasti ir atzinušas, ka dokuments, kas apliecina personas slikto finansiālo stāvokli, ir pašvaldības izziņa par atbilstību trūcīgas (maznodrošinātas) personas statusam.[471] Savukārt apstāklis, ka persona nav darba ņēmējs (vai pašnodarbinātais, kas veic sociālās apdrošināšanas iemaksas) un tai piešķirts bezdarbnieka statuss, pats par sevi nenozīmē, ka personai nav

ienākumu.[472] Tāpēc apstāklis, ka persona nav vērsusies pēc palīdzības sociālajā dienestā un ka viņai nav piešķirts trūcīgas (maznodrošinātas) personas statuss, tiesas ieskatā, parasti liecina par to, ka personai ir citi ienākumi vai līdzekļi atbilstoša dzīves līmeņa nodrošināšanai.[473]

[17] Senāts ir atzinis, ka ceturtais no iepriekš minētajiem priekšnoteikumiem ir ievērots, ja personai ir **pārstāvis,** ar kuru tā jau ir vienojusies par pārstāvību lietā. Apstāklis, ka atsevišķos gadījumos

tiek apmaksāta juridiskā palīdzība, nenozīmē, ka valsts (iestādes vai administratīvās tiesas personā) pati nodrošina personai konkrētu pārstāvi.[474] Procesa dalībniekam ir pašam jāvienojas ar pārstāvi par savas lietas vešanu.[475] Minētajiem secinājumiem vispārigi var piekrist, taču, iespējams, pārskatāms būtu jautājums par to, vai obligāts priekšnoteikums, lai lemtu par juridiskās palīdzības izmaksu atlīdzināšanu komentējamā panta ceturtās daļas kārtībā, ir pārstāvis, ar kuru persona jau ir vienojusies. Praksē iespējama situācija, ka personai vienoties ar pārstāvi iespējams tikai tad, kad tai jau ir skaidri zināms, ka juridiskās palīdzības izmaksas tiks atlīdzinātas. Līdz ar to arī gadījumā, kad persona ar pārstāvi vēl nav vienojusies, lai sasniegtu komentējamā panta ceturtās daļas mērķi, būtu pieļaujams lemt par juridiskās palīdzības izmaksu atlīdzināšanu.

Pašlaik normatīvais regulējums neparedz, kā jārikojas gadījumā, ja administratīvajā procesā iestādē tai ir redzams, ka potenciālajam vai esošajam administratīvā akta adresātam būs grūti panākt vēlamo rezultātu bez kvalificēta padomdevēja palīdzības, bet iestādes resursi nav pietiekami, lai šo palīdzību sniegtu. Piemēram, tas varētu būt tādā sarežģītā gadījumā, ja lietā nepieciešamās informācijas sniegšanas pienākums ir potenciālajam vai esošajam adresātam, bet viņš nav spējīgs to sniegt, kā arī viņam nav līdzekļu, lai segtu juridiskās palīdzības izmaksas. Šādā situācijā iestāde varētu izrādīt iniciatīvu un pati piedāvāt personai izmantot komentējamā panta ceturtajā daļā paredzētās tiesības, it īpaši ņemot vērā 56.panta piektajā daļā norādīto, ka iestāde pēc iespējas sniedz iesniedzējam nepieciešamo palīdzību jautājuma sekmīgai atrisināšanai atbilstoši iesniedzēja interesēm.

Tāpat likumdošanas līmenī būtu apsverama iespēja atvieglot personai pārstāvja izvēli, apzinot juridiskās palīdzības sniedzējus, kas būtu gatavi sniegt juridisko palīdzību, līdzīgi kā tas ir gadījumos, kad personai tiek sniegta valsts garantētā juridiskā palīdzība.

Komentējamā panta ceturtajā daļā paredzēto atlīdzību personai nepiešķir gadījumā, ja persona savas procesuālās tiesības un pienākumus īsteno pati bez pārstāvja palīdzības vai starpniecības.

[18] Komentējamā panta ceturtā daļa līdz šim praksē ir piemērota ļoti reti. Tomēr, ņemot vērā šīs normas mērķi, priekšnoteikumi, kas vērtējami, lemjot par juridiskās palīdzības izmaksu atlīdzināšanu, nebūtu iztulkojami tā, ka juridiskās palīdzības izmaksu atlīdzināšanu šīs normas kārtībā padarītu pēc būtības nereālu, it īpaši ņemot vērā, ka valsts garantētā juridiskā palīdzība administratīvajā procesā ir iespējama ļoti ierobežotos gadījumos.

[19] Komentējamais pants ir deleģējis Ministru kabinetam noteikt **pārstāvja atlīdzības apmēru un izmaksas kārtību.** Pamatojoties uz šo deleģējumu, Ministru kabinets 2004.gada 24.augustā ir izdevis

noteikumus Nr.735 "Noteikumi par atlīdzības izmaksas kārtību un tās apmēru fiziskās personas pārstāvim administratīvajā lietā, kas adresātam ir sarežģīta"[568].

Senāts ir norādījis uz to, ka Ministru kabinets ir noteicis atlīdzības apmēru pārstāvim tikai par tiesas sēdē pavadīto laiku, lai gan personas pārstāvība tiesā ietver ne tikai pārstāvību tiesas sēdē, bet ari nepieciešamo procesuālo dokumentu sagatavošanu un personas konsultēšanu līdz j tiesas sēdei. Līdz ar to Ministru kabinets minētajos noteikumos ir atstājis līdz galam nenoregulētu jautājumu par atlīdzības apmēru pārstāvim ;

adresātam sarežģītās administratīvajās lietās. [476] Minētajā lietā Senāts pēc analoģijas piemēroja tolaik spēkā esošos Ministru kabineta noteikumus, kas detalizētāk reglamentēja valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības veidus, maksimālo stundu skaitu un samaksas apmēru, tostarp administratīvajās lietās. Vienlaikus, lai citstarp novērstu minēto Ministru kabineta noteikumu neatbilstību komentējamā panta ceturtajā daļā ietvertajam mērķim, Senāts ar blakus lēmumu vērsa atbildīgās ministrijas uzmanību uz nepieciešamību papildināt minētos noteikumus ar trūkstošo regulējumu.[477] Neraugoties uz to, minēto Ministru kabineta noteikumu regulējums kopš to stāšanās spēkā 2004.gada 28.augustā ir palicis nemainīgs. Minētajos noteikumos paredzēts, ka atlīdzību pārstāvim izmaksā, pamatojoties uz iestādes vai tiesas lēmumu par atlīdzības izmaksāšanu un uzziņu par pārstāvja piedalīšanos administratīvajā lietā. Lai saņemtu atlīdzību par pārstāvja pienākumu veikšanu administratīvajā procesā iestādē, pārstāvis mēneša laikā pēc minēto pienākumu veikšanas iesniedz iestādē iesniegumu par atlīdzības saņemšanu. Savukārt, lai saņemtu atlīdzību par pārstāvja pienākumu veikšanu administratīvajā procesā tiesā, pārstāvis mēneša laikā pēc minēto pienākumu veikšanas iesniedz Tiesu administrācijā iesniegumu par atlīdzības saņemšanu, tiesas lēmumu un uzziņu. Gan iepriekš minēto iemeslu dēļ, gan sakarā ar ļoti vispārīgo atlīdzības izmaksas kārtības regulējumu, kā ari juridiskās palīdzības izmaksu apmēru, kas nav mainījies kopš 2004.gada, būtu apsverama nepieciešamība minēto regulējumu pilnveidot.

Izdevumi par sagatavošanos administratīvajam procesam būtu jāsedz tiktāl, ciktāl tie tieši attiecināmi uz konkrēto administratīvo procesu.[478]

[20] Panta ceturtajā daļā minētajā kārtībā atlīdzību no valsts budžeta ir tiesīgs saņemt tikai **fiziskās personas pārstāvis.** Juridiskās personas vai šādu personu apvienības pārstāvim šādu tiesību nav.

No privātpersonas tiesību ievērošanas principa, kā arī no tā atvasināti saprātīgā pieteicēja principa izriet, ka administratīvā procesa dalībniek kiem izvirzāmās prasības ir samērojamas arī ar to

juridisko zināšaniļ līmeni un spējām. Procesa dalībniekam - fiziskajai personai - likumā pieļaujamo iespēju robežās piemērojami personas intereses aizsargājol šāki līdzekļi. Savukārt procesa dalībniekam — juridiskajai personai vaiļ šādu personu apvienībai - tiek prezumēts pietiekams juridisko zināšanl līmenis un spējas, lai tā spētu nodrošināt efektīvu savu tiesību aizsarl dzību, tāpēc atlīdzību juridiskās personas pārstāvim tiesību normaļ neparedz.

[572] Sal. Senāta 2005.gada 28.oktobra spriedums lietā Nr.SKA-225/2005. Nav publicēts.

[573] Sal. Senāta 2006.gada 27.septembra lēmums lietā Nr.SKA-554/2006. Grām.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumi un lēmumi 2006. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2007, 737.-741.lpp.; Senāta 2007.gada 5.janvāra lēmums lietā Nr.SKA-77/2007. Grām.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumi un lēmumi 2007. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008, 763-766.lpp.; Senāta 2009.gada 5.jūnija lēmums lietā Nr.SKA-538/2009. Nav publicēts.

2.nodaļa. Administratīvi procesuālā tiesībspēja un rīcībspēja

19.pants. Tiesībspēja un rīcībspēja

(1) Administratīvi procesuālā tiesībspēja ir spēja būt apveltītam ar administratīvi procesuālajām tiesībām un pienākumiem.

(2) Administratīvi procesuālā rīcībspēja ir spēja īstenot administratīvi procesuālās tiesības un izpildīt administratīvi procesuālos pienākumus.

|1] Literatūra. ***Edgars Briedis.*** Par administratīvo tiesībsubjektību // Jurista Vārds, 26.10.2004., Nr.41; ***Ferdinand O.Kopp, Wolf-Rüdiger Schenke.*** Verwaltungsgerichtsordnung. Kommentar. 14., neubearbeitete Auflage. - München: C.H.Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 2005; ***Wolf-Rüdiger Schenke.*** Verwaltungsprozessrecht. 9., neu bearbeitete Auflage. -Heidelberg: C.F.Müller Verlag, 2004; ***Thomas Würtenberger.*** Verwaltungsprozessrecht. 2., neu bearbeitete Auflage. - München: C.H.Beck, 2006, S. 91; Гражданское процессуальное право зарубежных стран. -Москва: ТК Велби, Изд-во Проспект, 2006, с. 336.

12] Komentējamā pantā iekļauto tiesību normas **mērķis** ir paskaidrot, kas ir administratīvi procesuālā tiesībspēja un ncībspēja.

[3] Tikai tās personas, kurām ir procesuālā tiesībspēja un rīcībspēja, tas ir, kuras ir patstāvīgi apveltītas ar procesuālajām

tiesībām un ir spējīgas tās īstenot, var būt par procesa dalībniekiem. Līdz ar to administratīvā procesa dalībnieku raksturojošie elementi pamatā ir administratīvi procesuālā tiesībspēja un administratīvi procesuālā ncībspēja. Administratīvi procesuālā tiesībspēja un ncībspēja kopā veido administratīvi procesuālo **tiesībsubjektību.** Minētie elementi ir nepieciešami un aiī pietiekami administratīvā procesa dalībnieka procesuāli tiesiskajam statusam. Turklāt tie netiek attiecināti tikai uz adresātu, pieteicēju un atbildētāju (kā procesa pamatdalībniekiem), bet ari uz citiem administratīvā procesa dalībniekiem. Ja trūkst kāds no minētajiem elementiem, konkrētajai personai nepiemīt procesa dalībnieka kvalitāte.

[4] 24.pantā vienkopus nosauktas visas personas, kas piedalās procesā, - gan tādas, kas patstāvīgi ir apveltītas ar procesuālo tiesībsubjektību,' gan tādas, kas ar tādu patstāvīgi apveltītas nav. Piemēram, minētā

tiesību norma par procesa dalībniekiem nosauc gan pieteicēju (kam pašam piemīt procesuālā tiesībsubjektība), gan pārstāvi (kam pašam procesuālā tiesībsubjektība nepiemīt, jo tas uzstājas pārstāvamā inte-i resēs). Tāpat, piemēram, atbildētājs (Latvijas Republika, pašvaldība u.c.); ir patstāvīgi apveltīts ar procesuālo tiesībsubjektību. Turpretī iestāde, kuras lietvedībā atrodas lieta, īsteno tā publisko tiesību subjekta (piemēram, pašvaldības) intereses, kas to ir izveidojis. Līdz ar to procesuālās tiesībspējas un rīcībspējas noteikumi nav vienlīdz attiecināmi uz visiem procesa dalībniekiem, kas minēti 24.pantā.

Ar **patstāvīgu procesuālo tiesībsubjektību** ir apveltīts iesniedzējs, adresāts, trešā persona, pieteicējs un atbildētājs. Pārējie dalībnieki, tas ir, iestāde, kuras lietvedībā atrodas administratīvā lieta, tiesību subjekts, kuram ir tiesības būt par privātpersonas tiesību un tiesisko interešu aizstāvi, un pārstāvis ir personas, kuras patstāvīgi nav apveltītas ar procesuālo tiesībsubjektību un piedalās procesā, īstenojot kāda procesa dalībnieka tiesības un intereses. Līdz ar to procesuālās tiesībspējas un rīcībspējas jautājumi uz šīm personām neattiecas.

[5] Administratīvi procesuālās tiesībspējas jēdziens Latvijā ir ierakstīts tieši likuma tekstā, proti, komentējamajā normā. Tomēr šāda prakse nav attīstīta visu valstu tiesību sistēmās.

Piemēram, Austrijā un Šveicē Cīrihes kantonā procesuālās tiesībspējas jēdziens *expressis verbis* nav ietverts procesuālā likuma tekstā. Tiesību doktrīnā un tiesu praksē šis jēdziens minētajās valstīs, protams, tiek izmantots. Šā jēdziena trūkums procesuālo likumu tekstos tiek skaidrots ar to, ka procesuālā tiesībspēja tieši izriet no materiāltiesiskās tiesībspējas. Līdz ar to nav nepieciešamības to tieši atspoguļot procesuālajā likumā.

|6| Administratīvajā procesā administratīvi procesuālā tiesībspēja

pamatā atbilst civilprocesa likuma noteikumiem par civilprocesuālo tiesībspēju, ar procesuālo tiesībspēju apveltot materiāltiesiski patstāvīgus tiesībspējīgus subjektus, proti, fiziskās un juridiskās (privāto un publisko tiesību) personas. Tomēr atšķirībā no civilprocesuālās tiesībspējas ar administratīvi procesuālo tiesībspēju var būt apveltītas arī ***personu apvienības*** (sk. 21.p. pirmās daļas 3.punktu). Tiesībspējai ir jāpiemīt jau procesa uzsākšanas laikā, tas ir, iesniedzot pieteikumu tiesā, un tā ***jāsaglabā*** visu procesa laiku.

[7] Otrs administratīvā procesa dalībnieka tiesisko statusu konstituējošais elements ir administratīvi procesuālā rīcībspēja. Procesuālā rīcībspēja ir spēja īstenot administratīvi procesuālās tiesības un pienākumus. Tā ir iespēja īstenot administratīvi procesuālo tiesībspēju. Administratīvi procesuālā rīcībspēja nozīmē, ka administratīvā procesa dalībnieks ***patstāvīgi*** vai ar izvēlēta ***pārstāvja*** palīdzību vai starpniecību var īstenot savas procesuālās tiesības un pienākumus (procesuālās darbības kopumā). Fiziska persona, kurai rīcībspēja ir ierobežota, var īstenot savas procesuālās tiesības tikai likumā un tiesas noteiktajā apjomā (CPL 72.p.). Tādēļ rīcībspējas pārbaude ir iestādes un tiesas pienākums. Ja iestādei vai tiesai kādu iemeslu dēļ rodas saprātīgas šaubas par procesa dalībnieka rīcībspēju, tai tā ir jāpārbauda.

[8] Procesuālo rīcībspēju persona var īstenot pati vai ar likumisko (piemēram, vecāku, aizbildņu, aizgādņu; pašvaldības likumisko pārstāvju - domes priekšsēdētāja) vai līgumisko (zvērināta advokāta vai citas pilnvarotas personas) pārstāvju palīdzību vai starpniecību. Rīcībspēja kā administratīvā procesa dalībnieka tiesiskās kvalitātes daļa piemīt pašai personai, bet tās īstenošana, kā minēts, noteiktos gadījumos var tikt nodota citu tiesību subjektu rokās. Tomēr veids, kādā persona īsteno savu tiesībspēju (pati vai ar pārstāvja palīdzību/ starpniecību), neatņem pašai personai administratīvi procesuālo rīcībspēju. Rīcībspēja ir ***tiesiska,*** nevis ***faktiska*** tiesību subjekta kvalitāte, proti, ja administratīvā procesa dalībnieks atrodas ārzemēs un tā procesuālās tiesības un pienākumus tiesā Latvijā īsteno tā pārstāvis, tas nenozīmē, ka administratīvā procesa dalībnieka rīcībspēja tiek nodota pārstāvim; pārstāvis administratīvā procesa dalībniekam palīdz īstenot tā rīcībspēju.

[9] Personas rīcībspēja ir viens no ***pieteikuma*** pieņemamības kritērijiem (sk. 191.p. pirmās daļas 6.punktu). Arī citu procesuālo darbību izpildē personai ir jābūt rīcībspējīgai, piemēram, iesnieguma iesniegšanai iestādē, blakus sūdzības un apelācijas sūdzības iesniegšanai tiesā. Likums tieši nenoteic, ka tad, ja blakus sūdzību vai apelācijas sūdzību iesniedz fiziska persona, kurai noteikti attiecīgi rīcībspējas ierobežojumi, to atsakās pieņemt. Taču atbilstoši 301.panta otrās daļas 3.punktam tiesnesis referents pieņem lēmumu par

atteikšanos ierosināt apelācijas tiesvedību, ja apelācijas sūdzību iesniegusi persona, kura nav tam pilnvarota.

Senāts ir atzinis, ka attiecībā uz blakus sūdzību, ko iesniegusi rīcībnespē-; jīga persona, ir pamats atteikt ierosināt apelācijas tiesvedību, pamatojoties uz APL 301.panta otrās daļas l.punktu *[red. piez.:* tagad 301.pantai otrās daļas 3.punktsļ. Piemērojot slēdzienu par pretējo, Senāts atzinis, ja likums nepieļauj ierosināt apelācijas tiesvedību sakarā ar nepienācīgi pilnvarotas personas blakus sūdzību, tad vēl jo vairāk tā ir gadījumā, ja persona ir rīcībnespējīga.[479] Šīs Senāta atziņas attiecināmas arī uz personām ar ierobežotu rīcībspēju.

[10] Ja fiziskas personas rīcībspēja tiek ierobežota procesa laikā, process atbilstoši 273.panta 2.punktam kopsakarā ar 275.panta 2.punktu ir jāaptur līdz likumiskā pārstāvja iecelšanai.[480]

Senāts ir atzinis, ka gadījumā, kad blakus sūdzību ir iesniegusi rīcībnespējīga persona par lēmumu, ar kuru ir apturēta tiesvedība lietā, ir pamats atteikt ierosināt tiesvedību,[481] pēc analoģijas piemērojot 301.panta otrās daļas l.punktu *[red. piez.:* tagad 301.panta otrās daļas 3.punkts]. Ja likumiskais pārstāvis netiek iecelts, tiesai atbilstoši 278.panta 2.punktam *[red. piez.'.* tagad 278.panta pirmās daļas 2.punkts] pieteikums ir jāatstāj bez izskatīšanas. Ja minētais trūkums tiek novērsts, proti, personai tiek iecelts pārstāvis, pieteikumu iespējams iesniegt no jauna (281.p.).

Citā lietā tika atzīts, ka APL 39.nodaļa, kura noteic lietas izskatīšanas kārtību sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem, tieši neregulē tiesas (tiesneša) rīcību, saņemot rīcībnespējīgas personas pieteikumu lietas izskatīšanai sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem. Taču senatoru kolēģija atzina, ka šajā gadījumā ir pamats piemērot pēc analoģijas APL 191.panta pirmās daļas

6.punktu, kurš noteic, ka tiesnesis atsakās pieņemt pieteikumu, ja pieteikumu iesniegusi rīcībnespējīga persona. Minētās normas mērķis ir nepieļaut administratīvā procesa tiesā uzsākšanu, tostarp - no jauna, pēc rīcībnespējīgas personas pieteikuma, jo šī persona ar tiesas spriedumu atzīta par tādu, kas nespēj adekvāti izteikt savu gribu, nespēj saprast savas rīcības nozīmi un vadīt to.[577]

[11] Vienlaikus jāņem vērā, ka ar grozījumiem Civillikumā un Civilprocesa likumā[578] ar 2013.gada 1.janvāri ir ieviestas izmaiņas rīcībspējas tiesiskajā regulējumā, kas jāievēro iestādei un tiesai, izskatot administratīvās lietas (sk. 21.p. komentārus).

[12] Līdzīgi ari tiesībspējas izbeigšanās neļauj turpināt procesu. Tā 273.panta 1.punkts noteic, ka tiesa aptur“ tiesvedību, ja mirusi fiziskā persona vai beigusi pastāvēt juridiskā persona, kas lietā ir

pieteicējs vai trešā persona ar patstāvīgiem prasījumiem, un ja apstrīdētā tiesiskā attiecība pieļauj tiesību pārņemšanu. Šī tiesību norma ir saistīta ar APL 282.panta 5. un 6.punktu par tiesvedības izbeigšanas pamatiem (sk. 273., 282.p. komentārus).

[13] Ir valstis, piemēram, Vācija, kurā rīcībspējas jēdzienam ***papildus*** tiek lietots jēdziens ***izteikšanās tiesības procesā*** (vāciski - ***Postulations-fāigkeit).*** Tas nozīmē, ka, kaut ari procesa dalībniekam procesuālā rīcībspēja nav ierobežota, viņš tomēr nevar veikt kādas konkrētas procesuālas darbības. Tas parasti attiecas uz obligātās pārstāvības institūtu tiesvedībā augstākajās tiesu instancēs, tas ir, augstākajās tiesu instancēs personai savu tiesību aizsardzība jāīsteno ar pārstāvja starpniecību. APL šādu regulējumu nenosaka (sk. 38.p. komentārus).

114| Ja pieteikuma priekšmets ir pieteicēja (juridiskās personas) tiesībspējas un rīcībspējas izbeigšanas lēmums, tad tiesas procesa ietvaros pieteicēja tiesībspēja saglabājas, līdz tiek noskaidrots, vai tiesībspēja (rīcībspēja) izbeigta tiesiski. Pretējā gadījumā personai būtu liegtas tiesības uz jautājuma izskatīšanu tiesā par pašu tiesībspējas jautājumu.[579]

[378] Grozījumi Civillikumā: 2012.gada 29.novembra likums (spēkā no 01.01.2013.) // Latvijas Vēstnesis, 20.12.2012., Nr.200; Grozījumi Civilprocesa likumā:

2012.gada 29.novembra likums (spēkā no 01.01.2013.) // Latvijas Vēstnesis,

14.12.2012., Nr.197.

i K.Aperāne|

20.pants. Privātpersonas administratīvi procesuālā tiesībspēja

(1) Administratīvi procesuālā tiesībspēja atzīstama vienlīdzīgi fiziskajām un privāto tiesību juridiskajām personām.

(2) Administratīvi procesuālā tiesībspēja atzīstama ari personu apvienībai, ja personas ir saistītas ar pietiekami noturīgu saikni, lai sasniegtu noteiktu mērķi, un personu apvienībai ir noteikta lēmumu pieņemšanas kārtība.

[1] Literatūra. ***Jānis Neimanis.*** Administratīvi procesuālā tiesībspējai

II Latvijas Vēstnesis, pielikums "Jurista Vārds", 07.09.2004., Nr.34| ***Ferdinand O. Kopp, Wolf-Rüdiger Schenke.*** Verwaltungsgerichts-! Ordnung. Kommentar. 13., neubearbeitete Auflage. - München:! C.H.Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 2003, S. 833; ***Thomas Würfen***-j ***berger.*** Verwaltungsprozessrecht. - München: C.H.Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 1998, S. 263.

[2] Normas **mērķis** ir noteikt, kādām privātpersonām ir atzīstama administratīvi procesuālā tiesībspēja.

[3] Līdzīga satura norma iekļauta Civilprocesa likuma 71.pantā, kas noteic, ka civilprocesuālā tiesībspēja atzīstama fiziskajām un juridiski kājām personām.

[4] Fiziskās personas administratīvi procesuālā tiesībspēja parasti i rodas ar noteikta vecuma sasniegšanu. Piemēram, tiesības iegūt autova- i dītāja tiesības, tiesības kļūt par ierēdni rodas ne ātrāk kā ar pilngadības f sasniegšanu. Tomēr administratīvi procesuālā tiesībspēja fiziskajai personai var rasties ari ar tās piedzimšanas bridi, piemēram, bērna I tiesības uz dzimšanas reģistrāciju. Fiziskās personas tiesībspēja izbeidzas ļ ar tās nāvi. Ja fiziskas personas nāve iestājas procesa laikā, tostarp pēc j pieteikuma iesniegšanas tiesā **un konkrētās tiesiskās attiecības ietvaros ir iespējama tiesību pārņemšana,** procesu var turpināt I mirušās personas mantinieki. Procesuāli lietas izskatīšana šādā gadījumā j ir jāaptur līdz tiesību pārņēmēja noteikšanai vai likumiskā pārstāvja ļ iecelšanai (sk., piemēram, 273.p. 1.punktu). Šādā veidā notiek admi- ' nistratīva procesa dalībnieka procesuālo tiesību pārņemšana (sk. 33.p.). ■' Procesuālo tiesību pārņemšana ir iespējama jebkurā procesa stadijā. Tā kā jaunais tiesību pārņēmējs iestājas iepriekšējā procesa dalībnieka vietā, i tiesību pārņēmējam ir tikpat obligātas visas tās darbības, kas izpildītas procesā līdz viņa iestāšanās bridim, kā tās bija personai, kuras tiesības pārņemtas (sk. 33.p. trešo daļu).

[5] Pie tiesību pārņemšanas svarīgi noskaidrot, vai konkrētās tiesības vispār **ir pārņemamas.**

Kādā lietā Senāta vērtēšanā bija nodots jautājums par to, vai pensionāram piešķirtā, bet neizmaksātā pensija ir ieskaitāma mantojuma masā (kurā atbilstoši CL 382.p. ir ieskaitāmas citiem atdodamās tiesības), uz kuras saņemšanu nomirušā pensionāra radiniekiem būtu tiesības. Kaut arī lieta bija saistīta ar nomirušā pensionāra radinieku tiesībām saņemt neizmaksāto pensiju, proti, par personas subjektīvajām publiskajām tiesībām vērsties administratīvajā tiesā, nevis par tiesību pārņemšanu procesa laikā, tomēr šajā spriedumā ietverto motivāciju var izmantot, tiesību pārņemšanā vērtējot, kuras tiesības procesā ir pārņemamas. Senāts norādīja, ka mantojuma kopībā neietilpst tās tiesības, kurām piemīt ar mantojuma atstājēju saistīts ***personisks raksturs*** un kuras izbeidzas ar mantojuma atstājēja nāvi. Tiesības uz pensiju ir sociālās tiesības, kas izriet no personas sociālās apdrošināšanas fakta. Tādēļ tās ir nepārprotami saistītas ar mantojuma atstājēja personu un mantiniekiem nav tiesības prasīt, lai pēc mantojuma atstājēja nāves viņiem turpinātu aprēķināt un izmaksāt pensiju. Taču Senāts nošķīra jautājumu par to pensiju, kura ir aprēķināta, bet nav izmaksāta pensionāra dzīves laikā, to atzīstot par individualizētu maksājumu, kuru līdz pat nāves biīdim pensionāram ir tiesības prasīt izmaksāt. Līdz ar to tiesības saņemt

pensionāram aprēķināto un neizmaksāto pensiju (prasījuma tiesību) var nodot citai personai un aprēķinātās neizmaksātās pensijas prasījuma tiesība ieskaitāma mantojuma kopībā.[580] Tiesību pārņemšanas aspektā no minētās lietas var izdarīt secinājumu: ja pensionārs (pieteicējs) tiesā būtu prasījis pensijas aprēķināšanu, jo iestāde to viņam būtu atteikusi, un procesa laikā pieteicējs nomirtu, viņa tiesību pārņemšana nebūtu iespējama. Savukārt, ja pensionārs (pieteicējs) tiesā būtu prasījis jau aprēķinātas pensijas izmaksāšanu, pensionāram procesa laikā nomirstot, šīs tiesības pārietu uz pensionāra tiesību pārņēmēju.

[6] Ja apstrīdētā tiesiskā attiecība tiesību pārņemšanu nepieļauj, fiziskās personas nāves gadījumā vai juridiskās personas izbeigšanās gadījumā tiesa, pamatojoties uz 282.panta 5.punktu izbeidz tiesvedību. Attiecībā uz iestādi šāda likuma regulējuma nav, jo šādos gadījumos iestāde parasti izbeidz lietvedību, nepieņemot par to atsevišķu lēmumu. Ja tāds tomēr nepieciešams, iestāde lietu var izbeigt, piemērojot 282.panta 5.punktu pēc analoģijas.

[7] Privāto tiesību juridiskās personas tiesībspēja rodas ar tās ***reģistrācijas*** brīdi attiecīgā valsts reģistrā (piemēram, komercreģistrā, biedrību un nodibinājumu reģistrā, politisko partiju reģistrā utt.). Biedrību un nodibinājumu likuma[482] 3.pants noteic, ka biedrība un nodibinājums iegūst juridiskās personas statusu ar brīdi, kad tie ierakstīti biedrību un nodibinājumu reģistrā. Līdzīgi Politisko partiju likuma[483] 3.pants noteic, ka partija iegūst juridiskās personas statusu ar tās ierakstīšanu politisko partiju reģistrā.

[8] Privāto tiesību juridiskās personas tiesībspēja ***izbeidzas*** ar tās izslēgšanu no attiecīgā reģistra.

Kādā lietā sabiedriskā organizācija, kas procesā uzstājās kā 29.pantā paredzētais tiesību subjekts, procesa laikā nebija likumā noteiktā kārtībā pārreģistrējusies par biedrību. Tā, iesniedzot blakus sūdzību, vēlējās pārsūdzēt zemākas instances tiesas lēmumu. Senāts atzina, ka, tā kā organizācija uz jautājuma izskatīšanas brīdi Senātā nebija pārreģistrējusies, tai ir zudusi 29.pantā tiesību subjektam noteiktā nepieciešamā tiesībspēja un rīcībspēja un līdz ar to tā blakus sūdzību iesniegt nevar.[484] Attiecībā uz privāto tiesību juridiskās personas tiesību pārņemšanu Senāta vērtēšanai tika nodots jautājums par to, vai komercsabiedrībai, kas administratīvajā tiesā pārsūdzējusi lēmumu par nodokļa un soda naudas uzrēķinu un procesa laikā tikusi likvidēta, tās vienīgais dalībnieks un amatpersona uzskatāma par tās tiesību pārņēmēju. Senāts atzina, ka atbilstoši komerctiesību principiem sabiedrības un tās dalībnieku manta ir nošķirta un katra no minētajām personām atbild tikai par savām saistībām. Līdz ar to komercsabiedrības īpašnieks nevar pārņemt

komercsabiedrības tiesības turpināt procesu par iestādes lēmuma pārsūdzēšanu.[584]

[9] Komentējamā panta otrā daļa regulē no civilprocesa atšķirīgu tiesību subjektu procesuālo tiesībspēju, proti, tās ir ***personu apvienības.*** Tas ir personu kopums, kurā personas ir saistītas ar pietiekami noturīgu saikni, lai sasniegtu noteiktu mērķi, un personu apvienībai ir noteikta lēmumu pieņemšanas kārtība.

⎪10⎪ Personu apvienību raksturo trīs pazīmes: 1) personas ir ***saistītas ar*** pietiekami noturīgu ***saikni;*** 2) personas saistītas nolūkā sasniegt noteiktu ***mērķi;*** 3) personu apvienībai jābūt noteiktai ***lēmumu pieņemšanas*** kārtībai. Līdzīga satura norma iekļauta arī Vācijas Administratīvās tiesas procesa likumā, administratīvi procesuālo tiesībspēju piešķirot personu apvienībām (vāciski - ***Vereinigungen***), ciktāl tām piešķirtas tiesības; apvienībai jābūt izveidotai uz ilgāku laiku un jābūt ar savu iekšējo organizāciju.

**Kādā lietā tiesā bija vērsusies persona A, lūdzot uzlikt pienākumu pašvaldībai pieņemt lēmumu par dzīvokļu privatizāciju. Pieteicējs norādīja, ka iesniedz pieteikumu konkrētu dzīvokļu īrnieku vārdā, uzskatot, ka dzīvokļu īrnieki uzskatāmi par personu apvienību, kuras pilnvarojums ir ticis noformēts atbilstoši 38.pantam, tas ir, īrnieki ir vienojušies un parakstījušies kopējā iedzīvotāju sapulces sēdes protokolā, ar kuru pilnvarojuši A pārstāvēt īrniekus tiesas procesā. A uzskatīja, ka no minētā dokumenta redzams, ka attiecīgo dzīvokļu iedzīvotāji kā personu apvienība ar līgumu vienojušies, ka A minēto personu apvienību pārstāvēs tiesā sakarā ar dzīvokļu privatizāciju. Tiesa atzina, ka atbilstoši 20.pantam personu apvienība ir *personu kopums, kam pašam par sevi nepiemīt juridiskas personas statuss,* taču pastāv šajā normā minētie priekšnoteikumi - *noturīga saikne noteikta mērķa sasniegšanai, noteikta lēmumu pieņemšanas kārtība.* Turklāt tiesa atzina, ka attiecībā uz personu apvienības spēju būt par pieteicēju tiesā jāņem vērā arī 31.pants, kas noteic, kas var būt par pieteicēju. Skatot kopsakarā 20.panta otro daļu un 31.panta pirmo un otro daļu, tiesa atzina, ka personu apvienība, pat ja tā atbilst 20.panta otrās daļas noteikumiem, var būt par pieteicēju tikai tad,*ja ir aizskartas vai var*

tikt aizskartas tieši šīs personu apvienības kā tādas tiesības vai tiesiskām intereses. Tāds aizskārums varētu pastāvēt, valsts pārvaldes iestādes ricībai izpaužoties tieši saistībā ar personu apvienības kopīgo mērķi! Turpretim, ja katra fiziskā persona tiesas procesā vēlas aizsargāt savas pašas intereses vai tiesības un vēlas tiesas spriedumu attiecībā uz šo konkrēto personu, tad katra no šīm fiziskajām personām ir pieteicējs! 31.panta izpratnē,

tās uzskatāmas par *līdzpieteicējiem.* Piemēram, ja fiziskās personas - dzīvokļu īrnieki - katra vēlas privatizēt savu dzīvokli,! tās katra atsevišķi var būt pieteicējs tiesā. Tiesa norādīja, ka personu! apvienība varētu būt likuma "Par valsts un pašvaldību dzīvojamo māju! privatizāciju" [485] **pārejas noteikumu 20.punkta 4.apakšpunkta "b'ļ apakšpunktā minētā dzīvokļu īrnieku grupa. Proti, gadījumā, ja attiecīgās! dzīvokļu īrnieku grupas dalībnieku īrēto telpu kopējā platība ir ne mazāka kā valstij vai pašvaldībai piederošā mājas platība kopīpašumā esošā mājā, tad šai *dzīvokļu īrnieku grupai* ir tiesības īstenot pirmpirkuma tiesības** j **nekustamā īpašuma domājamās daļas izsolē.**[486]

[11] Tādējādi to ar šo tiesu prakses piemēru ir iespējams papildināt ! iepriekš minēto personu apvienības jēdzienu. Proti, lai tiesā vērsušos] personu kopumu uzskatītu par personu apvienību, tam formāli nav jābūt ļ apveltītam ar juridiskās personas statusu, bet šim veidojumam ***kā personu kopībai*** jābūt saistītai ar pietiekami noturigu saikni noteikta mērķa sasniegšanai (iekšējā organizācija), jābūt noteiktai lēmumu! pieņemšanas kārtībai un konkrētā gadījumā (tas ir, attiecībā uz strīdus j priekšmetu) jāpiemīt subjektīvajām publiskajām tiesībām vai tiesiskajām ; interesēm attiecībā uz konkrēto lietu. Pretējā gadījumā personas uzska-1 tāmas par līdzpieteicējiem tiesā (sk. 32.p. komentārus).

[12] Personu apvienības ir ***privāto tiesību sabiedrības*** (piemērāma pilnsabiedrība, komandītsabiedrība, ari Civillikuma 2241.-2280.pantā regulētā sabiedrība), kurām nav juridiskās persona statuss, tas ir, "divu vai vairāk personu apvienošanās uz sabiedrības līguma pamata kopēja [1] mērķa sasniegšanai ar kopīgiem spēkiem vai līdzekļiem" (CL 224l.p.). l Tomēr ar personu apvienībām komentējamā panta izpratnē nebūtu J pamatoti saprast tikai minētās sabiedrības.

Uzskatāmākais piemērs personu apvienībām, kas tiek minēts ari vācu tiesību doktrinā, ir nereģistrētas vai no attiecīgā valsts reģistra izslēgtas privāto tiesību juridiskās personas. Tām ir piešķirta administratīvi procesuālā tiesībspēja lietās, kurās tās pārsūdz administratīvos aktus par to nereģistrēšanu vai izslēgšanu no attiecīgā reģistra. Tādējādi administratīvi procesuālā tiesībspēja var piemist arī materiāltiesiski ***netiesībspējīgiem*** tiesību subjektiem.

Personu apvienība ir ari ***vēlētāju apvienība,*** kas ir viens no politisko tiesību īstenošanas mehānismiem pilsoniskā sabiedrībā.

J 2.nodaļa. Administratīvi procesuālā tiesībspēja un rīcībspēja

K.AperāneJ

21.pants. Privātpersonas administratīvi procesuālā rīcībspēja

(1) Administratīvi procesuālā ricībspēja ir:

1) pilngadīgai rīcībspējīgai fiziskajai personai;

2) privāto tiesību juridiskajai personai;

3) personu apvienībai, kurai ir atzīstama procesuālā tiesībspēja.

(2) Tās fiziskās personas procesuālās tiesības, kura nav sasniegusi 15 gadu vecumu vai kura atzīta par rīcībnespējīgu, īsteno šīs personas JI likumiskais pārstāvis. Ja tiesa uzskata, ka nepilngadīgās personas ! likumisko pārstāvju vai likumisko pārstāvju un nepilngadīgās personas intereses ir savstarpēji atšķirīgas, tā pēc sava ieskata, izprasot bāriņtiesas viedokli, par nepilngadīgās personas pārstāvi var noteikt arī citu personu vai lūgt bāriņtiesu iecelt nepilngadīgajai personai sevišķo aizbildni šīs personas tiesību un interešu aizsardzībai konkrētajā lietā.

(3) Tās fiziskās personas procesuālās tiesības, kura sasniegusi vecumu no 15 līdz 18 gadiem, īsteno šīs personas likumiskais pārstāvis. Šādās lietās j iestāde vai tiesa uzaicina piedalīties ari attiecīgo nepilngadīgo personu.

(4) Likumā noteiktajos gadījumos nepilngadīgā persona ir tiesīga patstāvīgi īstenot savas procesuālās tiesības un izpildīt pienākumus. Ja likums nepilngadīgai personai, kas sasniegusi 15 gadu vecumu, piešķīris ļ tiesības patstāvīgi vērsties iestādē, tai ir tiesības administratīvo aktu vai ļ iestādes faktisko rīcību patstāvīgi pārsūdzēt tiesā. Šādā lietā pēc iestādes **j** vai tiesas ieskata var pieaicināt šīs personas likumisko pārstāvi, lai viņš j sniegtu tai palīdzību lietas vešanā.

(5) Privāto tiesību juridiskās personas lietas ved tās orgāns vai i pilnvarota persona.

(6) Personu apvienības lietas ved tās līgumiskais pārstāvis vai ļ pilnvarota persona.

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar 2004.gada 15janvāra, 2006.gada 26.oktobra un

2008.gada 18.decembra likumu)

Saturs

I. Vispārīgas piezīmes

II. Nepilngadīgās personas procesuālās rīcībspēja un tiesību īstenošana ļ

III Pilngadīgas personas ar ierobežotu rīcībspēju

I. Vispārīgās piezīmes

ļ **i** ļ **Literatūra:** Civilprocesa likuma komentāri. I daļa (1 ,-28.nodaļa). Sagatavojis autoru kolektīvs. Prof. K.Torgāna zinātniskajā redakcijā. -**Rīga:** Tiesu namu aģentūra, 2011, 206.-208.lpp.; ***Rolf Schmidt.*** Verwal-tungsprozessrecht. 11., neubearbeitete und aktualisierte Auflage. -Grasberg bei Bremen, 2007,

S. 121-123.'

[2] Komentējamā panta ietvertās normas regulē gan fiziskās, gan privāto tiesību juridiskās personas, gan personu apvienības procesuālo ricībspēju. Tā kā procesuālā ricībspēja ir cieši saistīta ar pārstāvības institūtu, komentējamais pants ietver ari tiesību normas, kas nosaka pārstāvības institūtu (panta otrā līdz sestā daļa). Līdz ar to pantā ietvertās tiesību normas saistītas ari ar 35.-40.pantā ietvertajām normām.

[3] Administratīvi procesuālā ricībspēja ir spēja īstenot procesuālās tiesības un pildīt procesuālos pienākumus. Spēja īstenot savas procesuālās tiesības un pienākumus izpaužas darbībās, ko ir tiesīga veikt tikai rīcībspējīga persona.[487] Personai var būt ierobežotas tiesības pašai īstenot administratīvi procesuālās tiesības un procesuālos pienākumus, kamēr nav sasniegts noteikts vecums. Tāpat personas ricībspēju var ierobežot tiesa. Tāpēc fiziska persona, kurai ricībspēja ir ierobežota, var īstenot savas procesuālās tiesības tikai likumā un tiesas noteiktajā apjomā (CPL 72.p.).

[4] Privāto tiesību juridisko personu un personu apvienību procesuālo ricībspēju īsteno tās orgāns, līgumiskais pārstāvis vai pilnvarota persona. Juridiskās personas orgāns ir veidojums, kura pilnvarojums rīkoties juridiskās personas vārdā paredzēts likumā un/ vai juridiskās personas dibināšanas aktā (parasti - statūtos).

Piemēram, atbilstoši Komerclikuma[488] 221.panta pirmajai daļai sabiedri-bas ar ierobežotu atbildību izpildinstitūcija, kura vada un pārstāv sabiedrību, ir valde. Atbilstoši 223.panta pirmajai daļai visiem valdes locekļiem ir pārstāvības tiesības. Valdes locekļi pārstāv sabiedrību kopīgi, ja statūtos nav noteikts citādi.

Ziņas par komersantu pārstāvību atbilstoši Komerclikumam tiek ierakstītas ari komercreģistrā. Piemēram, komercreģistrā tiek ierakstītas per-; sonālsabiedribas biedru tiesības pārstāvēt personālsabiedribu, kapitālsa-biedribu valdes locekļu tiesības pārstāvēt kapitālsabiedribu un prokūrista tiesības pārstāvēt komercsabiedrību (Komerclikuma 8.p.), ziņas par pro-kūras izdošanu un atsevišķām prokūristu tiesībām (Komerclikuma 38.p.). i Juridiska persona var pilnvarot savā vārdā rīkoties ari citu personu. Personu apvienības un juridiskas personas pārstāvības noformēšana regulēta APL 38.pantā (sk. šā panta komentārus). Prokūras un parastās komerc-pilnvaras noformēšanas noteikumi regulēti Komerclikuma V sadaļā.

[5] Pilngadīga **fiziska persona (cilvēks),** ciktāl tās tiesības nav ierobežojusi tiesa, pati īsteno savas tiesības un pilda pienākumus. Ja tas nav pretēji attiecīgās tiesības vai pienākuma būtībai, fiziskā persona var uzticēt savas tiesības vai pienākumus īstenot ari citai personai (par pārstāvības noformēšanu sk. 38.pantu un tā

komentārus).

II. Nepilngadīgās personas procesuālās rīcībspēja un tiesību īstenošana

[6] Procesuālā rīcībspēja **nepilngadīgai personai** ir ierobežota vai **tās** nav vispār.

Fiziskajai personai administratīvi procesuālā rīcībspēja pilnā apjomā rodas ar pilngadības, tas ir, ar 18 gadu sasniegšanu. Ja procesa laikā personai iestājas pilngadība, tā turpmākajā procesā uzstājas patstāvīgi.

Kādā lietā Senāts konstatēja, ka tiesvedības laikā viens no pieteicējas bērniem jau bija sasniedzis pilngadību. Līdz ar to viņam atbilstoši komentējamam pantam piemīt procesuālā rīcībspēja, t.i., spēja pašam īstenot savas procesuālās tiesības un izpildīt procesuālos pienākumus. Tas nozīmē, ka, ja pieteicējas vecākais dēls izsaka attiecīgu vēlēšanos, viņam ir jābūt kā patstāvīgam procesa dalībniekam. Savukārt viņa mātei vairs nav tiesību viņu bez attiecīga pilnvarojuma pārstāvēt.[589]

[7j Civillikuma 220.pants paredz iespēju personai iegūt pilngadību jau **pirms 18 gadu vecuma** sasniegšanas. Civillikums paredz arī iespēju nepilngadīgo izsludināt par pilngadīgu. Civillikuma 220.pants noteic, ka izņēmuma gadījumos un sevišķi svarīgu iemeslu dēļ, kad nepilngadīgā aizbildņi un tuvākie radinieki apliecina, ka viņš uzvedas nevainojami un spēj patstāvīgi aizsargāt un aizstāvēt savas tiesības un izpildīt savus pienākumus, nepilngadīgo var izsludināt par pilngadīgu arī pirms astoņpadsmit gadu vecuma sasniegšanas, bet ne agrāk, kamēr viņš sasniedzis pilnus sešpadsmit gadus. Pilngadību šādā gadījumā piešķir attiecīgā bāriņtiesa, kuras lēmumu apstiprina tiesa. Par pilngadīgu uzskatāma ari persona, kas likumā paredzētajā kārtībā stājusies laulībā pirms astoņpadsmit gadu vecuma (CL 221.p.).

[8] Līdz pilngadības sasniegšanai (tas ir, līdz rīcībspējas iestāšanās brīdim) nepilngadīgās personas parasti pārstāv to **likumiskie pārstāvji** (komentējamā panta otrā un trešā daļa, kā ari Civillikuma 1411 .p.). Tomēr ari lietās, kur bērna procesuālās tiesības faktiski īsteno viņa likumiskais pārstāvis, bērns var tikt pieaicināts par trešo personu, lai tiktu uzklausīts viņa viedoklis. Senāts ir atzinis, ka likumdevējs ir noteicis vecumu, kad nepilngadīga persona tiek uzskatīta par pietiekami intelektuāli un emocionāli nobriedušu, lai lietā, kas viņu skar, viņa varētu piedalīties. Šā vecuma robeža parasti ir 15 gadi. No šā vecuma sasniegšanas iestādei un tiesai ir pienākums ļaut bērnam pašam īstenot procesuālās tiesības. Senāts ir norādījis, ka bērna, kurš sasniedzis 15 gadu vecumu, piedalīšanās ir būtiska lietās,

lai pilnvērtīgāk varētu novērtēt lietas faktiskos apstākļus.[489] Turklāt 15 gadus sasniegušai persona, ja tā vēlas, ir tiesības sniegt paskaidrojumus procesā, un tās viedoklis ir ļoti būtisks. Jo īpaši tas ir lietās par aprūpes tiesībām. Lemjot jautājumus par bērna aprūpes tiesībām, bērna viedoklis atbilstoši bērna vecumam un brieduma pakāpei noteikti ņemams vērā. Turklāt, ja bērns ir nobrieduša pusaudža vecumā, viņa viedoklim jābūt noteicošajam. Ja tiek izlemts pretēji bērna viedoklim, iestādes lēmumā vai tiesas spriedumā tas ir īpaši jāmotivē.[490]

K.Aperāniļ

[9] Tiesību normas neaizliedz administratīvā procesa dalībnieka^ kas ir jaunāks par 15 gadiem, piedalīties procesā iestādē vai tiesas sēdē. To, vai bērna interesēs ir atrasties tiesas zālē, ņemot vērā konkrētajā liet izskatāmā jautājuma raksturu, kā ari bērna vecumu, izlemj tiesa.[491]; Izlemjot šo jautājumu, tiesai jāizvērtē, vai bērna piedalīšanās tiesas sēda nekaitēs bērna interesēm.

Tā kādā lietā personas, kuras vēlējās savā audžuģimenē uzņemt trīs; nepilngadīgus bērnus, no kuriem divi jau bija vecumā no 15 līdz 18 gadiem, iebilda pret to, ka konkrētie bērni netika tiesā uzklausīti tieši.' Senāts atzina, ka lietās, kurās ir iesaistīts bērns, viņš var piedalīties pats personīgi vai pastarpināti. Pastarpināta piedalīšanās iespējama likunūg pārstāvja vai attiecīgas institūcijas personā. Tas nozīmē, ka bērni navļ vienmēr jāaicina uz tiesu viņu viedokļa uzklausīšanai par lietā izskatāmo! jautājumu. Tā kā bērnu intereses tiesiskajās attiecībās, kurās ir iesaistīti: bērni, ir prioritāras, tiesai katrā gadījumā ir jāvērtē, vai bērna viedokļa *tieša* uzklausīšana nevar kaitēt bērna interesēm, it īpaši ievērojot bēmaj veselības, tostarp psiholoģisko, stāvokli. Ja tieša uzklausīšana neatbilst bērna interesēm, viedoklis jānoskaidro pastarpināti. Konkrētajā lietā I apgabaltiesa, ņemot vērā, ka konkrētie bērni ir ar īpašām vajadzībām, pari vairāk saudzējošu bija atzinusi pastarpinātu šo bērnu viedokļa uzklausī-| šanu. Tiesa bija apsvērusi, cik lietderīgi no bērnu tiesību un interešu aiz- ļ sardzības viedokļa ir bērnus uzklausīt tiesas sēdē.[593]

Lai pēc iespējas ievērotu bērna intereses, tiesa bērnu var uzklausīt arī ārpus tiesas zāles, piemēram, krizes centrā vai pie aizbildņa mājās vai skolā u.tml. Turklāt šī uzklausīšana varētu būt pēc iespējas bērnu mazāk uztraucoša (bez īpašām formalitātēm par izbraukuma tiesas sēdes atklāšanu, oficiālu stādīšanos priekšā, tiesnešu mantijām u.tml.). Ari iestādei j šādās lietās būtu jānovērtē, vai persona, kas nav sasniegusi 15 gadu! vecumu, var piedalīties iestādes procesā, tas ir, vai personas interesēs ir atrasties sēdē, kurā izskata lietu, kā ari personas uzklausīšanai būtu jāno-! tiek pēc iespējas neformālā veidā, lai bērnam

neradītu lieku satraukumu, ļ

[10] Ar 2008.gada grozījumiem komentējamā panta otra daļa tikai papildināta ar jaunu teikumu, kas noteic, ja tiesa uzskata, ka nepilna gadīgās personas likumisko pārstāvju vai likumisko pārstāvju un nepilngadīgās personas intereses ir savstarpēji atšķirīgas, tā pēc sava ieskata, izprasot bāriņtiesas viedokli, par nepilngadīgās personas pārstāvi var noteikt ari citu personu vai lūgt bāriņtiesu iecelt nepilngadīgajai personai **sevišķo aizbildni** šīs personas tiesību un interešu aizsardzībai konkrētajā lietā.

Kādā lietā Senāts konstatēja, ka bērna tēva, kas lietā bija pieteicējs, un bērna mātes starpā pastāv strīds par saskarsmes tiesību izmantošanu, līdz ar to abu vecāku intereses ir atšķirīgas. Tāpēc atbilstoši komentējamā panta otrajai daļai pieteicēja lūgums atļaut viņam pārstāvēt dēlu bija noraidāms un bija lemjams par cita pārstāvja nozīmēšanu nepilngadīgajam.[492]

Šādos gadījumos nav pareiza bāriņtiesas ricība bērna pārstāvību uzdot saviem darbiniekiem un tiesas ricība, pielaižot šādu pārstāvi piedalīties tiesas sēdē lietā, kurā tiek pārbaudīts tās pašas bāriņtiesas lēmums.

Tiesa var pieņem lēmumu, ar kuru uzdod bāriņtiesai iecelt sevišķo aizbildni. Šādā gadījumā bāriņtiesa atbilstoši Bāriņtiesu likuma[493] 26.panta piektajai daļai un, ievērojot konkrētās lietas apstākļus, lemj par nepilngadīgās personas sevišķā aizbildņa iecelšanu, ņemot vērā, ka tā nedrīkst būt persona, kura varētu būt ieinteresēta attiecīgajā lietā, tostarp paši bāriņtiesas pārstāvji. Šai personai jābūt neitrālai, piemēram, tas var būt pašvaldības sociālais darbinieks vai Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcijas speciālists. Sevišķajam aizbildnim būtu jānoskaidro bērna viedoklis un tas jāpauž tiesai.

Minētie grozījumi tika veikti, pamatojoties uz tiesu praksi, un tādējādi tie tiešā tekstā attiecas tikai uz tiesu. Tomēr ari iestādes procesā, ja nepilngadīgās personas likumisko pārstāvju vai likumisko pārstāvju un nepilngadīgās personas intereses ir savstarpēji atšķirīgas, iestādei, kas izskata administratīvo lietu, būtu jālūdz bāriņtiesai noteikt nepilngadīgajai personai sevišķo aizbildni, lai objektīvi tiktu pārstāvētas nepilngadīgās personas intereses. Bāriņtiesai, līdzīgi kā minēts iepriekš, jāizraugās persona nevis no savu speciālistu vidus, bet citas institūcijas pārstāvis. Savukārt, ja administratīvo lietu izskata pati bāriņtiesa, tad tai būtu jālūdz neitrāla

institūcija, piemēram, Valsts bērnu tiesību aizsardzības inspekcija iecelt no tās speciālistu vidus nepilngadīgai personai sevišķo aizbildni.

[11] Atbilstoši komentējamā panta ceturtajai daļai bērns atsevišķos gadījumos ari tad, ja viņš nav atzīts par pilngadīgu Civillikumā noteiktajā kārtībā, **pats var īstenot** savas tiesības. Tas ir gadījumos, kad šādas tiesības izriet no speciālajām tiesību normām.

Piemēram, likuma "Par sociālo drošību"[596] 1 7.panta pirmā daļa noteic, kaļ persona, kura ir sasniegusi 15 gadu vecumu, var iesniegt pieprasījumi pēc sociālajiem pakalpojumiem un tos saņemt. Sociālo pakalpojumu; sniedzējs paziņo vecākiem, aizbildnim vai aizgādnim par pieprasījuma saņemšanu un pakalpojumu sniegšanu. Atbilstoši Bērnu tiesību aizsardzības likuma[5 7] 25.panta otrajai daļai bērns var vērsties pēc palīdzības' bāriņtiesā, ja vecāki, viņaprāt, noteikuši nepamatotus ierobežojumus vai radušās citas domstarpības viņu attiecībās. No Izglītības likuma[598] 55.panta izriet bērna (izglītojamā) tiesības piedalīties izglītības iestādei pašpārvaldē, kas savukārt ietver vairāku procesuālo tiesības īstenošanu.

[12) Gadījumos, kad speciālā tiesību norma paredz personai, kas sasniegusi 15 gadu vecumu, pašai īstenot savas tiesības iestādē, šī persona var pati vērsties ar pieteikumu un īstenot savas procesuālās tiesības un pienākumus ari **tiesā** (komentējamā panta ceturtā daļa). Ja šāda nepilngadīga persona ir vērsusies tiesā, tiesa pēc sava ieskata var pieaicināt bērna likumisko pārstāvi, lai viņš sniegtu bērnam palīdzību lietas vešanā. Likums nenoteic, kura - bērna vai likumiskā pārstāvja - viedoklis, ja tie ir atšķirigi, ir noteicošais. Tas atstāts tiesas ziņā.

III. Pilngadīgas personas ar ierobežotu rīcībspēju

[13| Pilngadīgai personai rīcībspēja var tikt ierobežota Civillikumā; noteiktajos gadījumos (personas veselības traucējumu, izlaidīgas vai izšķērdīgas dzīves, kā arī apreibinošu vielu pārmērīgas lietošanas dēļ). Tāpat, neierobežojot personas rīcībspēju, pār personu noteiktos gadījumos

[596] **Pieņemts 1995.gada 7.septembrī (spēkā no 05.10.1995.), publicēts: Latvijas; Vēstnesis, 21.09.1995.,Nr.144; Ziņotājs, 1995,Nr.21 (pamatteksts).**

[597] **Pieņemts 1998.gada 19.jūnijā (spēkā no 22.07.1998.), publicēts: Latvijas! Vēstnesis, 08.07.1998., Nr.199/200; Ziņotājs, 1998, Nr.15 (pamatteksts).**

[598] **Pieņemts 1998.gada 29.oktobiī (spēkā no 01.06.1999.) // Latvijas Vēstnesis,**

17.11.1998., Nr.343/344; Ziņotājs, 1998, Nr.24 (pamatteksts).

var tikt nodibināta **pagaidu aizgādnība,** ja nepieciešams veikt pasākumus personas interešu aizsardzībai (sk. CL 355.-369.p., CPL 264.-277.p.). Ja personas rīcībspēja tiek ierobežota vai personai ir noteikta pagaidu aizgādnība, tās vietā darbojas likumā noteiktā kārtā iecelti aizgādņi.

|141 Personas ncībspejas apjoms var būt atkarīgs no personas

garīga rakstura vai citiem veselības traucējumiem. Šajā jomā 2012.gadā ir noteikta jauna kārtība personas rīcībspējas vērtēšanā. Vairākos normatīvajos aktos, tostarp Civilprocesa likumā un Civillikumā, pieņemti vairāki grozījumi (spēkā no 2013.gada 1.janvāra). Līdz šiem grozījumiem Civillikums paredzēja vienīgi vai nu pilnīgu rīcībspējas saglabāšanu, vai pilnīgu tās atņemšanu, neparedzot iespēju personai rīcībspēju atņemt daļēji. Šis regulējums ar Satversmes tiesas 2010.gada 27.decembra spriedumu lietā Nr.2010-38-01[599] tika atzīts par neatbilstošu Satversmes 96.pantam, jo nesamērīgi ierobežoja personas tiesības uz privāto dzīvi.

[15] Regulējums, kas ir spēkā komentāru rakstīšanas brīdī, paredz: ja personai ir garīga rakstura vai citi veselības traucējumi, tās rīcībspēju var ierobežot, ja tas nepieciešams šīs personas interesēs un ir vienīgais veids, kā tās aizsargāt. Šādā gadījumā personai nodibināma aizgādnība. Personas ar garīga rakstura vai citiem veselības traucējumiem rīcībspēja var tikt ierobežota tādā apjomā, kādā tā nespēj saprast savas darbības nozīmi vai nespēj savu darbību vadīt. Tiesa, izvērtējot personas spējas, vispirms nosaka, vai un kādā apjomā aizgādnis ar aizgādnībā esošo rīkojas kopā, un tikai pēc tam - vai un kādā apjomā aizgādnis rīkosies patstāvīgi (CL357. un 358.[1] p.). Atbilstoši Civilprocesa likuma 268.pantam, ja vispārējās jurisdikcijas tiesa konstatē, ka personas rīcībspēja ir ierobežojama, tā taisa spriedumu, kurā norāda rīcībspējas ierobežojuma ***apjomu*** un ar kuru nodibina personai aizgādnību.

Tiesa, nosakot rīcībspējas ierobežojuma apjomu, pēc lietas dalībnieka lūguma var vērtēt rīcībspējas ierobežošanu tādās jomās kā: ˆmaksājumu izdarīšana un saņemšana; 2) darījumu slēgšana; 3) rīcība ar mantu un tās pārvaldība, it īpaši nekustamā īpašuma atsavināšana, ieķīlāšana un apgrūtināšana ar lietu tiesībām; 4) komercdarbības un saimnieciskās darbības veikšana. Tiesa rīcībspējas ierobežojuma apjomu var vērtēt arī citās jomās. Tiesa, izvērtējot personas spējas, nosaka, vai un kādā apjomā aizgādnis ar aizgadnībā esošo rīkojas kopā, un tikai pēc tam apjomu, kādā aizgādnis rikosies patstāvīgi.

Tāpat atbilstoši Civillikuma 364.[2] pantam personai, kurai ir garīgai rakstura vai citi veselības traucējumi un kura nespēj saprast savas darbī-* bas nozīmi vai to vadīt, tiesa var nodibināt pagaidu aizgādnību bez ricīb-spējas ierobežojuma Civilprocesa likuma noteiktajā kārtībā, ja: 1) tas steidzami nepieciešams personas interesēs; 2) traucējumi ir pārejoša] rakstura; 3) persona ar savu aktīvu darbību nespēj radīt sev kaitējumu. Tiesa pagaidu aizgādnību nodibina uz laiku, kas nepārsniedz divus! gadus. Pagaidu aizgādnību nodibina, ja tas ir vienīgais veids kā aizsargāt personas intereses. Tiesa, nodibinot pagaidu aizgādnību, noteic aizgādņa pienākumu vest tikai noteiktas lietas. Noteiktu lietu vešana saistāma ar personas

neatliekamu lietu kārtošanu vai personas pamatvajadzību vai apkopšanas nodrošināšanu.

Ievērojot minētās tiesību normas, ar vispārējās jurisdikcijas tiesas nolēmumu var noteikt personai rīcībspējas ierobežojumus, kā ari pagaidu aizgādnību. Nosakot rīcībspējas ierobežojumus, tiesa vispusīgi izvērtē, kādās savas dzīves jomās persona, kaut arī tai pastāv noteikti veselības traucējumi, spēj pati vadīt savas darbības, un kādās jomās tai tomēr nepieciešama aizgādņa līdzdalība. Ņemot vērā minēto, gadījumos, kad iesniegumu iestādē vai pieteikumu tiesā ir iesniegusi persona, kuras rīcībspēja ar vispārējās jurisdikcijas tiesas nolēmumu ir tikusi ierobežota, iestādei un administratīvajai tiesai jāņem vērā, ***kādā apjomā*** personas rīcībspēja ir ierobežota, tas ir, jāvērtē, vai personai, attiecībā uz kuru pieņemts vispārējās jurisdikcijas tiesas nolēmums par rīcībspējas ierobežošanu, tomēr ir tiesības ***pašai*** vērsties iestādē ar iesniegumu un tiesā ar pieteikumu. Tāpat, ja izmaiņas personas rīcībspējas apjomā notiek administratīvās lietas izskatīšanas laikā, iestādei un tiesai jāizvērtē, vai persona procesu var turpināt pati vai tikai ar aizgādņa starpniecību. Līdzīgi arī, ja vispārējās jurisdikcijas tiesa pār personu ir nodibinājusi pagaidu aizgādnību, administratīvajai tiesai un iestādei jāpārbauda, ***kādu lietu vešanai*** aizgādnība ir noteikta un kura persona atbilstoši tiesas nolēmumam ir tiesīga rīkoties tās personas vārdā, pār kuru aizgādnība nodibināta.

Aizgādņus pēc tiesas nolēmuma par aizgādnības nodibināšanu ieceļ bāriņtiesa.

116] Personas rīcībspēja var būt ierobežota ari citu apstākļu dēļ. Atbilstoši CL 365-367.pantam personām, kas, izlaidīgi vai izšķērdīgi dzīvojot, kā ari alkohola vai citu apreibinošo vielu pārmērīgas lietošanas dēļ draud novest sevi vai savu ģimeni trūkumā vai nabadzībā, tiesa nosaka rīcībspējas ierobežojumu un nodibina aizgādnību Civilprocesa likumā noteiktajā kārtībā.

Nosakot rīcībspējas ierobežojumu un nodibinot aizgādnību, tiesa šā likuma 365.pantā minētajai personai atņem ricību un pārvaldību pār viņas mantu tādā apjomā, kāds nepieciešams šīs personas mantas pārvaldībai un ar ģimenes uzturēšanu saistīto izdevumu segšanai. Tiesa, ierobežojot rīcībspēju un nodibinot aizgādnību, vispirms nosaka, vai aizgādnis ar aizgādnībā esošo rīkojas kopā, un pēc tam - vai aizgādnis rīkojas patstāvīgi, un uzdod attiecīgajai bāriņtiesai iecelt vienu vai vairākus aizgādņus Tas nozīmē, ja personai CL 365.pantā norādīto apstākļu dēļ tiek iecelts aizgādnis, tad attiecīgajai personai ir ierobežotas tiesības rīkoties ar savu mantu. Pārējās jomās personas tiesības nav ierobežotas, tostarp persona var pārstāvēt sevi procesā, piemēram, lietā, kurā šāda persona iesniegusi pieteikumu par administratīvā akta atcelšanu (kas nav saistīts ar personas mantu) vai iestādes faktisko ricību.

117] Rīcībspēja ir ierobežota tikai noteiktos apstākļos, proti, tiesai atzīstot, ka konkrētai personai ierobežojama rīcībspēja. Civillikuma 359.pants noteic, ka garīga rakstura vai citi veselības traucējumi ir savienoti ar tiesiskām sekām tikai tad, ja personas rīcībspēju ierobežojusi tiesa Civilprocesa likumā noteiktajā kārtībā. Līdz šādam vispārējās jurisdikcijas tiesas nolēmumam, kaut arī faktiski pastāv pamatotas šaubas par personas rīcības spēju saprātīgi darboties, persona uzskatāma par rīcībspējīgu pilnā apjomā.

118] Ar Civillikuma 2012.gada 29.novembra likuma[600] grozījumiem no **20**13.gada 1.jūlija tiek ieviests ari jauns regulējums fiziskas personas pilnvarojuma jomā, paredzot, ka fiziska persona (pilnvarotājs) var izdot nākotnes pilnvarojumu, ar kuru uzdod pilnvarniekam pārzināt viņa lietas

" Latvijas Vēstnesis, 20.12.2012., Nr.200. Sk. ari likuma "Par atjaunotā Latvijas Republikas 1937.gada Civillikuma saistību tiesību daļas spēkā stāšanās laiku un kārtību" (pieņemts 22.06.1992., spēkā no 01.01.1993.) 18.pantu // Latvijas Vēstnesis. 14.12.2012.. Nr.197.

gadījumā, kad pilnvarotājs veselības traucējumu vai ari citu iemeslu vai apstākļu dēļ nespēs saprast savas darbības nozīmi un nespēs savuļ darbību vadīt (CL 2317.[1] p.). Tas ir, ir ieviesta iespēja fiziskai personai* laikus noteikt, kas pārstāvēs personas intereses gadījumā, ja tā zaudē! spēju pati izteikt savu gribu.

Nākotnes pilnvarojumu taisa notariālā akta formā un pilnvarojuma! līgums stājas spēkā tā noslēgšanas dienā, tomēr pilnvarnieks savu darbī-: bu ir pilnvarots uzsākt ar bridi, kad speciālajos likumos noteiktajā kārtībā konstatēts un reģistrēts tāds pilnvarotāja stāvoklis vai juridisks fakts,; kura dēļ viņš uz laiku vai pastāvīgi nespēj saprast savas darbības nozīmi un nespēj savu darbību vadīt (CL 2317.[3]p.). Nākotnes pilnvarojums i stājas spēkā, ja ir izdota ārstu komisijas izziņa par pilnvarotāja veselības stāvokli (Ārstniecības likuma[494] 53.[2]p.). Šīs ziņas ierakstāmas nākotnes[1] pilnvarojumu reģistrā Notariāta likumā [495] noteiktajā kārtībā.

No šā regulējuma izriet, ka nākotnes pilnvarojuma gadījumā nebūs nepieciešams iesaistīt tiesu vai bāriņtiesu, lai nodibinātu aizgādnību personai gadījumā, ja veselības traucējumu vai ari citu iemeslu dēļ persona nespēj saprast vai vadīt savu darbību. Ņemot vērā minēto, ja administratīvajā lietā iestādē iesniegumu vai tiesā pieteikumu iesniegusi cita persona (pilnvarnieks), norādot, ka darbojas kādas personas dota nākotnes pilnvarojuma ietvaros, jo pilnvarotāja veselības stāvoklis neļauj pašam vadīt savas darbības, iestādei un tiesai jāpārbauda šā pilnvarojuma spēkā esība, proti, vai tiešām ir izdots šāds pilnvarojums un vai ir izdota ārstu komisijas izziņa par pilnvarotāja veselības stāvokli. Šīs ziņas iespējams

pārbaudīt nākotnes pilnvarojumu reģistrā, ko ved zvērināti notāri.

22.pants. Publisko tiesību subjekta administratīvi procesuālā tiesībspēja

(1) Administratīvi procesuālā tiesībspēja pilnā apjomā piemīt:

1) Latvijas Republikai kā sākotnējai publisko tiesību juridiskajai personai;

2) pašvaldībai un citai atvasinātai publisko tiesību juridiskajai personai.

(2) Citiem publisko tiesību subjektiem administratīvi procesuālā tiesībspēja piemīt lietās, kas attiecas uz jomām, kurās tie saskaņā ar likumu darbojas sava patstāvīgā budžeta ietvaros.

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar 2004.gada 15.janvāra likumu)

Saturs

I. Publisko tiesību juridiskās personas tiesībspēja

II. Atsevišķu iestāžu administratīvi procesuālā tiesībspēja

III. Publisko tiesību juridiskās personas tiesībspējas nozīme

11J Literatūra: ***Kārlis Dišlers.*** Ievads administratīvo tiesību zinātnē. Administratīvo tiesību kursa vispārīgā daļa. - Rīga: Latvijas Universitāte, 1938,15., 193.lpp.; ***Egils Levits.*** Valsts un valsts pārvaldes juridiskā struktūra un pamatjēdzieni // Jaunā Pārvalde, 2002, Nr.l(31). Pieejams arī: ***http://public.law.lv/ptilevicvalsls.html; Danovskis Edvīns, Briede Jautrīte.*** Publisko tiesību subjektu civiltiesiskais statuss // Jurista Vārds, 14.02.2012., Nr.7; ***Wolf-Rüdiger Schenke.*** Verwaltungsprozessrecht. 9., neu bearbeitete Auflage. - Heidelberg: C.F.Müller Verlag, 2004, S. 142.

I. Publisko tiesību juridiskās personas[496] tiesībspēja

[2] Komentējamā panta **mērķis** ir noteikt, kādiem publisko tiesību subjektiem administratīvajā procesā ir piešķirta administratīvi procesuālā tiesībspēja.

[3] Panta pirmajā daļā noteiktais tiesībspējas regulējums izriet no VPIekL noteiktās valsts pārvaldes juridiskās struktūras. Tā kā publiska persona ir tiesību subjekts (juridiska persona), tad šai personai automātiski ir atzīstama ari tiesībspēja. Administratīvi procesuālā tiesībspēja piemīt jebkurai publisko tiesību juridiskajai personai neatkarīgi no tā, vai tai ir savs budžets.[497]

[4] Latvijas Republika ir sākotnējā (pirmējā) publisko tiesību juridiskā persona. Valsts kā juridiska persona ir valststiesību aksioma, kuru nav nepieciešams tālāk pamatot. Latvijas Republika savu tiesībspēju; īsteno ar tiešās pārvaldes iestāžu (ministrijas, ministrijai vai Ministru kabineta loceklim padotas iestādes), kā ari Satversmē

noteikto valsts ,: varas orgānu (Saeimas, Valsts prezidenta, Valsts kontroles, Augstākās tiesas) starpniecību gadījumos, kad šie valsts varas orgāni rīkojas valsts pārvaldes jomā (sk. ari l.p. pirmās daļas komentārus).

[5] Komentāru tapšanas laikā Latvijā atvasinātas publisko tiesību; juridiskās personas statuss ar likumu ir noteikts pašvaldībām,[498] valsts ! dibinātām augstskolām,[499] plānošanas reģioniem,[500] Latvijas Zinātņu!

akadēmijai,[608] Rīgas ostas pārvaldei un Ventspils ostas pārvaldei,[609] **Liepājas** speciālās ekonomiskās zonas pārvaldei,[610] Sabiedrisko pakalpojumu regulatoram,[611] Nacionālajai elektronisko plašsaziņas līdzekļu padomei,[612] Latvijas Bankai,[613] Finanšu un kapitāla tirgus komisijai[614] u.c.

|6] Senāts, izanalizējot Latvijas Republikas Advokatūras likuma[615] normas, ir atzinis, ka ari Zvērinātu Advokātu padome ir atzīstama par atvasinātu publisko tiesību juridisko personu. Senāts norādīja, ka, lai nodrošinātu indivīda tiesības pilnvērtīgi aizsargāt savas intereses tiesā, likumdevējs ar ārējo normatīvo aktu (Latvijas Republikas Advokatūras likumu), apvienojot vienā profesijā darbojošos juristus (advokātus), ir nodibinājis publisko tiesību subjektu - Latvijas zvērinātu advokātu kolēģiju. Respektīvi, valsts kā sākotnējā publisko tiesību juridiskā

[608] Zinātniskās darbības likuma (pieņemts 14.04.2005., spēkā no 19.05.2005.) 20.pants noteic, ka "Latvijas Zinātņu akadēmija ir (..) atvasināta publisko tiesību persona ar autonomu kompetenci, kuras tiesības un pienākumi noteikti tās Hartā, šajā likumā un citos likumos, kā ari tās statūtos un kuru daļēji finansē no valsts budžeta." (Latvijas Vēstnesis, 05.05.2005., Nr.70; Ziņotājs, 2005, Nr.10).

[609] Likuma par ostām (pieņemts 22.06.1994., spēkā no 26.07.1994.) 7.panta pirmā daļa noteic, ka Rīgas ostas pārvalde un Ventspils ostas pārvalde ir atvasināta publisko tiesību juridiskā persona (Latvijas Vēstnesis, 12.07.1994., Nr.80; Ziņotājs, 1994,Nr.l5).

[610] Liepājas speciālās ekonomiskās zonas likuma (pieņemts 17.02.1997., spēkā no 18.03.1997.) 8.panta pirmā daļa noteic, ka Liepājas speciālās ekonomiskās zonas pārvalde ir valsts un pašvaldības izveidota atvasināta publisko tiesību juridiskā persona, kas atrodas Ministru kabineta pārraudzībā (Latvijas Vēstnesis,

04.03.1997., Nr.63; Ziņotājs, 1997, Nr.6).

[611] Likuma "Par sabiedrisko pakalpojumu regulatoriem" (pieņemts 19.10.2000., spēkā no 01.06.2001.) 7.panta otrā daļa // Latvijas Vēstnesis, 07.11.2000., Nr.394/395; Ziņotājs, 2000, Nr.22.

Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likuma (pieņemts

12.07.2010., spēkā no

11.08.2010.) 57.panta pirmā daļa// Latvijas Vēstnesis, 28.07.2010., Nr.l 18.

' Likuma "Par Latvijas Banku" (pieņemts 19.05.1992., spēkā no 19.05.1992.) 1 .panta otrā daļa // Ziņotājs, 1992, Nr.22/23.

Finanšu un kapitāla tirgus komisijas likuma (pieņemts 01.06.2000., spēkā no 01.07.2001.) 2.panta pirmā daļa // Latvijas Vēstnesis, 20.06.2000., Nr.230/232; Ziņotājs, 2000, Nr.13.

persona attiecīgo funkciju veikšanu nodevusi autonomajā kompetencē! šim publisko tiesību subjektam, vienlaikus nosakot pilnīgu šā subjekta] finansiālu patstāvību. Tādējādi likumdevējs Latvijā ir izveidojis Latvijas| zvērinātu advokātu kolēģiju kā atvasinātu publisko tiesību juridisko! personu. Savukārt Latvijas zvērinātu advokātu padome ir šīs publiskof tiesību juridiskās personas orgāns un darbojas tās vārdā.[616]

[7] Kontinentālās Eiropas tiesību saimes valstu normatīvais regulējums liecina, ka atvasināto publisko tiesību juridisko personu skaits un ļ daudzveidība nav ierobežota, ***ja vien pastāv pamats*** to izveidošanai, ļ Turklāt publisko tiesību juridisko personu izveidošanā liela ietekme ir katras valsts uzbūvei un publisko tiesību tradīcijām.

Piemēram, Vācijā, ievērojot tās federatīvās valsts statusu, katrai atse-ļ višķai federālai zemei ir publisko tiesību juridiskās personas statuss. Publisko tiesību juridiskās personas statuss ir piešķirts an profesio-i nālajām kamerām, pašvaldību apvienībām, baznīcām u.c. Piemēram, ļ starpkaru Latvijā līdzīgi mūsdienu Vācijas tiesiskajam regulējumam ! publisko tiesību juridiskās personas statuss bija piešķirts slimokasēm.[617]

[8] Lietās par atvasināto publisko tiesību juridisko personu administratīvajiem aktiem vai faktisko rīcību administratīvi procesuālā tiesībspēja ir konkrētai atvasinātajai publisko tiesību juridiskajai personai. Atvasināta publisko tiesību juridiskā persona ir patstāvīga persona, nevis citas publisko tiesību juridiskās personas iestāde.[618]

[9] Iestādēm (VPIekL izpratnē) administratīvi procesuālā tiesībspēja nepiemīt. Iestāde nav juridiskā persona, tādēļ ari iestādēm nav administratīvi procesuālās tiesībspējas un tām nevar būt savas tiesības un pienākumi. Taču ar iestādes starpniecību publisko tiesību subjekts īsteno savu procesuālo rīcībspēju (sk. 23 .p. komentārus). Tādēļ ari tiesa spriedumā var uzlikt pienākumu ***iestādei*** izdot administratīvu aktu, veikt

Senāta 2008.gada 21.aprīļa spriedums lietā Nr.SKA-22/2008. Pieejams:

http://www. at.gov. lv/

Starpkaru Latvijas administratīvajā procesā atvasinātās publisko tiesību juridiskās personas tika apzīmētas ar jēdzienu "derivatīvās publiskās personas". Senāta 2008.gada 3.jūlija spriedums lietā Nr.SKA-326/2008. Grām.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumi un lēmumi 2008. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2009,294.-302.lpp.

ADAĻA 317. lpp.

faktisko rīcību vai procesuālas darbības (sk., piemēram, 253.p. otro un sesto daļu, 254. un 255.p.).

II. Atsevišķu iestāžu administratīvi procesuālā tiesībspēja

(10) Komentējamā panta otrā daļa noteic, ka citiem publisko tiesību subjektiem administratīvi procesuālā tiesībspēja piemīt lietās, kas attiecas uz jomām, kurās tie saskaņā ar likumu darbojas sava patstāvīgā budžeta ietvaros. Jānorāda, ka minētajā tiesību normā neprecīzi lietots termins "publisko tiesību subjekts", jo šeit domātas nevis publisko tiesību juridiskās personas (sal. VPIekL l.p. 2.punkts), bet gan iestādes, kas darbojas kādas publiskas personas vārdā. Šīm iestādēm administratīvi procesuālā tiesībspēja piemīt lietās, kas attiecas uz jomām, kurās tās saskaņā ar likumu darbojas sava patstāvīgā budžeta ietvaros. Valsts un pašvaldību institūcijām, kuras nav atvasinātas publiskas personas (tostarp Saeimai, Valsts kontrolei, Augstākajai tiesai, Satversmes tiesai) parasti nav sava budžeta; šīs institūcijas tiek finansētas no attiecīgās institūcijas darbībai paredzētā finansējuma (apropriācijas), kas noteikts valsts, pašvaldības vai citas publisko tiesību juridiskās personas budžetā.

111] Komentējamā panta otrā daļa attiecas uz publiskajām aģentūrām, kurām saskaņā ar Publisko aģentūru likumu[619] var būt savs budžets. Publiskajai aģentūrai no administratīvi procesuālās tiesībspējas viedokļa piemīt duāla daba.

Valsts vai pašvaldību aģentūras ir valsts pārvaldes iestādes, tātad īsteno valsts vai pašvaldības tiesībspēju. Tomēr aģentūras rikojas ne tikai ar tiem budžeta līdzekļiem, ko tai piešķir valsts vai pašvaldība (atkarībā, kurš konkrēto aģentūru ir izveidojis), bet aģentūrām saskaņā ar likumu ir iespējas tīkoties ***ar saviem budžeta līdzekļiem.*** Publisko aģentūru likums noteic, ka valsts aģentūras budžetu veido tās ieņēmumi par sniegtajiem maksas pakalpojumiem, citi pašu ieņēmumi, dāvinājumi un ziedojumi, kā arī ārvalstu finanšu palīdzība (13.p. pirmā daļa). Pašvaldības aģentūras ieņēmumus veido pašvaldības budžeta dotācija, pašvaldības aģentūras ieņēmumi par sniegtajiem maksas pakalpojumiem un citi pašu ieņēmumi, tostarp

ziedojumi, dāvinājumi un ārvalstu finanšu palīdzība (25.p.).

Tas nozīmē, ka jomās, kurās valsts vai pašvaldības aģentūra darbojas; sava patstāvīgā budžeta ietvaros, tā patstāvīgi ir apveltīta ar ādminis-] tratīvi procesuālo tiesībspēju. Savukārt jomās, kurās tā darbojas valstsļ vai pašvaldības budžeta ietvaros, administratīvi procesuālā tiesībspēja ir attiecīgi valstij vai pašvaldībai.

III. Publisko tiesību juridiskās personas tiesībspējas nozīme

[12] Publisko tiesību juridiskās personas tiesībspējas fakts rada vairākas juridiskas sekas. Publisko tiesību juridiskā persona var būt atbil- ļ dētājs (34.p. pirmā daļa) vai pieteicējs (31 .p. trešā daļa) administratīvajā! procesā. Tas savukārt nozīmē, ka publisko tiesību juridiskā persona par savu ricību publisko tiesību jomā (atbildība par zaudējumiem vai kaitējumu, pienākums atlīdzināt valsts budžetā valsts nodevu - 126.p. i otrā daļa - u.c.) atbild ar sava budžeta līdzekļiem, ja vien tai ir savs ļ budžets vai no likuma neizriet citādi. Tāpat publisko tiesību juridiskajai personai ir pienākums patstāvīgi nodrošināt pārstāvību administratīvajā procesā tiesā.

Minētais komentārs attiecas arī uz komentējamā panta otrajā daļā minētajām iestādēm, kas saskaņā ar likumu darbojas sava patstāvīgā budžeta ietvaros.

23.pants. Publisko tiesību subjekta administratīvi procesuālā rīcībspēja

(1) Publisko tiesību juridiskās personas vārdā rikojas piekritīgais orgāns, iestāde (amatpersona) vai cits pilnvarots tiesību subjekts.

(2) Publisko tiesību subjektam, kuram piemīt administratīvi procesuālā tiesībspēja (22.panta otrā daļa); tādā pašā apjomā piemīt ari administratīvi procesuālā rīcībspēja, un tā vārdā rikojas iestāde (amatpersona) vai cits pilnvarots tiesību subjekts.

(2004.gada 15.janvāra likuma redakcijā)

[1| Komentējamā panta **mērķis** ir paskaidrot, kam administratīvajā procesā ir tiesības īstenot publisko tiesību subjekta administratīvi procesuālo rīcībspēju.

|2ļ Uz publisko tiesību juridisko personu procesuālo rīcībspēju attiecas līdzīgi noteikumi kā privāto tiesību juridiskajām personām. Proti, publisko tiesību juridiskās personas vārdā rīkojas piekritīgais ***orgāns, iestāde (amatpersona) vai cits pilnvarotais tiesību subjekts.*** Šo pilnvaroto pārstāvju darbība administratīvajā procesā tiek "pierēķināta" attiecīgajai publisko tiesību juridiskajai personai, kuras vārdā tie rikojas.

|3] **Publisko tiesību juridiskās personas orgāns** ir definēts VPIekL 1 .panta 4.punktā: tas ir iestāde vai amatpersona, kuras

kompetence un tiesības tieši paust publiskas personas tiesisko gribu ir noteiktas attiecīgās publiskās personas juridiskajā pamataktā vai darbību reglamentējošajā likumā. Latvijas Republikas orgāni (sk. l.p. astotās un devītās daļas komentāru 14.iedaļu), izņemot Ministru kabinetu, samērā reti paši darbojas valsts pārvaldes jomā, parasti tas notiek, tikai veicot faktisko rīcību - sniedzot atbildi vai informāciju. Savukārt pašvaldības orgāns (dome) to dara bieži, turklāt pastāvīgi izdod ari administratīvos aktus.

141 Iestāde komentējamā panta izpratnē definēta VPIekL **1.**panta 3.punktā (un nevis APL 1.pantā). Tā ir institūcija, kura darbojas publiskas personas vārdā un kurai ar normatīvo aktu noteikta kompetence valsts pārvaldē, piešķirti finanšu līdzekļi tās darbības īstenošanai un ir savs personāls (sk. ari APL l.p. astotās un devītās daļas komentārus). Savukārt **visi** komentējamā pantā uzskaitītie subjekti uzskatāmi par

iestādi APL l.panta pirmās daļas izpratnē (sk. l.p. pirmās daļas; komentārus).

[5] Ar **amatpersonu** komentējamā panta izpratnē domāta jebkurai persona, kas pilda attiecīgo valsts pārvaldes uzdevumu un izdod administratīvo aktu, slēdz publisko tiesību līgumu vai veic faktisko rīcību.;] Pilnvarojums amatpersonām parasti izriet nevis no pilnvaras civiltiesiskā: nozīmē, bet gan no attiecīgo iestādes darbību regulējošā normatīvā akta, amata apraksta vai iestādes vadītāja rīkojuma. Tiesības rīkoties iestādes) vārdā bieži apliecina iestādes izdota darba vai amata apliecība, dažkārt arī formas tērps un citi amata piederumi. Tiesības pārstāvēt iestādi (kas atbilstoši 34.pantam pieaicināta attiecīgās publiskās personas pusē) tiesā ! parasti apliecina iestādes vadītāja izdota pilnvara (sk. arī 38.p. komen-; tārus).

[6) Komentējamā pantā norādītais **cits pilnvarots tiesību subjekts** var būt gan ar deleģējuma līgumu vai citādi speciāli pilnvarota privātper-1 sona, gan cits publisko tiesību subjekts vai cits institucionāls veidojums ! bez tiesībsubjektības, kas publisko tiesību juridiskās personas vārdā veic : kādu pārvaldes uzdevumu (sk. arī 1 .p. astotās un devītās daļas komen-1 tārus).

[71 Ja kādam publisko tiesību institucionālajam veidojumam, kas nav J publisko tiesību juridiskā persona, piemīt administratīvi procesuālā 1 tiesībspēja (sk. 22.p. komentārus), tad tādā pašā apjomā tam piemīt arī i administratīvi procesuālā rīcībspēja, kuru tas īsteno ar savu orgānu, ļļ amatpersonu vai pilnvaroto personu starpniecību.

[8] Publisko tiesību subjekta procesuālās tiesībspējas un rīcībspējas ļ iestāšanās brīdis var nesakrist. Piemēram, ja tiek izveidota jauna pašval-1 dība, tā savu tiesībspēju iegūst ar likuma spēkā stāšanos, ar kuru tā tiek | izveidota. Savukārt ar šā likuma spēkā stāšanos tā vēl nekļūst rīcībspē- i jīga. Procesuālo rīcībspēju šī

pašvaldība iegūst, pirmajā sēdē ievēlot ! pašvaldības domes priekšsēdētāju.

3.nodaļa. Administratīvā procesa dalībnieki iestādē un tiesā

24.pants. Administratīvā procesa dalībnieki

Administratīvā procesa dalībnieki ir:

1) iesniedzējs (25.pants);

2) iestāde, kuras lietvedībā ir administratīvā lieta;

3) adresāts (27 .pants);

4) trešā persona (28.pants);

5) tiesību subjekts, kuram ir tiesības būt par privātpersonas tiesību un tiesisko interešu aizstāvi (29.pants);

6) pieteicējs (31 .pants);

7) atbildētājs (34.pants);

8) pārstāvis (35.-40.pants).

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar 2004.gada 15 janvāra likumu)

[1] Literatūra. ***Ferdinand O. Kopp, Wolf-Rüdiger Schenke.*** Verwaltungsgerichtsordnung. Kommentar. 13., neubearbeitete Aufl. — München: C.H.Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 2003, S. 83-85; Гражданское процессуальное право зарубежных стран. - Москва: ТК Велби, Изд-во Проспект, 2006, с. 325-334; Administrative Justice in Europe. Report of Lithuania. Pieejams: ***http://www.juradmm.eu/forum/view topic.php?t=52.***

[2] Komentējamā panta **mērķis** ir vienkopus uzskaitīt, kuras var būt administratīvajā procesā iesaistītās personas.

[3] Tā kā APL regulē gan procesu iestādē, gan tiesā, komentējamajā pantā vienkopus iekļauti abu procesu dalībnieki.

[4] Tikai administratīvā procesā ***iestādē*** dalībnieki ir iesniedzējs, iestāde, kuras lietvedībā ir administratīvā lieta, un adresāts.

Turpretim tikai ***tiesas*** procesa dalībnieki ir pieteicējs un atbildētājs. Pārējie šajā pantā minētie procesa dalībnieki var būt gan iestādes, gan tiesas procesa dalībnieki.

Jāatzīmē, ka atsevišķos likumos un citos normatīvajos aktos vārds "pieteicējs" tiek lietots citā nozīmē nekā šajā likumā - ar to dažkārt domāts iesniedzējs.^0

|5] Komentējamā pantā minētos administratīvā procesa dalībniekus var iedalīt divās grupās: *obligātajos* dalībniekos, tas ir, subjekti, kuru dēļ administratīvais tiesas process uzsākts un bez kurām tas nav iespējams, un *fakultatīvajos* dalībniekos - subjekti, kuri tiesas procesā var arī nebūt iesaistīti.

Iestādes procesā obligātie procesa dalībnieki ir iestāde, kuras lietvedībā ir administratīvā lieta, un parasti arī adresāts. Iesniedzējs

nav uzskatāms par obligāto procesa dalībnieku iestādē, jo process iestādē var tikt uzsākts arī pēc iestādes iniciatīvas. Adresāts nav obligātais procesa dalībnieks procesā, kur tiek izdots vispārīgais administratīvais akts.

Savukārt *tiesā* obligātie procesa dalībnieki ir pieteicējs un atbildētājs (izņēmums atsevišķos gadījumos varētu būt lietas, kuras tiek skatītas, pamatojoties uz pieteikumu par publiski tiesisko attiecību konstatāciju -šajās lietās nebūs atbildētāja). Lielākā daļa likuma normu attiecas tieši uz šiem procesa dalībniekiem. Pārējie trešā persona, tiesību subjekts, kuram ir tiesības būt par privātpersonas tiesību un tiesisko interešu aizstāvi, pārstāvis ir iestādes un tiesas procesa fakultatīvie dalībnieki, savukārt iesniedzējs - fakultatīvais dalībnieks iestādē.

Līdzīgs administratīvā procesa dalībnieku iedalījums atrodams Vācijas publisko tiesību doktrīnā, procesa dalībniekus iedalot galvenajos (vāciski -*Hauptheteiligte)* un papildu (blakus) dalībniekos (vāciski - *Nebenbe-teiligte)*. No subjektīvo publisko tiesību īstenošanas viedokļa nozīmīgākie procesa dalībnieki ir adresāts, pieteicējs un trešā persona.

|6| Komentējamais pants ietver blanketās tiesību normas, jo satur norādi uz virkni citu pantu, kuros ir ietverts tiesiskais regulējums par katru no šajā tiesību normā minētajiem dalībniekiem. Līdz ar to par katru administratīvā procesa dalībnieku skatīt attiecīgā panta komentārus (sk. 25., 27., 28., 29., 3 L, 34., 35. 40.p. komentārus).

[7] Lai noteiktu, kurš vispār var but procesa dalībnieks, lielakaja daļa valstu normatīvajos aktos ir ieviesti noteikumi par procesuālo tiesībspēju un rīcībspēju (19-23,.p.). Turklāt atsevišķās valstīs, piemēram, Vācijā papildus tiek izdalīta arī spēja izpildīt konkrētas procesuālās darbības (vāciski - *Postulationsfähigkeit)*. Piemēram, augstākajās tiesu instancēs Vācijā persona savu tiesību īstenošanai var piedalīties tikai ar advokāta starpniecību.

[8] Salīdzinot citu valstu tiesisko regulejumu, secināms, ka personas, kas piedalās administratīvajā procesā, ir ļoti dažādas. Tā, piemēram, Lietuvā atbilstoši administratīvo procesu regulējošām normām atšķirībā no APL patstāvīgi administratīvā procesa dalībnieki administratīvajā tiesā var būt dažādas vienas publisko tiesību juridiskās personas institūcijas, kas neatrodas subordinācijas (pakļautības) attiecībās lietās par kompetenču strīdiem un likumu pārkāpumiem, respektīvi, iestādes vai publiskās varas orgāni var tiesāties viena pret otru. Savukārt, piemēram, Šveicē administratīvā procesa dalībnieka statuss ir piešķirts personu apvienībai, kas sniedz profesionālu viedokli lietā, proti, *amicus curiae.* Latvijā atbilstoši APL 183.pantam *amicus curiae* ir ieļauts nodaļā par pierādīšanas līdzekļiem. Vācijā procesā kā dalībnieks uzstājas federālais publisko

interešu pārstāvis (vāciski *Vertreter des Bundessinteresses*), kas izsaka savu atzinumu par lietu. Viņam ir saistoši federālās valdības rīkojumi, tomēr tas nav neviena administratīvā procesa dalībnieka pārstāvis, bet piedalās procesā, lai palīdzētu tiesai atrisināt lietu un līdzdarbotos federācijas publisko interešu īstenošanā. Līdzīgs minētajam APL 30.pantā ir ietverts regulējums par iestādi, kas piedalās procesā gan iestādē, gan tiesā atzinuma sniegšanai. Tomēr APL noteiktā iestāde, kas pieaicināta atzinuma sniegšanai ^{621}, atšķirībā no Vācijas tiesiskā regulējuma nav ietverta pantā, kas noteic administratīvā procesa dalībniekus.

Piemēram, Imigrācijas likuma (pieņemts 2002.gada 31.oktobrī (spēkā no 01.05.2003.), pamatteksts publicēts: Latvijas Vēstnesis, 20.11.2002., Nr.169; Ziņotājs, 2002, Nr.24) 65.^{2} panta ceturtā daļa noteic, ka tiesa lietas sakarā ar personas pieteikumu par iekšlietu ministra lēmumu par tās iekļaušanu personu sarakstā, kurām ieceļošana Latvijas Republikā aizliegta, izskatīšanā var pieaicināt Ģenerālprokuratūru, lai tā atbilstoši kompetencei sniegtu atzinumu.

25.pants. Iesniedzējs

(1) Iesniedzējs ir privātpersona, kura griežas iestādē, lai nodibinātu, grozītu, konstatētu vai izbeigtu konkrētas publiski tiesiskās attiecības. Par iesniedzēju uzskatāma aiī privātpersona, kuras tiesību vai tiesisko interešu aizstāvēšanai lieta uzsākta pēc šā likuma 29.pantā minētā tiesību subjekta iesnieguma.

(2) Gadījumos, kad publisko tiesību subjekts var būt administratīvā akta adresāts vai to var skart faktiskā rīcība, kā arī citos ārējā normatīvajā aktā noteiktajos gadījumos iesniedzējs var būt arī publisko tiesību juridiskā persona. Administratīvajā procesā, kurā iesniedzējs vai adresāts ir publisko tiesību subjekts, tiek attiecīgi piemērotas šā likuma normas, izņemot gadījumus, kad no publisko tiesību subjekta būtības izriet, ka tās nav piemērojamas.

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar 2004.gada 15.janvāra likumu)

Saturs

I. Vispārīgas piezīmes
II. Atsevišķi jautājumi

1. Vispārīgas piezīmes

|1| Literatūra: *Edgars Pastars.* Iesniegumu likuma un citu likumu mijiedarbība // Jurista Vārds, 04.12.2007., Nr.49; *Jautrīte Briedē.* Satversmes 104.pantā garantēto tiesību īstenošana administratīvajā procesā // Jurista Vārds, 27.11.2007., Nr.48.

|2| Iesniedzējs ir persona, kura iesniedz iestādē iesniegumu (pati vai ar pārstāvja starpniecību) ar mērķi panākt administratīvā akta izdošanu un kurai konkrētajā gadījumā ir subjektīvās tiesības iniciēt administratīvā akta izdošanu.[622] Citiem vārdiem sakot, ar iesniedzēju šā panta izpratnē domāta persona, kuras iesniegums ir pamats administratīvās lietas ierosināšanai iestādē saskaņā ar 55.panta 1.punktu, jeb *persona, kurai ir subjektīvās tiesības iniciēt administratīvo procesu iestādē.*[627']

[622] *Kopp F.O., Ramsauer U.* Venvaltungsverfahrensgesetz. 7. Auli. - Miinchen: Beck, 2000, S. 257.

[62;] Sal. Senāta 2010.gada 12.oktobra lēmuma lietā Nr.SKA-904/2010 7.punkts un 2010.gada 23 jūlija lēmuma lietā Nr.SKA-442/2010 20.punkts. Nav publicēti.

Panta pirmās daļas pirmajā teikumā ietvertajā iesniedzēja definīcijā ir norāde uz tiesiskajām sekām (nodibināt, grozīt, konstatēt vai izbeigt konkrētas publiski tiesiskās attiecības). Tiesiskās sekas ir galvenā pazīme, kas atšķir administratīvo aktu no faktiskās rīcības, kas savukārt ir vērsta uz faktisku seku radīšanu. Tomēr gan no panta otrās daļas, gan 3.panta trešās daļas izriet, ka iesniedzējs ir arī ne tikai administratīvā akta, bet arī faktiskās rīcības gadījumā, ja personai piemīt attiecīgas subjektīvās tiesības. Līdz ar to par iesniedzēju uzskatāma arī persona, kura atbilstoši 91.panta pirmajai daļai vēršas iestādē ar iesniegumu par iestādes nodoma mainīšanu attiecībā uz faktisko rīcību.

Ar 2006.gada grozījumiem 76.panta pirmā daļa vairs neparedz, ka administratīvo aktu var apstrīdēt iesniedzējs, kas *nav* adresāts, trešā persona, šā likuma 29.pantā minētais tiesību subjekts vai privātpersona, kuras tiesības vai tiesiskās intereses attiecīgais administratīvais akts ierobežo un kura administratīvajā procesā nav bijusi pieaicināta kā trešā persona.

[3] Iesniedzēja **subjektīvās tiesības** lūgt izdot administratīvo aktu parasti izriet no kāda cita likuma; APL tikai nosaka kārtību, kā šīs tiesības īstenojamas tiktāl, ciktāl speciālais likums nenosaka citu kārtību.[624]

Piemēram, tiesības lūgt pensiju izriet no likuma "Par valsts pensijām" [625],

tiesības lūgt uzturēšanās atļauju izriet no Imigrācijas likuma [62<1] utt.

[4| Iesniegums iestādei (un līdz ar to arī iesniedzējs) šā panta izpratnē, kura mērķis ir mainīt konkrētas tiesiskās attiecības publisko tiesību jomā, ir *jānošķir no citiem personas iesniegumiem iestādei*[^1], proti, no:

1) *iesnieguma* Iesniegumu likuma[62*] izpratnē; iesniegums Iesniegumu likuma izpratnē ir dokuments, kurā ietverts iestādes kompetencē

[624] *Briedē J*. Satversmes 104.panta garantēto tiesību īstenošana administratīvajā procesā// Jurista Vārds, 27.11.2007., Nr.48.

[625] Pieņemts 1995.gada 2.novembrī (spēkā no 01.01.1996.), publicēts: Latvijas Vēstnesis, 23.11.1995., Nr. 182; Ziņotājs, 1996, Nr. 1 (pamatteksts).

[626] Pieņemts 2002.gada 31.oktobrī (spēkā no 01.05.2003.), publicēts: Latvijas Vēstnesis, 20.11.2002., Nr. 169; Ziņotājs, 2002, Nr.24 (pamatteksts).

[627] Sal. Senāta 2012.gada 31 .augusta lēmuma lietā Nr.SKA-823/2012 8.punkts. Nav publicēts.

esošs lūgums, sūdzība, priekšlikums vai jautājums; atbildot uz šādu iesniegumu, iestāde sagatavo informāciju, kas pati par sevi neietekmē personas publiski tiesiskās attiecības un nav uzskatāma par administratīvo aktu[629];

2) *informācijas pieprasījuma* Informācijas atklātības likuma[630] izpratnē; atbildot uz informācijas pieprasījumu, iestāde sniedz jau esošu informāciju; iestādes atbilde pati par sevi neietekmē personas publiski tiesiskās attiecības un nav uzskatāma par administratīvo aktu;

3) *citos APL pantos un normatīvajos aktos minētajiem iesniegumiem***,** kuri *nerada* personai subjektīvās tiesības iniciēt administratīvo procesu iestādē, piemēram, iesnieguma par uzziņu (98.p. trešā daļa), arī personas lūguma iestādei ierosināt administratīvo procesu pēc iestādes iniciatīvas (šāds ierosinājums nerada personai iesniedzēja procesuālo statusu, ja personai pašai konkrētajā gadījumā nav subjektīvās tiesības iniciēt administratīvo procesu; šāda situācija var rasties, piemēram, ja personas subjektīvās tiesības iniciēt administratīvo procesu ir zudušas sakarā ar termiņa nokavējumu).

[5| Neraugoties uz 2006.gada grozījumiem (sk. šā panta komentāru 3.iedaļu), jēdziena "iesniedzējs" lietojums APL joprojām nav konsekvents, piemēram, 63.panta otrajā daļā jēdziens "iesniedzējs" lietots, attiecinot to uz personu, kas ir vērsusies iestādē ar iesniegumu (sūdzību), ' bet kurai nav subjektīvo tiesību iniciēt administratīvo procesu iestādē. Jēdziens "iesniedzējs" 63.panta otrajā daļā nav lietots komentējamā panta izpratnē; ar to pēc būtības domāta 63.panta pirmās daļas 4.punktā minētā "cita privātpersona", nevis persona,

kurai ir subjektīvās tiesības iniciēt administratīvo procesu iestādē (sk. 63.p. komentārus).

Sal. Senāta 2010.gada 12.oktobra lēmuma lietā Nr.SKA-904/2010 7.punkts un 2010.gada 23.jūlija lēmuma lietā Nr.SKA-442/2010 20.punkts. Nav publicēti; Senāta 2008.gada 11.janvāra sprieduma lietā Nr.SK.A-47/2008 9.punkts.

P i eej ams: *http://www. tiesas. lv/*

II. Atsevišķi jautājumi

[6] Iesniedzējs tāpat kā iestāde, kuras lietvedībā ir administratīvā lieta, un adresāts ir **procesa dalībnieks** tikai administratīvajā procesā *iestādē.* Iesniedzējs *nav obligāts*[631] procesa dalībnieks visos administratīvajos procesos iestādē, jo administratīvais process iestādē var tikt ierosināts arī uz iestādes iniciatīvas pamata vai uz augstākas iestādes rīkojuma vai citas institūcijas ziņojuma pamata (55.p. 2. un 3.punkts).

[71 Iesniegums ir *obligāts priekšnoteikums* gadījumos, kad normatīvie akti kā priekšnoteikumu administratīvā akta izdošanai paredz personas aktīvu gribas izpausmi, piemēram, būvatļaujas izsniegšanas gadījumā. Iesniegumā ir jābūt skaidri norādītai iesniedzēja materiāli tiesiskai piekrišanai administratīvā akta izdošanai. Šādos gadījumos, ja persona nav paudusi savu gribu, valsts pārvalde rīkoties nevar.[632]

Administratīvajiem aktiem, kuru pieņemšanai nepieciešams iesniegums, tas ir formāls nosacījums aktu tiesiskumam. Iestāde nedrīkst privātpersonu "aplaimot" ar administratīvo aktu, ja viņa nav vērsusies ar savu iesniegumu. Šāds aizliegums attiecībā uz visiem administratīvajiem aktiem izriet no tā, ka privātpersonai pašai ir atļauts noteikt administratīvā procesa apjomu un priekšmetu. Attiecībā uz labvēlīgiem administratīvajiem aktiem papildus jāmin arī tas, ka arī publiskajās tiesībās nedrīkst nevienu "apdāvināt" pretēji viņa gribai.[63']

[8] Iesniedzēja iesniegums iestādei ir viens no **administratīvās lietas iestādē ierosināšanas pamatiem** (55.p. 1.punkts).

Līdz ar administratīvā akta izdošanu iesniedzējs parasti *kļūst par administratīvā akta adresātu* (27.p.) un turpmākajā procesa gaitā īsteno adresātam paredzētās procesuālās tiesības un pienākumus. Izņēmums ir gadījumā, ja administratīvais process iestādē iniciēts sakarā ar tāda

[Ml] Par lietas dalībnieku klasifikāciju obligātajos un fakultatīvajos dalībniekos vairāk sk. 24.panta komentārus, kā arī: *Aperāne K.* Administratīvā tiesas procesa dalībnieki. Grām.: Administratīvais process tiesā. Autoru kolektīvs. Dr.iur. J.Briedes vispārīgā zinātniskā

redakcijā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2008, 82.-85.1pp.

M' Sal. *Paine F.J.* Vācijas vispārīgās administratīvās tiesības. Vācijas Administratīvā procesa likums. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002, 140.-14l.lpp.

iesniedzēja iesniegumu, kuram ir subjektīvās tiesības prasīt izdot administratīvo aktu attiecībā uz citu personu, piemēram, kaimiņš apstrīd otram kaimiņam izdotu būvatļauju. Šādā gadījumā iesniedzējam ir *tiesības kļūt par trešo personu* (28.p.) un pēc viņa kā trešās personas pielaišanas vai pieaicināšanas - turpmākajā procesa gaitā īstenot trešajai personai paredzētās procesuālās tiesības un pienākumus.

|9| Iesniedzēja **tiesiskais statuss** rodas ar iesnieguma iesniegšanas bridi. Minētais attiecas ari uz gadījumu, ja iestāde uz iesniegumu nereaģē, procesu ierosina ar novēlošanos vai procesa ierosināšanu noraida.[634]

[10| Ja administratīvais process iestādē iniciēts pēc šā likuma **29.pantā minētā tiesību subjekta iesnieguma,** par iesniedzēju uzskatāma persona, kuras tiesību vai tiesisko interešu aizstāvēšanai 29.pantā minētais tiesību subjekts vērsies iestādē. Tiesību subjekts, kuram ir tiesības būt par privātpersonas tiesību un tiesisko interešu aizstāvi, var iepazīties ar lietas materiāliem, pieteikt noraidījumus, dot paskaidrojumus, iesniegt pierādījumus, piedalīties pierādījumu pārbaudīšanā, iesniegt lūgumus, apstrīdēt un pārsūdzēt administratīvo aktu vai faktisko rīcību, kā arī izdarīt citas likumā iesniedzējam paredzētās procesuālās darbības (29.p. otrā daļa), taču tas *nav* uzskatāms par iesniedzēju šā panta izpratnē, jo tiesību subjekts, kuram ir tiesības būt par privātpersonas tiesību un tiesisko interešu aizstāvi, tāpat kā iesniedzējs ir patstāvīgs administratīvā procesa dalībnieks.

Senāts ir atzinis, ka ir jānošķir jēdziens ”pieteicējs" un ”pieteikuma iesniedzējs", atzīstot, ka jēdziens "pieteicējs" ir šaurāks nekā termins "pieteikuma iesniedzējs", proti, pieteikuma iesniedzējs ne vienmēr būs arī pieteicējs.[6'5] Līdzīgi secinājumi attiecināmi arī uz iesniedzēju un iesnieguma iesniedzēju.

Senāts atzina: "No Administratīvā procesa likuma 31.panta pirmās un otrās daļas izriet, ka pieteicējs ir privātpersona, kura vēršas tiesā, lai aizstāvētu savas aizskartās tiesības vai tiesiskās intereses. Savukārt pieteikuma iesniedzējs var būt vai nu pats pieteicējs, vai ari kāda cita

[6,4] *Kopp F.O., Ramsauer U.* Venvaltungsverfahrensgesetz. 7. Aufl. - Mūnchen: Beck, 2000, S. 258.

persona, kura nkojas pieteicēja interesēs. Piemēram, atbilstoši Administratīvā procesa likuma 39.panta pirmajai daļai pieteikumu var iesniegt pieteicēja pārstāvis. Savukārt atbilstoši Administratīvā procesa likuma 29.panta pirmajai daļai noteiktos gadījumos pieteikumu var iesniegt arī publisko tiesību subjekts vai privāto

tiesību juridiskā persona, lai aizstāvētu privātpersonas tiesības un tiesiskās intereses."[636]

111] Publisko tiesību subjekts var būt iesniedzējs divos gadījumos:

1)ja publisko tiesību subjekts atrodas salīdzināmā situācijā ar privātpersonu (sk. 31.p. komentārus) vai arī 2)ja tas tieši noteikts ārējā normatīvajā aktā.

Piemēram, saskaņā ar Eiropas Savienības struktūrfondu un Kohēzijas fonda vadības likuma[637] 1.panta 4.pimktu līdztekus fiziskajai personai un Latvijas Republikā reģistrētai juridiskajai personai vai šādu personu apvienībai Eiropas Savienības fonda projekta iesniedzējs var būt arī tiešās vai pastarpinātās valsts pārvaldes iestāde, atvasināta publiska persona un cita valsts iestāde. Minētā likuma 20.panta trešā daļa noteic, ka, ja Eiropas Savienības fonda projekta iesniedzējs ir tiešās vai pastarpinātās valsts pārvaldes iestāde, atvasināta publiska persona vai cita valsts iestāde, atbildīgās iestādes un sadarbības iestādes lēmums ir pārvaldes lēmums, vienlaikus paredzot, ka to var apstrīdēt likumā paredzētajā kārtībā, bet tas nav pārsūdzams tiesā.

[12] Uz iesniedzeju attiecas administratīva procesa dalībnieku procesuālās tiesībspējas un rīcībspējas noteikumi (19.-23.p.). 1131 APL pieļauj iesniedzeju procesuālo līdzdalību (26.p.).

Senata 2010.gada 22.septembra lēmuma lieta Nr.SKA-1/2010 7.punkts. Nav publicēts.

26.pants. Procesuālā līdzdalība iestādē

(1) Iesniegumu iestādei var iesniegt vairāki iesniedzēji (līdziesniedzēji).

(2) Katrs līdziesniedzējs procesā piedalās patstāvīgi.

(3) Līdziesniedzēji var uzdot lietas vešanu vienam no sava vidus vai vienam kopējam pārstāvim.

(4) Iestādes procesuālās darbības un lēmumi, ieskaitot administratīvo aktu, nodibina, groza, konstatē vai izbeidz tiesiskās attiecības ar katru līdziesniedzēju atsevišķi. Katrs līdziesniedzējs savas procesuālās tiesības, it sevišķi tiesības apstrīdēt un pārsūdzēt procesuālās darbības un administratīvo aktu, var izmantot neatkarīgi

no pārējiem līdziesniedzējiem.

111 Literatūra. Civilprocesa likuma komentāri. **I** daļa (1 -28.nodaļa). Sagatavojis autoru kolektīvs. Prof. K.Torgāna zinātniskajā redakcijā. -Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2011, 214.-216.lpp.; Гражданское процессуальное право зарубежных стран. - Москва: ТК Велби, Изд-во Проспект, 2006, с. 427^129.

[2| Komentējamā pantā ietvertā regulējuma **mērķis** ir procesuālās ekonomijas principa ievērošana procesā iestādē, proti, lai lietas, kurās piedalās vairākas personas, tiktu skatītas pēc iespējas vienā procesā. Vairāku personu ar vienādiem vai līdzīgiem prasījumiem vienlaicīga piedalīšanās procesā veicina arī labāku lietas apstākļu noskaidrošanu nekā tad, ja katrs no iesniedzējiem vērstos iestādē un attiecībā uz katru no iesniedzējiem tiktu uzsākts atsevišķs process. Visbiežāk tie ir gadījumi, kad vairākas personas vienlaikus vēlas noregulēt tiesiskās attiecībā uz vienu strīdus priekšmetu.

Piemēram, viena nama iedzīvotāji vēršas ar iesniegumu pašvaldībā ar iebildumiem par troksni, ko rada blakus esošais restorāns. Iesniegumu iesniegušās personas uzskatāmas par līdziesniedzējiem.

|3] Līdzīgs regulējums ietverts **APL** 32.pantā un Civilprocesa likuma 75.pantā, kas noteic procesuālo līdzdalību tiesā.

14] Katrs lidziesniedzejs procesa piedalas **patstāvīgi.** Patstavibas saturs sīkāk paskaidrots komentējamā panta ceturtajā daļā. Kaut arī personas procesā darbojas viena procesa ietvaros (vienlaikus), tās savu tiesību īstenošanā un pienākumu pildīšanā ir pilnībā *neatkarīgas* cita no citas.

Piemēram, ikviens no līdziesniedzējiem nesaistīti ar pārējiem var atteikties no savā iesniegumā ietvertā prasījuma, izvēlēties sadarboties ar iestādi apstākļu noskaidrošanā, uzdot vest lietu pārstāvim, iegūt informāciju, iepazīties ar lietas materiāliem u.tml.

Citiem vārdiem sakot, viena iesniedzēja darbības procesā neskar cita iesniedzēja tiesības un pienākumus.

|5| Procesuālā patstaviba saglabajas ari **apstrīdēšanas** stadija. Pieme-ram, ja apstrīdēšanas iesniegumu par zemākas iestādes administratīvā akta atcelšanu apstrīdēšanas *termiņā* iesniedz viens no līdziesniedzējiem, bet citi turpretim apstrīdēšanas termiņu nokavē, termiņu nokavējušie nevar atsaukties uz to, ka viens līdziesniedzējs apstrīdēšanas tiesības ir īstenojis laikus. Izņēmums ir situācijā, ja termiņā administratīvo aktu apstrīdējušais iesniedzējs darbojas kā citu līdziesniedzēju pārstāvis.

[6] No lidziesniedzeju tiesību īstenošanas patstāvības ari izriet iestādes pienākums procesuālās darbības izpildīt attiecībā **uz katru līdziesniedzēju atsevišķi.** Procesuālās darbības izpilde attiecībā uz vienu līdziesniedzēju nerada tiesiskās sekas pārējiem.

Piemēram, paziņojums par ierašanos uz lietas izskatīšanu ir jādara zināms visiem līdziesniedzējiem, izņemot, ja visi līdziesniedzēji ir norādījuši, ka korespondence sūtāma tikai vienam no viņiem vai, piemēram, pārstāvim.

[71 Ari iestādes lēmums tiek pieņemts vai nciba lieta tiek veikta attiecībā uz katru līdziesniedzēju atsevišķi. Tas nenozīmē, ka iestādei par katru līdziesniedzēju ir jāpieņem atsevišķs administratīvais akts. Tomēr, ja vienā lēmumā iestāde ietver tiesisko regulējumu (tiesisko attiecību nodibināšana, grozīšana, izbeigšana vai konstatēšana) attiecībā uz vairākiem līdziesniedzējiem, tad no lēmuma ir jābūt nepārprotami saprotamam, kāds tiesiskais regulējums attiecas uz katru no līdziesniedzējiem.

|8] Ievērojot, ka katrs līdziesniedzējs procesā darbojas patstāvīgi un arī iestādes lēmums attiecībā uz katru personu satur konkrētu regulējumu, var būt situācijas, kad procesa rezultāts iestādē visiem līdziesniedzējiem nav vienāds. Savukārt savu tiesību īstenošanā līdziesniedzēji ir vienlīdzīgi.

Piemēram, nav tiesiska pamata uzskatīt, ka tas iesniedzējs, kurš iesniegumā iestādei ir norādīts pirmais, būtu uzskatāms par priviliģētāku savu tiesību īstenošanā iepretim citiem līdziesniedzējiem.

|9ļ Līdziesniedzēji iestādes nelabvēlīga lēmuma vai rīcības rezultātā parasti arī kļūst par līdzpieteicējiem tiesā, kad to attiecības regulē 32.pants.

Tā kādā lietā iestādē ar iesniegumu bija vērsušies vairāki daudzdzīvokļu dzīvojamās mājas īrnieki par šīs mājas nodošanu privatizācijai. Pašvaldība pieņēma lēmumu par mājas atstāšanu pašvaldības īpašumā, nolemjot minēto māju neprivatizēt. Tiesā pieteikumu par iestādes lēmuma atcelšanu iesniedza viena no personām, kas bija iesniedzējs procesā iestādē - persona A. Ar tiesas lēmumu trešo personu statusā tika pieaicināti citi šīs daudzdzīvokļu dzīvojamās mājas dzīvokļu īrnieki un nomnieki, jo liesa atzina, ka to tiesības varētu skart tiesas nolēmums lietā.[638] Raugoties no līdzpieteicēju institūta viedokļa, visi konkrētajā strīdā iesaistītie daudzdzīvokļu dzīvojamās mājas īrnieki, kas tika pieaicināti lietā trešo personu statusā, varēja kļūt par līdzpieteicējiem tiesāja tie tāpat kā persona A būtu patstāvīgi turpinājuši iestādē uzsākto procesu un būtu iesnieguši pieteikumu tiesā.

|10] Līdziesniedzējiem jāatbilst šā likuma noteikumiem par procesuālo tiesībspēju un rīcībspēju (19.-23.p.). Saņemot iesniegumu no vairākiem līdziesniedzējiem, iestādei jāpārbauda, vai iesniegums satur visu nepieciešamo informāciju par katru līdziesniedzēju (56.p.).

[U| Ja lidziesniedzeji savas tiesības vclas īstenot paši, katram no viņiem skaidri ir jāizsaka sava griba procesa vešanā, piemēram, katram parakstot iesniegumu. Pārējo līdziesniedzēju tiesību

īstenošanai nav pietiekami, ja iesniegumu paraksta tikai viens no līdziesniedzējiem. Vienlaikus līdziesniedzēji var uzdot arī lietas vešanu *vienam no sava vidus* vai *vienam kopīgam pārstāvim.* Šāda pārstāvība noformējama atbilstoši noteikumiem par pārstāvību (35.ˆ40.p.). Tas nozīmē, ja iesniegumu parakstījis viens no līdziesniedzējiem, tas ir, citu līdziesniedzēju vārdā, iesniegumam jābūt pievienotam pilnvarojumu apliecinošam dokumentam.

Likums neregulē, kas iestādei jādara, ja šāds pilnvarojums nav pievienots. Ievērojot privātpersonas tiesību ievērošanas principu (5.p.), vienlaikus novēršot situāciju, kad kāda persona iesniedz iesniegumu citas personas vārdā pretēji šīs personas gribai, iestādei par pilnvarojuma trūkumu un tā sekām jādara zināms personai, kas iesniegusi iesniegumu, un jānosaka laiks trūkumu novēršanai. Trūkumus iespējams novērst, iesniedzot pilnvarojumu, ja tāds ir bijis, bet nav pievienots, citiem līdziesniedzējiem parakstot iesniegumu vai iesniedzot notariālu apliecinājumu, ka viņi akceptē attiecīgā iesniedzēja, kurš parakstījis iesniegumu, darbības.[639]

Atbilstoši noteikumiem par pārstāvību līdziesniedzēji var pilnvarot pārstāvi arī iestādē uz vietas. Minētais attiecas arī uz personu kā pārstāvi ne no līdziesniedzēju vidus.

[12) Ja procesu iestāde veļas vienlaikus uzsākt daudzas personas, to piedalīšanās procesā varētu būt apgrūtināta to lielā skaita dēļ. Tāpēc procesuālās ekonomijas nolūkā līdziesniedzējiem būtu vēlams izvēlēties vienu kopīgu pārstāvi. Likums *expressis verbis* nav noregulējis procesus ar lielu skaitu iesniedzēju piedalīšanos. Turpretim tiesas procesā ir noregulēta tādu procesu kārtība, kuros piedalās liels skaits personu. Proti, 146.panta sestā daļa nosaka, kā notiek procesa virzība, ja procesā piedalās vairāk nekā desmit trešās personas. Šādā gadījumā trešajām personām ar līdzīgiem prasījumiem ir pienākums izvēlēties kopīgu pārstāvi. Šāds regulējums būtu attiecināms arī uz līdziesniedzēju piedalīšanos iestādē. Regulējuma neesība neliedz iestādei tiesības lūgt līdziesnie-dzējus izvēlēties vienu kopīgu pārstāvi.

27.pants. Adresāts

(1) Adresāts ir privātpersona, attiecībā uz kurn izdots administratīvais akts vai veikta (tiks veikta) faktiskā rīcība.

(2) Publisko tiesību subjekts var būt administratīvā akta adresāts vai to var skart faktiskā rfcība gadījumos, kad tas atrodas salīdzināmā situācijā ar privātpersonu un konkrētajā gadījumā ir pakļauts tādiem pašiem tiesību priekšrakstiem kā privātpersona.

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar 2004.gada 15 janvāra likumu)

|1| Literatūra: *Wolf-Rüdiger Schenke.* Verwaltungsprozessrecht.

9., neu bearbeitete Auflage. - Heidelberg: C.F.Müller Verlag, 2004, S. 147; *Thomas Würtenberger*. Verwaltungsprozessrecht. -München: C.H.Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 1998, S. 103, 129.

|2| Komentējamā panta **mērķis** ir paskaidrot, kas uzskatāms par administratīvā akta vai faktiskās rīcības adresātu.

|3| Līdzīga satura norma bija iekļauta AAPN 40.3.apakšpunktā, nosakot, ka administratīvā akta adresāts ir persona, uz kuru administratīvais akts attiecas.

|4| Adresāts ir ta persona, kurai ar administratīvo aktu tiek dibinātās, grozītas, konstatētas vai izbeigtas tiesiskās attiecības konkrētā gadījumā vai attiecībā uz kuru tiek veikta vai ir plānots veikt faktisko rīcību. Adresāts var būt gan fiziska, gan juridiska persona.

151 Kaut ari tas komentejamā panta tieši nav ierakstīts, adresats varbūt ne tikai viena konkrēta persona, bet arī **vairākas personas,** līdz pat tādam adresātu lokam, kura robežas ir grūti nosakāmas (vispārīgā administratīvā akta gadījumā; sk. šā panta komentārus tālāk).

161 Adresats ir administratīva procesa **dalībnieks** iestādē. Turklāt atšķirībā no iesniedzēja, trešās personas un 29.panta tiesību subjekta adresāts ir *obligātais* administratīvā procesa dalībnieks (sk. 24.p. komentārus) tādēļ, ka administratīvais akts vienmēr ir adresēts kādai personai. Arī faktiskā rīcība šā likuma izpratnē vienmēr saistāma ar konkrētu personu.

171 Adresats iestāde, gadījuma, ja viņš nav apmierinats ar ādminis tratīvo aktu, ir potenciāls pieteicējs tiesā. Gadījumā, ja pieteicējs nav administratīvā akta adresāts, administratīvā akta adresāts var lūgt tiesu pilnībā vai daļēji atjaunot administratīvā akta darbību (185.p.); ja pieteicējs nav administratīvā akta adresāts, pieteikumu par pagaidu noregulējumu var iesniegta arī administratīvā akta adresāts (195.p.).

[8] Adresatam ka procesa dalībniekam ir visas administratīva procesa dalībnieka tiesības un pienākumi, it īpaši tiesības izteikt savu viedokli (sk. 62.p.), apstrīdēt administratīvo aktu (sk. 76.p.), iesniegt iesniegumu par procesa uzsākšanu no jauna (sk. 87*p.).

[9] Par adresātu nav atzīstams ikviens kada tiesību akta adresats, bet gan persona, uz kuru attiecas administratīvais akts vai faktiskā rīcība.

Piemēram, iestādes vadītājs dod rīkojumu visiem iestādes darbiniekiem piektdienās strādāt līdz pīkst. 15.00. Rīkojums ir *adresēts* visiem šajā iestādē strādājošajiem, tomēr strādājošie nav *adresāti* APL izpratnē, jo šāds rīkojums regulē iestādes darbinieku *iekšējās* attiecības, nevis administratīvo procesu. Līdzīgi, piemēram, priekšnieks, dodot rīkojumu sekretārei sagatavot kādu dokumenti, šo rīkojumu adresē konkrētai personai (sekretārei), tomēr sekretāre nav

adresāts komentējamās normas izpratnē, jo ar priekšnieka rīkojumu tiek ietekmētas tikai un vienīgi konkrētās iestādes iekšējās (pārvaldes) attiecības. Turpretim adresāts komentējamā panta izpratnē, piemēram, ir transportlīdzekļa vadītājs, kuram policists liek apstāties ceļa malā.

[10| Adresats ne vienmēr ir ari ta pati persona, kas *iesniedzējs* (sk. 25.p. komentārus). Savukārt adresāts visbiežāk ir *pieteicējs* tiesā, ja iestāde pieņem adresātam nelabvēlīgu administratīvo aktu (31.p.). Adresātam labvēlīga administratīvā akta gadījumā pieteicējs tiesā parasti ir persona, kas iestādes procesā bijusi trešās personas statusā, savukārt adresāts šādā gadījumā jāpieaicina tiesā *trešās personas statusā.* Tie visbiežāk ir gadījumi, kad tiek izdots administratīvais akts ar *divējādu dabu* - vienai personai (adresātam) piešķir tiesības un vienlaikus, tas ir, ar vienu lēmumu *(uno actu)* ierobežo citas personas tiesības vai tiesiskās intereses (apgrūtina to).

Piemēram, iesniedzējs - būvuzņēmējs A - vēršas iestādē ar lūgumu izdot tam labvēlīgu administratīvo aktu (būvatļauju). Iestāde šo lūgumu apmierina un izdod prasīto būvatļauju (tātad tiek izdots labvēlīgs administratīvais akts; būvuzņēmējs A no iesniedzēja kļūst par adresātu). Ja būvatļauja aizskar vēl kādas personas subjektīvās tiesības un intereses, tā iestādes procesā uzaicināma trešās personas statusā (sk. 28.p. komentārus), piemēram, būvuzņēmēja A blakus esošā zemes gabala īpašnieks persona B. Persona B ar šādu būvatļauju nav apmierināta un vēršas ar pieteikumu tiesā par tās atcelšanu, jo uzskata, ka, pēc esošā projekta uzbūvējot ēku, saule viņa mājas lielākajā daļā logu vairs neiespīdēs. Tādējādi no trešās personas iestādē persona B kļūst par pieteicēju tiesā. Gadījumā, ja būvatļauja tiesā tiks atcelta, tiks skartas būvuzņēmēja A subjektīvās tiesības. Līdz ar to būvuzņēmējs A pieaicināms tiesā trešās personas statusā. Tādējādi no iesniedzēja un adresāta iestādē būvuzņēmējs kļūst par trešo personu tiesas procesā. Tiesai būvuzņēmējs A trešās personas statusā jāuzaicina *ex officio*, tomēr, ja tiesa to nav izdalījusi, būvuzņēmējs A vai arī persona B var lūgt viņu pieaicināt trešās personas statusā (sk. 28. un 146.p. komentārus).

Kādā lietā tiesa uz tiesas sēdi nebija uzaicinājusi un uzklausījusi tās personas paskaidrojumus, kuras interesēs izdota labvēlīga administratīvā akta atcelšana attiecīgajā lietā tika apspriesta. Senāts atzina, ka, ja lietā par labvēlīga administratīvā akta atcelšanu pieteicējs nav adresāts, pēdējais pieaicināms lietā kā trešā persona.[640]

|H] Atbilstoši komentejama panta otrajai daļai *publisko tiesību subjekts* var būt adresāts, kad tas atrodas tādā pašā tiesiskā *situācijā* kā privātpersona. Tas nozīmē, ka spēja būt par adresātu ir atkarīga no tā, vai konkrētajā gadījumā publisko tiesību subjekts ir savās tiesībās aizskarts tāpat kā privātpersona. Arī attiecībā uz publisko tiesību subjekta atrašanos trešās personas vai pieteicēja statusā likums prasa

salīdzināmās situācijas pastāvēšanu.

Piemēram, Latvijas Universitāte, kas ir atvasināta publiska persona, var būt salīdzināmā situācijā ar privātpersonu - kādu privātu augstskolu - ja tā ir vērsusies Latvijas Republikas iestādē - Izglītības un zinātnes ministrijā ar iesniegumu akreditēt kādu studiju programmu. Latvijas Universitātei šādā gadījumā ir visas adresāta tiesības un pienākumi, tostarp tiesības pārsūdzēt lēmumu tiesā. Par salīdzināmo situāciju skatīt arī 31 .panta komentārus.

28.pants. Trešā persona

(1) Par trešo personu administratīvajā procesā var būt privātpersona, kuras tiesības vai tiesiskās intereses attiecīgais administratīvais akts var ierobežot vai kuru var skart tiesas spriedums lietā.

(2) Publisko tiesību subjekts var būt par trešo personu gadījumos, kad tas atrodas salīdzināmā situācijā ar privātpersonu, kura var būt par trešo personu administratīvajā procesā, kā arī tad, ja tas noteikts ārējā normatīvajā aktā.

(3) Trešajai personai administratīvā procesa dalībnieka statusu piešķir ar iestādes vai tiesas lēmumu pēc šīs personas iesnieguma. Trešo personu var pieaicināt piedalīties lietā ari pēc administratīvā procesa dalībnieka vai tiesas iniciatīvas.

(4) Uz trešo personu attiecas administratīvā procesa dalībnieku procesuālās tiesībspējas un rīcībspējas noteikumi. Tai ir iesniedzēja vai pieteicēja procesuālās tiesības ar izņēmumiem, kas noteikti šajā likumā.

(5) Lēmumu par atteikšanos pieaicināt trešo personu iestādē šī persona, adresāts vai iespējamais adresāts septiņu dienu laikā pēc tam, kad lēmums

: attiecīgajai personai paziņots vai citādi kļuvis zināms, var apstrīdēt augstākā iestādē, bet, ja augstākas iestādes nav vai tā ir Ministru kabinets, - pārsūdzēt tiesā. Augstākas iestādes lēmumu septiņu dienu laikā var pārsūdzēt tiesā. Tiesa sūdzību izskata rakstveida procesā.

(6) Trešās personas pielaišana vai pieaicināšana tiesā notiek saskaņā ar šā likuma 146.pantu.

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar 2004.gada 15janvāra, 2006.gada 26.oktobra,

2008.gada 18.decembra likumu un 2012gada 1.novembra likumu, kas spēkā

no 01.01.2013.)

Saturs

I. Vispārīgas piezīmes
II. Trešo personu klasifikācija
III. Trešās personas pielaišana vai pieaicināšana
IV. Trešās personas procesuālās tiesības
V. Trešās personas nepieaicināšanas sekas
VI. Atsevišķi jautājumi

1. Vispārīgās piezīmes

m Literatūra: *Kalvis Torgāns.* Civilprocesa likuma 78-81.panta komentāri. Grām,; Civilprocesa likuma komentāri. I daļa (1 -28.nodaļa). Sagatavojis autoru kolektīvs. Prof. K.Torgāna zinātniskajā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2011, 220.--225.lpp.; *Kristīne Aperānc.* Administratīvā tiesas procesa dalībnieki. Grām.: Administratīvais process tiesā. Autoru kolektīvs. Dr.jur. J.Briedes vispārīgā zinātniskā redakcijā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2008, 114.-127.1pp.; *Uga Krampuža.* Kaimiņš kā trešā persona būvniecības procesā // Jurista Vārds, 05.01.2010., Nr. 1; *Jānis Neimanis.* Trešā persona bez patstāvīgiem prasījumiem // Jurista Vārds, 11.08.2009., Nr.32; *Kārlis Dišlers*. Dažas piezīmes par lietas dalībniekiem administratīvajā procesā // Tieslietu Ministrijas Vēstnesis, 1940, Nr.2, 283. 284.lpp.; *Ernests Torgāns.* Trešā persona un viņas iestāšanās administratīvā procesā//Tieslietu Ministrijas Vēstnesis, 1938, Nr.3, 820.-83 Llpp.; *Vladimirs Bukovskis*. Civilprocesa mācības grāmata. Rīga: Autora izdevums, 1933,485-495.Ipp.

121 Panta regulēti jautajumi, kas saistīti ar trešās personas statusu noteikšanu, kā arī pieaicināšanu (pielaišanu) procesā *iestādē.* Trešās personas tiesības un pienākumus, kā arī tās pieaicināšanu (pielaišanu) procesā *tiesā* reglamentē 146.pants.

131 Pants daļēji salīdzinams ar Civilprocesa likuma 78. un 81.pantu. Komentējamā panta pirmā daļa paredz plašāku trešo personu loku nekā attiecīgā Civilprocesa likuma 78.panta pirmā daļa, jo atšķirībā no Civilprocesa likuma, kas regulē procesu tiesā, APL regulē gan procesu iestādē, gan tiesā, un administratīvajā, procesā trešā persona ir procesa dalībnieks gan iestādē, gan tiesā. Likumdevējs komentējamā panta pirmajā daļā, norādot, kas var būt par trešo personu administratīvajā procesā, lietojis divus atšķiīīgus formulējumus privātpersona, kuras tiesības vai tiesiskās intereses attiecīgais administratīvais akts var *ierobežot* vai kuru *var skart* tiesas spriedums lietā. Minētā tiesību ierobežošana attiecas u/ administratīvo procesu iestādē, savukārt skaršana - uz administratīvo procesu tiesā. Pamatojums šādam atšķirīgam formulējumam rodams tajā, ka administratīvās tiesas uzdevums ir īstenot kontroli pār valsts

pārvaldes rīcību (103.p. pirmā daļa), tādēļ parasti ar tiesas spriedumu privātpersonas tiesības vai tiesiskās intereses var tikt vienīgi skartas, savukārt ierobežotas tās tiek tieši iestādes rīcības rezultātā.

Civilprocesa likuma 78.panta trešā daļa atšķirībā no APL *expressis ver bis* noteic, ka trešās personas var iestāties lietā, pirms ir pabeigta lietas izskatīšana pēc būtības pirmās instances tiesā. Civilprocesa likums an nosaka mazāku un daļēji atšķirīgu to personu loku, kas var iniciēt trešās personas pieaicināšanu lietā.

14] Trešā persona ir viens no *administratīvā procesa dalībniekiem* (24.p. 4.punkts), taču trešā persona *nav obligāts* procesa dalībnieks, jo ne visos administratīvajos procesos trešā persona ir iespējama.[501]

|5| Apzīmējums "trešā persona" norāda uz to, ka administratīvais process, kurā šī persona pieaicināta (pielaista), ir bijis citu iniciēts (procesā iestādē - iesniedzēja vai iestādes, savukārt procesā tiesā - pieteicēja) un pamatā vērsts uz citu personu (procesā iestādē - iesniedzēja, savukārt procesā tiesā - pieteicēja) tiesību vai tiesisko interešu īstenošanu. Tomēr, tā kā konkrēta administratīvā procesa rezultātā citstarp var tikt ierobežotas vai skartas arī trešās personas tiesības vai tiesiskās intereses, tad arī tai ir tiesības piedalīties šajā administratīvajā procesā.

Trešās personas viena administratīvā procesa ietvaros iestādē un tiesā var nesakrist. Persona, kurai procesā iestādē ir bijis trešās personas procesuālais statuss, ja tā atbilst 31 .pantā norādītajiem priekšnoteikumiem, var būt pieteicējas statusā tiesā.

Piemēram, būvniecības procesa ietvaros apstrīdot citai personai izdotu būvatļauju, kaimiņš var būt trešā persona. Savukārt, pārsūdzot šo būvatļauju tiesā, kaimiņš var kļūt par pieteicēju, savukārt būvatļaujas adresāts -par trešo personu.

16] Par trešo personu procesa *iestāde* var but privātpersonā, kuras tiesības vai tiesiskās intereses attiecīgais administratīvais akts, faktiskā rīcība vai publisko tiesību līgums (komentējamā pantā pēdējie nav minēti, bet atbilstoši 3.p. trešajai daļai attiecīgie noteikumi attiecināmi arī uz tiem) var ierobežot, savukārt par trešo personu procesā *tiesā* var būt privātpersona, kuru var skart tiesas spriedums lietā.

Piemēram, par trešo personu iestādes procesā par būvatļaujas izdošanu uzaicināmi visi kaimiņi, kuru īpašuma tiesības ar būvniecību varētu tikt ierobežotas. Arī, ja pieteikums tiesā iesniegts par būvatļaujas izdošanu, kaimiņi ir uzaicināmi, jo pozitīva sprieduma gadījumā spriedums var skart kaimiņu tiesības. Savukārt, ja kāds no kaimiņiem ir pārsūdzējis tiesā jau izdotu būvatļauju, citi kaimiņi, kuri atrodas līdzīgā situācijā, bet būvatļauju nav pārsūdzējuši, jo viņiem nav iebildumu pret būvatļaujas izdošanu, kā trešās personas lietā nav pieaicināmi, jo spriedums, ar kuru būvatļauja tiktu *atcelta*, viņus

neskars (jo ar būvatļaujas atcelšanu viņu situācija būs tāda pati kā pirms tās izdošanas).

No pēdējā piemērā minētās situācijas atšķirīgs ir gadījums, kad persona cenšas izmantot trešās personas institūtu, lai iesaistītos procesā, lai gan atšķirībā no citām personām, kuras aktīvi izmantojušas savas tiesības un ieguvušas procesa dalībnieka statusu, šī persona nav, piemēram, ievērojusi lietas ārpustiesas izskatīšanas kārtību vai atī ir nokavējusi pieteikuma iesniegšanas termiņu. Tiek pieņemts, ka, likumā noteiktajā kārtībā (tātad citstarp ievērojot arī lietas ārpustiesas izskatīšanas kārtību un pieteikuma iesniegšanas termiņu) nepārsūdzot administratīvo aktu tiesā, persona ir samierinājusies ar tiesiskajām sekām, kuras tas rada, un ir atteikusies no savu tiesību tālākas īstenošanas.[502] Līdz ar to, ja administratīvo aktu pārsūdzējis kāds cits procesa dalībnieks, persona, kura nav likumā noteiktajā kārtībā izmantojusi savas pārsūdzības tiesības, tās vairs nevar īstenot, izmantojot trešās personas statusu. Līdzīgi secinājumi varētu būt attiecināmi arī uz procesu iestādē gadījumā, kad persona nav izmantojusi iespēju apstrīdēt administratīvo aktu augstākā iestādē.

171 Pec lietas ierosināšanas iestādei ir jacenšas paredzet, vai attiecīgais administratīvais akts (faktiskā rīcība, publisko tiesību līgums) varētu ierobežot arī kādu trešo personu tiesības vai tiesiskās intereses, savukārt

pēc tiesvedības ierosināšanas tiesai ir jācenšas paredzēt, vai spriedums varētu skart arī kādas trešās personas. Parasti trešās personas statuss personai piešķirams gadījumā, ja procesā iestādē ar administratīvo aktu (faktisko rīcību, publisko tiesību līgumu), savukārt procesā tiesā ar spriedumu tai kādu tiesību īstenošana pilnīgi vai daļēji tiek liegta vai izslēgta, ja kādu tiesību īstenošana tiek būtiski apgrūtināta vai kādu tiesību īstenošanai tiek noteikti papildu nosacījumi.[64']

Kādai personai izdots nelabvēlīgs administratīvais akts parasti nevar būtiski ietekmēt citas personas tiesības, pat ja no tā izpildes faktiski varētu rasties neērtības.

Piemēram, ja sanitāro normu neievērošanas dēļ tiek apturēta kāda veikala darbība, regulārie pircēji tāpēc vien nevar iegūt trešās personas statusu

„ _ 644

saja procesa.

Gadījumos, kad no tiesību normām skaidri neizriet citu personu tiesību aizsardzība, teorētiski nav iespējams nospraust striktu robežu starp personām, kurām ir tiesības uz trešās personas statusu un kurām nav.[503]

18| Tiesu prakse noradīts, ka, lai privātpersonu atzītu par trešo

personu *tiesā*, nepieciešams konstatēt šādu priekšnoteikumu esību (to izvērstāku pārskatu sk. 31.p. komentāros): 1) privātpersonas tiesību vai tiesisko interešu esību; 2) privātpersonas tiesību vai tiesisko interešu esošu vai iespējamu aizskārumu, kas radīts ar konkrētu administratīvo aktu, iestādes faktisko rīcību vai publisko tiesību līgumu; 3) cēloņsakarību starp valsts rīcību (darbību vai bezdarbību) un konkrētas privātpersonas tiesību vai tiesisko interešu esošu vai iespējamu aizskārumu.[504]

Cēloņsakarības nav, ja privātpersonas tiesības vai tiesiskās intereses tādā pašā mērā tiktu ierobežotas atī bez attiecīgās valsts rīcības.

[91 Ja personai procesa tiesa piešķirts trešās personas statuss, ta nevar vienlaikus tā paša procesa ietvaros būt arī pieteicēja vai atbildētāja, un otrādi - ja personai procesā tiesā ir pieteicēja vai atbildētāja statuss, tā nevar tā paša procesa ietvaros iegūt arī trešās personas procesuālo statusu.

[10] Visbiežāk trešā persona iespejama gadījuma, kad apstrīdēts vai pārsūdzēts administratīvais akts ar dubultiedarbību, t.i., kad administratīvais akts piešķir subjektīvās publiskās tiesības vienai personai (adresātam) un vienlaikus aizskar citas personas subjektīvās publiskās tiesības. Šādos gadījumos administratīvais akts vai tiesas nolēmums ar savu iedarbību vienlaikus un piespiedu kārtā būtiski ietekmē aiī trešās personas tiesiskās attiecības.[505]

Senāts ir atzinis, ka būvatļauja bieži ir administratīvais akts ar dubultu ietekmi. Atļauja būvēt bieži skar ne tikai šīs atļaujas adresātu, bet arī citu personu tiesības vai tiesiskās intereses. Un otrādi - izsniegtā būvatļauja skar ne tikai apkārtējo cilvēku tiesības vai tiesiskās intereses, bet arī tās saņēmēja tiesības. Un abas tiesiskās intereses ir vienlīdz nozīmīgas un aizsargājamas. Tiesas kompetencē ir samērot šīs intereses un nepieļaut nepamatotu aizskārumu kādai no tām. Turklāt, ņemot vērā, ka ar būvniecību saistītie tiesas procesi bieži var radīt būtiskus zaudējumus kādam no procesa dalībniekiem, svarīgi ir pēc iespējas risināt šos jautājumus jau pieteikuma pieņemšanas stadijā, apsverot jautājumu par publisko subjektīvo tiesību esību konkrētajā gadījumā.[506]

[11] Par trešo personu var but privātpersonā, proti, fiziska persona, privāto tiesību juridiskā persona vai šādu personu apvienība (sk. l.p. astoto daļu), kā arī pantā noteiktajos gadījumos publisko tiesību juridiskā persona (vairāk sk. šo komentāru 26.-28.iedaļu).

[121 Viens no panta **mērķiem** ir sekmet *procesuālo ekonomiju* un *tiesisko stabilitāti* gadījumā, kad administratīvais process iestādē vai tiesā var aizskart tādas personas tiesības vai tiesiskās intereses, kura nav konkrētā procesa obligātais jeb galvenais procesa dalībnieks, kā arī *nodrošināt šīs personas tiesību un tiesisko interešu aizsardzību.*

Tādu personu piedalīšanās lietā, kuras tiesības vai tiesiskās intereses ar administratīvo aktu (faktisko rīcību, publisko tiesību līgumu) var tikt ierobežotas vai var tikt skartas ar tiesas spriedumu, veicina lietas apstākļu vispusīgāku un pilnīgāku noskaidrošanu, novēršot iespējamos attiecīgo situāciju risināšanas tiesiskos sarežģījumus, iesaistot šādu personu iestādes vai tiesas procesā. Tas vienlaikus ir arī procesuālās ekonomijas jautājums.[049] Trešās personas tiesību institūts ir vērsts uz administratīvā procesa pamatmērķu (2.p.) sasniegšanu, kā arī uz tiesiskās noteiktības ātrāku un visaptverošāku nodibināšanu strīdus lietā. Tomēr trešās personas dalībnieka tiesiskā statusa piešķiršana ir izvērtējama uzmanīgi, jo, no vienas puses, lielāks procesa dalībnieku skaits sniedz iespēju pilnīgāk noskaidrot lietas apstākļus un var samazināt citu procesu skaitu iestādē un tiesā, bet, no otras puses, padara procesu ilgāku un sarežģītāku.

Trešās personas pieaicināšanas (pielaišanas) procesā mērķis ir nodrošināt:

1) pamattiesību aizsardzību gadījumā, ja var tikt aizskartas šīs personas objektīvi pastāvošās materiālās pamattiesības;

2) procesuālo ekonomiju un koncentrāciju viena administratīvā procesa ietvaros;

3) personai tiesības būt uzklausītai un jau administratīvā procesa iestādē laikā nodrošināt tai efektīvu un preventīvu (pamat-) tiesību aizsardzību, bet nevis tikai tiesas procesā *post factum:*

4) iestādes administratīvā akta (faktiskās rīcības, publisko tiesību līguma) vai tiesas sprieduma saistošā spēka attiecināšanu uz šo

650

personu.

Personas dalība administratīvajā procesā nav pašmērķis, bet gan kalpo vislabāko iespējamo paša (subjektīvo) materiāli tiesisko tiesību pozīciju īstenošanai un nodrošināšanai.[507]

II. Trešo personu klasifikācija

|13| Komentējamā pantā nav minēta trešo personu **klasifikācija** trešajās personās ar patstāvīgiem prasījumiem un trešajās personās bez patstāvīgiem prasījumiem. Tomēr no citām normām (piemēram, 146.p. trešā un ceturtā daļa, 223.p. pirmā un otrā daļa, 241 .p. otrā un trešā daļa) izriet, ka tāpat kā civilprocesā (CPL 79. un 80.p.) arī administratīvajā procesā pastāv šāds dalījums.

Šai klasifikācijai ir ne tikai teorētiska, bet arī praktiska nozīme, jo atšķiras vairāki procesuālie noteikumi trešajām personām ar patstāvīgiem prasījumiem un trešajām personām bez patstāvīgiem prasījumiem, tostarp procesuālo tiesību un pienākumu apjoms (146.p.

trešā un ceturtā daļa). Šīs klasifikācijas pamatā ir trešo personu ieinteresētības raksturs un pakāpe attiecībā pret strīda priekšmetu.[508]"2

|14| Trešā persona ar patstāvīgiem prasījumiem ir persona, kuras *mērķis* procesā iestādē vai tiesā ir panākt savu subjektīvo tiesību īstenošanu (piemēram, atcelt administratīvo aktu, izdod noteikta satura administratīvo aktu u.tml.).[509] Trešajai personai ar patstāvīgiem prasījumiem tiesā ir pieteicēja tiesības un pienākumi (146.p. trešā daļa). Procesā iestādē šāda trešā persona var būt arī potenciālais administratīvā aktu adresāts vai publisko tiesību līguma līgumslēdzēja puse.

Tiesas procesā piedaloties trešajai personai ar patstāvīgiem prasījumiem, rodas divas strīdīgas tiesiskās attiecības, kuras tikai ērtības un steidzamības dēļ apvienotas vienā lietā.[510] Trešās personas patstāvīgais prasījums būtībā ir vērsts gan pret pieteicēju, gan atbildētāju; ja tiek apmierināts pieteicēja prasījums, trešās personas prasījums nevar tikt apmierināts, un otrādi - ja tiek apmierināts trešās personas prasījums, nevar tikt apmierināts pieteicēja prasījums; ar to trešās personas ar patstāvīgiem prasījumiem *atšķiras no līdzpieteicējiem* (32.p.), jo tie nevērš savus prasījumus viens pret otru.6' ' Tiesa šādā gadījumā par abām strīdīgajām tiesiskajām attiecībām taisa vienu spriedumu. Tas pats attiecināms arī uz procesu iestādē.

Administratīvās tiesas ir atzinušas, ka trešās personas prasījums tiesā ir atzīstams par patstāvīgu prasījumu tad, ja šī persona attiecībā uz pieteikuma priekšmetu piesaka tādu prasījumu, kas atšķiras no pieteicēja prasījuma. Trešās personas mērķis minētajā gadījumā ir panākt atšķirīgu situācijas atrisinājumu, kā to ir vēlējies panākt pieteicējs vai atbildētājs. Vienlaikus trešās personas prasījumam jābūt saistītam ar to pašu priekšmetu, par kuru lieta ir ierosināta, savukārt atšķirīgais salīdzinājumā ar pieteicēja prasījumu ir tas, ka trešā persona prasa lemt saistībā ar konkrēto priekšmetu par labu sev, kamēr prasītājs - par labu sev.[511]

Trešajai personai ir visai ierobežotas tiesības pieteikt patstāvīgus prasījumus lietās, kurās ir prasījums atzīt par prettiesisku un atcelt administratīvo aktu. Pastāvīgs prasījums varētu būt, piemēram, administratīvā akta atcelšana daļā vai ja iesniedzējs vai pieteicējs prasa administratīvā akta atcelšanu daļā , tā atcelšana pilnībā.

Tiesu praksē persona ar patstāvīgiem prasījumiem ir atzīta, piemēram, šādā gadījumā: gan persona A, gan persona B vērsās pašvaldībā ar iesniegumu par konkrēta zemesgabala piešķiršanu pastāvīgā lietošanā, bet pašvaldība pieņēma lēmumu par zemesgabala piešķiršanu pastāvīgā lietošanā personai C. Persona A vērsās administratīvajā tiesā ar pieteikumu par minētā pašvaldības lēmuma atcelšanu un pienākuma uzlikšanu izdot labvēlīgu administratīvo aktu par zemesgabala piešķiršanu pastāvīgā lietošanā personai A. Arī

persona B vērsās administratīvajā tiesā, lūdzot atcelt minēto lēmumu un uzlikt pienākumu izdot labvēlīgu administratīvo aktu par zemesgabala piešķiršanu pastāvīgā lietošanā personai B. Apvienojot abas minētās lietas vienā tiesvedībā, personai A

ir pieteicēja statuss, savukārt personai B - trešās personas ar patstāvīgiem prasījumiem statuss. Kā trešā persona bez patstāvīgiem prasījumiem atbildētāja pusē šajā lietā pieaicināta persona C.[512]

Ja pieteicējs lietā izstājas, trešā persona ar patstāvīgiem prasījumiem tiesībās un pienākumos ir pielīdzināma pieteicējam, taču tikai attiecībā uz savu prasījumu.[513]

I15| Trešās personas bez patstāvīgiem prasījumiem *mērķis* ir

aizsargāt savas tiesības vai tiesiskās intereses un tādēļ atbalstīt lietas pamatdalībnieku - adresātu iestādē, pieteicēju tiesā vai iestādi (kas arī pārstāv atbildētāju tiesā).[514]

Piemēram, lietās, kas saistītas ar aprūpes tiesībām vecākiem, bērnam parasti tiek piešķirts trešās personas bez patstāvīgiem prasījumiem procesuālais statuss.[515]

Trešās personas bez patstāvīgiem prasījumiem nereti iespējamas arī būvniecības procesā. Piemēram, pašvaldība izsniedza personai A būvatļauju telpu pārplānošanai daudzdzīvokļu dzīvojamajā mājā, citstarp paredzot loga pārbūvi par durvīm. Izskatot citu mājas iedzīvotāju apstrīdēšanas iesniegumu, augstāka iestāde pieņēma lēmumu par būvdarbu apturēšanu līdz laikam, kad atsevišķa ieejas mezgla izveidošana daudzdzīvokļu dzīvojamā mājā tiks saskaņota ar visiem mājas kopīpašniekiem. Persona A pārsūdzēja minēto lēmumu administratīvajā tiesā, kļūstot par pieteicēju, savukārt pārējie dzīvojamās mājas dzīvokļu īpašnieki lietā tika pieaicināti kā trešās personas bez patstāvīgiem prasījumiem.[516]

Tāpat trešā persona bez patstāvīgiem prasījumiem iespējama arī gadījumā, kad iestāde, piemēram, izsniegusi personai A atļauju piesārņojošas darbības veikšanai konkrētā nekustamajā īpašumā, savukārt šā zemesgabala kaimiņš to pārsūdz administratīvajā tiesā. Personai A šajā tiesvedības procesā būs trešās personas bez patstāvīgiem prasījumiem procesuālais statuss.[517]

Trešā persona bez patstāvīgiem prasījumiem piedalās lietā kā adresāta, pieteicēja vai atbildētāja palīgs (iestājas lietā adresāta, pieteicēja vai atbildētāja pusē). Tomēr arī trešajai personai bez patstāvīgiem prasījumiem jābūt ieinteresētai procesa iznākumā, jo procesa gala iznākums var aizskart trešās personas tiesības vai tiesiskās intereses.

Senāts ir norādījis, ka atbalstīšanas interese pati par sevi ir nepietiekama, jo tomēr svarīga ir savas tiesiskās intereses aizsardzība. Tā ir noteicoša un tā tiek īstenota ar lietas pamatdalībnieka (pieteicēja vai atbildētāja) uzvaru lietā. Tāpēc arī trešās personas, kas nepiesaka

patstāvīgus prasījumus, var iestāties tikai viena lietas pamatdalībnieka (pieteicēja vai atbildētāja) pusē. Tiesas spriedumam vai tā izpildei ir tieši jāietekmē trešās personas, kas nepiesaka patstāvīgus prasījumus, tiesības vai tiesiskās intereses, piemēram, šai personai ir jāpacieš tiesas sprieduma izpildes faktiskās sekas.[518] Vienlaikus arī interesei saglabāt esošo tiesisko vai faktisko stāvokli, vai nepieciešamībai paciest tiesas sprieduma izpildes faktiskās sekas jābūt tieši saistītai ar tiesas spriedumu konkrētā lietā.[519]

Tā kā trešā persona bez patstāvīgiem prasījumiem ir tikai adresāta, pieteicēja vai atbildētāja palīgs, tās prasījumi un iebildumi nevar būt pretrunā ar tā procesa dalībnieka iebildumiem, kurai trešā persona pievienojusies, kā arī trešā persona nevar atvietot procesā adresātu, pieteicēju vai atbildētāju, un procesā iestādē iestāde, savukārt procesā tiesā tiesa nevar piespriest nekādu prasījumu par labu trešajai personai.[520]

Trešajai personai bez patstāvīgiem prasījumiem nav tiesību atteikties no prasījuma iestādē vai prasīt administratīvā procesa turpināšanu, ja potenciālais administratīvā akta adresāts to nevēlas. Tāpat trešajai personai bez patstāvīgiem prasījumiem nav tiesību atteikties no prasījuma tiesā, turpināt uzturēt pieteikumu vai prasīt tiesvedības turpināšanu, ja pieteicējs atsakās no prasījuma, vai prasīt turpināt tiesvedību, ja iestāde atzīst prasījumu.[666]

[161 Senāts ir atzinis, ka trešās personas institūts nav izmantojams, lai administratīvajā procesā iesaistītu atbildētāja pusē pieaicināmu iestādi. Par trešo personu var būt privātpersona vai ar to salīdzināmā situācijā esošs publisko tiesību subjekts, pret kuru vērsta pārvaldes rīcība. Citiem vārdiem, trešā persona ir salīdzināmā situācijā ar pieteicēju, bet ne atbildētāju. Pieteicējs savu prasījumu nevar vērst pret trešo personu, bet gan tikai pret atbildētāju.[667] Senāts ir arī norādījis, ka trešās personas institūta mērķis administratīvajā procesā ir aizsargāt pašas trešās personas (parasti privātpersonas) tiesības vai tiesiskās intereses, līdz ar to trešās personas institūts nav izmantojams, lai iestādei dotu iespēju paust viedokli lietā. Šādam nolūkam, pamatojoties uz 34.panta otro daļu, tiesa nav ierobežota pieaicināt lietā atbildētāja pusē vairākas iestādes.[668]

III. Trešās personas pielaišana vai pieaicināšana

|171 Ar iesniegumu par pielaišanu *trešās personas statusa* var vērsties persona, kura vēlas kļūt par trešo personu, savukārt iniciatīvu par *trešās personas pieaicināšanu* - var izrādīt iesniedzējs, iestāde, kuras lietvedībā ir administratīvā lieta, adresāts, cita procesā jau iesaistīta trešā persona, tiesību subjekts, kuram ir tiesības būt par privātpersonas tiesību un tiesisko interešu aizstāvi, pieteicējs, atbildētājs, pārstāvis un tiesa.

Iesniegumā par trešās personas pieaicināšanu (pielaišanu) iestādē

tāpal kā tiesā (I46.p. piektā daļa) jānorāda, kādēļ iespējamā trešā persona pielaižama piedalīties lietā, proti, jānorāda iespējamās trešās personas tiesības vai tiesiskās intereses, kuru aizsardzībai persona vēlas iestāties vai tiek aicināta lietā.[521] Pretējā gadījumā iestāde vai tiesa nevar izvērtēt personas atbilstību trešās personas statusam.

[18| Trešās personas pieaicināšana (pielaišana) tiesa ir iespejama un izlemjama tikai *pēc administratīvās lietas ierosināšanas*. Pieteikuma iesniegšana tiesā līdz brīdim, kad tiesnesis pieņēmis lēmumu par lietas ierosināšanu, pati par sevi neskar citu personu tiesības vai tiesiskās intereses.[522] Trešā persona ar patstāvīgiem prasījumiem var iestāties lietā līdz brīdim, kad *pirmās instances tiesa* vēl nav taisījusi spriedumu, savukārt trešā persona bez patstāvīgiem prasījumiem var tikt pieaicināta (pielaista) lietā arī *apelācijas instances tiesā*, taču ne kasācijas instances tiesā, jo tajā lietu neizskata pēc būtības.[523]

[191 Trešā persona tiek pieaicināta (pielaista) piedalīties lieta iestāde saskaņā ar *iestādes* lēmumu, savukārt tiesā - saskaņā ar *tiesas vai tiesneša* lēmumu (146.p. pirmā daļa). Ar šādu lēmumu attiecīgā persona iegūst **procesa dalībnieka statusu lietā** un tai ir likumā paredzētās procesuālās tiesības un pienākumi.

Senāts ir atzinis, ka 24.pants, kur ir dots izsmeļošs administratīvā procesa dalībnieku uzskaitījums, neparedz tādu procesa dalībnieku kā "iespējamā trešā persona". Kā izriet no likuma 146.panta pirmās daļas, trešā persona tiek pieaicināta (pielaista) piedalīties lietā saskaņā ar tiesas (tiesneša) lēmumu. Tādējādi tikai tad, kad tiesa (tiesnesis) ir pieņēmusi šādu lēmumu, attiecīgā persona iegūst procesa dalībnieka statusu lietā un viņai ir likumā paredzētās procesuālās tiesības un pienākumi.[672]

Komentējamā panta trešā daļa nošķir iestādes un tiesas kompetenci trešās personas statusa piešķiršanā, proti, iestāde ir tiesīga piešķirt trešās personas statusu administratīvajā procesā iestādē, savukārt tiesa - administratīvajā procesā tiesā. Atšķirībā no tiesas iestādes lēmums nav jānoformē rakstveidā atsevišķa lēmuma veidā, tas var tikt pieņemts ar konkludentām darbībām, uzaicinot personu piedalīties konkrētajā administratīvajā procesā trešās personas statusā. Līdz ar administratīvā procesa uzsākšanu tiesā iestāde kļūst par atbildētājas pusē pieaicināto iestādi (34.p.), kurai ir M5.pantā noteiktās administratīvā procesa dalībnieka tiesības un pienākumi. Attiecīgi tās kompetencē vairs nav pieņemt lēmumu par trešās personas pielaišanu vai pieaicināšanu administratīvajā lietā tiesā. Šīs funkcijas saskaņā ar 146.panta pirmo daļu ir piešķirtas tiesai.[524]

Trešās personas viedoklis par to, vai tā ir atzīstama par trešo personu lietā, iestādei un tiesai nav saistošs.[525] Tāpat tiesai nav saistošs iestādes vai pieteicēja viedoklis, kā arī fakts, ka persona ir bijusi trešās personas statusā procesā iestādē.

Likums nereglamentē iestādes vai tiesas lēmuma saturu. Taču, ja iestāde vai tiesa (tiesnesis) noraida lūgumu par trešās personas pieaicināšanu lietā, lēmumam ir jābūt motivētam. Pretējā gadījumā persona nevar saprast šāda noraidījuma iemeslu, un lēmuma pamatojuma trūkums rada personai grūtības motivēti apstrīdēt vai pārsūdzēt pieņemto lēmumu.

|20| Komentējamais pants paredz, ka **apstrīdēt** un **pārsūdzēt** var tikai lēmumu par *atteikšanos* pieaicināt trešo personu. Likums neparedz iespēju apstrīdēt un pārsūdzēt lēmumu par trešās personas *pieaicināšanu (pielaišanu)* piedalīties lietā. Savus iebildumus šajā sakarā procesa dalībnieki var izteikt, apstrīdot un pārsūdzot nolēmumus saistībā ar strīdus pamatjautājumu.

Panta piektajā daļā minētais tiesas lēmums, kas pieņemts saistībā ar iestādes lēmumu par atteikšanos pieaicināt trešo personu iestādē, nav pārsūdzams. Tiesas lēmums, ar kuru personai atņemts trešās personas statuss procesā tiesā vai noraidīts lūgums par trešās personas iestāšanos vai pieaicināšanu lietā procesā tiesā, ir pārsūdzams vienā instancē (sk. 146.p. pirmo un otro daļu).

[21] Tiesas ncTbu gadījuma, ja tiesnesis konstatē, ka lieta ka trešās personas būtu pieaicināmas vairākas personas, iespējams, konkrēti neidentificētas personas, kā arī trešo personu pieaicināšanu vispārīgā administratīvā akta pārsūdzēšanas gadījumā reglamentē attiecīgi 204.panta piektā un sestā daļa. Likums nesatur līdzīgu regulējumu attiecībā uz administratīvo procesu *iestādē*, taču minētais regulējums būtu piemērojams pēc analoģijas.

IV. Trešās personas procesuālās tiesības

[22[Panta ceturtā daļa paredz, ka trešajai personai procesā iestāde ir iesniedzēja procesuālās tiesības. *Iestādē* trešajai personai likums paredz šādas **procesuālās tiesības:**

1) iepazīties ar lietu un izteikt savu viedokli jebkurā procesa stadijā, īpaši lietā, kurā lemj par tāda administratīvā akta izdošanu, kas varētu būt trešajai personai nelabvēlīgs (61 .p., 62.p. pirmā daļa);

2) saņemt vai citādi būt informētam par administratīvo aktu (7l.p. pirmā daļa);

3) apstrīdēt administratīvo aktu (76.p. pirmā daļa);

4) pastāvot 87.pantā minētajiem apstākļiem un ievērojot tajā minētos noteikumus, iesniegt iesniegumu par administratīvā procesa uzsākšanu no jauna, ja administratīvais akts ir kļuvis neapstrīdams (87.p. otrā daļa).

Šīs tiesības pēc būtības neatšķiras no iesniedzēja tiesībām.

123] Trešās personas **procesuālās tiesības un pienākumus**

administratīvajā procesā *tiesā* vispārīgi nosaka 146.panta trešā un ceturtā daļa.

V. Trešās personas nepieaicināšanas sekas

[24] Privātpersona, kuras tiesības vai tiesiskās intereses attiecīgais administratīvais akts ierobežo un kura administratīvajā procesā nav bijusi pieaicināta kā trešā persona, var **apstrīdēt** administratīvo aktu (76.p. pirmā daļa). Apstrīdēšanas tenniņu nosaka 79.panta otrā daļa.

Senāts ir atzinis [526], ka augstāka iestāde tādā gadījumā vispirms pārbauda, vai administratīvais akts ierobežo personas tiesības vai tiesiskās intereses. Ja augstāka iestāde atzīst, ka personai nav subjektīvo tiesību apstrīdēt administratīvo aktu, un persona vēršas tiesā, tad tiesa pieteikumu interpretē kā pieteikumu par zemākās iestādes administratīvā akta pārsūdzēšanu un pārbauda, vai pieteicējam ir subjektīvās tiesības iesniegt pieteikumu. Ja tiesa tāpat kā iestāde atzīst, ka pieteicējam tiesības vai tiesiskās intereses ar administratīvo aktu nav aizskartas, tā atsakās pieņemt pieteikumu, pamatojoties uz 191.panta pirmās daļas 8.punktu. Par augstākās iestādes lēmumu tiesa atsevišķi nelemj.

Senāts ir atzinis, ka termiņš tāda lēmuma **pārsūdzībai,** kas trešajai personai *nav paziņots*, pēc analoģijas piemērojot 79.panta otro daļu, ir mēneša laikā, kad trešā persona par to ir uzzinājusi, bet ne vēlāk kā viena gada laikā no administratīvā akta spēkā stāšanās dienas.[527]

(25] Ja tiesas spriedums nosaka to personu tiesības un pienākumus, kuras nav pieaicinātas lietā kā administratīvā procesa dalībnieki, apelācijas instances tiesa neatkarīgi no apelācijas sūdzības motīviem ar lēmumu atcel pirmās instances tiesas spriedumu un nosūta lietu jaunai izskatīšanai pirmās instances tiesai (303.p. pirmās daļas 4.punkts). Izskatot lietu kasācijas kārtībā, minētais pārkāpums uzskatāms par procesuālo tiesību normas pārkāpumu, kas varēja novest pie lietas nepareizas izspriešanas (327.p. trešās daļas 4.punkts).

Ja pirmās instances tiesas spriedums tieši neskar nepieaicinātās personas tiesības vai pienākumus, bet apelācijas instances tiesa secina, ka šīs personas tiesības lietā var tikt skartas, tad apelācijas instances tiesa pati pieaicina trešo personu.

Šāda situācija var būt, piemēram, kad būvatļaujas adresāta kaimiņš

pārsūdz būvatļauju un pirmās instances tiesa pieteikumu ir noraidījusi.

Šāds spriedums neskar būvatļaujas adresāta tiesību un pienākumu

apjomu, taču pieteikuma apmierināšanas gadījumā tas var tikt ietekmēts

Persona, kura uzskata, ka tā konkrētā lietā atbilst trešās personas statusam, taču nepamatoti nav pieaicināta, šajā gadījumā var vērsties administratīvajā tiesā ar apelācijas sūdzību, vienlaikus lūdzot tiesu pielaist sevi trešās personas statusā.

VI. Atsevišķi j autāj umi

126) No komentējamā panta otrās daļas izriet, ka **publisko tiesību subjekts** var būt par trešo personu:

1) ja tas atrodas salīdzināmā situācijā ar privātpersonu, kura var būt par trešo personu administratīvajā procesā (par publisko tiesību subjekta atrašanos salīdzināmā situācijā ar privātpersonu sk. 31.p. komentārus);

2) ja tas noteikts ārējā normatīvajā aktā (līdzīgi sk. 31.p. komentārus).

[271 Senāts ir atzinis, ka **atsevišķa valsts iestāde** (piemēram, Centrālā zemes komisija) **nevar būt trešā persona tiesā.** Tāda var būt publisko tiesību juridiska persona - Latvijas Republika, pašvaldība vai cita ar likumu vai uz likuma pamata izveidota atvasināta publiska persona (piemēram, Latvijas Universitāte). Iestāde vai atsevišķos gadījumos vairākas iestādes tiek pieaicinātas konkrētā atbildētāja pusē, lai tās atbilstoši savai kompetencei aizstāvētu attiecīgās publiskās personas tiesības un intereses. Tāpat atbilstoši 30.panta trešajai daļai tiesa var pieaicināt iestādi atzinuma sniegšanai. Atzinumu tiesa var lūgt sniegt rakstveidā vai mutvārdos tiesas sēdē. Tādā gadījumā iestāde palīdz tiesai noskaidrot kādu jautājumu, taču tai nav procesa dalībnieka statusa.[528]

Publisko iepirkumu jomā starp pasūtītāju un Iepirkumu uzraudzības biroju funkcionāli veidojas padotības attiecības. Tādēļ Senāts ir atzinis, ka administratīvajā procesā tiesā pasūtītājs būtu pieaicināms nevis kā trešā persona, bet kā otra (zemāka) iestāde atbildētāja pusē, jo pasūtītājs ir tas, kas izdod administratīvos aktus, bet Iepirkumu uzraudzības birojs ir augstāka iestāde, kas pārbauda to tiesiskumu.[529] **|28|** Senāts ir atzinis, ka no ša panta konteksta ar 20.panta pirmo daļu 21.panta pirmās daļas I .punktu, otro un trešo daļu izriet, ka **trešās personas statuss nav atkarīgs no tā, vai persona ir pilngadīgu**

Nepilngadīgās personas procesuālās tiesības parasti īsteno tās likumis kais pārstāvis. Taču likumiskā pārstāvja pieaicināšana vienlaikus nenozīmē, ka procesā kā lietas dalībnieks ir pieaicināta arī pati nepilngadīgā persona. Spriedums lietā var ietekmēt nepilngadīgās

personas tiesību apjomu, tāpēc tieši tai piemīt tiesībspēja, kuru īsteno attiecīgajā brīdi esošais likumiskais pārstāvis.

Likumdevējs ir noteicis vecumu, kad nepilngadīgā persona tiek uzskatīta par pietiekami intelektuāli un emocionāli nobriedušu, lai lietā, kas viņu skar, tiktu uzklausīts tās viedoklis. Sī vecuma robeža ir 15 gadi. Ja nepilngadīgā persona ir sasniegusi šo vecumu, tad tai atbilstoši tiesību normām ir tiesības izteikties procesā. No otras puses, tas nozīme tiesas pienākumu ļaut nepilngadīgajai personai šīs tiesības īstenot. Nepilngadīgās personas, kura sasniegusi 15 gadu vecumu, uzklausīšana var bi.lt būtiska, lai varētu pilnvērtīgāk novērtēt lietas faktiskos apstākļus/[1] '

|29| Ja uz trešās personas statusu vienā lielā vienlaikus **pretendē vairākas,** pat šķietami **līdzīgā situācijā esošas personas,** attiecīgi iestādei vai tiesai jāpārbauda *katras* no tām atbilstība trešās personas statusam.

|30| T rešajai personai ir pienākums maksat **valsts nodevu** un **drošības naudu** 124.pantā norādītajos gadījumos un apmērā.

|311 Ja lietas izskatīšanas gaitā tiesā tiek konstatēts, ka trešās personas statusā lietā pieaicināta (pielaista) persona, kuras tiesības vai tiesiskās intereses tiesas nolēmums attiecīgajā lietā nevar skart, tostarp iespējamais tiesību vai tiesisko interešu aizskārums ir zudis lietas izskatīšanas gaitā, tiesa lemj par **trešās personas statusa atņemšanu** šai personai (146.p. pirmās daļas otrais teikums).

Atšķirībā no procesa tiesā likumā tiešā tekstā nav paredzēta iespēja lem? par trešās personas statusa atņemšanu procesā iestādē, ja lietas izskati šanas gaitā tiek konstatēts, ka trešās personas statusā lietā pieaicināta

[67l)] Sal. Senāta 2008.gada 10.janvāra sprieduma lietā Nr.SKA-66/2008 10.punkis Pieejams: *hitp://www. tiesas.IW*

(pielaista) persona, kuras tiesības vai tiesiskās intereses iestādes rīcība attiecīgajā lietā nevar ierobežot. Tomēr jāņem vērā, ka tiesai šādas tiesības tika iekļautas 146.pantā ar 2008.gada grozījumiem un šie grozījumi tika izdarīti pēc tiesas iniciatīvas. Ņemot vērā, ka iestādē atšķirībā no tiesas procesuālo lēmumu pieņemšana nav tik strikti reglamentēta, būtu pieļaujams, ka arī iestāde var pieņemt lēmumu par trešās personas statusa atņemšanu. Pretējā gadījumā var rasties situācija, ka persona, kuras tiesības vai tiesiskās intereses administratīvais akts (faktiskā rīcība, publisko tiesību līgums) nevar aizskart, nepamatoti tiek iesaistīta procesā un izmanto savas procesuālās tiesības (piemēram, ja lietā par būvatļaujas izdošanu kaimiņš ir atsavinājis savu īpašumu būvatļaujas pieprasītājam).

[321 Tiesas rīcību **trešās personas nāves un rīcībspējas ierobežošanas** gadījumā, kā arī gadījumā, ja trešā persona nespēj piedalīties lietas izskatīšanā sakarā ar slimību vai citiem būtiskiem

iemesliem, reglamentē 273.panta 1. un 2.punkts un 274.panta pirmās daļas 2.punkts.

29.pants. Tiesību subjekts, kuram ir tiesības būt par privātpersonas tiesību un tiesisko interešu aizstāvi

(1) Likumā paredzētajos gadījumos publisko tiesību subjektam vai privāto tiesību juridiskajai personai ir tiesības iesniegt iestādē iesniegumu vai tiesā pieteikumu, lai aizstāvētu privātpersonas tiesības un tiesiskās intereses.

(2) Šā panta pirmajā daļā minētais tiesību subjekts var iepazīties ar lietas materiāliem, pieteikt noraidījumus, dot paskaidrojumus, iesniegt pierādījumus, piedalīties pierādījumu pārbaudīšanā, iesniegt lūgumus, apstrīdēt un pārsūdzēt administratīvo aktu vai faktisko rīcību, kā arī izdarīt citas likumā iesniedzējam vai pieteicējam paredzētās procesuālās darbības.

(3) Šā panta pirmajā daļā minētā tiesību subjekta atteikšanās no iesnieguma vai pieteikuma, ko tas iesniedzis saskaņā ar šā panta pirmo daļu, neatņem privātpersonai, kuras tiesību vai tiesisko interešu aizstāvēšanai iesniegums vai pieteikums iesniegts, tiesības prasīt, lai iestāde vai tiesa lietu izskata pēc būtības.

(4) Ja administratīvajā procesā šā panta pirmajā daļā minētajam tiesību subjektam un privātpersonai, kuras tiesību vai tiesisko interešu aizstāvēšanai iesniegums vai pieteikums iesniegts, ir atšķirīgi viedokļi par procesa virzību vai par lietu pēc būtības, noteicošais ir privātpersonas viedoklis. Pēc attiecīgās personas iesnieguma iestāde pieņem lēmumu par lietas izbeigšanu vai tiesa izbeidz tiesvedību.

(2004.gada 15.janvāra likuma redakcijā)

Saturs

I. Vispārīgas piezīmes
II. Atsevišķi jautājumi

I. Vispārīgas piezīmes

|1] Literatūra: Pieteikuma nepieņemšana vai tiesvedības izbeigšana lietā sakarā ar to, ka pieteikumu iesniegusi persona, kurai nav šādu tiesību: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments un Judikatūras nodaļas tiesu prakses vispārinājums, 2006 / Jurista Vārds, 22.08.2006., Nr.33; 29.08.2006., Nr.34; *Valerijām Jonikāns, Kristīne Aperāne.* Sabiedrisko organizāciju tiesības vērsties administratīvajā tiesā *Administratīvā procesa likuma* 29.panta interpretācijas

aspektā // Likums un Tiesības, 2006, 8.sēj., Nr.2, 57.-63.lpp.; *Ferdinand*

O. Kopp, Wolf-Rüdiger Schenke. Verwaltungsgerichtsordnung. Kommentar. 14., neubearbeitete Auflage. - München: C.H.Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 2005, S. 401,402.

|2| Komentējamais pants regulē kārtību, kādā tiesību subjekts, kuram ar likumu ir noteikta kompetence aizstāvēt privātpersonas tiesības un intereses (turpmāk šā panta komentāros arī - 29.panta subjekts), var vērsties iestādē vai tiesā privātpersonas tiesību aizsardzībai. Pantā ietverto normu **mērķis** ir palīdzēt privātpersonai aizstāvēt tās tiesības un tiesiskās intereses, sniedzot tai palīdzību administratīvajā procesā.

[3| Atsevišķos likumos noteiktiem tiesību subjektiem ir piešķirtas tiesības iniciēt administratīvo procesu kādas privātpersonas interesēs. Šiem subjektiem tādējādi administratīvajā procesā ir aktīva loma, jo process iestādē (sk. 25.p.) un tiesā (sk. 106.p.) var tikt uzsākts un turpināts (sk. 76.p.) pēc šīs personas iesnieguma (pieteikuma).

[4] Ari Civilprocesa likums 88.pants noteic, ka likuma paredzētajos gadījumos valsts vai pašvaldību iestādes un personas var iesniegt tiesā pieteikumu, lai aizstāvētu *citu personu tiesības un ar likumu aizsargātās intereses.* Tomēr civilprocesā izstrādātās atziņas komentējamā panta interpretācijai nav pārņemamas automātiski, jo administratīvā un civilprocesa mērķi ir atšķirīgi. Civilprocesā izstrādātās doktrīnas administratīvajā procesā jāpārņem, pārbaudot to atbilstību administratīvā procesa mērķiem.[680]

[51 Tiesību subjekta *tiesībām* aizstavet privātpersonas tiesības un tiesiskās intereses *jābūt noteiktām likumā.* Tas var būt *gan publisko, gan privāto* tiesību subjekts. Iestādē ar iesniegumu vai tiesā ar pieteikumu attiecīgais subjekts vēršas, lai *aizstāvētu* privātpersonas tiesības un tiesiskās intereses, *nevis savu* subjektīvo publisko *tiesību un tiesisko interešu*

aizsardzībai.[m] Turklāt no privāto tiesību subjektiem to ir tiesīga

darīt *tikai juridiskā persona. Fiziskai personai* šādas tiesības *nav piešķirtas!'* "

|6] Gadījumi, kad 29.panta subjekts var vērsties iestādē vai tiesā, lai aizstāvētu privātpersonas tiesības vai intereses, ir paredzēti Prokuratūras likumā [683], Tiesībsarga likumā [684] un Biedrību un nodibinājumu likumā [685].

Atbilstoši Prokuratūras likuma 16.panta (personu un valsts tiesību un likumīgo interešu aizsardzība) pirmās daļas 2.punktam prokurors, saņēmis informāciju par likuma pārkāpumu, likumā noteiktajā kārtībā izdara pārbaudi, ja ir pārkāptas personu, kurām ierobežota rīcībspēja, invalīdu, nepilngadīgo, ieslodzīto vai citu tādu personu tiesības un likumīgās intereses, kurām ir ierobežotas iespējas aizstāvēt savas tiesības. Prokuratūras likuma 17.-21.pantā noteiktas prokurora pilnvaras iesniegt protestu, brīdinājumu, iesniegumu un pieteikumu tiesā.

Atbilstoši Tiesībsarga likuma 13.panta 9.punktam tiesībsargam ir tiesības, pabeidzot pārbaudes lietu un konstatējot pārkāpumu, aizstāvē! privātpersonas tiesības un intereses administratīvajā tiesāja tas nepieciešams sabiedrības interesēs, savukārt atbilstoši 11 .punktam tiesībsargam ir tiesības, pamatojoties uz viņa rīcībā esošajiem materiāliem, vērsties pie citām kompetentām institūcijām, lai izlemtu jautājumu par lietas ierosināšanu.

Biedrību un nodibinājumu likuma 10.pantā ir noteikts: biedrībām un nodibinājumiem jautājumos, kuri saistīti ar attiecīgās biedrības vai nodibinājuma darbības mērķi, ir tiesības vērsties valsts un pašvaldību

Sal. Administratīvās apgabaltiesas 2006.gada 10jūlija lēmuma lieta Nr.AA296 06/2 7.punkts. Nav publicēts.

(>82 Sal. Senāta 2005.gada 22.novembra sprieduma lietā Nr.SKA-291/2005

14.punkts. Grām.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumi un lēmumi 2005. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2006, 914. Ipp.

683 Pieņemts 1994.gada 19.maijā (spēkā no 01.07.1994.), publicēts: Latvijas Vēstnesis, 02.06.1994., Nr.65; Ziņotājs, 1994, Nr.12 (pamatteksts).

684 Pieņemts 2006.gada 6.aprīlī (spēkā no 01.01.2007.), publicēts: Latvijas Vēstnesis, 25.04.2006., Nr.65; Ziņotājs, 2006, Nr. 10 (pamatteksts).

institūcijās, kā arī tiesā un aizstāvēt savu biedru tiesības vai ar likumu aizsargātās intereses. Biedrībām un nodibinājumiem, kuru statūtos noteiktie mērķi vērsti uz cilvēktiesību vai indivīda tiesību aizsardzību, ir tiesības ar aizskartās fiziskās personas piekrišanu vērsties iestādēs vai tiesā un aizstāvēt šīs personas tiesības vai likumiskās intereses lietās, kas saistītas ar atšķirīgas attieksmes

aizlieguma pārkāpumu vai ar tādu personu nodarbināšanu, kuras nav tiesīgas uzturēties Latvijas Republikā.

[7] Biežāk sastopama privāto tiesību juridiskā persona, kas administratīvajā procesā uzstājas kā 29.panta subjekts, ir *biedrība.* Jautājumam, par kuru biedrība vai nodibinājums vēlas vērsties iestādē vai tiesā sava biedra tiesību aizsardzībai, *jābūl saistītam ar biedrības vai nodibinājuma mērķi.* Tiesībām vērsties tiesā nav jābūt noteiktām biedrības statūtos.

Tā kādā lietā pieteikumu personas interesēs bija iesniegusi Latvijas Ģimenes ārstu asociācija. Tiesa konstatēja, ka asociācijas statūtu 2.1.5.punkts paredz, ka asociācijas *mērķi* ir ģimenes ārstu tiesisko, profesionālo un ekonomisko interešu aizstāvība. Administratīvā apgabaltiesa secināja, ka no Biedrību un nodibinājumu likuma 10.panta kopsakarā ar asociācijas statūtu 2.1.5.punktu izriet, ka asociācija atbilst 29.panta subjekta statusam.[680]

Jāņem vērā, ka gadījumā, ja biedrība vēršas iestādē vai tiesā, lai aizstāvētu savas kā biedrības nevis kādas privātpersonas intereses, tā nebūs komentējamā panta subjekts, bet gan iesniedzēja 25.panta izpratnē vai pieteicēja 31 .panta izpratnē.

1*1 Tiesu praksē ir bijuši ari gadījumi, kad tiesā komentejama panta tiesību subjekta statusā mēģina vērsties *persona, kas šādam statusam neatbilst.* Piemēram, maksātnespējas administrators, kurš mēģina iesniegt tiesā pieteikumu maksātnespējīgas SIA interesēs.

Tā kādā lietā tiesa atzina, ka maksātnespējas administrators nevar iegūt 29.panta subjekta statusu. Administratīvā apgabaltiesa, izvērtējusi likuma "Par uzņēmumu un uzņēmējsabiedrību maksātnespēju" normas, norādīja, ka administrators nav uzskatāms par amatpersonu, kas darbojas publisko tiesību subjekta vārdā, lai aizstāvētu privātpersonas (konkrētā nodokļu maksātāja) tiesības un tiesiskās intereses. Administrators atzīstams par maksātnespējīgā uzņēmuma (uzņēmējsabiedrības) pārstāvi, turklāt uzņēmums līdz ar maksātnespējas iestāšanos zaudē tiesību pats sevi pārstāvēt ar tā pārvaldes institūcijas starpniecību.[530]

II. Atsevišķi jautājumi

[9] Uz šaja panta minēto tiesību subjektu nav attiecinami pārstāvības institūta noteikumi.

|10| *Iesniegumā vai pieteikumā*, ko iesniedz šajā pantā minētais tiesību subjekts, *jābūt norādītai privātpersonai*, kuras tiesību un tiesisko interešu aizstāvībai tas darbojās. Tas izriet aiī no 56.panta pirmās daļas un 186.panta otrās daļas 2.punkta.

Kādā lietā Administratīvā apgabaltiesa atzina, ka nav iedomājams

pieteikums, kuru iesniedzis 29.panta subjekts, neminot pieteicēju.[531] Savukārt citā lietā tiesa norādījusi, ka tad, ja nav nosaukta un nav zināma neviena persona, kuras aizstāvībai pieteikums iesniegts, šīs lietas ietvaros konkrētais tiesību subjekts nav uzskatāms par privātpersonas tiesību un tiesisko interešu aizstāvi atbilstoši komentējamam pantam, bet uzskatāms, ka tas ir vērsies tiesā pats kā pieteicējs.[532]

Tomēr Senāts norādījis, ka ir jāvērtē, vai no lietas materiāliem kopumā (kaut arī pieteikumā pieteicēja vārds lietā tieši nav norādīts) var izsecināt, kuras personas tiesību un tiesisko interešu aizstāvībai pieteikums tiesā iesniegts.

Kādā lietā Senāts atzina, ka, tā kā no lietas materiāliem bija konstatē jams, kādas privātpersonas tiesību aizstāvībai pieteikumu iesniegušais tiesību subjekts bija plānojusi uzstāties, tas bija tiesīgs būt par privātpersonas tiesību un tiesisko interešu aizstāvi komentējamā panta izpratnē.[6911]

|111 Komentējamā panta otrajā daļā ir norādītās tās procesuālās darbības, kuras šajā pantā minētais tiesību subjekts ir tiesīgs veikt. Ka izriet no šo tiesību uzskaitījuma, šim tiesību subjektam tiek paredzētas *visas tās procesuālās tiesības, kas noteiktas iesniedzējam vai pieteicējam.* Šāds regulējums loģiski izriet no šā tiesību subjekta "misijas" - darbošanās procesā personas tiesību un tiesisko interešu aizstāvībai.

[12| Panta trešā un ceturtā daļa *regulē privātpersonas*, kuras interesēs iesniegums (pieteikums) ir iesniegts, *un šajā pantā minētā tiesību subjekta* savstarpējās tiesiskās *attiecības.* No minētā regulējuma izriet, ka *noteicošais procesā ir privātpersonas viedoklis.* Tiesa ir atzinusi, ka tādējādi likums pilnībā aizsargā privātpersonas tiesības, ja 29.panta subjektam ir atšķirīgs viedoklis par lietas izskatīšanas gaitu.[533] Tiesa ir arī atzinusi, ka 29.panta subjekts nekādā gadījumā *neietekmē privātpersonas tiesības pašai*, tas ir, bez šā tiesību subjekta palīdzības *vērsties iestādē un tiesā* savu tiesību un tiesisko interešu aizstāvībai.[602] Vienlaikus tas nozīmē, ka, ja no lietas tālākas vešanas atsakās pati privātpersona, 29.panta subjektam nav tiesību turpināt lietas vešanu, jo tas būtu pretēji personas gribai.

[13| *Privātpersonai* 29.panta subjekta iesnieguma vai pieteikuma iesniegšanas gadījumā *nav jāpiešķir trešās personas statuss,* jo privātpersonai šādā gadījumā ir iesniedzēja vai pieteicēja tiesiskais statuss.[534]

|14| Šajā pantā minētais tiesību subjekts, iesniedzot pieteikumu tiesā, ir *atbrīvots no valsts nodevas* samaksas (128.p.).[535] Taču, ja administratīvā akta adresāts ir pati persona, kurai likums ļauj uzstāties arī kā

29.panta subjektam, tad no valsts nodevas samaksas tā nav atbrīvota. Tas nozīmē, ka atbrīvojums ir tikai gadījumā, kad attiecīgā

persona aizstāv citu privātpersonu.

Tā kādā lietā Administratīvā apgabaltiesa atzina par nepamatotu un

noraidīja personas A argumentu, ka tā kā 29.panta subjekts ir atbrīvojama

no valsts nodevas samaksas atbilstoši 128.panta pirmajai daļai. Tiesa konstatēja, ka persona A ir privāto tiesību juridiskā persona un ir pārsūdzējusi administratīvo aktu, kura adresāts ir pati juridiskā persona A. Tādējādi tiesa atzina, ka nav pamata konkrēto juridisko personu A atbrīvot no valsts nodevas samaksas.[605]

Ja 29.panta subjekts atsakās no pieteikuma, bet persona prasa lietas izskatīšanu pēc būtības, valsts nodevu atbilstoši 128.panta otrajai daļai privātpersona maksā pēc vispārīgiem noteikumiem (sk. 124.p.).

[15] Gadījumiem, kad pieteikumu tiesā iesniedz komentējamā pantā minētais tiesību subjekts, likums nenosaka atšķirīgu termiņu pieteikuma iesniegšanai tiesā. Ja personas savu tiesību aizsardzības nolūkā vēršas pēc palīdzības pie 29.panta subjekta, tai jārēķinās, ka tā pati var nokavēt termiņu pieteikuma iesniegšanai tiesā, jo vēršanās pie 29.panta subjekta nenozīmē, ka pieteikums tiesā arī tiks iesniegts.

Turklāt 29.panta subjektam, izņemot prokuratūru, arī jāievēro pieteikuma iesniegšanas termiņš. Uz to tieši norāda arī Tiesībsarga likuma 24.panta trešā daļa, kas noteic, ka pārbaudes lietas ierosināšana neaptur normatīvā akta, tiesas nolēmuma, administratīvā akta vai cita individuāla tiesību akta darbību, kā arī likumā noteikto procesuālo termiņu.

Arī EST[536] ir analizējusi Eiropas ombuda institūtu saistībā ar procesuālo termiņu ievērošanu un ir atzinusi, ka Eiropas Kopienu līgums ir devis Savienības pilsoņiem tiesību aizsardzības līdzekli, kas ir alternatīvs prasības celšanai EST, lai aizstāvētu savas intereses. Šis alternatīvais ārpustie-sas tiesību aizsardzības līdzeklis atbilst īpašiem kritērijiem, un tam ne vienmēr ir tas pats mērķis, kāds ir tiesas procesam. Turklāt šos abus tiesību aizsardzības līdzekļus nevar izmantot vienlaikus. Lai gan ombudfi iesniegtās sūdzības nepārtrauc termiņu prasības celšanai EST, tomēr ombudam ir jāizbeidz pārbaude un sūdzība jāatzīst par nepieņemamu, ja attiecīgais pilsonis ir vienlaikus iesniedzis prasību EST par tiem pašiem faktiem. Tādējādi pilsonim ir jānovērtē, kurš no abiem pieejamajiem tiesību aizsardzības līdzekļiem labāk kalpos viņa interesēm.

[i6i Savukart Prokuratūras likuma nav norādes uz termiņu, kada prokuroram, izmantojot minētā Prokuratūras likuma 16.--19.pantā noteiktās tiesības, būtu jāvēršas tiesā.

Kādā lietā Ģenerālprokuratūra kādas iestādes vadītāja interesēs 2003.gada 2.decembrī bija iesniegusi pieteikumu tiesā par 2003.gada

23.aprīļa lēmumu. Tiesa atzina, ka uz prokuroru nevar piemērot tos pašus termiņus, ko attiecībā uz citiem procesa dalībniekiem, jo, kā izriet no Prokuratūras likuma, pirms vēršanās tiesā, prokurors veic virkni darbību, kuru rezultātā termiņš pieteikuma iesniegšanai tiesā nevar tikt ievērots.[537] Arī augstākā tiesu instance nenorādīja, ka prokuroram termiņa nokavējuma dēļ nebūtu tiesības vērsties tiesā.[538]

117] Prakse ir gadījumi, kad komentejamā panta minētais tiesību subjekts tiek jaukts ar **populārsūdzības** institūtu. Tomēr minētie tiesību institūti ir atšķirīgi. 29.panta subjekts iesniegumu iestādē un pieteikumu tiesā iesniedz kādas **konkrētas privātpersonas** tiesību vai tiesisko interešu aizsardzībai. Turpretim populārsūdzība *(actio popularis)* ir gadījumā, kad pieteikums tiesā tiek iesniegts *sabiedrības kopējo interešu vārdā*, nevis kādas konkrētas personas subjektīvo publisko tiesību īstenošanai (sk. arī 31.p. komentārus).

30.pants. Institūcijas piedalīšanās procesā atzinuma došanai

(1) Iestāde vai tiesa likumā noteiktajos gadījumos pieaicina piedalīties procesā institūciju, lai tā savas kompetences ietvaros dotu atzinumu lietā.

(2) Šā panta pirmajā daļā minētajai institūcijai ir tiesības iepazīties ar lietas materiāliem, piedalīties pierādījumu pārbaudīšanā, iesniegt lūgumus.

(3) Tiesa var pieaicināt procesā iestādi, lai tā savas kompetences ietvaros sniegtu atzinumu lietā. Pieaicinātajai iestādei ir pienākums sniegt tiesai pieprasīto atzinumu.

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar 2006.gada 26.oktobra likumu)

Saturs

I. Vispārīgās piezīmes

II. Institūcija, kura administratīvajā procesā dod atzinumu saskaņā ar likumu

III. Iestāde, kuru tiesa uzaicina sniegt atzinumu

I. Vispārīgās piezīmes

111 Literatūra: Civilprocesa likuma komentāri. **I** daļa. (1 -28.nodaļa). Sagatavojis autoru kolektīvs. Prof. K.Torgāna zinātniskā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2011, 247-248.lpp.

|2| Komentējamā panta **mērķis** ir nodrošināt vispusīgu un objektīvu administratīvās lietas faktisko un tiesisko apstākļu noskaidrošanu.

Komentējamais pants ietver divus pieaicināto personu institūtus

administratīvajā procesā, proti, 1) institūciju, kura administratīvajā procesā dod atzinumu saskaņā ar likumu (pirmā un otrā daļa), un *2)* iestādi, kuru tiesa uzaicina sniegt atzinumu (trešā daļa).

Pantā tiek lietoti divi jēdzieni - "institūcija" (pirmajā un otrajā daļā) un "iestāde" (trešajā daļā). Taču šai jēdzienu atšķirībai nav nozīmes. Abos gadījumos tā var būt gan valsts iestāde, gan privātpersona, kura pilda likumā noteiktajā kārtībā tai deleģētos vai ar pilnvarojumu nodotos valsts pārvaldes uzdevumus. Pirmajā gadījumā izšķirošais ir tas, vai likums nosaka attiecīgajai institūcijai neatkarīgi no tās statusa pienākumu do(atzinumu administratīvajā lietā, savukārt otrajā gadījumā -, vai attiecīgā iestāde ir kompetenta un tiesai to uzaicina sniegt atzinumu.

Komentejama panta pirmajai un otrajai daļai līdzīga satura norma iekļauta Civilprocesa likuma 89.pantā.

⎪3⎪ Komentējamais pants pēc spēkā stāšanās grozīts vienu reizi.

Ar 2006.gada grozījumiem komentējamā panta otrajā daļā tika izslēgti vārdi "un dot atzinumu", jo pirmajā daļā jau ietverts atzinuma došanas pienākums. Pants arī tika papildināts ar trešo daļu, jo panta redakcija ļāva pieaicināt procesā institūciju tikai tad, ja tas bija noteikts likumā, nedodot iespēju tiesai pašai *pēc savas iniciatīvas* pieaicināt kompetentu iestādi atzinuma sniegšanai.

[4] Sagatavojot lietu iztiesāšanai, tiesnesim ir jāizlemj jautājums par komentējamā pantā minētās institūcijas vai iestādes pieaicināšanu atzinuma sniegšanai (sk. 204.p.). Tas ir tiesneša pienākums *ex officio*. Ja atzinuma nepieciešamība konkrētā lietā izriet no tiesību normām, bet tiesnesis (tiesa) likumā noteikto institūciju nav pieaicinājusi, uzskatāms, ka tiesa nav izpildījusi pienākumu vispusīgi noskaidrot lietas apstākļus. Savukārt, ja jautājuma izlemšana par atzinuma nepieciešamību neizriet no tiesību normām, bet ir atkarīga no tiesneša (tiesas) ieskata, ietekme uz lietas apstākļu noskaidrošanu ir noskaidrojama, ņemot vērā katras konkrētās lietas apstākļus.

Tiesa atzinumu var pieprasīt arī lietas iztiesāšanas laikā, ja konstatē, ka vispusīgākai un objektīvākai lietas iztiesāšanai ir nepieciešams to saņemt. Atzinumu var pieprasīt arī apelācijas un kasācijas instancē.[539]

Komentējamā pantā ietvertais atzinums nav eksperta atzinums 181 .panta izpratnē.[540]

15] Lēmumu pieaicinat attiecīgo institūciju (iestādi) sniegt atzinumu var noformēt atsevišķa procesuāla dokumenta veidā, ierakstīt tiesa sēdes protokolā vai noformēti rezolūcijas veidā. Tajā jānorāda problēmjau-tājums, par kuru tiesa vēlas saņemt atzinumu, kā arī jānorāda atzinuma sniegšanas termiņš. Lēmums par institūcijas (iestādes) pieaicināšanu nav pārsūdzams. Ja lēmums noformēts rezolūcijas veidā vai ierakstīts tiesas sedes protokola, tad tiesa šo

lēmumu attiecīgajai institūcijai (iestādei) paziņo ar vēstuli.

16] Lai gan komentējamais pants ir ietverts nodaļa "Administratīva procesa dalībnieki iestādē un tiesā", no 24.panta izriet, ka institūcija kura dod atzinumu administratīvajā procesā saskaņā ar likumu, vai iestāde, kuru tiesa uzaicina sniegt atzinumu, nav procesa dalībnieces.

II. Institūcija, kura administratīvajā procesā dod atzinumu saskaņā ar likumu

[7| No komentejama panta pirmās daļas izriet, ka institūcijas, kuras administratīvajā procesā dod atzinumu saskaņā ar likumu, ir noteiktas citu likumu tiesību normās. Šādas institūcijas ir noteiktas, piemēram. Imigrācijas likumā[70'], likumā "Par sapulcēm, gājieniem un piketiem" Konkurences likumā [541].

Imigrācijas likuma 65.[2]panta ceturtā daļa noteic, ka tiesa lietas pai iekšlietu ministra lēmumu par ārzemnieka iekļaušanu to personu saraksta kurām ieceļošana Latvijas Republikā aizliegta, izskatīšanā var pieaicināt Ģenerālprokuratūru, lai tā atbilstoši kompetencei sniegtu atzinumu Likuma "Par sapulcēm, gājieniem un piketiem" 15.panta ceturtā daļa noteic, ka, izskatot pieteikumu par sapulces, gājiena vai piketa rīkošanu pašvaldība ņem vērā policijas un citu kompetentu valsts institūciju at/i numu par šā panta otrajā daļā minētajiem apdraudējumiem. Konkurence, likuma 6.panta trešās daļas 3.punkts noteic, ka Konkurences padome valsts vai pašvaldības uzņēmumu privatizācijas gadījumos, ja nepieciešams, sniedz attiecīgajai institūcijai rakstveida priekšlikumus vai atzinu mus par konkurences aizsardzības, saglabāšanas vai attīstības principu ievērošanu.

Kā redzams no piemērā minētajām tiesību normām, likumā var bīii noteikts, ka šādas institūcijas atzinums lietas izskatīšanā ir obligāts (piemēram, izskatot pieteikumu par sapulces, gājiena vai piketa rīkošanu) vai arī iestāde vai tiesa atzinumu var pieprasīt pēc sava ieskata (piemēram, lietās par iekšlietu ministra lēmumu par ārzemnieka iekļaušanu to personu sarakstā, kurām ieceļošana Latvijas Republikā aizliegta).

18] Lai sasniegtu mērķi - vispusīgu un objektīvu lietas apstakļu noskaidrošanu - institūcijai, kura administratīvajā procesā dod atzinumu saskaņā ar likumu, komentējamā panta otrajā daļā ir noteiktas atsevišķas procesuālās tiesības, kuras ir noteiktas administratīvā procesa dalībniekiem, proti, tiesības iepazīties ar lietas materiāliem, piedalīties pierādījumu pārbaudīšanā, iesniegt lūgumus.

Institūcija, kura dod atzinumu administratīvajā procesā saskaņā ar likumu, var iepazīties ar lietas materiāliem iestādē vai tiesā gan uz

vietas, gan lūgt nosūtīt tai lietas materiālu kopijas. Katrā konkrētā gadījumā būtu jānovērtē, kā efektīvāk un ar mazāku resursu patēriņu to iespējams nodrošināt.

Tiesības piedalīties pierādījumu pārbaudīšanā nozīmē, ka institūcijas pārstāvis var uzdod procesa dalībniekiem jautājumus gan rakstveidā, gan piedaloties mutvārdu procesā.

Lai gan komentējamā norma *expressis verbis* nenoteic, kādus lūgumus institūcija, kura dod atzinumu administratīvajā procesā saskaņā ar likumu, var pieteikt, taču no šā regulējuma jēgas izriet, ka tie var attiekties tikai uz pierādījumu izprasīšanu, papildu informācijas iegūšanu vai lietas izskatīšanas atlikšanu, ja institūcijai nav bijis pietiekami laika apstākļu noskaidrošanai, kas nepieciešami atzinuma sagatavošanai.

[9| APL nav noteikts, ka institūcijas atzinums ir pierādīšanas līdzeklis. Salīdzinājumam: Civilprocesa likuma 126.pants noteic, ka pieaicinātās institūcijas atzinumu tiesa novērtē kā pierādījumu. Turklāt tiesas nepie-vienošanās atzinumam motivējama lietā pieņemtajā nolēmumā. Tomēr, tā kā komentējamā panta atzinums var ietvert gan ziņas par faktiem, gan viedokli par tiesību normu piemērošanu, atzinums ir atzīstams par pierādīšanas līdzekli tiktāl, ciktāl tas atbilst pierādīšanas līdzekļa pazīmēm, proti, satur ziņas par faktiem (sk. 161. un 167.p.). Tādējādi atzinumā ietvertās ziņas par faktiem var tikt izmantotas kā pierādījums.

110**]** Ja lietu izskata mutvārdu procesa, tad tiesa uz tiesas sēdi izsauc ari institūciju, kura dod atzinumu administratīvajā procesā saskaņā ar likumu. Atbilstoši 239.pantam, ja lieta tiek izskatīta mutvārdu procesā, tiesa šīs institūcijas atzinumu noklausās pēc pierādījumu pārbaudes Tiesnesis un administratīvā procesa dalībnieki var uzdot šīs institūcijas pārstāvim jautājumus sakarā ar atzinumu.

Ja lieta tiek izskatīta rakstveida procesā, procesa dalībniekiem ir jādod iespēja iepazīties ar attiecīgo atzinumu un izteikt par to savu viedokli.

III. Iestāde, kuru tiesa uzaicina sniegt atzinumu

111] Ar komentejamā panta trešo daļu tiesai ir dotas plašakas iespējas papildu informācijas noskaidrošanā, saņemot iestādes atzinumu, kas ii kompetenta to sniegt, un kurš tiesai varētu būt noderīgs lietas iztiesāšana. Šādām iestādes atzinuma tiesībām atšķirībā no komentējamā panta pirmajā daļā noteiktās institūcijas nav jābūt speciāli paredzētām likumā. Tādējādi, konstatējot, ka lietas vispusīgai izskatīšanai nepieciešams saņemt ziņas par apstākļiem, kuras var sniegt cita (tas ir, konkrētajā lielā neiesaistīta) iestāde, tiesa uzaicina šādu iestādi sniegt atzinumu. Tādējādi ar šādu tiesību institūtu tiek sekmēta lietas apstākļu vispusīgāka noskaidrošana un lietas pareiza izskatīšana.

Piemēram, lietā, kurā bija pārsūdzēts Iekšlietu ministrijas lēmums par atteikumu piešķirt bērna piedzimšanas pabalstu specializētā civildienesta ierēdņiem, tiesa pieaicināja Valsts civildienesta pārvaldi atzinuma snieg šanai. Lietā, kurā persona vērsās tiesā pret pašvaldību par zemes nodošanu privatizācijai, tiesa atzinuma sniegšanai pieaicināja Valsts zemes dienestu, lai tas sniegtu atzinumu par strīdus zemes vienības attēlojumu kadastra kartē. Tāpat Valsts zemes dienestu kā institūciju atzinuma sniegšanai tiesa bija pieaicinājusi citā lietā, lai tas sniegtu atzinumu, uz kāda pamata strīdus servi tūta ceļš ir ticis iezīmēts zemes robežu plānā. Kādā citā lietā persona bija vērsusies tiesā par Valsts ieņēmumu dienesta lēmuma atcelšanu, ar kuru personai bija uzlikts pienākums izņemt no Eiropas Savienības tirgus liekos cukura krājumus. Šajā lietā atzinuma sniegšanai tika pieaicināta Zemkopības ministrija, kura tiesai sniedza atzinumu par konkrētā cukura krājumu apjomiem.

|121 Procesa dalībnieks var ierosināt uzaicinat attiecīgo iestādi sniegi atzinumu, taču tā ir tikai tiesas prerogatīva izvērtēt, vai attiecīgās iestādes pieaicināšana konkrētā lietā ir nepieciešama.

Piemēram, kādā ar vides tiesībām saistītā lietā pieteicēja izteica lūgumu pieaicināt procesā novada domes priekšsēdētāju atzinuma sniegšanai, kā tas bija darīts ari Administratīvajā rajona tiesā. Senāts norādīja, ka vides

lietās vispār pašvaldība varētu būt labs atbalsts tiesai vietējo apstākļu noskaidrošanā, jo īpaši, ja ietekmes uz vidi novērtējums ir valsts nozīmes projektam un rodas nepieciešamība valsts interesēm iepretim apsvērt vietējo situāciju. Taču, tā kā pašvaldībai bija iespēja piedalīties tiesas procesā pirmās instances tiesā, kā arī to, ka kasācijas instances tiesas uzdevums ir pārbaudīt, vai apgabaltiesa ir pareizi interpretējusi un piemērojusi tiesību normas, Senāts neuzskatīja par nepieciešamu pieaicināt pašvaldību atzinuma sniegšanai. 04

113] Iestādei, kuru tiesa uzaicinājusi sniegt atzinumu, ir pienākums šādu atzinumu sniegt. Ja iestāde, kura ir uzaicināta sniegt atzinumu, konstatē, ka atzinuma sniegšana nav tās kompetencē, tai nekavējoties šis apstāklis ir jāpaziņo tiesai, kā arī jānorāda, kura iestāde varētu būt kompetenta sniegt attiecīgo atzinumu.

|14] Iestādes pieaicināšana sniegt atzinumu nepārkāpj APL nostiprinātos pamatmērķus, tostarp pakļaut neatkarīgas, objektīvas un kompetentas tiesu varas kontrolei izpildvaras darbības un tiesiskās paļāvības principu. Iestādes pieaicināšana lietā atzinuma sniegšanai neietekmē tiesas neatkarību vai objektivitāti. Šāda atzinuma mērķis ir nodrošināt tiesu ar papildu paskaidrojumiem par atsevišķā valsts pārvaldes jomā specifiskiem jautājumiem, tiesību normu priekšvēstures vai rašanās vēstures apstākļiem u.tml.[542]

[15] Tiesa atzinuma sniegšanai var pieaicinat ari iestādi, kura

izdevusi sākotnējo administratīvo aktu vai aiī pieņēmusi citu privātpersonai adresētu lēmumu, vai pārraugošo iestādi (piemēram, Senāts nodokļu lietās ir pieaicinājis Finanšu ministriju[543]). Apstāklis, ka atbildētājas pusē pieaicinātā iestāde ir padotības attiecībās ar iestādi, kura tiek pieaicināta lietā sniegt atzinumu, vai aiī tas apstāklis, ka atzinumu sniedzošā iestāde ir pieņēmusi privātpersonai adresētu lēmumu, pats par sevi neietekmē atzinuma pieļaujamību.

1161 Tiesa var uzaicina! iestādi sniegt atzinumu mutvārdos tiesas sēde vai arī lūgt iesniegt atzinumu rakstveidā. Ja atzinuma sniegšana ir saistu;» ar sarežģītiem faktiskajiem un/vai tiesiskajiem apstākļiem, tiesa pirms atzinuma prasīšanas var iepazīstināt procesa dalībniekus ar uzdotajiem jautājumiem un aicināt izteikt par tiem viedokli.

Ja lietu izskata mutvārdu procesā, tad tiesa atzinumu sniegušās iestādes pārstāvi var izsaukt uz tiesas sēdi papildu paskaidrojuma sniegšanai l iesa iestādes atzinumu noklausās pēc pierādījumu pārbaudes. Tiesa un procesa dalībnieki iestādes pārstāvim var uzdot jautājumus.

Salīdzinājumā ar komentējamā panta pirmajā daļā minēto institūciju iestādei, kas pieaicināta sniegt atzinumu pēc tiesas iniciatīvas, APL nav noteiktas procesuālās tiesības, taču, ja tas nepieciešams atzinum;* sniegšanai, iestādei jādod iespēja iepazīties ar lielas materiāliem.

Iestādes sniegtais atzinums ir šīs iestādes viedoklis par tiesas uzdotajiem jautājumiem, un tiesai tas nav saistošs. Taču, ja tiesa piekrīt iestādes atzinumā paustajam viedoklim, tiesa to var izmantot savu argumentu pastiprināšanā.

31 .pants. Pieteicējs

(1) Pieteicējs ir privātpersona, kura griežas tiesā, lai tā veiktu kontroli pār iestādes izdota administratīvā akta vai iestādes faktiskās rīcības tiesiskumu vai lietderības apsvērumiem rīcības brīvības ietvaros, lai izlemtu par publisko tiesību līguma spēkā esamību vai izpildi vai aiī konstatētu privātpersonas publiski tiesiskos pienākumus vai tiesības. Par pieteicēju uzskatāma arī privātpersona, kuras tiesību vai tiesisko interešu aizstāvēšanai lieta ierosināta pēc šā likuma 29.pantā minētā tiesību subjekta pieteikuma.

(2) Pieteikumu, izņemot likumā noteiktos gadījumus, var iesniegt privātpersona, kuras tiesības vai tiesiskās intereses ir aizskartas vai var tikt aizskartas.

(3) Publisko tiesību juridiskā persona var būt pieteicējs:

1) lietās par publisko tiesību līgumiem;

2) gadījumos, kad publisko tiesību subjekts var būt administratīvā akta adresāts vai to var skart faktiskā rīcība;

3) citos ārējā normatīvajā aktā noteiktajos gadījumos.

(2004.gada 15.janvāra likuma redakcijā ar grozījumiem, kas izdarīti

ar 2006.gada

26. oktobra likumu)

Saturs

I. Vispārīgas piezīmes

II. Privātpersonas pieteikuma objektīvais pamats

III. Privātpersonas pieteikuma subjektīvais pamats

1. Privātpersonas vispārējā procesuālā spēja vērsties administratīvajā tiesā

a. Privātpersonas subjektīvās publiskās tiesības

b. Privātpersonas "tiesiskās intereses" un to saistība ar subjektīvajām publiskajām tiesībām

c. Privātpersonas subjektīvo publisko tiesību aizskārums

d. Cēloņsakarība starp valsts rīcību un privātpersonas subjektīvo publisko tiesību aizskārumu

2. Izņēmumi no privātpersonas vispārējās procesuālās spējas vērsties administratīvajā tiesā

IV. Publisko tiesību juridiskās personas pieteikuma subjektīvais pamats

I. Vispārīgās piezīmes

11] Literatūra: *Jānis Rozenbergs*, *Kalvis Torgāns.* Civilprocesu likuma 1. un 127.panta komentāri. Grām.: Civilprocesa likuma komentāri. I daļa (1.-28.nodaļa). Sagatavojis autoru kolektīvs. Prof. K.Torgānn zinātniskajā redakcijā. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2011, 17-19.lpp., 317.-229.lpp.; *Inga Bērtaite.* Administratīvo tiesu prakse par pieteikuma pieļaujamību sabiedrības interesēs. Grām.: Inovāciju juridiskais nodrošinājums: Latvijas Universitātes 70.konferences rakstu krājums. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2012, 231.-242.lpp.; *Kristīne Aperānc\ Inga Bērtaite.* Personas tiesiskā spēja vērsties administratīvajā tiesā. Grām.: Administratīvais process tiesā. Autoru kolektīvs. Dr.jur. J.Briedes vispārīgā zinātniskā redakcijā. - Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2008, 185. 250.lpp.; Pieteikuma nepieņemšana vai tiesvedības izbeigšana lietā sakarā ar to, ka pieteikumu iesniegusi persona, kurai nav šādu tiesību: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments un Judikatūras nodaļas tiesu prakses vispārinājums, 2006. Pieejams: *http://www. at.gov. lv/lv/info/ summary/administrativajas tiesības/, Kristīne * Aperāne* Subjektīvās publiskās tiesības. Grām.: Administratīvais process: likums, prakse, komentāri. Rakstu krājums. - Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2005, 51.-65.lpp.; *Francs Jozefs Paine.* Vācijas vispārīgās ādmini stratīvās tiesības. Vācijas Administratīvā procesa likums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002, 74.-80.lpp.; *Kārlis Dišlers.* Dažas piezīmes pai lietas dalībniekiem administratīvajā procesā // Tieslietu Ministrijas Vēstnesis, 1940, Nr.2, 277—285.lpp.; *Kārlis Dišlers.* Latvijas administratīvā procesa ievadjautājumi // Tieslietu Ministrijas

Vēstnesis. 1936, Nr.l, 35.-50.lpp.; *Kārlis Dišlers.* Subjektīva tiesība, legāla interese un objektīva likumība// Jurists, 1929, Nr.2 (9), 33.-36.sl.; *Kārlis Dišlers.* Publisko subjektivo tiesību problēma // Tieslietu Ministrijas Vēstnesis 1926, Nr.5/6,214.-228.lpp.

|2) Komentējamais pants attiecas tikai uz administratīvo procesu tiesā. Tas paskaidro, kas ir pieteicējs un kuras personas var iegūt šo statusu.

|3| Pants daļēji sahdzinams ar Civilprocesa likuma 1.panta pirmo daļu un 127.panta pirmo daļu.

|4| Ja pieteikums neatbilst komentejama panta pirmās daļas un 184.panta noteikumiem, tas ir pamats atteikumam pieņemt pieteikumu (191 .p. pirmās daļas 1.punkts) vai tiesvedības izbeigšanai (282.p

1.punkts), pamatojoties uz to, ka lieta nav izskatāma administratīvā procesa kārtībā. Savukārt, ja privātpersona neatbilst komentējamā panta otrās daļas noteikumiem, tas ir pamats atteikumam pieņemt pieteikumu (191.p. pirmās daļas 8.punkts) vai tiesvedības izbeigšanai (282.p.

2.punkts), pamatojoties uz to, ka pieteikumu iesniegusi persona, kurai nav tiesību iesniegt pieteikumu. Minētie pamati atteikumam pieņemt pieteikumu un tiesvedības izbeigšanai attiecas arī uz publisko tiesību juridiskās personas pieteikumiem, kuri neatbilst šā panta trešajai daļai. Šajā pantā minētie priekšnoteikumi ir vieni no obligātajiem pieteikuma pieļaujamības priekšnoteikumiem (sk. 191.p. pirmo daļu), kuriem nepastāvot, pieteikumu ir atsakāms pieņemt, savukārt ierosināta tiesvedība ir izbeidzama.[707]

Iepriekš minētais pamats atteikumam pieņemt pieteikumu vai jau ierosinātas tiesvedības izbeigšanai, ja pieteikumu iesniegusi persona, kurai nav tiesību iesniegt pieteikumu, ir arī gadījumā, kad personas subjektīvās publiskās tiesības ir bijušas aprobežotas ar prekluzīvo termiņu un tas ir beidzies. Prekluzīvais jeb materiāltiesiskais termiņš norobežo laikā attiecīgu tiesību pastāvēšanu un ar tā izbeigšanos izbeidzas arī pašas tiesības./<IN Līdz ar to personai vairs nav subjektīvo tiesību, kuras aizstāvēt administratīvajā tiesā.

[51 Senāts ir noradījis, ka komentējamais pants sniedz likuma lietoto pieteicēja jēdziena skaidrojumu, taču kā legāldefinīcija nepiešķir tiesības personai būt par pieteicēju. Tiesības vērsties administratīvajā tiesā, lai tā veiktu kontroli pār iestādes izdota administratīvā akta vai iestādes faktiskās rīcības tiesiskumu vai lietderības apsvērumiem rīcības brīvības ietvaros, lai izlemtu par publisko tiesību līguma spēkā esību vai izpildi vai arī konstatētu privātpersonas publiski tiesiskos pienākumus vai tiesības, izriet no materiālajām publisko tiesību normām. 09

[707] Sal. Senāta 2006.gada 14.novembra lēmuma lietā

Nr.SKA-586/2006 12.punkts. Nav publicēts; Senāta 2006.gada 25.aprīļa lēmuma lietā Nr.SKA-259/2006

7.punkts. Grām.: [.atvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumi un lēmumi 2006. Rīga: Tiesu namu aģentūra,

2007, 650. Ipp.

[708] Sk. Senāta 2010.gada 12.janvāra lēmuma lietā Nr.SKA-141/2010 12.punktu. Pieejams: *http://fwww.tiesas.lv/* Senāta 2009.gada 24.aprīļa lēmuma lietā Nr.SKA-444/2009 6.punktu. Nav publicēts.

1.BērtaiU*

[6i Senāts ir atzinis, ka ir **jānošķir** termins **"pieteicējs"** un **"pieteikuma iesniedzējs",** norādot, ka termins "pieteicējs" ir šaurāks nekā termins "pieteikuma iesniedzējs", proti, pieteikuma iesniedzējs nc vienmēr būs arī pieteicējs. No komentējamā panta pirmās un otrās daļas izriet, ka pieteicējs ir privātpersona, kura vēršas tiesā, lai aizstāvētu savas aizskartās tiesības vai tiesiskās intereses. Savukārt pieteikuma iesniedzējs var būt vai nu pats pieteicējs, vai arī kāda cita persona, kura tīkojas pietci cēja interesēs. Piemēram, atbilstoši 39.panta pirmajai daļai pieteikumu var iesniegt pieteicēja pārstāvis. Savukārt atbilstoši 29.panta pirmajai daļai noteiktos gadījumos pieteikumu var iesniegt an publisko tiesību subjekts vai privāto tiesību juridiskā persona, lai aizstāvētu privātpersonas tiesības un tiesiskās intereses.[544]

|7| Persona **pieteicēja procesuālo statusu** iegūst ar *pieteikuma iesniegšanas brīdi.1]]* Jau ar pieteikuma iesniegšanu pieteicējs rada procesuālu tiesisku attiecību piešķir savam gribas izteikumam prasīt no iestādes tiesību normās noteikto subjektīvo tiesību vai tiesisko interešu aizsardzību tiesiskas sekas. Līdz ar pieteikuma iesniegšanu pamala tiesiskā attiecība tiek nodota izšķiršanai tiesā. Pieteikuma iesniegšanas brīdim ir būtiska nozīme tālāko procesuālo lēmumu pieņemšanā par pieteikuma pieļaujamību, piemēram, pārbaudot, vai ievērots pieteikuma iesniegšanas termiņš, vai pieteicējam vēl ir subjektīvās tiesības. Tāpai pieteikuma iesniegšanas brīdis nosaka administratīvā akta darbības apturēšanas brīdi. Tātad tiesvedība sākas ar pieteikuma iesniegšanas brīdi. Aiī nepieļaujami, bet formāli pareizi noformēti pieteikumi uzsāk tiesvedību, t.i., rada procesuālu tiesisko attiecību - tiesvedības attiecību Jēdziens "tiesvedība" aptver tiesas procesa kārtību no pieteikuma saņem šanas tiesā līdz tiesas galīgā nolēmuma pieņemšanai.[545]

[81 Komentējamā panta **mērķis** ir noteikt pieteikuma būtības obligātos priekšnoteikumus jeb pieteikuma objektīvo un subjektīvo pamatu. Paula pirmā daļa nosaka privātpersonas (sk. I.p. astoto daļu) pieteikuma

objektīvo pamatu, panta otrā daļa privātpersonas pieteikuma subjektīvo pamatu, savukārt panta trešā daļa - publisko tiesību subjekta (sk. l.p. devīto daļu) pieteikuma objektīvo un subjektīvo pamatu. Parasti pieteicējs ir privātpersona, proti, fiziskā persona vai privāto tiesību juridiskā persona vai šādu personu apvienība. Izņēmuma gadījumos pieteicējs var būt arī publisko tiesību juridiskā persona (vairāk sk. šo komentāru IV nodaļu).

Ja pieteikums nesatur objektīvo vai subjektīvo pamatu, persona nevar būt pieteicēja administratīvajā procesā tiesā.

II. Privātpersonas pieteikuma objektīvais pamats

|9| **Pieteikuma objektīvais pamats** norāda uz administratīvās tiesas kompetenci, tādčļ ir cieši saistīts ar administratīvā procesa tiesā būtību (103.p.) un pieteikuma priekšmetu (sk. 184.p.).

III. Privātpersonas pieteikuma subjektīvais pamats

1. Privātpersonas vispārējā procesuālā spēja vērsties administratīvajā tiesā

[10| No komentējama panta otras daļas izriet vispārējs princips, atbilstoši kuram privātpersona var vērsties administratīvajā tiesā, ja *ir vai var tikt aizskartas tas tiesības vai tiesiskās intereses* (personas vispārējais administratīvi procesuālais *ločus standi* jeb personas vispārējā *procesuālā* spēja vērsties administratīvajā tiesā). Vienlaikus šī norma paredz *izņēmumu*, no kura izriet, ka privātpersona var vērsties administratīvajā tiesā, *nepastāvot* tās tiesību vai tiesisko interešu aizskārumam, *citos normatīvajos aktos minētajos gadījumos*[1] [u] (par šo izņēmumu vairāk sk. šo komentāru 28.iedaļu). Citiem vārdiem sakot, lai persona varētu vērsties administratīvajā tiesā ar pieteikumu, jābūt aizskaitām personas tiesībām vai tiesiskajām interesēm vai arī likumā jābūt īpaši paredzētam gadījumam, kad tiesā var vērsties, lai aizsargātu citu personu vai sabiedrības intereses.[714]

[m] Senāta 2006.gada 21.februāra lēmuma lietā Nr.SKA-144/2006 6.punkts. Grām.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumi un lēmumi 2006. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2007, 643.-644.lpp.

Panta otrās daļas būtība ir tajā, ka administratīvā procesa tiesā mērķis ir dot iespēju personai prasīt *savu* tiesību aizsardzību tiesā. Latvijā administratīvā procesa regulējums, izņemot atsevišķus likumā paredzētus izņēmumus (piemēram, vides aizsardzības jomā), neparedz

personai iespēju ar pieteikumu savā vārdā tiesā vērsties, lai aizsargātu kādas citas personas tiesības vai tiesiskās intereses, vai arī sabiedrības vispārējas tiesības vai intereses. Persona nevar prasīt atcelt administratīvo aktu u/ tā pamata, ka administratīvais akts aizskar kādas citas personas tiesības vai tiesiskās intereses.[715]

1111 No panta otras daļas izriet, ka, lai konstatētu privātpersonas **vispārējo administratīvi procesuālo** *ločus standi*, katrā konkrētajā gadījumā nepieciešams pārliecināties par šādiem priekšnoteikumiem:

1) privātpersonas tiesību vai tiesisko interešu esību;

2) privātpersonas tiesību vai tiesisko interešu esošu vai iespējamu aizskārumu, kas radīts ar konkrētu administratīvo aktu, iestādes faktisko rīcību vai publisko tiesību līgumu;

3) cēloņsakarību starp valsts rīcību (darbību vai bezdarbību) un konkrētās privātpersonas tiesību vai tiesisko interešu esošu vai iespējamu aizskārumu.[716]

a. Privātpersonas subjektīvās publiskās tiesības

(12] Subjektīvās publiskās tiesības ir no objektīvajām tiesībām (materiālo tiesību normām) personai izrietošas tiesības prasīt no valsis kādu darbību vai arī atturēšanos no tās. Privātpersonas subjektīvo puh lisko tiesību priekšnoteikums ir objektīvo publisko tiesību esība. [1]

[15] Senata 2011.gada 24.februāra sprieduma lietā Nr.SKA-37/2011 8.punkts Pieejams: *http://www. tiesas. lv/*

Sal. Senāta 2009.gada 12.novembra lēmuma lietā Nr.SKA-686/2009 7.punkis Nav publicēts; Senāta 2005.gada 17.maija lēmuma lietā Nr.SKA-236/200'[1] 12.punkts. Grām.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumi un lēmumi 2005. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2006, 904. Ipp.

[17] Sk. Senāta 2006.gada 27.oktobra lēmuma lietā Nr.SKA-490/2006 6.punklu Grām.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lielu departamenta spriedumi un lēmumi 2006. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 200 684.-685.Ipp.; Senāta 2005.gada 15.marta lēmuma lietā Nr.SKA-148/200'

Citiem vārdiem sakot, subjektīvas publiskas tiesības vai tiesiskas intereses personai piešķir publisko tiesību norma.

[13| Parasti nav grūti konstatēt privātpersonās subjektīvas publiskas tiesības, kas *expressis verbis* norādītas *ārējos normatīvajos aktos.* Lielākoties tajos ir minēts, ka personai *"ir tiesības*", tā [M]/r *tiesīga*" vai arī *"var*" lūgt savā labā no valsts konkrētu darbību vai arī atturēšanos no tās. Problēmas parasti nerada arī gadījumi, kad nav izmantoti minētie formulējumi, bet tiesību normā paredzēts valsts pienākums, kas acīmredzami noteikts kādas privātpersonu grupas

labā.

Piemēram, Patvēruma likuma[546] 36.panta pirmā daļa paredz, ka bēglim

izsniedz pastāvīgās uzturēšanās atļauju.

[14] Ja tiesību normas formulējums nav adresets privātpersonai, bet gan regulē vispārīgus pienākumus vai standartus, tiesību norma paredz personas *ločus standi*, ja tā nav domāta, lai kalpotu vienīgi sabiedrības interesēm, bet ir radīta arī ar mērķi aizsargāt konkrētu privātpersonu tiesības.[547] Tātad, ja objektīvās tiesības skaidri nenorāda uz privātpersonas subjektīvajām publiskajām tiesībām, tās var konstatēt, apstiprinoši atbildot uz šādiem diviem jautājumiem: pirmkārt, vai pārvaldei ir likumā noteikts tiesisks pienākums un, otrkārt, vai pārvaldes tiesiskais pienākums aizstāv arī atsevišķu indivīdu intereses.[548] Citiem vārdiem sakot, tiesību normai, lai to atzītu par personas subjektīvās publiskās tiesības aizsargājošu, ir jābūt tādai, kas līdztekus publiskajām interesēm aizsargā arī kāda noteikta personu loka subjektīvās tiesības.[71] Ne jebkuram tiesību normā noteiktam valsts pārvaldes objektīvam pienākumam atbilst privātpersonas subjektīvās publiskās tiesības prasīt šā pienākuma izpildi. Publisko tiesību normas galvenokārt ir vērstas uz sabiedrības kopējo interešu aizsardzību, un vienīgi atsevišķos gadījumos tās vienlaikus aizsargā arī atsevišķas privātpersonu subjektīvās tiesības.[549]

Pēc sava rakstura privātpersonas subjektīvās publiskās tiesības var izpausties gan kā tiesības prasīt no valsts pārvaldes noteiktu darbību veikšanu, gan neiejaukšanos privātpersonas tiesībās.[550]

Ar privātpersonas neapmierinātību vien nepietiek, lai viņu atzītu par tādu, kurai piemīt subjektīvās publiskās tiesības.[7"][551]

Ja tiesību normas interpretācijas rezultātā rodas pamatotas šaubas par to, vai privātpersonai piemīt subjektīvās publiskās tiesības, jāpieņem, ka objektīvās tiesības piešķir subjektīvās publiskās tiesības un *šaubu gadījumā pieteikums pieņemams.*[1"] Pieteikums nav pieļaujams tikai gadījumā, ja konstatējams, ka privātpersonai acīmredzami nav un nevar būt subjektīvās publiskās tiesības.[552] Arī administratīvās tiesas ir atzinušas, ka, pastavot šaubām par konkrētas privātpersonās tiesībām vērsties tiesā, tās jātulko par labu šai personai.[553]

[15] Tāpat privātpersonai nav subjektīvo publisko tiesību uz noteiktu valsts rīcību, ja valsts pārvaldei tiesību normās piešķirta *rīcības brīvība*. Iestādes rīcības brīvības gadījumā privātpersonai ir tikai tiesības prasīt valsts pārvaldei piešķirtās rīcības brīvības tiesisku izmantošanu, izvērtējot visus lietderības apsvērumus. Rīcības brīvības pārkāpums (prettiesiskums) izpaužas rīcības brīvības *robežu pārsniegšanā*, *rīcības brīvības neizmantošanā* vai *tās kļūdainā izmantošanā*.[72K]

(16) Satversmes *pamattiesību daļā ietvertās tiesību normas*

konkretizējoša likuma neesības gadījumā piemērojamas tieši un nepastarpināti.[554] Taču subjektīvās publiskās tiesības pirmām kārtām jāmēģina pamatot ar zemāka juridiskā spēka normatīvā akta normu.[555]

[171 Izņēmuma gadījumos, ja valsts *būtiski* vai *neiedomājami* ierobežo privātpersonas tiesības, privātpersonas subjektīvās publiskās tiesības var nepastarpināti izrietēt arī no *vispārējiem tiesību principiem.*[131]

]. Bertai Ir

Piemēram, Senāts ir atzinis, ka, kaut arī ārējie normatīvie akti to neparedzēja, pamatojoties uz tiesiskās paļāvības principu, gala pārbaudījumu', sekmīgi nokārtojušam studentam bija tiesības uz universitātes diploma saņemšanu viņam iepriekš paziņotajā terminā.[556]

|181 Parbaudot, vai privātpersonai piemīt subjektīvās publiskas tiesības, ir nepieciešams konstatēt arī *konkrētu publiski tiesisko attiecību* starp valsti un konkrēto privātpersonu pastavešanu (2.p.). “ Privātpci sonas subjektīvo publisko tiesību kontekstā konkrētas publiski tiesiskas attiecības starp valsti un privātpersonu nozīmē, ka subjektīvās publiskās tiesības piemīt tieši un konkrēti pieteicējam, nevis kādai citai privātpersonai vai sabiedrībai kopumā.7 ’4

b. Privātpersonas "tiesiskās intereses" un to saistība ar subjektīvajām publiskajām tiesībām

|19] Komentējamā panta otrajā daļā kā *patstāvīgs* privātpersonas *ločus standi* priekšnoteikums norādītas gan tiesības, gan **tiesiskās intereses.**

Līdzšinējā administratīvo tiesu prakse attiecībā uz jēdzienu "tiesības" ”tiesiskās intereses” un "subjektīvās publiskās tiesības” savstarpējo saistību nav pietiekami skaidra. Panta otrajā daļā minētās tiesības un tiesiskās intereses administratīvās tiesas gan apvieno jēdziena "subjektīvās publiskās tiesības", gan jēdzienu "tiesiskās intereses" lieto līdztekus jēdzienam "subjektīvās publiskās tiesības".

Vienā no nedaudzajiem nolēmumiem, kurā ir analizēta tiesību un tiesisko interešu būtība, kā arī to savstarpējā saistība, Senāts ir norādījis

I. Bērtaite

ka 28.panta pirmajā daļā ar jēdzienu "tiesības" apzīmētas subjektīvās tiesības, kuras piemīt trešajai personai. Savukārt pie "tiesiskās intereses" pieder visas tās trešās personas intereses, kuras ar publisko vai privāto tiesību normu, tātad Latvijas Republikas Satversmi, likumiem, Ministru kabineta noteikumiem un pašvaldību saistošajiem noteikumiem, bet ne ar administratīvo aktu, kļūst par individuālajām (paša) interesēm.[557] Kaut gan Senāts minēto ir secinājis saistībā ar trešo personu, šie secinājumi ir attiecināmi arī uz pieteicēju.

120] Pastav ari viedoklis[558], ka, ta ka ar subjektīvajam

publiskajam tiesībām saprot no objektīvajām tiesībām personai izrietošas tiesības prasīt no valsts kādu darbību vai arī atturēšanos no tās un citādākā veidā valsts pienākums izpausties nevar, jēdziens *"subjektīvās publiskās tiesības" sevī iekļauj gan panta otrajā daļā minētās tiesības, gan tiesiskās intereses.*

1211 No Senata nolēmumiem attiecība uz tiesisko interešu butību izriet, ka, lai kādu interesi atzītu par tiesisku interesi komentējamā panta otrās daļas izpratnē, izšķirošs nav konkrētās intereses raksturs, bet gan tas, vai šī interese ir tiesiski aizsargāta, proti, vai konkrētās intereses aizsardzība izriet no tiesību normas.

Senāts ir atzinis, ka, piemēram, tīri saimnieciskas, finansiālas, abstraktas vai sociālas intereses, kuras nav pamatotas ar tiesību normu, nav *tiesiskas* intereses.[7'] Tiesiska interese ir ar tiesisko kārtību aizsargāta interese, tā nevar būt pretēja tiesību sistēmai. Attiecīgā interese var būt, piemēram, saimnieciska, personiska, kulturāla vai ideāla, ja vien pieteicējam tā piemīt pietiekošā mērā un ja to tiesību sistēma aizsargā. Tomēr tā nav jebkura interese, tai jābūt tik intensīvai, ka tās aizsardzība tiesas

ceļa ir pamatota. Ja pieteicējs attiecīgās tiesības var aizstāvēt bez šāda pieteikuma, tiesa var noraidīt šāda satura tiesību aizsardzības interesi. ~ Turklāt tiesiskās intereses ir individuālas personas intereses, tādēļ persona, kura aizstāv vispārējās intereses bez to attiecināšanas uz sevi, nevar būt pieteicēja lietā.[739]

Senāts ir atzinis, ka, piemēram, interese par taktisko apstākļu noteiktu novērtējumu administratīvās tiesas spriedumā, kas sniegtu priekšrocības civilprocesā, nav tiesiska interese, jo faktu novērtējumam administratīvās tiesas spriedumā nav prejudiciālas nozīmes civillietās. Minētā interese nevar būt pamats personas atzīšanai par pieteicēju (arī ne par trešo personu).[740]

Savukārt saimnieciskas, taču tiesiski neaizsargātas intereses Senāts ir atzinis lietā par Konkurences padomes uzliktu naudas sodu juridiskajai personai, kurā kā trešā persona vēlējās iestāties pieteicēja kreditors. Senāts secinājis, ka kreditora interese izskatāmajā lietā ir tīri saimnieciska, kas balstīta uz bažām par debitora spēju izpildīt savas finansiālās saistības, taču šādas bažas piemīt jebkuram kreditoram saimnieciskajā apgrozībā. Tādēļ ar tām nepietiek, lai atzītu, ka Konkurences padomes lēmuma tiesiskuma pārbaude tieši ietekmētu pieteicējas darbību un spēju pildīt ar komercķīlu nodrošināto prasījumu noteiktā veidā un termiņā. [41]

Vairākos nolēmumos līdzīgi kā attiecībā uz personas subjektīvajām publiskajām tiesībām Senāts ir norādījis, ka personas tiesiskās intereses ir aizsargājamas, ja tiesību norma izdota ar mērķi attiecīgajā tiesiskajā

situācijā aizsargat noteiktas personas individuālās intereses. No minēta

oX Senāta 2006.gada 14.novembra lēmuma lietā Nr.SKA-588/2006 6.punkts. Grām.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumi un lēmumi 2006. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2007. 637.-638.lpp.

739 Sal. Senāta 2010.gada 29.novembra lēmuma lietā Nr.SKA-1020/2010 9.punkts Nav publicēts; Senāta 2009.gada 6.aprīļa lēmuma lietā Nr.SKA-5-5/6-200() 8.punkts. Pieejams: *http:// www.at.gov.lv/*

740 Sk. Senāta 2009.gada 6.aprīļa lēmuma lietā Nr.5-5/6-2009 11.punktu. Pieejams: *http://www. at.gov. I v/*

41 Sk. Senāta 2010.gada 29.novembra lēmuma lietā Nr.SKA-1020/2010 12. un 13.punktu. Nav publicēts.

42 Sk. Senāta 2009.gada 28.augusta lēmuma lietā Nr.SKA-731/2009 9.punktu. Na\ publicēts.

var secināt, ka acīmredzot Senāts ar *tiesībām* šā panta izpratnē saprot subjektīvās tiesības, kas ir konstatējamas vienkārši (vairāk par to sk. šo komentāru 13.iedaļā), savukārt ar *tiesiskajām interesēm* - subjektīvās tiesības, kuras izriet no tiesību normām, kuru formulējums pamatā nav adresēts privātpersonai, bet gan regulē vispārīgus pienākumus vai standartus (vairāk par to sk. šo komentāru 14.iedalā).

|221 Senāts vairakos nolēmumos ir izteicies par konkurentu tiesiskajam interesēm.

Senāts ir atzinis, ka atbilstoši komerctiesību pamatprincipam netiek atzīta aizsardzība pret konkurenci un cita konkurenta darbības pieļaušanu. Pamatojums tam rodams apstāklī, ka ekonomikas pamatlikumi pirmām kārtām ir vērsti uz konkurences attīstīšanu un tādēļ vēlme būt aizsargātam pret nevēlamu konkurenci principā netiek uzskatīta par tiesisku interesi. Tādējādi to nevar aizstāvēt tiesā. Tomēr šim principam ir trīs izņēmumi: 1) attiecīgajā nozarē pastāv tiesību norma, kas izdota ar mērķi aizstāvēt trešo personu (konkurentu) tiesības; 2) attiecīgais iestādes lēmums izdots ar mērķi būtiski ierobežot vai arī tas faktiski būtiski ierobežo konkrēto komersantu salīdzinājumā ar citiem komersantiem, nopietni apdraudot tā konkurētspēju (eksistenci) vai faktiski izslēdzot to no tirgus; 3) pieņemot lēmumu, pārkāpts vienlīdzības princips.743

Ja netiek pierādītas tiešas tiesiskās intereses, pastāv tā sauktā *tiesisko*

v -7 .. 744

interešu neesibas prezumpcija.

c. Privātpersonas subjektīvo publisko tiesību aizskārums

[231 Komentējamā panta otrā daļa dod privātpersonai iespēju ne tikai novērst savu subjektīvo publisko tiesību *esošu aizskārumu*, bet arī pasargāt savas subjektīvās publiskās tiesības no *aizskāruma, kas var rasties nākotnē*. Taču, lai konstatētu personas tiesību vai tiesisko interešu

[743] Senāta 2004.gada 3.augusta sprieduma lietā Nr.SKA-183/2004 8.punkts. Grām.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumi un lēmumi 2004. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005, 709.lpp.

Turpat. Sk. arī Senāta 2005.gada 17.augusta lēmuma lietā Nr.SKA-394/2005

10.punktu. Grām.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumi un lēmumi 2005. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2006, 928.lpp.

aizskārumu, nepietiek ar pieņēmumu, ka minētais aizskārums *būtu varējis rasties.*[145] Iespējai, ka aizskārums radīsies, jābūt ar lielu ticamības pakāpi.

1241 Personas tiesību aizskarums parasti izpaužas ka esošas vai iespējamas izmaiņas personas tiesiskajā stāvoklī.[559] Parasti tas izpaužas kā personas tiesību loka samazināšanās, pienākumu loka palielināšanās vai arī kā atteikums palielināt tiesību loku (atteikums piešķirt kādu tiesību vai labumu).

1251 Panta otraja daļa minētie vārdi "var skart" nenozīme, ka jebkurš, kurš jebkādā veidā jūt, ka viņš ir ieinteresēts konkrētās lietas iznākumā, atzīstams par pieteicēju. Nepieciešams konstatēt iespējamu **tiesisku** aizskārumu.'[560]

Kādā lietā Senāts atzina, ka parasti administratīvi tiesiskajās attiecībās nav pamata izdalīt kā atsevišķu subjektu ar patstāvīgām tiesiskajām interesēm fizisko personu, kas ir administratīvā akta adresāta - juridiskās personas - īpašnieks. īpašnieka tiesiskās intereses administratīvi tiesiskajās attiecībās parasti nav nodalāmas no juridiskās personas interesēm, un īpašnieka intereses tiek aizsargātas ar juridiskās personas iesniegtā pieteikuma starpniecību.

Citā lietā Senāts ir atzinis [561], ka tiesību normas neaizsargā kapitālsa-biedrību amatpersonu un dalībnieku intereses, lai netiktu konstatēta kapitālsabiedrības iespējamā prettiesiskā rīcība, no kuras netiešā veidā var būt atkarīga pašu amatpersonu atbildība. Attiecīgi amatpersonas un dalībnieki nevar pārsūdzēt kapitālsabiedrībām

adresētus administratīvos aktus, kā arī būt par trešajām personām minētajās lietās, ja pieteikumu iesniegusi pati kapitālsabiedrība.

|26] Aizskārumā novērtēšana ir tiesas uzdevums, izvērtējot lietu pec būtības. Tādēļ, izvērtējot personas subjektīvo publisko tiesību aizskārumu pieteikuma pieņemšanas stadijā, par kritēriju izmantojama aizskāruma *pamatota iespējamība*?[49]

d. Cēloņsakarība starp valsts rīcību un privātpersonas subjektīvo publisko tiesību aizskārumu

|27] Līdztekus iepriekš minetajiem privātpersonās vispārējā administratīvi procesuālā *ločus standi* konstatēšanas priekšnoteikumiem (privātpersonas subjektīvo publisko tiesību un to esoša vai iespējama aizskāruma konstatācijai) ir nepieciešams konstatēt arī **tiešu cēloņsakarību** starp valsts rīcību (darbību vai bezdarbību) un privātpersonas subjektīvo publisko tiesību esošu vai iespējamu aizskārumu.[7 0] Tas nozīmē, ka ir nepieciešams konstatēt, ka konkrētas privātpersonas subjektīvo publisko tiesību esošs vai iespējams aizskārums ir *valsts konkrētas rīcības* (kas ir pakļauta izskatīšanai administratīvā procesa kārtībā, sk. 184.p.) *tiešas un nepastarpinātas sekas*.[7 >1]

Piemēram, lēmums, ar kuru tiek aizliegts gājiens, rada tiešas sekas personām, kas vēlējās rīkot gājienu. Savukārt, ja gājiens tiek atļauts, tādu

personu tiesības, kas kādas idejas vārdā neveļas šo gājienu, tieši aizskartas netiek, un tās nevar būt ne pieteicēji, ne trešās personas šādā lietā.[75]“

2. Izņēmumi no privātpersonas vispārējās procesuālās spējas vērsties administratīvajā tiesā

I28| No komentējama panta otras daļas formulējuma, ka pieteikumu, **izņemot likumā noteiktos gadījumus,** var iesniegt privātpersona, kuras tiesības vai tiesiskās intereses ir aizskartas vai var tikt aizskartas, izriet, ka līdztekus vispārējam administratīvi procesuālajam privātpersonas *ločus stemdi* likums pieļauj iespēju privātpersonai vērsties tiesā, ja *nepastāv* tās subjektīvo publisko tiesību aizskārums. Šādām privātpersonas tiesībām vērsties tiesā jābut tieši noteiktām normatīvajā aktā, un tie uzskatāmi par izņēmuma gadījumiem.

Piemēram, Vides aizsardzības likuma9.panta trešā daļa noteic sabiedrības tiesības apstrīdēt un pārsūdzēt valsts iestādes vai pašvaldības administratīvo aktu vai faktisko rīcību, kas neatbilst vides normatīvo aktu prasībām, rada kaitējuma draudus vai kaitējumu videi. Savukārt ar sabiedrību minētā likuma 6.panta izpratnē saprotama

ikviena privātpersona, kā arī personu apvienības, organizācijas un grupas.

Senāts, piemērojot Vides aizsardzības likuma 9.panta trešo daļu, ir atzinis, ka tā, jo īpaši ņemot vērā likuma mērķi nodrošināt vides kvalitātes saglabāšanu un atjaunošanu, kā arī dabas resursu ilgtspējīgu izmantošanu , paredz ikvienas personas (fiziskas vai juridiskas) un šo personu izveidoto apvienību (biedrību, organizāciju, grupu) tiesības vērsties tiesā par vides aizsardzības jautājumiem. Politiskā partija ir viens no personu apvienību veidiem. Tādēļ arī politiskajai partijai ir tiesības vērsties liesā par vides aizsardzības jautājumiem. Vides aizsardzības likuma 9.panta trešā dala ir viens no komentējamā panta otrajā daļā paredzētajiem izņēmumiem, kad pieteikumu tiesā var iesniegt, aizsargājot i nevis savas, bet gan citu personu tiesības vai tiesiskās intereses.

Likumdevējs tādējādi ir akcentējis sabiedrībai svarīgu un sensitīvu jomu, kurā nepieciešama pastiprināta tiesiskā aizsardzība. Ja sabiedrība ir vērsusies pret tādu valsts vai pašvaldības rīcību vai lēmumu, kas apdraud ļ -----

I ~ Sal. Senāta 2009.gada 12.novembra lēmums lietā Nr.SKA-686/2009. N;i\

[1] publicēts.

Pieņemts 2006.gada 2.novembrī (spēkā no 29.11.2006.), publicēts: Latvijas Vēstnesis, 15.11.2006., Nr. 183; Ziņotājs, 2006, Nr.24 (pamatteksts).

vides kvalitāti, nav nepieciešams konstatēt personas tiesību vai tiesisko interešu aizskārumu. Likumdevējs, uzsverot kvalitatīvas dzīves vides nodrošināšanas īpašo nozīmīgumu, atzinis, ka ikviena persona var vērsties tiesā visas sabiedrības interesēs. Personas subjektīvo publisko tiesību aizskārumam šajās lietās nav nozīmes.[562]

IV. Publisko tiesību juridiskās personas pieteikuma subjektīvais pamats

I29| Vēsturiski administratīvais process attīstījies ka publiski tiesiskas attiecības starp privātpersonām un publisko tiesību subjektiem. Tādēļ tiesību doktrīnā atzīts, ka uz publisko tiesību juridiskajām personām pamatā nav attiecināma tiesas aizsardzība administratīvā procesa kārtībā.[563] Šāda pārvaldes iekšējā tiesāšanās kaitē pārvaldes vienotības principam (VPIekL 10.p. ceturtā daļa).[564] Tomēr pastāv daži izņēmuma gadījumi, kad arī publisko tiesību juridiskā persona var būt pieteicēja administratīvajā tiesā.

Arī Senāts ir atzinis, ka atsevišķos gadījumos tiesāšanās starp valsti kā sākotnējo publisko personu un pašvaldību kā atvasinātu

publisko personu var būt attaisnojama. Šāda situācija iespējama, piemēram, pastāvot šo publisko personu interešu atšķirībai, kas var rasties, ja atvasināta publiskā persona pārstāv nošķirtas sabiednbas daļas intereses, kas ir pretrunā ar visas sabiedrības interesēm. Tad pašvaldību varētu pielīdzināt privātpersonai komentējamā panta otrās daļas izpratnē. Tomēr arī tad ne visos šādos gadījumos atzīstamas pašvaldības tiesības iesniegt pieteikumu pret valsti.[7:17]

No panta trešās daļas izriet, ka **publisko tiesību juridiskā persona** var vērsties administratīvajā tiesā:

1) lietās par publisko tiesību līgumiem;

2) ja publisko tiesību juridiskā persona var būt administratīvā akta adresāts vai to var skart faktiskā rīcība - salīdzināmās situācijas gadījums;

3) ja likums tieši apvelta publisko tiesību juridisko personu ar prasījuma tiesībām.[565]

|30] Salidzinama situācijā nozīme, ka publisko tiesību juridiska persona konkrētajā gadījumā pakļauta tādiem pašiem tiesību priekšrakstiem kā privātpersona (27.p. otrā daļa) jeb atrodas privātpersonai *pielīdzināmā* jeb *aizsargājamā*[566]*~9 situācijā*, respektīvi, tiek līdzīgā vai tādā pašā veidā[567] aizskarta kā privātpersona, piemēram, finanšu jomā vai jautājumos, kas skar publisko tiesību subjekta īpašumu.[568]

Administratīvās tiesas ir atzinušas salīdzināmo situāciju, piemēram, gadījumā, kad atbildīgā valsts pārvaldes iestāde nebija sniegusi pašvaldības domei atbilstošu atzinumu par lūgumu izvērtēt domes darbiniecei izsniegtās darbnespējas lapas likumību un pamatotību. Tiesa norādīja, ka šādā situācijā nav strīda starp iekšējās attiecībās esošiem subjektiem un pašvaldība kā jebkurš darba devējs var lūgt izvērtēt iestādes faktiskās rīcības tiesiskumu.[569]

Publisko tiesību juridiskā persona var vērsties tiesā gadījumos, kad no cita publisko tiesību subjekta puses notiek iejaukšanās tās *autonomo funkciju* veikšanā, piemēram, pašvaldības autonomo funkciju ierobežošanas gadījumā.[570] Pašvaldībai turpretim nav subjektīvo tiesību vērsties tiesā jautājumos, kas tai ir uzdoti, izpildot daļu no valsts kornpe-

tences.

Par minēto jautājumu Senāts izteicās lietā, kurā tiešās pārvaldes iestāde, kuras kompetencē ir vides aizsardzības kontrole, bija devusi rīkojumu konkrētai personai, kuras īpašumā ir zeme ar tajā apglabātiem atkritumiem, novērst pieļauto vides normatīvo aktu pārkāpumu. Senāts atzina, ka pašvaldība šā rīkojuma ietvaros nav publiskās funkcijas veicēja, bet atbildīga kā jebkura persona par pārkāpumu atkritumu apsaimniekošanā, pašvaldība ir rīkojuma

adresāte, atrodas salīdzināmā situācijā ar privātpersonu un būtībā būtu varējusi šo rīkojumu pārsūdzēt tiesā kā administratīvo aktu.[571]

(31| Senāts ir atzinis, ka, lai gan to gadījumu uzskaitījums, kad publisko tiesību juridiskā persona var būt par pieteicēju administratīvajā procesā tiesā, likumā atstāts atvērts, tas nenozīmē, ka jebkurā gadījumā, kad gramatiski no kāda ārējā normatīvā akta izriet publisko tiesību juridiskās personas tiesība pārsūdzēt administratīvo aktu, šāda tiesība konkrētai publiskajai personai tiešām piemīt.[572] Šādā gadījumā nepieciešams analizēt konkrētās tiesiskās attiecības pēc būtības, jo publisko tiesību juridiskā persona kā pieteicēja administratīvajā procesā tiesā ir izņēmuma gadījums.

Piemēram, Senāts ir atzinis, ka panta trešās daļas 3.punktu var konkretizēt ar Prokuratūras likuma [573] 19.panta trešo daļu, ciktāl tas nenonāk pretrunā ar administratīvā procesa tiesā pamatprincipu, ka Latvijas Republika nevar tiesāties pati ar sevi un ka administratīvā tiesa var izskatīt no publiskajām tiesībām izrietošus strīdus. Tādējādi arī tiek sasniegta Prokuratūras likuma 19.panta maksimāla iedarbība. Noliedzot prokurora tiesības iesniegt pieteikumu liesā gadījumā, ja protests tiek noraidīts vai neseko atbilde, protestam kā tiesību instrumentam zūd būtiska ietekme (nav tiesisko seku).

Senāta ieskatā, prokurora pieteikums administratīvajā tiesā par pašvaldības izdota administratīvā akta atcelšanu ir veids, kādā panākt administratīvā akta pārbaudi tiesā, ja gan tās izdevēja - pašvaldība, gan arī adresāts ir apmierināts ar aktu, taču valstij pastāv pamatotas šaubas par šāda akta tiesiskumu. Turklāt APL ir atstāta iespēja tiesai skatīt arī tādus pieteikumus, kuri nodoti administratīvās tiesas kompetencē ar citiem likumiem.[574]

[32| Publisko iepirkumu jomā par pieteicēju nav atzīstams pasūtītājs, jo starp pasūtītāju un Iepirkumu uzraudzības biroju funkcionāli veidojas padotības attiecības. Tādēļ Senāts ir atzinis, ka administratīvajā procesā tiesā pasūtītājs būtu pieaicināms kā otra (zemāka) iestāde atbildētāja pusē, jo pasūtītājs ir tas, kas izdod administratīvos aktus, bet Iepirkumu uzraudzTbas birojs ir augstāka iestāde, kas pārbauda to tiesiskumu.[575]

32.pants. Procesuālā līdzdalība tiesā

(1) Pieteikumu tiesā var iesniegt vairāki pieteicēji (līdzpieteicēji).

(2) Katrs līdzpieteicējs procesā piedalās patstāvīgi.

(3) Līdzpieteicēji var uzdot lietas vešanu vienam no sava vidus vai vienam kopējam pārstāvim.

(4) Tiesas nolēmumu pieņem attiecībā uz katru līdzpieteicēju atsevišķi. Katrs līdzpieteicējs savas procesuālās tiesības var izmantot

neatkarīgi no pārējiem līdzpieteicējiem.

|1| Literatūra: *Kalvis Torgāns.* Civilprocesa likuma 75.panta komentāri. Grām.: Civilprocesa likuma komentāri. I daļa (1. -28.nodaļa). Sagatavojis autoru kolektīvs. Prof. K.Torgāna zinātniskajā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2011, 214. 216.Ipp.; *Kristīne Aperāne***.** Administratīvā tiesas procesa dalībnieki. Grām.: Administratīvais process tiesā. Autoru kolektīvs. Dr.jur. J.Briedes vispārīgā zinātniskā redakcijā. - Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2008, 87.-88.Ipp.; Civilprocesa likums ar paskaidrojumiem - izvilkumiem no Latvijas Senāta un Tiesu palātas spriedumiem un no attiecīgās zinātniskās literatūras, kā arī dažiem aizrādījumiem uz likumdošanas motīviem. Sastādījuši F.Konrādi, T.Zvejnieks u.c. - Rīga: Valsts tipogrāfija, 1939, 25.-27.Ipp.; *Vladimirs Bukovskis.* Civīlprocesa mācības grāmata. Rīga: Autora izdevums, 1933, 495—503.Ipp.; *Н.Г. Елисеев.* Г ражданское процессуальное право зарубежных стран. 2-с изд. Москва: ТК Велби, Издательство Проспект, 2006, с. 427—439.

[2] Komentējamā panta **mērķis** ir sekmēt *procesuālo ekonomiju* un *pareizāku lietas izskatīšanu* tiesā. Procesuālās līdzdalības gadījumā procesuālā ekonomija tiek īstenota, izvairoties no vairāku vienu un to pašu procesuālo darbību atkārtotas veikšanas, izmeklējot pēc būtības vienādus vai līdzīgus faktiskos apstākļus, kuriem piemērojamas vienas un tās pašas tiesību normas. Tādējādi tiek ietaupīts visu iesaistīto procesa dalībnieku laiks un izdevumi. Vienlaikus tiek sekmēta vispusīgāka lietas apstākļu noskaidrošana un novērsta pretrunīgu tiesas nolēmumu iespējamība savstarpēji līdzīgās lietās.

[3] Līdzīgs regulējums ietverts arī 26.pantā, kas noteic procesuālo līdzdalību iestādē, un Civilprocesa likuma 75.pantā.

[4] Procesuālās līdzdalības gadījuma vairakas personas apvienojas procesā kopējas lietas vešanai. Procesuālo līdzdalību, kas rodas, ja vairāki pieteicēji apvienojas pret vienu atbildētāju, tiesību doktrīnā dēvē par *aktīvo procesuālo līdzdalību*, savukārt procesuālo līdzdalību, kas rodas, ja vairāki pieteicēji apvienojas pret vairākiem atbildētājiem, - par *jaukto procesuālo līdzdalību.* Pants nereglamentē tiesību doktrīnā tā dēvēto *pasīvo procesuālo līdzdalību*, kad viens pieteicējs vēršas pret vairākiem atbildētājiem.

Pantā nav tieši noteikts, kādos gadījumos var veidoties procesuālā līdzdalība tiesā. Tomēr, ņemot vērā panta regulējumu kopsakarā ar tiesību doktrīnas atziņām, var secināt, ka **procesuālā līdzdalība tiesā var rasties** divos gadījumos:

1) vairāki pieteicēji attiecībā pret strida objektu atrodas *tiesiskā kopībā.* Tiesiskā kopība var rasties, ja tiesības vai pienākumi, par kuriem lietā ir strīds, visiem pieteicējiem izriet no viena un tā paša *faktiskā pamata* (piemēram, ir strīds par vienas ģimenes locekļu

reģistrēšanu palīdzības saņemšanai dzīvokļa jautājumu risināšanai)[576] vai arī visiem pieteicējiem ir kopējs *tiesisks pamats* (piemēram, ir strīds par vienā kopējā daudzdzīvokļu mājā esošo dzīvokļu īrnieku tiesībām privatizēt savus dzīvokļus, ja kompetentā iestāde nenodod daudzdzīvokļu māju privatizācijai)[577];

2) starp vairākiem pieteicējiem nav tiesiskas kopības, bet viņiem, kaut arī pilnīgi patstāvīgi, pēc būtības ir *vienādi prasījumi* (piemēram, viena veida strīds par pensijas aprēķināšanas metodiku).[578]

Tādējādi pieteicēji var apvienoties gan gadījumā, kad viņiem ir kopējs prasījums pret vienu un to pašu atbildētāju, gan gadījumā, kad katrs pieteicējs pieteic pret atbildētāju savu patstāvīgu, bet pēc būtības vienādu prasījumu.

151 Procesuālās līdzdalības gadījuma vairaki formāli nošķirti tiesas procesi noris *kopējas* tiesvedības ietvaros. Uz formāli nošķirtiem tiesas procesiem norāda tas, ka katrs līdzpieteicējs procesā piedalās *patstāvīgi*, savas procesuālās tiesības var izmantot *neatkarīgi* no pārējiem līdzpie-teicējiem un tiesas nolēmumu pieņem attiecībā uz katru līdzpieteicēju atsevišķi.

[6] No komentejama panta otras daļas normas, ka katrs hdzpieteicejs procesā piedalās **patstāvīgi,** izriet, ka *katram* līdzpieteicējam ir jāatbilst

31.panta pinnās un otrās daļas prasībām,[579] kā arī noteikumiem par procesuālo tiesībspēju un rīcībspēju (19.-23.p.). *Katram* līdzpieteicējam jāievēro arī visas pieteikumam izvirzītās prasības, tostarp pieteikuma forma, saturs un iesniegšanas termiņš (184., 186-189.p.).

Apstāklis, ka kādam līdzpieteicējam konkrētajā gadījumā nepiemīt subjektīvās publiskās tiesības, tiesībsubjektība vai arī tas nav ievērojis pieteikumam izvirzītās prasības, piemēram, pieteikuma iesniegšanas termiņu, neietekmē citu līdzpieteicēju statusu un tiesības. Un otrādi -apstāklis, ka citiem līdzpieteicējiem piemīt subjektīvās publiskās tiesības, tiesībsubjektība un tie ir ievērojuši pieteikumam izvirzītās prasības, nerada priekšrocības pieteicējam, kurš neatbilst minētajām prasībām un nav ievērojis pieteikuma iesniegšanai izvirzītās prasības. Tādēļ tiesai, saņemot pieteikumu no līdzpieteicējiem, attiecībā uz *katru* no viņiem jāveic pieteikuma pieļaujamības un, izskatot lietu pēc būtības, pieteikuma pamatotības pārbaude.

Senāts, piemēram, ir atzinis, ka tiesnesim, konstatējot, ka blakus sūdzību nav parakstījis viens no līdzpieteicējiem, atbilstoši 320.panta pirmajai daļai jāatstāj bez virzības tikai tā pieteicēja blakus sūdzība, kas to nav parakstījis. Proti, tas, ka kāds no līdzpieteicējiem nav parakstījis blakus sūdzību, nevar radīt nelabvēlīgas sekas citiem līdzpieteicējiem, kas blakus sūdzību ir parakstījuši/74

Senāts ir norādījis[580], ka panta otrajā daļā minētais, ka katrs līdzpieteicējs procesā piedalās patstāvīgi, nozīmē, ka, ja persona vēlas tiesā aizsargāt savas tiesības vai tiesiskās intereses, tai ir piešķirams patstāvīgs pieteicēja statuss neatkarīgi no administratīvā akta plašās ietekmes. Turklāt jāņem vērā, ka pieteicēja kā administratīvā procesa dalībnieka procesuāli tiesiskais statuss nodrošina šai personai plašāku tiesību apjomu (citstarp tiesības prasīt atlīdzinājumu), salīdzinot ar personu, kuru ietekmēs labvēlīgs lietas iznākums.

[71 Pieteikums ir japaraksta *katram* lidzpieteicejam. Ja pieteikumu paraksta viens no līdzpieteicējiem visu līdzpieteicēju vārdā, jābūt noformētai **pārstāvībai** (35., 36., 38., 39., 147.p.), un pieteikumam pievienojams to apliecinošs dokuments (186.p. ceturtā daļa). Par pārstāvības noformēšanu minētais attiecas arī uz līdzpieteicēju kopēju pārstāvi, kurš pats nav līdzpieteicējs.

Ja administratīvo procesu tiesā vienlaikus vēlas uzsākt daudzas personas, procesuālās ekonomijas nolūkā līdzpieteicējiem būtu vēlams vienoties par vienu kopēju pārstāvi (sk. 26.p. komentārus).

Procesuālā līdzdalība neveidojas, piemēram, gadījumā, ja vienas personas vārdā uzstājas vairāki pārstāvji, kā arī gadījumā, ja ar pieteikumu tiesā vēršas personu apvienība pašas apvienības aizskarto tiesību vai tiesisko interešu aizsardzībai. Var būt arī gadījums, kad pieteicējs ir it kā viena persona, bet tomēr pastāv procesuālā līdzdalība, piemēram, kad konkrēts administratīvi procesuāls prasījums ir gan mātei, gan nepilngadīgam bērnam, kura likumiskā pārstāve ir māte.[581]

[8] Ta ka valsts nodevu maksa par pieteikumu vienas lietas ierosināšanai tiesā un līdzpieteicēji iesniedz vienu kopēju pieteikumu, visi līdzpieteicēji maksā vienu kopēju **valsts nodevu** (124.p. pirmā daļa). Tas pats attiecas uz citām līdzpieteicēju veiktajām procesuālajām darbībām, par kurām maksājama valsts nodeva vai drošības nauda (124.p. otrā līdz sestā daļa).

l.Bertaite

|9| No panta ceturtās daļas normas, ka katrs hdzpieteicejs savas procesuālās tiesības var izmantot **neatkarīgi** no pārējiem līdzpieteicējiem, izriet, ka katram līdzpieteicējam piemīt visas pieteicējam garantētās procesuālās tiesības, tostarp tiesības piedalīties tiesas sēdē, pilnīgi vai daļēji atteikties no pieteikumā ietvertā prasījuma, pārsūdzēt tiesas spriedumu un lēmumu (145.p.). Ņemot vērā, ka tiesas nolēmums tiek pieņemts attiecībā uz katru līdzpieteicēju atsevišķi un katrs līdzpieteicējs procesā piedalās patstāvīgi un neatkarīgi no pārējiem līdzpieteicējiem, tikai katra konkrētā līdzpieteicēja ziņā ir pārsūdzēt vai nepārsūdzēt attiecībā uz to pieņemtu tiesas nolēmumu.[582] Arī Senāts ir norādījis, ka atbilstoši dispozitivitātes principam katrs procesa dalībnieks pats pieņem

lēmumu izmantot vai neizmantot savas procesuālās tiesības, tostarp pārsūdzēt vai nepārsūdzēt tiesas nolēmumu. Tiesību atzīšana procesa dalībniekam pārsūdzēt tiesas nolēmumu, kas pieņemts attiecībā uz citu procesa dalībnieku, būtu dispozitivitātes principa pārkāpums.[7] [8]

1101 Kopēja tiesvedība nozīmē, ka lieta tiek izskatīta kopējā tiesas sēdē vai kopējā rakstveida procesā, tiesa izvērtē pierādījumus, kas attiecas uz visiem vai vairākiem līdzpieteicējiem.

Ja viens no līdzpieteicējiem, pamatojot kādus lietas apstākļus, atsaucas uz pierādījumiem, kas ir kopēji visiem vai daļai līdzpieteicēju, pārējiem līdzpieteicējiem attiecīgos apstākļus nav nepieciešams atkārtoti pierādīt.[583]

Viena līdzpieteicēja paskaidrojumi nav obligāti attiecināmi uz citiem līdzpieteicējiem un var neradīt attiecībā uz tiem vienādas sekas, taču tie var netieši ietekmēt tiesas secinājumus par citu līdzpieteicēju tiesībām vai pienākumiem,[584] īpaši ņemot vērā 154.panta pirmās daļas noteikumus par tiesas pienākumiem, novērtējot pierādījumus.

Vācijas tiesību doktrīnā atzīts, ka līdzpieteicējs var tikt nopratināts procesā kā *liecinieks* attiecībā uz faktiem, kuriem ir nozīme citās lietās.

bet ne viņa paša lietā.[585] Tas būtu pieļaujams gadījumā, kad vairāki līdzpieteicēji attiecībā pret strīdus objektu atrodas tiesiskā kopībā, kas izriet no tiesiska pamata, bet ne faktiska pamata (sk. šā panta komentāru 4.iedaļu), jo tādā gadījumā līdzpieteicējs būtu liecinieks arī pats savā lietā, kas nav pieļaujams. Kā liecinieks lietā līdzpieteicējs varētu būt pieļaujams arī gadījumā, kad starp līdzpieteicējiem nav tiesiskas kopības, bet viņiem, kaut arī pilnīgi patstāvīgi, pēc būtības ir vienādi prasījumi.

Panta ceturtā daļa paredz, ka tiesas nolēmumu pieņem attiecībā uz katru līdzpieteicēju atsevišķi. Saskaņā ar 257.pantu spriedumā vairāku pieteicēju labā norāda, kura sprieduma daļa attiecas uz katru no līdzpieteicējiem, savukārt spriedumā pret vairākiem atbildētājiem norāda, kura sprieduma daļa jāizpilda katram no atbildētājiem vai arī to, ka viņu atbildība ir solidāra. Procesa rezultāts katram līdzpieteicējam var atšķirties: daļā pieteikums var tikt apmierināts, daļā - noraidīts, daļā -tiesvedība lietā var tikt izbeigta.

Ja līdzpieteicēji ir uzdevuši lietas vešanu vienam no līdzpieteicējiem un pilnvarojums ir likumā noteiktajā kārtībā noformēts un norādīts tiesā iesniegtajos dokumentos, tiesas nolēmums jāpieņem par *katru* no līdzpieteicējiem, nevis tikai par līdzpieteicēju, kurš vienlaikus ir arī pārējo līdzpieteicēju pārstāvis. Vienlaikus Senāts ir atzinis, ka, ja nolēmumus šādā situācijā tiesa pieņēmusi, nolēmuma daļā norādot tikai līdzpieteicēju, kurš ir arī pārējo līdzpieteicēju pārstāvis, tas attiecas uz *visiem* līdzpieteicējiem, un tas vien, ka nolēmumā nav tiešas norādes uz katru līdzpieteicēju, nav pamats

zemākas instances tiesas nolēmuma atcelšanai.[7S2]

|H| Likums tieši nereglamente tiesas rīcību gadījuma, ja tiesa konstatē, ka **procesuālā līdzdalība konkrētajā gadījumā nav pieļaujama.**

proti, līdzpieteicēji ir kļūdījušies attiecībā uz procesuālās līdzdalības iespējamību vai arī procesuālās līdzdalības rezultātā apvienoto prasījumu izskatīšana vienā tiesvedībā kļuvusi apgrūtināta vai neiespējama un nesasniedz procesuālās līdzdalības mērķi. Tā kā procesuālā līdzdalība šādā gadījumā nav pieļaujama, pēc analoģijas būtu piemērojams 194.pants par prasījumu un administratīvo lietu sadalīšanu. Tiesai pašai *ex officio* jaseko pareizas procesuālās līdzdalības noteikumu izpildīšanai, jo pareiza prasījumu apvienošana ir paredzēta publiski tiesiskās

781

intereses. '

112] Pantā reglamentētā procesuālā līdzdalība ir **līdzpieteicēju tiesības,** bet ne pienākums. Šīs tiesības pieteicēji var izmantot, tikai iesniedzot pieteikumu. Ja tiesas tiesvedībā ir vairākas vienveidīgas lietas, kurās piedalās vieni un tie paši administratīvā procesa dalībnieki, vai an lietas viena pieteicēja pieteikumos pret vairākiem atbildētājiem vai vairāku pieteicēju pieteikumos pret vienu un to pašu atbildētāju, tiesnesis var apvienot šīs lietas vienā tiesvedībā, ja šāda apvienošana sekmē administratīvo lietu ātrāku un pareizāku izskatīšanu (I93.p. otrā daļa). Persona, kura uzskata, ka viņas tiesības vai tiesiskās intereses var skart tiesas spriedums jau ierosinātā lietā, kurā viņa nav procesa dalībniece, var lūgt tiesu pielaist sevi lietā kā trešo personu (28.p., 146.p.).

Nepieciešamība pielaist vai pieaicināt trešo personu lietā rodas, piemēram, gadījumā, ja viens no kopīpašniekiem ir pārsūdzējis kopīpašumā esošas ēkas iekļaušanu valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu sarakstā, savukārt otram kopīpašniekam pret ēkas jauno statusu nav iebildumu un līdz ar to viņš minēto lēmumu arī nav apstrīdējis. Ja kopīpašnieks, kuru iestādes lēmums neapmierina, vēršas ar pieteikumu tiesā, otrs kopīpašnieks, kuru iestādes lēmums apmierina, pieaicināms (pielaižams) lietā kā trešā persona, jo tiesas spriedums var viņu skart.

|13| **Piekritību** procesuālās līdzdalības gadījumā nosaka atbilstoši 122. un 189.panta noteikumiem. Atbilstoši 189.panta ceturtajai daļai pieteikums iesniedzams Administratīvās rajona tiesas attiecīgajā tiesu namā pēc viena līdzpieteicēja adreses. Savukārt minētā panta piektā daļa noteic, ka gadījumos, ja līdzpieteicēji pieteikumu iesnieguši kļūdaini, tiesa piekritīgo tiesu namu nosaka pēc tā līdzpieteicēja adreses, kurš pieteikumā norādīts pirmais.

[14| Ta ka atbilstoši 31.panta trešajai daļai noteiktos apstakļos

arī publisko tiesību juridiskā persona var būt pieteicējs, ir iespējama situācija, ka līdzpieteicēju statusā vienlaikus uzstājas gan privātpersonas, gan **publisko tiesību juridiskās personas.**

/8'' *Bukovskis V.* Civilprocesa macibas grāmata. Rīga: Autora izdevums, 1933, 496. Ipp.

33.pants. Administratīvā procesa dalībnieku procesuālo tiesību pārņemšana

(1) Ja kāds no administratīvā procesa dalībniekiem lietā izstājas (fiziskās personas nāve, juridiskās personas izbeigšanās u.c.), iestāde vai tiesa var aizstāt šo administratīvā procesa dalībnieku ar viņa tiesību pārņēmēju.

(2) Procesuālo tiesību pārņemšana iespējama jebkurā procesa stadijā.

(3) Tiesību pārņēmējam visas darbības, kas izpildītas procesā līdz viņa iestāšanās brīdim, ir tikpat obligātas, kā tās bija personai, kuras tiesības pārņemtas.

Saturs

I. Vispārīgas piezīmes

II. Atsevišķi jautājumi

I. Vispārīgas piezīmes

[II 1 **Jteratura:** *Kalvis Torgans.* Civilprocesa likuma 77.panta komentāri. Grām.: Civilprocesa likuma komentāri. 1 daļa (l.-28.noda| a). Sagatavojis autoru kolektīvs. Prof. K.Torgāna zinātniskajā redakcijā. -Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2011, 217.~219.lpp.; *Vladimirs Bukovskis.* Civīlprocesa mācības grāmata. - Rīga: Autora izdevums, 1933, 262-267.lpp.; *Н.Г. Елисеев.* Гражданское процессуальное право зарубежных стран. 2-е изд. - Москва: ТК Велби, Издательство Проспект,

2006, с. 401-408.

121 Administratīva procesa dalībnieku maiņa ir reakcija uz izmaiņam materiāltiesiskajās attiecībās, saistībā ar kurām process iestādē vai tiesvedība notiek. [44] Komentējamā panta **mērķis** ir nodrošināt administratīvā procesa dalībnieka pēctecību (sākotnējā administratīvā procesa dalībnieka aizvietošanu ar citu personu) gadījumā, ja procesa dalībnieks lietā izstājies, attiecīgā tiesiskā attiecība pieļauj tiesību pārņemšanu un ir tiesību pārņēmējs. Ja kāds no administratīvā procesa dalībniekiem lietā izstājas, administratīvajā procesā iestādē iestāde, bet administratīvajā procesā tiesā - tiesa

izstājušos administratīvā procesa dalībnieku aizstāj

[84] Sal. *Елисеев Н.Г.* Гражданское процессуальное право зарубежных стран. 2-с изд. — Москва: ТК Велби, Издательство Проспект, 2006, с. 401.

ar viņa tiesību pārņēmēju, ja attiecīgā tiesiskā attiecība pieļauj tiesību pārņemšanu un ja noskaidrots atbilstošs tiesību pārņēmējs, tostarp tā tiesību apjoms un griba iestāties procesā izstājušā procesa dalībnieka vietā.[78']

13] Ar dažiem izņemumiem pants atbilst Civilprocesa likuma 77.pantam.

Komentējamais pants reglamentē administratīvā procesa *dalībnieku* procesuālo tiesību pārņemšanu. Saskaņā ar 24.pantu administratīvā procesa dalībnieki ir iesniedzējs, iestāde, kuras lietvedībā ir administratīvā lieta, adresāts, trešā persona, tiesību subjekts, kuram ir tiesības būt par privātpersonas tiesību un tiesisko interešu aizstāvi, pieteicējs, atbildētājs un pārstāvis. Savukārt Civilprocesa likuma 77.pants reglamentē *puses* procesuālo tiesību pārņemšanu. Saskaņā ar Civilprocesa likuma 74.panta pirmo daļu civilprocesā puse ir prasītājs un atbildētājs, savukārt atbilstoši Civilprocesa likuma 79.panta otrajai daļai prasītāja tiesības un pienākumi ir arī trešajām personām ar patstāvīgiem prasījumiem.

Tā kā administratīvais process var norisināties gan iestādē, gan tiesā, arī administratīvā procesa dalībnieka procesuālo tiesību pārņemšana ir iespējama gan procesā iestādē, gan tiesā. Savukārt civilprocess norisinās tikai tiesā, un līdz ar to puses procesuālo tiesību pārņemšana ir iespējama tikai tiesas procesā.

II. Atsevišķi jautājumi

[4| Panta pirmaja daļa nav izsmeļoši uzskaitīti **gadījumi, kad iespējama administratīvā procesa dalībnieku izstāšanās lietā.**

Juridiskajā literatūrā atzīts, ka procesuālo tiesību pārņemšanas pamatā var būt apstākļi, kas:

1) tieši noteikti tiesību normā *(ipso iure)* un principā nav atkarīgi no administratīvā procesa dalībnieka gribas, piemēram, pantā minētā fiziskās personas nāve;

2) var nebūt tieši noteikti tiesību normā, bet ir saistīti ar tiesību pārņēmēja gribu, piemēram, strīda objekta pāreja no administratīvā procesa dalībnieka citai personai.[7S(>] Šādā gadījumā procesuālo tiesību pārņemšana iespējama tikai tad, ja saistības, saistībā ar kurām process uzsākts, attiecas uz pašu strīda objektu, nevis šā objekta īpašnieku.

Tādējādi no minētās tiesību normas izriet, ka pamats procesuālo

tiesību pārņemšanai ir kādi objektīvi apstākļi, kuru dēļ persona vairs nevar būt procesa dalībnieks.[586] Procesuālo tiesību pārņemšana nav pieļaujama gadījumā, ja procesa dalībnieks vienkārši vēlas nodot savas procesa dalībnieka tiesības citai personai.[7SS]

|5J Fiziskās personas nāves gadījumā tiesības un saistības, ciktāl tās neizbeidzas ar viņas personu, pāriet uz mantinieku no mantojuma pieņemšanas un iegūšanas brīža (CL 701 .p.).[7S9]

Parasti administratīvā procesa dalībnieka nāves gadījumā citu personu var atzīt par pilntiesīgu mirušās personas tiesību pārņēmēju, ja tā ir saņēmusi mantojuma apliecību. Pretējā gadījumā nav iespējams pārliecināties par citu iespējamo mantinieku tiesībām pretendēt uz mirušā administratīvā procesa dalībnieka statusu.[587]

Procesuālo tiesību pārņemšana sakarā ar fiziskās personas nāvi attiecas arī uz gadījumu, ja persona ar tiesas spriedumu izsludināta par mimšu.

Ja ir vairāki mantinieki, procesuālo tiesību pārņēmējs ir katrs no tiem. Ja viņi no sava vidus izvirza vienu vai vairākus pārstāvjus vai arī izvēlas pārstāvi ne no sava vidus, ir noformējama pārstāvība (35.-39.p., 147.p,).

Senāts ir atzinis, ka fiziskas personas nāves gadījuma mantojums *netiek* pielaists administratīvajā procesā kā patstāvīgs procesa dalībnieks.[588]

[6] Procesuālo tiesību pārņemšana sakarā ar privāto tiesību **juridiskās personas izbeigšanos** parasti ir iespējama gadījumā, ja juridiskā persona tiek reorganizēta, bet nav iespējama gadījumā, ja tā tiek likvidēta.[589] Likvidācijas gadījumā tiesa izbeidz tiesvedību lietā sakarā ar to, ka beigusi pastāvēt juridiskā persona, kura lietā ir pieteicēja, un nav tās tiesību pārņēmēja (282.p. 6.punkts).

Juridiskās personas reorganizācijas gadījumā *procesuālo tiesību pārņēmējs* ir jaundibinātais tiesību subjekts.

Senāts ir atzinis, ka, ja, piemēram, komercsabiedrība savu darbību ir izbeigusi, bet vēl nav likvidēta, tai piemīt administratīvi procesuālā rīcībspēja un nav pieļaujama tās procesuālo tiesību pārņemšana sakarā ar to, ka notikusi juridiskās personas izbeigšanās.[590] Senāts ir arī atzinis, ka kapitālsabiedrības dalībniekiem nav tiesību pēc kapitālsabiedrības izbeigšanās turpināt tiesvedību, pārņemot kapitālsabiedrības procesuālās tiesības.[591]

[7] Procesuālo tiesību parņemšana ir iespējama un ir nepieciešama ari gadījumā, ja **likvidē iestādi.** Tādā gadījumā procesuālās tiesības pārņem tā publisko tiesību juridiskā persona, kura pārņēmusi likvidētās iestādes attiecīgās funkcijas.

[8] Ja mirusi fiziska persona vai beigusi pastāvēt juridiska persona, kas lietā ir pieteicējs vai trešā persona ar patstāvīgiem prasījumiem, tiesa **aptur tiesvedību** (273.p. 1.punkts).

Citos gadījumos, kad administratīvā procesa dalībnieks lietā izstājas, atbilstoši 268.panta 2.punktam tiesai ir pienākums **atlikt lietas izskatīšanu,** ja nepieciešams pieaicināt par administratīvā procesa dalībnieku personu, kuras tiesības vai tiesiskās intereses var tikt aizskartas ar tiesas spriedumu. Līdz ar to pienākums atlikt lietas izskatīšanu parasti būs saistīts ar trešās personas izstāšanos,[745] savukārt tiesību subjekta, kuram ir tiesības būt par privātpersonas tiesību un tiesisko interešu aizstāvi, kā arī pārstāvja lietā izstāšanās gadījumā tiesai nav pienākums atlikt lietas izskatīšanu.

Piemēram, lietā, kurā kā trešā persona bija pieaicināta persona, kurai ar pārsūdzēto administratīvo aktu pastāvīgā lietošanā bija piešķirts strīdus zemesgabals, bet kura lietas izskatīšanas laikā nomira, Senāts atzina, ka, tā kā mirušajai trešajai personai piešķirtās zemesgabala lietošanas tiesības ietilpst viņas mantojuma masā, tiesas spriedums lietā var skart viņas iespējamos mantiniekus (lietā iespējamās trešās personas). Minētais savukārt nozīmē, ka tiesai pirms lietas iztiesāšanas, ievērojot komentējamā panta pirmajā daļā noteikto, ir nepieciešams noskaidrot, kas ir mirušās trešās personas tiesību pārņēmējs attiecībā uz strīdus zemesgabala lietošanas tiesībām un kas tādējādi ir pieaicināms lietā trešās personas statusā. Tā kā tiesai, lai tā varētu izskatīt lietu pēc būtības, ir jāpieaicina par procesa dalībniekiem visas personas, kuru tiesības vai tiesiskās intereses var tikt aizskartas ar tiesas spriedumu, tai atbilstoši 268.panta 2.punktam ir pienākums atlikt lietas izskatīšanu.

Likumā nav iepriekš minētajam līdzīga regulējuma par lietas izskatīšanas atlikšanu vai apturēšanu procesā iestādē. Līdz ar to parasti, iestājoties minētajiem apstākļiem, jautājums par procesuālo tiesību pārņemšanu iestādei būtu izlemjams, nepārsniedzot likumā noteikto termiņu administratīvā akta izdošanai (64.p.), nepieciešamības gadījumā to pagarinot. Ja likumā paredzētajā termiņā to izdarīt nav iespējams, būtu pieņemams lēmums par lietas izbeigšanu (sk. 9.iedaļu). Tomēr, ja, izbeidzot lietu, iestātos noilgums (piemēram, privatizācijas gadījumā) vai arī ja persona jau ir samaksājusi likumā noteikto valsts nodevu, ņemot vērā labas pārvaldības principu, kā arī privātpersonas tiesību ievērošanas principu, būtu apsverama iespēja lietu nevis izbeigt, bet gan pēc analoģijas procesā iestādē piemērot regulējumu par lietas apturēšanu tiesas procesā.

|9| Administratīva procesa dalībnieku procesuālo tiesību parņemšana ir iespējama tikai tādā gadījumā, ja attiecīgā **tiesiskā attiecība pieļauj tiesību pārņemšanu** (273.p. 1 .punkts). Izlemjot jautājumu, vai apstrīdētā tiesiskā attiecība pieļauj tiesību pārņemšanu, katrā konkrētā gadījumā ir jāvērtē, vai procesa dalībnieka prasījums ir tīri personisks, vai arī tāda paša satura prasījumu būtu spējīgs iesniegt

arī attiecīgā procesa dalībnieka aizstājējs. Būtiski ir noskaidrot, vai aizstājamā procesa dalībnieka subjektīvo publisko tiesību aizskārums ir šauri personisks, vai arī šis aizskārums attiecas uz kādu tiesību vai tiesisko interesi, kas saglabājas arī tā tiesību pārņēmējiem.7^7

Senāts ir atzinis, ka ar personīgu pienākumu būtu saprotams tāds pienākums, kuru izpildīt būtu iespējams tikai konkrētai personai tās personisko īpašību vai pašas saistības rakstura dēļ.70[592]

Senāts ir atzinis, ka, piemēram, tiesības uz pensiju ir sociālās tiesības, kas izriet no personas sociālās apdrošināšanas fakta.[593] Tādēļ tās ir nepāq:>rotami saistītas ar mantojuma atstājēja personu, un mantiniekiem nav tiesības prasīt, lai pēc mantojuma atstājēja nāves viņiem turpinātu aprēķināt un izmaksāt pensiju. Savukārt pensija, kura ir aprēķināta, bet nav izmaksāta pensionāra dzīves laikā, ir individualizēts maksājums, kuru līdz nāves brīdim pensionāram ir tiesības prasīt izmaksāt. Līdz ar to tiesības saņemt pensionāram aprēķināto un neizmaksāto pensiju (prasījuma tiesību) var nodot citai personai un aprēķinātās neizmaksātās pensijas prasījuma tiesības ieskaitāmas mantojuma kopībā.

Arī prasījums, kas vērsts uz pieteicējam piederoša nekustamā īpašuma aizsardzību publiski tiesiskā ceļā, nav tīri personisks prasījums, un tadeļ ši tiesiska attiecība pieļauj miruša pieteiceja procesuālo tiesību pārņemšanu.[594]

Tā Senāts, piemēram, ir atzinis, ka strīds par to, vai būves, kuras uzdots nojaukt, pamatoti atzītas par patvaļīgi uzbūvētām, pēc būtības ir strīds par īpašuma tiesībām, tādēļ šāds pienākums nav uzskatāms par tīri personisku saistību, kuras izpilde vairs nav iespējama līdz ar mantojuma atstājēja nāvi.[595]' Senāts minētajā lēmumā arī norādīja, ka civiltiesību doktrīnā ir atzīts, ka nevar mantot patvarīgi uzceltas dzīvojamās mājas, taču konkrētajā lietā var būt strīds par to, vai būves pamatoti atzītas par patvarīgi uzceltām, un līdz ar to ir pieļaujama mirušā procesa dalībnieka procesuālo tiesību pārņemšana.

Ņemot vērā likuma "Par valsts un pašvaldību dzīvojamo māju privatizāciju" [596] 76.pantu, procesuālo tiesību pārņemšana ir iespējama, ja miris procesa dalībnieks, kurš iesniedzis privatizācijas iesniegumu privatizācijas komisijai.[597]

Savukārt tiesības prasīt morālā kaitējuma atlīdzināšanu ir cietušās personas personisks prasījums, kas parasti nepāriet mantiniekiem.[598] Parasti persona nevar prasīt atlīdzināt morālo kaitējumu par citam, lai arī tuvam cilvēkam nodarītām ciešanām.[599] Atbilstoši Atlīdzināšanas likuma 9.pantam morālā kaitējuma pamatā ir konkrētas fiziskās personas ciešanas. Līdz ar to procesuālo tiesību pārņemšanas gadījumā tiesvedība daļā par morālā kaitējuma atlīdzināšanu ir izbeidzama saskaņā ar 282.panta 5.punktu.

Ja apstrīdētā tiesiskā attiecība nepieļauj tiesību pārņemšanu pēc

tās fiziskās personas nāves, kura lietā ir pieteicējs, vai arī pēc būtības apstrīdētā tiesiskā attiecība pieļauj tiesību pārņemšanu, bet gada laikā no pieteicēja nāves dienas neviens tiesību pārņēmējs nav izrādījis interesi tuipināt attiecīgā pieteikuma uzturēšanu, tiesa izbeidz tiesvedību lietā (282.p. 5.punkts). Likumā nav līdzīga regulējuma attiecībā uz procesu iestādē, bet arī iestādei, konstatējot iepriekš minēto apstākļu iestāšanos, tostaip gada termiņu, būtu jāpieņem lēmums par lietas izbeigšanu. 63.pantā, kurā citstarp paredzēts iestādes lēmums par lietas izbeigšanu, šāds pamats tieši gan nav minēts, taču pēc būtības lēmums par lietas izbeigšanu ir vienīgais iespējamais risinājums situācijā, kad tiesiskā attiecība nepieļauj tiesību pārņemšanu vai arī neviens tiesību pārņēmējs nav izrādījis interesi iestāties izstājušā procesa dalībnieka vietā, jo lietu atstāt bez risinājuma nav pieļaujams, tāpat kā šajā gadījumā izdot administratīvo aktu.

110) Administratīva procesa dalībnieka procesuālo tiesību pārņēmējām ir tikai tās procesuālās tiesības un pienākumi, kas bija dalībniekam, kura tiesības pārņemtas. Piemēram, ja persona iestājusies trešās personas bez patstāvīgiem prasījumiem vietā, tai piemīt tikai likumā noteiktās trešās personas bez patstāvīgiem prasījumiem tiesības un pienākumi (146.p. ceturtā daļa).

[11] Administratīva procesa dalībnieka tiesību pārņēmējām jaatbilst vispārējām prasībām par procesa dalībnieka procesuālo tiesībspēju un rīcībspēju (19.-23 .p.).

[12] Procesuālo tiesību parņemšana iespejama jebkurā procesa stadijā - administratīvajā procesā iestādē, tiesvedībā pirmās instances tiesā, apelācijas vai kasācijas instancē [806], kā arī administratīvā akta vai tiesas nolēmuma izpildes stadijā.

|13] Atbilstoši 315.pantam pirmās instances tiesas un apelacijas instances tiesas lēmumu administratīvā procesa dalībnieks var pārsūdzēt atsevišķi no tiesas sprieduma, iesniedzot blakus sūdzību, tikai APL noteiktajos gadījumos. Par citiem pirmās instances tiesas un apelācijas instances tiesas lēmumiem iebildumus var izteikt apelācijas vai kasācijas sūdzībā.

APL nav tieši paredzēts, ka par tiesas lēmumu, ar kurn noraidīts personas lūgums par procesuālo tiesību pārņemšanu un tiesvedība lietā izbeigta, persona, kuru tiesa nav atzinusi par procesuālo tiesību pārņēmēju, var iesniegt blakus sūdzību. Tā kā šī persona nav procesa dalībnieks, tad tā nevar iesniegt arī apelācijas vai kasācijas sūdzību, tajā izsakot iebildumus saistībā ar noraidīto lūgumu par procesuālo tiesību pārņemšanu.

Tomēr noraidītajam lūgumam par procesuālo tiesību pārņemšanu būtu jābūt pārbaudāmam augstākā instancē, jo tas pēc būtības ietekmē personas tiesības piedalīties konkrētajā procesā. Līdz ar to esošajā

normatīvajā regulējumā konstatējams likuma robs.

Senāts šādā situācijā, kad apgabaltiesa, neatzīstot personu par miruša procesa dalībnieka tiesību pārņēmēju, bija izbeigusi tiesvedību lielā, pēc būtības izskatīja šīs personas iesniegto blakus sūdzību.

Senāts norādīja, ka, lai tiesa būtu tiesīga izbeigt tiesvedību lietā, tiesai jānoskaidro pieteicēja nāves diena, tiesiskās attiecības būtība (vai tā pieļauj tiesību pārņemšanu), tiesību pārņēmējs un tiesību pārņēmēja griba uzturēt pieteikumu. Noskaidrojusi, ka pieteicēja ir mirusi, strīdus tiesiskā attiecībā pieļauj tiesību pārņemšanu (strīds bija par to, ka pašvaldība bija atļāvusi tādus būvdarbus, kas, pieteicējas ieskatā, nodarīja zaudējumus tās īpašumam), Senāts tomēr uzskatīja, ka pieteicējai nav tiesību pārņēmēja. Senāts norādīja, ka no brīža, kad pieteicēja mirusi un tādējādi atklājies mantojums un iestājies aicinājums mantot, neviens nav izteicis gribu pieņemt mantojumu, kurā ietilpst arī pieteicējas tiesības, kuru aizsardzību pieteicēja prasījusi šajā lietā.

Persona, kura vēlējās pārņemt pieteicējas procesuālās tiesības, norādīja uz Civillikuma 691.pantu, kas pieļauj gribu pieņemt mantojumu izsacīt vai nu noteikti, mutiski vai rakstiski, vai arī klusējot, ar tādu darbību, kuru attiecīgos apstākļos var iztulkot vienīgi tā, ka zināma persona atzīst sevi par mantinieku. Persona, kura vēlējās pārņemt pieteicējas procesuālās tiesības, arī norādīja, ka gribu izteikusi, klusējot gatavojoties uz tiesas sēdi. Tomēr Senāts atzina, ka Civillikuma 691.pantā minētajai darbībai kā gribas izteikumam par mantojuma pieņemšanu jāatbilst visiem spēkā esoša gribas izteikuma nosacījumiem. Pretējā gadījumā gribas izteikums uzskatāms par nenotikušu (CL 699.p.). Līdz ar to šajā gadījumā persona, kura vēlējās kļūt par procesuālo tiesību pārņēmēju, nebija veikusi kadas darbības, no kuram butu secināms skaidrs gribas izteikums pieņemt pieteicējas mantojumu.[600]

Tā kā likums *expressis verbis* neparedz normatīvo regulējumu gadījumā, kad lēmums, ar kuru noraidīts lūgums par procesuālo tiesību pārņemšanu, pieņemts administratīvajā procesā *iestādē*, šāda lēmuma apstrīdēšanai un pārsūdzēšanai pēc analoģijas būtu piemērojama 28.panta piektajā daļā minētā kārtība par lēmumu par trešās personas pieaicināšanu iestādē apstridēšanu un pārsūdzēšanu.

[14| Ja administratīvajā procesa tiesa kads no procesa dalībniekiem ir izstājies, **tiesai** pirms lietas iztiesāšanas **iespēju robežās** *ex officio* **jānoskaidro** šīs **personas tiesību pārņēmējs** un šīs personas subjektīvās un objektīvās iespējas stāties tā administratīvā procesa dalībnieka vietā, kurš no procesa izstājies.[601] Šāds administratīvās tiesas pienākums izriet no objektīvās izmeklēšanas principa, atbilstoši kuram tiesai jānodrošina tiesiska un taisnīga lietas izskatīšana (107.p. ceturtā daļa). Tā kā objektīvās izmeklēšanas

princips ir piemērojams arī procesā iestādēs<)<). turklāt tai ir saistošs arī labas pārvaldības princips, tad iepriekš minētais ir attiecināms arī uz procesu iestādē.

Tomēr iespējamajam procesuālo tiesību pārņēmējam jārūpējas par savām tiesībām līdzdarbojoties, jo ne visos gadījumos iestādei vai tiesai objektīvi ir iespējams noskaidrot radušos apstākļus. Uz iespējamā **procesuālo tiesību pārņēmēja aktīvas līdzdalības** nepieciešamību norāda arī 282.panta 5.punkts, kas noteic, ka tiesa izbeidz tiesvedību lietā, ja pēc būtības apstrīdētā tiesiskā attiecība pieļauj tiesību pārņemšanu, bet gada laikā no pieteicēja nāves dienas neviens tiesību pārņēmējs nav izrādījis interesi turpināt attiecīgā pieteikuma uzturēšanu.

34.pants. Atbildētājs

(1) Atbildētājs tiesā ir Latvijas Republika, pašvaldība vai cita atvasināta publisko tiesību juridiskā persona (22.panta pirmā daļa) vai cits publisko tiesību subjekts šā likuma 22.panta otrajā daļā minētajā gadījumā.

(2) Atbildētāja pusē pieaicina iestādi, no kuras pieteicējs prasa attiecīgu ricību, vai citu institūciju, ja tas noteikts normatīvajā aktā.

(3) Ja pieteicējs lietā par publisko tiesību līguma spēkā esamību vai izpildi ir publisko tiesību juridiskā persona (103.panta trešās daļas 3.punkts), atbildētājs var būt ari privātpersona. Šādā gadījumā attiecīgi piemērojamas šā likuma C un D daļas tiesību normas.

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar 2004.gada 15.janvāra likumu)

Saturs

I. Vispārīgas piezīmes
II. Atbildētāja statuss
III. Subjekti, kas var būt par atbildētāju
IV. Iestādes pieaicināšana

I. Vispārīgas piezīmes

|1| Literatūra: *Kristīne Aperāne.* Administratīvā tiesas procesa dalībnieki. Grām.: Administratīvais process tiesā. Autoru kolektīvs. Dr.jur. J.Briedes vispārīgā zinātniskā redakcijā. - Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2008, 95.-114.1pp.; *Eyermann.* Verwaltungsgerichtsordnung. Kommentar. 12. Aufl. - München: C.H.Beck, S. 541-549; *Ferdinand*

O. Kopp, Wolf-Rüdiger Schenke. Verwaltungsgerichtsordnung. Kommentar. 15. Aufl. -München: C.H.Beck, 2007, S. 899-904.

|2| Komentējamais pants sīkāk skaidro 24.pantā norādīto, ka viens no administratīvā procesa dalībniekiem ir atbildētājs. Tas noteic, kas var būt par atbildētāju administratīvajā procesā. Pants ir cieši saistīts arī ar 22.un 23.pantu.

Panta **mērķis** ir nostiprināt valsts atbildības principu, nosakot, ka atbildētājs ir nevis atsevišķa amatpersona vai iestāde, bet gan publisko tiesību j uridiskā persona,[602]

|3| Līdzīgs regulējums ir citu valstu tiesībās. Vācijas Administratīvās tiesas procesa likuma 78.pants noteic, kas ir atbildētājs. Šajā pantā ietvertais regulējuma teksts ir salīdzināms ar komentējamo pantu.[603] Vācijas Administratīvās tiesas procesa likuma 78.pants paredz, ka sūdzību iesniedz pret federāciju, federālo zemi, pašpārvaldi, kā arī federālo zemju normatīvajos aktos paredzētajos gadījumos pret iestādi. Igaunijas Administratīvo tiesu procesa likuma 14.panta otrajā daļā ietvertais regulējums tekstuāli atšķiras gan no Latvijas, gan Vācijas regulējuma. Igaunijā ir noteikts, ka lietas dalībnieki ir: 1) persona, kas iesniegusi pieteikumu, 2) iestāde, amatpersona vai cita persona, kas izdevusi administratīvo aktu vai veikusi ricību, par kuru iesniegts pieteikums, 3) publisko tiesību līguma slēdzēji, 4) fiziskā persona vai privāto tiesību juridiskā persona, pret kuru iesniegts pieteikums. Tātad Igaunijā par lietas dalībnieku tiesā atzīst iestādi vai amatpersonu.

II. Atbildētāj a statuss

|4| Atbildētājs ir viens no *administratīvā procesa dalībniekiem.* Šāds procesa dalībnieks administratīvajā procesā nav iestādē, bet tikai tiesā. Atbildētājs ir tiesību subjekts, pret kuru tiesiski tiek vērsts pieteikums, un tātad pret kuru juridiski iedarbosies tiesas nolēmums lietā. Atbildētājs ir lietas *obligātais* dalībnieks, kuram parasti ir jābūt ikvienā administra-

— •— __ O 1 ^ ^

tivaja lieta tiesā. " Atsevišķos gadījumos lietā var būt arī vairāki atbildetaji, t.i., ja personai ir iebildumi pret vairakam iestadem, kas ir rīkojušās dažādu publisko tiesību subjektu vārdā.[604]

Tā, piemēram, kādā lietā Senāts secināja, ka atbilstoši tobrīd spēkā esošajām tiesību normām lietā bija jāpieaicina divi atbildētāji - Liepājas pilsētas pašvaldība un Liepājas speciālās ekonomiskās zonas pārvalde Jo Liepājas speciālās ekonomiskās zonas pārvalde arī ir atvasināta publiska persona, un pašvaldības dome varēja pieņemt lēmumu uzsākt to dzīvojamo māju privatizāciju, kuras atrodas speciālajā ekonomiskajā zonā, tikai tad, ja šo māju privatizācija ir saskaņota ar attiecīgās speciālās ekonomiskās zonas valdi.[605]

|5| Atbildētājs procesa dalībnieka statusu iegūst ar brīdi, kad tiesā tiek *ierosināta lieta*. Ar šo brīdi attiecīgais subjekts iegūst arī visas atbildētāja procesuālās tiesības (sk. 145.p. komentārus).

Piemēram, 321 .pants paredz pienākumu tiesnesim nosūtīt blakus sūdzību un tai pievienoto dokumentu norakstus administratīvā procesa dalībniekiem. Taču, ja par tiesneša lēmumu par atteikšanos pieņemt pieteikumu tiek iesniegta blakus sūdzība, tad pieteikumā norādītajam atbildētājam nav jānosūta blakus sūdzība un tai pievienoto dokumentu noraksti. Tā kā lieta tiesā nav ierosināta, tad atbildētājs vēl nav ieguvis administratīvā procesa dalībnieka statusu un līdz ar to nav ieguvis arī administratīvā procesa dalībnieka tiesībās.[81'**]

Kā norādījis Senāts, *atbildētāja noteikšana un to pārstāvošās iestādes pieaicināšana*, izvērtējot visus lietas faktiskos un tiesiskos apstākļus, ir *tiesas prerogatīva.* Šāds secinājums izriet no 204.pantā pinnās daļas

9.punktā ietvertās normas, saskaņā ar kuru tiesnesis, sagatavojot lietu iztiesāšanai, nosaka atbildētāju vai izlemj jautājumu par tā aizstāšanu, ja pieteikumā atbildetajs nav noradīts vai arī tas noradīts nepareizi. Tiesa nav saistīta ar pieteicēja pieteikumā norādīto atbildētāju.[606]

III. Subjekti, kas var būt par atbildētāju

|6| Komentējamais pants noteic, ka par atbildētāju parasti var būt publisko tiesību subjekti. Pantā norādīts, ka atbildētājs ir *Latvijas Republika, pašvaldība* vai *cita atvasināta publisko tiesību juridiskā persona.* Tas nozīmē, ka par atbildētāju administratīvajā procesā var būt arī cita publisko tiesību pašpārvalde (piemēram, Latvijas Zvērinātu advokātu kolēģija), publisko tiesību nodibinājums (piemēram, Sabiedrības integrācijas fonds) vai pilntiesīga autonoma iestāde (piemēram, Latvijas Banka) (sk. l.p. astotās un devītās daļas komentāru 13.iedaļu). Orgāns, iestāde vai amatpersona, kas rīkojas publisko tiesību juridiskās personas vārdā, nav atbildētājs. Tādējādi tiek nostiprināts valsts atbildības princips.

m Tas iestādes institucionāla piederība, par kuras darbību privātpersonā ir iesniegusi pieteikumu, ne vienmēr norāda uz atbildētāju. Noteicošais ir tas, kādā jomā **iestāde darbojas funkcionāli.** Atvasinātas publisko tiesību juridiskās personas un to iestādes var pildīt ne tikai attiecīgās atvasinātās publiskās personas uzdevumus, bet arī tām deleģētos tiešās pārvaldes uzdevumus, kā arī tām deleģētos citu atvasināto publisko personu uzdevumus. Šādos gadījumos iestādes darbības ir pierēķināmas attiecīgi Latvijas Republikai vai citai atvasinātai publiskai personai, un atbildētājs ir šie publisko tiesību subjekti, nevis atvasinātā publisko tiesību juridiskā persona, kura vai kuras iestāde attiecīgo darbību veikusi.[607]

Persona tiesā iesniedza pieteikumu par Izglītības un zinātnes ministrijas faktisko rīcību. Pieteikumā norādīts, ka Izglītības un zinātnes ministrija laikus neizdeva instrukciju par diplomu veidlapu izgatavošanas tehnikas, centralizētas saņemšanas, uzskaites un ierakstu kārtību, laikus nepaziņoja instrukcijas tekstu Latvijas Universitātei, laikus nenoslēdza līgumu ar komersantu par diploma veidlapu izgatavošanu, glabāšanu, izsniegšanu un uzskaiti, kā arī laikus nesniedza informāciju augstskolām par komersantu, kas ir tiesīgs izgatavot, glabāt, izsniegt un uzskaitīt diploma veidlapas. Šīs rīcības dēļ Latvijas Universitāte atcēla Juridiskās fakultātes izlaidumu un diplomu izsniegšanu. Lietā bija strīds par to, vai atbildētājs lietā ir Latvijas Republika vai Latvijas Universitāte kā atvasināta publisko tiesību juridiskā persona. Tiesa secināja, ka Latvijas Universitāte, izsniedzot diplomu, pilda Latvijas Republikas uzdevumu, tāpēc atbildētājs lietā ir Latvijas Republika.[8IS]

Valsts pārvaldes uzdevumus var pildīt arī **privātpersona** (sk. **I** .p.

astotās un devītās daļas komentāru 11 .un 15.iedaļu), kurai tie ir deleģēti vai kuru pildīšanai tā ir pilnvarota VPlekL 49.pantā paredzētajā kārtībā. Arī šajā gadījumā atbildētājs ir tas publisko tiesību subjekts, *kura uzdevumus privātpersona pildāt*[9] Latvijas pieeja šajā jautājumā atšķiras no Vācijas, jo Vācijā šādā gadījumā par atbildētāju uzskata pašu pilnvaroto privātpersonu.[S20]

VPlekL 44.panta pirmās daļas I .punkts paredz *izņēmumu no principa*, ka par zaudējumiem atbild tā publisko tiesību juridiskā persona, kuras uzdevumus pildot, zaudējumi nodarīti. Atbilstoši šai normai, ja valsts pārvaldes uzdevumu deleģēšana ir noteikta ar likumu vai Ministru kabineta noteikumiem, mantiskos zaudējumus un personisko kaitējumu atlīdzina no valsts budžeta neatkarīgi no tā, vai deleģēti Latvijas Republikas kā sākotnējas publisko tiesību juridiskas personas uzdevumi vai arī kādas atvasinātas publisko tiesību juridiskas personas uzdevumi. Savukārt atbilstoši VPlekL 5.panta ceturtajai daļai, ja pastāv pamatotas *šaubas par iestādes pierēķināmību* konkrētai publiskai personai, proti, -par to, kuru publisko personu attiecīgajā gadījumā iestāde pārstāv,

uzskatams, ka ta pārstāv Latvijas Republiku, un Latvijas Republika ir atbildīga par tās darbību.

18] Pants noteic, ka par atbildētāju var but ari **cits publisko tiesību subjekts** 22.panta otrajā daļā minētajā gadījumā.[608] 22.pants noteic, ka citiem publisko tiesību subjektiem administratīvi procesuālā tiesībspēja piemīt lietās, kas attiecas uz jomām, kurās tie saskaņā ar likumu darbojas sava *patstāvīgā budžeta ietvaros.* Patstāvīgs budžets bez publisko tiesību juridiskām personām var būt arī *publiskām aģentūrām* un *pašvaldību kopīgajām iestādēm.*

Publisko aģentūru likuma [609] 13.panta trešā daļa noteic, ka valsts aģentūra Likumā par budžetu un finanšu vadību[610] noteiktajā kārtībā *patstāvīgi* veido valsts aģentūras budžetu, kuru apstiprina Ministru kabinets. Savukārt Atlīdzināšanas likuma 3.panta 4.punkts paredz, ka zaudējumus atlīdzina no publiskās aģentūras patstāvīgā budžeta līdzekļiem, ja aģentūrai piemīt procesuālā tiesībspēja un šie līdzekļi neietilpst valsts pamatbudžetā, pašvaldības vai citas atvasinātas publisko tiesību juridiskās personas budžetā, un aģentūra ir nodarījusi zaudējumu jomā, kurā tā darbojas sava budžeta ietvaros.

Savs patstāvīgs budžets ir, piemēram. Civilās aviācijas aģentūrai.[S24]

Likuma "Par pašvaldībām" 99.^{3}panta trešā daļa paredz, ka pašvaldību kopīgajai iestādei ir *patstāvīgs budžets* (par pašvaldību kopīgajām iestādēm sk. likuma "Par pašvaldībām" 99.-99.^{4}p.).

Tā, piemēram, Rēzeknes pilsētas dome un Rēzeknes novada dome ir izveidojušas kopīgu iestādi - Rēzeknes speciālās ekonomiskās zonas pārvaldi.

Vācijā arī iestādes var būt par atbildētāju. Taču tas ir pieļaujams tikai tad, ja tas ir paredzēts federālās zemes normatīvajos aktos.[826]

|9| Panta trešā daļa noteic, ka par atbildetaju var būt ari **privātpersona.** Tas ir izņēmums no parastās kārtības un ir pieļaujams tikai tad Ja vienlaikus izpildīti divi priekšnoteikumi:

1) pieteikums iesniegts par publisko tiesību līguma spēkā esamību vai izpildi (sk. 184.p. komentārus);

2) pieteicējs ir publisko tiesību juridiskā persona (sk. 31.p. komentārus).

Saskaņā ar 184.panta pirmās daļas 4.punktu pieteikuma priekšmets var būt publisko tiesību līguma atbilstība tiesību normām, tā spēkā esamība, noslēgšana vai izpildes pareizība. Komentējamā panta trešā daļa neparedz, ka privātpersona varētu būt atbildētājs lietās par publisko tiesību līguma atbilstību tiesību normām vai tā noslēgšanu, jo publisko tiesību subjekts nevar vērst šādus prasījumus pret privātpersonu.

Pieteikumu par publisko tiesību līgumu var iesniegt arī privātpersona. Taču šādā gadījumā atbildētājs ir publisko tiesību juridiskā persona, jo publisko tiesību līgumos vismaz viena līdzējpuse ir publisko tiesību juridiskā persona.

IV. Iestādes pieaicināšana

[101 23.panta pirmā daļa vispārīgi noteic, ka publisko tiesību juridiskas personas vārdā rīkojas piekritīgais orgāns, iestāde (amatpersona) vai cits pilnvarots tiesību subjekts. Komentējamā panta otrā daļa precizē, kas pieaicināms atbildētāja pusē. Norma paredz, ka atbildētāja pusē **pieaicina iestādi,** no kuras pieteicējs prasa attiecīgu rīcību. Šajā gadījumā vārds "iestāde" lietots 1.panta pirmās daļas izpratnē un aptver ne tikai iestādi institucionālā nozīmē, bet arī orgānu un privātpersonu, kas veic kādu valsts pārvaldes uzdevumu. Pieteicējs no iestādes var prasīt administratīvā akta izdošanu, atcelšanu, grozīšanu, faktiskās rīcības veikšanu.

publisko tiesību līguma izpildi u.tml. Tatad pieaicinama ta iestāde, kuras kompetencē ir attiecīgās rīcības veikšana.

Tas, kura iestāde ir pieaicināma, ir **atkarīgs no pieteikuma priekšmeta.** Ja pieteikuma priekšmets ir administratīvā akta atcelšana, atzīšana par spēkā neesošu vai spēku zaudējušu, atzīšana par prettiesisku, faktiskās rīcības atzīšana par prettiesisku vai procesuāla pārkāpuma konstatēšana, tad atbildētāja pusē ir pieaicināma augstāka iestāde, kas izskatījusi personas apstrīdēšanas iesniegumu.

Piemēram, kādā lietā pieteicējs ar Valsts policijas lēmumu bija

atvaļināts no dienesta Iekšlietu ministrijas iestādēs. Ar Iekšlietu ministrijas lēmumu tika noraidīts apstrīdēšanas iesniegums. Senāts norādīja, ka tiesai atbildētāja pusē nebija jāpieaicina Valsts policija, un tiesa bija pareizi atbildētāja pusē pieaicinājusi Iekšlietu ministriju, jo šādā gadījumā pieteicējs faktiski prasa no Iekšlietu ministrijas, lai tā atceļ Valsts policijas lēmumu.[x]

Citā, līdzīgā lietā Senāts izmantoja nedaudz atšķirīgu argumentāciju. Tas norādīja, ka administratīvā akta apstrīdēšana ir sākotnējās administratīvās lietas turpinājums un apstrīdētais administratīvais akts iegūst savu galīgo noformējumu tādā veidā, kādā tas noformēts lēmumā par apstrīdēto administratīvo aktu. No tā izriet, ka visās administratīvā procesa stadijās pieņemto lēmumu kopums uzskatāms par vienu administratīvo aktu, par noteicošo uzskatot pēdējā institūcijā pieņemto formulējumu. Tiesai parasti jāvērtē iestādes procesa pēdējā (apstrīdēšanas) stadijā pieņemtais lēmums, vērtējot nevis atsevišķi katras instances rīcību vai lēmumu, bet gan visu procesu kopumā. Līdz ar to tiesai jālemj tieši par Iekšlietu ministrijas apstrīdēšanas kārtībā pieņemto lēmumu, nevis Valsts policijas sākotnējo lēmumu par atvaļināšanu.[82x]

Savukārt, ja pieteikuma priekšmets ir labvēlīga administratīva akta izdošana vai faktiskās rīcības veikšana, tad atbildētāja pusē pieaicināma tieši tā iestāde, kuras kompetencē ir attiecīgā administratīvā akta izdošana vai faktiskās rīcības veikšana, nevis augstāka iestāde, kura izskata apstrīdēšanas iesniegumu.

Ja pieteikuma priekšmets ir publiski tiesisko attiecību konstatēšana, tad šādā gadījumā pieteicējs neprasa nekādu rīcību ne no vienas iestādes.

Senata rīcības sedes 2010.gada 4.junija lēmuma lieta Nr.SKA-581/2010 8.3.punkts. Nav publicēts.

Šādā gadījumā atbildētāja pusē pieaicina to iestādi, attiecībā pret kurn publiski tiesisko attiecību pastāvēšanu, nepastāvēšanu vai to saturu nepieciešams konstatēt.[611]

[11] Ja personai ir iebildumi pret vairakām iestadem, kas ir tīkojušas *vienas publisko tiesību juridiskās personas vārdā*, tiesa var atbildētāja pusē pieaicināt vairākas iestādes. Tomēr atbildētājs joprojām ir viens un tas pats, neskatoties uz to, ka tiek izvērtēts vairāku tā iestāžu tīeības tiesiskums. Savukārt, ja personai ir iebildumi pret vairākām iestādēm, kas ir rīkojušās *dažādu publisko tiesību subjektu vārdā*, tad lietā tiek pieaicināti *vairāki atbildētāji.* *[612]

Kādā lietā Senāts norādīja, ka atbildētājas - Latvijas Republikas - pusē pieaicināmas divas iestādes - Nodarbinātības valsts aģentūra un Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūra, jo pieteicējs prasīja ne vien atcelt Nodarbinātības valsts aģentūras lēmumu, bet arī izmaksāt bezdarbnieka pabalstu. Bezdarbnieka pabalsta piešķiršana,

aprēķināšana un izmaksa ir Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras kompetencē.[613]

Savukārt citā lietā pieteicēja pārsūdzēja Jūrmalas pilsētas pašvaldības policijas faktisko rīcību, kas izpaudusies kā viņas aizturēšana un nogādāšana psihoneiroloģiskajā slimnīcā, un Jūrmalas pilsētas domes lēmumu, ar kuru ir atteikts atlīdzināt morālo kaitējumu, kas pieteicējai radies minēto darbību rezultātā. Administratīvā apgabaltiesa savā spriedumā bija norādījusi, ka lietā ir divi atbildētāji - Jūrmalas pilsētas dome un Jūrmalas pilsētas pašvaldības policija. Taču Senāts norādīja, ka pieteicēja ir vērsusies pret divām pašvaldības iestādēm - policiju un domi - kas abas ir rīkojušās viena un tā paša tiesību subjekta — Jūrmalas pilsētas pašvaldības — vārdā. Tātad secināms, ka lietā ir viens atbildētājs - Jūrmalas pilsētas pašvaldība.[614]

[12] Komentējama panta otra daļa paredz, ka atbildētāja puse ir japie-aicina arī **cita institūcija,** ja tas noteikts normatīvajā aktā.

Tā, piemēram, Imigrācijas likuma^{833} 65.^{2} panta trešā daļa paredz, ka atbildētāja pusē tiesa papildus var pieaicināt tās iestādes pārstāvi, kura sniegusi atzinumu par Imigrācijas likuma 61.panta pirmajā daļā minēto nosacījumu esamību.

35.pants. Tiesības uz pārstāvību administratīvajā procesā

Administratīvā procesa dalībnieks procesā var piedalīties ar pārstāvja palīdzību vai starpniecību. Pārstāvis var būt jebkura rīcībspējīga fiziskā vai juridiskā persona ar ierobežojumiem, kas norādīti šā likuma 36. un 37.pantā.

11 j Literatūra. Civilprocesa likuma komentāri. 1 daļa (1 -28.nodaļa). Sagatavojis autoru kolektīvs. Prof. K.Torgāna zinātniskajā redakcijā. -Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2011, 226.-243.lpp.; *Jautrīte Briede.* Pretkorupcijas līdzeklis. Pieejams: *http://politika. I v/article/ pretkorup cijas-lidzeklis#; Ferdinand O. Kopp, Wolf-Rüdiger Schenke.* Verwaltungsgerichtsordnung. Kommentar. 13., neubearbeitete Auflage. München: C.H.Beck\sche Verlagsbuchhandlung, 2003, S. 721; Administrative Justice in Europe. Report of Finland; Administrative Justice in Europe. Report of Cyprus; La Justice administrative en Europe. Le droit Beige; Administrative Justice in Europe. Report of the Czech Republic. *www.juradmin.eu.*

m Sa panta **mērķis** ir noteikt personas tiesības uz pārstāvību administratīvajā procesā, kā arī noteikt, kas ir atzīstams par pārstāvi administratīvajā procesā. Tiesības piedalīties procesā ar pārstāvja palīdzību vai starpniecību ir viena no procesa dalībnieka procesuālajām pamattiesībām.

131 Satversmes 92.panta pirmais teikums noteic, ka ikviens var aizstāvēt savas tiesības un likumiskās intereses taisnīgā tiesā. Tiesības uz taisnīgu tiesu nozīmē arī brīvu pieeju tiesai. Gadījumā, kad persona kādu iemeslu dēļ ir kavēta vērsties tiesā, brīva pieeja tiesai nozīmē arī iespēju vērsties tiesā ar pārstāvja starpniecību. Aizstāvot savas tiesības un likumiskās intereses taisnīgā tiesā, personai ir tiesības izvēlēties savu pārstāvi. [XVI] Pārstāvības princips ir viens no administratīvo tiesību principiem, kas noteikts arī Eiropas Padomes 1977.gada 28.septembra

' ' Satversmes lirsas .'MMH.s'.nda (».novembra sprieduma lieta Nr.2003-10-01 secinājumu daļas l .pun[1] I aivijas Vēstnesis, 07.11.2003., Nr. 157.

rezolūcija Nr.(77)31 "Par indivīdu aizsardzību attiecība uz valsts

835

pārvaldes izdotajiem aktiem"

[41 Administratīvā procesa dalībnieks - fiziska persona - procesā var

* 836

piedalīties *pati* vai arī izmantojot pārstāvja palīdzību vai starpniecību. Pārstāvja *palīdzība* nozīmē, ka pārstāvamais procesa dalībnieks pats piedalās procesā, tomēr kādu procesuālo darbību veikšanai uzaicina pārstāvi. Savukārt pārstāvja *starpniecība* nozīmē, ka pārstāvamais procesa dalībnieks procesa vešanu pamatā uztic pārstāvim.

Pārstāvi persona var izmantot vienā procesa stadijā, citā piedaloties bez pārstāvja. Pārstāvim var tikt uzdots, piemēram, lai tas dod paskaidrojumus tiesas sēdē, sagatavo procesuālos dokumentus u.tml. Pārstāvja piedalīšanās procesā nenozīmē, ka pats procesa dalībnieks vairs procesā nevarētu piedalīties. Senāts atzinis, ka pārstāvis darbojas pieteicēja vārdā un interesēs, pieteicējam saglabājot savu *aktīvā* procesa dalībnieka lomu.[615] Noteicošais viedoklis jebkurā gadījumā procesā ir procesa dalībniekam, kurš tiek pārstāvēts. Piemēram, ja persona pilnvaro pārstāvi, tad gadījumā, ja pats pārstāvamais procesa dalībnieks tiesas sēdē vēlas izteikt savu viedokli, šādas tiesības procesa dalībniekam nevar tikt liegtas.

Procesa dalībnieks ir tiesīgs izmantot *vairākus pārstāvjus.*

[5] Ta ka pārstāvis pilnvarojuma robežas procesa īsteno citas personas procesuālās tiesības un pienākumus un, rīkojoties tās vārdā, pauž šīs personas gribu, pārstāvis nav patstāvīgs procesa dalībnieks[616] un tam nav savu patstāvīgu interešu.[839]

Tomēr jāatzīmē, ka gadījumā, ja advokāts pieprasa informāciju sava klienta interesēs, par informācijas pieprasītāju tiek uzskatīts advokāts,

nevis klients. Tas izriet no Latvijas Republikas Advokatūras

likuma[617] 48.pantā uzskaitītajām zvērināta advokāta tiesībām, tostarp, ka, sniedzot juridisko palīdzību, zvērināts advokāts ir tiesīgs vākt pierādījumus, arī pieprasot visus juridiskās palīdzības sniegšanai nepieciešamos dokumentus no valsts un pašvaldību institūcijām. Šī tiesību norma piešķir zvērinātiem advokātiem tiesības, kuru aizsardzību aizskāruma gadījumā advokāts ir tiesīgs prasīt administratīvajā tiesā. Citiem vārdiem, Advokatūras likuma 48.pants ir objektīvās tiesības, no kurām izriet zvērināta advokāta subjektīvās tiesības prasīt šo tiesību īstenošanu un aizsardzību.[618]

161 Tomēr būtiskas izmaiņas parstavja procesualajas tiesības ir ieviesis 2011.gada 1.janvārī spēkā stājušais Paziņošanas likums,[619] kas piemērojams administratīvajā procesā. Atbilstoši šā likuma 5.pantam, ja dokumenta saņemšanai ir pilnvarots pārstāvis un no pilnvarojuma izriet tiesības attiecīgajā jautājumā saņemt attiecīgu doku mentu, to paziņo tikai pārstāvim, izņemot gadījumu, kad pilnvarotājs norādījis, ka dokumentu vēlas saņemt pats. Uzskatāms, ka ar brīdi, kad dokuments paziņots pārstāvim, tas vienlaikus paziņots arī pašam pilnvarotājam. Turklāt tajos gadījumos, kad procesa dalībnieks savai pārstāvībai procesā izvēlējies vairākus pārstāvjus, Paziņošanas likums nosaka procesuālos dokumentus un citus tiesas un iestādes sūtījumus sūtīt tikai vienam no pārstāvjiem. Arī tad, ja viena procesa ietvaros pilnvarotais pārstāvis vienlaikus pārstāv vairākus dalībniekus, pārstāvim paziņo dokumentu tikai vienā eksemplārā. Šādā veidā tiek ietaupīti iestādes un tiesas finanšu resursi.

[7| Regulējums, ka dokumentu nosūtīšana gadījumā, ja procesā piedalās pārstāvis, tiek īstenota tikai attiecībā uz pārstāvi, ir atrodams arī CPL, šā likuma 86.panta pirmā daļas otrais teikums noteic, ja fiziskā persona lietu ved ar pilnvarota pārstāvja staipniecību, tiesas paziņojumi un dokumenti nosūtāmi tikai pārstāvim. Šādu regulējumu paredz arī

Vācijas administratīvo procesu regulējošās tiesību normas, nosakot, ja procesā personai ir pārstāvis, tiesas un iestādes komunikācija pamatā notiek ar pārstāvi.

[8) Pārstāvim nav ari subjektīvas tiesības uz pārstāvību. Tiesību normas, kas regulē pārstāvju piedalīšanos administratīvajā procesā, ir izdotas ar mērķi aizsargāt to personu intereses, kurām ir nepieciešama pārstāvība. Tādējādi tiesību normas par pārstāvību nav izdotas ar mērķi, lai aizsargātu tādas personas interesi, kas vēlas kļūt par pārstāvi.

Tā kādā lietā persona A, kas vēlējās būt par personas B pārstāvi, apstrīdēja un pārsūdzēja iestādes lēmumu, ar kuru iestāde atteicās noformēt personas B izteikto mutvārdu pilnvarojumu personai A. Tiesa atzina, ka tiesību normas par pārstāvību nenoteic, ka kādai personai ir tiesības prasīt iecelt viņu par pārstāvi citai personai.

Atsakot rakstveidā noformēt personas B iestādē izteikto mutvārdu pilnvarojumu, lai personai A piešķirtu tiesības pārstāvēt personas B intereses tālākā administratīvā procesā tiesā, iestāde ir aizskārusi vai varētu aizskart tikai personas B tiesības. Savukārt personai A nav subjektīvo tiesību prasīt rakstveidā noformēt personas B iestādē izteikto mutvārdu pilnvarojumu.[84]' Šādas tiesības ir tikai B.

19] Juridiska persona procesa vienmēr piedalas ar parstavja palīdzību.

|10| Administratīvajā procesā nevienā procesa stadijā, ne iestādē, ne tiesā *nav noteikts obligātās pārstāvības institūts.* Tas ir, procesa dalībniekam netiek izvirzīta prasība obligāti piedalīties ar pārstāvi (arī zvērinātu advokātu). Līdzīgs pašreizējam likuma regulējumam atrodams, piemēram, Kipras un Somijas administratīvajā procesā. Somijas administratīvo tiesību speciālisti atzīst, ka praksē personas pašas ir spējīgas sevi pārstāvēt administratīvajā tiesā, tāpēc advokāta palīdzība nav nepieciešama.[620]

1*11 Par pārstāvi var but *jebkura* rīcībspējīga *fiziska* vai *juridiska persona.* Rīcībspējas (sk. 19. un 21.p.) pārbaude ir tiesas un iestādes uzdevums. Tā kā administratīvajā procesā darbojas objektīvās izmeklēšanas princips, personai pārstāvja pakalpojumus principā nav nepieciešams izmantot. Ierobežojumi pārstāvim tuvāk paskaidroti 36. un

37.pantā.

Ir arī valstis, kurās ir noteikts atšķirīgs regulējums, tas ir, administratīvajā procesā pastāv obligātās pārstāvības institūts. Tomēr arī šajās valstīs tiesiskais regulējums nav vienāds. Tā Beļģijā tiesību aizsardzība pamatā notiek ar advokāta palīdzību. Ja persona uzskata, ka tā var sevi aizstāvēt, tā var neprasīt advokāta palīdzību. Savukārt Čehijā advokātam jāpiedalās kasācijas instancē. Turpretim Ungārijā obligāts pārstāvis tiek prasīts gan apelācijas, gan kasācijas instances tiesvedības procesā. Vācijas tiesiskais regulējums augstākajās administratīvo tiesu instancēs procesa dalībniekiem uzliek pienākumu pārstāvēt sevi ar advokāta starpniecību. Pamatojums procesa dalībnieku izteikšanās tiesību ierobežošanai kasācijas instances tiesā ir koncentrēta tiesas procesa norises nodrošināšana, respektīvi, procesa dalībnieks zaudē izteikšanās tiesības, lai advokāts vai augstskolas profesors kā tiesību speciālists ar tiesu kvalitatīvi konkrēto lietu atrisinātu. Arī Latvijā agrāk civilprocesā kasācijas instancē bija noteikts obligātās pārstāvības institūts.[621]

112] Komentējamais pants ir procesuālā tiesību norma. Materiālās tiesību normas, kas nosaka personas un tās pārstāvja tiesiskās attiecības, regulē Civillikums (CL 2289 - 2317.[7]p.). Piemēram, ja procesa dalībnieks vēlas, lai tā pārstāvim tiek piešķirtas pārpilnvarojuma tiesības, tas tieši norādāms pilnvarā. Līdz ar to

tiesiskās attiecības pārstāvamā un pārstāvja starpā risināmas civiltiesiskā kārtībā.

1131 Speciālajās tiesību normās var noteikt izņēmumus no pārstāvības principa. Proti, ir procesi, kuros nepieciešama fiziskas personas tieša piedalīšanās. Tāpat personas obligāta piedalīšanās var izrietēt no gadījuma būtības.

Piemēram, personas veselības stāvokļa izvērtēšana ārstu komisijā invaliditātes noteikšanai parasti nav iespējama bez pašas personas piedalīšanās, kurai šos izmeklējumus veic.

36.pants. Personas, kuras nevar būt par pārstāvjiem administratīvajā procesā

(1) Par pārstāvi nevar būt persona:

1)kura nav sasniegusi pilngadību vai likumā paredzētajā kārtībā ir atzīta par rīcībnespējīgu;

2) kurai ar tiesas spriedumu atņemtas tiesības vest citu personu lietas;

3) kura tajā pašā lietā sniegusi juridisko palīdzību citam šā administratīvā procesa dalībniekam (izņemot 26. un 32.pantā noteiktos gadījumus).

(2) Ja konstatēts kāds no šā panta pirmajā daļā minētajiem apstākļiem, iestāde vai tiesa šādu personu lietas izskatīšanā nepielaiž.

|lļ Literatūra: Civilprocesa likuma komentāri. I daļa. (1.-28.nodaļa). Sagatavojos autoru kolektīvs. Prof. K.Torgāna zinātniskā redakcijā. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2011, 236., 237.lpp.

[21 Komentējamā panta tāpat kā likuma 37.panta mērķis ir nepieļaut tādu personu piedalīšanos procesā pārstāvju statusā, kurām objektīvu vai ētisku apsvērumu dēļ to nevajadzētu darīt.

[3] Līdzīgs tiesiskais regulējums atrodams CPL 84.pantā.

Pārstāvis nevar būt persona, kas nav sasniegusi pilngadību. Kad persona atzīstama par pilngadīgu, noteic CL. Parasti tā ir 18 gadu vecumu sasniegusi persona (CL 219.p.). Tomēr izņēmuma gadījumos un sevišķi svarīgu iemeslu dēļ nepilngadīgo var izsludināt par pilngadīgu arī pirms astoņpadsmit gadu vecuma sasniegšanas (CL 220.p.). Tāpat par pilngadīgu uzskatāma persona, kas likumā paredzētajā kārtībā stājusies laulībā pirms astoņpadsmit gadu vecuma (CL 221 .p. otrā daļa).

33.^{2} un 34.nodaļu). Administratīvā tiesa pati nevar ierobežot personas rīcībspēju. Ja tiesai rodas pamatotas šaubas par pārstāvja rīcībspējas apjomu (saņemta neapstiprināta informācija), tai jāatliek lietas izskatīšana līdz brīdim, kamēr tiek noskaidrots šis jautājums.

[5] Pārstāvis nevar but persona, kurai atņemtas tiesības vest citu personu lietas. Tipiskākais šāds gadījums būtu ierobežojums vecākam pārstāvēt savu bērnu gadījumā, ja vecākam atņemtas aizgādības

tiesības (CL 200.p.). Aizgādības tiesības vecākam atņem ar vispārējās jurisdikcijas tiesas spriedumu. Lai gan komentējamā panta pirmās daļas 2.punkts paredz, ka par pārstāvi nevar būt persona, kurai minētās tiesības atņemtas ar *tiesas spriedumu*, par pārstāvi nevarētu būt arī persona, kurai atņemtas bērna aprūpes tiesības (CL 203.p.) ar bāriņtiesas lēmumu.

16! Atbilstoši komentējama panta pirmās daļas 3.punktam par pārstāvi nevar būt persona, kura tajā pašā lietā sniegusi juridisko palīdzību citam šā administratīvā procesa dalībniekam (izņemot 26. un 32.pantā noteiktos gadījumus). 26.panta noteic līdziesniedzēju, bet 32.pants -līdzpieteicēju institūtu. No tiesību normas gramatiskā tvēruma izriet, ka, lai persona nevarētu būt par pārstāvi, tai iepriekš jābūt sniegušai juridisko palīdzību *jebkuram citam* (izņemot 26. un 32.pantā noteiktos gadījumus) procesa dalībniekam. Tomēr komentējamā panta pirmās daļas

3.punkta mērķis ir, lai pārstāvis konkrētajā procesā nebūtu sniedzis juridisko palīdzību tādam procesa dalībniekam, kuram konkrētajā lietā ir *pretējas intereses* (tas netieši izriet no norādes uz 26. un 32.p.). Līdz ar to tiesību normas gramatiskais tvērums ir par plašu, ar terminu ”citam procesa dalībniekam” aptverot arī tādas situācijas, kuras likumdevējs nav vēlējies regulēt. Lai arī likums tiešā tekstā ir ietvēris izņēmumu no šīs normas piemērošanas (26., 32.p.), tomēr arī ar šiem izņēmumiem tiesību normas vārdiskais tvērums vienalga ir plašāks par tiesību normas mērķi un jēgu. Tādēļ šīs tiesību normas vārdiskais tvērums, piemērojot šo normu, ir jāsašaurina, attiecinot to tikai uz tādiem pārstāvjiem, kas iepriekš snieguši juridisko palīdzību citam procesa dalībniekam, kuram ir pretējas intereses.

[7] Atbilstoši komentejama panta otrajai daļai, ja tiek konstatēts kāds no panta pirmajā daļā minētajiem ierobežojumiem, pārstāvis netiek pielaists piedalīties tālākā lietas izskatīšanā. Iestādes procesā pārstāvi procesā nepielaiž iestāde, tiesā - tiesa. Iestādei un tiesai par šo jautājumu

36.pants. Personas, kuras nevar but par pārstāvjiem administratīvajā procesā

K.Aperāne, V.Krūmiņa

jāpieņem lēmums. Lēmums jāpievieno lietas materiāliem, lai tālākā lietas izskatīšanā būtu redzams, kādas personas procesā nav tikušas pielaistas. Šāds iestādes un tiesas lēmums atsevišķi nav pārsūdzams, jo tas ir procesu organizējošs. Par to var sūdzēties, pārsūdzot administratīvo aktu vai tiesas nolēmumu pēc būtības. No minētās tiesību normas arī izriet, ka vispirms pārstāvim pašam, ja tas konstatē, ka uz viņu attiecas kāds no likumā minētajiem ierobežojumiem, no pārstāvības būtu jāatsakās.

[8] Atšķirība no komentejama panta CPL 84.panta, kurš noteic

ierobežojumus pārstāvībai civilprocesā, paredzēti vēl divi gadījumi, kad persona nevar būt par pārstāvi tiesā. CPL 84.panta pirmās daļas 2.punkts noteic, ka par pārstāvi civilprocesā nevar būt persona, kurai nodibināta aizgādība. Tāpat minētās daļas 4.punkts noteic, ka par pārstāvi nevar būt persona, kura atrodas radniecības attiecībās līdz trešajai pakāpei vai svainības attiecībās līdz otrajai pakāpei ar tiesnesi, kuram lieta jāiztiesā.

37.pants. Personas, kuras nevar pārstāvēt iestādi

(1) Iestādi administratīvajā procesā nevar pārstāvēt vai iestādes pusē procesuāli darboties nevar persona:

1) kurai konkrētajā lietā rodas vai var rasties interešu konflikts;

2) par kuras objektivitāti pastāv pamatotas šaubas;

3) uz kuru attiecas citi likumā paredzētie ierobežojumi.

(2) Administratīvā procesa dalībnieks, pamatojot lūgumu, var rakstveidā lūgt iestādi vai tiesu nomainīt personu, kura piedalās lietā iestādes pusē. Iestāde lēmumu sakarā ar šādu lūgumu pieņem septiņu dienu laikā. Ja lūgumu noraida, pēc lūguma iesniedzēja pieprasījuma lēmums par noraidījumu izsniedzams rakstveidā. Septiņu dienu laikā pēc tam, kad lēmums attiecīgajai personai paziņots vai citādi kļuvis zināms, to var apstrīdēt augstākā iestādē, bet, ja augstākas iestādes nav vai tā ir Ministru kabinets, - pārsūdzēt tiesā. Augstākas iestādes lēmumu septiņu dienu laikā var pārsūdzēt tiesā. Tiesa sūdzību izskata rakstveida procesā.

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar 2006.gada 26.oktobra likumu un 2012.gada

1. novembra likumu)

Saturs

I. Vispārīgās piezīmes

II. Lūgums nomainīt amatpersonu

I. Vispārīgās piezīmes

11! Literatūra. *Artūrs Spīgulis, Marģers Zeitmanis.* Administratīvā procesa likuma 37.pantā ietverto tiesību principu analīze un piemērošana tiesu praksē // Likums un Tiesības, 2006, 8.sēj., Nr.3, 80 -83.lpp.; Nr.4, 120-125.lpp.; *Francs Jozefs Paine.* Vācijas vispārīgās administratīvās tiesības. Vācijas Administratīvā procesa likums. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002, 166—168., 201.-202.lpp.; *Christoph Grahenwarter.* Europäische Menschenrechtskonvention. 3.Auf. - München: Verlag C.H.Beck, 2008, S. 329-334; *Kristin Pfeffer.* Das

Recht auf eine gute Verwaltung. Art. 11-101 der Grundrechtecharta des Vertrages über eine Verfassung für Europa. LAufl. - Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft, 2006, S. 113.-134.

[2] Komentējamā panta mērķis ir nodrošināt iestādi, kuras lietvedībā atrodas administratīvā lieta vai kura ir pieaicināta atbildētāja pusē, pārstāvošās personas objektivitāti lēmuma pieņemšanā, proti, nodrošināt, ka iestādi pārstāvošā persona nav ieinteresēta administratīvajā lietā. Komentējamā panta regulējums iedzīvina procesuālā taisnīguma principu (14.[1] p. otrais teikums), nodrošinot amatpersonas personisko neieinteresētību lietas iznākumā. Aizliegums valsts amatpersonai piedalīties tāda lēmuma pieņemšanā, kurš viņai pašai, viņas radiniekiem var radīt labumu vai nodarīt zaudējumus, jau ilgu laiku ir atzīts par vispārējo administratīvo tiesību principu.[847]

[3[Komentējamais pants attiecas gan uz procesu iestādē, gan tiesā. Komentējamais pants nodrošina privātpersonas tiesību ievērošanu, ļaujot gan pieteicējam, gan citiem procesa dalībniekiem novērst iespēju, ka procesā iestādi pārstāvētu persona, kas varētu ietekmēt lietas iznākumu atsevišķu personu interesēs. Vispirms iestādei pašai pēc iespējas jārau-gās, lai to nepārstāvētu persona, uz kuru attiecas noteiktie ierobežojumi. Tomēr, ja iestāde nav nodrošinājusi tās pārstāvja atstatīšanu, procesa dalībniekiem ir dota iespēja lūgt nomainīt iestādes pārstāvi lietā.

|4| Komentējamā panta normas sasaucas ar prasību tiesnešiem lietu spriest objektīvi un vienīgi saskaņā ar likumu un tiesībām *(nemo iudex in causa sua)* (116.-120.p.).

[5] Panta pirmā dala noteic ierobežojumus, kuriem pastavot, persona nevar darboties iestādes pusē: interešu konflikts, šaubas par personas objektivitāti, citi likumā noteiktie ierobežojumi.

161 Vācu tiesību zinātne, skaidrojot minētos jedzienus, apkopojoši tiek lietoti divi apzīmējumi - amatpersonas *personiski individuālā neitralitāte* un *organizatoriski institucionālā neitralitāte*, ar pirmo saprotot, ka lēmuma pieņēmējs atturas no lēmuma pieņemšanas, kurā tam var rasties interešu konflikts vai kurā tas var būt tieši vai netieši ieinteresēts (iekšējais faktors). Piemēram, persona nevar pieņemt administratīvo aktu, kas adresēts lēmuma pieņēmēja laulātajam. Savukārt otrs jēdziens tiek lietots, lai norādītu uz to, ka var būt gadījumi, kad personas darbošanās tieši konkrētajā amatā var radīt neitralitātes pārkāpumu (ārējais faktors). Šeit ir runa par amatpersonas veicamo funkciju nošķiršanu, piemēram, amatpersona nevar pieņemt administratīvo aktu un pati veikt šā lēmuma pārbaudi apstrīdēšanas stadijā.

[71 Interešu konflikta definīcija ir noteikta likuma "Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā"*[622] 1.panta 5.punktā.

Tā ir situācija, kurā valsts amatpersonai, pildot valsts amatpersonas amata pienākumus, jāpieņem lēmums vai jāpiedalās lēmuma pieņemšanā, vai jāveic citas ar valsts amatpersonas amatu saistītas darbības, kas ietekmē vai var ietekmēt šīs valsts amatpersonas, tās radinieku vai darījumu partneru personiskās vai mantiskās intereses. Minētā likuma izpratnē radinieki ir tēvs, māte, vecāmāte, vecaistēvs, bērns, mazbērns, adoptētais, adoptētājs, brālis, māsa, pusmāsa, pusbrālis, laulātais (minētā likuma l.p. 6.punkts). Savukārt darījumu partneri ir fiziskā vai juridiskā persona vai uz līguma pamata izveidota fizisko un juridisko personu apvienība, kas saskaņā ar šā likuma noteikumiem ir deklarējamās darījumu attiecībās ar valsts amatpersonu (minētā likuma 1 .p. 4.punkts).

1*1 Tuvāk interešu konflikta būtība, kas ir svarīga administratīva procesa kontekstā, ir noteikta likuma "Par interešu konfliktu novēršanu valsts amatpersonu darbībā" 1 L un 12.pantā, kas nosaka administratīvo aktu izdošanas, uzraudzības, kontroles, izziņas vai sodīšanas funkciju veikšanas ierobežojumus, kā arī aizliegumu šīs darbības ietekmēt. Senāts ir atzinis, ka, lai iestātos interešu konflikta situācija, pietiek ar iespējamību, ka šāda ietekme var rasties. Turklāt šo tiesību normu kontekstā nav svarīgi, vai valsts amatpersona attiecībā uz saviem radiniekiem izdod administratīvos aktus vai veic citu rīcību. Kvalificējošā pazīme, kas noteic interešu konflikta situācijas rašanos valsts amatpersonas rīcībā, ir fakts, ka valsts amatpersona ir veikusi darbības, arī pieņēmusi lēmumus, kas skar tās radinieku personiskās vai mantiskās intereses.[84^] Komentējamais pants arī tiešā tekstā noteic, ka ierobežojums pārstāvībai rodas ne tikai tad, ja interešu konflikts pastāv, bet arī tad, ja tas *var rasties.* Respektīvi, likumdevējs ir vēlējies izslēgt *jebkādu* ieinteresētību no atbildētāja iestādi pārstāvošās personas puses.

|9| Panta pirmās daļas 2.punkts attiecas uz tiem gadījumiem, kad nav konstatējams interešu konflikts, bet no konkrētās lietas apstākļiem ir secināms, ka lēmuma pieņēmējs jebkādā citādā veidā lēmuma pieņemšanas procesā nav bijis neitrāls, tas ir, pastāv pamatotas šaubas par personas objektivitāti.

Tā kādā lietā Senāts, konstatējot, ka, tā kā Finanšu policijas inspektore sastādīja pārbaudes aktu un administratīvā pārkāpuma protokolu, uz kura pamata tika pieņemts pārsūdzētais lēmums, neilgi pēc tam, kad persona A par konkrēto inspektori bija sūdzējusies, atzina, ka pastāv pamatotas šaubas par inspektores objektivitāti un neitralitāti lēmuma pieņemšanā attiecībā pret pieteicēju.[623]

Tāpat tiesa kādā lietā ir norādījusi, ka arī fakts, ka pieteicējs ir lūdzis nomainīt konkrētās amatpersonas un uz pieteicēja sūdzības pamata ir ierosināta disciplināri ieta par iespējamiem pārkāpumiem šo amatpersonu darbībā, no subjektīvās attieksmes viedokļa var ietekmēt

personas attieksmi pret pieteicēju un līdz ar to arī tās objektivitāti turpmākajās darbībās un lēmuma pieņemšanā.[81]

Tipisks piemērs ir situācija, kad persona ir konkurents kādam no procesa dalībniekiem.[624]

Izvērsts komentārs par neieinteresētības jēdziena saturu ir atrodams šajā izdevumā pie 14.' panta.

[10| Panta pirmās daļas 3.punkts norāda, ka ir citas tiesību normas, kurās ir noteikti ierobežojumi personām darboties iestādes pusē.

Piemēram, Publisko iepirkumu likuma[85]" 23.panta pirmajā daļā noteikts, ka iepirkuma komisijas locekļi un eksperti nedrīkst pārstāvēt kandidāta vai pretendenta intereses, kā arī nedrīkst būt saistīti ar kandidātu vai pretendentu. Pantā arī sīkāk norādīts, kas ar to saprotams. Atbilstoši šā panta trešajai daļai iepirkuma komisijas locekļi un eksperti arī paraksta apliecinājumu, ka nav tādu apstākļu, kuru dēļ varētu uzskatīt, ka viņi ir ieinteresēti konkrēta kandidāta vai pretendenta izvēlē vai darbībā vai ka viņi ir saistīti ar tiem šā panta pirmās daļas izpratnē.

[11] Tāpat par komentējamā panta pārkāpumu var runāt gadījumā, kad procesuālo pārstāvību īsteno persona, kurai nav šādas kompetences. Saskaņā ar Senāta pastāvīgo judikatūru zemākai iestādei (amatpersonai) bez īpaša pilnvarojuma nav tiesību pārstāvēt augstāku iestādi (amatper-

112] L ikumā nav noteikts, kadas **sekas** iestājās, ja komentejama panta noteiktie ierobežojumi tiek pārkāpti. Vācijā šīs personas sauc par personām, kuras ir izslēdzamas no procesa (vāciski - *ausgeschlossene Personen*), un viņu piedalīšanās procesā parasti rada izdotā administratīvā akta spēkā neesību. Vācu tiesību zinātnieki skaidro, ka piedalīšanās ir jāsaprot kā iespēja iedarboties, tas ir, amatpersonai ir jābūt iespējai ietekmēt lēmumu. Piemēram, ja iestādes pusē procesuāli ir darbojusies persona, uz kuru būtu attiecināms kāds no likumā noteiktajiem ierobežojumiem, varētu tikt apšaubīta tās savākto pierādījumu un sagatavoto dokumentu pieļaujamība lietā. Arī EST ir vērsusi uzmanību uz to, ka, pārkāpjot ierēdņa neitralitātes un neatkarības prasības lēmuma pieņemšanā, tas var novest līdz lēmuma (darbības) atzīšanai par prettiesisku.[625]

1131 I .ai nerastos interešu konflikta situācijā, iestādei pašai ir jaraugās, lai amatpersona, kas nodarbojas ar attiecīgo lietu, būtu objektīva. Norādes par iestādes rīcību ietvertas likuma "Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā" III nodaļā. Tā atbilstoši minētā likuma 20.panta otrajai daļai valsts vai pašvaldības institūcijas vadītāja pienākums ir ar rakstveida rīkojumu nodot kādas funkcijas vai uzdevuma izpildi citai amatpersonai, ja amatpersona, kurai konkrētā funkcija vai uzdevums atbilstoši tās amata

pienākumiem būtu jāveic, ir interešu konflikta situācijā. Savukārt 21.pants uzliek amatpersonai pienākumu informēt vadību par interešu konfliktu, bet 22.pantā noteikts, ka amatpersona pati atsakās no tās amata pienākumu veikšanas visos gadījumos, kad ētisku apsvērumu dēļ varētu tikt apšaubīta tās darbības objektivitāte un neitralitāte.

II. Lūgums nomainīt amatpersonu

|14| Komentējamā panta otrā daļa attiecas uz gadījumu, kad iestāde iepriekš minētās prasības nav ievērojusi vai par panta pirmajā daļā minētajiem apstākļiem nav informēta. Tad potenciālais administratīvā akta adresāts vai trešā persona, kā arī viņu pārstāvji var vērsties ar **lūgumu** nomainīt lietā iestādes pusē piedalošos personu.

|15| Lūgumu iespējams izteikt gan *iestādē*, gan *tiesā*. Lūgumam jābūt izteiktam *rakstveidā* un tam jābūt *motivētam*. Ja lūgums tiek izteikts mutvārdos, iestāde to noformē rakstveidā (sal. 56.p. pirmā daļa), bet tiesa ieraksta tiesas sēdes protokolā. Norāde uz rakstveida iesniegumu likumā nozīmē tikai to, ka šādam lūgumam jābūt noformētam rakstveida formā un jāglabājas lietā. Lūgumā jābūt ietvertiem motīviem. Iestādei un tiesai, pieņemot lēmumu, motīvi ir jāvērtē. Nemotivētu lēmumu iestāde neizskata, bet tiesa noraida, izdarot ierakstu tiesas sēdes protokolā.

[16| Lūgumu var izteikt jebkurā procesa stadijā līdz lietas izskatīšanas pabeigšanai. Par personas iesniegto lūgumu iestādei un tiesai ir *jāpieņem lēmums*.

[17] Ja lugums nomainīt personu iesniegts iestādē, iestādei lēmums jāpieņem noteiktā termiņā, tas ir, septiņu dienu laikā no lūguma saņemšanas. Likums neprasa, lai pieņemtais lēmums attiecīgajam procesa dalībniekam tiktu paziņots (izņemot, ja tas tiek noraidīts un dalībnieks to ir prasījis), tāpat kā likums neuzliek pienākumu, arī uzsākot procesu iestādē, paziņot, kura persona būs iesaistīta lēmuma sagatavošanā un pieņemšanā (atšķirībā no tiesas, kur tiesas sastāvs atbilstoši 212. un 341.pantam dalībniekiem tiek paziņots). Komentējamais pants tikai noteic, ka lūguma noraidīšanas gadījumā lēmums rakstveidā ir izsniedzams lūguma iesniedzējam pēc pieprasījuma. Tādā gadījumā lēmumam jāsatur aiī tā pamatojums (kāpēc attiecīgā amatpersona netiek nomainīta).

|18| Lūguma iesniedzējam ir tiesības iestādes lēmumu no bnža, kad lēmums personai kļuvis zināms, apstrīdēt augstākā iestādē; augstākās iestādes lēmums septiņu dienu laikā no lēmuma spēkā stāšanās ir pārsūdzams tiesā. Ja augstākas iestādes nav, lēmums uzreiz ir pārsūdzams tiesā. Likums nenosaka termiņu, kādā iestādei jāpieņem

lēmums par apstrīdēšanas iesniegumu. Tomēr jautājums par atbildētāju pārstāvošās iestādes pārstāvi ir jāizlemj pēc iespējas īsākā laikā.

Tā kādā lietā iestāde nepamatoti bija novilcinājusi šā vienkāršā procesuālā jautājuma izlemšanu, proti, persona ar lūgumu nomainīt iestādes pārstāvi vērsās iestādē, un iestāde šo personas iesniegumu skatīja piecus mēnešus.[856]

|19] Ja iestāde lūgumu noraida, persona var vērsties tiesa *sūdzības* kārtībā līdzīgi kā par citiem būtiskiem procesuāliem jautājumiem (sk., piemēram, 49.p. otro daļu, 64.p. otro daļu). Jautājumu tiesa izskata vienā instancē, rakstveidā, valsts nodeva par sūdzības iesniegšanu nav jāmaksā, un tiesas lēmums nav pārsūdzams. Arī lēmuma tiesiskuma pārbaudei tiesā likums nav noteicis termiņu. Šajā sakarā atbalstāms ir viedoklis, ka tiesa līdzīgi kā iestāde lēmumu varētu pieņemt septiņu dienu laikā. Tomēr, kamēr likumā šāds regulējums nav ietverts, tiesnesim lēmums jāpieņem saprātīgā termiņā.

[20 Ja lugums nomainīt personu iesniegts tikai **tiesā,** tiesai, uzklausot citus procesa dalībniekus, jālemj, vai ir pamats uzskatīt, ka iestādes pārstāvis varētu būt neobjektīvs. Ja tiesa secina, ka šāds pamats pastāv, tā uzdod iestādei nomainīt pārstāvi un atliek lietas izskatīšanu. Likums nenoteic formu, kādā tiesai lēmums ir jāpieņem. Tāpēc tiesai, skatoties no apstākļiem, ir izvēle, vai noformēt to kā atsevišķu lēmumu vai ierakstīt protokolā. Šis lēmums nav pārsūdzams.

121] Ja administratīva procesa dalībnieks par ša panta pirmaja daļa minētajiem iemesliem uzzina pēc tam, kad administratīvais akts jau ir izdots vai faktiskā rīcība jau pabeigta, minētie iemesli var būt par pamatu administratīvā akta vai faktiskās ricības apstrīdēšanai, kā ari lūgumam ierosināt procesu no jauna, ja tas ir uzzināts tad, kad administratīvais akts kļuvis neapstrīdams (87.p.).

[221 Komentējamais pants noteic, ka personai ir tiesības lūgt nomainīt iestādes pārstāvi, tomēr tas neaptver personas tiesības prasīt, lai iestādi pārstāvētu kāda noteikta persona.

3.nodaļa. Administratīvā procesa dalībnieki iestāde un tiesā

K.Aperāne

38.pants. Pārstāvības noformēšana

(1) Fiziskās personas pārstāvību noformē ar notariāli apliecinātu pilnvaru. Ja fiziskās personas pārstāvis ir zvērināts advokāts, šo pilnvarojumu apliecina ar rakstveida pilnvaru bez notariāla apliecinājuma. Fiziskā persona var pilnvarot savu pārstāvi ari mutvārdos iestādē vai tiesā uz vietas. Iestāde šo pilnvarojumu noformē

rakstveidā, un pilnvarotājs to paraksta, bet tiesas sēdē dotais mutvārdu pilnvarojums ierakstāms tiesas sēdes protokolā.

(2) Personu apvienības pārstāvību noformē ar notariāli apliecinātu pilnvaru vai apliecina ar līgumu, no kura izriet attiecīgās personas tiesības bez īpaša pilnvarojuma pārstāvēt personu apvienību. Ja personu apvienības pārstāvis ir zvērināts advokāts, šo pilnvarojumu apliecina ar rakstveida pilnvaru bez notariāla apliecinājuma.

(3) Juridiskās personas vai iestādes pārstāvību noformē ar rakstveida pilnvaru vai apliecina ar dokumentiem, no kuriem izriet amatpersonas tiesības bez īpaša pilnvarojuma pārstāvēt juridisko personu vai iestādi. Attiecībā uz iestādes pilnvarotu pārstāvi nav piemērojami šā likuma 39. un 147.panta noteikumi par īpaša pilnvarojuma nepieciešamību.

(4) Uz iestādes norīkotu darbinieku (amatpersonu) nav attiecināmi šā likuma 40.panta noteikumi par atteikšanos no pārstāvības, kā arī 39. un 147.panta noteikumi par īpaša pilnvarojuma nepieciešamību.

(5) Vecāki, aizbildņi un aizgādņi uzrāda iestādei vai tiesai dokumentus, kas apliecina viņu tiesības.

(6) Ja administratīvā procesa dalībnieks pats piedalās lietā, viņam ir tiesības uzaicināt juridiskās palīdzības sniegšanai zvērinātu advokātu. Advokāta pilnvarojumu šādā gadījumā apliecina orderis.

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar 2004.gada 15janvāra, 2006.gada 26.oktobra un

2008.gada IS.decembra likumu)

|1| Literatūra: Latvijas Republikas Civillikuma komentāri. Ceturtā daļā. Saistību tiesības. Autoru kolektīvs prof. K.Torgāna vispārīgā zinātniskā redakcijā. - Rīga: Mans īpašums, 1998, 571.-598.Ipp.; Civilprocesa likuma komentāri. I daļa. (1 -28.nodaļa). Sagatavojos autoru kolektīvs. Prof. K.Torgāna zinātniskā redakcijā. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2011, 226.-243.Ipp.; *Kaspars Balodis.* Ievads civiltiesībās. Rīga: Zvaigzne ABC, 2007, 276.-292.Ipp.

[2] Minētas normas **mērķis** ir nodrošināt, lai iestāde un tiesa varētu pārliecināties, ka persona var rīkoties kādas citas personas vārdā. Panta nosaukums ir šaurāks par panta tvērumu ~ pantā ir runa ne tikai par pilnvaras noformēšanu, bet arī citiem veidiem, kā tiek **apliecināta** pilnvara pārstāvēt citu personu.

|3| Līdzīga satura norma iekļauta Civilprocesa likuma 85.pantā.

14] Ja procesa dalībnieks izmanto tiesības piedalīties tiesas procesa ar pārstāvja starpniecību vai palīdzību, pilnvarojumam jābūt noformētam šajā un 147.pantā (noteic īpašās pilnvaras, tostarp tiesības pārsūdzēt tiesas nolēmumu) noteiktajā kārtībā. Turklāt visiem šajā pantā noteiktajiem pilnvaras noformēšanas veidiem ir vienāds juridiskais spēks. Tas nozīmē, ka nav pamata, piemēram, notariāli

apliecinātas pilnvaras saturu uzskatīt par ticamāku nekā iestādē vai tiesā mutvārdos izteiktu pilnvarojumu.

[5] Attiecība uz pilnvarojuma saturu piemērojamas Civillikuma normas par pilnvarojumu (CL 2289 -2292.p.). Piemēram, ja procesa dalībnieks vēlas, lai tā pārstāvim tiek piešķirtas pārpilnvarojuma tiesības, tas tieši norādāms pilnvarā. Procesa dalībnieka un pārstāvja savstarpējās civiltiesiskās attiecības, kas izriet no pilnvarojuma tiesību satura, risināmas civiltiesiskā kārtībā vispārējās jurisdikcijas tiesā.

[6] Komentējamā panta pirmā daļa noteic **fiziskās** personas pārstāvības noformēšanu. *Fiziskā persona* administratīvā procesa ietvaros atbilstoši šā panta pirmajai daļai var pilnvarot pārstāvi (izņemot zvērinātu advokātu) šādos veidos: 1) ar notariāla akta formā taisītu pilnvaru;

2) mutvārdos iestādē - šādu pilnvarojumu iestāde noformē rakstveidā, un pilnvarotājs to paraksta; 3) mutvārdos tiesā uz vietas; tiesas sēdē dotais pilnvarojums ierakstāms tiesas sēdes protokolā.

17] Līdz 2008.gada grozījumiem ari zvērinātām advokatam ka fiziskās personas pārstāvim pilnvarojums bija jānoformē ar notariāli apliecinātu pilnvaru. Tagad, ja fiziskās personas pārstāvis ir zvērināts advokāts, notariāla apliecināta pilnvara viņam nav nepieciešama. Regulējums par zvērinātiem advokātiem ir attiecināms arī uz zvērinātu advokātu palīgiem.

[81 Persona var pilnvarot savu pārstāvi ari mutvārdos. Iestāde dotais mutvārdu pilnvarojums, ko iestāde noformējusi rakstveidā, pievienojams administratīvās lietas materiāliem. Mutvārdu pilnvarojumu parasti noformē rakstveidā iestādes darbinieks, kurš atbild par iesniegumu pieņemšanu vai kuram uzdota attiecīgās administratīvās lietas vešana.

Praktiski pilnvarojuma teksts varētu izskatīties šādi: *"2013.gada 1 jūlijā Valsts ieņēmumu dienesta Vidzemes reģionālajā iestādē Jānis Bērziņš izteica šādu pilnvarojumu: es, Jānis Bērziņš (personas kods, dzīvesvieta vai pases dati) pilnvaroju Annu Liepiņu (personas kods, dzīvesvieta vai pases dati) pārstāvēt mani administratīvajā lietā Nr..(ja lietai jau ir piešķirts numurs) vai lietā. kas ierosināta sakarā ar manu iesniegumu (ja lietā ir konkrēts iesniegums) vai, kas saistīta ar jautājumu par (..), tostarp iepazīties ar lietas materiāliem, sniegt paskaidrojumus lietā un izpildīt citas procesuālās darbības šajā administratīvajā lietā, arī iesniegt apstrīdēšanas iesniegumu augstākai iestādei. Pilnvarojums izdots bez pārpilnvarojuma tiesībām un ir spēkā vienu gadu (vai līdz administratīvā akta izdošanai)."*

Pilnvarojuma apjoms, pārpilnvarojuma tiesības un pilnvaras termiņš katrā konkrētā gadījumā var atšķirties. Tomēr galvenais, lai no pilnvaras izriet pilnvaras devēja griba, lai pārstāvis konkrētā administratīvā lietā iestādē darbotos šīs personas vārdā. Pilnvarojumu paraksta pilnvaras devējs.

Iestādē nevar noformēt pilnvarojumu, kas dotu tiesības vērsties ar pieteikumu tiesā.

[91 Attiecība uz tiesa dotu mutvārdu pilnvarojumu komentejama panta pirmās daļas trešais teikums noteic, ka fiziskā persona var pilnvarot savu pārstāvi tiesā uz vietas. Normas izstrādātāji ar vārdu "tiesa" bija domājuši tiesas sēdi. Proti, ja lieta tiek izskatīta tiesas sēdē, procesa dalībnieks - fiziskā persona - kopā ar personu, kuru viņa vēlas pilnvarot, ierodas uz tiesas sēdi un tiesas sēdes sākumā norāda tiesai, ka pilnvaro attiecīgo personu pārstāvēt viņu tiesā. Šādu pilnvarojumu ieraksta tiesas sēdes protokolā. Ja procesa dalībnieks savā pilnvarojumā nemin darbības, kuru izpildīšanai likums prasa īpašu pilnvarojumu (sk. 39., 147.p. un 39.p. komentārus), tiesas sēdes priekšsēdētājam būtu vēlams paskaidrot pilnvarotājam, ka gadījumā, ja viņš vēlas pilnvarot savu pārstāvi veikt arī 147.panta otrajā daļā minētās darbības (piemēram, pārsūdzēt nolēmumu), tas ir īpaši jānorāda.

Prakse pilnvarotājam dažkart tiek piedāvāts parakstīties arī tiesas sēžu protokolā, taču šāda prasība neizriet no likuma.

Pamatojoties uz 2012.gada grozījumiem, liela daļa no lietām pirmajā instancē un lielākā daļa no lietām apelācijas un kasācijas instancē tiek izskatīta rakstveida procesā. Līdz ar to pārstāvība tiesas sēdē vairs nav tik nepieciešama. Savukārt pilnvarojums pārstāvim parakstīt pārstāvja sagatavotos procesuālos dokumentus nepieciešams tikai tad, ja persona pati kāda iemesla dēļ to nevar vai nevēlas parakstīt.

[10] Ar Civillikuma grozījumiem, kas ir speķa no 2013.gada l.janvara, ir ieviests jauns regulējums fiziskas personas pilnvarojuma jomā[626], paredzot, ka fiziska persona (pilnvarotājs) var izdot **nākotnes pilnvarojumu,** ar kuru uzdod pilnvarniekam pārzināt viņa lietas gadījumā, kad pilnvarotājs veselības traucējumu vai arī citu iemeslu vai apstākļu dēļ nespēs saprast savas darbības nozīmi un nespēs savu darbību vadīt (CL 2317.^{1} p.)* Tas ir, ir ieviesta iespēja fiziskai personai laikus noteikt, kas pārstāvēs personas intereses gadījumā, ja tā zaudē spēju pati izteikt savu gribu. Nākotnes pilnvarojumu taisa notariālā akta formā, un pilnvarojuma līgums stājas spēkā tā noslēgšanas dienā, tomēr pilnvarnieks savu darbību ir pilnvarots uzsākt ar brīdi, kad speciālajos likumos noteiktajā kārtībā konstatēts un reģistrēts tāds pilnvarotāja stāvoklis vai juridisks fakts, kura dēļ viņš uz laiku vai pastāvīgi nespēj saprast savas darbības nozīmi un nespēj savu darbību vadīt (CL 2317.^{3}p.). Nākotnes pilnvarojums stājas spēkā, ja ir izdota ārstu konsīlija izziņa par pilnvarotāja veselības stāvokli (Ārstniecības likuma [627] 5 3.^{2}p.). Šīs ziņas ierakstāmas nākotnes pilnvarojumu reģistrā Notariāta likumā[628] noteiktajā kārtībā. No šā regulējuma izriet, ka nākotnes pilnvarojuma gadījumā nebūs

nepieciešams iesaistīt tiesu vai bāriņtiesu, lai nodibinātu aizgādnību personai gadījumā, ja veselības traucējumu vai an citu iemeslu deļ persona nespej saprast vai vadīt savu darbību.

Ņemot vērā minēto, ja administratīvajā lietā iestādē vai tiesā iesniegumu (pieteikumu) iesniegusi cita persona (pilnvarnieks), norādot, ka tā darbojas kādas personas dota nākotnes pilnvarojuma ietvaros, jo pilnvarotāja veselības stāvoklis neļauj pašam vadīt savas darbības, iestādei un tiesai jāpārbauda šā pilnvarojuma spēkā esība, proti, vai šāds pilnvarojums tiešām ir izdots un vai ir izdota ārstu komisijas izziņa par pilnvarotāja veselības stāvokli. Šīs ziņas iespējams pārbaudīt nākotnes pilnvarojumu reģistrā, ko ved zvērināti notāri.

1111 Panta otra daļa noteic **personu apvienības** (sk. l.p. astotas un devītās daļas komentāru 7.iedaļu) pārstāvības noformēšanu. Pārstāvību noformē līdzīgi kā fiziskai personai ar *notariāli apliecinātu pilnvaru* vai apliecina ar *līgumu*, no kura izriet attiecīgās personas tiesības bez īpaša pilnvarojuma pārstāvēt personu apvienību. Par *līgumu* šīs normas izpratnē būtu atzīstams, piemēram, jaundibinātas komercsabiedrības (kā personu apvienības), kas tiesā pārsūdz iestādes lēmumu par atteikumu to reģistrēt komercreģistrā, statūti, kuros norādīts, kādā veidā (kopīgi, atsevišķi) jaunizveidotās sabiedrības valdes locekļi ir tiesīgi pārstāvēt sabiedrību.

Par personu apvienību uzskatāma arī izveidota, bet vēl nereģistrēta biedrība (pēc reģistrēšanas tā iegūst juridiskās personas statusu). Ja tā tiesā pārsūdzētu iestādes lēmumu atteikt to reģistrēt biedrību un nodibinājumu reģistrā, šādas personu apvienības pārstāvība būtu noformējama ar notariāli apliecinātu pilnvaru vai apliecināma ar biedrības statūtiem, kuros saskaņā ar Biedrību un nodibinājumu likuma[860] 25.panta otrās daļas 8.punktu ir jānorāda izpildinstitūcijas locekļu tiesības pārstāvēt biedrību atsevišķi vai kopīgi.

Gadījumā, ja personu apvienības pārstāvis ir zvērināts advokāts, šo pilnvarojumu apliecina ar rakstveida pilnvaru bez notariāla apliecinājuma.

[12] Komentējamā panta trešā un ceturtā daļa nosaka **juridiskas personas** un **iestādes** pārstāvības noformēšanu. Juridiskās personas vai iestādes pārstāvību noformē ar rakstveida pilnvaru vai apliecina ar dokumentiem, no kuriem izriet amatpersonas tiesības bez īpaša pilnvarojuma pārstāvēt juridisko personu vai iestādi. Komentējamās normas noteic divus veidus, kā apliecina juridiskās personas un iestādes pārstāvību: 1) ar *dokumentiem, no kuriem izriet amatpersonas tiesības bez īpaša pilnvarojuma pārstāvēt juridisko personu*, vai 2) ar *pilnvaru.*

Rakstveida pilnvaru (to var saukt arī par norīkojumu) parasti izdod iestādes vadītājs vai cita uz to pilnvarota persona (tas atkarīgs

no ārējos normatīvajos aktos vai iekšējos iestādes darba organizācijas normatīvajos aktos noteiktās kārtības). Pilnvarojuma apliecināšana ar dokumentiem, no kuriem izriet amatpersonas tiesības bez īpaša pilnvarojuma pārstāvēt juridisko personu, parasti ir privāto tiesību juridiskās personas statūti vai likums.

Piemēram, Komerclikuma[629] 91.pants paredz katram pilnsabiedrības biedram tiesības pārstāvēt sabiedrību attiecībās ar trešajām personām, ja vien ar sabiedrības līgumu viņš nav izslēgts no pārstāvības; 223.pants (līdzīgi arī 303.p.) paredz kapitālsabiedrības valdes locekļu kopīgas pārstāvības tiesības, ja vien statūtos nav noteikts citādi.

Savukārt iestādes amatpersonas (darbinieka) pārstāvības tiesības parasti izriet no iestādes darbību regulējošā likuma, Ministru kabineta noteikumiem, pašvaldības saistošiem noteikumiem vai iekšējā normatīvā akta (nolikuma, reglamenta u.c.), kurā regulēta konkrētās personas iecelšana vai ievēlēšana amatā.

Piemēram, likuma "Par pašvaldībām" [62] 62.panta otrās daļas 2.punkts noteic, ka domes (padomes) priekšsēdētājs pārstāv pašvaldību attiecībās ar valsti un citām pašvaldībām.

Tāpat ministriju nolikumos ir noteikts, ka valsts sekretārs bez īpaša pilnvarojuma pārstāv ministriju. Minētām personām nav nepieciešami citi dokumenti (rakstveida pilnvara vai rīkojums) to pārstāvībai.

Privāto tiesību juridiskās personas pārstāvju pilnvarojumu var apliecināt arī Uzņēmumu reģistra izziņa par juridiskās personas dalībnieku pārstāvības tiesībām.

[13] Kā izriet no panta trešās un ceturtās daļas, attiecība uz iestādes pārstāvjiem (norīkotiem darbiniekiem vai amatpersonām) nav piemērojami šā likuma 39. un 147.panta noteikumi par īpaša pilnvarojuma nepieciešamību. 39. un 147.pants noteic, kuru procesuālo darbību izpildīšanai pilnvarojumā ir jābūt īpašai norādei, piemēram, tiesībām pārsūdzēt tiesas nolēmumus.

Attiecībā uz iestādes pārstāvi likums papildus minētajam vēl ir noteicis ierobežojumu, ka iestādes pārstāvis nevar atteikties no pārstāvības. Turklāt nav būtiskas nozīmes tam, vai iestādes darbiniekam (amatpersonai) dokuments, ar kuru tas norīkots pārstāvēt iestādi, ir noformēts ar nosaukumu *pilnvara* vai *rīkojums*[*63] Noteicošais ir konkrētā dokumenta saturs. Ierobežojums iestādes pārstāvim atteikties no pārstāvības izriet no darbinieka (amatpersonas) tiesiskajām attiecībām ar iestādi, kas to noriko pārstāvēt. Iestādes pārstāvim ir pienākums izpildīt iestādes dotos rīkojumus. Iestāde, norīkojot darbinieku (amatpersonu) pārstāvēt, neizdod civiltiesiska rakstura pilnvaru.[864]

[141 Ka redzams no komentejama panta, likums nosaka atšķirīgas

prasības fiziskās un juridiskās personas pārstāvības noformēšanai, fiziskās personas pārstāvības noformēšanai izvirzot augstākas prasības. Senāts, interpretējot pantā ietvertās normas, ir atzinis, ka šāda atšķirīga kārtība ir attaisnojama, jo attiecībā uz fiziskajām personām nepastāv publiski reģistri, kuros līdzīgi kā attiecībā uz komersantu, kurš ir juridiskā persona, būtu iespējams pārliecināties par fiziskās personas rīcībspēju un parakstu.

[86] Juridiskajā literatūrā izteikts arī viedoklis, ka iestādes amatpersonas pārstāvība iestādē noformējama iekšējā akta (rīkojuma) veidā. Sk: *Ruķers M.* Pilnvara un pilnvarojums administratīvajā procesā. Referāts. Nolasīts Augstākās tiesas konferencē "Administratīvo tiesu un administratīvā procesa tiesvedības pieci gadi" 27.03.2009. Latvijas Universitātē. Tēzes pieejamas: *http://www.at.gov.lv/* [m] Sal. Senāta 2009.gada 6.februāra sprieduma lietā Nr.SKA-10/2009 15.punkts. Pieejams: *http://www.tiesas.lv/*

Attiecībā uz fizisko personu - *individuālo komersantu* - izvirzāmas tādas pašas prasības pilnvarojuma noformēšanā kā privāto tiesību juridiskajām personām, proti, individuālā komersanta pilnvarojums nav jāapliecina ar notariāli apliecinātu pilnvaru, bet gan ar vienkāršu pilnvaru.

Kādā lietā pieteicējs - individuālais komersants - bija izdevis vienkāršu rakstveida pilnvaru pārstāvim. Tiesnese bija atteikusies pieņemt apelācijas sūdzību, motivējot, ka no 38.panta pirmās daļas un Komerclikuma 74.panta, kas noteic, ka individuālais komersants ir *fiziskā persona*, kura kā komersants ierakstīta komercreģistrā, izriet, ka individuālajam komersantam sava pārstāvība tiesā jānoformē ar notariāli apliecinātu pilnvaru vai arī mutvārdos tiesā uz vietas. Senāts savukārt atzina, ka, ņemot vērā, ka gan attiecībā uz ziņu par kapitālsabiedrības, kas ir juridiskā persona, valdes locekļu ierakstīšanu komercreģistrā, gan attiecībā uz ziņu par individuālā komersanta dibinātāja ierakstīšanu komercreģistrā likumā ir noteiktas vienādas prasības, tiesa komercreģistrā var pārliecināties par individuālā komersanta dibinātāja rīcībspēju un parakstu tāpat kā par komersanta, kurš ir juridiskā persona, valdes locekļa rīcībspēju un parakstu. Turklāt, fiziskajai personai darbojoties kā komersantam, tiek prezumēts, ka tā ir profesionāls komerciālās vides dalībnieks un attiecībā uz to ir izvirzāmas tādas pašas prasības kā pret citiem komersantiem. Līdz ar to *attiecībā uz individuālo komersantu nav piemērojama*

38.panta pirmajā daļā minētā prasība iesniegt notariāli apliecinātu pilnvaru. Senāts līdz ar to secināja, ka minētajā normā konstatējams aizklāts likuma robs, proti, tiesību normas teksts ir pārāk plašs, aptverot tādas situācijas, kuras tiesību normas mērķis nemaz nevēlas aptvert.[630]

115] Panta piektā daļa noteic personas **likumisko pārstāvju pilnvarojuma** apliecināšanas kārtību, proti, vecāki, aizbildņi un aizgādņi uzrāda iestādei vai tiesai dokumentus, kas apliecina viņu tiesības. *Vecāku* tiesības apliecina bērna dzimšanas apliecība. *Aizbildņa* tiesības apliecina bāriņtiesas lēmums par aizbildņa iecelšanu. Līdz 2010.gada 1.janvārim aizbildņa tiesības apliecināja ne tikai šāds lēmums, bet arī aizbildnim izsniegta apliecība, kuru izsniedza bāriņtiesa.[631] Ar 2010.gada 1.janvāri stājās spēkā grozījumi Bāriņtiesu likumā[632]', ar kuriem ir izslēgts regulējums par aizbildņu apliecībām, kas nozīmē, ka ar minēto datumu spēku zaudēja arī Ministru kabineta 2006.gada 24.oktobra noteikumi Nr.863 "Noteikumi par aizbildņa apliecības paraugu un tās izsniegšanas kārtību" [633].

[16| *Aizgādņa* tiesības apliecina bāriņtiesas lēmums par aizgādņa iecelšanu, kas tiek pieņemts, pamatojoties uz tiesas lēmumu par aizgādnības nodibināšanu (Bāriņtiesas likuma 40.p.). Aizgādnim savu tiesību apliecināšanai tāpat kā aizbildnim jāuzrāda bāriņtiesas lēmums par aizgādņa iecelšanu.

[17| Panta sestā daļa noteic, ja administratīva procesa dalībnieks *pats piedalās* lietā, viņam ir tiesības uzaicināt *juridiskās palīdzības sniegšanai* zvērinātu advokātu. Juridiskā palīdzība šādos gadījumos nozīmē, piemēram, jautājumu uzdošanu otram procesa dalībniekam tiesas sēdē, runāt tiesu debatēs, izteikt repliku, kā arī sniegt faktu juridisko novērtējumu, konsultācijas sniegšanu procesa dalībniekam lietas laikā. Advokāta pilnvarojumu juridiskās palīdzības sniegšanai apliecina orderis, kura paraugu apliecina Latvijas Zvērinātu advokātu padome (Latvijas Republikas Advokatūras likuma[634] 48.[1] p.).

39.pants. Pārstāvja pilnvaru apjoms

(1) Pilnvarojums vest lietu dod pārstāvim tiesības pārstāvamā vārdā izpildīt visas procesuālās darbības, izņemot darbības, kuru izpildīšanai likums prasa īpašu pilnvarojumu.

(2) Pārstāvamajam ir saistošas visas procesuālās darbības, ko pārstāvis izpildījis viņam dotā pilnvarojuma ietvaros.

[1| Komentējamā panta **mērķis** ir norādīt procesuālo pilnvaru apjomu, tas ir, noteikt pārstāvja darbības robežas administratīvajā procesā, kā arī norādīt tā saistošo raksturu. Līdzīga satura normas iekļautas Civilprocesa likuma 86.panta pirmajā un trešajā daļā.

121 Panta pirmā daļa noteic parstavja procesuālās tiesības, savukart otrā daļa - pārstāvamā pienākumu atzīt pārstāvja darbības, kas izpildītas dotā pilnvarojuma ietvaros. Pārstāvja institūts administratīvajā procesā faktiski neatšķiras no pārstāvja institūta civiltiesībās.

[3| No komentejama panta izriet, ka likums noteic vispārēju principu, ka pārstāvis, kuram likumā noteiktā kārtībā ir noformēts pilnvarojums, ir tiesīgs vest personas lietu. Tomēr vienlaikus *atsevišķu likumā noteiktu procesuālo darbību izpildei* nepieciešams *īpašs pilnvarojums*. Lai nošķirtu minētos pilnvarojuma veidus un tajos ietverto tiesību apjomu. Senāts ir lietojis jēdzienus *parastā* un *kvalificētā* pārstāvība.[635]

Atbilstoši 147.pantam pārstāvim izdotajā pilnvarā **īpaši norādāmas** tiesības 1) iesniegt pieteikumu, 2) pilnībā vai daļā atteikties no pieteikumā ietvertā prasījuma, 3) grozīt pieteikuma priekšmetu, 4) atzīt prasījumu pilnībā vai kādā daļā, 5) pārsūdzēt tiesas nolēmumu apelācijas vai kasācijas kārtībā, 6) iesniegt izpildei izpilddokumentu, saņemt piespriesto mantu vai naudu un izbeigt izpildu lietvedību. Tātad likums *skaidri* ir noteicis, kādu procesuālo darbību veikšanai ir nepieciešams īpašs pilnvarojums.[871] Tas norāda, ka speciālais pilnvarojums tiek prasīts tām procesuālajām darbībām, kuras ir būtiskas, tas ir, tādas, kas ietekmē procesa virzību. Līdz ar to 147.panta otrajā daļā ietvertās tiesības nav tulkojamas paplašināti.

Kā atzinis Senāts, 147.panta otrā dala ir vērsta uz administratīvā procesa tiesiskās stabilitātes sasniegšanu, vienlaikus pasargājot no sekām, ko radītu neskaidri administratīvā procesa dalībnieku gribas izteikumi būtiskos, ar lietas virzību tiesā vai tās izpildi saistītos lēmumos. Senāts aiī atzinis, ka vispārīga norāde, piemēram, "pārstāvēt intereses visa veida tiesu institūcijās ar visām tiesībām, kādas ar likumu piešķirtas pilnvarotajam pārstāvim" neizpilda 147.panta otrās daļas prasības.S /?

Pārējo, tas ir, 147.panta otrajā daļā neminētu procesuālo darbību izpildei pietiek ar parasto pārstāvību, tas ir, pilnvarojumā speciāli neatrunājot šo procesuālo darbību veikšanas tiesības.

|4| No komentejama panta izriet, ka pārstāvamajam var but saistošas tikai visas tās procesuālās darbības, ko pārstāvis izpildījis viņam dotā pilnvarojuma ietvaros, tas ir, pareizi noformēta pilnvarojuma ietvaros (sk. 38.p.). Tas nozīmē, ka nepietiek ar faktiskām pārstāvja darbībām, ko tas izpilda pārstāvamā vārdā, lai uzskatītu, ka pārstāvis ir tiesīgs pārstāvēt noteiktu personu un tā izpildītās darbības ir saistošas pārstāva-

87^ — _ _ _

majam. ' Ārpus dota pilnvarojuma izdarītas darbības nav spēkā ne attiecībā pret pārstāvamo, ne citiem procesa dalībniekiem, ne pret iestādi un tiesu. Tomēr gadījumā, ja persona ir izpildījusi noteiktas procesuālās darbības, kuru veikšanai tā nav bijusi pilnvarota, ir jānoskaidro pārstāvamā griba šādas procesuālās darbības veikšanai. Ja pārstāvamais apliecina, ka, kaut arī pilnvarojums nav bijis, ir vēlējies, lai pārstāvis šīs

[8,1] Sk.: Senāta 2005.gada 9.augusta lēmums lietā lMr.SKA-335/2005. Nav publicēts;

2006.gada 23.maija lēmums lietā Nr.SKA-289/2006. Nav publicēts; 2006.gada 20.jūnija spriedums lietā Nr.SKA-364/2006. Pieejams: *http://www.at.govJv/* Jurista Vārds, 05.12.2006., Nr.48; 2006.gada 3.oktobra lēmums lietā Mr.SKA-555/2006. Nav publicēts.

[8 2] Sk. Senāta 2009.gada 24jūlija lēmuma lietā Nr.SKA-590/2009 9.punktu. Nav publicēts.

[871] Senāta 2006.gada 20jūnija lēmums lietā Nr.SKA-364/2006. Pieejams: *http://www.at.gov.lv/*; Jurista Vārds, 05.12.2006., Nr.48.

darbības izpilda viņa varda, iestāde vai tiesa var uzskatīt šīs procesuālās darbības par veiktām pilnvarojuma ietvaros.[636]

Piemēram, ja tiesnesis konstatē, ka sūdzību, pārstāvot pieteicēju, ir parakstījusi persona, kuras pilnvarojums nav noformēts atbilstoši likumam, tiesnesim, piemērojot 296.panta pirmo daļu (apelācijas sūdzības atstāšana bez virzības), pastāv iespēja pārliecināties, vai pieteicējs ir vēlējies iesniegt attiecīgo apelācijas sūdzību, un, ja tas tā ir, dot iespēju viņam to parakstīt.

[5| Šajā pantā noteiktie ierobežojumi par īpaša pilnvarojuma nepieciešamību nav attiecināmi uz iestādes pilnvarotu (norīkotu) personu (darbinieku, amatpersonu) (sk. 38.p. un tā komentārus).

[6i Ja pārstāvis ir pilnvarots ari saņemt pārstāvamajam adresetus dokumentus, tad attiecīgo dokumentu paziņo tikai pārstāvim. Dokumentu paziņo arī pārstāvamajam tikai tādā gadījumā, ja pārstāvamais ir norādījis, ka dokumentu vēlas saņemt pats. Uzskatāms, ka ar brīdi, kad dokuments paziņots pārstāvim, tas vienlaikus paziņots arī pašam pārstāvamajam. Ja ir pilnvaroti vairāki pārstāvji, pietiek ar to, ka dokumentu paziņo vienam no viņiem. Ja viena procesa ietvaros pilnvarotais pārstāvis vienlaikus pārstāv vairākus dalībniekus, pārstāvim izsniedz (nosūta) dokumentu vienā eksemplārā.[637]

40.pants. Pārstāvības atsaukšana vai atteikšanās no pārstāvības

(1) Pārstāvamais var katrā laikā atsaukt pārstāvim doto pilnvarojumu, paziņodams par to rakstveidā vai mutvārdos. Iestāde šo paziņojumu noformē rakstveidā, bet tiesa ieraksta tiesas sēdes protokolā.

(2) Pārstāvim ir tiesības atteikties no lietas vešanas, par to laikus rakstveidā paziņojot pārstāvamajam un iestādei vai tiesai.

11) Ša panta **mērķis** ir noteikt pārstāvības pirmstermiņa izbeigšanas kārtību, tas ir, pārstāvamā tiesības atsaukt pilnvarojumu un pārstāvja tiesības atteikties no pārstāvības.

|2| Līdzīga satura normas iekļautas Civilprocesa likuma 87.pantā.

[3| Ta ka parstavibai ir izteikts uzticības raksturs, parstavamais ka

pilnvaras devējs un pārstāvis kā pilnvarotais var izbeigt pilnvarojuma attiecības jebkurā laikā. Attiecībā uz pārstāvamo likums lieto jēdzienu *pilnvarojuma atsaukšana* (panta nosaukumā - *pārstāvības atsaukšana)*. Attiecībā uz pārstāvi - *atteikšanās no lietas vešanas* (panta nosaukumā - *atteikšanās no pārstāvības)*.

|4| Pilnvarojuma atsaukšana vai atteikšanās vest lietu ir iespējama *jebkurā administratīvā procesa stadijā* gan *iestādē*, gan *tiesā.* Pilnvarojuma atsaukšana nav jāmotivē. Savukārt zvērinātam advokātam atteikšanās vest lietu jāmotivē.[876] Pilnvarojuma atsaukšana vai atteikšanās vest lietu izpaužas, paziņojot attiecīgi par pilnvarojuma atsaukšanu vai atteikšanos vest lietu attiecīgi iestādei vai tiesai. Tas nozīmē, ka iestādei vai tiesai pilnvarojuma atsaukums vai atteikšanās vest lietu ir saistoša un izpildāma tikai tad Ja par to ir attiecīgi paziņots. Iestādes procesā pilnvarojuma atsaukšanu vai atteikšanos no lietas vešanas pieņem iestāde, tiesas procesā - tiesa.

|5| Komentējamais pants nosaka atšķirīgu procedūru, kādā *pārstāvamais* var atsaukt pilnvarojumu un *pārstāvis* var atteikties no lietas vešanas. *Pilnvarojuma atsaukumu* līdzīgi kā pilnvarojuma attiecību nodibināšanu var izteikt ne tikai *rakstveidā*, bet arī *mutvārdos.* Iestādē izteikto mutvārdu pilnvarojuma atsaukumu iestāde noformē rakstveidā un pievieno lietas materiāliem. Tiesas sēdē paziņojumu par pilnvarojuma atsaukšanu ieraksta tiesas sēdes protokolā (kas tiek pievienots lietas materiāliem). Turpretim pārstāvim par atteikšanos no lietas vešanas ir jāpaziņo *rakstveidā*, turklāt tas ir jādara *laikus.* Tas ir tāpēc, lai pārstāvamais savas lietas vešanai, nekavējot normālu procesa norisi, var izvēlēties citu pārstāvi vai sagatavoties pārstāvēt sevi pats.

[6] Ja parstavamais atsaucis pilnvarojumu, bet pārstāvis turpina izpildīt darbības pārstāvamā vārdā, pārstāvja izpildītās procesuālās darbības nav spēkā. Pārstāvamā un pārstāvja savstarpējās attiecības, tostarp nodarīto zaudējumu atlīdzināšanu, regulē Civillikuma noteikumi (2289.-2317.p.).

[7] Pilnvarojuma atsaukums vai atteikšanās no pārstāvības nav saistīts ar formu, kādā pārstāvība tikusi noformēta. Piemēram, ja fiziskās personas pārstāvība noformēta ar notariāli apliecinātu pilnvaru, tad to ir iespējams atsaukt arī citādā veidā, piemēram, atsaucot pilnvarojumu tiesas sēdē.

1*1 Sajā panta noteiktie ierobežojumi par atteikšanos no pārstāvībās nav attiecināmi uz iestādes norīkotu darbinieku (amatpersonu). Iestādes darbinieks nevar atteikties pildīt savus amata pienākumus (sk. 38.p. un tā komentārus).

4.nodaļa. Procesuālie termiņi

41.pants. Procesuālā termiņa noteikšana

Procesuālās darbības izpilda likumā noteiktajos termiņos. Ja procesuālais termiņš nav noteikts likumā, to nosaka iestāde, tiesa vai tiesnesis. Iestādes, tiesas vai tiesneša noteiktā termiņa ilgumam jābūt tādam, lai procesuālo darbību varētu izpildīt.

111 Literatūra: Civilprocesa likuma komentāri. **1** daļa **(1.-28.**nodaļa). Sagatavojis autoru kolektīvs. Prof. K.Torgāna zinātniskajā redakcijā. -Rīga: Tiesu namu aģentūra, **2011;** *Vladimirs Bukovskis.* Civilprocesa mācības grāmata. - Rīga: Autora izdevums, **1933.**

121 Procesuālo termiņu noteikšana ir viens no nosacījumiem, kas ierobežo personas tiesības uz taisnīgu tiesu. Šā nosacījuma **mērķis** ir nodrošināt tiesisko stabilitāti, lietas atrisināšanu saprātīgā laikā, kā arī nodrošināt otra procesa dalībnieka paļāvību, ka konflikta risinājums vēlāk netiks pārskatīts.[638]

Gadījumā, kad ar pārsūdzēto lēmumu ir nodibinātas kādas citas personas tiesības, procesuālo termiņu ievērošana, apstrīdot un pārsūdzot iestādes lēmumu, ir īpaši būtiska, jo šī cita persona pēc administratīvā akta paziņošanas var paļauties, ka lēmums ir spēkā, bet pēc pārsūdzības termiņa izbeigšanās - ka lēmums kļuvis neapstrīdams.[s 8]

Eiropas Cilvēktiesību tiesa atzinusi, ka noteikumi, kas nosaka pārsūdzības termiņu, neapšaubāmi noteikti, lai nodrošinātu pienācīgu tiesu sistēmas administrēšanu un tiesiskās noteiktības principa ievērošanu.[87 >

[3] Procesuālais termiņš ir laiks, kas dots kadas procesuālās darbības izdarīšanai.[639] Komentējamais pants regulē **procesuālā termiņa noteikšanu,** tas neattiecas uz materiāltiesiskiem termiņiem.

Tā kā tiesību teorijā tiek izšķirtas divu veida tiesības materiālās un procesuālās tiesības, tad aiī termiņi tiek pakārtoti šim iedalījumam un tiek izšķirti divu veidu termiņi - *materiāli ies iskie* un *procesuālie.* Mate-riāltiesisks termiņš nosaka materiālās tiesības pastāvēšanas un īstenošanas iespējas ilgumu. Tāpēc gadījumā, ja šāda termiņa laikā minētās tiesības netiek izlietotas, personas prasījums par šādu tiesību īstenošanu ir noraidāms. Procesuāls termiņš nosaka kādas procesuālas darbības veikšanas termiņu, kuru neievērojot, zūd tikai tiesības veikt šo procesuālo darbību, piemēram, iesniegt apstrīdēšanas iesniegumu

iestādē vai pieteikumu tiesā.[640]

|4| Komentējamais pants nesniedz procesuālā termiņa definīciju, bet ietver *procesuālo termiņu veidus* atkarībā no subjekta, kas to noteic, proti:

a) *likumā noteiktais termiņš* - nosaka likumdevējs (piemēram, 188.pantā noteiktais pieteikuma iesniegšanas termiņš, 190.panta $1.^1$ daļā noteiktais termiņš tiesneša lēmuma pieņemšanai par pieteikumu, Konkurences likuma[641] 26.panta septītajā daļā noteiktais 10 dienu termiņš papildu informācijas iesniegšanai);

b) *tiesas (tiesneša) noteiktais termiņš* - nosaka tiesa (tiesnesis) (piemēram, 204.panta otrajā daļā tiesnesim paredzētas tiesības noteikt termiņu, līdz kuram iesniedzami papildu paskaidrojumi, cita rakstura iesniegumi vai lūgumi, kā an pierādījumi);

c) *iestādes noteiktais termiņš* - nosaka iestāde (piemēram, iestāde, iegūstot informāciju administratīvā procesa ietvaros saskaņā ar 59.pantu, var noteikt termiņu, kādā pieprasītā informācija iestādei ir sniedzama).

Jāņem vērā, ka iestāde vai tiesa (tiesnesis) var noteikt procesuālo termiņu tikai *tad, jo* konkrēts termiņš nav paredzēts attiecīgajā normatīvajā aktā. Piemēram, iestāde var noteikt termiņu, līdz kuram datumam procesa dalībniekam jāiesniedz tā rīcībā esošie pierādījumi.

|5| Atkarība no subjektiem, kuriem procesuālie termiņi jaievero, tos var iedalīt:

a) termiņš, kas jāievēro iestādei, tiesai (tiesnesim);

b) termiņš, kas jāievēro procesa dalībniekam, izpildot procesuālās darbības;

c) termiņš, kas jāievēro personai, kura nav procesa dalībnieks, piemēram, 30.pantā noteiktā iestāde, no kuras tiesa var prasīt atzinumu.

161 Termiņus, kas jaievero iestādei un tiesai (tiesnesim), parasti nosaka likums.[642] Piemēram, iestādei jāpieņem lēmums par administratīvā akta izdošanu mēneša laikā (64.p. pirmā daļa); lēmumu par ieraksta izdarīšanu komercreģistrā, atteikumu izdarīt ierakstu vai ieraksta izdarīšanas atlikšanu komercreģistrā iestādes amatpersona pieņem triju dienu laikā (neieskaitot brīvdienas un svētku dienas) no pieteikuma saņemšanas (Komerclikuma[643] 10.p. trešā daļa).

Ja likumā nav norādīts konkrēts termiņš kādu darbību veikšanai, iestādei ir jāievēro labas pārvaldības princips. Citiem vārdiem, tas, ka nav konkrētas, termiņu noteicošas normas, nozīmē to, ka jāvadās pēc vispārīgā principa - taisnīga procedūra saprātīgā laikā.[644]

Arī tiesai (tiesnesim) noteikti termiņi, kādos jāveic procesuālās darbības, piemēram, spriedums jāsagatavo 21 dienas laikā, bet lietas sarežģītības dēļ šo termiņu var noteikt ilgāku. (243.p. otrā daļa.). APL vispārīgi nenoteic termiņus, kādos jāsagatavo lieta izskatīšanai un tā

jāizskata tiesā.[880]

Šos termiņus nosaka tiesnesis, kura lietvedība ir attiecīga lieta. Nosakot lietas izskatīšanas laiku, tiesnesim jāievēro princips, ka lieta jāizspriež tik

— • * • 887 * 11 888

ātri, cik vien iespējams (likuma "Par tiesu varu" 28.p. pirmā daļa).

[71 Iestādes vai tiesas (tiesneša) noteiktajam termiņam jabut *saprātīgam* - tādam, lai procesuālo darbību varētu reāli izpildīt. Nosakot termiņus, jāņem vērā apstākļi, kas var ietekmēt personas spēju procesuālo darbību izpildīt, piemēram, procesuālās darbības raksturs, personas dzīvesvieta vai atrašanās vieta (piemēram, personas atrašanās āipus Latvijas Republikas vai brīvības atņemšanas iestādē), personas spējas

b f _889

(individuālās īpatnības, kā, piemēram, vecums, invaliditāte u.c.).

|8| Ja procesuālais termiņš ir noteikts likuma, likumdevejs jau ir izsvēris šāda termiņa noteikšanas nepieciešamību un samērīgumu. Savukārt, lai nepieļautu patvaļu un personas tiesību iespējamos ierobežojumus, gadījumā, kad procesuālo termiņu nosaka iestāde vai tiesa (tiesnesis), likumdevējs ir noteicis, ka šādam termiņam ir jābūt tādam, lai procesuālo darbību varētu izpildīt.[645]

42.pants. Procesuālā termiņa sākums

(1) Procesuālais termiņš, kas aprēķināms gados, mēnešos vai dienās, sākas nākamajā dienā pēc datuma vai pēc notikuma, kurš nosaka tā sākumu.

(2) Procesuālais termiņš, kas aprēķināms stundās, sākas nākamajā stundā pēc notikuma, kurš nosaka tā sākumu.

[1| Literatūra: *Vladimirs Bukovskis.* Civilprocesa mācības grāmata. -Rīga: Autora izdevums, 1933.

[21 No komentējama panta izriet, ka procesuālais termiņš var but aprēķināms stundās, dienās, mēnešos vai gados.

Šādi termiņi ir atzīstami par *termiņiem - periodiem*, tie ir aprēķināmi nevis no brīža līdz brīdim, bet, piemēram, no dienas līdz dienai neatka-ngi no tā, kurā brīdī (stundā un minūtē) termiņš tiek noteikts.[646]

[3] Procesuālā termiņa sakuma bridis ir saistīts ar datumu vai notikumu, kurš nosaka tā sākumu. Līdz ar to termiņa aprēķināšanā būtiska nozīme ir minētā datuma vai notikuma noskaidrošanai. Likums par šādiem notikumiem atzīst, piemēram, nolēmuma sastādīšanu (pieņemšanu) vai arī tā saņemšanu, administratīvā akta spēkā stāšanos.

[41 Termiņš, kas apreķinams gados, sakas nakamaja diena pcc datuma vai notikuma, kurš nosaka tā sākumu.

Piemēram, 188.pantā noteikts, ka attiecīgo administratīvo aktu var pārsūdzēt viena gada laikā no administratīvā akta spēkā stāšanās dienas. Ja administratīvais akts spēkā stājies 1.februārī, tad 2.februārī sākas gada tenniņš tā pārsūdzēšanai (bet beidzas nākamā gada 1 .februārī).

15] Termiņš, kas apreķinams menešos, sakas nakamaja dienā pēc datuma vai notikuma, kurš nosaka tā sākumu.

Piemēram, atbilstoši 79.panta pirmajai daļai administratīvo aktu var apstrīdēt viena mēneša laikā no tā spēkā stāšanās dienas. Ja administratīvais akts stājies spēkā 1 .februārī, tad mēneša termiņš tā apstrīdēšanai sākas 2.februārī (bet beidzas 1 .martā).

|6| Termiņš, kas apreķinams dienas, sakas nakamaja diena pec datuma vai notikuma, kurš nosaka tā sākumu.

Piemēram, atbilstoši Konkurences likuma[647] 26.panta septītajai daļai procesa dalībnieki var iepazīties ar lietu, izteikt savu viedokli un iesniegt papildu informāciju 10 dienu laikā no paziņojuma saņemšanas bnža. Ja procesa dalībnieks saņem attiecīgo paziņojumu 1 .februārī, 10 dienu termiņš viedokļa izteikšanai un informācijas iesniegšanai sākas 2.februārī (bet beidzas 11 .februārī).

171 Procesuālais termiņš, kas apreķinams stundas, sakas nakamaja stundā pēc notikuma, kurš nosaka tā sākumu.

Piemēram, Enerģētikas likuma[648] 70.panta pirmajā daļā noteikts, ka pašvaldības enerģētiskās krīzes centrā ietilpstošās personas sasauc ne vēlāk kā četru stundu laikā pēc vietējās enerģētiskās krīzes izsludināšanas. Ja enerģētiskā krīze ir izsludināta 1 .februāra pīkst. 14.00, tās pašas dienas pīkst. 15.00 sākas termiņš attiecīgo personu sasaukšanai.

[8| Komentējamais pants to neatrunā, taču normatīvajos aktos ietverti arī termiņi, kas skaitāmi nedēļās.

Piemēram, Ministru kabineta 2005.gada 27.decembra noteikumu Nr. 1001 "Doktora zinātniskā grāda piešķiršanas (promocijas) kārtība un kritēriji"[649] 1 0.punkts noteic, ka augstskola, kurā pretendents iesniedz dokumentus promocijai, *nedēļas laikā* izvērtē dokumentu formālo atbilstību prasībām. Ja pretendents iesniedz dokumentus, piemēram, 1 .februārī, nedēļas termiņš sākas 2.februārī (bet beidzas 8. februārī).

43.pants. Procesuālā termiņa izbeigšanās

(1) Termiņam, kurn skaita mēnešos, pēdējā diena ir termiņa pēdējā mēneša attiecīgais datums. Ja termiņa pēdējā mēnesī nav

attiecīgā datuma, termiņa pēdējā diena ir šā mēneša pēdējā diena.

(2) Ja termiņa pēdējā diena ir sestdiena, svētdiena vai likumā noteikta svētku diena, termiņa pēdējā diena ir nākamā darba diena.

(3) Termiņš, kas noteikts līdz konkrētam datumam, beidzas šajā datumā.

(4) Procesuālo darbību, kurai beidzas termiņš, var izpildīt termiņa pēdējā dienā līdz pulksten 24. Ja dokuments nodots sakaru institūcijai (pastam) termiņa pēdējā dienā līdz pulksten 24, tas uzskatāms par nodotu termiņā. Ja šī darbība jāizpilda iestādē vai tiesā, termiņu uzskata par beigušos tai stundā, kad attiecīgā iestāde vai tiesa beidz darbu.

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar 2006.gada 26.oktobra likumu)

[lļ Literatūra: *Vladimirs Bukovskis.* Civilprocesa mācības grāmata. -Rīga: Autora izdevums, 1933; Civilprocesa likuma komentāri. I daļa (1 -

28.nodaļa). Sagatavojis autoru kolektīvs. Prof. K.Torgāna zinātniskajā redakcijā. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2011.

\2\ Komentējamais pants noteic procesuālā termiņa izbeigšanos **(pēdējo brīdi)** atkarībā no laika posma (perioda) vai veida, kādā tas ir aprēķināms. Lai konstatētu procesuālā termiņa izbeigšanos, vispirms jāpārliecinās, vai termiņš nav apturēts vai pagarināts.[650]95

|3] Komentējamā panta trešajā daļā paredzētais tenniņš uzskatāms par *kategorisko* termiņu iepretim pirmajā daļā paredzētajam *relatīvajam* termiņam. Otrajā gadījumā nav konkrēts datums, bet gan termiņa pēdējā diena ir mēneša attiecīgā diena, bet, ja tādas nav - attiecīgā mēneša pēdējā diena.[651]

Piemēram, ja ir noteikts 3 mēnešu termiņš no 31.marta, tad termiņa pēdējā diena ir 30.jūnijs, jo jūnijā ir tikai 30 dienas.

|4| Ar terminu *attiecīgais datums* saprotams datums, kurš atbilst mēneša dienai, kura nosaka termiņa sākumu (42.p.).

Piemēram, atbilstoši 79.panta pirmajai daļai administratīvo aktu var apstrīdēt viena mēneša laikā no tā spēkā stāšanās dienas. Ja administratīvais akts stājies spēkā 1.martā, tad mēneša termiņš tā apstrīdēšanai sākas 2.martā, bet beidzas 1.aprīlī. Proti, 1.aprīlis atbilst 1.marta datumam.

Praksē dažkārt nepareizi tiek uzskatīts, ka, tā kā termiņa skaitīšana sākas nākamajā dienā pēc notikuma (42.p.), tad beigu datums saskan ar termiņa sākuma datumu. Tā iepriekš minētā piemēra gadījumā nepareizi uzskatīt, ka termiņš beidzas 2.apiīlī. Tā skaitot, iznāktu, ka viena mēneša ietvaros ir divi vienādi datumi - 2. (2.marts un 2.aprīlis).[897]

[5] Tie paši noteikumi, kas šaja panta noteikti attiecība uz termiņu, kuru skaita mēnešos, attiecināmi uz termiņu, kuru **skaita gados.**

Piemēram, atbilstoši 79.panta pirmajai daļai, ja nav norādes par apstrīdēšanu, administratīvo aktu var apstrīdēt viena gada laikā no tā spēkā stāšanās dienas. Ja administratīvais akts stājies spēkā 1 .martā, tad mēneša termiņš tā apstrīdēšanai sākas 2.martā, bet beidzas nākamā gada 1 .martā.

i6i Ja termiņu skaita dienas, tad pie dienas, kas nosaka termiņa sākumu, pierēķina attiecīgo dienu skaitu.

Piemēram, atbilstoši Konkurences likuma[898] 26.panta septītajai daļai procesa dalībnieki var iepazīties ar lietu, izteikt savu viedokli un iesniegt papildu informāciju 10 dienu laikā no paziņojuma saņemšanas brīža. Ja procesa dalībnieks saņem attiecīgo paziņojumu 1.februārī, 10 dienu termiņš viedokļa izteikšanai un informācijas iesniegšanai sākas 2.februārī un beidzas 11 .februārī.

m Ja termiņš ir noteikts **nedeļas,** tas beidzas attiecīgas nedēļas diena.

Piemēram, Ministru kabineta 2005.gada 27.decembra noteikumu Nr.l001 "Doktora zinātniskā grāda piešķiršanas (promocijas) kārtība un kritēriji"[899] 1 0.punkts noteic, ka augstskola, kurā pretendents iesniedz dokumentus promocijai, *nedēļas laikā* izvērtē dokumentu formālo atbilstību prasībām. Ja pretendents iesniedz dokumentus, piemēram, pirmdienā, nedēļas tenniņš dokumentu izvērtēšanai beidzas nākamās nedēļas pirmdienas vakarā, kad augstskola beidz darbu, izvērtējumam jābūt gatavam otrdienā.

[8| Termiņš ir nepārtraukts. Starpā esošās **brīvdienas** vai **svētku dienas** netiek atskaitītas, taču, ja termiņa pēdējā diena ir brīvdiena vai likumā noteiktā svētku diena, par termiņa pēdējo dienu uzskata nākamo darba dienu.

Svētku dienas noteic likums "Par svētku, atceres un atzīmējamām dienām".[652] Taču ar jēdzienu "likums" komentējamā panta otrās daļas izpratnē nav saprotams tikai likums formālajā nozīmē, bet arī, piemēram, Ministru kabineta izdotie tiesību akti.[653]

Piemēram, ar Ministru kabineta 2006.gada 20.jūnija rīkojumu Nr.450 "Par brīvdienu noteikšanu" [654] sakarā ar NATO valstu un valdību vadītāju sanāksmi 2006.gada 28.-29.novembrī. 2006.gada 28. un

29.novembris budžeta finansējamās valsts pārvaldes iestādēs tika noteikts par brīvdienām (rīkojuma 1.punkts), vienlaikus ieteikuma veidā aicinot visas pašvaldības, komersantus un organizācijas, nosakot darba un atpūtas laiku, to ievērot (rīkojuma 1 .punkts).

19] Termiņš, kas noteikts līdz **konkrētam datumam,** beidzas attiecīgi noteiktajā datumā.

Piemēram, ja procesa dalībniekam norādīts, ka var iesniegt paskaidrojumus līdz 10.martam, pēdējā diena paskaidrojumu iesniegšanai ir

10. marts.

[101 Datumu, kad dokuments nodots pasta, parasti norada pasta iestādes spiedogs (zīmogs) uz aploksnes, taču tas nav vienīgais pierādījums. Par šādu pierādījumu var kalpot aiī, piemēram, pasta iestādes kvīts.[655]

Kādā lietā, kur kasācijas sūdzības termiņš bija 2005.gada 13.jūnijs, apelācijas instances tiesas tiesnese konstatēja, ka pieteicējas pārstāvja kasācijas sūdzība tika saņemta tikai 2005.gada 15.jūnijā un tādējādi pieteicēja nokavējusi kasācijas sūdzības iesniegšanas termiņu. Tomēr Senāts atzina, ka apelācijas instances tiesas tiesnese nav ņēmusi vērā to, ka pieteicējas pārstāvis kasācijas sūdzību ir nodevis pastā 2005.gada

13.jūnijā, par ko liecina pasta kvīts un čeks. Tādējādi kasācijas sūdzība ir iesniegta termiņa pēdējā dienā atbilstoši 43.panta ceturtajai daļai un procesuālais termiņš kasācijas sūdzības iesniegšanai nebija nokavēts.[656]

[ii] Ar sakaru instituciju komentejama panta ceturtās daļas izpratne saprotams arī komersants, kas nodrošina elektroniskā pasta pakalpojumus. Tiesai ir pienākums pieņemt ne tikai dokumentus, kas sūtīti pa pastu, bet saskaņā ar Elektronisko dokumentu likumu[657] - arī elektroniskos dokumentus, kas sūtīti pa elektronisko pastu. Turklāt pienākums pieņemt dokumentus elektroniskā formā neattiecas vienīgi uz gadījumu, kad dokumentam ir drošs elektroniskais paraksts. Dokuments, kas nosūtīts ar elektronisko pastu bez droša elektroniskā paraksta, ir pielīdzināms neparakstītam, pa pastu nosūtītam dokumentam.[658]

Ar nodošanu sakaru institūcijai komentējamā panta ceturtās daļas izpratnē atzīstama arī *nodošana kurjer pastam?"'* kā aiī attiecībā uz brīvības atņemšanas iestādēs esošām personām - *brīvības atņemšanas iestādes administrācijai.*

Administratīvā apgabaltiesa ir norādījusi, ka šāda paplašināta interpretācija ir pieļaujama gadījumos, kad ir runa par brīvības atņemšanas iestādēs esošu personu pieeju tiesai. Blakus sūdzības iesniegšana par tiesas pieņemtu lēmumu neapšaubāmi ir jautājums par pieeju tiesai, t.i., par Satversmes 92.panta garantētajam pamattiesībām ikvienam aizstavēt savas tiesības un likumiskās intereses taisnīgā tiesā.[659]

|12| Procesuālo darbību, kuras veikšanai ir noteikts termiņš, var izpildīt līdz termiņa pēdējās dienas pulksten 24.00. Ja dokuments nodots sakaru institūcijai (pastam) termiņa pēdējā dienā līdz pulksten 24.00, tas uzskatāms par nodotu termiņā.

Senāts ir norādījis, ka tiesiska nozīme ir tai dienai, kurā sūtījums nodots pastam, nevis tai dienai, kurā pasts attiecīgo sūtījumu ir faktiski nosūtījis. Ja ir iespējams konstatēt, ka sūtījums pastā nodots

citā datumā nekā norādīts pasta zīmogā, noteicošais ir faktiskās nodošanas datums.[660]

Konkrētajā lietā tika kontatēts, ka pieteicējs bija nodevis pastā un pasts attiecīgi izsniedzis kvīti par ierakstītas vēstules pieņemšanu vienā datumā, bet uz aploksnes bija nākamās dienas - vēstules izsūtīšanas datums. Senāts par noteicošo uzskatīja vēstules nodošanas datumu.

(131 Atbilstoši komentējamā panta ceturtās daļas trešajam teikumam, ja darbība jāizpilda iestādē vai tiesā, termiņu uzskata par beigušos tai stundā, kad attiecīgā iestāde vai tiesa beidz darbu. Iestādes darba laiku var noskaidrot pašā iestādē vai internetā.[661] Privātpersona būs ievērojusi termiņu arī tad, ja attiecīgo darbību tā būs izpildījusi īsi pirms iestāde beigusi darbu.[662]

44.pants. Procesuālā termiņa nokavējuma sekas

Tiesības izpildīt procesuālās darbības zūd līdz ar likuma, iestādes, tiesas vai tiesneša noteiktā termiņa izbeigšanos. Dokumentus, kas iesniegti pēc procesuālā termiņa izbeigšanās, neizskata.

Saturs

I. Vispārīgas piezīmes

II. Atsevišķi jautājumi

I. Vispārīgas piezīmes

[1] Literatūra: *Jānis Rozenhergs.* CPL 49.panta komentāri. Grām.: Civilprocesa likuma komentāri. I daļa (1 -28.nodaļa). Sagatavojis autoru kolektīvs. Prof. K.Torgāna zinātniskajā redakcijā. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2011, 156.Ipp.; *Marina Borkoveca.* Procesuālie termiņi administratīvajā tiesā // Jurista Vārds, 08.08.2006., Nr.31; *Jānis Pleps.* Nokavēto procesuālo termiņu atjaunošana. Grām.: Administratīvais process: likums, prakse, komentāri. Rakstu krājums. - Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2005, 289.- 303.Ipp.; *Vladimirs Bukovskis.* Civilprocesa mācības grāmata. - Rīga: Autora izdevums, 1933, 278.-281 .Ipp.

[2] Komentējamā panta **mērķis** ir nodrošināt tiesiskās drošības jeb tiesiskās stabilitātes principa ievērošanu, nosakot tiesiskās sekas gadījumos, kad izbeidzies termiņš procesuālās darbības izpildīšanai (par procesuālo termiņu izbeigšanos sk. 43.panta komentārus).

Tāpat komentējamais pants noteic, kas darāms ar administratīvā procesa dalībnieku iesniegtajiem dokumentiem, kuri iesniegti pēc noteiktā termiņa to iesniegšanai izbeigšanās.

[3] Komentējamais pants attiecas gan uz administratīvo procesu iestādē, gan uz administratīvo procesu tiesā.

14] Attiecība uz tiesu komentējamais pants ir līdzīgs Civilprocesa likuma 49.pantam. Tomēr vērā ņemams, ka atbilstoši 2002.gada 31.oktobra likuma grozījumiem Civilprocesa likumā[912] pēc procesuālā termiņa izbeigšanās iesniegtos dokumentus nevis neizskata, bet gan nepieņem.

[9,2] Grozījumi Civilprocesa likuma: 2002.gada 31.oktobra likums (spēkā no 01.01.2003.) // Latvijas Vēstnesis, 20.11.2002., Nr. 169; Ziņotājs, 2002, Nr.24.

4.nodaļa. Procesuālie termiņi

J.Pleps

[51 Konkrētu procesuālo darbību veikšanai noteiktie termiņi procesuālajās tiesībās kalpo *tiesiskās stabilitātes nodrošināšanai:* [13] Ikvienas procesuālās darbības veikšanai, jo īpaši pieteikuma un apelācijas vai kasācijas sūdzības iesniegšanai, nepieciešams atbilstošs un noteikts laika ierobežojums. Šāda termiņa **ierobežojuma mērķis** ir nodrošināt lietas atrisināšanu saprātīgā laikā un nodrošināt citu procesa dalībnieku paļāvību, ka konflikta risinājums vēlāk netiks pārskatīts.[663]

Arī EST ir norādījusi, ka procesuālo tiesību normu stingra piemērošana ir jānodrošina saskaņā ar tiesiskās drošības prasību un nepieciešamību novērst jebkādu diskrimināciju vai patvaļīgu tiesvedību. No procesuālajiem termiņiem var atkāpties tikai tad, ja

pastāv ārkārtas vai neparedzēti apstākli *(force majeure)*.[664]'

II. Atsevišķi jautājumi

|6| Komentējamā pantā norādītās **sekas iestājas** attiecībā uz darbībām, kuru izpilde ir administratīvā procesa dalībnieku *tiesības*, *nevis pienākums*. Ja procesuālās darbības izpilde ir administratīvā procesa dalībnieka pienākums, termiņa nokavējums neatbrīvo viņu no šā pienākuma izpildes.[665] Pienākuma veikšanas termiņa nokavējuma gadījumā administratīvā procesa dalībniekam atsevišķos gadījumos var noteikt jaunu termiņu procesuālās darbības izdarīšanai, ja vien tas nav pretrunā attiecīgās darbības būtībai.

50.pants. Tiesai noteiktā termiņa neievērošanas sekas

(1) Tiesa pilda procesuālās darbības, ievērojot šajā likumā noteikto procesuālā termiņa skaitījuma sākumu (42.pants), procesuālā termiņa izbeigšanos (43.pants) un šā panta noteikumus.

(2) Ja tiesa neievēro šajā likumā noteikto procesuālās darbības izpildes termiņu, administratīvā procesa dalībnieks var iesniegt tiesas priekšsēdētājam vai tiesu nama priekšsēdētājam sūdzību. Tiesas priekšsēdētājs vai tiesu nama priekšsēdētājs var uzdot tiesnesim izpildīt attiecīgo procesuālo darbību, nosakot konkrētu termiņu.

(3) Sūdzības iesniegšana par tiesneša līcību var būt par pamatu tiesneša noraidīšanai.

(4) *(Izslēgta ar 2008.gada 18. decembra likumu).*

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar 2006.gada 26.oktohra likumu un 2012.gada 1.novembra likumu, kas spēkā no 01.01.2013.)

Saturs

I. Vispārīgas piezīmes
II. Atsevišķi jautājumi

I. Vispārīgas piezīmes

111 Komentējamajā pantā ietverts noregulējums gadījumiem, kad tiesa (tiesnesis) nav ievērojis likumā noteiktos termiņus procesuālo darbību veikšanai.

Komentējamajā pantā ietvertais regulējums ir līdzīgs 49.panta regulējumam.

Komentējamā panta **mērķis** ir nodrošināt administratīvā procesa dalībniekam tiesiskās aizsardzības iespējas gadījumos, kad tiesa (tiesnesis) neievēro likumā noteiktos termiņus atsevišķu procesuālo darbību veikšanai.

[2j Komentējamais pants grozīts vairākkārt.

2006.gada grozījumiem vairāk bijis redakcionāls raksturs, otrajā daļā ietverot norādi, ka termiņa nokavējuma gadījumā var iesniegt sūdzību.

Ar 2008.gada grozījumiem tika izslēgta komentējamā panta ceturtā daļa, kas līdz tam paredzēja: "Ja tiesnesis neievēro tiesas priekšsēdētāja noteikto termiņu attiecīgas procesuālās darbības veikšanai, administratīva procesa dalībnieks var prasīt atlīdzinājumu likumā noteiktajā kārtībā."

Attiecīgā norma izslēgta, jo 92.pants neparedz iespēju administratīvā procesa dalībniekam prasīt zaudējumu atlīdzināšanu par tiesneša ncību šajā normā paredzētajā gadījumā. Līdz ar to ar tiesneša (tiesas) nokavējumu nodarītu iespējamo zaudējumu atlīdzināšana apspriežama nevis šajā likumā noteiktajā kārtībā, bet gan atbilstoši Satversmes 92.panta trešā teikuma prasībām.

Savukārt ar 2012.gada grozījumiem paredzēta iespēja sūdzību iesniegt ne vien tiesas priekšsēdētājam, bet arī tiesu nama priekšsēdētājam.

II. Atsevišķi jautājumi

[3] Komentējamais pants attiecas uz tiesu kā procesa virzītāju, proti, tas regulē gadījumus, kad tiesa nav ievērojusi likumā noteiktos termiņus administratīvā procesa tiesā ietvaros.

[4] L īdzīgi ka iestādei ari tiesai ir pienākums veikt procesuālās darbības likumā noteiktajos termiņos.

Komentējamais pants paredz regulējumu tām situācijām, kad tiesa ir pārkāpusi tiesību normas, proti, tiesa nav spējusi noteiktā termiņā veikt attiecīgo procesuālo darbību.

|5| Komentējamā panta pirmajā daļā (līdzīgi kā 49.p. pirmajā daļā attiecībā uz iestādi) noteikta 4.nodaļas normu piemērojamība attiecībā uz iestādei noteikto termiņu kādas procesuālās darbības izpildei.

Saskaņā ar komentējamā panta pirmo daļu tiesai noteikto termiņu aprēķināšanai kādas procesuālās darbības veikšanai ir piemērojami 42. un

43.panta noteikumi, kā arī komentējamais pants. Šajos gadījumos nav piemērojams 44., 45., 46., 47. un 48.pants.

|6| Komentējamā panta otrā daļa paredz tiesisko aizsardzības līdzekli gadījumā, ja tiesa nav ievērojusi likumā noteikto termiņu un procesuālā darbība nav izpildīta. Šādā gadījumā administratīvā procesa dalībniekam ir piešķirtas tiesības iesniegt sūdzību attiecīgās tiesas priekšsēdētājam vai attiecīgā tiesu nama priekšsēdētājam.

Sūdzība tiesas vai tiesu nama priekšsēdētājam nav procesuāls, bet

gan institucionāls personas tiesību aizsardzības mehānisms, proti, likums neparedz šajā gadījumā blakus sūdzības iesniegšanu par tiesas bezdarbību, ko vērtētu augstākas instances tiesa, bet gan sūdzības iesniegšanu tiesas vai tiesu nama kā iestādes vadītājam par tiesas pienākumu nepildīšanu.

17] Tiesas priekšsēdētājs ir attiecīgas tiesas administratīvais vaditajs, kurš organizē un vada tiesas darbu. Rajona (pilsētas), apgabaltiesas un Augstākās tiesas priekšsēdētāja kompetenci noteic likums "Par tiesu varu"[666] (sk. šā likuma 33., 40. un 50.p.). Savukārt tiesu nama priekšsēdētājs organizē un vada tiesas attiecīgā tiesu nama darbu (sk. likuma "Par tiesu varu" 33.^{2} un 41.' p.).

Komentējamais pants aplūkojams kopsakarā ar attiecīgajām likuma "Par tiesu varu" normām, kas paredz tiesas priekšsēdētāja vai tiesu nama priekšsēdētāja pienākumus tiesas vai tiesu nama kā iestādes darba organizēšanā un vadīšanā.

|8| Komentējamais pants pieļauj, ka administratīvā procesa dalībnieks var izvēlēties, vai pantā paredzēto sūdzību iesniegt tiesas priekšsēdētājam vai attiecīgā tiesu nama priekšsēdētājam.

Kā norādīts komentējamā panta sagatavošanas materiālos, priekšlikums ļaut iesniegt sūdzības ne tikai tiesas priekšsēdētājam, bet arī tiesu nama priekšsēdētājam radies tiesas darba efektīvākas organizēšanas nolūkā.[667]

Šis minētās normas sagatavotāju apsvērums būtu ņemams vērā, nosakol kārtību, kādā tiesas priekšsēdētājs un tiesu nama priekšsēdētājs izskata komentējamā pantā paredzētās administratīvā procesa dalībnieku sūdzības.

Tiesas priekšsēdētājam un tiesu nama priekšsēdētājam būtu savstarpēji jāsadarbojas, lai novērstu iespēju, ka vienu un to pašu lūgumu vienlaikus izskata divas tiesu amatpersonas. Tāpat nebūtu pieļaujama atkārtota luguma iesniegšana otrai tiesu amatpersonai ar tadu pašu pamatojumu, ja viena no tām jau šo lūgumu būtu izskatījusi un noraidījusi.

19] Sūdzības priekšmets ir lugums uzlikt pienākumu tiesnesim veikt procesuālo darbību.

Šādu sūdzību var iesniegt administratīvā procesa dalībnieks, proti, ne tikai privātpersona, bet arī iestāde, kas administratīvajā procesā pārstāv publisko tiesību juridisko personu.

Sūdzībai jābūt sastādītai rakstveidā atsevišķa dokumenta veidā, tajā ietverot administratīvā procesa dalībnieka lūgumu un tā pamatojumu.

[101 Tiesas vai tiesu nama priekšsēdētājām sūdzība ir jaizskata un jāpieņem par to lēmums.

Gadījumā, ja tiesas vai tiesu nama priekšsēdētājs uzskata, ka administratīvā procesa dalībnieka sūdzība ir pamatota, tiesas vai tiesu

nama priekšsēdētājs ar rīkojumu uzdot tiesnesim izpildīt attiecīgo procesuālo darbību, nosakot tā izpildīšanai jaunu termiņu.

Ja tiesas vai tiesu nama priekšsēdētājs uzskata, ka iesniegtā sūdzība nav pamatota, viņš sniedz motivētu atbildi uz administratīvā procesa dalībnieka sūdzību, izskaidrojot savus apsvērumus.

Komentējamā pantā nav noteikts konkrēts šā lēmuma pieņemšanas termiņš. Tomēr sūdzība izskatāma cik vien ātri iespējams, lai nevilcinātu administratīvā procesa tiesā gaitu un pēc iespējas ātrāk novērstu tiesas pieļautā termiņa nokavējuma negatīvās sekas.

[11**]** Tiesas vai tiesu nama priekšsēdētaja rīkojums ir saistošs tiesnesim, kurš pieļāvis procesuālā termiņa nokavējumu.

[121 Tiesas vai tiesu nama priekšsēdētaja atbilde administratīva procesa dalībniekam, ar kuru atteikts apmierināt viņa sūdzību, nav pārsūdzama.

Ja administratīvā procesa dalībnieki uzskata, ka procesuālā termiņa nokavējums negatīvi ietekmējis procesa gaitu, viņi savus apsvērumus par to var izteikt apelācijas vai kasācijas sūdzībās augstākas instances tiesai.

[13 [Tiesai noteikta termiņa nokavējums, līdzīgi ka tas ir iestādes nokavējuma gadījumā, ir pamats tam, lai administratīvā procesa dalībnieks varētu prasīt atlīdzinājumu, ja tiesas rīcības rezultātā viņam ir nodarīts mantisks zaudējums vai personisks kaitējums.

[14] Atbilstoši panta trešajai daļai termiņa neieverošana un sūdzības iesniegšana par to var būt pamats noraidījuma pieteikšanai tiesnesim, kas izskata lietu pēc būtības. Šāds noraidījums varētu tikt pamatots ar komentējamā panta trešo daļu un 117.panta pirmās daļas 4.punktu kā cits apstāklis, kas rada pamatotas šaubas par tiesneša objektivitāti.

Tiesai nav pienākums pieņemt pieteikto noraidījumu. Tiesai ir jāizvērtē pieteiktā noraidījuma pamatojums, termiņa kavējuma iemesli, kā arī tas, vai tiesneša, par kura līdzšinējo darbību administratīvā procesa dalībnieks bija iesniedzis sūdzību, līdzdalība turpmākā lietas izskatīšanā neradīs pamatotas šaubas par taisnīgas tiesas garantiju nodrošināšanu konkrētajā administratīvajā procesā.

115] Tiesneša pieļauts termiņa nokavējums kadas procesuālās darbības veikšanai var būt par pamatu disciplinārlietas ierosināšanai pret tiesnesi un viņa disciplinārai sodīšanai.[668]

B DAĻA. ADMINISTRATĪVAIS PROCESS IESTĀDĒ

5.nodaļa. Piekritiba, sadarbība un informācijās atklātība

51.pants. Administratīvās lietas piekritlba

Administratīvo lietu izskata iestāde atbilstoši savai kompetencei, kas tai piešķirta ar normatīvo aktu.

Saturs

I. Vispārīgas piezīmes

II. Piekritības jēdziens un veidi

III. Piekritības noteikšanas nosacījumi

IV. Iestādes kompetences institūts

I. Vispārīgas piezīmes

11J Literatūra: *Artis Stučka.* Administratīvās tiesības. 2. pārstr. un papild. izdevums. - Rīga: Juridiskā koledža, 2009; *Jānis Načisčionis.* Administratīvās tiesības. - Rīga: Turība, 2009; *Jautrīte Briede.* Administratīvais akts. - Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2003; *Kārlis Diš/ers.* Ievads administratīvo tiesību zinātnē. Administratīvo tiesību kursa vispārīgā daļa. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002; *Francs Jozefs Paine*. Vācijas vispārīgās administratīvās tiesības. Vācijas Administratīvā procesa likums. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002.

[2] Komentējamā panta **mērķis** ir nodrošināt, ka administratīvajā procesā tiek ievērots viens no valsts pārvaldes pamatprincipiem, kas noteic, ka katra iestāde rīkojas atbilstoši savai kompetencei (sal. VPIekL 10.p. pirmā daļa).

[31 Administratīvo lietu izskatīšana starp valsts parvaldes iestadem ir nodalīta saskaņā ar iestādei normatīvajos aktos vai ar publisko tiesību līgumu noteikto kompetenci. Iestādes tiesības izskatīt administratīvo lietu sauc par administratīvās lietas piekritību. *Administratīvās lietas piekritība* ir administratīvās lietas izskatīšanas kompetences sadalīšana valsts pārvaldes sistēmā starp dažādām valsts pārvaldes iestādēm, šo iestāžu hierarhiskās padotības un atsevišķām struktūrvienībām, kā arī

privātpersonām, kuram deleģeti valsts parvaldes uzdevumi (sk. l.p. pirmās daļas komentārus).

II. Piekritības jēdziens un veidi

|4| Vēsturiski piekritības institūta rašanos sekmēja valsts parvaldes attīstība, kas bija saistīta ar pakāpenisku sazarotas valsts pārvaldes iestāžu sistēmas izveidi un valsts pārvaldes iestāžu specializēšanos noteiktas nozares jautājumos. Administratīvo lietu izskatīšanas koncentrācija vienā, bieži vien centrālā (gan teritoriāli, gan saskaņā ar nozares kompetenci) valsts pārvaldes iestādē, tika atzīta par neefektīvu. It īpaši, ja šo procesu vērtēja no administratīvās lietas izskatīšanas termiņa viedokļa. Minēto iemeslu dēļ par nepieciešamību kļuva "darba sadalīšana vispirms pēc darāmā darba satura, apvienojot vienā darba nozarē pēc satura vienādus veicamos uzdevumus un vienādas kārtojamās un pārzināmās lietas. Šādu darba dalīšanu apzīmē kā sadalīšanu pēc *reālā principa*, (..) Uz šī principa pamata valsts administratīvais darbs tiek sadalīts pa lielām nozarēm vai *resoriem*, .. [saskaņā ar izveidotu ministriju un to padotības iestāžu sistēmu - *autora piez-]"[m)]* Papildus darba dalīšanā daudz plašāk tiek izmantots *teritoriālais princips,* kad tiek veidotas ministriju teritoriālās (vietējās) iestādes un administratīvajā darbā tiek iesaistītas pašvaldības.[669]

|5| Administratīvo aktu valsts parvaldes iestāde izdod, ieverojol administratīvās lietas *funkcionālo* un *hierarhisko piekriūhu?)2*

|6] Funkcionālā piekritība[99] izriet 110 valsts pārvaldes iestāžu sistēmā valsts pārvaldes iestādei noteiktās *nozares kompetences*, katrai valsts pārvaldes iestādei nodrošinot tai ārējos normatīvajos aktos noteiktā izpildi.[670] Tā ir administratīvo lietu piekritības sadalīšana starp dažādām valsts pārvaldes iestādēm, kas neatrodas savstarpējās padotības attiecībās. Valsts pārvaldes iestādes funkcionālā piekritība primāri izriet no iestādes izveidošanas mērķa. Atsevišķos gadījumos valsts pārvaldes iestādes funkcionālā piekritība izriet no iestādes īstenotajām valsts pārvaldes funkcijām un uzdevumiem.

Piemēram, Ārlietu ministrija saskaņā ar tās nolikuma 1 .punktu ir vadošā valsts pārvaldes iestāde ārlietu nozarē (iestādes izveidošanas *mērķis)*. Saskaņā ar šā nolikuma 4.4.[1] apakšpunktu Ārlietu ministrijas viena no funkcijām ir sagatavot un izsniegt stratēģiskas nozīmes preču importa, eksporta un tranzīta licences.[671]

Salīdzinājumam - Aizsardzības ministrijas nolikuma 1.punktā ir noteikts, ka Aizsardzības ministrija ir vadošā valsts pārvaldes iestāde valsts aizsardzības nozarē. Atbilstoši šā nolikuma 5.11 .apakšpunktam Aizsardzības ministrijas *uzdevums* ir normatīvajos aktos noteiktos gadījumos un kārtībā izsniegt atļaujas (licences) atsevišķu veidu komercdarbībai.[672]

Saskaņā ar likuma "Par pašvaldībām"[673] 15.panta pirmās daļas 9.punktu pašvaldības autonomā *junkcija* ir sniegt palīdzību iedzīvotājiem dzīvokļa jautājumu risināšanā. Savukārt atbilstoši likuma "Par palīdzību dzīvokļa jautājumu risināšanā" [9,s] 14.panta

ceturtajai daļai bērnus bāreņus un bērnus, kuri palikuši bez vecāku gādības, ar dzīvojamo telpu nodrošina tā pašvaldība, kuras teritorijā bijusi bērna dzīvesvieta līdz viņa nodošanai ārpusģimenes aprūpē.

[7] Administratīvo lietu sadalījumu starp vienas nozares kompetences valsts pārvaldes iestāžu dažādiem līmeņiem sauc par **hierarhisko piekritību.** Hierarhiskā piekritība savukārt var būt *teritoriāla* un *priekšmetiska.*

Administratīvo lietu **teritoriālā piekritība** izriet no valsts pārvaldes iestāžu kompetences sadalījuma saskaņā ar to *teritoriālo izvietojumu* dažādās valsts administratīvi teritoriālās vienībās. Teritoriālās piekritības noteikšanas pamatā ir atšķirīgs valsts pārvaldes iestāžu kompetences sadalījums, izskatot administratīvās lietas valsts administratīvo teritoriju centros un citās administratīvās teritorijas vienībās vai apdzīvotajās vietās. Šādam sadalījumam par pamatu var tikt ņemts gan valsts administratīvi teritoriālais iedalījums (visa valsts teritorija vai iedalījums republikas pilsētu pašvaldību un novadu pašvaldību administratīvās teritorijās), gan administratīvo lietu piekritības noteikšana saskaņā ar attiecīgai valsts pārvaldes nozarei raksturīgo valsts pārvaldes iestāžu darbības teritoriju.

Piemēram, saskaņā ar Būvniecības likuma4.panta pirmo daļu būvniecības vispārējo pārraudzību un koordināciju valstī veic Ekonomikas ministrija. Šā likuma 7.panta pirmās daļas 3.punktā ir noteikts, ka vietējās pašvaldības kompetencē ir izsniegt un reģistrēt būvatļaujas.

Administratīvās lietas **priekšmetiskā piekritība** paredz administratīvās lietas izskatīšanas kompetenci sadalīt vienas iestādes ietvaros. Šajā gadījumā iestādes struktūrā ir struktūrvienības (departaments, pārvalde vai dienests utt.) ar šaurāku specializāciju, kurām saskaņā ar *iekšējos normatīvajos aktos* noteikto piekrīt izskatīt attiecīgās administratīvās lietas.[674]

III. Piekritibas noteikšana

1*1 Lemt par valsts parvaldes iestādes piekritību nav privātpersonās, bet valsts pārvaldes **iestādes pienākums.** Tiek prezumēts, ka persona var nezināt, kur konkrētā gadījumā vērsties ar savu iesniegumu. Tāpēc iestādei pašai ir jāizvērtē, vai tā ir kompetenta izskatīt konkrēto jautā-jumu un, ja nē, tad jebkuras iestādes pienākums ir nosūtīt iesniegumu izskatīšanai kompetentai iestādei.

Izvērtējot lietas piekritību attiecīgai valsts pārvaldes iestādei, tiek noskaidrots, pirmkārt, vai iestāde vispār ir apveltīta ar tiesībām risināt administratīvi tiesiskus jautājumus; otrkārt, vai tas atbilst iestādes

nozares kompetencei; treškārt, vai tā ir kompetenta risināt konkrēto jautājumu. Saņemot pozitīvas atbildes uz visiem trim jautājumiem, var secināt, ka iestāde ir tiesīga risināt konkrēto administratīvo lietu.[675] Arī no tiesu prakses izriet, ja iestāde ir atzinusi, ka lieta attiecīgajai iestādei nav piekritīga, iestādei vairs nav tiesību izvēlēties, vai administratīvo aktu izdot, vai nē - iestādei ir pienākums atteikties šādu administratīvo aktu izdot.[676]

[9] Piekritības noteikšanas pārkāpuma sekas ir tas, ka *administratīvais akts ir uzskatāms par spēkā neesošu* (sk. 74.p. pirmās daļas 2.punktu). Šāds administratīvā akta spēkā esības nosacījums bieži tiek paredzēts arī ārvalstu tiesību aktos.[677]

IV. Iestādes kompetences institūts

110] Valsts pārvaldes iestāžu sistēmā attiecīgas iestādes atrašanās vietu un attiecības ar citām iestādēm un privātpersonām nosaka tai piešķirtā kompetence. No iestādes kompetences var izsecināt, pirmkārt, tās piederību noteiktai valsts pārvaldes nozarei un, otrkārt, valsts piešķirtās kompetences apjomu (vai valsts pārvaldes iestāde darbojas valsts pārvaldes iestāžu sistēmas darbības uzlabošanai vai privātpersonu vajadzību apmierināšanai).

111] Kompetenci raksturo vairāki elementi (komponenti), un tie ir: iestādes izveidošanas mērķis, funkcijas, uzdevumi, tiesības, pienākumi, pilnvaras, atbildība,[1004] Nozīmīgākie iestādes kompetences elementi ir iestādes izveidošanas mērķis un funkcijas, jo no šiem kompetences elementiem visbiežāk arī var izsecināt, vai attiecīgās administratīvās lietas izskatīšana piekrīt iestādei. Valsts pārvaldes iestādes kompetenci nosaka ar ārējo normatīvo aktu (1 .p. piektā daļa).

52.pants. Piekritības maiņa

(1)Ja administratīvā procesa laikā mainās iestāde, kurai lieta ir piekritīga, vai tiek konstatēts, ka iestādei, kas ar lietu nodarbojas, šī lieta nav piekritīga, lietu nodod tai iestādei, kurai lieta ir piekritīga.

(2) Ja administratīvā procesa laikā mainās teritoriālā piekritība, lietu ar abu iestāžu un iesniedzēja rakstveida piekrišanu var atstāt izskatīšanai iepriekšējā iestādē.

ļlļ Literatūra: *Francs Jozefs Paine*. Vācijas vispārīgās administratīvās tiesības. Vācijas Administratīvā procesa likums. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002.

|2| Panta mērķis ir noregulēt administratīvo lietu piekritības maiņas gadījumus, tādējādi nodrošinot administratīvās lietas izskatīšanas nepārtrauktību.

131 No komentējama panta izriet trīs iespejami gadījumi, kad administratīvās lietas izskatīšanas gaitā valsts pārvaldes iestādei var mainīties administratīvas lietas piekritība: 1) funkcionālās piekritības maiņa;

2) teritoriālās piekritības maiņa; 3) pašas iestādes pieļautas kļūdas kompetences noteikšanā novēršana.

|4] Administratīvas lietas izskatīšanas gaita ir iespejama situācijā, kad valsts pārvaldes iestādei, kura izskata administratīvo lietu, mainās kompetence. Šādas iestādes kompetences maiņas pamatā parasti ir *ārēja normatīvā akta grozījums*, saskaņā ar kuru tiek noteikta jauna iestāde, kurai ir piekritīga administratīvās lietas izskatīšana.

Piemēram, saskaņā ar 2009.gada 12jūnija likuma "Grozījumi

Būvniecības likumā" 13.panta ceturtās daļas redakciju, kas stājās spēkā 2009.gada 1.jūlijā, būvatļauju normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā var atcelt *būvvalde* vai *vietējās pašvaldības dome*.[1] (,(b Pirms šo grozījumu izdarīšanas Būvniecības likuma[678] 13.panta ceturtā daļas redakcijas noteica, ka būvatļauju normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā var atcelt *būvvalde*, *tās augstāka iestāde* vai *Valsts būvinspekcija*.[ino7] Tādējādi ar Būvniecības likuma grozījumiem tika mainīta administratīvās lietas izskatīšanas piekritība apstrīdēšanas stadijā, piešķirot attiecīgo Valsts būvinspekcijas kompetenci vietējai pašvaldībai.

|5| Ārējā normatīvajā aktā noteiktās kompetences maiņas gadījumā, ja pašā aktā nav noteikts citādi, iestādes, kurai mainās kompetence, pienākums ir **nosūtīt** attiecīgo administratīvo lietu tai iestādei, kurai tā tagad ir piekritīga. Šāda piekritības maiņa cik vien iespējams nedrīkst ietekmēt privātpersonas tiesības saprātīgos termiņos saņemt kvalitatīvu administratīvu aktu. Par administratīvās lietas piekritības maiņu iestādei, kurai mainās kompetence, ir pienākums paziņot privātpersonai. Iestādes kompetences maiņa var būt pamats administratīvā akta izdošanas termiņa pagarināšanai.

|6| Administratīvas lietas piekritības maiņa ir iespejama ari uz *deleģēšanas līguma* pamata, ar kuru publiska persona privātpersonai vai citai publiskai personai saskaņā ar VPIekL 40.pantu deleģē tādu pārvaldes uzdevumu, kas ietver pārvaldes lēmumu (to skaitā - administratīvo aktu) pieņemšanu. Šajā gadījumā piekritības maiņas noteikumi tiek atrunāti deleģēšanas līgumā.

|7| Administratīvas lietas **teritoriālās piekritības maiņa** var but saistīta ar *valsts pārvaldes iestāžu*, kuru pakalpojumu sniegšanas funkcija ir pielāgota noteiktai valsts teritorijai (piemēram, republikas pilsētas pašvaldības teritorijai, plānošanas reģiona teritorijai, novada pašvaldības teritorijai), *darbības teritorijas maiņu* (sk. arī 51.p. komentārus). Šajā gadījumā valsts pārvaldes iestādes darbības teritorija var tikt paplašināta vai sašaurināta.

Piemēram, pašvaldību kompetencē esošo administratīvo lietu piekritības maiņa var notikt valsts administratīvi teritoriālā iedalījuma izmaiņu rezultātā, kad saskaņā ar Administratīvo teritoriju un apdzīvoto vietu likumu[679] tiek izveidotas jaunas vietējās pašvaldības. Šādā gadījumā administratīvās lietas izskatīšanas piekrīt jaunizveidotajai pašvaldībai.

kas ir apvienoto vai sadalīto pašvaldību tiesību un saistību pārņēmējā, ja likumā par attiecīgās pašvaldības izveidošanu nav paredzēts citādi.

Administratīvās lietas teritoriālās piekritibas maiņa var būt saistīta ar *privātpersonas* dzīvesvietas, nekustamā īpašuma vai citādu privātpersonas tiesiskā statusa maiņu.

Piemēram, saskaņā ar Bāriņtiesu likuma 2.panta trešo daļu bāriņtiesas darbības teritorija ir attiecīgā novada vai republikas pilsētas administratīvā teritorija, izņemot šā panta piektajā daļā minētos gadījumus. Šā panta piektajā daļā ir noteikts, ka vienā novadā vai republikas pilsētā var izveidot vairākas bāriņtiesas vai vairākas pašvaldības - kopīgu bāriņtiesu. Šādos gadījumos nosakāma katras bāriņtiesas darbības teritorija. Savukārt šā likuma 53.panta trešā daļa noteic: ja persona, kurai atņemtas vai atjaunotas bērna aprūpes tiesības, gada laikā pēc lēmuma pieņemšanas maina dzīvesvietu, bāriņtiesa, kura pieņēma lēmumu par bērna aprūpes tiesību atņemšanu vai atjaunošanu, nekavējoties nosūta bāriņtiesai, uz kuras darbības teritoriju pārcēlusies dzīvot attiecīgā persona, lietas materiālu kopijas par aprūpes tiesību atņemšanu vai atjaunošanu.*100*

[8| Komentējamais pants neregulē valsts pārvaldes iestāžu rīcību, ja lietas izskatīšana teritoriāli ir piekritīga vairākām iestādēm vai šādu piekritību pēc vispārējām pazīmēm nevar nepārprotami izsecināt.

Šādu regulējumu ietver, piemēram, Vācijas Administratīvā procesa likums. Saskaņā ar šā likuma 3.panta otro daļu, ja lieta ir piekritīga vairākām iestādēm, tad to izlemj iestāde, kura pirmā ir sākusi nodarboties ar lietu, ja vien to kopīgā uzraudzības iestāde nenoteic, ka lieta jāizlemj citai teritoriāli piekritīgai iestādei. Gadījumos, kad līdzīga lieta attiecas uz vairākiem uzņēmumiem vai vairākām uzņēmuma darbības vietām, kopīgā uzraudzības iestāde var noteikt kādu iestādi par kopīgo iestādi, kurai lieta ir piekritīga, ja, ievērojot lietas dalībnieku intereses, tas ir nepieciešams vienveidīga lēmuma pieņemšanai. Šī uzraudzības iestāde lemj arī par teritoriālo piekritību, kad vairākas iestādes uzskata, ka lieta ir tām piekritīga vai nav piekritīga, vai arī šaubas par piekritību rodas citu iemeslu dēļ. Ja kopīgas uzraudzības iestādes nav, lēmumu pieņem attiecīgās nozaru uzraudzības iestādes.[680]

Latvija šādus strīdīgus gadījumus dažkart tieši reglamente arējā normatīvajā aktā.

Piemēram, Bāriņtiesu likuma 54.panta pirmajā daļā ir noteikts, ka lēmumu par bērna ārpusģimenes aprūpi pieņem tās pašvaldības bāriņtiesa, kuras darbības teritorijā ir deklarēta bērna vecāku dzīvesvieta. Atbilstoši šā panta otrajai daļai, ja bērnam nodibināta viena vecāka atsevišķa aizgādība, lēmumu par bērna ārpusģimenes aprūpi pieņem bāriņtiesa, kuras darbības teritorijā ir deklarēta dzīvesvieta tam vecākam, kura atsevišķā aizgādībā bērns atrodas. Panta trešajā daļā savukārt ir noteikts, ja bērna vecāku dzīvesvieta ir deklarēta dažādu pašvaldību administratīvajās teritorijās, lēmumu par bērna ārpusģimenes aprūpi pieņem bāriņtiesa, kuras darbības teritorijā ir deklarēta dzīvesvieta tam vecākam, pie kura bērns dzīvo. Savukārt saskaņā ar šā panta ceturto daļu, ja bērna vecākiem nav

deklarētas dzīvesvietas, lēmumu par ārpusģimenes aprūpi pieņem tās pašvaldības bāriņtiesa, kuras darbības teritorijā bērna vecāki faktiski dzīvo. Saskaņā ar panta piekto daļu, ja bērna vecāki nav zināmi vai bērns ir atradenis, lēmumu par bērna ārpusģimenes aprūpi pieņem bāriņtiesa, kuras darbības teritorijā bērns ir atrasts.[1011]

|9| Par iemeslu atstat administratīvas lietas izskatīšanu tas iestādes kompetencē, kas ir ierosinājusi administratīvo lietu, var kalpot, piemēram, administratīvās lietas izskatīšanas termiņš, kas lietas nodošanas gadījumā būtiski tiek pagarināts, tādējādi ierobežojot privātpersonas tiesības, lai laikus tiktu izdots administratīvais akts. Tādējādi tiek garantēta arī labas pārvaldības principa ievērošana, nodrošinot administratīvo procedūru īstenošanu saprātīgā laikā.[1012]

IlOļ Administratīvas lietas izskatīšanas gaita ir iespējama situācijā, ka valsts pārvaldes iestādei, kas ar lietu nodarbojas, šī lieta **nav piekritīga.** Šāda iestādes kļūda nevar radīt privātpersonai nelabvēlīgu nosacījumu - pienākumu vērsties ar jaunu iesniegumu administratīvās lietas

[101'] Latvijas Vēstnesis, 07.07.2006., Nr.107; Ziņotājs, 2006, Nr. 15.

[5012] Atbilstoši Vācijas Administratīvā procesa likuma 3.panta trešajai daļai, ja administratīvā procesa gaitā mainās piekritība, tad iestāde, kurai lieta bija piekritīga līdz šim, var pārvaldes procesu turpināt, ja tas, ievērojot lietas dalībnieku intereses, kalpo vienkāršam un mērķtiecīgam procesam un iestāde, kurai lieta tagad ir piekritīga, tam piekrīt *(Paine F.J.* Vācijas vispārīgās administratīvās tiesības. Vācijas Administratīvā procesa likums. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002,448.lpp.).

izskatīšanā piekritīga iestādē. Iestāde pati nosaka administratīvās lietas izskatīšanā piekritīgo iestādi un nodod tai izskatīšanai attiecīgo lietu. Ja privātpersonai šādas iestādes rīcības rezultātā ir nodarīti zaudējumi vai kaitējums, iestādes kļūda var būt pamats atlīdzinājuma pieprasīšanai.

53.pants. Sadarbība administratīvajā procesā

(1)Pēc tās iestādes pieprasījuma, kurai lieta ir piekritīga, cita institūcija neatkarīgi no padotības sniedz nepieciešamo informāciju, kas ir tās rīcībā, vai cita veida palīdzību. Palīdzība tiek sniegta bez maksas, izņemot normatīvajos aktos paredzētos gadījumus.

(2) Sā panta pirmajā daļā minēto palīdzību var atteikt, rakstveidā pamatojot, ka:

1) tā nav iespējama faktisku iemeslu dēļ;

2) tā nav iespējama tiesisku iemeslu dēļ, it sevišķi tad, ja pieprasīto informāciju nedrīkst sniegt saskaņā ar normatīvajiem aktiem par informācijas aizsardzību;

3) to var sniegt cita iestāde ar mazāku resursu patēriņu;

4) palīdzības sniegšanai nepieciešamais resursu patēriņš pārsniedz attiecīgās iestādes nepieciešamību pēc šīs palīdzības.

(3) Iestāde var lūgt, lai attiecīgās institūcijas padotības kārtībā augstāka institūcija izvērtē palīdzības atteikuma pamatotību. Ja tādas institūcijas nav vai tā ir Ministru kabinets, - jautājumu izlemj Ministru kabineta pilnvarota institūcija.

Saturs

I. Vispārīgas piezīmes
II. Sadarbības pienākums
III. Sadarbības atteikums

I. Vispārīgas piezīmes

111 Komentējamā panta **mērķis** ir atvieglot un paātrināt administratīvo procesu, nodrošinot informācijas apriti un cita veida palīdzību starp iestādēm.

|2| Iestadem ir pienākums administratīvās lietas ietvaros **sadarboties.** Iestāžu pienākums sadarboties nostiprināts arī VPIekL (sk. likuma VII nodaļu). Iestādei ir pienākums iegūt visu nepieciešamo informāciju administratīvajā lietā, kas atrodas citu iestāžu rīcībā, neiesaistot šīs informācijas iegūšanā privātpersonu un tādējādi nodrošinot efektīvu administratīvās lietas virzību un privātpersonas interešu aizsardzību.

II. Sadarbības pienākums

[3| Ja iestādes rīcība nav administratīvās lietas izskatīšanai nepieciešamās informācijas, bet tā ir citas iestādes rīcībā, iestādei ir tiesības šo informāciju pieprasīt.

Piemēram, likuma "Par pašvaldībām" [1013] 14.panta pirmās daļas 5.punktā ir noteikts, ka, pildot savas funkcijas, pašvaldībām likumā noteiktajā kārtībā ir tiesības saņemt informāciju no valsts iestādēm.

Savukārt iestādes, kuras rīcībā atrodas pieprasītā informācija, pienākums ir nosūtīt šo informāciju iestādei, kura šo informāciju ir pieprasījusi. Informācijas pieprasīšanas tiesību noteikšana iestādēm ir pamatota ar argumentu, ka privātpersonai nav jācenšas administratīvās lietas ietvaros apzināt un iegūt valsts pārvaldes rīcībā esošo informāciju. Saskaņā ar labas pārvaldības un ekonomijas principiem iestādēm jāsadarbojas valsts pārvaldes ietvaros, noskaidrojot un apmainoties ar administratīvās lietas izskatīšanai nepieciešamo informāciju.

Ja iestādes rīcībā nav nepieciešamās informācijas administratīvās

lietas izskatīšanai, šādas informācijas pieprasīšana ir ne tikai iestādes tiesības, bet arī pienākums. Šajā gadījumā kompetences elements "tiesības pieprasīt informāciju" satur pienākumu šīs tiesības izmantot, lai tiktu izpildīta uzdotā kompetence, un, ja šīs pienākums netiek pildīts, attiecīgās iestādes amatpersonas var tikt sauktas pie disciplināratbildības.

Šāda pieeja ir vispārpieņemta un ir nostiprināta arī citu ES valstu likumos.

Piemēram, Zviedrijas 1986.gada likumā "Par administratīvajām procedūrām" 6.pantā ir noteikts, ka iestādēm ir pienākums sadarboties un ikvienai valsts pārvaldes iestādei ir jāsniedz tās rīcībā esošā informācija institūcijai, kurai, izskatot administratīvo lietu, tā ir nepieciešama. [1014]

[4] Informācijas pieprasījumā ir jānorāda, kāda informācija ir nepieciešama un kur šī informācija tiks izmantota.

Informāciju var pieprasīt bez attiecīgas atlases (tiek pieprasīts informācijas kopums, kuru vēlāk pati iestāde apstrādā) vai, lūdzot to speciāli apstradat un no informācijās apjoma konstatēt nepieciešamas informācijās daļu. Katrs lūgums ir jāpamato.

[5] Informācijas saņemšanai iestāde, kura pieprasa informāciju, var arī norādīt, cik steidzami nepieciešama ir šī infonnācija. Informācijas sniegšanas termiņam ir jābūt saprātīgam, lai tas nerada iestādei, kurai informācija tiek pieprasīta, nesamērīgu apgrūtinājumu pildīt tai noteiktās funkcijas. Ja tiek pieprasīts sniegt informāciju īsā termiņā, jānorāda šāda termiņa pieprasīšanas pamatojums (piemēram, informācija ir nepieciešama, lai sagatavotu paskaidrojumus administratīvajā lietā administratīvajai tiesai).

16] Izņēmuma gadījumos par informācijās sniegšanu citai iestādei var tikt noteikta maksa. Maksas noteikšana par informācijas sniegšanu ir valsts iestādes sniegtais maksas pakalpojums, ko iestāde sniedz, lai efektīvi izmantotu iestādes rīcībā esošos resursus bez nolūka gūt peļņu.

Maksas noteikšana iestādēm par informācijas sniegšanu ir izņēmums, kas ir noteikts ārējā normatīvajā aktā un īpaši pamatots.[681]

Piemēram, Zemesgrāmatu likuma[682] 107.panta ceturtajā daļā ir noteikts, ka no kancelejas nodevas samaksas par zemesgrāmatu nodalījumos izdarīto atzīmju nostiprināšanu, pārgrozīšanu vai dzēšanu, kā arī par informācijas saņemšanu no valsts vienotās datorizētās zemesgrāmatas atbrīvojamas valsts drošības iestādes, Valsts kontrole, prokuratūra, Valsts ieņēmumu dienests. Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas novēršanas dienests, Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs un Valsts policija. Pārējās valsts iestādes par minētajām darbībām maksā valsts nodevu. No minētā izriet, ja, piemēram, iestādei ir nepieciešama informācija

administratīvās lietas izskatīšanai no valsts vienotās datorizētās zemesgrāmatas, iestādei par šādas informācijas pieprasīšanu ir jāsamaksā valsts nodeva.

|7] Komentējamais pants paredz arī cita veida palīdzību. Šāda palīdzība var izpausties, piemēram, kā līdzdalība kopīgās iestāžu sanāksmēs, atzinuma pieprasīšana par sagatavotā administratīvā akta projektu. Ja administratīvā lieta ir saistīta, piemēram, ar pārbaužu veikšanu administratīvās lietas ietvaros, tad ir iespējama situācija, ka iestādēm nepieciešams sadarboties ne tikai ar informācijas apmaiņu, bet veicot kopīgas pārbaudes uz vietas. Piemēram, ja Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija pārbauda iesnieguma par pašvaldību darbības nelikumīgu rīcību pamatotību, kuras laikā tiek konstatēts, ka tiek skarta citas nozares ministrijas kompetences joma, var tikt pieaicināta attiecīgās nozares ministrija kopīgas pārbaudes veikšanai un viedokļa noskaidrošanai.

III. Sadarbības atteikums

181 Ir iespējama situācijā, ka pieprasītas informācijās iestādes nciba nav. Sādā gadījumā informācijas iesniegšana nav iespējama faktisku iemeslu dēļ. Par informācijas sniegšanas neiespējamību faktisku iemeslu dēļ iestāde informē to iestādi, kura šo informāciju ir pieprasījusi, kā arī nosūta informācijas pieprasījumu kompetentajai iestādei.

[91 Sadarbība var tikt atteikta ari tiesisku šķēršļu deļ (plašak sk. 54.p. komentāros).

1101 Sadarbība var tikt atteikta nesamerīga resursu patēriņa deļ, tas

ir, gadījumā, ja sadarbības īstenošanai nepieciešamo resursu patēriņš pārsniedz sadarbībā ieinteresētās iestādes nepieciešamību pēc palīdzības (komentējamā panta otrās daļas 4.punkts un VPIekL 56.p. pirmās daļas

4.punkts), Ja pieprasītā informācija paredz nesamērīgu iestādes, kurai šī informācija tiek pieprasīta, finanšu, materiālo vai personāla resursu patēriņu, informācijas sniegšanu ir tiesības atteikt. Šādā gadījumā šāds atteikums ir jāpamato un pēc iespējas jānorāda citi pieprasītās informācijas iegūšanas veidi.

[111 Iestādes sadarbības atteikums ir iekšejs tiesību akts. Ja iestāde nepamatoti atsakās sadarboties, iestāde, kurai palīdzība tiek atteikta, norādot savu motivāciju šāda atteikuma nepamatotībai, var vērsties pie hierarhiski augstākas iestādes (piemēram, ja palīdzību atsaka Uzņēmuma reģistrs, iestāde var vērsties Tieslietu ministrijā) (sk. arī l.p. otro daļu). Ja sadarbība atteikta nepamatoti, augstāka

iestāde nosaka termiņu nodrošināt iestādei pieprasīto palīdzību. Ja augstākas iestādes nav, iestāde, kurai atteikta palīdzība, var vērsties ar *ziņojumu* Ministru kabinetā, kas nosaka atbildīgo iestādi.

54.pants. Informācijas sniegšana

(1) Privātpersonai un iestādei, kas nav administratīvā procesa dalībnieks, informāciju sniedz saskaņā ar Informācijas atklātības likumu, Fizisko personu datu aizsardzības likumu un citiem normatīvajiem aktiem.

(2) Informāciju, kas atklāj tās personas identitāti, kura ziņojusi par tiesībpārkāpumu, var sniegt tikai ar šīs personas piekrišanu, izņemot tiesību normās noteiktos gadījumus.

*(2006.,gada 26.oktobra likuma redakcijā (***15.01.2004. likums***).)*

[1| Literatūra: *Māris Ruķers.* Personas datu tiesiskā aizsardzība. - Rīga: SIA Biznesa augstskola "Turība", 2000; *Herke Kranenborg, Wim Voermans.* Access to information in the European Union. - European Law Publishing, 2005; *Māris Ruķers.* Fizisko personu datu aizsardzības likuma komentāri. - SIA E-sabiedrības risinājumi, 2008.

|2| Komentējamais pants attiecas uz informācijas sniegšanu privātpersonai un iestādei, kas **nav konkrētās administratīvā procesa lietas**

dalībnieks. Privātpersonai vai iestādei, kas nav lietas dalībnieks, nav arī tiesību iepazīties ar lietu (sk. 61.p. un tā komentārus), ja citā likumā nav paredzēts atšķirīgs regulējums. Komentējamā panta **mērķis** ir norādīt uz piemērojamām tiesību normām gadījumā, kad privātpersona vai iestāde, kas nav procesa dalībnieks, ir izteikusi vēlmi saņemt jebkādu informāciju par administratīvo lietu. Likumā nav tieši norādīts, kad šā panta pirmās daļas regulējums attiecībā uz iestādes rīcībā esošajiem administratīvās lietas materiāliem vairs netiek piemērots. Tas nozīmē, ka informācija par administratīvo lietu arī pēc administratīvā akta izdošanas un tā spēkā stāšanās turpmāk izpaužama tikai saskaņā ar komentējamā panta normās noteikto.

13] Kaut ari saskaņa ar komentejama panta pirmo daļu konkrētas administratīvā procesa lietas informācija ir pieejama tikai šīs lietas dalībniekiem, lai aizsargātu noteiktas tiesiskās intereses, likums var paredzēt noteiktu datu pieejamību vai pat publicēšanu, kas balstās uz administratīvā procesa lietā jau pieņemtu lēmumu. Piemēram, saskaņā ar

Komerclikuma[683] 7.pantu - *ikvienam ir tiesības iepazīties ar komercreģistra ierakstiem un komercreģistra iestādei iesniegtajiem dokumentiem.* Kā zināms, saskaņā ar Komerclikumu noteikti ieraksti

komercreģistrā tiek publicēti arī oficiālajā laikrakstā.

|4| Komentējamā pantā ir norāde uz diviem svarīgākajiem likumiem -Informācijas atklātības likumu[684] un Fizisko personu datu aizsardzības likumu[685] kas regulē informācijas pieejamības un aizsardzības pamatprincipus, bet papildu regulējums var būt paredzēts vēl arī citos normatīvajos aktos.

Piemēram, iestāde nedrīkst izpaust valsts noslēpumu[686] saturošu informāciju, tāpat trešajām personām nedrīkst izpaust komercnoslēpumu, kas ir ierobežotas pieejamības informācija.

Likuma "Par grāmatvedību"[687] 4.pantā ir noteikts: grāmatvedībā par komercnoslēpumu nav uzskatāma informācija un dati, kas saskaņā ar spēkā esošajiem normatīvajiem aktiem iekļaujami uzņēmuma pārskatos. Visa pārējā grāmatvedībā esošā informācija uzskatāma par komercnoslēpumu un ir pieejama vienīgi revīzijām, nodokļu administrācijai nodokļu aprēķināšanas pareizības pārbaudei, kā arī citām valsts institūcijām normatīvajos aktos paredzētajos gadījumos.

|5| Informācijas atklātības likums iestāžu rīcībā esošo informāciju grupē **vispārpieejamā** informācijā un **ierobežotas pieejamības** informācijā.

Saskaņā ar Informācijas atklātības likuma 5.panta pirmo daļu ierobežotas pieejamības informācija ir "tāda informācija, kura ir paredzēta ierobežotam personu lokam sakarā ar darba vai dienesta pienākumu veikšanu un kuras izpaušana vai nozaudēšana šīs informācijas rakstura un satura dēļ apgrūtina vai var apgrūtināt iestādes darbību, nodara vai var nodarīt kaitējumu personu likumiskajām interesēm." Atbilstoši šā likuma

5.panta otrajai daļai par ierobežotas pieejamības informāciju uzskatāma:

1) informācija, kurai šāds statuss ir noteikts ar likumu; 2) informācija, kas paredzēta un noteikta iestādes iekšējai lietošanai un kurai šāds statuss ir noteikts ar iekšēju normatīvo aktu (likuma 6.p.); 3) informācija par komercnoslēpumu (likuma 7.p.), izņemot gadījumus, kad ir noslēgts iepirkuma līgums saskaņā ar Publisko iepirkumu likumu vai cita veida līgums par rīcību ar valsts vai pašvaldības finanšu līdzekļiem un mantu;

4) informācija par fizisko personu privāto dzīvi (likuma 8.p.); 5) informācija dienesta vajadzībām (likuma 8.'p.); 6) informācija, kas attiecas uz atestācijas, eksāmenu, iesniegto projektu (izņemot projektus, kuru finansēšana paredzēta ar valsts sniegtu galvojumu), konkursu (izņemot konkursus, kas saistīti ar iepirkumiem valsts vai pašvaldību vajadzībām vai citādi saistīti ar rīcību ar valsts vai pašvaldību finanšu līdzekļiem un mantu) un citu līdzīga rakstura novērtējumu procesu; 7) informācija, kas ir Ziemeļatlantijas līguma organizācijas vai Eiropas Savienības informācija, kura apzīmēta

attiecīgi kā "NATO UNCLASSIFIED" vai "LIMITĒ".

[6| Saskaņā ar Informācijās atklatibas likuma 10.panta trešo daļu **vispārpieejanio informāciju** sniedz jebkuram, kas to vēlas saņemt, ievērojot vienlīdzību informācijas iegūšanā. Tomēr iestāde var atteikties izpildīt informācijas pieprasījumu vai tā izpildes nosacījumus, ja informācijas pieprasījums vai tā izpildes nosacījumi nav samērojami ar iestādes rīcībā esošajiem resursiem, proti, informācijas pieprasījuma vai tā izpildes nosacījumu izpildes rezultātā ir apdraudēts iestādes darbs vai citu personu tiesības (Informācijas atklātības likuma 1 l.[2]p. trešā daļa).

Kā norādījis Senāts,[1022] konstitucionāli nav aizsargājama tiesību ļaunprātīga izmantošana, apzināti darbojoties pretēji cilvēktiesību būtībai (konkrētajā lietā privātpersona bija vērsusies valsts pārvaldē ar pārmērīgu iesniegumu skaitu, ar lūgumu sniegt informāciju, formalizējot šīs tiesības būtību). Saskaņā ar Informācijas atklātības likumu iestāde var uzaicināt privātpersonu iestādei un privātpersonai abpusēji pieņemamā laikā iepazīties ar pieprasīto informāciju iestādē, ja informācijas pieprasījums ir nesamērīgi apjomīgs vai informācijas izsniegšana ārpus iestādes nav iespējama informācijas uzglabāšanas nosacījumu dēļ (Informācijas atklātības likuma 1 l.“p. ceturtā daļa).

|7| Savukart **ierobežotas pieejamības informācijā** (tas uzskaitījums dots Informācijas atklātības likuma 5.p.) privātpersonai atbilstoši Informācijas atklātības likuma 11 .panta ceturtajai daļai var tikt sniegta, ja tā ir pieprasīta **rakstveidā** un persona pamato savu pieprasījumu, norādot mērķi, kādam tā tiks izmantota. Ja ierobežotas pieejamības informācija tiek izsniegta, tās saņēmējam jāuzņemas saistības šo informāciju izmantot tikai tiem mērķiem, kuriem tā pieprasīta, ievērojot likumā noteikto kārtību.

Senāts ir taisījis spriedumus vairākās administratīvā procesa lietās, kur ir īpaši vērtēta gan tiesība uz informācijas pieejamību, gan arī personas tiesības uz savu datu aizsardzību, no otras puses. Tā spriedumā lietā Nr.SKA-81/2011 nostiprināts princips, ka, pieprasot personas datus un ierobežotas pieejamības informāciju, personai īpaši jāpamato šādas informācijas nepieciešamība.[688]

Savukārt spriedumā lietā Nr.SKA-347/2010 tiek apstiprināts, ka tiesības brīvi saņemt informāciju ietilpst tiesībās uz vārda brīvību, tomēr tās nav absolūtas un tās var ierobežot. Izvērtējot, vai tiesības ierobežojums ir attaisnots, jāapsver, vai: I) ierobežojums ir paredzēts likumā; 2) tas ir vērsts uz leģitīma mērķa sasniegšanu un 3) ir nepieciešams demokrātiskā sabiedrībā (ierobežojums ir sociāli nepieciešams un samērīgs). Šajā gadījumā Senāts konstatē, ka sabiedrības tiesības uzzināt par valsts amatpersonu prēmijām ir būtiskākas par ierēdņa tiesībām uz personas datu aizsardzību.[689]

Saskaņā ar Senāta spriedumu lietā Nr.SKA-241/2009 secināts, ka

personai no Informācijas atklātības likuma izriet tiesības prasīt no iestādes ne tikai tādu informāciju, kura ir iestādes rīcībā, bet arī tādu, kas nav iestādes rīcībā, ja vien iestādei šī informācija ir jārada. Tiesību normas nosaka to, kādu informācija iestāde rada. Par informācijas radīšanu

Informācijas atklātības likuma izpratne nevar uzskatīt gadījumu, kad iestāde iegūst informāciju pārbaudes ietvaros no citas iestādes.[102^]

181 Atbilstoši Informācijās atklatības likumam informācijā par **personas privāto dzīvi**[690] ir ierobežotas pieejamības informācija. Arī Fizisko personu datu aizsardzības likums nosaka fiziskas personas tiesības uz privātās dzīves neaizskaramību attiecībā uz fiziskas personas datu apstrādi. Fizisko personu datu aizsardzības likuma 2.panta 3.punkts noteic, ka personas dati ir jebkāda informācija, kas attiecas uz identificētu vai identificējamu fizisko personu. Tas nozīmē, ka visa informācija, kas attiecas uz noteiktu fizisku personu (datu subjektu), kuru ir iespējams tieši identificēt pēc vārda, uzvārda, personas koda, dzimšanas datuma, dzīvesvietas vai netieši pēc citām ziņām, tiek aizsargāta ar likumu, un personām, kas nav administratīvā procesa dalībnieki, netiek izpausta. Saskaņā ar Fizisko personu datu aizsardzības likuma 2.panta 4.punktu jebkuras darbības ar personas datiem ir personas datu apstrāde, tostaip apstrāde arī ir personas datu nodošana citai fiziskai vai juridiskai personai. Ja personas dati tiek nodoti tādai fiziskai vai juridiskai personai, kura nav datu subjekts, pārzinis, personas datu operators vai cita pārziņa pilnvarotā persona (ja personas dati tiek nodoti trešajai personai), personas datu apstrādei (nodošanai) nepieciešams personas datu apstrādes tiesiskais pamats saskaņā ar Fizisko personu datu aizsardzības likuma 7.pantu vai sensitīvo personas datu apstrādei saskaņā ar minētā likuma 11 .pantu. Tas nozīmē, ka, piemēram, informācija par fiziskai personai uzlikto administratīvo sodu, dzīvesvietu vai jebkādu citu informāciju, kuru iestāde ieguvusi administratīvā procesa ietvaros, privātpersonai un iestādei, kura nav konkrētās lietas procesa dalībnieks, var tikt izsniegta tikai tad, ja pastāv tiesiska interese, kuras aizsardzība ir nozīmīgāka par datu subjekta tiesībām uz datu aizsardzību.

|9| Ta ka informācijas sniegšana ir faktiska nciba (gan attiecība pret personu, par kuru informācija tiek sniegta, gan attiecībā pret informācijas pieprasītāju, kuram tā tiek sniegta), pieņemot lēmumu par faktiskās rīcības veikšanu, iestādei jāievēro APL noteiktie tiesību principi. Iestādei jāievēro, ka informācijas izpaušanas gadījumā (ja pastāv tiesiskais pamats personas datu apstrādei) tik un tā jāievēro mērķis, kādam persona ziņas ir pieprasījusi, tāpēc jānosaka tie personas datu veidi, kuri tomēr nav izpaužami. Piemēram, ja persona pieprasa no iestādes publiskā iepirkuma dokumentus (kas ir vispārpieejama informācija), tad nedrīkst vienkārši izsniegt visu

dokumentu kopijas, jo tādā veidā pastāv risks izpaust informāciju par personas telefona numuru, bankas kontu. Sajā piemērā minēto personas datu izpaušana pārsniegs to mērķi, kāpēc likums noteikta veida informāciju noteicis kā publiski pieejamu. Tātad, izsniedzot personas datus, jāievēro arī Fizisko personu datu aizsardzības likuma 10.panta pirmās daļas 2.punkts attiecībā uz izsniedzamā datu apjoma samengumu ar mērķi, kuram personas dati tika pieprasīti.

1101 Komentējamā panta pirmā daļa papildina 53.panta otrās daļas

2.punktā paredzēto regulējumu attiecībā uz iestādes tiesībām atteikt informāciju sadarbības administratīvajā procesā ietvaros arī citai iestādei, ja pieprasīto informāciju, piemēram, nedrīkst sniegt saskaņā ar Informācijas atklātības likumu, Fizisko personu datu aizsardzības likumu un citiem normatīvajiem aktiem.

1111 Kaut arī atbilstoši Informācijas atklātības likuma 2.panta ceturtajai daļai likums neattiecas uz informācijas apmaiņu starp iestādēm, komentējamā panta pirmā daļa būtībā paredz noteiktus Informācijas atklātības likuma principus piemērot attiecībā uz informācijas apmaiņu gan starp dažādu publisku personu iestādēm, gan arī vienas publiskas personas iestāžu ietvaros. Taču Informācijas atklātības likums informācijas sniegšanas procedūras jautājumos jāpiemēro tiktāl, ciktāl iestāžu padotības un sadarbības jautājumus jau neregulē VPiekL un APL, Tāpēc, ja viena iestāde pieprasa informāciju otrai iestādei, uz šo pieprasījumu vispirms jāattiecina tās Informācijas atklātības likuma normas, kas nosaka ierobežotas pieejamības informācijas veidus un šādas informācijas vispārīgo pieejamību. Savukārt vienas publiskas personas iestādes (piemēram, Tieslietu ministrijas) atteikums sniegt informāciju citas publiskas personas iestādei (piemēram, pašvaldībai) gadījumā, kad iestāde pieprasījusi informāciju ārpus VPiekL noteiktā sadarbības principa ietvariem, kā arī ārpus funkcionālās padotības ietvariem, uzskatāms par administratīvo aktu (par salīdzināmo situāciju sk. APL 27.p. otro daļu).

\n\ Ja pieprasīta informācija ir personas dati vai sensitivie personas dati, jāievēro Fizisko personu datu aizsardzības likuma 13.pantā noteiktā kārtība: pirmkārt, pārzinis (iestāde) izpauž personas datus tikai tām valsts vai pašvaldību amatpersonām, kuras ir identificētas; otrkārt, personas datus var izpaust, pamatojoties uz rakstveida iesniegumu, kurā norādīts personas datu izmantošanas mērķis un pieprasīto datu apjoms, veidi utt. Arī šeit jāievēro Fizisko personu datu aizsardzības likuma 10.panta pirmās daļas 2.punkts.

113| Komentējamā panta otrā daļa norāda uz principu, ka administratīvā procesa iestādē ietvaros nav izpaužami dati par sūdzības iesniedzēju (gan fizisku, gan juridisku personu), kurš ziņojis

par kādu tiesībpārkāpumu. Šajā gadījumā noteicošais nav tas, vai iesniegumā aprakstītais pārkāpums tiešām ir objektīvi kvalificējams kā tāds, bet gan princips, ka likums aizsargā personu, kura sniedz valsts pārvaldes iestādei informāciju ar mērķi novērst tiesību pārkāpumus. Komentējamā panta otrā daļa neaizliedz izpaust iesnieguma saturu, ja tiek nodrošināts, ka satura informācija faktiski nenorāda uz tā iesniedzēja identitāti.

APL tieši nenosaka iestādes tiesību vai pienākumu neizpaust noteiktu informāciju, kas ir saistīta ar administratīvo lietu, kādam no administratīvā procesa lietas dalībniekiem. Atsevišķos gadījumos persona, kas sniedz informāciju par kādu tiesību pārkāpumu, vēlāk var kļūt arī par administratīvā procesa dalībnieku (piemēram, trešo personu), un šādā gadījumā informācija citiem administratīvā procesa dalībniekiem būtībā ir jāizpauž, lai nodrošinātu visu lietas dalībnieku likumā noteiktās procesuālās tiesības (piemēram, tiesības iepazīties ar lietu). Tomēr atsevišķās administratīvajās lietās ar likumu var ierobežot kādas informācijas izpaušanu lietas dalībniekiem. Piemēram, lietās, kuras izmeklē Konkurences padome, Konkurences likuma[691]"7 26.'pants paredz pēc iesniedzēja lūguma padomes tiesību noteikt ierobežotas pieejamības informācijas statusu, ja kādas lietas dalībnieka iesniegtas informācijas izpaušana varētu kaitēt paša iesniedzēja interesēm un viņš to ir pamatojis. Taču

personai, kas informē valsts pārvaldi par iespējamo tiesībpārkāpumu, bez īpaša rakstveida pamatojuma arī nav tiesību saņemt ierobežotas pieejamības informāciju saistībā ar administratīvo procesu pret citu personu, par kuru konkrētā iesniegta iesniedzēja sūdzība.

Piemēram, saskaņā ar Senāta spriedumu lietā Nr.SKA-222/2010, kurā vērtēta tieši informācijas saņemšana par konkurences strīdu, secināts: sūdzētājam ir liegts piekļūt komercnoslēpumam vai konfidenciālai informācijai, kas pieder citām lietas izskatīšanā iesaistītajām pusēm, lai, formāli izmantojot sūdzības procedūru, nepiekļūtu cita tirgus dalībnieka komercnoslēpumam. Tādējādi persona, kura saistībā ar savu iesniegumu nav tāda persona, kuras tiesības un tiesiskās intereses var skart iestādes lēmums vai faktiskā rīcība, var saņemt informāciju par šo administratīvo lietu tikai saskaņā ar APL 54.panta pirmajā daļā noteikto kārtību.[1028]

|14| Informācija par iesniedzēja identitāti būtībā arī ir uzskatāma par ierobežotas pieejamības informāciju, kuru var sniegt tikai vai nu ar paša iesniedzēja piekrišanu vai kādā citā likumā noteiktā gadījumā. It īpaši, ja šāds iesniedzējs ir fiziska persona, kura ziņojusi iestādei par tiesībpārkāpumu, tās personas datu izpaušana var būt pamatota tikai ar Fizisko personu dalu aizsardzības likuma 7.panta 3.punktu un papildus vēl cita likuma noteikumu, kas pieļauj vai paredz personas

datu apstrādi šādā gadījumā.

Komentējamā panta otrajā daļā nostiprinātais princips piemērojams arī attiecībā uz sadarbību valsts pārvaldē, ja vien informācija nav nepieciešama iestādei, kurai jāizvērtē tās iestādes darbības tiesiskums, par kuras pārkāpumu persona ziņojusi.

Kā norādīts Senāta spriedumā lietā Nr.SKA-103/2011 personas vārds ir būtiska personas identitātes sastāvdaļa un tāpēc ietilpst tiesību uz privātās dzīves aizsardzību tvērumā. Var būt gadījumi, kad arī ierobežotas pieejamības informāciju var izpaust, ja tam ir leģitīms mērķis un sabiedrības interese iegūt šo informāciju ir lielāka nekā personas tiesība uz attiecīgās informācijas neizpaušanu.[102']

6.nodaļa. Administratīva procesa virzība iestāde

55.pants. Administratīvās lietas ierosināšana iestādē

Administratīvo lietu iestādē ierosina:

1) uz iesnieguma pamata;

2) uz iestādes iniciatīvas pamata;

3)uz augstākas iestādes rīkojuma vai citas institūcijas ziņojuma pamata.

|1| Komentējamā pantā uzskaitīti vispārējie pamati administratīvās lietas ierosināšanai iestādē.

\2\ Vienlaikus janorada, ka konkrētas publiski tiesiskas attiecības starp valsti, no vienas puses, un privātpersonu, no otras puses, var izveidoties jau ātrāk, pirms ierosināta lieta. Proti, administratīvās lietas ierosināšana noteic procesa **uzsākšanu** konkrētajā kompetentajā iestādē, kas lietu izskatīs, savukārt publiski tiesiskas attiecības staip privātpersonu un valsti var izveidoties jau ar iesnieguma iesniegšanas brīdi arī tad, ja lieta netiek ierosināta.

Tā, piemēram, ja persona iesniedz iesniegumu par labvēlīga administratīvā akta izdošanu iestādē, kura nav kompetenta lemt par attiecīgā akta izdošanu, un šī iemesla dēļ iestāde iesniegumu pārsūta izskatīšanai kompetentajā iestādē, tad kompetentajā iestādē administratīvā lieta tiks ierosināta pēc iesnieguma saņemšanas, savukārt privātpersonas attiecības ar valsti būs sākušās jau ar brīdi, kad iesniegums kļūdaini iesniegts citā, nevis kompetentajā iestādē. Ar to brīdi privātpersonai būs radušās tiesības uz to, ka valsts reaģēs uz iesniegumu, savukārt valstij jau ar iesnieguma saņemšanas brīdi rodas publiski tiesisks pienākums noskaidrot kompetento iestādi un iesniegumu pārsūtīt (vai atsevišķos gadījumos -tiesības iesniegumu nepieņemt un informēt personu par kompetento iestādi - par to vairāk skatīt 56.panta komentārus).

|3] Komentējamā pantā norādītie administratīvās lietas ierosināšanas pamati noteic, kas var iniciēt konkrēta administratīvi tiesiska jautājuma risinašanu pec būtības. Atbilstoši komentējamam pantam iestādei ir pienākums uzsākt administratīvo lietu, ja:

1) iestādē tiek saņemts privātpersonas iesniegums, no kā secināms, ka privātpersona vēlas administratīvā procesa uzsākšanu (administratīvā akta izdošanu) un viņai uz to ir tiesības (komentējamā

panta 1 .punkts);

2) ja iestāde administratīvo lietu uzsāk pati pēc savas iniciatīvas (tostarp pēc tādas privātpersonas iesnieguma, kurai nav subjektīvo tiesību prasīt konkrētās administratīvās lietas ierosināšanu) (komentējamā panta 2.punkts);

3) ja iestāde saņem augstākas iestādes rīkojumu ierosināt administratīvo lietu vai ja cita institūcija informē iestādi par tādiem apstākļiem, kas ir iemesls administratīvās lietas ierosināšanai (komentējamā panta

3.punkts).

[4] Lai uz privātpersonās iesnieguma pamata iestāde ierosinātu administratīvo lietu un lietas ietvaros pieņemtais lēmums būtu uzskatāms par administratīvo aktu, ir jāpastāv iesniedzēja subjektīvajām tiesībām prasīt attiecīgā administratīvā akta izdošanu[692]. Tādējādi minētos trīs lietas ierosināšanas pamatus nosacīti var iedalīt divās grupās:

1) lietas ierosināšana, ja to prasa privātpersona, kurai ir attiecīgas subjektīvās tiesības, un

2) lietas ierosināšana, ja publisko tiesību subjekts par apstākļiem, sakarā ar kuriem ir iemesls rosināt administratīvo lietu, uzzina nevis no personas, kurai attiecīgajā administratīvajā procesā būtu subjektīvās tiesības, bet gan noskaidro pats - tostarp, saņemot informāciju no citas institūcijas, saņemot rīkojumu no augstākas iestādes, saņemot informāciju no privātpersonas, kurai konkrētajā procesā nav subjektīvās tiesības u.tml.

[5] Tas, uz kada pamata atbilstoši komentējamam pantam administratīvā lieta ierosināta, parasti neietekmē administratīvās lietas izskatīšanas procesu - proti, neatkarīgi no tā, vai lieta ierosināta pēc privātpersonas iesnieguma, pēc iestādes pašas iniciatīvas vai uz augstākas iestādes rīkojuma pamata, lietas izskatīšanas process ar nelieliem izņēmumiem (piemēram, administratīvā akta izdošanas termiņš) neatšķiras. Tomēr šajā pantā noteiktie lietas ierosināšanas pamati ir būtiski, lai noskaidrotu, kāds gala lēmums iestādei ir jāpieņem. Proti, no lietas ierosināšanas pamata atkarīgs, vai iestādei ir pienākums izdot administratīvo aktu, vai arī attiecīgais process jāizbeidz bez administratīvā akta izdošanas, pieņemot lēmumu par lietas izbeigšanu. Gadījumā, ja lieta ierosināta uz tādas privātpersonas iesnieguma pamata, kurai attiecīgajā lietā ir subjektīvās tiesības prasīt izskatīt jautājumu pēc būtības, ir izdodams administratīvais akts (sk. 63.p. komentārus). Citiem vārdiem, ja ar iesniegumu iestādē ir vērsusies privātpersona, kurai ir subjektīvās tiesības prasīt administratīvā akta izdošanu, iestādei jāizlemj jautājums par administratīvā akta izdošanu pēc būtības (attiecīgi izdarot lietderības apsvērumus un sniedzot pamatojumu) un pat atteikuma gadījumā

jāizdod administratīvais akts, nevis vienkārši jāizbeidz ierosinātā administratīvā lieta. Savukārt, ja iestāde lietu ierosinājusi pēc savas iniciatīvas un procesa gaitā konstatējusi, ka lieta ierosināta nelietderīgi vai nepamatoti, tā var pieņemt lēmumu par lietas izbeigšanu, neizdodot administratīvo aktu.

[6| Administratīvas lietas ierosināšanai iestāde atšķirība no lietas ierosināšanas tiesā (sk. 190.p.) APL **nav noteikta konkrēta forma.** Tādējādi administratīvo lietu var ierosināt, gan par ierosināšanu sagatavojot atsevišķu lēmumu, gan ar rezolūciju (piemēram, uz privātpersonas iesnieguma iestādes vadītājs raksta rezolūciju "ierosināt administratīvo lietu"), gan ar konkludentām darbībām — proti, iestādei uzsākot iesnieguma izskatīšanu.

Praksē visbiežāk administratīvās lietas tiek ierosinātas tieši ar konkludentām darbībām, iestādes vadītājam uzdodot lietas izskatīšanu un lēmuma projekta sagatavošanu konkrētai struktūrvienībai (amatpersonai). Šāds lietas ierosināšanas veids pilnībā atbilst APL prasībām, jo lietas ierosināšanas mērķis ir, lai no iestādes puses tiktu uzsākts darbs pie lietas izskatīšanas.

Lietas ierosināšanu ar konkludentām darbībām attaisno arī tas, ka lieta ir jāierosina nekavējoties -- proti, ja kompetentajā iestādē tiek konstatēts pamats lietas ierosināšanai, piemēram, saņemts privātpersonas iesniegums, lieta iestādei jāierosina ar iesnieguma saņemšanas dienu. Minēto apliecina 64.pantā noteiktie administratīvā akta izdošanas termiņa aprēķināšanas vispārīgie noteikumi, kas paredz, ka iestādei lieta jāizskata un lēmums jāpieņem viena mēneša laikā no dienas, kad privātpersona iesniegumu iesniegusi (kad iesniegums iestādē saņemts). Tādējādi administratīvās lietas izskatīšanas termiņi tiek skaitīti ar to dienu, kad iestādē saņemts iesniegums, līdz ar to ar šo dienu iestādei rodas pienākums sākt darbības, lai izskatītu lietu un pieņemtu lēmumu (izņemot, ja iestādē saņemtā privātpersonas iesnieguma izskatīšana nav attiecīgās iestādes kompetencē - tad iestādei saskaņā ar 56.pantu iesniegums jānodod kompetentajai iestādei).

|7] Vienlaikus jaņem vera, ka citu likumu specialajās tiesību normas var būt noteikts, ka konkrēta veida administratīvās lietas ierosina ar atsevišķa procesuāla dokumenta veidā noformētu lēmumu. Lietas ierosināšana ar atsevišķu rakstveida lēmumu kā obligāta prasība tiek noteikta tajos gadījumos, kad šāda prasība izriet no attiecīgās administratīvo lietu kategorijas jēgas.

Tā, piemēram. Valsts civildienesta ierēdņu disciplināratbildības likums paredz, ka disciplināri ietas ierosināšana notiek ar atsevišķu lēmumu, kuram ir izvirzītas konkrētas satura prasības.[693]

[8J Administratīvas lietas ierosināšanas konteksta jaņem vera, ka atsevišķas lietas var tikt ierosinātas tikai uz iesnieguma pamata. Jo

īpaši tas sakāms par lietām, kurās iestāde lemj par tiesību piešķiršanu privātpersonai. Tādā gadījumā attiecīgo jomu regulējošajos normatīvajos aktos parasti ir noteikta privātpersonas iniciatīvas nepieciešamība. Šādās lietās administratīvās lietas ierosināšana pēc iestādes pašas iniciatīvas vai augstākas iestādes rīkojuma nav pieļaujama.

Tā piemēram, iestāde nevar uzsākt procesu par uzturēšanās atļaujas izsniegšanu privātpersonai, kas šādu atļauju nemaz nav lūgusi, iestāde nevar uzsākt procesu par licences piešķiršanu komersantam, kas attiecīgo licenci nav prasījis, vai par pensijas piešķiršanu personai, kas pensiju nav lūgusi.

Administratīvajiem aktiem, kuru pieņemšanai nepieciešams iesniegums, las ir formāls nosacījums akta tiesiskumam, un iestāde nedrīkst personu "aplaimot" ar administratīvo aktu, ja persona to nav prasījusi.[694] Tāpat jāņem vērā, ka lietas ierosināšana pēc iestādes iniciatīvas var izpausties gan kā obligāts pienākums iestādei uzsākt administratīvo lietvedību, gan kā rīcības brīvība izlemt, vai konkrētā situācijā administratīvā lietvedība būtu lietderīga.

Salīdzinājumam Vācijas Administratīvā procesa likums paredz, ka administratīvais process iestādei jāierosina, ja ir saņemts attiecīgs privātpersonas iesniegums vai iestādei saskaņā ar tiesību normām ("saskaņā ar dienesta pienākumiem") ir pienākums lietu ierosināt un izskatīt. Pārējos gadījumos iestādei par administratīvā procesa ierosināšanu jālemj "pēc atbilstošu apsvērumu izdarīšanas"[103] \

[9] Ņemot vera, ka administratīvas lietas ierosināšana ir atkarīga no tā, vai lietas ierosināšanas pamats konstatēts *kompetentajā* iestādē, lietas ierosināšanas jautājums 110 iestādes prasa zināmu izvērtējumu par lietas pakļautību un piekritību. Ievērojot iepriekšējā iedaļā izteikto atziņu par lietas ierosināšanas tūlītējo raksturu, jāņem vērā, ka pakļautības un piekritības jautājuma izvērtēšanai administratīvajā procesā netiek ’’iedalīts" papildu laiks. Kaut arī 56.pantta otrajā daļā ir paredzēts, ka, ja iestāde saņem iesniegumu, kas nav tās kompetencē, tad tai septiņu dienu laikā iesniegums jānosūta kompetentajai iestādei, tomēr tas nenozīmē, ka šīs septiņas dienas ir atvēlētas savas kompetences noskaidrošanai. Proti, ja iestāde konstatē, ka iesnieguma izskatīšana tomēr ir tās kompetencē, tad administratīvās lietas izskatīšanas termiņš tik un tā rēķināms no iesnieguma saņemšanas dienas, nevis no dienas, kad iestāde "saprot", ka iesniegums ir tās kompetencē. Minētais pamatojams ar pieņēmumu, ka iestādei ir jāpārzina sava kompetence un speciāls izvērtējums tam nav nepieciešams.

56.pants. Lietas ierosināšana uz iesnieguma pamata

(1) Iesniegumu var iesniegt mutvārdos vai rakstveidā. Iesniegumā norādāms iesniedzēja vārds un uzvārds, dzīvesvieta (juridiskajai personai -nosaukums, adrese, reģistrācijas numurs), prasījums; uz tā jābūt iesniedzēja parakstam. Mutvārdu iesniegumu iestāde tūlīt noformē rakstveidā, un iesniedzējs to paraksta.

(l[1])Ja iesniegums nav parakstīts, ir iesniegts, neievērojot Valsts valodas likuma prasības, vai tam nav pievienoti pilnvarojumu apliecinoši dokumenti, iestāde iesniegumu atstāj bez virzības un nosaka iesniedzējam saprātīgu termiņu tās norādīto trūkumu novēršanai. Ja iestādes norādītie trūkumi noteiktajā termiņā netiek novērsti, iestāde iesniegumu atzīst par neiesniegtu un var atdot to atpakaļ iesniedzējam.

(2) Ja iesniegums nav iesniegts pēc piekritības, institūcija var šo iesniegumu nepieņemt. Par to iesniedzējam nekavējoties izdod rakstveida izzinu, kurā norāda arī iestādi, kam lieta ir piekritīga. Institūcija, kurā iesniedzējs griezies, var arī iesniegumu pieņemt un nogādāt iestādei, kurai lieta ir piekritīga. Ja šāds iesniegums atsūtīts pa pastu, attiecīgā institūcija septiņu dienu laikā to nosūta pēc piekritības un paziņo par to iesniedzējam.

(3) Strīdus par lietas piekritību izšķir padotības kārtībā kopīga augstāka institūcija vai Ministru kabineta noteikta institūcija.

(4) Iestāde, kurai lieta ir piekritīga, pieņem personas iesniegumu arī tad, ja tā uzskata, ka iesniegums nav pareizi noformēts vai nav pamatots.

(5) Iestāde pēc iespējas sniedz iesniedzējam nepieciešamo informāciju vai cita veida palīdzību jautājuma sekmīgai atrisināšanai atbilstoši iesniedzēja interesēm.

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar 2012.gada 1.novembra likumu, kas spēkā no

01.01.2013.)

Saturs

I. Vispārīgas piezīmes

II. Pamatprasības personas iesniegumam un tā atstāšana bez virzības

III. Nekompetentās iestādes rīcība ar iesniegumu

IV. Iestādes kompetences strīdu izšķiršana

V. Iestādes pienākums palīdzēt privātpersonai

I. Vispārīgas piezīmes

Ml Panta **mērķis** ir nodrošināt privātpersonās tiesības versties iestāde ar iesniegumu un nodrošināt privātpersonas tiesības saņemt no iestādes dažāda veida palīdzību iesnieguma iesniegšanā, noformēšanā

un citos jautājumos.

|2| Komentējamais pants noteic kārtību, kādā privātpersonas var vērsties iestādē ar iesniegumu, lūdzot iestādi ierosināt administratīvo procesu, arī vispārējos noteikumus iestādes rīcībai saistībā ar saņemto iesniegumu.

|3| Komentējamais pants attiecas uz tiem iesniegumiem, ar kuriem privātpersona vēršas iestādē, prasot savas **subjektīvās tiesības ietekmējoša administratīvā akta izdošanu, grozīšanu, atcelšanu vai konstatēšanu** (vai faktiskās rīcības veikšanu) - proti, administratīvā lieta tiek ierosināta uz iesnieguma pamata tajos gadījumos, kad iesniegums ir par konkrētās personas *subjektīvās* publiskās tiesības skarošu jautājumu (sk. 55.p. komentārus).

Kā atzinis Senāts, lai uz personas iesnieguma pamata iestāde ierosinātu administratīvo lietu un šādas lietas ietvaros pieņemtais lēmums būtu uzskatāms par administratīvo aktu, ir jābūt iesniedzēja subjektīvajām tiesībām prasīt attiecīgā administratīvā akta izdošanu. Ja iestādē vērsusies persona, kurai nav subjektīvo tiesību prasīt administratīvā akta izdošanu, iestādei iesniegums jāizskata saskaņā ar Iesniegumu likuma[695] noteikumiem un jāsniedz atbilde, kas nav administratīvais akts.[100] Iestādei vienlaikus būtu pietiekami saprotami jāmotivē, kāpēc tā uzskata, ka iesniedzējam konkrētajā gadījumā nav subjektīvo tiesību prasīt administratīvā akta izdošanu, jo iespējams, ka persona var nepiekrist iestādes viedoklim par subjektīvo tiesību neesību un uztvert iestādes atbildi kā atteikumu izsniegt prasīto administratīvo aktu. Šādā gadījumā persona var izmantot savas tiesības vērsties tiesā, iesniedzot pieteikumu par administratīvā akta izdošanu, un tad tiesa vērtēs, vai iestāde pamatoti uzskatījusi, ka personai konkrētajā gadījumā nav subjektīvo tiesību prasīt attiecīgā administratīvā akta izdošanu. Ja tiesa atzīs, ka iestāde subjektīvo tiesību jautājumu vērtējusi kļūdaini un līdz ar to nepamatoti atteikusies lemt par administratīvā akta izdošanu, jautājumu par attiecīgā akta izdošanu pēc būtības izlems tiesa.

Ja persona vēršas iestādē ar mērķi panākt, ka tiek izdots administratīvais akts attiecībā uz kādu citu personu, bet vienlaikus šis administratīvais akts iesniedzēja paša subjektīvās tiesības neskartu (piemēram, persona ziņo Valsts ieņēmumu dienestam par to, ka ir pamats kādai citai personai aprēķināt nodokļu parādu un soda naudu), tādā gadījumā šis personas iesniegums var pildīt tikai "impulsa" funkciju, lai iestāde administratīvo lietu ierosinātu uz savas iniciatīvas pamata (57.p.). Šāda iesnieguma iesniedzējam ir tiesības tikai uz atbildi Iesniegumu likuma izpratnē, tas ir, atbildi, kurā iestāde paziņo, ka sniegtā informācija ir saņemta un iestāde savas kompetences ietvaros ir attiecīgi izlēmusi administratīvo lietu rosināt vai nerosināt (sk. arī 63.p. komentārus).

Iepriekš minētais pamatojams arto, ka ar jēdzienu "iesniedzējs" komentējamā likuma izpratnē primāri saprot privātpersonu, kura iestādē vēršas, lai ietekmētu *savas* subjektīvās tiesības[696], nevis jebkuru personu, kas iestādē iesniegusi kaut kāda veida iesniegumu (sk. 25.p. komentārus).

Jēdziens "iesniedzējs" APL normās atsevišķos gadījumos gan tiek lietots arī plašākā nozīmē - tā, piemēram, 63.panta otrajā daļā ar vārdu "iesniedzējs" apzīmēta persona, kura iestādi informējusi par apstākļiem, kas bijuši par pamatu administratīvās lietas ierosināšanai, bet kurai pašai attiecīgajā administratīvajā lietā nav subjektīvo tiesību.

[41 Ja administratīva lieta ierosināta uz iesnieguma pamata, no iesnieguma saņemšanas brīža parasti sākas administratīvā akta izdošanas termiņš (64.p.). Iesnieguma saņemšanas brīdis nav atskaites punkts administratīvā akta izdošanas termiņam vienīgi tajos gadījumos, ja iestāde konstatē kādu no komentējamā panta $1.^1$ daļā norādītajiem trūkumiem un atstāj iesniegumu bez virzības. Šādā gadījumā iestādei noteiktais administratīvā akta termiņš skaitāms no dienas, kad attiecīgie trūkumi novērsti.

II. Pamatprasības personas iesniegumam un tā atstāšana bez virzības

|5| Komentējamā panta pirmā, kā arī Iedaļa noteic **pamatprasības personas iesniegumam** (papildu prasības apstrīdēšanas iesniegumam ietvertas 78.p. Par iesniegumu sk. arī 87.p. komentārus).

Iesniegumu administratīvās lietas ierosināšanai privātpersona var iesniegt **gan rakstveidā, gan mutvārdos.**

Iespējami arī gadījumi, kad iesniegums tiek pieņemts pa tālruni vai izmantojot citu saziņas formu (tas pamatā attiecas uz gadījumiem, kad tiek saņemts iesniegums, kas prasa no iestādes veikt faktisko rīcību -piemēram, tiek izsaukta ātrā medicīniskā palīdzība, ugunsdzēsēji u.tml.). Tāpat normatīvajos aktos var būt paredzēti gadījumi, kad noteikta konkrēta - parasti rakstveida - iesnieguma forma un pat apstiprināta iesnieguma veidlapa (piemēram, Augstskolu likuma[1037] $8.^4$panta pirmajā daļā noteikts, ka Augstskolu reģistra iesniegumu veidlapu paraugus apstiprina Ministru kabinets).

|6| Ja privātpersonā savu lugumu par administratīvas lietas ierosināšanu (administratīvā akta izdošanu) izteic **mutvārdos,** to rakstveidā piefiksē iestādes darbinieks, un iesniedzējs to paraksta. Rakstveidā noformējot personas iesniegumu, iestādei nav obligāti jāpieraksta katrs iesniedzēja izteiktais vārds, bet svarīgi, lai iesniegumā tiktu atspoguļota obligāti nepieciešamā informācija -

iesniedzēja vārds un uzvārds, dzīvesvieta (juridiskai personai - nosaukums, adrese, reģistrācijas numurs) un prasījums, tostarp ar prasījumu saistītie apstākļi, kurus privātpersona vēlas iestādei paziņot un/vai kurus iestāde sarunā ar personu ir noskaidrojusi. Piefiksējot iesniedzēja dzīvesvietu, vēlams norādīt privātpersonas deklarēto dzīvesvietu, tomēr jāņem vērā, ka privātpersona ir tiesīga norādīt iestādei atī citu adresi, kurā tā būtu sasniedzama. Mutvārdu iesniegums uzskatāms par iesniegtu ar brīdi, kad privātpersona parakstījusi iestādes darbinieka sagatavoto iesnieguma rakstveida noformējumu.

|7| Iesniegumā jābūt norādītam, kas to iesniedz (fiziskai personai vārds, uzvārds, juridiskai personai - nosaukums un reģistrācijas numurs),

kur ši persona savas attiecības ar valsti ir sastopama (dzīvesvietas/juridiska adrese) un kāds ir personas prasījums (ko persona no iestādes lūdz).

Tieslietu ministrija 2012.gada grozījumu projektā bija rosinājusi vārdu "dzīvesvieta" nomainīt ar vārdiem "deklarēto dzīvesvietu", taču šis priekšlikums netika pieņemts, jo ir respektējama personas vēlme norādīt arī citu adresi (piemēram, ja persona nevēlas, lai citi ģimenes locekļi zinātu, ka viņa vērsusies iestādē ar iesniegumu).

Likums nenoteic, ka iesniegumā būtu jānorāda arī personas kods, taču, ja attiecīgajā dzīvesvietā deklarētas vairākas personas ar vienādu vārdu un uzvārdu, vēlams norādīt arī personas kodu. Tāpat iesniegumā vēlams norādīt tālruni un e-pasta adresi, lai iestāde ar iesniedzēju varētu ātrāk sazināties, piemēram, lai precizētu iesniedzēja prasījumu.

Apliecinot gribu iesniegt konkrēto iesniegumu, kā obligāta prasība noteikts arī iesniedzēja paraksts. Tikai parakstīts iesniegums ir pamats iestādei rosināt administratīvo lietu uz iesnieguma pamata.

[8| Ja persona ar iesniegumu vēršas iestādē klātienē, iestādei būtu vēlams izmanot šo brīdi, lai pēc iespējas iegūtu nepieciešamo informāciju un dotu iesniedzējam norādes.

[9| Ja iesniegumu kadas personas vārdā iesniedz pārstāvis, viņam jāuzrāda vai jāpievieno pilnvara (sk. arī 38.p. pirmajā daļā paredzētās tiesības mutvārdos pilnvarot pārstāvi).

[10| Iesniegumam jābūt iesniegtam latviešu valodā (ja iesniegums ir svešvalodā, tam jābūt pievienotam noteiktā kārtībā apliecinātam tulkojumam valsts valodā), izņemot Valsts valodas likumā 1038 noteiktos gadījumus.

Atbilstoši Valsts valodas likuma 10.panta ceturtajai daļai no ārvalstīm saņemtos dokumentus var pieņemt un izskatīt bez tulkojuma valsts valodā. Atbilstoši minētā panta otrajai daļai citā valodā var pieņemt arī personu iesniegumus policijas un ārstniecības iestādēm,

glābšanas dienestiem un citām iestādēm steidzamos medicīniskās palīdzības izsaukuma gadījumos, noziegumu izdarīšanas vai citu likumpārkāpumu gadījumos, kā arī tad, kad tiek izsaukta neatliekamā palīdzība ugunsgrēka, avārijas vai citos nelaimes gadījumos.

Juridiskajā literatūrā bijušas diskusijas par iesniegumiem latgaļu valodu. ‚(bg Valdošais viedoklis ir, ka šāds iesniegums ir jāpieņem, bet, ja atsevišķi vārdi iestādes darbiniekiem nav saprotami, tos var prasīt precizēt.

1111 Ja iesnieguma iesniegšanai normatīvajā aktā noteikta veidlapa, bet persona iesniedz brīvā formā uzrakstītu iesniegumu, iestādei ir jāizvērtē, vai nepieciešams pieprasīt no iesniedzēja aizpildīt un parakstīt arī veidlapu. Ja veidlapas noteikšanas mērķis ir iesnieguma iesniegšanas atvieglošana, to var aizstāt arī ar parastu iesniegumu, savukārt, ja tās mērķis ir lēmuma pieņemšanas atvieglošana, iestāde var prasīt tās aizpildīšanu. Juridiskajā literatūrā izteikts viedoklis, ka veidlapas aizpildīšana uzskatāma par personas līdzdarbības pienākuma pildīšanu.[697]

[12] Saņemot privātpersonas iesniegumu un izvērtējot ta atbilstību iepriekšminētajām prasībām, iestādei jāņem vērā, ka **formāla pieeja** parasti nebūtu pieļaujama. Procesuālo normu ievērošana nav pašmērķis. Katra procesuālā norma ir radīta, lai nodrošinātu kāda lietdenga mērķa sasniegšanu, un līdz ar to, piemērojot procesuālo normu, tā jāinterpretē, ņemot vērā tās mērķi. Iepriekš uzskaitīto iesniegumam izvirzīto prasību mērķis ir nodrošināt, lai iestādei būtu iespējams saprast, kas un ko lūdz, lai secīgi varētu attiecīgo iesniegumu adekvāti izskatīt.

Vērtējot saņemto iesniegumu, iestādei jāņem vērā vēl divi aspekti pirmkārt, iestāžu pieejamība ir viens no labas pārvaldes pamatprincipiem[698], un, otrkārt, iestādei ir pienākums palīdzēt privātpersonai, arī dodot ieteikumus. Iestādei ir jānodrošina atbalsts privātpersonai procesa

iniciēšanā, ja tāds nepieciešams. Pat ja iesniegums neatbilst noteiktajām noformējuma prasībām, iestādei ir pienākums to pieņemt un palīdzēt personai iesniegumu noformēt pienācīgi."'4“ Arī komentējamā panta ceturtajā daļā noteikts, ka iestādei nav tiesību nepieņemt iesniegumu tikai tāpēc, ka, iestādes ieskatā, iesniegums nav pareizi noformēts vai ir nepamatots. Savukārt panta piektā daļa atspoguļo no privātpersonas tiesību ievērošanas principa, objektīvās izmeklēšanas principa un uzklausīšanas principa izrietošu iestādes pienākumu pēc iespējas palīdzēt privātpersonai jautājuma sekmīgā risināšanā atbilstoši iesniedzēja interesēm.

Tādējādi, ja personas iesniegumā konstatējami kādi trūkumi, iestādei jāizvērtē, vai tie ir tik būtiski, ka no tiem atkarīga lietas ierosināšana, un pirms procesa uzsākšanas nepieciešams

privātpersonai uz tiem norādīt un dot iespēju tos novērst, vai arī iespējams lietas izskatīšanu jau uzsākt un trūkstošo informāciju noskaidrot lietas izskatīšanas gaitā.

[13| Likumdevējs panta 1 .'daļā ir uzskaitījis trīs iespējamos rakstveida iesnieguma trūkumus, kas saskaņā ar likumu automātiski ir vērtējami kā būtiski, proti, kuri noteikti novēršami pirms administratīvā procesa ierosināšanas, un tie ir šādi:

1) iesniegums nav parakstīts;

2) iesniegumu iesniedzēja vārdā parakstījis iesniedzēja pārstāvis, bet iesniegumam nav pievienoti nepieciešamie pilnvarojumu apliecinošie dokumenti (šāds pilnvarojums nav noformēts arī iestādē atbilstoši 38.panta pirmajai daļai);

3) iesniegums iesniegts, neievērojot Valsts valodas likuma prasības.

Pirmie divi no minētajiem trūkumiem uzskatāmi par būtiskiem tādēļ, ka liedz iestādei iespēju būt pārliecinātai, ka konkrētais iesniedzējs tiešām vēlas attiecīga iesnieguma iesniegšanu (ka iesniedzējs tiešām vēlas, lai iestāde uzsāktu šīs personas subjektīvās tiesības ietekmējošo administratīvo procesu atbilstoši iesniegumā norādītajam prasījumam). Valsts valodas likuma prasību neievērošana savukārt vērtējama kā būtiska tā iemesla dēļ, ka likumdevējs ir izšķīries Valsts valodas likumā noteikt, ka iestādes pieņem un izskata *tikai* tādus iesniegumus, kas iesniegti valsts valoda (ar atsevišķiem izņemumiem - sk. Valsts valodas likuma 10.p. otro, trešo un ceturto daļu).

(14] Konstatējot kādu no komentējamā panta l.'daļā norādītajiem trūkumiem, iestādei jāpieņem lēmums par saņemtā iesnieguma atstāšanu bez virzības. Šāds lēmums jāpieņem **atsevišķa procesuāla dokumenta veidā** (tas nevar būt rezolūcijas veidā), jo lēmumā iestādei skaidri jānorāda, kāds ir iesnieguma trūkums un kā to iespējams novērst, kā arī jānorāda trūkumu novēršanas termiņš un likumā paredzētās tiesiskās sekas, kādas rodas Ja trūkums noteiktajā termiņā netiek novērsts.

I15| Ja iemesls iesnieguma atstašanai bez virzības ir tas, ka iesniegums nav bijis parakstīts, šādu trūkumu iespējams novērst divos veidos - vai nu atsūtot tāda paša satura iesniegumu, bet jau parakstītu, vai arī personai personīgi ierodoties iestādē un parakstot iestādē jau saņemto neparakstīto iesnieguma eksemplāru.

Fiziskas personas pieteikumu var parakstīt tikai pati fiziskā persona vai tās attiecīgi pilnvarots pārstāvis. Personu apvienības pieteikumu var parakstīt persona, kurai saskaņā ar personu apvienības izveidošanas līgumu ir šādas tiesības, kā arī attiecīgi pilnvarots pārstāvis. Juridiskās personas pieteikumu var parakstīt juridiskās personas amatpersona, kurai šādas tiesības izriet no juridiskās

personas statūtiem, kā arī attiecīgi pilnvarots juridiskās personas pārstāvis.

|161 Ja iemesls iesnieguma atstašanai bez virzības ir pilnvarojumu apliecinošu dokumentu trūkums (proti, iesniegumā norādīts, ka to parakstījis iesniedzēja pilnvarotais pārstāvis, bet iesniegumam nav pievienoti pilnvarojumu apliecinošs dokuments), šādu trūkumu iespējams novērst, atsūtot (atgādājot) uz iestādi pilnvarojumu apliecinošo dokumentu (vai tā apliecinātu kopiju). Neiesniedzot pilnvarojumu apliecinošu dokumentu, šādu trūkumu pēc būtības iespējams novērst arī tādā veidā, ka iestādē ierodas un iesniegumu paraksta pats iesniedzējs (sk. 38.p. pirmo daļu), kura vārdā iesniegums iesniegts (vai atsūta iestādei parakstītu iesnieguma eksemplāru).

Ja iesniegumu minētā iemesla dēļ atstāj bez virzības, lēmums būtu jāsūta pašam iesniedzējam (personai, kuras vārdā iesniegts iesniegums), ja vien iesniegumā ir norādīta vai iestādei ir zināma viņa adrese. Tas gan

neizsledz to, ka iestāde var lēmumu nosūtīt ari personai, kas parakstījusi iesniegumu kā pārstāvis.

Gadījumā, kad iemesls iesnieguma atstāšanai bez virzības ir pilnvarojumu apliecinošu dokumentu trūkums, iestādei jāņem vērā arī tas, ka pilnvarojuma trūkumu iespējams novērst arī ar atpakaļejošu spēku. Proti, Senāts ir atzinis, ka pat ja tajā laikā, kad procesuālais dokuments saņemts, konkrētajam pārstāvim nav bijis attiecīgs pilnvarojums, šo trūkumu iespējams novērst, ja iesniedzējs trūkumu novēršanai dotā termiņa ietvaros pats paraksta konkrēto dokumentu vai izdod pilnvaru, kurā apliecina, ka viņa patiesā griba ir iesniegt attiecīgu iesniegumu ar konkrētā pārstāvj a starpn iecību.[1043]

[17| Ja iemesls iesnieguma atstāšanai bez virzības irtas, ka iesniegums iesniegts, neievērojot Valsts valodas likuma prasības (proti, iesniegums nav latviešu valodā), šādu trūkumu var novērst, iesniedzot noteiktā kārtībā apliecinātu iesnieguma tulkojumu.

Atstājot iesniegumu bez virzības minētā iemesla dēļ, iestādei vispirms rūpīgi jāpārliecinās par to, vai konkrētajā gadījumā nav konstatējams kāds no Valsts valodas likuma 10.pantā vai kādā citā likumā (sk., piemēram, Patvēruma likuma[1044] 10.p. 1.punktu) paredzētajiem izņēmumiem, kad iestādei iesniegums jāpieņem un jāizskata arī tad, ja tas nav valsts valodā.

118] Konstatējot pamatu iesnieguma atstāšanai bez virzības, iestādei ir jādod iesniedzējam **saprātīgs termiņš** norādītā trūkuma novēršanai. Tas, kāds ir saprātīgs trūkuma novēršanai dodamais termiņš, iestādei jāizvērtē katrā konkrētā gadījumā, ņemot vērā individuālos apstākļus. Par saprātīgu termiņu būtu uzskatāms tāds termiņš, kādā objektīvi, bez pārlieku lielas steigas vai liekiem

resursiem attiecīgajam iesniedzējam varētu būt iespējams trūkumu novērst. Kā saprātīga termiņa "atskaites punktu" var izmantot likumdevēja noteikto minimālo termiņu to trūkumu novēršanai,

[1043] Sk., piemēram, Senāta 2007.gada 31.janvāra lēmumu lietā Nr.SKA-76/2007. Grām.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumi un lēmumi 2007. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008, 757.-761.lpp

[11,44] Pieņemts 2009.gada 15 jūnijā (spēkā no 14.07.2009.), publicēts: Latvijas Vēstnesis, 30.06.2009., Nr. 100; Ziņotājs, 2009, Nr. 15.

kurus tiesa identificējusi, atstajot bez virzības pieteikumu, proti, ne mazāk kā 20 dienas no lēmuma nosūtīšanas dienas (sk. 192.p. otro daļu).

I19ļ Ja iesnieguma iesniedzejs iestādes noteiktaja termiņa iestādes norādītos trūkumus nenovērš, iestāde pieņem lēmumu uzskatīt iesniegto iesniegumu par **neiesniegtu.** Paziņojot šo lēmumu iesniedzējam, būtu vēlams, ja iestāde vienlaikus izskaidrotu, vai pastāv kādi šķēršļi analoga satura iesniegumu iesniegt vēlreiz (parasti tādi nevarētu būt, ja vien iesniegums nav attiecies uz kāda labuma saņemšanu, kas bijis ierobežots konkrētā termiņā un šis termiņš jau pagājis).

[20| Iestādes **lemuins atstāt iesniegumu bez virzības nav apstrīdams (un/vai pārsūdzams).** Tā kā tas ir procesuāls lēmums (starplēmums), šāda lēmuma atsevišķa kontrole būtu pieļaujama vienīgi tad, ja likumdevējs to būtu tieši paredzējis (kā, piemēram, likumdevējs ir paredzējis kontroli iestādes procesuālam lēmumam par administratīvā akta izdošanas termiņa pagarināšanu sk. 64.p. otro daļu). Šajā gadījumā tāda nav bijusi likumdevēja izvēle (salīdzinājumam kopš 2013.gada I.janvāra arī tiesas lēmums atstāt pieteikumu bez virzības vairs nav pārsūdzams). No procesuālās ekonomijas viedokļa šāda likumdevēja izvēle vērtējama kā pamatota, jo lēmums atstāt iesniegumu bez virzības pats par sevi nerada nekādas galīga rakstura tiesiskās sekas.

Iesnieguma atstāšana bez virzības trūkumu nenovēršanas dēļ zināmā mērā rada galīga rakstura noregulējumu, jo iestāde atzīst iesniegumu par neiesniegtu. Proti, iestādes lēmums atzīt iesniegumu par neiesniegtu nozīmē, ka konkrētais iesniegums nebūs par pamatu administratīvā procesa ierosināšanai. Kaut arī likums neparedz arī šāda lēmuma apstrīdēšanu un pārsūdzību, šo komentāru autore un zinātniskā redaktore uzskata, ka pēc analoģijas ar likuma regulējumu pieteikuma atzīšanai par neiesniegtu ar tiesas lēmumu trūkumu nenovēršanas gadījumā (sk.!92.p. ceturto daļu), arī iestādes lēmumam uzskatīt iesniegumu par neiesniegtu tomēr būtu jābūt apstrīdamam un pārsūdzamam (sūdzības kārtībā kā citiem atsevišķi kontrolējamiem

procesuāliem lēmumiem - proti, apstrīdēšana un pēc tam pārsūdzība tiesā vienā instancē). Šādas kontroles iespējas būtu nepieciešamas tajos gadījumos, kad persona, pretēji iestādei, uzskata, ka ir darījusi visu nepieciešamo, lai trūkumus novērstu, un personai ir būtiski, lai tieši konkrētais iesniegums tiktu atzīts par pamatu administratīvās lietas ierosināšanai (piemēram, būtisks ir iesniegšanas termiņš, un persona nevar to pašu mērķi sasniegt, pēc laika iesniedzot jaunu iesniegumu ar tādu pašu prasījumu). Augstākai iestādei vai tiesai tādā gadījumā būtu tikai jāpārbauda, vai bija pamats atzīt iesniegumu par neiesniegtu.

|211 Tajos gadījumos, kad iestāde saistībā ar iesniegumu konstatējusi kādus citus, komentējamā panta 1.[1] daļā neminētus trūkumus vai neskaidrības, kuras nepieciešams noskaidrot pirms galīgā lēmuma (administratīvā akta) izdošanas, iestādei nebūtu iemesla iesniegumu atstāt bez virzības, un trūkumu noskaidrošana būtu risināma jau ierosinātas administratīvās lietas ietvaros (nepieciešamības gadījumā pagarinot administratīvā akta izdošanas termiņu atbilstoši 64.panta otrajai daļai).

Formālas attieksmes aizliegums jo īpaši attiecināms uz gadījumiem, kad iesniegumā nav precīzi formulēts **prasījums.** Šādos gadījumos iestādei iesniegums ir jāinterpretē, par pamatu ņemot iesniedzēja saprātīgās intereses, proti, kādu prasījumu konkrētajā situācijā būtu izteicis ”saprātīgs iesniedzējs”, papildus sazinoties ar iesniedzēju un pārvaicājot, vai iestāde pareizi sapratusi iesniedzēja patieso gribu.

Nereaģēšana uz saņemtu iesniegumu nav pieļaujama. Izņēmums ir tad, ja iesniegumā nav norādīta personas kontaktinformācija un iestādei nav nekādu iespēju ar iesnieguma iesniedzēju sazināties, kā arī, ja iesniegumu iesniegusi persona ar ierobežotu rīcībnespēju (taču rīcībncspējas ierobežojums pilnībā neizslēdz personas iespēju sazināties ar iestādi, jo īpaši gadījumā, kad aizskartas attiecīgās personas cilvēktiesības).

III. Nekompetentās iestādes rīcība ar iesniegumu

[22] Komentējamā panta otrā daļa regulē situāciju, kad privātpersona ar iesniegumu vērsusies iestādē, **kuras kompetencē neietilpst konkrētā jautājuma risināšana.** APL šādā situācijā paredz divus gadījumus. Gadījumā, ja persona iesniegumu iestādē iesniegusi personīgi (iesniedzot mutvārdu iesniegumu vai atnesot rakstveida iesniegumu), iestāde ir tiesīga iesniegumu nepieņemt, bet izsniegt personai rakstveida izziņu, kurā norādīts, kura ir piekritīgā iestāde konkrētā jautājuma risināšanā. Savukārt, ja iesniegumu iestāde saņēmusi pa pastu, tad iestādei ir pienākums septiņu dienu laikā nodrošināt iesnieguma pārsūtīšanu kompetentajai iestādei, par to informējot iesniedzēju.

|23| Kaut ari iestādes pienākums pārsūtīt iesniegumu noteikts tikai gadījumā, kad iesniegums saņemts *pa pastu*, analizējot šā panta otrās daļas normas to savstarpējā kopsakarībā, secināms, ka likumdevēja mērķis ir bijis nošķirt iestādes iespējamos rīcības veidus gadījumā, kad iesniegums no personas saņemts "*klātienē*", no gadījuma, kad iesniegums saņemts, personai *kiāt neesot.* Tādējādi vārdi "pa pastu" interpretējami paplašināti un neietver noteikumu, lai iesnieguma piegādē būtu obligāti izmantota pasta iestādes starpniecība - tikpat labi iesniedzējs var būt atnācis un iemetis iesniegumu iestādes pastkastītē.

Līdz ar to galvenais kritērijs, iestādei izvēloties pārsūtīt saņemto iesniegumu vai atdot to atpakaļ iesniedzējam kopā ar izziņu par kompetento iestādi, ir tas, vai, saņemot iesniegumu, iestādei ir *iespējams* to uzreiz atdot atpakaļ iesniedzējam. Iespējams tas ir tad, ja iesniedzējs ir personīgi ieradies iestādē un iesniedzis iesniegumu. Pārējos gadījumos iestādei iesniegums ir pašai jāpārsūta kompetentajai iestādei. Šāda kārtība atbilst arī Eiropas Padomes norādēm par labu administratīvo praksi -iestādei, kura saņēmusi iesniegumu, bet nav kompetentā, jāpārsūta iesniegums kompetentajai iestādei, par to informējot iesniedzēju.[1045]

IV, Iestāžu kompetences strīdu izšķiršana

|24| Komentējamā panta trešā daļa noteic, ka gadījumā, ja starp iestādēm ir strīds par to, kurai no iestādēm ir piekritīga konkrēta iesnieguma izskatīšana, šādu strīdu izšķir padotības kārtībā augstāka institūcija vai Ministru kabineta konkrēti noteikta institūcija. Tātad gadījumā, ja iestāžu viedokļi par tiesību normās noteiktajām pilnvarām atšķiras, nav pieļaujama privātpersonas iesnieguma "mētāšana" turp un atpakaļ no vienas iestādes uz otru. Ja rodas strīds par piekritību, iesaistītām iestādēm jāvēršas kopīgi augstākajā institūcijā, kura noteic, kurai iestādei iesniegums ir jāizskata. Šādiem gadījumiem vajadzētu būt retiem, jo iestādei jāpārzina no tiesību normām izrietošās pilnvaras publiskās varas īstenošanā; tāpat arī likumdevējam, tiesību normās nosakot katras iestādes kompetenci, pilnvaru deleģējums jāizteic pietiekoši skaidri - tā, lai ne tikai katra iestāde zinātu savu kompetenci, bet arī privātpersona, iepazīstoties ar normatīvo regulējumu, būtu spējīga izprast, kura institūcija pilda kuru funkciju. Ja tomēr iestāžu starpā ir strīds par kompetenci, nav pieļaujama atruna, ka nav iespējams atrast kopīgu augstāku institūciju - gan tiešā, gan pastaipinātā pārvalde īsteno valsts varu, un valsts vara valsts pārvaldes jomā saskaņā ar Satversmes 58.pantu un VPIekL 6.pantu tiek īstenota hierarhiski vienotā sistēmā.

Tādējādi, piemēram, ja strīds par piekritību ir starp divām vienas ministrijas padotībā esošām iestādēm, strīdu izšķir attiecīgā ministrija. Ja strīds ir staip divām dažādām ministrijām padotām iestādēm, strīda izšķiršanai jāvēršas Ministru kabinetā. Ja strīds ir starp divām pašvaldībām, strīdu jāizšķir Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrijai.

|25| Vienīgā situācija, kad valsts pārvaldes institucionālās sistēmas ietvaros divām izpildvaru īstenojošām iestādēm varētu arī nebūt kopīga augstāka iestāde, ir tad, ja viena vai abas no šīm iestādēm ir atvasinātas publiskas personas, kuras saskaņā ar tiesību normām nav padotas Ministru kabinetam (piemēram, divas pašvaldības). Tomēr arī šādā gadījumā iestādēm būtu pienākums atrast veidu, kā ātri un efektīvi izšķirt piekritības strīdu, jo privātpersonai nav jācieš no tā, ka valsts institūcijas nevar vienoties par to, kurai ir piekritīga attiecīgā jautājuma izlemšana pēc būtības.

V. Iestādes pienākums palīdzēt privātpersonai

|26| Komentējamā panta ceturtajā un piektajā daļā noteiktā iestādes rīcība - pienākums pieņemt tai piekritīgu iesniegumu an tad, ja tas nav korekti noformēts vai, iestādes ieskatā, ir nepamatots, kā arī **pienākums sniegt privātpersonai palīdzību** (informāciju, ieteikumus) jautājuma risināšanā iesnieguma pieņemšanas kontekstā citstarp jau analizēts šā panta komentāru 12.iedaļā.

|27| Saistība ar iestādes pienākumu sniegt privātpersonai palīdzību jānorāda, ka, kaut arī šāds pienākums ietverts pantā, kurā regulēta privātpersonas iesnieguma iesniegšana, **šis pienākums attiecināms uz visu administratīvo procesu iestādē,** ne tikai uz procesuālajām darbībām iesnieguma pieņemšanā. Proti, iestādei ir pienākums būt pretimnākošai visa procesa gaitā un sniegt procesā iesaistītajām privātpersonām ieteikumus jautājuma sekmīgai risināšanai - izskaidrot personas procesuālās tiesības un pienākumus, sniegt informāciju, kas attiecas uz konkrēto

jautājumu, arī par normatīvo regulējumu, paskaidrot, kādi dokumenti iesniedzami, sniegt ieteikumus to noformēšanā u. tml. Eiropas Padomes administratīvā procesa rokasgrāmatā, skaidrojot publisko iestāžu pieejamības principu, norādīts, ka visaptverošais nosacījums ir tāds, ka iestādei jābūt "draudzīgai" (angļu vai. *friendlv)* pret privātpersonu, un iestādes attieksmei jābūt tādai, kas liecina, ka iestāde ir "gatava pakalpot".[10 6]

|28| Iestādes pienākums palīdzēt privātpersonai daļēji izriet gan no privātpersonas tiesību ievērošanas principa (proti, iestādei ir pienākums piemērojamo tiesību normu ietvaros veicināt

privātpersonas tiesību un tiesisko interešu ievērošanu), gan no objektīvās izmeklēšanas principa (iestādei, noskaidrojot lietas apstākļus, pienākums privātpersonai sniegt ieteikumus un norādījumus par privātpersonas rīcībā esošo pierādījumu iesniegšanu). Palīdzības sniegšanas apjomu nosaka privātpersonas faktiskā nepieciešamība pēc palīdzības tiktāl, lai privātpersona varētu pienācīgi īstenot savas administratīvā procesa dalībnieka tiesības.

1291 Iestādes pienākums konsultēt un informēt personu izriet no cilvēka cieņas principa (iestādei ir jāizturas ar cieņu pret indivīdu) un no valsts pārvaldes vispārīgajiem pienākumiem pret administratīvā procesa dalībniekiem. Pienācīga konsultēšana izpaužas ne tikai tiesību normu citēšanā, bet primāri to izskaidrošanā cilvēkam, kas nepārzina attiecīgo jomu, saprotamā veidā, norādot uz konkrētā jautājuma risināšanai būtiskajiem aspektiem un izskaidrojot procesuālos termiņus.[699] Turklāt svarīgs ir ne tikai administratīvā procesa juridiskais iznākums, bet arī amatpersonu pieklājīgā un labvēlīgā attieksme pret indivīdu.IO4S Iestādes amatpersonai būtu jāmēģina iedomāties sevi attiecīgās personas vietā un saprast, kāda palīdzība tai ir nepieciešama.[700] |30] Vācijas Administratīvā procesa likumā iestādes pienākums palīdzēt privātpersonai, sniedzot tai padomu, un pienākums sniegt privātpersonai uzziņu ir ietverts vienā pantā. Arī tas zināmā mērā norāda uz to, ka iestādei ir pienākums informēt privātpersonu par tās tiesībām un iespējām konkrētā situācijā gan pirms administratīvās lietas ierosināšanas (sniedzot uzziņu), gan administratīvās lietas ierosināšanas gaitā (dodot padomus procesa ietvaros).[1050]

57.pants. Lietas ierosināšana pēc iestādes iniciatīvas

Iestāde, kurai lieta ir piekritīga, ierosina administratīvo lietu, ja tai kļūst zināmi fakti, uz kuriem pamatojoties saskaņā ar tiesību normām ir jāizdod vai var tikt izdots attiecīgs administratīvais akts, kā arī tad, ja iestādei ir pamats uzskatīt, ka šādi fakti varētu būt.

[11 Komentējamais panta **mērķis** ir norādīt, kādos apstākļos iestāde ierosina administratīvo lietu pēc savas iniciatīvas.

|2) Komentējamais pants attiecas uz to administratīvo aktu izdošanas procesu, kuru izdošana **nav atkarīga no privātpersonas** lūguma - tātad parasti uz adresātam nelabvēlīgu lēmumu pieņemšanu - piemēram, par kāda pienākuma uzlikšanu, par personai izsniegtas atļaujas anulēšanu, par personai izsniegtas atļaujas darbības apturēšanu.

|3| Vienlaikus jaņem vera, ka administratīva lieta pēc iestādes iniciatīvas var tikt ierosināta arī tad, ja iestāde reaģē uz iesniegumu,

ko iesniegusi persona, kurai attiecīgajā lietā **nav subjektīvo tiesību** prasīt administratīvā akta izdošanu. Iestāde šo iesniegumu vērtē kā informāciju, kas var būt pamats administratīvās lietas ierosināšanai pēc iestādes iniciatīvas. Persona, kas iestādei šo informāciju piegādājusi, šādā gadījumā neiegūst procesa dalībnieka statusu un tai nav tiesību pieprasīt attiecīgā administratīvā procesa uzsākšanu.

Piemēram, ja persona vēršas Pārtikas un veterinārajā dienestā ar sūdzību par sanitāro noteikumu neievērošanu kādā pārtikas uzņēmumā un lūdz apturēt tā darbību, sūdzībā ietvertā informācija var būt pamats, lai iestāde ierosinātu administratīvo lietu pēc savas iniciatīvas un pārbaudītu sūdzībā norādītos laktus, bet sūdzības iesniedzējam nav tiesību pieprasīt, lai iestāde noteikti šo lietu ierosinātu. Tas ir tādēļ, ka šādā gadījumā personai nav no publisko tiesību normām izrietošas subjektīvās tiesības prasīt administratīvā akta izdošanu (līdz ar to arī attiecīgas administratīvās lietas ierosināšanu). Šādas sūdzības iesniedzējam ir tikai tiesības saņemt formālu atbildi.

Tas pats sakāms par gadījumu, kad iestādē ar lūgumu atcelt neapstrīdamu administratīvo aktu vēršas persona, kurai bija subjektīvās tiesības, bet kura bez attaisnojoša iemesla ir nokavējusi administratīvā akta apstrīdēšanas un/vai pārsūdzēšanas termiņu. Iestādei šādā gadījumā nav pienākums uzsākt administratīvo procesu uz iesnieguma pamata, taču tai sabiedrības interesēs ir tiesības ierosināt procesu pēc savas iniciatīvas.[1""1]

|4| Panta ietvertie vardi "iestāde, kurai lieta piekritiga", norada, ka administratīvo lietu ierosina tā iestāde, kuras kompetencē ir attiecīgā administratīvā akta izdošana. Ja iestādei kļūst zināmi fakti, kas var būt par pamatu tāda administratīvā akta izdošanai, kas ietilpst citas iestādes kompetencē, tā informāciju par šiem faktiem nodod kompetentajai iestādei (par šo sk. vairāk 58.panta komentāros).

[51 Iestāde administratīvo lietu pec savas iniciatīvas ierosina tad, ja tai kļūst zināmi fakti, uz kuriem pamatojoties, ir jāizdod vai var tikt izdots administratīvais akts. Jāņem vērā, ka tādos gadījumos, kad no tiesību normām izriet, ka, konstatējot noteiktus faktus, iestādei ir *jāizdod* administratīvais akts, tad iestādei nav jāizdara apsvērumi par administratīvās lietas ierosināšanas lietderību lieta ir jārosina. Lietas nerosināšana šādā gadījumā uzskatāma par iestādes pienākuma nepildīšanu - tātad materiālo tiesību normu pārkāpumu.[105]“

[6| Iestādei fakti var kļūt zināmi dažados veidos gan saņemot informāciju no citām iestādēm vai privātpersonām, gan pašai tos iegūstot, pildot savus pienākumus. Ņemot vērā, ka administratīvo aktu izdošana parasti ir būtiska iestādes pamatfunkcija, iestādei ir jābūt "modrai", proti, aktīvai situācijas apzināšanā un faktu iegūšanā.

Piemēram, nebūtu pieļaujams, ja iestāde, kuras kompetencē ir

administratīvo aktu izdošana par būves nojaukšanu Ja attiecīgā būve rada būtisku apdraudējumu, neievērotu plašsaziņas līdzekļos plaši izskanējušu informāciju par kādu konkrētu būvi, kas ir uz sabrukšanas robežas un apdraud garāmgājējus un citu personu īpašumu.

m Iestādei ka tiesību normu piemērotajai ir jaspej identificet tiesiski nozīmīgos faktus. Tas, kuri fakti ir tiesiski nozīmīgi, ir atkarīgs no normatīvajos aktos, par kuru iedzīvināšanu ir atbildīga konkrētā iestāde, ietvertajām tiesību normām.

Turklāt jāņem vērā, ka konkrētā fakta tiesiskā nozīme var būt atkarīga ne tikai no vienas piemērojamās tiesību normas, bet no piemērojamo tiesību normu kopuma, jo bieži kādu gadījumu regulē vairākas tiesību normas.[1033] Tādējādi ir ļoti būtiski, lai iestāde orientētos tiesību normās un, piemērojot tiesību normu iztulkošanas metodes, prastu atklāt šo normu saturu. Iestādei ir jāzina, kas izriet no eventuāli piemērojamām tiesību normām pirms tā veic konkrēta faktiskā gadījuma salīdzināšanu ar tiesību normu tiesisko sastāvu.

1*1 Ņemot vēra, ka piemerojamo tiesību normu tiesiskais sastavs var būt sarežģīts un saturēt norādi uz plašu konstatējamo faktisko apstākļu kopumu, komentējamais pants pieļauj, ka iestāde administratīvo lietu var ierosināt arī tad, ja tai vēl nav zināmi visi administratīvā akta izdošanai nepieciešamie fakti, bet ir objektīvs pamats uzskatīt, ka šādi fakti varētu būt. Šādā gadījumā iestāde ierosina administratīvo lietu un nepieciešamos faktus noskaidro procesa gaitā. Ja procesa gaitā tiek konstatēts, ka nav tādu faktu, kas var būt par pamatu administratīvā akta izdošanai, iestāde izbeidz ierosināto lietvedību, pamatojoties uz 63.panta pirmās daļas 4.punktu.

Piemēram, atbilstoši Imigrācijas likuma[10 4] 35.panta pirmās daļas 1.punktam termiņuzturēšanās atļauju anulē, ja ārzemnieks vai viņa uzaicinātājs sniedzis nepatiesas ziņas vai iesniegtie dokumenti iegūti prettiesiski vai ir viltoti. Ja Pilsonības un migrācijas lietu pārvaldes, kas ir kompetentā iestāde migrācijas lietās, rīcībā nonāk ziņas, ka dokuments, uz kura pamata izsniegta atļauja, varētu būt viltots, tā ierosina administratīvo lietu. Ja pēc pilnīgākas informācijas iegūšanas tiek secināts, ka viltojuma nav, lieta tiek izbeigta bez administratīvā akta izdošanas (atļauja netiek anulēta).

[91 Dažkart administratīva akta izdošanas iespeja var būt atkarīga no faktu konstatēšanas brīža, tāpēc svarīgs var būt ne tikai brīdis, kad iestādei kļūst zināmi attiecīgie fakti, bet arī, kad tiem bija jākļūst zināmiem. Tas parasti attiecas uz sodoša rakstura lēmumu pieņemšanas procesu, kad materiālās tiesību normas noteic noilgumu sodīšanai. Vērtējot, kad iestādei bija jāuzzina par attiecīgajiem faktiem, jāņem vērā objektīvie apstākļi, faktu daudzums un sarežģītība.

58.pants. Lietas ierosināšana uz augstākas iestādes rīkojuma

vai citas institūcijas ziņojuma pamata

(1) Ja lieta ir piekritīga nevis iestādei, kurai kļuvuši zināmi attiecīgie fakti, bet zemākai iestādei, augstāka iestāde dod nkojumu zemākai iestādei ierosināt administratīvo lietu.

(2) Ja lieta ir piekritīga citai iestādei, institūcija, kurai kļuvuši zināmi attiecīgie fakti, ziņo par to iestādei, kurai lieta ir piekritīga. Iestāde, kurai lieta ir piekritīga, lemj par administratīvās lietas ierosināšanu.

[1] Komentējamais pants regulē valsts **iestāžu** savstarpējās attiecības.

12**]** Ja fakti, kas var but par pamatu administratīva akta izdošanai, kļūst zināmi nevis iestādei, kurai attiecīgā administratīvā akta izdošana ir piekritīga, bet gan šīs iestādes **augstākai iestādei,** augstākā iestāde par uzzinātajiem faktiem informē kompetento iestādi, *dodot rīkojumu* ierosināt administratīvo lietu. Proti, likums noteic, ka augstākai iestādei pašai ir jābūt pietiekami kompetentai, lai tā spētu noteikt, vai uzzinātie fakti var vai nevar būt par pamatu administratīvā akta izdošanai. Līdz ar to, ja augstāka iestāde konstatē tādus faktus, uz kuru pamata ir jāizdod administratīvais akts, tā dod tiešu rīkojumu rosināt administratīvo lietu. Šādā gadījumā piekritīgajai iestādei savi apsvērumi par lietas ierosināšanu vairs nav jāizdara, bet gan ir jāuzsāk administratīvais process un lietas izskatīšana.

13] Komentējamā panta pirmajā daļā ietvertā tiesību norma nebūtu jāinterpretē tādējādi, ka augstākai iestādei *vienmēr* pašai jāizvērtē uzzināto faktu tiesiskā nozīme un jādod rīkojums ierosināt administratīvo lietu. Gadījumā, kad uzzinātie fakti varētu būt par pamatu izdošanas izvēles administratīvajam aktam, pieļaujams, ka augstākā iestāde nodod informāciju kompetentajai iestādei ar norādi, lai tā pati izlemj jautājumu par to, vai administratīvā lieta ir vai nav jāierosina.

|4| Jāņem vera, ka ar augstaku iestādi ša panta izpratne saprot *funkcionāli* augstāku iestādi - proti, tādu, kuras kompetencē būtu zemākās iestādes izdotā administratīvā akta pārskatīšana (APL vispār jēdziens "augstāka iestāde" primāri tiek lietos attiecībā uz funkcionāli augstāku iestādi). Pretējā gadījumā rīkojumu par administratīvās lietas ierosināšanu varētu dot iestāde, kas nav kompetenta konkrētajā jomā. Ja informāciju par faktiem, kas varētu būt par pamatu administratīvā akta izdošanai, uzzina piekritīgajai iestādei institucionāli augstāka iestāde, šīs iestādes, kā arī kompetentās iestādes rīcību noteic šā panta otrā daļa.

|5] Komentējamā panta otrā daļa noteic, kā jārīkojas iestādei, kura uzzinājusi faktus, kas varētu būt administratīvā akta izdošanas pamatā, **ja faktus uzzinājusī iestāde nav kompetentā iestāde**

konkrētajā lietā un nav arī kompetentās iestādes funkcionāli augstākā iestāde. Proti, šādā gadījumā iestāde nodod iegūto informāciju kompetentajai iestādei, un tā lemj par lietas ierosināšanu.

Piemēram, Valsts darba inspekcija, pārbaudot Darba likuma normu ievērošanu uzņēmumā, konstatē, ka uzņēmums nopludina notekūdeņus upē. Valsts darba inspekcijai tādā gadījumā ir pienākums par to paziņot Valsts vides dienestam.

Faktiski šī tiesību norma paredz vienu no veidiem, kādā kompetentā iestāde iegūst informāciju, lai rosinātu administratīvo lietu pēc savas iniciatīvas. Tādējādi, kaut arī šāds faktu uzzināšanas veids (no citas iestādes ziņojuma) ir likumā izdalīts kā atsevišķs administratīvās lietas ierosināšanas pamats, uz to būtu attiecināmi tie paši noteikumi, kas likumā paredzēti administratīvas lietas ierosināšanai uz iestādes iniciatīvas pamata (sk. 57.p. komentārus).

|6| Kaut ari komentejama panta otraja daļa tiek lietos jēdziens ”institūcija", nevis "iestāde", informāciju par faktiem kompetentajai iestādei var nodot cits publisko tiesību subjekts, cita iestāde, tās pašas iestādes cita struktūrvienība vai amatpersona.

59.pants. Informācijas iegūšana

(1) Pēc administratīvās lietas ierosināšanas iestāde iegūst informāciju, kas saskaņā ar normatīvajiem aktiem ir nepieciešama, lai pieņemtu attiecīgo lēmumu. Lai iegūtu nepieciešamo informāciju un panāktu tiesisku, taisnīgu un efektīvu lietas izskatīšanu, iestāde pēc iespējas dod administratīvā procesa dalībniekiem norādījumus un ieteikumus.

(2) Iegūstot informāciju, iestāde var izmantot visas tiesiskās metodes, arī iegūt informāciju no administratīvā procesa dalībniekiem, citām institūcijām, kā arī ar liecinieku, ekspertu, apskates, dokumentu un cita veida pierādījumu palīdzību. Ja iestādei nepieciešamā informācija ir nevis administratīvā procesa dalībnieku, bet gan citas institūcijas rīcībā, iestāde to iegūst pati, nevis pieprasa no administratīvā procesa dalībniekiem.

(3) Ja nepieciešamā informācija satur ziņas par fiziskās personas privāto dzīvi (personas kods, tautība, pilsonība, dzīvesvieta, ģimenes stāvoklis, veselības stāvoklis, sodāmība, ienākumi, īpašums, reliģiskie vai politiskie uzskati vai citas ziņas), iestāde paskaidro privātpersonai, uz kāda normatīvā akta pamata un kādam mērķim iestāde šīs ziņas vēlas iegūt, kā ari to, vai privātpersonai šīs ziņas saskaņā ar ārējo normatīvo aktu jāsniedz obligāti vai to sniegšana ir brīvprātīga.

(4) Procesa dalībniekam ir pienākums iesniegt pierādījumus, kas ir viņa rīcībā, un paziņot iestādei par faktiem, kas viņam ir zināmi un konkrētajā lietā varētu būt būtiski.

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar 2004.gada 15janvāra un 2006.gada 26.oktobra

likumu)

Saturs

I. Vispārīgās piezīmes
II. Informācijas iegūšanas pienākums
III. Informācijas iegūšanas metodes
IV. Privātpersonas pienākums sniegt informāciju

I. Vispārīgās piezīmes

11] Komentējamā panta mērķis ir panākt objektīva, tiesiska, taisnīga,

uz nepieciešamo informāciju balstīta lēmuma pieņemšanu. Pants

regulē iestādes rīcību pēc administratīvās lietas ierosināšanas, iegūstot

lēmuma pieņemšanai nepieciešamo informāciju. Juridiskajā literatūrā

informācijās iegušanu mcdz izdalīt ari ka atsevišķu administratīva procesa stadiju[10x5] (administratīvā procesa iestādē apakšstadiju).

[21 Pantā nostiprināts iestādē piemērojamais **objektīvās izmeklēšanas princips** (vācu vai. - *Untersuchungsgnmdsatz, Inqirisitions-maxime)*. Proti, nepieciešamo apstākļu noskaidrošana jeb pierādījumu nasta (vācu vai. - *Beweislast,* angļu vai. *burden ofproofe)* administratīvajā procesā primāri gulstas uz iestādes "pleciem". Šāds pienākums sakņojas apstāklī, ka administratīvais process pamatā kalpo sabiedrības interešu nodrošināšanai. Lielā mērā tas saistīts arī ar tiesiskas valsts un tiesiskuma principu, jo, lai iestādes rīcība būtu tiesiska, tai jābalstās uz pareizi noskaidrotiem un izvērtētiem faktiskajiem apstākļiem.[10 6] Arī no labas pārvaldības principa izriet pienākums iestādei noskaidrot visus būtiskos faktus un apstākļus. Kā norādījusi EST, Eiropas Savienības tiesību sistēmā kompetentās iestādes pienākums rūpīgi un objektīvi pārbaudīt visus attiecīgas lietas nozīmīgus apstākļus ir ļoti nozīmīgs.[701]

|3| Lai ari objektīvas izmeklēšanas princips *expressis verbis* likuma ir minēts daļā, kas regulē administratīvo procesu tiesā, šis princips pilnībā attiecināms arī uz administratīvo procesu iestādē. Minēto apliecina gan judikatūras atziņas,[702] gan arī tas, ka ar 2006.gada grozījumiem komentējamā panta pirmā daļa tika papildināta ar otro teikumu, kas noteic, ka, lai iegūtu nepieciešamo informāciju un panāktu tiesisku, taisnīgu un efektīvu lietas izskatīšanu, iestāde pēc iespējas dod administratīvā procesa dalībniekiem norādījumus un ieteikumus.

Arī Vācijas Administratīvā procesa likuma 24.pantā ir nostiprināts objektīvās izmeklēšanas princips. Šā panta pirmā daļa noteic: "Lietas

apstākļu noskaidrošana ir iestādes pienākums. Iestāde noteic faktu iegūšanas veidu un apjomu. Iestāde nav saistīta ar dalībnieku izteikumiem un

— j—• • m!059

norādījumiem.

141 Vienlaikus jaņem vcrā, ka objektīvas izmeklēšanas principam racionālu apsvērumu dēļ speciālajās tiesību normās var tikt noteikti ierobežojumi. Jo īpaši tas attiecas uz procesu, kas ierosināts, pamatojoties uz privātpersonas iesnieguma pamata. Tāpat informācijas iegūšanas ierobežojums var būt situācijā, kad lēmuma pieņemšana ir steidzama (piemēram, ugunsgrēka vietā).[703]

II. Informācijas iegūšanas pienākums

[51 Komentējamā pantā nostiprinātās tiesību normas satur gan no objektīvās izmeklēšanas principa, gan no procesuālā taisnīguma principa izrietošo lēmuma pieņēmēja pienākumu nodrošināt, lai administratīvais akts tiktu izdots, ņemot vērā visus objektīvi svarīgos apstākļus.11)61 Tādējādi iestādei administratīvajā procesā ir gan pašai jāvāc nepieciešamie pierādījumi, gan arī jādod norādījumi un ieteikumi procesa dalībniekiem, citstarp par to, kādas lietas izlemšanai nepieciešamas ziņas procesa dalībnieks iestādei varētu piegādāt.

No otras puses, komentējamā panta pirmās daļas otrais teikums ietver iestādes no privātpersonas tiesību ievērošanas principa izrietošo pienākumu būt atsaucīgai un palīdzēt privātpersonai konkrētajā situācijā rast tai labvēlīgāko tiesisko risinājumu. Precīzāk šis pienākums atrunāts

56.panta piektajā daļā (sk. 56.p. komentārus).

[6] Iestādei ir pienākums nodrošināt, lai pieņemtais lēmums bulu taisnīgs un tiesisks lietas objektīvas un vispusīgas izskatīšanas rezultāts,

līdz ar to iestādei ir jāpārliecinās, ka tās rīcībā ir visa lēmuma pieņemšanai nepieciešamā informācija. Turklāt, jo būtiskākas indivīda vai sabiedrības intereses ar potenciālo administratīvo aktu var tik aizskartas, jo svarīgāk kļūst vispusīgas un pilnīgas informācijas iegūšanas pienākums.[704]

[7ļ Komentējamais pants noteic, ka iestāde iegūst informāciju, kas saskaņā ar normatīvajiem aktiem ir nepieciešama, lai pieņemtu attiecīgo lēmumu (sk. arī 60.p.).

Dažkārt nepieciešamā informācija izsmeļoši norādīta piemērojamā normatīvajā aktā.

Piemēram, likuma "Par valsts pensijām"[705]'" normās izsmeļoši norādīta nepieciešamā informācija, kas ņemama vērā, piešķirot vai

atsakot konkrēto pensiju.

Savukārt citos gadījumos, kad no tiesību normām tieši neizriet, kura ir nepieciešamā informācija, iestādei tas jāizsecina no piemērojamām materiālajām tiesību normām. Parasti tās ir tās tiesību normas, ar kurām attiecīgais administratīvais akts tiks pamatots. Iestādei ir jāspēj noteikt, kuri ir tiesiski nozīmīgie fakti, kas tai ir jānoskaidro, lai sasniegtu mērķi, kura dēļ administratīvais process ir ierosināts.

Piemēram, atbilstoši Publisku izklaides un svētku pasākumu drošības likuma[706] 7.panta pirmajai daļai pašvaldība, kas saņēmusi iesniegumu par ieceri organizēt pasākumu, uz iesnieguma izskatīšanu pieaicina policijas pārstāvjus, kā arī Valsts robežsardzes pārstāvjus, ja pasākums tiek rīkots pierobežas joslā. Savukārt 7.panta otrā daļa noteic, ka pašvaldība pārbauda, vai pasākuma organizators ir ievērojis visas likuma prasības, vai pieteiktais pasākums netraucēs citu attiecīgajai pašvaldībai agrāk pieteiktu publisku pasākumu norisi, vai tas neapdraudēs sabiedrisko kārtību un drošību, cilvēku dzīvību vai veselību. Kā redzams, likums konkrēti noteic, kas iestādei ir jāizvērtē, taču tajā nav norādīts, kādi fakti ir jāizvērtē un kāda informācija jāiegūst. Tas ir atstāts iestādes ziņā.

Ja ar administratīvo aktu tiek ierobežotas pamattiesības, informācijai, uz kuras pamata tas tiek darīts, jābūt jo īpaši pilnīgai un vispusīgai. Turklāt jāņem vērā, ka pamattiesības aizsargā ne tikai atsevišķu indivīdu tiesības, bet arī sabiedrības kopīgās intereses, piemēram, tiesības dzīvot labvēlīgā vidē (Satversmes 115.p.).

I»1 Ari tad, ja iestādei ir jaizdod brīvais, satura vai izdošanas izvēlēs administratīvais akts (65.p.) vai ir faktu novērtēšanas brīvība, piemērojot nenoteikto tiesību jēdzienu, iestādei ir jāiegūst pietiekami daudz informācijas, lai nepieļautu rīcības brīvības izmantošanas vai faktu novērtēšanas kļūdas.[1063] Jo īpaši iestādei jānoskaidro procesa dalībnieku viedoklis, ja vien nav piemērojams izņēmums no personas uzklausīšanas pienākuma (62.p. otrā daļa).

|9| Noskaidrojot visu nepieciešamo informāciju, iestādes lēmums mazāk pakļauts riskam, ka vēlāk tas var tikt atcelts. Informācijas noskaidrošanas intensitāte katrā konkrētā gadījumā ir atkarīga no konkrētā administratīvā procesa mērķa, no normatīvajā aktā noteiktajiem informācijas iegūšanas norādījumiem un ierobežojumiem, finanšu, personāla un laika iespējām, potenciālā lēmuma svarīguma indivīdam un sabiedrībai.[707]

Vienlaikus jāņem vērā, ka informācijas iegūšana nereti prasa laika, finanšu un citu resursu patēriņu. Tāpēc noskaidrojamās informācijas un pierādījumu apjomam jābūt **proporcionālam,** tas ir, nepieciešamībai iegūt informāciju un resursu patēriņam jābūt samērīgam. Iestādei, lemjot par papildu informācijas iegūšanu, no

vienas puses, jāvērtē, kāda ir varbūtība, ka bez papildu informācijas iegūšanas lēmums būs nepareizs, un tā jāsamēro ar laika un naudas resursu patēriņu, kas nepieciešams, lai šo informāciju iegūtu.[708] Arī tad, ja sakarā ar kādas informācijas

iesniegšanu privātpersonas apgrūtinājums ir lielāks nekā sekas tam, ka lēmums nenoskaidrotās informācijas dēļ varētu būt prettiesisks, no šādas informācijas iegūšanas jāatsakās.[709]

|10| Gadījumā, kad tiesību norma pieļauj lēmumu pieņemt uz **nepilnīgas informācijas** pamata, iestādei tomēr jācenšas noskaidrot pēc iespējas vairāk informācijas, lai lēmums nebūtu patvaļīgs, bet to varētu pamatot ar faktiem, kas liek attiecīgo lēmumu vērtēt kā nepieciešamu, piemērotu, vajadzīgu un atbilstīgu (66.p.). Jo īpaši tas ir gadījumā, kad iestādei jāprognozē socioloģiskas, ekonomiskas, ekoloģiskas un tamlīdzīgas sekas, kas varētu iestāties nākotnē.

Piemēram, likumā "Par ietekmes uz vidi novērtējumu"[11,69] 23.[2] pantā ietvertajiem plānošanas dokumentu stratēģiskā novērtējuma nepieciešamības kritērijiem ir arī tāds kritērijs kā *ietekmes iespējamība.*

Tāpat tiesību normas dažkārt ļauj konkrētu pierādījumu vietā izmantot pieņēmumus vai pamatotas aizdomas. Tiesību normas šādos gadījumos nereti tiek formulētas kā "ir pamats domāt".

Piemēram, atbilstoši likuma "Par policiju" [70] 12.panta 20.punktam policijas darbiniekam ir tiesības apturēt transportlīdzekli un izdarīt tā apskati, ja *ir pamats domāt*, ka transportlīdzekļa vadītājs pārkāpis ceļu satiksmi reglamentējošo normatīvo aktu prasības. Atbilstoši šā panta

9.punktam policijas darbiniekam ir tiesības nogādāt ārstniecības iestādēs, mājoklī vai policijas iestādē personas, kuras alkohola vai citu apreibinošo vielu lietošanas rezultātā *var nodarīt kaitējumu* apkārtējiem vai pašas sev. Formulējums "var nodarīt" ļauj izdarīt pieņēmumu par iespēju nodarīt kaitējumu.

Iestādes rīcībā tādā gadījumā jābūt pietiekamai informācijai, kas dod pamatu izdarīt attiecīgo pieņēmumu. Vienlaikus jāņem vērā, ka šāds pieņemums var balstīties uz ari uz dzīves novērojumiem (pieredzes), atbilstoši kuriem attiecīgā situācijā parasti rodas reāls apdraudējums.[10'1]

1111 Procesa dalībnieks var arī lūgt iestādi iegūt noteiktu informāciju (pierādījumus). Šāds lūgums iestādei nav saistošs, tomēr iestādei ir pienākums paskaidrot procesa dalībniekam, kāpēc tā atsakās iegūt vai pievienot lietai attiecīgo informāciju.[710]

[12] Līdz ar pienākumu iegūt nepieciešamo informāciju pastav ari aizliegums iegūt tādu informāciju, kas nav vajadzīga konkrētās lietas izlemšanai. Tas īpaši uzsvērts atsevišķā tiesību normā (60.p.).

|13| Maksu par informācijās iegušanu var prasīt tikai normatīvajos aktos noteiktos gadījumos. Ja par administratīvā akta izdošanu jāmaksā valsts nodeva, informācijas iegūšanas izmaksas

parasti ir iekļautas tajā.

III. Informācijas iegūšanas metodes

|14] Informācijas iegūšanas process parasti ir **neformāls**[10 3]. Iestāde var iegūt vai precizēt informāciju, nosūtot oficiālu pieprasījumu, kā arī vienkāršā sarunā vai ar elektronisko sakaru līdzekļu starpniecību. Tas, vai iestāde iegūto informāciju kādā veidā nostiprina, ir iestādes rīcības brīvība, ja vien no piemērojamām tiesību normām vai konkrētās lietas rakstura neizriet, ka informācija nostiprināma noteiktā veidā.

Informācijas iegūšanas process var būt arī **formāls,** kad informācija iegūstama un fiksējama piemērojamās tiesību normās norādītajā veidā.

Piemēram, Konkurences likuma[10 4] 9;[2] pantā paredzēts procesuālās darbības protokols tirgus uzraudzības un likuma pārkāpumu izmeklēšanas darbību fiksēšanai.

|15| Komentējamā panta otrajā daļā uzsvērts, ka iestāde, iegūstot informāciju, var izmantot visas *tiesiskās* metodes. Komentējamais pants vispārīgi noteic arī to, ka iestāde informāciju iegūst ar dažādu **pierādīšanas līdzekļu** palīdzību, tostaip liecinieku liecībām un eksperta atzinumu.

Informāciju var iegūt, iztaujājot procesa dalībniekus, ekspertus un lieciniekus. Par **ekspertu** komentējamā panta izpratnē uzskatāms lietpratējs, kas labi pārzina kādu tehnisku, ekonomisku, medicīnisku vai citu jomu un var sniegt kvalitatīvu vērtējumu vai atzinumu kādā jautājumā. Eksperta viedokļa noskaidrošana šā panta izpratnē nav pakļauta formālajām prasībām, kādas paredzētas tiesas procesā (178 — 182.p.). Tas pats attiecas uz **liecinieku,** kas šā panta izpratnē ir persona, kas nav procesa dalībnieks, bet ir persona, kas ir bijusi klāt kādā notikumā vai var sniegt citas ziņas, kas var palīdzēt iestādei vispusīgāk izvērtēt lietas apstākļus. Liecinieku un ekspertu iestādē nebrīdina par krimināLatbildību par nepatiesu ziņu sniegšanu, ja vien speciālās tiesību normas nenoteic citādi. Tomēr, iegūstot informāciju no lieciniekiem vai ekspertiem, iestādei jāņem vērā viņu iespējamā personiskā ieinteresētība konkrēta administratīvā procesa rezultātā.'<)7> Administratīvajā procesā iestādē procesa dalībnieku un liecinieku sniegtās ziņas parasti sauc par **paskaidrojumiem,** nevis liecībām.

Par informācijas **avotu** var kalpot arī, piemēram, grāmatvedības dokuments, arhīva materiāls, katalogs, tiesas spriedums, slimības vēsture, analīžu rezultāts, kases čeks, audio un video ieraksts utt. Informāciju var iegūt, apskatot personu, kartes, fotogrāfijas, notikumu

vietu, personas mājokli, jaunbūvi, paņemot un izpētot paraugus utt. Informāciju var nostiprināt rakstveida paskaidrojumu veidā, sanāksmes vai sēdes protokolā, audio vai video ierakstā, apskates aktā, dokumentu kopiju veidā utt.

1161 Ka informācijā var tikt izmantoti gan tiešie, gan netiešie pierādījumi, kā arī, vērtējot faktus, var tikt izmantota dzīves **pieredze, praksē gūtie novērojumi un pamatotas aizdomas (šķietamība).** Vācu tiesību literatūrā pēdējie tiek norādīti kā *prima fācie* pierādījumi. Uz pamatotām aizdomām var balstīties tad, kad līdzīgos gadījumos notikuma gaita

[10] ' Sal. *Kopp F.O., Ramsauer U.* Verwaltungsverfahrensgesetz. Kommentar 8. Auil. - München: C.H.Beck, 2003, S. 362.

parasti attīstās konkrētā veidā, citiem vārdiem, praksē gūtie novērojumi rāda vai vispārzināms fakts ir, ka attiecīgajam notikumam vienmēr ir attiecīgās sekas. Dzīves pieredze ir lēmuma pieņēmēja abstraktas zināšanas, kas tiek izmantotas, vērtējot konkrēto gadījumu. Ar to var pamatot administratīvo aktu tikai tad, ja tā ir loģiski izskaidrojama.[1076]

|17] Komentējamā panta otrajā daļā ir paredzēts, ka iestāde nepieciešamo informāciju var vākt gan no procesa dalībniekiem, gan no **citām institūcijām.** Kā atzinis Senāts, ar jēdzienu "institūcija" šajā normā aptvertas ne tikai citas iestādes, bet arī citas (konkrētajā administratīvajā procesā neiesaistītas) privātpersonas.[1077]

[18| Informācijas iegūšanu no citiem publisko tiesību subjektiem regulē 53.pantā noteiktais iestāžu sadarbības pienākums, kas ietver arī prasītās informācijas sniegšanu. Ja iestāžu starpā ir strīds par informācijas izsniegšanu, šis strīds risināms hierarhiskā kārtībā valsts pārvaldes iekšienē.

Izņēmums būs gadījums, kad iestāde vēlas iegūt, piemēram, valsts noslēpumu saturošu informāciju no kādas citas institūcijas - šādos gadījumos tiesībām pieprasīt attiecīgu informāciju jābūt tieši paredzētām tiesību normās, un vispārējais komentējamā pantā atrunātais iestādes pienākums vākt nepieciešamo informāciju var nebūt pietiekams pamats, lai pieprasītu šādu informāciju.[107s]

[19| Savukārt attiecība uz informācijās vakšanu no citam **privātpersonām** jāņem vērā, ka, lai iestāde varētu *pieprasīt* nepieciešamo informāciju (pieprasījums tā adresātam būtu obligāts), tam jābūt noteiktam tiesību normās. Tajā gadījumā, kad iestādei informācijas iegūšanai nav ar tiesību normām piešķirtas tiesības saistoši *pieprasīt* konkrētu informāciju, tā var attiecīgo informāciju lūgt, bet tas

Sal. *Kopp F.O., Ramsauer U* VerwaltungsVerfahrensgesetz. Kommentar.

8. Aufl. - München: C.H.Beck, 2003, S. 344.

10 7 Sk. Senāta 2010.gada 5 janvāra lēmuma SKA-163/2010 9.2.punktu. Pieejams: *http://www. cit. gov. 1 v/*

nenozīmē, ka personai, kurai ta lūgta, ir juridisks pienākums attiecīgo informāciju sniegt.

Par informācijas nesniegšanu, ja informācijas pieprasīšanas tiesības paredzētas tiesību normā, paredzēta atbildība LAPK 175.^{2}pantā (Kontroles, uzraudzības vai izmeklēšanas funkcijas īstenojošo valsts vai pašvaldības institūciju amatpersonu likumīgo prasību neizpildīšana).

Vienlaikus jāņem vērā, ka gadījumā, ja nodokļu maksātājs nesniedz auditam nepieciešamo informāciju, tad viņu nevar sodīt pēc minētā panta, bet nesadarbošanās faktu ņemt vērā, lemjot par audita rezultātiem. Proti, minēto LAPK normu parasti nevar piemērot privātpersonai, uz kuru attieksies administratīvais akts, kura izdošanai informācija tiek prasīta.[711]

1201 Senāts atzinis, ka tajā gadījuma, kad no tiesību normām izriet, ka iestādes pieprasījums sniegt informāciju privātpersonai, kura nav attiecīgā administratīvā procesa dalībnieks, ir pieprasījuma adresātam saistošs (obligāts), tad iestādes pieprasījums ir vērtējams kā pienākumu uzliekošs administratīvais akts.

Tā, piemēram, Senāts, atzina, ka Valsts ieņēmumu dienesta pieprasījums bankai sniegt informāciju par bankas klientu ir vērtējams kā pienākumu uzliekošs administratīvais akts.[712]

Arī Vācijas tiesību zinātnē ir vispārēji atzīts, ka iestāžu informācijas pieprasījumi privātpersonām ir uzskatāmi par administratīvajiem aktiem. Norādīts arī, ka tādējādi iestādei ir iespējams informācijas pieprasījumu izpildīt piespiedu kārtā, ja privātpersona nepamatoti atsakās to izpildīt.[713]

Savukārt informācijas pieprasījums procesa dalībniekam konkrētā administratīvā procesā parasti ir procesuāla darbība, kas nav pārsūdzama atsevišķi no galīgā lēmuma. “

1211 Komentējamā panta trešajā daļā īpaši uzsvērts, ka tajā gadījumā, kad nepieciešamā informācija satur ziņas par fiziskās personas **privāto dzīvi,** iestādei informācijas pieprasījumā jānorāda, uz kāda normatīvā akta pamata tā lūdz attiecīgo informāciju, kā arī jānorāda, vai tiesību normas noteic, ka privātpersonai šīs ziņas jāsniedz obligāti vai to sniegšana ir brīvprātīga. Obligāta ziņu sniegšana var būt tikai tad, ja tas noteikts tiesību normās.

Kaut arī komentējamā pantā šāds regulējums tieši noteikts tikai attiecībā uz to informāciju, kas satur ziņas par fiziskas personas privāto dzīvi, būtībā, lai iestādes pieprasīto ziņu sniegšana būtu privātpersonai obligāta, tam vienmēr būtu jābūt tieši noteiktam tiesību normās.[10X3] Proti, no tiesību normām jāizriet, ka iestādei ir tiesības *pieprasīt* konkrētu informāciju, un tātad pieprasījuma

adresātam savukārt ir pienākums pieprasīto informāciju sniegt.

Tāpat, ja no procesa dalībnieka tiek pieprasīta informācija, kuras izmantošana attiecīgajā procesā nav pašsaprotama, iestādei jāpamato šīs informācijas pieprasīšanas nolūks.[10X4]

|22| Komentējamā panta otrās daļas otrajā teikumā noteikts, ka tajā gadījumā, kad nepieciešamā informācija ir nevis administratīvā procesa dalībnieku, bet gan **citas institūcijas rīcībā,** iestāde to iegūst pati, nevis pieprasa no administratīvā procesa dalībniekiem. Šajā tiesību normā atspoguļota viena no labas pārvaldības principa "šķautnēm". Valstij iekšēji jānodrošina vajadzīgās informācijas nodošanu no vienas iestādes otrai. Turklāt iestādei nereti ir pieejama citas iestādes rīcībā esošā datu bāze un informācija iegūstama, izmantojot tiešsaistes formas. Iestāde var sazināties ar citu iestādi un palūgt attiecīgu dokumentu atsūtīt, piemēram, elektroniskā veidā vai pa faksu. Jo īpaši tas attiecas uz informāciju, kam nav nepieciešams oficiāls apstiprinājums.

|23] Iestāde nedrīkst vakt un izmantot tadu informāciju, kas ir iegūta ar prettiesiskām metodēm (sk. arī 60.p.). Minētais nozīmē, ka iestāde drīkst vākt informāciju ar tādām metodēm, kas nav aizliegtas ar tiesību normām, kā arī to, ka tādus pierādījumus, kurus saskaņā ar tiesību normām var iegūt tikai noteiktā kārtībā, nedrīkst iegūt, neievērojot šo kārtību.

Senātā ir skatīts jautājums par to, vai administratīvajā lietā var tikt izmantoti krimināllietas materiāli. Pieteicējs, uzskatot, ka to nevar darīt, bija atsaucies uz Kriminālprocesa likuma 375.panta pirmo dalu, atbilstoši kurai kriminālprocesa laikā krimināllietā esošie materiāli ir izmeklēšanas noslēpums un ar tiem drīkst iepazīties amatpersonas, kuras veic kriminālprocesu, kā arī personas, kurām minētās amatpersonas attiecīgos materiālus uzrāda šajā likumā paredzētajā kārtībā. Senāts norādīja, ka šis regulējums vērsts uz kriminālprocesa mērķa sasniegšanu. Proti, tas dod iespēju procesa virzītājam izlemt, vai lietas materiālu izsniegšana konkrētajā brīdī un konkrētajai personai nekaitē izmeklēšanas interesēm, un vajadzības gadījumā atteikt materiālu izsniegšanu. Tomēr materiālu neizsniegšana kriminālprocesā nevar būt pašmērķis. Ja tas, procesa virzītāja ieskatā, neietekmē procesa sekmīgu virzību, tad materiālu neizsniegšanai nav pamata.[1 os>]

IV. Privātpersonas pienākums sniegt informāciju

I24J Kaut ari atbilstoši objektīvas izmeklēšanas principam informācijās iegūšana ir iestādes pienākums, tas nenozīmē, ka privātpersonai administratīvajā procesā nav pienākuma piedalīties

lietas apstākļu noskaidrošanā un pierādījumu vākšanā.[714] Lai nonāktu pie objektīvi pamatota lēmuma, bieži vien nepieciešama visu procesa dalībnieku aktīva līdzdalība. Kā norādīts komentējamā panta ceturtajā daļā, procesa dalībniekam ir **pienākums** *iesniegt pierādījumus*, kas ir viņa rīcībā, un *paziņot par faktiem*, kas viņam zināmi un konkrētajā lietā varētu būt būtiski.

1251 Jo lielākā ir privātpersonās interese attiecīga administratīva akta saņemšanā, jo lielāks ir pienākums tai **līdzdarboties** nepieciešamo apstākļu noskaidrošanā.

Jo īpaši privātpersonai ir līdzdarbības pienākums tādā administratīvajā procesā, kas ierosināts uz viņas iesnieguma pamata, jo nereti tieši no iesniegumā ietvertās vai tam pievienotās informācijas ir atkarīgs procesa iznākums. Gadījumā, kad process ierosināts, pamatojoties uz iesniegumu par labvēlīga administratīvā akta izdošanu, nereti tieši privātpersonai ir jāpierāda (tātad jāsniedz visa nepieciešamā informācija), ka viņai ir tiesības uz attiecīgo labvēlīgo administratīvo aktu.

Piemēram, lai iegūtu transportlīdzekļa vadīšanas tiesības, potenciālajam adresātam ir jāiesniedz izziņa par veselības stāvokli un jāuzrāda nepieciešamās zināšanas un praktiskās iemaņas šajā jomā (jānokārto eksāmeni).

(26| No tiesību normām var izrietet pienākums sniegt informāciju ari gadījumā, kad persona nevēlas administratīvā akta izdošanu.

Piemēram, obligāts pienākums sniegt informāciju nostiprināts nodokļu tiesību normās. Turklāt no nodokļu maksātāja tiek prasīts, lai, iesniedzot nodokļu deklarāciju un sniedzot citu informāciju, viņš būtu ļoti uzmanīgs un rūpīgs.

|27| Nereti privātpersonai jāsniedz pierādījumus, lai atspēkotu iestādes iegūto informāciju. Tādā gadījumā ainā par *apgriezto pierādījumu nastu.*

Piemēram, atbilstoši likuma "Par nodokļiem un nodevām"[1087] 38.pantam, ja nodokļu maksātājs nepiekrīt nodokļu administrācijas aprēķinātajam nodokļu maksājumu lielumam, pierādījumus par nodokļu maksājumu lielumu nodrošina nodokļu maksātājs.

|28| Tāpat uz privātpersonu (procesa dalībnieku) gulstas pienākums iesniegt tos pierādījumus, kuru sagādāšana privātpersonai objektīvi prasa ievērojami mazāk pūļu un resursu nekā iestādei. Piemēram, atsevišķu lēmumu pieņemšanā svarīgi apstākļi var būt saistīti ar privātpersonas privāto un ģimenes dzīvi, un šādu informāciju iestādei neviens nevar piegādāt labāk kā pati privātpersona, turklāt dažkārt iestādei pašai to iegūt vispār nav iespējams.

Piemēram, ārvalstniekiem un bezvalstniekiem, kuri noslēguši laulību ar Latvijas Republikas pilsoni, ir paredzēta labvēlīgāka

uzturēšanās atļauju izsniegšanas kārtība nekā pārējām personām - proti, laulība ir pamats uzturēšanās atļaujas saņemšanai. Ja iestāde anulē vai atsaka uzturēšanās atļauju, pamatojoties uz to, ka laulība ir fiktīva (slēgta vienīgi nolūkā saņemt uzturēšanās atļauju), sūdzoties par šādu iestādes lēmumu, privātpersonai pašai ir pienākums iesniegt pierādījumus, kas atspēko iestādes rīcībā esošās ziņas (piemēram, pierādījumus reālai kopdzīvei).

[29] Ņemot vēra, ka privātpersonā ne vienmer var zināt, kadi fakti vērtējami kā būtiski, no privātpersonas objektīvi var prasīt, lai tā iesniedz iestādei ziņas par tiem faktiem, kuri, tās ieskatā, varētu būt būtiski. Iestāde var arī privātpersonai norādīt vai dot ieteikumus par to, kādi fakti varēta būt būtiski. Pieprasītās informācijas sniegšanas pienākums nedrīkst nesamērīgi apgrūtināt procesa dalībnieku.

Iestādei nav obligāti jāpieņem jebkura informācija, ko persona lūdz pievienot lietai, ja vien pretējais neizriet no piemērojamās tiesību normas.

Piemēram, atbilstoši Konkurences likuma[1088] 9.[2] panta ceturtajai daļai procesuālās darbības protokolā fiksē personu, kuras piedalījās procesuālajā darbībā, izteiktos labojumus un papildinājumus.

[30] Ja privātpersonā nav līdzdarbojusies lēmuma pieņemšanai nepieciešamo ziņu vākšanā, tai jārēķinās, ka iestāde izdos administratīvo aktu, pamatojoties uz to informāciju, kuru ieguvusi pati bez privātpersonas palīdzības, kas atsevišķos gadījumos var radīt privātpersonai nelabvēlīgu rezultātu. Turklāt, ja no normatīvā akta izriet personas pienākums sniegt informāciju vai līdzdarboties informācijas iegūšanas procesā, tikai tas vien, ka privātpersona nav iesniegusi visu lēmuma pieņemšanai nepieciešamo informāciju vai nav līdzdarbojusies lēmuma pieņemšanas procesā, var būt pietiekams pamats, lai atteiktu labvēlīga administratīvā akta izdošanu.

[311] Tāpat personai jārēķinās, ka gadījumā, ja administratīvais akts būs prettiesisks un personai ar to tiks nodarīts zaudējums, līdzdarbības pienākuma nepildīšana varēs tikt vērtēta kā personas līdzvaina.[715]

Procesa dalībnieka līdzdarbības pienākuma nepildīšana vai nepilnīga pildīšana var tikt vērtēta kā līdzvaina visās procesa stadijās.[716]

60.pants. Informācijas iegūšanas ierobežojumi

(1) Iestāde var vākt vai pieprasīt iesniegt to informāciju, kura ir paredzēta attiecīgajā normatīvajā aktā vai tieši nepieciešama lietas izlemšanai. Citu informāciju drīkst pievienot lietai tikai tad, ja to nav iespējams nodalīt no lēmuma pieņemšanai nepieciešamās

informācijas.

(2) Iestāde nedrīkst vākt un administratīvajā procesā izmantot informāciju, kas iegūta ar prettiesiskām metodēm.

[11 Komentējamais pants satur ierobežojumus, kas iestādei jāievēro informācijas vākšanas un izmantošanas procesā. Tādējādi šajā pantā likumdevējs faktiski uzsvēris jau no patvaļas aizlieguma principa citstarp izrietošo un 59.pantā atrunāto iestādes pienākumu administratīvajā procesā iegūt *tikai* tādu informāciju, kas tai atbilstoši tiesību normām nepieciešama lietas izlemšanai, turklāt šo informāciju iegūt *tikai* ar tiesiskām metodēm (par šo vairāk sk. 59.p. komentārus). Pantā ietverto tiesību normu mērķis tādējādi ir īpaši uzsvērt, ka iestāde nedrīkst izmantot savu virskundzības varu ļaunprātīgi un nedrīkst izmantot savus resursus citas informācijas vākšanai kā tikai tādas, kas tai tieši nepieciešama pienākumu izpildei.

|2| Tādu informāciju, kas nav nepieciešama lietas izlemšanai, iestāde drīkst vākt un pievienot lietai tikai tad, ja šo informāciju nav objektīvi iespējams atdalīt no nepieciešamās informācijas. Tas ir, piemēram, tādā gadījumā, kad tajā pašā dokumentā, kurā ietverta lietas izlemšanai nepieciešamā informācija, ir arī cita - konkrētajā lietā nebūtiska informācija. Turklāt varētu būt situācija, kad lietderīgāk būtu lietai pievienot tikai izrakstu no attiecīgā dokumenta - proti, tikai to dokumenta daļu, kas satur konkrētajai lietai vajadzīgo informāciju, vai aizklāt (aizkrāsot) nevajadzīgo informāciju. Piemēram, ja nav iespējams izdalīt daļu no dokumenta, nevajadzīgās informācijas aizklāšana (aizkrāsošana) noteikti būtu jānodrošina tad, ja "nevajadzīgā" informācija satur citas personas sensitīvos datus.

|3| Komentējamā panta otrā daļa ne tikai atkārto jau no 59.panta otrās daļas izrietošo aizliegumu informācijas iegūšanā izmantot prettiesiskas metodes, bet arī uzsver, ka iestāde nedrīkst *izmantot* prettiesiski iegūtu informāciju. Proti, administratīvās lietas izlemšanā iestāde nevar pamatoties uz tādu informāciju, kas iegūta ar prettiesiskiem līdzekļiem, neatkarīgi no tā, vai prettiesiskās metodes informācijas iegūšanā iestāde izmantojusi pati vai kāds cits (piemēram, ja attiecīgo informāciju "piegādājuši" procesa dalībnieki vai citas personas). Tādējādi šī tiesību norma cieši saistīta ar pierādījumu pieļaujamības jautājumu.

Jāņem vērā, ka prettiesiskas metodes šīs tiesību normas izpratnē nozīmē ne tikai ar tiesību normām tieši aizliegtas metodes (piemēram, nesankcionēta sarunu noklausīšanās, kratīšana u.tml.). Gadījumā, kad tiesību norma noteic, ka konkrētu pierādījumu var iegūt tikai noteiktā kārtībā, tad tas būs uzskatāma par prettiesiski iegūtu arī tad, ja nebūs ievērota šī kārtība. Vienlaikus gan jānorāda, ka šādā gadījumā komentējamā panta otrā daļa nevar tikt piemērota formāli. Proti, tiesību normā noteiktās kārtības neievērošana ne vienmēr pati par sevi

nozīmē, ka attiecīgo pierādījumu nedrīkst izmantot - lietas izskatītājam jāizvērtē, kādi apstākļi ietekmējuši to, ka pierādījuma iegūšanā netika ievērota noteiktā kārtība, kā arī to, ar kādu mērķi tiesību normās noteikta īpašā konkrēto faktu (pierādījumu) iegūšanas kārtība, cik lielā mērā šī kārtība nav ievērota (nav ievērota vispār vai kādā daļā) un kāda līdz ar to ir pārkāpuma ietekme uz pierādījuma pieļaujamību un ticamību.

Piemēram, saskaņā ar tiesību normām policijas amatpersonas, lai konstatētu alkohola reibumu, ir tiesīgas izmantot šim nolūkam paredzētu mēraparātu (alkometru), kas atbilst Ministru kabineta noteiktajām prasībām. Mēraparāta atbilstība Ministru kabineta noteikumos noteiktajām prasībām līdz ar to ir mērījumu ticamības galvenais kritērijs. Senāts atzinis, ka mērķis nosacījumam, ka alkometriem jāatbilst Ministru kabineta noteikumos izvirzītajām prasībām, ir nodrošināt, lai ar alkometru veiktie mērījumi būtu precīzi un ticami. Tādējādi, ja konkrēts alkometrs nav verifteēts Ministru kabineta noteiktajā termiņā un tāpēc ir atzīstams par neverificetu, tad uzskatāms, ka tā mērījumi nav precīzi un ticami, līdz ar to nav arī pieļaujami kā pierādījums. Vienlaikus Senāts uzsvēris, ka, ņemot vērā, ka šāda veida pierādījums nav pieļaujams tieši sakarā ar to, ka pierādījuma iegūšanas brīdī nepastāvēja normatīvajā aklā noteiktais formālais tā ticamības kritērijs, tiesai būtu jāizvērtē, vai pēctermiņa verificēšana var *post factum* apstiprināt alkometra rādījumu ticamību un tādējādi ietekmēt attiecīgā pierādījuma pieļaujamību.[1091] Senāts norādījis,

ka gadījumā, ja personas atrašanos alkohola reibuma stāvoklī apliecina arī citi pierādījumi, turklāt alkometra pēctermiņa verificēšanā atzīts, ka aparāts joprojām ir tehniski derīgs un precīzs, un nav objektīvi konstatējams, ka pārbaudes veikšanas biīdī alkometrs būtu bijis tehniski nederīgs, tiesa alkometra rādījumus var neizslēgt no pierādījumu loka (proti, var atzīt tos par pieļaujamu pierādījumu).[10] "

61.pants. Tiesības iepazīties ar lietu

Administratīvā procesa dalībniekam ir tiesības iepazīties ar lietu un izteikt savu viedokli jebkurā procesa stadijā. Šīs tiesības neaptver informāciju, kas saskaņā ar šā likuma 54.panta otro daļu vai citiem likumiem nav izpaužama. Iestādei rakstveidā iesniegto viedokli pievieno lietai.

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar 2006.gada 26.oktobra un 2008.gada 18.decemhra likumu)

Saturs

I. Tiesību saturs

II. Ierobežojumi un to piemērošana

|1| **Literatūra:** *Francs Jozefs Paine.* Vācijas vispārīgās administratīvās tiesības. Vācijas Administratīvā procesa likums. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002, 176.-177.lpp.; The administration and you. A handbook. -Strasbourg: Council of Europe Publishing, 1996, pp. 23.-25., 201 -209.

I. Tiesību saturs

|2] Tiesības iepazīties ar lietu ir **tiesību būt uzklausītam sastāvdaļa,** jo šīs tiesības tiek piešķirtas ar mērķi nodrošināt to, ka persona varētu izteikt savu viedokli un iesniegt papildu pierādījumus, pirms tiek pieņemts lēmums, vai arī, lai sagatavotos administratīvā akta apstrīdēšanai vai pārsūdzēšanai. Līdz ar to komentējamā panta **mērķis** ir nodrošināt šo tiesību īstenošanu. Tiesības iepazīties ar lietu arī ļauj procesa dalībniekam pārbaudīt, kā iestāde izturas pret viņa lietu, piemēram, vai administratīvā akta sagatavošanas process nepamatoti netiek vilcināts.[1093] Nodrošinot procesa dalībniekam iespēju iepazīties ar lietu, iestāde atvieglo arī savu darbu, jo procesa dalībniekam ir vieglāk akceptēt iestādes lēmumu, ja tas zina, kādi dokumenti un apsvērumi ir iestādes lēmuma pamatā, kā arī procesa dalībnieks laikus var norādīt uz trukumiem lietas materialos, tādejādi veicinot objektīva lēmuma

1094

pieņemšanu.

|3| Tiesības iepazīties ar lietu ietvertas ari Eiropas Savienības Pamattiesību hartas[717] 41.pantā kā tiesību uz labu pārvaldību sastāvdaļa. Atbilstoši šā panta otrās daļas "b" apakšpunktam tiesības uz labu pārvaldību ietver ikvienas personas tiesības piekļūt materiāliem, kas uz to attiecas, ievērojot konfidencialitātes, kā arī profesionālā noslēpuma un komercnoslēpuma tiesiskas aizsardzības apsvērumus. Atbilstoši Līguma par Eiropas Savienību[718] 1.pantam lēmumu pieņemšana ir, cik iespējams, *atklāta.*

|4| Ar administratīvā procesa **dalībnieku** komentējama panta domāts *adresāts* un *trešās personas. Iestāde* ir dalībnieks, kuras rīcībā ir attiecīgā lieta un kuras pienākums ir iepazīstināt procesa dalībniekus ar lietā esošo informāciju. Personai, kas vēršas ar iesniegumu iestādē nevis, lai aizsargātu savas subjektīvās tiesības vai tiesiskās intereses, bet cita iemesla dēļ, nav tiesības iepazīties ar lietu un izteikt savu viedokli. Šādai personai ir tiesības iegūt informāciju 54.pantā un citos normatīvajos aktos noteiktajā kārtībā.

151 Lai nodrošinātu tiesības iepazīties ar lietu, ja iestāde ierosina administratīvo procesu pēc savas iniciatīvas (tostaip, saņemot

iesniegumu no citas privātpersonas) vai arī ja potenciālais administratīvais akts var skart trešās personas, iestāde **pienācīgi informē** potenciālo adresātu vai/un trešās personas par iespēju iepazīties ar lietu, iesniegt pierādījumus un izteikt viedokli. *Pienācīgi* nozīmē, ka tas notiek atbilstošā laikā un veidā.[1097]

|6| Šis pienākums nav jaievero, ja administratīva akta izdošana ir steidzama vai arī kad tas nebūtu adekvāti.

Piemēram, pašvaldība katru gadu aprēķina nekustamā īpašuma nodokli un izsūta paziņojumu nodokļa maksātājam. Tas, ka iestāde par procesa uzsākšanu neinformē nodokļu maksāju, nav uzskatāms par uzklausīšanas principa pārkāpumu. Ja personai būs iebildumi pret aprēķināto nodokli, viņa tos var izteikt apstrīdēšanas procesā.

|7| Komentējamais pants noteic, ka ir tiesības iepazīties ar **lietu,** bet likumā netiek definēts, kas ir *lieta.* Lieta, pirmkārt, ir atsevišķa *dokumentu mape,* kurā iestāde ievieto dokumentus, kurus iegūst vai izstrādā administratīvā akta sagatavošanas procesā. Taču ar lietu komentējamā panta izpratnē saprotama *jebkura informācija uz jebkura informācijas nesēja* (uz papīra, elektroniskā formā, skaņu, vizuālie un audiovizuālie ieraksti u.c,), kura satur ziņas, kas tieši saistītas ar attiecīgo administratīvo procesu un var tikt izmantotas, izdodot administratīvo aktu.

[8| Likums nenosaka veidu, kada persona var iepazīties ar lietas materiāliem. Iestādei jāizvēlas *atbilstošākais veids, samērojot savu un privātpersonas resursu patēriņu.* Persona var tikt iepazīstināta ar lietas materiāliem iestādes telpās, viņai var tikt izsniegtas vai nosūtītas kopijas (par to var prasīt arī maksu, ievērojot Informācijas atklātības likuma[719] 13.p. noteikumus). Ja iespējams, izmantojami elektroniskie informācijas nodošanas veidi. Iestāde pēc tam, kad ir ieguvusi visu nepieciešamo informāciju, var īpaši uzaicināt procesa dalībniekus ar to iepazīties un izteikt viedokli.

Atbilstoši Konkurences likuma[720] 26.panta sestajai daļai Konkurences padome rakstveidā paziņo procesa dalībniekiem, ka ir iegūta informācija, kas nepieciešama lēmuma pieņemšanai. Atbilstoši šā panta septītajai daļai procesa dalībnieki var iepazīties ar lietu, izteikt savu viedokli un iesniegt papildu informāciju 10 dienu laikā no šā panta sestajā daļā noteiktā paziņojuma saņemšanas brīža. Konkurences padome var neņemt vērā informāciju, kas saņemta pēc šā termiņa izbeigšanās.

[91 Komentējamā pantā ietvertie vārdi "jebkurā lietas stadijā" pamatā attiecas tikai uz procesu **iestādē.** Ja par attiecīgo administratīvo aktu ir

uzsākts tiesas process, lietas materiāli parasti ir tiesas lietā. Tiesības iepazīties ar lietas materiāliem tiesā ietvertas 145.panta pirmās daļas

1.punktā (sk. arī 145.p. ceturto daļu). Taču ir iespējams, ka ne visi lietas materiāli vai to kopijas tiek iesniegti un pievienoti tiesas lietai. Tādā gadījumā personai ir tiesības prasīt atļaut iepazīties ar šiem materiāliem iestādē.

|10| Eiropas Padomes administratīvā procesa rokasgrāmatā ieteikts iepazīstināt lietas dalībniekus ne tikai ar lietu, bet arī *tiesisko pamatu tiesību normām*, ar kurām iestāde gatavojas pamatot savu administratīvo aktu.'[100] Kaut arī APL šādu pienākumu tieši neparedz, sarežģītās lietās to būtu vēlams darīt, lai persona, zinot piemērojamās tiesību normas, varētu iesniegt papildu pierādījumus vai argumentus, kas palīdzētu iestādei pieņemt objektīvāku lēmumu. Iestādei tas ir jādara, ja persona to lūdz.

im Jaņem vera, ka tiesībām iepazīties ar lietu un **tiesībām uz informāciju** ir dažādi regulējuma priekšmeti un mērķi. Komentējamā pantā minētās tiesības saistītas ar konkrētu administratīvo procesu, un to mērķis ir palīdzēt procesa dalībniekam īstenot tiesības būt uzklausītam un panākt sev labvēlīga lēmuma pieņemšanu. Šādā gadījumā runā par individuālu interesi. Savukārt Informācijas atklātības likums regulē sabiedrības locekļu tiesības iegūt vispārīgu informāciju, pat nepamatojot, kādiem nolūkiem tā tiek pieprasīta (sk. arī 54.p.). Informācijas atklātības likums aizsargā vispārīgu interesi.

Praksē dažkārt tiek jauktas komentējamā pantā noteiktās tiesības iepazīties ar lietu un personas tiesības uz informāciju, kas nostiprinātas Informācijas atklātības likumā.

Piemēram, Augstākās tiesas Senāta Civillietu departaments 2002.gada 11.septembrī izskatīja lietu Nr.SKC-433, kurā kāda persona sūdzējās par Naturalizācijas pārvaldes amatpersonām, ka tās atteikušās izsniegt viņas eksāmena rakstiskā darba kopiju, pārkāpjot Informācijas atklātības likuma 1 1.panta pirmo daļu. Senāts šo lietu izskatīja, balstoties uz Informācijas atklātības likumu.[721] Kaut arī komentējamais likums tolaik nebija spēkā, AAPN 54.punkts noteica iesniedzēja tiesības iepazīties ar lietu jebkura stadija. Tādejādi lieta bija piemērojamas nevis Informācijās atklātības likuma normas, bet gan minēto noteikumu normas.

1121 Komentējamā panta pirmajā teikumā ietvertie vārdi ""**izteikt savu viedokli**" pēc būtības nozīmē 62.pantā noteiktās tiesības būt uzklausītam (sk. 62.p. komentārus). Komentējamais pants tikai norāda uz tiesībām izteikt viedokli, savukārt 62.pants noteic pienākumu to uzklausīt nelabvēlīga administratīvā akta gadījumā, kā arī nosaka izņēmumus.

1131 Komentējamā panta trešais teikums attiecas uz lietvedības noteikumiem. Proti, ja persona savu viedokli ir izteikusi rakstveidā, to **pievieno lietas materiāliem.** Tas pats attiecināms uz personas mutvārdos izteikto viedokli, ja tas tiek protokolēts. Izteiktie

pamatargumenti ir jānorāda administratīvajā aktā (67.p. otrās daļas 4.punkts).

II. Ierobežojumi un to piemērošana

|14| Tiesības iepazīties ar lietu **nav absolūtas** un var tikt ierobežotas attiecībā uz konkrētu informāciju vai ierobežotas laikā, lai aizsargātu citas personas vai sabiedrības kopīgās intereses.

115] Tomēr komentejama panta otrajā teikuma iekļautais formulējums "šīs tiesības **neaptver** informāciju, kas saskaņā ar šā likuma 54.panta otro daļu vai citiem likumiem nav izpaužama" ir pārāk vispārīgs. Par pamatprincipu tomēr uzskatāma iespējami plaša piekļuve dokumentiem, tādēļ izņēmumi, ar kuriem tiek izdarīta atkāpe no šā principa, ir jāinterpretē un jāpiemēro šauri. Ja iestāde nolemj atteikt piekļuvi lietas materiāliem, tai ir jāvērtē katra dokumenta saturs un jāsniedz paskaidrojumi par to, kā piekļuve lietas materiāliem varētu konkrēti un faktiski kaitēt interesēm, kuras iestāde aizsargā. Turklāt šāda kaitējuma riskam ir jābūt saprātīgi paredzamam, nevis tikai hipotētiskam.[51(12]

|16| Komentējamā panta otrajā teikumā dota atsauce uz **54.panta otro daļu,** kas noteic, ka informāciju, kas atklāj tās personas identitāti, kura ziņojusi par tiesībpārkāpumu, var sniegt tikai ar šīs personas piekrišanu, izņemot tiesību normās noteiktos gadījumus. Šā ierobežojuma leģitīms mērķis ir veicināt to, ka sabiedrības locekļi ziņo par tiesībpārkāpumiem. Savukārt procesa dalībniekam, lai tas administratīvajā procesā varētu aizsargāt savas intereses, nav būtiski zināt, tieši kura persona par pārkā-pumu ir ziņojusi. Tādējādi, ja ziņotājs nav vēlējies atklāties, administratīvā procesa dalībniekam šīs personas identitāte netiek izpausta. Pats ziņojums jeb izraksts no ziņojuma par tiesībpārkāpumu, ja iespējams, tiek uzrādīts tādā apmērā, lai no tā varētu izsecināt būtiskos apstākļus, par kuriem procesa dalībnieks var sniegt viedokli, taču nevarētu izsecināt ziņojuma autoru.

Piemēram, iestāde var konspektīvi pārrakstīt ziņojumu, ietverot tikai faktus, kas ir būtiski, lai procesa dalībnieks varētu pienācīgi izteikt savu viedokli. Savukārt, ja iesniegums rakstīts ar roku, lai procesa dalībnieks neatpazītu rokrakstu, iestāde to var pārveidot datorrakstā.

1171 Ierobežojumi procesa dalībniekiem iepazīties ar lietu ietverti arī citu likumu **speciālajās tiesību normās.** Taču tas vien, ka normatīvajā aktā norādīts uz komercnoslēpumu vai citu ierobežotas pieejamības informāciju, nenozīmē, ka procesa dalībniekam jāliedz pieeja šai informācijai. Kā jau minēts iepriekš, tādā gadījumā iestādei

jāsamēro savstarpējās intereses un daļējas informācijas uzrādīšanas iespēja. Samērojot intereses, iestādei jāņem vērā, cik svarīgi administratīvā procesa dalībniekam ir uzzināt attiecīgos faktus, lai rezultātā tiktu pieņemts objektīvs lēmums, kā arī, cik nozīmīga un aizsargājama ir personas, kuras dati tiek atklāti, vēlme paturēt šo informāciju noslēpumā. Turklāt nepieciešams, lai intereses, ko var skart informācijas izpaušana, būtu objektīvi aizsargājamas.

Šaubu gadījumā iestāde var sazināties ar personu, par kuru informācija ir lietas materiālos,[722] un, izvērtējot tās argumentus, var ļaut vai liegt procesa dalībnieka piekļuvi šai informācijai.

Piemēram, atbilstoši Konkurences likuma 9.^{3}panta otrās daļas 3.punktam tirgus dalībniekam vai citai personai, attiecībā uz kuru tiek veiktas izmeklēšanas darbības, ir tiesības ierosināt, lai sniedzamajai informācijai vai kādai tās daļai nosaka ierobežotas pieejamības informācijas statusu. Ja kāds šīs tiesības izmanto, bet cits tirgus dalībnieks, kurš arī ir procesu dalībnieks lietā, vēlas ar informāciju iepazīties, iestādei jāsamēro pirmā

J.Briede

dalībnieka interese, lai informācija netiktu atklāta, un otra dalībnieka interese, lai tas efektīvi varētu aizsargāt savas tiesības vai tiesiskās intereses.

[181 Privātpersonai nevar sniegt informāciju, ja tā satur valsts noslēpumu.[723]

[19] Komentējamais pants nenosaka ierobežojumu iepazīties ar administratīvā akta **projektu un darba materiāliem.** Dažādās valstīs šim jautājumam ir dažāda pieeja. Tā Zviedrijā tiesības iepazīties ar lietu aptver arī projektus un konfidenciālu informāciju.[724] Savukārt Vācijas Administratīvā procesa likuma 29.panta pirmajā daļā noteikts, ka iepazīšanās ar lietas materiāliem uz lēmumu projektiem neattiecas. Tāpat atbilstoši minētā panta otrajai daļai iestādei nav pienākums iepazīstināt ar lietas materiāliem, ja iepazīstināšana var ietekmēt iestādes uzdevumu pienācīgu izpildi vai ja lietas materiālu satura uzzināšana var kaitēt valsts interesēm, kā arī dalībnieku tiesiskajām interesēm.[725] Vācijas tiesību literatūrā gan izteikts viedoklis, ka izņēmumi iepazīties ar lietu ir problemātiski no valststiesību viedokļa, tādēļ tie jātulko šauri.[726] Eiropas Savienības regulā (EK) Nr. 1049/2001 "Par publisku piekļuvi Eiropas Parlamenta, Padomes un Komisijas dokumentiem" [727] 4.panta trešajā daļā noteikts, ka var atteikt piekļuvi dokumentam, kas satur viedokļu izklāstu iekšējām vajadzībām sakarā ar apspriedēm un iepriekšējām pārrunām attiecīgās iestādes iekšienē.

EST, interpretējot minēto regulu, ir norādījusi, ka principā jādod iespēja iepazīties arī ar informāciju iekšējai lietošanai. Lai liegtu tai piekļuvi, jāvērtē katrs konkrētais lietas materiāls. Tāpat tiesa ir

norādījusi, ka, tiklīdz lēmums ir pieņemts, lēmumu pieņemšanas procesa aizsardzības prasības ir mazāk aktuālas, tādējādi parasti, ar nelieliem izņēmumiem, minēto dokumentu izpaušana nekādi nevar kaitēt procesam un nav atļauts atteikt izpaust šādu dokumentu, lai arī tā izpaušana, ja tā notiktu pirms attiecīgā lēmuma pieņemšanas, varētu nopietni kaitēt šim

1109

procesam.

120| Ierobežojums iepazīties ar darba materiāliem var būt iekļauts arī speciālajās tiesību normās.

Piemēram, atbilstoši Konkurences likuma 26.panta sestajai daļai, kamēr tiek iegūta lēmuma pieņemšanai nepieciešamā informācija, Konkurences padomei *nav pienākuma iepazīstināt ar lietas materiāliem*, ja iepazīstināšana *var negatīvi* ietekmēt likumā noteikto uzdevumu pienācīgu izpildi. Kā redzams no šās normas, Konkurences padomei tādā gadījumā jāizvērtē, vai iepazīstināšana var kaitēt uzdevumu izpildei.

[21] Iespēju iepazīties ar administratīvā akta projektu (iespējams, arī ar citu lietā esošu informāciju) arī tad, ja tas tieši nav noteikts tiesību normā, **var ierobežot** gadījumā, ja ir liela varbūtība, ka iepazīšanās ar lietas materiāliem varētu radīt problēmas ar administratīvā akta izpildi vai iestādes funkciju veikšanu (ir nepieciešams *pārsteiguma efekts)*.

Piemēram, atbilstoši likuma "Par nodokļiem un nodevām"[728] 26.‘pantam nodokļu administrācija var lemt par izpildes lēmuma nodrošinājuma līdzekļiem (piemēram, mantas apķīlāšanu). Šo lēmumu nosūta nodokļu maksātājam pēc tā izpildes. Nodrošinājuma līdzekļus var piemērot, piemēram, ja nodokļu maksātājs izved, atsavina vai slēpj savu mantu. Šādā gadījumā administratīvā akta adresātam par procesa uzsākšanu netiek paziņots. Lēmumu adresāts uzzina tikai pēc tā izpildes. Šādam procesuālo tiesību ierobežojumam ir leģitīms attaisnojums -- ja būtu iespēja redzēt lēmuma projektu, ar kuru iestāde gatavojas noteikt nodrošinājuma līdzekli, nodokļu maksātājs var veikt attiecīgas darbības, lai tā tiesību ierobežošana nebūtu iespējama. Tādējādi tiktu aizskartas sabiedrības intereses.

1221 Ari EST ir pieļāvusi, ka gadījuma, kad nepieciešams pārsteigumā efekts, tiek ierobežota procesa dalībnieka iespēja iepazīties ar lietas **materiāliem.**

Tā kāda organizācija, kurai ar administratīvo aktu bija iesaldēti finanšu līdzekļi, sūdzējās tiesā, ka tās viedoklis pirms lēmuma pieņemšanas nebija uzklausīts. Tiesa norādīja, ka faktu paziņošana un ieinteresēto personu uzklausīšana pirms sākotnēja lēmuma par līdzekļu iesaldēšanu pieņemšanas varētu mazināt sankciju efektivitāti un tādējādi tas neatbilstu sabiedrības interesēm. Sākotnējam līdzekļu

iesaldēšanas pasākumam pēc būtības jāpiemīt pārsteiguma efektam un tas ir jāpiemēro nekavējoties. Līdz ar to par šādu pasākumu nevar paziņot, pirms tas tiek veikts.[729] Atšķirīgu vērtējumu tiesa deva attiecībā uz turpmāk pieņemtajiem lēmumiem, ar kuriem periodiski tika izvērtēts, vai jāsaglabā attiecīgie ierobežojumi. Tiesa norādīja, ka šajā stadijā līdzekļi jau ir iesaldēti un tādējādi vairs nav nepieciešams nodrošināt pārsteiguma efektu, lai sankcijas būtu efektīvas. Līdz ar to pirms jebkura turpmāk pieņemtā lēmuma, kas attiecas uz līdzekļu iesaldēšanu, ir no jauna jāpaziņo par pierādījumiem un jānodrošina ieinteresēto personu uzklausīšana.[730]

[23] Atteikums dot piekļuvi lietas materiāliem vai atteikums pieņemt pierādījumu ir atbilstoši *jāpamato.* Kā norādījis Eiropas Savienības tiesībsargs (ombuds), ja bez pietiekama pamata netiek uzrādīta visa lietā esošā informācija, šāda iestādes attieksme uzskatāma par *sliktu pārvaldību*'[113] Minēto atteikumu var noformēt kā atsevišķu procesuālu lēmumu, kā arī atteikuma pamatojums var būt ietverts administratīvajā aktā.

[24] Atteikums iepazīstināt ar lietas materiāliem vai atteikums pieņemt pierādījumu ir *starplēmums* un ir pārsūdzams, pārsūdzot galīgo lēmumu.

J. Briede

62.pants. Administratīvā procesa dalībnieku uzklausīšana

(1) Lemjot par tāda administratīvā akta izdošanu, kurš varētu būt nelabvēlīgs adresātam vai trešajai personai, iestāde noskaidro un izvērtē adresāta vai trešās personas viedokli un argumentus šajā lietā.

(2) Personas viedokļa un argumentu noskaidrošana nav nepieciešama,

ja:

1) administratīvā akta izdošana ir steidzama un jebkura kavēšanās tieši apdraud valsts drošību, sabiedrisko kārtību, vidi, personas dzīvību, veselību vai mantu;

2) gadījums ir objektīvi mazsvarīgs;

3)no gadījuma būtības izriet, ka personas viedokļa noskaidrošana nav iespējama vai nav adekvāta.

(3) Ja administratīvais akts ir izdots rakstveidā un personas viedoklis un argumenti nav noskaidroti, administratīvā akta pamatojumā norāda iemeslu.

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar 2008.gada 18. decembra likumu)

Saturs

I. Vispārīgas piezīmes

II. Viedokļu un argumentu noskaidrošana jeb uzklausīšana

III. Izņēmumi no uzklausīšanas pienākuma VI. Neuzklausīšanas sekas

I. Vispārīgas piezīmes

[1| Literatūra: *Ineta Ziemele, Benita Sirone, Arvīds Naglis.* Kas jāzina valsts pārvaldes darbiniekam tiesiskā valstī. - Rīga: Valsts Administrācijas skolas izdevums, 2000, 71 -74.ipp. *Francs Jozefs Paine.* Vācijas vispārīgās administratīvās tiesības. Vācijas Administratīvā procesa likums. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002, 172.-174., 192.Ipp.; The administration and you. A handbook. - Strasbourg: Council of Europe Publishing, 1996, pp. 23-25, 337, 342-343.

|2| Komentējamā panta **mērķis** ir iedzīvināt vienu no labas pārvaldības un procesuālā taisnīguma principiem - **tiesības būt uzklausītam** (sk. 14.‘ p. komentārus). Pantā arī noteikti izņēmumi no šā principa.

(3| Tiesības būt uzklausītam nostiprinātās ari Eiropas Savienības Pamattiesību hartas[731] 41 .pantā "Tiesības uz labu pārvaldību" - ikvienas personas tiesības tikt uzklausītai, pirms tiek veikts kāds individuāls pasākums, kas to varētu nelabvēlīgi ietekmēt. Tāpat tiesības būt uzklausītam ietvertas Eiropas Padomes 1977.gada 28.septembra rezolūcijā Nr.(77)31 "Par indivīdu aizsardzību attiecībā uz valsts pārvaldes izdotajiem aktiem” — ja administratīvais akts var nelabvēlīgi ietekmēt attiecīgās personas tiesības, brīvības vai tiesiskās intereses, šī persona var iesniegt faktus un argumentus, kā arī atkarībā no lietas apstākļiem pieaicināt lieciniekus. Iestādei šī informācija jāņem vērā.[732] ANO Konvencijas par bērna tiesībām [733] 12.pantā atrunātas bērna tiesības būt uzklausītam.

|4| Administratīva procesa dalībnieku uzklausīšana ir viens no svarīgākajiem procesuālā taisnīguma nodrošināšanas līdzekļiem. Uzklausīšanas loģiskais pamatojums ir tas, ka uzklausīšanas stadijā jau pirms lēmuma pieņemšanas ir iespējams noskaidrot visas domstarpības un atrast pareizāko risinājumu.[734] Procesa dalībnieka uzklausīšana kalpo kā svarīgs informācijas iegūšanas avots.[735] Ar tās palīdzību iespējams panākt, ka procesa dalībnieks akceptē administratīvo aktu. Jo īpaši tas ir gadījumā, kad visi personas izteiktie argumenti vēlāk izdotajā administratīvajā aktā ir atrunāti. Tāpat iestāde uzklausīšanas laikā var noskaidrot procesa dalībnieka galvenos iebildumus, tādā veidā izvairoties no kļūdām un samazinot iespēju, ka pārsūdzēšanas rezultātā administratīvais akts tiks atcelts.[736]
|5| Uzklausīšanas pienākums attiecas ne tikai uz administratīvo aktu, bet arī uz **faktisko rīcību.** Atbilstoši 90.panta otrajai daļai, ja iestāde savu faktisko rīcību paredz iepriekš, iestādei par to jāpaziņo personai,

kuru šī rīcība var skart. Savukārt 91.pantā paredzēts, ka persona var izteikt savu viedokli par plānoto vai jau iesākto faktisko rīcību, un iestādei tas jāizvērtē.

II. Viedokļu un argumentu noskaidrošana jeb uzklausīšana

|6| Uzklausīšanas laika tiek noskaidrots procesa dalībnieka viedoklis un argumenti. Uzklausīšanas procesa laikā ieinteresētai personai ir iespēja iesniegt vai norādīt iestādei uz tai labvēlīgiem faktiem. Tāpat procesa dalībnieka argumenti var parādīt attiecīgo lietu "citādā gaismā" nekā to sākotnēji bija redzējusi iestāde.[737]

171 Jo īpaši svarīga procesa dalībnieka uzklausīšana ir gadījuma, kad iestādei ir daļēja vai pilnīga **rīcības brīvība** (65.p. otrā, trešā un ceturtā daļa). Tādā gadījumā, lai atrastu pareizāko lēmumu starp vairākiem iespējamiem, procesa dalībnieka viedokļa uzklausīšana un izvērtēšana ir būtiska.

Tomēr arī **obligātā** administratīvā akta (65.p. pirmā daļa) gadījumā, lai varētu piemērot tiesību normu, procesa dalībnieks var sniegt informāciju par būtiskiem faktiskajiem apstākļiem. Tāpēc nevar piekrist Senāta kādā spriedumā izteiktajai atziņai, ka obligātā administratīvā akta izdošanas gadījumā vai gadījumā, ja iestādei jāizdod satura izvēles vai izdošanas izvēles administratīvais akts, taču iestādes rīcības brīvība ir samazināta līdz nullei, uzklausīšanas pienākuma neievērošana nevar ietekmēt

— | ļ o ļ

administratīva akta saturu.

Arī obligāta administratīvā akta gadījumā uzklausīšanas pienākuma neievērošana var ietekmēt procesa rezultātu. Par to liecina arī Senāta prakse citās lietās.

Piemēram, kādā lietā muita bija pārbaudījusi uzņēmuma muitas noliktavu un, neuzklausot uzņēmuma argumentus, bija pieņēmusi obligāto administratīvo aktu par pārkāpumu. Apgabaltiesa izlēma lietu uzņēmumam par labu, secinot, ka administratīvā akta izdošanas procesā nav izvērtēti uzņēmuma iebildumi, pārbaudes akts sastādīts bez tā pārstāvju klātbūtnes. Senāts atstāja spēkā apgabaltiesas spriedumu, papildus norādot, ka uzņēmums, apstrīdot administratīvo aktu, ir norādījis, ka preces atrodas noliktavā un ka pārbaudes laikā muitas amatpersonām nebija nekādu jautājumu attiecībā uz preču skaitu. Iestāde lēmumos par apstrīdēto administratīvo aktu ir tikai atreferējusi pārbaudē konstatēto, bet nav papildus argumentējusi, kāpēc uzņēmuma argumenti nav pamatoti. Tādējādi, kā pareizi konstatējusi apgabaltiesa, nav notikusi administratīvā akta adresāta uzklausīšana un turpmākajā apstrīdēšanas procesā arī tā norādīto argumentu analīze un atspēkošana. Senāts arī norādīja, ka uzņēmuma argumenti tieši bija attiecināmi uz konkrēto lietu un to pārbaude varēja izmainīt administratīvā akta saturu. Tā kā tie netika pārbaudīti,

pārkāpums ir uzskatāms par būtisku.[738]

[81 No komentejama panta pirmās daļas izriet, ka uzklausīšana javeic **nelabvēlīga** administratīvā akta gadījumā (nelabvēlīga adjninistratīvā akta skaidrojumu sk. 83.panta komentāru 14.iedaļā). Ar nelabvēlīgu administratīvo aktu komentējamā panta izpratnē jāsaprot ne tikai tāds administratīvais akts, kas pasliktina iepriekšējo tiesisko situāciju (uzliekot pienākumu vai atņemot tiesības, tātad pozitīvs administratīvais akts), bet arī negatīvs administratīvais akts, [739] ar kuru iesniedzējam atteikts izdot labvēlīgu administratīvo aktu. Proti, ja iesniedzējam tiek atteikts kāds labums, viņam ir tiesības izteikt viedokli un iesniegt pierādījumus, kuri, viņaprāt, sekmētu labvēlīga administratīvā akta izdošanu.

Līdzīgi uzklausīšanas pienākums formulēts Vācijas Administratīvā procesa likuma 28.pantā: pirms administratīvā akta izdošanas, ja tas *aizskar* kāda dalībnieka tiesības, tam jādod iespēja paziņot lēmuma pieņemšanai būtiskus faktus. Kā norādīts vācu tiesību literatūrā, no tā

nevajadzētu secināt, ka tiesības tikt uzklausītam ir tikai nelabvēlīgu administratīvo aktu pieņemšanas gadījumos. Arī labvēlīga administratīvā akta gadījumā adresātu var uzklausīt pirms galīgā lēmuma pieņemšanas. Uzklausīšana var nenotikt tikai tādā gadījumā, ja iestādes viedoklis pilnībā saskan ar iesniegumu un labvēlīgajam administratīvajam aktam nav vajadzīgi arī nekādi ierobežojoši nosacījumi.[740]

|9| Uzklausīšanai janotiek **bridi,** kad ir *reālas iespējas ietekmet* lēmumu. Uzklausīšanu drīkst veikt vienīgi tad, ja uzklausāmajam ir zināms, par kādiem faktiem viņš tiks uzklausīts. Šie fakti viņam ir jāpaziņo laikus. Lietas apstākļiem atbilstošā laikā un veidā persona ir jāinformē par tiesībām iesniegt faktus un argumentus, kā arī pieaicināt lieciniekus. Ja process ierosināts, pamatojoties uz personas iesniegumu, par procesa ierosināšanu un iespēju būt uzklausītam jāinformē citas personas, kuru tiesības ar administratīvo aktu var tikt aizskartas. Informēšanu var veikt jebkurā piemērotā veidā, piemēram, pa tālruni, ar vēstuli, publisku paziņojumu vai publikāciju presē (sk. arī 61.p. komentārus).

Izstrādājot minēto Eiropas Padomes rezolūciju, tika diskutēts par stadiju, kurā jānotiek personas uzklausīšanai. Sākotnēji arī rezolūcijā bija domāts noteikt, ka uzklausīšanai jānotiek pirms administratīvā akta izdošanas. Tomēr, ņemot vērā dalībvalstu atšķirīgo praksi, atbilstoši kurai uzklausīšana var tikt veikta arī apstrīdēšanas procesā, tika nolemts tik striktu noteikumu rezolūcijā neiekļaut. Tomēr, lai nodrošinātu tiesību būt uzklausītam principa efektivitāti, ir noteikts, ka iestādei jāņem vērā visi fakti, argumenti un pierādījumi, kurus attiecīgā persona ir iesniegusi, īstenojot savas tiesības būt uzklausītai.[741] Tāpat rezolūcijā noteikts, ka lietas apstākļiem atbilstošā

laikā un veidā persona ir jāinformē par tiesībām iesniegt faktus un argumentus, kā arī pieaicināt lieciniekus.[1 U()]

|10| Uzklausīšanas pienākums attiecas tikai uz **procesa dalībniekiem.** Citām personām nav tiesību prasīt uzklausīšanu, bet viņu viedokli iestāde var iegūt un izvērtēt atbilstoši 59.panta otrajai daļai.

Procesa dalībnieki savu viedokli var izteikt arī ar **pārstāvja** palīdzību vai starpniecību (35.p.). Vairākas privātpersonas ar vienādām interesēm uzklausīšanas procesam var izvirzīt vienu pārstāvi (sk. 26.p. trešo daļu). Tomēr, ņemot vērā, ka uzklausīšanas procesā bieži svarīgākais ir tieši faktu iegūšana, var rasties problēmas ar to, ka pārstāvis tos nepārzina tik labi, cik nepieciešams. Kā norādīts vācu literatūrā, iestādei tomēr paliek iespēja uzklausīt arī paša dalībnieka viedokli.[742]

Atbilstoši 21.panta otrajai daļai personas, kurai ar tiesas spriedumu ir ierobežota rīcībspēja, procesuālās tiesības īsteno šīs personas likumiskais pārstāvis. Atbilstoši ECT praksei lietās, kas attiecas uz piespiedu ievietošanu psihiatriskajā slimnīcā, arī psihiski slimam cilvēkam ir jābūt tiesībām būt uzklausītam vai nu personīgi, vai ar tā pārstāvja palīdzību.[743] Ar piespiedu izolāciju tiek ierobežota tik svarīga pamattiesība kā personas brīvība, tāpēc procesuālo tiesību ievērošana ir jo īpaši svarīga. Personas psihiskā slimība var ierobežot vai izmainīt veidu, kādā šīs tiesības tiek īstenotas, taču tās nevar atņemt pavisam. Gadījumā, kad ir pamats domāt, ka slimās personas intereses nesakrīt ar viņas pārstāvja interesēm, ja iespējams, nepieciešama arī slimās personas uzklausīšana.

Gadījumā, kad administratīvais akts var skart **kaimiņvalsts** iedzīvotāju intereses (piemēram, rūpnīcas būvniecība netālu no robežas), Eiropas Padome ir ieteikusi uzklausīt arf šo iedzīvotāju viedokli.[112<)]

nu Kaut ari vārds "uzklausīšana" var likt domāt, ka tai janotiek **mutvārdu** procesā, uzklausīšana var notikt arī **rakstveidā** vai jauktā rakstveida un mutvārdu - procesā. Veidu, kādā notiek uzklausīšana, ņemot vērā konkrētas lietas apstākļus un normatīvo regulējumu, nosaka iestāde. Personai parasti nav tiesību izvēlēties formu, kādā tā tiek uzklausīta. Tomēr, ja procesa dalībnieks ir fiziska persona, iestādei jāizvērtē personas spēja formulēt savu viedokli rakstveidā.

J.Briede

112| Mutvārdos procesa dalībniekus var uzklausīt neformālā sarunā, kā arī speciāli organizētā sēdē. Sarunā izmantojama dialoga metode, uzdodot jautājumus, saņemot atbildes un izdiskutējot problemātiskos aspektus.

I13| Vienkāršā lieta persona var tikt uzklausīta mutvārdos bridi, kad attiecīgais process tiek ierosināts, piemēram, brīdī, kad persona ir

vērsusies iestādē ar mutvārdu iesniegumu. Sarežģītākā gadījumā iestāde var noteikt atsevišķu **uzklausīšanas sēdi,** par kuras vietu un laiku pienācīgi paziņo procesa dalībniekiem. Tādā gadījumā uzklausīšanas process var atgādināt tiesas sēdi, kuras sākumā uzklausīšanas vadītājs izklāsta lietas būtību (faktiskos apstākļus un tiesisko pamatu) un iestādes viedokli. Pēc tam tiek dots vārds procesa dalībniekiem.

Ja procesa dalībnieks *lūdz uzklausīšanu pārcelt uz citu laiku vai vietu*, iestādei šis jautājums jāizlemj, ņemot vērā attiecīgās lietas apstākļus.

|14| Sarežģītā gadījumā, lai nodrošinātu pienācīgu uzklausīšanas procesa sagatavošanu un pēc iespējas pilnīgāku faktu noskaidrošanu, iestāde jau iepriekš var izsniegt (nosūtīt) administratīvā akta **projektu** (taču projekta uzrādīšana ne vienmēr ir lietderīga - sk. 61.panta komentāru 19.iedaļu) vai paziņot uz uzklausīšanu uzaicinātajiem dalībniekiem **jautājumus,** par kuriem tā vēlas noskaidrot argumentus un viedokļus. Iespējams, ka pirmajā uzklausīšanas reizē dalībnieki nav spējīgi izteikt savu viedokli, tādā gadījumā var rīkot atkārtotas uzklausīšanas sēdes. Kaut arī tas pagarina lēmuma pieņemšanas procesu, bieži vien visu viedokļu saskaņošana novērš tālāku apstrīdēšanas un tiesvedības procesu.

|15| APL nav noteikts, ka mutvārdu uzklausīšanas gaita butu **jāprotokolē.** Tomēr sarežģītākā gadījumā tas būtu *ieteicams.* Tas ir gan tāpēc, ka atbilstoši 67.pantam galvenie procesa dalībnieku argumenti ir jānorāda administratīvajā aktā, gan tāpēc, ka uzklausīšana nozīmē ne tikai attiecīgo viedokļu iegūšanu, bet arī to izvērtēšanu. Vienkāršākā gadījumā pietiek ar galveno jautājumu neformālu piefiksēšanu.

1161 Ja procesa piedalas **vairāki** dalībnieki ar **pretējam** interesem, vēlams organizēt kopējo apspriedi dažādo viedokļu uzklausīšanai un, ja iespējams, saskaņošanai. Turklāt personu, kuru tiesības vai intereses ar administratīvo aktu var tikt aizskartas, uzklausīšanā jābūt ieinteresētam **62.pants. Administratīva procesa dalībnieku uzklausīšana**

J.Briede

arī labvēlīga administratīvā akta adresātam - ņemot vērā, ka trešās personas (gan tās, kuras šādu statusu ieguvušas ar iestādes lēmumu, gan potenciālās, par kurām šāds lēmums vēl nav pieņemts) administratīvo aktu var apstrīdēt un pārsūdzēt. Tāpēc adresāta interesēs ir, ka šo personu viedoklis tiek uzklausīts, pēc iespējas saskaņots un atrunāts administratīvajā aktā, tādējādi mazinot iespēju, ka apstrīdēšanas vai pārsūdzēšanas procesā šis administratīvais akts varētu tikt atcelts.

H7| Ja administratīvais akts skar *lielu personu loku*, tiesības but

uzklausītam var tikt organizētas **sabiedriskās apspriešanas formā.** Atbilstoši VPIekL 48.panta otrajai daļai sabiedrībai svarīgos jautājumos iestādei ir **pienākums** rīkot publisku apspriešanu. Ja iestāde pieņem lēmumu, kas neatbilst ievērojamas sabiedrības daļas viedoklim, tā šo lēmumu īpaši pamato.[744]

[18| Dažkart, jo īpaši gadījumā, kad procesa dalībniekiem ir atšķirīgas tiesiskas intereses, kompromisa panākšanai uzklausīšanu var organizēt arī **mediācijas** formā, izmantojot profesionālus mediatorus.[11,1]

[19) Ja uzklausīšana notiek **rakstveida,** iestādei janosaka pietiekams **termiņš** rakstveida paskaidrojumu sniegšanai. So termiņu pēc procesa dalībnieka lūguma var pagarināt (sk. 47.p. komentārus). Ja persona *lūdz termiņa pagarinājumu* vai *lūdz organizēt mutvārdu uzklausīšanu*, iestādei šis jautājums jāizlemj, *samērojot* nepieciešamību pabeigt procesu ātrākā termiņā un nepieciešamību pieņemt pēc iespējas objektīvāku lēmumu.

Arī citās valstīs atzīts, ka uzklausīšana var notikt arī rakstveidā. Tā, piemēra, Anglijā kādā lietā personai, attiecībā uz kuru bija noteikts nodokļu uzrēķins sakarā ar apzinātu pārkāpumu, tika nosūtīti visi lietas materiāli un piedāvāts iesniegt rakstveida paskaidrojumus. Mutvārdu uzklausīšana personai netika piedāvāta. Augstākā tiesa *(llouse qf Lords)* nolēma, ka process bijis taisnīgs un atbilstošs lietas apstākļiem.[745]

1201 Ja iestādei un dalībniekiem tas ir pieņemami, saziņa var notikt ari ar elektroniskā pasta starpniecību. Tāpat atsevišķos gadījumos viedokli

var noskaidrot ari pa tālruni.[1133]

|21] Uzklausīšanas procesa janoskaidro tikai **būtiskie** apstakļi un viedokļi. Maznozīmīgie fakti, tas ir tādi, kas *nespēj ietekmēt* attiecīgo tiesisko situāciju, iestādei nav jāizvērtē. Kā norādīts Eiropas Padomes administratīvā procesa rokasgrāmatā, kaut arī personai ir tiesības iesniegt visāda veida faktus, argumentus un pierādījumus, pats par sevi saprotams, ka iestāde nereti dažus no tiem atzīst par maznozīmīgiem un neizmanto par pamatu administratīvajiem aktiem.[1134] Tomēr iestādei fakts ir jāņem vērā, ja par tā maznozīmīgumu ir šaubas (vai tas pamatoti var tikt apšaubīts).[113^]

|22ļ Ja pec uzklausīšanas iestāde būtiski maina potenciālā administratīvā akta pamatojumu, tas ir, ņem vērā citus apstākļus, nevis tos, par kuriem ir bijusi iespēja izteikties procesa dalībniekiem, uzklausīšanas process ir jāatkārto.

|23ļ Kaut ari uzklausīšana pamata vērsta uz *faktu noskaidrošanu*, atsevišķā gadījumā var būt nepieciešams pārrunāt arī **tiesību jautājumus.** It īpaši tas ir gadījumā, kad jautājums attiecas uz nenoteikto tiesību jēdzienu interpretāciju, dažādu procesuālo interešu

ierindošanu pēc to nozīmes, proporcionalitātes principu un mazāk ierobežojošā līdzekļa izvēli. Tādā gadījumā jautājumus par tiesībām un faktiem var aplūkot kopā.[111(1]

" Kā vairākkārt tiesnešu mācībās norādījuši vācu vieslektori, viedokļa noskaidrošanu pa tālruni Vācijā izmanto ne tikai iestādes, bet arī tiesa. It īpaši tas ir gadījumos, kad steidzami ir jāizlemj kāds jautājums.

The administration and you. A handbook. - Strasbourg: Council of Hurope Publishing, 1996, p.23.

[113?] Sal. *Paine FJ.* Vācijas vispārīgās administratīvās tiesības. Vācijas Administratīvā procesa likums. — Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002, 172.Ipp.

[1116] Turpat, 173.Ipp. Sk. arī Senāta 2005.gada 7.jūnija spriedumu lietā Nr.SKA-171/2005. Grām.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumi un lēmumi 2005. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2006, 661.-672.lpp.

|24| Tiesības but uzklausītam princips negarante neko vairak ka tikai **iespēju** būt uzklausītam. Tas neuzliek pienākumu iestādei par katru cenu panākt, lai attiecīgā persona izteiktu savu viedokli.[1'1] Procesa dalībniekam, izņemot likumā noteiktos gadījumus, nav pienākums izteikt savu viedokli, ja viņš to nevēlas.

Tomēr iestādei, jo īpaši gadījumā, ja ir paredzams strīds, ir jānodrošinās ar pierādījumiem par to, ka procesa dalībniekam bija dota iespēja būt uzklausītam. Šāds pierādījums var būt ne tikai ierakstīta vēstule, kurā izteikts aicinājums izteikt viedokli, bet arī tālruņa saruna, par kuras norisi norādīts lietā, piezīmes, elektroniskā sarakste un tamlīdzīgi pierādījumi, kurus strīda gadījumā tiesa var pārbaudīt.[1 nK]

111. Izņēmumi no uzklausīšanas pienākuma

[25| Procesa dalībnieka uzklausīšana atsevišķos gadījumos var *nepamatoti palēināt* administratīvo procesu, ja sabiedrības interesēs ir nepieciešams administratīvo aktu izdot ātri. Tāpēc komentējamā panta otrajā daļā noteikti gadījumi, kad personas viedokļa un argumentu noskaidrošana **var nenotikt.** Arī iepriekš minētajā Eiropas Padomes rezolūcijas Nr.(77)3l izskaidrojumā noteikts, ka, ja, piemēram, ar administratīvā akta izdošanu *nevar kavēties*, attiecīgo personu nevajag uzklausīt. Tas pats attiecas uz citiem gadījumiem, kad pamatotu iemeslu dēļ *nav iespējams* vai *nav lietderīgi* personu uzklausīt.[1 *m*]

[26| Personu var neuzklausīt, ja administratīva akta izdošana ir **steidzama** un jebkura kavēšanās tieši **apdraud** valsts drošību, sabiedrisko kārtību, vidi, personas dzīvību, veselību vai mantu. Šādus

administratīvos aktus parast izdod policija, ugunsdzēsēji, robežsardze, vides inspekcija, darba drošības inspekcija, arī bāriņtiesa un citas iestādes.

Uzklausīšanai, piemēram, ugunsgrēka gadījumā parasti nav laika, jo tā aizkavētu dzēšanas procesu un radītu lielākus zaudējumus. Tomēr, ja iespējams, arī steidzamos gadījumos uzklausīšana ir vēlama. Ja persona neatrodas lēmuma pieņemšanas vietā, bet viņas viedokli būtu vēlams uzzināt, to var mēģināt noskaidrot arī pa tālruni.

⎪27⎪ Gadījums objektīvi ir **mazsvarīgs,** ja, piemēram, persona ir lūgusi piešķirt vienreizēju pabalstu, bet viņai piešķir nedaudz mazāku summu, nekā lūgts. Kaut arī personas lūgums pilnībā netiek apmierināts un tālab būtu nepieciešama uzklausīšana, šādu gadījumu tomēr varētu uzskatīt par objektīvi mazsvarīgu un atsevišķu uzklausīšanu neveikt.

⎪28⎪ Personas viedokļa noskaidrošana **nav iespejama** vai **nav adekvāta,** piemēram, ja:

1) procesā iesaistīta tikai viena privātpersona un lēmuma pieņemšanai tiek izmantota *tikai* šīs personas iesniegtā informācija vai procesā sniegtie paskaidrojumi un nav nepieciešams iegūt jaunu informāciju;

2) procesa dalībnieks *nav zināms,* vai attiecīgais administratīvais akts ietekmē personas, kuras nav iespējams identificēt saprātīgā laikā (parasti vispārīgā administratīvā akta gadījumā);

3) potenciālā administratīvā akta vai faktiskās rīcības iepriekšējā izpaušana var radīt nopietnus šķēršļus administratīvā akta vai faktiskās rīcības mērķa sasniegšanai (tie ir gadījumi, kad attiecībā uz adresātu administratīvajam aktam ir jābūt ar *pārsteiguma efektu*, citādi adresāts būs ieinteresēts veikt darbības, lai administratīvo aktu vairs nevarētu izpildīt, piemēram, nobēdzinās mantu).

⎪29⎪ Ja administratīvais akts tiek pieņemts uz personas iesniegtas informācijas pamata, iestāde var neveikt uzklausīšanu tikai tad, ja ir zināms, ka procesa dalībnieks nekādus argumentus vai pierādījumus savā labā nevar iesniegt vai iesniegtā informācija neko lietā vairs nevar mainīt.

EST lietā "Gunārs Pūsts pret lauku atbalstu dienestu", atbildot uz Senāta jautājumu par atbalsta saņēmēja uzklausīšanu, norādīja, ka atbalsta saņēmējs, kurš nav iesniedzis atbalsta iesniegumu atbilstoši valsts tiesiskajam regulējumam, nevar atsaukties uz tiesībām tikt uzklausītam. Pat, ja pieņemtu, ka lauksaimnieks, kurš nav iesniedzis šādu iesniegumu, varētu šajā ziņā tikt uzklausīts, šāda uzklausīšana nevarētu grozīt sekas, kas izriet no agrovides atbalsta piešķiršanas nosacījumu neievērošanas, kurus viņš ir apņēmies izpildīt.[746]

Tomēr iestādei jāapzinās, ka, iespējams, pārliecība par to, ka procesa dalībnieks neko nevar iesniegt, var būt mānīga un dalībnieka

rīcībā tomēr var būt vēl kādi vērā ņemami pierādījumi vai argumenti. Tāpēc izņēmumu no uzklausīšanas pienākuma ieteikts izmantot tikai pilnīgi skaidros gadījumos. Piemēram, ja kāds labums pienākas tikai pilsonim, bet iestādes rīcībā ir ziņas, ka persona, kas vērsusies iestādē, nav pilsonis, šīs persona viedoklis nav jāuzklausa.[747]

(30| Ari **vispārīgā administratīvā akta** gadījuma var but iespejams uzklausīt potenciālos procesa dalībniekus, piemēram, ja nelielā ielā tiek ierobežota transporta kustība, iespējams uzklausīt šīs ielas iedzīvotāju vai to pārstāvja viedokli. Turklāt jāņem vērā, ka gadījumā, ja procesa dalībnieku ir daudz, viņu viedokļi un argumenti var būt atšķirīgi un pat pretēji. Tādējādi, ja tiek uzklausīts tikai pārstāvis, iestādei jāpārliecinās, ka tiek pārstāvētas visu grupu intereses.

|31| Gadījuma, ja uzklausīšana nav notikusi tapcc, ka nepieciešams **pārsteiguma efekts,** lai procesa dalībnieki varētu efektīvi aizstāvēt savas tiesības, tostarp tiesā, ir nepieciešams, lai tiem tiktu paziņoti argumenti un pierādījumi, kas ir lēmuma pamatā (tik, cik tas ir pieļaujams), vai nu vienlaikus, vai arī pēc iespējas ātrāk pēc administratīvā akta pieņem-

1142

sanas.

1321 Ja iestāde nav uzklausījusi adresatu un/vai trešo personu, tad atbilstoši komentējamā panta trešajai daļai rakstveida administratīvajā aktā ir jānorāda neuzklausīšanas iemesls. Šai norādei ir informatīva nozīme.

Piemēram, kādā lēmumā Ekonomikas ministrija ir norādījusi: adresāta viedokļa uzklausīšana šajā gadījumā nav adekvāta, jo tā nevar mainīt (..) noteiktajā kārtībā (..) noteikto obligātā iepirkuma apjomu [143]

IV. Neuzklausīšanas sekas

133] Par to, ka persona nav uzklausīta vai izņēmums no uzklausīšanas pienākuma izmantots nepamatoti, administratīvā akta adresāts vai cits procesa dalībnieks var norādīt apstrīdēšanas iesniegumā vai pieteikumā tiesai, pārsūdzot administratīvo aktu.

[34| Ja zemaka iestāde nav veikusi uzklausīšanu, apstrīdēšanas procesa augstāka iestāde šo procesuālo kļūdu var izlabot (sk. 81 .p. komentāru).

|35| Uzklausīšanas pienākumā neizpildīšana ietekme administratīva akta atcelšanu tiktāl, ciktāl uzklausīšanas pienākuma neievērošana ir ietekmējusi administratīvā akta saturu, t. i., ja uzklausīšanas gadījumā varētu būt izdots satura ziņā citāds

administratīvais akts. Ja uzklausīšanas pienākuma nepildīšana nekādā veidā nevarēja ietekmēt administratīvā akta saturu, nav jālemj par administratīvā akta atcelšanu.[748]

Arī valstīs, kurās uzklausīšanas principa ievērošanā ir senas tradīcijas, ir atzīts, ka pastāv "manevrēšanas iespējas".

Tā, piemēram, Lielbritānijā, kur uzklausīšanas princips ir dabisko tiesību sastāvdaļa, atzīts, ka "nav iespējams formulēt striktus noteikumus, kad dabisko tiesību princips ir piemērojams, turklāt nav nosakāms ne tā piemērošanas saturs, ne pakāpe, viss atkarīgs no konkrētajiem apstākļiem''.[749]

Ja uzklausīšana neko neizmainītu, [146] ar to domājot, ka uzklausīšana negrozītu iestādes lēmumu, nerodas tiesisks pienākums obligāti veikt

uzklausīšanu.[750] Konkrētais gadījums nosaka pakapi, kada taisnīgums prasa, lai lēmuma pieņēmējs uzsāktu dialogu ar indivīdu.[751]

63.pants. Administratīvā akta izdošana vai lēmums par Lietas izbeigšanu

(1) Pēc nepieciešamo faktu konstatēšanas un administratīvā procesa dalībnieku uzklausīšanas iestāde nekavējoties izvērtē lietas apstākļus un izdod:

1) obligāto administratīvo aktu, ja piemērojamā tiesību norma paredz, ka administratīvais akts jāizdod;

2) bnvo administratīvo aktu, ja iestādei ir rīcības brīvība un administratīvā akta izdošana ir lietdeiīga;

3) administratīvo aktu, ar kuru pilnībā vai daļēji atteikts izdot iesniedzējam labvēlīgu administratīvo aktu sakarā ar to, ka administratīvā akta izdošanai nav pamata vai tā nav lietdeiīga;

4) lēmumu par lietas izbeigšanu faktu trūkuma vai nelietderīguma dēļ, ja lieta ierosināta pēc iestādes iniciatīvas, tai skaitā uz citas privātpersonas sniegtas informācijas (sūdzības) pamata.

(2) Lēmumu par lietas izbeigšanu un tā motivāciju iestāde paziņo iesniedzējam, kā arī citiem administratīvā procesa dalībniekiem, kuri bijuši aicināti izteikt savu viedokli.

(2006. gada 26. oktobra likuma redakcijā)

Saturs

I. Lietas apstākļu izvērtēšana

II. Lēmumu veidi

III. Lēmuma paziņošana

atrodot atbilstošo piemērojamo tiesību normu un noskaidrojot tās saturu, izmantojot tiesību normu interpretācijas metodes (17.p.)."[49] Tālāk iestādei jāpārbauda, vai šo tiesību normu saturs atbilst konkrētās lietas apstākļiem. Visbeidzot tai jāpieņem un jānoformē pareizais lēmums, kas balstās uz piemērojamo tiesību normu."[10]

13! Pirms lēmuma pieņemšanas iestādei jaizverte visi svarīgie

fakti un tikai tie fakti, kas ir būtiski (objektīvi nozīmīgi) lietas pareizai izlemšanai (sk. arī 9., 59. un 60.p. komentārus). Ja iestādei ir rīcības brīvība vai novērtēšanas brīvība (nenoteiktā tiesību jēdziena gadījumā), iestādei jāvērtē fakti, kas nepieciešami, lai lēmums atbilstu mērķim, kura dēļ rīcības vai novērtēšanas brīvība ir piešķirta.

Tas, vai fakti ir vai nav būtiski, izriet no piemērojamām tiesību normām. Maznozīmīgie fakti, tas ir tādi, kas *nespēj ietekmēt!* attiecīgo tiesisko situāciju, iestādei nav jāizvērtē. Kā norādīts Eiropas Padomes administratīvā procesa rokasgrāmatā, kaut arī personai ir tiesības iesniegt visāda veida faktus, argumentus un pierādījumus, pats par sevi saprotams, ka iestāde nereti dažus materiālus atzīst par maznozīmīgiem un neizmanto par pamatu administratīvajiem aktiem.[1] [131] Tomēr, ja lakts nav nepārprotami maznozīmīgs, iestādei tas ir jāņem vērā.[1152]

|4] Kaut arī komentējamā panta pirmajā daļā noteikts, ka lēmumu pieņem pēc procesa dalībnieku **uzklausīšanas,** šī norma uzskatāma par vispārējo tiesību normu iepretim 62.panta otrajai daļai, kas paredz gadījumus. kad uzklausīšana var arī nenotikt.

|5| Komentējamā pantā teikts, ka iestāde **nekavējoties** izvērtē lietas apstākļus un pieņem lēmumu. *Nekavējoties* nozīmē, ka pēc tam, kad iestāde ir noskaidrojusi visu nepieciešamo lēmuma pieņemšanai, tā nevilcinās ar lēmuma pieņemšanu pat tad, ja 64.pantā noteiktais maksimālais administratīvā akta izdošanas termiņš vēl nav pienācis. Lietas atbilstoša virzība un nepamatotas kavēšanas novēršana ir attiecināma uz jebkuru procesuālo darbību, ne tikai šajā pantā minēto lēmumu pieņemšanu.

II. Lēmumu veidi

|6| Lēmums, pirmkārt, atkarīgs no iestādes rīcības brīvības pakapes -vai likumdevējs ir atstājis rīcības brīvību iestādei pašai lemt par administratīvo aktu un/vai tā izdošanu vai strikti noteicis gan administratīvā akta saturu, gan to, ka tāds attiecīgajos apstākļos ir jāizdod (sk. 65.p. komentārus). Otrkārt, lēmums atkarīgs no tā, vai process ierosināts uz personas vai pašas iestādes iniciatīvas pamata.

17] Ja iestāde pec visu apstakļu konstatēšanas un tiesību normas atrašanas secina, ka tiesību norma, esot attiecīgajiem faktiskajiem apstākļiem, paredz administratīvā akta izdošanu, turklāt tam iespējams tikai viens saturs, tā izdod **obligāto** administratīvo aktu.

Piemēram, atbilstoši Profesionālās izglītības likuma [1151] 6.panta otrajai daļai valsts atzītu profesionālās izglītības dokumentu izsniedz izglītojamajam, kurš apguvis akreditētu profesionālās izglītības programmu un nokārtojis profesionālās kvalifikācijas un citus valsts

profesionālās izglītības standartā noteiktos noslēguma pārbaudījumus. Šajā gadījumā iestādei jānoskaidro, vai izglītojamais 1) apguvis programmu, 2) nokārtojis pārbaudījumus. Ja izglītojamais to ir paveicis, viņam izsniedz izglītības dokumentu.

i*i Ja iestāde secina, ka attiecīgajos apstakļos tai piešķirta pilnīga vai daļēja **rīcības brīvība** - administratīvā akta izdošanas brīvība un/ vai tā satura **izvēles** brīvība (attiecīgi - izdošanas izvēles, satura izvēles vai blīvais administratīvais akts; sk. 65.p.), iestāde apsver administratīvā akta izdošanas un/vai tā satura lietderību. Ar **brīvo** administratīvo aktu komentējamā panta pirmās daļas 2.punktā jāsaprot arī **satura izvēles** un **izdošanas izvēles** administratīvais akts. Ja iestāde, konstatēto faktu un piemērojamo normu ietvaros samērojot sabiedrības un indivīda (tostarp arī trešo personu) intereses, secina, ka administratīvā akta izdošana ir nepieciešama, tā rīcības brīvības ietvaros lemj par tā piemērotību, vajadzību un atbilstību (sk. 66.p.komentārus) un izdod attiecīgo administratīvo aktu. Jāņem vērā, ka, ja iestādei ir piešķirta rīcības brīvība un ar administratīvo aktu nākas ierobežot kādas personas tiesības vai brīvības, iestādei vienmēr jāizdara lietderības apsvērumi un jāizvēlas pareizākais darbības veids.

m Ja iestāde secina, ka **pozitīva"** [4] administratīva akta izdošanai **nav tiesiska pamata** vai tā **nav lietderīga,** tās lēmuma juridiskā kvalifikācija (ir vai nav administratīvais akts) ir atkarīga no tā, vai process ir bijis ierosināts uz tādas personas iesnieguma pamata, kam ir no tiesību normām izrietošas **subjektīvās tiesības** prasīt administratīvā akta izdošanu (tad atteikums ir administratīvais akts), vai pēc pašas iestādes iniciatīvas, tostarp uz augstākas iestādes rīkojuma vai citas personas iesnieguma pamata (tad atteikums nav administratīvais akts).

|10| Ja administratīvais process ierosināts tadeļ, ka privātpersonā ir lūgusi sev labvēlīga administratīvā akta izdošanu, un iestāde secina, ka nav tiesiska pamata vai nav lietderīgi šādu administratīvo aktu izdot, tā pieņem lēmumu, ar kuru pilnībā vai daļēji atteikts izdot iesniedzējam labvēlīgu administratīvo aktu. Šādā gadījumā **atteikums** ir **negatīvs administratīvais akts,** un tā tiesiskumu un pamatotību var pārbaudīt augstākā iestādē un tiesā (iesniedzot pieteikumu par administratīvā akta izdošanu vai, ja tas vairs nav aktuāli, pieteikumu par administratīvā akta (atteikuma) prettiesiskuma konstatēšanu).

Līdzīgi tas ir gadījumā, ja administratīvais process ierosināts tādēļ, ka privātpersona ir lūgusi izdot sev labvēlīgu, bet **citai personai adresētu** nelabvēlīgu administratīvo aktu, lai aizsargātu savas subjektīvās tiesības (piemēram, persona lūdz iestādei uzlikt pienākumu kaimiņam nojaukt nelikumīgi uzbūvēto sētu). Arī šādai personai izdotais atteikums ir administratīvais akts.

Iesniedzējam šāds atteikums ir negatīvs un nelabvēlīgs

administratīvais akts. Pozitīvā gadījumā šāds lēmums būtu kaimiņam adresēts nelabvēlīgs pozitīvs (jo maina tiesisko situāciju) administratīvs akts.

llv4 Pozitīvs administratīvais akts nozīmē, ka tiek izmainītas tiesiskās attiecības adresātam par labu vai par sliktu. Negatīvs administratīvais akts tiesiskās attiecības atstāj nemainītas - parasti tas ir atteikums.

[111 Atteikumam izdot pozitīvu administratīvo aktu (negatīvajam aktam) jābūt attiecīgi **pamatotam.** No komentējamā panta izriet divi pamatojumi atteikumam - 1) administratīvā akta izdošanai nav tiesiska pamata; 2) administratīvā akta izdošana nav lietderīga.

Administratīvā akta izdošanai **nav pamata,** ja tiesību norma *izsmeļoši* uzskaita tiesiskos apstākļus, iestājoties kuriem, administratīvais akts ir izdodams, bet konkrētajā lietā šādu apstākļu iestāšanās nav konstatēta vai konstatēts kāds apstāklis, kas nepieļauj administratīvā akta izdošanu.

Piemēram, atbilstoši Medību likuma"^ 14.pantam Valsts meža dienests mednieka apliecību[752] izsniedz personām, ja uz tām neattiecas Ieroču aprites likumā [157] noteiktie ierobežojumi, pēc tam, kad nokārtots eksāmens mednieku eksaminācijas komisijā. Ja iestāde, pārbaudot informāciju, secina, ka uz iesniedzēju attiecas kāds no likumā noteiktajiem ierobežojumiem, tā atsaka izsniegt apliecību, atsaucoties uz minēto tiesību normu.

Atteikumu var pamatot arī ar to, ka persona *nav iesniegusi visu informāciju*, kas nepieciešama lēmuma pieņemšanai, ja informācijas sniegšanas pienākums atbilstoši normatīvajam aktam uzlikts personai pašai. Tomēr tādā gadījumā iestādei, pirms izdot atteikumu, parasti ir pienākums informēt šo personu par attiecīgās informācijas nepietiekamību un pienākumu šādu informāciju iesniegt. Tādēļ, ja vien pretējais neizriet no normatīvā akta vai konkrētā procesa būtības, iestādei šādā gadījumā pareizāk būtu nevis izdot atteikumu, bet gan **atlikt lietas galīgu izlemšanu,** nepieciešamības gadījumā pagarinot termiņu lēmuma pieņemšanai (64.p.) un norādot saprātīgu termiņu, līdz kuram nepieciešamā informācija iesniedzama, kā arī sekas, kas iestāsies, ja informācija netiks iesniegta.

Savukārt, ja atteikumu iestāde izdara rīcības brīvības ietvaros, administratīvajā aktā jānorāda **lietderības apsvērumi.** Šādā gadījumā *var* atsaukties arī uz tiesību normu, kas piešķir iestādei kompetenci lemt par attiecīgo jautājumu, taču tiesību normas norādīšana šādā gadījumā *nav obligāta.*

Piemēram, persona lūdz pašvaldībai atļaut pilsētas centrālajā laukumā izmēģināt savu izgudrojumu. Ja pašvaldība nav izdevusi noteikumus par laukuma izmantošanu, tostarp izmēģinājumiem, tā var

izdot atteikumu, norādot uz drošības, satiksmes un citiem apsvērumiem, kurus tā izdarījusi, izskatot iesniegumu.

[12**]** Ja administratīvais process ir bijis ierosināts nevis tapcc, ka persona lūgusi sev labvēlīga administratīvā akta izdošanu, bet gan tāpēc, ka iestāde savas kompetences ietvaros *pati* nolēmusi uzsākt procesu (sk. 57.p. komentāru), *augstāka iestāde* devusi rīkojumu ierosināt procesu (sk. 58.p. komentāru) vai *cita persona* (kurai nav subjektīvu tiesību prasīt administratīvā akta izdošanu) ir iesniegusi iesniegumu vai sūdzību (sk. arī Iesniegumu likuma$^{11\hat{}8}$ 3.p.), un iestāde pēc faktu konstatēšanas un apstākļu izvērtēšanas secina, ka administratīvais akts nav izdodams, tā pieņem lēmumu par **procesa (lietas) izbeigšanu.** Šāds lēmums **nav administratīvais akts,** un tam nav jābūt noformētam atbilstoši 67.panta prasībām.

Izņēmums iepriekš minētajam ir gadījumā, ja augstākas iestādes rīkojuma pamatā ir tādas personas *iesniegums, kurai ir subjektīvās tiesības prasīt administratīvā akta izdošanu* (sk. 10.iedaļu), vai speciālajās tiesību normās ir noteikts, ka iesnieguma (sūdzības) *iesniedzējam ir tiesības apstrīdēt un/vai pārsūdzēt* iestādes lēmumu.

Tiesības apstrīdēt lēmumu, piemēram, Valsts civildienesta ierēdņu dis-ciplināratbildības likuma"'^{9} 34.pantā ir paredzētas cietušajam. Attiecībā uz viņu iestādes atteikums tomēr būs administratīvais akts.

Tomēr parasti sūdzības iesniedzējam, ja viņa tiesības vai intereses nav aizskartas, nav subjektīvo tiesību prasīt administratīvā akta izdošanu attiecībā uz kādu citu personu. Attiecībā uz iesniedzējiem (sūdzētājiem), kuriem šādu subjektīvo tiesību nav, lēmums par lietas izbeigšanu būs tikai atbilde uz lūgumu, sūdzību vai priekšlikumu Iesniegumu likumā noteiktajā kārtībā. Tiesā šāda persona var vērsties tikai ar pieteikumu par formālas atbildes sniegšanu (sk. arī 71.p. otrās daļas komentārus), nevis jautājuma izlemšanu pēc būtības (tātad par faktisko rīcību, nevis administratīvo aktu).

Piemēram, persona A vēršas Valsts meža dienestā ar iesniegumu, kurā norāda, ka personai B ir izsniegta mednieka apliecība, kaut arī uz viņu attiecas likumā noteiktie ierobežojumi (sk. 11.iedaļā minēto pirmo piemēru). Iestāde uz šā iesnieguma pamata var ierosināt pārbaudi un pieņemt lēmumu, tostarp lēmumu par B izsniegtās apliecības anulēšanu. Taču personai A nav subjektīvo tiesību prasīt šāda lēmuma pieņemšanu. A ir tikai tiesības uzzināt, vai ir pieņemts kāds lēmums.

|13] Lēmums par lietas izbeigšanu var tikt pieņemts ari tad, ja persona, uz kuras iesnieguma pamata process bija uzsākts, **atsauc** (lūdz uzskatīt par neiesniegtu) savu iesniegumu, kā arī, ja tā **beidz pastāvēt.**

|14] Atbilstoši 63.‘pantam administratīvais process var beigties ne tikai ar administratīvā akta izdošanu vai lēmumu par lietas

izbeigšanu, bet arī ar **administratīvā līguma** noslēgšanu (sk. 63.' p. komentārus).

III. Lēmuma paziņošana

[15| Ta ka uz **jebkuru iesniegumu** parasti[1160] ir tiesības saņemt atbildi, tad *iesniedzējam* ir tiesības uz lēmuma paziņošanu. Kā jau minēts, šā panta izpratnē iesniedzējs var būt persona, kura ir lūgusi sev labvēlīga administratīvā akta izdošanu, kā arī persona, kas ir vērsusies iestādē, lai panāktu administratīvā akta (visbiežāk - nelabvēlīga) izdošanu citai personai. Turklāt pēdējā var būt tāda persona, kurai ir subjektīvas tiesības prasīt administratīvā akta izdošanu, un tāda, kurai ir tiesības tikai uz atbildi. Tāpēc lēmuma sastāvdaļas ir atkarīgas no tā, kāds ir procesa rezultāts un kāds iesniedzējs to ierosinājis.

[16| Ja procesa rezultātā tiek izdots pozitīvs vai negatīvs **administratīvais akts,** tas jānoformē atbilstoši 67.-69.panta prasībām un jāpaziņo atbilstoši 70. un 71.panta prasībām (sk. šo pantu komentārus).

117] Komentējamā panta otrā daļa attiecas uz lēmuma **par lietas izbeigšanu** paziņošanu. Lēmumu par lietas izbeigšanu un tā motivāciju iestāde paziņo **iesniedzējam** (kas komentējamā panta otrās daļas izpratnē ir persona, kurai **nav** subjektīvo tiesību prasīt administratīvā akta izdošanu), kā arī citiem administratīvā procesa dalībniekiem, kuri bijuši **aicināti** izteikt savu viedokli. Tātad par lietas izbeigšanu paziņo šādos gadījumos:

1) ja lieta ir bijusi ierosināta uz *tādas personas iesnieguma pamata*, kurai nav subjektīvās tiesības prasīt administratīvā akta izdošanu;

2) ja procesa dalībnieki (potenciālais adresāts un/vai trešā persona) *ir snieguši paskaidrojumos* vai kā citādi bijuši *aicināti* izteikt savu viedokli.

[18| Lēmumu par lietas izbeigšanu paziņo ari citiem administratīva procesa dalībniekiem, kuri bijuši **aicināti** izteikt savu viedokli. Procesa dalībnieks komentējamās normas izpratnē var būt persona, kura administratīvā akta izdošanas gadījumā būtu adresāts vai trešā persona. Šādam paziņojumam nav jābūt detalizētam - pietiek ar vispārīgiem apsvērumiem.

Piemēram, iesniedzējs ir iesniedzis sūdzību par kādu būvniecības procesu. Iestāde, pārbaudot sūdzību, ir uzklausījusi arī būvnieku un konstatējusi, ka būvniecība atbilst noteikumiem, turklāt sūdzības iesniedzējs nav nedz kaimiņš, nedz cita persona, kurai būtu subjektīvas tiesības prasīt būvniecības noteikumu ievērošanu. Tā kā būvnieks ir bijis informēts par attiecīgā procesa uzsākšanu, viņš ir

jāinformē par to, ka lieta ir izbeigta bez administratīvā akta izdošanas. Gadījumā, ja sūdzības iesniedzējs būtu kaimiņš, kuram ir subjektīvās tiesības iebilst pret būvniecības procesu, lēmums attiecībā uz šo personu ir administratīvais akts -atteikums iejaukties attiecīgajā būvniecības procesā.

119] Ja iestāde ir ierosinājusi procesu pec savas iniciatīvas vai uz augstākas iestādes rīkojuma pamata, bet potenciālais adresāts un/vai trešās personas par attiecīgo procesu *nav bijušas informētas*, lēmums par šādas lietas izbeigšanu **nav jāpaziņo.**

Piemēram, iestāde saņēmusi acīmredzami nepamatotu sūdzību vai arī sūdzību, kurā minēto informāciju pārbaudot bez potenciālā adresāta iesaistīšanas, iestāde pārliecinājusies par tās nepamatotību, iestādei nav jāpaziņo potenciālajam adresātam ne par minēto pārbaudi, ne tās rezultātu.

|20| Lēmums par lietas izbeigšanu japaziņo ari personai, uz kuras iesnieguma pamata process ir uzsākts, bet kura pēc tam ir atsaukusi savu iesniegumu.

121] I Jkums nenosaka *rakstveida lēmuma* par lietas izbeigšanu *sastāvdaļas.* Tā kā personai nav subjektīvo tiesību prasīt attiecīgā administratīvā akta izdošanu, šādam lēmumam nav jābūt tik detalizētam kā administratīvajam aktam. Lēmumu par lietas izbeigšanu var pat neno-formēt rakstveidā vai noformēt rezolūcijas veidā, ja vien citādi nenosaka kāda speciālā tiesību norma. Paziņojumā iesniedzējam pietiekami ir norādīt *vispārīgos apsvērumus*, kāpēc lieta tiek izbeigta.

Tā kā šādu lēmumu pēc būtības nevar apstrīdēt un pārsūdzēt, lēmumā **nav jānorāda** apstrīdēšanas **un** pārsūdzēšanas iespējas.

Lēmumā gan var norādīt, ka to var apstrīdēt vai pārsūdzēt kā faktisko rīcību, proti, nevis pēc būtības, bet tikai, vai ir pietiekoši atbildēts. Taču šāda norāde nav nepieciešama. Prakse rāda, ka šāda norāde bieži maldina iesniedzēju, jo viņš iegulda resursus, lai apstrīdētu un pārsūdzētu šādu lēmumu pēc būtības.[753]

63.[1] pants. Administratīvā līguma noslēgšana

J.Višķere

63.[1] pants. Administratīvā līguma noslēgšana

Iestāde jebkurā administratīvā procesa stadijā var vienoties ar procesa dalībniekiem par administratīvā līguma slēgšanu Valsts pārvaldes iekārtas likumā noteiktajā kārtībā. Administratīvā līguma slēgšanu var ierosināt gan iestāde, gan privātpersona.

(2008. gada 18. decembra likuma redakcijā)

|1| Literatūra: *Ieva Višķere.* Publisko tiesību līgumi un to kontrole administratīvā procesa kārtībā // Jurista Vārds, 03.02.2009., Nr.5; *Francs Jozefs Paine.* Vācijas vispārīgas administratīvas tiesības. Vācijas Administratīvā procesa likums. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002,

234.-236. un 241. 246.lpp.; *Gatis Litvins.* Alternatīvais strīdu risināšanas institūts administratīvajā procesā // Jurista Vārds, 16.09.2008., Nr.35; 23.09.2008., Nr.36; 30.09.2008., Nr.37.

|2| Komentējamais pants APL tika iekļauts ar mērķi *veicināt* administratīvā līguma kā administratīvā procesa instrumenta izmantošanu.[754] Līdz ar to komentējamās tiesību normas nerada jaunu, līdz tam Latvijas normatīvajos aktos nebijušu regulējumu saistībā ar administratīvo līgumu noslēgšanu, bet gan "atgādina" iestādēm par to, ka VPIeKL pieļauj administratīvā līguma slēgšanu administratīvajā procesā.

[3| Administratīvais līgums ir publisko tiesību līgums, ko publiskas varas īstenotājs var izmantot, lai noregulētu konkrētas administratīvi tiesiskas attiecības ar privātpersonu. Tādējādi administratīvais līgums līdzās administratīvajam aktam un iestādes faktiskajai rīcībai ir administratīvā procesa instruments.

Turklāt administratīvā līguma īpatnība ir tā, ka tas ir izmantojams gan kā administratīvā akta alternatīva[755] (administratīvā procesa rezultātā tiek izdots vai nu administratīvais akts, vai tiek noslēgts administratīvais līgums), gan kā palīglīdzeklis administratīvā akta izdošanas vai izpildes procesā[756] (tiek izdots gan administratīvais akts, gan noslēgts administratīvais līgums). Piemēram, administratīvā akta izdošanas procesā administratīvo tiesību līgumu var slēgt gan par administratīvā akta nosacījumiem, gan par administratīvā akta izdošanu nākotnē, gan par administratīvā akta izpildi, gan kā izlīgumu strīdā par administratīvo aktu.

Salīdzinājumam: iestādes faktiskā rīcība nevar būt administratīvā akta palīglīdzeklis Senāts vairākkārt uzsvēris, ka iestādes taktiskā rīcība nevar būt pakārtota administratīvajam aktam un iestādes darbība administratīvā akta izdošanas gaitā vai administratīvā akta izpildes gaitā nevar tikt atzīta par iestādes faktisko rīcību.[757]

Administratīvā līguma daudzfunkcionālais pielietojums izsecināms arī no tā, ka komentējamā tiesību normā likumdevējs uzsvēris, ka šādu līgumu var slēgt jebkurā administratīvā procesa stadijā - proti, gan kamēr konkrētās publiski tiesiskās attiecības tiek risinātas iestādē (gan sākotnējā, gan apstrīdēšanas stadijā), gan tad, ja strīds staip iestādi un privātpersonu jau nonācis tiesā, gan tad, ja nepieciešams vienoties par izpildes jautājumiem.

|4| Administratīva līguma vispārīgs regulejums un priekšnoteikumi tā slēgšanai iekļauti VPIekL.

VPIekL paredz, ka administratīvo līgumu var slēgt, vai nu lai izbeigtu tiesisku strīdu, it īpaši tiesas procesu, vai, ja piemērojamās tiesību normas piešķir iestādei rīcības brīvību attiecībā uz administratīvā akta izdošanu, tā saturu vai faktisko rīcību (VPIekL 80.p. pirmās daļas I. un

2.punkts).

Pirmajā gadījumā administratīvais līgums pēc būtības ir izlīgums strīdā, kas pastāv starp privātpersonu un iestādi saistībā ar iestādes jau izdotu administratīvo aktu vai faktisko rīcību. Tādējādi likumdevējs uzsvēris administratīva līguma ka strīdu risinašanas institūta nozīmi (sk. ari APL 80.' p.).

Savukārt otrajā gadījumā likums uzsver administratīvā līguma kā klasiska administratīvā procesa instrumenta, proti, administratīvi tiesiskās attiecības jaunradoša instrumenta nozīmi. Šajā gadījumā iestāde ir tiesīga slēgt administratīvo līgumu tad, ja tiesību normas paredz, ka tā konkrēto, tās kompetencē ietilpstošo jautājumu var risināt ar brīvo vai daļēji brīvo administratīvo aktu (vai faktisko rīcību). Tas nozīmē, ka iestāde savas rīcības brīvības ietvaros var apsvērt arī iespēju izmantot administratīvo līgumu. Jātiem gan vērā, ka ne vienmēr, kad tiesību normas noteic iestādei rīcības brīvību saistībā ar administratīvo aktu, administratīvais līgums automātiski būs adekvāta alternatīva. Iespējams, ka līguma forma nav piemērota konkrēto tiesisko attiecību noteikšanai, un tad administratīvā līguma slēgšana nav pieļaujama (sk. VPIekL 80.p. otro daļu).

Piemēram, ar līgumu nav pieļaujams aizslāt tādu administratīvo aktu, ar kuru tiek noteikti konkursa rezultāti. Tāpat arī no civildienestu regulējošajām tiesību normām izriet, ka līgums nevarētu būt piemērota fonna ierēdņa iecelšanai amatā, jo to var darīt tikai ar administratīvo aktu.

Senāts arī norādījis, ka tiesiski nav iespējama vienošanās par nodokļu parādu, jo to liedz nodokļu administrācijas padotība likumam. Nodokļu administrācija nevar ar vienošanos atteikties no likumā noteikto nodokļu iekasēšanas.[758]

Iestāde var slēgt administratīvo līgumu arī tad, ja tiesību normas tieši noteic, ka attiecīgo jautājumu var regulēt, slēdzot attiecīgu līgumu.

|5| Papildus minētajiem administratīvā līguma noslēgšanas specifiskajiem priekšnoteikumiem uz administratīvo līgumu attiecināmi arī VPIekL paredzētie vispārējie priekšnoteikumi jebkura publisko tiesību līguma noslēgšanai - lietderība no valsts pārvaldes funkciju īstenošanas efektivitātes viedokļa. Proti, administratīvo līgumu iestāde var slēgt tad, ja tādējādi tiks *efektīvāk* atrisināts attiecīgās iestādes kompetencē esošais jautājums.

Šo priekšnoteikumu būtiski neaizmirst gadījumā, kad iestāde apsver administratīvā līguma slēgšanu ar mērķi izbeigt tiesisku strīdu (jo gadījumā, kad tiesību normas iestādei paredz rīcības brīvību attiecībā uz administratīvā akta izdošanu vai tā saturu, rīcības brīvības ietvaros iestādei jebkurā gadījumā būs jāizvērtē lietderība un efektivitāte, neatkarīgi no tā, vai iestāde izlems attiecīgo situāciju

regulēt ar administratīvo aktu vai administratīvo līgumu). Tas vien, ka ar līguma noslēgšanu pastāvošais strīds būs ātri un bez pūlēm novērsts, nav pietiekams iemesls izlīguma slēgšanai. Pamats izlīguma slēgšanai ir tad, ja strīda atrisināšana "parastajā" ceļā (proti, ar apstrīdēšanas iestādes un tiesas starpniecību) prasītu ar iespējamo rezultātu nesamērīgus resursus. Citiem vārdiem sakot, izlīgums ir pieļaujams tad, ja tādējādi panāktais risinājums būs izdevīgs (lietderīgs) arī publiskajai personai (tātad, sabiedrības interesēm).

Salīdzinājumam: Vācijas tiesībās atzīts, ka izlīgumu var slēgt tad, ja starp iestādi un privātpersonu pastāv reāla neskaidrība par faktiskajiem vai tiesiskajiem apstākļiem un šo neskaidrību novēršana prasītu nesamērīgus

• ***A*** . II67

izdevumus.

[6| Komentējamā pantā uzsvērts arī tas, ka administratīvā līguma noslēgšanu var ierosināt jebkurš no potenciālajiem līdzējiem - gan iestāde, gan privātpersona. Minētais pamatojams ar to, ka administratīvais līgums (tāpat kā jebkurš civiltiesisks līgums) ir abu līgumslēdzēju brīvu un saskanīgu gribas izteikumu rezultāts, tāpēc nav svarīgi, kurš tieši ir ierosinājis līguma slēgšanas iespēju. Ierosinājums otram iespējamam līdzējam parasti nevar būt "uzspiedošs", un pēc ierosinājuma izvērtēšanas tam ir tiesības nepiekrist. Iestāde nevar piespiest privātpersonu slēgt līgumu, un arī gadījumi, kad privātpersona varētu prasīt iestādei noslēgt līgumu, vērtējami kā izņēmuma gadījumi Kā norādījis Senāts, tas būtu arī pretrunā ar izlīguma tiesisko dabu, ka tiesa uzliktu pienākumu izlīgt.[1168] Tomēr izņēmums varētu būt gadījums, kad privātpersona prasa līguma noslēgšanu, pamatojoties uz vienlīdzības principu.

IU' *Paine F.J.* Vacijas vispārīgās administratīvas tiesības. Vacijas Administratīva procesa likums. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002, 241.-243.lpp. (283.iedaļa). !l(lS Senāta 201 l.gada 7.oktobra sprieduma lietā SKA-558/2011 12.punkts. Grām.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta spriedumi un lēmumi 201 1. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2012, A-335.lpp.

64.pants. Administratīva akta izdošanas termiņš

(1) Ja administratīvā lieta ierosināta uz iesnieguma pamata, iestāde pieņem lēmumu par administratīvā akta izdošanu viena mēneša laikā no iesnieguma saņemšanas dienas, ja likumā nav noteikts cits termiņš vai citā normatīvajā aktā -īsāks termiņš administratīvā akta izdošanai.

(1[1]) Ja iestāde iesniegumu atstājusi bez virzības šā likuma 56.panta

1.1 daļā noteiktajā kārtībā, administratīvā akta izdošanas termiņš skaitāms no trūkumu novēršanas dienas.

(2) Ja objektīvu iemeslu dēļ šā panta pirmajā daļā noteikto termiņu nav iespējams ievērot, iestāde to var pagarināt uz laiku, ne ilgāku par četriem mēnešiem no iesnieguma saņemšanas dienas, par to paziņojot iesniedzējam. Ja nepieciešama ilgstoša faktu konstatācija, administratīvā akta izdošanas termiņu ar motivētu lēmumu, par to paziņojot iesniedzējam, var pagarināt līdz gadam tā iestāde, kurā administratīvo aktu var apstrīdēt, bet, ja šādas augstākas iestādes nav vai tā ir Ministru kabinets, lēmumu pieņem tās iestādes vadītājs, kura izdod administratīvo aktu. Lēmumu par termiņa pagarināšanu var apstrīdēt un pārsūdzēt. Tiesa sūdzību izskata rakstveida procesā.

(3) Steidzamos gadījumos iesniedzējs, iesniedzot motivētu iesniegumu, var lūgt, lai administratīvo aktu izdod saīsinātā termiņā. Iestāde šādu iesniegumu nekavējoties izskata un pieņem rakstveida lēmumu. Atteikuma gadījumā lēmumu nekavējoties paziņo iesniedzējam. So lēmumu var apstrīdēt un pārsūdzēt. Tiesa sūdzību izskata rakstveida procesā.

(4) Ja iestāde attiecīgo administratīvo aktu izdod, pirms tiesa izskatījusi sūdzību par iestādes lēmumu, ar kuru bijis pagarināts administratīvā akta izdošanas termiņš vai atteikts šo aktu izdot saīsinātā termiņā, tiesa ierosināto tiesvedību šajā jautājumā izbeidz.

(5) Iestāde ir tiesīga iesnieguma par administratīvā akta izdošanu izskatīšanu atlikt, ja mēneša laikā no iesnieguma saņemšanas dienas procesa dalībnieki vienojušies par iespēju slēgt administratīvo līgumu. Sādā gadījumā iestādei jāatsāk lēmuma pieņemšanas process tad, ja kāds no administratīvā procesa dalībniekiem administratīvā līguma sagatavošanas laikā paziņo, ka administratīvo līgumu nevēlas slēgt, un lēmums jāpieņem mēneša laikā no dienas, kad izteikts paziņojums par atteikšanos slēgt administratīvo līgumu.

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar 2006.gada 26.oktobra, 2008.gada 18.decembra

likumu un 2012.gada 1.novembra likumu, kas spēkā no 01.01.2013.)

Saturs

I. Vispārīgas piezīmes
II. Termiņa pagarināšana
III. Termiņa saīsināšana
IV. Izskatīšanas atlikšana sakarā ar administratīvo līgumu

I. Vispārīgas piezīmes

111 Literatūra: The administration and you. A handbook. Strasbourg: Council of Europe Publishing, 1996, p. 26., 211.-212.

|2| Komentējamā panta **mērķis** ir nodrošināt, ka administratīvais akts, ja process ierosināts uz iesnieguma pamata, tiek izdots ne vēlāk

kā mēneša laikā, tomēr nepieciešamības gadījumā dodot iespēju arī termiņu pagarināt. Pants attiecas arī uz apstrīdēšanas iesniegumu un iesniegumu par faktisko rīcību. Tas neattiecas uz gadījumu, kad iestāde ierosina procesu pēc savas vai citas iestādes iniciatīvas.

|3| Eiropas Savienības pamattiesību hartas[1 u>t)] 41.pantā tiesību uz labu pārvaldību ietvaros ir noteikts, ka ikvienai personai ir tiesības uz objektīvu, godīgu un **pieņemamā termiņā** veiktu jautājumu izskatīšanu Eiropas Savienības iestādēs un struktūrās. Kā norādījusi Eiropas Savienības Vispārējā tiesa, pienākums ievērot saprātīgu termiņu administratīvajā procesā ir Eiropas Savienības tiesību vispārējs princips, kura ievērošanu nodrošina tiesa un kas turklāt ir noteikts kā tiesību uz labu pārvaldību sastāvdaļa hartas 41 .panta pirmajā daļā.[759]

Savukārt Eiropas Padomes 2007.gada 20.jūnija rekomendācijā CM/Rec(2007)7 par labu pārvaldi 7.punktā noteikts, ka iestādei jāveic savi pienākumi **saprātīgā laikā."** [1] Eiropas Padomes administratīvā procesa rokasgrāmatā, kurā apkopoti administratīvā procesa principi, ieteikts administratīvo aktu izdot *saprātīgā termiņā* neatkarīgi no tā, vai process ierosināts uz iesnieguma pamata vai pēc iestādes iniciatīvas. Ja saprātīgs laiks netiek ievērots (iestāde nereaģē), tas uzskatāms vai nu par pozitīvu vai negatīvu administratīvo aktu vai arī šādai rīcībai (bezdarbībai) jābūt pakļautai tiesas kontrolei.[1172]

Arī atbilstoši VPIekL 10.panta piektajai daļai labas pārvaldības princips ietver taisnīgu procedūru īstenošanu saprātīgā laikā (jo īpaši tas piemērojams gadījumos, kad administratīvo procesu iestāde ierosinājusi pēc savas iniciatīvas un tiesību norma nenoteic konkrētus termiņus).

[4] Vispārīgais termiņš administratīvā akta (arī negatīva administratīvā akta - atteikuma) izdošanai ir **viens mēnesis no iesnieguma iesniegšanas dienas,** ja likumā nav noteikts cits termiņš vai citā normatīvajā aktā nav noteikts īsāks termiņš. Iestādei ne tikai jāiekļaujas šajā laikā, bet jāstrādā tā, lai ekonomētu laiku, jo tas vienlaikus dod iespēju ekonomēt līdzekļus.[1173]

Garāku termiņu var noteikt tikai ar likumu, savukārt īsāku termiņu, kas iesniedzējam ir labvēlīgāks, var noteikt arī ar Ministru kabineta noteikumiem, pašvaldības saistošajiem noteikumiem, arī iekšējiem normatīvajiem aktiem.

Piemēram, atbilstoši Konkurences likuma"[74] 27.pantam Konkurences padome pieņem lēmumu sešu mēnešu laikā no lietas ierosināšanas dienas. īsāks termiņš noteikts, piemēram, Publisku izklaides un svētku pasākumu drošības likuma"[7^] 7.pantā - pašvaldība izskata iesniegumu 10 dienu laikā no tā saņemšanas dienas.

151 Viena meneša termiņš sakas no iesnieguma **saņemšanas** dienas (ja vien iesniegumā nav tādi trūkumi, kuru dēļ tas atstājams

bez virzības; sk. 56.p. I.[760] daļu), tātad dienas, kad iestādei kļūst zināma privātpersonas interese. Atbilstoši 42. un 43.pantam termiņš sākas nākamajā dienā pēc iesnieguma iesniegšanas un beidzas nākamā mēneša datumā, kas atbilst iesniegšanas datumam. Ja iesniegums atsūtīts pa pastu vai atgādāts citādi, ņemams vērā tā reģistrācijas datums. Ja iesniegums ir bijis atstāts bez virzības 56.panta $1.^{1}$ daļā noteiktajā kārtībā, administratīvā akta izdošanas termiņš skaitāms no trūkumu novēršanas dienas, tas ir, no dienas, kad saņemts iesniegums, kas atbilst likuma prasībām, vai saņemti pilnvarojumu apliecinoši dokumenti.

[6] Daudzu citu valstu administratīvo procesu regulējošajos likumos nav noteikts administratīvā akta izdošanas termiņš. Tas ir jāizdod **saprātīgā** termiņā vai arī tas ir precizēts speciālajās tiesību normās. Ja termiņš nav noteikts, pēc iesnieguma saņemšanas iestādei parasti ir pienākums informēt iesniedzēju par paredzamo administratīvā akta izdošanas laiku.

Tikai atsevišķās valstīs ir noteikti konkrēti termiņi. Piemēram, Austrijā ir noteikts, ka administratīvais akts jāizdod, **nepieļaujot nepamatotu kavēšanos,** bet ne vēlāk kā sešu mēnešu laikā.[1 6]

Arī Latvijā ir diskusija, vai komentējamā pantā noteikto mēneša termiņu neaizvietot ar jēdzienu "saprātīgs termiņš", savukārt konkrētus termiņus, ja tādi nepieciešami, ietverot speciālajās tiesību normās. Diskusijas pamatā ir tas, ka atsevišķu lietu izskatīšanai, ņemot vērā to sarežģītību, mēneša termiņš ir pārāk īss. Tomēr līdz šim brīdim vienošanās par šādām izmaiņām likumā nav panākta.

m APL nenoteic, cik ilga laika *pēc administratīvā akta izdošanas* tas **jāpaziņo** adresātam un iesniedzējam. Tādējādi, ja tas nav atrunāts speciālajās tiesību normās, tas jādara *saprātīgā termiņā.* Parasti saprātīgs termiņš, ja persona nav norādījusi, ka pati vēlas saņemt administratīvo aktu iestādē, ir nākamā diena pēc administratīvā akta izdošanas.

Gadījumā, ja administratīvais akts izdots uz personas (potenciālā adresāta) iesnieguma pamata un iestādei nepieciešams paraksts par lēmuma vai ar to saistīta dokumenta (pase, apliecība, licence u.tml.) saņemšanu, iestāde jau iesnieguma saņemšanas brīdī var norādīt tā izsniegšanas datumu un administratīvo aktu adresātam vai iesniedzējam nenosūtīt. Tomēr arī tad administratīvais akts parasti stājas spēkā un apstrīdēšanas termiņš sakas tikai no brīža, kad administratīvais akts ir paziņots adresātam (sk. 70.p. komentārus).

Piezīme: Atšķirīgs regulējums noteikts attiecībā uz spriedumu - tā saņemšana neietekmē termiņu skaitījumu (259.p. otrā daļa).

[8] Ja administratīvais akts **netiek izdots mēneša laikā** un iesniedzējs nesaņem paziņojumu par termiņa pagarinājumu, iesniedzējs (persona, kurai ir subjektīvas tiesības prasīt administratīvā

akta izdošanu) var vērsties ar apstrīdēšanas iesniegumu augstākā iestādē, bet, ja tādas nav vai tā ir Ministru kabinets, - tiesā ar pieteikumu par attiecīgā administratīvā akta **izdošanu.** Atbilstoši 188.panta piektajai daļai pieteikumu tiesai var iesniegt gada laikā no dienas, kad persona ar iesniegumu vērsusies iestādē vai augstākā iestādē. Tāpat persona par termiņa neievērošanu var sūdzēties, apstrīdot un pārsūdzot izdoto administratīvo aktu.

Administratīvo tiesu praksē nereti ir gadījumi, kad iesniedzējs prasa atlīdzināt morālo kaitējumu, kas nodarīts sakarā ar termiņa neievērošanu. Tā kādā iietā tiesa secināja, ka iestāde ilgstoši nebija nosūtījusi iesniedzējai (potenciālajai adresātei) nedz administratīvo aktu, nedz motivētu lēmumu par termiņa pagarinājumu, tādejādi ilgstoši turēja viņu neziņā gan par iesnieguma izskatīšanas norisi, gan tās rezultātu. Vienlaikus tiesa secināja, ka arī pati iesniedzēja neko nedarīja, lai savas tiesības aizstāvētu. Tāpēc tiesa uzdeva pienākumu iestādei rakstveidā atvainoties iesniedzējai par konstatēto termiņa nokavējumu.[11]

II. Termiņa pagarināšana

[91 Ņemot vera, ka mēneša termiņš administratīva akta izdošanai var izrādīties parīšu, lai iestāde objektīvās izmeklēšanas ietvaros iegūtu visu nepieciešamo informāciju (arī papildu informāciju no paša iesniedzēja) un pieņemtu objektīvu lēmumu, likums pieļauj termiņa pagarināšanu. Termiņš var tikt pagarināts, piemēram, lai uzklausītu trešās personas. Nepieciešamās informācijas iegūšana un pareiza procesuālo darbību veikšana ir arī iesniedzēja (potenciālā adresāta vai trešās personas) interesēs, jo samazina iespējas, ka administratīvais akts apstrīdēšanas vai pārsūdzēšanas procesā varētu tikt atcelts.

Tomēr iestādei, pagarinot termiņu, ir jābūt pamatotam iemeslam to darīt. Kā norādījis Senāts, termiņa pagarinājums pieļaujams vienīgi nolūkā, lai iestādei būtu iespēja noskaidrot visus lietā nepieciešamos apstākļus objektīva lēmuma pieņemšanai.

Tā kādā lietā tiesa secināja, ka Valsts ieņēmumu dienests vairākkārt bija atlicis licences pārreģistrāciju, papildus nepieprasot nekādu informāciju (vismaz lietā par to nebija pierādījumu). Tiesa atzina nepamatoto vilcināšanos ar licences izsniegšanu par prettiesisku.[11] *

[10| Arī Eiropas Savienības tiesas savos spriedumos ir atzinušas, ka lietas objektīvās izmeklēšanas principa ievērošanu var uzskatīt par svarīgāku nekā saprātīga termiņa ievērošanas principu, ja vien iestāde tīšām nevilcinās ar lēmuma pieņemšanu.

Piemēram, tiesa noraidīja prasījumu par zaudējumu atlīdzību,

kaut arī Eiropas Komisija (Komisija) pilnībā nebija ievērojusi noteiktos termiņus, jo lietā bija nepieciešama papildu izpēte. Biotehnoloģijas uzņēmums *Pharos SA* 1994.gada oktobrī bija vērsies ar iesniegumu, lai viņa izstrādāto medikamentu iekļautu konkrētā sarakstā. Dažas dalībvalstis pret to iebilda, jo medikaments bija līdzīgs tam, kura lietošana bija aizliegta kā kaitīga veselībai. *Pharos SA* vērsās ar iesniegumu, lai Komisija pēc iespējas ātrāk nodrošinātu iekļaušanu sarakstā, taču Komisija atbildēja, ka lēmums tiks pieņemts pēc papildu zinātniskās izpētes. Lēmums tika pieņemts 1996.gada septembrī. *Pharos SA* vērsās tiesā pret Komisiju, norādot uz procesuālajiem pārkāpumiem - bezdarbību un termiņa neievērošanu - un prasot par to zaudējumu atlīdzību. Tiesa spriedumā norādīja, ka par bezdarbību nevar uzskatīt gadījumu, kad uz iesniedzēja vēstulēm tiek dota pamatota atbilde. Tiesa atzina, ka jāatlīdzina tikai tādi zaudējumi, kas radušies prettiesiskas rīcības rezultātā, savukārt par prettiesisku rīcību tiek atzīti tikai nopietni tiesību normu pārkāpumi. *Pharos SA* uzskatīja, ka šādi pārkāpumi ir izdarīti, jo pārkāpts tiesiskās noteiktības (paredzamības) un labas pārvaldības, tostarp efektivitātes princips. Savukārt Komisija norādīja, ka minētie principi būtu pārkāpti tieši tad, ja tā pieņemtu pietiekoši neapsvērtu lēmumu. Tiesa pievienojās Komisijas argumentiem, norādot arī, ka jautājums bija sarežģīts un

il7* Senāta 2005.gada 12.oktobra spriedums lietā Nr.SKA-309/2005. Grām.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumi un lēmumi 2005. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2006, 297. 304.Ipp. Šīs lietas sakarā gan jāņem vērā, ka apgabaltiesa savā spriedumā kļūdaini bija atzinusi iestādes starplēmumus par faktisko rīcību un Senāts uz šo kļūdu spriedumā nav norādījis.

sensitīvs gan zinātnisku, gan politisku apsvērumu deļ, tālab Komisijai bija jānoskaidro zinātnieku viedoklis.[761]

[H| Pati iestāde var pagarina! administratīva akta izdošanas termiņu uz laiku, ne ilgāku par **četriem mēnešiem.** Tā kā lēmums par termiņa pagarināšanu **jāpaziiio** iesniedzējam, to var noformēt kā atsevišķu procesuālu lēmumu vai arī rezolūcijas veidā (piemēram, "pagarināt administratīvā akta izdošanu, lai saņemtu informāciju no citas iestādes"), iesniedzējam nosūtot informatīvu vēstuli par termiņa pagarinājumu.

112| Ja iestāde, kuras lietvedība ir lieta, secina, ka ari četru menešu laikā tā nevarēs pieņemt pietiekami objektīvu un pamatotu lēmumu, tā vēršas augstākā iestādē (ja tāda ir), kurā attiecīgo administratīvo aktu pēc tā pieņemšanas varēs apstrīdēt, ar lūgumu pagarināt administratīvā akta izdošanas termiņu. Augstāka iestāde, izvērtējot zemākās iestādes norādītos motīvus, var pagarināt termiņu **līdz gadam,** attiecīgi to motivējot un paziņojot iesniedzējam. Ja šādas

augstākas iestādes nav vai tā ir Ministru kabinets, lēmumu pieņem tās iestādes vadītājs, kura izdod administratīvo aktu. Augstākas iestādes vai amatpersonas lēmumu zemākā iestāde apstrīdēt un pārsūdzēt nevar.

Vārdi "uz laiku, ne ilgāku par četriem mēnešiem" un "līdz gadam" nozīmē, ka jebkurā gadījumā ir jāizdara apsvērumi, tieši cik ilgs laiks lēmuma pieņemšanai ir nepieciešams. Par šiein apsvērumiem līdz ar paziņošanu par termiņa pagarināšanu ir jāinformē iesniedzējs (potenciālais adresāts vai trešā persona).

Likumā var būt noteikts arī garāks lēmuma pieņemšanas pagarināšanas termiņš.

Piemēram, Konkurences likuma 27.panta trešajā daļā noteikts, ka Ja lietā nepieciešama ilgstoša faktu konstatācija, Konkurences padome ar motivētu lēmumu var pagarināt lēmuma pieņemšanas termiņu uz laiku, kas nepārsniedz **divus gadus** no lietas ierosināšanas dienas.

[13| Komentējamais pants neparedz atkārtotu termiņa pagarināšanu. Tomēr, ja iestāde redz, ka attaisnotu objektīvu šķēršļu dēļ administratīvā akta izdošana noteiktajā termiņā nebūs iespējama, tai laikus būtu japaziņo personai par šo šķēršļu pastavešanu un iespejamo kavēšanos ar administratīvā akta izdošanu.11X0

[141 Kaut ari lēmums par termiņa pagarinājumu nav administratīvais akts, jo tam trūkst galīgā noregulējuma rakstura[1 m], bet gan procesuālais lēmums, likumdevējs to ir uzskatījis par lēmumu, kas var būtiski ietekmēt dalībnieku tiesības vai intereses un devis iespēju to **apstrīdēt un pārsūdzēt.**

Termiņa pagarināšanu līdz četriem mēnešiem, ko ir tiesīga veikt iestāde, kas lemj par attiecīgā administratīvā akta izdošanu, var apstrīdēt iestādē, kurā varēs apstrīdēt pašu administratīvo aktu.

Augstāka iestāde var atstāt zemākas iestādes lēmumu par termiņa pagarināšanu spēkā, ja uzskata to par pamatotu. Augstāka iestāde var arī atcelt lēmumu par termiņa pagarināšanu, nosakot termiņu, kādā zemākai iestādei lēmums jāpieņem.

I15| Savukart lēmums par termiņa pagarināšanu ilgāku par četriem mēnešiem, ko pieņem iestādē, kurā attiecīgo administratīvo aktu var apstrīdēt, interpretējot gramatiski, būtu jāapstrīd augstākas iestādes vēl augstākā iestādē. Taču tā būtu iestāde, kura parasti nav iesaistīta administratīvajā procesā. Tāpēc nebūtu loģiski, ka iestāde, kas nevar lemt par pašu administratīvo aktu, varētu lemt par procesuālu jautājumu. Tādējādi šajā gadījumā būtu veicama teleoloģiskā redukcija un augstākas iestādes lēmums par termiņa pagarināšanu būtu uzreiz pārsūdzams tiesā.

[16) Augstākas iestādes lēmumu, kā arī, ja iestādei nav augstākas iestādes vai tā ir Ministru kabinets, var pārsūdzēt Administratīvajā rajona tiesā. Tiesa sūdzību izskata *rakstveida* procesā

(izņemot gadījumu. kad *tiesa secina*, ka objektīvāka lēmuma pieņemšanai nepieciešams mutvārdu process; sk. 112.' p. otro daļu). Tiesa var atcelt iestādes lēmumu par termiņa pagarināšanu. Ja tiesa secina, ka termiņš ir pagarināms, taču ne tik ilgi, kā to noteikusi iestāde, tiesa var uzdot iestādei noteikt jaunu termiņu, ņemot vērā tiesas lēmumā noteiktos apsvērumus. Ja tiesa secina, ka termiņš ir pagarināts nepamatoti, ņemot vērā, ka tiesas lēmuma pieņemšanas laikā attiecīgais termiņš administratīvā akta izdošanai var būt beidzies, tiesai būtu jānosaka, cik ilgā laikā pēc tiesas lēmuma iestādei ir jāpieņem lēmums par administratīvā akta izdošanu. Tiesas lēmumu pārsūdzēt nevar. Ja iestāde attiecīgo administratīvo aktu izdod, pirms tiesa izskatījusi sūdzību par iestādes lēmumu, ar kuru bijis pagarināts administratīvā akta izdošanas termiņš, tiesa ierosināto tiesvedību šajā jautājumā izbeidz.

[17| Likums neparedz iespeju iestādei **apturēt** administratīva akta izdošanas termiņu (izņemot komentējamā panta piektajā daļā paredzēto iesnieguma par administratīvā akta izskatīšanas atlikšanu). Tomēr var būt situācijas, kad privātpersonas interesēs ir apturēt lietvedību arī administratīvajā procesā iestādē. Tas ir gadījumā, ja iesnieguma iesniegšana ir saistīta ar kādu noteiktu prekluzīvu termiņu (izslēdz iesnieguma iesniegšanu pēc šā termiņa), bet labvēlīga administratīvā akta izdošana nav iespējama, pirms nav veiktas kādas darbības vai lieta nav izlemta citā iestādē vai tiesā (salīdzinājumam sk. 273. un 274.p. minētos iemeslus, kuru dēļ var apturēt tiesvedību tiesā), un tāpēc nav iespējams iekļauties arī gada termiņā. Tādā situācijā ieteicamais risinājums būtu šāds: tā kā komentējamā pantā noteiktais termiņš aizsargā privātpersonas intereses, un līdz ar to termiņa apturēšana būtu arī privātpersonas interesēs, iestāde, ja tā paredz, ka tā nevarēs iekļauties gada termiņā, aptur lietvedību (automātiski apturot administratīvā akta izdošanas termiņu), pamatojoties uz privātpersonas lūguma vai rakstveida akcepta. Tādā gadījumā tiktu nodrošināta privātpersonas tiesību vai tiesisko interešu ievērošana un vienlaikus iestāde nodrošinātos pret privātpersonas pretenzijām par termiņa neievērošanu. Termiņu skaitīšanai attiecīgi pēc analoģijas piemērojams 45.pants.

III. Termiņa saīsināšana

[18] Steidzamu lēmumu pieņemšanai likumdevējs atsevišķos normatīvajos aktos ir noteicis īsākus termiņus jau speciālajās tiesību normās. Dažkārt ātrāka administratīvā akta izdošana iespējama arī par atsevišķu samaksu.

Piemēram, paaugstinata valsts nodeva paredzēta par pases

paatrinātu

izsmegsanu.

Pat ja *expressis verbis* normas tekstā tas nav noteikts, nereti steidzama lēmuma pieņemšana izriet no likuma gara. Piemēram, ja privātpersona iestādē vērsusies, lai iestāde ar administratīvo aktu novērstu kādu apdraudējumu, iestādei jādara viss nepieciešamais, lai šādu administratīvo aktu izdotu pēc iespējas ātrāk.

|19| Taču var but ari citi gadījumi, kas parasti nav steidzami, taču adresātam vai trešajai personai konkrētā gadījumā mēneša vai cits likumā noteiktais termiņš var būt pārāk garš, jo administratīvais akts var būt **objektīvi nepieciešams ātrāk,** piemēram, personai steidzami jāizceļo uz citu valsti, administratīvais akts nepieciešams ātrāk personas slimības dēļ u.tml. Tādā gadījumā persona, pamatojot savu iesniegumu, var vērsties iestādē un lūgt, lai administratīvo aktu izdod saīsinātā termiņā. To var darīt gan vienlaikus ar iesniegumu par administratīvā akta izdošanu, gan vēlāk. Iesniegumam pievienojami pierādījumi, kas pamato steidzamību. Ja šādi pierādījumi nav personas ricībā, viņai jānorāda, kur tie pieejami.

1201 Atbilstoši komentējama panta trešajai daļai šadu iesniegumu izskata **nekavējoties** un pieņem lēmumu, kas noformējams **rakstveidā** atsevišķa lēmuma vai rezolūcijas veidā. Izskatot iesniegumu, iestāde parasti ņem vērā iesniegtos pierādījumus, taču, ja iespējams un ir nepieciešams, iestāde pati var iegūt vai pieprasīt papildu pierādījumus administratīvā akta izdošanas steidzamībai.

(211 Lemjot par termiņa saīsināšanu, iestāde **izvērtē** iesniedzēja nepieciešamību saņemt administratīvo aktu saīsinātā termiņā, iespēju īsākā laikā iegūt nepieciešamos faktus, nepieciešamību uzklausīt citu personu viedokli un citus apsvērumus, kas var ietekmēt lēmuma kvalitāti. Šie apsvērumi atteikuma gadījumā jāpaziņo arī iesniedzējam.

|22| **Atteikums** un tā apsvērumi **nekavējoties** jāpaziņo iesniedzējam. Tas nepieciešams, lai persona būtu informēta, kā arī, lai persona, ja vēlas, varētu šo lēmumu apstrīdēt vai pārsūdzēt. Iesniedzējam var

[11X2] Sk.: Noteikumi par valsts nodevu par personu apliecinošu dokumentu izsniegšanu: Ministru kabineta 2012.gada 21.februāra noteikumi Nr.133 (spēkā no 01.04.2012.) // Latvijas Vēstnesis, 28.02.2012., Nr.33.

paziņot arī lēmumu par termiņa saīsināšanu. It īpaši tas būtu jādara, ja termiņš tiek saīsināts, taču ne tik daudz, kā to lūdzis iesniedzējs. Lēmumā norāda arī apstrīdēšanas vai pārsūdzēšanas iespējas (apstrīdēšanas vai pārsūdzēšanas termiņš nav norādāms, jo, pirmkārt, likums to nenoteic, otrkārt, persona ir ieinteresēta to darīt pēc iespējas ātrāk).

|23| Ja persona, kura saņēmusi atteikumu vai kurai šķiet, ka termiņš joprojām ir pārāk garš, var apstrīdēt lēmumu, kas pieņemts sakarā ar iesniegumu par termiņa saīsināšanu. Pants nenosaka, *kur* iesniedzams apstrīdēšanas iesniegums, taču, ņemot vērā, ka šāds iesniegums tiek iesniegts steidzamības dēļ, lietderīgāk būtu, ja apstrīdēšanas iesniegums liktu iesniegts uzreiz *augstākā iestādē.* Ja augstākas iestādes nav (vai tā ir Ministru kabinets), lēmums pārsūdzams tiesā.

|24| Kaut ari panta tas nav noteikts, no likuma jēgas izriet, ka ari apstrīdēšanas iesniegums ir jāizskata **nekavējoties.** Pretējā gadījumā šādam lēmumam nebūtu nozīmes un procesuālais līdzeklis - apstrīdēšana -- būtu iluzors.

125ļ Augstāka iestāde var zemākas iestādes lēmumu atstāt spēkā. Augstāka iestāde var arī uzdot zemākai iestādei administratīvo aktu izdot īsākā termiņā. Zemāka iestāde šo lēmumu pārsūdzēt nevar.

|26| Savukart augstakas iestādes atteikumu apmierinat lūgumu par termiņa saīsināšanu iesniedzējs var pārsūdzēt Administratīvajā rajona tiesā. Tiesai jāpārbauda, vai iestādes izdarītie secinājumi ir bijuši pareizi. Kaut aiī parasti tiesa nevar izlemt iestādes vietā, ņemot vērā, ka šajā gadījumā jālemj par steidzamību, ir pieļaujami, ka tiesa, secinot, ka sūdzība ir pamatota, ja iespējams, nosaka konkrētu termiņu lēmuma pieņemšanai. Tiesas lēmums nav pārsūdzams.

Ja tad, kad tiesa lemj par šo jautājumu, administratīvais akts jau ir izdots, lieta tiesā ir jāizbeidz, jo jautājums attiecas tikai uz procesuālu lēmumu. Vienīgais mērķis šā jautājuma izskatīšanai tiesā ir novērst administratīvā akta izdošanas kavēšanu. Līdz ar administratīvā akta izdošanu zūd pamats šādas sūdzības izskatīšanai.

IV. Izskatīšanas atlikšana sakara ar administratīvo līgumu

(271 Atbilstoši VPIekL 80.pantam, ja piemērojamas tiesību normas piešķir iestādei rīcības brīvību attiecībā uz administratīvā akta izdošanu, tā saturu vai faktisko rīcību, iestāde administratīvā akta izdošanas vietā ar privātpersonu var noslēgt administratīvo līgumu (sk. 63.⌋p. komentārus). Tāpat līgumu var noslēgt, lai izbeigtu tiesisku strīdu (sk. 80.' p. komentārus). Līguma noslēgšanu var rosināt gan iestāde, gan privātpersona. Tā kā mēnesis administratīvā līguma saskaņošanai un noslēgšanai nereti varētu būt pārāk īss termiņš, atbilstoši komentējamā panta piektajai daļai iestāde ir tiesīga iesnieguma par administratīvā akta izdošanu izskatīšanu **atlikt,** ja mēneša laikā no iesnieguma saņemšanas dienas procesa dalībnieki vienojušies par **iespēju** slēgt administratīvo līgumu. Iestāde administratīvā akta izdošanu var atlikt tikai tad, ja tā ir gatava un

tiesīga[1183] administratīvā akta izdošanu aizvietot ar administratīvo līgumu.

Normā ir lietots vārds "atlikt", no kā varētu secināt, ka vienmēr sekos arī tuipinājums. Taču administratīvais līgums tiek noslēgts, administratīvā akta izdošanas process tiek **izbeigts.**

128| No komentejama panta izriet, ka nepieciešama **vienošanas par iespēju** slēgt administratīvo līgumu, bet nav noteikta vienošanās forma. Tāpat pantā nav noteikts, ka iestādei jāpieņem formāls lēmums par iesnieguma izskatīšanas atlikšanu. Tāpēc iestādei pašai jāapsver, vai vienošanās un lēmumus par iesnieguma izskatīšanas atlikšanu ir noformējams dokumenta veidā un tas pievienojams lietai.

|29| Ja vienošanas par iespeju slēgt administratīvo līgumu nav panakta, administratīvā akta izdošanu nevar atlikt, bet tikai **pagarināt** (sal. 47.p.). Tāpat, ja kāds no administratīvā procesa dalībniekiem administratīvā līguma sagatavošanas laikā paziņo, ka administratīvo līgumu nevēlas slēgt, iestādei jāatsāk atliktais administratīvā akta izdošanas process un attiecīgais administratīvais akts attiecīgi jāizdod mēneša laikā no dienas,

[11X3] VPIekL 80.panta otrajā daļā noteikts, ka administratīvā līguma slēgšana nav pieļaujama, ja līguma forma nav piemērota konkrētās tiesiskās attiecības regulēšanai, it īpaši ja šāds līgums būtu pretrunā ar valsts pārvaldes principiem vai nesamērīgi ierobežotu privātpersonas tiesisko aizsardzību.

kad izteikts paziņojums par atteikšanos slēgt administratīvo līgumu. Šādā gadījumā faktiski var runāt par procesuālā tenniņa apturēšanu (pēc analoģijas sk. 45.p.).

[30| Kaut ari ne komentējamais pants, ne cita tiesību norma neparedz vispārīgu termiņu administratīvā līguma sagatavošanai un noslēgšanai, ņemot vērā, ka ar administratīvo līgumu tiek aizvietots administratīvais akts, iestāde nedrīkst nepamatoti kavēties un vilcināt arī šo procesu. Administratīvā līguma projekts iestādei jāsagatavo un jāpiedāvā privātpersonai parakstīšanai saprātīgā (atbilstošā) laikā.

65.pants. Apsvērumi, pieņemot lēmumu par administratīvā akta izdošanu un nosakot tā saturu

(1) Ja piemērojamā tiesību normā noteikts, ka izdodams konkrēta satura administratīvais akts (obligātais administratīvais akts), iestāde izdod šādu administratīvo aktu.

(2) Ja piemērojamā tiesību norma ļauj iestādei izlemt, vai administratīvo aktu izdot vai neizdot, bet izdošanas gadījumā nosaka konkrētu tā saturu (izdošanas izvēles administratīvais akts), iestāde apsver izdošanas lietderību. Ja iestāde secina, ka administratīvais akts

ir izdodams, tā izdod tāda satura administratīvo aktu, kāds paredzēts piemērojamā tiesību normā. Ja iestāde secina, ka administratīvā akta izdošana nav lietderīga, tā lietu izbeidz.

(3) Ja piemērojamā tiesību normā noteikts, ka administratīvais akts izdodams, bet nav noteikts tā konkrētais saturs (satura izvēles administratīvais akts), iestāde izdod šo aktu, ievērojot piemērojamā tiesību normā noteiktos ietvarus, un šajos ietvaros, pamatodamās uz lietderības apsvērumiem, nosaka administratīvā akta saturu.

(4) Ja piemērojamā tiesību norma ļauj iestādei izlemt, vai administratīvo aktu izdot vai neizdot, bet izdošanas gadījumā nenosaka konkrētu tā saturu (brīvais administratīvais akts), iestāde vispinns apsver izdošanas lietderību. Ja iestāde secina, ka administratīvais akts ir izdodams, tā izdod šo aktu, ievērojot piemērojamā tiesību normā noteiktos ietvarus, un šajos ietvaros, pamatodamās uz lietderības apsvērumiem, nosaka administratīvā akta saturu. Ja iestāde secina, ka administratīvā akta izdošana nav lietderīga, tā lietu izbeidz vai administratīvā akta izdošanu atsaka (63.panta pirmās daļas 4.punkts).

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar 2008.gada 18.decemhra likumu)

Saturs

I. Vispārīgas piezīmes

II. Obligātais administratīvais akts

III. Brīvais, izdošanas izvēles un satura izvēles administratīvais akts

IV. Rīcības brīvības pareiza izmantošana

V. Rīcības brīvības izmantošanas kļūdas un rīcības brīvības samazināšana līdz nullei

steidzama (piemēram, pastāv nopietnas epidēmijas vai saindēšanās draudi). Tāpēc, ja apdraudējums ir nopietns, administratīvajā aktā jānorāda, ka tas stājas spēkā nekavējoties, lai no publiskā paziņojuma tas būtu skaidri saprotams.

[10] Atbilstoši komentejama panta otras daļas otrajam teikumam, ja pa pastu sūta adresātam nelabvēlīgu administratīvo aktu, to noformē kā

ierakstītu pasta sūtījumu.

Speciālajās tiesību normās var būt noteikts izņēmums, kad nelabvēlīgs administratīvais akts var tikt nosūtīts kā parasts sūtījums. Tādā gadījumā iestāde administratīvā akta paziņošanas faktu var pierādīt ar ierakstu nosūtāmo dokumentu reģistrācijas žurnālā.

Tā, piemēram, atbilstoši likuma "Par nekustamā īpašuma nodokli"[1356]

6.panta 1.[1] daļai, nosūtot maksāšanas paziņojumu par nekustamā īpašuma nodokli, kas atbilstoši likumam ir administratīvais akts, pa pastu, to nav nepieciešams noformēt kā ierakstītu pasta sūtījumu.

|H| Atbilstoši Paziņošanas likuma 8.panta trešajai daļai dokuments, kas paziņots kā ierakstīts pasta sūtījums, uzskatāms par paziņotu **septītajā** dienā pēc tā nodošanas pastā, savukārt atbilstoši otrajai daļai dokuments, kas paziņots kā vienkāršs pasta sūtījums, uzskatāms par paziņotu **astotajā** dienā no dienas, kad tas *iestādē reģistrēts kā nosūtāmais dokuments*. Atšķirība par vienu dienu ir tāpēc, ka reģistrācija iestādē un nodošana pastā var nesakrist. Iepriekš teiktais neattiecas uz *ārvalsts sūtījumiem* (par ārvalsts sūtījumiem sk. Paziņošanas likuma
10.p.).

112| Paziņošanas likuma ir ietverta pa pastu sūtīta administratīva akta **paziņošanas fikcija,** proti, administratīvais akts uzskatāms par paziņotu septītajā dienā pēc tā nodošanas pastā vai astotajā dienā pēc tam, kad tas iestādē reģistrēts kā nosūtāmais dokuments, arī tad, ja adresāts sūtījumu faktiski saņēmis agrāk. Tātad, ja administratīvais akts ir sūtīts pa pastu, tas stājas spēkā *ne ātrāk* kā septītajā vai astotajā dienā pēc nodošanas pastā vai reģistrēšanas.

Piemēram, ja administratīvais akts pastā tiek nodots 1.martā un nosūtīts kā ierakstīts pasta sūtījums un adresāts to faktiski saņem 5.martā, šis administratīvais akts tomēr stājas spēkā 8.martā, kas ir septītā diena pēc nodošanas pastā. Ja administratīvais akts tiek sūtīts kā vienkāršs pasta sūtījums, kas iestādē kā nosūtāmais dokuments iereģistrēts 1.martā, tas stājas spēkā 9.martā, kas ir astotā diena pēc reģistrācijas.

1131 Savukart to, ka adresats administratīvo aktu ir saņēmis velak, viņš var **atspēkot.** Atbilstoši Paziņošanas likuma 8.panta ceturtajai daļai adresāts to var atspēkot, norādot uz objektīviem apstākļiem, kas **neatkarīgi no adresāta gribas** bijuši par šķērsli dokumenta saņemšanai norādītajā adresē. Komentējamā panta otrās daļas redakcijā, kas bija spēkā līdz 2012.gada grozījumiem, bija iekļauta līdzīga doma: ja adresāts apgalvo, ka viņš pastā nodoto administratīvo aktu nav saņēmis, viņam šis apgalvojums jāpamato, minot ticamus iemeslus.

Senāts, piemērojot šo normu, ir norādījis, ka ticami iemesli šās normas izpratnē ir tikai tādi objektīvi, no personas neatkarīgi apstākļi, kuru dēļ ir liegts saņemt likumā noteiktajā kārtībā nosūtīto administratīvo aktu, nevis jebkuri apstākļi, kuri apliecina adresāta prombūtni no dzīvesvietas. Ja iestāde administratīvo aktu nosūtījusi uz adresāta norādīto dzīvesvietas adresi, proti, ar pasta starpniecību padarījusi administratīvo aktu pieejamu adresātam, tad adresāta rīcība, izvairoties vai necenšoties pasta sūtījumu saņemt, neietekmē prezumēto administratīvā akta sanemšanas brīdi.[762]

Paziņošana nenozīmē to, ka persona par attiecīgo administratīvo aktu tiešām ir uzzinājusi. No komentējamā panta un Paziņošanas

likuma neizriet iestādes pienākums pārliecināties, vai persona ar attiecīgo administratīvo aktu tiešām ir iepazinusies. Administratīvais akts stājas spēkā neatkarīgi no tā, vai persona attiecīgo administratīvo aktu ir saņēmusi un to izlasījusi. Gan no Paziņošanas likuma, gan Dzīvesvietas deklarēšanas likuma[13:>x] normām izriet personas pienākums būt sasniedzamam deklarētajā vai citā viņas norādītajā adresē (juridiskai personai - juridiskajā

adresē). Ja persona faktiski dzīvo dzīvesvietā, kuru nav deklarējusi, turklāt nav to iestādei paziņojusi, tas nav uzskatāms par objektīvu šķērsli, lai administratīvais akts nestātos spēkā.

Atbilstoši Paziņošanas likuma 8.panta ceturtajai daļai arī tas, ja no pasta tiek saņemts atpakaļ nosūtīts dokuments, pats par sevi neietekmē dokumenta paziņošanas, tātad arī spēkā stāšanās faktu.

Arī tiesu praksē atzīts, ka par objektīvu šķērsli nav uzskatāms apstāklis, ka persona nav saņēmusi pa pastu sūtīto administratīvo aktu, jo deklarētajā dzīvesvietā nedzīvo.

Senāts gan ir norādījis, ka, ja pa pastu nosūtītais administratīvais akts tiek atsūtīts iestādei atpakaļ tāpēc, ka adresāts norādītajā adresē nav sastopams un viņš neierodas arī pēc sūtījuma pastā, lai noteiktu to, vai ir prezumējams, ka administratīvais akts ir paziņots adresātam (padarīts tam pieejams) un līdz ar to tas stājies spēkā, tiesai ir jānoskaidro visi konkrētās lietas apstākļi, tostarp: vai adresāts ir paziņojis pastam vai pašvaldībai, attiecīgām valsts iestādēm, ka viņš ir prombūtnē no deklarētās dzīvesvietas, kur viņš faktiski sastopams un uz kurieni nosūtāma deklarētajā dzīvesvietā saņemtā korespondence; vai administratīvais process iestādē ierosināts pēc personas iesnieguma vai iestādes iniciatīvas un vai personai par to bija zināms vai tai vajadzēja un tā varēja zināt par ierosināto administratīvo procesu; cik būtiskas personai ir administratīvā akta radītās sekas un vai tās ir neatgriezeniskas vai labojamas, un jāizvērtē, vai adresāts pats, negodprātīgi rīkojoties, nav radījis šķēršļus administratīvā akta saņemšanai. Senāta ieskatā, no konkrēto apstākļu izvērtēšanas ir atkarīgs tas, vai komentējamā panta otrajā daļā noteiktā prezumpcija par administratīvā akta paziņošanu nedarbojas tāpēc, ka adresāts pastā nodoto sūtījumu tiešām nav saņēmis ticamu un no tā gribas neatkarīgu iemeslu dēļ, un līdz ar to atzīstams, ka administratīvais akts nav stājies spēkā, vai arī personas paskaidrojumi par sūtījuma nesaņemšanu ir izvērtējami pieteikuma par procesuālā termiņa

w •] 359

atjaunošanu ietvaros. '

[b59] Senāta 2007.gada 29janvāra lēmums lietā Nr.SKA-64/2007. Grām.: Latvijas **|14]** Ja adresātam ir bijuši no ta gribas neatkarīgi objektīvi apstakļi un no administratīvā akta spēkā stāšanās brīža ir atkarīga administratīvā akta apstrīdēšanas vai pārsūdzēšanas iespēja,

administratīvā akta adresāts minētos apstākļus un pierādījumus, kas to pamato, norāda **apstrīdēšanas iesniegumā vai pieteikumā** tiesai.

Ja iestāde vai tiesa uzskata, ka adresāta norādītie apstākļi ir pamatoti, tā pieņem, ka administratīvais akts ir **stājies spēkā vēlāk.** Attiecīgi no šā brīža sākas apstrīdēšanas vai pārsūdzēšanas termiņš.

Ja iestāde uzskata adresāta norādītos apstākļus par nepamatotiem, iestāde var atteikties pieņemt apstrīdēšanas iesniegumu, neizskatot to pēc būtības, pamatojoties uz 79.panta trešo daļu (sk. 79.p. komentārus). Ja tiesnesis tos uzskata par nepamatotiem, viņš atsakās pieņemt pieteikumu, pamatojoties uz 191.panta pirmās daļas 10.punktu.

|15| Tas, ka iestāde drošības pec **atkartoti** nosuta administratīvo aktu adresātam, piemēram, ja nav droša par to, ka pirmo sūtījumu adresāts ir saņēmis, neietekmē administratīvā akta spēkā stāšanās brīdi. Izņēmums ir gadījumā, ja pirmā nosūtīšana ir bijusi kļūdaina vai iestādei ir pamatotas aizdomas, ka sūtījumu adresāts objektīvu apstākļu dēļ nevarēja

i 1360

saņemt.

Piemēram, iestāde ir paziņojusi administratīvo aktu personai, kuru uzskatījusi par adresāta pārstāvi, bet vēlāk noskaidrojusi, ka pārstāvja pilnvaras ir beigušās.

|16| Vācu juridiskajā literatūrā, atsaucoties uz tiesu praksi, norādīts, ka paziņošana kā procesuāla darbība ir notikusi tikai tad, ja administratīvo aktu izdevusī iestāde zina, ka paziņošana ir notikusi, un ir vēlējusies šo aktu paziņot. Ja administratīvā akta adresāts par viņu skarošu administratīvo aktu *uzzina nejauši (bez iestādes atbildīgās amatpersonas ziņas un vēlmes),* piemēram, no cita procesa dalībnieka, tas netiek uzskatīts par šā lēmuma paziņošanu.[763] Ja administratīvais akts atbilstoši tiesību normām ir izdodams rakstveida formā, tad citāda informēšana par administratīvo aktu, piemeram, pa tālruni, netiek uzskatīta par paziņošanu šā panta izpratnē.[764]

[17] Komentējamais pants un Paziņošanas likums sīkāk neregulē tādu administratīvā akta paziņošanas kārtību, kas nav un kam nav jābūt izdotam rakstveidā. Tas var tikt paziņots mutiski, tostarp ar tālruņa vai skaļruņa starpniecību, atstājot ziņu balss pastkastītē, ar roku kustībām, ar zīmēm un tamlīdzīgi. Šāds administratīvais akts parasti var tikt paziņots tikai klātesošajām personām (izņemot paziņošanu pa tālruni).

Satiksmi regulējošie administratīvie akti tiek paziņoti ar luksoforu, satiksmes regulētāju un satiksmes organizācijas tehnisko līdzekļu (ceļa zīmes, luksofori, signālstabiņi, aizsargbarjeras, vertikālais un horizontālais marķējums u.c.) starpniecību.

Vācu juridiskajā literatūrā atrodama diskusija par to, vai ceļa

zīme kā vispārīgais administratīvais akts ir spēkā arī tad, ja tā ir apsnigusi, izbalējusi vai citu iemeslu dēļ ir grūti pamanāma. Atbilstoši Vācijas Federālās Administratīvās tiesas judikatūrai minētie apstākļi paši par sevi neatceļ ceļa zīmes spēkā esību, un par šādas ceļa zīmes pārkāpšanu joprojām draud sankcija. Tomēr šāds secinājums tiek arī kritizēts, norādot, ka atbilstoši tiesiskās drošības principam ceļa zīmei tomēr ir jābūt ieraugāmai.[765]'

[18] Administratīva akta paziņošana, ta ka tai nav patstavigs un galīgs raksturs, nav faktiskā rīcība. Administratīvā akta paziņošanas kā procesuālas darbības tiesiskuma pārbaude ir veicama kopā ar administratīvo aktu.[1364]

III. Administratīvā akta spēkā stāšanās, spēkā esība un spēka zaudēšana

[19] Parasti administratīvais akts līdz ar paziņošanu adresatam stajas spēkā. Kā norādīts juridiskajā literatūrā, administratīvais akts tādā veidā iegūst savu tiesisko eksistenci.[766] Administratīvā akta spēkā esība nozīmē, ka administratīvajam aktam ir tieša tiesiskā iedarbība uz tā adresātu. Ja administratīvais akts ir stājies spēkā, sāk darboties tā tiesiskās sekas - adresātam jāpilda uzliktais pienākums, jāievēro uzliktais aizliegums, vai tas var baudīt piešķirto labumu.

[20] Normatīvajā aktā var būt noteikts, ka administratīvais akts stājas spēkā nevis ar tā paziņošanas brīdi, bet citā laikā.

Piemēram, atbilstoši likuma "Par sabiedrisko pakalpojumu regulatoriem" 21.panta piektajai daļai regulatora apstiprinātie tarifi stājas spēkā ne agrāk kā trīsdesmitajā dienā pēc to publicēšanas.

Arī pašā administratīvajā aktā var būt noteikts cits spēkā stāšanās termiņš.

Piemēram, ierēdnim 1 .oktobrī tiek paziņots, ka ar 1 .novembri viņš tiek pārcelts citā amatā. Administratīvais akts kā tāds stājas spēkā 1 .oktobrī, kopš tā brīža tas ir apstrīdams, savukārt ar šo administratīvo aktu noteiktās tiesiskās sekas iestājas 1 .novembrī.

Stāšanās spēkā vēlāk var būt noteikta gan kā konkrēts brīdis (parasti diena vai konkrēts datums, bet var būt arī stunda un cits brīdis) vai kā nosacījums, kuram iestājoties, administratīvais akts stājas spēkā. Piemēram, iestāde var izdot atļauju ar priekšnoteikumu, ka administratīvais akts stājas spēkā tikai tad, kad tiek samaksāts nodokļa parāds (par šādu nosacījumu pieļaujamību sk. 68.p. komentārus).

Gadījumos, kad administratīvais akts nestājas spēkā līdz ar paziņošanu, bet citā laikā, juridiskajā literatūrā nodalīta administratīvā akta procesuālā un materiālā spēkā esība.[767]

Procesuālā spēkā esība nozīmē, ka administratīvais akts kā tāds pastāv, tā iestājas līdz ar administratīvā akta paziņošanu. Savukārt **materiālā spēkā esība** iestājas tad, kad iestājas tiesiskās sekas, kas paredzētas administratīvajā aktā. Parasti procesuālā un materiālā spēkā esība sakrīt, tomēr tā var arī atšķirties. Parasti tas ir

gadījumos, kad administratīvā akta darbības sākums noteikts vēlāk.[1307] Līdz ar administratīvā akta paziņošanu iestājas procesuālās sekas, personai ir tiesības šo aktu apstrīdēt, un sākas apstrīdēšanas termiņš,[768] savukārt konkrētas tiesiskās sekas, kuru noteikšana ir administratīvā akta izdošanas mērķis, iestājas citā brīdī (parasti - vēlāk). Materiālā spēkā esība ir atkarīga no procesuālās spēkā esības.

[21] Dažos normatīvajos aktos ir noteikts, ka administratīvais akts stājas spēkā līdz ar tā pieņemšanas brīdi.

Piemēram, atbilstoši Preču un pakalpojumu drošuma likuma 14.panta pirmajai daļai tirgus uzraudzības iestādes lēmums ir spēkā no tā pieņemšanas brīža.

Šāds regulējums ir problemātisks, jo nevar sagaidīt, lai persona pildītu pienākumu, par kuru tai nekas nav zināms.

Arī Igaunijas juridiskajā literatūrā norādīts, ka normatīvajā aktā vai administratīvajā aktā var būt paredzēts cits spēkā stāšanās laiks, bet ne ātrāk, kā tas ir paziņots.[769]

Lai maksimālu ievērotu adresāta tiesības, būtu uzskatāms, ka procesuālā spēkā esība šādos gadījumos iestājas tikai paziņošanas brīdī.

Tā Senāts kādā lietā noteica, ka apstrīdēšanas termiņš sākās nevis brīdī, kad uz administratīvā akta pamata izmaksātā naudas summa tika ieskaitīta adresāta kontā, bet gan tad, kad adresātam tika paziņots attiecīgais administratīvais akts.[770]

Tāpat nebūtu pieļaujams, ja persona tiktu sodīta par tāda administratīvā akta nepildīšanu, par kuru tai nav paziņots.

|221 Ja administratīvajam aktam ir vairaki adresati (piemeram, vairaki atsevišķi dzīvojoši ģimenes locekļi vai visi mājas iedzīvotāji), kam administratīvais akts netiek paziņots vienlaikus, tas stājas spēkā dažādos laikos. Tāpēc arī ir iespējams, ka administratīvais akts stājas spēkā tikai uz atsevišķu vai atsevišķiem adresātiem.[771]

[23| Administratīvais akts japaziņo ari citām personām, kuras tas ietekmē vai var ietekmēt (sk. 71.p.). Tomēr paziņošana citām personām neietekmē administratīvā akta spēkā stāšanās brīdi. Savukārt attiecībā uz trešajām personām administratīvais akts stājas spēkā ar brīdi, kad tas ir paziņots adresātam.

|24| Ja administratīvais akts ir stājies speķa, tas ir speķa tik ilgi, līdz to atceļ, izpilda vai vairs nevar izpildīt sakarā ar faktisko vai tiesisko apstākļu maiņu.

Spēkā esošs administratīvais akts rada tiesiskās attiecības ne tikai

staip administratīvā akta adresātu un šā akta izdevēj iestādi, bet arī starp citām iestādēm, tiesām un privātpersonām. Kā norādījusi Vācijas Augstākā Administratīvā tiesa, neapstrīdama administratīvā akta spēkā esība nozīmē, ka gan izdevēj iestāde, gan citas iestādes un tiesas šā administratīvā akta rezolutīvo daļu ievēro un ar to rēķinās.[13 2]

Precīzi tas izteikts Igaunijas Administratīvā procesa likuma 60.panta otrajā daļā: "Spēkā esoša administratīvā akta rezolutīvā daļa ir obligāta visiem, tostarp valsts iestādēm un orgāniem. Rezolutīvā daļa ir daļa, kas ietver ar administratīvo aktu noteiktās tiesības un pienākumus. Pārējām administratīvā akta daļām, tostarp pienākumiem, kas izriet no motīvu daļas, ir patstāvīga nozīme tikai tad, ja tas paredzēts likumā."[772]

1251 Ja administratīvais akts atļauj kadai personai kadu darbību, vienlaikus tas aizliedz citām personām likt šķēršļus šās darbības veikšanai.

Turklāt tas ir neatkarīgi no tā, vai šīs citas personas ir vai nav bijušas iesaistītas vai iesaistījušās procesā. Tāpēc personām, kuras nevēlas administratīvā akta tiesiskās sekas, pēc iespējas ātrāk ir jāiesaistās attiecīgajā administratīvajā procesā. Pēc apstrīdēšanas termiņa beigām šīs iespējas praktiski nav, un personai ir jāsamierinās ar spēkā esošu administratīvo aktu pat, ja tas ir prettiesisks. Administratīvā akta spēkā esības respektēšana ir nepieciešama, lai ievērotu tiesiskās drošības jeb stabilitātes principu, kas ir viens no tiesiskas valsts pamatprincipiem.[773] Spēkā esošs administratīvais akts jārespektē arī citām valsts iestādēm un tiesām,[774] ja vien tiek ievēroti šā akta izmantošanas noteikumi.

Piemēram, ja kaimiņš termiņā nav apstrīdējis un pārsūdzējis otram kaimiņam izdoto būvatļauju, viņš nevar iebilst pret būvniecību, ja tā noris atbilstoši spēkā esošai būvatļaujai. Pat, ja īpašuma prasība tiek skatīta vispārējās jurisdikcijas tiesā, arī šī tiesa nevar ignorēt spēkā esošo būvatļauju.[775]

Arī administratīvajai tiesai ir jārespektē spēkā esošs administratīvais akts, ja vien pieteikums nav iesniegts par tā atcelšanu vai spēkā neesību.

Piemēram, ja tiesā pārsūdzēts lēmums par dzīvokļa privatizācijas atteikumu, kas pamatots ar to, ka ēka ir denacionalizēta, administratīvajai tiesai ir jārespektē spēkā esošs administratīvais akts par ēkas denacio-nalizēšanu pat, ja tai tiek iesniegti pierādījumi par šā administratīvā akta prettiesi skumu.

Tāpat arī krimināllietās tiesai ir jārespektē administratīvais akts. Piemēram, Krimināllikuma 262.panta otrajā daļā minētais noziedzīgais nodarījums[137,] var būt izdarīts, ja transportlīdzekļa vadīšanas tiesības noteiktā kārtībā ir atņemtas (tiesību atņemšana var būt arī administratīvais akts). Izņēmums no iepriekš teiktā ir

krimināllietās, kur tiesai pašai ir jānosaka noziedzīga nodarījuma un vainas esība.[776] Administratīvais akts (piemēram, Valsts ieņēmumu dienesta lēmums par pienākumu samaksāt papildu nodokli) krimināllietā tādā gadījumā var tikt vērtēts kā viens no pierādījumiem.

[26] Diskutējams ir jautājums par Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā vairākos pantos ietverto vārdu "likumīgo prasību" vai "likumīgo rīkojumu" interpretāciju. Proti, vai ar šiem vārdiem likumdevējs domājis prasību un rīkojumu (tātad administratīvo aktu) tiesiskumu vai spēkā esību.

Tā, piemēram, Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 175.pantā paredzēta administratīvā atbildība par ļaunprātīgu nepakļaušanos policijas darbinieka, pašvaldības policijas darbinieka, robežsarga vai zemessarga, kā arī karavīra likumīgajam rīkojumam vai prasībai, kad viņi izpilda sabiedriskās kārtības sargāšanas vai dienesta pienākumus.

Atbilstoši tiesiskās drošības principam ar *likumīgajām prasībām* un *rīkojumiem* minētajās normās ir saprotama prasības vai rīkojuma (administratīvā akta) spēkā esība, nevis tiesiskums. Ar prettiesiskām, tātad tādām, par kuru nepildīšanu nevar sodīt, šo normu izpratnē saprotamas tikai tādas prasības, kas atzītas par spēkā neesošām atbilstoši 74.pantam (sk. 74.p. komentārus).[777]

[27] Ari prettiesisks administratīvais akts ir speķa esošs. Tikai izņēmuma gadījumā, ļoti rupju kļūdu dēļ (sk. 74.p. komentārus) administratīvā akta prettiesiskums automātiski rada arī administratīvā akta spēkā neesību. Administratīvo aktu spēkā esība, neraugoties uz prettiesiskumu, balstās uz apsvērumu, ka katram valsts lēmumam no valsts funkcionēšanas viedokļa ir jāpaliek spēkā, kamēr strīdus gadījumā par to neizlemj kompetenta iestāde vai tiesa, uz to attiecas "derīguma prezumpcija".[1380] Tādējādi, ja administratīvais akts ir spēkā un nav apstrīdēts (ieguvis pastāvīgo spēkā esību), to var izpildīt piespiedu kārtā pat tad, ja tas ir prettiesisks. Tādā gadījumā apstrīdēt var tikai izpildu darbību kā tādu, piemēram, ka nav ievēroti APL D daļas noteikumi.

[28] Iepriekšteiktais par spēkā esību attiecas arī uz labvēlīgu administratīvo aktu. Kamēr šāds akts ir spēkā, privātpersona var prasīt labumu, ko tai piešķir administratīvais akts, pat tad, ja administratīvais akts ir prettiesisks. Iestāde var atteikties izpildīt šo administratīvo aktu tikai tad, ja ar pašas iestādes (sk. 86.p. un tā komentārus), augstākas iestādes vai tiesas spriedumu tas ir atcelts.

[29] Administratīva akta darbība var izbeigties ari sakara ar termiņa izbeigšanos vai kāda no tiesību normas izrietoša atceļoša noteikuma vai pašā administratīvajā aktā paredzēta nosacījuma iestāšanos (sk. 68.p. komentārus). Iestāde vai tiesa var arī atzīt

administratīvo aktu par spēkā neesošu.

Tātad administratīvais akts **zaudē spēku** un tā **darbība izbeidzas,** ja:

1) administratīvais akts tiek atcelts apstndēšanas (sk. 81.p. komentārus) vai pārsūdzēšanas procesā (253.p.);

2) administratīvo aktu atceļ iestāde pēc savas iniciatīvas vai iesniedzēja lūguma (sk. 85.-88.p. komentārus);

3) iestāde, augstāka iestāde vai tiesa atzīst administratīvo aktu par spēkā neesošu (74., 253.p.);

4) administratīvais akts ir izpildīts;

5) administratīvo aktu vairs nevar izpildīt sakarā ar faktisko apstākļu maiņu;

6) administratīvo aktu vairs nevar izpildīt sakarā ar tiesisko apstākļu maiņu;

7) ir izbeidzies uz laiku izdota administratīvā akta termiņš;

8) ir iestājies tiesību norma paredzetais administratīvo aktu atceļošais gadījums;

9) ir iestājies administratīvajā aktā ietvertais atceļošais gadījums.

[30] Parasti administratīva akta darbība var izbeigties vai tikt izbeigta uz priekšu, taču var būt gadījumi, kad administratīvais akts var tikt atcelts vai atzīts par spēkā neesošu ar atpakaļejošu spēku no tā izdošanas brīža. Ja administratīvais akts zaudē spēku no izdošanas biīža, bet tā darbība jau ir radījusi sekas, ir iespējama seku novēršana. Proti, var būt gadījumi, kad privātpersonai ir tiesības uz zaudējumu atlīdzināšanu (piemēram, 85.p. paredzētajos gadījumos), bet var būt arī gadījumi, kad no privātpersonas tiek atprasīti nepamatoti iegūtie labumi (sk., piemēram, 86.p. otrās daļas 4.punktu).

[31] Ja administratīvais akts ir izpildīts, pienākumi, kas izrieteja no akta, izbeidzas, tādēļ arī šādam administratīvajam aktam vairs nav tiešu tiesisko seku, tas zaudē spēku. Šādu administratīvo aktu vairs nevar atcelt, var konstatēt tikai, ka tas bija prettiesisks un novērst ar tā izpildi radītās sekas.

Piemēram, ja uz privatizācijas procesa rezultātā izdotā administratīvā akta, ar kuru noteikta zemesgabalu privatizēt tiesīgā persona, pamata noslēgts privāttiesisks līgums, šis administratīvais akts ir izpildīts.

[32] Administratīvais akts var ari but speķa esošs, bet ta darbība vai izpilde var būt **apturēta.** Apturēšana var notikt, iestājoties likumā noteiktam gadījumam, piemēram, administratīvā akta apstrīdēšanas gadījumā (sk. 80.p. komentārus) vai iestādei pieņemot lēmumu.

Piemēram, atbilstoši likuma "Par sabiedrisko pakalpojumu regulatoriem" 18.pantam regulators aptur izsniegtās licences darbību, ja ir pamatotas aizdomas par to, ka sabiedrisko pakalpojumu sniedzējs neievēro vai pārkāpj tam izsniegtās licences nosacījumus vai

normatīvajos aktos noteiktās prasības sabiedrisko pakalpojumu sniegšanā.

[33| Juridiskajā literatūrā tiek izšķirta **relatīvā** un **pastāvīgā** administratīvā akta spēkā esība.[13M] Pastāvīgo spēkā esību administratīvais akts iegūst tikai pēc apstrīdēšanas un pārsūdzēšanas termiņa beigām - tad, kad administratīvais akts kļūst **nepastrīdams** (83.p.), līdz tam administratīvais akts ir relatīvi spēkā esošs. Iegūstot pastāvīgo spēkā esību, attiecīgais administratīvais process tiek izbeigts. Neapstridamu administratīvo aktu grozīt vai atcelt var tikai ar jaunu administratīvo aktu, uzsākot procesu no jauna atbilstoši 85.-88.panta noteikumiem.

[341 Administratīvais akts, kura izdošana ir pieļautas 74.panta minētās kļūdas, ir **spēkā neesošs** arī tad, ja tas tiek paziņots. Tomēr iestādei spēkā neesība tādā gadījumā ir jāatzīst (sk. 74.p. komentārus).

[35] Ņemot vera iepriekš teikto, administratīvos aktus atbilstoši speķa esībai var **klasificēt** kā spēkā nestājušos, spēkā neesošus, spēkā esošus apstrīdamus, spēkā esošus neapstrīdamus un spēku zaudējušus administratīvos aktus.

71.pants. Administratīvā akta paziņošana citām personām

(1) Administratīvo aktu paziņo trešajai personai.

(2) Ja administratīvā lieta ierosināta, pamatojoties uz tādu informāciju, kuras iesniedzējs nav administratīvā procesa dalībnieks, iesniedzējam paziņo par to, ka administratīvā lieta ir izskatīta, un to, kāds ir tās izskatīšanas rezultāts.

(3) Administratīvo aktu paziņo atkārtoti, ja iestāde tajā izlabojusi pārrakstīšanās vai matemātiskā aprēķina kļūdu šā likuma 67.panta otrās daļas 7., 8. vai 9.punktā minētajās sastāvdaļās.

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar 2012.gada 1.novembra likumu, kas spēkā no 01.01.2013.)

[1J Komentējamā panta pirmās un otrās daļas **mērķis** ir noteikt personas, kam vēl bez adresāta ir jāpaziņo par administratīvo aktu. Paziņošana šīm personām *neietekmē administratīvā akta spēkā stāšanās brīdi*, jo spēkā stāšanās brīdis atkarīgs tikai no tā, kad administratīvais akts ir paziņots adresātam.

Komentējamā panta trešās daļas mērķis ir noteikt, ka procesa dalībniekus jāinformē arī par administratīvā akta formālajiem uzlabojumiem.

Paziņošanas kārtību līdzīgi kā 70.pantā regulē Paziņošanas likums[1382] (sk. arī 70.panta komentārus).

[2] Komentējamais pants noteic, ka administratīvais akts jāpaziņo arī **trešajai personai.** Ne jebkura persona, kuras viedoklis procesa gaitā ir uzklausīts, ir trešā persona šā panta izpratnē. Trešā persona ir tikai tā persona, kuras tiesības vai tiesiskās intereses attiecīgais administratīvais akts var ierobežot (sk. 28.p. komentārus).

|3| Komentējamais pants nenoteic, ka administratīvais akts būtu jāpaziņo personām, kuras nav tikušas pieaicinātas administratīvajā procesā kā trešās personas, bet kurn tiesības vai tiesiskās intereses varētu tikt aizskartas. Tomēr, ja iestāde pēc administratīvā akta izdošanas uzzina, ka ir šādas personas, administratīvais akts jāpaziņo arī šīm personām, tādejādi nodrošinot šo personu tiesību aizsardzības iespeju apstrīdēšanas procesā, kā arī ierobežojot apstrīdēšanas termiņu (sk. 79.p. otro daļu).

141 No komentejama panta izriet, ka trešajai personai administratīvo akta saturu paziņo pilnībā. Tomēr var būt gadījumi, kad trešajai personai pašu administratīvo aktu nepaziņo, bet tikai informē šo personu par attiecīgā administratīvā akta esību. Jo īpaši tas ir gadījumā, kad administratīvais akts ietver informāciju par personas privāto dzīvi vai komercnoslēpumu. Tāpēc iestādei, paziņojot par administratīvo aktu, jāizvērtē, cik lielā mērā trešajai personai attiecīgo datu izpaušana ir nepieciešama, lai tā efektīvi varētu aizsargāt savas tiesības (apstrīdēt un pārsūdzēt administratīvo aktu).

|5] Komentējamā panta otrā daļa regulē, kāda informācija ir jāpaziņo iesniedzējam, kas nav nedz adresāts, nedz trešā persona, tātad ir persona, kurai nav subjektīvo tiesību prasīt administratīvā akta izdošanu, kā arī nav tiesību attiecīgo administratīvo aktu apstrīdēt un pārsūdzēt. Šādai personai ir tikai tiesības saņemt formālu atbildi par to, ka viņas iesniegums ir izskatīts ar konkrētu rezultātu. Šai personai nav jānosūta attiecīgais administratīvais akts (izņēmums ir gadījumā, ja persona šo informāciju lūdz un viņai uz to ir tiesības, pamatojoties uz Informācijas atklātības likumu[1 '83]).

Piemēram, personai, kura ir ziņojusi iestādei par nelikumīgu būvniecību, bet kuras subjektīvās tiesības tā neskar, ir tiesības zināt tikai to, ka iestāde šo iesniegumu ir izskatījusi un attiecīgi reaģējusi vai uzskatījusi, ka konkrētajā gadījumā nav nepieciešams reaģēt.

(pārsūdzēšanas) termiņa beigām un labojumi skar norādi par apstrīdēšanas (pārsūdzēšanas) iespējām, labojums var ietekmēt apstrīdēšanas (pārsūdzēšanas) termiņu personām, kurām ir tiesības apstrīdēt (pārsūdzēt) administratīvo aktu (sk. arī 72.p. komentāru 15.iedaļu).

Piemēram, ja sākotnējā administratīvajā aktā kļūdaini bija norādīts apstrīdēšanas termiņš 3 mēneši un ar kļūdu labojumu tiek labots un norādīts viens mēnesis, mēneša termiņš sākas no brīža, kad šis labojums, nevis administratīvais akts ar sākotnējo formulējumu, tiek paziņots trešajai personai.

(1) Iestāde jebkurā laikā administratīvā akta tekstā var izlabot acīmredzamas pārrakstīšanās vai matemātiskā aprēķina kļūdas, kā arī citas kļūdas un trūkumus, ja tas nemaina lēmuma būtību.

(2) Adresātam ir tiesības prasīt, lai šā panta pirmajā daļā minētās

kļūdas izlabo.

*(2012.gada I.novembra likuma redakcijā, kas spēkā no 01.01.2013. (***26.10.2006.likums***). Sk. arīAPLpārejas noteikumu 14.punktu)*

[l] Literatūra: *Francs Jozefs Paine.* Vācijas vispārīgās administratīvās tiesības. Vācijas Administratīvā procesa likums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002, 190. 191 .lpp.

|2| Komentējamā panta **mērķis** ir atļaut iestādei vienkāršotā procesā izlabot un adresātam dod tiesības pieprasīt izlabot kļūdas rakstveida administratīvajā aktā, kas pieļautas nejauši, neuzmanības dēļ un kas nemaina lēmuma būtību. Līdzīgi kļūdu labošana ir paredzēta tiesas nolēmumā (260., 310. un 352.p.).

[31 Līdzīgs regulējums ir iekļauts Vācijas un Igaunijas likumā. Tā, piemēram, Vācijas Administratīvā procesa likuma 42.pantā noteikts, ka iestāde jebkurā laikā var labot administratīvajā aktā rakstības, aprēķina kļūdas un līdzīgas acīmredzamas neprecizitātes. Ja dalībniekam ir tiesiski pamatota interese, tās ir jālabo. Iestāde ir tiesīga pieprasīt dokumentu, kurš ir jāizlabo. Igaunijas Administratīvā procesa likuma 59.pantā arī noteikts, ka labojumus veic, neievērojot procesuālos noteikumus, kas paredzēti administratīvā akta grozīšanai, bet par labojumiem paziņo adresātam.

[4] Tiesību norma pieļauj **acīmredzamu** kļudu labošanu. Par acīmredzamu uzskatāma tāda kļūda, kura saprātīgam cilvēkam, iepazīstoties ar attiecīgo administratīvo aktu, uzreiz vai bez lielas piepūles ir pamanāma. 13x4 Acīmredzamas kļūdas var būt, piemēram, nepareizs vārds vai zemesgabala numurs, saskaitīšanas kļūda, vārdu vai burtu izlaidums, kad

administratīvais akts kopumā ir saprotams.[778] Jo īpaši tas ir gadījumā, kad no administratīvā akta kopumā ir saprotams, ka iestāde nav vēlējusies administratīvajā aktā iekļaut formulējumu, kas tajā pārrakstīšanās, aritmētiskas vai citas neuzmanības kļūdas dēļ ir iekļauts, vai tieši otrādi -tajā nav iekļauts tas, ko iestāde acīmredzot ir vēlējusies iekļaut, bet neuzmanības dēļ nav iekļāvusi. Lai kļūdu uzskatītu par acīmredzamu neprecizitāti, ir svarīgi, lai iestādes īstā griba no dokumenta būtu saprotama vai vismaz nojaušama.[779]

Piemēram, administratīvā aktā pamatā runāts par vienu komersantu, bet

rezolutīvajā daļā - kļūdaini ierakstīts cits.

|5| Par pārrakstīšanas kļudu uzskatama ari neprecīza terminoloģijas un nepareiza vārdu lietošana, kļūdas datorprogrammā, kā arī neveikls, grūti saprotams izteikums. Savukārt nepareiza apstākļu novērtēšana vai nepietiekama administratīvā akta motivācija nevar tikt uzskatīta par šādu kļūdu un nevar tikt labota, pamatojoties uz komentējamo pantu.[780]

|6| Sākotnēji komentējamā panta formulējums bija diezgan šaurs.

Tajā bija minētas tikai pārrakstīšanās vai matemātiskā aprēķina kļūdas, neparedzot citu acīmredzami neuzmanības dēļ pielaistu kļūdu labojumu. Tāpēc ar 2012.gada grozījumiem komentējamā panta pirmā dala tika papildināta ar norādi arī uz citām kļūdām un trūkumiem administratīvajā aktā, kuras iestāde var jebkurā laikā pati izlabot.

Tiesu praksē arī līdz šiem grozījumiem bija izkristalizējusies atziņa, ka, kaut arī komentējamais pants *expressis verbis* paredzēja tikai pārrakstīšanās vai matemātiskā aprēķina kļūdu labošanu, nebūtu saprātīgi likumā noteiktās procesuālās garantijas tulkot tādējādi, ka iestāde pati nevar labot citas kļūdas gadījumā, ja kļūdu labošana neietekmē administratīvo aktu pēc būtības. APL pieļauj kļūdaina administratīvā akta atcelšanu un aizstāšanu ar jaunu, uzlabotu administratīvo aktu. Taču, ņemot vērā valsts pārvaldes efektivitātes un procesuālās ekonomijas principu, ir pieļaujams, ka gadījuma, ja pienākumu vai tiesību loks nemainās, iestāde izdara labojumu, papildinot sākotnējo lēmumu.[781]

Iestāde minētajā lietā savā sākotnējā administratīvā akta formulējumā bija atsaukusies uz tiesību normu, kas dažas dienas iepriekš bija zaudējusi spēku, taču spēkā bija cita tiesību norma, kas joprojām atļāva iestādei izdot šādu administratīvo aktu. Iestāde pieņēma lēmumu par pārrakstīšanās kļūdas labojumu savā sākotnējā lēmumā, norādot, ka sākotnējais lēmums bija izdodams, pamatojoties uz jauno tiesību normu.

[7] Kļūdu labošana nedrīkst mainīt lēmumu pēc būtības. Ja iestāde, pamatojoties uz komentējamo pantu, pārkāpj kļūdu labošanas robežas un maina lēmuma būtību, pat tad, ja sākotnējā administratīvajā aktā pieļautās kļūdas ir acīmredzamas, tas ir uzskatāms par iepriekšējā administratīvā akta grozīšanu, tātad jaunu administratīvo aktu.[782] Procesa dalībnieki šādu lēmumu var apstrīdēt un pārsūdzēt kā jaunu administratīvo aktu.

18] Kļūdu labošana var notikt pec **iestādes iniciatīvas vai adresata**

lūguma. Iestādei pašai, konstatējot kļūdu, ir jāizvērtē, vai kļūdas labojums ir nepieciešams, proti, vai tas novērsīs kādas administratīvā akta neskaidrības, vai bez kļūdu labojuma administratīvais akts var tikt pareizi izpildīts. Juridiski nebūtiskas kļūdas labošana nav nepieciešama. Komentējamā panta jēga nav labot jebkuru pārrakstīšanās vai gramatikas kļūdu, bet tikai tādas kļūdas, kas apgrūtina attiecīgā administratīvā akta uztveri vai izpildi.

Komentējamais pants atšķirībā no regulējuma Vācijas likumā neprasa adresātam pamatot savu tiesisko interesi, lai kļūdas tiktu labotas. Kaut arī adresātam nav jānorāda, kāds ir labojuma izdarīšanas mērķis, tomēr, ņemot vērā, ka administratīvā procesa normas nav bezmērķīgas, arī komentējamā pantā ietverto normu mērķis ir labot

situāciju, kas bez labojumiem ir juridiski pāiprotama.

[9| Ja persona izmanto komentējamo pantu, lai pec apstrīdēšanas termiņa beigām panāktu izmaiņas administratīvajā aktā pēc būtības,

iestādei jāatsaka labojumu izdarīšana, pamatojot atteikumu ar to, ka administratīvā akta grozīšana, pamatojoties uz komentējamo pantu, nav pieļaujama. Tomēr iestādei ir arī tiesības grozīt administratīvo aktu pēc būtības, pamatojoties uz 85.-88.pantu, ja pastāv šo pantu normās minētie apstākļi.

1101 Trešajai personai nav piešķirtas tiesības prasīt administratīvā akta kļūdu labošanu. Tomēr trešā persona var lūgt iestādi to darīt pēc savas iniciatīvas.

iiii Acīmredzamas kļūdas administratīva akta teksta var izlabot **jebkurā laikā.** Tas nozīmē, ka kļūdas var labot arī tad, kad administratīvais akts ir kļuvis neapstrīdams (ieguvis pastāvīgo spēkā esību). To var darīt arī augstāka iestāde, izskatot apstrīdēšanas iesniegumu.[783] Arī adresāts var prasīt kļūdu labojumu jebkurā laikā.

Ja administratīvais akts tiek labots apstrīdēšanas procesa laikā, apstrīdēšanas iesniegums attiecināms uz laboto administratīvā akta formulējumu.[784]

[12] Komentējamais pants nenoteic **termiņu,** cik ilgā laikā iestādei jāatbild uz personas iesniegumu. Tādējādi tas darāms saprātīgā laikā, ņemot vērā administratīvā akta būtību.

113] Ir vairakas iespējas, ka **praktiski var tikt veikti labojumi:**

1) atbilstoši Dokumentu izstrādāšanas un noformēšanas kārtības[785]

7.punktam kļūdainos ierakstus pārsvītro un labojumus atrunā ar ierakstu "Labotam ticēt", apliecinot šo ierakstu ar labojumu veikušās personas personisko parakstu, kā arī norādot personiskā paraksta atšifrējumu (vārda iniciāli un uzvārdu vai vārdu un uzvārdu) un labojuma datumu;

2) iestāde noformē speciālu procesuālu lēmumu par kļūdas labošanu un pievieno to sākotnējam lēmumam.

Piemēram, "Iestāde ir konstatējusi, ka *[datums]* lēmumā Nr.[..] ir pielaista pārrakstīšanās kļūda - nepareizi norādīts *[kļūdainais teksts]*. Pamatojoties uz Administratīva procesa likuma 72.pantu, *[datums]* lēmuma Nr.[..] aizstāt vārdus *[kļūdainais teksts]* ar vārdiem *[pareizais teksts*]**;**

3) tiek uzrakstīts jauns administratīvais akts bez kļūdām, kuram norāda to pašu datumu un numuru, kurš bija norādīts kļūdainajā aktā, nepieciešamības gadījumā norādot, ka šis ir labots administratīvs

akts.[786]

Iestāde izvēlas to kļūdu labošanas veidu, kas konkrētajā gadījumā ir vispiemērotākais.

Kaut arī norma nenoteic iestādes tiesības pieprasīt iesniegt labošanai vai atdot kļūdaino administratīvo aktu, tas izriet no

komentējamā panta jēgas.

(14| Acīmredzamu kļūdu labošana **nav administratīvais akts.** Kļudu labošanas rezultātā spēkā paliek sākotnējais administratīvais akts ar uzlabotu formulējumu. Kļūdas labošana nav apstrīdama un pārsūdzama. Tā nav jāpamato un dalībnieki iepriekš nav jāuzklausa.[787] Tas ir tāpēc, ka šādi labojumi pēc būtības personas tiesisko stāvokli nemaina.

Ja iestāde, pamatojoties uz komentējamo pantu, pārkāpj kļūdu labošanas robežas un maina lēmuma būtību, tātad izdod **jaunu administratīvo aktu,** procesa dalībnieki šādu lēmumu var apstrīdēt un pārsūdzēt vispārīgā kārtībā kā jaunu administratīvo aktu.

[151 Ari iestādes **atteikums** izlabot minētās kļūdas nav uzskatāms par administratīvo aktu, bet procesuālu lēmumu. Tas atsevišķi nav apstrīdams vai pārsūdzams[139'. Ja atteikums tiek izdots laikā, kad apstrīdēšanas termiņš vēl nav beidzies, adresāts var apstrīdēt šo administratīvo aktu vispārīgajā kārtībā.

116] Par kļūdu labojumiem administratīvajā aktā **paziņo** adresātam Paziņošanas likuma[1] [596] noteiktajā kārtībā. Šāds paziņojums neietekmē administratīvā akta spēkā stāšanās brīdi (lai novērstu neskaidrības, būtu vēlams to norādīt labotajā administratīvajā aktā, lēmumā par kļūdu labojumu vai pavadvēstulē). Tomēr tas var ietekmēt administratīvā akta apstrīdēšanas (pārsūdzēšanas) termiņu, ja sākotnēji šis termiņš ir norādīts nepareizi. Ja labojums notiek laikā, kad administratīvais akts ir apstri-dams (pārsūdzams), ar labošanu sākotnējā administratīvā akta formulējumā apstrīdēšanas (pārsūdzēšanas) termiņu nedrīkst precizēt tā, ka administratīvā akta apstrīdēšanai (pārsūdzēšanai) paliek mazāk kā viens mēnesis kopš persona uzzinājusi par apstrīdēšanas (pārsūdzēšanas) iespējām.

Piemēram, ja sākotnējā administratīvajā aktā kļūdaini bija norādīts apstrīdēšanas termiņš 3 mēneši un ar kļūdu labojumu tiek labots un norādīts viens mēnesis, mēneša termiņš sākas no brīža, kad tiek paziņots šis labojums, nevis administratīvais akts ar sākotnējo formulējumu.

117] Atbilstoši 71.pantam **pārējiem procesa dalībniekiem** par labojumiem paziņo tikai tad, ja iestāde administratīvajā aktā izlabojusi pārrakstīšanās vai matemātiskā aprēķina kļūdu rezolutīvajā daļā (noteic adresātam uzlikto pienākumu vai tiesības), tiesību normu uzskatījumā vai norādē par administratīvā akta apstrīdēšanas (pārsūdzēšanas) iespējām.

73.pants. Administratīvā akta izskaidrošana

Adresātam ir tiesības prasīt, lai iestāde ar administratīvo aktu uzlikto pienākumu izskaidro mutvārdos vai pēc adresāta lūguma arī rakstveidā. Tas neietekmē administratīvā akta spēkā esamību un termiņus.

|1| Komentējamais pants noteic adresāta tiesības prasīt **izskaidrot uzlikto pienākumu.**

|2| Līdzīgas tiesības administratīvā procesa dalībniekam paredzētas tiesas procesā (262., 312.p.). Tomēr tiesas process ir formāls, savukārt iestādē izskaidrošana var notikt neformāli, arī mutvārdos, rakstveidā neko nenoformējot. Komentējamais pants sistēmiski saistīts ar administratīvā akta izpildes regulējumu (40.nodaļa), tā kā izskaidrošanas mērķis ir pareiza administratīvā akta izpilde.

[31 Ja ar administratīvo aktu adresatam ir uzlikts **pienākums** veikt kādas darbības vai atturēties no darbību veikšanas, bet adresātam ir **neskaidrības** par veidu, termiņu, tehniskiem terminiem vai tml., adresātam ir tiesības vērsties iestādē, kura izdevusi administratīvo aktu, ar mutvārdu vai rakstveida iesniegumu un prasīt skaidrojumu.

Piemēram, adresātam ir uzlikts pienākums savest kārtībā ēku. Viņam nav saprotams, vai savešana kārtībā nozīmē tikai sienas nostiprināšanu vai, izpildot uzlikto pienākumu, jāveic vēl citas darbības.

[4| Iestāde skaidrojumu par administratīva akta izpildi var dot **mutvārdos** vai **rakstveidā.** Ja adresāts ir vērsies mutvārdos vai ar vienkāršu elektronisku vēstuli, iestāde var sniegt skaidrojumu neformālā sarunā vai nosūtīt skaidrojumu uz e-pasta adresi. Tomēr, ja adresāts vēlas saņemt rakstveida skaidrojumu, tas var lūgt iestādei tādu izsniegt, un tad iestādei ir **pienākums to izsniegt rakstveidā** (uz iestādes veidlapas). Ja adresāts ar lūgumu pēc skaidrojuma ir vērsies rakstveidā, bet nav lūdzis rakstveida skaidrojumu, arī tad iestāde var sniegt skaidrojumu mutvārdos, uzaicinot adresātu uz sarunu iestādē vai citur adresātam pieņemamā laikā un vietā.

Piemēram, ja adresātam ir uzlikts pienākums nostiprināt bojāto sienas daļu un adresāts ir lūdzis izskaidrot, kura sienas daļa ir nostiprināma, iestādes amatpersona var norunāt tikšanos ar adresātu pie attiecīgās ēkas, lai uz vietas izskaidrotu pienākumu.

15] Ja adresatam japilda administratīvais akts, ko tas bija apstrīdējis un ko augstāka iestāde ir grozījusi, adresāts skaidrojumu var prasīt **arī augstākai iestādei.** Tas, kura iestāde dod skaidrojumu, ir iestāžu iekšējās vienošanās jautājums.

[6] Likuma nav noteikts administratīva akta izskaidrošanas termiņš, tādējādi tā jāveic **saprātīgā termiņā,** atbilstoši attiecīgā administratīvā akta būtībai. Steidzami izpildāmiem aktiem

skaidrojums ir jādod nekavējoties.

|7| Administratīvais akts ir izskaidrojams, **negrozot tā saturu** pēc būtības. Izskaidrojot administratīvo aktu, var novērst tikai neskaidrības, kurn iemesls ir neprecīzs, pārprotams vai sarežģīts izteiksmes veids, nevis grozīt administratīvo aktu. Ja, izskatot lūgumu par administratīvā akta izskaidrošanu, iestāde secina, ka administratīvais akts ir grozāms pēc satura, iestāde rīkojas, ievērojot 85. un 86.panta noteikumus.

|8| Administratīva akta izskaidrošana nav līdzeklis, ar kura palīdzību iestādei ir jāizskaidro, kā tā nonākusi pie konkrētiem, administratīvajā aktā norādītajiem secinājumiem.[1397] Skaidrošana attiecas tikai uz administratīvā akta rezolutīvo daļu.

m Kaut ari komentējamais pants paredz tiesības prasīt tikai pienākumā izskaidrošanu, var būt situācija, kad adresātam var nebūt skaidrs tam piešķirto **tiesību** apjoms. Piemēram, ja adresātam izsniegta atļauja kādām darbībām un adresāts nesaprot šīs atļaujas robežas, lāpāt, ja atļauja izsniegta ar nosacījumu (sk. 68.p. komentārus), adresātam var nebūt saprotama nosacījuma būtība.

Savukārt, ja ar administratīvo aktu ir noraidītas kādas tiesības, šādu administratīvā akta skaidrošanu prasīt nevar, jo **atteikums** kā negatīvs administratīvais akts nav izpildāms, uz tāda pamata nekādu darbību veikšana nav iespējama, tāpēc arī skaidrojums nav vajadzīgs. Ja nav saprotams atteikuma pamatojums, tas ir apstrīdams. Ja atteikuma pamatojuma nav vispār, adresāts var prasīt tā iekļaušanu administratīvajā aktā atbilstoši 69.panta otrajai daļai.

[10] Likuma nav noteikts termiņš, kurā var versties ar lugumu skaidrot administratīvajā aktā uzlikto pienākumu, taču no tā būtības izriet, ka šādu lūgumu var iesniegt, kamēr administratīvais akts ir spēkā un nav izpildīts.

[111 Ka rada tiesu prakse, personas, nepiekrītot tiesu nolēmumam **pēc būtības,** dažkārt vēršas ar lūgumu skaidrot nolēmumu, tādā veidā mēģinot izskaidrošanas institūtu izmantot kā līdzekli nokavētā procesuālā termiņa atjaunošanas nodrošināšanai.[788] Taču tas nav pieļaujams ne tiesas nolēmuma, ne administratīvā akta gadījumā. Ja šāds lūgums, formāli atsaucoties uz skaidrošanu, bet faktiski nepiekrītot lēmumam, tiek iesniegts pēc apstrīdēšanas termiņa beigām, iestādei jāatsaka skaidrojums, pamatojoties uz to, ka šā panta ietvaros lēmumu pēc būtības pārskatīt nevar.

[12] Administratīva akta skaidrošana nav ne administratīvais akts, ne faktiskā rīcība, bet gan vienkāršā pārvaldes darbība, kas nav **ne apstrīdama, ne pārsūdzama.** Ja adresāts ir iesniedzis lūgumu par pienākuma izskaidrošanu un iestāde uz to nav atbildējusi, tas šo apstākli var minēt, tikai sūdzoties par administratīvā akta piespiedu izpildi 363 .panta kārtībā.

[13] Lūgums skaidrot administratīvo aktu **neaptur** šā akta darbību un **neietekmē** administratīvā akta spēkā stāšanās brīdi un **apstrīdēšanas** (pārsūdzēšanas) termiņus. Tāpēc adresātam, ja tam šķiet, ka ar administratīvo aktu uzliktais pienākums nav vispār saprotams vai tā saturs ir grūti uztverams, apstrīdēšanas termiņā šis administratīvais akts ir jāapstrīd vai atbilstoši 74.panta otrajai daļai jāprasa atzīt administratīvo aktu par spēkā neesošu tādēļ, ka tā rezolutīvā daļa ir tik neskaidra, tāpēc tas nav izpildāms (sk. 74.p. komentārus). Ja adresāts ir iesniedzis gan apstrīdēšanas iesniegumu, gan prasījis administratīvā akta rezolutīvās daļas izskaidrošanu, pēc skaidrojuma saņemšanas adresātam ir jāļauj apstrīdēšanas iesniegumu (pieteikumu tiesā) papildināt arī tad, ja ir pagājis apstrīdēšanas (pārsūdzēšanas) termiņš. Apstāklis, ka adresāts objektīvi nav sapratis uzlikto pienākumu un prasījis skaidrojumu, var tikt atzīts par attaisnojošu iemeslu, lai iestāde atjaunotu apstrīdēšanas termiņu (46.p.).

[14| Tāpat šāds lūgums neaptur arī administratīvā akta piespiedu izpildi. Tomēr, ja adresāts ir lūdzis skaidrojumu un ir redzams, ka adresāts objektīvi nav sapratis, kā ar administratīvo aktu uzliktais pienākums ir izpildāms, nebūtu taisnīgi uzsākt piespiedu izpildi vai piemērot sankcijas par administratīvā akta savlaicīgu vai pienācīgu nepildīšanu.

74.pants. Spēkā neesošs administratīvais akts

(1) Administratīvais akts nav spēkā, ja:

1) objektīvi nav saprotams, kas to izdevis;

2) to ir izdevusi iestāde, kurai konkrētā administratīvā akta izdošana nav piekritīga (izņemot 52.panta otrajā daļā minēto gadījumu);

3) rakstveidā izdotajā adresātam nelabvēlīgajā administratīvajā aktā nav piemēroto tiesību normu uzskaitījuma;

4) tas pieprasa no adresāta tiesību normu pārkāpumu vai rīcību, kas faktiski vai tiesiski nav iespējama.

(2) Adresāts nekavējoties paziņo iestādei savas šaubas par administratīvā akta spēkā esamību. Ja iestāde uzskata, ka adresāta šaubas nav pamatotas (un administratīvais akts ir apstndams), to paziņo adresātam septiņu dienu laikā, attiecīgi pagarinot likumā noteikto apstrīdēšanas termiņu.

Saturs

I. Vispārīgas piezīmes

II. Spēkā neesības gadīj umi

III. Sekas un rīcība spēkā neesības gadījumā

I. Vispārīgas piezīmes

[lļ Literatūra: *Francs Jozefs Paine.* Vācijas vispārīgās administratīvās tiesības. Vācijas Administratīvā procesa likums. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002, 197.-203., 2I5.-218.lpp.

|2ļ Komentējamā panta **mērķis** ir aizsargāt personu pret būtiskām valsts pārvaldes kļūdām, vienlaikus nodrošinot tiesisko drošību.

13] Vairums no administratīva akta izdošanas procesa pieļautajiem materiālo vai procesuālo tiesību normu pārkāpumiem rada administratīvā akta **prettiesiskumu,** nevis spēkā neesību. Taču komentējamā pantā uzskaitītie pārkāpumi ir tik rupji, ka to dēļ administratīvais akts atzīstams par spēkā neesošu.

|4] Spēkā neesošs (tāds, kuram nav tiesiskās ietekmes) var būt ne tikai tāds administratīvais akts, kuram piemīt kāda no šajā pantā uzskaitītajām nepilnībām, bet arī nepaziņots vai spēku zaudējis administratīvais akts (sk. 70.p. komentārus). Komentējamā panta nozīmē ar spēkā neesošu jasaprot tikai tads administratīvais akts, kuram tiesiskas sekas neiestājas pantā uzskaitīto rupjo kļūdu dēļ.

Vācu valodā tādam administratīvajam aktam, kas nav stājies spēkā, vai tādam, kas zaudējis spēku, un spēkā neesošam administratīvajam aktam likumā tiek lietoti divi apzīmējumi "unwirksam" un "nichtig". Vārdam "nichtig" nav burtiska tulkojuma [latviešu valodā], tuvākais tulkojums varētu būt "nederīgs", "neizmantojams" vai "anulējams". "Nichtig" norāda arī uz to, ka šāds administratīvais akts principā ir spēkā, tikai ir nekam nederīgs.

Arī angļu valodā ir divi apzīmējumi "void" un "invalid", tomēr tie netiek konsekventi lietoti.[1 99]

|5| Spēkā neesība attiecas gan uz rakstveida, gan citādi izdotu administratīvo aktu.

[6| Ja administratīvais akts sastav no vairakam daļam, ir iespejams, ka spēkā neesība attiecas tikai uz administratīvā akta daļu.

Piemēram, ja iestāde vienā administratīvā akta daļā ir izlēmusi jautājumu, kas ir tās kompetencē, bet otrā - kas nav, spēkā neesoša var būt tikai pirmā daļa.

Administratīvais akts, kas sastāv no vairākām daļām, kopumā nav spēkā tikai tad, ja spēkā neesošā daļa ir tik būtiska, ka bez šīs daļas iestāde attiecīgo administratīvo aktu vispār nebūtu izdevusi.[789]

II. Spēkā neesības gadījumi

|7| Atšķirībā no Vācijas Administratīvā procesa likuma mūsu likumā ietverti tikai absolūtie spēkā neesības gadījumi, kas uzskaitīti

komentējamā panta pirmajā daļā.

Vācijas Administratīvā procesa likuma 44.panta pirmā daļa satur ģene-rālklauzulu, kas noteic, ka administratīvais akts arī tad ir *nederīgs (spēkā neesošs* mūsu likuma izpratnē), ja tajā pieļautas ļoti nopietnas, acīmredzamas kļūdas (relatīvie spēkā neesības gadījumi).

181 Administratīvais akts nav speķa, ja **objektīvi nav saprotams tā izdevējs.** Tātad adresātam nav saprotams, kura iestāde viņam ir uzlikusi kādu pienākumu vai piešķīrusi tiesības. Normā ir norāde uz objektīvu nesaprašanu, kas nozīmē, ka pat, ja norāde nav ļoti skaidra, bet no administratīvā akta kopumā var izsecināt tā izdevēju, šāds administratīvais akts tomēr var būt spēkā.

[9] Administratīvais akts nav speķa, ja to ir izdevusi iestāde, kurai konkrētā administratīvā akta izdošana **nav piekritīga.** Tas ir gadījumā, kad iestāde darbojas ārpus kompetences jeb *ultra vires.*

Tā kā iestādes jēdziens (sk. l.p. pirmās daļas komentārus) ietver arī amatpersonu, administratīvais akts nav spēkā arī tad, ja to ir izdevusi nekompetenta amatpersona kompetentās iestādes ietvaros.

Piemēram, likuma "Par pašvaldībām" [790] 21.panta pirmā daļa noteic virkni jautājumu, kuru izlemšana ir tikai un vienīgi domes kompetencē. Ja lēmumu, kas ir domes kompetencē, pieņem domes priekšsēdētājs, lēmums nav spēkā.[791]

Vienlaikus jāņem vērā VPIekL 37.pantā paredzētās tiesības augstākai iestādei vai amatpersonai pārņemt zemākas iestādes vai pārvaldes amatpersonas lietvedībā esošu lietu savā kompetencē.

Tā, piemēram, kādā lietā tika atzīts, ka aizsardzības ministrs ir tiesīgs pārņemt savā kompetencē lietu, kas ir Nacionālo bruņoto spēku komandiera kompetencē.! 403

Tāpat atbilstoši APL 52.panta otrajai daļai, ja procesa laikā mainās iestādes teritoriālā piekritība un gan iestāde, gan procesa dalībnieki rakstveidā piekrīt, lietu līdz galam var izlemt iepriekšējā iestāde.

Diskutējams ir jautājumus, vai apstāklis, ka lēmuma pieņemšanās piedalās amatpersona, kura atbilstoši 37.pantā noteiktajiem ierobežojumiem to nevar daiīt, arī uzskatāms par tādu, kas padara administratīvo aktu par spēkā neesošu. Vācu literatūrā norādīts, ka administratīvais akts ir spēkā neesošs tikai tad, ja amatpersona pieņēmusi lēmumu procesā, kurā viņa ir procesa dalībnieks. Citos gadījumos tas ir atkarīgs no lietas apstākļiem.[792]

Savukārt, ja tiesību aktu izdevusi privātpersona, kura nav apveltīta ar valsts pārvaldes funkcijām, šāds lēmums nav atzīstams ne par spēkā esošu, ne spēkā neesošu administratīvo aktu, jo tam pietrūkst pazīmes -iestāde (sk. 1 .p. pirmās un trešās daļas komentārus).[793]

Vācu tiesību literatūrā šādi akti atzīmēti ar vārdu "Nichtakte",

burtiski tulkojot — "neakts".

110] Administratīvais akts nav speķa, ja rakstveidā izdotaja adresatam nelabvēlīgajā administratīvajā aktā **nav piemēroto tiesību normu uzskaitījuma.** Šāds spēkā neesības noteikums likumā tika ietverts, lai veicinātu likuma atrunas principa ievērošanu. Ar nelabvēlīgu administratīvo aktu šajā gadījumā saprotams pozitīvs[794] administratīvais akts, kas **pasliktina** adresāta iepriekšējo stāvokli. Nav praktiskas vajadzības atzīt par spēkā neesošu atteikumu, tā kā atteikumam ir negatīvs administratīvais akts, kuram pašam par sevi nav tiešu tiesisku seku. Atzīstot atteikumu par spēkā neesošu, pozitīvas sekas no tā nerodas.

Administratīvajā aktā jābūt uzskaitītām tām tiesību normām, no kurām izriet attiecīgais personai uzliktais pienākums vai no kurām izriet, ka iestāde var personai atņemt kādas tiesības. Administratīvā akta atcelšanas gadījumā tā var būt atsauce arī uz 85. vai 86.pantu. Nav pietiekami norādīt tikai uz iestādes vispārīgu kompetenci pieņemt attiecīgu lēmumu.

Ja administratīvais akts izdots bez piemēroto tiesību normu uzskaitījuma, šādu procesuālo kļūdu iestādei ir viegli izlabot, izdodot administratīvo aktu ar atsauci uz tiesību normām, ja vien nav citi šķēršļi šada lēmuma izdošanai (piemēram, noilguma termiņš).

Tā kādā lietā apgabaltiesa bija atzinusi pašvaldības administratīvo aktu, ar kuru tika atcelts lēmums par zemes lietošanas tiesību piešķiršanu, par spēkā neesošu, pamatojoties uz piemēroto tiesību normu nenorādīšanu. Senāts atstāja šo spriedumu spēkā, papildus norādot, ka apgabaltiesas sprieduma stāšanās spēkā nenozīmē, ka pašvaldība nevar atkārtoti lemt par sava lēmuma atcelšanu. Sprieduma stāšanās spēkā nozīmē tikai to, ka nav spēkā konkrētais lēmums. Tas neietekmē pašvaldības tiesības lemt par sava lēmuma atcelšanu, ievērojot 85. un 86.panta noteikumus, uzklausot personas, izdarot lietderības apsvērumus un noformējot lēmumu atbilstoši likuma prasībām.[1407]

un Administratīvais akts ir speķa neesošs, ja tas no adresata **pieprasa pārkāpumu** vai faktiski vai tiesiski **neiespējamu rīcību.**

Vārds "pieprasa" šajā normā nav jāsaprot tikai kā pienākums kaut ko prettiesisku vai neiespējamu veikt. Spēkā var nebūt arī administratīvais akts, kas *atļauj* darbības, kas ar likumu ir aizliegtas vai kas faktiski vai tiesiski nav iespējamas.

Lai administratīvais akts būtu spēkā neesošs tāpēc, ka tas pieprasa vai pieļauj tiesību normu pārkāpumu, pārkāpumam jābūt tādam, par kuru paredzēta administratīvā, disciplinārā vai krimināla atbildība. Turklāt tam no administratīvā akta ir jāizriet pietiekami skaidri.

Piemēram, atļauja iepludināt upē indīgas vielas.

Administratīvajam aktam, lai tas stātos spēkā, ir jābūt arī *faktiski*

un tiesiski izpildāmam. Privātpersonai nevar būt uzlikts tāds pienākums un arī iestāde pati sev nevar uzlikt tādu pienākumu, kuru nemaz nevar izpildīt.

Piemēram, kādā lietā pašvaldība kļūdaini piešķīra privātpersonai zemes gabalu, kuru jau iepriekš bija piešķīrusi citai personai, turklāt tās mērķis nebija šai citai personai atņemt zemesgabala lietošanas tiesības. Senāts atzina, ka ar kļūdaino administratīvo aktu piešķirtas tiesības nebija iespējams īstenot, tāpēc administratīvais akts ir spēkā neesošs.'[408]

Administratīvā akta adresāta *subjektīvā nespēja* izpildīt administratīvo aktu, piemēram, ēkas nenojaukšana naudas trūkuma dēļ, parasti nevar būt administratīvā akta spēkā neesības iemesls. Taču, vai spēkā ir arī administratīvais akts, kura izpilde prasa nesamērīgus izdevumus, ir

i*i - * ‘1409

diskutējami.

1121 Ja administratīvā akta **rezolutīva daļa ir tik neskaidra,** ka nav

saprotams, kā tas izpildāms, arī tad tas atzīstams par spēkā neesošu administratīvo aktu sakarā ar to, ka tas **nav izpildāms.**[795] Savukārt motīvu daļas neskaidrība padara administratīvo aktu par apstrīdamu, nevis spēkā neesošu. Tomēr arī rezolutīvo daļu nevar skatīt izolēti. Ja administratīvā akta motīvu daļa vai citi pievienotie dokumenti rezolutīvo daļu palīdz saprast, administratīvais akts ir spēkā esošs.

Piemēram, ja no paša lēmuma par ēkas denacionalizāciju neizriet, ka ēka tiek atdota bijušajam īpašniekam, bet no lēmuma motīviem un citiem lietas dokumentiem izriet, ka mērķis šā lēmuma izdošanai ir tieši tāds, šāds lēmums ir spēkā esošs.[796]

Šāda pieeja administratīvā akta vērtēšanai atbilst arī EST judikatūrai.

Piemēram, tiesa ir norādījusi, ka atbilstoši jau iedibinātai judikatūrai administratīvā akta rezolutīva daļa nav nošķirama no tā pamatojuma un, ja tas ir vajadzīgs, tā ir jāinterpretē, ņemot vērā iemeslus, kuru dēļ akts ir

, 1412

pieņemts.

Lai novērtētu, vai administratīvā akta rezolutīvā daļa ir nesaprotama, uz to jāpalūkojas no *spriest spējīga, neieinteresēta, uzmanīga un saprātīga indivīda kā vidusmēra vērotāja viedokļa*.[14!3]

Kādā lietā pieteicējs uzskatīja, ka pārsūdzētais lēmums ir spēkā neesošs, jo liek nojaukt ēku, nekonkretizējot, tieši kuru. Tomēr tiesa tam nepiekrita, norādot, ka no lēmuma ir skaidrs, ka iestāde lika nojaukt uzbūvētos mājas apjomus tiktāl, ciktāl tie neatbilda

būvprojektam.[797]

[13] No Dokumentu juridiska spēka likuma[798] izriet vel dažas papildu **prasības dokumentam,** lai tas iegūtu juridisko spēku, piemēram, atbilstoši minētā likuma 4.pantam dokumentā jābūt arī parakstam, datumam un adresātam.

Šajā sakarā kritiski vērtējama kāda Senāta atziņa lietā, no kuras izriet, ka, kaut ari "secināms, ka rakstveidā noformētajam Ministru kabineta rīkojumam nav juridiska spēka, taču nevar izdarīt secinājumu, ka Ministru kabineta rīkojums nav spēkā".[799] Šāds secinājums tika izdarīts par Ministru kabineta rīkojumu, kuru Ministru prezidenta vietā bija parakstījis aizsardzības ministrs, kuram rīkojuma parakstīšanas laikā vēl nav bijušas tiesības rīkoties Ministru prezidenta vietā. Konkrētajā lietā tas nevarēja mainīt lietas rezultātu pēc būtības, jo attiecīgais rīkojums bija atteikums. Tādējādi nav nozīmes, vai pārsūdzētais lēmums ir vai nav spēkā. Tomēr nevar piekrist Senāta izteikumam, ar kuru pretnostatīta rakstveida administratīvā akta un dokumenta spēkā esība.

Vienlaikus jāņem vērā, ka formālās prasības iestādē ir viegli labojamas.

[14] Citas valstīs, piemeram, Vācija un Igaunijā, administratīvo procesu regulējošos likumos kā viens no administratīvā akta spēkā neesības gadījumiem ir norādīta arī **formālo prasību neievērošana.** Tā atbilstoši Vācijas Administratīvā procesa likuma 44.panta otrās daļas

2.punktam administratīvais akts ir spēkā neesošs, ja saskaņā ar tiesību normām to var izdot tikai noteikta dokumenta formā, bet šī forma nav ievērota. Juridiskajā literatūrā tas tiek skaidrots, ka šī prasība lielākoties attiecas uz rakstveida formas neievērošanu gadījumos, kad tāda noteikta ar likumu. Ja nav ievērota likumā paredzētā rakstveida fonna, administratīvais akts nav spēkā, ja rakstveida formas ievērošana ir svarīga no tiesību aizsardzības viedokļa. Šādos gadījumos rakstveida forma ir priekšnoteikums administratīvā akta spēkā esībai.[800] Vienlaikus Vācijas Administratīvā procesa likuma 46.pants noteic, ka spēkā esoša administratīvā akta atcelšanu nevar prasīt tikai tāpēc, ka tas izdots, pārkāpjot procesuālos noteikumus, formu vai teritoriālo piekritību, ja ir skaidri redzams, ka pārkāpums lēmuma saturu nav ietekmējis.

Arī Latvijā, kaut arī komentējamā pantā tiešā tekstā tas nav ietverts, no speciālajām tiesību normām daudzos gadījumos izriet noteiktas formas ievērošana kā spēkā esības priekšnoteikums. Piemēram, jebkura speciālā atļauja (licence) var būt spēkā tikai tad, ja tā izdota rakstveida formā.

III. Sekas un rīcība spēkā neesības gadījumā

115] Speķa neesošam administratīvajam aktam nav tiesiskas ietekmes, tas nerada adresātam tiesības un pienākumus. Spēkā neesošs administratīvais akts *ipso jure* neeksistē.[801] Tomēr tiesiskās drošības dēļ arī uz šādu administratīvo aktu darbojas **spēkā esības prezumpcija,** tas ir, šāda administratīvā akta spēkā neesība iestādei vai tiesai **ir jāapstiprina**[141] vai, runājot likumā lietotajiem terminiem, **spēkā neesība jāatzīst** (sk.

184.p. pirmās daļas 1.punktu, 253.p. pirmo daļu). Administratīvā akta spēkā esība, pat ja tas ir prettiesisks, balstās uz apsvērumu, ka katram valsts lēmumam no valsts funkcionēšanas viedokļa ir japaliek speķa, kamēr strīdus gadījumā par to neizlemj kompetenta iestāde vai tiesa.[802]

Tāpēc, ja persona uzskata, ka administratīvais akts ir spēkā neesošs šajā pantā uzskaitīto iemeslu dēļ, tā šo administratīvo aktu var nepildīt, taču tai savas šaubas (no adresāta subjektīvā viedokļa tā var būt arī pārliecība) ir **jāpaziņo** izdevēj iestādei, izņemot pirmās daļas 1.punktā minēto gadījumu, kad objektīvi nav arī saprotams, kam par to būtu jāziņo.

Arī Senāts ir norādījis, ka persona nedrīkst tās ieskatā spēkā neesošu administratīvo aktu vienkārši ignorēt, uzskatot to par *a apriori* epareizu.

116 Adresatam ar attiecīgu paziņojumu javeršas iestāde **nekavejoties,** tātad tūlīt pēc tam, kad personai rodas šaubas par administratīvā akta spēkā esību vai pārliecība par tā spēkā neesību.

Komentējamais pants nenoteic, kas iestādei jādara, ja adresāts nevēršas ar iesniegumu nekavējoties. Ja adresāts to dara apstrīdēšanas laikā, iestādei šāds paziņojums būtu jāizskata pēc būtības. Tas izriet no komentējamā panta otrās daļas otrā teikuma, ka iestāde attiecīgi pagarina apstrīdēšanas termiņu. Pēc apstrīdēšanas termiņa beigām administratīvais akts iegūst savu pastāvīgo spēku.

Iepriekš teiktais neliedz iestādei atzīt administratīvo aktu par spēkā neesošu arī pēc apstrīdēšanas termiņa beigām.

117| Paziņošanas pienākums komentejama panta ir noradīts tikai adresātam, bet var būt gadījumi, kad pamatota interese var būt arī trešajai personai.[803] Proti, gadījumā, kad trešā persona var apstrīdēt administratīvo aktu, tai ir tiesības arī prasīt atzīt tā spēkā neesību.

|18| Atbildot uz iesniegumu par administratīva akta speķa apšaubīšanu, iestāde var **atzīt spēkā neesību.** Tā kā spēkā neesošs administratīvais akts tāds ir no izdošanas brīža, tas nav jāatceļ, bet tikai jākonstatē tā spēkā neesība. Spēkā neesības atzīšana ir **konstatējošs administratīvais akts.**[804] **Šādu** administratīvo aktu iestāde var izdot arī pēc savas iniciatīvas.

Ja iestāde uzskata, ka adresāta šaubas nav pamatotas, tā izdod **atteikumu atzīt spēkā neesību,** kas arī uzskatāms par administratīvo

aktu.[805] Atteikumu paziņo adresātam septiņu dienu laikā, attiecīgi pagarinot likumā noteikto apstrīdēšanas termiņu, tas ir, norādot, ka gan administratīvais akts, par kuru bija iesniegts spēkā neesības iesniegums, gan atteikums to atzīt par spēkā neesošu ir apstrīdams (pārsūdzams) mēneša laikā.

Tāpat iestāde, atzīstot administratīvā akta spēkā neesību, var **labot** pieļautās kļūdas un izdot jaunu administratīvo aktu. Ja iestāde uzskata, ka administratīvais akts ir spēkā esošs, bet prettiesisks, tā var šādu administratīvo aktu arī atcelt, ievērojot 86.panta noteikumus.

[19| Kaut arī speķa neesošs administratīvais akts principa ir speķa neesošs jau no tā izdošanas brīža, tomēr var būt izņēmumi, kad, ņemot vērā radītās sekas, šādu administratīvo aktu var atzīt par spēkā neesošu tikai **uz priekšu** no brīža, kad konstatēta tā spēkā neesība. Jo īpaši tas ir gadījumā, kad administratīvais akts kādai personai ir labvēlīgs un spēkā neesība netiek uzreiz konstatēta. Kaut arī tiesiskā paļāvība šādā gadījumā principā aizsargāta netiek,[806^] izņēmuma gadījumos, ņemot vērā laiku, kas pagājis no administratīvā akta izdošanas brīža, pieļaujams, ka administratīvais akts netiek atzīts par spēkā neesošu no pieņemšanas brīža.

Piemēram, kādā lietā lēmums par zemes piešķiršanu lietošanā bija spēkā neesošs no tā pieņemšanas brīža, jo iestādei nebija kompetences to pieņemt. Tomēr netika konstatēts, ka adresāts to būtu apzinājies. Turklāt pašvaldība ilgstoši bija pieņēmusi no personas nodokļa maksājumus par zemesgabalu.[1426] Šādos apstākļos pieļaujams, ka administratīvais akts netiek atzīts par spēkā neesošu no pieņemšanas brīža, ja vien ar to netiek aizskartas būtiskas sabiedrības intereses.

|20| Privātpersona, saņēmusi **atteikumu atzīt** administratīvo aktu par spēkā neesošu, var to apstrīdēt vispārīgajā kārtībā. Ja tā joprojām uzskata administratīvo aktu par spēkā neesošu, uz to var norādīt apstrīdēšanas iesniegumā. Taču augstāka iestāde šo iesniegumu izskata kā apstrīdēšanas iesniegumu, nevis kā spēkā neesības paziņojumu. Arī augstāka iestāde var atzīt administratīvo aktu par spēkā neesošu.

Ar pieteikumu par administratīvā akta atzīšanu par spēkā neesošu var vērsties arī administratīvajā tiesā (184.p. pirmās daļas 1.punkts). Ja persona vēršas tiesā ar šādu pieteikumu, bet tiesa konstatē, ka administratīvais akts ir spēkā esošs, tiesa to izskata kā pieteikumu par administratīvā akta atcelšanu un otrādi.

121| Ja iestāde atzīst administratīvo aktu par speķa neesošu pec citas personas vai savas iniciatīvas, persona, kas ir **ieinteresēta administratīvā akta spēkā esībā,** spēkā neesības konstatējumu var apstrīdēt, prasot tā atcelšanu. Atbilstoši 184.panta pirmās daļas

1.punktam administratīvā akta atzīšana par spēkā esošu ir arī viens no pieteikuma priekšmetiem. Ja persona vēršas tiesā ar lūgumu

atcelt lēmumu, ar kuru administratīvais akts atzīts par spēkā neesošu, nav būtiski, vai par pieteikuma priekšmetu uzskata administratīvā akta spēkā esības atzīšanu vai administratīvā akta atcelšanu.

1221 Ja kada persona darbojas, pamatojoties uz speķa neesošu administratīvo aktu, viņu var sodīt tikai tad, ja šai personai skaidri vajadzēja saprast, ka administratīvais akts ir spēkā neesošs.

Piemēram, ja privātpersona ir saņēmusi tirdzniecības atļauju, kuru viņai izdevusi nekompetenta amatpersona, privātpersonu par tirdzniecību bez atļaujas (jo šī atļauja nav spēkā, pamatojoties uz komentējamā panta pirmās daļas 2.punktu) var sodīt tikai tad, ja no lietas apstākļiem izriet, ka privātpersonai šo faktu vajadzēja skaidri apzināties.

75.pants. Apstrīdams administratīvais akts

(1) Administratīvais akts ir spēkā, bet to var apstrīdēt, ja:

1)no tā nevar nepārprotami izsecināt adresātam uzlikto tiesisko pienākumu (noteiktu rīcību vai noteiktas rīcības aizliegumu) vai tam piešķirtās, apstiprinātās vai noraidītās tiesības;

2) administratīvajā procesā nav ievērots šis likums vai citas tiesību normas, kuras nosaka attiecīgā administratīvā akta izdošanas procesu (procesuālās kļūdas);

3) tas pēc sava satura ir pretruna ar tiesību normām, an tad, ja iestāde nav pareizi piemērojusi tiesību normas (arī balstījusies uz nepatiesiem faktiem), nav ievērojusi tiesību normu juridiskā spēka hierarhiju vai kļūdījusies lietderības apsvērumos (saturiskās kļūdas).

(2) Ja apstrīdamu administratīvo aktu neapstrīd, tas ir spēkā, līdz to atceļ, izpilda vai vairs nevar izpildīt sakarā ar faktisko vai tiesisko apstākļu maiņu.

Saturs

I. Vispārīgas piezīmes

II. Pamats administratīvā akta apstrīdēšanai

III. Apstrīdama administratīvā akta spēkā esamība

I. Vispārīgas piezīmes

[i] Literatūra: *Kristīne Jaunzema.* Administratīva akta apstrīdēšanas institūts teorijā un praksē // Jurista Vārds, 05.06.2007., Nr.23;

12.06.2007., Nr.24.

12) Komentējamā panta **mērķis** ir norādīt uz iespēju apstrīdēt administratīvo aktu, kura izdošanā vai saturā pieļautas procesuālo vai

materiālo tiesību kļūdas.

[31 Kaut ari panta nosaukums ir "apstrīdams administratīvais akts", komentējamais pants sākas ar vārdiem ”administratīvais akts ir spēkā". Tas nozīmē, ka administratīvais akts ir spēkā arī tad, ja tas ir prettiesisks (izņemot, ja prettiesiskuma iemesls ir kāds no 74.pantā minētajiem gadījumiem, kas rada administratīvā akta spēkā neesību). Administratīvā akta spēkā esība uzsvērta arī panta otrajā daļā. Kamēr administratīvais akts netiek apstrīdēts, tiek uzskatīts, ka tas ir tiesisks un spēkā esošs.

Savukart līdz ar apstrīdēšanas termiņa beigšanos administratīvais akts kļūst neapstrīdams jeb galīgs (angļu vai. *-final).*

|4| Eiropas valstīs apstrīdēšana vēsturiski izveidojusies kā administratīvā akta **tiesiskuma pārbaudes** galvenais līdzeklis.[807] Tas ir ne tikai tādēļ, ka augstāka iestāde var izlabot kļūdas, ja tādas ir pieļautas, bet arī ar administratīvā akta pamatojumu var pārliecināt procesa dalībnieku par administratīvā akta tiesiskumu.[808]

[5] Administratīva akta apstrīdēšanas institūtam ir vairaki **uzdevumi.** Pirmkārt, tas ir viens no procesuālajiem instrumentiem, kas ļauj privātpersonai samērā ātri un lēti, turklāt neformālākā procesā izmantot savu **tiesību aizsardzības iespēju** (subjektīvi tiesiskā funkcija). Otrkārt, tas dod iespēju valsts pārvaldei pašai vēlreiz pārbaudīt sava lēmuma tiesiskumu un **novērst kļūdas** (objektīvi tiesiskā funkcija) gan konkrētajā gadījumā, gan novērst sistēmiskas kļūdas un problēmas. Tomēr par apstrīdēšanas institūta pamatuzdevumu tiek uzskatīta nevis valsts pārvaldes tiesiskuma nodrošināšana vai indivīdu tiesību ievērošana, bet gan **tiesu pārslodzes mazināšana.**[809]

|6| Apstrīdēšanas process ir tikai jauna pārvaldes procesa **jauna stadija,** kas ir tā paša administratīvā akta izdošanas procesa **turpinājums** (sal. 76.p. trešo daļu un 81.p. piekto daļu). Tas joprojām notiek pārvaldes iestādē un uz to lielā mērā attiecas tie paši procesa noteikumi, kas bija piemērojami iestādē, kura izdeva apstrīdēto administratīvo aktu. Līdz ar to apstrīdēšanas process būtiski atšķiras no pārsūdzēšanas procesa tiesā. To atspoguļo arī atšķirīga terminoloģija latviešu valodā - *apstrīdēšana* augstākā iestādē un *pārsūdzēšana* tiesā.

171 Administratīva akta apstrīdēšana parasti ir **priekšnoteikums,** lai persona varētu vērsties ar pieteikumu tiesā (sal. 188.p. pirmās daļu un 191 .p. pirmās daļas 5.punktu). Vispārīgais izņēmums no šā noteikuma ir tad, ja iestādei nav augstākas iestādes (tostaip augstākas amatpersonas) vai tā ir Ministru kabinets. Ar likumu var būt noteikti arī citi izņēmumi.

|8| Tas, ka iestādei **nav augstākas iestādes,** neliedz personai vērsties administratīvā akta izdevēj iestādē un norādīt uz iestādes

pieļautajām kļūdām. Iestādes interesēs ir novērst kļūdas, tādējādi novēršot arī tiesas procesu un taupot gan tiesas, gan iestādes resursus.[14'0] Piemēram, ja administratīvo aktu ir izdevusi pašvaldības dome, nereti lietderīgāk būtu lūgt pašai pašvaldībai novērst kļūdu administratīvajā aktā, nevis uzreiz ar pieteikumu vērsties tiesā.

Taču no procesuālo tiesību viedokļa šāda vēršanās iestādē, kurai nav augstākas iestādes vai tā ir Ministru kabinets, kā arī vēršanās pie tiesīb-sarga vai citās iestādēs *nav uzskatāma par apstrīdēšanas procesa ierosināšanu*, un procesa dalībniekam jāņem vērā, ka šāda vēršanās *neaptur* ne administratīvā akta darbību, ne pārsūdzēšanas termiņu. Tāpēc personai, ja tā ir nolēmusi savas tiesības aizstāvēt arī tiesā, pārsūdzēšanas termiņā pieteikums jāiesniedz *arī tiesā.* Ja strīds iestādē tiks atrisināts, persona varēs atteikties no pieteikuma (282.p. 4.punkts) vai tiesa varēs izbeigt tiesvedību sakarā ar to, ka tiesiskais strīds izbeidzies (282.p. 7.punkts). Savukārt, ja iestāde šādā procesā grozīs savu administratīvo aktu, bet persona joprojām ar to nebūs apmierināta, persona varēs precizēt (grozīt vai papildināt) savu pieteikumu, tas ir, pielāgot to jaunajiem apstākļiem.

|9| Procesuālās darbības (procesuālie lēmumi) un **starplēmumi** parasti var tikt apstrīdēti tikai vienlaikus ar administratīvā akta apstrīdēšanu. Piemēram, atsevišķi nevar apstrīdēt lēmumu par procesa ierosināšanu. Tomēr atsevišķi var apstrīdēt atteikumu pieaicināt trešo personu (28.p. piektā daļa), lūguma nomainīt amatpersonu noraidīšanu (37.p. otrā daļa), atteikumu pagarināt vai atjaunot termiņu (48.p. trešā daļa), termiņa neievērošanu (49.p. otrā daļa), termiņa pagarināšanu vai atteikumu izdot administratīvo aktu saīsinātā termiņā (64.p. otrā un trešā daļa). Dažos gadījumos ir noteikti **īpaši apstrīdēšanas termiņi.** Ja kāds no minētajiem starplēmumiem atsevišķi netiek apstrīdēts, par to parasti var sūdzēties, arī apstrīdot administratīvo aktu kopumā.

Izņēmuma gadījumā, ja procesuālā darbība pati par sevi nopietni ierobežo personas tiesības, attiecīgos procesuālos lēmumus uzskata par administratīvajiem aktiem un tos var apstrīdēt (sk. l.p. trešās daļas komentāru Vili nodaļu). Juridiskajā literatūrā norādīts, ka to var darīt gadījumā, kad procesuālā darbība ir tik būtiska, ka jau procesa gaitā ir skaidrs, ka administratīvais akts būs prettiesisks, piemēram, netiek veikta kāda pārbaude, kuras veikšana ir obligāta. Tādā gadījumā procesa gala rezultāta gaidīšana pārkāptu procesuālās ekonomijas principu un nepamatoti tiktu tērēts laiks un citi resursi.[1431]

Turklāt atsevišķos gadījumos pēc galīgā administratīvā akta izdošanas, arī piekrītot rezolutīvajai daļai, procesuālo lēmumu var apstrīdēt atsevišķi (sk. 82.p. trešo daļu).

[10] Kamēr administratīvais akts ir apstrīdams, to **nevar izpildīt** piespiedu kārtā, izņemot 360.panta otrajā un trešajā daļā paredzētos

gadījumus.

[H| Personas, kas var apstrīdēt administratīvo aktu, administratīva akta apstrīdēšanas kārtība un termiņi, lēmums par apstrīdēto administratīvo aktu, kā an spēku zaudējuša administratīvā akta apstrīdēšana regulēta 76.-82.pantā.

II. Pamats administratīvā akta apstrīdēšanai

|12| Komentējamā pantā uzskaitīti trīs gadījumi administratīvā akta apstrīdēšanai: administratīvā akta neskaidrība, procesuālās un saturiskās kļūdas. Ja, izdodot administratīvo aktu, pieļautas šīs kļūdas, administratīvais akts ir prettiesisks (sk. 84.p.).

Prettiesiskos administratīvos aktus tādēļ sauc arī par apstrīdamiem administratīvajiem aktiem. Tomēr šāds nosaukums īsti neatbilst vārdiskajam saturam, jo apstrīdami ir arī tiesiski administratīvie akti. Tikai tādā gadījumā iesniegums par administratīvā akta atcelšanu netiks apmierinats.[1432] Tas, vai administratīvais akts tiešam ir tiesisks, tiek konstatēts apstrīdēšanas procesā.

|13] Atbilstoši komentējamā panta pirmās daļas 1.punktam administratīvais akts ir apstrīdams, ja no tā nevar nepārprotami izsecināt adresātam uzlikto tiesisko pienākumu (noteiktu rīcību vai noteiktas rīcības aizliegumu) vai tam piešķirtās, apstiprinātās vai noraidītās tiesības. Tātad tas ir gadījums, kad administratīvais akts ir saturiski neskaidrs. Piemēram, ja no pienākumu uzliekoša administratīvā akta adresātam nav saprotams, ko īsti iestāde no viņa prasa, vai arī adresāts nesaprot, kādā veidā viņam uzliktais pienākums ir izpildāms.

APL šādā gadījumā paredz arī iespēju adresātam prasīt administratīvā akta **izskaidrošanu** (73.p.). Tas, kuru iespēju adresāts izmanto, atkarīgs no viņa. Ja iesniegums par administratīvā akta neskaidrību apstrīdēšanas termiņā saņemts par *nelabvēlīgu* administratīvo aktu un no iesnieguma nav saprotams, vai tas uzskatāms par administratīvā akta apstrīdēšanu vai skaidrošanas pieprasījumu, iestādei tas no iesniedzēja jānoskaidro, bet, kamēr tas nav noskaidrots, šāds iesniegums jāuzskata par apstrīdēšanas iesniegumu. Attiecīgi tiek apturēta administratīvā akta darbība (80.p.).

|14| Administratīvo aktu var apstrīdēt, ja ta izdošanas procesa nav ievērotas procesa dalībnieku vai citu personu (personu, kuras vajadzēja, bet netika pieaicinātas procesā) **procesuālās** tiesības un pienākumi. Pirmkārt, procesuālās kļūdas rada APL normu neievērošana, *inter alia*, ja administratīvā akta sagatavošanas stadijā

nav iegūta visa nepieciešamā informācija, nav veikta procesa dalībnieku viedokļu uzklausīšana, ja izdotais administratīvais akts nav pietiekoši pamatots. Procesuālās kļūdas rada arī speciālo tiesību normu, kuras nosaka attiecīgā administratīvā akta izdošanas procesu, neievērošana. Piemēram, būvniecības jomā pieņemto administratīvo aktu var apstrīdēt, ja tā pieņemšanas procesā bija jāievēro, bet netika ievēroti būvniecības publiskās apspriešanas noteikumi.

1151 Administratīvo aktu var apstrīdēt, ja iestāde ir pieļāvusi **saturiskās kļūdas,** proti, tas pēc sava satura ir pretrunā ar tiesību normām, ja iestāde nepareizi ir interpretējusi tiesību normu, nav ievērojusi tiesību normu juridiskā spēka hierarhiju, nav izvēlējusies pareizo piemērojamo tiesību normu, nepareizi novērtējusi faktus vai arī balstījusies uz nepatiesiem faktiem. Tāpat administratīvo aktu var apstrīdēt, ja satura izvēles, izdošanas izvēles vai brīvā administratīvā akta gadījumā iestāde ir kļūdījusies lietderības apsvērumos (sk. 65.p. komentāru V nodaļu). Tā, piemēram, administratīvo aktu var apstrīdēt, norādot, ka iestāde nav izvēlējusies mazāk ierobežojošo līdzekli (sk. 66.p. komentāru IV nodaļu).

|16| Gadījumā, ja administratīvais akts satur 74.pantā uzskaitītās kļūdas, tas nav apstrīdams, bet ir spēkā neesošs. Tādā gadījumā tas nav jāapstrīd, bet nekavējoties jāziņo iestādei (izņemot, ja tā nav identificējama) par tā spēkā neesību. Ja iestāde atbilstoši 74.panta otrās daļas otrajam teikumam paziņo, ka administratīvais akts ir spēkā esošs, tas uzskatāms par apstrīdamu administratīvo aktu.

117] Ar apstrīdēšanas iesniegumu var versties an tad, ja iestāde neatbild uz personas iesniegumu. Tādos gadījumos runā par *atteikumu ar konkludentām darbībām* vai *klusējot izteiktu lēmumu.*

|18] Vienlaikus ar administratīva akta apstrīdēšanu augstakai iestādei var prasīt arī atlīdzinājumu par zaudējumu vai kaitējumu (93.p.).

III. Apstrīdama administratīvā akta spēkā esība

[19] Administratīva akta prettiesiskums, izņemot 74.panta minētos gadījumus, neietekmē tā spēkā esību. Administratīvo aktu ievērošana, neskatoties uz to kļūdām, tiek attaisnota ar uzskatu, ka jebkurai valstiskai rīcībai no valsts funkcionēšanas viedokļa ir jāpaliek spēkā, kamēr strīdus gadījumā par to neizlemj augstāka instance vai kompetentā tiesa.[810] Kamēr administratīvais akts ir spēkā, tas ir jārespektē gan tā adresātam,

. _ _ _ . 1434

gan citam personām, ari valsts institūcijām. ~

[20] Apstrīdams administratīvais akts ir spēkā, līdz to atceļ, izpilda vai vairs nevar izpildīt sakarā ar faktisko vai tiesisko apstākļu maiņu.

|211 No komentejama panta otrās daļas vārdiem "ja apstrīdamu administratīvo aktu neapstrīd, tas ir spēkā" nav jāizdara secinājums par pretējo - "ja apstrīdamu administratīvo aktu apstrīd, tas nav spēkā". Līdz ar apstrīdēšanu administratīvais akts spēku nezaudē, taču parasti iesniegums par apstridēšanu aptur tā darbību (80.p.).

122] Panta otraja daļa uzskatīti vairaki gadījumi, kad administratīvais akts zaudē spēku. Šajā normā faktiski atkārtots tas pats, kas jau noteikts 70.panta trešajā daļā. Tas darīts ar mērķi uzsvērt, ka procesa dalībniekam, ja viņš uzskata administratīvo aktu par prettiesisku, tas ir jāapstrīd, pretējā gadījumā ar to ir jāsamierinās un tas jāpilda.

|23] Pirmkārt, administratīvais akts zaudē spēku, ja tiek atcelts. Administratīvā akta atcelšana pēc iestādes iniciatīvas regulēta 77.\ 83., 85. un 86.pantā. Administratīvais akts var tikt atcelts arī sakarā ar to, ka administratīvais process tiek uzsākts no jauna atbilstoši 87. un 88.pantam. Administratīvais akts var zaudēt spēku arī apstrīdēšanas procesa rezultātā (81 .p. otrās daļas 2., 3. un 4.punkts).

|24| Administratīvais akts zaudē spēku arī līdz ar tā izpildīšanu. Ja persona ir izmantojusi tiesības, kuras administratīvais akts piešķir vai ir izpildījusi pienākumu, kuru administratīvais akts uzliek, vai administratīvais akts ir izpildīts piespiedu kārtā, administratīvais akts zaudē savu darbību, jo no tā vairs neizriet attiecīgais pienākums vai tiesības. Tādā gadījumā tam ir tikai faktiskās sekas, kas ir novēršamas ar atlīdzināšanu, atdošanu vai citādā veidā.

[25] Administratīvais akts zaudē spēku arī tad, ja to vairs nevar izpildīt sakarā ar faktisko vai tiesisko apstākļu maiņu. Piemēram, ja

administratīvais akts vēl nav izpildīts, bet iestāde par tām pašām tiesiskajām attiecībām izdod jaunu administratīvo aktu, kaut arī formāli neatceļot iepriekšējo, sākotnējais administratīvais akts zaudē spēku.

|26] Par citiem administratīva akta speķa zaudēšanas gadījumiem sk. 70.panta komentāru 29.-35.iedaļu.

127] Tas, ka administratīvais akts ir zaudējis speķu, vienmer nenozime, ka tas vairs nav apstrīdams. To var apstrīdēt, ja pastāv kāds no 82.pantā paredzētajiem gadījumiem.

76.pants. Tiesības apstrīdēt administratīvo aktu

(1) Administratīvo aktu var apstrīdēt adresāts, trešā persona, šā likuma 29.pantā minētais tiesību subjekts, kā aiī privātpersona, kuras tiesības vai tiesiskās intereses attiecīgais administratīvais akts ierobežo un kura administratīvajā procesā nav bijusi pieaicināta kā trešā persona.

(2) Administratīvo aktu var apstiīdēt padotības kārtībā augstākā iestādē. Likumā vai Ministru kabineta noteikumos var būt noteikta cita iestāde, kurā attiecīgo administratīvo aktu var apstrīdēt. Ja tādas nav vai tā ir Ministru kabinets, administratīvo aktu var apstiīdēt tajā iestādē, kura izdevusi šo aktu, vai uzreiz pārsūdzēt tiesā. Ja administratīvo aktu apstrīd iestādē, kura to izdevusi, uz apstrīdēšanas procesu attiecas noteikumi, kas šajā likumā paredzēti attiecībā uz augstāku iestādi.

(3) Administratīvā akta apstrīdēšana ir sākotnējās administratīvās lietas turpinājums. Uz to attiecas šā likuma noteikumi, izņemot apstrīdēšanas kārtību.

(4) Ja administratīvais akts šā likuma 79.pantā noteiktajā termiņā nav apstrīdēts, tas kļūst neapstrīdams. Par lūgumu atjaunot termiņu lemj tā pati iestāde, kura izskata iesniegumu par administratīvā akta apstrīdēšanu.

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar 2004.gada 15janvāra, 2006.gada 26.oktobra

likumu un 2012.gada l.novembra likumu, kas spēkā no 01.01.2013.)

Saturs

I. Vispārīgas piezīmes
II. Apstrīdēšanas subjekti
III. Iestāde, kurā var apstrīdēt administratīvo aktu
IV. Lietas turpinājums
V. Neapstrīdams administratīvais akts
VI. Lēmums par termiņa atjaunošanu

I. Vispārīgas piezīmes

|1| **Literatūra:** *Kristīne Jaumema.* Administratīvā akta apstrīdēšanas
institūts teorijā un praksē // Jurista Vārds, 05.06.2007., Nr.23; 12.06.2007., Nr.24.

|2| Komentējamais pants noteic:

1) **kas** var apstrīdēt administratīvo aktu;

2) **kur** administratīvo aktu var apstrīdēt;

3) kādos gadījumos administratīvo aktu **uzreiz var pārsūdzēt** tiesa;

4) apstrīdēšanas procesā netiek uzsākta jauna, bet **turpināta** iesāktā lieta;

5) kāds **process** piemērojams apstrīdēšanā;

6) kas ir **neapstrīdams** administratīvais akts;

7) vai iespējams **atjaunot** apstrīdēšanas termiņu;

8) **kas** lemj par termiņa atjaunošanu.

II. Apstrīdēšanas subjekti

13] Administratīvo aktu nevar apstrīdēt jebkurš, kuram tas nepatīk. APL šīs tiesības piešķir tikai personai, kuras tiesības vai tiesiski aizsargātās intereses konkrētais administratīvais akts aizskar vai **var aizskart,** vai arī īpaši normatīvajos aktos paredzētiem **subjektiem.** Šīs personas uzskaitītas komentējamā panta pinnajā daļā: adresāts, trešā persona, šā likuma 29.pantā minētais tiesību subjekts, kā arī privātpersona, kuras tiesības vai tiesiskās intereses attiecīgais administratīvais akts ierobežo un kura administratīvajā procesā nav bijusi pieaicināta kā trešā persona. Visu minēto personu vārdā var darboties arī pārstāvis (sk. 35.p.).

Līdz 2006.gada grozījumiem administratīvo aktu varēja apstrīdēt arī iesniedzējs. Ja adresātam un trešajai personai subjektīvās tiesības piemīt vienmēr, tad iesniedzējam plašākā nozīmē (ar to saprotot ne tikai personu, kam konkrētajā lietā ir subjektīvās tiesības, bet jebkuru personu, kas vērsusies iestādē) ne vienmēr var būt arī subjektīvo tiesību aizskārums. Tādējādi līdz minētajiem grozījumiem administratīvo aktu varēja apstrīdēt arī persona, kura nepretendēja ne uz adresāta, ne trešās personas statusu.

[41 Parasti administratīvo aktu var apstrīdēt administratīva akta adresāts un trešā persona. Šie procesa dalībnieki var apstrīdēt administratīvo aktu, aizstāvot tikai **savas** tiesības vai tiesiskās intereses. Citas personas interesēs vai sabiedrības interesēs apstrīdēšanas iesniegumu iesniegt nevar, ja vien tas īpaši nav atrunāts

kādā likumā. Tā kā likumā noteiktā gadījumā tiesā var iesniegt arī **populārsūdzību** jeb pieteikumu sabiedrības interešu vārdā, tad tām personām, kas var šādu pieteikumu iesniegt, pirms vēršanās tiesā administratīvais akts \r *jāapstrīd.*

Šadas tiesības paredzetas, piemeram, Vides aizsardzības likuma[811] 9. pantā.

[51 Tiesības apstrīdēt administratīvo aktu ir ari **29.panta** minētajam tiesību subjektam. Piemēram, administratīvo aktu var apstrīdēt tiesīb-sargs vai attiecībā uz biedru izdoto administratīvo aktu, aizstāvot biedra tiesības, var apstrīdēt biedrība.[812] Šie subjekti ir tiesīgi iestāties par citu personu tiesībām (sk. 29.p. komentārus).

[6] Administratīvo aktu var apstrīdēt privātpersonā, kuras tiesības vai tiesiskās intereses attiecīgais administratīvais akts ierobežo un kura administratīvajā procesā nav bijusi pieaicināta kā trešā persona. Tātad tā ir persona, kurai **vajadzēja būt trešajai personai,** bet kura kaut kāda iemesla dēļ procesā iesaistīta vai iesaistījusies nebija un šāds statuss tai nebija piešķirts.

Piemēram, būvatļaujas izdošanas procesā trešās personas statusā bija jāpieaicina kaimiņš, bet viņš pieaicināts nebija. Tas neliedz viņam administratīvo aktu apstrīdēt.

17] Ja apstrīdēšanas iesniegumu iesniedz persona, kurai **nav tiesību apstrīdēt** administratīvo aktu, iestāde atsaka tā izskatīšanu pēc būtības un sniedz personai formālu atbildi, atsaucoties uz komentējamo pantu vai atbildot atbilstoši Iesnieguma likumam[813] (tas nozīmē, ka administratīvā akta pārbaudes process nav obligāti jāierosina un uz šādu iesniegumu nav jāatbild pēc būtības, tomēr tas neliedz iestādei ierosināt pārbaudes procesu pēc savas iniciatīvas).

|8| Ja augstaka vai kada cita **iestāde nav apmierināta** ar zemākās vai citas iestādes administratīvo aktu, tā var veikt šā administratīvā akta kontroli vai iebilst pret administratīvo aktu VPIekL noteiktajā kārtībā. APL normas, kas regulē administratīvā akta apstrīdēšanu, uz šādu gadījumu neattiecas.

Vienlaikus jāņem vērā, ka izņēmuma gadījumā, kad publisko tiesību juridiskā persona ir administratīvā akta adresāts, tai ir tiesības apstrīdēt administratīvo aktu (sk. 25. un 27.p. komentārus). Taču tādā gadījumā ir būtiski, lai tiesiskās intereses, kuras aizstāv administratīvā akta izdevēj-iestāde un administratīvā akta adresāts, nesakrīt.[14 ’8]

[91 Ja iesniegumu ir iesniegusi persona, kurai nav tiesību apstrīdēt administratīvo aktu, bet iestāde, pateicoties šim iesniegumam, konstatē, ka izdotais administratīvais akts ir prettiesisks, tā var atcelt administratīvo aktu pēc **savas iniciatīvas,** ievērojot 83 -86.panta noteikumus. Par to atbilstoši 71.panta otrajai daļai iestāde informē arī iesniedzēju.

III. Iestāde, kurā var apstrīdēt administratīvo aktu

110[Parasti administratīvo aktu var apstrīdēt **hierarhiskās padotības** kārtībā augstākā iestādē. Normatīvajā aktā var būt noteikta arī cita iestāde, kurā var apstrīdēt administratīvo aktu. Atbilstoši VPIekL 31.pantam šādu padotību sauc par **funkcionālo padotību.** Augstākas iestādes jēdziens, kas definēts 1 .panta otrajā daļā, ietver abas šīs formas.

[11] Deleģētās kompetences jomā likumā noteiktajos gadījumos administratīvos aktus apstrīd tajā tiešās pārvaldes iestādē, kuras padotībā ir attiecīgais subjekts, pildot attiecīgo valsts pārvaldes funkciju vai deleģēto uzdevumu.

[12] Atbilstoši 1.panta pirmaja daļa dotajai iestādes definīcijai iestāde var būt arī atsevišķa **amatpersona.** Tāpēc gadījumā, ja administratīvo aktu izdevusi zemāka amatpersona, nevis iestādes vadītājs un tiesību normā nav paredzēta īpaša apstrīdēšanas kārtība, par iesnieguma izskatīšanu kā augstāka iestāde lemj iestādes vadītājs vai cita augstāka amatpersona.

[13| Kaut ari apstrīdēšanas iestāde ir padotības kartība augstaka iestāde, iesniedzējam atbilstoši 77.pantam ar apstrīdēšanas iesniegumu jāvēršas iestādē, kura ir izdevusi administratīvo aktu (sk. 77.p. komentārus).

[1418] *Аэдмаа А., Лопчан Э., Паррэст Н., Пнлвинг И., Вэне Э.* Руководство по административному производству. - Тарту: Издательство Тартуского университета, 2005, с. 486.

[141 Ja padotības kartība nakama augstaka iestāde ir Ministru kabinets vai iestādei **nav augstākas iestādes** (piemēram, Ministru kabinetam vai pašvaldības domei), tad procesa dalībniekam, kas nav apmierināts ar administratīvo aktu, ir divas iespējas: 1) vērsties ar iesniegumu tajā pašā iestādē, kas administratīvo aktu izdevusi, 2) vērsties uzreiz ar pieteikumu tiesā.

Iespēja vērsties tajā pašā iestādē, kura izdevusi administratīvo aktu, likumā iestrādāta ar 2012.gada grozījumiem. Tā mērķis ir dot iespēju iestādei labot pieļauto kļūdu, procesa dalībniekam nebaidoties nokavēt administratīvā akta pārsūdzēšanas termiņu.

Uz šādu apstrīdēšanu attiecas tie paši noteikumi, kas likumā un šā likuma komentāros paredzēti attiecībā uz augstāku iestādi (izņemot 77.p. noteikto pārsūtīšanas pienākumu).

IV. Lietas turpinājums

|15| Apstrīdēšanas procesā **turpinās** uzsāktā administratīvā lieta. Apstrīdēšanas process ir tikai pārvaldes procesa **jauna stadija,** kas ir

tā paša administratīvā akta izdošanas procesa turpinājums. Sajā stadijā administratīvais akts vēl nav ieguvis savu galīgo spēkā esību un tas vēl var tikt grozīts, savu galīgo noformējumu iegūstot augstākas iestādes lēmumā (sk. 81 .p. piekto daļu).

Tāpēc apstrīdēšanas procesā nevar runāt par vairākiem administratīvajiem aktiem, bet tikai par *vienu* administratīvo aktu dažādās procesa stadijās.[1439] Tāpēc arī apstrīdēšanas procesā nav piemērojams 85. un 86.panta normas, kas regulē administratīvā akta atcelšanu, jo tās attiecas uz gadījumu, kad ārpus apstrīdēšanas procesa tiek atcelts iepriekš izdots administratīvais akts (tādā gadījumā ir runa par diviem administratīviem aktiem - atcelto un atceļošo).[1440]

Kādā lietā trešā persona bija apstrīdējusi ēkas izkārtnes pases izdošanu. Apstrīdēšanas procesa rezultātā lēmums tika atcelts. Apgabaltiesa, izskatot adresāta pieteikumu, nepareizi atsaucās uz 86.pantu, kas šaja lietā iepriekš minēto iemeslu dēļ nebija piemērojams.[814]

1161 Ta ka apstrīdēšana ir sākotnējās administratīvas lietas turpinājums, tajā jāievēro tās pašas procesuālās normas. Apstrīdēšanas stadijā augstāka iestāde var arī labot zemākās iestādes pieļautās **kļūdas** attiecībā uz informācijas un pierādījumu iegūšanu, lietas dalībnieku uzklausīšanu, administratīvā akta pamatojumu u. tml. Tomēr, ja zemākā iestāde, izdodot apstrīdēto administratīvo aktu, visas nepieciešamās procesuālās darbības ir veikusi, augstākai iestādei procesa ekonomijas dēļ nav tās vēlreiz jāatkārto.

V, Neapstrīdams administratīvais akts

[17| Kaut ari administratīvais akts parasti stājas spēka ta paziņošanas brīdī (sk. 70.p. pirmo un otro daļu), tas neiegūst pastāvīgo spēkā esību, jo ir apstrīdams. Tikai tad, kad tas kļuvis neapstrīdams, tas iegūst **pastāvīgo spēkā esību** (vācu vai. *Bestandskraft,* angļu val. *finality,* franču vai. *chose décidée*), kas ir pamats tiesiskās paļāvības aizsardzībai. No šā brīža administratīvā akta adresāts, kā arī trešās personas var paļauties uz ar administratīvo aktu radītu tiesisko attiecību pastāvīgumu (kontinuitāti).

|18| Ja persona ir administratīvo aktu apstrīdējusi daļa, neapstrīdetaja daļā attiecīgais akts kļūst **neapstrīdams** (pilnībā stājas spēkā), un pēc tam persona var pārsūdzēt lēmumu tikai tajā daļā, attiecībā uz kuru bija vērsts apstrīdēšanas iesniegums.[815]

(19| Administratīva akta pastaviga speķa esība (*neapstndamība)* ir ari priekšnoteikums tā piespiedu izpildei (sk. 360.p. pirmās daļas 2.punktu).

VI. Lēmums par termiņa atjaunošanu

120| Administratīva akta apstrīdēšanas termiņi noteikti 79.panta, to aprēķināšana - 41 .-43.pantā. Atbilstoši komentējamā panta ceturtās daļas otrajam teikumam augstāka iestāde var lemt par nokavētā termiņa atjaunošanu. Tomēr, tā kā apstrīdēšanas termiņa izbeigšanās rada administratīvā akta pastāvīgo spēkā esību, iestādei, lemjot par lūgumu atjaunot apstrīdēšanas termiņu, papildus 46.pantā paredzētajiem apsvērumiem jāņem vērā arī **tiesiskās noteiktības (stabilitātes) princips** un jāsamēro arī lūguma iesniedzēja intereses pēc termiņa atjaunošanas ar citu personu **tiesisko paļāvību** (sk. arī 79.p. komentārus). Ja no apstrīdētā lēmuma pieņemšanas dienas ir pagājis samērā ilgs laiks un apstrīdētais lēmums ir ar dubultu iedarbību (labvēlīgs adresātam un nelabvēlīgs trešajām personām vai otrādi), administratīvā akta apstrīdēšanas termiņa atjaunošana nebūtu pieļaujama.

Igaunijas Administratīvā procesa likuma 34.pantā noteikts, ka lūgums par termiņa atjaunošanu jāiesniedz divu nedēļu laikā no brīža, kad atkrituši apstākļi, kas kavēja iesnieguma iesniegšanu laikā, bet ne vēlāk kā divu gadu laikā, kopš beidzies apstrīdēšanas termiņš.[816]"

|21| Ja iestāde nolemj **atjaunot** nokavēto termiņu, to var darīt ar konkludentām darbībām, izskatot apstrīdēšanas iesniegumu pēc būtības. Dokumenta veidā ir noformējams tikai atteikums, jo šādu lēmumu var pārsūdzēt (sk. 48.p. trešo daļu).

[22| Ja iestāde pec apstrīdēšanas termiņa beigām iesniegumu par administratīvā akta apstrīdēšanu ir pieņēmusi un izskatījusi pēc būtības, prezumējams, ka tā ir **atjaunojusi** apstrīdēšanas termiņu. Tomēr, ja iestāde ir atstājusi spēkā zemākas iestādes lēmumu **un** uz apstrīdēšanas iesniegumu ir sniegusi atbildi pēc būtības (izskaidrojusi, kāpēc zemākas iestādes lēmums ir pareizs), taču nav mainījusi apstrīdēto lēmumu pēc būtības, uzskatāms, ka iestāde **nav atjaunojusi** apstrīdēšanas termiņu, bet tikai ievērojusi labas pārvaldības principu.

Tā kādā lietā persona pēc apstrīdēšanas termiņa beigām bija vērsusies ar apstrīdēšanas iesniegumu augstākā iestādē. Iestādes atbilde saturēja motivāciju, kāpēc apstrīdētie lēmumi uzskatāmi par pareiziem, bet nesaturēja rezolutīvo daļu. Tiesa uzskatīja, ka apstrīdēšanas process nav noticis.[1444]

77.pants. Administratīvā akta apstrīdēšanas kārtība

(1) Iesniegumu par administratīvā akta apstrīdēšanu iesniedz rakstveidā vai mutvārdos iestādei, kura izdevusi šo aktu. Ja iesniegums izteikts mutvārdos, iestāde tūlīt noformē to rakstveidā un iesniedzējs paraksta.

(2) Ja iesniegums par administratīvā akta apstrīdēšanu nav

parakstīts, ir iesniegts, neievērojot Valsts valodas likuma prasības, vai tam nav pievienoti pilnvarojumu apliecinoši dokumenti, iestāde iesniegumu atstāj bez virzības un nosaka iesniedzējam saprātīgu termiņu tās norādīto trūkumu novēršanai. Ja iestādes norādītie trūkumi noteiktajā termiņā netiek novērsti, iestāde iesniegumu par administratīvā akta apstrīdēšanu atzīst par neiesniegtu un var atdot to atpakaļ iesniedzējam.

(3) Ja iesniegums par administratīvā akta apstrīdēšanu atbilst likuma prasībām vai iestādes noteiktajā termiņā trūkumi ir novērsti, iestāde iesniegumu nekavējoties nosūta izskatīšanai augstākai iestādei.

(2012.gada 1.novembra likuma redakcijā, kas spēkā no 01.01.2013.)

Saturs

I. Iesnieguma iesniegšana

II. Iestādes rīcība ar iesniegumu

I. Iesnieguma iesniegšana

111 Komentējamā panta **mērķis** ir noregulēt, kurai iestādei **un** kādā veidā tiek iesniegts apstrīdēšanas iesniegums un kas jādara iestādei, kas šādu iesniegumu ir saņēmusi.

|2| Apstrīdēšanas process sākas ar kādas no 76.panta pirmajā daļā minētās personas rakstveida vai mutvārdu **iesniegumu** par administratīvā akta apstrīdēšanu. Iesnieguma sastāvdaļas noteiktas 78.pantā. Apstrīdēšanas iesniegumu tāpat kā iesniegumu par administratīvā akta izdošanu var iesniegt arī mutvārdos.

[3| Atbilstoši komentējamam pantam iesniegums par administratīva akta apstrīdēšanu jāiesniedz nevis augstākai iestādei, bet gan **iestādei, kura izdevusi** administratīvo aktu. Tas tiek darīts vairāku iemeslu dēļ:

1) iestāde uzzina par to, ka administratīvais akts tiek apstrīdēts un atbilstoši 80.panta pirmajai daļai nelabvēlīga administratīvā akta darbība ir apturēta; 2) iestāde pati var atzīt kļūdu un to izlabot (sk. arī $77.^1$ p.);

3) iestāde līdz ar iesniegumu augstakai iestādei uzreiz var nosūtīt ari lietas materiālus un savus argumentus.

[4| Atbilstoši 56.panta otrajai daļai **augstāka iestāde** pieņem iesniegumu arī tad, ja iesniegums ir iesniegts tieši tai. Tādā gadījumā tā par iesniegumu paziņo iestādei, kura izdevusi administratīvo aktu un dod rīkojumu iesniegt lietas materiālus, kas nepieciešami administratīvā akta pārbaudei. Augstāka iestāde var prasīt arī zemākas iestādes viedokli par apstrīdēto administratīvo aktu.

II. Iestādes rīcība ar iesniegumu

[5] Komentējamā panta otrā daļa noteic, kādos gadījumos apstrīdēšanas iesniegumu atstāj bez virzības vai atdod atpakaļ. Tajā ietverts regulējums, kas atbilst 56.panta l.'daļā ietvertajam regulējumam (sk. 56.p. komentārus).

Atstājot iesniegumu bez virzības un nosakot termiņu to novēršanai, papildus iestāde var norādīt arī uz citiem trūkumiem. Piemēram, ja iesniegums iesniegts, nokavējot termiņu (79.p.), būtu vēlams iesniedzējam norādīt arī uz iespēju iesniegt motivētu lūgumu par termiņa atjaunošanu, ja nokavēšanas iemesls ir attaisnojošs (46.p.).

[6] Ja, iesniedzeja ieskata, apstrīdēšanas iesniegums atstats bez virzības vai atzīts pa neiesniegtu **nepamatoti** (piemēram, iestāde norāda uz to, ka nav pievienots pilnvarojumu apliecinošs dokuments, bet, iesniedzēja ieskatā, pilnvara ir lietā), šādu lēmumu atsevišķi apstrīdēt vai pārsūdzēt nevar. Taču iesniedzējs var mēģināt pārliecināt iestādi par iesnieguma atbilstību likuma prasībām.

[71 Panta trešā daļa noteic, kas jadara ar iesniegumu, kas atbilst likuma prasībām. Ar vārdkopu "kas atbilst likuma prasībām" šajā tiesību normā ir jāsaprot tāds iesniegums, kurā nav saskatāms kāds no panta otrajā daļā minētajiem trūkumiem. Ja ir pieļauti citi trūkumi, piemēram, nav norādīts lūgums (78.p. pirmās daļas 3.punkts), iestāde rīkojas tā, kā noteikts komentējamā panta trešajā daļā.

Pantā nav paredzēts atstāt iesniegumu bez virzības, ja tajā nav norādīts, kurš administratīvais akts tiek apstrīdēts (78.p. pirmās daļas 1 .punkts). Ja to no iesnieguma nav iespējams izsecināt (arī sazinoties ar iesniedzēju), tad, tā kā šāda informācija nepieciešama, lai apstrīdēšanas iesniegumu varētu izskatīt, pieļaujams, ka an šada gadījuma iestāde var atzīt iesniegumu par neiesniegtu.

[81 Ja iesniegums par administratīva akta apstrīdēšanu nesatur komentējamā panta otrajā daļā minētos trūkumus vai tie novērsti, iestādei, kas izdevusi administratīvo aktu, nekavējoties tas **jānosūta** izskatīšanai augstākai iestādei, ja tāda ir. Ja augstākas iestādes nav vai tā ir Ministru kabinets, iestādes vadītājs vai cita pilnvarota persona kā augstāka iestāde lemj par iesnieguma izskatīšanu (sk. 76.p. otro daļu).

Ja iestāde, kas izdevusi administratīvo aktu, konstatē, ka apstrīdēšanas iesniegums ir pamatots un vienlaikus nav jālemj par zaudējumu atlīdzināšanu, tā arī pati var grozīt vai atcelt apstrīdēto administratīvo aktu iesniedzējam par labu (sk.77.[1] p.).

[9] Līdz ar iesniegumu augstakai iestādei butu janosuta ari **dokumenti,** kas attiecas uz konkrēto lietu, vai to kopijas. Tāpat iestāde var pievienot savu **viedokli** par apstrīdēto aktu un apstrīdēšanas iesniegumu. So viedokli var nosūtīt arī apstrīdēšanas iesnieguma iesniedzējam un citiem procesa dalībniekiem, ja tādi ir.

|10j Par to, ka iesniegums nav pieņemams **termiņa nokavējuma**

dēļ, atbilstoši 76.panta ceturtajai daļai un 79.panta trešajai daļai lemj augstāka iestāde (sk. arī 81.p. komentārus).

Ja apstrīdēšanas termiņš ir nokavēts un apstrīdēšanas iesniegumā atbilstoši 46.pantam ir lūgta tā **atjaunošana,** iestāde, kas izdevusi administratīvo aktu, pati neizvērtē jautājumu par termiņa atjaunošanu, bet atbilstoši 76.panta ceturtās daļas otrajam teikumam nosūta iesniegumu izvērtēšanai augstākai iestādei (sk. aiī 79.p.trešo daļu).

Atbilstoši Igaunijas Administratīvā procesa likuma 79.pantam to izlemj iestāde, kas izdevusi apstrīdēto administratīvo aktu.[1445]

[U| Likums skaidri nenosaka, kura iestāde - zemaka vai augstaka - lemj par to, ka iesniegums par administratīvā akta apstrīdēšanu **nav pieņemams,** ja to ir iesniegusi persona, kurai nav tiesību apstrīdēt administratīvo aktu. Tādēļ pēc analoģijas piemērojams tas pats regulējums, kas attiecībā uz termiņa nokavējumu - to lemj augstāka iestāde. Tas pats attiecas uz gadījumu, ja administratīvais akts ir zaudējis spēku un nepastāv 82.pantā norādītie apstākļi, kā arī, ja attiecīgais jautājums nav izskatāms apstrīdēšanas kārtībā (piemēram, ja persona ir apstrīdējusi procesuālu darbību).

(12] Likuma nav atrunatas pārējo procesa dalībnieku, ja tadi ir, tiesības uzzināt apstrīdēšanas iesnieguma saturu un iesniegt savus apsvērumus par apstrīdēšanas iesniegumu. Ņemot vērā, ka tiesības iesniegt savus apsvērumus izriet no procesuālā taisnīguma principa (14.[1] p.), **citiem procesa dalībniekiem** būtu jāpaziņo par apstrīdēšanas iesniegumu un jādod iespēja iesniegt savus apsvērumus, jo īpaši, ja ir sagaidāms, ka augstākas iestādes lēmums varētu būt kādam procesa dalībniekam (adresātam vai trešajai personai) nelabvēlīgāks kā sākotnējais lēmums.

Jo īpaši iestādei, kura saņēmusi iesniegumu par administratīvā akta apstrīdēšanu no trešās personas, par to jāpaziņo administratīvā akta adresātam tad, ja administratīvā akta darbība līdz ar tā apstrīdēšanu tiek apturēta. Šādas paziņošanas forma nav noteikta, taču iestādei jāņem vērā, ka strīda gadījumā tai šāda paziņošana var būt jāpierāda. Paziņošana nepieciešama tādēļ, lai administratīvā akta adresāts zinātu, ka administratīvā akta darbība var būt apturēta (80.p.), kā arī, lai tas varētu sagatavot savu viedokli attiecībā uz apstrīdēšanas iesniegumu.

Piemēram, būvatļaujas apstrīdēšanas gadījumā tās darbība atbilstoši 80.pantam tiek apturēta līdz ar apstrīdēšanas iesnieguma iesniegšanu. Ja būvniecība tiek turpināta, tā uzskatāma par nelikumīgu būvniecību, un uzraugošajai iestādei attiecīgi jārīkojas.

77.[1] pants. Iestādes tiesības atcelt tās izdoto apstrīdēto administratīvo aktu

Iestāde, par kuras izdoto administratīvo aktu iesniegts iesniegums par šā akta apstrīdēšanu,, var atcelt apstrīdēto administratīvo aktu un izdot jaunu, nenosūtot iesniegumu par administratīvā akta apstrīdēšanu augstākai iestādei, šādos gadījumos:

1) iesniedzējs iesniegumā par administratīvā akta apstrīdēšanu vienlaikus nav lūdzis atlīdzinājumu;

2) iestādes izdotais jaunais administratīvais akts nerada iesnieguma par administratīvā akta apstiīdēšanu iesniedzējam nelabvēlīgas sekas.

(2012.gada 1.novembra likuma redakcijā, kas spēkā no 0I.0I.20J3.)

111 Komentējamā panta **mērķis** ir panākt ātrāku galīgo tiesisko attiecību noregulējumu.

|2| Iestāde, kura izdevusi apstrīdēto administratīvo aktu, pec apstrīdēšanas iesnieguma saņemšanas var to pārbaudīt pati un, konstatējot kļūdu, var to labot, atceļot kļūdaino administratīvo aktu vai to grozot. Vācu tiesībās šo procesu sauc par *Abhilfeverfahren*, bet tajā pieņemto lēmumu par *Ahhilfebescheid,* ko latviešu valodā varētu iztulkot kā "palīgprocess" un "palīglēmums".

Tāpat kā apstrīdēšanas process kalpo par filtru administratīvajai tiesai, tāpat arī iestādei, kura izdevusi administratīvo aktu, būtu jākalpo par filtru augstākai iestādei.[817]

|3| Komentējamais pants likumā ir iekļauts tikai ar 2012.gada grozījumiem, taču arī pirms tam tiesības šādā veidā reaģēt uz apstrīdēšanas iesniegumu netieši izrietēja no 85. un 86.panta, kas noteic, ka iestāde pēc savas iniciatīvas var atcelt administratīvo aktu. Kaut arī likumdevējs ir atstājis iestādei šāda lēmuma pieņemšanas rīcības brīvību, parasti būtu nelietderīgi, pamanot kļūdu, nevis to pēc iespējas ātrāk izlabot, bet, paildzinot procesu, dot šo kļūdu labot augstākai iestādei.

|4| Komentējamais pants tomēr noteic ierobežojumus iestādei, kas izdevusi apstrīdēto administratīvo aktu, pašai labot pieļautās kļūdas. Pirmkārt, iestāde nevar to darīt, ja iesniedzējs vienlaikus ar apstrīdēšanu prasa arī zaudējumu vai kaitējuma atlīdzinājumu (93.p. pirmā daļa), otrkārt, ja ar iestādes lēmumu netiek uzlabota vai vēl vairāk tiek pasliktināta iesniedzēja tiesiskā situācija *(reformatio in peius)*.

Ierobežojums iestādei pašai atcelt administratīvo aktu, ja iesniedzējs apstrīdēšanas iesniegumā vienlaikus lūdz atlīdzinājumu, ir paredzēts tādēļ, ka par atlīdzinājumu parasti lemj augstāka iestāde (sk. Atlīdzināšanas likuma 18-21.p.).

Savukārt ierobežojums pasliktināt tiesisko situāciju attaisnojams ar to, ka "palīgprocesā" pieņemtais lēmums ir **jauns administratīvais akts** (atšķirībā no augstākas iestādes lēmuma par apstrīdēto administratīvo aktu), kas atkal ir apstrīdams parastajā kārtībā. Ja šis

administratīvais akts joprojām ir adresāta interesēm nelabvēlīgs, tas parasti rada adresātam papildu apgrūtinājumu. Tādēļ no adresāta viedokļa ir pareizāk, ja iestāde, kas izdevusi apstiīdēto administratīvo aktu, šādos gadījumos nevis izlemj pati, bet savus apsvērumus par administratīvā akta grozīšanu nodod augstākai iestādei, kas izskata apstrīdēšanas iesniegumu.[818] Tāpat zemākai iestādei būtu jārīkojas gadījumā, ja administratīvais akts varētu tikt atcelts vai grozīts tikai daļā.[819]

[5] Komentējamā panta otrajā daļā noteiktie ierobežojumi neattiecas uz gadījumiem, kad iestādei, kas izdevusi administratīvo aktu, nav augstākas iestādes vai tā ir Ministru kabinets (76.p. otrās daļas trešais un ceturtais teikums).

[61 Ja ar "palīgprocesā" pieņemto lēmumu tiek aizskartas trešo personu intereses, arī šo personu viedoklis ir jāuzklausa.

[7] Ja iestāde ša panta kartība ir grozījusi administratīvo aktu laika, kad persona jau ir vērsusies ar pieteikumu tiesā par sākotnējo

administratīvo aktu un nav apmierināta arī ar "palīgprocesā" pieņemto lēmumu, tiesa var turpināt pieteikuma izskatīšanu, pārbaudot iestādes jaunā administratīvā akta tiesiskumu.

Kā šajā sakarā norādījusi EST, ja procesa gaitā lēmums tiek aizvietots ar citu lēmumu, kuram ir tas pats priekšmets, tas ir jāuzskata par jaunu apstākli, kas ļauj pieteicējam pielāgot savus prasījumus un argumentus. Ja pieteicējam tiktu uzlikts pienākums no jauna iesniegt pieteikumu, tiktu pārkāpts atbilstošas tiesvedības princips un netiktu ievērotas procesuālās ekonomijas prasības.[820] Procesa dalībniekiem jāļauj pārformulēt savu prasījumu, grozīt pieteikumu un izteikt argumentus sakarā ar šo jauno apstākli.[821]

78.pants. Iesniegums par administratīvā akta apstrīdēšanu

(1) Iesniegumā par administratīvā akta apstrīdēšanu norāda:

1) kuru administratīvo aktu apstrīd;

2) kādā apjomā administratīvo aktu apstrīd;

3) lūgumu.

(2) Iesniegumā par administratīvā akta apstrīdēšanu var norādīt arī administratīvā akta apstiīdēšanas motīvus, kā arī izteikt viedokli par izlīguma noslēgšanas iespēju un iespējamiem izlīguma noteikumiem.

(3) Iesniegumu par administratīvā akta apstrīdēšanu tā iesniedzējs var atsaukt līdz bridim, kad augstāka iestāde pieņēmusi lēmumu par šo aktu vai iestāde, kas izdevusi apstrīdēto administratīvo aktu, ir izdevusi jaunu administratīvo aktu.

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar 2012.gada 1.novembra likumu, kas

spēkā no 01.01.2013.)

Saturs

I. Iesnieguma sastāvdaļas
II. Apstrīdēšanas motīvu un vienošanās iespēju norādīšana
III. Iesnieguma atsaukšana

I. Iesnieguma sastāvdaļas

m Lai iestāde varētu izskatīt apstrīdēšanas iesniegumu un lemt par apstrīdēto administratīvo aktu, tai no iesnieguma - rakstveida vai mutvārdu - vispirms ir jāsaprot, kurš administratīvais akts tiek apstrīdēts. Tāpēc iesniegumā būtu jānorāda izdevēj iestādes nosaukums, lēmuma numurs un izdošanas datums, kā arī lēmuma nosaukums, ja tāds ir.

Gadījumā, ja zemāka iestāde neatbild uz personas iesniegumu (tātad nav pozitīva administratīva akta), personai savā apstrīdēšanas iesniegumā jānorāda, kad un ar kāda satura iesniegumu tā ir vērsusies zemākā iestāde un, ja iespējams, jāpievieno šā iesnieguma kopija. Sādā gadījumā tiek uzskatīts, ka tiek apstrīdēts ar konkludentām darbībām izdots noraidījums izdot administratīvo aktu.

121 Attiecība uz apjomu iesnieguma janorada, vai administratīvais akts tiek apstrīdēts pilnībā vai tikai kādā daļā. Piemēram, persona var apstrīdēt administratīva akta iekļauto ierobežojošo nosacījumu, bet neiebilst pret administratīvā akta pārējām daļām.

Kā norādījis Senāts, administratīvā akta apstrīdēšanas iesniegumā jābūt norādītam, kādā apjomā administratīvo aktu apstrīd. Tā ir tikai paša procesa dalībnieka izvēle, vai administratīvo aktu apstrīdēt kopumā vai tikai tā daļā. Vienlaikus personai jāapzinās, ka, ja tā administratīvo aktu apstrīdējusi tikai daļā, neapstrīdētajā daļā tas kļūst neapstrīdams (iegūst galīgu spēku) un pēc tam persona var pārsūdzēt šo administratīvo aktu tikai tajā daļā, attiecībā uz kuru bija vērsts apstrīdēšanas iesniegums.[14'1]

|3| Apstrīdot administratīvo aktu, iespējami šādi **lūgumi: 1)** atcelt administratīvo aktu pilnībā vai daļā; 2) grozīt izdoto administratīvo aktu pilnībā vai daļā; 3) izdot labvēlīgu administratīvo aktu (ir arī iespējams, ka trešā persona var prasīt izdot sev labvēlīgu, bet adresātam nelabvēlīgu administratīvo aktu, tas ir, aktu ar divkāršu ietekmi); 4) konstatēt administratīvā akta vai atsevišķas procesuālas darbības prettiesiskumu (sk. 82.p. komentārus).

14] Pie luguma par administratīva akta grozīšanu vai izdošanu iespējams arī norādīt, kāda satura administratīvais akts būtu jāizdod. Vienā iesniegumā iespējama arī vairāku lūgumu kombinācija.

Piemēram, persona var lūgt atcelt uzlikto aizliegumu un atbilstoši APL 93.panta pirmajai daļai prasīt atlīdzinājumu par zaudējumiem, kas radīti ar aizliegumu. Tomēr gadījumā, ja ar iestādes lēmumu ir noraidīts personas lūgums, iesniegumā par lēmuma apstrīdēšanu nav jāprasa šā lēmuma atcelšana, bet tikai pozitīva administratīvā akta izdošana.[822] Ja administratīvais akts jau zaudējis spēku, iesniegumā var prasīt tā atzīšanu par prettiesisku, pamatojot savu interesi (sk. 82.p. komentārus).

[5] Ja vien tas ir iespejams, iestāde, ņemot par pamatu iesniedzeja intereses, iesniegumu par administratīvā akta apstrīdēšanu izprot tā, ka šā panta pirmās daļas noteikumi ir izpildīti.[823] Šaubu gadījumā iestādei jāuzdod precizējoši jautājumi, lai noskaidrotu, ko iesniedzējs ir vēlējies.

16] Papildus iepriekš norādītajām sastāvdaļām rakstveida iesniegumam jāsatur ari citas sastāvdaļas, kas nepieciešamas, lai varētu identificēt iesniedzēju un atbildēt uz šo iesniegumu. Iesniegumā jābūt iesniedzēja vārdam un uzvārdam, ja iesniedzējs ir fiziska persona, nosaukumam, ja iesniedzējs ir juridiska persona, kā aiī adresei, kurā iesniedzējs ir sasniedzams. Vēlams norādīt ari uz citām saziņas iespējām, piemēram, e-pasta adresi un tālruņa numuru, lai, piemēram, neskaidrību gadījumā tās ātri varētu novērst. Iesniegumam jābūt parakstītam.[14 '4]

[71 Iesniegumam jāpievieno dokumenti, to kopijas vai citi pierādījumi, ar kuriem pamatots apstrīdēšanas iesniegums, ja tādi ir iesniedzēja rīcībā.

[8| Iepriekš minētais attiecas arī uz gadījumu, kad atbilstoši 91 .pantam tiek apstrīdēta faktiskā rīcība. Atšķirība ir tikai prasījumā. Proti, apstrīdēšanas iesniegumā attiecīgi iespējams prasīt faktiskās rīcības veikšanu, citādu veikšanu vai izbeigšanu, bet pabeigtas faktiskās rīcības gadījumā -tās prettiesiskuma konstatēšanu. Savukārt, apstrīdot izziņu, iespējams prasīt pareizas izziņas izdošanu.

[9j Apstrīdēšanas iesniegumā var norādīt arī uz mantiskajiem zaudējumiem un/vai personisko kaitējumu (ari morālo), kas nodarīti ar attiecīgo administratīvo aktu vai faktisko rīcību, un prasīt atlīdzinājumu (93.p.).

II. Apstrīdēšanas motīvu un vienošanās iespēju norādīšana

[101 Iesniegumā par administratīvā akta apstrīdēšanu var nenorādīt iemeslu, kādēļ iesniedzējs uzskata, ka administratīvais akts ir kļūdains. Tādā gadījumā augstāka iestāde *ex officio* pati pārbaudīs administratīvo aktu pēc būtības. Šāds regulējums paredzēts tādēļ, ka ne jebkura persona ir spējīga juridiski formulēt savus argumentus par

administratīvā akta prettiesiskumu. Tomēr iesniedzējam tādā gadījumā jārēķinās ar to, ka augstāka iestāde var pārbaudīt administratīvo aktu, pamatojoties uz savu redzējumu. Turklāt augstāka iestāde šādā gadījumā var nepamatot administratīvo aktu, bet tikai pievienoties sākotnējā administratīvā aktā dotajam pamatojumam. Tāpēc ir vēlams, ka iesniedzējs **norāda argumentus,** kāpēc viņš nepiekrīt administratīvajam aktam, it īpaši tas nepieciešams, ja iesniedzējam ir zināms apstāklis, kuru iestāde nav vērtējusi. Tāpat argumentācija ir nepieciešama, ja iestāde ir izdevusi personai administratīvo aktu, kurš no saprātīga vērotāja vērtējuma ir labvēlīgs. Tomēr šai argumentācijai obligāti nav jābūt balstītai uz tiesību normām un to analīzi. Pietiekami, ja iesniedzējs min apstākļus, kas viņam liek šaubīties par administratīvā akta tiesiskumu.

111] Ja iesniedzejs bus noradījis apstrīdēšanas argumentus, augstakai iestādei atbilstoši 81.panta ceturtajai daļai savā lēmumā būs jānorāda argumenti attiecībā uz šo iesniedzēja pamatojumu.

|12] Lai veicinātu strīdu atrisināšanu, nevēršoties tiesa, ar 2012.gada grozījumiem komentējamā pantā panta otrā daļa tika papildināta ar tekstu, ka apstrīdēšanas iesniegumā iesniedzējs var norādīt arī savu viedokli par izlīguma noslēgšanas iespējamību un izlīguma iespējamiem noteikumiem.

Piemēram, iesniegumā var norādīt, ka pieteicējs ir gatavs piekāpties kādā jautājumā, ja iestāde no savas puses piekāpsies kādā citā.

Par izlīgumu un tā pieļaujamību sk. 80.'panta komentāros.

III. Iesnieguma atsaukšana

|13] Līdz 2012.gada grozījumiem APL neparedzēja iespeju atsaukt iesniegumu par administratīvā akta apstrīdēšanu. Kaut arī tas neliedza iesniedzējam savu iesniegumu atsaukt, skaidrības labad šāda iespēja tagad ir norādīta komentējamā panta trešajā daļā.

(14] Iesnieguma atsaukšana uzskatāma par jaunu iesniegumu, kas iesniedzams mutvārdos vai rakstveidā. Tas nav jāpamato.

[15| Iesniegumu var atsaukt līdz brīdim, kad iestāde, kas kompetenta pieņemt lēmumu par apstrīdēto administratīvo aktu, šādu lēmumu ir izdevusi.

J.Briede

79,pants. Administratīvā akta apstrīdēšanas termiņš

(1) Administratīvo aktu var apstrīdēt viena mēneša laikā no tā

spēkā stāšanās dienas, bet, ja rakstveidā izdotajā administratīvajā aktā nav norādes, kur un kādā termiņā to var apstrīdēt, - viena gada laikā no tā spēkā stāšanās dienas.

(2) Privātpersona, kuras tiesības vai tiesiskās intereses attiecīgais administratīvais akts ierobežo un kura administratīvajā procesā nav bijusi pieaicināta kā trešā persona, var šo administratīvo aktu apstrīdēt viena mēneša laikā no dienas, kad privātpersona par to ir uzzinājusi, bet ne vēlāk kā viena gada laikā no attiecīgā administratīvā akta spēkā stāšanās dienas.

(3) Ja administratīvā akta apstrīdēšanas iesniegums iesniegts, nokavējot apstrīdēšanas termiņu, un tā iesniedzējs nav lūdzis procesuālā termiņa atjaunošanu, augstāka iestāde, saņemot apstrīdēšanas iesniegumu, atsaka tā izskatīšanu pēc būtības. Šādu lēmumu var pārsūdzēt mēneša laikā no lēmuma spēkā stāšanās dienas. Tiesa sūdzību izskata viena mēneša laikā rakstveida procesā.

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar 2004.gada 15 janvāra, 2008.gada 18.decembra

likumu un 2012.gada 1. novembra likumu, kas spēkā no 01.01.2013. Sk: arī APL

pārejas noteikumu 9.punktu)

Saturs

I. Administratīvā akta apstrīdēšanas termiņš

II. Faktiskās rīcības un procesuālā pārkāpuma apstrīdēšanas termiņš

I. Administratīvā akta apstrīdēšanas termiņš

|1] Komentējamā panta mērķis ir nodrošināt tiesiskās noteiktības un drošības (sk.lO.p. komentārus) principu ievērošanu, ierobežojot administratīvā akta apstrīdēšanu laikā.

|2| Ta ka apstrīdēšanas rezultātā izdoto administratīvo aktu var atcelt vai grozīt, procesa dalībnieki pilnībā nevar paļauties uz administratīvā akta pastāvīgu spēkā esību (sk. 76.p. komentārus). Tāpēc apstrīdēšanas termiņam jābūt ierobežotam laikā. Apstrīdēšanas termiņa izbeigšanās rada pamatu tiesiskās paļāvības aizsardzībai. Tas attiecas arī uz prettiesiskiem aktiem. Termiņa izbeigšanās "stabilizē" situāciju. Uz to norādījusi arī EST [145]~ un Satversmes tiesa.

Satversmes tiesa ir norādījusi, ka, jo persona ilgāk pacieš savu tiesību aizskārumu, jo tā ir mazāk ieinteresēta savu tiesību aizsargāšanā. Termiņu ir nepieciešams noteikt arī tāpēc, lai ātri un saprātīgā laikā būtu iespējams reaģēt uz tiesību pārkāpumiem un tiktu nodrošināta tiesiskā kārtība valstī. Nesamērīgi gara termiņa noteikšana saistībā ar iespējamu, citstarp arī negodprātīgu vilcināšanos, pagarina pušu nenoteiktību attiecībā uz to darbībām. Turklāt ne vienmēr ir iespējams apmierinoši izlemt lietas, kas ir zaudējušas savu aktualitāti. Termiņa ierobežojums aizsargā lietas no novilcināšanas un no tās kaitīgajām sekām.[824]

|3| Ja persona prettiesisku administratīvo aktu noteiktajā termiņa nav apstrīdējusi vai pārsūdzējusi tiesā (188.p.), tā nostāda sevi nelabvēlīgā situācijā: *iitra vigilantibus* [825]. Tālab ir svarīgi, ka apstrīdēšanas termiņš ir pietiekams, lai persona noorientētos situācijā.'4vS Ja procesa dalībniekam ir norādītas apstrīdēšanas iespējas, apstrīdēšanas termiņš ir **mēnesis.** Šajā laikā personai ir jāizvērtē administratīvā akta un tajā pieļauto kļūdu nozīmīgums un jāizlemj (pašai vai ar jurista palīdzību), vai tā apstrīdēs administratīvo aktu vai nē. Savukārt, ja apstrīdēšanas iespējas nav norādītas, apstrīdēšanas termiņš ir krietni ilgāks - **viens gads.** Tas pats attiecas uz gadījumu, kad apstrīdēšanas norāde ir kļūdaina vai tāda, no kuras saprātīgai personai tā nav saprotama.

Arī Vācijā adresāta neinformēšana par apstrīdēšanas iespējām pagarina apstrīdēšanas termiņu līdz gadam. Savukārt Francijā šādā gadījumā vispār nav termiņa noilguma.

14] Apstrīdēšanas termiņš atkarīgs no administratīvā akta spēkā stāšanās dienas. Administratīvā akta spēkā stāšanos regulē 70.pants, atbilstoši kuram administratīvais akts parasti stājas spēkā ar brīdi, kad

tas paziņots adresātam. Ja administratīvajā aktā noteikts cits spēkā stāšanās brīdis (materiālā spēkā stāšanās), apstrīdēšanas termiņš tomēr atkarīgs no dienas, kad administratīvais akts ir paziņots (procesuālā spēkā stāšanās) (sk. arī70.p. komentāru 20.iedaļu).

Līdz 2012.gada grozījumiem APL skaidri nenoteica, kad sākas apstrīdēšanas termiņš, ja administratīvā akta pamatojums tiek dots vēlāk nekā administratīvais akts tiek paziņots (piemēram, mutvārdu paziņošanas gadījumā) - vai no brīža, kad persona ir uzzinājusi administratīvā akta rezolutīvo daļu (piešķirtās tiesības vai uzlikto pienākumu) vai brīža, kad uzzinājusi arī pamatojumu. Tā kā pilnvērtīgi saprast, vai administratīvais akts aizskar tiesības, un izlemt, vai apstrīdēt attiecīgo administratīvo aktu, persona var tikai pēc pamatojuma uzzināšanas, apstrīdēšanas termiņš skaitāms no brīža, kad persona saņēmusi arī administratīvā akta pamatojumu (atbilstoši 69.p. otrajai daļai adresātam mēneša laikā ir tiesības prasīt administratīvā akta pamatojumu, ja tādu administratīvais akts nesatur; apstrīdēšanas termiņš sākas pēc šā akta vai atteikuma paziņošanas).

Arī Senāts saistībā ar apstrīdēšanas termiņa sākumu ir norādījis, ka administratīvā akta saturu veido ne tikai personai piešķirtās tiesības, bet arī šo tiesību piešķiršanas pamatojums. Tā kādā lietā pieteicēja norēķinu kontā tika ieskaitīto nauda (atlīdzinājums par realizēto koksni), bet lietisko pierādījumu aprakstes un novērtējuma aktā ietverto pamatojumu pieteicējs uzzināja tikai vēlāk. Apgabaltiesa uzskatīja, ka apstrīdēšanas termiņš sākās brīdī, kad pieteicēja kontā tika ieskaitīta nauda. Pieteicējs norādīja, ka naudas ieskaitīšana viņa norēķinu kontā nav radījusi skaidrību par konkrētā atlīdzības apmēra pamatojumu, kā arī par to, vai iestāde nolēmusi atlīdzināt tieši šādu summu tā kā pieteicējam nebija paziņots konkrēts atlīdzības apmērs, tad viņam nebija zināms, vai šis ir vienīgais maksājums, vai arī tiks veikti vēl citi. Senāts pievienojās pieteicēja viedoklim, ka administratīvā akta apstrīdēšanas termiņš nav nokavēts, jo skaitāms no brīža, kad pieteicējs uzzināja pamatojumu.[826]

15] Ja apstrīdēšana saistīta tieši ar speķa esības jautajumu, apstrīdēšanas termiņš (jeb termiņš adresāta pienākumam nekavējoties paziņot iestādei savas šaubas par administratīvā akta spēkā esību - sk. 74.p. otro daļu) sākas brīdī, kad administratīvajam aktam vajadzēja stāties spēkā, vai brīdī, kad tas zaudēja savu spēku.

Savukārt, ja persona ir vērsusies ar iesniegumu par administratīvā akta spēkā neesību, bet iestāde uzskata, ka administratīvais akts ir spēkā esošs, atbilstoši 74.panta otrajai daļai apstrīdēšanas termiņš atkarīgs no dienas, kad personai paziņots atteikums atzīt administratīvo aktu par spēkā neesošu.

|6| Atbilstoši 42. un 43.pantam procesuālais termiņš, kas aprēķināms mēnešos, sākas nākamajā dienā pēc notikuma, kurš

nosaka tā sākumu, un beidzas mēneša attiecīgajā datumā, ja vien tā nav brīvdiena vai svētku diena.

Piemēram, ja lēmums paziņots 5.aprīlī, apstrīdēšanas termiņš sākas 6.aprīlī pīkst. 0.00 un beidzas 5.maijā pīkst. 24.00. Tomēr, ja 5.maijs ir sestdiena, atbilstoši 43.panta otrajai daļai apstrīdēšanas termiņš beidzas pirmdienā 7.maijā pīkst. 24.00. Ja mēnesī trūkst attiecīgā datuma, termiņš beidzas mēneša pēdējā dienā. Piemēram, ja administratīvais akts ir paziņots 31.janvārī, tā apstrīdēšanas termiņš sākas 1 .februārī, bet beidzas 28. vai 29.februārī, ja vien tā nav brīvdiena vai svētku diena.

|7| Līdzīgi termiņš ir aprēķināms, ja apstrīdēšanas termiņš ir gads.

(81 Likums nenotiec apstrīdēšanas termiņu gadījuma, ja iestāde **neizdod** nekādu administratīvo aktu (tādā gadījumā tiek runāts par *atteikumu ar konkludentām darbībām* vai *klusējot izteikto lēmumu* [61]). Šeit pēc analoģijas varētu piemērot 188.panta piekto daļu un uzskatīt, ka gada termiņš sākas brīdī, kad persona ir vērsusies iestādē ar iesniegumu.

Tomēr, ņemot vērā, ka dažos gadījumos speciālajās tiesību normās ir noteikti atšķirīgi administratīvā akta izdošanas termiņi, kā arī, ka iestāde administratīvā akta izdošanas termiņu var pagarināt, pareizāk būtu gada apstrīdēšanas termiņu skaitīt no brīža, kad beidzas administratīvā akta izdošanas termiņš.

[91 Tas, ka persona izmanto citus tiesību aizsardzības līdzekļus (piemēram, vēršas ar iesniegumu prokuratūrā vai pie tiesībsarga), neaptur apstrīdēšanas termiņu.

|10] Ja administratīvais akts termiņa nav apstrīdēts, atbilstoši 76.panta ceturtajai daļai tas kļūst **neapstrīdams,** ja vien iestāde pēc iesniedzēja lūguma vai arī pēc savas iniciatīvas neizlemj par termiņa **atjaunošanu.**

1111 Lemjot par termiņa atjaunošanu, iestādei, no vienas puses, jāņem vērā privātpersonas tiesību ievērošanas princis, no otras - **tiesiskās drošības** (stabilitātes) princips. Ja administratīvo aktu apstrīd nevis adresāts, bet cita persona, iestādei jāsamēro iesniedzēja tiesiskā interese atjaunot termiņu un adresāta **tiesiskā paļāvība,** ka viņam labvēlīgais administratīvais akts kļuvis neaptrīdams. Jo ilgāks laiks ir pagājis no brīža, kad administratīvais akts ir neapstrīdams, jo lielāka nozīme piešķirama adresāta tiesiskajai paļāvībai.

Igaunijā apstrīdēšanas termiņš nav atjaunojams, ja kopš administratīvā akta spēkā stāšanās ir pagājis gads. Šāds regulējums noteikts tiesiskās noteiktības interesēs.[1402]

|12| Komentējamā panta otrajā daļā ir runa par tāda administratīvā akta apstndēšanu, ar kuru ir radītas tiesiskas sekas administratīvā akta adresātam, bet kas vienlaikus skar arī administratīvajā **procesā nepieaicinātas personas** tiesiskās intereses.

Līdz ar to, nosakot šāda administratīvā akta apstrīdēšanas termiņu, no vienas puses, ir ņemtas vērā nepieaicinātās personas tiesības iebilst pret administratīvo aktu un, no otras puses, administratīvā akta adresāta paļāvība uz to, ka ar administratīvo aktu radītās tiesiskās sekas netiks revidētas neierobežoti ilgu laiku pēc administratīvā akta izdošanas (tiesiskās drošības princips). Aizsargājot tiesiskās drošības principu un administratīvā akta adresāta paļāvību uz administratīvā akta spēkā esību, likumdevējs ļauj administratīvajā procesā nepieaicinātajai personai apstrīdēt administratīvo aktu **viena mēneša** laikā no brīža, kad tā par administratīvo aktu **uzzinājusi,** taču ne vēlāk kā viena gada laikā no administratīvā akta spēkā stāšanās dienas. Tādējādi pat tad, ja persona par administratīvo aktu ir uzzinājusi pēc viena gada tenniņa beigām, uzskatāms, ka persona ir nokavējusi procesuālo termiņu administratīvā akta apstrīdēšanai. Šādā gadījumā, lemjot par nokavētā procesuālā termiņa atjaunošanu, būtiska nozīme piešķirama apstākļiem, kuru dēļ persona par administratīvo aktu uzzinājusi tikai pēc procesuālā termiņa beigām, proti, ir izvērtējams, vai un cik lielā mērā šie apstākļi bijuši atkarīgi no pašas personas gribas un rīcības.[1463]

Vairākās valstīs, piemēram, Šveicē un Īrijā gadījumos, ja personai administratīvais akts nav paziņots, noilguma termiņš administratīvā akta apstrīdēšanai nav noteikts.

Tas, ka attiecīgā persona ir uzzinājusi par administratīvo aklu, strīda gadījumā jāpierāda iestādei.

[13] Atbilstoši komentējama panta trešajai daļai, ja administratīva akta apstrīdēšanas iesniegums iesniegts, nokavējot apstrīdēšanas termiņu, un tā iesniedzējs nav lūdzis procesuālā termiņa atjaunošanu, augstāka iestāde, saņemot apstrīdēšanas iesniegumu, **atsaka** tā izskatīšanu pēc būtības. Tādā gadījumā iestāde izsniedz vai nosūta procesa dalībniekam formālu lēmumu, kurā norāda, kad beidzās attiecīgā administratīvā akta apstrīdēšanas termiņš, un ka apstrīdēšanas iesniegums sakarā ar nokavējumu pēc būtības netiks izskatīts, kā arī šā lēmuma pārsūdzēšanas kārtību.

[14] Ja procesa dalībnieks uzskata, ka iestāde ir nepareizi apreķinajusi apstrīdēšanas termiņu, tas šādu lēmumu var **pārsūdzēt** administratīvajā rajona tiesā mēneša laikā no lēmuma spēkā stāšanās dienas. Tiesa sūdzību rakstveida procesā izskata viena mēneša laikā. Ja tiesa uzskata, ka termiņš nav nokavēts, tā uzdod augstākai iestādei izskatīt apstrīdēšanas iesniegumu pēc būtības. Tiesas lēmums nav pārsūdzams.

(15] Iestāde atsaka apstrīdēšanas iesnieguma izskatīšanu pec būtības arī tad, ja procesa dalībnieks ir lūdzis termiņa atjaunošanu, bet iestāde nolemj to neatjaunot. Ari šo lēmumu atbilstoši 48.panta trešajai daļai var apstrīdēt un pārsūdzēt.

|16| Ja administratīvais akts ir neapstrīdams un nav pamata termiņa atjaunošanai, bet pastāv kāds no administratīvā akta atcelšanas iemesliem un sabiedrības intereses prasa, lai administratīvais akts tiktu atcelts, iestāde var atteikties ierosināt procesu sakarā ar apstrīdēšanu, bet var ierosināt procesu **pēc savas iniciatīvas** un atcelt administratīvo aktu, ievērojot 85. un 86.pantu.

II. Faktiskās rīcības un procesuālā pārkāpuma apstrīdēšanas termiņš

|17] Atbilstoši 91.pantam uz faktisko rīcību attiecinams tas pats apstrīdēšanas termiņš kā uz administratīvo aktu. Ja persona apstrīd lēmumu, ar kuai iestāde lemj par iesniegumu sakarā ar plānoto vai jau iesākto faktisko īicību (91 .p. pirmā un otrā daļa), apstrīdēšanas termiņš (attiecīgi mēnesis vai gads, atkarībā no tā, ir vai nav norāde par apstrīdēšanas iespējām) sākas pēc tam, kad iestāde paziņo savu lēmumu. Tas pats attiecas uz uzziņu.

[18| Savukart citos gadījumos, kad tiek apstrīdēta iestādes konkrēta rīcība (darbība vai bezdarbība), apstrīdēšanas termiņš nav tik viegli nosakāms. Proti, atšķirībā no administratīvā akta faktiskā rīcība nestājas spēkā, tā vienkārši notiek vai - bezdarbības gadījumā - nenotiek. Ja ir skaidri nosakāms brīdis, kad persona uzzina par attiecīgo iestādes darbību vai bezdarbību, apstrīdēšanas termiņš ir gads no šā brīža. Ja šis brīdis nav skaidri nosakāms, par faktiskās rīcības apstrīdēšanas termiņu uzskatāms saprātīgs termiņš, kas nosakāms katrā konkrētā gadījumā. Šaubu gadījumā uzskatāms, ka termiņš ir ievērots.

[19] 82.panta trešaja daļā ir paredzēts gadījums, kad atsevišķi no administratīvā akta var apstrīdēt administratīvā akta izdošanas procesā pieļautu pārkāpumu. Atbilstoši minētajam pantam apstrīdēšanas iesniegumu iesniedz tādā pašā termiņā kā par visu administratīvo aktu kopumā. Tātad šādu apstrīdēšanas iesniegumu var iesniegt attiecīgi mēneša vai gada laikā pēc administratīvā akta, kura izdošanas procesā pieļauts pārkāpums, spēkā stāšanās.

80.pants. Apstrīdēta administratīvā akta darbības apturēšana

(1) Iesniegums par administratīvā akta apstrīdēšanu aptur tā darbību no dienas, kad iesniegums saņemts iestādē, izņemot gadījumus, kas paredzēti šā likuma 360.panta otrajā un trešajā daļā, kā arī gadījumos, kad iesniegumu iesniedzis labvēlīga administratīvā akta adresāts, lai panāktu vēl labvēlīgāka administratīvā akta izdošanu, vai ja iesniegums iesniegts par vispārigo administratīvo aktu.

(2) Ja augstāka iestāde atstāj administratīvo aktu negrozītu, administratīvā akta darbība atjaunojas ar dienu, kad beidzies termiņš

administratīvā akta pārsūdzēšanai un tas nav pārsūdzēts. Ja administratīvā akta apstrīdēšana aptur tā darbību, bet pārsūdzēšana saskaņā ar šā likuma

185.panta ceturto daju neaptur administratīvā akta darbību, attiecīgā administratīvā akta darbība atjaunojas ar dienu, kad beidzies administratīvā akta pārsūdzēšanas termiņš.

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar 2006.gada 26.oktobra un 2008.gada 18.decembra

likumu)

Saturs

I. Vispārīgas piezīmes

II. Izņēmumi, kad administratīvā akta darbība netiek apturēta

III. Administratīvā akta darbības atjaunošanās

I. Vispārīgas piezīmes

[lļ] Komentējamā panta **mērķis** ir nodrošināt, ka administratīvais akts, kura tiesiskums tiek apšaubīts, netiek izpildīts, kamēr augstāka iestāde nav pārbaudījusi tā tiesiskumu.

|2| Komentējamais pants attiecas tikai uz **administratīvo aktu.** Taču, ņemot vērā, ka prettiesiska faktiskā ncība var radīt personai ievērojamus zaudējumus, iestāde, saņemot iesniegumu par **faktiskās rīcības** darbības apstrīdēšanu, uz iesnieguma izskatīšanas laiku pēc procesa dalībnieka lūguma vai savas iniciatīvas, izvērtējot lietderības apsvērumus, var atturēties no attiecīgās faktiskās rīcības.

13] Ne visas valstis administratīva akta apstrīdēšana *per se* (pati par sevi) aptur administratīvā akta darbību. Piemēram, atbilstoši Igaunijas Administratīvā procesa likuma 81.pantam apstrīdēšanas laikā administratīvā akta darbība automātiski apturēta netiek, bet iestāde, izvērtējot adresāta un sabiedrības intereses, var lemt par tā darbības apturēšanu.[827] Savukārt Vācijā, kur apstrīdēšanas procesu regulē nevis Administratīvā procesa likums iestādē (*Venvaltunsverfahrengesetz* - Administratīvā procesa likums), bet gan Administratīvā procesa likums tiesā (*Verwal-tungsgerichtsordnung* - Administratīvās tiesas procesa likums), apstrīdēšana parasti aptur administratīvā akta darbību (likuma 80.p.). Taču ir noteikti vairāki izņēmumi šim noteikumam (tie paši izņēmumi, kas attiecas uz pieteikumu tiesā). Vācu juridiskajā literatūrā runā par apstrīdēšanas suspensīvo *(Suspensiveffekts)* jeb apturošo ietekmi *(aufschiebende Wirkung).*[146 >]

|4| Ta ka, apstrīdot administratīvo aktu, tiek apšaubīts ta tiesiskums un ir iespējams, ka tas tiks atcelts, administratīvā akta darbība apstrīdēšanas laikā tiek apturēta. Administratīvā akta

apturēšana apstrīdēšanas gadījumā ir **nepieciešama,** lai adresāts vai trešā persona neciestu nevajadzīgus zaudējumus gadījumā, ja administratīvais akts tā galīgajā variantā -apstrīdēšanas procesa rezultātā - tiktu atcelts vai iegūtu citu saturu. Principā, rēķinot konkrēta administratīvā akta izdošanas procesa ilgumu, apstrīdēšanas process vienmēr jāiekļauj administratīvā procesa kopējā termiņā. Visiem lietas dalībniekiem ar to jārēķinās.

15] Administratīva akta darbības apturēšana nozīme, ka tiesiskais stāvoklis principā ir tāds kā pirms administratīvā akta izdošanas.[828] Tomēr administratīvais akts ir bijis paziņots un ieguvis spēkā esību, bet tā darbība ir apturēta. Vācu juridiskajā literatūrā to sauc par stāvokli, kad administratīvais akts "karājas" starp atcelšanu un spēkā palikšanu *(Schwebezustand)*. Turklāt pastāv divas šā stāvokļa ietekmes teorijas. Pirmā (vadošā) ir spēkā esības aiztures teorija *(Wirksamkeitshemmungst-heorie)*, atbilstoši kurai situācija jāvērtē tā, it kā apstrīdētais administratīvais akts nav bijis spēkā. Savukārt otrā ir izpildes aiztures teorija (*Vollzugshemmungstheorie*), atbilstoši kurai apstrīdētais administratīvais akts paliek spēkā, bet apturēta tiek tikai tā izpilde. Ja administratīvais akts apstrīdēšanas rezultātā tiek atcelts, tas zaudē spēku *cx timc* (uz priekšu). Vācijas Federālā Administratīvā tiesa pieturas pie pēdējās

, 1467

teorijas.

Arī Latvijas Augstākās tiesas Senāts ir norādījis, ka gan tiesību teorijā, gan tiesību normās tiek nošķirti termini "administratīvā akta **darbības apturēšana"** un "administratīvā akta **izpildes apturēšana".** Senāts atzinis, ka administratīvā akta darbības apturēšana ir plašāks jēdziens, kas ietver arī administratīvā akta izpildes apturēšanu. Taču administratīvā akta izpildes apturēšana attiecas tikai uz izpildi, nevis uz cilām tiesiskajām sekām, kuras ir nodibinātas ar administratīvo aktu.

Tā, izskatot lietu, vai nodokļu administrācija varēja izdot izziņu par parādnieka statusu pieteicējam, kurš bija apstrīdējis lēmumu par papildu nodokļu aprēķinu, Senāts ir norādījis, ka likuma "Par nodokļiem un nodevām"[829] 40.panta pirmā daļa paredz, ka apstrīdēšanas gadījumā tiek apturēta tikai nodokļu administrācijas lēmuma izpilde, nevis lēmuma darbība. Citas tiesiskās sekas, kas ir nodibinātas ar attiecīgo lēmumu, apturētas netiek.[830]

|6| Administratīvā akta darbība tiek apturēta ne tikai tad, ja to apstrīd adresāts, bet arī tad, ja to apstrīd **trešā persona.** Labvēlīga administratīvā akta adresāts nedrīkst sākt izmantot savas tiesības, kas tam piešķirtas ar administratīvo aktu, jo tās ir tikai **pagaidu tiesības** apstrīdēšanas procesa rezultātā tās var tikt atceltas vai grozītas.

Piemēram, būvatļaujas apstrīdēšanas gadījumā tās darbība tiek

apturēta līdz ar apstrīdēšanas iesnieguma iesniegšanu. Ja būvniecība tiek turpināta,

tā uzskatāma par nelikumīgu (patvaļīgu) būvniecību un uzraugošajai iestādei attiecīgi jārīkojas.[831]

[71 Jaņem vera, ka administratīva akta apturēšana apstrīdēšanas (tapat arī pārsūdzēšanas) gadījumā attiecas tikai uz **pozitīvu**[832] administratīvo aktu, tas ir, administratīvo aktu, kas izmaina iepriekšējo tiesisko situāciju. Negatīvu administratīvo aktu, kas tiesiskās attiecības neizmaina (parasti tāds ir atteikums), apstrīdēšana neietekmē, jo tam nav tādu tiesisko seku, ko varētu apturēt. Tādējādi nepareizs ir praksē dažkārt sastopamais uzskats, ka atteikuma apstrīdēšana aptur tā darbību un rada tiesības, kuras ar administratīvo aktu tika atteiktas. Tā kā atteikums ir negatīvs, administratīvais akts, proti, tiesiskās attiecības ar atteikumu netiek ne nodibinātas, ne mainītas, ne izbeigtas. Šādā gadījumā nepastāv tiesiskās attiecības, kas būtu apturamas. Citiem vārdiem, nevar apturēt darbību tam, kam darbības nav.[833]

Piemēram, ja personai ir atteikta uzturēšanās atļauja, šā atteikuma apstrīdēšana nerada pozitīvas tiesības uzturēties Latvijas Republikā.

18] Ja administratīvais akts ir **apstrīdēts tikai daļā,** turklāt abas daļas nav atkarīgas viena no otras, piemēram, viena daļa satur rīkojumu nojaukt sētu, otra daļa - savest kārtībā būvi, administratīvā akta darbība tiek apturēta tikai apstndētajā daļā.

Savukārt, ja administratīvā akta apstrīdētā daļa ir atkarīga no otras, kā tas, piemēram, ir nosacījuma gadījumā, iepriekš teiktais ne vienmēr ir piemērojams. Gadījumā, ja personai kādas tiesības ir piešķirtas ar **nosacījumu** (iestāde šo administratīvo aktu bez nosacījuma nemaz nebūtu izdevusi) un tiek apstrīdēts nosacījums, apstrīdēšana aptur visa administratīvā akta darbību. Tas pats attiecas uz gadījumu, ja tiek

apstrīdēta galvenā administratīva akta daļa, jo nosacījums vienmer ir atkarīgs no tās (sk. 68.p. komentārus).[834]

|9| Vācu juridiskaja literatūra izteikti atsevišķi viedokļi, ka gadījuma, ja apstrīdēšanas iesniegumu ir iesniegusi persona, kurai uz to nav tiesību, vai iesniegums iesniegts, pārkāpjot termiņu, kā arī, ja iesniegums ir acīmredzami nepamatots, administratīvā akta darbība netiek apturēta. Tomēr atbilstoši vācu juristu vairākuma viedoklim administratīvā akta darbība tiek apturēta pat tad, ja iesniegums par apstrīdēšanu ir **nepieļaujams** vai acīmredzami nepamatots. Tas ir tādēļ, ka pieļaujamība un pamatotība ir iesnieguma par administratīvā akta apstrīdēšanu izskatīšanas priekšmets. Turklāt iestādei šādā

gadījumā ir iespēja ātri reaģēt uz iesniegumu un sniegt atbildi.[14 4]

Savukārt, ja administratīvā akta izpilde ir steidzama, iestāde arī atbilstoši APL 360.panta otrās daļas 2.punktam administratīvajā aktā var norādīt, ka tas izpildāms jau ar spēkā stāšanās brīdi.

II. Izņēmumi, kad administratīvā akta darbība netiek apturēta

|10| Atšķirība no tiesas procesa (sk. 185.p. ceturto dalu) komentējamais pants paredz tikai dažus principa, ka apstrīdēšana aptur administratīvā akta darbību, izņēmumus. Tas tiek pamatots ar to, ka apstrīdēšanas process, kas parasti ir samērā ātrs, dod iestādei vēlreiz iespēju pārbaudīt izdotā administratīvā akta tiesiskumu.

Illļ Administratīva akta darbība **netiek apturēta,** ja apstrīdēšanas iesniegumu iesniedzis labvēlīga administratīvā akta adresāts, lai panāktu **vēl labvēlīgāka** administratīvā akta izdošanu. Tādā gadījumā administratīvā akta darbības apturēšana būtu pretrunā komentējamā panta mērķim.[835]

Piemēram, ja personai ir piešķirta pensija, bet viņa šo administratīvo aktu ir apstrīdējusi, lai panāktu lielākas summas piešķiršanu, iesniegums par apstrīdēšanu neaptur administratīvā akta darbību, pretējā gadījumā persona nesaņemtu nekādu pensiju.

|12] Administratīvā akta darbība netiek apturēta, ja apstrīdēšanas iesniegums iesniegts par **vispārīgo** administratīvo aktu. Tas skaidrojams ar to, ka vispārīgais administratīvais akts nav vērsts uz konkrētu adresātu. Ja viena persona, piemēram, apstrīd ceļa zīmi, šās ceļa zīmes darbība netiek apturēta ne attiecībā uz apstrīdēšanas iesnieguma iesniedzēju, ne citām personām, kas nonāk šās ceļazīmes darbības jomā. Komentējamais pants gan neliedz iestādei, ja tā uzskata to par lietderīgu, apturēt vispārīgā administratīvā akta darbību uz apstrīdēšanas iesnieguma izskatīšanas laiku (ja tā ir ceļazīme, tā ir jānoņem vai jāaizklāj).

[13] Administratīva akta darbība netiek apturēta ari gadījumos, kas paredzēti **360.panta** otrajā un trešajā daļa, kurā noteikts, kādos gadījumos administratīvo aktu var izpildīt piespiedu kārtā jau ar spēkā stāšanās brīdi, negaidot, kad tas kļuvis neapstrīdams. Jāatzīmē, ka 360.pantā uzskaitītie gadījumi var pārklāties un pat pilnībā sakrist.

|14] Pirmkārt, tas ir gadījums, kad tūlītēja izpilde ir paredzeta kada **cita likumā.**

Piemēram, atbilstoši likuma "Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru"[836] 19.panta ceturtajam teikumam Uzņēmumu reģistra valsts notāra lēmuma apstrīdēšana vai Uzņēmumu reģistra galvenā valsts notāra lēmuma pārsūdzēšana neaptur tā darbību. Līdz ar to, piemēram, Uzņēmumu reģistra valsts notāra lēmums par

komercsabiedrības izslēgšanu no komercreģistra stājas spēkā un ir izpildāms neatkangi no tā apstrīdēšanas un pārsūdzēšanas un, ja tiek ierosināta minētā lēmumu tiesiskuma pārbaude, tā tiek veikta jau *post factum*, tas ir, pēc notikušā fakta - izslēgšanas no komercreģistra.[837]

[15] Otrkārt, tie ir gadījumi, kad administratīva akta **izpilde ir steidzama** un iestāde uz tūlītēju izpildi norādījusi administratīvajā aktā.

Piemēram, atbilstoši Vides aizsardzības likuma[838] 20.panta ceturtajai daļai valsts vides dienesta inspektoram ir tiesības noteikt, ka lēmums, kas saistīts ar vides valsts kontroli, stājas spēkā un izpildāms nekavējoties, ja kavēšanās var radīt būtiskas negatīvas izmaiņas vidē. Tā kā likums piešķir inspektoram rīcības brīvību, viņam, pieņemot šo lēmumu, attiecīgi jāizdara lietderības apsvērumi.

Minētajā piemērā likumdevējs šādu deleģējumu ir iekļāvis likumā, taču tas nenozīmē, ka, ja šāda tieša deleģējama nav, iestāde nevar šādu norādi ietvert. Norāde par tūlītēju izpildi var tikt ietverta arī citā gadījumā, kad iestāde var pamatot izpildes steidzamību.

Norāde par tūlītēju izpildi var būt ietverta sākotnējā administratīvajā aktā, pavadvēstulē, ar kuru tiek paziņots par administratīvo aktu, brīdī, kad saņemts iesniegums par administratīvā akta apstrīdēšanu, lēmumā par apstrīdēto administratīvo aktu, kā arī pēc tam, kad iesniegts pieteikums tiesā.[839] Šādas norādes ietveršanu administratīvajā aklā var lūgt arī trešā persona, kurai attiecīgais administratīvais akts ir labvēlīgs.

Piemēram, ja tiek atcelta būvatļauja, kas administratīvā akta adresātam ir labvēlīgs, bet trešajai personai (kaimiņam) nelabvēlīgs administratīvais akts, šis atceļošais administratīvais akts savukārt ir labvēlīgs kaimiņam un nelabvēlīgs būvatļaujas saņēmējam. Ja lēmums par huvatļaujas atcelšanu tiek apstrīdēts, tas tiek apturēts un spēku atgūst atceltais administratīvais akts (ja vien tas nav zaudējis spēku termiņa vai cila iemesla dēļ), tātad būvatļauja ir spēkā un uz tās pamata persona var turpināt būvniecību. Ja trešā persona (kaimiņš) uzskata, ka būvniecība aizskar viņa intereses, viņš var vērsties iestādē un lūgt ietvert administratīvajā aktā, ar kuru būvatļauja atcelta, norādi par tūlītēju izpildi. Iestādei, lemjot par šādas norādes ietveršanu, savstarpēji jāsamēro būvatļaujas adresāta un trešās personas (kaimiņa) intereses.

|16| Treškārt, tie ir 69.pantā paredzētie administratīvie akti. kas **netiek izdoti rakstveidā.**

Piemēram, ja ceļu satiksmes regulators ar roku kustībām novirza ceļu satiksmi pa citu ceļu, satiksmes dalībnieks nevar paziņot, ka apstrīd šo rīkojumu un turpināt ceļu, kā bija iecerējis.

|17] Ceturtkārt, tie ir policijas, robežsardzes, zemessardzes, ugunsdzēsības dienesta un citu amatpersonu administratīvie akti, kas

izdoti, lai **novērstu tiešus draudus** valsts drošībai, sabiedriskajai kārībai, videi, personas dzīvībai, veselībai vai mantai. Bieži šie gadījumi ir atrunāti arī speciālajās tiesību normās.

[18] Likums neparedz administratīva akta adresāta vai citas personas iespēju aizstāvēt savas tiesības pret tūlītēju administratīvā akta izpildi. Tomēr dažkārt var būt situācijas, kad procesa dalībniekam būtu jādod iespēja pret to **iebilst.** Tāpēc šādā gadījumā procesa dalībniekam būtu jādod iespēja lūgt augstāku iestādi, motivējot savu lūgumu, apturēt administratīvā akta darbību arī gadījumā, kad tas ir izpildāms nekavējoties.

Iestādei šāds lūgums būtu jāizskata pēc iespējas ātrāk. Taču atšķirībā no tiesas procesa, ja iestāde noraida šādu lūgumu, tas atsevišķi nav pārsūdzams. Pret to var iebilst, tikai pārsūdzot administratīvo aktu vispārīgajā kārtībā, kā arī prasot zaudējuma vai kaitējuma atlīdzināšanu vai izpildes seku novēršanu.

[19] Ja administratīva akta darbība automatiski netiek apturēta, iestāde nepieciešamības gadījumā **var apturēt** tā darbību uz apstrīdēšanas iesnieguma izskatīšanas laiku arī pēc **savas iniciatīvas.**

III. Administratīvā akta darbības atjaunošanās

[20] Ja administratīva akta darbība sakara ar apstrīdēšanu ir bijusi apturēta, tā **atjaunojas** ar dienu, kad beidzies termiņš administratīvā akta pārsūdzēšanai un tas nav pārsūdzēts. Pārsūdzēšanas termiņš noteikts 188.pantā, un atkarībā no norādes par pārsūdzēšanu esības vai neesības tas ir viens mēnesis vai viens gads.

Ar dienu, kad atjaunojas administratīvā akta darbība, ja tas ir nelabvēlīgs un izpildāms administratīvais akts, tā adresātam tas jāsāk izpildīt, ja vien no likuma vai administratīvā akta neizriet cits izpildes termiņš. Savukārt, ja administratīvais akts adresātam ir labvēlīgs, bet nelabvēlīgs citām personām, administratīvā akta adresātam jārēķinās arī ar to, ka trešā persona pieteikumu par administratīva akta parsudzešanu uz tiesu var sūtīt arī pa pastu.

Piemēram, 15.aprīlī trešā persona (kaimiņš) ir apstrīdējis kādai personai izsniegtu būvatļauju, un tās darbība līdz ar apstrīdēšanas iesnieguma iesniegšanu tikusi apturēta. Iestāde, izskatot apstrīdēšanas iesniegumu, ir atstājusi apstrīdēto lēmumu spēkā un 5.maijā izsūtījusi šo lēmumu pa pastu ierakstītā vēstulē. Tā kā pa pastu ierakstītā vēstulē sūtīts administratīvais akts stājas spēkā 7.dienā pēc vēstules nodošanas pastā, tātad

12.maijā, pārsūdzēšanas termiņš sākas 13.maijā un beidzas 12.jūnijā. Ja kaimiņš nevēršas ar pieteikumu tiesā, būvatļaujas darbība šādā gadījumā atjaunojas 13.jūnijā. Taču ir iespējams, ka

kaimiņš pieteikumu tiesai 13 jūnijā nosūta pa pastu, tādējādi būvatļaujas adresāts to var uzzināt pēc

13jūnija. Tāpat iespējams, ka liesa atjaunos pārsūdzēšanas termiņa nokavējumu, ja tam būs pamats (46.p.).

1211 Ja administratīva akta apstrīdēšana aptur ta darbību, bet pārsūdzēšana saskaņā ar šā likuma 185.panta ceturto daļu neaptur administratīvā akta darbību, attiecīgā administratīvā akta darbība atjaunojas ar dienu, kad beidzies administratīvā akta pārsūdzēšanas termiņš.

80.[1] pants. Izlīguma noslēgšanas iespēju izvērtēšana

Izskatot iesniegumu par administratīvā akta apstrīdēšanu, iestāde pirms lēmuma pieņemšanas apsver izlīguma (administratīvā līguma) noslēgšanas iespēju. Ja iestāde atzīst izlīguma noslēgšanu par iespējamu, tā informē privātpersonu par izlīguma procesu un iespējamiem izlīguma noteikumiem, lai šī persona varētu izteikt savu viedokli par izlīguma noslēgšanas iespēju.

(2012.gada 1. novembra likuma redakcijā, kas spēkā no 01.01.2013.)

Saturs

I. Vispārīgas piezīmes
II. Izlīguma nozīme un jēdziens
III. Izlīguma noslēgšanas procesuālā stadija
IV. Pienākums apsvērt izlīguma noslēgšanas iespēju
V. Izlīguma noslēgšanas noteikumi un forma

I. Vispārīgas piezīmes

[1] Literatūra: *Francs Jozefs Paine*. Vācijas vispārīgās administratīvās tiesības. Vācijas Administratīvā procesa likums. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002; *Hanna Tolsma.* How can mediation be implemented in the current administrative decision-making process? Gram.: Quality of Decision-Making in Public Law. Studies in Administrativee Decision-Making in the Netherlands. Edited by Graaf K.J., Jans J.H., Marseille A.T., Ridder J. - Groningen: Europa Law Publishing, 2007; *Mahendra Singh.* German Administrative Law in Common Law Perspective. 2nd edition. - Berlin: Springer, 2001; *Sophie Boyron.* Mediation in Administrative Law: The search for Experimental Comparative Law. Grām.: Ruffert M. The transformation of administrative law in Europe. - Munich: European Law Publishers,Vol.4, 2007.

[21 Komentējamā panta **mērķis** ir administratīvi tiesiska strīda ātrāka un efektīvāka atrisināšana. Pants ietver regulējumu, kas nosaka pienākumu iestādei, izskatot iesniegumu par administratīvā akta apstrīdēšanu, apsvērt izlīguma (administratīvā līguma) noslēgšanas iespēju un, ja izlīguma noslēgšana ir iespējama, informēt privātpersonu par izlīguma procesu un iespējamiem izlīguma noteikumiem.

|3] Komentējamais pants interpretējams saistība ar VPIekL 79. un 80.pantu, kā arī Civillikuma 1881.pantu. Izlīguma institūts paredzēts arī Civilprocesa likumā (sk., piemēram, 164.p. un 27.nodaļu) un Kriminālprocesa likumā (sk., piemēram, 381 .p. un 48.nodaļu).

|4| Komentējamā pantā un šajos komentāros minētais attiecas arī uz gadījumiem, kad tiek apstrīdēta faktiskā rīcība (9l.p.) vai izvērtēta publisko tiesību līguma atbilstība tiesību normām, tā spēkā esība, noslēgšanas vai izpildes pareizība, ciktāl tas nav pretrunā ar šo administratīvā procesa institūtu būtību vai ciktāl citas tiesību normas nenosaka citādi.

II. Izlīguma nozīme un jēdziens

|5| Vācu sociologs *Niklass Lūmans (Niklas Luhmann)* 20.gs. vidu pamatoti kritizēja, ka Rietumu sabiedrībai piemīt tendence vienveidīgi, ar institūciju palīdzību risināt bieži vien pilnīgi nevajadzīgus un nenozīmīgus konfliktus.[14S0] Arī amerikāņu tiesību filozofs *Ronalds Dvorkins (Ronald Dworkin)* norāda, ka mūsdienās personas vēlme tiesāties par katru citas personas argumentu jau iegūst traģiski komiskus apmērus.[840] Lai mazinātu šīs problēmas sekas, likumā ietverta iespēja administratīvā procesa dalībniekiem noslēgt **izlīgumu.**

Arī vairākās citās valstīs, piemēram, Šveicē, Beļģijā, Vācijā, Portugālē, Spānijā, Čehijā normatīvie akti piešķir iestādēm šādas tiesības.[1 ,s] Tomēr ir valstis, kurās nav izlīguma tiesiskā regulējuma, piemēram, Nīderlandē, kur iestāde var ietekmēt privātpersonas tiesības un tiesiskās intereses tikai ar administratīvo aktu vai faktisko rīcību.[I4X] Lietuvā izlīguma noslēgšanas prakse ir fragmentāra, un tieši ša institūta neefektivitāti atzīst par vienu no administratīvā procesa būtiskākajiem trūkumiem.[841]

16] Tiesību filozofs *Džons Loks (John Loke)* norada, ka viena lieta ir pārliecināt un pavisam cita - pavēlēt. Otrajā gadījumā nav iespējams pārliecināt cilvēka prātu, [,4,v°] kas ir svarīgi strīda atrisināšanai. Risinājumam, kurš panākts vienojoties, piemīt lielāka tiesiskā noteiktība un taisnīguma raksturs nekā vienpusējam tiesas

vērtējumam. **Dalībnieki vislabāk zina** starp tiem pastāvošo tiesisko attiecību faktiskos apstākļus, kurus ne vienmēr iespējams konstatēt tiesai, kura ir saistīta ar lietas apstākļu juridisko nozīmīgumu, tāpēc nevar piešķirt nozīmi dažādām psiholoģiskām vai ētikas dabas niansēm, kurām pušu subjektīvā skatījumā ir ievērojama nozīme strīdīgās attiecības vērtēšanā un izlemšanā.[842]

|7| Izlīgums ir no tiesiskuma principa izrietoša **konstitucionāla vērtība.** No tiesību aizsardzības un strīdu risināšanas efektivitātes viedokļa izlīgums ir ar lielāku tiesisko vērtību nekā tiesas nolēmums, jo ar to radītās tiesiskās sekas privātpersonai sniedz atbilstošāko tiesību aizsardzību un vairo tiesisko stabilitāti. Arī Vācijas konstitucionālā tiesa ir uzsvērusi, ka tiesiskā valstī priekšroka dodama pušu vienprātīgam konflikta risinājumam, nevis tiesneša vienpusēji nolemtajam, kā risināms konflikts.[843]

|8| Mainījusies valsts loma un raksturs tās attiecībām ar indivīdu. Privātpersonu vairs nevar uztvert kā valsts pārvaldes objektu.[844] Mūsdienās administratīvi tiesiskās attiecības jāveido, pamatojoties uz sadarbības principu, kurās neizpaužas iestādes autoritatīvais statuss, vienlaikus saglabājot objektivitāti un ievērojot tiesību normas.[1489] Komunikācija administratīvi tiesiskajās attiecībās vairs nevar būt agresīva no varas pozīcijām, jo privātpersona no valsts pārvaldes objekta kļuvusi par klientu, kas ietver informācijas atklātību un citas labas pārvaldības prasības, kā arī lēmumu pieņemšanā arvien vairāk iesaistot pašu privātpersonu. Pieaug arī sabiedrības prasība pēc līdzdalības lēmumu pieņemšanā, kas maina tradicionālās valsts pārvaldes darbību. Līdzdalības demokrātijas attīstība ietekmē arī administratīvo procesu, tāpēc tam jākļūst atvērtākam, elastīgākam un efektīvākam.[1490] Privātpersona nevar būt tikai **novērotāja pozīcijās,** bet tai kopā ar iestādi aktīvi jārod taisnīgs un tiesisks risinājums konkrētā situācijā. Esot novērotājs administratīvajā procesā iestādē, privātpersona kļūst aktīva tikai tiesas procesā.

|9| Komentējamais pants konkretizē **labas pārvaldības principu** ***-expressis verbis*** nosaka iestādei pienākumu panākt pēc iespējas lietderīgāko rezultātu attiecībās ar privātpersonu. No labas pārvaldības principa izriet iestādes pienākums, **cik vien iespējams,** konkrētos faktiskajos un tiesiskajos apstākļos mēģināt novērst un atrisināt strīdu ar privātpersonu ārpustiesas procesā. Iestādēm jāsekmē privātpersonas līdzdalība administratīvajā procesā, dodot iespēju tai no pasīva novērotāja kļūt par aktīvu administratīvā procesa dalībnieku.

110| Latvijā izlīguma funkciju administratīvajā procesā pilda administratīvais līgums. VPIekL 80.panta pirmā dala noteic, ka administratīvo līgumu slēdz, lai izbeigtu tiesisku strīdu. APL un VPIekL nav dots jēdziena "izlīgums" skaidrojums. VPIekL 79.panta

pirmā daļa noteic, ka administratīvais līgums ir **vienošanās** starp publisku personu un privātpersonu par administratīvi tiesisko attiecību noteikšanu, grozīšanu, izbeigšanu vai konstatēšanu. Izlīguma būtība ir skaidrota Civillikumā, kas administratīvajā procesā ir piemērojams tiktāl, ciktāl no APL neizriet pretējais.[845] Civillikuma 1881.pants noteic, ka izlīgums ir līgums, ar kuru tā dalībnieki kādu apstrīdamu vai kā citādi apšaubāmu savstarpēju tiesisku attiecību, savstarpēji piekāpdamies, pārvērš par neapstrīdamu un neapšaubāmu.

[11**]** Ja administratīvais akts ir vienpuseja un virskundziska parvaldes rīcība (sk. arī 1 .p. trešās daļas komentārus), tad izlīgums ir ar vienošanos pamatots procesa dalībnieku gribas izteikums. Administratīvi tiesiskās attiecības starp privātpersonu un iestādi var veidoties ne tikai imperatīvas saistībā ar administratīvo aktu vai faktisko rīcību, bet arī savstaipēji saskaņojot attiecību priekšrakstus izlīgumā.

|12] Izlīguma procesa nenotiek sabiedrības un privātpersonās interešu, taisnīguma un tiesiskuma upurēšana. Izlīgums ir administratīvā procesa dalībnieku **tiesību normu ietvaros** panāktā vienprātība par samērīgākajām tiesiskajām sekām konkrētajiem faktiskajiem apstākļiem.

111. Izlīguma noslēgšanas procesuālā stadija

113! VPIekL 80.panta pirmā daļa noteic, ka izlīgumu jeb administratīvo līgumu slēdz, lai izbeigtu tiesisku strīdu, it īpaši tiesas procesu. Savukārt APL 63.' pantā norādīts, ka iestāde jebkurā administratīvā procesa stadijā var vienoties ar procesa dalībniekiem. Kaut arī komentējamā pantā ir runa par apstrīdēšanas stadiju, savukārt VPIekL uzsver izlīguma noslēgšanas īpašo nozīmi tiesas procesā, izlīgumu var noslēgt gan administratīvā akta izdošanas, faktiskās rīcības veikšanas vai publisko tiesību līguma noslēgšanas stadijā, gan apstrīdēšanas stadijā, gan tiesas procesa stadijā, gan arī administratīvā akta vai tiesas nolēmuma izpildes stadijā.

|14] Administratīva procesa dalībniekiem jacenšas noslēgt izlīgumu pēc iespējas agrākā administratīvā procesa stadijā **- maksimāli ātri pēc strīda rašanās.**

Ieilguša strīda atrisināšana ir mazāk nozīmīga, jo tiesību aizsardzības brīdis ir attālināts no brīža, kad privātpersonai visvairāk nepieciešams īstenot savas tiesības. Turklāt ilgstošu stiīdu ir grūtāk atrisināt nekā nesen radušos,[846] jo apgrūtina strīda apstākļu konstatēšana. Turklāt administratīvajā procesā tiesā tiesai nākas arī izskatīt dažādus procesuālus lūgumus, piemēram, par pārsūdzēta administratīvā akta vai faktiskās rīcības darbības apturēšanu vai

atjaunošanu (sk. 185. un 185.' p.) vai par pagaidu noregulējuma piemērošanu (sk. 195 -202.p.). Līdz ar pieteikuma saņemšanu un lietas ierosināšanu tiesa jau tiek noslogota un spiesta patērēt vērā ņemamus resursus. Jāatzīmē, ka, piemēram, Itālijā nodokļu strīdos, ja izlīgumu noslēdz ārpustiesas stadijā, soda un nokavējuma naudas samazinājums ir lielāks nekā, ja tas tiek izdarīts tiesas procesa laikā.[847]

|15| Komentējamais pants uzliek pienākumu iestādei apstrīdēšanas procesā izvērtēt izlīguma noslēgšanas iespēju, jo apstrīdēšanai jābūt sabiedrības interesēm atbilstošam privātpersonas iebildumu izskatīšanas procesam, kurā iestāde rīkojas objektīvi un atbildīgi, veicinot uzticību un maksimāli ātri nodibinot tiesisko noteiktību. Labas pārvaldības princips un efektivitātes princips uzliek **pienākumu** apstrīdēšanas iestādei ne tikai formāli konstatēt sākotnējā administratīvā akta prettiesiskumu vai tieši otrādi - tiesiskumu, bet visos gadījumos, kur tas iespējams, censties panākt lietas dalībnieku vienprātību par taisnīgāko un tiesiskāko risinājumu.[848] Ne visos apstrīdēšanas gadījumos pastāv tiesību aizskārums un administratīvā akta vai faktiskās rīcības prettiesiskums (kļūda), lai gan tas nenozīmē, ka nav strīda[849], par ko privātpersona var iesniegt pieteikumu tiesā. Tiesvedība nevar būt pašsaprotams administratīvā procesa iestādē turpinājums.

IV. Pienākums apsvērt izlīguma noslēgšanas iespēju

[16| Administratīva procesa dalībniekiem jacenšas **pašiem atrisināt strīdu.** Privātpersona vēršas tiesā tikai gadījumā, ja strīda dalībniekiem nav izdevies rast vienprātību.

[17| Ja 78.panta otra daļa paredz, ka privātpersonās apstrīdēšanas iesniegumā var norādīt viedokli par izlīguma noslēgšanas iespēju un iespējamiem izlīguma noteikumiem, tad komentējamais pants paredz iestādes iniciētu izlīguma procesu. Līdz ar to izlīguma slēgšanu var ierosināt gan iestāde, gan privātpersona. Tomēr, ja 78.panta otrā daļa paredz privātpersonas neierobežotu rīcības brīvību izteikt gribu par izlīguma noslēgšanas iespēju, tad komentējamais pants uzliek pienākumu iestādei apstrīdēšanas procesā ikreiz apsvērt šādu iespēju. Izņēmums pieļaujams gadījumā, kad iestāde, izskatot apstrīdēšanas iesniegumu, secina, ka iesniedzēja apstrīdēšanas iesniegums ir pilnībā apmierināms.

|18| Katram strīda dalībniekam ir iespēja pašam aktīvi un atbildīgi analizēt strīda apstākļus un iemeslus un labāk izprast savus un pārējo strīda dalībnieku argumentus.[850] Ļaujot administratīvā procesa dalībniekiem aktīvi līdzdarboties, "izsverot un izlemjot interešu un viedokļu konfliktus pēc saprāta argumentiem, tas noņem

emocionālo uzlādējumu, paplašina lēmuma spēju uz konsensu un arī atvieglo to akceptēšanu."[851] Bez ieinteresēto personu aktīvas un strukturētas līdzatbildības iestādei ir grūti taisnīgi saskaņot dažādas intereses. Tāpēc iestāžu atbildība ir veidot maksimāli kvalitatīvu **interešu samērošanas procesu,** panākot tiesiski stabilu risinājumu.

Piemēram, Rīgas dome izsniedza biedrībai būvatļauju dzīvnieku patversmes būvniecībai. Kaimiņos esošais komersants apstrīdēja būvatļauju, bet iestāde to atstāja negrozītu. Komercsabiedrība vērsās administratīvajā tiesā. Iebildumi bija saistīti ar to, ka konkrētās dzīvnieku patversmes būvniecība būtiski samazinās kaimiņos esošo nekustamo īpašumu vērtību, apdraudēs drošību un palielinās trokšņu piesārņojumu apkārtējā teritorijā. Neskatoties uz tiesvedības ierosināšanu,[852] procesa dalībnieki uzsāka izlīguma procesu. Pārrunu rezultātā procesa dalībniekiem izdevās vienoties par savstarpēji pieņemamu risinājumu. Pašvaldība un biedrība vienojās par zemes nomas līgumu, savukārt komercsabiedrība un biedrība vienojās par strīda atrisināšanu. Tās vienojās par vairākiem izlīguma punktiem, piemēram, biedrība apņēmās maksimāli saīsināt patversmes darba laiku, piedāvājot to no pulksten 9.00 līdz 18.00, kā arī atteicās no tiesībām apbūvēt trešo daļu nomātās teritorijas, kas vērsta uz komercsabiedrības pusi. Rezultātā, saskaņojot intereses, apmierināti palika visi procesa dalībnieki un, pamatojoties uz tiesiski stabilo risinājumu, šobrīd var strādāt modernākā dzīvnieku patversme Latvijā.[853]

1191 Katra tiesvedība rada valstij finansiālus izdevumus un maina privātpersonas un sabiedrības uzticību konkrētai iestādei un valsts pārvaldei kopumā. Tomēr pienākums apsvērt izlīguma noslēgšanas iespēju un piedalīšanās izlīguma procesā jānošķir no **pienākuma noslēgt izlīgumu.** Iestādei nav vispārēja pienākuma slēgt izlīgumu.[854] Šāda veida darījuma slēgšanā darbojas privātās autonomijas princips, kas nosaka abu pušu tiesības, nevis pienākumu noslēgt attiecīgu līgumu.[855]

[20| Likums var noteikt pienākumu iestādei noslēgt izlīgumu vai ari noteikt iestādes rīcības brīvības izmantošanas noteikumus. Piemēram, konkurences tiesībās ir svarīgi, lai privātpersona apzinās un atzīst vainu pārkāpuma izdarīšanā, kā arī iestādei jāizvērtē strīda turpināšanas lietderība un ar to saistītās izmaksas.[856] Jo iestāde ir saistītāka ar likumu, jo mazāka ir līguma slēgšanas brīvība.[1303] |21| Privātpersonas gribas izteikums jeb lēmums neslēgt vai slēgt izlīgumu nav vērtējams administratīvā procesa kārtībā. Arī iestādes lēmums par izlīguma slēgšanu vai neslēgšanu nav administratīvais akts,[tM)4] bet ir starplēmums, kas nav procesa galīgais noregulējums. Turklāt no izlīguma jānošķir neformālas "norunas" starp iestādi un privātpersonu, kas nerada līdzējiem saistošas tiesiskās sekas.[857]

[22] Tiesu prakse attiecība uz tiesas tiesībām noteikt iestādei pienākumu noslēgt izlīgumu ir mainījusies. Ja Senāts 2008.gada 25.septembra spriedumā atzina, ka iestādes vērtējuma izdarīšanu par vienošanās slēgšanu var pārbaudīt administratīvajā tiesā,[858] tad 2011 .gada 7.oktobra spriedumā Senāts atkāpās no šīs atziņas,[859]'07 norādot, ka tas būtu arī pretrunā ar izlīguma tiesisko dabu, ka tiesa uzliktu pienākumu izlīgt. No sprieduma izriet, ka, ja iestādei ir rīcības brīvība noslēgt administratīvo līgumu, tad iestādes lēmums, ar ko atteikts to darīt, parasti **nav pārsūdzams tiesā.**

|23| Tomēr **tiesa var pārsūdzēt un** tiesa var uzlikt pienākumu iestādei slēgt izlīgumu, ja, izlīguma noslēgšana ir nevis rīcības brīvība, bet no tiesību normām izrietošs pienākums, vai iestāde pati samazinājusi savu rīcības brīvību līdz minimumam, izsakot saistošu piedāvājumu noslēgt izlīgumu, kuru privātpersona ir pieņēmusi.[860] Tāpat rīcības brīvība var būt samazināta, pamatojoties uz vienlīdzības principu, gadījumos, kad iestāde līdzīgos tiesiskos vai faktiskos apstākļos ir slēgusi izlīgumu.

[24] Tomēr ari gadījumos, kad tiesas kontrole nav paredzeta, tas nedrīkst kalpot par **attaisnojumu iestādes patvaļīgai darbībai,** kā arī

vispārīgo tiesību principu ignorēšanai. Ikvienam lēmumam (pārsūdzamam vai nepārsūdzamam) jārada pārliecība, ka tas tiek pieņemts, ievērojot taisnīguma principu. Tiesas kontroles neesība neatbrīvo iestādi no pienākuma pamatot savu lēmumu.

125] Iestādei jasniedz **pamatojums** izlīguma neslegšanai vai ta slēgšanas lietderīgumam, ko var iekļaut atsevišķā dokumentā (piemēram, atteikumā piedalīties izlīguma procesā vai noslēgt administratīvo līgumu, viedoklī par izlīguma procesu un iespējamiem izlīguma noteikumiem, kas tiek nosūtīts privātpersonai) vai arī administratīvajā līgumā. Pamatojumam jābūt tādam, lai procesa dalībnieki un sabiedrība var iegūt priekšstatu par izlīguma nenoslēgšanas vai noslēgšanas lietderību.

Piemēram, pamatojums varētu sākties ar vārdiem "Ņemot vērā, ka apstrīdētais administratīvais akts būtiski aizskar privātpersonas intereses, bet sabiedrības intereses, ko tas aizsargā, nav tik nozīmīgas

Atteikuma pamatojums slēgt līgumu, ja šāds priekšlikums izteikts apstrīdēšanas iesniegumā, jāietver augstākas iestādes lēmumā par apstrīdēto administratīvo aktu.

|26| Komentējamais pants nenosaka, cik ātri iestādei jāziņo par piedāvājumu uzsākt izlīguma procesu, un tas arī nenosaka procesuālā termiņa apturēšanu. Attiecībā uz paziņošanas **termiņu** attiecināms saprātīga termiņa princips, savukārt procesuālā termiņa apturēšanu nosaka atbilstoši 64.panta piektajai daļai. Iestāde ir tiesīga apstrīdēšanas iesniegumu izskatīšanu atlikt, ja mēneša laikā no

iesnieguma saņemšanas dienas procesa dalībnieki vienojušies par iespēju slēgt izlīgumu. Šādā gadījumā iestādei jāatsāk lēmuma pieņemšanas process, ja kāds no administratīvā procesa dalībniekiem izlīguma sagatavošanas laikā paziņo, ka izlīgumu nevēlas slēgt. Lēmums jāpieņem mēneša laikā no dienas, kad izteikts paziņojums par atteikšanos slēgt izlīgumu.

[27] Atbilstoši komentējamam pantam iestāde sniedz privātpersonai informāciju par **izlīguma procesu,** piemēram, vai tas varētu notikt rakstveidā vai mutvārdos, piemēram, pārrunās, ar mediācijas vai samierināšanas palīdzību, un cita veida informāciju, kas raksturo tieši izlīguma procesu.

[28] Mediācija ir strīda dalībnieku pārrunas ar trešās personas starpniecību (mediatoru), kurā strīda dalībnieki noskaidro nevis ko, bet kāpēc kaut ko vēlas un kritiski novērtē savu un pārējo dalībnieku motivāciju, intereses un argumentus un kopīgi formulē risinājumu. Mediators procesā ievēro maksimālo neitralitāti, vadot procesu un virzot dalībniekus uz risinājuma meklēšanu un vienošanos.[861] Līdzīgs process ir arī samierināšana, tomēr samierinātājs atšķirībā no mediatora izsaka savu viedokli par pareizāko strida risinājumu un aicina dalībniekus to pieņemt.

[291 Demokrātiskā un tiesiska valsti mediacija un saniierinašana ir svarīgi tiesību institūti, lai strīdu ne tikai formāli izšķirtu, bet ilgtermiņā veidotu konstruktīvas attiecības sabiedrības locekļu starpā un sadarbībā ar valsts pārvaldi. Abas metodes balstās uz demokrātijas ideāliem -dalībnieku savstarpēju respektēšanu un sadarbību.[1M0] No vienas puses, mediācija un samierināšana piedāvā piemērotu un pieejamu strīda risināšanas metodi, no otras puses, tās samazina tiesu noslodzi, racionalizē valsts resursu izlietojumu, veicina atbildīgumu un izpratni par valsts pārvaldes darbu un sabiedrības interesēm, kā arī veicina sabiedrības uzticību valsts pārvaldei.

Nīderlandē 2009.gadā mediācijas pilotprojektā piedalījās 27 valsts un pašvaldību iestādes. Pilotprojektā rezultāti rāda, ka mediācijas izmantošanas gadījumā par 20% samazinājās iestādes darba apjoms un finanšu resursu patēriņš, par 36% samazinājās vidējais administratīvā procesa ilgums, par 40% pieauga privātpersonu apmierinātība ar iestādes darbu un 60% gadījumos tika novērsta pārsūdzība.[862]

[30] Gan brīva, gan obligātā administratīva akta izdošanas gadījuma strīda risināšanai var izmantot mediāciju vai samierināšanu, tikai katrā gadījumā atšķiras šo metožu piemērošanas mērķis. Obligātā administratīvā akta gadījumā mediācijas vai samierināšanas izmantošanas mērķis ir sasniegt vienprātību par precīziem faktiskajiem apstākļiem un piemērojamām tiesībām, savukārt brīvā administratīvā akta izdošanas gadījumā -ne tikai noskaidrot faktiskos

apstākļus, bet arī precīzi izsvērt sabiedrības un indivīda tiesības vai intereses. Iestādei uzticētā rīcības brīvība jāpiepiida ar taisnīgiem un pareiziem lietderības apsvērumiem. Turklāt, ņemot vērā, ka mediācija vairāk vērsta uz strīda dalībnieku interešu savstarpēju saskaņošanu, savukārt samierināšana izpaužas vairāk kā strīda dalībnieku tiesību izvērtēšana un viedokļa sniegšana par konkrētā strīda pamatotākajām dalībnieku tiesībām, tad obligātā administratīvā akta izdošanas gadījumā dalībnieki visefektīvāk strīdu var atrisināt ar samierināšanu, savukārt brīvā administratīvā akta izdošanas gadījumā gan ar samierināšanu, gan ar mediāciju.

Nīderlandē kādā lietā sociālo tiesību jomā iestāde bija pieņēmusi lēmumu mainīt bērnam piešķirtās sociālās palīdzības veidu un apmēru. Tiesa norādīja, ka no vispārīgā rūpības pienākuma izriet iestādes pienākums veikt pārrunas ar privātpersonu par jaunu palīdzības veidu, tās apmēru un kārtību, kā arī jācenšas panākt vienošanos par šiem jautājumiem.[1^12] Iestādei ne tikai formāli jāuzklausa privātpersona, bet jāapsver privātpersonas iebildumi un jāpiedāvā tiesiski iespējams strīda risinājums, kā arī jāvērtē un jāsniedz viedoklis par privātpersonas piedāvāto risinājumu, visos gadījumos cenšoties mazināt privātpersonas un valsts izdevumus administratīvajā procesā. ISM

[31| Mcdiācijas procesa iestāde var but gan mediacijas dalībnieks, gan mediators. Administratīvajā procesā mediāciju var izmantot attiecībās starp:

a) *iestādi, administratīvā akta adresātu un trešo personu.*

Piemēram, būvatļaujas apstrīdēšanas stadijā mediācijā vai samierināšanā iestāde pārstāv sabiediības intereses, būvatļaujas adresāts un trešā persona - savas subjektīvās tiesības un intereses. Tā Administratīvā apgabaltiesa kādā lietā[863] izbeidza tiesvedību, jo pieteicējs (trešā persona) un Jūrmalas pilsētas dome noslēdza administratīvo līgumu, kurā dalībnieki vienojās par izmaiņām dzīvojamās mājas projektā, sakarā ar kurām tika iesniegts pieteikums tiesā. Tādējādi lietas dalībnieki vienojās par savstarpēji pieņemamu risinājumu, kas atbilst gan sabiedrības, gan būvnieka, gan kaimiņu interesēm;

b) *divām vai vairākām privātpersonām - administratīvā akta adresātu un trešo personu.* Šajā gadījumā iestāde var piesaistīt mediatoru vai arī valsts vai pašvaldības amatpersona var uzņemties mediatora lomu. Valsts noteiktu skaitu ierēdņu var apmācīt par mediatoriem.[864]

Nīderlandē kādā lietā tiesa norādīja uz iestādes pienākumu izmantot mediāciju, lai atrisinātu strīdu starp kaimiņiem. Viena kaimiņa kaķis ar skaļu un ilgstoši neizturamu trokšņošanu otram kaimiņam radīja neērtības. Izskatot neapmierinātā kaimiņa sūdzību, pašvaldības iestāde uzlika par pienākuma kaķa īpašniekam to turēt

slēgtās telpās. Kaķa īpašnieks nepiekrita šādam iestādes lēmumam un to pārsūdzēja tiesā. Izskatot pieteikumu, tiesa norādīja: "Šādos faktiskajos apstākļos iestādei vajadzēja (..) pirms pieņēma galīgo lēmumu, mēģināt konfliktu starp kaimiņiem risināt ar mediāciju .."[15 6]

[32] Valsts un pašvaldību iestādes var ari veidot pastavigas vai *ad hoc* mediācijas vai samierināšanas komisijas, kuras uzklausa ieinteresētos dalībniekus, objektīvi izvērtē to viedokļus un argumentus, apkopo nepieciešamo informāciju, izstrādā priekšlikumus strīda atrisināšanai un cenšas novērst strīdu starp administratīvā procesa dalībniekiem pirmstiesas procesā, tādējādi samazinot tiesību aizsardzības ilgumu un administratīvo tiesu noslodzi.[1] [1] Komisiju priekšlikumi nav juridiski saistoši, tādējādi tos nevar apstrīdēt vai pārsūdzēt.

Nīderlandē apstrīdēšanas stadijā mediācijas un samierināšanas īstenošanai iestāde var izveidot īpašu komisiju, kuras sastāvā ir ne mazāk kā trīs locek|i, starp kuriem vismaz tās priekšsēdētājs ir neatkarīgs eksperts.[865] Beļģijā darbojas mediācijas komisija nodokļu strīdu risināšanai.[866] Arī Francijā izveidotas speciālas samierināšanas komisijas dažādās administratīvo tiesību nozarēs un jautājumos, piemēram, strīdu izšķiršanai, kuri izriet no publisko tiesību līgumiem.[867]

|33| Saskaņā ar komentējamo pantu iestāde informē arī par iespējamiem **izlīguma noteikumiem.** Atbilstoši privātpersonas tiesību ievērošanas principam iestādes rīcībai jābūt vērstai uz privātpersonu tiesību un tiesisko interešu maksimālu aizsardzību un īstenošanu. Ievērojot lietas faktiskos un tiesiskos apstākļus, ir pieļaujami gadījumi, kad iestāde izsaka aicinājumu sākt izlīgumu procesu, priekšlaicīgi nesniedzot viedokli par izlīguma saturisko risinājumu. Potenciāli izlīguma process var būt sekmīgāks, ja pirms tā dalībniekiem nav izveidojies priekšstats par pareizāko risinājumu. Priekšlaicīga konkrēta viedokļa esība var ierobežot strīda dalībnieku spēju izprast citu dalībnieku argumentus un panākt vienprātību (vienoties par visiem pieņemamu risinājumu).

|34| Komentējamā panta kārtībā sniegtais iestādes viedoklis par izlīguma procesu un iespējamiem izlīguma noteikumiem procesā var **mainīties.** Iestādes izteiktajam viedoklim ir tikai pagaidu raksturs un, ņemot vērā pavērsienus izlīguma procesā, tas var tikt mainīts.

|35| Par iestādes aicinājumu uzsākt izlīguma procesu privātpersona var izteikt **viedokli.** Komentējamais pants nenosaka, kādā termiņā privātpersonai jāsniedz atbilde, tāpēc iestādei jānosaka saprātīgs termiņš, lai privātpersona varētu izvērtēt izlīguma noslēgšanas iespēju. Ja privātpersona noteiktajā termiņā nesniedz atbildi, uzskatāms, ka privātpersona noraidījusi šādu iespēju. Iestāde turpina iesākto apstrīdēšanas procesu un pieņem lēmumu par

apstrīdēto administratīvo aktu (81 .p.).

V. Izlīguma noslēgšanas noteikumi un forma

[36] Visos gadījumos objektīvu un subjektīvu iemeslu deļ panakt dalībnieku vienprātību nav iespējams, tomēr izlīgums ir veiksmīgs stiīda nobeigums. Sekmīgs izlīguma process var noslēgties ne tikai izlīguma kā līguma **formā,**[868] bet arī ar administratīvā akta atcelšanu, grozīšanu un noteikta satura administratīvā akta izdošanu.

[37] Tajos gadījumos, kad iestāde un privātpersona noslēdz administratīvo līgumu (izlīgumu), lai izbeigtu tiesisku strīdu, saistībām, ko uzņemas līdzēji, jābūt **samērīgām un tiesiskām.**

[38] Izlīguma noslēgšanas **iemesli** var būt tādi, kas palīdz atrast tiesisku un lietderīgu risinājumu, tāpat svarīgs iemesls var būt arī efekti-

* —] 522 — —

vitate. Pietāte attiecība uz tiesas procesu un ar to saistītais laika patēriņš, kā arī finansiālais risks attaisno izlīgumu.[869] Iestāde ar izlīgumu nevar atteikties no likumā noteikto pienākumu izpildes. Tomēr, lai izbeigtu strīdu, iestāde ar administratīvo līgumu (izlīgumu) var nodibināt atšķirīgas tiesiskās attiecība nekā ar sākotnējo administratīvo aktu vai publisko tiesību līgumu, ja tas nepārkāpj tiesību normas, pamatots ar attaisnojamiem lietderības apsvērumiem un kopumā ir sabiedrības interesēs. Izlīguma noslēgšana ir lietderīga arī gadījumos, ja neskaidrību par faktiskajiem un tiesiskajiem apstākļiem novēršana prasītu nesamērīgus izdevumus, tostarp finanšu izmaksas un laika patēriņu. Tas jāizšķir katra konkrēta gadījuma. Izlīgums kalpo procesuālajai ekonomijai un samērīgumam.[3 524]

[39] Izlīgumu var noslēgt **rakstveidā.** Atšķirībā no administratīvā akta izlīguma forma nevar būt mutvārdos, ja vien šim vispārīgajam pienākumam speciālajās tiesību normās nav noteikts izņēmums.[870] Turklāt visiem izlīguma noteikumiem nav jābūt ietvertiem vienā dokumentā.

Piemēram, Polijā atbilstoši Likuma par administratīvo procesu iestādē[871]

117.pantam administratīvo līgumu var iekļaut arī pārrunu protokolā.

[40] Ar izlīgumu dalībnieki vienojas par tiesisko attiecību izbeigšanu vai pārjaunojumu un vienu tiesisko seku vietā tiek noteiktas citas. Izlīguma negatīvā iedarbība ir tāda, ka dalībniekiem liegta iespēja atgriezties sākotnējā tiesiskajā stāvoklī. Pozitīvi, ka sākotnējais uzskats tiek aizstāts ar vienošanās rezultātā panāktu

regulējumu."[872] Ja līdzējs administratīvo līgumu pienācīgi nepilda vai apšauba tā spēkā esību, otrs līdzējs nevar prasīt atjaunot ar šo līgumu izbeigtās tiesiskās attiecības, bet var prasīt tā izpildi. **Izlīgumam ir** *res judicata* **spēks.**

[41] VPIekL 85.panta pirmā daļa noteic, ka administratīvo **līgumu izpildi var prasīt tiesas ceļā.** Arī saskaņā ar APL 184.panta pirmās daļas 4.punktu var iesniegt pieteikumu par spēkā esoša publisko tiesību līguma izpildes pareizību. Arī iestādei, ja administratīvais līgums netiek pildīts, jāvēršas tiesā un tā nevar savu prasījumu īstenot ar administratīvo aktu.[873] Iestāde nevar vienpusēji atkāpties no saistībām, kas pielīgtas ar administratīvo līgumu. Tas būtu pretrunā *pacta suni servanda* principam. Līguma dalībnieki ir līdztiesīgi savās tiesībās un pienākumos. Līdz arto, ja starp līguma dalībniekiem rodas strīds par līguma izpildi, tad tas atrisi“ nāms ar alternatīvo strīdu risināšanas metožu palīdzību vai izšķirot tiesā.

[42] VPIekL 85.panta otra daļa noteic, ka tiesas process par administratīvā līguma piespiedu izpildi un sprieduma **izpilde notiek** saskaņā ar APL. Ja strīdā par izlīguma izpildi atbildētājs ir iestāde, tad tiesas sprieduma izpilde notiek vispārīgajā kartībā (sk. APL devīto sadaļu), jo ar tiesas spriedumu var uzlikt pienākumu tikai iestādei. Savukārt APL 386.pants precizē, ka tiesas nolēmumu lietās par publisko tiesību līguma spēkā esamību vai izpildi, ja atbildētājs ir privātpersona, izpilda kārtībā, kāda šajā likumā noteikta administratīvā akta izpildei.

[43] Izlīguma (administratīvā līguma) gadījumā **tiesību aizsardzības aspekts** procesa dalībnieku attiecībās nav tik būtisks, jo privātpersona un iestāde slēdz tikai tādus līgumus, kuriem pilnībā piekrīt. [529] Šādos gadījumos strīdi visbiežāk var rasties saistībā ar izlīguma izpildi.

81.pants. Lēmums par apstrīdēto administratīvo aktu

(1) Augstāka iestāde izskata lietu vēlreiz pēc būtības kopumā vai tajā daļā, uz kuru attiecas iesniedzēja iebildumi. Augstāka iestāde, pieņemot lēmumu par apstrīdēto administratīvo aktu, citastarp ievēro Valsts pārvaldes iekārtas likumā noteikto formu, kādā tiek īstenota padotība pār zemāku iestādi, kā arī apstrīdētā administratīvā akta veidu (65.pants).

(2) Augstāka iestāde ar savu lēmumu var:

1) atstāt administratīvo aktu negrozītu;

2) atcelt administratīvo aktu;

3) atcelt administratīvo aktu kādā daļā;

4) izdot satura ziņā citādu administratīvo aktu;

5) konstatēt, vai administratīvais akts, kurš jau zaudējis spēku (82.pants), ir bijis tiesisks vai prettiesisks.

(3) Lēmums par apstrīdēto administratīvo aktu (administratīvais akts) nedrīkst būt iesniedzēja interesēm nelabvēlīgāks nekā apstrīdētais administratīvais akts, izņemot gadījumu, kad augstāka iestāde konstatē, ka ir pārkāptas obligātās materiālo tiesību normas vai pārkāptas tādas procesuālo tiesību normas, kas aizsargā sabiedrības intereses.

(4) Ja iesniegumā par administratīvā akta apstrīdēšanu minēts apstrīdēšanas pamatojums, augstākas iestādes lēmuma pamatojumā norādāmi argumenti attiecībā uz šo iesniedzēja pamatojumu.

(5) Apstrīdētais administratīvais akts iegūst savu galīgo noformējumu tādā veidā, kādā tas noformēts lēmumā par apstrīdēto administratīvo aktu. Šādā veidā tas ir izpildāms un to var pārsūdzēt tiesā.

(Ar grozījumiem. kas izdarīti ar 2004.gada 15janvāra un 2006.gada 26.oktobra

likumu)

I. Vispārīgās piezīmes

[11 Literatūra: *Egils Levits.* Ģenerālklauzulas un iestādes (tiesas) rīcības brīvība. Funkcijas likumā, piemērošana konkrētā gadījumā, kontrole augstākā iestādē un tiesā // Likums un Tiesības, 2003, 5.sēj., Nr.6, 162-169.Ipp.; Nr.7, 194.-205.Ipp.; The administration and you. A handbook. - Strasbourg: Council of Europe Publishing, 1996; *Gatis Litvins.* Alternatīvais strīdu risināšanas institūts administratīvajā procesā // Jurista Vārds, 16.09.2008., Nr.35; 23.09.2008., Nr.36.

|2| Komentējamā panta **mērķis** ir noteikt augstākas iestādes kompetenci, izlemjot lietu sakarā ar apstrīdēšanas iesniegumu.

|3] Komentējamā pantā un tā komentāros minētais attiecas arī uz gadījumiem, kad atbilstoši 91.pantam tiek apstrīdēta faktiskā rīcība, ja vien tas nav pretrunā faktiskās rīcības būtībai.

II. Apstrīdēšanas iesnieguma pieļaujamības pārbaude

[4| Saņemot apstrīdēšanas iesniegumu, augstaka iestāde vispirms lemj par apstrīdēšanas iesnieguma **pieļaujamību.** Vispirms iestāde pārbauda, vai iesniegumā nav pieļauti 56.panta I.[1] daļā norādītie trūkumi (sk. 56.p. un arī 77.p. otro dalu).

15] Pec tam iestādei janoskaidro, vai attiecīgais jautajums vispār ir **izskatāms apstrīdēšanas kārtībā.** Piemēram, ja persona ir apstrīdējusi politisku lēmumu vai procesuālu darbību, kas ir apstrīdama, tikai apstrīdot galīgo lēmumu, augstākai iestādei šāds

apstrīdēšanas iesniegums pēc būtības nav jāizskata. Ja apstrīdēta ir darbība vai lēmums, kas nav izskatāms apstrīdēšanas kārtībā, iesniedzējam nosūta formālu atbildi.

|6] Augtākai iestādei arī jāpārbauda, vai iesniegums ir **piekritīgs** šai iestādei (vai iestāde ir hierarhiski augstāka iestāde atbilstoši 1.panta otrajai daļai, vai tiesību normā nav paredzēta cita iestāde, kurā attiecīgais administratīvais akts ir apstrīdams). Ja iesniegums nav piekritīgs, iestādei jārīkojas atbilstoši 56.panta otrajai daļai (sk. 56.p. komentārus). Ja attiecīgais administratīvais akts nav apstrīdams, bet uzreiz pārsūdzams tiesā, par to nekavējoties paziņo iesniedzējam.

[7| Tāpat svarīgs jautājums ir, vai iesniegumu iesniegusi **persona,** kurai ir tiesības apstrīdēt administratīvo aktu vai faktisko rīcību (adresāts, trešā persona, cita persona, kuras subjektīvās tiesības ir aizskartas vai kas var apstrīdēt administratīvo aktu - sk. 76.p. un tā komentārus). Ja iesniegumu ir iesniegusi cita persona, kuras subjektīvās tiesības izdotais administratīvais akts vai faktiskā rīcība neskar, iestāde atsaka izskatīt šo iesniegumu pēc būtības, atbildē uz iesniegumu atsaucoties uz 76.panta pirmo daļu.

Vienlaikus iestādei jāpārliecinās, vai attiecīgais iesniegums nav uzskatāms nevis par apstrīdēšanas iesniegumu, bet gan par iesniegumu Iesnieguma likuma Lv0 izpratnē, iesniedzējam īstenojot savas tiesības piedalīties valsts pārvaldē. Tādā gadījumā administratīvā akta pārbaudes process nav obligāti jāierosina (bet iestāde to var darīt pēc savas iniciatīvas) un atbilde uz šādu iesniegumu jāsniedz nevis kā administratīvais akts, bet gan kā faktiskā rīcība.

Piemēram, ja iesniegumu par neapmierinātību ar administratīvo aktu, ar kuru piešķirta tirdzniecības atļauja, izsaka attiecīgās teritorijas iedzīvotājs, kura subjektīvās tiesības vai intereses nav aizskartas, pietiekami ir atbildēt, ka attiecīgā atļauja piešķirta, ievērojot normatīvos aktus. Šādu atbildi pēc būtības persona, kuras subjektīvās tiesības vai intereses nav aizskartas, pārsūdzēt nevar.

|8| Parbaudot apstrīdēšanas iesnieguma pieļaujamrbu, jāparliecinas arī, vai ir ievērots 79.pantā vai kādā speciālajā tiesību normā 874 noteiktais administratīvā akta apstrīdēšanas **termiņš.** Ja apstrīdēšanas termiņš nav ievērots un nav izteikts lūgums to atjaunot, iestāde atsaka izskatīt šo iesniegumu pēc būtības, atbildē uz iesniegumu atsaucoties uz 79.pantu un norādot arī uz iespēju lūgt nokavētā termiņa atjaunošanu atbilstoši 48.pantam, ja nokavējumam ir attaisnojoši iemesli.

Gadījumā, ja persona lūgusi nokavētā termiņa atjaunošanu, augstāka iestāde lemj par šā termiņa atjaunošanu.

Apsverot jautājumu par termiņa ievērošanu, iestādei jāņem vērā veids, kādā attiecīgajai personai administratīvais akts ir paziņots, un jāvērtē formulējums, kādā ir bijusi norādīta apstrīdēšanas iestāde un

termiņš. Savukārt, lemjot par termiņa atjaunošanu, iestādei jāņem vērā citu konkrētā administratīvā procesa dalībnieku (izņemot zemākas iestādes) tiesiskā paļāvība (sk. arī 79.p. komentārus).

Ja apstrīdēšanas termiņš ir nokavēts un nav pamata tā atjaunošanai, bet augstāka iestāde secina, ka attiecīgā administratīvā akta atcelšana ir sabiedrības interesēs, tā var administratīvo aktu atcelt pēc savas iniciatīvas, ievērojot 85. un 86.pantu.

Vienlaikus jāņem vērā, ka iestādes process *nav tik formāls* kā tiesas process, tāpēc iestāde var atjaunot termiņu arī **pēc savas iniciatīvas,** turklāt neizdodot nekādu rakstveida procesuālu lēmumu. Ja administratīvā akta adresāts ir iesniedzis apstrīdēšanas iesniegumu, nokavējot apstrīdēšanas termiņu, un apstrīdētais administratīvais akts *neskar citu* personu tiesības, iestāde var pieņemt un izskatīt apstrīdēšanas iesniegumu, īpaši nelemjot par apstrīdēšanas termiņa atjaunošanu. Taču personai nav subjektīvo tiesību prasīt šāda lēmuma pieņemšanu, tā ir pilnīga iestādes rīcības brīvība, un šādu lēmumu nevar ne apstrīdēt, ne pārsūdzēt.

|9| Parbaudot apstrīdēšanas pieļaujamību, japarbauda arī, vai administratīvais akts nav jau izpildīts vai citādi **zaudējis spēku,** bet, ja ir zaudējis spēku, vai šāda administratīvā akta apstrīdēšana atbilst 82.panta prasībām (sk. 82.p. komentārus). Ja administratīvais akts ir zaudējis savu spēku un persona nav norādījusi 82.pantā minēto pamatojumu administratīvā akta apstrīdēšanai, iestādei tomēr būtu no privātpersonas jānoskaidro, vai šāds pamatojums pastāv. Tas būtu darāms, pamatojoties uz privātpersonas tiesību ievērošanas principu (5.p.), kā arī, ņemot vērā, ka 78.pantā (kurā uzskaitīts, kam jābūt ietvertam iesniegumā par administratīvā akta apstrīdēšanu) nav norādīts, ka šādam pamatojumam jābūt obligāti, bet tikai, ka administratīvā akta apstrīdēšanas motīvus *var* norādīt (78.p. otrā daļa). Ja minētais pamatojums nav norādīts un iestāde to no iesniedzēja pieprasa, apstrīdēšanas iesnieguma izskatīšanas termiņš būtu jāskaita no brīža, kad persona ir devusi šādu pamatojumu.

Ja administratīvais akts nav spēkā un nepastāv 82.pantā norādītie apstākļi, iestāde atsaka izskatīt iesniegumu pēc būtības, pamatojot to ar

82.panta pirmo daļu.

J.Briede

iioi Ja persona atbilstoši 82.panta trešajai daļai ir apstrīdējusi tikai **procesuālo pārkāpumu,** jāpārbauda, vai iesniegumā minētais pārkāpums uzskatāms par **būtisku** personas tiesību vai tiesisko interešu aizskārumu un vai iesniedzēja **mērķis** ir prasīt atlīdzinājumu vai novērsts līdzīgu gadījumu atkārtošanos (sk. 82.p. komentārus).

(H| Dažkart noskaidrot, vai apstrīdēšanas iesniegums ir pieļaujams, var tikai tad, kad iestāde ir sākusi izskatīt jautājumu pēc

būtības. Tādā gadījumā iestāde neturpina lietvedību un atsaka apstrīdēšanas iesnieguma izskatīšanu pēc būtības.

112] Ja apstrīdēšanas iesniegums iesniegts rakstveida un iestāde secina, ka tas nav pieņemams, tā sniedz rakstveida atbildi, paskaidrojot, kāpēc iesniegums nav pieņemams.

III. Apstrīdēšanas iesnieguma pamatotības pārbaude

(13| Ja iestāde secina, ka apstrīdēšanas iesniegums ir pieļaujams, ta izskata administratīvo aktu **pēc būtības** kopumā vai daļā, uz kuai attiecas iesniedzēja iebildumi, tas ir, pārbauda, cik pamatoti apstrīdēšanas iesnieguma iesniedzējs apšauba administratīvā akta tiesiskumu.

|14| Administratīva akta pamatotības parbaude aptver visus lēmuma pieņemšanas aspektus - informācijas iegūšanu, lietderības apsvērumu izdarīšanu vai pārbaudi, tiesību normu piemērošanu utt. Tas, vai iestāde izskata administratīvo aktu **kopumā** vai tikai apstrīdētajā **daļā,** atkarīgs no konkrētās lietas apstākļiem un iestādes ieskata. Ja apstrīdētā daļa ir tieši saistīta ar neapstrīdēto daļu, administratīvais akts izskatāms kopumā.

Piemēram, ja administratīvais akts, lai panāktu administratīvā akta atbilstību tiesību normām, ir izdots ar nosacījumu (sk. 68.p. komentārus), bet apstrīdēts ir tikai nosacījums, augstākai iestādei ir jāpārbauda arī administratīvā akta galvenā daļa.

|15] Izskatot apstrīdēšanas iesniegumu pcc būtības, iestādei japār-bauda, vai administratīvā akta izdošanas procesā ievērotas procesuālo tiesību un materiālo tiesību normas.

|16(Attiecība uz **procesuālo** tiesību normu ieverošanu iestāde par-bauda, vai administratīvā akta izdošanas procesā ir ievēroti administratīvā procesa principi un 56.-70.pantā noteiktās vai speciālajās tiesību normās ietvertās procesuālās prasības, tostarp, vai ir iegūta visa nepieciešamā informācija, vai ir veikta dalībnieku viedokļa uzklausīšana (ja nav veikta, tad kāpēc), vai procesa dalībniekam bija iespēja iepazīties ar lietas materiāliem, vai administratīvais akts ir pietiekoši pamatots. Gadījumā, ja tiesību norma noteic, ka administratīvais akts izdodams noteiktā formā (veidlapā), augstāka iestāde pārbauda, vai tā ir ievērota.

Tā kā augstāka iestāde vēlreiz izskata lietu pēc būtības, tā **var labot** pakļautībā esošas zemākās iestādes pieļautās kļūdas - ja nepieciešams, iegūt papildu informāciju un pierādījumus, uzklausīt neuzklausītos lietas dalībniekus, papildināt vai grozīt administratīvā akta pamatojumu, izdot to ar citādu formulējumu vai noformējumu.

Savukārt gadījumā, ja augstāka iestāde konstatē, ka iestāde,

izdodot sākotnējo administratīvo aktu, nepieciešamās procesuālās darbības ir veikusi, tai nav tās vēlreiz jāatkārto. Tomēr tas neliedz augstākai iestādei arī pašai vēlreiz uzklausīt procesa dalībniekus un veikt citas darbības. Kā norādīts juridiskajā literatūrā, dažkārt ir vērtīgāk apskatīt objektu uz vietas nekā pētīt daudzos lietā esošos dokumentus.[875]

Ja administratīvo aktu ir apstrīdējusi trešā persona un iestādei, izskatot apstrīdēšanas iesniegumu, šķiet, ka adresātam izdotais administratīvais akts būtu atceļams, noteikti ir jāuzklausa arī adresāta viedoklis (izņemot 62.p. otrajā daļā noteiktos gadījumus).

Piemēram, ja iestāde ir izdevusi izkārtnes pasi, izskatot kopīpašnieka apstrīdēšanas iesniegumu, iestādei jāuzklausa izkārtnes pases adresāta viedoklis.[876]

|17| Attiecība uz **materiālo tiesību normu ieverošanu** augstaka iestāde pārbauda, vai piemērota pareizā tiesību norma un vai tā pareizi interpretēta, vai nenoteiktais tiesību jēdziens (ģenerālklauzula) pareizi piepildīts ar saturu, vai satura izvēles, izdošanas izvēles vai brīvā administratīvā akta gadījumā nav pieļautas kļūdas lietderības apsvērumos, kā arī pārbauda, vai administratīvais akts ir pietiekoši skaidrs un saprotams.

Apstrīdēšanas iestāde (tāpat kā tiesa) gan nevar *post factum* izvērtēt neatkārtojamu situāciju, taču, īstenojot valsts pārvaldes paškontroli, tā var izvērtēt jaunu situāciju (piemēram, sarīkot atkārtotu eksāmenu) un pieņemt lēmumu par to. Apstrīdēšanas iestādes pilnās kontroles tiesības un līdz ar to tiesības atkārtot situāciju un dot savu novērtējumu zemākas iestādes vietā[877] izriet no valsts pārvaldes vienotības principa (VPIekL 6.p.) - valsts pārvalde, lai gan to pārstāv konkrētas iestādes, uz ārpusi darbojas kā vienots mehānisms. Tā ietvaros apstrīdēšanas iestādes funkcija ir (arī) paškontroles ceļā novērst sākotnējās iestādes pieļautās kļūdas vai pieņemt labāku (lietderīgāku) lēmumu.[878]

Piemēram, Valsts civildienesta likuma [879] 35.pants noteic, ka lēmums par ierēdņa "neatbilstību" (šis jēdziens ir tipiska ģenerālklauzula) ieņemamajam amatam balstās uz ierēdņa darbu regulāri vērtējošas komisijas atzinumu. **Apstrīdēšanas iestāde,** kas lietu pārņem savā kompetencē no sākotnējās iestādes, ierēdņa "neatbilstību" var pilnā mērā izvērtēt no jauna (tas ir **jauns** novērtējums, nevis sākotnējās iestādes lēmuma kontrole). Tādējādi tiek iegūts valsts pārvaldes galīgais vērtējums par ierēdņa atbilstību vai neatbilstību ieņemamajam amatam.[880]

1181 Ja piemērojama materiāla tiesību norma apstrīdēšanas iesnieguma izskatīšanas laikā ir grozīta, iestādei ir jāpiemēro jaunākā tiesību norma. Iepriekšteiktais neattiecas uz spēkā neesošu vai izpildes dēļ spēku zaudējušu administratīvo aktu.[881] Proti, ja augstākai iestādei

tikai jāpārbauda zemākās iestādes izdotā administratīvā akta (faktiskās rīcības) tiesiskums, tai jāņem vērā tās tiesību normas, kas bija spēkā administratīvā akta **izdošanas brīdī.** Savukārt, ja augstākai iestādei jālemj par spēkā esoša administratīvā akta atcelšanu vai izdošanu, augstākai iestādei jāpiemēro tās tiesību normas, kas ir spēkā tās **lēmuma pieņemšanas brīdī.** Izņēmums ir gadījumā, ja attiecīgās tiesības vai pienākums ir saistītas ar noteiktu laika posmu (piemēram, noteikts pabalsts vai pienākums maksāt nodokli par noteiktu laiku).

Līdzīgi tas ir attiecībā uz lietas **faktisko apstākļu novērtēšanu.** Ja faktiskie apstākļi ir mainījušies vai augstāka iestāde ir ieguvusi vairāk informācijas par attiecīgajiem faktiem, augstāka iestāde, lemjot par administratīvā akta izdošanu vai atcelšanu, ņem vērā tos faktiskos apstākļus, kas pastāv lēmuma pieņemšanas brīdī, ja vien tiesības vai pienākums nav saistīts ar citu laika posmu.

Piemēram, ja personai ir atteikta atļauja kāda faktiska trūkuma dēļ, bet apstrīdēšanas laikā šis trūkums ir novērsts, augstāka iestāde ņem vērā šo apstākli.

|19| Administratīva akta parbaudes apjoms ir atkangs ari no ta, vai iestāde, kas izdevusi apstrīdēto administratīvo aktu, ir augstākas iestādes **pakļautībā vai pārraudzībā.**

1201 Atbilstoši VPIekL 7.panta ceturtajai daļai augstakas iestādes kontroles apjoms pār **pakļautībā** esošās iestādes izdotu administratīvo aktu ir neierobežots. Tā var pārbaudīt ne vien tiesiskuma, bet pilnā mērā izlemt arī lietderības apsvērumus. Šādā gadījumā augstāka iestāde apstrīdēšanas stadijā, izskatot lietu vēlreiz pēc būtības, lemj pēc tiem pašiem kritērijiem kā zemākā iestāde, izdarot arī lietderības apsvērumus atbilstoši 66.pantam, proti, pārbauda administratīvā akta nepieciešamību, piemērotību, vajadzību un atbilstību. Šajos ietvaros iestādei, ja tas izriet no lietas apstākļiem, jāapsver un jāsamēro arī dažādo skarto personu savstarpēji konfliktējošās intereses.

1211 Atbilstoši VPIekL 7.panta piektajai daļai augstakas iestādes kontroles apjoms pār **pārraudzībā** esošās iestādes izdotu administratīvo aktu ir ierobežotāks. Tā var pārbaudīt tikai to, vai izdotais administratīvais akts ir tiesisks, atcelt prettiesisku lēmumu, kā an prettiesiskas bezdarbības gadījumā var dot rīkojumu pieņemt lēmumu. Attiecībā uz lietderības apsvērumiem augstāka iestāde nevar pārbaudīt, kurš no vairākiem tiesiskiem rezultātiem ir pareizais, bet tā var pārbaudīt, vai zemākā iestāde nav pārkāpusi savas likumā noteiktās rīcības brīvības robežas, t.i., vai tās lietderības apsvērumi nav kļūdaini (iestāde vispār nav izdarījusi lietderības apsvērumus; iestādes lietderības apsvērumu rezultāts atrodas ārpus likumā iestādei piešķirtās rīcības brīvības robežām; lietas apstākļi ir tādi, ka lietderības apsvērumi var novest tikai pie viena saprātīga un pareiza rezultāta (t.s. rīcības brīvības samazināšana līdz nullei), bet zemāka

iestāde ir nonākusi pie cita rezultāta). Ja lietderības apsvērumi ir kļūdaini, tad ir pārkāptas 66.panta normas un lēmums ir prettiesisks.[1X10] Iepriekšteiktais attiecas arī uz faktisko rīcību.

Izņēmuma gadījumā augstāka iestāde var **pārņemt** pārraudzībā esošas iestādes lietu savā kompetencē. Tādā gadījumā jāievēro VPIekL 37.panta otrajā daļā paredzētie nosacījumi (jāiegūst vēl augstākas iestādes vai amatpersonas rakstveida piekrišana, jāievēro izņēmumi u.c.).

|22] Atbildei uz iesniegumu par administratīvā akta apstrīdēšanu likumā tiešā tekstā nav noteikts **termiņš,** tāpēc piemērojami ir tic paši termiņi, kas 64.pantā noteikti administratīvā akta izdošanai.

IV. Augstākas iestādes lēmums

|23| Augstākas iestādes lēmums vispirms ir atkarīgs no tā, ar kādu iesniegumu ir vērsusies persona - par nelabvēlīga administratīvā akta atcelšanu, administratīvā akta izdošanu vai vēl labvēlīgāka administratīvā akta izdošanu, spēku zaudējuša administratīvā akta vai faktiskās rīcības atzīšanu par prettiesisku, tiesisko attiecību konstatēšanu, faktiskās rīcības veikšanu vai neveikšanu vai administratīvā akta atzīšanu par spēkā neesošu, zaudējumu vai kaitējuma atlīdzināšanu.

[24] Ja augstaka iestāde, izskatot iesniegumu par apstrīdēti) administratīvo aktu pēc būtības, secina, ka jau sākotnējā procesā ir ievērotas gan materiālo, gan procesuālo tiesību normas, tā atstāj administratīvo aktu **negrozītu.** Arī konstatējot nebūtiskas procesuālās kļūdas (sk. arī 84.p. komentārus), iestāde var atstāt administratīvo aktu negrozītu.[1] [v,(l] |25| Gadījumā, ja augstāka iestāde secina, ka, izdodot administratīvo aktu, ir pieļauti būtiski materiālo tiesību normu pārkāpumi (nav piemērota pareizā tiesību norma, piemērotā tiesību norma ir nepareizi interpretēta, lieta bija jāizbeidz faktu trūkuma vai lietderības apsvērumu dēļ), tā **var atcelt** apstrīdēto administratīvo aktu, neizdodot tā vietā citu administratīvo aktu. Iepriekšteiktais attiecas arī uz būtiskiem procesuālajiem pārkāpumiem, ja vien apstrīdēšanas procesā augstāka iestāde nevar šīs kļūdas izlabot.

Parasti administratīvais akts ar atcelšanu zaudē spēku, un administratīvais process izbeidzas. Taču var būt gadījumi, kad augstāka iestāde, atceļot administratīvo aktu, var uzlikt pienākumu zemākais iestādei **izdot jaunu,** cita satura administratīvo aktu, ievērojot augstākas iestādes norādījumus. Tas ir gadījumā, kad augstāka iestāde pati nav kompetenta izdot satura ziņā citādu administratīvo aktu, bet administratīvais akts ir nepieciešams personas vai sabiedrības tiesību vai tiesisko interešu aizsardzībai. Šāds augstākas iestādes lēmums ir starplēmums administratīvajā procesā, kurš noslēgsies pēc tam, kad zemāka iestāde pieņems lēmumu. Lai neveidotos ’’vāveres ritenis", zemākas iestādes lēmums šādā gadījumā nav vairs jāapstnd, bet to uzreiz var pārsūdzēt tiesā.

[26| Gadījumā, ja administratīvais akts nosaka vairākas tiesības un pienākumus, augstāka iestāde var **atcelt** administratīvo aktu arī **daļā.** Piemēram, ja administratīvais akts satur gan pienākumu iemaksāt budžetā papildu nodokli, gan soda naudu, augstāka iestāde var atstāt spēkā pienākumu iemaksāt nodokli, bet atcelt soda naudas maksāšanas pienākumu.

Tomēr administratīvā akta atcelšana daļā ne vienmēr ir iespējama. Piemēram, ja administratīvais akts ir izdots ar nosacījumu, bez kura iestāde administratīvo aktu nemaz nebūtu izdevusi, bet persona ir apstrīdējusi tikai nosacījumu, iespējams, ka atcelt var tikai visu administratīvo aktu kopumā.

|27| Gadījumā, ja iestāde ir kompetenta lemt zemākas iestādes vietā,[882] tā var izdot arī satura ziņā **citādu** administratīvo aktu. Augstāka

iestāde var arī papildināt zemākas iestādes lēmuma formulējumu, izvēršot vai mainot administratīvā akta pamatojumu, bet nemainot administratīvā akta rezolutīvo daļu.

Ja persona ir vērsusies augstākā iestādē ar sūdzību par termiņa neievērošanu 49.panta otrās daļas kārtībā, augstāka iestāde, ja tai ir attiecīga kompetence, var ne tikai apmierināt sūdzību, uzdodot zemākai iestādei izpildīt attiecīgo procesuālo darbību konkrētā termiņā, bet arī pati izdot attiecīgo administratīvo aktu. Šādā gadījumā iestādei būtu jārīkojas tā, ka tas ir izdevīgāk privātpersonai.

|28| Gadījumā, ja administratīvais akts uz apstrīdēšanas brīdi vai apstrīdēšanas procesa laikā zaudējis spēku (sakarā ar atcelšanu, izpildi vai apstākļu maiņu - sk. 70.p. trešo daļu) un pastāv 82.pantā minētie apstākļi tā apstrīdēšanai, augstākai iestādei ir pienākums to pārbaudīt un konstatēt, vai tas bijis tiesisks vai prettiesisks (sk. 82.p. komentārus).

|29| Tāpat, ja persona atbilstoši 82.panta trešajai daļai ir apstrīdējusi tikai procesuālo pārkāpumu, augstāka iestāde konstatē tā tiesiskumu vai prettiesiskumu.

[30| Komentējamais pants neparedz visas iespējamās augstākas iestādes reaģēšanas iespējas. Tā, piemēram, gadījumā, ja zemākā iestāde **nav reaģējusi** uz iesniedzēja iesniegumu (iestādes bezdarbība), augstāka iestāde var dot rīkojumu izdot administratīvo aktu vai veikt faktisko rīcību, vai arī, ja kompetence to ļauj, izdot administratīvo aktu zemākas iestādes vietā (tādā gadījumā tiek turpināts tas pats administratīvā akta process). Augstāka iestāde var arī secināt, ka apstrīdētais administratīvais akts ir spēkā neesošs 74.pantā norādīto iemeslu dēļ.

Tāpat augstāka iestāde var ierosināt noslēgt izlīgumu (administratīvo līgumu) atbilstoši APL 80.' pantam un VPIekL 80.pantam (sk. arī 80.‘p. komentārus).

(31] Ja vienlaikus ar apstrīdēšanas iesniegumu prasīta ari **zaudējumu vai kaitējuma atlīdzība** (93.p.) vai cits ar administratīvo aktu radīto seku novēršanas prasījums, iestādei jāizlemj arī šis prasījums. Iestāde arī aizlieguma princips nozīmē, ka apstrīdēšanas rezultātā **nedrīkst** pēc savas iniciatīvas var lemt par seku novēršanu, piemēram, konfiscētās mantas atdošanu vai iekasētās summas

atmaksāšanu.

V. Reformatio in peius

[32| Panta trešaja daļa atrunāts princips, ko apzīmē ari ar latiņu izteicienu *reformatio in peius* aizliegums. Vispārējais *reformatio in peius* **pasliktināt** adresāta (vai citas personas, kas apstrīd attiecīgo aktu) tiesisko stāvokli vairāk kā tas ir izdarīts ar apstrīdēto administratīvo aktu. Dažādās valstīs šis jautājums tiek risināts dažādi (piemēram, *reformatio in peius* aizliegums darbojas Itālijā, Spānijā, Zviedrijā[1542]). Tas atkarīgs no tā, kuru no divām apstrīdēšanas procesa funkcijām likumdevējs uzskata par svarīgāku: ja priekšroka tiek dota subjektīvi tiesiskai (indivīda aizsardzības) funkcijai, tad *reformatio in peius* nav pieļaujams; ja turpretim priekšroka tiek dota objektīvi tiesiskajai funkcijai (pārvaldes darbības objektīvas paškontroles) funkcijai, tad *reformatio in peius* ir pieļaujams.

|33ļ Komentējamais pants neparedz vispārējo *reformatio in peius* aizliegumu, jo atsevišķos gadījumos pieļauj, ka lēmums par apstrīdēto administratīvo aktu **var būt nelabvēlīgāks** kā apstrīdētais lēmums.

I34| Pirmkārt, jaņem vera, ka, lemjot par apstrīdēto administratīvo aktu, iestādei **nav jāievēro** 85. un 86.panta nosacījumi, kas regulē administratīvā akta atcelšanu.[1543] Tas ir tādēļ, ka administratīvā akta apstrīdēšanas stadijā tas vēl nav ieguvis savu pastāvīgo spēkā esību un procesa dalībniekiem šajā stadijā vēl ir jārēķinās ar administratīvā akta atcelšanu. Ja persona vēršas ar apstndēšanas iesniegumu, tai jāapzinās, ka lēmums var tikt mainīts arī viņai par sliktu. Kā atzinis arī Senāts, apstrīdēta administratīvā akta adresāts nevar atsaukties uz tiesiskās paļāvības principu tādā pašā apmērā kā neapstrīdēta administratīvā akta adresāts, jo, apstrīdot administratīvo aktu, tā adresāts rada pamatu administratīvā akta

- - I544

nepastavigumam.

Fromont M. Administrative appeals in Europe. Report on repi ies to thc questionaire sent to member states and guidelines for drafting a recoinandation. Eiropas Padomes CJ-DA-GT darba grupas materiāli, 2007, 15.lpp. Nav publicēts.

[1;>4j] Šie panti jāievēro, iestādei pašai pēc savas iniciatīvas lemjot par galīgā spēkā stājušos (neapstrīdama) administratīvā akta atcelšanu.

Senāta 2003. gada 19. februāra spriedums lietā Nr.SKC-88. Grām.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta spriedumi un lēmumi 2003. - Latvijas Tiesnešu mācību centrs, Rīga, 2004, 609.lpp.

J.Briede

[351 Tāpēc, ja augstāka iestāde konstatē, ka apstrīdētais administratīvais akts ir **obligātais** administratīvais akts (tas ir, no tiesību normas izriet, ka šādā gadījumā iestādei jāizdod tikai noteikta satura administratīvais akts: sk. 65.p. pirmo daļu), bet zemāka iestāde ir izdevusi citu, tātad tiesību normai neatbilstoša satura administratīvo aktu, tad augstāka iestāde var šādu administratīvo aktu atcelt pilnīgi vai daļā arī apstrīdētajam **par sliktu.** Gadījumā, ja augstāka iestāde pati ir kompetenta pieņemt administratīvo aktu, tad tās pienākums ir šo administratīvo aktu noformulēt (grozīt administratīvo aktu) galīgajā variantā tā, lai tas būtu tiesisks.

807. Ipp.

Piemēram, personai uzlikts pienākums samaksāt noteiktu nodokļa summu. Pārbaudot aprēķināto nodokli, pamatojoties uz personas apstrīdēšanas iesniegumu, augstāka iestāde secina, ka nodokļa summai atbilstoši tiesību normai bija jābūt lielākai. Šādā gadījumā augstāka iestāde var samaksājamo nodokli palielināt, tādā veidā izdodot adresāta interesēm nelabvēlīgāku administratīvo aktu.

Jāuzsver, ka šādos gadījumos (ar retiem izņēmumiem) ņem vērā tiesiskumu formālā nozīmē (atbilstību tiesību normām) un nevis lietderības apsvērumus.[1545]

Administratīvā akta pamatojuma papildināšana ar citiem argumentiem vai argumentu maiņa netiek uzskatīta par tiesiskā stāvokļa pasliktināšanu. *Reformatio in peius* aizliegums attiecas tikai uz administratīvā akla rezolutīvo daļu.

Tomēr, kā norādījis Senāts, *reformatio in peius* nav pieļaujams nodokļu soda naudas pārskatīšanas gadījumā, ja pārskatīšanas process ierosināts uz nodokļu maksātāja iesnieguma pamata.[1546] Arī Eiropas Padomes administratīvā procesa rokasgrāmatā norādīts, ka gadījumā, kad tiek apstrīdēta sankcija, lēmums par apstrīdēto administratīvo aktu nevar būt nelabvēlīgāks kā sākotnējais akts, kas tiek apstrīdēts.[1547] Tādējādi, ja ar

l54> Sal. *Kopp F.O.* Verwaltungsgerichtsordnung. 10., überarbeitete Aullage. München: C.H.Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 1994, S.X2I

Senāta 2006.gada 20.decembra spriedums lietā Nr.SKA-54 V2006. (irām.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumi un lēmumi 2006. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2007, 164. 165.Ipp.

obligāto administratīvo aktu ir uzlikts sods un to ir apstrīdējusi sodītā persona, tas nevar radīt personai nelabvēlīgākas sekas arī tad, ja atbilstoši piemērojamai tiesību normai sodam būtu jābūt lielākam.

1361 Otrs gadījums, kad *reformatio in peius* ir pieļaujams, ir gadījums, kad pārkāptas tādas **procesuālo** tiesību normas, kas

aizsargā sabiedrības intereses. Šis gadījums parasti attiecas uz lēmumiem būvniecības un vides aizsardzības jomā. Šādā gadījumā iespējams izdot iesniedzējam nelabvēlīgāku administratīvo aktu arī tad, ja administratīvais akts izdots pilnīgas vai daļējas ncības bnvības ietvaros (sk. 65.p.).

[37] Izņemot iepriekšmineto gadījumu, *reformatio in peius* brīva vai daļēji brīvā administratīvā akta gadījumā nav pieļaujams.

Piemēram, ja tiesību norma noteic, ka iestādei ir tiesības uzlikt sodu līdz desmit tūkstošiem eiro, tas nozīmē, ka formāli tiesisks ir arī lēmums, ar ko uzlikts pieci tūkstoši eiro liels sods. Izdarot lietderības apsvērumus, augstāka iestāde var secināt, ka lielāks sods būtu lietderīgāks. Tomēr, tā kā arī pieci tūkstoši eiro liels sods ir tiesisks, darbojas *reformatio in peius* aizliegums - jaunais lēmums nedrīkst būt nelabvēlīgāks kā apstrīdētais administratīvais akts. Savukārt, ja iestāde secina, ka lietderīgāks ir divi tūkstoši *euro* liels sods, iestāde var un tai ir pienākums sodu samazināt.

VI. Lēmuma pamatojums

[38] Lēmumam par apstrīdēto administratīvo aktu ir jabut pamatotam atbilstoši 67.pantam. Tomēr iestādei obligāti nav jāpārraksta sākotnējā administratīvajā aktā ierakstītais pamatojums, ja augstāka iestāde tam pilnībā pievienojas. Ņemot vērā, ka apstrīdēšana ir sākotnējā administratīvā procesa turpinājums, augstāka iestāde var savā lēmumā atsaukties uz pamatojumu, kas dots sākotnējā administratīvajā aktā.

[39] Papildu argumenti ir jādod attiecībā uz **apstrīdēšanas iesniegumā** minēto pamatojumu, ja tāds ir. Lēmumā ir jānorāda gan iesniedzēja argumenti, gan augstākas iestādes viedoklis par šiem argumentiem. Ja iesniedzējs norādījis uz kādu tiesību normu, bet iestāde to nav piemērojusi, iestādei jāpaskaidro, kādēļ šī norma nav piemērota vai nav piemērojama. Ja atbildes uz iesniedzēja iebildumiem pilnībā izriet no sākotnējā administratīvā akta pamatojuma, ir pietiekami, ja iestāde to norāda. Ja iesniedzēja argumenti neattiecas uz konkrēto lietu pēc būtības, bet satur, piemēram, apvainojošas frāzes vai valdības politikas kritiku, lēmumā var norādīt, ka attiecīgais arguments uz izskatāmo jautājumu pēc būtības neattiecas un tādēļ netiek izvērtēts.

[40] Ja augstāka iestāde, parbaudot procesuālo normu ieverošanu, konstatē nebūtisku (tādu, kas nav ietekmējis un nav varējis ietekmēt administratīvā akta saturu) pārkāpumu, kuru vairs nevar novērst, lēmumā par apstrīdēto administratīvo aktu tas ir jānorāda un jāpaskaidro, kāpēc šis pārkāpums netiek uzskatīts par būtisku.

1411 Vācu juridiskajā literatūra ieteikts ari izvērtēt, kāpēc persona ir vērsusies ar apstrīdēšanas iesniegumu. Gadījumā, ja var secināt, ka tā pamatā ir bijusi tiesību normu nezināšana vai neizpratne, vēlams lēmumā par apstrīdēto administratīvo aktu citēt attiecīgo tiesību normas tekstu, kā arī nepieciešamības gadījumā to izskaidrot.[I vļ8]

[42] Ja sakotnejais lēmums tiek atcelts, lai nodotu lietu otrreizējai izlemšanai zemākai iestādei, lēmumā par apstrīdēto administratīvo aktu jānorāda apstākļi, kas zemākai iestādei jāņem vērā, izdodot administratīvo aktu citā redakcijā.

VII. Administratīvā akta galīgais noformējums un tā pārsūdzēšana tiesā

|43| Apstrīdēšanas process ir jauna pārvaldes procesa stadija, kas ir iepriekšējās stadijas - sākotnējā administratīvā akta izdošana turpinājums. Lēmums, kas pieņemts apstrīdēšanas procesa rezultātā, nav jauns administratīvais akts, bet gan ir sākotnējā administratīvā akta galīgais noformulējums.

Kā norādījis Senāts, zemākas iestādes lēmuma apstrīdēšanas jēga ir kontroles pār tā tiesiskumu veikšana pašas iestādes ietvaros. Augstāka iestāde var novērst kļūdas, ja tādas konstatē, l iesa, veicot kontroli, pamatā pārbauda administratīvā akta tā galīgajā noformējumā, proti, augstākās iestādes lēmuma, tiesiskumu. Tomēr tiesai nav šķēršļu ņemt

1548 *Brühl R.* Entsheiden im Verwaltungsverfahren: Praxisnahe Anleitungen zur Verfahrensgestaltung, Entscheidungsfindung und Bescheidtechnik. - Köln: Kohlammer, 1990, S. 205.

vērā un vērtēt ari zemāku iestāžu lēmumos minēto, it īpaši, ja ir saprotams, ka augstāka iestāde tajos izteiktos apstākļu novērtējumus un apsvērumus ir atzinusi par pareiziem.l vļc)

|44| Ja augstaka iestāde izdod satura ziņa citu administratīvo aktu, tad apstrīdētais administratīvais akts automātiski zaudē spēku - tas kļūst par juridiski nenozīmīgu administratīvā procesa starpstadiju.

145] Ja apstrīdēšanas rezultātā ir atcelts administratīvais akts, kurš tika izdots, pamatojoties uz personas iesniegumu, uzskatāms, ka personas iesniegumā ietvertais **lūgums ir noraidīts.** Tādā gadījumā procesa dalībniekam jāvēršas tiesā, un tiesai jāskata nevis pieteikums par administratīvā akta atcelšanu, bet gan pieteikums par labvēlīga administratīvā akta izdošanu.

Piemēram, kādā lietā komersants bija vērsies iestādē ar lūgumu izsniegt izkārtnes pasi. Iestāde šādu pasi izdeva. Trešā persona iebilda, jo izkārtnes pases izdošana nebija saskaņota ar viņu, kas bija obligāts priekšnoteikums izkārtnes pases izdošanai, un apstrīdēšanas procesa rezultātā izkārtnes pase tika atcelta. Praktiski tas nozīmēja, ka komersants ir saņēmis atteikumu izdot izkārtnes pasi. Augstākas iestādes lēmums pilnībā aizstāja sākotnējo lēmumu par izkārtnes pases izdošanu, kas nozīmēja, ka tās izdošana faktiski tika atteikta. 550

146] Ja administratīvais akts tiek pārsūdzēts, tiesai parasti javerte iestādes procesa pēdējā apstrīdēšanas - stadijā pieņemtais lēmums. Gadījumā, ja šis lēmums neietver visu tiesisko attiecību analīzi, bet tikai daļu, tiesai jāvērtē arī sākotnējā lēmumā ietvertais pamatojums.

Tomēr visās administratīvā procesa stadijās pieņemto lēmumu kopums uzskatāms par vienu administratīvo aktu, par noteicošo uzskatot augstākā iestādē pieņemto formulējumu.'[551]

[1549] Senāta 2010.gada 26.novembra sprieduma lieta Nr.SKA-508/2010 13.punkts. Nav publicēts.

[1550] Senāta 2011.gada 17.maija spriedums lietā Nr.SKA-214/2011. Pieejams:

http://www. tiesas. lv/

[151,1] Senāta 2004.gada 21.septembra sprieduma lietā Nr.SKA-131/2004 10.punkts. Grām.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumi un lēmumi 2004. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005, 155.lpp.

|471 Ja augstaka iestāde uz administratīva akta apstrīdēšanas iesniegumu noteiktajā termiņā **nereaģē,** uzskatāms, ka persona ir ievērojusi lietas ārpustiesas izskatīšanas kārtību un personai atbilstoši 188.panta piektajai daļai viena gada laikā ir tiesības vērsties tiesā ar pieteikumu. Šāds secinājums izriet no apstrīdēšanas institūta jēgas un mērķa, proti, pirms vēršanās tiesā dot iespēju valsts pārvaldei izlabot pieļauto kļūdu un pašai atcelt prettiesisko aktu, tādējādi veicinot administratīvā procesa efektivitāti (ņemot vērā, ka administratīvais process iestādē nenoliedzami ir ātrāks kā tiesā). Ja augstākā iestāde noteiktā termiņā nav reaģējusi (nav atbildējusi uz personas apstrīdēšanas iesniegumu), atzīstams, ka valsts pārvalde ir atteikusies no savas iespējas labot savas kļūdas, savukārt persona no savas puses ir izdarījusi visu iespējamo, lai lietas ārpustiesas izskatīšanas kārtība būtu ievērota.

Turklāt jāņem vērā, ka, ja augstākā iestādē persona bija vērsusies sakarā ar administratīvā akta apstrīdēšanu vai ar sūdzību par tā neizdošanu, tiesā jāvēršas ar pieteikumu par administratīvo aktu (tā izdošanu, atcelšanu, spēkā esību vai prettiesiskuma konstatēšanu), nevis faktisko rīcību.

Tas, ka tiesā šādā gadījumā varētu vērsties ar pieteikumu sakarā ar faktisko rīcību, kļūdaini var tikt izsecināts no 89.panta otrās daļas, kas noteic, ka faktiskā rīcība ir arī iestādes bezdarbība. Tomēr bezdarbība 89.panta izpratnē nav uzskatāma par nereaģēšanu uz iesniegumu par administratīvo aktu. Arī šādā gadījumā attiecīgais administratīvais process uzskatāms par vienotu administratīvā akta procesu, tā kā pieteicēja pamatmērķis ir nevis faktisko seku, bet gan tiesisko seku, kas nodibinātas vai varētu tikt nodibinātas ar administratīvo aktu, radīšana. Tāpēc arī pieteikumam tiesā jābūt saistītam ar administratīvo aktu.

|**481** Savukart, ja augstaka iestāde **nav izskatījusi iesniegumu** par administratīvā akta apstrīdēšanu pēc būtības, bet, lemjot par apstrīdēšanas iesnieguma pieļaujamību, secinājusi, ka tas nav

pieņemams termiņa nokavējuma dēļ (sk. 8.iedaļu), procesa dalībnieks tiesā var pārsūdzēt tikai šo formālo lēmumu, nevis administratīvo aktu pēc būtības (sk. 79.p. trešo daļu). Citos gadījumos, kad augstāka iestāde ir uzskatījusi apstrīdēšanas iesniegumu par nepieļaujamu, bet persona tam nepiekrīt, attiecīgā persona var pārsūdzēt tiesā administratīvo aktu pēc būtības. Tiesai tādā gadījumā jāpārbauda pieteikuma pieļaujamības kritēriji, pieņemot, ka apstrīdēšanas kārtību persona ir ievērojusi.

Piemēram, ja persona ir apstrīdējusi būvatļaujas izsniegšanu un iestāde ir atteikusi izskatīt personas apstrīdēšanas iesniegumu pēc būtības, uzskatot, ka personai nav subjektīvo tiesību būvatļauju apstrīdēt, persona var vērsties tiesā, pārsūdzot attiecīgo būvatļauju pēc būtības, nevis lēmumu, ar kuru atteikts izskatīt apstrīdēšanas iesniegumu. Tiesai, pārbaudot pieteikuma pieļaujamību, jāpieņem, ka apstrīdēšanas kārtību persona ir ievērojusi. Ja citi pieņemamības kritēriji izpildās, tiesa pieņem pieteikumu izskatīšanai pēc būtības.

|49| Ja augstaka iestāde apstrīdēšanas iesniegumu izskata un lēmumu pieņem novēloti, turklāt pieteicējs, pamatojoties uz 188.panta piekto daļu, jau ir vērsies tiesā ar pieteikumu par zemākās iestādes izdoto sākotnējo administratīvo aktu, būtiska nozīme ir novēlotā lēmuma saturam.

Ja augstākā iestāde ar šo novēloto lēmumu pilnībā izpilda pieteicēja prasījumu, tiesvedība lietā ir izbeidzama. Tiesvedība lietā jāturpina vienīgi tad, ja lietā ir vēl kādi citi procesa dalībnieki, kuru tiesības un tiesiskās intereses skar iestādes sākotnējais administratīvais akts un kuru prasījums ar augstākās iestādes lēmumu netiek apmierināts.

Savukārt, ja augstākā iestāde ar šo novēloto lēmumu atstāj sākotnējā administratīvā akta rezolutīvo daļu negrozītu, bet ar savu lēmumu papildina (uzlabo) administratīvā akta pamatojumu, tad šis "papildinājums", izskatot pieteikumu par administratīvā akta atcelšanu, tiesā nevar tikt ņemts vērā. Šādā gadījumā tiesa pārbauda sākotnējā (tiesā pārsūdzētā) administratīvā akta tiesiskumu un pamatotību, nevērtējot augstākās iestādes izdotajā novēlotajā lēmumā ietvertos argumentus. Minētais izriet no 150.panta otrajā daļā un 250.panta otrajā daļā ietvertā noteikuma, ka administratīvā akta pamatojuma maiņa tiesvedības stadijā nav pieļaujama. Respektīvi - ja augstākā iestāde neizmantoja savu iespēju izlabot zemākās iestādes administratīvo aktu noteiktajā termiņā, tad tiesvedības stadijā to jau ir par vēlu darīt. Iepriekš teiktais neattiecas uz lietām, kurās prasījums ir labvēlīga administratīvā akta izdošana.

82.pants. Spēku zaudējuša administratīvā akta un procesuālo pārkāpumu apstrīdēšana

(1) Administratīvo aktu var apstrīdēt tad, ja tas jau ir izpildīts vai citādi zaudējis spēku, šādos gadījumos:

1) atlīdzinājuma pieprasīšanai saskaņā ar šā likuma 8.nodaļu;

2) lai novērstu līdzīgu gadījumu atkārtošanos.

(2) Ja administratīvais akts zaudē spēku tā apstiīdēšanas procesa laikā, bet iesniedzējs pamato šā procesa turpināšanas nepieciešamību, procesu turpina, līdz tiek pieņemts lēmums par apstrīdēto administratīvo aktu.

(3) Ja persona piekrīt administratīvā akta rezolutīvajai daļai (67.panta 8.punkts), šā panta pirmajā daļā noteiktajos gadījumos tā apstrīdēšanas iesniegumu var iesniegt arī par administratīvā akta izdošanas procesā pieļauta procesuālā pārkāpuma konstatēšanu, ja tas radījis būtisku personas tiesību vai tiesisko interešu aizskārumu. Šādu apstrīdēšanas iesniegumu iesniedz tādā pašā kārtībā un termiņā kā apstrīdēšanas iesniegumu par visu administratīvo aktu kopumā.

(2008.gada 18.decembra likuma redakcijā f*** *J5.01.2004. likums* ****).)*

Saturs

I. Vispārīgas piezīmes

II. Spēku zaudējuša administratīvā akta apstrīdēšana II!. Procesuālo pārkāpumu apstrīdēšana

I. Vispārīgas piezīmes

|11 Komentējamā panta **mērķis** ir nodrošināt, ka noteiktos gadījumos procesa dalībnieks var aizstāvēt savas tiesības un intereses arī pēc tam, kad administratīvais akts ir zaudējis spēku vai kad pret administratīvā akta gala rezultātu tas nevēlas iebilst, bet tā pieņemšanā pieļautu procesuālu pārkāpumu.

|2| Panta pirmās divas daļas attiecas uz speķu zaudējuša administratīvā akta apstrīdēšanu, savukārt trešā daļa attiecas uz procesuāla pārkāpuma apstrīdēšanu.

|3| Komentējamais pants **neattiecas** uz gadījumu, kad administratīvais akts ir zaudējis spēku apstrīdēšanas rezultātā, proti, kad administratīvā akta atcelšana vai atzīšana par spēkā neesošu ir atbilde uz apstrīdēšanas iesniegumu.

II. Spēku zaudējuša administratīva akta apstrīdēšana

|4| Komentējamā panta pirmā un otrā daļa attiecas uz administratīvo aktu, kas **ir bijis spēkā,** bet apstrīdēšanas termiņa laikā **zaudējis spēku** sakarā ar tā īslaicīgumu, termiņa izbeigšanos, izpildi, atcelšanu, atzīšanu par spēkā neesošu (izņemot atcelšanu vai atzīšanu par spēkā neesošu kā apstrīdēšanas procesa rezultātu) vai cita iemesla dēļ. Šādā gadījumā procesa dalībnieka tiesību aizsardzība parasti vairs nav nepieciešama, jo administratīvais akts ir zaudējis tiesiskas sekas un procesa dalībniekam vairs nekādu pienākumu neuzliek un tiesības nerada. Tāpēc tas parasti vairs nav ne apstrīdams, ne pārsūdzams.[1552] Tomēr likums paredz divus gadījumus, kad procesa dalībniekam ir pamatotas tiesības apstrīdēt arī šādu administratīvo aktu.

15) Pirmkārt, speķu zaudējušu administratīvo aktu var apstrīdēt **atlīdzinājuma pieprasīšanai.** Proti, ja personai sakarā ar attiecīgā administratīvā akta izpildi vai pašu faktu, ka administratīvais akts ir bijis spēkā, ir radīts materiāls zaudējums vai personisks kaitējums (sk. 92.p. komentārus) un persona vēlas, lai tas tiktu atlīdzināts. Vēršoties ar apstrīdēšanas iesniegumu, persona vienlaikus var prasīt arī atlīdzinājumu (93.p.).

Piemēram, personai uzlikts pienākums nekavējoties izņemt no tirdzniecības preces, persona šo administratīvo aktu ir izpildījusi, bet uzskata, ka tas ir bijis prettiesisks un tai ir radušies zaudējumi.

Atlīdzinājums komentējamā panta izpratnē ir interpretējams ne tikai kā zaudējumu vai kaitējuma atlīdzināšana, bet kā jebkura ar administratīvo aktu radīto seku novēršana, tostarp stāvokļa, kāds pastāvēja pirms administratīvā akta, atjaunošana jeb restitūcija.[1'5 ']

16] Otrs gadījums, kad speķu zaudējušu administratīvo aktu var apstrīdēt ir gadījums, kad persona ar apstrīdēšanu vēlas **novērst līdzīgu gadījumu atkārtošanos.**

[15:52] *Wolf H.A., Decker A.* Studienkommentar. VwGO / VwVfG [Verwaltungs-gerischtordnung / VerwaltungsVerfahrengesetz]. - München: Verlag C.H.Beck, 2005, S. 188.

[1:03] Sal. Senāta 2011.gada 2.maija sprieduma lietā Nr.SKA-115/2011 11.punkts. Pieejams: *http://www.tiesas.lv/*

[81 Uz speķu zaudējuša administratīvā akta apstrīdēšanu attiecas tie paši apstrīdēšanas iesnieguma **pieļaujamības noteikumi** kā uz spēkā esošu administratīvo aktu[1558] (sk. 76. un 79.p.).

19] Ta ka speķu zaudējis administratīvais akts vairs nav atceļams

(jo atcelt var tikai to, kam tiesiskās sekas darbojas), tad šādas apstrīdēšanas rezultāts var būt tikai administratīvā akta **prettiesiskuma konstatēšana.** Izskatījusi apstrīdēšanas iesniegumu, iestāde pieņem 81.panta otrās daļas 5.punktā minēto lēmumu - konstatē, vai administratīvais akts, kurš jau ir zaudējis spēku, ir bijis tiesisks vai prettiesisks. Konstatējums attiecas gan uz procesuālo noteikumu ievērošanu, gan administratīvo aktu pēc būtības (materiālo tiesību normu pareizu piemērošanu). Ja vienlaikus ar apstrīdēšanas iesniegumu prasīta aiī zaudējumu vai kaitējumu atlīdzība vai apstrīdēšanas iesniegumā ietverts cits ar administratīvo aktu radīto seku novēršanas prasījums, iestādei jāizlemj arī šis prasījums. Iestāde var lemt par administratīvā akta radīto seku novēršanu arī pēc savas iniciatīvas.

Iioi Ari tad, ja administratīvais akts **zaudē speķu ta apstrīdēšanas procesa laikā,** bet iesniedzējs šā procesa turpināšanas nepieciešamību pamato ar kādu komentējamā panta pirmajā daļā minēto tiesisko interesi, iestāde turpina apstrīdēšanas iesnieguma izskatīšanu un pieņem attiecīgo konstatējošo lēmumu. Par administratīvā akta spēka zaudēšanu apstrīdēšanas procesa laikā šā panta izpratnē netiek uzskatīta administratīvā akta atcelšana kā apstrīdēšanas rezultāts.

[111 Ja iestāde konstatē, ka apstrīdētais ādministratrvais akts ir bijis tiesisks, bet procesa dalībnieks tam nepiekrīt, tas var vērsties tiesā ar pieteikumu par administratīvā akta vai tā daļas atzīšanu par prettiesisku (184.p. pirmās daļas 1.punkts).

[illegible]ņu

III. Procesuālo pārkāpumu apstrīdēšana

[12] Procesuālās darbības parasti var apstrīdēt **vienlaikus ar procesa rezultātā izdoto administratīvo aktu** (izņemot 28., 37., 48., 49. un 64.p. noteiktajos gadījumos, kā arī gadījumā, kad procesuālā darbība pati par sevi uzskatāma par administratīvo aktu: sk. 18. un 19.iedaļu). Tas ir tāpēc, lai procesa dalībnieki neapstrīdētu katru valsts pārvaldes darbību, tādējādi nepamatoti novilcinot galīgā administratīvā akta izdošanu.

Piemēram, ja ir pārsūdzēta ugunsdzēsēju rīcība ugunsgrēka dzēšanas laikā, jāņem vērā, ka ugunsdzēsējiem dzēšanas intensitātes un dzēšamās platības jautājumi bija jāizvērtē ļoti īsā laikā paaugstinātas bīstamības apstākļos u.tml.

II. Paziņojums par faktisko rīcību

[6] Komentējamā panta otrā daļa paredz pienākumu iestādei paziņot par plānotu iestādes faktisko rīcību. Proti, apzinātās faktiskās rīcības gadījumā, kad iestāde faktiskās rīcības veikšanu plānojusi vai paredzējusi, iestādei par šīs ticības veikšanas laiku un vietu, kā arī nepieciešamību jāpaziņo tām personām, attiecībā pret kurām faktiskā iīcība tiks vērsta. To, vai iestādei attiecīga faktiskā iīcība pirms tās veikšanas bija jāparedz (vai to varēja paredzēt) un tāpēc par to bija jāpaziņo, strīdus gadījumā izvērtē augstākā iestāde un tiesa.

Piemēram, iepriekš plānota ir ceļa slēgšana remontam, mācību trauksme, militārās mācības, bet iepriekš neplānota - ceļa slēgšana ugunsgrēka gadījumā.

[7] Par plānotu (paredzamu) iestādes faktisko ticību komentējamā panta otrās daļas izpratnē neuzskata tādu iestādes rīcību, kuras veikšana iestādei ir iepriekš zināma tā iemesla dēļ, ka faktiskās tīcības veikšanu iniciējusi privātpersona, kurai uz attiecīgo rīcību ir tiesības.

Piemēram, ja persona vēršas iestādē ar lūgumu izsniegt vispārpieejamu informāciju, informācijas izsniegšana būs iestādes faktiskā ncība, bet tas vien, ka, saņemot iesniegumu, iestāde zina, ka pēc noteikta laika (informācijas izsniegšanas termiņus regulē Informācijas atklātības likuma[1708] 14.p.) informāciju izsniegs, nenozīmē, ka iestādei būtu jāpaziņo privātpersonai, ka faktiskā rīcība - informācijas izsniegšana - tiks īstenota noteiktā datumā.

Citiem vārdiem, komentējamā pantā ietvertais paziņošanas

pienākums attiecas uz tiem gadījumiem, kad iestāde plāno tādu faktisko ffcību, par kuras veikšanu privātpersonām, kuras tā skars, **nav zināms.**

Ja privātpersona pati ir lūgusi iestādi veikt kādu konkrētu faktisko iīcību, tad šī persona par to jau ir informēta un atsevišķa paziņojuma sūtīšana šai personai nav nepieciešama.

|8| To, kādā veidā un ar kādām metodēm paziņot par plānoto faktisko ricību, iestāde var izvēlēties pati, bet izvēlētajam veidam jābūt tādam, lai iedzīvotājiem būtu bijusi objektīva iespēja iestādes paziņojumu uzzināt. Turklāt iestādei ir pienākums izvēlēties tādu paziņošanas veidu, lai paziņojums adresātus sasniegtu laikus pirms faktiskās rīcības veikšanas. Laikus paziņots būs tad, ja privātpersonai līdz attiecīgās faktiskās iīcības veikšanai vēl būs pietiekams (saprātīgs) termiņš iesniegt iesniegumu ar priekšlikumu iestādei mainīt savu nodomu, un iestādei būs iespējams šo iesniegumu izvērtēt (91 .p. pirmā un otrā daļa).

Ja plānotā faktiskā rīcība prognozējami radīs sekas personu lokam, ko pirms tam iespējams apzināt, iestāde var izvēlēties individuālo paziņošanu. Ja iestāde par faktisko rīcību paziņo rakstveidā ar pasta starpniecību, paziņojuma saņemšanai piemērojami vispārējie dokumentu nosūtīšanas nosacījumi. Ja dokumentu paziņošanu neregulē speciāls likums, tad administratīvajā procesā jāpiemēro Paziņošanas likuma[1709] noteikumi.

Piemēram, ja valstī ierodas ārvalstu amatpersonu delegācija un valstij ir jānodrošina šo amatpersonu drošība, izvietojot policijas patruļautoma-šīnas ceļa posmā no lidostas līdz viesnīcai, tad gadījumā, ja policijas automašīnas plānots izvietot uz privātpersonām piederošas zemes, iestādei ir pienākums laikus par to paziņot attiecīgajai privātpersonai.

Savukārt, ja faktiskā rīcība prognozējami varētu skart plašu privātpersonu loku, kurā konkrētu persona identificēšana nav iespējama vai prasītu nesamērīgus resursus, adekvāta paziņošana būtu paziņošana publiskā veidā - ar informāciju plašsaziņas līdzekļos, plakātiem u.tml.

Tā, piemēram, ja iestāde plāno kādu pasākumu pilsētas ielās, kura nodrošināšanai tiks izvietoti nožogojumi, iestādei ir jānodrošina, lai iedzīvotājiem, kuru piekļūšana dzīvesvietai, darba vietai u.tml. līdz ar to varētu būt ierobežota, par nožogojumu izvietošanu būtu paziņots. Šādā situācijā iestāde varētu izplatīt paziņojumu plašsaziņas līdzekļos vai attiecīgajā ceļu satiksmes posmā izlikt informatīvus plakātus.

[9] Plānotas iestādes faktiskās līcības savlaicīga nepaziņošana pati par sevi var būt pietiekams pamats faktiskās rīcības apstrīdēšanai un zaudējumu, ja tādi radušies, pieprasīšanai.

91.pants. Iesniegums par iestādes faktisko rīcību un faktiskās rīcības apstrīdēšana un pārsūdzēšana

(1) Persona, kura uzskata, ka iestādes plānotā vai jau iesāktā faktiskā rīcība aizskar vai var aizskart šīs personas tiesības vai tiesiskās intereses, var vērsties iestādē ar iesniegumu par iestādes nodoma mainīšanu attiecībā uz šo faktisko rīcību.

(2) Iestāde iesniegumu izskata un izvērtē pirms faktiskās rīcības veikšanas vai, ja tas iespējams, pirms tās pabeigšanas. Savu lēmumu iestāde paziņo vispārējā kārtībā. Privātpersona var apstrīdēt un pārsūdzēt šo iestādes lēmumu kā administratīvo aktu.

(3) Privātpersona, kura uzskata, ka iestādes sniegtā izziņa nav pareiza, var vērsties iestādē ar iesniegumu par pareizas izziņas izdošanu. Ja iestāde iesniedzēja lūgumu neapmierina, iesniedzējs var apstrīdēt un pārsūdzēt šo iestādes lēmumu kā administratīvo aktu. Administratīvās rajona tiesas nolēmums lietā par iestādes sniegto izziņu, izziņas nesniegšanu vai atteikumu sniegt izziņu nav pārsūdzams.

(4) Citos gadījumos privātpersona iestādes faktisko rīcību var apstrīdēt un pārsūdzēt tāpat kā administratīvo aktu.

(2006.gada 26.oktobra likuma redakcijā ar grozījumiem, kas izdarīti ar 2008.gada

I8.decembra likumu (15.01.2004.likums***). Sk. arī APL pārejas noteikumu***

7.punktu)

Saturs

I. Vispārīgas piezīmes
II. Iesniegums par iestādes nodoma maiņu
III. Iesniegums par izziņu
IV. Faktiskās rīcības apstrīdēšanas un pārsūdzēšanas kārtība

I. Vispārīgas piezīmes

[1] Komentējamā panta **mērķis** ir nodrošināt iespēju privātpersonai **iebilst** pret tai **nelabvēlīgu iestādes faktisko rīcību** gan situācijā, kad faktiskā rīcība vēl ir tikai plānota vai nav pabeigta, gan situācijā, kad persona vēlas sūdzēties par jau notikušu faktisko rīcību vai iestādes rīcību izziņas izdošanas procesā. Pants ietver ar faktisko rīcību saistīta iesnieguma izskatīšanas un faktiskās rīcības **apstrīdēšanas** un **pārsūdzēšanas** regulējumu.

|2| Panta pirmās divas daļas regulē privātpersonas un iestādes ricību plānotas vai jau iesāktas faktiskās rīcības gadījumā - proti, gadījumā, kad faktiskā rīcība vēl nav veikta vai vismaz vēl nav līdz galam īstenota. Panta trešā daļa noteic privātpersonas tiesības gadījumā, ja persona vēlas iebilst pret iestādes izsniegtu izziņu - tajā ietverto ziņu pareizumu.

Panta ceturtā daļa savukārt attiecas uz visiem pārējiem faktiskās

rīcības gadījumiem, proti, uz pabeigtu iestādes faktisko ricību, tostarp tādu, kas izpaužas kā bezdarbība un kā neapzināta vai neplānota iestādes faktiskā rīcība.

II. Iesniegums par iestādes nodoma maiņu

ļ3j Komentējamā panta pirmās divas daļas regulē privātpersonas un iestādes ricību **plānotas vai jau iesāktas faktiskās rīcības gadījumā.** Šīs tiesību normas secīgi turpina 90.panta otrajā daļā noteikto, ka iestādei gadījumos, ja tā plāno faktiskās ricību veikšanu (vai tai faktiskās rīcības veikšana būtu jāplāno - jāparedz), par to ir jāinformē personas, kuras attiecīgā rīcība skars vai varētu skart. Proti, paziņošanas pienākuma mērķis ir, lai privātpersonas, kuras attiecīgā rīcība skartu, būtu par to informētas un gadījumā, ja tam ir pamats, varētu izmantot komentējamā pantā noteiktās **tiesības iebilst un lūgt iestādi savu nodomu par faktiskās rīcības veikšanu mainīt.**

Privātpersona lūgumu par iestādes nodoma mainīšanu, protams, var iesniegt ari tādā gadījumā, ja kādu iemeslu dēļ paziņojumu no iestādes par plānoto ricību tā nav saņēmusi, bet uzzinājusi par to kādā citā veidā. Piemēram, ja pilsēta katru gadu noteiktā laikā riko pasākumu, kura laikā tiek slēgta iela, privātpersona, kuras dzīvesvieta ir attiecīgajā ielā un kurai nepieciešams no teritorijas noteiktā laikā izbraukt, var lūgt pašvaldību nodrošināt iespēju izbraukt. Tāpat, ja pilsētā uzstādīts pulkstenis, kas visu diennakti ik pēc stundas rada tādu troksni, kas traucē apkārtējos iedzīvotājus, viņi var lūgt skaņu pieklusināt vai vismaz nakts laikā pārtraukt.

[41 Kaut ari komentējamā pantā norādīts, ka iesniegumu par iestādes nodoma mainīšanu var iesniegt persona, kura ***uzskata***, ka iestādes plānotā vai jau iesāktā faktiskā rīcība aizskar vai var aizskart šīs personas tiesības vai tiesiskās intereses, atzīstams, ka iestādei ir pienākums pēc būtības pārvērtēt savus plānus attiecībā uz faktiskās rīcības veikšanu tad,

ja iesniegumu iesniegusi persona, kuras subjektīvās tiesības attiecīgā rīcība ***tiešām varētu skart*** **-** proti, kurai pēc tam būtu subjektīvās tiesības attiecīgo faktisko rīcību un sakarā ar to pieņemto iestādes lēmumu apstrīdēt un pārsūdzēt. Administratīvajā procesā privātpersonas subjektīvo tiesību esība ir pamats procesuālo tiesību izmantošanai.

[5j Saņemot iesniegumu par nodoma mainīšanu, iestādei šis **iesniegums** pēc iespējas **jāizvērtē *pirms* faktiskās rīcības veikšanas**

vai, ja faktiskā rīcība jau ir uzsākta, tad, ja tas ir objektīvi iespējams, pirms tās pabeigšanas. Proti, iestādei ir pienākums izvērtēt iesniegumu, kamēr vēl ir iespējams iesniegumā izteikto lūgumu izpildīt un attiecīgo faktisko rīcību neuzsākt (vai veikt citādi). Šā iemesla dēļ attiecīgā iesnieguma izlemšanai nav piemērojami vispārējie lēmuma pieņemšanas termiņi (viens mēnesis), un iestādei

jārēķinās, ka lēmums, iespējams, būs jāpieņem ļoti īsā laikā. Organizatoriski lietvedības un iestādes kapacitātes apsvērumi nav atzīstami par objektīvu iemeslu, lai iestāde iesniegumu neizskatītu laikus.

Tāpat jāņem vērā, ka faktiskās rīcības veikšana nereti var būt steidzama.

Piemēram, jānovāc vētras postījums, lai atjaunotu satiksmi.

Tomēr arī steidzamos gadījumos, ja iespējams, iestādei jāuzklausa personas, kuras tiesības vai tiesiskās intereses faktiskā rīcība var skart, viedoklis par faktiskās rīcības atlikšanu vai citādu veikšanu un iespēju robežās tas jāņem vērā.

[6] Komentējamais pants neko nenosaka attiecībā uz iestādes tiesībām veikt attiecīgo faktisko rīcību plānotajā laikā, ja privātpersona iestādes atteikumu mainīt savu nodomu apstrīdējusi. Atbilde uz šo jautājumu meklējama, analizējot komentējamo tiesību normu mērķi, kā arī administratīvā akta darbības apturēšanas institūta attiecināmību uz iestādes faktisko rīcību.

Komentējamo normu mērķis ir nodrošināt, lai iestāde, izvērtējot ieinteresēto personu viedokļus, varētu pieņemt **izsvērtu un pamatotu lēmumu par plānotās faktiskās rīcības veikšanas nepieciešamību,** bet šo

normu mērķis nav automātiski atņemt iestādei iespējas īstenot ieplānoto faktisko rīcību. Turklāt komentējamā pantā ietvertais noteikums, ka iesniegums par iestādes nodoma maiņu jāizvērtē pirms attiecīgās rīcības veikšanas, savukārt saistībā ar šo iesniegumu pieņemtais lēmums

paziņojams vispārējā kārtībā (proti, vispārējos paziņošanas termiņos -sk. 70.p.), liecina, ka principā pieļaujama ari attiecīgās rīcības veikšana pirms atteikums par nodoma maiņu privātpersonai paziņots.

Piemēram, ja iestāde sūta lēmumu ierakstītā vēstulē pa pastu, bet attiecīgā faktiskā rīcība ir ieplānota ātrāk nekā paiet septiņas dienas[1710] (prezumpcija, ka pa pastu sūtītais lēmums paziņots), iestādei būtu jābūt tiesībām šo rīcību veikt tad, kad tā bija ieplānota.

Tādējādi pienākums iesniegumu izvērtēt pirms attiecīgā faktiskā rīcība tiek uzsākta (vai pabeigta, ja tā jau bijusi uzsākta) nenozīmē, ka iestāde lūguma noraidīšanas gadījumā ***nedrīkst*** attiecīgo faktisko ricību veikt pirms nav noskaidrojies, vai privātpersona vēlas attiecīgo atteikumu apstrīdēt vai nē.

Protams, jāņem vērā, ka iestāde var būt tiesīga veikt (vai turpināt) ieplānoto faktisko ricību uzreiz pēc iesnieguma par nodoma maiņu izvērtēšanas vienīgi tad, ja tik ātra faktiskās rīcības veikšana iepriekš bija ieplānota un paziņota - respektīvi, iestāde ir tiesīga veikt ricību tajā laikā, par kuru iepriekš 90.pantā noteiktajā kārtībā bija

paziņojusi. Principā **nav pieļaujams,** ka iestāde attiecīgo faktisko ricību **veic ātrāk,** nekā pirms tam bija paziņojusi. Izņēmums no iepriekš teiktā attaisnojams tikai būtisku sabiedrības interešu aizsardzības vārdā.

Vienlaikus iestādei jāņem vērā, ka tiesību normas paredz attiecīgajām privātpersonām tiesības iestādes lēmumu, kas pieņemts saistībā ar iesniegumu par nodoma maiņu, apstrīdēt un pārsūdzēt. Privātpersona, apstrīdot un pēc tam, iespējams, pārsūdzot iestādes atteikumu par nodoma maiņu attiecībā uz faktiskās rīcības veikšanu, var lūgt augstāku iestādi un tiesu vērtēt attiecīgās faktiskās rīcības tiesiskumu, lietderību un atteikumā norādīto pamatojumu. Līdz ar to augstāka iestāde vai tiesa var atzīt, ka iestāde prettiesiski (tostarp, nevajadzīgi vai nesamērīgi) atteikusies mainīt savu nodomu par faktiskās rīcības veikšanu, kas savukārt var radīt pietiekamu pamatu zaudējumu atlīdzībai.

[7] Vienlaikus jānorāda, ka likumdevēja norāde, ka kontrole pār iestādes faktisko ricību (tostarp iestādes atteikumu mainīt nodomu attiecībā uz faktisko ricību) veicama tādā pašā procesā kā pār administratīvo aktu,

nenozīmē, ka uz iestādes faktisko rīcību attiecināma ne tikai apstrīdēšanas un pārsūdzēšanas procedūra kā tāda, bet arī ar to saistītais pagaidu aizsardzības institūts - administratīvā akta darbības apturēšana.

Par iestādes faktisko rīcību privātpersona parasti sūdzas pēc tam, kad attiecīgā rīcība jau ir paveikta. Plānota vai uzsākta iestādes faktiskā rīcība ir vienīgais gadījums, kad apturēšanas institūtu uz faktisko rīcību vispār varētu attiecināt. Faktiskās rīcības apturēšana šajos gadījumos varētu izpausties kā plānotās rīcības atlikšana, kamēr nav izlemts apstrīdēšanas iesniegums. Uzsāktas, bet vēl nepabeigtas faktiskās rīcības gadījumā savukārt varētu apturēt iestādes iesāktās darbības.

Ja apstrīdēta vai pārsūdzēta tiek šāda faktiskā rīcība, iestādei vajadzētu apsvērt, vai konkrētajā situācijā nebūtu lietderīgi apturēt vai pamainīt attiecīgo rīcību. Atī privātpersona, kas apstrīd vai pārsūdz faktisko rīcību, var lūgt iestādi apturēt faktisko rīcību apstrīdēšanas vai tiesvedības laikā.

Piemēram, uz ceļa uzstādītu barjeru gadījumā, nodrošinot transportlīdzekļu satiksmes slēgšanu, - iestāde, samērojot nepieciešamību slēgt transportlīdzekļu satiksmi ar privātpersonas tiesību ierobežojumu, kā arī apsverot iespējamo kaitējumu, kas tiek nodarīts privātpersonai, var daļēji novākt barjeras.

III. Iesniegums par izziņu

[8] Komentējamā panta trešā daļa regulē privātpersonas iespējas vērsties iestādē ar lūgumu par **pareizas** izziņas izdošanu. Proti, ja privātpersona ir saņēmusi izziņu un uzskata, ka tajā ietvertās ziņas nav pareizas, privātpersona var vērsties iestādē un lūgt izziņu labot - precīzāk, izdot jaunu - pareizu - izziņu. Termiņš šādam iesniegumam nav noteikts. Pamats iestādes faktiskās rīcības, kas izpaužas kā izziņa, apstrīdēšanai un pārsūdzēšanai ir vienīgi iespējamā izziņas nepareizība. Protams, tas neizslēdz, ka var būt ar izziņas izsniegšanu saistīti prasījumi, kas neattiecas uz jau izsniegtas izziņas pareizību, bet šādu prasījumu priekšmets nav iestādes faktiskā rīcība - izziņa, bet gan iestādes bezdarbība, neizsniedzot izziņu (faktiskā rīcība), vai iestādes atteikums izsniegt izziņu (administratīvais akts) (sk. arī 89.p. komentārus).

Iestādes lēmumu par personas lūgumu izdot, iesniedzējaprāt, pareizu izziņu (proti, atteikumu izdot tādu izziņu kā persona lūgusi) var apstrīdēt

un pārsūdzēt tāpat kā administratīvo aktu. Tas nozīmē, ka šajos gadījumos piemērojama administratīvo aktu apstrīdēšanai un pārsūdzēšanai noteiktā procesuālā kārtība. Vienlaikus jāņem vērā, ka likumdevējs šim faktiskās rīcības veidam ir noteicis pārsūdzību tikai vienā instancē, proti, pirmās instances tiesas - Administratīvās rajona tiesas - spriedums šajās lietās ir galīgs un nav pārsūdzams (analoga pārsūdzība noteikta arī iestādes faktiskajai rīcībai, kas izpaudusies kā uzziņas nesniegšana - sk. 101 .p. sesto daļu).

Apstrīdēšanas iesniegumā un pieteikumā par iestādes izsniegtu izziņu (tās nepareizību un atteikumu izsniegt, pieteicējaprāt, pareizu izziņu) prasījums parasti būs lūgums uzlikt par pienākumu izsniegt konkrēta satura izziņu. Proti, prasījums atzīt par prettiesisku iestādes atteikumu labot sākotnējo izziņu nebūs patstāvīgs prasījums, izņemot gadījumu, ja izziņas saņemšana personai vairs nav aktuāla un iestādes rīcības tiesiskuma izvērtēšana nepieciešama zaudējumu atlīdzībai.

IV. Faktiskās rīcības apstrīdēšanas un pārsūdzēšanas kārtība

[9] Komentējamais pants paredz, ka privātpersona iestādes lēmumu par iesniegumu par iestādes nodoma maiņu **var apstrīdēt un pārsūdzēt kā administratīvo aktu.** Analogs nosacījums šajā pantā ietverts arī attiecībā uz iestādes lēmumu atteikt labot izziņu (atteikt izsniegt, iesnie-dzējaprāt, pareizu izziņu), kā arī attiecībā uz privātpersonas sūdzību par pārējiem faktiskās rīcības veidiem.

[10] Šeit jāņem vērā, ka nosacījums ***kā administratīvo aktu*** **nenozīmē,** ka apstrīdēšanas iesnieguma un pieteikuma prasījums līdz ar to uzskatāms par prasījumu **par** administratīvo aktu. Minētās normas noteic vien to, ka attiecībā uz iestādes faktiskās rīcības (tostarp saistībā ar iestādes faktisko rīcību pieņemto šā panta otrajā un trešajā daļā minēto lēmumu) apstrīdēšanu un pārsūdzēšanu

piemērojama **tā pati procedūra,** kas likumā noteikta administratīvo aktu apstrīdēšanai un pārsūdzēšanai. Tādējādi administratīvais process, kas iesācies kā process par iestādes faktisko rīcību, ar apstrīdēšanu un pārsūdzēšanu **nepārvēršas** par administratīvā akta procesu. Tiesā, saņemot pieteikumu par iestādes lēmumu, ar kuru iestāde atteikusies mainīt savu nodomu par faktiskās rīcības veikšanu vai arī atteikusies labot izsniegto izziņu, lieta būtu jārosina kā pēc

pieteikuma par iestādes faktisko rīcību (184.p. pirmās daļas 2.punkts), nevis pēc pieteikuma par administratīvo aktu.

Piemēram, ja persona ir vērsusies iestādē ar lūgumu pa nakti apklusināt pulksteņa zvana skaņas un iestāde šo lūgumu ir noraidījusi, persona atteikumu apmierināt lūgumu var apstrīdēt vai pārsūdzēt, prasot uzlikt pienākumu apklusināt zvana skaņas.

1111 Kontrole pār iestādes faktisko rīcību īstenojama **apstrīdēšanas stadijā** augstākā iestādē un pēc tam, ja privātpersonu neapmierina augstākās iestādes lēmums **- tiesvedības kārtība** administratīvajā tiesā. Ja iestādei, kuras faktisko rīcību persona apstrīd, nav attiecīgajā jomā funkcionāli augstākas iestādes vai tā ir Ministru kabinets, pieteikumu par faktisko rīcību var iesniegt uzreiz tiesā vai atbilstoši 76.panta otrās daļas trešajam teikumam var mēģināt pārliecināt to pašu iestādi vēlreiz (piemēram, ar citiem argumentiem).

[12] Privātpersonai, kas vēršas ar apstrīdēšanas iesniegumu augstākā iestādē vai pieteikumu tiesā, tiesības uz jautājuma izlemšanu pēc būtības ir tad, ja tai piemīt attiecīgas **subjektīvās tiesības**[883] - proti, ja apstrīdētā vai pārsūdzētā faktiskā rīcība skar šīs privātpersonas tiesības vai tiesiskās intereses. Tādējādi apstrīdēšanas iesniegumu par iestādes faktisko rīcību tāpat kā par administratīvo aktu var iesniegt persona, attiecībā uz kuru faktiskā rīcība ir vērsta, trešā persona, persona, kuru faktiskā rīcība skar, bet kas nav pieaicināta kā trešā persona (kurai nav paziņots par rīcības veikšanu), kā arī šā likuma 29.panta subjekts.

Piemēram, atteikumu apmierināt lūgumu par zvana skaņu apklusināšanu var apstrīdēt persona, kuru šīs skaņas traucē (sk. iepriekšējo piemēru).

[13] Apstrīdēšanas iesnieguma izskatīšanas gaitā augstākai iestādei jāievēro **objektīvās izmeklēšanas princips** un jānodrošina privātpersonai iespējas **būt uzklausītai, iepazīties ar lietas materiāliem, saņemt**

pamatotu lēmumu utt. Šāds pienākums iestādei izriet ne tikai no noteikuma, ka faktiskās rīcības apstrīdēšanas procesam piemērojamas tās pašas tiesību normas, kas administratīvā akta apstrīdēšanai, bet arī no 4.panta trešajā daļā noteiktā, ka faktiskajai rīcībai jāatbilst vispārējiem tiesību principiem. Proti, ja iestādes faktiskajai rīcībai ir

jāatbilst

administratīvajā procesā piemērojamiem vispārējiem principiem, tad an šīs rīcības kontroles procesam ir tiem jāatbilst.

[14| Noteikums, ka iestādes faktisko ricību apstrīd un pārsūdz tāpat kā administratīvo aktu, ietver ari noteikumus par **piemērojamiem procesuālajiem termiņiem.**

|15] Analizējot administratīvā akta apstrīdēšanas un pārsūdzēšanas termiņus regulējošās tiesību normas, secināms, ka **attiecībā uz plānotu vai uzsāktu faktisko rīcību, kā arī faktisko rīcību, kas izpaudusies kā izziņa,** pilnībā attiecināms administratīvā akta apstrīdēšanas vai pārsūdzēšanas pamattermiņš - **viens mēnesis.** Tādējādi apstrīdēšanas termiņš izziņas gadījumā ir viens mēnesis no dienas, kad personai paziņots atteikums izsniegt, iesniedzējaprāt, pareizu izziņu, un plānotas vai uzsāktas faktiskās rīcības gadījumā - viens mēnesis no dienas, kad personai paziņots iestādes atteikums par nodoma mainīšanu. Savukārt gadījumā, ja iestāde atteikumā par izziņas izsniegšanu vai nodoma maiņu nav norādījusi apstrīdēšanas vai pārsūdzēšanas kārtību un termiņus, procesuālais termiņš apstrīdēšanas iesnieguma vai pieteikuma iesniegšanai ir viens gads.

[16] Diskutējamāks ir jautājums par **pabeigtas faktiskās rīcības apstrīdēšanas termiņiem,** jo sākotnēji likumdevējs faktiskās rīcības kontrolei vispār nebija paredzējis apstrīdēšanas stadiju (izņemot attiecībā uz izziņu un plānotu vai uzsāktu faktisko ricību). Proti, pabeigtas faktiskās rīcības gadījumā privātpersonas uzreiz varēja vērsties ar pieteikumu tiesā viena gada laikā no uzzināšanas dienas. Nosacījums, ka iestādes faktiskā rīcība pirms pārsūdzēšanas ir jāapstrid, likumā tika iekļauts tikai ar 2006.gada grozījumiem.

Komentāru autores ieskatā, pēc šo grozījumu spēkā stāšanās iestādes faktiskās rīcības apstrīdēšanas un pārsūdzēšanas **termiņi nosakāmi, kopsakarā interpretējot** komentējamo pantu, 79.pantu (administratīvā akta apstrīdēšanas termiņš) un 188.pantu (pieteikuma iesniegšanas termiņš).

Analizējot 79.pantā un 188.pantā noteiktos administratīvā akta apstrīdēšanas un pārsūdzēšanas termiņus, iespējams izsecināt no šīm tiesību normām izrietošu **vispārēju principu** administratīvā akta kontroles iniciēšanā, proti, ja attiecīgā privātpersona ***bija*** informēta par to, kur un

kādā termiņā iespējams sūdzēties, sūdzības (apstrīdēšanas iesnieguma un pieteikuma) iesniegšanas termiņš ir viens mēnesis. Savukārt, ja privātpersonai apstrīdēšanas vai pārsūdzēšanas kārtība ***nav*** paziņota, piemērojams viena gada termiņš. Šāda principa mērķis ir nodrošināt privātpersonas tiesības iebilst pret tai nelabvēlīgu publiskās varas izmantošanu, samērojot situāciju, kurā iestāde privātpersonai ir izskaidrojusi sūdzēšanās iespējas, un situāciju, kad

privātpersonai pašai jānoskaidro - vai, kur un kā iespējams lūgt iestādes rīcības (lēmuma) pārvērtēšanu.

Ņemot vērā, ka ar 2006.gada grozījumiem 91.pantā likumdevējs paudis gribu noteikt, ka iestādes faktiskā rīcība ir apstrīdama un pārsūdzama tāpat kā administratīvais akts, atzīstams, ka iepriekš identificētais princips ir attiecināms arī uz faktiskās rīcības apstrīdēšanu.

Tādējādi **faktiskās rīcības apstrīdēšanas termiņa** noteikšanā piemērojama šā likuma 79.panta pirmās daļas norma, kas regulē apstrīdēšanas termiņu gadījumiem, kad privātpersona nav informēta par apstrīdēšanas kārtību un termiņiem - **viens gads no uzzināšanas** (paziņošanas). Šāda termiņa piemērošana attaisnojama ar to, ka faktiskā rīcība ir reāla darbība, kas reti izpaužas lēmuma formā, un tātad ar uzzināšanu par iestādes faktisko rīcību privātpersona nesaņem informāciju par pārsūdzēšanas termiņiem un kārtību.

Savukārt attiecībā uz augstākās iestādes lēmuma pārsūdzēšanu jāņem vērā, ka augstākai iestādei, izskatot apstrīdēšanas iesniegumu par iestādes faktisko rīcību, jāievēro administratīvā akta apstrīdēšanas iesnieguma izskatīšanu regulējošās tiesību normas. Tādējādi pēc apstrīdēšanas iesnieguma par faktisko rīcību izskatīšanas iestādei jāpieņem rakstveida lēmums, kurā jānorāda arī pārsūdzības kārtība un termiņi. Līdz ar to privātpersona būs informēta par pārsūdzības iespējām, un tāpēc atbilstoši iepriekš aprakstītajam principam un 188.panta ceturtajai daļai attiecībā uz **augstākās iestādes lēmumu** jāpiemēro termiņš - **viens mēnesis** (vai, ja iestāde lēmumā **nav ietvērusi pārsūdzības klauzulu** - noteiktais **viens gads).** Jāatzīmē, ka tikai ar 2008.gada grozījumiem likumdevējs noteica, ka, apstrīdot vai pārsūdzot iestādes faktisko rīcību, piemērojami tādi paši principi kā administratīvā akta apstrīdēšanas un pārsūdzēšanas gadījumā.

Gadījumā, kad faktiskās iestādes apstrīdēšana nav iespējama tā iemesla dēļ, ka attiecīgajai iestādei nav augstākas iestādes vai tā ir Ministru

kabinets, un privātpersona līdz ar to var vērsties **uzreiz tiesā,** saskaņā ar 188.panta ceturtās daļas trešajā teikumā ietverto tiesību normu piemērojams pārsūdzēšanas termiņš - **viens gads no uzzināšanas dienas.**

[17] Papildus jānorāda, ka atšķirīgi būtu jāvērtē tāda faktiskā rīcība, kas izpaužas kā iestādes ilgstoša darbība, kas var negatīvi ietekmēt personu kādā noteiktā brīdī (piemēram, iepriekš minētais piemērs par zvana skaņām), vai bezdarbība tajos gadījumos, kad iestādei kādas darbības būtu jāveic pēc savas iniciatīvas. Šādos gadījumos privātpersona, kuras subjektīvās tiesības iestādes darbība vai bezdarbība skar, varētu par attiecīgo faktisko rīcību sūdzēties jebkurā laikā, kamēr vien iestāde attiecīgo pienākumu nav izpildījusi

vai situāciju mainījusi.

Piemēram, ja privātpersona konstatē, ka tās mājas priekšā uz ielas ir iebrucis asfalts un izveidojusies bedre, nebūtu saprātīgi noteikt, ka privātpersona par iestādes bezdarbību, nenodrošinot ceļa salabošanu, varētu sūdzēties tikai gada laikā kopš tā uzzinājusi par iestādes bezdarbību. Ir pieļaujams, ka privātpersona nogaida, cerot uz to, ka iestāde tomēr izpildīs savu pienākumu un ceļu saremontēs, un iespējams, ka privātpersona ar apstrīdēšanas iesniegumu vēršas iestādē tikai tad, kad konstatējusi, ka pagājis jau gads un iestāde vēl arvien nav nodrošinājusi bedres aizlā-pīšanu.

[18] Augstākai iestādei, **izskatot apstrīdēšanas iesniegumu** par iestādes faktisko rīcību (tostarp par iestādes atteikumu par nodoma maiņu un atteikumu izdot, iesniedzējaprāt, pareizu izziņu), jāievēro administratīvā akta izdošanai piemērojamais termiņš **- viens mēnesis no iesnieguma saņemšanas dienas** ar iespējām lēmuma pieņemšanas termiņu pagarināt objektīvu apsvērumu dēļ (64.p.).

[191 Vienlaikus jāatceras, ka noteikums, ka iestādes faktiskās rīcības apstrīdēšanai un pārsūdzēšanai piemērojamas tās pašas procesuālās normas, kas administratīvā akta apstrīdēšanai un pārsūdzēšanai, interpretējams tādējādi, ka administratīvā akta apstrīdēšanas un pārsūdzēšanas kārtība uz faktisko rīcību attiecināma tiktāl, **ciktāl tā nav pretrunā** ar attiecīgā iestādes faktiskās rīcības veida **būtību.**

Tā, piemēram, ja tiek apstrīdēta pabeigta iestādes faktiskā rīcība, tad augstākā iestāde, izskatot apstrīdēšanas iesniegumu, var lemt tikai par attiecīgās faktiskās rīcības tiesiskumu vai prettiesiskumu. Pārējie **81.panta otrajā daļā uzskaitītie augstākas iestādes iespējamie**

lēmuma veidi attiecībā uz apstrīdēšanas iesnieguma par iestādes faktisko ricību izskatīšanu nav piemērojami, jo jau paveiktu rīcību nevar, piemēram, atcelt vai grozīt. Tādējādi iestādei, faktiskās ricības administratīvajā procesā piemērojot administratīvā akta apstrīdēšanu un apstrīdēšanas iesnieguma izskatīšanu regulējošās tiesību normas, jāspēj tās interpretēt atbilstoši faktiskās rīcības īpatnībām. Augstāka iestāde, izskatot faktiskās rīcības apstrīdēšanas iesniegumu, ir tiesīga pieņemt tādus pašus lēmumus, kā tiesa, izskatot pieteikumu par faktisko rīcību (255.p.).

[201 Iestādes faktiskās rīcības pārsūdzēšana neaptur faktiskās rīcības īstenošanu (185.p. ceturtās daļas 7.punkts), bet pieteicējs var lūgt tās apturēšanu, vēršoties ar lūgumu tiesā (185.p. piektā daļa) vai iestādē (likums šādu iespēju neregulē, taču iestādei parasti ir tiesības pašai to izlemt).

8.nodaļa. Atlīdzinājums

92.pants. Tiesības uz atlīdzinājumu

Ikviens ir tiesīgs prasīt atbilstīgu atlīdzinājumu par mantiskajiem zaudējumiem vai personisko kaitējumu, ari morālo kaitējumu, kas viņam nodarīts ar administratīvo aktu vai iestādes faktisko ricību. Tiesības administratīvā procesa kārtībā prasīt atlīdzinājumu attiecināmas aiī uz gadījumiem, kad zaudējumi vai kaitējums nodalīts ar iestādes vai izpildiestādes (izņemot gadījumu, kad izpildiestāde ir tiesu izpildītājs) nepamatotu ricību administratīvā procesa izpildes stadijā.

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar 2004.gada 15 janvāra likumu un 2012.gada 1.novembra likumu, kas spēkā no 01.01.2013.)

|1| Literatūra: ***Jautrīte Briede, Ieva Višķere, Gatis Litvins, Agris Bitāns, Edvīns Danovskis.*** Tiesības uz atbilstīgu atlīdzinājumu (92.panta trešais teikums). Grām.: Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII noda(a. Cilvēka pamattiesības. Autoru kolektīvs prof. R.Baloža zinātniskā vadībā. - Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 148.-160.lpp.; ***Francs Jozefs Paine.*** Vācijas vispārīgās administratīvās tiesības. Vācijas Administratīvā procesa likums. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002, 2002,329.-392.lpp.

[2] Komentējamā panta mērķis ir **nodrošināt personas tiesības uz atlīdzinājumu** par tai nodarītu tiesību aizskārumu administratīvā procesa ietvaros.

|3] Personas tiesības uz atlīdzinājumu par tai nepamatoti no valsts puses nodarītu tiesību aizskārumu ir **cilvēktiesības,** kam jāietilpst katras tiesiskas valsts cilvēktiesību katalogā. Latvijā konstitucionālā līmenī tās ir nostiprinātas Satversmes 92.panta trešajā teikumā.[1712]

|4| Lai gan Satversmes 92.pantā tiesības uz atlīdzinājumu ir ietvertas kopā ar tiesībām uz taisnīgu tiesu, tas nebūt nenozīmē, ka tiesības uz

Satversmes 92.pants paredz: "Ikviens var aizstāvēt savas tiesības un likumiskās intereses taisnīgā tiesā. Ikviens uzskatāms par nevainīgu, iekams viņa vaina nav atzīta saskaņā ar likumu. Nepamatota tiesību aizskāruma gadījumā ikvienam ir tiesības uz atbilstīgu atlīdzinājumu. Ikvienam ir tiesības uz advokāta palīdzību."

atlīdzinājumu piemērojamas tikai šā panta kontekstā. Tiesiskā valstī nav iedomājams, ka valsts nepamatots tiesību aizskārums tiek atlīdzināts tikai kādā konkrētā jomā. Tādējādi tiesības uz atlīdzinājumu neatkarīgi no to novietojuma Satversmē uzskatāmas par ***atsevišķām, t.i., patstāvīgām cilvēktiesībām,*** kuras garantē, ka persona var prasīt valstij sniegt gandarījumu par attiecībā uz to izdarītu nepamatotu tiesību aizskārumu. No otras puses, tas nozīmē

valsts pienākumu šādu gandaiījumu sniegt.[884]

[5] Satversmes tiesa ir atzinusi: "Kā jebkura cilvēktiesību norma, arī Satversmes 92.panta trešajā teikumā ietvertā tiesību norma ir piemērojama tieši un nepastarpināti. [Turklāt] šī norma neparedz, ka tās konkretizēšanai nepieciešams īpašs likums."[885] Minētā atziņa ļauj izdarīt secinājumu, ka gadījumā, ja tiktu konstatēts, ka APL regulējums ir šaurāks vai neatbilst Satversmes 92.panta trešā teikuma garantijai, tad personai vienmēr ir iespēja pamatot savu prasījumu tieši ar Satversmi. Tomēr praksē, vismaz attiecībā uz tiesību uz atlīdzinājumu īstenošanu administratīvajā procesā, Satversmes tieša piemērošana nav nepieciešama. Komentējamais pants ir izstrādāts, pamatojoties uz Satversmē noteikto, vien ņemot vērā, ka APL ***paredz atlīdzinājumu administratīvi tiesiskajās attiecībās.***

[6] Atlīdzinājums administratīvi tiesiskajās attiecībās nozīmē, ka **prasījums par atlīdzinājumu nav patstāvīgs prasījums** tādā ziņā, ka persona var prasīt nevis atlīdzinājumu par jebkuru kaitējumu, bet tikai atlīdzinājumu par tādu kaitējumu, kas nodarīts ar administratīvo aktu, tā izpildi vai faktisko rīcību.[886] Zaudējumi (kaitējums) var pastāvēt tikai kopsakarā ar nodarījumu, kura dēļ zaudējumi (kaitējums) radušies, kaut arī prasījumu par administratīvo aktu, tā izpildi vai faktisko rīcību var izskatīt atsevišķi no prasījuma par atlīdzinājumu.

[7] Komentējamā pantā tiešā tekstā nav minēts **publisko tiesību līgums,** tomēr ari ar to personai var tikt nodariti zaudējumi vai kaitējums. Publisko tiesību līguma nepieminēšana uzskatāma par likuma robu, nevis apzinātu likumdevēja gribu. Šāds fakts izskaidrojams ar to, ka publisko tiesību līgums ir samērā jauns tiesību institūts un sākotnēji APL regulējums, kas attiektos uz publisko tiesību līgumu, iekļauts netika. Taču atbilstoši 3.panta trešajai daļai šā likuma noteikumi, kas attiecas uz administratīvo aktu, attiecināmi ari uz publisko tiesību līgumu, ciktāl tas nav pretrunā ar tā būtību vai ciktāl tiesību normas nenosaka citādi. Saistībā ar tiesībām uz atlīdzinājumu nav konstatējama neviena no minētajām atrunām. Turklāt 256.[1] pantā, kas reglamentē spriedumu par publisko tiesību līgumu, piektajā daļā noteikts, ka gadījumā, ja tiesa atzīst pieteicēja tiesības uz atlīdzinājumu, tā spriedumā uzdod izmaksāt pieteicējam atlīdzinājumu un nosaka tā apmēru.

[8] Administratīvais process aptver gan materiāltiesiskus, gan procesuālus jautājumus. Attiecīgi, personai nevar tikt liegtas **tiesības uz atlīdzinājumu par zaudējumiem un kaitējumu, kuru cēlonis ir iestādes materiāltiesiskās vai procesuālās kļūdas.** Uz šādu komentējamā panta tvērumu ir norādījis Senāts, atzīstot, ka personas tiesības saņemt atbilstīgu atlīdzinājumu par zaudējumiem un kaitējumu ietver ne tikai tiesības uz atlīdzinājumu, kas nodarits ar

administratīvo aktu, bet ari ar iestādes ricību šā administratīvā akta izdošanas procesā.[887] Tas ir, neatkarīgi no tā, vai persona ir apmierināta ar administratīvo aktu pēc būtības (tas ir labvēlīgs) vai nav apmierināta (administratīvais akts ir nelabvēlīgs), ja administratīvā akta izdošanas procesā tai, piemēram, ir nodarits morālais kaitējums, tai ir tiesības uz atlīdzinājumu.[888] Šādā gadījumā persona var pārsūdzēt administratīvo aktu attiecībā uz procesu (labvēlīga administratīvā akta gadījumā pat neprasot tā atcelšanu) un šajā sakarā prasīt atlīdzinājumu. Piemēram, 49.panta trešajā daļā tiešā tekstā ir noteikts, ka termiņa neievērošana, kas ir procesuāla kļūda, jau pati par sevi uzskatāma par morālu kaitējumu komentējamā panta izpratnē.

|9| Tiesības uz atlīdzinājumu parasti īstenojamas, kad sagaidīts administratīvā procesa "gala produkts" - administratīvais akts, faktiskā rīcība vai publisko tiesību līgums. Kā atzinis Senāts, likums neparedz iespēju personai prasīt atlīdzinājumu par iestādes procesuālajiem lēmumiem vai procesuālajām darbībām, kam nav galīga noregulējuma rakstura, nesagaidot procesa noslēgumu.[889] Administratīvā akta izdošanas laikā pieņemto procesuālo lēmumu vai veikto procesuālo darbību tiesiskuma pārbaude parasti notiek vienlaikus ar administratīvā akta pārbaudi. Kaut arī vairākos gadījumos likums ir paredzējis iespēju atsevišķi apstrīdēt un pārsūdzēt arī procesuālus lēmumus (sk., piemēram, 37.p. otro daļu vai 48.p. trešo daļu), šādos gadījumos atlīdzinājums nav prasāms, jo risināms ir tikai attiecīgais procesuālais jautājums.

[10] Prasot atlīdzinājumu, ir konkrēti jānorāda, **kādu** atlīdzinājumu un **par ko** persona vēlas saņemt.

Gadījumā, kad persona gan Senātam, gan apgabaltiesai bija uzsvērusi, ka pieteikumā nav lūgusi piešķirt atlīdzinājumu, bet gan lūgusi izvērtēt, vai iestādes veiktais tiesību aizskārums dod šai personai tiesības uz atlīdzinājumu Satversmes 92.panta izpratnē, tiesas atteica pieteikumu šajā daļā pieņemt. Tiesas atzina, ka prasījums izvērtēt tiesības prasīt atlīdzinājumu, neprasot pašu atlīdzinājumu, nav izskatāms administratīvā procesa kārtībā.[17]

[11**]** APL uzdevums attiecībā uz atlīdzinājumu, ņemot vērā administratīvi tiesisko attiecību būtību, ir nodrošināt, ka nepamatota tiesību aizskāruma gadījumā personai tiek noteikts **atbilstīgs atlīdzinājums** (piemēram, tiek noteikta konkrēta naudas summa), kā arī noteikts **subjekts, kura pienākums ir attiecīgo atlīdzinājumu sniegt** (no kura budžeta ir izmaksājama attiecīgā naudas summa). Atbilstoši APL nav būtiski konstatēt, tieši kura amatpersona vainojama pie tā, ka, piemēram, Latvijas Republikai uzlikts pienākums sniegt atlīdzinājumu, un kāda ir šīs

konkrētās amatpersonas atbildība. Tās ir valsts pārvaldes iekšējās attiecības, kas ir VPIekL regulējuma priekšmets.

[12] Komentējamā pantā nostiprinātās tiesības sastāv no šādiem elementiem: ***l) ikviens; 2) var prasīt***; 3) ***atbilstīgu',*** 4) ***atlīdzinājumu;*** 5) ***par mantiskajiem zaudējumiem;*** 6) ***par personisko kaitējumu;*** 7) ***kas nodarīts ar administratīvo aktu, faktisko rīcību, publisko tiesību līgumu vai iestādes rīcību izpildes stadijā.*** Katrs no tiem ir ar konkrētu juridisku saturu, kas jāņem vērā katrā lietā.

Šā panta komentāru ietvaros tiks aplūkots: pirmkārt, subjekts, proti, kas saprotams ar terminu "ikviens" (sk. 14.iedaļu); otrkārt, objekts, proti, "mantiskie zaudējumi" un "personiskais kaitējums", t.i., kāda veida aizskāruma atlīdzināšanu var prasīt (sk. 15. līdz 17.iedaļu); treškārt, administratīvais akts un faktiskā rīcība saistībā ar to radītajām sekām, proti, vai atlīdzinājuma obligāts priekšnoteikums ir iestādes prettiesiska ncība (sk,18.iedaļu). Pārējie jēdzieni šā panta komentāru ietvaros netiks analizēti, jo detalizētāk aplūkoti citu pantu komentāros.[890]

[131 Komentējamais pants ir lakoniski formulēts un vienlaikus tas ir ar ļoti ietilpīgu saturu. Detalizētāks regulējums ietverts Atlīdzināšanas likumā, kura mērķis saskaņā ar šā likuma 1 .pantu ir nodrošināt privātpersonai Satversmē un APL noteiktās tiesības uz atbilstīgu atlīdzinājumu. Tātad faktiski Atlīdzināšanas likumam būtu pilnībā jāatbilst APL regulējumam, to vairāk izskaidrojot. Tomēr, analizējot šā likuma regulējumu, jāsecina, ka dažas tā normas neatbilst APL regulējumam un šai neatbilstībai nav saskatāms saprātīgs pamatojums.

[14] Komentējamā panta izpratnē ar jēdzienu ikviens saprotami tie administratīvā procesa dalībnieki, kas saskaņā ar 76., 91. un 106.pantu ir

tiesīgi apstrīdēt vai pārsūdzēt administratīvo aktu, tā izpildi, iestādes

faktisko rīcību, publisko tiesību līgumu: adresāts; trešā persona; persona, kuras tiesības vai tiesiskās intereses aizskartas, bet kura nav bijusi pieaicināta kā trešā persona. Tiesības uz atlīdzinājumu vienlīdz ir gan fiziskai personai, gan privāto tiesību juridiskai personai, gan šādu personu apvienībai.

Atlīdzināšanas likumā attiecībā uz subjektu konsekventi lietots termins "privātpersona". Šis termins ir paredzēts tipveida gadījumam, jo parasti valsts (plašā nozīmē) īsteno varu attiecībā uz privātpersonu. Tomēr tas neaptver visas iespējamās situācijas. Pirmkārt, administratīvi tiesiskajās attiecībās ir iespējami gadījumi, kad publisko tiesību subjekts atrodas salīdzināmā situācijā ar privātpersonu. Šādā gadījumā publisko tiesību subjektam ir administratīvi tiesisko attiecību ietvaros netipisks - adresāta vai trešās personas - statuss.

Tādējādi varētu būt gadījumi, kad ari publisko tiesību subjektam ir tiesības uz atlīdzinājumu.

Piemēram, atlīdzinājumu var prasīt pašvaldība, ja tai nodarīti zaudējumi ar kāda administratīvā līguma nepienācīgu izpildi.

Tiesības uz atlīdzinājumu personai, kurai ir nodarīts kaitējums vai zaudējumi, var prasīt ari 29.panta subjekts, kurš darbojas šīs personas tiesību un tiesisko interešu aizstāvībai, piemēram, tiesībsargs.

[151 Komentējamā pantā lietoti divi jēdzieni: "mantiskie zaudējumi" un "personiskais kaitējums". No šā lakoniskā un izsmeļošā sadalījuma izriet, ka tiesību aizskāruma, kas nodarīts ar administratīvo aktu vai faktisko rīcību, gadījumā personai var rasties **divu veidu aizskārumi -mantiskais un nemantiskais.** Mantiska aizskāruma gadījumā atlīdzināmi zaudējumi, savukārt nemantiska (jeb personiska) - kaitējums. APL, izņemot norādi, ka morālais kaitējums ir viens no personiskā kaitējuma veidiem, tālāk nekonkretizē, kas tieši būtu jāsaprot ar katru no šiem jēdzieniem.

[16] Mantiskā zaudējuma skaidrojums ietverts Atlīdzināšanas likuma 7.pantā. Šā panta pirmajā daļā noteikts, ka mantisks zaudējums ir katrs ***mantiski novērtējams pametums*** (tostarp ***nesaņemtā darba samaksa,*** kā to tiešā tekstā paredz Atlīdzināšanas likuma 21.'pants). Otrā daļa paredz, ka ņem vērā ari ***neiegūto peļņu***, ja cietušais spēj pierādīt, ka notikumu parastās attīstības gaitā peļņa tiktu gūta. Saskaņā ar panta trešo daļu mantiskais zaudējums ir ari ***zaudējums, kas saistīts ar administratīvā***

akta atcelšanu, iestādes faktiskās rīcības novēršanu vai tās seku likvidēšanu, zaudējuma samazināšanu vai likvidēšanu.

Atlīdzināšanas likuma 7.panta trešā daļa ari paredz, ka mantiskais zaudējums aptver ari ***izmaksas, kas saistītas ar juridisko palīdzību,*** vienlaikus nosakot, ka šīs izmaksas atlīdzina Ministru kabineta noteiktajā kārtībā, nepārsniedzot Ministru kabineta noteikumos paredzēto apmēru. Attiecībā uz juridisko palīdzību jāņem vērā, ka šis jautājums ir reglamentēts ari APL 18.panta ceturtajā daļā, paredzot, ka administratīvajās lietās, kas adresātam ir sarežģītas, pēc iestādes vai tiesas lēmuma, ievērojot fiziskās personas mantisko stāvokli, tās pārstāvim izmaksā atlīdzību no valsts budžeta.

Risinot jautājumu par izdevumiem par juridisko palīdzību, Senāts kop-sēdē bija piemērojis 18.panta ceturtajā daļā noteikto. Proti, ka izdevumi par juridisko palīdzību attīdzināmi tikai fiziskajai personai un tikai sarežģītās lietās.[891]

Izskatījusi Administratīvās apgabaltiesas pieteikumu par APL 18.panta ceturtās daļas atbilstību Satversmes 92.pantam, Satversmes tiesa sniedza interpretāciju, ka minētā norma, ievērojot fiziskās personas mantisko stāvokli, paredz juridiskās palīdzības izmaksu

atlīdzināšanu sarežģītās lietās tikai fiziskajai personai, turklāt jau procesa laikā un neatkarigi no tā, kāds būs lietas iznākums. Savukārt Atlīdzināšanas likuma 7.panta trešā daļa attiecas uz jebkuru privātpersonu un pamatā paredz juridiskās palīdzības izmaksu atlīdzināšanu pēc tam, kad tiesvedības procesā ir konstatēts administratīvā akta vai iestādes faktiskās ricības prettiesis-kums. Tādējādi APL 18.panta ceturtās daļas piemērošana neizslēdz Atlīdzināšanas likuma 7.panta trešās daļas piemērošanu. Abas minētās tiesību normas ir spēkā un ļauj personai izvēlēties, kā tā īstenos savas tiesības.[892] Atbilstoši Atlīdzināšanas likuma 7.panta ceturtajai daļai par mantisko zaudējumu neuzskata ***laiku un pūles,*** ko privātpersona veltījusi konkrētās lietas risināšanai. Kā skaidrojis Senāts, personai, kas pati risina savu lietu, izdevumi sakara ar juridisko palīdzību nerodas. Ja izdevumi nerodas, tad nav pamata runāt par mantisko zaudējumu.[893]

[17] Atlīdzināšanas likuma 8.pants ietver personiskā kaitējuma definīciju atkarībā no subjekta, kam tas nodarits - fiziskajai vai juridiskajai personai. Personiskais kaitējums fiziskajai personai ir kaitējums, kas nodalīts fiziskās personas dzīvībai, fiziskajai integritātei, veselībai, brivī-bai, godam, cieņai, personiskam un ģimenes noslēpumam vai komercnoslēpumam, autortiesībām vai citām nemantiskajām tiesībām vai ar likumu aizsargātajām interesēm. Juridiskajai personai un individuālajam komersantam ir tiesības uz atlīdzinājumu par personisko kaitējumu, kas nodarits tā darījumu reputācijai, komercnoslēpumam, autortiesībām vai ari citām nemantiskajām tiesībām vai ar likumu aizsargātajām interesēm.[894] Savukārt morālais kaitējums saskaņā ar Atlīdzināšanas likuma 9.pantu ir personiskais kaitējums, kas izpaužas kā fiziskās personas ciešanas, kuras tai izraisījis būtisks šīs personas tiesību vai ar likumu aizsargāto interešu prettiesisks aizskārums.[895]

Par to, vai personiskais un morālais kaitējums ir divi atšķirīgi kaitējumi, APL un Atlīdzināšanas likums sākotnēji ietvēra atšķirīgu regulējumu, līdz Saeima ar 2011.gada 1.jūlija grozījumiem Atlīdzināšanas likumā[896] precizēja, ka morālais kaitējums ir viens no personiskā kaitējuma veidiem. Savukārt komentējamā pantā jau sākotnēji vārdi "ari morālo kaitējumu" nevis norādīja uz atsevišķu kaitējuma veidu, bet gan paskaidroja vienu no personiskā kaitējuma veidiem, un vārds "ari" ir lasāms kā vārds "tostarp". Šāda interpretācija izriet gan no jēdziena "personiskais (jeb nemantiskais) kaitējums" satura, gan komentējamā panta tekstuālā formulējuma, gan no likuma izstrādes materiāliem. APL likumprojektā komentējamā pantā Saeimas Juridiskais birojs uz otro lasījumu izteica priekšlikumu aizstāt vārdus "zaudējuma atlīdzību un kompensāciju par

personīgu vai morālu kaitējumu (atlīdzinājumu)" ar vārdiem "atlīdzinājumu par mantiskajiem zaudējumiem vai personisko kaitējumu, ari morālo kaitējumu". Juridiskās komisijas Apakškomisija darbam ar Administratīvā procesa likumu, apspriežot šo priekšlikumu, attiecībā uz atlīdzinājuma saturu vienojās, ka atlīdzinājums tādējādi var būt par mantisku zaudējumu un kaitējumu, kas ir personisks, tostarp morālais.[897] **Šādu normas interpretāciju jau pirms grozījumiem Atlīdzināšanas likumā bija apstiprinājis ari Senāts.**[898]

No minētajām definīcijām izriet, ka personiskais kaitējums atšķirībā no mantiskajiem zaudējumiem ir tāds, kas nodarits personas ***nemantiskajām tiesībām un interesēm.*** Senāts terminu "personiskais" komentējamā panta izpratnē ir skaidrojis kā tādu, kas apzīmē visu, kas saistīts ar kādu personu individuāli, tai raksturīgām īpašībām un labumiem.[899] Morālais kaitējums ir jāsaprot kā fiziskai personai nodarits īpašs kaitējums, kura raksturojoša pazīme ir - ***ciešanas.*** Vērtējot juridiskās personas vēlmi saņemt atlīdzinājumu par morālo kaitējumu, Senāts atzinis, ka ciešanas tāpat kā emocijas un sajūtas ir tikai fiziskajai personai piemītošas. Fiziskās un juridiskās personas cilvēktiesību apjoma ziņā ir pielīdzināmas, ja vien tas ir iespējams atbilstoši tiesību būtībai. Juridiskajai personai nav iespējams nodarīt morālas ciešanas, līdz ar to juridisko personu šajā ziņā nav iespējams pielīdzināt fiziskajai personai. Tas nozīmē, ka minēto personu grupas nav pielīdzināmas tiesību apjoma ziņā saistībā ar atlīdzinājuma saņemšanu par morālo kaitējumu. Tomēr juridiskām personām ir tiesības saņemt atlīdzinājumu par nemantisku kaitējumu, kas pilnā apjomā ir iespējams līdz ar Satversmes tiesas 2012.gada 6.jūnija spriedumu lietā Nr.2011-21-01$^{173°}$.

[18] Komentējamā pantā ietvertas tiesības uz atlīdzinājumu par zaudējumiem vai kaitējumu, kas nodarīts ar administratīvo aktu vai faktisko rīcību. Savukārt Atlīdzināšanas likumā uzsvērta prettiesisko seku nepieciešamība. Proti, ka personai tiek atlīdzināti zaudējumi un kaitējums, kas nodarīts ar iestādes prettiesisku administratīvo aktu vai prettiesisku faktisko rīcību (Atlīdzināšanas likuma l.p., 4.p. pirmā daļa, 5.p. pirmā un otrā daļa, 6.p. pirmā daļa, 7.p. pirmā daļa, 8.p. pirmā daļa, 9.p. un 17.p.). Šādā veidā tiek sašaurināts komentējamā panta tvērums un līdz ar to tiesības uz atlīdzinājumu pēc būtības.

Kā jau iepriekš minēts, komentējamais pants veidots, iedzīvinot Satversmes 92.pantā nostiprinātās tiesības uz atlīdzinājumu. Konstitucionālā līmenī ir nostiprinātas ikviena tiesības uz atlīdzinājumu **nepamatota** tiesību aizskāruma gadījumā. Termins "nepamatots" nav identisks terminam "prettiesisks", Satversmē lietotais jēdziens ir saturiski plašāks. Administratīvajā procesā tas aptver situācijas, kad iestāde ir rīkojusies tiesiski, tomēr kādai personai

nodarījusi zaudējumus vai kaitējumu, kas, no taisnīguma viedokļa raugoties, būtu atlīdzināmi.

Senāts šajā sakarā ir norādījis, ka parasti zaudējumi, kas nodarīti ar administratīvo aktu, ir atlīdzināmi, ja administratīvais akts ir prettiesisks. No šā noteikuma ir pieļaujamas atkāpes, piemēram, ja tas īpaši paredzēts likumā (piemēram, APL 85.p. trešajā daļā paredzēta zaudējumu atlīdzināšana arī tiesiska administratīvā akta gadījumā) vai gadījumā, ja personai sabiedrības interesēs ir radies īpaši smags tiesību aizskārums un ir acīmredzami netaisnīgi, ka persona viena cieš šā administratīvā akta radīto seku dēļ.[900] Ari Eiropas Padomes Ministru komitejas 1984.gada 18.septembra rekomendācijā Nr.R(84)15 "Par valsts atbildību"[901] skaidrojumā norādīts, ka rekomendācijā, raksturojot valsts atbildības rašanās pamatu, apzināti netiek lietoti termini "prettiesiskums" un "vaina". Valsts atbildībai ir jābūt jebkurā situācijā, kad publisko tiesību subjekts nerīkojas veidā, kādā saprātīgi var no tā sagaidīt spēkā esošo tiesību normu kontekstā.[902]

Tātad valsts atbildība par tiesisku administratīvo aktu vai tiesisku faktisko ricību ir izņēmums no vispārējās kārtības un tās konstatēšanai apsverami šādi jautājumi:

• vai ar administratīvo aktu, tā izpildi, publisko tiesību līgumu vai faktisko ricību, kuras dēļ radies privātpersonas tiesību aizskārums, īstenota sabiedrības interešu aizsardzība;

• vai radītās sekas ir īpašas;

• vai ar to nodarītais tiesību aizskārums, salīdzinot ar citām personām, nesamērīgi ietekmē noteiktu personu vai personu loku.

93.pants. Apstrīdēšanas un pārsūdzēšanas kārtība lietās par atlīdzinājumu

(1) Iesniedzot iesniegumu par administratīvā akta vai faktiskās ricības apstrīdēšanu, vienlaicīgi var prasīt atlīdzinājumu.

(2) Ja administratīvo aktu vai faktisko ricību var pārsūdzēt tiesā bez apstrīdēšanas vai ja zaudējumus vai kaitējumu nodarījusi augstāka iestāde apstrīdēšanas procesā, pieteikumā par administratīvā akta vai faktiskās ricības pārsūdzēšanu vienlaicīgi var prasīt ari atlīdzinājumu.

(3) Ja atlīdzinājums nav prasīts vienlaicīgi ar administratīvā akta vai faktiskās ricības apstrīdēšanu vai pārsūdzēšanu, iesniegumu par atlīdzinājumu var iesniegt iestādei, kas nodarījusi zaudējumus vai kaitējumu. Atlīdzinājumu iestādei var prasīt, ja ir pabeigta attiecīgās administratīvās lietas izskatīšana pēc būtības (ir stājies spēkā augstākas iestādes lēmums, un tas nav pārsūdzēts, ir stājies spēkā tiesas spriedums vai ari tiesvedība lietā ir izbeigta, pamatojoties uz šā likuma 282.panta 7.punktu). Uz iesniegumu par atlīdzinājuma

izskatīšanu attiecināmi šā likuma noteikumi par administratīvo aktu.

(4) Prasījumu atlīdzināt zaudējumu vai kaitējumu, kas nodarits ar tādu administratīvo aktu vai faktisko ricību, kurai likumā noteikta īpaša pārsūdzēšanas kārtība, izskata tādā pašā kārtībā, kāda noteikta attiecīgā administratīvā akta vai faktiskās ricības izskatīšanai tiesā.

(5) Atlīdzinājumu par zaudējumiem vai kaitējumu, kas nodarits administratīvā procesa izpildes stadijā, var prasīt vienlaikus ar sūdzības par iestādes vai izpildiestādes ricību (358.panta piektā un sestā daja, 376.panta trešā daļa) iesniegšanu vai atsevišķi pēc tam, kad tiesa attiecīgo sūdzību izskatījusi.

(2008.gada 18.decembra likuma redakcijā ar grozījumiem, kas izdarīti ar

2012.gada 1.novembra likumu, kas spēkā no 01.01.2013.)

11] Komentējamā panta regulējuma priekšmets ir **process,** kādā persona var īstenot savas tiesības uz atlīdzinājumu.

[21 Aplūkojot pantu kopumā, secināms, ka likumdevējs kā vispārīgu noteikumu paredzējis **tiesas izvērtēšanai nodot jautājumu par atlīdzinājumu tikai tad, kad valsts pārvalde izteikusi savu viedokli par šo jautājumu.** Šādā veidā tiek īstenots APL 2.panta 2.punktā ietvertais un 103.panta trešajā daļā nostiprinātais princips, ka tiesu vara administratīvajā procesā nerīkojas valsts pārvaldes vietā, bet gan īsteno kontroli pār iestādes ricību.

[3] Komentējamā panta pirmajā daļā ir ietverts vispārējs princips, ka gadījumā, ja persona nav apmierināta ar administratīvo aktu vai faktisko ricību, tā, **apstrīdot** augstākā iestādē šo administratīvo aktu (82.p. minētajos gadījumos ari administratīvā akta izdošanas procesā pieļautu procesuālo pārkāpumu) vai faktisko ricību, **vienlaikus** var prasīt atlīdzinājumu par tai nodarito tiesību aizskārumu. Šāds regulējums efektivizē procesu no personas tiesību aizsardzības viedokļa, jo ļauj apvienot uzreiz vienā procesā gan pamatprasījumu, gan prasījumu par atlīdzinājumu.

Augstāka iestāde, kura atbilstoši 81.pantam ir kompetenta izskatīt lietu pēc būtības, vispirms izsaka savu viedokli par pamatprasījumu un pēc tam par to, vai ir pamats konkrētajā gadījumā piešķirt personai atlīdzinājumu. Kā atzinis Senāts, lietas iepriekšējās ārpustiesas izskatīšanas kārtības ievērošana nav pašmērķīga, bet gan ir vērsta uz to, lai zemāku iestāžu ricība un lēmumi tiktu sākotnēji pārbaudīti pašas pārvaldes iekšienē un eventuālās kļūdas novērstas gan ātrāk, gan efektīvāk.[1734]

|4| Ja persona nav ieverojusi minēto kārtību (t.i., ta ir vērsusies augstākā iestādē par zemākas iestādes lēmumu pēc būtības, bet nav prasījusi atlīdzinājumu) un prasījumu par atlīdzinājumu iesniedz tikai kopā ar pieteikumu tiesai, pārsūdzot administratīvo aktu, atzīstams, ka tā nav ievērojusi lietas iepriekšējās ārpustiesas izskatīšanas kārtību.

Šādā gadījumā pieteikumu daļā par atlīdzinājumu, pamatojoties uz likuma 191.panta pirmās daļas 5.punktu, atsaka pieņemt vai, ja lieta jau ierosināta, tad atbilstoši 278.panta pirmās daļas 1.punktā noteiktajam pieteikumu šajā daļā atstāj bez izskatīšanas. Par izņēmumiem no iepriekš teiktā sk. 6.iedaļu.

Iepriekšējās ārpustiesas izskatīšanas kārtība uzskatāma par ievērotu gadījumā, ja persona pieteikumā tiesai ietver citu atlīdzinājuma apmēru nekā apstrīdēšanas iesniegumā, respektīvi, ja tiesā prasītā naudas summa ir atšķirīga nekā iestādes stadijā prasītā. Kā atzinis Senāts, lietas ārpustiesas izskatīšanas kārtības galvenais mērķis ir ļaut vispirms iestādei

pašai izšķirt atlīdzinājuma prasījumu: izvērtēt atlīdzinājuma prasījuma priekšnoteikumus un lemt par atbilstīgu atlīdzinājumu. Piešķirtā atlīdzinājuma apmērs ir tikai tiesisko seku konkretizācijas rezultāts, tas ir pakārtots iepriekšminēto kritēriju izvērtējumam un tam nav noteicoša nozīme, vērtējot, vai vispār it ievērota lietas ārpustiesas izskatīšanas kārtība.[903]

Senāts ari ir atzinis, ka iestādes atteikšanās izskatīt atlīdzinājuma jautājumu pēc būtības (jau pēc iepriekš pieņemta lēmuma par pamatjautājumu) pati par sevi ne vienmēr nozīmē, ka lietā nav ievērota strida ārpustiesas izskatīšanas kārtība, ja persona ar attiecīgu iesniegumu iestādē ir vērsusies.[904] Nav pamata formalizēt atlīdzinājuma procesu un likt personai gaidīt pamatprocesa noslēgumu tikai tāpēc, ka sākotnēji atlīdzinājums netika prasīts kopā ar administratīvā akta apstrīdēšanu. Tajā pašā laikā Senāts ir atzinis, ka iestādei nav pienākuma pieņemt lēmumu pēc būtības, ja pati persona nav rikojusies atbilstoši procesuālajam regulējumam. Tas nozīmē, ja iestāde ir atteikusies izskatīt atlīdzinājuma jautājumu pēc būtības, atsaucoties tieši uz komentējamo pantu, proti, ka pamatprocess iestādē jau ir noslēdzies, tad nevar uzskatīt, ka persona ir ievērojusi lietas ārpustiesas izskatīšanas kārtību.[905] Citiem vārdiem, ja persona ir prasījusi iestādei atlīdzinājumu nevis vienlaicīgi ar apstrīdēšanu, bet vēlāk un iestāde ir šo jautājumu izskatījusi pēc būtības, tiesā var papildināt prasījumu par atlīdzinājumu, un tiesa var to izskatīt vienlaicīgi ar pieteikumu par administratīvo aktu (faktisko ricību). Taču līdz pamatprocesa beigām iestādei nav pienākuma šādu vēlāk iesniegtu iesniegumu izskatīt, šāds pienākums iestādei ir tikai pēc tam, kad jautājumā par konkrēto administratīvo aktu (faktisko ricību) ir stājies spēkā augstākas iestādes lēmums vai beigusies tiesvedība.

[5] Ja persona nav prasījusi atlīdzinājumu vienlaikus ar administratīvā akta (faktiskās ricības) apstrīdēšanu, tai ir atteikts šā iemesla dēļ pieņemt atsevišķu prasījumu par atlīdzinājumu vai pieteikums daļā par atlīdzinājumu atstāts bez izskatīšanas, piemērojama panta trešā daļa, saskaņā ar kuru personai vispirms ir

jāpabeidz pamatprocess (kad par attiecīgo administratīvo aktu (faktisko ricību) stājas spēkā augstākas iestādes izdots lēmums un tas nav pārsūdzēts vai ari ir stājies spēkā tiesas spriedums, vai ari tiesvedība lietā izbeigta, jo beidzies tiesiskais strids) un pēc tam tā ar iesniegumu par atlīdzinājumu var vērsties iestādē, kas nodalījusi zaudējumus vai kaitējumu.

Kārtību, kādā iestādē iesniegumu par atlīdzinājumu iesniedz un izskata, reglamentē Atlīdzināšanas likuma III nodaļa. Lēmums par atlīdzinājumu neatkarigi no tā, vai tas pieņemts saistībā ar administratīvo aktu, tā izpildi, procesuālo darbību, publisko tiesību līgumu vai faktisko ricību, ir administratīvais akts un uz to attiecināmi tie paši noteikumi, kas uz administratīvo aktu, izņemot apstrīdēšanas kārtību (t.i., šajā procesā izdoto administratīvo aktu uzreiz pārsūdz tiesā). Tas, ka administratīvo aktu par atlīdzinājumu var uzreiz pārsūdzēt tiesā, paredzēts Atlīdzināšanas likuma 22.pantā, un šāda kārtība izriet no šajā likumā noteiktā, ka iesniegumu par atlīdzinājumu izskata nevis tā iestāde, kura zaudējumus vai kaitējumu radījusi, bet gan funkcionāli augstāka vai cita iestāde, kurai šāda kompetence noteikta normatīvajos aktos (sk. Atlīdzināšanas likuma 18., 19., 20. un 21.pantu). Personai nav jāpēta iestāžu institucionālā un funkcionālā sistēma, lai saprastu, kuras institūcijas kompetencē ir iesnieguma par atlīdzinājumu izskatīšana, jo saskaņā ar Atlīdzināšanas likuma 15.pantu šādu iesniegumu iesniedz iestādē, kas radījusi zaudējumus vai kaitējumu. Iestādes pienākums ir pārsūtīt iesniegumu kompetentajai iestādei.

[6] Izņēmums no principa, ka tiesā var vērsties tikai pēc tam, kad par atlīdzinājumu lemts valsts pārvaldē, ietverts komentējamā panta otrajā daļā. Likums paredz trīs šādus gadījumus:

1) iestādei, kas nodarījusi zaudējumus vai kaitējumu, nav augstākas iestādes.

Piemēram, ja administratīvo aktu izdevusi pašvaldības dome (likuma "Par pašvaldībām" 47.p. otrā daļa);

2) zaudējumus vai kaitējumu nodarījusi augstāka iestāde apstrīdēšanas procesā.

Piemēram, izskatot apstrīdēšanas iesniegumu, augstāka iestāde izpaudusi atklātībā fiziskas personas sensitīvos datus, tādējādi nodarot personai morālu kaitējumu;

3) normatīvajā aktā noteikts, ka administratīvo aktu var uzreiz pārsūdzēt tiesā bez apstrīdēšanas augstākā iestādē.

Piemēram, Konkurences padomes lēmumus atbilstoši Konkurences likuma[906] 8.pantam bez apstrīdēšanas var pārsūdzēt Administratīvajā apgabaltiesā.

Minētajos gadījumos likumdevējs devis personai iespēju uzreiz izteikt iebildumus par attiecīgās iestādes ricību un prasīt gandarījumu,

tādējādi atrisinot gan administratīvā akta (faktiskās ricības) tiesiskuma, gan atlīdzinājuma jautājumu vienā procesā.

Senāts atzinis, ka komentējamā panta otrās daļas mērķis ir vērsts uz procesuālās ekonomijas sasniegšanu, lai pēc iespējas atlīdzinājuma prasījums kā blakus (pakārtots) prasījums kādam no pamatprasījumiem tiktu skatīts ar tiem vienlaikus. Tādēļ jēdziens **"vienlaicīgi"** šajā normā nebūtu tulkojams izteikti sašaurināti, ar to saprotot vienīgi pieteikuma iesniegšanas bridi tiesā. Ar jēdzienu "vienlaicīgi" būtu saprotama **iespēja** izskatīt atlīdzinājuma prasījumu kopā ar pamatprasījumu, bet tiem nav obligāti jābūt vienā laikā iesniegtiem tiesā.[907]

Piesakot jaunus prasījumus uzsāktas tiesvedības laikā, ir jāievēro procesuālie termiņi. Tomēr, kā atzinis Senāts, atlīdzinājuma prasījuma pieteikšanai likums šādus termiņus nenoteic, jo termiņi atbilstoši 188.pantam noteikti tikai pamatprasījumiem. Ja pieteicējam saglabājas tiesības pēc tiesas procesa beigām pieteikt atlīdzinājuma prasījumu iestādē, tad likumdevējs nav izvirzījis termiņu šāda prasījuma pieteikšanai, ja to izskata reizē ar pamatprasījumu.[1740] Tas nozīmē, ka atlīdzinājumu var pieprasīt līdz brīdim, kad pirmās instances tiesa pabeigusi lietas izskatīšanu pēc būtības.

[7] Personas tiesības uz atlīdzinājumu **nav absolūtas no procesuālā termiņa viedokļa.** Jāņem vērā, ka Atlīdzināšanas likuma 17.pants noteic, ka iesniegumu par atlīdzinājumu var iesniegt gada laikā no dienas, kad persona uzzināja vai tai vajadzēja uzzināt par zaudējumiem vai kaitējumu, bet ne vēlāk kā piecu gadu laikā no administratīvā akta spēkā stāšanās vai faktiskās rīcības veikšanas dienas.

Sākotnēji 17.pants saturēja tikai minēto normu. Uzskatot, ka vārdi "bet ne vēlāk kā piecu gadu laikā no iestādes prettiesiskā administratīvā akta spēkā stāšanās vai prettiesiskas faktiskās rīcības veikšanas dienas" ir pretrunā ar Satversmes 92.pantā noteiktajām tiesībām uz atlīdzinājumu, Senāts vērsās ar pieteikumu Satversmes tiesā.[908] Senāts uzskatīja, ka normā minētais piecu gadu termiņš no iestādes prettiesiskā administratīvā akta spēkā stāšanās vai prettiesiskas faktiskās rīcības veikšanas dienas būtu pieļaujams tikai tādā gadījumā, ja tiesvedības procesi ilgtu īsāku laiku. Taču praksē tā tas nav. Ja komentējamā panta trešā daļa paredz iespēju atlīdzinājuma prasījumu pieteikt pēc tam, kad pabeigta attiecīgās administratīvās lietas izskatīšana pēc būtības, tad, ilgstot administratīvās lietas izskatīšanai pēc būtības ilgāk kā piecus gadus, tiesības uz atlīdzinājumu tiek atņemtas.

Ar 2012.gada 18.oktobra likumu[909] Saeima izdarīja grozījumus Atlīdzināšanas likuma 17.pantā, papildinot pantu ar otro daļu un tiešā tekstā nosakot, ka pirmajā daļā minētos termiņus tiesa vai tiesnesis

var atjaunot, ja personas norādīto nokavēšanas iemeslu atzīst par attaisnojošu (par termiņu atjaunošanu sk. 46.p. un tā komentārus). Atzīstot, ka Saeima ir novērsusi apstākļus, kas bija par pamatu Senāta pieteikuma iesniegšanai, Satversmes tiesa tiesvedību izbeidza.[910]

[8] Tāds pats atlīdzinājuma prasījumu izskatīšanas princips (vienlaikus ar sūdzības par iestādes vai izpildiestādes rīcību iesniegšanu vai pēc tam, kad ir pabeigta sūdzības izskatīšana) ir noteikts attiecībā uz atlīdzinājumu par zaudējumiem vai kaitējumu, kas nodarīts administratīvā procesa **izpildes** stadijā.

Piemēram, ja žoga nojaukšanas pienākuma piespiedu izpildes procesā cieš blakus esošā kaimiņa apstādījumi, kaimiņš, pamatojoties uz **374.pahtu, var vērsties iestādē ar pretenzijām un lūgumu atlīdzināt viņam zaudējumus, bet atteikuma gadījumā - vērsties tiesā.**

No komentējamā panta piektās daļas ari izriet, ka atlīdzinājuma jautājumu par administratīvā procesa izpildes stadijā nodaritu kaitējumu vai zaudējumiem **procesuāli izskata tādā pašā kārtībā kā sūdzību** par attiecīgo iestādes ricību. Tas nozīmē, ka, ja pirmās instances tiesas lēmums par sūdzību nav pārsūdzams (kā tas izriet no 315.p. kopsakarā ar 358.p. piekto un sesto daļu, 363.p., 374.p. un 376.p. trešo daļu), tad ari lēmums tikai par atlīdzinājumu nav pārsūdzams.

94.pants. Atlīdzināšanas pienākums

(1) Atlīdzinājumu prasa no:

1) Latvijas Republikas, ja mantisko zaudējumu vai personisko kaitējumu nodalījusi tiešās pārvaldes iestāde;

2) pašvaldības vai citas atvasinātas publisko tiesību juridiskās personas, ja mantisko zaudējumu vai personisko kaitējumu nodarījusi pastarpinātās pārvaldes iestāde, pildot funkcijas, kas ietilpst attiecīgās publisko tiesību juridiskās personas autonomajā kompetencē;

3) Latvijas Republikas, ja mantisko zaudējumu vai personisko kaitējumu nodarījusi pastarpinātās pārvaldes iestāde, pildot Latvijas Republikas funkcijas vai uzdevumus;

4) cita publisko tiesību subjekta, ja tam piemīt procesuālā tiesībspēja un ir patstāvīgs budžets (22.panta otrā daļa), kas neietilpst nevienas šīs panta daļas 1. vai 2.punktā minētās publisko tiesību juridiskās personas budžetā, un publisko tiesību subjekts ir nodarījis zaudējumus vai personisko kaitējumu jomā, kurā tas darbojas sava budžeta ietvaros.

(2) Ja iestādi finansē no dažādiem budžetiem un nav iespējams nodalīt, kuras publisko tiesību juridiskās personas uzdevumus tā pilda, atlīdzinājumu prasa no tās publisko tiesību juridiskās personas budžeta, no kura iestāde saņem lielāko finansējumu. Ja divu vai vairāku publisko tiesību subjektu finansējums ir vienāds,

atlīdzinājumu prasa no viena publisko tiesību subjekta pēc iesniedzēja vai pieteicēja izvēles. Ja viens no budžetiem ir valsts pamatbudžets, atlīdzinājumu prasa no Latvijas Republikas.

(3) Ja iestāde ir privātpersona, atlīdzinājumu prasa no tās šā panta pirmajā daļā minētās publisko tiesību juridiskās personas, kuras orgāns vai iestāde privātpersonu apveltījusi ar valsts varu.

[(4)..]

(94.pants - 2004.gada 15.janvāra likuma redakcijā)

11) Komentējamā panta komentāri sadalīti divās daļās, ņemot vērā pantā reglamentēto jautājumu saturu, kas savstarpēji ir atšķirīgi. Panta pirmo trīs daļu, kas aplūkotas šajos komentāros, regulējuma priekšmets ir noskaidrot **pareizo atlīdzinātāju.**

Termins "atlīdzinātājs" APL izpratnē nav pielīdzināms terminam "iestāde".[911] Lai gan, piemēram, administratīvo aktu ir izdevusi konkrēta iestāde, un tiesa šo administratīvo aktu atzinusi par prettiesisku, tā nav uzskatāma par atlīdzinātāju. Administratīvi tiesiskās attiecības pamatā ir attiecības starp ***personu un valsti*** (plašā nozīmē). Šis princips darbojas ari lietās par atlīdzinājumu. Ja, piemēram, kāda tiešās pārvaldes iestāde, kura darbojas Latvijas Republikas vārdā, vai pašvaldības iestāde, kura darbojas attiecīgās pašvaldības vārdā, ir pieļāvusi kļūdu, ari procesā par atlīdzinājumu pretējā pusē personai tāpat kā pamatprocesā tiek pieaicināta un atbild ar savu budžetu attiecīgi Latvijas Republika vai attiecīgā pašvaldība.

Par dažādajiem publisko tiesību subjektiem un to administratīvi procesuālo tiesībspēju un rīcībspēju komentāri sniegti pie 22. un 23 .panta, tāpēc šajos komentāros šie jautājumi aplūkoti netiek.

[2] Valsts atbildības princips, atbilstoši kuram par atlīdzinātāju uzskatāma publisko tiesību juridiskā persona, nevis tās iestāde, kura rīkojas juridiskās personas vārdā, pamatojas jau minētajā, ka administratīvajā procesā iepretim personai ir valsts. Šajās attiecībās valsts uztverama kā ***vienots mehānisms.***

Valsts atbildības princips atbilst tiesiskajam regulējumam, kas nosaka valsts pārvaldes iekārtas pamatus. Pirmkārt, viens no valsts pārvaldes principiem, kas ietverts VPIekL 10.panta ceturtajā daļā, ir tāds, ka ***valsts pārvaldei, atsevišķai iestādei vai amatpersonai, īstenojot valsts pārvaldes funkcijas, nav savu interešu.*** Valsts pārvaldes darbību nosaka sabiedrības intereses, un valstij jāorganizē pārvalde tā, lai šīs intereses vispienācīgākajā veidā tiktu ievērotas. Otrkārt, saskaņā ar VPIekL

91.pantu publisko tiesību juridiskas personas manta atrodas iestādes valdījumā, bet visa manta, kas iegūta vai radīta, ierēdnim vai darbiniekam pildot savus pienākumus, pieder attiecīgajai publisko tiesību juridiskajai personai, ja likums nenosaka citādi. Tātad, piemēram, ja konkrēta amatpersona izdevusi vēlāk par prettiesisku

atzītu administratīvo aktu, un tiesa atzinusi personas tiesības uz atlīdzinājumu, nosakot izmaksāt konkrētu naudas summu, tad šī naudas summa nav izmaksājama no konkrētās amatpersonas līdzekļiem vai iestādes, kurā šī amatpersona strādā, tās funkciju veikšanai nepieciešamajiem līdzekļiem. Valsts savu atbildību savas struktūras ietvaros nevar nevienam deleģēt.

[3] Publisko tiesību juridiskā persona savu **atbildību** nevar "novelt" uz kādu amatpersonu vai iestādi un **nevar** to ari **deleģēt citai publisko tiesību juridiskajai personai.** Uz to komentējamā panta tekstā norāda konsekventā kompetenču nošķiršana, proti, **vai zaudējumus vai kaitējumu nodarījusi iestāde, pildot attiecīgās publisko tiesību juridiskās personas funkcijas vai kādas citas publisko tiesību juridiskās personas uzdevumus.** Ja zaudējumus vai kaitējumu nodalījusi tiešās pārvaldes iestāde,[912] tad īstais atlīdzinātājs ir sākotnējā publisko tiesību juridiskā persona - Latvijas Republika. Ja zaudējumus vai kaitējumu nodalījusi pastarpinātās pārvaldes iestāde,[913] tad parasti atbild attiecīgā atvasinātā publisko tiesību juridiskā persona. Priekšnosacījums šai atvasinātās publisko tiesību juridiskās personas atbildībai ir tāds, ka attiecīgā iestāde ir nodarījusi zaudējumus vai kaitējumu, pildot funkcijas, kas ietilpst attiecīgās publisko tiesību juridiskās personas ***autonomajā kompetencē.*** Savukārt autonomo funkciju veikšana ir cieši saistīta ar publisko tiesību juridiskās personas rīcībā esošajiem ***finanšu līdzekļiem.*** Publisko tiesību juridiskās personas rīcības brīvība tai noteikto funkciju izpildē ir pilnīga tad, kad tā pati veido savu budžetu un tādējādi pati lemj par nepieciešamo līdzekļu izmantošanu attiecīgās funkcijas veikšanai. Šādā gadījumā no attiecīgo funkciju veicēja var prasīt uzņemties atbildību par kļūdām funkciju pildīšanā.

Piemēram, pašvaldības, ņemot vērā to skaitu un veicamo funkciju apjomu, ir tipiskākās atvasinātās publisko tiesību juridiskās personas (un tāpēc ir vienīgās, kas tiešā tekstā minētas VPIekL 1.panta 2.punktā, kurā definēta atvasināta publisko tiesību juridiska persona). Pašvaldību autonomās funkcijas ir ietvertas likuma "Par pašvaldībām"[1747] 1 5.pantā. Šā likuma 7.panta otrajā daļā ir noteikts, ka pašvaldības organizē šo funkciju izpildi un ari atbild par to. Ja likumdevējs nolemj, ka pašvaldībai ir nododama vēl kāda funkcija tās autonomajā kompetencē, tad likuma "Par pašvaldībām" 7.panta trešajā daļā un 8.pantā ir iestrādāts princips, ka vienlaikus ir jānosaka papildu finansēšanas avoti. Proti, Latvijas Republikas kā sākotnējās publisko tiesību juridiskās personas kompetencē ir ne tikai papildus noteikt autonomo kompetenci, bet ari norādīt uz konkrētiem finansēšanas avotiem, kas nepieciešami pienācīgai pašvaldības funkcijas veikšanai. Pretējā gadījumā no pašvaldības

nevar prasīt atbildēt par funkcijas nepienācīgu izpildi.

141 Autonomās kompetences princips ietverts ari komentējamā panta pirmās daļas 4.punktā, paredzot, ka cits publisko tiesību subjekts, kas nav Latvijas Republika vai atvasināta publisko tiesību juridiskā persona, pats atbild par zaudējumiem vai kaitējumu, ja tie nodarīti jomā, kurā tas darbojas sava budžeta ietvaros (sk. 22.p. komentārus). Tajā pašā laikā valsts atbildības princips plašā nozīmē prasa, lai Latvijas Republika kā sākotnējā publisko tiesību juridiskā persona atlīdzinājumam piešķir savus finanšu līdzekļus gadījumā, ja no tās atvasinātai publisko tiesību juridiskai personai šo līdzekļu nav. Piemēram, ja kādai pašvaldībai ir grūtības izmaksāt personai tai noteikto atlīdzinājumu, valsts šo pienākumu pārņem un sniedz atlīdzinājumu no saviem līdzekļiem. Administratīvā procesa ietvaros nav būtiski, kā valsts (plašā nozīmē, ietverot arī atvasinātās publisko tiesību juridiskās personas) savstarpēji pēc tam norēķinās. Svarigi ir izpildīt pret privātpersonu noteiktās saistības.

151 Savukārt komentējamā panta pirmās daļas 3.punkts reglamentē atbildību **atsevišķu valsts uzdevumu deleģēšanas gadījumā.** Minētā tiesību norma paredz, ka gadījumā, ja zaudējumus vai kaitējumu nodarījusi pastarpinātās pārvaldes iestāde, pildot Latvijas Republikas funkcijas vai uzdevumus, tad atlīdzinājumu prasa no Latvijas Republikas. Lai gan komentējamā panta pirmās daļas 3.punktā ir minēti divi termini -funkcijas un uzdevumi -, pareizāk būtu runāt tikai par uzdevumu deleģēšanu. Jo funkcija kopumā, kā tas noteikts VPIekL 9.pantā, sastāv gan no veicamajiem uzdevumiem, gan ari atbildības par to izpildi.

Atbilstoši komentējamā panta pirmās daļas 3.punktam, ja Latvijas Republika kā sākotnējā publisko tiesību juridiskā persona ***tās kompetencē*** esošus uzdevumus deleģē citai publisko tiesību juridiskai personai, **deleģējuma tvērumā nav atbildības par šo uzdevumu nepienācīgu izpildi.** Jo kompetence attiecīgās funkcijas kopumā pildīšanai joprojām paliek Latvijas Republikai. Deleģētāja atbildības princips ietverts ari VPIekL 41.panta pirmajā daļā, kurā noteikts, ka, deleģējot pārvaldes uzdevumus, par funkcijas izpildi kopumā atbild attiecīgā publisko tiesību juridiskā persona. Savukārt minētā likuma 44.panta pirmās daļas 1.punkts konkrēti paredz, ka gadījumā, kad deleģēšana ir noteikta ar likumu vai Ministru kabineta noteikumiem, zaudējumus un kaitējumu, kas nodarits trešajai personai, atlīdzina no valsts budžeta.

Piemēram, ja Latvijas Ārstu biedrība, veicot ārstniecības personu sertifikāciju atbilstoši Ārstniecības likuma[1748] 29.pantā noteiktajam deleģēju-mam, nodara zaudējumus, tos atlīdzina no Latvijas Republikas budžeta.

Ne komentējamā panta pirmās daļas 3.punktā, ne ari citā tiesību

normā nav paredzēts gadījums, kad atsevišķu uzdevumu deleģējusi ***viena atvasināta publisko tiesību juridiskā personai otrai*** (piemēram, viena pašvaldība otrai, kura konkrētajā gadījumā var efektīvāk izpildīt kādu uzdevumu). Pareizais atlīdzinātājs šādā gadījumā būtu nosakāms, ņemot vērā vispārēju principu, ka, deleģējot valsts pārvaldes uzdevumu, atbildība paliek deleģētājam, gan ari jau minēto VPIekL 41.panta pirmajā daļā ietverto plašāko regulējumu.

|6] Publiskās varas - administratīvo aktu izdošanas - deleģēšana privātpersonai ir izņēmuma gadījums, jo, kā noteikts VPIekL 41.panta trešajā daļā, administratīvo aktu izdošanu privātpersonai deleģēt nevar, izņemot gadījumu, kad tas paredzēts ārējā normatīvajā aktā. Ja šāds dele-ģējums ārējā normatīvajā aktā noteikts, tad jāņem vērā, ka šā panta komentāra 2. un 5.iedaļā minētais attiecināms ari uz komentējamā panta trešo daļu. Publisko tiesību juridiskā persona nevar deleģēt atbildību par tās kompetencē esošu atsevišķu uzdevumu veikšanu savai iestādei vai amatpersonai, nevar deleģēt to citai publisko tiesību juridiskai personai un tātad - nevar deleģēt to ari privātpersonai.

94.pants. Atlīdzināšanas pienākums

1(1)»(3) ••]

(4) Atlīdzināšanas pienākumu attiecīgais publisko tiesību subjekts var izpildīt, atjaunojot stāvokli, kāds pastāvēja pirms zaudējuma vai kaitējuma nodalīšanas, vai, ja tas nav vai nav pilnībā iespējams vai nav adekvāti, samaksājot atbilstīgu atlīdzinājumu naudā.

(94.pants -2004.gada 15.janvāra likuma redakcijā)

ļl] APL 92.pants paredz ***atbilstīgu*** atlīdzinājumu kā zaudējumu (kaitējuma) apmēra noteikšanas kritēriju. Šis jēdziens pilnībā saskan ar Satversmes 92.panta trešajā teikumā minēto. Atbilstīgs atlīdzinājums nav saprotams tādā nozīmē kā "pilnīgs", "pilnā apmērā", bet gan -**"samērīgs", "taisnīgs".**[914] Kā atzinis Senāts, lai atlīdzinājums būtu atbilstīgs Satversmes 92.panta izpratnē, tam ir jābūt ***efektīvam tiesiskās aizsardzības līdzeklim***.[17 0] Galvenie mērķi, kas jāsasniedz ar atlīdzinājumu, ir, pirmkārt, individuālais, sniedzot gandarījumu attiecīgajai personai, un, otrkārt, vispārējais, atturot valsti nākotnē izdarīt attiecīgu aizskārumu (preventīvā funkcija).[915] Turklāt preventīvajai funkcijai var būt īpaša nozīme lietās, kur tiesa konstatē ilgstošu valsts nevēlēšanos risināt konkrētus jautājumus.

Piemēram, konstatējot, ka valsts atturas no daudzkārt konstatēto problēmu kompleksas risināšanas attiecībā uz apstākļiem ieslodzījuma vietās, Senāts atzina, ka šajās lietās atlīdzinājuma apmēra noteikšanā preventīvajai funkcijai ir lielākā nozīme, lai valsts pēc iespējas drīzāk novērstu līdzīgu gadījumu atkārtošanos.

Kā atzinis Senāts, jāņem arī vērā, ka, nosakot atlīdzinājumu, tiesa

pauž valsts nostāju par aizskarto tiesību un paša tiesību aizskāruma nozīmīgumu. Tādējādi atlīdzinājums demokrātiskā un tiesiskā valsti nedrīkst būt nesamērigi mazs.[916]

[2] Atbilstīga atlīdzinājuma sniegšanu primāri nodrošina iespēja noteikt dažādus atlīdzinājuma veidus.

Komentējamā tiesību normā paredzēta ***restitūcija (restitutio in integrum),*** kad pēc iespējas tiek atjaunota situācija pirms zaudējumu vai kaitējuma nodalīšanas (sk. 3.iedaļu), un atlīdzināšana ***naudā*** (sk. 4. līdz 9.iedaļu). Atlīdzināšanas likuma 14.panta ceturtajā daļā attiecībā uz morālā kaitējuma atlīdzināšanu paredzēta ***rakstveida vai publiska atvainošanās*** (sk. 10. iedaļu).

Tiesu praksē attiecībā uz administratīvo pārkāpumu lietām kā viens no atbilstīga atlīdzinājuma veidiem minēta ***soda samazināšana.***[1753] Iestāde, ja tas ir atbilstoši lietas apstākļiem, var lemt ari par šādu atlīdzinājuma veidu. Ja šāds lēmums par atlīdzinājumu administratīvo pārkāpuma lietā tiek pārsūdzēts administratīvajā tiesā, tiesa, pārbaudot iestādes apsvērumu pareizību, var to akceptēt. Savukārt atbilstoši 2012.gada 14.jūnija likuma grozījumiem LAPK[1754], administratīvo tiesu kompetencē vairs neietilpst administratīvo pārkāpumu lietu izskatīšana, tostarp administratīvā soda piemērošana. Tāpēc administratīvā tiesa, ari lemjot par atlīdzinājumu (kas joprojām ir tās kompetencē), pati nevar samazināt sodu, jo administratīvā soda uzlikšana vai mainīšana ir ārpus tās kompetences. Minētā atziņa par soda samazināšanu kā atlīdzinājuma veidu varētu būt piemērojama attiecībā ari uz citiem sodiem, piemēram, sodiem nodokļu un konkurences tiesību jomā.

Lai sekmētu atlīdzinājuma kā efektīva tiesību aizsardzības līdzekļa darbību, kā iespējamu atlīdzinājuma veidu varētu minēt ari mantas piešķiršanu. Tie būtu gadījumi, kad iepriekšējo stāvokli atjaunot nav iespējams, bet taisnīgāko situācijas atrisinājumu iespējams sasniegt, piešķirot nevis naudu, bet mantu.

Piemēram, personai, kurai konstatētas tiesības uz kādu zemes gabalu, kuru vairs nevar atdot, kā atlīdzinājumu var piešķir līdzvērtīgu zemes gabalu.

[3] Situācijas, kāda bija pirms aizskāruma, atjaunošana parasti ir labākais rezultāts, ko ar atlīdzinājumu var sasniegt. Tāpēc administratīvo tiesu praksē ***restitūcija tiek uzskatīta par prioritāru atlīdzinājuma veidu.*** Kā atzinis Senāts, šāds secinājums izriet no komentējamā panta ceturtās daļas.[1755] Tajā pašā laikā ir gadījumi, kad restitūcija nav vai nav pilnībā iespējama vai nav adekvāta. Neiespējamība var būt tiesiska vai faktiska. Savukārt iepriekšējā stāvokļa atjaunošana, Senāta ieskatā, nav adekvāta, ja tā saistīta ar nesamērīgi lielām pūlēm, kas neatrodas saprātīgās attiecībās ar pieprasīto tiesisko stāvokli.[917] Kā neadekvātu restitūciju var uzskatīt

aff gadījumu, kad iepriekšējā stāvokļa atjaunošanai attiecīgajā brīdī vairs nav jēgas.

Iepriekšējā stāvokļa atjaunošana pati par sevi nenozīmē, ka personai līdz ar to ir sniegts atbilstīgs atlīdzinājums. Tāpēc restitūcija neizslēdz papildus noteikt aiī citus atlīdzinājuma veidus. Piemēram, lemjot par morālo kaitējumu, kas personai, iespējams, radies, kamēr tā panākusi iepriekšējā stāvokļa atjaunošanu.

[4] Mantisko zaudējumu un personiskā kaitējuma atlīdzināšana ***naudas izteiksmē*** aplūkota turpmāk, atsevišķi runājot par mantiskajiem zaudējumiem, personisko kaitējumu un izplatītāko personiskā kaitējuma veidu - morālo kaitējumu.

[51 Atbilstoši Atlīdzināšanas likuma 13.panta pirmajai un otrajai daļai un 12.panta trešajai daļai, nosakot mantisko zaudējumu atlīdzinājuma apmēru, iestāde un tiesa ņem vērā:

1) iestādes rīcības tiesisko un faktisko pamatojumu un motīvus;

2) personas (cietušā) rīcību;

3) nosakot neiegūtās peļņas apmēru - vispārējos riskus un konkrētā gadījuma apstākļus, kas ietekmē neiegūtās pelņas varbūtību;

4) citus konkrētajā gadījumā butiskus apstākļus, ja tos ir iespējams pierādīt.

Minētā likuma 12.panta ceturtā daļa paredz, ka gadījumā, ja nav iespējams noteikt precīzu zaudējumu apmēru, iestāde vai tiesa novērtē zaudējumu kopumā vai atsevišķas tā sastāvdaļas. To darot, iestāde vai tiesa saprātīgi ievēro vispārējo pieredzi un konkrētā gadījuma apstākļus.

Piemēram, lietā, kur persona vēlējās saņemt atlīdzību par zaudējumiem, kurus radījuši izdevumi par degvielu, vedot bērnus uz skolu, Senāts konstatēja, ka apgabaltiesa, aprēķinot zaudējumus, ir saskaitījusi pieteicējas iesniegtajos čekos norādīto naudas summu, nevērtējot, vai šī summa atbilst reālajam degvielas patēriņam. Tādējādi apgabaltiesa pārkāpusi 154.panta pirmo daļu, kas noteic, ka pierādījumus vērtē, pamatojoties uz objektīvi pārbaudītiem pierādījumiem. Šajā lietā Senāts norādīja, ka zaudējumus var novērtēt, ņemot vēra vidējo degvielas patēriņu un reizinot to ar vidējo dienu skaitu mēnesī, kurās bērni bija jāved uz skolu.[1757]

Atlīdzinājumu var samazināt vai pat nepiešķirt, ja persona pati vainojama pie tā, ka radušies zaudējumi. Būtisks ir personas līdzdarbības pienākums, kā ari pienākums pašai pēc iespējas samazināt zaudējumus (sk. 96.p. komentārus).

Kā to paredz Atlīdzināšanas likuma 12.panta pirmā daļa, zaudējumu apmēru nosaka, izmantojot APL noteiktos pierādīšanas līdzekļus.

[6] Attiecībā uz personiskā kaitējuma novērtēšanu un

atlīdzinājuma noteikšanu Atlīdzināšanas likuma 14.panta pirmā daļa noteic, ka iestāde un tiesa ņem vērā:

1) tiesību un ar likumu aizsargāto interešu nozīmīgumu;

2) konkrētā aizskāruma smagumu;

3) iestādes rīcības tiesisko un faktisko pamatojumu un motīvus;

4) cietušā ricību un līdzatbildību;

5) citus konkrētajā gadījumā būtiskus apstākļus.

Senāts atzinis, ka personiskā kaitējuma konstatēšana nav atkarīga no tā, kādā veidā kaitējumu var novērst vai kompensēt. Proti, nav pamata nepiešķirt atlīdzinājumu par personisko kaitējumu, kas nav paliekošs. Kaitējuma novēršana vai kompensēšana ir iespējamās sekas pašam kaitējumam. Arī tad, ja kaitējums tiek novērsts (izlabots ar materiāliem ieguldījumiem), nevar uzskatīt, ka tas nav bijis. Apstāklis, vai kaitējums ir vai nav novēršams (vai ir paliekošs), var kalpot kaitējuma būtiskuma (smaguma) noteikšanai.[918] Tādējādi, ja, piemēram, personai ir nodarīts kaitējums veselībai, bet tas vēlāk ir novērsts vai ari atzīstams par novēršamu (kā tas bija iepriekš minētajā lietā[919]), personai ir tiesības prasīt atlīdzinājumu.

[7] Uz morālā kaitējuma kā personiskā kaitējuma veida novērtēšanu un atlīdzinājuma noteikšanu ir attiecināmi iepriekš 6.iedaļā minētie kritēriji. Papildus jāņem vērā, ka, nosakot atlīdzinājumu par morālo kaitējumu, parasti jānovērtē personas ciešanas jeb iekšējie pārdzīvojumi, kas cilvēkiem ir atšķirīgi.

Morālais kaitējums ir subjektīvs jēdziens un, lai to novērtētu, iestādei un tiesai ir maksimāli jācenšas saprast konkrētā cilvēka izjūtas. Jo, kā norādījis Senāts, morālā kaitējuma atlīdzinājumam ir jāatbilst nodarītajam kaitējumam.[920] Tajā pašā laikā Senāts ari atzinis, ka, ņemot vērā, ka ciešanu izpausmju smaguma objektīva novērtēšana bieži vien ir neiespējama, likumdevējs ir noteicis, ka morālā kaitējuma atlīdzināšanai nav nepieciešams pierādīt ciešanu apmēru. Šo apmēru tiesa var novērtēt pati pēc saprātīgas vispārējās pieredzes un lietas apstākļiem.[1761] Tomēr, jo nopietnāks kaitējums, jo ievērojamākam jābūt atlīdzinājumam. Tas attiecas gan uz atlīdzinājuma veida izvēli, gan atlīdzinājuma apmēru, ja izvēlēts atlīdzinājums naudā.[921] 2010.gada 16.februāra spriedumā Senāts ir aplūkojis izskatītās lietas, kurās ir spriests par morālā kaitējuma atlīdzinājumu un kurās attiecīgie Administratīvās apgabaltiesas spriedumi pēc izskatīšanas Senātā ir stājušies spēkā. Šīs lietas, kā atzinis Senāts, jautājuma izlemšanā par morālā kaitējuma atlīdzinājumu ir izmantojamas kā atskaites punkts:

1) lietā, kurā iestāde neatbildēja uz pieteicējas iesniegumu - apgabaltiesa uzlika iestādei pienākumu rakstveidā atvainoties pieteicējai;

2) lietā, kurā iestāde prettiesiski neizsniedza pieteicējai sieviešu

formas tērpu - apgabaltiesa uzlika iestādei pienākumu rakstveidā atvainoties pieteicējai;

3) lietā, kurā iestāde prettiesiski atņēma pieteicējai bērna aprūpes tiesības - apgabaltiesa uzlika atbildētājai pienākumu atlīdzināt 1000 latus ***[red. piez.***: apmēram 1422 ***euro]***\

4) lietā, kurā iestāde prettiesiski atteicās nodot privatizācijai dzīvojamo māju - apgabaltiesa uzlika atbildētājai pienākumu atlīdzināt pieteicējai 3000 latus ***[red. piez.:*** apmēram 4268 ***euro],*** bet trešajām personām - 800 latus ***[red. piez.***: apmēram 1138 ***euro]***\

5) lietā, kurā iestāde prettiesiski iekļāva pieteicēja sensitīvos datus Psihisko traucējumu un psihisko slimību valsts reģistrā - apgabaltiesa uzlika atbildētājai pienākumu atlīdzināt 3000 latus ***[red. piez.:*** apmēram 4268 ***euro].'163***

Minētās lietas ir izmantojamas turpmāko lietu izspriešanā, tomēr tas nenozīmē automātisku šo atlīdzinājuma veidu un summu pārņemšanu citās lietās. Cita, konkrētajam gadījumam atbilstīga, atlīdzinājuma veida vai summas noteikšana ir iespējama, izvērtējot visus apstākļus un pamatojot savu viedokli (sk. 11. un 12.iedaļu).

ļ8ļ Atbilstoši Satversmes 92.pantam un APL 92.pantam personai ir tiesības uz ***atbilstīgu*** atlīdzinājumu gadījumā, kad valsts administratīvi tiesisko attiecību ietvaros ir nepamatoti aizskārusi personas tiesības. No Satversmes un APL izriet galvenie principi, kas jāievēro, lai iestāde un tiesa praksē izveidotu atlīdzinājumu sistēmu šā mērķa sasniegšanai, un atlīdzinājums darbotos kā efektīvs tiesību aizsardzības līdzeklis. Tomēr vienlaikus Atlīdzināšanas likums paredz zaudējumu atlīdzības summas procentuālu ierobežojumu atkarībā no aprēķinātās zaudējumu summas, kā ari personiskā kaitējuma atlīdzinājumam ir noteikts maksimālais apmērs (sk. šā likuma 13.p. trešo daļu, 14.p. otro un trešo daļu). No likumā ietvertās kaitējumu gradācijas un attiecīgajam kaitējuma veidam noteiktā maksimālā apmēra summas Senāts secinājis, ka vienlaikus ir noteikts ari atlīdzinājuma minimālais apmērs.[922] Ņemot vērā principu, ka atlīdzinājumam jābūt taisnīgam un efektīvam tiesiskās aizsardzības līdzeklim, likumā noteiktais atlīdzinājuma summas maksimālais apmērs var novest pie personas tiesību uz atbilstīgu atlīdzinājumu nepamatota aizskāruma. Senāts šajā sakarā ir atzinis, ka atlīdzinājuma apmēra noteikšana, iekļaujoties likumā noteiktajos maksimālajos apmēros, nav pašmērķis.[923]

[9J Pirms noteikt atlīdzinājumu naudā, ir vērts aplūkot Eiropas Cilvēktiesību tiesas praksi. Jo iespējams, ka jautājums par to, vai persona uzskatāma par cietušo Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrivību aizsardzības konvencijas izpratnē, atkarīgs tieši no tā, vai personai nacionālajā līmenī piešķirtais atlīdzinājums ir adekvāts un pietiekams, ņemot vērā konvencijas 41.pantu (kas paredz tiesības uz taisnīgu kompensāciju konvencijas pārkāpuma gadījumā). Piešķirtais

atlīdzinājums var būt mazāks, bet tas nedrīkst būt nesamērīgi mazs, salīdzinot ar to, kādu par šādu pārkāpumu citā lietā piešķīrusi Eiropas Cilvēktiesību tiesa. Līdz ar to, nosakot atlīdzinājumu, tiesai jāsalīdzina Eiropas Cilvēktiesību tiesas noteiktais atlīdzinājums līdzīgās lietās un jāņem vērā ne tikai Latvijas ekonomiskās iespējas, bet ari tas, ka atlīdzinājums par morālo kaitējumu nedrīkst būt ***ievērojami zemāks par minimumu,*** kādu noteikusi Eiropas Cilvēktiesību tiesa salīdzināmās lietās.[924]

Piemēram, ECT izskatīja vairākas lietas pret Horvātiju, kurās tika konstatēts tiesību uz taisnīgu tiesu pārkāpums saistībā ar procesa ilgumu. Pēc pirmajā lietā konstatētā pārkāpuma ari nacionālā tiesa citā lietā konstatēja šādu pārkāpumu un piešķira atlīdzinājumu. Tomēr, kā vēlāk secināja ECT, piešķirtais atlīdzinājums bija 20% no summas, ko ECT piešķīrusi līdzīgās lietās, un atzina, ka šī ir nesamērigi maza summa, lai uzskatītu, ka kaitējums ir atlīdzināts.[925]

Administratīvo tiesu praksē viena lietu kategorija, kurā ir jāpievērš uzmanība Eiropas Cilvēktiesību tiesas noteiktajam atlīdzinājumam, ir lietas par ieslodzīto personu cilvēktiesībām, kuras bieži ir izskatāmas Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrivību aizsardzības konvencijas 3.panta kontekstā (spīdzināšanas, citādas cietsirdīgas vai cieņu pazemojošas izturēšanās aizliegums). Šajā sakarā tiesu praksē novērojams, ka Eiropas Cilvēktiesību tiesas noteiktā atlīdzinājuma summa līdzīgās lietās Latvijā tiek proporcionāli samazināta atbilstoši konstatētajam pārkāpuma ilgumam. Šāda pieeja nav pareiza. Pārkāpuma ilgums ir viens no kritērijiem, tomēr ne vienīgais. Ari pāris dienu ildzis pārkāpums var radīt tiesības uz nozīmīgu atlīdzinājumam summu.

Piemēram, ar 2006.gada 4.maija spriedumu lietā *Kadiķis pret Latviju* ECT noteica atlīdzinājumu par morālo kaitējumu EUR 7000 par apstākļiem, izciešot administratīvo arestu tikai 15 diennaktis.[926]

|10| ***Iestādes rakstveida vai publisku atvainošanos*** paredz Atlīdzināšanas likuma 14.panta ceturtā daļa, atbilstoši kuram, ja iestāde vai tiesa, izvērtējot konkrētās lietas apstākļus, konstatē, ka privātpersonas tiesību vai ar likumu aizsargāto interešu aizskārums nav smags, personiskā kaitējuma, tostarp morālā kaitējuma, patstāvīgs vai papildu atlīdzinājums var būt iestādes rakstveida vai publiska atvainošanās.[1769] Pēc Senāta domām, atvainošanās ir atbilstīgākais atlīdzinājuma veids, ar kuru atlīdzina morālo kaitējumu, kurš nav smags.[1770]

Var teikt, ka minētā Atlīdzināšanas likuma norma nepamatoti sašaurina šā atlīdzinājuma veida piemērošanu, paredzot to tikai gadījumos, kad aizskārums nav smags. Ja atlīdzinājuma noteikšanas

uzdevums ir sniegt taisnīgu atlīdzinājumu, ja atlīdzinājumam ir jābūt efektīvam tiesiskās aizsardzības līdzeklim, tad nav pamata šo atlīdzinājuma veidu reducēt tikai uz likumā minēto gadījumu. Praksē iespējamas situācijas, kad, ari konstatējot smagu tiesību aizskārumu, atbilstīgs būtu tāds atlīdzinājums, kurā kā papildu atlīdzinājums ietilptu ari atvainošanās.

[11**]** Atbilde uz to, kāds atlīdzinājums uzskatāms par atbilstīgu, rodama, rūpīgi izvērtējot lietas **konkrētos apstākļus.** Nav uzskatāms, ka jebkurā gadījumā, kad tiesa, piemēram, konstatē, ka iestāde izdevusi prettiesisku administratīvo aktu, personai automātiski rodas tiesības uz atlīdzinājumu. Var būt, ka, līdzīgi kā Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrivību aizsardzības konvencijas piemērošanas praksē, prettiesiskuma konstatēšana pati par sevi ir pietiekama un papildu atlīdzinājuma noteikšana nav nepieciešama. Un otrādi. Iespējams, ka iestādes rīcība bijusi tiesiska, tomēr personai ir pamats saņemt atlīdzinājumu.

Vienlaikus, kā to prasa **vienlīdzības princips,** līdzīgos apstākļos iestādei un tiesai ir jālemj līdzīgi. Līdz ar to būtiski ir izvērtēt, vai iepriekš jau nav bijušas līdzīgas lietas un kā tajās ir lemts attiecībā uz atlīdzinājumu. Ja līdzīgas lietas nav bijušas, aktuālā jeb pašlaik lemjamā lieta jāaplūko iepriekš lemto jeb pabeigto lietu kontekstā. Proti, jāsamēro aktuālajā un iepriekš lemtajās lietās konstatētais aizskārums. Atkāpšanās no līdzšinējās prakses ir iespējama, attiecīgi pamatojot savu viedokli.

[12] Senāts, lemjot par morālā kaitējuma atlīdzināšanu, uzsvēris prasību ievērot **pamatojuma principu.** Sprieduma pamatojumam ir jāparāda, ka tiesa ir ņēmusi vērā un izvērtējusi visus atlīdzinājuma noteikšanā būtiskos apstākļus un ka tiesa, nosakot atlīdzinājumu, nav balstījusies vienīgi uz saviem subjektīvajiem ieskatiem, bet gan uz racionāliem juridiskiem apsvērumiem. Šāds pamatojums ir būtisks, lai ikviens varētu

pārliecināties par tiesas nolēmuma tiesiskumu.[1771] Šis princips attiecināms ne tikai uz morālā kaitējuma atlīdzināšanu, bet uz atlīdzinājuma noteikšanu vispār. Tas jāievēro ari iestādei.

95.pants. Atlīdzinātajā noskaidrošana

(1) Ja, prasot atlīdzinājumu, nav pareizi norādīts attiecīgais šā likuma

94.pantā minētais publisko tiesību subjekts, iestāde iesniegumu par atlīdzinājumu pieņem un pati konstatē attiecīgo publisko tiesību subjektu.

(2) Ja starp publisko tiesību subjektiem rodas stiīds par to, no kura šā likuma 94.pantā minētā publisko tiesību subjekta prasāms atlīdzinājums, iesnieguma par atlīdzinājumu iesniedzējs var vērsties tiesā, ja mēneša laikā attiecīgie publisko tiesību subjekti nav

vienojušies. Tiesa pati konstatē publisko tiesību subjektu, no kura prasāms atlīdzinājums.

(3) Par lēmumu, kas pieņemts saskaņā ar šā panta pirmo un otro daļu, paziņo iesniedzējam (pieteicējam).

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar 2004.gada 15janvāra un 2006.gada 26.oktobra likumu)

[1] Komentējamā panta **mērķis ir atvieglot personai vēršanos pēc atlīdzinājuma, neuzliekot tai pienākumu noskaidrot pareizo atlīdzinātāju.** Persona var nezināt, piemēram, vai attiecīgo lēmumu pašvaldības iestāde pieņēmusi, pildot pašvaldības autonomo funkciju vai valsts atsevišķu uzdevumu (sk. 94.p. pirmās līdz trešās daļas komentārus). Šī nezināšana nevar būt par iemeslu tam, ka iesniegums vai pieteikums netiek izskatīts tik ilgi, kamēr persona pati noskaidro, no kura budžeta prasāma attiecīgā naudas summa.

Kā norādījis Senāts, apstāklis, ka persona pieteikumā tiesai ir norādījusi nepareizu atbildētāju, nevar radīt šķēršļus pieteikuma pieņemšanai, jo atbilstoši komentējamam pantam tiesa pati konstatē publisko tiesību subjektu, no kura prasāms atlīdzinājums.[1 72]

|2] Atbilstoši komentējamā panta pirmajai daļai jautājumu par pareizo atlīdzinātāju var apsvērt gan ***zemāka*** iestāde, gan ari ***augstāka*** iestāde. Parasti tas ir atkarigs no tā, kādā procesuālā kārtībā atbilstoši 93 .pantam persona ir vērsusies iestādē ar iesniegumu par atlīdzinājumu. Proti, vispārīgā gadījumā persona var prasīt atlīdzinājumu, apstrīdot zemākas iestādes izdoto administratīvo aktu (sk. 93 .p. pirmo daļu). Šādā gadījumā pareizā atlīdzinātāja noskaidrošana ir augstākas iestādes kompetencē. Tajā pašā laikā, ja atlīdzinājums nav prasīts vienlaikus ar administratīvā akta apstrīdēšanu vai pārsūdzēšanu, personai ir tiesības pēc pamatprocesa beigām vērsties ar iesniegumu par atlīdzinājumu (sk. 93.p. trešo daļu). Šādā gadījumā pareizā atlīdzinātāja noskaidrošana ir zemākas iestādes kompetencē. Ja zemāka iestāde atlīdzinātāju ir noteikusi kļūdaini, augstāka iestāde, izskatot apstrīdēšanas iesniegumu, var šo kļūdu labot un pati noteikt pareizo atlīdzinātāju.

[3] Komentējamā pantā nostiprinātais princips tiesā ir piemērojams gan tādā gadījumā, ja prasījums par atlīdzinājumu ietverts pieteikumā un tiesa šo pieteikumu izskata ***vispārējā kārtībā,*** gan ari īpašā ***"atlīdzinātāja noskaidrošanas "*** procesā, kas izriet no panta otrās daļas. Citiem vārdiem, ir iespējami divi procesi, kuros var noskaidrot pareizo atlīdzinātāju. Atbilstoši pirmajam procesa veidam, pārsūdzot administratīvo aktu, vienlaikus var prasīt ari atlīdzinājumu (93.p. pirmā un otrā daļa). Šādā gadījumā tiesai, izskatot pieteikumu, jāizvērtē, vai pieteikumā ir norādīts pareizais atlīdzinātājs (ņemot

vērā, ka iestāde, kas izdevusi attiecīgo administratīvo aktu, var netikt pieskaitīta pie tās publisko tiesību juridiskās personas, kas atzīstama tajā pašā lietā par atlīdzinātāju). Parasti tiesnesim jau pirms lietas izskatīšanas, sagatavojot lietu iztiesāšanai, ir jāapsver šis jautājums. Ja tiesnesis konstatē, ka par atbildētāju sakarā ar atlīdzinājumu nav norādīts pareizais publisko tiesību subjekts vai ari pieteikumā atbildētājs vispār nav norādīts, tas saskaņā ar 204.panta pirmās daļas 9.punktu nosaka atbildētāju vai izlemj jautājumu par tā aizstāšanu. Gadījumā, ja lietas sagatavošanas procesā pareizais atlīdzinātājs nav noteikts un pieaicināts procesā kā dalībnieks, tad tiesa pieņem attiecīgu lēmumu lietas izskatīšanas laikā.

Otrs iespējamais procesa veids attiecas uz gadījumu, kurā tiek skaidrots tikai viens jautājums - kurš publisko tiesību subjekts konkrētajā gadījumā ir pareizais atlīdzinātājs. Šāds gadījums ir iespējams, piemēram, kad pamatprocess administratīvajā lietā (kurā izvērtēts administratīvā akta vai faktiskās ricības tiesiskums) jau ir beidzies, un persona atbilstoši Atlīdzināšanas likuma 15.pantam ar iesniegumu par atlīdzinājumu vēršas iestādē. Šā procesa ietvaros var rasties domstarpības starp publisko tiesību subjektiem par to, kurš ir atlīdzinātājs konkrētajā lietā.

Piemēram, kādā lietā pēc tam, kad Senāts atstāja spēkā negrozītu Administratīvās apgabaltiesas spriedumu, ar kuru atzīts par prettiesisku Jūrmalas pilsētas sabiedrisko pakalpojumu regulatora lēmums, persona prasīja atlīdzinājumu, bet gan Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisija (kas bija pārņēmusi regulēšanas funkcijas attiecīgajās pašvaldību regulējamās nozarēs), gan Jūrmalas pilsētas pašvaldība uzskatīja, ka iesnieguma izskatīšana nav to kompetencē.[927]

Lai garantētu personai tiesības efektīvi un bez liekas kavēšanās saņemt atlīdzinājumu, komentējamais pants paredz, ka šādas domstarpības starp publisko tiesību subjektiem atrisina tiesa. Proti, ja mēneša laikā publisko tiesību subjekti nav vienojušies, persona jautājumu par pareizā atlīdzi-nātāja noskaidrošanu var nodot tiesai.

Iepriekš minētajā lietā persona vērsās tiesā, un tiesa, uzklausot ari abu minēto publisko tiesību subjektu pārstāvjus, atzina Jūrmalas pilsētas pašvaldību par publisko tiesību subjektu, no kura ir prasāms atlīdzinājums.

Lai gan komentējamā pantā nav noteikts termiņš, kādā tiesa izskata šo jautājumu, tomēr no šīs tiesību normas jēgas un mērķa izriet, ka tiesai šāds iesniegums būtu jāizskata saprātīgā termiņā (t.i., bez nepamatotas kavēšanās), lai netiktu pārkāptas personas tiesības uz taisnīgu tiesu (saistībā ar procesa ilgumu) un tiesības uz efektīvu atlīdzinājuma saņemšanu tiesību aizskāruma gadījumā.

|4| Saskaņā ar komentējamā panta trešo daļu tiesa pieņemto

lēmumu paziņo pieteicējam. Tomēr, ņemot vērā, ka publisko tiesību subjektam lēmums būs saistošs, tad, noskaidrojot pareizo atlīdzinātāju, tiesai būtu jāuzklausa ari iesaistīto publisko tiesību subjektu pārstāvju argumenti un lēmums jāpaziņo **arī attiecīgajiem publisko tiesību subjektiem.**

[5] Tiesas lēmums, kas pieņemts saistībā ar iesniegumu noteikt pareizo atlīdzinātāju, **nav pārsūdzams,** jo šāda lēmuma pārsūdzēšanu APL neparedz.[928]

96.pants. Iesniedzēja pienākums samazināt zaudējumus un sadarboties

Iesniedzējam ir pienākums savu zināšanu un praktisko iespēju robežās darit visu iespējamo, lai samazinātu savus zaudējumus vai kaitējumu, kā arī darit iestādei zināmus apstākļus, kurus tai nepieciešams zināt, lai konstatētu attiecīgā publisko tiesību subjekta atbildības pamatu un nodarīto zaudējumu vai kaitējuma apmēru. Ja iesniedzējs šo pienākumu nepamatoti nepilda, vēlāk, apstrīdot iestādes lēmumu augstākā iestādē vai pārsūdzot to tiesā, viņš uz attiecīgajiem apstākļiem nevar atsaukties.

(2004.,gada 15.janvāra likuma redakcijā)

[1] Komentējamais pants reglamentē divus jautājumus, kurus vieno tas, ka tie nosaka personas pienākumus saistībā ar atlīdzinājumu. Pirmkārt, pants paredz personas pienākumu samazināt savus zaudējumus vai kaitējumu. Otrkārt, personai ir noteikts pienākums sadarboties, lai konstatētu attiecīgā publisko tiesību subjekta atbildības pamatu un radīto zaudējumu vai kaitējuma apmēru.

[2| Komentējamā panta tekstā tieši noteikts personas pienākums **samazināt savus zaudējumus vai kaitējumu.** Šī norma ir lasāma paplašināti, tajā ietverot arī personas pienākumu darit visu iespējamo, lai zaudējumus vai kaitējumu **vispār nepieļautu.** Citiem vārdiem sakot, personai ir jācenšas novērst varbūtējus zaudējumus vai kaitējumu, un tikai tad, ja tas nav iespējams, jādara viss iespējamais, lai samazinātu savus faktiskos zaudējumus vai kaitējumu.

Gadījumā, ja persona nav izmantojusi savas zināšanas, spējas un praktiskās iespējas, nav darījusi visu iespējamo, lai zaudējumus vai kaitējumu novērstu vai samazinātu, atlīdzinājuma apmērs var tikt samazināts vai pilnībā atteikts (atlīdzinājumu daļēji ierobežojošs vai pilnīgi izslēdzošs apstāklis). Savukārt, ja personas rīcībā konstatēta apzināta rīcība, kas vērsta uz zaudējumu vai kaitējuma radīšanu vai tā apmēra palielināšanu, tas ir pamats atteikt zaudējumu vai kaitējuma atlīdzinājumu vispār (atlīdzinājumu izslēdzošs apstāklis) (Atlīdzināšanas likuma 10.p.). Šādā gadījumā zaudējumu vai kaitējuma radītājs no atbildības ir atbrīvojams pilnībā.

[3J Personas **līdzatbildība** ir galvenais iemesls, kas ***mīkstina***

publisko tiesību subjekta atbildību. Šā principa piemērošana atbilstīga atlīdzinājuma noteikšanā ir taisnīga un pamatota, jo persona nevar cerēt uz zaudējumu vai kaitējuma atbilstīgu atlīdzinājumu gadījumos, ja pati ir līdzatbildīga zaudējumu vai kaitējuma nodarīšanā.

[4] Personas līdzatbildību var radīt dažāda rīcība - gan kā ***bezdarbība,*** gan kā ***apzināta rīcība,*** kas vērsta uz zaudējumu radīšanu vai uz jau radīto zaudējumu apmēra palielināšanos.[17 5] Ari Eiropas Padomes Ministru komitejas 1984.gada 18.septembra rekomendācijā Nr.R(84)15 "Par valsts atbildību"[929], EST spriedumos[1777], kā ari citu valstu normatīvajos aktos[1778] ir uzsvērts personas pienākums izmantot tai pieejamos tiesību aizsardzības līdzekļus, kas varētu zaudējumus vai kaitējumu novērst, samazināt vai likvidēt.

Tā, piemēram, minētās Eiropas Padomes rekomendācijas Nr.R(84)15 trešais princips nosaka: "Ja cietušais savas paša vainas dēļ vai tā iemesla dēļ, ka tas nav izmantojis visus tiesiskos līdzekļus, ir līdzvainojams zaudējumu nodarīšanā, zaudējumu atlīdzība tam var tikt samazināta vai pilnībā atteikta. Tas tāpat attiecas uz gadījumiem, ja zaudējumu nodarīšanā ir līdzvainojama persona, par kuru cietušais ir atbildīgs saskaņā ar likumu".

Savukārt Igaunijas Valsts atbildības likuma 7.panta pirmajā daļā noteikts, ka "cietušais var prasīt atlīdzinājumu par zaudējumu tikai tad, ja zaudējumu nav bijis iespējams novērst ar likumā noteiktajiem tiesību aizsardzības un atjaunošanas līdzekļiem (prasījums par administratīvā akta atcelšanu un izdošanu; prasījums par faktisko ricību)".

Vienlaikus, kā norādījusi EST, pretēji efektivitātes principam būtu prasīt, lai cietušās personas sistemātiski izmantotu visus tām pieejamos tiesību aizsardzības līdzekļus, kaut ari tas radītu pārmērigas grūtības vai to nevarētu tām saprātīgi pieprasīt.[930]

Tiesību aizsardzības līdzekļu jēdziens ir jāsaprot plašā nozīmē. Tas ietver gan ***formālas,*** gan ***neformālas tiesību aizsardzības iespējas™0*** Par tiesību aizsardzības formālajiem līdzekļiem uzskatāmi APL noteiktie tiesību aizsardzības līdzekļi, kas vērsti uz pamatprasījuma un atlīdzinājuma prasījuma iesniegšanu iestādē (tiesā). Savukārt par neformālajiem tiesību aizsardzības līdzekļiem uzskatāmi personas lūgumi, priekšlikumi, sūdzības ar mērķi informēt iestādi par administratīva akta vai faktiskās ricības prettiesiskumu un personai ar šādu administratīvo aktu vai faktisko ricību radītajiem zaudējumiem (kaitējumu) vai zaudējumu (kaitējuma) iespējamību.

[5] Personas līdzatbildības izvērtējums zaudējumu atlīdzības apmēra noteikšanā ir nostiprināts ari Latvijas civiltiesībās. Tādējādi komentējamais pants saturiski atbilst Civillikuma 1776.pantā noteiktajam, ka cietušajam zaudējumu novēršanai jāveic tādi

pasākumi, kas attiecīgajos apstākļos ir saprātīgi, un cietušajam ir tiesības prasīt tikai to zaudējumu atlīdzību, no kuriem tam nav bijis iespējams izvairīties. Savukārt tiesību aizskārējs var prasīt atlīdzināmo zaudējumu apmēra samazinājumu tādā apmērā, kādā cietušais, ievērojot pienācīgu rūpību, varēja zaudējumus novērst.

|6| Tādēļ, izskatot atlīdzinājuma prasījumu, iestādei un tiesai **jāvērtē pašas personas rīcība.** Pirmām kārtām jākonstatē, kādus objektīvi saprātīgus pasākumus persona šādā situācijā ***varēja un tai vajadzēja veikt.***™ Ja konstatējams, ka konkrētajā situācijā personai objektīvi bija iespējams veikt pasākumus, kas samazinātu ar iestādes lēmumu radītās negatīvās sekas, - ***vai persona tos ir veikusi (centusies veikt).*** Tāpat vērtējams, vai persona ***ar savu apzinātu rīcību ir veicinājusi*** zaudējumu vai kaitējuma rašanos vai tā apmēra palielināšanos un vai personas veiktie pasākumi zaudējumu vai kaitējuma novēršanai un samazināšanai attiecīgos apstākļos ir bijuši ***atbilstoši un saprātīgi.***

[7] Attiecībā uz personas pienākumu sadarboties jāņem vērā vispārējie administratīvā procesa noteikumi par pierādījumu iegūšanu. Objektīvās izmeklēšanas princips, kas ir viens no pamatprincipiem administratīvajā procesā, nav saprotams tādējādi, ka personai vispār nav nekāda pienākuma piedalīties lietas apstākļu noskaidrošanā. Gadījumā, ja personas iīcībā ir pierādījumi, kuriem ir vai varētu būt nozīme lietas izspriešanā, tai ir pienākums šos pierādījumus iesniegt (sk. 150.p. trešo daļu). Tāds pats nosacījums attiecināms ari uz pierādījumiem, kas nav personas ricībā, bet ko tā bez piepūles var sagādāt, īpaši, ja pārējiem administratīvā procesa dalībniekiem vai tiesai konkrēto pierādījumu savākšana prasītu lielāku resursu patēriņu nekā personai. Līdz ar to personas loma administratīvajā procesā nav pasīva, un tai ir **aktīvi jāpiedalās pierādījumu savākšanā.**[931]

[8] Komentējamais pants atlīdzinājuma prasījumos papildus minētajiem vispārējiem noteikumiem īpaši uzsver personas pienākumu sadarboties. Lai gan pantā minēts pienākums sadarboties ar iestādi, šis pienākums vienlīdz attiecināms ari uz procesu tiesā. Respektīvi, personai ir jāsadarbojas ar jebkuru institūciju (valsts pārvaldes vai tiesu sistēmas ietvaros), kurai administratīvajā procesā ir kompetence lemt par atlīdzinājumu.

[9] Sadarbības pienākums formulēts kā pienākums darit iestādei zināmus apstākļus, kurus tai nepieciešams zināt, lai noskaidrotu publisko tiesību subjekta atbildības pamatu un radīto zaudējumu vai kaitējuma apmēru. Citiem vārdiem, personai ir pilnībā jānorāda faktiskie apstākļi, kuri, personas ieskatā, rada pamatu atlīdzinājumam, piemēram: kāda bijusi iestādes ricība, kādas sekas personai tā radījusi u.tml. Tāpat tieši personas pienākums ir iesniegt pierādījumus, kas apliecina radīto zaudējumu apmēru. Tas nozīmē ari, ka savu

argumentu pamatošanai personai var rasties nepieciešamība iegūt tādus pierādījumus, kas saistīti ne tikai ar personas pūlēm un centieniem, bet ari ar izmaksām (piemēram, eksperta atzinuma izmaksas).

97.pants. Civiltiesību principu piemērošana atlīdzinājuma apmēra noteikšanai

Nosakot mantiskā zaudējuma un personiskā kaitējuma priekšnosacījumus un atlīdzinājuma apmēru, piemēro civiltiesību principus, ja likumā nav noteikts citādi.

(2004.gada 15.janvāra likuma redakcijā)

[1] Literatūra: *Kalvis Torgāns.* Saistību tiesības. **I** daļa. Mācību grāmata. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2006; ***Agris Bitāns.*** Taisnības apziņa, nosakot kompensāciju par nemantisku aizskārumu // Latvijas Vēstnesis, pielikums "Jurista Vārds", 08.07.2003., Nr.25/26.

[2] Zaudējumu un kaitējuma apmēra noteikšanas nolūkā nav principiālas atšķirības, kas ir radījis zaudējumu vai kaitējumu - publisko vai privāto tiesību subjekts. Tādēļ neatkarīgi no tā, vai zaudējumi vai kaitējums ir radušies administratīvi tiesisko vai civiltiesisko attiecību ietvaros, to priekšnoteikumu un apmēra noskaidrošanai var tikt piemēroti analogi principi un kritēriji.

[3] Tomēr, "aizņemoties" tiesisko regulējumu no civiltiesībām, nedrikst aizmirst, ka abas tiesību nozares nebalstās uz vienādiem tiesību principiem. Tādējādi analoģijas neierobežota piemērošana administratīvajās tiesībās var novest pie risinājuma, kas ir pretējs publisko tiesību būtībai. Līdz ar to **civiltiesību principi administratīvajās tiesībās piemērojami tad, ja tie nenonāk pretrunā ar publiski tiesisko attiecību būtību.**

141 Civiltiesības ir materiālas tiesības. Tādēļ no komentējamā panta izriet, ka administratīvajā procesā piemērojamas civiltiesību **materiālās** tiesību normas un principi.

[5] Tiesību teorijā atzīts, ka atlīdzināšanas pienākums iestājas tad, kad vienlaikus pastāv šādi priekšnoteikumi: 1) tiesību aizskārēja **neattaisnojuma darbība,** kas attiecīgos gadījumos ietver ari novērtējumu no vainojamības viedokļa; 2) **zaudējumu vai kaitējuma esība;**

3) **cēloniskais sakars** starp zaudējumiem vai kaitējumu un neatļauto darbību.[932] Administratīvajās tiesībās pirmais priekšnoteikums attiecīgi ir iestādes ***parasti***) prettiesiska rīcība. Otrais un trešais priekšnoteikums ir tādi paši.

[6] Administratīvajās tiesībās **vaina nav zaudējumu vai kaitējuma atlīdzības tiesiskā pamata obligāts elements.** Valsts atbildībai ir jāiestājas jebkurā situācijā, kad publisko tiesību subjekts nerikojas veidā, kādā saprātīgi var no tā sagaidīt spēkā esošo tiesību normu kontekstā.[933] Atlīdzināšanas likumā līdzīgi kā VPIekL vainas

dažādas formas (nodoms, rupja neuzmanība) minētas ***tikai*** kontekstā ar amatpersonu civiltiesisko atbildību.

[7] Turpmāk šajos komentāros tiks aplūkoti: 1) zaudējumu vai kaitējuma konkrēts apmērs (sk. 8.iedaļu); 2) cēloniskais sakars starp iestādes (***parasti***) prettiesisku rīcību un personai radītajiem zaudējumiem vai kaitējumu (sk. 9.iedaļu). Iestādes ***(parasti)*** prettiesiska ricība kā zaudējumu atlīdzības priekšnoteikums aplūkota 92.panta komentāros.

[8] Kā izriet no APL 186.panta otrās daļas 6.punkta un trešās daļas 2.punkta un Atlīdzināšanas likuma 11 .panta otrās un trešās daļas, 16.panta ceturtās daļas, iesniedzot iestādē iesniegumu vai tiesā pieteikumu par atlīdzinājumu, ir jāizvirza **konkrēts prasījums** par atlīdzināmo zaudējumu vai kaitējuma apmēru. Tātad, lai zaudējumus vai kaitējumu atlīdzinātu, tiem jābūt **faktiski pastāvošiem (īstiem) un konkrētiem (izteiktiem naudas izteiksmē).** Tas nozīmē, ka hipotētiski zaudējumi nav pietiekams pamats zaudējumu atlīdzības prasījuma izvirzīšanai. Minētais tāpat izriet no Civillikuma 1771.panta, saskaņā ar kuru zaudējums var būt vai nu tāds, kas jau cēlies, vai tāds, kas vēl stāv priekšā; pirmajā gadījumā tas dod tiesību uz atlīdzību, bet otrajā uz nodrošinājumu.

[9] Cēloniskā sakarība ir **objektīvu apstākļu secība,** kuras rezultātā iestājas konkrētas sekas. Nepieciešamība konstatēt cēloņsakarību starp iestādes ricību un tās radītajām sekām izriet gan no Atlīdzināšanas likuma 6.panta pirmā daļas, gan no Civillikuma 1635., 1773., 1774. un 1779.panta. No minētajām normām secināms, ka iestādes prettiesiska ricība var būt gan tiešā, gan netiešā sakarībā ar personai nodarīto zaudējumu vai kaitējumu.

Kā norādījis Senāts, tiesības uz zaudējumu atlīdzinājumu rodas, ja starp iestādes prettiesisko rīcību un cietušajam nodarīto zaudējumu pastāv tieša cēloņsakarība - objektīva saikne starp iestādes iīcību un tās radītajam laika ziņā sekojošām zaudējumu nodarošām sekām, proti, minētā ricība rada un nosaka šo seku iestāšanās reālu iespēju un ir galvenais faktors, kas nenovēršami radījis šīs sekas.[1785]

Taču divu notikumu secība laikā vēl nenozīmē, ka starp tiem ir konstatējama cēloniskā sakarība. Apsverot, vai personai ir tiesības uz atlīdzinājumu, iestādes un tiesas uzdevums ir noskaidrot: l)vai negatīvās sekas, kas indivīdam ir iestājušās, ir saistītas ar iestādes konkrēto darbību vai ari iestādes ricība bija tikai viens no vairākiem faktoriem, kas radīja zaudējumu; 2) vai negatīvās sekas, kas personai ir iestājušās, ir tikai un vienīgi iestādes darbības rezultāts vai ari zaudējumi nodariti vairāku subjektu kopīgu vai vienlaicīgu darbību rezultātā; 3) vai starp iestādes ricību un tās radītajām sekām nepastāv tāda attālinātība, ka iestādes ricība nav cēloniskā sakarā ar indivīdam radīto zaudējumu.

[10] Skaidrojot iespējamo zaudējumu veidus, Civillikuma 1773.pants noteic, ka zaudējums ir **tiešs,** kad tas ir prettiesīgas darbības vai bezdarbības dabiskās un nepieciešamās sekas, **netiešs** - kad tas cēlies, sagadoties sevišķiem apstākļiem vai attiecībām, **nejaušs** - kad tā cēlonis ir nejaušs notikums vai nepārvaramā vara.

(11) Saskaņā ar Civillikuma 1774.pantu nejaušs zaudējums nevienam nav jāatlīdzina. Savukārt atbilstoši Civillikuma 1775.pantam ir jāatlīdzina katrs zaudējums, kas nav nejaušs. Tādēļ iestādei un tiesai ir jānoskaidro, vai personai radītajiem zaudējumiem nav nejaušības raksturs. Šajā sakarā gan jāņem vērā, ka ir iespējami gadījumi, kad iestādes tiesiskas rīcības rezultātā ir cietusi kāda pilnīgi nesaistīta persona, kas ir t.s. ***īpašais upuris.*** Tādējādi iestādes ricība var būt tiesiska, bet attiecībā uz personu ir radījusi sekas, kas ir atlīdzināmas. Šādu gadījumu nevar uzskatīt kā nejaušu, kas nav atlīdzināms.

Ari nepārvaramas varas apstākļi ***(force majeure)*** tiek uzskatīti kā iestādes prettiesiskas darbības attaisnojums, t.i., atbildību izslēdzošs apstāklis. Civiltiesiskajās attiecībās ar nepārvaramas varas apstākļiem saprot ari normatīvos aktus, iestāžu darbību u.tml. Uz administratīvajām tiesībām tas nav attiecināms, citādi valsts atbildība vispār tiktu izslēgta.

[12] Zaudējumu novērtēšanas principi ir ietverti Civillikuma Saistību tiesību daļas astotās nodaļas "Zaudējumi un to atlīdzība" ceturtajā apakšnodaļā "Zaudējumu novērtēšana". Savukārt personiskā kaitējuma atlīdzināšanas apmēra noteikšanas kārtību regulē Saistību tiesību daļas trešā nodaļa "Saistības un prasījumi no neatjautas darbības".

Nemantiskā kaitējuma atlīdzinājuma apmēra pierādīšanas līdzekļi un apmēra noteikšanas metodes atšķiras no mantiskā zaudējuma pierādīšanas līdzekļiem un metodēm (sk. ari 94.panta komentārus).

1131 Civillikuma 1784.pants noteic, ka, ja ārpus līgumiskām attiecībām kādam nodarīts zaudējums ar otras personas prettiesīgu darbību, tad zaudējuma nodaritājs atbild par visiem zaudējumiem (1772. un 1773.p.). No minētās normas izriet zaudējumu **pilnas** (visu zaudējumu) atlīdzības noteikums.

Kā izriet no Civillikuma 1792.panta, ja zaudējumu atlīdzības prasījums izriet no darbības, kas pati par sevi bijusi prettiesiska, tad zaudējuma vērtējums samērojams ar priekšmeta vērtību zaudējuma nodarīšanas laikā. No minētā secināms, ka deliktu attiecībās atlīdzināma mantas (priekšmeta) vērtība, kas tai bijusi **zaudējuma nodarīšanas brīdī** un saskaņā ar pastāvošajām cenām vietā, kur celta prasība par zaudējumu atlīdzību (CL 1790.p.).

Novērtējot noteiktu lietu, jāievēro ne vien tās **parastā vērtība**[1786]**,** bet ari **sevišķā vērtība**[1787] zaudējuma cietējam. Vērtība,

kas pamatojas tikai uz

1786 **Lietas parastā jeb tirgus vērtība ir vērtība, kas noteicama pēc tā labuma, kādu lieta var dot katram valdītājam pati par sevi, neatkarīgi no viņa personīgām attiecībām (CL 871.p.).**

1787 **Lietas sevišķā vērtība ir vērtība, kas pamatota ar lietas īpašo pielietojamību vai indivīda prasmēm, kas izmantojamas tikai attiecībā uz šo lietu (piemēram, ratiņkrēsls, kas domāts cilvēkam ar īpašām vajadzībām) (CL 872.p.).**

personiskām tieksmēm,[934] nav jāievēro. Turklāt, vērtējot noteiktu priekšmetu zaudējuma nodalīšanas bridī, jāņem vērā gan tā nolietojums, gan arī iespējamais tā vērtības pieaugums, jo zaudējumu atlīdzības prasījuma apmierinājums nevar novest pie tā, ka cietusī persona nokļūst ekonomiski izdevīgākā situācijā salīdzinot ar to, kādā tā būtu bijusi, ja personas tiesību aizskārums nebūtu noticis.

Jau cēlies zaudējums var būt vai nu cietušā **tagadējās** mantas samazinājums (piemēram, papildu izdevumi, mantas bojājumi, iznīcināšana, zudumi), vai aiī viņa **sagaidāmās peļņas** atrāvums, t.i., citas personas vainas dēļ nesaņemtais sagaidāmais vai paredzamais mantas pieaugums (CL 1772. un 1786.p.). Šāds zaudējumu iedalījums izriet no tā, vai iestādes ffcības rezultātā tiek aizskarts jau pastāvošs vai nākotnē gūstams materiāls labums, kurš tiktu saņemts (rastos), ja tiesību aizskārtuma rezultātā nebūtu traucēta normāla attiecību attīstība.

Atlīdzināšanas likuma 7.panta otrā daļa noteic, ka, aprēķinot mantisko zaudējumu, ņem vērā aiī neiegūto peļņu, ja cietušais spēj pierādīt, ka notikumu parastās attīstības gaitā peļņa tiktu gūta. Sagaidāmās peļņas atrāvumam (zudušajam labumam, negūtai peļņai) ir jābūt **pietiekami drošam un paredzamam.** Attiecīgi, aprēķinot atrauto peļņu, "nav jāņem par pamatu tikai varbūtības, bet nedrīkst būt šaubu vai vismaz jābūt pierādītam līdz tiesisku pierādījumu paticamības pakāpei, ka šāds pametums cēlies, tieši vai netieši (1773.p.), no tās darbības vai bezdarbības, ar ko zaudējums nodarīts" (CL 1787.p.).

Kā atzinis Senāts, atrautās peļņas institūta mērķis ir atlīdzināt cietušajam to, ko viņš noteikti būtu saņēmis, ja prettiesiskā rīcība nebūtu notikusi, jeb novērst tās kaitīgās sekas, ko prettiesiskā rīcība noteikti nodarītu cietušā mantai nākotnē. Lai gan ne vienmēr iespējams un nepieciešams noteikt precīzu atrautās peļņas apmēru, likums nepieļauj apmierināt prasījumu par atrauto peļņu, pamatojoties uz spekulācijām par atrautās peļņas esamību un apmēru.[935]

I.Gredzena, D.Mita

114) Civillikuma 1635.panta pirmā daļa noteic, ka katrs tiesību aizskārums, tas ir, katra pati par sevi neatļauta darbība, kuras rezultātā nodarits kaitējums (ari morālais kaitējums), dod tiesību

cietušajam prasīt apmierinājumu no aizskārēja, ciktāl viņu par šo darbību var vainot.

Norāde ***"ciktāl viņu par šo darbību var vainot"*** gan nenozīmē, ka nepieciešams konstatēt arī vainu, ar to saprotot vainojamību apzinātā vai netīšā darbībā vai neuzmanību, lai iestātos pantā minētās sekas. Ar šiem vārdiem saprotama tāda zaudējumus vai kaitējumu izraisoša darbība (rīcība), kura nav attaisnojama.[936] Attiecībā uz nemantiskā kaitējuma atlīdzinājuma apmēra noteikšanu Civillikuma 1635.panta otrā daļa paredz, ka atlīdzības apmēru par morālo kaitējumu nosaka tiesa pēc sava ieskata, ņemot vērā morālā kaitējuma smagumu un sekas. Attiecīgi nemantiskā kaitējuma atlīdzības apmēra noteikšanā piemērojams Civillikuma 5.pants, kas noteic, kad lieta jāizšķir pēc tiesas ieskata, tad tiesnesim jāspriež pēc **taisnības apziņas**[937] un **vispārīgiem tiesību principiem.**

9.nodaļa. Uzziņa par savām tiesībām

98.pants. Tiesības uz uzziņu par savām tiesībām

(1) Privātpersonai ir tiesības saņemt uzziņu par savām tiesībām konkrētajā tiesiskajā situācijā (turpmāk - uzziņa).

(2) Iesniegumu par uzziņu iesniedz iestādē, kuras kompetencē ir jautājuma izšķiršana pēc būtības.

(3) Iesniegumā par uzziņu ietver:

1) faktu aprakstu;

2) no minētajiem faktiem izrietošu konkrētu jautājumu, atbilde uz kuru ir atkarīga no to juridiska vērtējuma;

3) paskaidrojumu, kādēļ šāda uzziņa nepieciešama;

4) pēc iesniedzēja ieskata - aiī juridiskus apsvērumus.

(4) Ja atbilde uz jautājumu ir atkaiīga no lietderības apsvērumiem (65.un 66.pants), tad tiesības uz uzziņu attiecas uz iestādei piešķirtās iīcības brīvības robežu noskaidrošanu. Iestāde savā atbildē var norādīt uz vispārējiem apsvērumiem, kā šī ncības btīvība izmantojama. Uz šiem apsvērumiem neattiecas šā likuma 101.panta otrajā un trešajā daļā noteiktās tiesiskās sekas.

(5) Ja šajā nodaļā nav noteikts citādi, tad uz uzziņu attiecināmi šā likuma noteikumi, kas attiecas uz administratīvo aktu, tiktāl, ciktāl tie ir piemērojami, ievērojot uzziņas būtību.

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar 2004.gada 15.janvāra likumu)

Saturs

I. Vispārīgas piezīmes

II. Iesniegums

III. Uzziņa iestādes rīcības brīvības gadījumā

I. Vispārīgas piezīmes

[11 Komentējamā pants noteic tiesības uz uzziņu, šo tiesību robežas

un iesnieguma par uzziņu sastāvdaļas.

(21 Satversmes 90.pantā ir noteikts, ka ikvienam ir tiesības zināt savas

tiesības. Viens no mehānismiem, kā valsts nodrošina šīs tiesības saviem

iedzīvotājiem, ir uzziņas institūts. Iestādes pienākums dot padomu un sniegt informāciju personai izriet no cilvēka cieņas principa.[938] Juridiskajā literatūrā tiesības uz uzziņu tiek saistītas ari ar tiesiskās drošības principu, kas ir būtisks tiesiskas un demokrātiskas valsts elements. Šis princips citstarp prasa, lai privātpersona varētu paredzēt iestādes rīcību un ar to rēķināties, tāpēc indivīdam jābūt iespējai saņemt pietiekamu informāciju par piemērojamām tiesību normām.[939]

Uzziņa ir veids, kā persona, pirms vēl valsts nav nodibinājusi publiski tiesiskās attiecības administratīvā akta veidā, var uzzināt kompetentās iestādes viedokli attiecīgajā jautājumā.[940] Personai tiek dota iespēja izmantot šo viedokli savām vajadzībām.

[3] Komentējamais pants paredz personai tiesības saņemt uzziņu par **savām tiesībām** konkrētā situācijā. Ar tiesībām jāsaprot ne tikai tiesības rīkoties noteiktā veidā vai tiesības saņemt kādu labumu, bet ari tiesiskie pienākumi, kas iesniegumā par uzziņu norādītajos apstākļos personai tiek uzlikti saskaņā ar normatīvajiem aktiem, kā ari to, kāda būs iestādes rīcība attiecīgajā konkrētajā tiesiskajā situācijā. Ar uzziņu personai tiek darīts zināms, kā konkrēto faktisko situāciju no tiesību viedokļa vērtē iestāde. Kā norādījis Senāts, šīs tiesības īstenošanas rezultātā persona var plānot savu rīcību, nebaidoties, vai pati ir pareizi sapratusi tiesību normas.[1795]

Piemēram, persona vēlas pirms koncerta pie ieejas tirgot suvenīrus un nesaprot, vai tam ir nepieciešams saņemt pašvaldības atļauju; persona vēlas veikt būvdarbus un viņai nav skaidrs, vai šiem darbiem nepieciešams būvprojekts un būvatļauja; persona vēlas eksportēt preci un vēlas uzzināt, kāds muitas nodoklis tai būs jāmaksā; persona vēlas izveidot dzīvnieku patversmi un vēlas noskaidrot, vai viņas rīcībā esošās ēkas atbilst noteiktām prasībām.

[4] Privātpersonai, kas vēršas ar iesniegumu par uzziņu, nav jābūt procesa dalībniekam, tomēr jebkura persona nevar prasīt uzziņu par jebkuru jautājumu, jo atbilstoši komentējamā panta pirmajai daļai persona var saņemt uzziņu par **savām** tiesībām **konkrētā** situācijā, savukārt atbilstoši trešajai daļai iesniegumā ir jānorāda konkrēti fakti, kā arī jāpaskaidro nepieciešamība pēc uzziņas. Ņemot vērā, ka uzziņas sagatavošana prasa vairāku iestāžu laika un finanšu resursus, tiesības prasīt uzziņu ir tikai personai, kurai pēc tās ir pietiekami pamatota interese - uzziņa ir nepieciešama, lai īstenotu vai aizsargātu savas vai sava pārstāvamā tiesības konkrētā situācijā. Uzziņas sniegšana par jebkuru jautājumu radītu pārāk lielus valsts pārvaldes izdevumus.[941]

(5J Uzziņa **nav administratīvais akts,** jo ar to nedibina, negroza, nekonstatē un neizbeidz tiesiskās attiecības (uzziņai nav tiešu tiesisku seku attiecībā pret adresātu). Iestādes rīcība, nesniedzot uzziņu vai atsakot tās sniegšanu, ir uzskatāma par **faktisko rīcību.** Pati uzziņa ir informatīvs paziņojums, kas parasti nav uzskatāma par faktisko ricību. Izņēmums ir gadījumā, ja nepareizas vai pārprotamas uzziņas rezultātā personai ir radies tiesību aizskārums (sk. 101.p. komentārus).

[6] Atšķirībā no **informācijas sniegšanas,** ko iestāde sniedz, ievērojot Informācijas atklātības likumu[942], uzziņa ietver atbildes uz tiesību jautājumiem konkrētā situācijā. Uzziņa nav tikai tiesību normu

pārstāsts, atšķirībā no informācijas sniegšanas tā tiek izdota radošā procesā.[943] Tāpat uzziņa komentējamā panta izpratnē jānošķir no **izziņas,** ar kuru tiek sniegta informācija par faktisko situāciju (faktiem), piemēram, par nodokļu samaksu.

|7J Uzziņas institūts atrodams ari Vācijas Administratīvā procesa likumā, taču tajā tas nav regulēts tik detalizēti, turklāt tiesības uz uzziņu atšķirībā no Latvijas ir tikai konkrētā procesa dalībniekam.[944] Tā Vācijas likuma 25.panta otrais teikums noteic, ka, ja tas ir nepieciešams, iestāde izsniedz uzziņu par dalībnieka tiesībām un pienākumiem administratīvajā procesā. Vācijas likuma komentāros norādīts, ka vispārējs uzziņas sniegšanas pienākums par iespējamām tiesībām vai pienākumiem nepastāv.[945] Tāpat uzziņas institūtam ir daļēja līdzība ar Vācijas un Austrijas administratīvajās tiesībās paredzēto apsolījuma institūtu,[946] no kura izriet, ka iestādei jāpilda rakstveidā izdotais solījums izdot administratīvo aktu.

[8| Jautājumi, kas nav noteikti APL 9.nodaļā, ir risināmi, piemērojot tās normas, kas attiecas uz administratīvo aktu, ja vien tas nav pretrunā uzziņas būtībai. Piemēram, uz uzziņu ***mutatis mutantis***[mi] ir attiecināmas normas, kas regulē iesnieguma iesniegšanu, informācijas iegūšanu, paziņošanu un apstrīdēšanas iesnieguma iesniegšanu.

[9] Uzziņas sniegšana var būt regulēta aff speciālajās tiesību normās. Tā, piemēram, Eiropas Muitas kodeksa 20.pantā paredzētas tiesības, ka muitas dienesti pēc oficiāla pieprasījuma pieņem lēmumus, kas attiecas uz saistošu informāciju par tarifu, vai lēmumus, kas attiecas uz saistošu informāciju par preču izcelsmi. Šie lēmumi ir saistoši muitas dienestiem attiecībā uz lēmuma turētāju tikai attiecībā uz precēm, par kurām muitas formalitātes ir pabeigtas pēc dienas, kad lēmums stājies spēkā. Lēmumi ir saistoši lēmuma turētājam attiecībā uz muitas dienestiem tikai no dienas, kad minētā persona saņem paziņojumu par lēmumu vai kad uzskata, ka tā to ir saņēmusi.

110] Jāņem vērā, ka termins "uzziņa" normatīvajos aktos netiek lietots konsekventi, dažkārt tas tiek lietots termina "izziņa" vietā.[947]

111] Uzziņa tiek sniegta **bez maksas** ari gadījumā, ja par administratīvo aktu, par kuru sniegta uzziņa, privātpersonai ir jāmaksā.

II. Iesniegums par uzziņu

[12] Iesniegumu par uzziņu iesniedz iestādei, kuras **kompetencē** ir jautājuma izlemšana pēc būtības, proti, iestādē, kura attiecīgajā jomā varētu izdot administratīvo aktu. Hierarhiskās piekritības ievērošana šādā gadījumā nav obligāta - uzziņu var sniegt ari augstāka

iestāde, kaut ari administratīvais akts šajā jautājumā būtu jāpieņem zemākai iestādei. Jo īpaši tas attiecināms uz gadījumu, kad administratīvā akta izdošanas pilnvaras ir piešķirtas noteiktai amatpersonai (piemēram, inspektoram) vai šīs tiesības ir deleģētas privātpersonai.

Ja iesniegums ir iesniegts iestādei, kas jautājumu pēc būtības nevarētu izlemt, vai ari iestāde uzskata, ka kvalitatīvāku atbildi varētu sagatavot augstāka vai zemāka iestāde, iesniegumu iestāde atbilstoši 56.panta otrajai daļai pārsūta kompetentajai iestādei vai, ja persona iestādē vērsusies personīgi, izsniedz tai izziņu par piekritīgo iestādi.

113] Atbilstoši 56.panta pirmajai daļai rakstveida iesniegumā norādāms iesniedzēja vārds un uzvārds, dzīvesvieta (juridiskajai personai - nosaukums, adrese, reģistrācijas numurs), uz tā jābūt iesniedzēja parakstam. Ja iesniedzējs ir pārstāvis, norādāms ari, kuras personas interesēs uzziņa tiek prasīta.

J14| Iesniegumā par uzziņu jānorāda **fakti,** kas raksturo konkrēto situāciju, par kuru persona vēlas uzziņu, nepieciešamības gadījumā pievienojot papildu materiālus (dokumentus, fotogrāfijas u. tml.). Iesniegumā var aprakstīt ne tikai jau reāli esošus faktus, bet var aprakstīt ari nākotnē iespējamu situāciju. Ja iesniedzējam ir zināms, ka noteikta informācija jau ir iestādes ricībā, viņš var uz to norādīt iesniegumā. Faktu norādīšana iesniegumā par uzziņu nepieciešama, lai iestāde varētu izvērtēt situāciju un dot juridisku vērtējumu. Tas, vai persona vēlāk varēs atsaukties uz uzziņu, lielā mērā atkarīgs no tā, kas būs norādīts iesniegumā. Tāpēc fakti jānorāda pēc iespējas precīzāk. Ja administratīvā akta izdošanas brīdī šie fakti būs citādi, arī tiesiskās sekas var būt atšķirīgas.

|15| Iesniegumā jāuzdod no minētajiem faktiem izrietošs **konkrēts jautājums,** atbilde uz kuru atkarīga no to juridiska vērtējuma.

Piemēram, pašvaldības iestādes vadītājs vēlas apvienot savu amatu ar radošu darbu (atbilstoši likumam tas ir atļauts), taču viņam nav pārliecības, vai darbs, ko viņš nolēmis darīt, uzskatāms par radošu. Viņš vēršas ar iesniegumu par uzziņu Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojā, iesniegumā aprakstot darbu, ko vēlas veikt, un uzdodot jautājumu - vai šis darbs uzskatāms par radošu un vai viņš var to apvienot ar iestādes vadītāja amatu.

116] Iesniegumā jāietver arī paskaidrojums, kādēļ uzziņa ir **nepieciešama.** Tas iesniegumā jāietver tāpēc, lai parādītu savu subjektīvo interesi šādu informāciju saņemt. Paskaidrojums, kāpēc uzziņa ir nepieciešama, nav domāts stingrā nozīmē kā "pierādījums", bet gan vienīgi kā pamatots apgalvojums, ka izziņa adresātam nepieciešama, lai plānotu savu rīcību. Tas, vai nepieciešamība pastāv,

ir juridiski pārbaudāms jautājums.[948] Ja persona šādu interesi nevar norādīt, iestāde var atteikt izsniegt uzziņu, jo tiesības uz uzziņu attiecas tikai uz tiesībām zināt ***savas*** tiesības, tādēļ abstraktas tiesiskās situācijas ekspertīzes, kam nav konkrēta sakara ar adresāta plānoto ricību, iestādei nav jāsniedz. Atteikumu var pamatot ar komentējamā panta pirmo daļu, norādot, ka tiesības uz uzziņu personai ir tikai par savām tiesībām konkrētā situācijā. Tomēr iestādei šī iesnieguma sastāvdaļa nav jāvērtē formāli. Iespējams, ka iemesls, kāpēc uzziņa tiek pieprasīta, izriet jau no faktu apraksta un uzdotaj iem jautājumiem.

Tā, piemēram, kādā lietā par nepareizi aprēķinātiem muitas maksājumiem Valsts ieņēmumu dienests norādīja, ka privātpersonas iesniegums nav atzīstams par iesniegumu uzziņas saņemšanai, jo tajā nav pietiekami aprakstīti fakti, no kuriem nepārprotami izriet ievesto preču (cukura sīrupa) deklarēšanas bridī radušās problēmas, kā arī ir norādīts tikai lūgums sniegt skaidrojumu, nevis konkrēts jautājums, tāpat nav norādītas tiesību normas un apstākļi, kuru dēļ nav skaidri saprotamas nodokļu maksātāja tiesības. Tomēr tiesa, vērtējot iesniegumu, secināja, ka iesniegums satur faktu aprakstu, no kā var izsecināt, kas ir darijuma partneri un ka notiek cukura sīrupa imports. Turklāt iesniegumam pievienota muitas deklarācija, no kuras varēja izsecināt vēl papildu faktus. Iesniegumā ir arī norādīts uz iemesliem, kāpēc ir nepieciešami skaidrojumi, un apraksts par neskaidro situāciju muitas papildnodokļa aprēķināšanā. Tāpat ari ir skaidri norādīts jautājums, uz kuru pieteicēja vēlas saņemt atbildi, proti, tiek lūgts sniegt skaidrojumu preces deklarēšanai. No vēstules kopējā teksta izriet, ka pieteicēju interesē tieši jautājums par muitas papildnodokļa aprēķināšanu ievestajam cukura sīrupam. Tādējādi tiesa atzina, ka iesniegums ir atzīstams par iesniegumu uzziņas saņemšanai APL

98.panta trešās daļas izpratnē.[1805]

[171 Persona iesniegumā par uzziņu var paust ari savus juridiskos apsvērumus par labu vienam vai otram risinājumam. Piemēram, persona var norādīt uz viņasprāt pastāvošo pretrunu starp zemākā un augstākā normatīvajā aktā ietvertu normu.

III. Uzziņa iestādes rīcības brīvības gadījumā

[18] Ja iestādei tiek lūgts sniegt uzziņu par tiesisko situāciju, kurā iestādei ir piešķirta rīcības brīvība, likumdevējs ir devis iestādei tiesības uzziņā norādīt uz **vispārējiem apsvērumiem,** kā iestāde var izmantot tai piešķirto ricības brivību, kādus apstākļus un kā tā vērtēs, izdodot administratīvo aktu vai veicot faktisko ricību.

Piemēram, atbilstoši 85.pantam iestāde var atcelt labvēlīgu tiesisku administratīvo aktu, ja pienācīgi nav izpildīts tajā

ietvertais nosacījums. Tātad likums dod iespēju iestādei lemt par administratīvā akta atcelšanu vai atstāšanu spēkā. Ja persona ir saņēmusi administratīvo aktu ar uzdevumu, kuru pilnībā nav izpildījusi, un prasa uzziņu par to, vai iestāde atcels administratīvo aktu, iestāde var dot konkrētu atbildi, bet var ari aprobežoties tikai ar apsvērumiem, kurus tā ņems vērā, lemjot šo jautājumu pēc būtības.

|19| Rīcības brivības gadījumā iestāde an var norādīt visus iespējamos sava lēmuma variantus.

|20| Komentējamā panta ceturtajā daļā norādīts, ka iīcības brīvības gadījumā uz iestādes apsvērumiem neattiecas 101.panta otrajā un trešajā daļā noteiktās tiesiskās sekas, proti, šāda uzziņa nevar radīt personai tiesisko paļāvību uz to, ka iestāde rikosies tā, kā norādījusi uzziņā.

99.pants. Uzziņas sagatavošana

(1) Sagatavojot uzziņu, ja nepieciešams, iestāde var prasīt no iesniedzēja papildu ziņas.

(2) Sagatavojot uzziņu, iestāde var lūgt augstākas iestādes, Tieslietu ministrijas, kā ari citu institūciju palīdzību.

(3) Pirms uzziņas paziņošanas tās adresātam iestāde uzziņas kopiju laikus nosūta augstākai iestādei. Pēc uzziņas paziņošanas iestāde tās kopiju nosūta institūcijām, kuras šī uzziņa var interesēt vai ari kuras bija iesaistītas tās sagatavošanā.

(4) Ministru kabinets nosaka uzziņas sagatavošanā un saskaņošanā iesaistīto iestāžu sadarbības kārtību.

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar 2006.gada 26.oktobra likumu)

[1| Pants noteic, kādu informāciju iestāde iegūst un kādas darbības veic, sagatavojot uzziņu. Izdodot uzziņu, iestādei jāapzinās, ka tādā veidā iestāde sevi sasaista ar pienākumu iīkoties atbilstoši savai uzziņai. Tāpēc uzziņas sagatavošana jāveic tikpat rūpīgi kā administratīvā akta izdošana.

[2] Sagatavojot uzziņu, iestādei ir jāmēģina saprast, kādas neskaidrības ir bijušas privātpersonai un ko tā vēlējusies uzzināt, vēršoties ar iesniegumu. Ja uzziņas iesniedzējs nav izteicies pietiekami skaidri vai nav pietiekami aprakstījis faktiskos apstākļus, iestāde to var noskaidrot no iesniedzēja, uzdodot precizējošus jautājumus. Tomēr iestāde var ari sniegt atbildi, vadoties tikai no iesnieguma. Tādā gadījumā iestāde var sniegt atbildi pēc formulas: "Ja..., tad ..., bet ja..., tad... [citādi] ".

[3] Likums nenoteic termiņu, cik ilgā laikā jāsniedz uzziņa. Tāpēc uzziņa ir sniedzama saprātīgā termiņā, vadoties no jautājuma sarežģītības pakāpes, kā ari ņemot vērā personas nepieciešamību pēc uzziņas.

|4| **Komentējamā panta otrā daļa noteic, ka iestāde var lūgt**

augstākas iestādes, Tieslietu ministrijas, kā ari citu institūciju palīdzību. Kā jau minēts 98.panta komentārā, uzziņu var sniegt ari augstāka iestāde, kaut ari administratīvais akts šajā jautājumā būtu jāpieņem zemākai iestādei. No tiesību normu vienveidīgas piemērošanas viedokļa pat būtu vēlams, ka gadījumā, ja iestādei ir reģionālās struktūrvienības, uzziņu sniegtu nevis zemākā, bet centrālā iestāde, attiecīgi informējot zemākas iestādes.

|5| Kārtība, kādā notiek uzziņas sagatavošanā iesaistīto iestāžu sadarbība, ir noteikta Ministru kabineta 2007.gada 29.maija noteikumos Nr.361 "Uzziņas sagatavošanā un saskaņošanā iesaistīto uzziņu sadarbības kārtība".[949] Minētie noteikumi paredz kartību un procesuālos termiņus, kādos iestādes sniedz viena otrai palīdzību uzziņas sagatavošanā, un kārtību, kā notiek uzziņas projekta saskaņošana ar augstāku iestādi pirms uzziņas paziņošanas adresātam. Tāpat ir noteikts, kā iestāde nosūta uzziņu tās sagatavošanā iesaistītajām iestādēm.

|6] Jautājumos, kas skar Eiropas Savienības tiesības normas, iestāde var lūgt Eiropas Savienības iestāžu palīdzību.

[7J Komentējamā panta trešā daļa noteic, ka pirms uzziņas paziņošanas adresātam, iestādei ir pienākums to nosūtīt augstākai iestādei. Augstākas iestādes savlaicīga informēšana par uzziņas projektu dod iespēju tai nepieciešamības gadījumā dot norādījumus zemākai iestādei precizēt uzziņu, lai nodrošinātu vienveidīgas tiesību normu piemērošanas praksi. Iestādei nav jāinformē augstāka iestāde, ja augstākā iestāde ir Ministru kabinets.

[8] Tas, ka iestāde pieļauj kļūdu uzziņas noformēšanā vai sagatavošanas procedūrā, neatņem sniegtajai atbildei uzziņas tiesisko statusu un tiesiskās sekas. Komentējamais pants noteic iestādes pienākumus uzziņas sagatavošanā, bet nenoteic uzziņas adresāta pienākumus veikt jebkādus kontroles pasākumus attiecībā uz iestādes pienākumu izpildi. Adresātam nav jāzina, vai iestāde ir izpildījusi pienākumu pirms uzziņas paziņošanas nosūtīt tās kopiju augstākai iestādei.[950]

|9| Uzziņa ir **izsniedzama** vai **nosūtāma** adresātam atbilstoši ***Paziņošanas likumā*** [951] ietvertajam regulējumam. Pēc uzziņas paziņošanas iestājas 101.pantā noteiktās tiesiskās sekas.

100.pants. Uzziņas forma

Uzziņu izdod rakstveidā. Tā satur šādas sastāvdaļas:

1) iestādes nosaukums;

2) uzziņas adresāts (fiziskajai personai - vārds, uzvārds, dzīvesvieta vai citas ziņas, kas palīdz identificēt personu; juridiskajai personai -nosaukums, adrese, reģistrācijas numurs);

3) iesniedzējs, ja tas nav identisks ar uzziņas adresātu;

4) iesniegtais faktu apraksts, jautājums un paskaidrojums, kādēļ uzziņas adresātam šāda uzziņa ir vajadzīga;

5) atbilde uz jautājumu;

6) atbildes juridiskais pamatojums;

7) atsevišķs piemēroto tiesību normu uzskaitījums (norādot ari normatīvā akta pantu, tā daļu, punktu vai apakšpunktu).

11 ļ Pants noteic uzziņas formu un tās sastāvdaļas.

|2] Uzziņu izdod **rakstveidā.**

Vienlaikus atzīmējams, ka iestādes var sniegt privātpersonām juridiskas konsultācijas un dot padomus arī **mutvārdos,** piemēram, pa tālruni. Tomēr šādai informācijai nebūs to tiesisko seku, kas šajā likumā noteiktas rakstveida uzziņai.

[3] Uzziņā tāpat kā administratīvajā aktā jābūt norādītai **iestādei** un **adresātam.** Tāpat uzziņā ir norādāms ari iesniedzējs, ja iesniegumu par uzziņu persona lūgusi nevis attiecībā uz sevi, bet citu personu. Šāds gadījums var būt tikai tad, ja iesniegumu ir iesniedzis kādas personas likumiskais vai līgumiskais pārstāvis.

[4] Uzziņā ir iekļaujama informācija, ko privātpersona ir norādījusi savā iesniegumā, proti, iesniedzēja sniegtais faktu apraksts ar no šiem faktiem izrietošo jautājumu. Tādā veidā iestāde norāda, kuriem faktiem tā devusi juridisku novērtējumu. Gadījumā, ja šie fakti vēlāk izrādīsies citādi, persona nevarēs atsaukties uz tiesisko paļāvību, kas radusies, pamatojoties uz uzziņu.

[5] Uzziņas būtiskākā sastāvdaļa ir **atbilde uz iesniedzēja jautājumu,** proti, informācija par personas tiesībām vai pienākumiem

konkrētā tiesiskā situācijā, kā ari šādas atbildes **juridiskais pamatojums** un piemēroto tiesību normu **uzskaitījums.** Atbildei ir jābūt pietiekami skaidrai un nepārprotamai. Turklāt parasti nav pietiekami citēt tikai tiesību normas, vairumā gadījumu atbildei būtu jāsatur izvērstāki apsvērumi par šo normu piemērošanu konkrētā gadījumā. It īpaši tas ir gadījumā, kad tiesību normas attiecīgajam adresātam varētu būt grūti uztveramas. Dodot pamatojumu, iestādei jāņem vērā privātpersonas, kas uzziņu ir lūgusi, informētības un zināšanu līmenis (parasti to var izsecināt no iesnieguma). Uzziņā var atsaukties uz iestādes praksi, tāpat tajā var ietvert atsauci uz tiesas nolēmumiem un tajos ietvertajām atziņām. Uzziņā var norādīt ari iekšējās tiesību normas.

Ja uzziņā par iesniegumu pausti iesniedzēja juridiskie apsvērumi un no uzziņas izriet, ka iestāde tiem nepiekrīt, būtu vēlams norādīt argumentāciju, kāpēc iesniedzēja apsvērumi ir nepareizi.

Vienlaikus jāņem vērā, ka uzziņas sniegšanas mērķis nav aizvietot juridisko konsultāciju.[952] Atbilde sniedzama tiktāl, ciktāl tas personai ir **nepieciešams,** lai aizstāvētu savas tiesības vai intereses konkrētajā situācijā.[953]

[6] Komentējamā pantā kā uzziņas sastāvdaļa nav ietverta **norāde uz apstrīdēšanas iespējām.** Tā kā atbilstoši 101.panta ceturtajai daļai uzziņu var apstrīdēt augstākā iestādē, uzziņā tas būtu norādāms (sk. 101 .p. komentārus).

101.pants. Uzziņas tiesiskās sekas un apstrīdēšana

(1) Uzziņas adresātam uzziņa nav saistoša. Uzziņas tiesiskās sekas iestādei nosaka šā panta otrās un trešās daļas noteikumi.

(2) Ja uzziņas adresāts ir iīkojies atbilstoši viņam izsniegtajai uzziņai, tad iestādes vēlāk izdotais administratīvais akts, kas attiecas uz jautājumu, par kuru šī uzziņa sniegta, nevar būt adresātam nelabvēlīgāks ari tad, ja vēlāk iestāde konstatē, ka uzziņa nav bijusi pareiza.

(3) Ja jautājums, par kuru sniegta uzziņa, vēlākā administratīvajā lietā ir viens no vairākiem jautājumiem, kas iestādei jāvērtē, tad šis vērtējums nevar būt adresātam nelabvēlīgāks, izņemot gadījumu, kad citādi lietas kopējais iznākums būtu adresātam nelabvēlīgāks vai ari tas būtu prettiesisks.

(4) Uzziņu var apstrīdēt augstākā iestādē. Ja augstākas iestādes nav vai tā ir Ministru kabinets, tad uzziņa nav apstrīdama. Tā nav pārsūdzama tiesā.

(5) Šā panta otrajā un trešajā daļā noteiktās tiesiskās sekas neiestājas, ja uzziņa nav izdota rakstveidā vai ja tā panākta ar apzināti nepatiesu ziņu sniegšanu, kukuļošanu, spaidiem, draudiem vai citām krimināli vai administratīvi sodāmām darbībām.

(6) Iestādes ricība, nesniedzot uzziņu vai atsakot uzziņas sniegšanu, apstrīdama un pārsūdzama šā likuma 91.panta trešajā daļā noteiktajā kārtībā.

(Ar grozījumiem, kas izdarīti ar 2008.gada 18.decembra likumu; sk. arī APL

pārejas noteikumu 7.punktu)

Saturs

I. Uzziņas tiesiskās sekas

II. Uzziņas apstrīdēšana un pārsūdzēšana

I. Uzziņas tiesiskās sekas

[1] Uzziņa tās **adresātam nav saistoša.** Proti, personai nav pienākums iīkoties atbilstoši uzziņā norādītajam. Personai, iegūstot informāciju par savām tiesībām konkrētā tiesiskā situācijā, ir tiesības izlemt, vai

tā īstenos savas tiesības iestādes norādītajā veidā vai nē.

(21 Savukārt iestāde, kas uzziņu sniegusi, nav tik briva savā rīcībā.

Atbilstoši komentējamā panta otrajai daļai, ja uzziņas adresāts ir rīkojies

atbilstoši tam izsniegtajai uzziņai, tad iestādes vēlāk izdotais

administratīvais akts, kas attiecas uz jautājumu, par kuru uzziņa sniegta, **nevar būt adresātam nelabvēlīgāks** ari tad, ja iestāde vēlāk konstatē, ka uzziņa nav bijusi pareiza.

Tādējādi uzziņa ir dokuments, kurš saista uzziņas izdevēju, un tās adresātam ir tiesības paļauties, ka iestādes vēlāk izdotais administratīvais akts nebūs pretējs uzziņā norādītajam, ja vien faktiskie un tiesiskie apstākļi nav mainījušies. Respektīvi, adresātam, saņemot iestādes izsniegtu uzziņu, rodas tiesības paļauties, ka iestāde attiecībā pret šo personu konkrētajos tiesiskajos apstākļos atbilstoši ari rīkosies. Taisnīguma princips prasa, lai iestāde šo personas paļāvību attaisnotu.[954]

Piemēram, ja persona kompetentajai iestādei ir lūgusi uzziņu par to, vai viņa var savienot amatus, un saņēmusi apstiprinošu atbildi, personu vēlāk nevar sodīt par šo amatu savienošanu ari tad, ja iestāde savu viedokli ir mainījusi.

[3] Tomēr iepriekš teiktais nenozīmē, ka iestādei administratīvais akts vienmēr jāizdod tieši tāds, kā norādīts uzziņā. Pirmkārt, atbilstoši komentējamā panta piektajai daļai uzziņā norādītajam nav jāseko, ja uzziņa nav izdota rakstveidā vai ja tā panākta ar apzināti nepatiesu ziņu sniegšanu, kukuļošanu, spaidiem, draudiem vai citām krimināli vai administratīvi sodāmām darbībām. Šādos gadījumos nedarbojas tiesiskās paļāvības princips, jo **paļāvība nav tiesiska.** Aizsargājama tiesiskā paļāvība nav ari gadījumā, kad persona, kura saņēmusi prettiesisku uzziņu, apzinājās vai tai vajadzēja apzināties tās prettiesiskumu[955] (sal. 86.p. otrās daļas 5.punkts).

[4] Tomēr ari tad, kad persona nav vainīga pie uzziņas **prettiesiskuma** vai to neapzinās, iestādei ir jāsamēro tiesiskās paļāvības un tiesiskuma principu ievērošanas nozīmīgums katrā konkrētā situācijā, un var būt gadījumi, kad tiesiskuma princips prasa, lai tiktu izdots nelabvēlīgāks administratīvais akts. Tas izriet ne tikai no tiesiskas valsts principa, bet arī no komentējamā panta otrās un trešās daļas, skatot tās kopsakarā. Proti, no trešās daļas izriet, ka gadījumā, kad lietas iznākums būtu prettiesisks, jautājums, par kuru sniegta uzziņa, var tikt vērtēts arī adresātam **nelabvēlīgāk.** Tomēr no tiesību sistēmas viedokļa nebūtu pareizi uzskatīt, ka, ja lietā ir vairāki vērtējami jautājumi (turklāt jautājums, par kuru sniegta uzziņa, attiecīgajā lietā var būt gan nozīmīgs, gan nebūtisks), tad administratīvas akts nevar būt prettiesisks, bet, ja ir viens vērtējams jautājums, tas var būt prettiesisks.

Turklāt jāņem vērā, ka, izdodot uzziņu, parasti netiek uzklausīts procesa dalībnieku, tostarp trešo personu viedoklis, tādējādi, ja administratīvais akts nekad nevarētu būt nelabvēlīgāks, varētu nepamatoti tikt ierobežotas ari trešo personu tiesības.[956]

Ari Senāts ir norādījis, ka paļāvība uz uzziņu nav absolūta. Proti,

ir iespējami gadījumi, kad kļūdaina uzziņa nepasargā indivīdu no tam adresēta administratīvā akta izdošanas, kurš ir nelabvēlīgāks nekā sniegtā uzziņa. Ja iestāde, konstatējot uzziņas tiesisku kļūdainumu, tomēr vēlāk izdos administratīvo aktu atbilstoši uzziņā teiktajam, tā rīkosies pretēji tiesību normām. Tātad katrā šādā gadījumā saduras divi tiesību principi: tiesiskās paļāvības princips un tiesiskuma princips. To, kuram principam ir dodama priekšroka, izlemj katrā konkrētajā gadījumā.[957] Tomēr, to vērtējot, jāņem vērā, ka gadījumos, kad sniegta uzziņa, tiesiskai paļāvībai ir īpaša nozīme. Tādējādi, lai tiesiskuma principam dotu priekšroku, administratīvajam aktam, ja to izdotu, ievērojot uzziņā norādīto, būtu jābūt būtiski prettiesiskam vai sabiedrības interesēm būtiski aizskartām.

Latvijas juridiskajā literatūrā izteikts viedoklis, ka iestādei ir tiesības atkāpties no uzziņā sniegtā skaidrojuma par personas tiesībām konkrētajā tiesiskajā situācijā, ja izpildās kāds no kritērijiem, kas piemērojami attiecībā uz adresātam labvēlīga prettiesiska administratīvā akta atcelšanu[958] (sk. 86.p. otro daļu). Šādam viedoklim varētu piekrist būtiska prettiesis-kuma gadījumā, jo, ja reiz var atcelt prettiesisku administratīvo aktu, tad vēl jo vairāk var neievērot būtiski prettiesisku solījumu, kas izriet no uzziņas.

Ņemot vērā iepriekš teikto, secināms, ka komentējamā panta otrajā daļā minētais, ka administratīvais akts nevar būt nelabvēlīgāks, interpretējams tādējādi, ka adresātu par ricību atbilstoši uzziņā norādītajam nevar sodīt, kā ari gadījumā, ja uzziņā norādītā ievērošanas dēļ adresātam radušies zaudējumi, iestādei tie uzziņas adresātam ir jāatlīdzina.

Ari ārvalstu juridiskajā literatūrā ir diskutēts jautājums, vai personai gadījumā, kad tai dots prettiesisks apsolījums, ir tikai tiesības uz zaudējumu atlīdzību vai ari, atsaucoties uz aizsargājamu tiesisko paļāvību, tiesības prasīt ari prettiesiskā apsolījuma izpildi. Atbilstoši Austrijas tiesu praksei parasti šādā gadījumā tiek dota priekšroka tiesiskuma principam.[959] Ari Lielbritānijā tiek segti zaudējumi, nevis izdots prettiesisks administratīvais akts.

Piemēram, muitas administrācija bija kļūdaini informējusi komersantu par to, ka par attiecīgo produktu nodoklis nav jāmaksā. Tomēr vēlāk komersantam tika uzlikts pienākums samaksāt nodokli, taču nodokļu administrācija izmaksāja kompensāciju.[960]

Savukārt Vācijā prettiesisku solījumu nepilda tad, ja, izdodot attiecīgo administratīvais aktu, tiesību normas būtu pārkāptas diezgan būtiski. Šādi solījumi tiek uzskatīti par spēkā neesošiem. Turklāt attiecībā uz nodokļu tiesībām Vācijas Federālā Administratīvā tiesa jau 1959.gadā norādīja, ka nodokļi var tikt iekasēti tikai stingrā saskaņā ar likumu, tādēļ jebkurš prettiesisks solījums nav spēkā

esošs.[961] Savukārt sociālajās tiesībās paļaušanās uz prettiesisku uzziņu tiek respektēta vairāk. Piemēram, ja personai ir sniegts nepareizs skaidrojums par termiņu, kādā iesniedzams iesniegums, šāds iesniegums, ievērojot tiesisko paļāvību, tiek pieņemts ari pēc likumā noteiktā termiņa nokavējuma.[962]

[5] Iepriekš teiktais neliedz iestādei, izdarot lietderības apsvērumus un izvērtējot, kuram no principiem - tiesiskuma vai tiesiskās paļāvības aizsardzības principiem - dodama prioritāte, izšķirties par labu tiesiskās paļāvības aizsardzībai. Taču, tā kā tādā gadījumā rezultāts būs prettiesisks, citas personas, atsaucoties uz vienlīdzības principu, nevar prasīt tāda paša administratīvā akta izdošanu.

|6] Atbilstoši komentējamā panta trešajai daļai jautājuma, par kuru sniegta uzziņa, vērtējums vēlākā administratīvajā lietā var būt adresātam nelabvēlīgāks ari tad, ja, ievērojot uzziņā teikto, lietas kopējais iznākums būtu adresātam nelabvēlīgāks. Tad iestāde atkāpjas no uzziņā norādītā, lai nodrošinātu, ka administratīvās lietas iznākums ir **adresātam labvēlīgāks** nekā tas būtu gadījumā, ja iestāde pieturētos pie uzziņā noteiktā.

Piemēram, uzziņā norādīta viena budžetā iemaksājamā summa, taču, izdodot administratīvo aktu, maksājamā summa izrādās mazāka. Iestādei nav jāpieturas pie uzziņā noteiktās summas, jo, tāpat kā bez problēmām var atcelt nelabvēlīgu prettiesisku administratīvo aktu, nav jāņem vērā ari nelabvēlīga uzziņa.

II. Uzziņas apstrīdēšana un pārsūdzēšana

[7J Komentējamais pants nošķir **uzziņas satura** apstrīdēšanu (ceturtā daļa) un uzziņas nesniegšanas vai atteikuma apstrīdēšanu un pārsūdzēšanu (sestā daļa) [82°]. Atbilstoši komentējamā panta ceturtajai daļai **uzziņu pēc būtības** (ja persona nepiekrit jautājuma juridiskajam risinājumam vai uzskata to par nepilnīgu) var apstrīdēt augstākā iestādē, bet **nevar pārsūdzēt** tiesā. Tiesā uzziņa pēc būtības var tikt vērtēta tikai saistībā ar administratīvo aktu vai faktisko rīcību (izņemot, kad uzziņas ievērošanas dēļ nodarīti zaudējumi).

[8] Ja persona uzskata, ka uzziņā sniegtā **atbilde pēc būtības nav pareiza,** viņai nav pienākums uzziņu apstrīdēt, jo uzziņa adresātam nav saistoša, taču likumdevējs ir piešķīris tiesības to darīt. Tas ir tāpēc, lai uzziņas adresāts, ja viņam ir pamatoti iebildumu pret uzziņā sniegto argumentāciju, varētu tos iestādei norādīt, tādējādi iegūstot papildu informāciju par savām tiesībām konkrētajā situācijā.

[9| Uzziņa ir apstrīdama **augstākā iestādē.**

Uzziņas apstrīdēšanas kārtība nav regulēta, tāpēc, pamatojoties uz 98.panta piekto daļu, pēc analoģijas piemērojams administratīvā akta apstrīdēšanas regulējums.

Uzziņas apstrīdēšanas iesniegumu mēneša laikā kopš tās paziņošanas iesniedz iestādei, kas izdevusi uzziņu. Šī iestāde pārsūta iesniegumu augstākai iestādei. Ja iestādei ir funkcionāli vai institucionāli dažādas augstākas iestādes, tad uzziņa pēc būtības apstrīdama **funkcionāli,** nevis institucionāli augstākā iestādē - proti tajā iestādē, kas jautājumu var izskatīt pēc būtības. Ja viena uzziņa ietver vairākas atbildes uz jautājumiem, viens vai vairāki no kuriem var tik izskatīti institucionāli augstākā iestādē, bet citi - funkcionāli augstākā iestādē, apstrīdēšanas iesniegumu kopijas iestāde nosūta abām augstākām iestādēm.

Gadījumā, kad normatīvajā aktā noteikts, ka iestādes administratīvais akts nav apstrīdams, bet uzreiz pārsūdzams tiesā, un saistībā ar šādu administratīvo aktu ir lūgta uzziņa, uzziņa pēc satura augstākā iestādē vispār nav apstrīdama (sk. arī 14.iedaļu).

Piemēram, Datu valsts inspekcijas direktora izdotu uzziņu, kas attiecas uz datu aizsardzību, nevar ne apstrīdēt augstākā iestādē, ne pārsūdzēt tiesā.

[10] Kaut ari uzziņa pirms tās paziņošanas atbilstoši 99.pantam ir jānosūta augstākai iestādei, uzziņas **apstrīdēšana** dod iespēju augstākai iestādei izvērtēt uzziņas adresāta iebildumus.

Augstāka iestāde apstrīdēšanas iesnieguma rezultātā pieņem līdzīgus lēmumus kā administratīvā akta apstrīdēšanas gadījumā (81 .p.), ciktāl tas atbilst tiesību uz uzziņu būtībai - atstāj uzziņu negrozītu, papildina to, izdod satura ziņā citādu uzziņu, anulē uzziņu un, norādot uz kļūdām, nodod jautājumu par uzziņu zemākai iestādei vēlreizējai izskatīšanai un jaunas uzziņas izdošanai (zemākai iestādei tas būtu jānodod atpakaļ tikai tad, ja jautājuma izlemšana pēc būtības nav pašas augstākas iestādes kompetencē). Augstāka iestāde var ari anulēt uzziņu pavisam, ja uzskata, ka tā nav sniedzama vai zemāka iestāde, to izsniedzot, ir rīkojusies ***ultra vires*** (ārpus kompetences).

Ja uzziņas sniegšana ir citas iestādes kompetencē, augstāka iestāde nosūta personas iesniegumu šai iestādei, informējot par to iesniedzēju. Augstākas iestādes lēmums nav ne apstrīdams, ne pārsūdzams.

111**]** Ta ka uzziņa adresatam nav saistoša, tās darbība apstrīdēšanas laikā apturēta netiek. Tas ari nozīmē, ka, ja apstrīdēšanas iesnieguma izskatīšanas laikā tiek izdots administratīvais akts, tas nevar būt nelabvēlīgāks nekā no uzziņas izrietošais.

[12] Ar 2008.gada grozījumiem komentējamais pants tika papildināts ar sesto daļu, kas noteic, ka iestādes rīcība, **nesniedzot**

uzziņu vai **atsakot uzziņas sniegšanu,** ir apstrīdama un pārsūdzama šā likuma

91.panta trešajā daļā noteiktajā kārtībā. Minētā norma piemērojama tikai attiecībā uz procesu, nevis uz uzziņas saturu. Proti, ja uzziņas sniegšana ir atteikta vai uz iesniegumu netiek vispār atbildēts, persona var iesniegt sūdzību augstākā iestādē. Atteikums apstrīdams kā administratīvais akts, savukārt par neatbildēšanu uz iesniegumu var iesniegt sūdzību par faktisko rīcību. Ja ari augstāka iestāde iesniedzēja lūgumu neapmierina, iesniedzējs var pārsūdzēt iestādes atteikumu vai neatbildēšanu Administratīvajā rajona tiesā, kuras nolēmums nav pārsūdzams.

Atbilstoši 91.panta trešajai daļai var **apstrīdēt** un **pārsūdzēt** tikai uzziņas nesniegšanu vai atteikumu sniegt uzziņu. Gadījumā, ja uzziņa formāli ir sniegta, taču no tās faktiski nav izsecināma atbilde uz uzdoto jautājumu, ari tad iesniedzējs var uzskatīt, ka uzziņa pēc būtības nav sniegta un attiecīgi to apstrīdēt vai pārsūdzēt kā uzziņas nesniegšanu. Taču šīs tiesības nevar izmantot, ja adresāts nepiekrīt uzziņai pēc būtības.

[13] Atbilstoši 91.panta trešajai daļai izziņu, tātad ari uzziņu, var apstrīdēt un pārsūdzēt ***kā*** administratīvo aktu. Tas nozīmē, ka ievērojami ari administratīvā akta apstrīdēšanas un pārsūdzēšanas termiņi. Proti, ja uzziņa nav sniegta (nav nekādas atbildes uz iesniegumu par uzziņas sniegšanu), to var apstrīdēt gada laikā kopš iesnieguma iesniegšanas, savukārt, ja uzziņas izsniegšana ir atteikta un norādīta apstrīdēšanas (pārsūdzēšanas) kārtība, - meneša laikā kopš šā lēmuma paziņošanas vai gada laikā, ja tas atteikumā nav norādīts.

114] Gadījumā, kad atbilstoši normatīvajiem aktiem administratīvais akts nav apstrīdams, bet uzreiz pārsūdzams tiesā, uzziņas nesniegšana vai atteikums to sniegt tomēr ir apstrīdams augstākā iestādē. Tas ir tāpēc, ka šādā gadījumā uzziņa augstākā iestādē netiek pārbaudīta pēc būtības, bet tikai tās nesniegšana vai atteikums to sniegt. Šo apstākli augstāka iestāde var formāli pārbaudīt un uzlikt pienākumu sniegt uzziņu.

Tāpat, ja iestādei ir funkcionāli un institucionāli augstāka iestāde, uzziņas nesniegšana un atteikums to sniegt ir pārbaudāms institucionāli, nevis funkcionāli augstākā iestādē (atšķirībā no tā, kur apstrīdams uzziņas saturs).

[15] Tiesā var vērsties ar pieteikumu par faktiskās rīcības veikšanu -lūgumu uzlikt pienākumu iestādei izsniegt uzziņu. Tā kā tiesā var pārsūdzēt tikai uzziņas nesniegšanu vai atteikumu to sniegt, nevis uzziņas saturu, šāds jautājums ir izskatāms tikai vienā instancē - Administratīvajā rajona tiesā.

[16] Kā jau norādīts iepriekš, ja uzziņas adresātam pēc uzziņas saņemšanas ir izdots administratīvais akts, kas ir nelabvēlīgāks nekā

izriet no uzziņas, adresāts **var pārsūdzēt attiecīgo administratīvo aktu,** atsaucoties uz uzziņu un tiesisko paļāvību. Iepriekš teiktais attiecas ne tikai uz pozitīviem administratīviem aktiem, bet arī uz atteikumu izdot labvēlīgu administratīvo aktu. Administratīvais akts ir pārsūdzams vispārīgajā kārtībā. Iepriekš teiktais pēc analoģijas attiecināms arī uz faktisko rīcību.

Piemēram, ja personai sniegta uzziņa par to, ka viņa var savienot amatus, bet pēc tam viņai tiek uzlikts sods, persona var prasīt soda atcelšanu, pamatojoties uz uzziņu.

[17J Taču var būt izņēmuma gadījumi, kad zaudējumi adresātam ir radušies tieši nepareizas vai pārprotamas uzziņas rezultātā. Tas var būt tad, kad uzziņas adresāts rīkojas, ievērojot uzziņā norādīto, bet iestāde vēlāk secina, ka izdodamais administratīvais akts būtu pārāk prettiesisks, tāpēc dod priekšroku tiesiskuma nevis tiesiskās paļāvības aizsardzības principam (sk. 4. iedaļu).

Tāpat zaudējumus var radīt saturiski parprotama uzziņa.[963] Tādā gadījumā būtu pieļaujams, ka nepareiza vai pārprotama uzziņa būtu apstrīdama un pārsūdzama ari atsevišķi no administratīvā akta kā procesuāla darbība atbilstoši 82.panta trešajai daļai, vienlaikus vai secīgi prasot ari zaudējumu vai kaitējuma atlīdzinājumu.

Piemēram, kādā lietā pagasta vēlēšanu komisija nepareizi bija apsolījusi vēlētāju apvienībai, ka dokumenti tiks pieņemti un vēlēšanu saraksts tiks reģistrēts ari dienu pēc likumā noteiktā termiņa. Tomēr vēlāk Centrālā vēlēšanu komisija šo lēmumu bija atcēlusi. Vēlētāju apvienība iebilda, ka būtu varējusi iesniegt nepieciešamos dokumentus laikā, ja vien nebūtu paļāvusies uz pagasta komisijas solījumu. Tiesa tomēr atzina, ka komisija ir pārkāpusi savu kompetenci un šādu solījumu nevarēja dot.[964] Kā redzams, starp nepareizi doto solījumu un nelabvēlīgo lēmumu šajā gadījumā saskatāma cēloņsakarība. Tomēr vēlētāju apvienības pieteikums netika apmierināts. Ja šādā lietā būtu izdota uzziņa, vēlētāju apvienība varētu vērsties ar lūgumu atzīt to par prettiesisku, lai pieprasītu zaudējumu (kaitējuma) atlīdzināšanu vai panāktu līdzīgu gadījumu neatkārtošanos.

IZMANTOTIE AVOTI

I. Literatūra

1. Monogrāfijas Latviešu valodā

Administratīvais process: likums, prakse, komentāri. Rakstu krājums. - Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2005

Administratīvais process tiesā. Autoru kolektīvs. Dr.jur. J.Briedes

vispāngā zinātniskā redakcijā. - Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2008

Aperāne K. Administratīvā tiesas procesa dalībnieki. Grām.: Administratīvais process tiesā. Autoru kolektīvs. Dr.jur. J.Briedes vispāngā zinātniskā redakcijā. -Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2008,67.-157.1pp.

Aperāne K. Subjektīvās publiskās tiesības. Grām.: Administratīvais process: likums, prakse, komentāri. Rakstu krājums. - Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2005, 5165.1pp.

Aperāne K., Bērtaite /. Personas tiesiskā spēja vērsties administratīvajā tiesā. Grām.: Administratīvais process tiesā. Autoru kolektīvs. Dr.jur. J.Briedes vispāngā zinātniskā redakcijā. - Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2008,185.-259.lpp.

Balodis K. Ievads civiltiesībās. - Rīga: Zvaigzne ABC, 2007

Bērtaite I. Administratīvo tiesu prakse par pieteikuma pieļaujamību sabiedrības interesēs. Grām.: Inovāciju juridiskais nodrošinājums: Latvijas Universitātes 70.konferences rakstu krājums. - Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2012, 231.-242.lpp.

Bērtaite I. Juridiskās palīdzības izmaksu atlīdzināšana administratīvajā procesā // Jurista Vārds, 26.03.2013., Nr.12

Blanks E. Latvju tautas ceļš uz savu neatkarīgu valsti. - Vesterosa (Zviedrija): Ziemeļblāzma, 1970

BorkovecaM. Procesuālie termiņi administratīvajā procesā. Grām.: Administratīvais process tiesā. Autoru kolektīvs. Dr.jur. J.Briedes vispāngā zinātniskā redakcijā. - Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2008,347.-357.lpp.;

BriedeJ. Administratīvais akts. - Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2003

Briede J. Faktiskās rīcības jēdziens, tā attīstība tiesību transformācijas periodā Baltijas valstīs un faktiskās rīcības norobežošana no administratīvā akta. Grām.: Tiesību harmonizācija Baltijas jūras reģionā 20.-2l.gs. mijā. - Rīga, Latvijas Universitāte 2006

Briede J. Publiskās un privātās tiesības. Grām.: Mūsdienu tiesību teorijas atziņas. Rakstu krājums prof. E.Meļķiša redakcijā. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 1999, 41.-58. lpp.

Briede J., Višķere /., Litvins G., Bitāns A., Danovskis E. Satversmes 92.panta komentāri. Grām.: Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Autoru kolektīvs prof. R.Baloža zinātniskā vadībā. - Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011,119,—164.lpp.

Bukovskis V. Civilprocesa mācības grāmata. - Rīga: Autora izdevums, 1933

Cipeliuss R. Vispārējā mācība par valsti. - Rīga: AGB, 1998.

Civilprocesa likuma komentāri. I daļa (l.-28.nodaļa). Sagatavojis autoru kolektīvs. Prof. K.Torgāna zinātniskajā redakcijā. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2011

Civilprocesa likuma komentāri. II daļa (29.-60.[1] nodaļa). Sagatavojis autoru kolektīvs. Prof. K.Torgāna zinātniskajā redakcijā. - Rīga: Tiesu namu aģentūra,
2012

Civilprocesa likums ar paskaidrojumiem - izvilkumiem no Latvijas Senāta un Tiesu palātas spriedumiem un no attiecīgās zinātniskās literatūras, kā arī dažiem aizrādījumiem uz likumdošanas motīviem. Sastādījuši F.Konradi, T.Zvejnieks u.c. - Rīga: Valsts tipogrāfija, 1939

Čerfase L. Latīņu spārnotie teicieni. - Rīga: Zinātne, 1997

Dišlers K. Ievads administratīvo tiesību zinātnē. Administratīvo tiesību kursa vispārīgā daļa. - Rīga: Latvijas Universitāte, 1938

Dišlers K. Ievads administratīvo tiesību zinātnē. Administratīvo tiesību kursa vispārīgā daļa. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002

Dišlers K. Latvijas valsts varas orgāni un viņu funkcijas. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2004

Džohansens S. Juridiskā analīze un tekstu rakstīšana. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2001

Eiropas Cilvēktiesību tiesa. Spriedumu izlase I. - Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2003

Eiropas tiesības. Otrais papildinātais izdevums. Autoru kolektīvs. Red. T.Jundzis. - Rīga: Juridiskā koledža, 2007

Feldhme G., Kučs A„ Skujeniece V Cilvēktiesību rokasgrāmata tiesnešiem. -Rīga: Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Cilvēktiesību institūts, 2004

Hartmane L. Juridiskā argumentācija tiesu nolēmumos. Grām.: Juridiskās metodes pamati. 11 soļi tiesību normu piemērošanā. Rakstu krājums / Dr.habil.iur. profesora Edgara Meļķiša zinātniskā redakcijā. - Rīga: Latvijas Universitāte, 2003,206.-228.lpp.

Iljcmova D. Labas pārvaldības princips kā vispārējais tiesību princips: konkretizācija un piemērošana. Grām.: Laba pārvaldība. Žanetes Ozoliņas un Ivetas Reinholdes redakcijā. - Rīga: Zinātne, 2009

Iljanova D. Tiesību normu un principu kolīzija. Grām.: Juridiskās metodes pamati. 11 soļi tiesību normu piemērošanā. Rakstu krājums / Dr.habil.iur. profesora Edgara Meļķiša zinātniskā redakcijā. - Rīga: Latvijas Universitāte, 2003,96.-109.1pp.

Iljanova D. Vispārējo tiesību principu nozīme un piemērošana. - Rīga: Ratio iuris, 2005

Jelāgins J. Tiesību pamatavoti. Grām.: Mūsdienu tiesību teorijas atziņas. Rakstu krājums prof. E.Meļķiša redakcijā. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 1999, 59-86.1pp.

Juridiskās metodes pamati. 11 soļi tiesību normu piemērošanā. Rakstu krājums / Dr.habil.iur. profesora Edgara Meļķiša zinātniskā redakcijā. - Rīga: Latvijas Universitāte, 2003

Kalniņš E. Tiesību tālākveidošana. Grām.: Juridiskās metodes

pamati. 11 soļi tiesību normu piemērošanā. Rakstu krājums / Dr.habil.iur. profesora Edgara Meļķiša zinātniskā redakcijā. - Rīga: Latvijas Universitāte, 2003,126.-205.lpp.

Krūmiņa V, Skujiņa V. Normatīvo aktu izstrādes rokasgrāmata. - Rīga 2002

Latviešu valodas vārdnīca. - Rīga: Avots, 1987

Latvijas Republikas Civillikuma komentāri. Ceturtā daļā. Saistību tiesības. Autoru kolektīvs prof. K.Torgāna vispāngā zinātniskā redakcijā. - Rīga: Mans īpašums, 1998

Latvijas Republikas Civillikuma komentāri. Mantojuma tiesības (382.-840.p.). Sast. R.Krauze un Z.Gencs. - Rīga: Mans īpašums, 1997

Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Autoru kolektīvs prof. R.Baloža zinātniskā vadībā. - Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011

Laviņš A., Kramiņa I. Daži aspekti tiesiskās paļāvības principa izpratnē. Grām.: Administratīvais process: likums, prakse, komentāri. Rakstu krājums. - Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2005,94.-102.1pp.

Monogrāfijas

Lamentovičs V. Mūsdienu valsts. - Rīga: Zvaigzne ABC, 2007

Levits E. Cilvēktiesību piemērošanas pamatjautājumi Latvijā. Grām.: Cilvēktiesības pasaulē un Latvijā. Autoru kolektīvs. Inetas Ziemeles redakcijā. -Rīga: Izglītības soļi, 2000,241.-293.lpp.

Levits E. Eiropas Cilvēktiesību konvencijas piemērošana Latvijas iestādēs un tiesās. Grām.: Cilvēktiesību īstenošana Latvijā: tiesa un administratīvais process. Rakstu krājums. Inetas Ziemeles redakcijā. - Rīga: LU Juridiskās fakultātes Cilvēktiesību institūts, 1998

Levits E. Iestādes ricības veidu klasifikācija (publisko tiesību jomā). Administratīvā procesa likuma darba grupas materiāli, 25.05.1997., 5.1pp. Nav publicēts

Levits E. Koncepcija "neatkarīgo" jeb patstāvīgo iestāžu statusa regulēšanai / Konstitucionālās politikas semināra materiālu krājums. - Bīriņi, 2005

Levits E. Latviešu nācija, Latvijas tauta, Latvijas valsts. Bīriņu Konstitucionālo tiesību semināra materiāli. - Rīga: Publisko tiesību institūts, 2010

Levits E. Latvijas tiesību sistēmas attīstības iezīmes uz XXI gadsimta sliekšņa. Grām.: Latvijas tiesību vēsture (1914-2000). Prof. Dr.iur. D.A.Lēbera redakcijā. - Rīga: LU žurnāla "Latvijas Vēsture" fonds, 2000,477.-507.lpp

Levits E. Rakstu krājums administratīvajiem tiesnešiem. Cilvēktiesības. Administratīvais process. Valsts pārvaldes pamatjēdzieni. Tiesību sistēmas transformācija Latvijā. - Rīga: Publisko tiesību institūts, 2003

Levits E. Satversmes suverenitātes kodols: Eiropas Kopienu un

starptautisko tiesību vieta Latvijas tiesību sistēmā un tiesību normu kolozīju novēršana. Konstitucionālās politikas semināra materiāli. - Bīriņi, 2007

Levits E. Satversmes 91.panta komentāri. Grām.: Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Autoru kolektīvs prof. R.Baloža zinātniskā vadībā. - Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011,73.-118.1pp.

Levits E. 4.maija Deklarācija Latvijas tiesību sistēmā. Grām.: 4. maijs. Rakstu, atmiņu un dokumentu krājums par Neatkarības deklarāciju. Dr. habil. Tālava Jundža redakcijā. - Rīga: LU žurnāla "Latvijas Vēsture" fonds, 2000,52.-68.lpp.

Liepa L. Pozitīvās tiesības. Grām.: Mūsdienu tiesību teorijas atziņas. Rakstu krājums prof. E.Meļķiša redakcijā. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 1999, 108-115.lpp.

Meļķisis E. Juridisko jēdzienu un normu abstraktums kā tiesību sistēmu vienojošs elements. Mūsdienu tiesību teorijas atziņas. Rakstu krājums prof. E.Meļķiša redakcijā. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 1999,14.-40.lpp.

Meļķisis E. Tiesību normu iztulkošana. 2. izd. - Rīga: Latvijas Universitāte, 2000

Mits M. Starptautisko cilvēktiesību avoti. Grām. Cilvēktiesības pasaulē un Latvijā. Autoru kolektīvs. Inetas Ziemeles redakcijā. - Rīga: Izglītības soli, 2000,33.-46.lpp.

Mits M. Tiesību katalogs. Grām.: Cilvēktiesības pasaulē un Latvijā. Autoru kolektīvs. Inetas Ziemeles redakcijā. - Rīga: Izglītības soļi, 2000,68.-88.lpp.

Mūsdienu tiesību teorijas atziņas. Rakstu krājums prof. E.Meļķiša redakcijā. -Rīga: Tiesu namu aģentūra, 1999

Načisčionis J. Administratīvās tiesības. - Rīga: Turība, 2009

Neimanis J. Ievads tiesībās. - Rīga: zv. adv. J.Neimanis, 2004

NeimanisJ. Tiesību tālākveidošana. - Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2006

Neimanis J., Tiļļa A., Spüle I. Biedrības biedra rokasgrāmata. - Rīga: Autizd.,

2005

Osipova S. Ievads tiesību socioloģijā. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2010

Paine FJ. Vācijas vispārīgās administratīvās tiesības. Vācijas Administratīvā procesa likums. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002

Par Latvijas valsts konstitucionālajiem pamatiem un neaizskaramo Satversmes kodolu. Konstitucionālo tiesību komisijas viedoklis un materiāli. - Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2012

Pievienošanās Eiropas Savienībai līgums (izvilkums) un komentāri. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2004

Pieps J. Administratīvā procesa tiesā avoti. Grām.: Administratīvais process tiesā. Autoru kolektīvs. Dr.jur. J.Briedes vispāngā zinātniskā redakcijā. - Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2008,39.-66.lpp.

Pieps J. Nokavēto procesuālo termiņu atjaunošana. Grām.: Administratīvais process: likums, prakse, komentāri. Rakstu krājums. - Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2005,289.-303.lpp.

Pieps J. Piemērojamais likums administratīvajā tiesā: kopskats pēc pusgada. Grām.: Administratīvais process: likums, prakse, komentāri. Rakstu krājums. -Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2005,342.-351.lpp.

Monogrāfijas

PlepsJ. Satversmes 116.panta komentāri. Grām.: Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Autoru kolektīvs prof. R.Baloža zinātniskā vadībā. - Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011,737.-782.lpp.

PlepsJ., PastarsE,, Plakanel. Konstitucionālās tiesības. - Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2004

PlotnieksA. Padomju sociālistiskās tiesības. - Rīga: Zvaigzne, 1975

Procesuālais taisnīgums. Latvijas Universitātes Zinātniskie Raksti / Latvijas Universitāte. Juridiskā fakultāte; U. Krastiņa redakcijā. - Rīga: Latvijas Universitāte, 1998

Rietumeiropas morāles filozofija. Antoloģija. Skaidrītes Lasmanes sakārtojams. -Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2006

Ruķers M. Fizisko personu datu aizsardzības likuma komentāri. - SIA E-sabiedribas risinājumi, 2008

Ruķers M. Personas datu tiesiskā aizsardzība. - Rīga: SIA Biznesa augstskola "Turība", 2000

Seifert K.-H., Homig D. (Hrsg.) Grundgesetz fur die Bundesrepublik Deutschland. Taschenkommentar. 6. Aufl. - Baden-Baden, 1999

Sniedzīte G. Tiesnešu tiesības: jēdziens un nozīme Latvijas tiesību avotu doktrīnā. - Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2013

Spriedumi un lēmumi lietās pret Latviju / Eiropas Cilvēktiesību tiesa; ar Egila Levita komentāriem I. - Rīga: Eiropas Padomes Informācijas birojs, 2004

Strupišs A. Komerclikuma komentāri. III. B daļa. Komersanti. XI sadaļa. Kapitālsabiedribas (134-184.pants). - Rīga: "A.Strupiša juridiskais birojs'* SIA, 2003

Stučka A. Administratīvās lietas izskatīšanas stadijas. Grām.: Administratīvais process: likums, prakse, komentāri. Rakstu krājums. - Latvijas Vēstnesis, 2005, 123.-133.lpp.

Stučka A. Administratīvās tiesības. 2. pārstr. un papild. izdevums.

- Rīga: Juridiskā koledža, 2009

Torgāns K. Līgumu un deliktu tiesību problēmas. - Rīga: Tiesu namu aģentūra,

2013

Torgāns K. Saistību tiesības. I daļa. Mācību grāmata. - Rīga:Tiesu namu aģentūra, 2006

Ušacka A. Dabiskā taisnīguma princips un administratīvais process. Grām.: Procesuālais taisnīgums. Latvijas Universitātes Zinātniskie Raksti / Latvijas Universitāte. Juridiskā fakultāte; U.Krastiņa redakcijā. - Rīga: Latvijas Universitāte, 1998,13.-19.lpp.

Valsts prezidenta Konstitucionālo tiesību komisija. Viedokļi: 2008-2011. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011

Vildbergs (Wildberg) H.J., Feldhūne G. Atsauces Satversmei: mācību līdzeklis. -Rīga: Latvijas Universitāte, 2003

Vildbergs (Wildberg) H.J., Krasts V. Salīdzinošās administratīvās tiesības: lietas un risinājumi. 2., pārstr. un papild. izdevums. - Rīga: Latvijas Universitāte, 2002

Vildbergs (Wildberg) H.J., Messeršmits K, Niedre L. Pilsonis tiesiskā valstī. Vācijas konstitucionālo un administratīvo tiesību pamati. - Rīga: Latvijas Universitāte, 2004

Višķere /., Briede J. Administratīvā procesa kārtībā izskatāmie pieteikuma priekšmeti. Grām.: Administratīvais process tiesā. Autoru kolektīvs. Dr.jur. J.Briedes vispāngā zinātniskā redakcijā. - Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2008, 158-184.lpp.

Ziemele I. Atsevišķu Latvijas Republikas Satversmes grozījumu nepieciešamības pamatojums sakarā ar Eiropas Savienības tiesību integrāciju Latvijas tiesību sistēmā (II). Konstitucionālās politikas semināra materiāli. - Bīriņi, 2008

Ziemele /. Starptautiskās tiesības Latvijas tiesību sistēmā un tiesu un administratīvajā praksē. Grām.: Grām.: Cilvēktiesību īstenošana Latvijā: tiesa un administratīvais process. Rakstu krājums. Inetas Ziemeles redakcijā. - Rīga: LU Juridiskās fakultātes Cilvēktiesību institūts, 1998

Ziemele Širone B., Naglis A. Kas jāzina valsts pārvaldes darbiniekam tiesiskā valstī. - Rīga: Valsts Administrācijas skolas izdevums, 2000

Angļu valodā

Alexy R. Theorie der Grundrechte. 1. Aufl. - Frankfurt am Main: Suhrkamp, 1986

Beatson, Matthews and Elliott's (Beatson J, Matthews M,, Elliot M). Administrative Law: Text and Materials. - Oxford: Oxford Univerity Press, 1989

Beatson J, Matthews M., Elliot M. Administrative Law: Text and Materials. Third edition. - Oxford: Oxford University Press, 2005

BiematS., Pilaszewicz-Kulikowska M,, Agnieszka WilkA., Florjanowicz-Blachut P., Wrobel P. Consequences of Incompatibility with EC Law for Final Administrative Decisions and final Judgements of Administrative Courts in the Member States. - Warszawa, 2008

BoyronS. Mediation in Administrative Law: The search for Experimental Comparative Law. Gram.: Ruffert M. The transformation of administrative law in Europe. - Munich: European Law Publishers,Vol.4,2007

Brown L.N., Bell J.S. French Administrative Law. Fifth Edition. - Oxford: Clarendon Press, 1998

Brownlie I. Principles of Public International Law. 5th ed. - Oxford: Clarendon Press, 1998

Buck T. European methods of administrative law redress: Netherlands, Norway and Germany. Prepared for the Department for Constitutional Affairs, September 2004. - London: DCA Research Series 2/04, November 2004

Cassese S. Legislative regulation of adjudicative procedures. In: The procedure of administrative acts. ***European Review of Public Law.*** - London: Esperia Publications Ltd., 1993

Clayton R., Tomlinson H. Judicial review procedure. - Chichester: John Wiley & Sons Ltd, 1997

Craig P. Procedures and administrative decisionmaking. In: The procedure of administrative acts. ***European Review of Public Law.*** - London: Esperia Publications Ltd., 1993

Craig P., de Burca G. EU Law: Text, Cases and Materials. Third edition. -Oxford: University Press, 2003

Cueto-Rua J.C. Judicial Methods of Interpretation of the Law. - Louisiana: The Publications Institute Paul M.Hebert Law Center, 1981

Dagtoglou P.D. Comment on Professor Sir William Wade's paper and Sir Patrick Neill's reply. In: ***European Review of Public Law. -*** London: Esperia Publications Ltd., 1990

David R. Encikl.: International encyclopedia of comparative law/ under the auspices of the International association of legal science; ed. committee: R David [at al], - Tuebingen: Mohr, 1975-1984

De Vos P.L., Bax C.J. The procedure of administrative decisions. In: The procedure of administrative acts. ***European Review of Public Law.*** - London: Esperia Publications Ltd., 1993

Dukes E.F. Resolving public conflict: transforming community and governance. -Manchester: Manchester University Press, 1996

Freckmann A, Wegerich T. The German Legal System. - London: Sweet & Maxwell, 1999

Gerapetritis G. Proportionality in Administrative Law. Judicial Review in France, Greece, England and in the European Community. - Athens: Ant. N. Sakkoulas Publishers, 1997

Harris D.J., O'Boyle M., Warbrick C. Law of the European Convention on Human Rights. - London: Butterworth, 1995

Jokela A. New European Methods of Legal Protection. Gräm.: Jokela A., Ervo L., Gräns M. Europeanization of Procedural Law and the New Challenges to Fair Trial. - Amsterdam: Europa Law Publishing, 2009

Kelsen H. General Theory of Law and State. 1945

Kelsen H. Introduction to the Problems of Legal Theory. A Translation of the First Edition of the Reine Rechtslehre or Pure Theory of Law. -Oxford: Clarendon Press, 2002

Kranenborg H., Voermans W. Access to information in the European Union. -European Law Publishing, 2005

Künnecke M. Tradition and Change in Administrative Law. An Anglo-German Comparison. - Berlin, Heidelberg, New York: Springer, 2007

Lucas Murillo de la Cueva P. The administrative judicial order. Gräm.: ***Judicial control of administrative acts.*** - Council of Europe Publishing, 1997

MacCormik N. Legal Reasoning and Legal Theory. - Oxford: Oxford University Press, 1995

Morton P. An Instituional Theory of Law. Keeping Law in its Place. - Oxford: Clarendon Press, 1998

Nedjati Z.M., Trice J.E., Dashwood A.A. English and Continental Systems of Administrative Law. - Amsterdam, New York, Oxford: North Holland Publishing Company, 1978

Nehl H.P. Principles of Administrative Procedure in EC Law. - Oxford: Hart Publishing, 1999

Ortega L. Principles of Administrative Procedure. In: The procedure of administrative acts. ***European Review of Public Law.*** - London: Esperia Publications Ltd., 1993

Ovey C, While R.C.A.. The European Convention on Human Rights. - Oxford: Oxford University Press, 2006

Quality of Decision-Making in Public Law. Studies in Administrativee Decision-Making in the Netherlands. Edited by Graaf K.J., Jans J.H., Marseille A.T., Ridder J. - Groningen: Europa Law Publishing, 2007

Peczenik A. On Law and Reason. - Dordrecht, Boston, London: Kluwer Academic Publishers, 1989

Prager C.A.L., Govier T. Dilemmas of reconciliation: cases and concepts. -Ontario: Wilfrid Laurier University Press, 2003

Principles of Administrative Law Concerning the Relations Between Administrative Authorities and Private Persons. A Handbook. Directorate of Legal Affairs. - Strasbourg, 1996

Schmidt-Assmann E,, Harings L. Access to Justice and

Fundamental Rights. Gram.: European Review of Public Law, Vol.9, No.3, autumn 1997. - London: Esperia Publications Ltd., 1997

SchwarzeJ. European Administrative Law. - London: Sweet and Maxwell, 1992

SchwarzeJ. European Administrative Law. Part II. - London, Luxembourg, 1992

Siedentopf H., Hauschild C, ***Sommerman K.P.*** Implementation of Administrative Law and Judicial Control by Administrative Courts. - Speyer: Forschungsinstitut fur offentliche Verwaltung, 1998

Singh M. German Administrative Law. - Berlin: Springer-Verlag, 1985

Singh M. German Administrative Law in Common Law Perspective. 2nd edition. - Berlin: Springer, 2001

Tatham A. EC law in practice: a case study approach. - HVG-ORAC Publishing House, 2006

Tax dispute resolution: a new chapter emerges. Tax administration without borders. - London: Emst&Young, 2010. Pieejams: ***http://www.ey.com/***

The administration and you. A handbook. - Strasbourg: Council of Europe Publishing, 1996 [Eiropas Padomes administratīvā procesa rokasgrāmata]

The procedure of administrative acts. ***European Review of Public Law. -***London: Esperia Publications Ltd., 1993

Tolsma H. How can mediation be implemented in the current administrative decision-making process? Gram.: Quality of Decision-Making in Public Law.

Studies in Administrativee Decision-Making in the Netherlands. Edited by GraafKJ., Jans J.H., Marseille A.T., RidderJ. - Groningen: Europa Law Publishing, 2007

Wade H.W.R., Forsyth C.F. Administrative law. Seventh edition. - Oxford: Clarendon Press, 1994

Wintemute R. Sexual Orientation and Human Rights. - Oxford, 1995 ***Vācu valodā***

Badura P. Staatsrecht. 4. Aufl. - München: Verlag C.H.Beck, 2010

Birk D. Steuerrecht I. Allgemeines Steuerrrecht. - München: Verlag C.H.Beck, 1988

Böse M. Wirtschaftsaufsicht und Strafverfolgung. - Tübingen: Mohr Siebeck,

2005

Brandt J., Sachs M. (Hrsg.) Handbuch Verwaltungsverfahren und Verwaltungsprozess. - Stuttgart, München, Hannover, Berlin, Weimar, Dresden: Richard Boorberg Verlag, 2003

Brox H. Allgemeiner Teil des Bürgerlichen Gesetzbuchs. 20., verbesserte Aufl. -München, 1996

Brühl R. Entsheiden im Verwaltungsverfahren: Praxisnahe Anleitung zur Verfahrensgestaltung, Entscheidungsfindung und Bescheidtechnick. - Köln: Kohlammer, 1990

Bull H.P. Allgemeines Verwaltungsrecht, ö.neuberabeitete Auflage. -Heidelberg: C.F. Müller Verlag, 2000

Bull H.P., Mehde V. Allgemeines Verwaltungsrecht mit Verwaltungslehre.
7. Aufl. - Heidelberg: C.F.Müller Verlag, 2005

Bull H.P., Mehde V. Allgemeines Verwaltungsrecht und Verwaltungslehre.
8. Aufl. - Heidelberg: C.F.Mueller, 2009

Ehlers D. Verwaltung und Verwaltungsrecht im demokratischen und sozialen Rechtsstaat. In: Allgemeines Verwaltungsrecht. Hrsg. v. Hans-Uwe Erichsen und Dirk Ehlers. 14. Aufl. - Berlin, New York: Walter de Gruyter, 2010

Epping V. Grundrechte. 5. Aufl. - Berlin, Heidelberg: Springer Verlag, 2012

Erbguth W. Allgemeines Verwaltungsrecht mit Grundzügen des Verwaltungsprozessrechts. 2. Aufl. - Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft, 2007

Erbguth W. Allgemeines Verwaltungsrecht mit Verwaltungsprozess- und Staatshaftungsrecht. 3. Aufl. - Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft, 2009

Erichsen H.U, Ehlers D. Allgemaines verwaltungsrecht. 14. Aufl. - Berlin: De Gruyter, 2010

Eyermann E. Verwaltungsgerichtsordnung. Kommentar. 12. Aufl. - München: C.H.Beck, 2006

Hofinann R., Marko J„ Merli F., Wiederin E. (Hrsg). Rechtsstaatlichkeit in Europa. - Heidelberg: C.F.Müller Juristischer Verlag, 1999

Hufen T. Verwaltungsprozessrecht. 3.überarbeitete Auflage. - München: C.H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 1998

Grabenwarter C. Europäische Menschenrechtskonvention. 3. Aufl. - München: Verlag C.H.Beck, 2008

Haft F., Schließen K. Handbuch Mediation. - München: Verlag C.H.Beck, 2009

Horn N. Einführung in die Rechtswissenschaft und Rechtsphilosophie. 4., neu bearb. Aufl. - Heidelberg: Müller, 2007

Hufen T. Verwaltungsprozessrecht. 3.überarbeitete Auflage. - München: C.H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 1998

Joussen J., Unberath H. Mediation in Arbeitsrecht. Tagung vom ***25.126.*** April 2009. - München: Verlag C.H.Beck, 2009. Pieejams: ***http://www.zivilrecht3.uni-bayreuth.de/de/Dokumentenablage/JU_Mediation_im_Arbeitsrecht.pdf***

Kahl A., Weber K. Allgemeines Verwaltungsrecht (Österreichisches Recht).

2. Aufl. - Wien: Facultas Universitätsverlag, 2008

Kant I. Grundlegung der Methaphysik der Sitten. Akademie-Ausgabe, Bd.IV. -Berlin, 1903

Kischel U. Die Begründung. Zur Erläuterung staatlicher Entscheidungen gegenüber dem Bürger. - Tübingen: Mohr Siebeck, 2003

Koch HJ., Rubel R., Heselhaus F.S. Allgemeines Verwaltungsrecht. 3. Aufl. -München: Luchterland, 2003

Kölz A., Häner /.. Verwaltungsverfahren und Verwaltungsrechtspflege des Bundes. Zweite, vollständig überarbeitete Auflage. - Zürich: Schulthess Polygraphischer Verlag, 1998

Kopp F.O. Verwaltungsgerichtsordnung. 10., überarb. Aufl. - München: C.H.Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 1994

Kopp F.O., Ramsauer U. VerwaltungsVerfahrensgesetz. 7. Aufl. - München: Beck, 2000

Kopp F.O, Ramsauer U. Verwaltungsverfahrensgesetz. Kommentar. 8. Aufl. -München: C.H.Beck, 2003

Kopp F.O., Ramsauer U. Verwaltungsverfahrensgesetz. Kommentar. 9. Aufl. -München: C.H.Beck, 2005

Kopp F.O., Ramsauer U. Verwaltungsverfahrensgesetz. Kommentar. 10., vollst, überarb. Aufl. - München: Beck, 2008

Kopp F.O., Schenke W.-R. Verwaltungsgerichtsordnung. Kommentar. 13., neubearbeitete Aufl. - München: C.H.Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 2003

Kopp F.O., Schenke W.-R. Verwaltungsgerichtsordnung. Kommentar. 14., neubearbeitete Aufl. - München: CH.Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 2005

Kopp F.O., Schenke IV.-R Verwaltungsgerichtsordnung. Kommentar. 15. Aufl. -München: C.H.Beck, 2007

Koutoupa-Rengakos E. Die Bestandskraft von Verwaltungsakten. In: The procedure of administrative acts. ***European Review of Public Law. -*** London: Esperia Publications Ltd., 1993

Larenz K. Methodenlehre der Rechtswissenschaft. - Berlin, Heidelberg, New York: Springer Verlag, 1969

Larenz K. Richtiges Recht. - München: C.H.Beck, 1979

Larenz K., Canaris C. W. Methodenlehre der Rechtswissenschaft. 3., neu bearb. Aufl. - Berlin, Heidelberg, New York: Springer Verlag, 1995

Leibholz G., Rinck H.J., Hesselberger D. Grundgesetz für die Bunderepublik Deutschland. Kommentar an Hand der Rechtsprechung des Bundesverfassungsgerichts. 7. Aufl, Band I. - Köln: Verlag Dr. Otto Scmitdt,

1993

Luhmann N. Legitimation durch Verfahren. - Neuwied und Berlin: Luchterhand, 1969

Maurer H. Allgemeines Verwaltungsrecht. 9. Aufl. - München: C.H.Beck'sche Vervaltungsbuchhandlung, 1994

Maurer H. Allgemeines Verwaltungsrecht. 13. Aufl. - München: C.H.Beck'sche Verwaltungsbuchhandlung, 2000

Monogrāfijas

Maurer H. Allgemeines Verwaltungsrecht. 14. Aufl. - München: C.H. Beck, **2002**

Maurer H. Allgemeines Verwaltungsrecht. 16. Aufl. - München: C.H.Beck,

2006

Maurer H. Allgemeines Verwaltungsrecht. 18. Aufl. - München: C.H.Beck, 2011

Mueller F. Juristische Methodik. Vierte, neu bearbeitete Auflage. - Berlin, 1990

MuellerJ.P. Grundrechte in der Schweiz. Im Rahmen der Bundesverfassung von 1999, der UNO-Pakte und der EMRK. 3. Aufl. - Bern, 1999

Müller Ch. Die drei Gewalten: Legitimation der Gewaltengliederung in Verfassungsstaat, Europäischer Integration und Intemationalisierung. -Weilerswist: Velbrück 2008

Palandt O. Bürgerliches Gesetzbuch (Beck'sche Kurz-Kommentare). 56., neubearbeitete Auflage. - München, 1997

Pfeffer K. Das Recht auf eine gute Verwaltung. Art. 11-101 der Grundrechtecharta des Vertrages über eine Verfassung für Europa. 1. Aufl. - Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft, 2006

Raschauer B. Allgemaines Verwaltungsrecht. 2., aktualizierte Aufl. - Wien, New York: Spinger, 2003

Richter /., ***Schuppert G.F.*** Casebook Verwaltungsrecht. - München: CH.Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 1995

Riehm Th. Abwägungsentscheidungen in der praktischen Rechtsanwendung. Argumentation, Beweis, Wertung. - München: Beck, 2006

Sachs M. Verfassungsrecht II. Grundrechte. 2. Aufl. - Berlin, Heidelberg, New York: Verlag Springer, 2003

Schenke W.-R. Verwaltungsprozessrecht. 9., neu bearbeitete Auflage. -Heidelberg: C.F.Müller Verlag, 2004

Schmalz D. Grundrechte. 4. Aufl. - Baden-Baden: Nomos Verlag, 2001

Schmidt A. Verwaltungsrecht AT 1. 8. Aufl. - Münster: Alpmann un Schmidt Juristische Lehrgänge Verlagsgesellschaft mbH & Co, 2000

Schmidt-Assmann E. Das Allgemeine Verwaltungsrecht als

Ordnungsidee.
2. Aufl. - Berlin, Heidelberg, New York: Springer, 2006
Schmidt-Assman E., Krämer H. Das Verwaltungsverfahren un seine folgen. In: The procedure of administrative acts. ***European Review of Public Law.*** -London: Esperia Publications Ltd., 1993
Schmidt R. Allgemeines Verwaltungsrecht. 11. Aufl. - Bremen: Verlag Schmidt, Grasberg, 2007
Schmidt R. Verwaltungsprozessrecht. 11., neubearbeitete und aktualisierte Auflage. - Grasberg bei Bremen, 2007
Schmidt R., Seidel S. Allgemeines Verwaltungsrecht. 5. Aufl. - Bremen: Verlag Rolf Schmidt, 2001
Schmidt R., Seidel S. Verwaltungsprozeßrecht. 5. Aufl. - Bremen: Verlag Rolf Schmidt, 2001
Scholz G. Allgemeines Verwaltungsrecht II. Verwaltungsverfahrensgesetz sowie Verwaltungszwangsrecht. 5. Aufl. - München: Verl. Franz Vahlen, 1985
Schweickhardt R. Allgemeines Verwaltungsrecht. 7. Aufl. - Stuttgart, Berlin, Köln: Kohlhammer, 1995
Tipke K., LangJ. Steuerrecht. - Köln: Otto Schmidt Verl., 2002
Triantafyllou D. Vom Vertrags- zum Gesetzesvorbehalt. Beitrag zum positiven Rechtsmäßigkeitsprinzip in der EG. - Baden-Baden: Nomos, 1996
Tschannen P., Zimmerli U., Müller M. Allgemeines Verwaltungsrecht (Schweizerisches Recht). 3. Aufl. - Bern: Stämpfli Verlag, 2009
Uhlmann F. Das Willkürverbot (Art. 9 BV). - Bern: Stämpfli, 2005
Wank R. Die Auslegung von Gesetzen. - München, 1997
Wolf H.A., Decker A. Studienkommentar. VwGO/VwVfG [Verwaltungsgerischtordnung / Verwaltungsverfahrengesetz]. - München: Verlag C.H.Beck, 2005
Würtenberger T. Verwaltungsprozessrecht. - München: C.H.Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 1998
Würtenberger T. Verwaltungsprozessrecht. 2., neu bearbeitete Auflage. -München: C.H.Beck, 2006
Zippelius R. Juristische Methodenlehre. 4. Aufl. - München: C.H.Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 1985
Zippelius R. Juristische Methodenlehre. 6. Aufl. - München: Verlag C.H.Beck,
1994

Monogrāfijas *Citās valodās*

Cluzel-Métayer L. Le service public et l'exigence de qualité. - Paris: Dalloz,
2006
Einführung in das litauische Recht. Galginaitis J., Himmelreich

A., Vrubliauskaitè R. (Hrsg.). - Berlin: Berliner Wissenschaftsverlag, 2010

Garcia de Enterria E. Curso de derecho administrativo, T. I., 14.editiôn. -Madrid: Editorial Civitas 2008

Lebreron G. Droit administratif général. - Paris, 2000.

Rouault M.-C. Droit administratif: Sources et principes généraux, L'organisation administrative, L'activité administratif, Le contrôle de L'administration. 6e ed. -Paris: Galino Editeur, 2010

Анцупов А.Я., Шипилов А.И. Конфликтология: Учебник для вузов. -Москва: ЮНИТИ, 1999

Аэдмаа А., Лопман Э„ Паррэст Н„ Птвинг И., Вэне Э. Руководство по административному производству. - Тарту: Издательство Тартуского университета, 2005

Гражданское процессуальное право зарубежных стран. - Москва: ТК Велби, Изд-во Проспект, 2006

Елисеев Н.Г. Гражданское процессуальное право зарубежных стран. 2-е изд. - Москва: ТК Велби, Издательство Проспект, 2006

2. Periodika

Latviešu valodā

Amerika Dz. Vispārējie tiesību principi konstitucionālo tiesu praksē // Jurista Vārds, 11.05.2004., Nr.17; 18.05.2004., Nr.18

Balodis K. Labas ticības principa loma mūsdienu Latvijas civiltiesībās // Likums un Tiesības, 2002, 4.sēj., Nr.9, 279.-286.lpp.; Latvijas Vēstnesis, pielikums "Jurista Vārds", 03.12.2002., Nr.24

Bameberga Br. Pierādījumu nastas pārnešana? Mantas konfiskācija korupcijas gadījumos // Likums un Tiesības, 2001,3.sēj., Nr.12,354.-359.lpp.

Bišers I. Administratīvā procesa uzdevumi // Latvijas Vēstnesis, pielikums "Jurista Vārds", 19.03.1998., Nr.10/11

Bitāns A. Taisnības apziņa, nosakot kompensāciju par nemantisku aizskārumu // Latvijas Vēstnesis, pielikums "Jurista Vārds", 08.07.2003., Nr.25/26

Borkoveca M. Latvijā piemērojamo tiesību normu hierarhija // Likums un Tiesības, 2007,9. sēj., Nr.9,269.-277.lpp.

Borkoveca M. Procesuālie termiņi administratīvajā tiesā // Jurista Vārds,

08.08.2006., Nr.31

Borkoveca M. Valsts nodeva administratīvajā procesā // Jurista Vārds,

26.09.2006., Nr.38

BriedeJ. Administratīvā akta tiesiskums // Jurista Vārds,

23.03.2004., Nr.l 1

Briede J. Par tiesisko paļāvību administratīvajā procesā // Latvijas Vēstnesis, pielikums "Jurista Vārds", 11.04.2000., Nr.l9

BriedeJ. Par vienlīdzību administratīvajā procesā // Latvijas Vēstnesis, pielikums "Jurista Vārds", 22.06.2000., Nr.25

Briede J. Satversmes 104.pantā garantēto tiesību īstenošana administratīvajā procesā // Jurista Vārds, 27.11.2007., Nr.48

BriedeJ. Vai likumdevējs nodarbojas ar liekvārdību // Jurista Vārds, 18.01.2005., Nr.2

Briede J. Vispārīgais administratīvais akts // Likums un Tiesības, 2009, 11 .sēj., Nr.4, 109.-115.1pp.

Briedis E. Par administratīvo tiesībsubjektību // Jurista Vārds, 26.10.2004., Nr.41

Buka A. Kādas lai ir deleģētās likumdošanas robežas un ministra noteikumi tajās // Jurista Vārds, 24.09.2002, Nr.l9.

Butāns M. Valsts atbildības izpratne (Satversmes 92.pants) // Likums un Tiesības,

2000,2.sēj„ Nr.l, 14.-20.lpp.

Danovskis E., Briede J. Publisko tiesību subjektu civiltiesiskais statuss // Jurista Vārds, 14.02.2012., Nr.7

Dišlers K. Dažas piezīmes par lietas dalībniekiem administratīvajā procesā // Tieslietu Ministrijas Vēstnesis, 1940, Nr.2

Dišlers K. Dažas piezīmes pie Latvijas Republikas Satversmes projekta // Tieslietu Ministrijas Vēstnesis, 1921, Nr.4-6

Dišlers K. Latvijas administratīvā procesa ievadjautājumi // ***Tieslietu Ministrijas Vēstnesis,*** 1936, Nr.l, I.—53.1pp.

Dišlers K. Publisko subjektivo tiesību problēma // Tieslietu Ministrijas Vēstnesis, 1926, Nr.5/6,214.-228.lpp

Dišlers K. Subjektīva tiesība, legāla interese un objektīva likumība // Jurists, 1929, Nr.2 (9), 33.-36.sl.

Gailīte D. Ko darīt, lai administratīvais process būtu efektīvs. Top Administratīvā procesa likuma grozījumi. Intervija ar Tieslietu ministrijas valsts sekretāra padomnieci Ievu Miezi //Jurista Vārds, 22.08.2006., Nr.33

Iljanova D. Tiesību normu un principu kolīzija // Likums un Tiesības, 2000,

2.sēj., Nr.8,250.-254.lpp.

Jarinovska K Iekšējie normatīvie akti: administratīvā prakse un ceļš uz tiesisku valsti//Jurista Vārds, 09.01.2007., Nr.2

Jaunzema K. Administratīvā akta apstrīdēšanas institūts teorijā un praksē // Jurista Vārds, 05.06.2007, Nr.23., 12.06.2007, Nr.24.

Jonikāns V., Kristīne Aperāne K Sabiedrisko organizāciju tiesības vērsties administratīvajā tiesā ***Administratīvā procesa likuma*** 29.panta interpretācijas aspektā // Likums un Tiesības, 2006,8.sēj.,

Nr.2,57.-63.lpp.

Kalniņš E. Tiesību normas spēkā esamība un intertemporālā piemērojamība // Likums un Tiesības, 2000,2.sēj., Nr.7,214.-220.lpp.

Kovaļevska A. Labas pārvaldības princips // Jurista Vārds, 16.08.2005., Nr.30.

Kovaļevska A. Sociāli atbildīgas valsts princips // Jurista Vārds, 26.08.2008., Nr.32

Krampuža 1. Kaimiņš kā trešā persona būvniecības procesā // Jurista Vārds,

Laviņš A., Kramiņa I. Daži aspekti tiesiskās paļāvības principa izpratnē // Jurista Vārds, 11.10.2005, Nr.38

Levits E. Ģenerālklauzulas un iestādes (tiesas) ticības brīvība. Funkcijas likumā, piemērošana konkrētā gadījumā, kontrole augstākā iestādē un tiesā // Likums un Tiesības, 2003,5.sēj., Nr.6,162.-169.lpp.; 2003,5.sēj., Nr.7,194.-205.lpp.

Levits E. Latvijas tiesiskā iekārta transformācijas procesā // Likums un Tiesības, 1999,1 .sēj., septembris, Nr.l, 6.-12.1pp.

Levits E. Normatīvo tiesību aktu demokrātiskā leģitimācija un deleģētā likumdošana: teorētiskie pamati // Likums un Tiesības, 2002, 4.sēj., Nr.9, 261.-268.lpp.

Levits E. Par administratīvo tiesību vietu un funkcijām Latvijas tiesību sistēmā // Latvijas Vēstnesis, pielikums "Jurista Vārds", 19.03.1998, Nr.10/11

Levits E. Par latviešu valodu Satversmes 4. pantā nacionālas valsts kontekstā. Latgaliešu valoda (latgaļu valūda) kā valsts valodas paveids // Jurista Vārds, 25.10.201 l.,Nr.43

Levits E. Par tiesiskās vienlīdzības principu. Par līdztiesību likuma un tiesas priekšā, un diskriminācijas aizliegumu. Par Satversmes 91.pantu // Latvijas Vēstnesis, 08.05.2003., Nr.68

Levits E. Pārveidojot PSRS tiesiskās sistēmas mantojumu // Likums un Tiesības

2002,3.sēj., Nr.6,165.-167.lpp.

Levits E. Samētīguma princips publiskajās tiesībās - ***jus commune europaeum*** un ***Satversmē*** ietvertais konstitucionāla ranga princips // Likums un Tiesības, 2000,

2.sēj., Nr.9,262.-270.lpp.

Levits E. Samētīguma princips un obligātais administratīvais akts // Jurista Vārds,

27.03.2007., Nr. 13

Levits E. Tiesību normu interpretācija un Satversmes 1.panta "demokrātijas" jēdziens // Cilvēktiesību Žurnāls, 1997, Nr.4,54.-77.lpp.

Levits E. Valsts pārvaldes iekārtas likuma koncepcija // Latvijas Vēstnesis,

26.06.2002., Nr.95

Levits E. Valsts un valsts pārvaldes juridiskā struktūra un pamatjēdzieni // Jaunā Pārvalde, 2002, Nr.l(31). Pieejams arī: ***http://public.law.lv/ptilevicvabts.html***

Litvins G. Alternatīvais strīdu risināšanas institūts administratīvajā procesā // Jurista Vārds, 16.09.2008., Nr.35; 23.09.2008., Nr.36; 30.09.2008., Nr.37

Melnis A. Unikālais publisko tiesību subjekts - augstskola // Latvijas Vēstnesis,

07.06.2000., Nr.207/212

Mita D. Jauno administratīvo tiesu atšķirīgais process // Likums un Tiesības, 2004,6.sēj., Nr.4,119.-123.lpp.

Muižniece V. Par administratīvā procesa ieviešanu // Jurista Vārds, 09.03.2000., Nr.10

Neimanis J. Administratīvi procesuālā tiesībspēja // Latvijas Vēstnesis, pielikums "Jurista Vārds", 07.09.2004., Nr.34

Neimanis J. Lietas faktisko apstākļu apzināšana un juridiska noteikšana // Likums un Tiesības, 2000,2.sēj., Nr.6,180.-185.1pp.

Neimanis J. Slēdziens par apjomu // Jurista Vārds, 21.06.2005., Nr.23

Neimanis J. Teleoloģiskā redukcija// Jurista Vārds, 17.05.2005., Nr.18

Neimanis J. Trešā persona bez patstāvīgiem prasījumiem // Jurista Vārds,

11.08.2009., Nr.32

Osipova S. Valsts valoda kā konstitucionāla vērtība // Jurista Vārds, 18.10.2011., Nr.42

Ostrovska L. Ārējo normatīvo aktu hierarhija pēc Latvijas pievienošanās Eiropas Savienībai // Likums un Tiesības, 2006, 8.sēj., Nr.2, 46.-56.lpp.; 2006, 8.sēj., Nr.3,73.-79.lpp.

Pastars E. Iesniegumu likuma un citu likumu mijiedarbība // Jurista Vārds,

04.12.2007., Nr.49

Pieteikuma nepieņemšana vai tiesvedības izbeigšana lietā sakarā ar to, ka pieteikumu iesniegusi persona, kurai nav šādu tiesību. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments un Judikatūras nodaļas tiesu prakses vispārinājums // Jurista Vārds, 22.08.2006., Nr.33;

29.08.2006., Nr.34

Plekāns A. Lēmumu formālais spēks // Pašvaldību Darbs, 1936, Nr.l, 11-13.1pp.; Nr.4,93.-97.lpp.

Pleps J. Administratīvā tiesas procesa avoti // Likums un Tiesības, 2005, 7.sēj., Nr.9,280.-287.lpp.

Pleps J. Kad saduras Satversmes tiesas un administratīvo tiesu

lemtais // Jurista Vārds, 18.01.2005., Nr.2

PlepsJ. Latgaliešu valoda un Satversme//Jurista Vārds.,25.10.2011.,Nr.43

PlepsJ. Normatīvo tiesību aktu hierarhija: profesors ***Hanss Kelzens*** un mūsdienas // Likums un Tiesības, 2007,9.sēj, Nr.2,47.-50.lpp; 2007,9.sēj, Nr.3, 85.-95.lpp.

PlepsJ. Politiska lēmuma jēdziens // Jurista Vārds, 12.10.2004., Nr.39;

Pujāts M. Par pamatojuma principu administratīvajā procesā // Latvijas Vēstnesis, pielikums "Jurista Vārds", 24.12.1998, Nr.39

Rasnačs Dz. Administratīvo tiesību vieta šodienas Latvijas tiesību sistēmā // Latvijas Vēstnesis, pielikums "Jurista Vārds", 14.01.1999., Nr.2

RudevskisJ. Vai Latgalei ir armija un flote // Jurista Vārds., 25.10.2011., Nr.43

Spīgulis A., Zeitmanis M. Administratīvā procesa likuma 37.pantā ietverto tiesību principu analīze un piemērošana tiesu praksē // Likums un Tiesības, 2006, 8.sēj., Nr.3,80.-83.lpp.; 2006,8.sēj., Nr.4,120.-125.lpp.

Škutāns D. Nepareizas likuma iztulkošanas sekas Salaspils domē // Likums un Tiesības, 2000,2.sēj.,Nr.5, 153.-156.lpp.

Torgāns E. Trešā persona un viņas iestāšanās administratīvā procesā // Tieslietu Ministrijas Vēstnesis, 1938, Nr.3,820.-831.lpp.

Vīnzarājs N. Jēdzienu jurisprudence // Tieslietu Ministrijas Vēstnesis, 1937, Nr. 1

Višķere I. Publisko tiesību līgumi un to kontrole administratīvā procesa kārtībā // Jurista Vārds, 03.02.2009., Nr.5

Zilgalvis P. Bioētikas konvencija un indivīda tiesiskā aizsardzība // Likums un Tiesības, 2000,2.sēj., Nr.3,71.-73.lpp.

Citās valodās

AamioA. Argumentation Theory - and Beyond. Some Remarks on the Rationality of Légal Justification // Rechtstheorie (Berlin), 1983, Jg. 14, H. 1-4, S. 385-400

Boyron S. Médiation in Administrative Law. The Identification of Conflicting, paradigms // European Public Law, 2007, Vol. 13, No. 2

Periodika

Kowalczyk A. Mediacje i negocjacje jako metoda rozwiqzywania konfliktow: refleksje przyszlego administratywisty lub prawnika // Edukacjaprawnicza, czerwiec 2005, No.6 (72)

Kuncevičius G. Contract as a form of legal practice of Administrative subject in Lithuania: problematic aspects // Jurisprudencija, 2010, No. 1(5)

Quaghebeur M. Government Establishes Tax Mediation Department // Tax Notes International, 5 November 2007, Vol. 48,

No. 6

Peczenik A. Legal Rules and Moral Principles // Rechtstheorie Beiheft 1, 1979

Sieckamnn von J.R. Logische eigenschaften von principien // Rechtstheorie, 1994, Band 25, Heft 2

Valančius V., Norkus R. Nacionalinis teisinis diskursas del administracinio proceso // Jurisprudencija, No.3(81), 2006

Werner F. Verwaltungsrecht als konkretisiertes Verfassungsrecht // Deutsches Verwaltungsblatt, 1959.

3. Raksti internetā

BriedeJ. Pretkorupcijas līdzeklis. Pieejams: ***http://politika.lv/article/pretkorup cijas-lidzeklis#***

Gertners E. Labās mājas atvērs oficiāli. Pieejams: ***http://zinas.nra.lv/***

Ruķers M. Pilnvara un pilnvarojums administratīvajā procesā. Referāts. Nolasīts Augstākās tiesas konferencē "Administratīvo tiesu un administratīvā procesa tiesvedības pieci gadi" 27.03.2009. Latvijas Universitātē. Tēzes pieejamas: ***http://www. at.gov. lv/***

II. Judikatūra un tiesu prakse

*1. Latvijas Republikas Satversmes tiesas nolēmumi **

Par Administratīvā procesa likuma 124.panta pirmās un otrās daļas par valsts nodevas samaksu administratīvo pārkāpumu lietās atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92.pantam: 2005.gada 4.janvāra spriedums lietā Nr.2004-16-01 // Latvijas Vēstnesis, 06.01.2005., Nr.3

Par Augstskolu likuma 27.panta ceturtās daļas un 28.panta otrās daļas teksta "vai uz laiku līdz 65 gadu vecuma sasniegšanai" un likuma "Par zinātnisko darbību" 29.panta piektās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. un 106.pantam: 2002.gada 20.maija spriedums lietā Nr.2002-21-01 // Latvijas Vēstnesis, 21.05.2003., Nr.75

Par Civillikuma 358.panta un 364.panta atbilstību Latvijas Republikas

Satversmes 96.pantam: 2010.gada 27.decembra spriedums lietā Nr.2010-38-01 // Latvijas Vēstnesis, 30.12.2010., Nr.206

Par Civilprocesa likuma 82.panta piektās daļas un 453.panta otrās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. un 92.pantam: 2003.gada

27.jūnija spriedums lietā Nr.2003-04-01 // Latvijas Vēstnesis, 01.07.2003., Nr.97

Par Civilprocesa likuma 83.panta 4. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92.pantam: 2003.gada 6.novembra spriedums lietā Nr.2003-10-01 // Latvijas Vēstnesis, 07.11.2003., Nr. 157

Par Civilprocesa likuma 449.panta ceturtajā daļā ietvertās normas vārdu "un trešajā daļā" un Zemesgrāmatu likuma 98.panta piezīmes atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92.pantam: 2006.gada 14.marta spriedums lietā Nr.2005-18-01 // Latvijas Vēstnesis, 21.03.2006., Nr.46.

Par Imigrācijas likuma 61.panta sestās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92.pantam: 2004.gada 6.decembra spriedums lietā Nr.2004-14-01 // Latvijas Vēstnesis, 08.12.2004., Nr.195

Par Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 114.^{2} panta atbilstību

1965.gada 9.aprīļa Konvencijai par starptautiskās jūras satiksmes

Latvijas Republikas Satversmes tiesas nolēmumi pieejami

Satversmes tiesas mājaslapā: ***http://www.satv.tiesa.gov.lv/***. Spriedumi 1997.-2010.gadā ierosinātajās lietās publicēti arī krājumos (izdevēji: 1997.-2009.gada krājumiem-Tiesu namu aģentūra; 2010.gada krājumam - Latvijas Republikas Satversmes tiesa).

Latvijas Republikas Satversmes tiesas nolēmumi

atvieglošanu: Satversmes tiesas 2004.gada 7.jūlija spriedums lietā Nr.2004-01 -06 // Latvijas Vēstnesis, 09.07.2004., Nr. 108

Par Latvijas Kriminālprocesa kodeksa 390.-392.[2] panta un 1997.gada

20.februāra likuma "Grozījumi Latvijas Kriminālprocesa kodeksā" pārejas noteikumu 3.punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92.pantam:

2002.gada 5.marta spriedums lietā Nr.2001-10-01 // Latvijas Vēstnesis,

06.03.2002., Nr.36

Par likuma "Par izziņas iestādes, prokuratūras vai tiesas nelikumīgas vai nepamatotas rīcības rezultātā nodarīto zaudējumu atlīdzināšanu" 2.panta un Ministru kabineta 1998.gada 31.augusta noteikumu Nr.327 "Pieteikumu iesniegšanas un izskatīšanas, lēmumu pieņemšanas, darba garantiju un sociālo garantiju atjaunošanas un zaudējumu atlīdzības izmaksas kārtība"

3.punkta l.apakšpunkta atbilstību Satversmes 91. un 92.pantam: 2001.gada 5.decembra spriedums lietā Nr.2001-07-0103 // Latvijas Vēstnesis, 07.12.2001., Nr.l 78

Par likuma "Par nodarbinātību" 6.panta pirmajā daļā ietvertās prasības par pastāvīgās uzturēšanās atļaujas nepieciešamību bezdarbnieka statusa iegūšanai atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. un 109.pantam:

2002.gada 25.februāra spriedums lietā Nr.2001-11-0106 // Latvijas Vēstnesis,

27.02.2002., Nr.32

Par likuma "Par nodokļiem un nodevām" (2000.gada 13.aprīļa likuma redakcijā) 33.' panta pirmās daļas vārdu "ne biežāk kā vienu reizi trijos gados" atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1.pantam: 2008.gada

3.apiīļa spriedums lietā Nr.2007-23-01 // Latvijas Vēstnesis, 10.04.2008., Nr.56

Par likuma "Par pilnvarojumu Ministru kabinetam parakstīt 1997.gada

7.augustā parafēto Latvijas Republikas un Krievijas Federācijas līguma projektu par Latvijas un Krievijas valsts robežu" un likuma "Par Latvijas Republikas un Krievijas Federācijas līgumu par Latvijas un Krievijas valsts robežu"

l.panta vārdu "ievērojot Eiropas Drošības un sadarbības organizācijas pieņemto robežu nemainības principu" atbilstību Latvijas PSR Augstākās padomes 1990.gada 4.maija deklarācijas "Par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu" preambulai un 9.punktam un

2007.gada 27.martā parakstītā Latvijas Republikas un Krievijas Federācijas līguma par Latvijas un Krievijas valsts robežu un likuma "Par Latvijas Republikas un Krievijas Federācijas līgumu par Latvijas un Krievijas valsts robežu "atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 3.pantam: 2007.gada 29.novembra spriedums lietā Nr.2007-10-0102 // Latvijas Vēstnesis, 30.11.2007., Nr.l 93

Par likuma "Par sapulcēm, gājieniem un piketiem" l.panta ceturtās daļas vārdu "vai citiem atribūtiem" un "kā arī mutvārdos izteikti atsevišķi saukļi, lozungi vai uzrunas", 9.panta pirmās daļas, 12.panta trešās daļas l.punkta vārdu "kārtības uzturētājiem", 13.panta otrās daļas vārdu "un gājēju",

14.panta sestās daļas otrā teikuma, 15.panta ceturtās daļas vārdu "ne agrāk kā 10 dienas un", 16.panta un 18.panta ceturtās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 103.pantam, Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas ll.pantam un Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām 21.pantam: 2006.gada

23.novembra spriedums lietā Nr.2006-03-0106 // Latvijas Vēstnesis, 01.12.2006., Nr.l 92

Par likuma "Par tiesu varu" 49.panta otrās daļas atbilstību Satversmes 1. un 83.pantam: 2003.gada 4.februāra spriedums lietā Nr.2002-06-01 // Latvijas Vēstnesis, 05.02.2003., Nr. 19

Par likuma "Par tiesu varu" 75.pantā ietvertās normas vārdu "vai tiesas piesēdētājam" atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 84. un 92.pantam:

2004.gada 5.novembra spriedums lietā Nr.2004-04-01 // Latvijas Vēstnesis,

09.11.2004., Nr.l 77

Par likuma "Par valsts noslēpumu" ll.panta piektās daļas un Ministru kabineta 1997.gada 25.jūnija noteikumu Nr.226 "Valsts noslēpuma objektu saraksts" XIV nodaļas 3. **punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes**

92.pantam: 2003.gada 23.aprīļa spriedums lietā Nr.2002-20-0103 // Latvijas Vēstnesis, 24.04.2003., Nr.62

Par likuma "Par valsts pensijām" pārejas noteikumu l.punkta (daļā par ārvalstnieku un bezvalstnieku, kuru pastāvīgā dzīvesvieta 1991.gada 1.janvārī bija Latvija, apdrošināšanas stāžu) atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 89., 91. un 109.

pantam un 1950.gada 4.novembra Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 14.pantam un šīs konvencijas l.protokola l.pantam: 2001.gada 26.jūnija spriedums lietā Nr.2001-02-0106 // Latvijas Vēstnesis, 27.06.2001., Nr.99

Par likuma "Par valsts pensiju un valsts pabalstu izmaksu laika periodā no

2009. gada līdz 2012. gadam" 2. panta pirmās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. un 109. pantam un 3. panta pirmās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1., 91., 105. un 109.pantam:

2009.gada 21.decembra spriedums lietā Nr.2009-43-01 // Latvijas Vēstnesis,

22.12.2009., Nr.201

Par Ministru kabineta 1996.gada 23.aprīļa noteikumu nr.148 "Kārtība, kādā atdodama manta vai atlīdzināma tās vērtība personām, kuru

Latvijas Republikas Satversmes tiesas nolēmumi

administratīvā izsūtīšana no Latvijas PSR vai KPFSR sastāvā iekļautās Latvijas PSR teritorijas da|as atzīta par nepamatotu" un Ministru kabineta

1997.gada 4.novembra noteikumu nr.367 "Grozījumi Ministru kabineta 1996.gada 23.aprīļa noteikumos nr.148 "Kārtība, kādā atdodama manta vai atlīdzināma tās vērtība personām, kuru administratīvā izsūtīšana no Latvijas PSR atzīta par nepamatotu"" atbilstību likumam "Par politiski represētās personas statusa noteikšanu komunistiskajā un nacistiskajā režīmā cietušajiem" un citiem likumiem: 1998.gada 10.jūnija spriedums lietā №.04-03(98) // Latvijas Vēstnesis, 11.06.1998., Nr. 172

Par Ministru kabineta 1997.gada 10.janvāra noteikumu nr.23 "Grozījumi likumā "Par uzņēmējdarbības regulēšanu enerģētikā"" (izdoti Satversmes 81.pantā noteiktajā kārtībā) atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 81.pantam un Ministru kabineta 1995.gada 14.marta noteikumu nr.54 "Par Latvijas Republikā ražotās elektroenerģijas iepirkuma cenām" atbilstību Latvijas Republikas Satversmei, likumam "Par uzņēmējdarbības regulēšanu enerģētikā" un citiem likumiem: 1997.gada 7.maija spriedums lietāNr.04-01(97) // Latvijas Vēstnesis, 08.05.1997, Nr.l 13

Par Ministru kabineta 1999.gada 6.jūlija noteikumu nr.249 "Grozījumi Ministru kabineta 1998.gada 6.oktobra noteikumos "Noteikumi par tirdzniecības kārtību tirgos, gadatirgos, ielu tirdzniecības vietās un izbraukumos"" 1.1.punkta atbilstību likuma "Par uzņēmējdarbību"

4.panta otrajai daļai un 32.panta pirmās daļas 1.punktam, Latvijas Republikas Satversmes 91 .pantam un "Vispārējās vienošanās

par tarifiem un tirdzniecību" (WTT 1947) III panta 4. paragrāfam, Ministru kabineta iekārtas likuma 14. pantam un likuma "Par Igaunijas Republikas, Latvijas Republikas un Lietuvas Republikas līgumu par brīvo tirdzniecību ar lauksaimniecības precēm" 3. panta otrajai daļai: 2001.gada 3 .aprīļa spriedums lietā Nr.2000-07-0409 // Latvijas Vēstnesis, 04.04.2001., Nr.54

Par Ministru kabineta 1999.gada 30.novembra lēmuma "Par sabiedrības ar ierobežotu atbildību "VV1NDAU" Bauskas koģenerācijas stacijā ieguldīto ārvalstu investīciju aizsardzību" (protokols nr.67, 38.paragrāfs) l.punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmei, Ministru kabineta iekārtas likuma 3.nodaļai, likuma "Par ārvalstu ieguldījumiem Latvijas Republikā" l.panta pirmajai daļai, Enerģētikas likuma 41.pantam, likuma "Par valsts un pašvaldību īpašuma objektu privatizāciju" 8. panta pirmajai un ceturtajai daļai un likuma "Par akciju sabiedrībām" 49.pantam: 2000.gada

24.marta spriedums lietā Nr.04-07(99) // Latvijas Vēstnesis, 29.03.2000., Nr.l 13/114

Par Ministru kabineta 2001.gada 31 .jūlija noteikumu Nr.349 "Grozījumi Ministru kabineta 1995.gada 3.oktobra noteikumos Nr.291 "Suņu un kaķu turēšanas noteikumi"" atbilstību Satversmes 105.pantam un Ministru kabineta iekārtas likuma 14.panta 3.punktam: 2002.gada 20.maija spriedums lietā Nr.2002-01-03 // Latvijas Vēstnesis, 21.05.2002., Nr.75

Par Ministru kabineta 2004.gada 22.aprīļa noteikumu Nr.417 "Grozījumi Ministru kabineta 2002.gada 19.februāra noteikumos Nr.74 "Notiesāto darba samaksas kārtība brīvības atņemšanas iestādēs"" atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91., 107.pantam un Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 14.pantam: 2005.gada 21.novembra spriedums lietā Nr.2005-03-0306 // Latvijas Vēstnesis, 25.11.2005., Nr. 189

Par Radio un televīzijas likuma 19. panta piektās da|as atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 89., 91., 100. un 114.pantam, Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 10.pantam un 14.pantam saistībā ar 10.pantu un Starptautiskā pakta par pilsoņu un politiskajām tiesībām 19. un 27.pantam: 2003.gda 5 jūnija spriedums lietā Nr.2003-02-0106 // Latvijas Vēstnesis, 06.06.2003., Nr.85.

Par Radio un televīzijas likuma 46.panta sestās, septītās, astotās un devītās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes §8. un 91.pantam:

2006.gada 16.oktobra spriedums lietā Nr.2006-05-01 // Latvijas Vēstnesis,

24.10.2006., Nr.l 69

Par Saeimas Prezidija 2000.gada 28.februāra "Noteikumu par

kārtību, kādā no Saeimas budžeta kompensējami izdevumi, kas deputātam radušies, realizējot savas pilnvaras" 4., 5., 6., 7., 8.punkta un 9.punkta pirmā teikuma atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91.pantam: 2002.gada 22.februāra spriedums lietā Nr.2001 -06-03// Latvijas Vēstnesis, 26.02.2002., Nr.31

Par Saeimas 1999.gada 29.aprīļa lēmuma par Telekomunikāciju tarifu padomi l.punkta un 4.punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1. un 57.pantam un citiem likumiem: 1999.gada 1.oktobra spriedums lietā Nr.03-05(99) // Latvijas Vēstnesis 05.10.1999., Nr.325

Par Satversmes tiesas likuma $19.^2$ panta ceturtās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 91. un 92.pantam: 2002.gada 26.novembra spriedums lietā Nr.2002-09-01 // Latvijas Vēstnesis, 27.11.2002., Nr. 173.

Par Tieslietu ministrijas ar 2001.gada 9.maija rīkojumu Nr.1-1/187 apstiprināto "Pagaidu noteikumu par aizdomās turēto, apsūdzēto, tiesājamo un notiesāto personu turēšanas kārtību izmeklēšanas cietumos" atbilstību

Latvijas Republikas Satversmes 95. un lll.pantam: 2001.gada 19.decembra spriedums lietā Nr.2001-05-03 // Latvijas Vēstnesis, 22.12.2001., Nr.187.

Par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr.2010-11-01 "Par Administratīvā procesa likuma 18.panta ceturtās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92.pantam": 2010.gada 11 .jūnija lēmums // Latvijas Vēstnesis, 16.06.2010., Nr.95

Par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr.2012-10-01 "Par Valsts pārvaldes iestāžu nodarīto zaudējumu atlīdzināšanas likuma 17.panta vārdu "bet ne vēlāk kā piecu gadu laikā no iestādes prettiesiskā administratīvā akta spēkā stāšanās vai prettiesiskas faktiskās rīcības veikšanas dienas", atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92.pantam": 2012.gada ll.decembra lēmums // Latvijas Vēstnesis, 13.12.2012., Nr.196

Par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr.2006-41-01 "Par likuma "Par ārvalstnieku un bezvalstnieku ieceļošanu un uzturēšanos Latvijas Republikā" 35.pantā ietverto vārdu "uzturēšanās at|aujas neizsniedz" un Imigrācijas likuma 34.pantā ietverto vārdu "uzturēšanās atļaujas izsniegšanu atsaka" atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 96. un 110.pantam": 2007.gada 28.februāra lēmums // Latvijas Vēstnesis, 06.03.2007., Nr.38

Par Valsts pārvaldes iestāžu nodarīto zaudējumu atlīdzināšanas likuma

8.panta otrās daļas atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 92.panta trešajam teikumam: 2012.gada 6.jūnija spriedums lietā Nr.2011-21-01 // Latvijas Vēstnesis, 07.06.2012., Nr.89

Par Valsts valodas likuma 19.panta un Ministru kabineta 2000.gada 22.augusta noteikumu Nr.295 "Noteikumi par vārdu un uzvārdu rakstību un identifikāciju" atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 96. un 116.pantam: 2001.gada 21.decembra spriedums lietā Nr.2001-04-0103 // Latvijas Vēstnesis, 22.12.2001., Nr.l87

Par 2004.gada 20.decembra likuma "Grozījumi likumā "Par dzīvojamo telpu īri"" 13.panta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 1., 91. un 105.pantam: 2006.gada 8.marta spriedums lietā Nr.2005-16-01 // Latvijas Vēstnesis, 09.03.2006., Nr.40

*2. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta nolēmumi **

2.1. Administratīvo lietu departamenta nolēmumi

2004.gada 9.marta lēmums lietā Nr.SKA-39/2004.

Pieejams: ***http:ZAvww.at.gov.lv/***

2004.gada 27.apnļa lēmums lietā Nr.SKA-74/2004. Nav publicēts

2004.gada 11.maija lēmums lietā Nr.SKA-100/2004 / Krājums, 2004,

609.-612.1pp.

2004.gada 11.maija spriedums lietā Nr.SKA-48/2004 / Krājums, 2004, 79.-85.lpp.

2004.gada 11 .maija spriedums lietā Nr.SKA-56/2004 / Krājums, 2004,

441.-448.lpp.

2004.gada 11.jūnija lēmums lietā Nr.SKA-124/2004 / Krājums, 2004, 692.-697.lpp.

2004.gada 17.jūnija lēmums lietā Nr.SKA-139/2004 / Krājums, 2004,

818.-821.lpp.

2004.gada 8.jūlija spriedums lietā Nr.SKA-103/2004 / Krājums, 2004, 132.-136.lpp.

2004.gada 3.augusta lēmums lietā Nr.SKA-168/2004. Nav publicēts

2004.gada 3.augusta spriedums lietā Nr.SKA-183/2004 / Krājums, 2004, 705.-711 .lpp.; publicēts arī: Jurista Vārds, 02.11.2004., Nr.42

2004.gada 7.septembra spriedums lietā Nr.SKA-110/2004 / Krājums, 2004, 297.-303.lpp.

2004.gada 7.septembra spriedums lietā Nr.SKA-120/2004 / Krājums, 2004, 304.-311.lpp.

2004.gada 21.septembra spriedums lietā Nr.SKA-131/2004 / Krājums, 2004, 149.-155.lpp.

Kopš 1996.gada Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta nolēmumi tiek publicēti krājumos izlases veidā (izdevēji: 1996-2004.gadā pieņemto nolēmumu krājumiem - Latvijas Tiesnešu mācību centrs; 2005.-2010.gadā un 2012.gadā pieņemto nolēmumu krājumiem Tiesu namu aģentūra; 2011.gadā pieņemto nolēmumu krājumam - Latvijas Vēstnesis).

2004.gada 5.oktobra lēmums lietā Nr.SKA-234/2004 / Krājums, 2004, 720.-725.lpp.

2004.gada 12.oktobra lēmums lietā Nr.SKA-237/2004 / Krājums, 2004, 859.-861.lpp.

2004.gada 9.novembra lēmums lietā Nr.SKA-246/2004 / Krājums, 2004, 726.-733.lpp.

2004.gada 7.decembra spriedums lietā Nr.SKA-239/2004 / Krājums, 2004, 264.-270.lpp.

2005.gada 25.janvāra lēmums lietā Nr.SKA-84/2005. Nav publicēts

2005.gada 25.janvāra lēmums lietā Nr.SKA-87/2005. Nav publicēts

2005.gada 15.februāra spriedums lietā Nr.SKA-26/2005. Nav publicēts

2005.gada 8.marta spriedum lietā Nr.SKA-46/2005 / Krājums, 2005, 480.-493.lpp.

2005.gada 15.marta lēmums lietā Nr.SKA-148/2005 / Krājums, 2005, 790.-797.lpp.

2005.gada 15.marta spriedums lietā Nr.SKA-59/2005 / Krājums, 2005, 73.-78.lpp.

2005.gada 30.marta spriedums lietā Nr.SKA-21/2005 / Krājums, 2005, 50.-57.lpp.

2005.gada 19.apriļa lēmums lietā Nr.SKA-197/2005 / Krājums, 2005, 985.-989.lpp.

2005.gada 3.maija lēmums lietā Nr.SKA-229/2005 / Krājums, 2005, 894.-899.lpp.

2005.gada 17.maija lēmums lietā Nr.SKA-236/2005 / Krājums, 2005, 900.-907.lpp.

2005.gada 24.maija spriedums lietā Nr.SKA-140/2005 / Krājums, 2005, 124.-132.lpp.

2005.gada 7.jūnija spriedums lietā Nr.SKA-171/2005 / Krājums, 2005, 661.-672.lpp.

2005.gada 14.jūnija spriedums lietā Nr.SKA-283/2005. Nav publicēts

2005.gada 9.augusta lēmums lietā Nr.SKA-333/2005. Nav publicēts

2005.gada 9.augusta lēmums lietā Nr.SKA-335/2005. Nav publicēts

2005.gada 9.augusta lēmums lietā Nr.SKA-342/2005. Nav publicēts.

2005.gada 17.augusta lēmums lietā Nr.SKA-394/2005 / Krājums, 2005, 921.-931.lpp.

2005.gada 30.augusta lēmums lietā Nr.SKA-346/2005 / Krājums, 2005, 990.-995.lpp.

2005.gada 30.augusta spriedums lietā Nr.SKA-205/2005 / Krājums, 2005, 160.-167.lpp.

2005.gada 13.septembra spriedums lietā Nr.SKA-235/2005 / Krājums, 2005, 219.-234.lpp.

2005.gada 20.septembra spriedums lietā Nr.SKA-366/2005 / Krājums, 2005, 996.-1002.lpp.

2005.gada 11 .oktobra spriedums lietā Nr.SKA-276/2005. Nav publicēts

2005.gada 11 .oktobra spriedums lietā Nr.SKA-292/2005 / Krājums, 2005, 287.-296.lpp.

2005.gada 12.oktobra spriedums lietā Nr.SKA-309/2005 / Krājums, 2005, 297.-304.lpp.

2005.gada 18.oktobra spriedums lietā Nr.SKA-299/2005 / Krājums, 2005, 528.-534.lpp.

2005.gada 28.oktobra lēmums lietā Nr.SKA-459/2005. Nav publicēts

2005.gada 28.oktobra spriedums lietā Nr.SKA-225/2005. Nav publicēts

2005.gada 8.novembra lēmums lietā Nr.SKA-505/2005. Nav publicēts

2005.gada 22.novembra lēmums lietā Nr.SKA-510/2005. Nav publicēts

2005.gada 22.novembra spriedums lietā Nr.SKA-291/2005 / Krājums, 2005, 908.-915.lpp.

2005.gada 22.novembra spriedums lietā Nr.SKA-378/2005. Nav publicēts

2005.gada 6.decembra lēmums lietā Nr.SKA-521/2005. Nav publicēts

2005.gada 6.decembra lēmums lietā Nr.SKA-527/2005 / Krājums, 2005, 878.-884.lpp.

2005.gada 6.decembra lēmums lietā Nr.SKA-532/2005 / Krājums, 2005, 838.-948.lpp.

2005.gada 13.decembra spriedums lietā Nr.SKA-399/2005. Nav publicēts.

2005.gada 16.decembra spriedums lietā Nr.SKA-340/2005 / Krājums, 2005, 834.-840.lpp.

2006.gada 23.janvāra lēmums lietā Nr.SA-2/2006 / Krājums, 2006,3.-6.1pp.

2006.gada 31.janvāra lēmums lietā Nr.SKA-119/2006 / Krājums, 2006, 524.-529.lpp.
2006.gada 1 .februāra spriedums lietā Nr.SKA-2/2006 / Krājums, 2006, 63.-68.lpp.
2006.gada 7.februāra spriedums lietā Nr.SKA-39/2006 / Krājums, 2006, 245.-251.lpp.
2006.gada 14.februāra spriedums lietā Nr.SKA-40/2006 / Krājums, 2006,
453.-463. lpp.
2006.gada 21.februāra lēmums lietā Nr.SKA-144/2006/ Krājums, 2006,
640.-646.lpp.
2006.gada 24.februāra spriedums lietā Nr.SA-4/2006 / Krājums, 2006,
22.-30.lpp.
2006.gada 14.marta lēmums lietā Nr.SKA-190/2006. Nav publicēts
2006.gada 14.marta lēmums lietā Nr.SKA-196/2006.
Pieejams: ***http://www.at.gov.lv/***
2006.gada 21 .marta lēmums lietā Nr.SKA-200/2006. Nav publicēts
2006.gada 4.apriļa lēmums lietā Nr.SKA-215/2006. Nav publicēts
2006.gada 1 l.apriļa lēmums lietāNr.SKA-221/2006 / Krājums, 2006, 549.-556.lpp.
2006.gada 1 l.apriļa lēmums lietā Nr.SKA-223/2006. Nav publicēts
2006.gada 25.apriļa lēmums lietā Nr.SKA-259/2006 / Krājums, 2006, 647.-652.lpp.
2006.gada 25.apriļa lēmums lietā Nr.SKA-260/2006. Nav publicēts
2006.gada 9.maija lēmums lietā Nr.SKA-263/2006. Nav publicēts
2006.gada 19.maija lēmums lietā Nr.SKA-201/2006/ Krājums, 2006,92.-98.lpp.
2006.gada 23.maija lēmums lietā Nr.SKA-289/2006. Nav publicēts
2006.gada 23.maija lēmums lietā Nr.SKA-306/2006 / Krājums, 2006, 660.-667.lpp.
2006.gada 15.jūnija lēmums lietā Nr.SKA-348/2006. Nav publicēts
2006.gada 15.jūnija lēmums lietā Nr.SKA-353/2006 / Krājums, 2006, 571.-580.lpp.
2006.gada 22.jūnija spriedums lietā Nr.SKA-255/2006 / Krājums, 2006,
174.-199.1pp.

2006.gada 8.augusta lēmums lietā Nr.SKA-388/2006. Nav publicēts

2006.gada 8.augusta spriedums lietā Nr.SKA-396/2006 / Krājums, 2006, 127.-135.lpp.

2006.gada 22.augusta lēmums lietā Nr.SKA-451/2006 / Krājums, 2006,
610.-616.lpp.

2006.gada 12.septembra lēmums lietā Nr.SKA-491/2006 / Krājums, 2006, 729.-736.lpp

2006.gada 21 .septembra spriedums lietā Nr.SKA-394/2006. Nav publicēts.

2006.gada 26.septembra lēmums lietā Nr.SKA-492/2006 / Krājums, 2006, 688.-696.lpp.

2006.gada 27.septembra lēmums lietā Nr.SKA-554/2006 / Krājums, 2006, 737.-741. lpp.

2006.gada 3.oktobra lēmums lietā Nr.SKA-555/2006. Nav publicēts

2006.gada 27.oktobra lēmums lietā Nr.SKA-490/2006 / Krājums, 2006, 681.-687.lpp.

2006.gada 2.novembra spriedums lietā Nr.SKA-415/2006. Nav publicēts

2006.gada 3.novembra spriedums lietā Nr.SA-5/2006 / Krājums, 2006,
34.-57.lpp.

2006.gada 14.novembra lēmums lietā Nr.SKA-586/2006. Nav publicēts

2006.gada 14.novembra lēmums lietā Nr.SKA-588/2006 / Krājums, 2006, 633.-639.lpp.

2006.gada 14.novembra spriedums lietā Nr.SKA-432/2006 / Krājums, 2006, 146.-151.lpp.

2006.gada 21 .novembra lēmums lietā Nr.SKA-593/2006. Nav publicēts.

2006.gada 20.decembra spriedums lietā Nr.SKA-543/2006 / Krājums, 2006, 159.-166.lpp.

2007.gada 4.janvāra spriedums lietā Nr.SKA-14/2007 / Krājums, 2007, 324.-340.lpp.

2007.gada 5.janvāra lēmums lietā Nr.SKA-77/2007 / Krājums, 2007, 763.-766.lpp.

2007.gada 29.janvāra lēmums lietā Nr.SKA-64/2007 / Krājums, 2007, 749.-755.lpp.

2007.gada 31 .janvāra lēmums lietā Nr.SKA-76/2007 / Krājums, 2007, 757.-761.lpp.

2007.gada 2.februāra lēmums lietā Nr.SKA-74/2007. Nav publicēts

2007.gada 6.februāra lēmums lietā Nr.SKA-106/2007. Nav publicēts
2007.gada 16.februāra lēmums lietā Nr.SKA-83/2007. Nav publicēts
2007.gada 16.februāra spriedums lietā Nr.SKA-51/2007.
Pieejams: ***http://www.tiesas.lv/***
2007.gada 21.februāra lēmums lietā Nr.SKA-204/2007. Nav publicēts
2007.gada 1 .marta spriedums lietā Nr.SKA-54/2007.
Pieejams: ***http://www.at.gov.lv/***
2007.gada 8.marta lēmums lietā Nr.SKA-233/2007 / Krājums, 2007,
658.-667.lpp.
2007.gada 8.marta spriedums lietā Nr.SKA-120/2007 / Krājums, 2007, 153.-158.lpp.
2007.gada 13.marta lēmums lietā Nr.SKA-291/2007. Nav publicēts
2007.gada 13.marta spriedums lietā Nr.SKA-11/2007 / Krājums, 2007, 313.-323.lpp.
2007.gada 14.marta spriedums lietā Nr.SKA-84/2007 / Krājums, 2007, 250.-257.lpp.
2007.gada 14.marta spriedums lietā Nr.SKA-95/2007 / Krājums, 2007, 47.-55.lpp.
2007.gada 12.aprfļa spriedums lietā Nr.SKA-125/2007 / Krājums, 2007, 70.-89.lpp
2007.gada 20.aprīļa lēmums lietā Nr.SKA-285/2007. Nav publicēts
2007.gada 20.apnļa lēmums lietā Nr.SKA-289/2007. Nav publicēts
2007.gada 24.aprīļa spriedums lietā Nr.SKA-183/2007 / Krājums, 2007, 98.-103.lpp.
2007.gada 11.maija spriedums lietā Nr.SKA-364/2007. Nav publicēts
2007.gada 14.maija spriedums lietā Nr.SKA-193/2007 / Krājums, 2007, 168.-187.lpp.
2007.gada 24.maija spriedums lietā Nr.SKA-191/2007 / Krājums, 2007, 159.-167.lpp.
2007.gada 28 .maija lēmums lietā Nr.SKA-383/2007. Nav publicēts
2007.gada 6.jūnija lēmums lietā Nr.SKA-392/2007. Nav publicēts
2007.gada 7.jūnija spriedums lietā Nr.SKA-182/2007.
Pieejams: ***http://www.tiesas.lv/***
2007.gada 7.jūnija spriedums lietā Nr.SKA-238/2007 / Krājums, 2007, 104.-116.1pp.

2007.gada8.jūnijaspriedums lietāNr.SA-1 /Krājums,2007,3—11 .lpp.

2007.gada 8.jūnija spriedums lietā Nr.SKA-194/2007 / Krājums, 2007, 366.-388.lpp.

2007.gada 11.jūnija spriedums lietā Nr.SKA-117/2007 / Krājums, 2007, 56.-69.lpp

2007.gada 14.jūnija spriedums lietā Nr.SKA-255/2007 / Krājums, 2007,

410.-421.lpp.

2007.gada 21 .jūnija spriedumS lietā Nr.SKA-295/2007 / Krājums, 2007, 195.-208.lpp.

2007.gada 25.jūnija spriedums lietā Nr.SKA-294/2007 / Krājums, 2007, 422.-427.lpp.

2007.gada 10.jūlija lēmums lietā Nr.SKA-473/2007 / Krājums, 2007, 668.-674.lpp.

2007.gada 27.augusta blakus lēmums lietā Nr.SKA-495/2007. Nav publicēts.

2007.gada 31 .augusta spriedums lietā Nr.SKA-355/2007 / Krājums, 2007, 520.-530.lpp.

2007.gada 31 .augusta spriedums lietā Nr.SKA-369/2007 / Krājums, 2007, 219.-228.lpp

2007.gada 14.septembra lēmums lietā Nr.SKA-558/2007. Nav publicēts

2007.gada 3.oktobra spriedums lietā Nr.SKA-376/2007 / Krājums, 2007,

437._444.lpp.

2007.gada 8.okobra spriedums lietā Nr.SKA-400/2007 / Krājums, 2007, 531.-536.lpp

2007.gada 22.oktobra lēmums lietā Nr.SKA-650/2007 / Krājums, 2007, 783.-790.lpp.

2007.gada 25.oktobra spriedums lietā Nr.SKA-411/2007.

Pieejams: ***http://www.tiesas.lv/***

2007.gada 25.oktobra spriedums lietā Nr.SKA-414/2007 / Krājums, 2007, 456.-463.lpp.

2007.gada 5.novembra spriedums lietā Nr.SKA-304/2007 / Krājums, 2007, 209.-218.1pp.

2007.gada 7.novembra spriedums lietā Nr.SKA-506/2007.

Pieejams: ***http://www.at.gov.lv/***

2007.gada 8.novembra spriedums lietā Nr.SKA-431/2007 / Krājums, 2007, 293.-299.lpp.

2007.gada 15.novembra spriedums lietā Nr.SKA-441/2007.

Pieejams: ***http://www.tiesas.lv/***

2007.gada 15.novembra spriedums lietā Nr.SKA-442/2007.

Pieejams: ***http://www.tiesas.lv/***

2007.gada 3.decembra lēmums lietā Nr.SKA-539/2007 / Krājums, 2007, 767.-776.lpp.

2007.gada 6.decembra spriedums lietā Nr.SKA-498/2007. Nav publicēts. 2007.gada 12.decembra spriedums lietā Nr.SKA-512/2007 / Krājums, 2007, 471.-476.lpp.

2007.gada 14.decembra lēmums lietā Nr.SKA-679/2007 / Krājums, 2007, 614.-620.lpp.

2007.gada 19.decembra spriedums lietā Nr.SKA-406/2007 / Krājums, 2007, 445.-455.lpp.

2007.gada 21 .decembra lēmums lietā Nr.SKA-760/2007 / Krājums, 2007, 621.-626.lpp.

2007.gada 27.decembra spriedums lietā Nr.SKA-253/2007 / Krājums, 2007, 400.-409.lpp.

2008.gada 8.janvāra lēmums lietā Nr.SKA-101/2008 / Krājums, 2008, 546.-557.lpp.

2008.gada 10.janvāra spriedums lietā Nr.SKA-66/2008.
Pieejams: ***http://www.tiesas.lv/***

2008.gada 11 .janvāra spriedums lietā Nr.SKA-47/2008.
Pieejams: ***http://www.tiesas.lv/***

2008.gada 18.janvāra lēmums lietā Nr.SKA-134/2008. Nav publicēts

2008.gada 28.janvāra lēmums lietā Nr.SKA-143/2008 Nav publicēts

2008.gada 7.februāra spriedums lietā Nr.SKA-25/2008.
Pieejams: ***http://www.tiesas.lv/***

2008.gada 14.februāra spriedums lietā Nr.SKA-24/2008 / Krājums, 2008, 131.-149.lpp.

2008.gada 14.februāra spriedums lietā Nr.SKA-34/2008 / Krājums, 2008,
35.-43.lpp.

2008.gada 25.februāra blakus lēmums lietā Nr.SKA-36/2008. Nav publicēts

2008.gada 20.marta spriedums lietā Nr.SKA-76/2008.
Pieejams: ***http://www.tiesas.lv/***

2008.gada 4.aprīļa lēmums lietā Nr.SKA-140/2008. Nav publicēts

2008.gada 7.apiīļa spriedums lietā Nr.SKA-56/2008 / Krājums, 2008,64.-73.lpp.

2008.gada 21 .aprīļa lēmums lietā Nr.SKA-216/2008.
Pieejams: ***http://www.at.gov.lv***

2008.gada 21.aprīļa spriedums lietā Nr.SKA-22/2008.
Pieejams: ***http://www.at.gov.lv/lv/***

2008.gada 23.apriļa spriedums lietā Nr.SKA-146/2008.
Pieejams: ***http://www.tiesas.1v/f***

2008.gada 8.maija spriedums lietā Nr.SKA-153/2008.

Pieejams: ***http://www.tiesas.lv/***

2008.gada 16.maija spriedums lietā Nr.SKA-49/2008.

Pieejams: ***http://www.tiesas.lv/***

2008.gada 23.maija spriedums lietā Nr.SKA-259/2008.

Pieejams: ***http://www.tiesas.lv/***

2008.gada 27.maija spriedums lietā Nr.SKA-209/2008.

Pieejams: ***http://www.tiesas.lv/***

2008.gada 29.maija spriedums lietā Nr.SKA-218/2008 / Krājums, 2008,

95.- 102.lpp

2008.gada 6.jūnija lēmums lietā Nr.SKA-505/2008. Nav publicēts

2008.gada 13.jūnija lēmums lietā Nr.SKA-446/2008. Nav publicēts

2008.gada 19.jūnija spriedums lietā Nr.SKA-306/2008 / Krājums, 2008,

289.-293.lpp.

2008.gada 26.jūnija spriedums lietā Nr.SKA-155/2008.

Pieejams: ***http://www.at.gov.lv/***

2008.gada 26.jūnija spriedums lietā Nr.SKA-291/2008.

Pieejams: ***http://www.tiesas.lv/***

2008.gada 26.jūnija spriedums lietā Nr.SKA-315/2008.

Pieejams: ***http://www.tiesas.lv/***

2008.gada 2.jūlija lēmums lietā Nr.SKA-466/2008 / Krājums, 2008,

442.-446.lpp.

2008.gada 3.jūlija spriedums lietā Nr.SKA-326/2008 / Krājums, 2008,

294.-302.lpp.

2008.gada 16.septembra lēmums lietā Nr.SKA-607/2008. Nav publicēts

2008.gada 23.septembra spriedums lietā Nr.SKA-457/2008.

Pieejams: ***http://www.tiesas.lv/***

2008.gada 25.septembra spriedums lietā Nr.SKA-502/2008 / Krājums, 2008, 118.-124.lpp.

2008.gada 26.septembra lēmums lietā Nr.SKA-525/2008 / Krājums, 2008, 455.-466.lpp.

2008.gada 19.septembra lēmums lietā Nr.SKA-614/2008. Nav publicēts.

2008.gada 8.oktobra spriedums lietā Nr.SKA-165/2008.

Pieejams: ***http://www.tiesas.lv/***

2008.gada 13.oktobra lēmums lietā Nr.SKA-327/2008.

Pieejams: ***http://www.at.gov.lv/***

2008.gada 13.oktobra lēmums lietā Nr.SKA-655/2008. Nav publicēts

2008.gada 13.oktobra lēmums lietā Nr.SKA-690/2008.
Pieejams: ***http://www.at.gov.lv/***
2008.gada 13.oktobra lēmums lietā Nr.SKA-725/2008 / Krājums, 2008, 630.-633.lpp.
2008.gada 16.oktobra spriedums lietā Nr.SKA-516/2008. Nav publicēts
2008.gada 17.oktobra lēmums lietā Nr.SKA-764/2008. Nav publicēts
2008.gada 23.oktobra spriedums lietā Nr.SKA-464/2008.
Pieejams: ***http://www.tiesas.lv/***
2008.gada 27.oktobra lēmums lietā Nr.SKA-784/2008. Nav publicēts
2008.gada 3.novembra lēmums lietā Nr.SKA-761/2008. Nav publicēts
2008.gada 6.novembra spriedums lietā Nr.SKA-705/2008 / Krājums, 2008, 331.-341.lpp.
2008.gada 26.novembra lēmums lietā Nr.SKA-837/2008 / Krājums, 2008, 539.-545.lpp.
2008.gada 12.decembra lēmums lietā Nr.SKA-872/2008 / Krājums, 2008,
659.-664.lpp.
2009.gada 12.janvāra lēmums lietā Nr.SKA-140/2009.
Pieejams: ***http://www.at.gov.lv/***
2009.gada 20.janvāra lēmums lietā Nr.SKA-165/2009.
Pieejams: ***http://www.at.gov.lv/***
2009.gada 27.janvāra lēmums lietā Nr.SKA-207/2009 // Jurista Vārds,
17.03.2009., Nr.l 1 (tēzes un lietas faktiskie apstākļi)
2009.gada 30 janvāra lēmums lietā Nr.SKA-104/2009.
Pieejams: ***http://www.at.gov.lv/***
2009.gada 30.janvāra lēmums lietā Nr.SKA-224/2009. Nav publicēts
2009.gada 30.janvāra spriedums lietā Nr.SKA-28/2009.
Pieejams: ***http://www.tiesas.lv/***
2009.gada 6.februāra spriedums lietā Nr.SKA-10/2009.
Pieejams: ***http://www.tiesas.lv/***
2009.gada 13.februāra spriedums lietā Nr.SKA-13/2009.
Pieejams: ***http://www.at.gov.lv/***
2009.gada 16.februāra lēmums lietā Nr.SKA-69/2009.
Pieejams: ***http://www.at.gov.Iv/l***
2009.gada 12.marta spriedums lietā Nr.SKA-182/2009.
Pieejams: ***http://www.tiesas.lv/***
2009.gada 23.marta spriedums lietā Nr.SKA-32/2009.
Pieejams: ***http://www.tiesas.lv/***

2009.gada 2.aprfla spriedums lietā Nr.SKA-94/2009.
Pieejams: ***http://www.tiesas.lv/***
2009.gada 6.aprfļa lēmums lietā Nr.5-5/6-2009. Pieejams: ***http://www.at.gov.lv/***
2009.gada 6.apnļa spriedums lietā Nr.SKA-71/2009.
Pieejams: ***http://www.tiesas.lv/***
2009.gada 23.aprīļa spriedums lietā Nr.SKA-92/2009.
Pieejams: ***http://www.at.gov.lv/***
2009.gada 26.maija lēmums lietā Nr.SKA-476/2009. Nav publicēts.
2009.gada 6.novembra spriedums lietā Nr.SKA-383/2009.
Pieejams: ***http://www.tiesas.lv/***
2009.gada 5.jūnija lēmums lietā Nr.SKA-538/2009. Nav publicēts
2009.gada 5.jūnija spriedums lietā Nr.SKA-338/2009.
Pieejams: ***http://www.tiesas.lv/***
2009.gada 30.jūnija lēmums lietā Nr.SKA-569/2009.
Pieejams: ***http://www.at.gov.lv/***
2009.gada 3.jūlija spriedums lietā Nr.SKA-196/2009.
Pieejams: ***http://www.at.gov.lv/***
2009.gada 3.jūlija spriedums lietā Nr.SKA-428/2009.
Pieejams: ***http://www.at.gov.lv/***
2009.gada 24.jūlija lēmums lietā Nr.SKA-590/2009. Nav publicēts
2009.gada 24.jūlija lēmums lietā Nr.SKA-594/2009.
Pieejams: ***http://www.at.gov.lv/***
2009.gada 28.augusta lēmums lietā Nr.SKA-731/2009. Nav publicēts
2009.gada 16.septembra spriedums lietā Nr.SKA-241/2009.
Pieejams: ***http://www.at.gov.lv/***
2009.gada 23.septembra spriedums lietā Nr.SKA-274/2009.
Pieejams: ***http://www.tiesas.lv/***
2009.gada 28.septembra lēmums lietā Nr.SKA-699/2009. Nav publicēts
2009.gada 1 .oktobra spriedums lietā Nr.SKA-342/2009.
Pieejams: ***http://www.tiesas.lv/***
2009.gada 2.oktobra lēmums lietā Nr.SKA-631/2009. Nav publicēts
2009.gada 23.oktobra spriedums lietā Nr.SKA-124/2009 / Krājums, 2009, A-51.-A-63.lpp.
2009.gada 1 .novembra spriedums lietā Nr.SKA-759/2009 / Krājums, 2009, A-99.-A-107.lpp.
2009.gada 3.novembra lēmums lietā Nr.SKA-713/2009. Nav publicēts
2009.gada 3.novembra lēmums lietā Nr.SKA-792/2009. Nav publicēts

2009.gada 12.novembra lēmums lietā Nr.SKA-686/2009. Nav publicēts.

2009.gada 4.decembra lēmums lietā Nr.SKA-917/2009 / Krājums, 2009, A-229.-A-232.lpp.

2009.gada 11 .decembra spriedums lietā Nr.SKA-345/2009 / Krājums, 2009, A-91.-A-98.lpp.

2010.gada 5.janvāra lēmums SKA-163/2010. Pieejams: ***http://www.at.gov.lv/*** 2010.gada 12.janvāra lēmums lietā Nr.SKA-141/2010.

Pieejams: ***http://www.tiesas.lv/***

2010.gada 9.februāra lēmums lietā Nr.SKA-214/2010.

Pieejams: ***http://www.at.gov.lv/***

2010.gada 12.februāra lēmums lietā Nr.SKA-253/2010.

Pieejams: ***http://www.at.gov.lv/***

2010.gada 16.februāra spriedums lietā Nr.SKA-104/2010 / Krājums, 2010, A-64.-A-72.lpp.

2010.gada 18.februāra spriedums lietā Nr.SKA-129/2010.

Pieejams: ***http://www.tiesas.lv/***

2010.gada 10.marta spriedums lietā Nr.SKA-34/2010 / Krājums, 2010, A-51.-A-63.lpp.

2010.gada 15.marta lēmums lietā Nr.SKA-352/2010. Nav publicēts

2010.gada 22.marta spriedums lietā Nr.SKA-58/2010.

Pieejams: ***http://www.tiesas.lv/***

2010.gada 22.marta spriedums lietā Nr.SKA-118/2010.

Pieejams: ***http://www.tiesas.lv/***

2010.gada 23.marta lēmums lietā Nr.SKA-283/2010.

Pieejams: ***http://www.tiesas.lv/***

2010.gada 31 .marta lēmums lietā Nr.SKA-325/2010. Nav publicēts

2010.gada 1 .aprīļa spriedums lietā Nr.SKA-91/2010.

Pieejams: ***http://www.tiesas.lv/***

2010.gada 20.apiīļa lēmums lietā Nr.SKA-385/2010.

Pieejams: ***http://www.tiesas.lv/***

2010.gada 11.maija lēmums lietā Nr.SKA-406/2010.

Pieejams: ***http://www.at.gov.lv/***

2010.gada 13.maija spriedums lietā Nr.SKA-207/2010.

Pieejams: ***http://www.tiesas.lv/***

2010.gada 20.maija spriedums lietā Nr.SKA-240/2010.

Pieejams: ***http://www.tiesas.lv/***

2010.gada 25.maija lēmums lietā Nr.SKA-529/2010.

Pieejams: ***http://www.tiesas.lv/***

2010.gada 8.jūnija lēmums lietā Nr.SKA-583/2010. Nav publicēts

2010.gada 9.jūnija spriedums lietā Nr.SKA-126/2010.

Pieejams: ***http://www.tiesas.lv/***

2010.gada 11.jūnija spriedums lietā Nr.SKA-390/2010.
Pieejams: ***http://www.at.gov.lv/***
2010.gada 15.jūnija lēmums lietā Nr.SKA-584/2010.
Pieejams: ***http://www.at.gov.lv/***
2010.gada 16.jūnija spriedums lietā Nr.SKA-222/2010.
Pieejams: ***http://www.tiesas.lv/***
2010.gada 18.jūnija spriedums lietā Nr.SKA-289/2010.
Pieejams: ***http://www.at.gov.lv/***
2010.gada 1 .jūlija spriedums lietā Nr.SKA-347/2010/Krājums, 2010, A-97.-A-107.lpp.
2010.gada 2.jūlija spriedums lietā Nr.SA-2/2010. Pieejams: ***http://www.tiesas.lv/***
2010.gada 8 jūlija lēmums lietā Nr.SKA-656/2010 / Krājums, 2010, A-146.-A-151.lpp.
2010.gada 21 jūlija spriedums lietā Nr.SKA-264/2010.
Pieejams: ***http://www.tiesas.lv/***
2010.gada 23 jūlija lēmums lietā Nr.SKA-442/2010. Nav publicēts
2010.gada 15.septembra lēmums lietā Nr.SKA-741/2010. Nav publicēts
2010.gada 20.septembra lēmums lietā Nr.SKA-755/2010 / Krājums, 2010, A-266.-A-269.lpp.
2010.gada 21 .septembra lēmums lietā Nr.SKA-910/2010. Nav publicēts
2010.gada 22.septembra lēmums lietā Nr.SKA-1/2010. Nav publicēts
2010.gada 5.oktobra lēmums lietā Nr.SKA-829/2010. Nav publicēts
2010.gada 12.oktobra lēmums lietā Nr.SKA-904/2010. Nav publicēts
2010.gada 22.oktobra spriedums lietā Nr.SKA-436/2010.
Pieejams: ***http://www.tiesas.lv/***
2010.gada 23.novembra lēmums lietā Nr.SKA-934/2010. Nav publicēts
2010.gada 26.novembra lēmums lietā nr.SKA-663/2010. Nav publicēts
2010.gada 26.novembra spriedums lietā Nr.SKA-106/2010.
Pieejams: ***http://www.tiesas.lv/***
2010.gada 29.riovembra lēmums lietā Nr.SKA-1020/2010. Nav publicēts
2010.gada 1 .decembra lēmums lietā Nr.SKA-915/2010. Nav publicēts
2010.gada 20.decembra lēmums lietā Nr.SKA-795/2010 / Krājums, 2010, A-302.-A-308.lpp.

2011 .gada 17.janvāra spriedums lietā Nr.SKA-131/2011.
Pieejams: ***http://www.at.gov.lv/***
2011 .gada 31 .janvāra spriedums lietā Nr.SKA-103/2011.
Pieejams: ***http://www.at.gov.lv/***
201 l.gada 10.februārasspriedums lietāNr.SKA-57/2011.
Pieejams: ***http://www.tiesas.lv/***
201 l.gada 16.februāra spriedums lietāNr.SKA-81/2011.
Pieejams: ***http://www.tiesas.lv/***
2011 .gada 18.februāra lēmums lietā Nr.SKA-24/2011.
Pieejams: ***http://www.at.gov.lv/***
201 l.gada 18.februāra spriedums lietā Nr.SKA-161/2011.
Pieejams: ***http://www.tiesas.lv/***
201 l.gada 21.februāra lēmums lietāNr.SKA-414/2011. Nav publicēts 2011 .gada 22.februāra lēmums lietā Nr.SKA-16/2011. Nav publicēts 201 l.gada 24.februārasspriedums lietāNr.SKA-37/2011.
Pieejams: ***http://www.tiesas.lv/***
2011 .gada 22.marta lēmums lietā Nr.SKA-465/2011. Nav publicēts 201 l.gada 2.maija lēmums lietā Nr.SKA-545/2011. Nav publicēts 2011 .gada 2.maija spriedums lietā Nr.SKA-115/2011 Pieejams: ***http://www.tiesas.lv/***
2011 .gada 6.maija spriedums lietā Nr.SKA-155/2011 / Krājums, 2011, A-186.-A-197.lpp.
2011 .gada 12.maija lēmums lietā Nr.SKA-567/2011. Nav publicēts 201 l.gada 17.maija spriedums lietā Nr.SKA-214/2011.
Pieejams: ***http://www.tiesas.lv/***
201 l.gada 11 .aprīļa lēmums lietā Nr.SKA-475/2011. Nav publicēts 201 l.gada 29.apiīļa spriedums lietā Nr.SKA-188/2011.
Pieejams: ***http://www.tiesas.lv/***
2011 .gada 29.jūnija lēmums lietā Nr.SKA-684/2011. Nav publicēts 2011 .gada 30.jūnija lēmums lietā Nr.SKA-613/2011. Nav publicēts
2011 .gada 1 .jūlija spriedums lietā Nr.SKA-215/2011.
Pieejams: ***http://www.tiesas.lv/***
201 l.gada 8.jūlija spriedums lietāNr.SKA-426/2011.
Pieejams: ***http://www.at.gov.lv/***
2011 .gada 8.augusta lēmums lietā Nr.SKA-820/2011. Nav publicēts 2011 .gada 12.augusta spriedums lietā Nr.SKA-555/2011.
Pieejams: ***http://www.tiesas.lv/***
2011 .gada 26.augusta lēmums lietā Nr.SKA-819/2011. Nav publicēts 2011 .gada 9.septembra lēmums lietā Nr.SKA-854/2011. Nav publicēts 2011 .gada 12.septembra lēmums lietā Nr.SKA-494/2011. Nav publicēts 201 l.gada 7.oktobra spriedums lietāNr.SKA-558/2011 /Krājums, 2011, A-333.-A-336.lpp.
2011 .gada 4.novembra lēmums lietā Nr.SKA-972/2011. Nav

publicēts 201 l.gada 7.novembra spriedums lietāNr.SKA-712/2011.

Pieejams: ***http://www.tiesas.lv/***

201 l.gada 1 l.novembra lēmums lietāNr.SKA-1013/2011. Nav publicēts 2012.gada 9.marta lēmums lietā Nr.SKA-402/2012. Nav publicēts 2012.gada 9.marta spriedums lietāNr.SKA-63/2012.

Pieejams: ***http://www.tiesas.lv/***

2012.gada 26.marta lēmums lietā Nr.SKA-438/2012. Nav publicēts 2012.gada 20.apriļa spriedums lietā Nr.SKA-92/2012.

Pieejams: ***http://www.tiesas.lv/***

2012.gada 28.apriļa lēmums lietā Nr.SKA-424/2012.

Pieejams: ***http://www.at.gov.lv/***

2012.gada 5.maija lēmums lietā Nr.SKA-510/2012.

Pieejams: ***http://www.at.gov.lv/***

2012.gada 11.maija spriedums lietā Nr.SKA-120/2012.

Pieejams: ***http://www.tiesas.lv/***

2012.gada 25.maija spriedums lietā Nr.SKA-257/2012.

Pieejams: ***http://www.at.gov.lv/***

2012.gada 4 jūnija spriedums lietā Nr.SKA-205/2012.

Pieejams: ***http://www.at.gov.lv/***

2012.gada 4.jūlija spriedums lietā Nr.SKA-603/2012.

Pieejams: ***http://www.tiesas.lv/***

2012.gada 31 .augusta lēmums lietā Nr.SKA-823/2012. Nav publicēts 2012.gada 7.septembra spriedums lietā Nr.SKA-495/2012.

Pieejams: ***http://www.tiesas.lv/***

2012.gada 14.septembra spriedums lietā Nr.SKA-72/2012.

Pieejams: ***http://www.at.gov.lv/***

2012.gada 24.oktobra lēmums lietā Nr.SKA-916/2012. Nav publicēts 2012.gada 30.oktobra spriedums lietā Nr.SKA-309/2012.

Pieejams: ***http://www.at.gov.lv/***

2012.gada 9.novembra lēmums lietā Nr.SKA-933/2012. Nav publicēts 2012.gada 21 .novembra spriedums lietā Nr.SKA-163/2012.

Pieejams: ***http://www.tiesas.lv/***

2012.gada 27.novembra lēmums lietā Nr.SKA-983/2012. Nav publicēts

2012.gada 3.decembra lēmums lietā Nr.SKA-993/2012. Nav publicēts 2013 .gada 25.janvāra spriedums lietā Nr.SKA-40/2013.

Pieejams: ***http://www.at.gov.lv/***

2013.gada 12.jūlija lēmums lietā Nr.SKA-802/2013. Nav publicēts

Rīcības sēdes lēmumi *

2007.gada 25.janvāra lēmums lietā Nr.SJA-1. Nav publicēts

2007.gada 29.marta lēmums lietā Nr.SKA-226/2007. Nav publicēts

2007.gada 23.aprīļa lēmums lietā Nr.SKA-335/2007. Nav publicēts.

2008.gada 13.oktobra lēmums lietā Nr.SKA-557/2008. Nav publicēts

2008.gada 12.novembra lēmums lietā Nr.SKA-647/2008. Nav publicēts

2009.gada 3.jūnija lēmums lietā Nr.SKA-388/2009. Nav publicēts

2009.gada 16.jūnijā lēmums lietā Nr.SKA-571/2009. Nav publicēts.

2010.gada 4.jūnija lēmums lietā Nr.SKA-581/2010. Nav publicēts

201 l.gada 22.septembra lēmums lietā Nr.SKA-756/2011. Nav publicēts 2012.gada 5 jūlija lēmums lietā Nr.SKA-743/2012. Nav publicēts

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta nolēmumi

2.2. Civillietu departamenta nolēmumi

2002.gada 11 .septembra spriedums lietā Nr.SKC-433 // Latvijas Vēstnesis, pielikums "Jurista Vārds", 19.11.2002., №.23(256)

2003.gada 19.februāra spriedums lietā №.SKC-88 / Krājums, 2003,

603.-610.lpp.

2008.gada 9 janvāra spriedums lietā №.SKC-13/2008 / Krājums, 2008,

641.-649.lpp.

2.3. Augstākas tiesas Senāta departamentu priekšsēdētaju sēdes lēmums

2009.gada 10.marta lēmums lietā №.SKA-170/2009.

Pieejams: ***http://www.at.gov.lv/***

2.4. Tiesu prakses apkopojumi

Faktiskās rīcības jēdziens - pazīmes un to interpretācija: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments un Judikatūras nodaļas tiesu prakses vispārinājums, 2006. Pieejams: ***http://www.at.gov.lv/lv/ info/summary/2006/***\ Jurista Vārds, 02.01.2007., Nr.l

Pieteikuma nepieņemšana vai tiesvedības izbeigšana lietā sakarā ar to, ka pieteikumu iesniegusi persona, kurai nav šādu tiesību: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments un Judikatūras nodaļas tiesu prakses vispārinājums, 2006. Pieejams: ***http://www.at.gov.lv/lv/info/ summary/ administrativajastiesibas/,*** Jurista Vārds, 22.08.2006., №.33;

29.08.2006., №.34

3. Administratīvās apgabaltiesas nolēmumi

2004.gada 1 jūlija lēmums lietā №.AA321-04/5. Grām.: Administratīvās apgabaltiesas nolēmumu apkopojums 2004.gads. -

Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005,308.-309.lpp.

2004.gada 29.jūlija lēmums lietā Nr.AA561-04/6. Grām.: Administratīvās apgabaltiesas nolēmumu apkopojums 2004.gads. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005,321.-323.lpp.

2004.gada 27.septembra lēmums lietā Nr.AA449-04/5. Nav publicēts

2004.gada 5.oktobra lēmums lietā Nr.AA911-04/5. Nav publicēts.

2004.gada 14.oktobra lēmums lietā Nr.AA943-04/5. Nav publicēts.

2004.gada 2.novembra lēmums lietā Nr.AA 1090-04/4. Nav publicēts 2005.gada 4.janvāra lēmums lietā Nr.AA546-05/l. Nav publicēts

2005.gada 11 .janvāra lēmums lietā Nr.AA43-0598. Nav publicēts

2005.gada 19.apnļa lēmums lietā Nr.AA953-05/5 // Jurista Vārds, 07.03.2006,

Nr.10

2005.gada 28.apiīļa lēmums lietā Nr.AAl 156-05/9 // Jurista Vārds, 05.07.2005., Nr.24

2005.gada 29.apnļa spriedums lietā Nr.AAl 124-05/01 (A42210105).

Nav publicēts

2005.gada 27.jūnija spriedums lietā Nr.AA43023105. Nav publicēts

2005.gada 30.jūnija lēmums lietā Nr.AA1422-05/5. Nav publicēts

2005.gada 15.septembra lēmums lietā Nr.AA1622-05. Nav publicēts

2005.gada 15.septembra lēmums lietā Nr.AA1623-05/l // Jurista Vārds,

22.11.2005., Nr.44

2005.gada 25.oktobra lēmums lietā Nr.AA 1892-05/5. Nav publicēts

2005.gada 3.novembra lēmums lietā Nr.AAl847-05/3 // Jurista Vārds,

07.02.2006., Nr.6

2005.gada 3.novembra lēmums lietā Nr.AA1912-05/4. Nav publicēts

2005.gada 15.decembra lēmums lietā Nr.AA2119-05/7. Nav publicēts

2006.gada 17.janvāra spriedums lietā Nr.SKA-8/2006. Nav publicēts

2006.gada 20.janvāra lēmums lietā Nr.AAl 13-06/7. Nav publicēts

2006.gada 26.janvāra lēmums lietā Nr.AA 1052-06/7. Nav publicēts

2006.gada 7.marta lēmums lietā Nr.AA 180-06/7. Nav publicēts

2006.gada 8.marta lēmums lietā Nr.AA1313-06/11. Nav publicēts

2006.gada 20.marta lēmums lietā Nr.AA49-06/l. Nav publicēts

2006.gada 10.apriļa spriedums lietā Nr.AA144-06/5. Nav publicēts

2006.gada 2.maija spriedums lietā Nr.AA440-06/12. Nav publicēts

2006.gada 24.maija lēmums lietā Nr.AA43-1902. Nav publicēts

2006.gada 22.jūnija lēmums lietā Nr.AA 1914-06/6. Nav publicēts

2006.gada 22.jūnija lēmums lietā Nr.AA 1958-06/7. Nav publicēts

2006.gada lO.jūlija lēmums lietā Nr.AA296-06/2. Nav publicēts

2006.gada 21 .augusta spriedums lietā Nr.AA43-0299-06. Nav publicēts

2006.gada 28.augusta lēmums lietā Nr.AA-2190-06/9. Nav publicēts

2006.gada 19.septembra lēmums lietā Nr.AA43-2310-06. Nav publicēts

2006.gada 8.decembra lēmums lietā Nr.AA303-06/4. Nav publicēts

2006.gada 15.decembra lēmums lietā Nr.AA2856-06/10. Nav publicēts

2007.gada 9.janvāra lēmums lietā Nr.AA43-l 129-07/14. Nav publicēts

2007.gada 12.februāra lēmums lietā Nr.AA61-07/4. Nav publicēts

2007.gada 20.marta lēmums lietā Nr.AA43-1634-07/13. Nav publicēts

2007.gada 22.marta lēmums lietā Nr.AA1619-07/5. Nav publicēts

2007.gada 22.marta spriedums lietā Nr.AA43-1262-07/14 (A42477306). Pieejams: ***http://www.tiesas.lv/***

2007.gada 19.jūnija spriedums lietā Nr.AA43-0493-07/6 (A42231904). Pieejams: ***http://www.tiesas.lv/***

2008.gada 20.marta spriedums lietā Nr.AA43-0280-08/8. Nav publicēts

2008.gada 8.maija spriedums lietā Nr.AA43-0237-08/6. Pieejams: ***http://www.tiesas.lv/***

2008.gada 22.oktobra lēmums lietā Nr.AA43-l 154-08/5. Nav publicēts

2009.gada 10.jūnija lēmums lietāNr.AA43-2288-09/16. Nav publicēts

2009.gada 12.oktobra spriedums lietā Nr.AA43-1239-09/15 (A42451306). Pieejams: ***http://www.tiesas.lv/***

2011 .gada 27.jūnija lēmums lietā Nr.AA43-2061-l 1/7. Nav

publicēts 2011 .gada 3.oktobra lēmums lietā Nr.A42475508. Nav publicēts 2012.gada 5.janvāra lēmums lietā Nr.A42527207. Nav publicēts

4. Administratīvās rajona tiesas nolēmumi

2004.gada 2.novembra spriedums lietā Nr.A42140204. Nav publicēts

2006.gada 18.janvāra lēmums lietā Nr.A42450005. Nav publicēts

2006.gada 9.oktobra lēmums par personas lūgumu pagarināt procesuālo termiņu (reģ. Nr.15612). Nav publicēts

2010.gada 15.marta spriedums lietā Nr.A420573210.

Pieejams: ***http://www. tiesas.lv/;*** Jurista Vārds, 06.04.2010., Nr.14.

2011 .gada 15.jūlija lēmums lietā Nr.A420493611 (A04936-11/4). Nav publicēts

5. ANO Starptautiskās tiesas nolēmumi

North Sea Continental Shelf cases (Federal Republic of Germany v. ***Denmark; Federal Republic of Germany v. Netherlands)*** *II* ICJ Reports, p. 3. Pieejams: ***http://www. icj-cij.org/docket/***

Nuclear Tests case (Australia v. ***France)'.*** 1974.gada 20.decembra spriedums (Kodolizmēģinājumu lietā) // ICJ Reports, 1974, p. 253. Pieejams:

http://www. icj-cij.org/docket/

Nuclear Tests case (New Zealand v. France)'. 1974.gada 20.decembra spriedums (Kodolizmēģinājumu lietā) // ICJ Reports, 1974, p. 457. Pieejams:

http://www. icj-cij. org/docket/

*6. Eiropas Cilvēktiesību tiesas nolēmumi **

Academy Trading Ltd. and Others v. ***Greece***: 2000.gada 4.apriļa spriedums, iesniegums Nr.30342/96

Ahmet Sadik pret Grieķiju: 1996.gada 15.novembra spriedums, iesniegums Nr.l 8877/91

Airey v. ***Irland:*** 1979.gada 9.oktobra spriedums, iesniegums Nr.6289/73 ***Boguslaw Krawczak*** v. ***Poland***: 201 l.gada 31.maija spriedums, iesniegums Nr.24205/06

Camp and Bourimi v. The Netherlands: 2000.gada 3.oktobra

spriedums, iesniegums Nr.28369/95

Dory v. Sweden: 2002.gada 12.novembra spriedums, iesniegums Nr.28394/95 ***Dudgeon pret Apvienoto Karalisti:*** 198 l.gada 22.oktobra spriedums, iesniegums Nr.7525/76

Fayed v. the United Kingdom: 1994.gada 21.septembra spriedums, iesniegums Nr.l 7101/90

Fredin v. ***Sweden (No. 2):*** 1994.gada 23.februāra spriedums, iesniegums Nr.l 8928/91

Frendo Randon and Others v. ***Malta:*** 201 l.gada 22.novemba spriedums, iesniegums Nr.2226/10

Funkepret Franciju: 1993.gada 25.februāra spriedums, iesniegums Nr.10828/84

ECT nolēmumi pieejami intemetā: ***http://www.echr.coe.int/Eng/Judgments.htm; http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/Pages/search.aspyMf***

Golder v. ***United Kingdom***: 1975.gada 21.februāra spriedums, iesniegums Nr.4451/70

Gorzelik and Others pret Poliju: 200l.gada 20.decembra spriedums, iesniegums Nr.44158/98

Handyside pret Apvienoto Karalisti: 1976.gada 7.decembra spriedums, iesniegums Nr.5493/72

Hatton and Others pret Apvienoto Karalisti: 2003.gada 8.jūlija spriedums, iesniegums Nr.36022/97

Jakupovic pret Horvātiju: 2007.gada 31.jūlija spriedums, iesniegums Nr. 12419/04

Janosevic v. ***Sweden***: 2002.gada 23.jūlija spriedums, iesniegums Nr.34619/97 ***Kadiķis pret Latviju:*** 2006.gada 4.maija spriedums, iesniegums Nr.62393/00 ***Kamencinds pret Šveici:*** 1997.gada 16.decembra spriedums, iesniegums Nr.21353/93

Karlheinz Schmidt v. Germany: 1994.gada 18.jūlija spriedums, iesniegums Nr. 13580/88

Kozlovs pret Latviju: 2002.gada 10.janvāra lēmums, iesniegums Nr.50835/99 ***Lopuch v. Poland:*** 2012.gada 24.jūlija spriedums, iesniegums Nr.43587/09 ***Melnyk v. Ukraine:*** 2006.gada 28.marta spriedums, iesniegums Nr.23436/03 ***Miailhe pret Franciju (No.l):*** 1993.gada 25.februāra spriedums, iesniegums Nr. 12661/87

P., C. and S. v. ***the United Kingdom:*** 2002.gada 16.oktobra spriedums, iesniegums Nr.56547/00

Palomo Sanchez and Others v. ***Spain:*** Lielās palātas 201 l.gada 12.septembra spriedums, iesniegums Nr.28955/06,28957/06,28959/06 un 28964/06 ***Perez de Rada Cavanilles*** v. ***Spain:*** 1998.gada 28.oktobra spriedums, iesniegums Nr.28090/95

Podkolzinapret Latviju: 2002.gada 9.apriļa spriedums,

iesniegums Nr.46726/99 ***R. pret Apvienoto Karalisti:*** 1987.gada 8.jūlija spriedums, iesniegums Nr. 10496/83

Rehbock pret Slovēniju: 2000.gada 28.novembra spriedums, iesniegums Nr.29462/95

Sļivenko pret Latviju: 2003.gada 9.oktobra spriedumsiesniegums Nr.48321/99 ***Soltysyak v. Russia:*** 2011 .gada 10.februāra spriedums, iesniegums Nr.4663/05

Stankov and the United Macedonian Organisation Ilinden pret Bulgāriju: 2001.gada 2.oktobra spriedums, iesniegums 29221/95 un 29225/95 ***Sunday Times*** v. ***The United Kingdom (No.l):*** 1979.gada 26.aprīļa spriedums, iesniegums Nr.6538/74

Tinnelly & Sons Ltd and Other and McElduff and Others pret Apvienoto Karalisti-. 1998.gada 10.jūlija spriedums, iesniegums Nr.20390/92 un 21322/92 ***Tomašič pret Horvātiju:*** 2006.gada 19.oktobra spriedums, iesniegums Nr.21753/02

Zehentner pret Austriju-. 2009.gada 16.oktobra spriedums, iesniegums Nr.20082/02

Zielinski un Pradal& Gonzalez u.c. pret Franciju: 1999.gada 28.oktobra spriedums, iesniegums Nr.24846/94 un 34165/96 līdz 34173/96 ***Vogtpret Vāciju-,*** 1995.gada 26.septembra spriedums, iesniegums Nr.17851/91 ***Winterwerp*** v. ***The Netherlands:*** 1979.gada 24.oktobra spriedums, iesniegums Nr.6301/73

7. Eiropas Savienības Tiesas (bij. Eiropas Kopienu Tiesas) nolēmumi *

Aināŗs Rēdlihs pret Valsts ieņēmumu dienestu: 2012.gada 19.jūlija spriedums lietā C-263/11

AJD Tuna Ltd pret Direttur tal-Agrikoltura u s-Sajd un Avukat Generali: 2011.gada 17.marta spriedums lietā C-221/09 // Judikatūras Krājums, 2011, I-1655.lpp.

Amministrazione delle Finaze dello Stāto v. Simmenthal SpA: 1978.gada 9.marta spriedums lietā 106/77 //Judikatūras Krājums, 1978,629.lpp.

Association Kokopelli pret ***Graines Baumaux SAS:*** 2012.gada 12.jūlija spriedums lietā C-59/11

Balkan-Import-Export GmbH v. Hauptzollamt Berlin-Packhof. 1977.gada 28.jūnijaspriedums lietāC-l 18/76//Judikatūras Krājums, 1977,1177.lpp.

Bell & Ross BVpret Iekšējā tirgus saskaņošanas biroju (preču zīmes, paraugi un modeļi) (ITSB): 2011 .gada 22.septembra spriedums lietā C-426/10 P

EST nolēmumi pieejami intemetā: ***http://curia.europa.eu/***

juris/recherche. jsj?language= Iv

Brigitte Kording v. ***Senator fiter Finanzen:*** 1997.gada 2.oktobra spriedums lietā C-100/95 // Judikatūras Krājums, 1997,1-5289.1pp.

Danske Slagterier pret Vācijas Federatīvo Republiku: 2009.gada 24.marta spriedums lietā C-445/06 // Judikatūras Krājums, 2009,1-2119.1pp.

Eiropas Kopienu Komisija pret Grieķijas Republiku: 2004.gada 5.oktobra spriedums lietā C-475/01 // Judikatūras Krājums, 2004,1-8923.1pp. ***Eiropas Komisija pret Technische Glaswerke Ilmenau GmbH:*** 2010.gada

29.jūnija spriedums lietā C-139/07 // Judikatūras Krājums, 20101-5885.1pp. ***Fiskano AB*** v ***Commission of the European Communities:*** 1994.gada 29.jūnija spriedums lietā C-135/92 // Judikatūras Krājums, 1994,1-2885.1pp.

Flaminio Costa v. ***E.N.E.L.:*** 1964.gada 15.jūlija spriedums lietā 6/64 // Judikatūras Krājums, 1964,585.lpp.

Gunārs Pūsts pret Lauku atbalstu dienestu: 2013.gada 7.februāra spriedums lietā C-454/11. Pieejams: ***http://curia.europa.eu/juris/***

i-21 Germany GmbH un Arcor AG & Co. KG pret Bundesrepublik Deutschland:

2006.gada 19.septembra spriedums apvienotajās lietās C-392/04 un C-422/04 // Judikatūras Krājums, 2006,1-8559.1pp.

Internationale Handelsgesellschaft mbH v. ***Einfuhr- und Vorratsstelle für Getreide und Futtermittell:*** 1970.gada 17.decembra spriedums lietā C-ll/70 // Judikatūras Krājums, 1970,1125.lpp.

Internationaler Hilfsfonds eV pret Eiropas Kopienu Komisiju: 2007.gada

28.jūnija spriedums lietā C-331/05 P // Judikatūras Krājums, 2007,1-5475.1pp. ***Kühne & Heitz NV pret Produktschap voor Pluimvee en Eieren:*** 2004.gada 13.janvāra spriedums lietā C-453/00 // Judikatūras Krājums, 2004,1-837.1pp.

Land Rheinland-Pfalz pret Alcan Deutschland GmbH: 1997 gada 20.marta spriedums lietā C-24/95 // Judikatūras Krājums, 19971-1591 .lpp.

Mangold [Werner Mangold pret Rüdiger Helm]: 2005.gada 22.novembra spriedums lietāC-144/04//Judikatūras Krājums, 2005,1-9981.lpp.

Mulder v. ***Minister van Landbouw en Visserij:*** 1988.gada 28.apriļa spriedums lietā 120/86 //Judikatūras Krājums, 1988,2321.lpp.

NV International Fruit Company un citi pret Eiropas Kopienu Komisiju: 1971.gada 13.maija spriedums apvienotajās lietas 41 līdz 44-70 // Judikatūras Krājums, 1971,411 .lpp.

Piergiovanni Pistoj pret Eiropas Ekonomikas kopienas Komisiju:

1964.gada 1.jūlija spriedums lietā 26/63 //Judikatūras Krājums, 1964,673.lpp.

Raffaello Visciano pret Istituto nazionale della previdenza sociale (INPS):

2009.gada 16jūlija spriedums lietā C-69/08 // Judikatūras Krājums, 2009, I-6741.lpp.

Schenker SIA pret Valsts ieņēmumu dienestu: 2010.gada 2.decembra spriedums lietā C-199/09 // Judikatūras Krājums, 20101-12311 .lpp.

Unicredito Italiano SpA pret Agenzia delle Entrate, Ufficio Genova 1: 2005.gada

15.decembra spriedums lietā C-148/04 // Judikatūras Krājums, 2005,1-11137.lpp. ***Viamex Agrar Handels GmbH un Zuchtvieh-Kontor GmbH (ZVK) pret Hauptzollamt Hamburg-Jonas:*** 2008.gada 17.janvāra spriedums apvienotajās lietās C-37/06 un C-58/06 // Judikatūras Krājums, 2008,1-69.1pp.

Willy Kempter KG pret Hauptzollamt Hamburg-Jona: 2008.gada 12.februāra spriedums lietā C-2/06 // Judikatūras Krājums, 2008,1-411.lpp.

Yassin Abdullah Kadi un ***Al Barakaat International Foundation pret Eiropas Savienības Padomi un Eiropas Kopienu Komisiju:*** 2008.gada 3.septembra spriedums apvienotajās lietās C-402/05 P un C-415/05 P*II* ***Judikatūras*** Krājums, 2008,1-6351.lpp.

Ze Fu Fleischhandel GmbH un Vion Trading GmbH pret Hauptzollamt Hamburg-Jonas: 201 l.gada 5.maijaspriedums apvienotajās lietās C-201/10 un C-202/10 // Judikatūras Krājums, 2011,1-3545.1pp.

Zviedrijas Karaliste pret Eiropas Komisiju un MyTravel Group plc.: 201 l.gada

21.jūlija spriedums lietā C-506/08 P

Eiropas Savienības Vispārējās tiesas (bij. Pirmās instances tiesas) nolēmumi

Confédération nationale du Crédit mutuel pret Eiropas Kopienu Komisiju:

2004.gada 18.janvāra spriedums lietā T-93/02 // Judikatūras Krājums, 2005, II-143.lpp.

Conseil des communes un régions d'Europe (CCRE) pret Eiropas Kopienu Komisiju: 2000.gada 3.februāra spriedums apvienotajās lietās Nr.T-46/98 un T-151/98 //Judikatūras Krājums, 2000, II-167.1pp.

E.ON Energie AG pret Eiropas Komisiju: 2010.gada 15.decembra spriedums lietā T-141/08 // Judikatūras Krājums, 2010,11-5761 .lpp.

GlaxoSmithKline Services Unlimited pret Eiropas Kopienu Komisiju: 2006.gada 27.septembra spriedums lietāT-168/01 // Judikatūras Krājums, 2006, II-2969.1pp.

ISD Polska sp. z o.o. un Industrial Union of Donbass Corp. pret Eiropas Kopienu Komisiju: 2009.gada 1.jūlija spriedums apvienotajās lietās T-273/06 un T-297/06 06 // Judikatūras Krājums, 2009, II-2181 .lpp.

Organisation des Modjahedines du peuple d'Iran pret Eiropas Savienības Padomi-. 2006.gada 12.decembra spriedums lietā T-228/02 // Judikatūras Krājums, 2006,11-4665.lpp.

Pharos SA pret Eiropas Kopienu Komisiju: 1998.gada 17.februāra spriedums lietā T-105/96 // Judikatūras Krājums, 1998, II-285.1pp.

Yves Franchet un Daniel Bykpret Eiropas Kopienu Komisiju: 2008.gada 8.jūlija spriedums lietā T-48/05 // Judikatūras Krājums, 2008 11-01585; FP-I-A-2-00031 : FP-II-A-2-00191

8. Ārvalstu tiesu nolēmumi

Austrijas Federālās Administratīvās tiesas 1999.gada 21.oktobra spriedums lietā Nr.97/20/0633. Pieejams: ***http://Ynvw.ris.bka.gv.at/vwgh/***

Bavārijas Konstitucionālās tiesas 200l.gada 10.oktobra spriedums lietā Nr.Vf.8-VII-01. VerfGH 54,109. Pieejams: ***http://www.bayem.verfassungsgerichtshof.de*** Francijas Konstitucionālā Padome, 87-232 DC, Rec. (***Recueil des décisions du Consel constitutionell),*** 1988

Šveices Federālā tiesa. BGE ***(Bundesgerichtsentscheide, Amtliche Sammlung)*** 1241289 E3b S.292

Vācijas Federālā Administratīvā tiesa. BVerwGE 84,235.
Pieejams: ***http://www.servat.unibe.ch/***

Vācijas Federālā Konstitucionālā tiesa. BVerfGE 34,269/286 ff.
Pieejams: ***http://www.servat.unibe.ch/***

Vācijas Federālā Konstitucionālā tiesa. BVerfGE 39,334 (368).
Pieejams: ***http://www.servat.unibe.ch/***

Vācijas Federālā Konstitucionālā tiesa. BVerfGE 78, 104 (121), 55, 72 (79). Pieejams: ***http://www.servat.unibe.ch/***

Vācijas Federālā Konstitucionālā tiesa. BVerfGE 85,191,207.
Pieejams: ***http://www.servat.unibe.ch/***

Vācijas Federālā Konstitucionālā tiesa. BVerfGE 90,145.
Pieejams: ***http://www.servat.unibe.ch/***

Vācijas Federālā Konstitucionālā tiesa. BVerfGE 92,91,109.
Pieejams: ***http://www.servat.unibe.ch/***

Vācijas Federālā Konstitucionālā tiesa. NJW 1993,3058.
Pieejams: ***http://www.servat.mibe.ch/***

Vācijas Federālās Konstitucionālās tiesas 1992.gada 3.novembra lēmums. BVerfGE 87,273. Pieejams: ***http://www.servat.unibe.ch/***

Vācijas Federālās Konstitucionālās tiesas 1997.gada 8.jūlija spriedums. BVerfGE 96,189. Pieejams: ***http://www.servat.unibe.ch/***

Vācijas Federālās Konstitucionālās tiesas 2009.gada 30.jūnija spriedums. BVerfG, 2 BvE 2/08. Pieejams: ***http://www.bverfg.de/entscheidungen/***

Vācijas Federālās Konstitucionālās tiesas 2009.gada 30.jūnija spriedums. BVerfGE 123,267. Pieejams: ***http://www.servat.unibe.ch/***

Šveices Federālā tiesa. BGE (***Bundesgerichtsentscheide***, ***Amtliche Sammlung),*** 122II446 E4

Šveices Federālā tiesa. BGE (***Bundesgerichtsentscheide, Amtliche Sammlung),*** 124 1 289 E3b

III. Citi juridiskās prakses materiāli

1. Normu radīšanas dokumenti

Likumprojekta "Grozījumi Administratīvā procesa likumā" (pieņemts 18.12.2008.) anotācija. Pieejams: ***http://titania.saeima.lv/LIVS/SaeimaLIVS.nsf/***

Likumprojekts "Mediācijas likums" (pieņemts Saeimā l.lasījumā 17.01.2013.) un tā anotācija. Pieejams: ***http://titania.saeima.lv/LIVSl1/saeimalivsl l.nsf/***

Saeimas Juridiskās komisijas Apakškomisijas darbam ar Administratīvā procesa likumu 2000.gada 21 .februāra protokols Nr.24. Nav publicēts

2. Citi materiāli

Administrative Justice in Europe: Report of Lithuania; Report of Finland; Report of Cyprus; Le droit Beige; Report of the Czech Republic. Pieejams ***www.juradmin. eu***

Eiropas Padomes Ministru komitejas 1980.gada 11.marta rekomendācijas Nr.R(80)2 par līcības biīvības izmantošanu skaidrojums. Sk. grām.: The Administration and you. A handbook. - Strasbourg: Council of Europe Publishing, 1996

Ekonomikas ministrijas 2009.gada 26.augusta lēmums Nr.1-6.1-877 "Par obligāto iepirkumu". Nav publicēts.

Explanatory memorandum on the recommendation No. Rec(1984) 15 of the Council of Europe Committee of Ministers to Member States relating to public liability. Pieejams: ***https://wcd.coe.int/***

Explanatory memorandum on the recommendation No. Rec(2001) 9 of the Council of Europe Committee of Ministers to Member States

on alternatives to litigation between administrative authorities and private parties. Pieejams: ***https://wed. coe. int/***

Fromont M. Administrative appeals in Europe. Report on replies to the questionaire sent to member states and guidelines for drafting a recomandation. Eiropas Padomes CJ-DA-GT darba grupas materiāli, 2007. Nav publicēts

Gathier E. Mediation in the Netherlands. - Netherlands Mediation Institute, 2010. Pieejams: ***http://goo.gl/tXFXK***

Herz B. Vorbehalt des Gesetzes im Europarecht. Institut für Völkerrecht der Universität Göttingen, Abteilung Europarecht - Göttinger Online-Beiträge zum Europarecht, 28.07.2005, Nr.27. Pieejams: ***http://www.europarecht.uni-goettingen. de/Paper2 7.pdf***

Interview with Ronald Dworkin, BBC World service, 22 January 2010. Pieejams: ***http://www. bbc. co. uk/***

Konkurences padomes un sabiedrības ar ierobežotu atbildību "MMS Communications Latvia" 2009.gada 13.marta administratīvais līgums Nr.7-AL par tiesiskā strīda izbeigšanu administratīvajā lietā Nr.A42419206. Pieejams: ***http://www. kp.gov. lv/***

Par Administratīvā procesa likumu. Administratīvā procesa likuma darba grupas ziņojums Ministru kabinetam par likumprojekta izstrādes gaitu // Latvijas Vēstnesis, 22.07.1997., Nr. 186

Par pārkāpuma konstatēšanu, tiesiskā pienākuma un naudas soda uzlikšanu: Konkurences padomes 09.01.2004. lēmums E02 Nr.3 // Latvijas Vēstnesis,

29.01.2004., Nr. 15

Rīgas domes 1997.gada 1.jūlija lēmums Nr.3805. Pieejams Normatīvo Aktu Informācijas Sitēmā (NAIS)

Saeima diskutēs par ministra noteikumiem // Jurista Vārds, 15.02.2011., Nr.7;

Saeimas 2012.gada 6.jūlija atbildes raksts Satversmes tiesai lietā Nr.2012-10-01. Nav publicēts

Tieslietu ministra 201 l.gada 23.novembra vēstule Nr. 1-11/4733 Saeimas Juridiskajai komisijai par priekšlikumiem likumprojektam "Grozījumi Administratīvā procesa likumā". Pieejams: ***http:// titania.saeima.lv/LIVSl 1/ SaeimaLIVSl 1 .nsf/***

Valsts prezidenta Konstitucionālo tiesību komisijas Viedoklis par iespējamo ministra noteikumu satversmību (31.05.2011.). Grām.: Valsts prezidenta Konstitucionālo tiesību komisija. Viedokļi: 2008-2011. - Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011,179.-196.lpp. Pieejams ari: ***http://www.president.lv/***

Valsts prezidenta Konstitucionālo tiesību komisijas Viedoklis par Latvijas valsts konstitucionālajiem pamatiem un neaizskaramo Satversmes kodolu (17.09.2012.). Grām.: Par Latvijas valsts konstitucionālajiem pamatiem un neaizskaramo Satversmes kodolu.

Konstitucionālo tiesību komisijas viedoklis un materiāli. - Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2012, 27.-155.lpp. Pieejams ari: ***http://www.president. lv/***

Valsts prezidenta Konstitucionālo tiesību komisijas Viedoklis par Saeimas apstiprinājuma nepieciešamību liela apjoma aizņēmumu saņemšanai (18.01.2010.) // Latvijas Vēstnesis, 20.01.2010., Nr. 10.

Avoti internetā

Ārlietu ministrijas mājas lapa: ***http://www.mfa.gov.lv/lv/eu/***

Eiropas Padomes mājas lapa: ***http://hub.coe.int/***

Eiropas Savienības Tiesas mājas lapa: ***http://curia.europa.eu*** Eiropas Savienības tiesību aktu datu bāze: ***http://eur-lex.europa.eu/lv/*** Konkurences padomes mājas lapa: ***http://www.kp.gov.lv/***

Latvijas Republikas Augstākās tiesas mājas lapa: ***http://www.at.gov.lv/***

Latvijas Republikas Saeimas mājas lapa: ***http://www.saeima.lv/***

Latvijas Tiesu Portāls: ***http://www.tiesas.lv/***

IV. Tiesību akti 1. Latvijas tiesību akti *

1.1. Latvijas Republikas Satversme

Latvijas Republikas Satversme: pieņemta 1922.gada 15.februātī (spēkā no 07.11.1922.) // Likumu un Valdības rīkojumu krājums, 1922, 12. burtnīca, Nr.l 13; Latvijas Vēstnesis, 01.07.1993.), Nr.43.

1.2. Augstākās padomes deklarācija

Par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu: pieņemta 1990.gada

4.maijā // Latvijas Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs, 1990, Nr.20

1.3. Likumi

Administratīva procesa likuma spēkā stāšanās likums: pieņemts 2002.gada

13.jūnijā (spēkā no 13.07.2002.) // Latvijas Vēstnesis, 28.06.2002., Nr.97; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru kabineta Ziņotājs, 2002, Nr.l4

Administratīva procesa likums: pieņemts 2001.gada 25.oktobri (spēkā no

01.02.2004.) // Latvijas Vēstnesis, 14.11.2001., Nr.164; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru kabineta Ziņotājs, 2001, Nr.23

Administratīvo teritoriju un apdzīvoto vietu likums: pieņemts 2008.gada 18.decembn (spēkā no 31.12.2008.) // Latvijas Vēstnesis, 30.12.2008., Nr.202; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru kabineta Ziņotājs, 2009, Nr.3

Ārstniecības likums: pieņemts 1997.gada 12jūnijā (spēkā no 01.10.1997.) // Latvijas Vēstnesis, 01.07.1997., Nr.167; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru kabineta Ziņotājs 1997, Nr.l5

Augstskolu likums: pieņemts 1995.gada 2.novembrī (spēkā no 01.12.1995.) // Latvijas Vēstnesis, 17.11.1995., Nr.179; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru kabineta Ziņotājs, 1996, Nr.l

Komentāros izmantoti tiesību akti to aktuālās redakcijās, ievērojot grozījumus, kas izsludināti līdz 2013.gada 5.augustam.

Augu aizsardzības likums: pieņemts 1998.gada 17.decembri (spēkā no

13.01.1999.) // Latvijas Vēstnesis 30.12.1998 Nr.388/399; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru kabineta Ziņotājs, 1999, Nr.2

Bāriņtiesu likums: pieņemts 2006.gada 22.jūnijā (spēkā no 01.01.2007.) // Latvijas Vēstnesis, 07.07.2006., Nr.107; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru kabineta Ziņotājs, 2006, Nr.l5

Bērnu tiesību aizsardzības likums: pieņemts 1998.gada 19.jūnijā (spēkā no

22.07.1998.) // Latvijas Vēstnesis, 08.07.1998., Nr.199/200;

Latvijas Republikas Saeimas un Ministru kabineta Ziņotājs, 1998, Nr.l5

Biedrību un nodibinājumu likums: pieņemts 2003.gada 30.oktobri (spēkā no

01.04.2004.) // Latvijas Vēstnesis, 14.11.2003., Nr.161; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru kabineta Ziņotājs, 2003, Nr.23

Būvniecības likums: pieņemts 1995.gada 10.augustā (spēkā no 13.09.1995.) // Latvijas Vēstnesis, 30.08.1995., Nr.31; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru kabineta Ziņotājs, 1995,Nr.20

Civillikums: pieņemts 1937.gada 28.janvārf (spēkā no 01.01.1938.; atjaunots spēkā ar 14.01.1992. likumu) // Latvijas Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs, 1992,Nr.4/5

Civilprocesa likums: pieņemts 1998.gada 14.oktobri (spēkā no 01.03.1999.) // Latvijas Vēstnesis, 03.11.1998., Nr.326/330; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru kabineta Ziņotājs, 1998, Nr.23

Civilstāvokļa aktu reģistrācijas likums: pieņemts 2012.gada 29.novembn (spēkā no 01.01.2013.) // Latvijas Vēstnesis, 14.12.2012., Nr.197

Diplomātiska un konsulārā dienesta likums: pieņemts 1995.gada 21.septembri (spēkā no 24.10.1995.), publicēts: Latvijas Vēstnesis, 10.10.1995., Nr.155; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru kabineta Ziņotājs, 1995, Nr.22

Dokumentu juridiskā spēka likums: pieņemts 2010.gada 6.maijā (spēkā no

01.07.2010.) //Latvijas Vēstnesis, 19.05.2010., Nr.78

Dzīvesvietas deklarēšanas likums: pieņemts 2002.gada 20.jūnijā (spēkā no

01.07.2003.) // Latvijas Vēstnesis, 10.07.2002., Nr.104; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru kabineta Ziņotājs, 2002, Nr.l6

Eiropas Savienības struktūrfondu un Kohēzijas fonda vadības likums:

pieņemts 2007.gada 15.februāri (spēkā no 01.03.2007.) // Latvijas Vēstnesis,

23.02.2007., Nr.33; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru kabineta Ziņotājs,

2007, Nr.6

Elektronisko dokumentu likums: pieņemts 2002.gada 31.oktobri (spēkā no

01.01.2003.) // Latvijas Vēstnesis, 20.11.2002., Nr.169; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru kabineta Ziņotājs, 2002, Nr.23

Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likums: pieņemts 2010.gada 12.jūlijā (spēkā no 11.08.2010.), publicēts: Latvijas Vēstnesis, 28.07.2010., Nr.l 18

Enerģētikas likums: pieņemts 1998.gada 3.septembri (spēkā no

06.10.1998.) // Latvijas Vēstnesis, 22.09.1998., Nr.273/275; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru kabineta Ziņotājs, 1998, Nr.20

Finanšu un kapitāla tirgus komisijas likums: pieņemts 2000.gada 1.jūnijā (spēkā no 01.07.2001.) // Latvijas Vēstnesis, 20.06.2000., Nr.230/232; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru kabineta Ziņotājs, 2000, Nr.13

Fizisko personu datu aizsardzības likums: pieņemts 2000.gada 23 .martā (spēkā no 20.04.2000.) // Vēstnesis, 06.04.2000., Nr. 123/124; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru kabineta Ziņotājs, 2000, Nr.9

Grozījumi Administratīvā procesa likumā: pieņemts 2004.gada 15.janvāri (spēkā no 01.02.2004.) // Latvijas Vēstnesis, 23.01.2004., Nr.12; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru kabineta Ziņotājs, 2004, Nr.4

Grozījumi Administratīvā procesa likumā: pieņemts 2006.gada 26.oktobri (spēkā no 01.12.2006.) // Latvijas Vēstnesis, 15.11.2006, Nr.183; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru kabineta Ziņotājs, 2006, Nr.24.

Grozījumu Administratīvā procesa likumā: pieņemts 2008.gada 18.decembri (spēkā no 01.01.2009.) // Latvijas Vēstnesis, 30.12.2008., Nr.202; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru kabineta Ziņotājs, 2009, Nr.3.

Grozījumi Administratīvā procesa likumā: pieņemts 2012.gada l.novembri (spēkā no 01.01.2013.) // Latvijas Vēstnesis, 21.11.2012., Nr. 183

Grozījumi Bāriņtiesu likumā: pieņemts 2009.gada 10.decembri (spēkā no

01.01.2010.) // Latvijas Vēstnesis, 30.12.2009., Nr.205

Grozījumi Būvniecības likumā: pieņemts 2009.gada 12.jūnijā (spēkā no

01.07.2009.) // Latvijas Vēstnesis, 26.06.2009., Nr.97; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru kabineta Ziņotājs, 2009, Nr.14.

Grozījumi Civillikumā: pieņemts 2012.gada 29.novembri (spēkā no

01.01.2013.) // Latvijas Vēstnesis, 20.12.2012., Nr.200

Grozījumi Civilprocesa likumā: pieņemts 2002.gada 31.oktobri (spēkā no

01.01.2003.) // Latvijas Vēstnesis, 20.11.2002., Nr.169; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru kabineta Ziņotājs, 2002, Nr.24

Grozījumi Civilprocesa likumā: pieņemts 2012.gada 29.novembff (spēkā no

01.01.2013.)//Latvijas Vēstnesis, 14.12.2012.,Nr.197

Grozījumi Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā: pieņemts 2012.gada

14.jūnijā likums (spēkā no 01.07.2012.) // Latvijas Vēstnesis, 27.06.2012., Nr.l 00

Grozījumi Latvijas Republikas Satversmē: pieņemts 2007.gada 3.maijā (spēkā no 31.05.2007.) // Latvijas Vēstnesis, 17.05.2007., Nr.79; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru kabineta Ziņotājs, 2007, Nr.l2

Grozījumi Valsts pārvaldes iestāžu nodarīto zaudējumu atlīdzināšanas likumā: pieņemts 2011 .gada 1 .jūlijā (spēkā no 01.10.2011.) // Latvijas Vēstnesis,

20.07.2011., Nr.l 12

Grozījumi Valsts pārvaldes iestāžu nodarīto zaudējumu atlīdzināšanas likumā: 2012.gada 18.oktobra likums (spēkā no 01.11.2012.) // Latvijas Vēstnesis, 31.10.2012., Nr.172

Ieroču un speciālo līdzekļu aprites likums: pieņemts 2010.gada 28.oktobff (spēkā no 01.01.2011.), publicēts: Latvijas Vēstnesis, 17.11.2010., Nr.183

Iesniegumu likums: pieņemts 2007.gada 27.septembiī (spēkā no 01.01.2008.) // Latvijas Vēstnesis, 11.10.2007., Nr.164; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru kabineta Ziņotājs, 2007, Nr.22

Imigrācijas likums: pieņemts 2002.gada 31 .oktobrī (spēkā no 01.05.2003.) // Latvijas Vēstnesis, 20.11.2002., Nr.l69; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru kabineta Ziņotājs, 2002, Nr.24

Invaliditātes likums: pieņemts 2010.gada 20.maijā (spēkā no 01.01.2011.) // Latvijas Vēstnesis, 09.06.2010., Nr.91.

Informācijas atklātības likums: pieņemts 1998.gada 29.oktobri (spēkā no

20.11.1998.) // Latvijas Vēstnesis, 06.11. 1998., Nr.334/335; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru kabineta Ziņotājs, 1998, Nr.24

Izglītības likums: pieņemts 1998.gada 29.oktobiī (spēkā no 01.06.1999.) // Latvijas Vēstnesis, 17.11.1998., Nr.343/344; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru kabineta Ziņotājs, 1998, Nr.24

Konkurences likums: pieņemts 2001.gada 4.oktobri (spēkā no 01.01.2002.) // Latvijas Vēstnesis, 23.10.2001. , Nr.151; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru kabineta Ziņotājs, 2001, Nr.22

Kooperatīvo sabiedrību likums: pieņemts 1998.gada 5.februāiī (spēkā no

10.03.1998.) // Latvijas Vēstnesis, 24.02.1998., Nr.48/49; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru kabineta Ziņotājs, 1998, Nr.6

Krimināllikums: pieņemts 1998.gada 17.jūnijā (spēkā no 01.04.1999.) // Latvijas Vēstnesis, 08.07.1998., Nr.l99/200; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru kabineta Ziņotājs, 1998, Nr. 15

Kriminālprocesa likums: pieņemts 2005.gada 21.aprīlī (spēkā no

01.10.2005.) // Latvijas Vēstnesis, 11.05.2005., Nr.74; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru kabineta Ziņotājs, 2005, Nr.l 1

Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodekss: pieņemts 1984.gada 7.decembff

Latvijas Republikas Advokatūras likums: pieņemts 1993.gada 27.aprilī (spēkā no 21.05.1993.) // Latvijas Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs, 1993, Nr.28

Liepājas speciālās ekonomiskās zonas likums: pieņemts 1997.gada 17.februāff (spēkā no 18.03.1997.) // Latvijas Vēstnesis, 04.03.1997., Nr.63; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru kabineta Ziņotājs, 1997, Nr.6

Likums par administratīvajām tiesām: pieņemts 1921.gada 4.martā// Likumu un Valdības rīkojumu krājums, 03.04.1921., Nr.7

Likums par budžetu un finanšu vadību: pieņemts 1994.gada 24.martā (spēkā no 20.04.1994.) // Latvijas Vēstnesis, 06.04.1994., Nr.41; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru kabineta Ziņotājs, 1994, Nr.8

Likums par ostām: pieņemts 1994.gada 22.jūnijā (spēkā no 26.07.1994.) // Latvijas Vēstnesis, 12.07.1994., Nr.80; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru kabineta Ziņotājs, 1994, Nr. 15

Maksātnespējas likums: pieņemts 2010.gada 26.jūlijā (spēkā no 01.11.2010.) // Latvijas Vēstnesis, 06.08.2010., Nr.124

Medību likums: pieņemts 2003.gada 8.jūlijā (spēkā no 07.08.2003.) // Latvijas Vēstnesis, 23.07.2003., Nr.107; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru kabineta Ziņotājs, 2003, Nr.l7

Ministru kabineta iekārtas likums: pieņemts 2003.gada 15.jūlijā (spēkā no

31.07.1993.-30.06.2008.) // Latvijas Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs Ziņotājs, 1993, Nr.28

Ministru kabineta iekārtas likums: pieņemts 2008.gada 15.maijā (spēkā no

01.07.2008.) // Latvijas Vēstnesis, 28.05.2008., Nr.82; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru kabineta Ziņotājs, 2008, Nr. 13

Muitas likums: pieņemts 2004.gada 18.martā (spēkā no 01.05.2004.) // Latvijas Vēstnesis, 06.04.2004., Nr.54; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru kabineta Ziņotājs, 2004, Nr.9

Notariāta likums: pieņemts 1993.gada 1 jūnijā (spēkā no 01.09.1993.) // Latvijas Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs, 1993, Nr.26/27

Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likums: pieņemts 2008.gada 17jūlijā (spēkā nol3.08.2008.) // Latvijas Vēstnesis, 30.07.2008, Nr.l 16; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru kabineta Ziņotājs, 2008, Nr.16

Oficiālo publikāciju un tiesiskās informācijas likums: pieņemts 2012.gada 31.maijā (spēkā no 01.07.2012.), publicēts: Latvijas Vēstnesis 20.06.2012., Nr.96.

Par akcīzes nodokli: pieņemts 2003.gada 30.oktobn (spēkā no 01.05.2004.) // Latvijas Vēstnesis, 14.11.2003., Nr.161; Latvijas Republikas Saeimas un un Ministru kabineta Ziņotājs, 2003, Nr.23

Par arodbiedrībām: pieņemts 1990.gada 13.decembri (spēkā no 02.01.1991.) // Latvijas Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs, 1991, Nr.3

Par ārvalstnieku un bezvalstnieku ieceļošanu un uzturēšanos Latvijas Republikā: pieņemts 1992.gada 9.jūnijā (spēkā no 01.07.1992.-30.04.2003.) // Latvijas Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs, 1992, Nr.27/28

Par atjaunotā Latvijas Republikas 1937.gada Civillikuma saistību tiesību daļas spēkā stāšanās laiku un kārtību: pieņemts 1992.gada 22.jūnijā (spēkā no

01.03.1993.) // Latvijas Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs, 1993, 1/2

Par grāmatvedību: pieņemts 1992.gada 14.oktobiī (spēkā no 01.01.1993.) // Latvijas Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs, 1992, Nr.44

Par ietekmes uz vidi novērtējumu: pieņemts 1998.gada 14.oktobrī (spēkā no

13.11.1998.) // Latvijas Vēstnesis, 30.10.1998., Nr.322/325; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru kabineta Ziņotājs, 1998, Nr.23

Par individuālo (ģimenes) uzņēmumu un zemnieka vai zvejnieka saimniecību: pieņemts 1992.gada 8.janvāri (spēkā no 06.02.1992.) // Latvijas Republikas Saeimas un Ministru kabineta Ziņotājs, 1992, Nr.6/7

Par nekustama īpašuma nodokli: pieņemts 1997.gada 4.jūnijā (spēkā no

01.01.1998.) // Latvijas Vēstnesis, 17.06.1997., Nr.145; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru kabineta Ziņotājs, 1997, Nr.13.

Par nodokļiem un nodevām: pieņemts 1995.gada 2.februāri (spēkā no

01.04.1995.) // Latvijas Vēstnesis, 18.02.1995., Nr.26; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru kabineta Ziņotājs, 1995, Nr.7

Par interešu konflikta novēršanu valsts amatpersonu darbībā: pieņemts

2002.gada 25.apiīlī (spēkā no 10.05.2002.) // Latvijas Vēstnesis, 09.05.2002., Nr.69; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru kabineta Ziņotājs,. 2002, Nr. 11

Par Jāzepa Vītola Latvijas Mūzikas akadēmijas Satversmi:

pieņemts

2006.gada 2.novembri (spēkā no 16.11.2006.) // Latvijas Vēstnesis, 15.11.2006., Nr.183; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru kabineta Ziņotājs, 2006, Nr.24

Par Latvijas Banku: pieņemts 1992.gada 19.maijā (spēkā no 19.05.1992.) // Latvijas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs, 1992, Nr.22/23

Par Latvijas Republikas starptautiskajiem līgumiem: pieņemts 1994.gada 13.janvāri (spēkā no 10.02.1994.) // Latvijas Vēstnesis, 26.01.1994., Nr.ll; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru kabineta Ziņotājs, 1994, Nr.3

Par Latvijas Republikas Uzņēmumu reģistru: pieņemts 1990.gada 20.novembri (spēkā no 01.12.1990.) // Latvijas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs, 1990,Nr.49

Par Latvijas Universitātes Satversmi: pieņemts 1998.gada 5.februāri (spēkā no

04.03.1998.) // Latvijas Vēstnesis, 18.02.1998., Nr.42/43; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru kabineta Ziņotājs, 1998, Nr.6

Par Līgumu starp Beļģijas Karalisti, Dānijas Karalisti, Vācijas Federatīvo Republiku, Grieķijas Republiku, Spānijas Karalisti, Francijas Republiku, Īriju, Itālijas Republiku, Luksemburgas Lielhercogisti, Nīderlandes Karalisti, Austrijas Republiku, Portugāles Republiku, Somijas Republiku, Zviedrijas Karalisti, Lielbritānijas un Ziemeļīrijas Apvienoto Karalisti (Eiropas Savienības dalībvalstīm) un Čehijas Republiku, Igaunijas Republiku, Kipras Republiku, Latvijas Republiku, Lietuvas Republiku, Ungārijas Republiku, Maltas Republiku, Polijas Republiku, Slovēnijas Republiku, Slovākijas Republiku par Čehijas Republikas, Igaunijas Republikas, Kipras Republikas, Latvijas Republikas, Lietuvas Republikas, Ungārijas Republikas, Maltas Republikas, Polijas Republikas, Slovēnijas Republikas un Slovākijas Republikas pievienošanos Eiropas Savienībai: pieņemts 2003.gada 30.oktobn (spēkā no 12.11.2003.) // Latvijas Vēstnesis,

12.11.2003., Nr. 159; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru kabineta Ziņotājs,

2003, Nr.23

Par likumu un citu Saeimas, Valsts prezidenta un Ministru kabineta pieņemto aktu izsludināšanas, publicēšanas, spēkā stāšanās kārtību un spēkā esamību: pieņemts 1994.gada 8jūnijā (spēkā no 03.07.1994-30.06.2012.) // Latvijas Vēstnesis, 18.06.1994., Nr.72; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru kabineta Ziņotājs, 1994, Nr.13

Par nodok|iem un nodevām: pieņemts 1995.gada 2.februāri (spēkā no

01.04.1995.) // Latvijas Vēstnesis, 18.02.1995., Nr.26; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru kabineta Ziņotājs, 1995, Nr.7

Par noziedzīgi iegūtu līdzek|u legalizācijas novēršanu: pieņemts 1997.gada 18.decembra likums (zaudējis spēku no 13.08.2008.) // Latvijas Vēstnesis,

06.01.1998., Nr.3; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru kabineta Ziņotājs,

1998, Nr.3

Par palīdzību dzīvokļa jautājumu risināšanā: pieņemts 2001.gada 6.decembri (spēkā no 01.01.2002.) // Latvijas Vēstnesis, 22.12.2001., Nr.187; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru kabineta Ziņotājs, 2002, Nr.2

Par pašvaldībām: pieņemts 1994.gada 19.maijā (spēkā no 09.06.1994.) // Latvijas Vēstnesis, 24.05.1994., Nr.61; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru kabineta Ziņotājs, 1994, Nr. 11

Par policiju: pieņemts 1991.gada 4jūnijā (spēkā no 04.06.1991.) // Latvijas Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs, 1991, Nr.31

Par prakses ārstiem: pieņemts 1997.gada 24.apnE (spēkā no 22.05.1997.) // Latvijas Vēstnesis, 08.05.1997., Nr.l 13; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru kabineta Ziņotājs, 1997, Nr.l 1

Par sabiedrisko pakalpojumu regulatoriem: pieņemts 2000.gada 19.oktobff (spēkā no 01.06.2001.) // Latvijas Vēstnesis, 07.11.2000., Nr.394/395; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru kabineta Ziņotājs, 2000, Nr.22

Par sapulcēm, gājieniem un piketiem: pieņemts 1997.gada 16.janvāri (spēkā no 13.02.1997.) // Latvijas Vēstnesis, 30.01.1997., Nr.31/32; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru kabineta Ziņotājs, 1997, Nr.4

Par svētku, un atceres un atzīmējamām dienām: pieņemts 1990.gada 3.oktobiī (spēkā no 03.10.1990.) // Latvijas Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs, 1990, Nr.42

Par telekomunikācijām: pieņemts 2001.gada **1** .novembrī (spēkā no

30.11.2001.-30.04.2004.) // Latvijas Vēstnesis, 16.11.2001., Nr.l66; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru kabineta Ziņotājs, 2001, Nr.23

Par tiesu varu: pieņemts 1992.gada 15.decembri (spēkā no 01.01.1993.) // Latvijas Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs, 1993, Nr.1/2

Par valsts civildienestu: pieņemts 1994.gada 21 .aprīlī (spēkā no 03.05.1994.

31.12.2000.) // Latvijas Vēstnesis, 03.05.1994., Nr.52; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru kabineta Ziņotājs, 1994, Nr. 10

Par valsts noslēpumu: pieņemts 1996.gada 17.oktobrī (spēkā no 01.01.1997.) // Latvijas Vēstnesis, 29.10.1996; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru kabineta Ziņotājs, 1996, Nr.22

Par valsts pensijām: pieņemts 1995.gada 2.novembri (spēkā no 01.01.1996.) // Latvijas Vēstnesis, 23.11.1995., Nr.182; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru kabineta Ziņotājs, 1996, Nr.l

Par valsts un pašvaldību dzīvojamo māju privatizāciju: pieņemts 1995.gada 21 .jūnijā (spēkā no 25.07.1995.) // Latvijas Vēstnesis, 11.07.1995. Nr.103; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru kabineta Ziņotājs, 1995, Nr.16

Patvēruma likums: pieņemts 2009.gada 15jūnijā (spēkā no 14.07.2009.) //Latvijas Vēstnesis, 30.06.2009., Nr.l00; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru kabineta Ziņotājs, 2009, Nr.l5

Paziņošanas likums: pieņemts 2010.gada 16jūnijā (spēkā no 01.01.2011.) // Latvijas Vēstnesis, 30.()6.2010., Nr.102

Personu apliecinošu dokumentu likums: pieņemts 12.01.2012.gada 12.janvāri (spēkā no 15.02.2012.)// Latvijas Vēstnesis, 01.02.2012., Nr.l8

Pilsonības likums: pieņemts 1994.gada 22jūlijā (spēkā no 25.08.1994.) // Latvijas Vēstnesis, 11.08.1994., Nr.93; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru kabineta Ziņotājs, 1994, Nr. 17

Preču un pakalpojumu drošuma likums: pieņemts 2004.gada 7.aprīlī (spēkā no 01.05.2004.) // Latvijas Vēstnesis, 28.04.2004., Nr.66; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru kabineta Ziņotājs, 2004, Nr.10

Profesionālās izglītības likums: pieņemts 1999.gada 10.jūnijā (spēkā no

14.07.1999.) // Latvijas Vēstnesis, 30.06.1999., Nr.213/215; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru kabineta Ziņotājs, 1999, Nr.14

Prokuratūras likums: pieņemts 1994.gada 19.maijā (spēkā no 01.07.1994.) // Latvijas Vēstnesis, 02.06.1994., Nr.65; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru kabineta Ziņotājs, 1994, Nr.l2

Publisko aģentūru likums: pieņemts 2009.gada 1.decembrī (spēkā no

01.01.2010.) // Latvijas Vēstnesis, 18.12.2009., Nr. 199

Publisko iepirkumu likums: pieņemts 2006.gada 6.apnlT (spēkā no

01.05.2006.) // Latvijas Vēstnesis, 25.04.2006., Nr.65; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru kabineta Ziņotājs, 2006, Nr.10

Publisku izklaides un svētku pasākumu drošības likums: pieņemts

2005.gada 16.jūnijā (spēkā no 20.07.2005.) // Latvijas Vēstnesis, 06.07.2005., Nr.104; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru

kabineta Ziņotājs, 2005, Nr.14

Reģionālas attīstības likums: pieņemts 2002.gada 21.martā (spēkā no

23.04.2002.) // Latvijas Vēstnesis, 09.04.2002., Nr.53; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru kabineta Ziņotājs, 2002, Nr.9

Reliģisko organizāciju likums: pieņemts 1995.gada 7.septembn (spēkā no

10.10.1995.) // Latvijas Vēstnesis, 26.09.1995., Nr.46; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru kabineta Ziņotājs, 1995, Nr.21

Saeimas vēlēšanu likums: pieņemts 1995.gada 25.maijā (spēkā no

07.06.1995.) // Latvijas Vēstnesis, 06.06.1995., Nr.86; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru kabineta Ziņotājs, 1995, Nr.13

Satversmes tiesas likums: pieņemts 1996.gada 5.jūnijā (spēkā no 28.06.1996.) // Latvijas Vēstnesis, 14.06.1996., Nr.103; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru kabineta Ziņotājs, 1996, Nr.14

Teritorijas attīstības plānošanas likums: pieņemts 201 l.gada 13.oktobrī(spēkā no 01.12.2011.) // Latvijas Vēstnesis, 02.11.2011., Nr. 173

Tiesnešu disciplinārās atbildības likums: pieņemts 1994.gada 27.oktobri (spēkā no 24.11.1994.) // Latvijas Vēstnesis, 10.11.1994., Nr.l32; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru kabineta Ziņotājs, 1994, Nr.23

Tiesu izpildītāju likums: pieņemts 2002.gada 24.oktobri (spēkā no 01.01.1993.) // Latvijas Vēstnesis, 13.11.2002., Nr.165; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru kabineta Ziņotājs, 2002, Nr.23

Ugunsdrošības un ugunsdzēsības likums: pieņemts 2002.gada 24.oktobn (spēkā no 01.01.2003.) // Latvijas Vēstnesis, 13.11.2002., Nr.165; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru kabineta Ziņotājs, 2002, Nr.23

Valsts civildienesta ierēdņu disciplināratbildības likums: pieņemts 2006.gada

11.maijā (spēkā no 01.01.2007.) // Latvijas Vēstnesis, 30.05.2006., Nr.83; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru kabineta Ziņotājs, 2006, Nr. 12

Valsts civildienesta likums: pieņemts 2000.gada 7.septembri (spēkā no

01.01.2001.) // Latvijas Vēstnesis, 22.09.2000., Nr.331/333; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru kabineta Ziņotājs, 2000, Nr.19

Valsts darba inspekcijas likums: pieņemts 2008.gada 19.jūnijā (spēkā no

10.07.2008.) // Latvijas Vēstnesis, 09.07.2008., Nr.l04; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru kabineta Ziņotājs, 2008, Nr. 15

Valsts nodrošinātas juridiskās palīdzības likums: pieņemts 2005.gada 17.martā (spēkā no 01.06.2005.) // Latvijas Vēstnesis, 01.04.2005., Nr.52; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru kabineta Ziņotājs, 2005, Nr.8

Valsts pārvaldes iekārtas likums: pieņemts 2002.gada 6.jūnija likums (spēkā no 01.01.2003.) // Latvijas Vēstnesis, 21.06.2002., Nr.94; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru kabineta Ziņotājs, 2002, Nr. 14

Valsts pārvaldes iestāžu nodarīto zaudējumu atlīdzināšanas likums:

pieņemts 2005.gada 2.jūnijā (spēkā no 01.07.2005) // Latvijas Vēstnesis,

17.06.2005., Nr.96; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru kabineta Ziņotājs,

2005, Nr. 13

Valsts un pašvaldību īpašuma privatizācijas un privatizācijas sertifikātu izmantošanas pabeigšanas likums: pieņemts 2005.gada 16.jūnijā (spēkā no

01.09.2005.) // Latvijas Vēstnesis, 06.07.2005., Nr.l04; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru kabineta Ziņotājs, 2005, Nr.14

Veterinārmedicīnas likums: pieņemts 2001.gada 26.aprilī (spēkā no

01.07.2001.) // Latvijas Vēstnesis, 16.05.2001., Nr.75; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru kabineta Ziņotājs, 2001, Nr. 11

Vides aizsardzības likums: pieņemts 2006.gada 2.novembrT (spēkā no

29.11.2006.) // Latvijas Vēstnesis, 15.11.2006., Nr.l83; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru kabineta Ziņotājs, 2006, Nr.24

Vispārējās izglītības likums: pieņemts 1999.gada 10.jūnijā (spēkā no

14.07.1999.) // Latvijas Vēstnesis, 30.06.1999., Nr.213/215; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru kabineta Ziņotājs, 1999, Nr.14

Zemesgrāmatu likums: pieņemts 1937.gada 22.decembn (spēkā no

05.04.1993.) // Likumu un noteikumu krājums, 30.12., 1937., Nr.38; Latvijas Republikas Augstākās Padomes un Valdības Ziņotājs, 1993, Nr.l6/17

Zinātniskās darbības likums: pieņemts 2005.gada 14.aprīlī (spēkā no

19.05.2005.) // Latvijas Vēstnesis, 05.05.2005., Nr.70; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru kabineta Ziņotājs, 2005, Nr. 10

1.4. Ministru kabineta noteikumi

Administratīvo aktu procesa noteikumi: 1995.gada 13.jūnija

noteikumi Nr.l54 (spēkā no 01.09.1995.-31.01.2004.) // Latvijas Vēstnesis, 04.07.1995., Nr.100; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru kabineta Ziņotājs, 1995, Nr. 14

Ārlietu ministrijas nolikums: 2003.gada 29.apņļa noteikumi Nr.237 // Latvijas Vēstnesis, 13.05.2003., Nr.70; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru kabineta Ziņotājs, 2003, Nr. 14

Aizsardzības ministrijas nolikums: 2003.gada 29.apiīļa noteikumi Nr.236 // Latvijas Vēstnesis, 13.05.2003., Nr.70; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru kabineta Ziņotājs, 2003, Nr.14

Doktora zinātniskā grāda piešķiršanas (promocijas) kārtība un kritēriji:

2005.gada 27.decembra noteikumi Nr.1001 // Latvijas Vēstnesis, 30.12.2005, Nr.210; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru kabineta Ziņotājs, 2006, Nr.10.

Dokumentu izstrādāšanas un noformēšanas kārtība: 2010.gada 28.septembra noteikumi Nr.916 // Latvijas Vēstnesis, 14.10.2010., Nr.163

Dzīvnieku pārvadāšanas noteikumi: 2013.gada 18.jūnija noteikumi Nr.322 // Latvijas Vēstnesis, 20.06.2013., Nr.l 18

Kārtība, kādā iestādes ievieto informāciju internetā: 2007.gada 6.marta noteikumi Nr.171 // Latvijas Vēstnesis, 09.03.2007., Nr.41; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru kabineta Ziņotājs, 2007, Nr.10

Kārtība, kādā piešķir un anulē atļauju piedalīties ceļu satiksmē ar ārvalstīs pastāvīgi reģistrētu vieglo automobili: 2009.gada 24.novembra noteikumi Nr.1341 // Latvijas Vēstnesis, 27.11.2009., Nr.187

Noteikumi par aizbildņa apliecības paraugu un tās izsniegšanas kārtību:

2006.gada 24.oktobra noteikumi Nr.863 (spēkā no 24.10.2006.-31.12.2009.) // Latvijas Vēstnesis, 27.10.2006., Nr.l72; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru kabineta Ziņotājs, 2007, Nr.3

Noteikumi par drošības apliecības izsniegšanas, darbības apturēšanas un anulēšanas kritērijiem un kārtību: 201 l.gada 18.janvāra noteikumi Nr.57 // Latvijas Vēstnesis, 09.02.2011., Nr.22

Noteikumi par kārtību, kādā izsniedz un anulē atļauju atkritumu savākšanai, pārvadāšanai, pārkraušanai, šķirošanai vai uzglabāšanai, kā ari par valsts nodevu un tās maksāšanas kārtību: 201 l.gada 13.septembra noteikumi Nr.703 // Latvijas Vēstnesis, 15.09.2011., Nr. 146

Noteikumi par peldvietu ūdens monitoringu, kvalitātes nodrošināšanu un prasībām sabiedrības informēšanai: 2010.gada 6.jūlija noteikumi Nr.608 // Latvijas Vēstnesis, 15.07.2010 Nr. 111

Noteikumi par atlīdzības izmaksas kārtību un tās apmēru

fiziskās personas pārstāvim administratīvajā lietā, kas adresātam ir sarežģīta: 2004.gada

24.augusta noteikumi Nr.735 // Latvijas Vēstnesis, 27.08.2004., Nr.l36; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru kabineta Ziņotājs, 2004, Nr.21

Noteikumi par atlīdzības izmaksu lieciniekam, tulkam un ekspertam administratīvajā procesā tiesā: 2004.gada 31.augusta noteikumi Nr.748 // Latvijas Vēstnesis, 03.09.2004., Nr.140; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru kabineta Ziņotājs, 2004, Nr.21

Noteikumi par valsts nodevu par personu apliecinošu dokumentu izsniegšanu: Ministru kabineta 2012.gada 21.februāra noteikumi Nr.133 (spēkā no 01.04.2012.) // Latvijas Vēstnesis, 28.02.2012., Nr.33.

Paredzētās būves publiskās apspriešanas kārtība: 2007.gada 22.maija noteikumi Nr.331 // Latvijas Vēstnesis, 25.05.2007., Nr.84; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru kabineta Ziņotājs, 2007, Nr.14

Transportlīdzekļu vadītāja tiesību iegūšanas un atjaunošanas kārtība un vadītāja apliecības izsniegšanas, apmaiņas, atjaunošanas un iznīcināšanas kārtība: 2010.gada 2.februāra noteikumi Nr.103 // Latvijas Vēstnesis,

12.02.2010., Nr.25

Uzziņas sagatavošanā un saskaņošanā iesaistīto iestāžu sadarbības kārtība:

2007.gada 29.maija noteikumi Nr.361 // Latvijas Vēstnesis, 05.06.2007., Nr.89; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru kabineta Ziņotājs, 2007, Nr.l5

Vispārīgie būvnoteikumi: 1997.gada 1.aprīļa noteikumi Nr.l 12 // Latvijas Vēstnesis, 04.04.1997., Nr.88; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru kabineta Ziņotājs, 1997, Nr.9

1.5. Ministru kabineta rīkojumi

Par brīvdienu noteikšanu: 2006.gada 20.jūnija rīkojums Nr.450 // Latvijas Vēstnesis, 27.06.2006., Nr.98

Par valsts aģentūras "Civilās aviācijas aģentūra" budžeta apstiprināšanu:

201 l.gada 7.decembra rīkojums Nr.639 // Latvijas Vēstnesis, 09.12.2011., Nr.l 94

2. Starptautiskie līgumi

Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija: pieņemta 1950.gada 4.novembrī (Latvijā spēkā no 27.06.1997.) // Latvijas Vēstnesis,

13.06.1997., Nr. 143 (jauna redakcija no 01.11.1998.)

Konvencija par bērna tiesībām: pieņemta 1989.gada 20.novembrī (ANO; Latvijā spēkā no 14.05.1992.). ***http://www.likumi.lv/doc.php?id=85620&Jrom=off***

Konvencija par cilvēktiesību un cieņas aizsardzību bioloģijā un medicīnā: konvencija par cilvēktiesībām un biomedicīnu: pieņemta 1997.gada 4.aprīlī (Latvijā spēkā no 01.06.2010.) // Latvijas Vēstnesis, 30.12.2009., Nr.205

Līgums starp Beļģijas Karalisti, Dānijas Karalisti, Vācijas Federatīvo Republiku, Grieķijas Republiku, Spānijas Karalisti, Francijas Republiku, Īriju, Itālijas Republiku, Luksemburgas Lielhercogisti, Nīderlandes Karalisti, Austrijas Republiku, Portugāles Republiku, Somijas Republiku, Zviedrijas Karalisti, Lielbritānijas un Ziemeļīrijas Apvienoto Karalisti (Eiropas Savienības dalībvalstīm) un Čehijas Republiku, Igaunijas Republiku, Kipras Republiku, Latvijas Republiku, Ungārijas Republiku, Maltas Republiku, Polijas Republiku, Slovēnijas Republiku par Čehijas Republikas, Igaunijas Republikas, Kipras Republikas, Latvijas Republikas, Lietuvas Republikas, Ungārijas Republikas, Maltas Republikas, Polijas Republikas, Slovēnijas Republikas un Slovākijas Republikas pievienošanos

Eiropas Savienībai: parakstīts 2003.gada 16.apīlī (spēkā no 01.05.2004.) // Latvijas Vēstnesis, 12.11.2003., Nr. 159

Starptautiskais pakts par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām: pieņemts

1966.gada 16.decembrî (ANO; Latvijā spēkā no 14.07.1992.) // ***Latvijas Vēstnesis,*** 23.04.2003., Nr.61

Vīnes konvencija par starptautisko līgumu tiesībām: pieņemta 1969.gada

23.maijā (Latvijā spēkā no 03.06.1993.) // Latvijas Vēstnesis, 03.04.2003., Nr.52

Vispārējā cilvēktiesību deklarācija: pieņemta 1948.gada 10.decembtī (ANO; Latvijā spēkā no 24.03.1992.). Grām.: Starptautiskās tiesības un cilvēktiesības Latvijā: abstrakcija vai realitāte. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005, 334-340.lpp.

3. Starptautisko organizāciju dokumenti

3.1. ANO dokumenti

Apvienoto Nāciju Organizācijas statūti: parakstīti 1945.gada 26.jūnijā (Latvijā spēkā no 17.09.1991.). Latviešu valodā pieejami: ***http://www.am.gov.lv/lv/ Ārpolitika/***

Starptautiskās tiesas Statūti. Pieejami: ***http://www.icj-cij.org/documents/***

3.2. Eiropas Padomes tiesību akti

Eiropas Padomes Ministru Komitejas 1977.gada 28.septembra rezolūcijā Nr.(77)31 par indivīdu aizsardzību attiecībā uz administratīvajiem aktiem

(Resolution (77)31 on the Protection of the Individual in Relation to the Acts of administrative Authorities). Pieejama: ***https://wcd.coe.int/***

Eiropas Padomes Ministru komitejas 1980.gada 11.marta rekomendācija Nr.R(80)2 par rīcības brīvības izmantošanu (*Recommendation No. R (80) 2 of the Committee of Ministers to member states concerning the exercise of discretionary powers by administrative authorities).* Grām.: The administration and you. Ā handbook. - Strasbourg: Council of Europe Publishing, 1996, p. 362.-374. Angļu val. pieejama arī: ***https://wcd.coe.int/.*** Latviešu val. pieejama: Latvijas Zinātniskie raksti. Procesuālais taisnīgums. Nr.617,47.-60.lpp.

Eiropas Padomes Ministru komitejas 1984.gada 18.septembra rekomendācija Nr.R(84)15 par valsts atbildību (*Recommendation No. R (84) 15 of the Committee of Ministers to member states relating to public liability).* Pieejama: ***https://wcd.coe.int/***

Starptautisko organizāciju dokumenti

Eiropas Padomes Ministru komitejas 1987.gada 17.septembra rekomendācija Nr.(87)16 par administratīvo procesu, kas ietekmē lielu personu skaitu (***Recommendation No. R (87) 16 of the Committee of Ministers to member states on administrative procedures affecting a large number of persons).*** Grām.: The administration and you. A handbook. - Strasbourg: Council of Europe Publishing, 1996, pp. 430-446. Angļu val. pieejama arï: ***https://wcd.coe.int/***

Eiropas Padomes Ministru komitejas 2007.gada 20.jūnija rekomendācija CM/Rec(2007)7 par labu pārvaldi ***Recommendation CM/Rec(2007)7 of the Committee of Ministers to member states on good administration).*** Pieejama: ***https://wcd.coe.int/***

3.3. Eiropas Savienības tiesību akti *Līgumi*

Amsterdamas līgums, ar ko groza Līgumu par Eiropas Savienību, Eiropas Kopienu dibināšanas līgumus un dažus ar tiem saistītus aktus (Amsterdamas līgums): parakstīts 1997.gada 2.oktobiī // OV C 340,

10.11.1997., 1./144. lpp.

Eiropas Savienības Pamattiesību harta: pieņemta 2000.gada 7.decembff // OV C 303/1, 14.12.2007.; pēc Lisabonas līguma spēkā stāšanās dienas pielāgotais teksts: OV C 326/02,26.10.2012.; ***http://eur-lex.europa.eu/***

Līgums par Eiropas Savienību (konsolidētā versija) // OV C 115, 09.05.2008; ***http://eur-lex.europa.eu/***

Līgums par Eiropas Savienības darbību (konsolidētā versija) // OV C 115,

09.05.2008; ***http://eur-lex.europa.eu/***

Lisabonas līgums, ar ko groza Līgumu par Eiropas Savienību un Eiropas Kopienas dibināšanas līgumu (Lisabonas līgums): parakstīts 2007.gada 13.decembiī (spēkā no 01.12.2009.) // Latvijas Vēstnesis, 28.05.2008., Nr.82; Latvijas Republikas Saeimas un Ministru kabineta Ziņotājs, 2008, Nr. 13

Regulas

Eiropas Parlamenta un Padomes 2001.gada 30.maija regula (EK) Nr.l049/2001 par publisku piekļuvi Eiropas Parlamenta, Padomes un Komisijas dokumentiem // OV L 145, 31.05.2001., 43.-48.lpp.; īpašais izdevums latviešu valodā, 1.nodaļa, 3.sējums, 331.-336.lpp.

Eiropas Parlamenta un Padomes 2008.gada 23.apriļa regula (EK) Nr.450/2008 ar ko izveido Kopienas Muitas kodeksu (Modernizētais muitas kodekss) // OV L 145,04.06.2008., 1 .-64.1pp.

Komisijas 1998.gada l.marta regula (EK) Nr.447/98 par paziņojumiem, termiņiem un uzklausīšanu, kas paredzēta Padomes regulā (EEK) Nr.4064/89 par kontroli attiecībā uz uzņēmumu koncentrāciju //OV L 61,

02.03.1998., l.-28.1pp.; īpašais izdevums latviešu valodā, 8.nodaļa, l.sējums, 284.-311.lpp.

Komisijas 1998.gada 22.decembra regula (EK) Nr.2842/98 par pušu uzklausīšanu atsevišķās lietas izskatīšanas sēdēs saskaņā ar EK Līguma 85. un 86.pantu // OV L 354, 30.12.1998., 18.-21.lpp.; īpašais izdevums latviešu valodā, 7.nodaļa, 4.sējums, 204.-207.lpp.

Komisijas 2008.gada 6.augusta regula Nr.800/2008, kas atzīst noteiktas atbalsta kategorijas par saderīgām ar kopējo tirgu, piemērojot Līguma 87. un 88.pantu (vispārējā grupu atbrīvojuma regula) // OV L 214, 09.08.2008., 3-47.lpp.

Padomes 1998.gada 7.maija regula Nr.994/98 par to, kā piemērot Eiropas Kopienas dibināšanas līguma 92. un 93. pantu attiecībā uz dažu kategoriju valsts horizontālo atbalstu //OV L 142,14.05.1998., 1 ,^.lpp.

Citi ES tiesību akti

Eiropas Komisijas 2001.gada 23.maija lēmums par uzklausīšanas amatpersonu darba uzdevumiem dažos tiesas procesos par konkurenci (izziņots ar dokumentu Nr.C(2001)1461) Pieejams: ***https://ec.europa.eu/transparency/regdoc/***

Labas administratīvās prakses kodekss: apstiprināts ar Eiropas Parlamenta 2001 .gada 6.septembra rezolūciju. Pieejams: ***http://eur-lex.europa.eu/***

4. Ārvalstu tiesību akti

4.1. Ārvalstu konstitūcijas

Austrijas konstitūcija (pieņemta 01.10.1920). Pieejama: ***http://www.vfgh.gv. at/cms/vfgh-site/english/downloads/englishverfassung.pdf***

Konstitūciju teksti pieejami arī: ***http://legislationline.org/documents/section/ constitutions***

Francijas Republikas konstitūcija (pieņemta 04.10.1958.). Pieejama: ***http://www.assemblee-nationale.fr/english/8ab.asp***

Igaunijas Republikas konstitūcija (pieņemta 28.06.1992.). Pieejama: ***http:// www.president.ee/en/republic-of-estonia/the-constitution/',http://www.legaltext.ee/***

Ir3nas Islāma Republikas konstitūcija (pieņemta 24.10.1979.). Sk.: ***http://en. wikipedia. org/wiki/ConstitutionofjheIslamicRepublicof Iran***

Lietuvas Republikas konstitūcija (pieņemta 25.10.1992.). Pieejama: ***http://www.lrkt.lt/***

Polijas Republikas konstitūcija (pieņemta 02.04.1997.). Pieejama: ***http://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/***; ***http://www.servat.unibe.ch/***

PSRS konstitūcija (pieņemta 07.10.1977.). - Rīga: Liesma, 1977

Somijas Republikas konstitūcija (pieņemta 11.06.1999.). Pieejama: ***http://www.om.fi/21910.htm-, http://www.finlex.fi/fi/laki/kaannokset/***

Slovākijas Republikas konstitūcija (pieņemta 01.09.1992.). Pieejama: ***http://www.slovak-republic.org/constitution/***

Spānijas Karalistes konstitūcija (pieņemta 06.12.1978.). Pieejama: ***http://www. senado.es/constitu_i/indices/consti_ing.pdf***

Šveices Konfederācijas Federālā konstitūcija (pieņemta 18.04.1999.). Pieejama: ***http://www.admin.ch/***

Vācijas Federatīvās Republikas Pamatlikums (pieņemts 23.05.1949.). Pieejama: ***http://www.gesetze-im-intemet.de/***

4.2. Ārvalstu likumi

Igaunijas Administratīvā procesa likums

Igaunijas Administratīvo tiesu procesa likumā

Igaunijas Valsts atbildības likums ***angļu vai. - State Liability Act).***

Pieejams: ***www.legaltext.ee/***

Lietuvas Administratīvā procesa likums

Lietuvas Valsts pārvaldes likums. Pieejams: Pieejams: ***http://www3.lrs.lt/***

Norvēģijas Administratīvā procesa likums. Pieejams: ***http://www.ub.uio.no/***

Polijas Likums par administratīvo procesu iestādē ***(Kodeks postqpowania administracyjnego).*** Pieejams: ***http://lex.pl/***

Vācijas Administratīvā procesa likums Vācijas Administratīvās tiesas procesa likums Vācijas Civillikums Vācijas Kriminālkodekss

Zviedrijas 1986.gada likums "Par administratīvajām procedūrām" Pieejams: ***http://www.sweden.gov.se/***

notes

1

Sal. Senāta 2008.gada 3.novembra lēmums lietā Nr.SKA-761/2008. Nav publicēts.

publicēts.

3

Sk. Senāta 2007.gada 14.decembra lēmumu lietā Nr.SKA-679/2007. Pieejams: *http://www.at.gov.lv/-*, grām.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumi un lēmumi 2007. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008, 615.-420.lpp.

4

Sal. Senāta 2006.gada 31.janvāra lēmums lietā Nr.SKA-119/2006. Grām.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumi un lēmumi 2006. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2007,527.lpp.

5

Satversmes tiesas 2006.gada 14.marta spriedums lietā Nr.2005-18-01 // Latvijas Vēstnesis, 21.03.2006., Nr.46.

6

Atbilstoši VPIekL 10.panta ceturtajai daļai iestādei, īstenojot valsts pārvaldes funkcijas, nav savu interešu. Tā darbojas sabiedrības interesēs.

The administration and you. A handbook. - Strasbourg: Council of Europe Publishing, 1996, p. 11.

8

" Pieņemts 2006.gada 6.aprTlI (spēkā no 01.05.2006.) // Latvijas Vēstnesis,

25.04.2006., Nr.65; Ziņotājs, 2006, Nr.10 (pamatteksts).

9

Levits E. Valsts un valsts pārvaldes juridiskā struktūra un pamatjēdzieni // Jaunā Pārvalde, Nr. 1(31), 5.1pp.

10

Senāta 2008.gada 21.aprīļa spriedums lietā Nr.SKA-22/2008. Pieejams: *http://www.at.gov.lv/;* grām: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta spriedumi un lēmumi 2008. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2009,235.-251.lpp.

11

Dagtoglou P.D. Comment on Professor Sir William Wade's paper and Sir Patrick Neill's reply. In: European Review of Public Law. - London: Esperia Publications Ltd., 1990, p. 346.

12

Privātpersona atbilstoši VPIekL 1.panta 11.punktam ir fiziska persona vai privāto tiesību juridiska persona.

13

Pieņemts 1997.gada 24.aprīlī (spēkā no 22.05.1997.), publicēts: Latvijas

Vēstnesis, 08.05.1997., Nr.l 13; Ziņotājs, 1997, Nr.l 1 (pamatteksts).

15

Izglītības likums: pieņemts 1998.gada 29.oktobiī (spēkā no 01.06.1999.) //

Latvijas Vēstnesis, 17.11.1998., Nr.343/344; Ziņotājs, 1998, Nr.24 (pamatteksts).

17

Sk., piemēram, Senāta 2011.gada 18.februāra lēmumu lietā Nr.SKA-24/2011. Pieejams: *http://www.at.gov.lv/-*, grām.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta spriedumi un lēmumi 2011. - Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2012, A-299-A-304.1pp.

Sal. *Schweickhardi R.* Allgemeines Verwaltungsrecht 7. Aufl. - Stuttgart,

Berlin, Köln: Kohlhammer, 1995, S. 107.

20

Likumā "Par valsts civildienestu" sākotnēji bija paredzēts pašvaldības darbiniekus pakļaut ierēdņa statusam, taču tas netika izdarīts. Sk.: Par valsts civildienestu: 1994.gada 21.apriļa likums (spēkā no 03.05.1994.; zaudējis spēku no 01.01.2001.) // Latvijas Vēstnesis, 03.05.1994., Nr.52; Ziņotājs, 1994, Nr.10 (pamatteksts).

21

Pieņemts 1999.gada 10.jūnijā (spēkā nol4.07.1999.), publicēts: Latvijas Vēstnesis, 30.06.1999., Nr.213/215; Ziņotājs, 1999, Nr.l4 (pamatteksts).

22

Senāta 2006.gada 22.augusta lēmums lietā Nr.SKA-451/2006. Grām.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumi un lēmumi 2006. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2007, 610.-616.lpp.

23

Vildbergs H.J., Krasts V. Salīdzinošās administratīvās tiesības: lietas un risinājumi. 2., pārstr. un papild. izdevums. - Rīga: Latvijas Universitāte, 2002, 79-lpp.

Sk., piemēram: *Paine F.J.* Vācijas Vispārīgās Administratīvās tiesības. Vācijas

Administratīvā procesa likums. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002,108.-109.1pp.

Sk., piemeram: *Kopp F.O., Ramsauer U.* VerwaltungsVerfahrensgesetz. 7. Aufl. -

München: Beck, 2000, S. 594.

Sal. *Schmidt A.* Verwaltungsrecht AT 1. 8. Aufl. - Münster: Alpmann un Schmidt Juristische Lehrgänge Verlagsgesellschaft mbH & Co, 2000, S. 22-23; *Maurer H.* Allgemeines Verwaltungsrecht. 9. Aufl. - München: C.H.Beck'sche Vervaltungsbuchhandlung, 1994, S. 44.

29

Sal. *Schmidt A.* Verwaltungsrecht AT 1. 8. Aufl. - Münster: Alpmann un Schmidt Juristische Lehrgänge Verlagsgesellschaft mbH & Co, 2000, S. 23.

30

Senāta 2005.gada 25.janvāra lēmums lietā Nr.SKA-87/2005. Nav publicēts.

Tuvāk sk., piemēram: *Briede J.* Administratīvais akts. - Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2003,102.-105.lpp.

32

Publisko iepirkumu likums: pieņemts 2006.gada 6.apnlī (spēkā no 01.05.2006.) // Latvijas Vēstnesis, 25.04.2006., Nr.65; Ziņotājs, 2006, Nr.10 (pamatteksts).

Sal. *Kopp F.O., RamsauerU.* VerwaltungsVerfahrensgesetz. 7. Aufl. München: Beck, 2000, S. 601.

Civilās aizsardzības likuma (pieņemts 05.10.2006., spēkā no 01.01.2007.) 9.p. otrās daļas 2.punkts // Latvijas Vēstnesis, 26.10.2006., Nr.171; Ziņotājs, 2006, Nr.22; Noteikumi par peldvietu ūdens monitoringu, kvalitātes nodrošināšanu un prasībām sabiedrības informēšanai: MK 2010.gada 6.jūlija noteikumi Nr.608 // Latvijas Vēstnesis, 15.07.2010 Nr.l 11 (pamatteksts).

35

Ar 2012.gada grozījumiem šis teikums izslēgts, jo vispārīgā administratīvā akta paziņošanu regulē Paziņošanas likums (sk. APL 70.p. komentārus).

Kopp F.O., Ramsauer U. VerwaltungsVerfahrensgesetz. Kommentar. 8. Aufl. -München: C.H.Beck, 2003, S. 530.

Maurer H. Allgemeines Verwaltungsrecht. 14. Aufl. - München: C.H.Beck, 2002, S. 194.

38

Senāta 2005.gada 22.novembra spriedums lietā Nr.SKA-378/2005. Nav publicēts.

39

Sk.: Faktiskās ricības jēdziens - pazīmes un to interpretācija: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta un Judikatūras nodaļas tiesu prakses vispārinājums, 2006, 6. un 15.lpp. Pieejams: *http://www.at.gov.lv/*; Jurista Vārds, 02.01.2007, Nr.l.

Schmidt A. Verwaltungsrecht AT 1. 8. Aufl. - Münster: Alpmann un Schmidt Juristische Lehrgänge Verlagsgesellschaft mbH & Co, 2000, S. 74.

41

EST 1963.gada 5.decembra spriedums apvienotajās lietās 23, 24 un 52-63 *Société anonyme Usines Emile Henricot un citi pret EOTK Augsto iestādi* //■ Judikatūras Krājums, 1963,217.lpp.

Schwarze J. European Administrative Law. - London: Sweet and Maxwell, 1992, p. 961.

43

Turpat, p. 960.

Richter /., Schuppert G.F. Casebook Verwaltungsrecht. - München:

C.H.Beck’sche Verlagsbuchhandlung, 1995, S. 133-134.

Schmidt A. Verwaltungsrecht AT 1. 8. Aufl. - Münster: Alpmann un Schmidt Juristische Lehrgänge Verlagsgesellschaft mbH & Co, 2000, S. 35.

Sal. *Kopp F.O., Ramsauer U.* VerwaltungsVerfahrensgesetz. 7. Aufl. - München: Beck, 2000, S. 643-645.

Sk, piemēram: *Levits E.* Valsts un valsts pārvaldes juridiskā struktūra un pamatjēdzieni // Jaunā Pārvalde, 2002, Nr.l(31).

49

Senāta 2005.gada 8.novembra lēmums lietā Nr.SKA-505/2005. Nav publicēts.

Levits E. Iestādes ncības veidu klasifikācija (publisko tiesību jomā). Administratīvā procesa likuma darba grupas materiāli, 25.05.1997, 5.1pp. Nav publicēts.

Principles of Administrative Law Concerning the Relations Between Administrative Authorities and Private Persons. A Handbook. Directorate of Legal Affairs. - Strasbourg, 1996, p. 8.

Škutāns D. Nepareizas likuma iztulkošanas sekas Salaspils domē // Likums un Tiesības, 2000,2.sēj, Nr.5,153.-156.lpp.

Senāta 2008.gada 21.apriļa lēmums lietā Nr.SKA-216/2008. Pieejams: *http://www.at.gov*. *lv/lv/*

Pieņemts 1997.gada 18.decembrī (zaudējis spēku 13.08.2008.), publicēts: Latvijas Vēstnesis, 06.01.1998, Nr.3; Ziņotājs, 1998, Nr.3 (pamatteksts).

No 13.08.2008. spēkā: Noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanas likums: 2008.gada 17 jūlija likums // Latvijas Vēstnesis,

30.07.2008, Nr. 116; Ziņotājs, 2008, Nr. 16 (pamatteksts).

56

Senāta 2006.gada 21.novembra lēmuma lieta Nr.SKA-593/2006 6.punkts. Nav publicēts.

57

Senāta 2006.gada 15.jūnija lēmuma lietā Nr.SKA-348/2006 13.punkts. Nav publicēts.

58

Senāta 2008.gada 28.janvāra lēmuma lietā Nr.SKA-143/2008 10.punkts. Nav publicēts.

Senāta 2008.gada 13.oktobra lēmums lietā Nr.SKA 327/2008. Pieejams: *http://www.at.gov.lv/*

Sk. 2012.gada likumprojekta "Grozījumi Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā" sākotnējās ietekmes novērtējuma ziņojumu (anotācija). Pieejama: *http.V/titania.saeima. Iv/LIVSl 1/saeimalivsl 1. nsf/*

61

Grozījumi Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksā: 2012.gada 14.junija

likums (spēkā no 01.07.2012.) // Latvijas Vēstnesis, 27.06.2012 Nr.100.

Sk. vairāk, piemēram: *Neimanis J.* Ievads tiesībās. - Rīga: zv. adv. J.Neimanis, 2004. 45.-59.lpp.

Levits E. Pārveidojot PSRS tiesiskās sistēmas mantojumu // Likums un Tiesības
2002,3.sēj, Nr.6,165.-167.lpp.

Plotnieks A. Padomju sociālistiskās tiesības. - Rīga: Zvaigzne, 1975,193.lpp.

David R. Encikl.: International encyclopedia of comparative law/ under the auspices of the International association of legal science; ed. committee: R David [at al]. - Tuebingen: Mohr, 1975-1984, Vol.2, Chapter 3, Sources of law, p. 5.

Plašāk sk.: *Liepa L.* Pozitīvās tiesības. Grām.: Mūsdienu tiesību teorijas atziņas. Rakstu krājums prof. E.Meļķiša redakcijā. - Rīga: Tiesu namu aģentūra 1999, 108.-115.lpp.

Zinātniskās redaktores piezīme: tiesību teorijā par tiesību normām uzskata arī tiesnešu radītās tiesības, kuru avots ir judikatūra. Par tiesnešu tiesībām sk, piemēram: *Sniedzīte G.* Tiesnešu tiesības: jēdziens un nozīme Latvijas tiesību avotu doktrīnā. - Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2013.

Plotnieks A. Padomju sociālistiskās tiesības. - Rīga: Zvaigzne, 1975, 279.-280.lpp.

Piemēram, likuma "Par Valsts ieņēmumu dienestu" (pieņemts 28.10.1993., spēkā no 25.11.1993.) 3.p.: "Valsts ieņēmumu dienesta struktūru, kuras sastāvā ir muitas iestādes, finanšu policija, nodokļu administrēšanas un citas struktūrvienības, kas nodrošina šā dienesta darbību, nosaka Valsts ieņēmumu dienesta ģenerāldirektors saskaņā ar šo likumu un *citiem normatīvajiem aktiem." II* Latvijas Vēstnesis,

11.11.1993., Nr.105; Latvijas Ziņotājs, Nr.34; Kredītu reģistra likuma (pieņemts

24.05.2012., spēkā no 01.12.2012.) 4.p. sestā daļa: "Izmantojot reģistrā iekļautās ziņas šajā likumā paredzētajam mērķim, Latvijas Bankai un Finanšu un kapitāla tirgus komisijai ir tiesības sniegt šīs ziņas Latvijas un citu valstu institūcijām saskaņā ar finanšu tirgus *dalībniekus un to darbības uzraudzību regulējošo normatīvo aktu,* kā ari *valsts statistiku regulējošo normatīvo aktu* prasībām." // Latvijas Vēstnesis, 13.06.2012., Nr.92.

Piemēram, ik pa laikam tiek diskutēts par tāda ārējā normatīvā akta veida kā ministra noteikumi nepieciešamību. Sk.: *Buka A.* Kādas lai ir deleģētās likumdošanas robežas un ministra noteikumi tajās // Jurista Vārds, 24.09.2002, Nr.19; Saeima diskutēs par ministra noteikumiem // Jurista Vārds, 15.02.2011.,

Nr.7; Valsts prezidenta Konstitucionālo tiesību komisijas Viedoklis par iespējamo ministra noteikumu satversmību (31.05.2011.). Grām.: Valsts prezidenta Konstitucionālo tiesību komisija. Viedokļi: 2008-2011. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011,179.-196.lpp.

Satversmes tiesas 2001.gada 5.decembra sprieduma lietā Nr.2001-07-0103 1 .punkts // Latvijas Vēstnesis, 07.12.2001., Nr. 178.

Pieņemts 2012.gada 31.maijā (spēkā no 01.07.2012.), publicēts: Latvijas Vēstnesis 20.06.2012., Nr.96.

75

Līdz 01.07.2012. likumu un citu normatīvo aktu spēkā stāšanās kārtību regulēja 1994.gada 8.jūnija likums "Par likumu un citu Saeimas, Valsts prezidenta un Ministru kabineta pieņemto aktu izsludināšanas, publicēšanas, spēkā stāšanās kārtību un spēkā esamību" (spēkā no 03.07.1994.-30.06.2012.) // Latvijas Vēstnesis, 18.06.1994., Nr.72; Ziņotājs, 1994, Nr.13 (pamatteksts).

Grozījumi Latvijas Republikas Satversmē: 2007.gada 3.maija likums (spēkā no
31.05.2007.) // Latvijas Vēstnesis, 17.05.2007., Nr.79; Ziņotājs, 2007, Nr.12.

Jāņem vērā, ka šā likuma pārejas noteikumos bija paredzēts, ka Satversmes

81.panta kārtībā izdotie Ministru kabineta noteikumi, kuri ir spēkā šā likuma spēkā stāšanās dienā, paliek spēkā līdz to atzīšanai par spēku zaudējušiem, bet ne ilgāk kā līdz 2007.gada 31 .decembrim.

Ministru kabineta iekārtas likums: 2008.gada 15.maija likums (spēkā no

01.07.2008.) // Latvijas Vēstnesis, 28.05.2008., Nr.82; Ziņotājs, 2008, Nr.13 (pamatteksts).

Satversmes tiesas 2001 .gada 3.aprīļa sprieduma lietā Nr.2000-07-0409 5.punkts // Latvijas Vēstnesis, 04.04.2001., Nr.54.

Krūmiņa V, Skujiņa V. Normatīvo aktu izstrādes rokasgrāmata. - Rīga, 2002,

81

51-lpp-

82

2004.gada 1.maijā stājās spēkā Līgums starp Beļģijas Karalisti, Dānijas Karalisti, Vācijas Federatīvo Republiku, Grieķijas Republiku, Spānijas Karalisti, Francijas Republiku, Īriju, Itālijas Republiku, Luksemburgas Lielhercogisti, Nīderlandes Karalisti, Austrijas Republiku, Portugāles Republiku, Somijas Republiku, Zviedrijas Karalisti, Lielbritānijas un Ziemeļīrijas Apvienoto Karalisti (Eiropas Savienības dalībvalstīm) un Čehijas Republiku, Igaunijas Republiku, Kipras Republiku, Latvijas Republiku, Lietuvas Republiku, Ungārijas Republiku, Maltas Republiku, Polijas Republiku, Slovēnijas Republiku, Slovākijas Republiku par Čehijas Republikas, Igaunijas Republikas, Kipras Republikas, Latvijas Republikas, Lietuvas Republikas, Ungārijas Republikas, Maltas Republikas, Polijas Republikas, Slovēnijas Republikas un Slovākijas Republikas pievienošanos Eiropas Savienībai: parakstīts 2003.gada

16.aprilī, pieņemts un apstiprināts ar 2003.gada 30.oktobra likumu // Latvijas Vēstnesis, 12.11.2003., Nr.159; Ziņotājs, 2003, Nr.23.

83

Lisabonas līgums grozīja un papildināja Līgumu par Eiropas Savienību un Eiropas Kopienas dibināšanas līgumu, kuram tika ari mainīts nosaukums uz -Līgums par Eiropas Savienības darbību. Abu šo līgumu konsolidētās versijas ir atrodamas Eiropas Savienības Oficiālā Vēstneša 2008.gada 9.maija izdevumā (C 115). Sk. ari: *http://eur-lex.europa.eu/*

Līdzīgi kā iepriekš Amsterdamas līgums (parakstīts 02.10.1997., stājās spēkā

01.05.1999., publicēts: OVC340, 10.11.1997, 1 .-144.lpp.), Lisabonas līgums maina pamatlīgumu pantu numerāciju. Tādēļ, vēsturiskos tekstos redzot atsauci uz kādu no līgumu pantiem, ir svarigi pievērst uzmanību tam, uz kādu periodu šis teksts attiecas, un pārbaudīt, kurā viena vai otra līguma pantā šī norma ir ietverta šobrīd. Pirms un pēc Lisabonas versiju atbilstības tabula ir atrodama minētajā Oficiālajā Vēstnesī.

Lisabonas līgums, ar ko groza Līgumu par Eiropas Savienību un Eiropas Kopienas dibināšanas līgumu. Parakstīts 2007.gada 13.decembiī (spēkā no

01.12.2009.) // Latvijas Vēstnesis, 28.05.2008, Nr.82.

LES 1.pants trešā daļa noteic, ka"(..) Savienība aizstāj Eiropas Kopienu un ir tās pēctece."

LES 47.pants noteic, ka "Savienība ir tiesību subjekts."

Pilns attiecīgo līgumu saraksts atrodams ES mājas lapā: ***http://eur-lex. europa. eu/lv/treaties/index. htm***

Sk.: ***http://eur-lex.europa.eu/lv/treaties/index.htm*****; sk. aiī: Pievienošanās Eiropas**

89

Savienībai līgums (izvilkums) un komentāri. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2004.

LES 16.pantsunLESD237.-243.pants.

LES 17.pants un LESD 244-250.pants.

OV L 214,09.08.2008, 3-47.lpp.

OVL 142, 14.05.1998, l.-4.1pp.

Lai arī citētajiem līguma pantiem ir dažādi numuri, tās ir tās pašas normas: 92. un 93.pants kļuva par 87. un 88.pantu pēc Amsterdamas līguma (*http://eur-lex.europa.eu/lv/treaties/index.htni)* stāšanās spēkā. Šobrīd šīs normas ir atrodamas LESD 107. un 108.pantā.

Piemēram, EST 1971.gada 13.maija spriedumā apvienotajās lietās 41-44/70 *International Fruit Company and others* v. *Commission of the European Communities* (Judikatūras Krājums, 1971, 411.1pp.) par individuālu lēmumu kopumu tika atzīta regulas, kas ierobežoja ābolu importu no trešajām valstīm, norma, kas uz individuālu importa licenču pieprasījuma pamata noteica importējamo preču apjomu katram licences pieprasītājam.

LES 19.pants un LESD 251.-281.pants.

LES 6.panta 1.punkta pirmā daļa noteic, ka Eiropas Savienības pamattiesību hartai ir tāds pats spēks kā Līgumiem. Tomēr jāatceras, ka ar Lisabonas līguma 30.protokolu Polijai un Apvienotajai Karalistei noteikts speciāls režīms Hartas piemērošanā, īpaši attiecībā uz tās IV sadaļā (Solidaritāte) ietvertajām normām par nodarbinātību un sociālajām garantijām, vides un patērētāju aizsardzību.

Šis princips noteic, ka jomās, kuras nav ES ekskluzīvā kompetencē, Savienība līkoja tikai tad, ja dalībvalstis centrālā vai reģionālā un vietējā līmenī nevar pietiekami labi īstenot paredzētās darbības mērķus, un tie ir labāk sasniedzami Savienības līmenī (LES 5.p. 3.punkts).

Sk.: *Tatham A*. EC law in practice: a case study approach. - HGV-ORAC Publishing House, 2006,26.1pp.

Senāta 2008.gada 8.maija sprieduma lieta Nr.SKA-153/2008 10. un ll.punkts. Pieejams: *http://www.tiesas.lv/*

100

Senāta 2004.gada 7.septembra sprieduma lietā Nr.SKA-110/2004 12.punkts.

101

Grām.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumi un lēmumi 2004. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005, 297.-303 .lpp.

102

Saskaņā ar VPIekL iestādes ir sadalītas tiešās pārvaldes iestādēs un pastarpinātās pārvaldes iestādēs. Par publisko tiesību juridisko personu (saskaņā ar APL lietoto terminoloģiju - publisko tiesību subjektu) tiesībspēju un rīcībspēju sk. 22. un 23.panta komentārus.

103

Par starptautisko tiesību metodi paražu normas identificēšanai sk. Starptautiskās tiesas 1969.gada 20.februāra sprieduma lietā *North Sea Continental Shelf* 71.punktu // ICJ Reports, 1969, p. 41. Pieejams: *http://www.icj-cij.org/docket/*

files/51/5535.pdf

105

Bišers I. **Administratīvā procesa uzdevumi // Latvijas Vēstnesis, pielikums "Jurista Vārds", 19.03.1998., Nr.10/11.**

106

Grozījumi Administratīvā procesa likumā: 2004.gada 15.janvāra likums (spēkā no 01.02.2004.) // Latvijas Vēstnesis, 23.01.2004., Nr.12; Ziņotājs, 2004, Nr.4.

107

Levits E. **Valsts pārvaldes iekārtas likuma koncepcija // Latvijas Vēstnesis,**

26.06.2002., Nr.95.

109

Par piedzimšanu un nāves brīdi sīkāk sk.: *Krivcova E.* Saistību tiesību komentāri.

VIII. Darījuma dalībnieki // Jurista Vārds, 20.02.2007., Nr.8; *Balodis K.* Ievads civiltiesībās. - Rīga: Zvaigzne ABC, 2007, 74.-77.lpp.

Dišlers K. **Ievads administratīvo tiesību zinātnē. Administratīvo tiesību kursa vispārigā daļa. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002,113.1pp.**

111

Sk., piemēram, Augstākās tiesas Senāta 2005 .gada 6.decembra lēmumu lietā Nr.SKA-527/2005. Grām.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumi un lēmumi 2005. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2006, 878.-884.lpp.

112

Civillikuma 1407.pantā ir skaidrots jēdziens *juridiska persona*: "Par juridiskām

personām atzīstamas valsts, pašvaldības, personu apvienības, iestādes, nodibinājumi un lietu kopības, kurām piešķirta juridiska personība." Šis pants attiecas ne tikai uz privāto tiesību juridiskām personām, bet ari uz publisko tiesību juridiskām personām.

Sk. Politisko partiju likumu (Latvijas Vēstnesis, 07.07.2006., Nr.107; Ziņotājs, 2006, Nr.15), Reliģisko organizāciju likumu (Latvijas Vēstnesis, 26.09.1995., Nr.46; Ziņotājs, 1995, Nr.21) un likumu "Par arodbiedrībām" (Ziņotājs, 1991,

Nr.3).

Senata 2009.gada 24.jūlija lēmums lietā Nr.SKA-594/2009. Pieejams: *http://www.at.gov.lv/*

117

Pieņemts 1992.gada 8.janvārī (spēkā no 06.02.1992.), publicēts: Ziņotājs, 1992, Nr.6/7 (pamatteksts).

Senāta 2009.gada 3.jūlija sprieduma lietā Nr.SKA-196/2009 15.punkts. Pieejams: *http://www.at.gov.lv/*

119

Sīkāk sk.: *Krivcova E.* Saistību tiesību komentāri. VIII. Darījuma dalībnieki *11* Jurista Vārds. 20.02.2007.. Nr.8.

120

Aperāne K. **Administratīvā tiesas procesa dalībnieki. Gräm.: Administratīvais process tiesā. Autoru kolektīvs. Dr.iur. J.Briedes vispārīgā zinātniskā redakcijā. -Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2008,73.1pp.**

121

Sal. *Eyermann.* Verwaltungsgerichtsordnung. Kommentar. 12. Aufl. - München: C.H.Beck, 2006, S.446.

122

Levits E. **Valsts un valsts parvaldes juridiskā struktura un pamatjēdzieni // Jaunā**

Pārvalde, 2002, Nr. 1(31).

124

Levits E. **Valsts un valsts pārvaldes juridiskā struktūra un pamatjēdzieni // Jaunā Pārvalde, 2002, Nr.l(31). Sal. *Dišlers K.* Ievads administratīvo tiesību zinātnē. Administratīvo tiesību kursa vispārīgā daļa. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002, 124.-127.lpp.**

125

Senāta 2005.gada 6.decembra lēmums lietā Nr.SKA-532/2005. Grām.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumi un lēmumi 2005. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2006, 944.lpp.

Maurer H. **Allgemeines Verwaltungsrecht. 16. Aufl. - München: C.H.Beck, 2006, S. 617.**

Levits E. **Valsts un valsts pārvaldes juridiskā struktūra un pamatjēdzieni // Jaunā Pārvalde, 2002, Nr.l(31);** ***Dišlers K.*** **Ievads administratīvo tiesību zinātnē. Administratīvo tiesību kursa vispāngā daļa. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002, 114.-118.1pp.;** ***Maurer H.*** **Allgemeines Verwaltungsrecht. 16. Aufl. - München: C.H.Beck, 2006, S. 526-530.**

Satversmes tiesas 2006.gada 16.oktobra spriedums lietā Nr.2006-05-01 //

129

Latvijas Vēstnesis, 24.10.2006., Nr.169.

130

Latvijā, piemēram, ir šādas profesionālās pašpārvaldes, kas ir atvasinātas publisko tiesību juridiskas personas - Latvijas Zvērinātu advokātu kolēģija, Latvijas Zvērinātu notāru kolēģija, Latvijas Zvērinātu tiesu izpildītāju kolēģija.

131

Pastāv viedoklis, ka augstskolām ir ari pilntiesīgu autonomu iestāžu pazīmes. Sk.: *Melnis A.* Unikālais publisko tiesību subjekts - augstskola // Latvijas Vēstnesis, 07.06.2000., Nr.207/212.

Sīkāk sk.: *Levits E.* Valsts un valsts pārvaldes juridiskā struktūra un pamatjēdzieni // Jaunā Pārvalde, 2002, Nr. 1(31); *Maurer H.* Allgemeines Verwaltungsrecht. 16. Aufl. - München: C.H.Beck, 2006, S. 575-619; *Raschauer B.* Allgemaines Verwaltungsrecht. 2., aktualizierte Aufl. - Wien, New York: Spinger, 2003, S. 25-28.

133

Levits E. **Valsts un valsts pārvaldes juridiskā struktūra un pamatjēdzieni // Jaunā Pārvalde, 2002, Nr.l.**

134

Danovskis E., Briede J. **Publisko tiesību subjektu civiltiesiskais statuss // Jurista Vārds, 14.02.2012., Nr.7.**

135

Maurer H. **Allgemeines Verwaltungsrecht. 16. Aufl. - München: C.H.Beck, 2006, S. 617-619.**

Saturs

I. Vispārīgas piezīmes

II. Satversmes 1 .panta demokrātiskas valsts un sabiedrības iekārtas virsprincipu nodrošināšana (komentējamā panta 1.punkts)

1. Satversmes 1 .panta "demokrātijas" jēdziena saturs

a. Satversmes 1.panta jēdziens "demokrātija" kā sabiedrības un valsts iekārtas pamats un normatīvs modelis

b. Latvijas demokrātija kā Rietumu tipa demokrātijas modelis

2. No Satversmes 1.panta jēdziena "demokrātija" izrietošie virsprincipi

a. Virsprincipu konstrukcija un attīstība

b. Atsevišķie virsprincipi

III. Tiesu varas kontroles pār izpildvaru nodrošināšana ***(komentējamā panta 2.punkts)***

IV. Tiesību normu pareizas piemērošanas nodrošināšana ***(komentējamā panta 3.punkts)***

I. Vispārīgas piezīmes

[1] Literatūra: ***Artis Stučka.*** Administratīvās tiesības. 2. pārstr. un papild. izdevums. - Rīga: Juridiskā koledža, 2009; ***Jānis Načisčionis.*** Administratīvās tiesības. - Rīga: Turība, 2009; Administratīvais process tiesā. Autoru kolektīvs. Dr.jur. J.Briedes vispārīgā zinātniskā redakcijā. -Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2008; Administratīvais process: likums, prakse, komentāri. Rakstu krājums. - Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2005; ***Francs Jozefs Paine.*** Vācijas vispārīgās administratīvās tiesības. Vācijas

Piemēram, ari Lietuvā tiesību zinātne mēģina sistematizēt un hierarhizēt publisko tiesību principus, izdalot pamatprincipus *(pirminiai*) un no tiem atvasinātos *(išvestiniai)* principus, kā ari saliktos (*sudetiniai*) principus. Sk. *Ragulskyte-Markoviene R.* Verfassungsrecht. Gräm.: Einführung in das litauische Recht. Galginaitis J., Himmelreich A., Vrubliauskaite R. (Hrsg.). - Berlin: Berliner Wissenschaftsverlag, 2010, S. 12.

137

Senāta 2006.gada 3.novembra sprieduma lietā Nr.SA-5/2006 8.un 9.punkts. Grām.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumi un lēmumi 2006. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2007, 40.—42.1pp.

Levits E. **Tiesību normu interpretācija un Satversmes 1.panta "demokrātijās"**

jēdziens // Cilvēktiesību Žurnāls, 1997, Nr.4, 54.-77.lpp.

Sal. ari *BlanksE.* Latvju tautas ceļš uz savu neatkarīgu valsti. - Vesterosa: Ziemeļblāzma, 1970; *Levits E.* Latviešu nācija, Latvijas tauta, Latvijas valsts. Bīriņu Konstitucionālo tiesību semināra materiāli. - Rīga: Publisko tiesību institūts, 2010; Par Latvijas valsts konstitucionālajiem pamatiem un neaizskaramo Satversmes kodolu. Konstitucionālo tiesību komisijas viedoklis un materiāli. -Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2012.

141

Plašāk sk.: *Levits E.* Latvijas tiesiskā iekārta transformācijas procesā // Likums un Tiesības, 1999, l.sēj., septembris, Nr.l, 6.-12.1pp.

Sal. LES 2.pantu: *"Savienība ir dibināta, pamatojoties uz vērtībām, kas respektē cilvēka cieņu, brīvību, demokrātiju, vienlīdzību, tiesiskumu un cilvēktiesības, tostarp minoritāšu tiesības. Šīs vērtības dalībvalstīm ir kopīgas sabiedrībā, kur valda plurālisms, tolerance, taisnīgums, solidaritāte un kur nav diskriminācijas, kā arī valda sieviešu un vīriešu līdztiesība."*

Sal. LES 7.pants, it sevišķi tā 2-, un 3.punkts:

"2. Eiropadome pēc trešdaļas dalībvalstu vai Eiropas Komisijas priekšlikuma un ar Eiropas Parlamenta piekrišanu var ar vienprātīgu lēmumu konstatēt, ka kāda dalībvalsts vairākkārt nopietni pārkāpusi 2.pantā minētās vērtības, iepriekš aicinot attiecīgo dalībvalsti izteikt savu viedokli.

3. Ja saskaņā ar 2.punktu konstatēti pārkāpumi, tad Padome ar kvalificētu balsu vairākumu var nolemt attiecīgai dalībvalstij uz laiku atņemt dažas tiesības, kas izriet no Līgumu piemērošanas konkrētai dalībvalstij, tostarp šīs dalībvalsts valdības pārstāvja balsstiesības Padomē. To īstenojot, Padome ņem vērā iespējamās sekas, ko šāda tiesību atņemšana var radīt attiecībā uz fizisku un juridisku personu tiesībām un pienākumiem. ”

144

Piemēram, PSRS 1977.gada konstitūcijas 9.pants noteica, ka padomju sistēma ir

jāattīsta tālāk "sociālistiskās demokrātijas" virzienā; Irānas 1979.gada konstitūcijas 177.panta piektā daļa noteic, ka ar konstitūcijas grozījumiem nevar tikt atcelts Irānas valsts iekārtas "demokrātiskais raksturs".

Sal. LES 4.panta 2.punkta pirmo teikumu:

"2. Savienība respektē dalībvalstu (..) nacionālo identitāti, kas raksturīga to politiskajām un konstitucionālajām pamatstruktūrām, tostarp reģionālajām un vietējām pašvaldībām."

147

Par ģenerālklauzulu piemērošanas metodoloģiju plašāk sk.: *Levits E,* Ģenerālklauzulas un iestādes (tiesas) rīcības brīvība. Funkcijas likumā, piemērošana konkrētā gadījumā, kontrole augstākā iestādē un tiesā // Likums un Tiesības, 2003,5,sēj., Nr.6,162.-169.lpp.; Nr.7,194.-205.lpp.

Sal. arī *Pleps J., Pastars E.* Satversmes lasīšana Satversmes tiesā // Jurista Vārds,

20.11.2007., Nr.47.

150

Vācijas 1949.gada Pamatlikuma 20.pants.

151

Slovākijas 1992.gada konstitūcijas 1.pants.

152

Spānijas 1978.gada konstitūcijas 1.pants.

153

Igaunijas 1992.gada konstitūcijas preambula, Lietuvas 1992.gada konstitūcijas preambula, Polijas 1997.gada konstitūcijas 6.pants.

Piemēram, 2006.gada 3.novembra sprieduma lietā Nr.SA-5/2006 10.punktā. Sk. grām.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumi un lēmumi 2006. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2007, 43-45.1pp.

155

Satversmes tiesa 1998.gada 10.jūnija spriedumā lietā №.04-03(98) konstatē, ka *"ikviena tiesiska valsts atzīst tiesiskās paļāvības principu"*. Sk.: Latvijas Vēstnesis. 11.06.1998.. №.172.

Plašāk sk.: *Levits E.* Latvijas tiesību sistēmas attīstības iezīmes uz XXI gadsimta sliekšņa. Grām.: Latvijas tiesību vēsture (1914-2000). Prof. Dr.iur. D.A.Lēbera redakcijā. - Rīga: LU žurnāla "Latvijas Vēsture" fonds, 2000,477.-507.lpp.

157

Par Latvijas valsts konstitucionālajiem pamatiem un neaizskaramo Satversmes kodolu. Konstitucionālo tiesību komisijas viedoklis un materiāli. - Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2012,132. un sek. lpp., 312.-316.iedaļa.

Sk.: *Kovaļevska A.* Sociāli atbildīgas valsts princips // Jurista Vārds, 26.08.2008., Nr.32.

159

Par Latvijas valsts konstitucionālajiem pamatiem un neaizskaramo Satversmes kodolu. Konstitucionālo tiesību komisijas viedoklis un materiāli. - Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2012,134.lpp., 318,-319.iedaļa.

Par nesakritību starp valsts varas institucionālo un funkcionālo sadalījumu un no tās izrietošajām sekām, ka aiī, piemēram, tiesa un Saeima atsevišķos (retos) gadījumos var izdot administratīvu aktu, plašāk sk.: *LevitsE.* Normatīvo tiesību aktu demokrātiskā leģitimācija un deleģētā likumdošana: teorētiskie pamati // Likums un Tiesības, 2002,4.sēj., Nr.9,261.-268.lpp.

161

Plašāk sk.: *Briede J.* Publiskās un privātās tiesības. Grām.: Mūsdienu tiesību teorijas atziņas. Rakstu krājums prof. E.Meļķiša redakcijā. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 1999,41.—58.1pp.

***Krimināllikuma* 291.pants paredz tiesneša krimināltbildību par apzināti nelikumīgu sprieduma vai lēmuma taisīšanu. *Tiesnešu disciplinārās atbildības likuma* 1.panta pirmās daļas 1.punkts paredz disciplināratbildību par "tīšu likuma pārkāpumu tiesas lietas izskatīšanā". Ari citās valstīs apzināti prettiesiska tiesas spriešana ir krimināsodāma darbība (sk. *Vācijas Krimināsodeksa* 339.p., kas paredz tiesneša krimināltbildību par tiesību normu nepareizu ("izkropļotu") piemērošanu par labu vai par sliktu vienai pusei).**

163

***Austrijas* 1920.gada 1.oktobra Konstitūcijas 87.panta trešā daļa, *Vācijas* 1949.gada Pamatlikuma 101.panta pirmā daļa.**

Satversmes tiesas 2005.gada 4.janvāra spriedums lietā Nr.2004-16-01 // Latvijas Vēstnesis, 06.01.2005., Nr.3. Sk.: *Gaiiīte D.* Ko darīt, lai administratīvais process būtu efektīvs. Top Administratīvā procesa likuma grozījumi. Intervija ar Tieslietu ministrijas valsts sekretāra padomnieci Ievu Miezi // Jurista Vārds,

22.08.2006., Nr.33.

165

Briede J. **Vai likumdevējs nodarbojas ar liekvārdību // Jurista Vārds,**

18.01.2005., Nr.2.

Sal. "Administratīvā procesa likuma 2.daļa - Administratīvais process tiesā -aptvers visu administratīvo lietu izskatīšanas procesu tiesā". Sk.: Par Administratīvā procesa likumu. Administratīvā procesa likuma darba grupas ziņojums Ministru kabinetam par likumprojekta izstrādes gaitu // Latvijas Vēstnesis,

22.07.1997., Nr. 186.

166

Senāta 2004.gada ll.maija lēmuma lietā Nr.SKA-100/2004 ll.punkts. Grām.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumi un lēmumi 2004. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005, 611 .lpp.

167

Sk.: *Laviņš A.* Satversmes tiesas spriedums izbeidz diskusijas // Jurista Vārds,

169

Plašak sk.: *Višķere I.* Publisko tiesību līgumi un to kontrole administratīvā procesa kārtībā // Jurista Vārds, 03.02.2009., Nr.5.

Plašāk par likuma jēdzienu sk., piemēram: *Dišlers K.* Ievads administratīvo tiesību zinātnē. Administratīvo tiesību kursa vispārīgā daļa. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002, 99.-100.lpp.; *Pleps J., Pastars E,, Plakane I.* Konstitucionālās tiesības. - Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2004,425.-427.lpp.

171

Plašāk par normatīvo aktu un tiesību normu juridisko spēku sk., piemēram: *Iļjanova D.* Tiesību normu un principu kolīzija. Grām.: Juridiskās metodes pamati. 11 soļi tiesību normu piemērošanā. Rakstu krājums / Dr.habil.iur. profesora Edgara Meļķiša zinātniskā redakcijā. - Rīga: Latvijas Universitāte, 2003, 96.-109.lpp.; *Ostrovska L.* Ārējo normatīvo aktu hierarhija pēc Latvijas pievienošanās Eiropas Savienībai // Likums un Tiesības, 2006, 8.sēj., Nr.2, 46-56.1pp.; Nr.3, 73.-79.lpp.; *Pleps J.* Normatīvo tiesību aktu hierarhija: profesors *Hanss Kelzens* un mūsdienas // Likums un Tiesības, 2007, 9.sēj., Nr.2, 47-50.1pp.; Nr.3, 85.-95.lpp.

Višķere I. **Publisko tiesību līgumi un to kontrole administratīva procesa kartība //**

173

Jurista Vārds, 03.02.2009., Nr.5.

174

Briede J. **Vai likumdevējs nodarbojas ar liekvārdību // Jurista Vārds, 18.01.2005., Nr.2.**

Sk. arī: *Mita D.* Jauno administratīvo tiesu atšķirīgais process // Likums un Tiesības, 2004,6.sēj., Nr.4,123.lpp.

Izvērsti par samērīguma principa būtību un lomu Eiropā un Latvijā sk.: *Levits E.* Samērīguma princips publiskajās tiesībās - *jus commune europaeum* un *Satversmē* ietvertais konstitucionāla ranga princips // Likums un Tiesības, 2000, 2.sēj., Nr.9,262.-270.lpp.

177

APL tieši nenosauc labas pārvaldības principu, tomēr likuma 5.pantā minētais privātpersonas tiesību ievērošanas princips tiek uzskatīts kā tāds, kas sevī ietver labas pārvaldības jēdzienu. Latvijā labas pārvaldības princips *expressis verbis* nosaukts VPIekL 10.panta piektajā daļā: "(5) Valsts pārvalde savā darbībā ievēro labas pārvaldības principu. Tas ietver atklātību pret privātpersonu un sabiedrību, datu aizsardzību, taisnīgu procedūru īstenošanu saprātīgā laikā un citus noteikumus, kuru mērķis ir panākt, lai valsts pārvalde ievērotu privātpersonas tiesības un tiesiskās intereses."

178

Iļjanova D. **Vispārējo tiesību principu nozīme un piemērošana. - Rīga: Ratio iuris, 2005,23.-24.lpp.**

179

"Atvasināt" nozīmē izveidot, radīt, arī izsecināt no kādas pamatkategorijas (sal. Latviešu valodas vārdnīca. - Rīga: Avots, 1987, 106.lpp.). Par pamatkategoriju, no kuras var atvasināt principus, atzīstamas vai nu dabiskās tiesības vai citi tiesību principi, bet ne rakstītās tiesību normas, kas pašas jau ir vispārējo tiesību principu izpausmes rezultāts. Par demokrātijas un tiesiskas valsts principiem kā virsprincipiem, no kuriem savukārt tiek atvasināti pārējie principi, respektīvi, to sazarojums, sk.: *Levits E.* Tiesību normu interpretācija un Satversmes 1.panta "demokrātijas" jēdziens// Cilvēktiesību Žurnāls, 1997, Nr.4,54.-77.lpp.

180

Banneberga Br. **Pierādījumu nastas pārnešana? Mantas konfiskācija korupcijas gadījumos // Likums un Tiesības, 2001,3.sēj., Nr.12,354.lpp.**

181

Līdzīgs viedoklis pausts: *Jelāgins J.* Tiesību pamatavoti. Grām.: Mūsdienu tiesību teorijas atziņas. Rakstu krājums prof. E.Meļķiša redakcijā. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 1999, 80.-81.lpp., 154.vēre: "(..) ir jāatceras, ka konstitūcijas (pamatlikuma) virsvadības princips **tiesiskā valstī** [autores izcēlums] nav absolūts. Teorētiskā aspektā tas izpaužas, pretnostādot rakstītās konstitūcijas normas un vispārējos tiesību principus. Spāņu jurists J.Lorka-Navarete uzskata, ka objektīvi pastāvošie tiesību principi stāv augstāk un ārpus likuma. Un pat vispilnīgākā juridiskā tehnika nespēj pietiekamā veidā šos principus nostiprināt. (..) Šā principiālā nostādne ir fiksēta 1990.gada 4.maija deklarācijas l.punktā, kurā tiek atzīta starptautisko tiesību pamatprincipu prioritāte pār valststiesību normām. Uz absolūtas virsvadības statusu varētu pretendēt vienīgi konstitūcija **materiālā nozīmē jeb konstitucionālā kārtība, kura ietver sevī arī nerakstītos vispārējos tiesību principus** [autores izcēlums]".

182

Par Administratīvā procesa likumu. Administratīva procesa likuma darba grupas ziņojums Ministru kabinetam par likumprojekta izstrādes gaitu // Latvijas Vēstnesis, 22.07.1997., Nr.186.

183

Sk., piemēram, Senata 2005.gada 14.junija sprieduma lietā Nr.SKA-283/2005

14.punktu. Nav publicēts.

185

Sal. *Imanuels Kants* (1724—1804) darbā *Tikumu metafizikas pamati Immanuel Kant.* Grundlegung der Methaphysik der Sitten. Akademie-Ausgabe, Bd.IV. Berlin).

Sal. *Mits M.* Tiesību katalogs. Grām.: Cilvēktiesības pasaulē un Latvijā. Autoru kolektīvs. Inetas Ziemeles redakcijā. - Rīga: Izglītības soļi, 2000,69.—70.1pp.

187

Sk., piemēram, EST 1997.gada 2.oktobra spriedumu lietā C-100/95 ***Brigitte Kordingv. Senator juer Finanzen*** // Judikatūras Krājums, 1997,1-5289.1pp.

Sk., piemēram, ECT 2000.gada 3.oktobra sprieduma lietā ***Camp and Bourimi v. The Netherlands*** (iesniegums Nr.28369/95) 37.punktu. Pieejams: ***http://hudoc. echr.coe.int/***

Sal. Francijas Konstitucionālā Padome, 87-232 DC, Rec. (***Recueil des décisions du Consel constitutioneil***), 1988, p. 17; Vācijas Federālā Konstitucionālā tiesa. BVerfGE ***Entscheidungen des Bundesverfassungsgerichts)*** 90, 145 (195 f.); Šveices Federālā tiesa. BGE ***Bundesgerichtsentscheide, Amtliche Sammlung),*** 1241289 E3b S.292.

Sk., piemēram, Satversmes tiesas 2001.gada 3.aprīļa spriedumu lietā Nr.2000-07-0409 // Latvijas Vēstnesis, 04.04.2001., Nr.54; 2001.gada 26.jūnija spriedumu lietā Nr.2001-02-0106 // Latvijas Vēstnesis, 27.06.2001., Nr.99; 2002.gada 22.februāra spriedumu lietā Nr.2001-06-03// Latvijas Vēstnesis,

26.02.2002., Nr.31; 2002.gada 25.februāra spriedumu lietā Nr.2001-11-0106// Latvijas Vēstnesis, 27.02.2002., Nr.32.

191

Sal. Vācijas Federālā Administratīvā tiesa. BVerwGE (***Entscheidungen des Bundesverwaltungsgerichts),*** 84, 235; Šveices Federālā tiesa. BGE ***(Bundesgerichtsentscheide, Amtliche Sammlung),*** 122II446 E4, S. 451.

192

Sk., piemēram, Senāta 2007.gada 8.okobra spriedumu lietā Nr.SKA-400/2007. Grām.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumi un lēmumi 2007. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008, 531.-536.lpp.

193

Senata 2009.gada 23.marta spriedums lieta Nr.SKA-32/2009. Pieejams:

http://www. tiesas. lv

Sk.: *Levits E.* Satversmes 91.panta komentāri. Grām.: Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Autoru kolektīvs prof. R.Baloža zinātniskā vadībā. - Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 117.lpp.; Eiropas Padomes Ministru komitejas 1980.gada 11.marta rekomendācijas Nr.R(80)2 par rīcības bnvības izmantošanu skaidrojuma 23.punkts. Sk.: The Administration and you. A handbook. - Strasbourg: Council of Europe Publishing, 1996, p. 369.

Sal. *Sachs M.* Verfassungsrecht II. Grundrechte. 2. Aufl. - Berlin, Heidelberg,

New York: Verlag Springer, 2003, S. 232 ff.

197

Senāta 2007.gada 15.novembra sprieduma lietā Nr.SKA-441/2007 14.punkts. Pieejams: *http://www.tiesas.lv/*

198

Sal. Satversmes tiesas 2001.gada 26.jūnija sprieduma lietā Nr.2001-02-0106

4.punkts // Latvijas Vēstnesis, 27.06.2001., Nr.99.

200

Lēmuma finansiālās sekas un valsts budžets tiesā (bet ne iestādē) principā nav arguments, ja ir runa par tiesībām *(judex non calculat)*. Tomēr izņēmuma kārtībā tur, kur nepieciešams izsvērt pretējus arguments, ievērojams "robs" valsts budžetā, ja sekotu vienam argumentam, var tik ņemts vērā kā papildus arguments par labu otram argumentam.

201

Sal. Vācijas Federālā Konstitucionālā tiesa. BVerfGE 85,191,207.

Sal. Vācijas Federālā Konstitucionālā tiesa. BVerfGE 92, 91,109.

203

EST 2005.gada 22.novembra spriedums lietā C-144/04 *Mangold* // Judikatūras Krājums, 2005,1-9981.lpp.

Sal. ECT 2002.gada 10.janvāra lēmums lietā *Kozlovs pret Latviju* (iesniegums Nr.50835/99). Pieejams: *http://www.at.gov.lv/lv/* Tiesa šajā lēmumā apstiprināja: "Tiesas konsekventa prakse ir, ka Konvencija negarantē valodas lietošanas brīvību kā tādu un jo īpaši tiesības izteikties savā izvēlētajā valodā sarakstē ar valsts institūcijām."

Sk. arī: *Osipova S.* Valsts valoda kā konstitucionāla vērtība // Jurista Vārds,

18.10.2011., Nr.42; *Levits E.* Par latviešu valodu Satversmes 4.pantā nacionālas valsts kontekstā // Jurista Vārds, 25.10.2011., Nr.43.

Sal. *Epping V.* Grundrechte. 5. Aufl. - Berlin, Heidelberg: Springer Verlag, 2012, Rdnr. 717.

207

Pieņemts 1995.gada 7.septembri (spēkā no 10.10.1995.), publicēts: Latvijas Vēstnesis, 26.09.1995.,Nr.146; Ziņotājs, 1995,Nr.21 (pamatteksts).

Plašāk sk.: Par Latvijas valsts konstitucionālajiem pamatiem un neaizskaramo Satversmes kodolu. Konstitucionālo tiesību komisijas viedoklis un materiāli. -Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2012

209

Sk. tuvāk ECT 1995.gada 26.septembra spriedumu lietā *Vogt* pret Vāciju (iesniegums Nr. 17851/91). Pieejams: *http://hudoc.echr.coe.int/*. Sprieduma apskats: Juristu Žurnāls, Nr.5 / Cilvēktiesību Žurnāls, Nr.6, 1997, 7188.1pp. Sprieduma komentārs: *Levits E.* Cilvēka uzskatu un biedrošanās brivība un ierēdņa lojalitātes pienākums pret valsti - sk. turpat, 89.-94.lpp.

Šeit analogi lietojama ECT judikatūra lietās, kur kādas - nacionālas vai reliģiskas - grupas identitāte ir apstrīdēta. ECT priekšroku dod attiecīgās grupas pārstāvju subjektīvajam pašnovērtējumam. Sk., piemēram, 1996.gada

15.novembra spriedumu lietā ***Ahmet Sadik*** pret Grieķiju (iesniegums Nr.18877/91) un 2001.gada 2.oktobra spriedumu lietā ***Stankov and the United Macedonian Organisation Ilinden*** pret Bulgāriju (iesniegums 29221/95 un 29225/95). Pieejami: ***http://hudoc.echr.coe.int/***

211

ECT 2001.gada 20.decembra spriedums lietā ***Gorzelik and others*** pret Poliju (iesniegums Nr.44158/98). Pieejams: ***http://hudoc.echr.coe.int/***

Sal. ***Badura P.*** Staatsrecht. 4. Aufl. - Miinchen: Verlag C.H.Beck, 2010, S. 144.

Seifert K.-H., Hömig D. (Hrsg.) Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland. Taschenkommentar. 6. Aufl. - Baden-Baden, 1999, Art.3, Rd nr. 20.

Sal. Invaliditātes likuma (pieņemts 20.05.2010., spēkā no 01.01.2011.) 5.panta pirmā daļa: "Invaliditāte ir ilgstošs vai nepārejošs ļoti smagas, smagas vai mērenas pakāpes funkcionēšanas ierobežojums, kas ietekmē personas garīgās vai fiziskās spējas, darbspējas, pašaprūpi un iekļaušanos sabiedrībā." // Latvijas Vēstnesis, 09.06.2010., Nr.91.

Plašāk sk.: *Zilgalvis P.* Bioētikas konvencija un indivīda tiesiska aizsardzība // Likums un Tiesības, 2000,2.sēj., Nr.3,71.-73.lpp.

215

Konvencija par cilvēktiesību un cieņas aizsardzību bioloģijā un medicīnā: konvencija par cilvēktiesībām un biomedicīnu: pieņemta 1997.gada 4.aprīlī (Latvijā spēkā no 01.06.2010.) // Latvijas Vēstnesis, 30.12.2009., Nr.205.

Plašāk sk.: *Wintemute R.* Sexual Orientation and Human Rights. - Oxford, 1995.

217

Sal. Vācijas Federālā Konstitucionālā tiesa. NJW 1993, 3058.

Piemēram, noteiktas kopdzīves formas, zemnieka dzīvesveids, ceļotāju dzīvesveids (kāds tradicionāli ir daļai čigānu) u.tml.

219

Par tiesnešu tiesībām sk.: *Sniedzīte G.* Tiesnešu tiesības: jedziens un nozīme Latvijas tiesību avotu doktrīnā. - Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2013.

The administration and you. A handbook. - Strasbourg: Council of Europe. Publishing, 1996, p.13,14.

221

Sk., piemēram, Senāta 2007.gada 19.decembra spriedumu lietā Nr.SKA-406/2007 vai 2007.gada 8.novembra spriedumu lietā Nr.SKA-431/2007. Grām.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumi un lēmumi 2007. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008, 445.-455.lpp.; 293.-299.lpp.

222

Sk. Senāta 2007.gada 8.novembra spriedumu lietā Nr.SKA-431/07. Grām.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumi un lēmumi 2007. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008,293.-299.lpp.

223

Sk. Senāta 2006.gada 7.februāra spriedumu lietā Nr.SKA-39/2006. Grām.:

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumi un lēmumi 2006. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2007,245.-251.lpp.

225

Sk. Senāta 2006.gada 7.februāra spriedumu lietā Nr.SKA-39/06. Grām.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumi un lēmumi 2006. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2007,245.-251.lpp.

Iļjanova D. Vispārējo tiesību principu nozīme un piemērošana. - Rīga: Ratio iuris, 2005, 88.-95.lpp.

[68] The administration and you. A handbook. - Strasbourg: Council of Europe. Publishing, 1996, p. 15.

228

Sk. Senāta 2007.gada 8.oktobra sprieduma lietā Nr.SKA-400/2007 10.punktu. Grām.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumi un lēmumi 2007. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008, 535.-536.lpp.

229

The administration and you. A handbook. - Strasbourg: Council of Europe. Publishing, 1996, p. 15.

230

Senata rīcības sedes 2009.gada 16.jūnijā lēmums lietā Nr.SKA-571/2009. Nav

publicēts.

232

Sk.: ***Meļķisis E.*** Juridisko jēdzienu un normu abstraktums kā tiesību sistēmu vienojošs elements. Grām.: Mūsdienu tiesību teorijas atziņas. Rakstu krājums prof. E.Meļķiša redakcijā. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 1999,23.1pp.

233

Sk.: *Jelāgins J.* Tiesību pamatavoti. Mūsdienu tiesību teorijas atziņas. Rakstu krājums prof. E.Meļķiša redakcijā. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 1999,61.1pp.

Levits ***E.*** Samēffguma princips un obligātais administratīvais akts // Jurista Vārds, 27.03.2007., Nr.13, 3. un 18-20.iedaļa. Taisnīguma principu kā fundamentālu tiesību principu savos nolēmumos norādījis arī Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departaments - sk., piemēram, Senāta 2007.gada 7.jūnija sprieduma lietā Nr.SKA-238/2007 15.punktu. Grām.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumi un lēmumi 2007. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008, 112.-113.1pp.

Sk., piemēram: Juridiskās metodes pamati. 11 soļi tiesību normu piemērošanā. Rakstu krājums / Dr.habil.iur. profesora Edgara Meļķiša zinātniskā redakcijā. -Rīga: Latvijas Universitāte, 2003,110.-114.1pp.

Tā, piemēram, ja rakstītas tiesību normas saturu noskaidro, ar tiesību normu interpretācijas metodēm tulkojot šīs normas tekstu, tad tiesību principu (abstrakto tiesību normu) saturu noskaidro, šo tiesību principu konkretizējot attiecībā uz konkrēto faktisko situāciju.

237

Administratīvās apgabaltiesas 2008.gada 8.maija spriedums lietā Nr.AA43-0237-08/6. Pieejams: *http://www.tiesas.lv/;* Senāta 2009.gada 13.februāra spriedums lietāNr.SKA-13/2009. Pieejams: *http://www.at.gov.lv/*

238

Senāta 2008.gada 25.februāra blakus lēmums lietā Nr.SKA-36/2008. Nav

publicēts.

240

Senāta 2010.gada 16.februāra sprieduma lietā Nr.SKA-104/2010 19.punkts.

241

Grām.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta spriedumi un lēmumi 2010. -Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2012, A-70.1pp.

242

Vacijas Federālās Konstitucionālas tiesas 1992.gada 3.novembra lēmums.

BVerfGE 87,273. Pieejams: *http://www.servat.unibe.ch/*

De Smith S.A. Judicial review of Administrative Action, 1995, 417. Citēts pēc: *KUmecke M.* Tradition and Change in Administrative Law. An Anglo-German Comparison. - Berlin, Heidelberg, New York: Springer, 2007, p. 105.

245

Sal. *Balodis K.* Labas ticības principa loma mūsdienu Latvijas civiltiesībās // Likums un Tiesības, 2002, 4.sēj., Nr.9, 279.lpp.; Latvijas Vēstnesis, pielikums "Jurista Vārds", 03.12.2002., Nr.24.

Satversmes tiesas 2000.gada 24.marta sprieduma lietā №.04-07(99) secinājumu daļas 3.punkts // Latvijas Vēstnesis, 29.03.2000., Nr.l 13/114.

Sal. *Schwarze J.* European Administrative Law. Part n. - London, Luxembourg,
1992, p. 913.

Principles of Administrative Law Concerning the Relations Between Administrative Authorities and Private Persons. A Handbook. Directorate of Legal Affairs. - Strasbourg, 1996, pp. 17.-18.

Künnecke M. Tradition and Change in Administrative Law. An Anglo-German Comparison. - Berlin, Heidelberg, New York: Springer, 2007, p. 107.

Principles of Administrative Law Concerning the Relations Between Administrative Authorities and Private Persons. A Handbook. Directorate of Legal Affairs. - Strasbourg, 1996, p. 18.

251

Sk., piemēram, 2007.gada 7.jūnija sprieduma lietā Nr.SKA-238/2007 13.1.punktu. Grām.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumi un lēmumi 2007. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008,111.lpp.

Laviņš A., Kramiņa 1. Daži aspekti tiesiskās paļāvības principa izpratnē. Grām.: Administratīvais process: likums, prakse, komentāri. Rakstu krājums. - Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2005,96.1pp.

Sk. piemēram, ES Vispārējās tiesas 2009.gada 1.jūlija sprieduma apvienotajās lietās T-273/06 un T-297/06 *ISD Polska sp. zo.o.* un *Industrial Union of Donbass Corp.* pret Eiropas Kopienu Komisiju 133,-140.punktu // Judikatūras Krājums, 2009,11-2181.lpp.

Sk., piemēram, EST 2011.gada 17.marta sprieduma lietā C-221/09 ***AJD Tuna Ltd pret Direttur tal-Agrikoltura u s-Sajd un Avukat Generali*** 71.-72.punktu // Judikatūras Krājums, 2011,1-1655.lpp.

Van Wijk. Hoofdstukken van Administratief Recht. Citēts pēc: Principles of Administrative Law Concerning the Relations Between Administrative Authorities and Private Persons. A Handbook. Directorate of Legal Affairs. -Strasbourg, 1996, p. 180.

Sk. EST 2011.gada 17.marta sprieduma lietā C-221/09 ***AJD Tuna Ltd pret Direttur tal-Agrikoltura u s-Sajd un Avukat Generali*** 72.punktu // Judikatūras Krājums, 2011,1-1655.lpp.

257

Sk., piemēram, EST 2011.gada 5.maija spriedumu apvienotajās lietās ***Ze Fu Fleischhandel GmbH*** (C-201/10) un ***Vion Trading GmbH*** (C-202/10) pret ***Hauptzollamt Hamburg-Jonas*** *II* Judikatūras Krājums, 2011,1-3545.lpp.

Latvijas Vēstnesis 20.06.2012., Nr.96.

Craig P., de Burca G. EU Law: Text, Cases and Materials. Third edition. -Oxford: University Press, 2003, p. 381.

Sal. *Künnecke M.* Tradition and Change in Administrative Law. An Anglo-German Comparison. - Berlin, Heidelberg, New York: Springer, 2007, p. 130.

261

Sal. ***Paine FJ.*** Vācijas vispārīgās administratīvās tiesības. Vācijas Administratīvā procesa likums. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002,43.1pp.

Levits E. Cilvēktiesību piemērošanas pamatjautājumi Latvijā. Grām.: Cilvēktiesības pasaulē un Latvijā. Autoru kolektīvs. Inetas Ziemeles redakcijā. -Rīga: Izglītības soļi, 2000,282.lpp.

ECT 1979.gada 26.aprīļa sprieduma lietā ***Sunday Times v. The United Kingdom***

(No.l) (iesniegums Nr.6538/74) 49.punkts. Pieejams: ***http://hudoc.echr.coe.int/***

265

Pieņemts 2002.gada 31.oktobn (speķa no 01.05.2003.), publicēts: Latvijas Vēstnesis, 20.11.2002., Nr.169; Ziņotājs, 2002, Nr.24 (pamatteksts).

Sk. Satversmes tiesas 2001.gada 3.apriļa sprieduma lietā Nr.2000-07-0409 secinājumu daļas 5.punktu // Latvijas Vēstnesis, 04.04.2001., Nr.54.

267

Sk. Satversmes tiesas 1998.gada 10.jūnija spriedumu lietā №.04-03(98) *II* Latvijas Vēstnesis, 11.06.1998., №.172.

Sk. Satversmes tiesas 2002.gada 20.maija spriedumu lietā №.2002-01-03 // Latvijas Vēstnesis 21.05.2002., №.75.

269

Pieņemts 2001.gada l.novembri (spēkā no 30.11.2001.; zaudējis spēku 01.05.2004.), publicēts: Latvijas Vēstnesis, 16.11.2001., №.166; Ziņotājs, 2001, №.23.

270

Senāta 2006.gada 14.februāra sprieduma lietā №.SKA-40/2006 15.punkts. Grām.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumi un lēmumi 2006. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2007, 453.-463.lpp.

Vildbergs H.J., Krasts V. Salīdzinošās administratīvās tiesības: lietas un risinājumi. 2., pārstr. un papild. izdevums. - Rīga: Latvijas Universitāte, 2002,

45'1PP'

Avenarius, 21 .lpp. Citēts pēc: *Vildbergs J.V., Krasts V.* Salīdzinošās administratīvās tiesības: lietas un risinājumi. 2., pārstr. un papild. izdevums. -Rīga: Latvijas Universitāte, 2002,46.1pp.

Pieņemts 2003.gada 15.jūlijā (spēkā no 31.07.1993.-30.06.2008.) // Ziņotājs,
1993, Nr.28 (pamatteksts).

Piemēram, Lietuvas Valsts pārvaldes likuma (pieņemts 17.06.1999.) 4.panta.

Pieejams: *http://yvww3.lrs.lt/*

Satversmes tiesas 2003.gda 5.junija sprieduma lieta Nr.2003-02-0106 4.punkts // Latvijas Vēstnesis, 06.06.2003., Nr.85.

Satversmes tiesas 2007.gada 28.febmāra lēmums par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr.2006-41-01 // Latvijas Vēstnesis, 06.03.2007., Nr.38. Sk. ari: *Levits E.* Samēriguma princips un obligātais administratīvais akts // Jurista Vārds,
27.03.2007., Nr.13.

Levits E. Cilvēktiesību piemērošanas pamatjautājumi Latvijā. Grām.: Cilvēktiesības pasaulē un Latvijā. Autoru kolektīvs. Inetas Ziemeles redakcijā. -Rīga: Izglītības soļi, 2000,286.lpp.

Satversmes tiesas 2001.gada 21.decembra sprieduma lietā Nr.2001-04-0103

3.2.punkts // Latvijas Vēstnesis, 22.12.2001., Nr.187.

LevitsE. **Cilvēktiesību piemērošanas pamatjautājumi Latvijā. Grām.: Cilvēktiesības pasaulē un Latvijā. Autoru kolektīvs. Inetas Ziemeles redakcijā. - Rīga: Izglītības soļi, 2000,286. lpp.**

281

Senāta 2007.gada 15.novembra sprieduma lietā Nr.SKA-442/2007 3.7. un

3.8.punkts. Pieejams: ***http://www.tiesas.lv/***

283

Satversmes tiesas 2004.gada 6.decembra spriedums lieta Nr.2004-14-01 // Latvijas Vēstnesis, 08.12.2004., Nr.195.

ECT 1998.gada 10.jūlija sprieduma lietā *Tinnelly & Sons Ltd and Other and McElduff and Others pret Apvienoto Karalisti* **(iesniegums Nr.20390/92 un 21322/92) 62.punkts. Pieejams:** *http://hudoc.echr.coe.int/*

536 gej ļ993 **gaļja 25.februāra spriedums lietā** *Miailhe pret Franciju (No.l)* **(iesniegums Nr.12661/87). Pieejams:** *http://hudoc.echr.coe.int/*

ECT 1993.gada 25.februāra spriedums lietā *Funke pret Franciju* **(iesniegums Nr.10828/84). Pieejams:** *http://hudoc.echr.coe.int/*

287

ECT 2003.gada 8.jūlija spriedums lietā *Hatton and Others pret Apvienoto*

Karalisti **(iesniegums Nr.36022/97). Pieejams:** *http://hudoc.echr.coe.int/*

ECT 1976.gada 7.decembra spriedums lietā *Handyside pret Apvienoto Karalisti* **(iesniegums Nr.5493/72); 1981.gada 22.oktobra spriedums lietā** *Dudgeon pret Apvienoto Karalisti* **(iesniegums Nr.7525/76); 1979.gada 26.aprīļa spriedums lietā** *The Sunday Times pret Apvienoto Karalisti (No.l)* **(iesniegums Nr.6538/74)**

u.c. Pieejami: *http://www.echr.coe.int/*

Satversmes tiesas 2000.gada 24.marta spriedums lieta Nr.04-07(99) // Latvijas Vēstnesis, 29.03.2000., Nr.l 13/114.

291

The administration and you. A handbook. - Strasbourg: Council of Europe Publishing, 1996, p. 369.

Gerapetritis G. **Proportionality in Administrative Law. Judicial Review in**

France, Greece, England and in the European Community. - Athens: Ant. N. Sakkoulas Publishers, 1997, pp. 56,261.

Sk. *Gerapetritis G.* Proportionality in Administrative Law. Judicial Review in France, Greece, England and in the European Community. - Athens: Ant. N. Sakkoulas Publishers, 1997, pp. 87-102, 125-148.

Sk., piemēram, ECT 2011 .gada 31 .maija sprieduma lietā *Boguslaw Krawczak* v. *Poland* (iesniegums Nr.24205/06) 110.punktu. Pieejams: *http://hudoc.echr.coe.int/*

35° 2011.gada 22.novemba sprieduma lietā *Frendo Randon and Others* v. *Malta* (iesniegums Nr.2226/10) 71.punkts. Pieejams: *http://hudoc.echr.coe.int/*

ECT 2011.gada 10.februāra sprieduma lietā *Soltysyak v. Russia* (iesniegums Nr.4663/05) 54.punkts. Pieejams: *http://hudoc.echr.coe.int/*

ECT Lielās palātas 2011.gada 12.septembra sprieduma lietā *Palomo Sānchez and Others* v. *Spain* (iesniegums Nr.28955/06, 28957/06, 28959/06 un 28964/06) 77.punkts. Pieejams: *http://hudoc.echr.coe.int/*

ECT 2012.gada 24.jūlija sprieduma lietā *Lopuch* **v.** *Poland* **(iesniegums Nr.43587/09) 69.punkts. Pieejams:** *http://hudoc.echr.coe.int/*

300

Sk., piemēram, EST 2012.gada 19.jūlija sprieduma lietā C-263/11 *Ainārs Rēdlihs pret Valsts ieņēmumu dienestu* **44.-53.punktu. Pieejams:** *http://curia. europa. eu/juris/*

301

EST 2012.gada 12.jūlija sprieduma lietā C-59/11 *Association Kokopelli* **pret** *Graines Baumaux SAS* **77.punkts. Pieejams:** *http://curia.europa.eu/juris/*

302

EST 1970.gada 17.decembra spriedums lietā C-ll/70 *Internationale Handelsgesellschaft mbH* **v.** *Einfuhr- und Vorratsstelle für Getreide und Futtermittell* **un 1977.gada 28.jūnija spriedums lietā C-l 18/76** *Balkan-Import-Export GmbH* **v.** *Hauptzollamt Berlin Packhof).* **Citēts pēc:** *IljanovaD.* **Vispārējo tiesību principu nozīme un piemērošana. - Rīga, 2005, 83.lpp.**

[7] ***Craig P., de Burca G.*** **EU Law: Text, Cases and Materials. Third edition. -Oxford: University Press, 2003, p. 375.**

[8] **Satversmes tiesas 2007.gada 28.februāra lēmums par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr.2006-41-01 // Latvijas Vēstnesis, 06.03.2007., Nr.38.**

[9] Ar netipisku gadījumu jāsaprot gadījums, kuru likumdevējs, izdodot attiecīgo normatīvo aktu, nav paredzējis.

Gerapetritis G. **Proportionality in Administrative Law. Judicial Review in France, Greece, England and in the European Community. - Athens: Ant. N. Sakkoulas Publishers, 1997, p. 257.**

Likumu un Valdības rīkojumu krājums, 03.04.1921Nr.7.

Levits E. **Cilvēktiesību piemērošanas pamatjautājumi. Grām.: Cilvēktiesības Latvijā un pasaulē. Inetas Ziemeles redakcijā. - Rīga: Izglītības soļi, 2000, 291.lpp.**

309

Sk., piemēram, 1997.gada 16.decembra spriedumu lietā *Kamencinds pret Šveici*

(iesniegums Nr.21353/93). Grām.: Eiropas Cilvēktiesību tiesa. Spriedumu izlase I. - Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2003,194.lpp.

[71] **Plašāk sk. Valsts prezidenta Konstitucionālo tiesību komisijas Viedokļa par Saeimas apstiprinājuma nepieciešamību liela apjoma aizņēmumu saņemšanai (18.01.2010.) §§ 24-33 // Latvijas Vēstnesis, 20.01.2010., Nr.10.**

312

Par vispārējiem tiesību principiem, kas iestādei jāievēro, izmantojot savu rīcības brīvību, plašāk sk.: *Levits E.* Ģenerālklauzulas un iestādes (tiesas) rīcības brīvība. Funkcijas likumā, piemērošana konkrētā gadījumā, kontrole augstākā iestādē un tiesā // Likums un Tiesības, 5.sēj., 2003, Nr.6 (Nr.46), 162.-169.lpp.; Nr.7 (Nr.47), 194.-205.lpp.

313

Pieņemts 2002.gada 31.oktobn (speķa no 01.05.2003.), publicēts: Latvijas Vēstnesis, 20.11.2002., Nr.169; Ziņotājs, 2002, Nr.24 (pamatteksts).

Sal. Satversmes tiesa 2007.gada 28.februāra lēmums lietā Nr.2006-41-01 (Latvijas Vēstnesis, 06.03.2007., Nr.38), kur Satversmes tiesa noteica, ka, lai gan likumā *expressis verbis* ir teikts, ka iestāde konkrētā gadījuma uzturēšanās atļauju izsniegt nedrīkst, taču ja šis likuma aizliegums ir pretrunā ar samērīguma principu, tad iestādei uzturēšanās atļauja tomēr ir jāizsniedz - pat *contra legem*. Par attiecībām starp iestādes pilnvarojumu normatīvajos aktos un vispārējiem tiesību principiem plašāk sk.: *Levits E.* Samērīguma princips un obligātais administratīvais akts // Jurista Vārds, 27.03.2007., Nr.13.

315

Herz B. **Vorbehalt des Gesetzes im Europarecht. Institut für Völkerrecht der Universität Göttingen, Abteilung Europarecht - Göttinger Online-Beiträge zum Europarecht, 28.07.2005, Nr.27, S. 13. Pieejams:** ***http://www.europarecht.uni-goettingen. de/Paper27.pdf***

316

Plašāk sk.: *Peter Bull P.H., Mehde V.* Allgemeines Verwaltungsrecht mit Verwaltungslehre. 8. Aufl. - Heidelberg: C.F.Müller Verlag, 2009, S. 76-97.

Plašāk sk.: ***Lebreron G.*** **Droit administratif général. - Paris, 2000, pp. 21-98.**

318

Plašāk sk.: *Triantafyllou D.* Vom Vertrags- zum Gesetzesvorbehalt. Beitrag zum positiven Rechtsmäßigkeitsprinzip in der EG. - Baden-Baden: Nomos, 1996, S. 136 ff.

Plašāk sk.: ***Garcia de Enterria E.*** **Curso de derecho administrative, T. L,**
14.editiön. - Madrid: Editorial Civitas 2008.

Plašāk sk.: *José Juan Gonzalez Enicinar.* Rechtsstaatlichkeit in Spanien. Gräm.: *Hofinann/Marko/Merli* (Hrg.). Rechtsstaatlichkeit in Europa. - Heidelberg:
C.F.Müller Juristischer Verlag 1999, S. 180 ff.

321

Nošķirama ir naudas izmaksa kā administratīvā akta izpilde no naudas iedošanas bez iepriekšēja lēmuma.

322

Vēsturē "valsts" (modemā izpratnē) kā sabiedrības pārvaldības forma ir samērā jauna parādība.

323

Plašāk sk.: Par Latvijas valsts konstitucionālajiem pamatiem un neaizskaramo Satversmes kodolu. Konstitucionālo tiesību komisijas viedoklis un materiāli. -Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2012.

Plašāk sk.: Par Latvijas valsts konstitucionālajiem pamatiem un neaizskaramo Satversmes kodolu. Konstitucionālo tiesību komisijas viedoklis un materiāli. -Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2012.

325

Ušacka A. **Dabiskā taisnīguma princips un administratīvais process. Grām.: Procesuālais taisnīgums. Latvijas Universitātes Zinātniskie Raksti / Latvijas Universitāte. Juridiskā fakultāte; U.Krastiņa redakcijā. - Rīga: Latvijas Universitāte, 1998,13.1pp.**

Sk., piemēram: *Wade H.W.R., Forsyth C.F.* **Administrative law. Seventh edition. - Oxford: Clarendon Press, p. 470.**

327

Sal. VPIekL 10.panta piektajā daļā noteikts, ka labas pārvaldības princips ietver ari taisnīgu procedūru īstenošanu.

Sk., piemēram: *Nehl H.P.* **Principles of Administrative Procedure in EC Law. -Oxford: Hart Publishing, 1999, p. 96.**

Wade H.W.R., Forsyth C.F. **Administrative law. Seventh edition. - Oxford: Clarendon Press, 1994, p. 498.**

Ortega L. **Principles of Administrative Procedure. In: The procedure of administrative acts.** *European Review of Public Law.* **- London: Esperia Publications Ltd., 1993, p. 73.**

Nehl H.P. **Principles of Administrative Procedure in EC Law. - Oxford: Hart Publishing, 1999, p. 97.**

Pieejama: ***https://wcd.coe.int/***

333

Recommendation No.R (87)16 on administrative procedures affecting a large number of persons (Adopted by the Committee of Ministers on 17 September 1987 at the 410th meeting of the Ministers' Deputies). Gram: The administration and you. A handbook. - Strasbourg: Council of Europe Publishing, 1996, pp. 430.-446.

Sk., piemēram, ECT 1994.gada 23.februāra sprieduma lietā *Fredin v. Sweden* (No. 2) (iesniegums Nr.18928/91) 21.un 22.punktu, 2002.gada 12.novembra sprieduma lietā *Dory* v. *Sweden* (iesniegums Nr.28394/95) motīvu daļas 7-9.punktuun 12.-15.punktu. Pieejami: *http://www.echr.coe.int/*

ECT 1987.gada 8.jūlija spriedums (iesniegums Nr. 10496/83). Pieejams: *http://hudoc. echr. coe. int/*

Sprieduma 67.-68.punkts.

Sk. sprieduma 71.-75.punktu.

Šis ir oficiālais nosaukums latviešu valodā. Sk.: *http://eur-lex.europa.eu/*

[3,9] Piemēram, Eiropas Komisijas 1998.gada 22.decembra regulā (EK) Nr.2842/98

par pušu uzklausīšanu atsevišķās lietas izskatīšanas sēdēs saskaņā ar EK Līguma 85. un 86.pantu (OV L 354, 30.12.1998., 18.-21.lpp.) un 1998.gada l.marta regulā (EK) Nr.447/98 par paziņojumiem, termiņiem un uzklausīšanu, kas paredzēta Padomes regulā (EEK) Nr.4064/89 par kontroli attiecībā uz uzņēmumu koncentrāciju. Eiropas komisija pat izveidojusi īpašu amatu -uzklausīšanas amatpersonas (OV L 61,02.03.1998., 128.1pp.).

Sk.: *Nehl H.P.* Principles of Administrative Procédure in EC Law. - Oxford: Hart Publishing, 1999, pp. 70.-99.

Piemēram, lietā *Fiskano AB* v *Commission of the European Communities* (EST 29.06.1994. spriedums lietā C-135/92). Citēts pēc: *Nehl H.P.* Principles of Administrative Procédure in EC Law. - Oxford: Hart Publishing, 1999, pp. 96-98. Autors an norāda, ka tiesa savos spriedumos ne vienmēr ir konsekventa.

343

Ušacka A. **Dabiskā taisnīguma princips un administratīvais process. Grām.: Procesuālais taisnīgums. Latvijas Universitātes Zinātniskie Raksti / Latvijas Universitāte. Juridiskā fakultāte; U.Krastiņa redakcijā. - Rīga: Latvijas Universitāte, 1998, 16.1pp.**

Wade H.W.R., Forsyth C.F. **Administrative law. Seventh edition. - Oxford: Clarendon Press, 1994, p. 494.**

345

Tuipat, p. 498.

Clayton R,, Tomlinson H. **Judicial review procedure. - Chichester: John Wiley & Sons Ltd, 1997, p. 40.**

347

The administration and you. A handbook. - Strasbourg: Council of Europe Publishing, 1996, p. 342.

ES Vispārējās tiesas 2006.gada 12.decembra sprieduma lietā T-228/02 *Organisation des Modjahedines du peuple d'Iran* pret Eiropas Savienības Padomi 133.-134.punkts // Judikatūras Krājums, 2006, II-4665.1pp.

349

The administration and you. A handbook. - Strasbourg: Council of Europe Publishing, 1996, p. 17.

Wade H.W.R., Forsyth C.F. **Administrative law. Seventh édition. - Oxford: Clarendon Press, 1994, p. 472.**

351

Pieņemts 2002.gada 25.apiilī (spēkā no 10.05.2002.), publicēts: Latvijas

Vēstnesis, 09.05.2002., Nr.69; Ziņotājs,. 2002, Nr. 11 (pamatteksts).

Sal. *Wade H. W.R., Forsyth C.F.* Administrative law. Seventh edition. - Oxford: Clarendon Press, 1994, p. 476.-478.

354

Pieņemts 1992.gada 15.decembiī (spēkā no 01.01.1993.), publicēts: Ziņotājs,

14.01.1993., Nr.1/2 (pamatteksts).

356

Paine F.J. **Vācijas vispārīgās administratīvās tiesības. Vācijas Administratīvā procesa likums. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002,168.lpp.**

Sal. *Gerapetritis G.* Proportionality in Administrative Law. Judicial Review in France, Greece, England and in the European Community. - Athens: Ant. N. Sakkoulas Publishers, 1997, p. 207.

Sk., piemēram: *Kopp F.O., Ramsauer U.* Verwaltungsverfahrensgesetz. 7. Aufl. -

München: Beck, 2000, S. 730.

Sal. *Brühl R.* Entsheiden im Verwaltungsverfahren: Praxisnahe Anleitung zur

Verfahrensgestaltung, Entscheidungsfindung und Bescheidtechnick. - Köln: Kohlammer, 1990, S. 111.

Pleps J. **Normatīvo tiesību aktu hierarhija: profesors *Hanss Kelzens* un mūsdienas (II) // Likums un Tiesības, 2007, 9.sēj., Nr.3, 88.-89.lpp.;** ***Iljanova D.*** **Tiesību normu un principu kolīzija // Likums un Tiesības, 2000, 2.sēj., Nr.8, 252.lpp.**

363

Kelsen H. **Introduction to the Problems of Legal Theory. A Translation of the First Edition of the Reine Rechtslehre or Pure Theory of Law. - Oxford: Clarendon Press, 2002, p. 64.**

Plašāk sk.: *Pleps J.* **Normatīvo tiesību aktu hierarhija: profesors** *Hanss Kelzens* **un mūsdienas (I) // Likums un Tiesības, 2007, 9.sēj., Nr.2, 49.1pp. Sk. arī:** *Morton P.* **An Instituional Theory of Law. Keeping Law in its Place. - Oxford: Clarendon Press, 1998, p. 7.**

365

Pieejami: *http://www.icj-cij.org/documents/*

Sk. Starptautiskās tiesas 1974.gada 20.decembra spriedumus Kodolizmēģinājumu lietās (*Nuclear Test cases) II***ICJ Reports, 1974. Pieejami:** *http://www. icj-cij. org/docket/*

Piemēram, Apvienoto Nāciju Organizācijas Drošības Padomei ir kompetence pieņemt gan juridiski saistošas rezolūcijas, gan rekomendējoša vai deklaratīva rakstura rezolūcijas. To precīzi nosaka ANO Statūti (latviešu valodā pieejami Ārlietu ministrijas mājas lapā intemetā: *http://www.am.gov.lv/*

Sk.: *Levits E.* 4.maija Deklarācija Latvijas tiesību sistēmā. Grām.: 4. maijs. Rakstu, atmiņu un dokumentu krājums par Neatkarības deklarāciju. Dr. habil. Tālava Jundža redakcijā. - Rīga: LU žurnāla "Latvijas Vēsture" fonds, 2000, 52.-53.lpp.; Satversmes tiesas 2007.gada 29.novembra sprieduma lietā Nr.2007-10-0102 60.1.punkts // Latvijas Vēstnesis, 30.11.2007., Nr.193.

369

Sk.: *Ziemele I.* Starptautiskās tiesības Latvijas tiesību sistēmā un tiesu un administratīvajā praksē. Grām.: Cilvēktiesību īstenošana Latvijā: tiesa un administratīvais process. Rakstu krājums. Inetas Ziemeles redakcijā. - Rīga: LU Juridiskās fakultātes Cilvēktiesību institūts, 1998, 44.-46.lpp.; *Levits E.* Eiropas Cilvēktiesību konvencijas piemērošana Latvijas iestādēs un tiesās. Grām.: Cilvēktiesību īstenošana Latvijā: tiesa un administratīvais process. Rakstu krājums. Inetas Ziemeles redakcijā. - Rīga: LU Juridiskās fakultātes Cilvēktiesību institūts, 1998, 59.1pp.

Satversmes tiesa ir noteikusi, ka: "Tiesību normas piemērotājam, an tiesai, konstatējot pretrunu starp starptautisko tiesību normu un Latvijas nacionālo tiesību normu, jāpiemēro starptautiskā tiesību norma." Sk. Satversmes tiesas 2004.gada 7.jūlija spriedumu lietā Nr.2004-01-06 // Latvijas Vēstnesis, 09.07.2004., Nr. 108.

Piemēram, pieteikums Satversmes tiesā par to, ka Latvijas dalība Irākas karā ir pretrunā Satversmei un Latvijas starptautiskām saistībām, nebūt nebija vienkārši politisks jautājums, bet ir juridisks tiesā izvērtējams jautājums, skatot Satversmi kopā ar tām ANO Statūtu un paražu tiesību normām, kas regulē intervenci neatkarīgā valstī.

Ziemele I. **Starptautiskās tiesības Latvijas tiesību sistēmā un tiesu un administratīvajā praksē. Gram.: Cilvēktiesību īstenošana Latvijā: tiesa un administratīvais process. Rakstu krājums. Inetas Ziemeles redakcijā. - Rīga: LU Juridiskās fakultātes Cilvēktiesību institūts, 1998,22.-23.lpp.**

Piemēram, līgumi, kas regulē cilvēktiesības, tiek piemēroti harmonijā ar Satversmes pamattiesību normām. Šiem līgumiem ir konstitucionāls rangs. Līdz ar to Latvijā aiī tika izvirzīta tēze par normu faktisko juridiskā spēka hierarhiju. Sk.: *Levits E.* Eiropas Cilvēktiesību konvencijas piemērošana Latvijas iestādēs un tiesās. Grām.: Cilvēktiesību īstenošana Latvijā: tiesa un administratīvais process. Rakstu krājums. Inetas Ziemeles redakcijā. - Rīga: LU Juridiskās fakultātes Cilvēktiesību institūts, 1998, 59.1pp.

Sk. Vīnes konvencijas par starptautisko līgumu tiesībām (pieņemta 23.05.1969., Latvijā spēkā no 03.06.1993.) 31.-32.pantu // Latvijas Vēstnesis, 03.04.2003.,

Nr.52.

376

Vispārējo principu jautājums starptautiskajas tiesības ir sarežģīts. Šeit tiek domāti tie pamatprincipi, kurus satur ANO Statūtu 1 .un 2.pants.

Sk. Valsts prezidenta Konstitucionālo tiesību komisijas Viedokli par Latvijas valsts konstitucionālajiem pamatiem un neaizskaramo Satversmes kodolu (17.09.2012.). Grām.: Par Latvijas valsts konstitucionālajiem pamatiem un neaizskaramo Satversmes kodolu. Konstitucionālo tiesību komisijas viedoklis un materiāli. - Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2012, 27.-155.lpp. Pieejams ari: *http://www.president. lv/*

EST 2008.gada 3.septembra spriedums apvienotajās lietās C-402/05 P un C-415/05 P *Yassin Abdullah Kadi* un *Al Barakaat International Foundation* pret Eiropas Savienības Padomi un Eiropas Kopienu Komisiju // Judikatūras Krājums, 2008,1-6351.lpp.

Bet sal. Vācijas Federālās Konstitucionālās tiesas 2009.gada 30.jūnija spriedumu Lisbonas līguma ratifikācijas lietā, kas norāda uz demokrātijas deficīta problēmu likumdošanas procesā. BVerfGE 123,267.

380

Plašākam avotu uzskaitījumam sk.: Eiropas tiesības. Otrais papildinātais izdevums. Autoru kolektīvs. Red. T.Jundzis. - Rīga: Juridiskā koledža, 2007, 83.-99.lpp.

52 Zinātniskās diskusijās tiek lietoti abi termini. "Tiešā iedarbība" pamatā tiek lietota, raksturojot tādus tiesību aktus kā direktīvas, kuri nav tieši piemērojami dalībvalstīs, bet kuriem atbilstoši ES principiem tomēr ir konkrētas tiesiskas sekas dalībvalstīs. Autores skatījumā, "iedarbība" nav pietiekami veiksmīgs termins, runājot par tiesiskām sekām attiecībā uz dalībvalstu pienākumiem pārņemt direktīvas. "Iedarbība" ir piemērots termins tajos gadījumos, kad runā par direktīvu piemērošanu, ja valsts to ir pārņēmusi nepareizi vai nav pārņēmusi nemaz un ja tā atbilst vēl dažiem EST judikatūrā noteiktiem principiem, kas noteic, ka privātpersona var atsaukties uz šādu direktīvu nacionālā tiesas procesā.

382

Labu ES tiesību aktus raksturojošo pazīmju apkopojumu sk.: *Ostrovska L.* Ārējo normatīvo aktu hierarhija pēc Latvijas pievienošanās Eiropas Savienībai // Likums un Tiesības, 2006,8.sēj., Nr.2,54.-56.lpp.

383

Līgums starp Beļģijas Karalisti, Dānijas Karalisti, Vācijas Federatīvo Republiku, Grieķijas Republiku, Spānijas Karalisti, Francijas Republiku, Īriju, Itālijas Republiku, Luksemburgas Lielhercogisti, Nīderlandes Karalisti, Austrijas Republiku, Portugāles Republiku, Somijas Republiku, Zviedrijas Karalisti, Lielbritānijas un ^ Ziemeļīrijas Apvienoto Karalisti (Eiropas Savienības dalībvalstīm) un Čehijas Republiku, Igaunijas Republiku, Kipras Republiku, Latvijas Republiku, Ungārijas Republiku, Maltas Republiku, Polijas Republiku, Slovēnijas Republiku par Čehijas Republikas, Igaunijas Republikas, Kipras Republikas, Latvijas Republikas, Lietuvas Republikas, Ungārijas Republikas, Maltas Republikas, Polijas Republikas, Slovēnijas Republikas un Slovākijas Republikas pievienošanos Eiropas Savienībai: parakstīts 2003.gada 16.aprilī (spēkā no 01.05.2004.) //Latvijas Vēstnesis, 12.11.2003., Nr.159.

Levits E. **Satversmes suverenitātes kodols: Eiropas Kopienu un starptautisko tiesību vieta Latvijas tiesību sistēmā un tiesību normu kolozīju novēršana. Konstitucionālās politikas semināra materiāli. - Bīriņi, 2007.**

385

Eiropas tiesības. Otrais papildinātais izdevums. Autoru kolektīvs. Red. T.Jundzis. - Rīga: Juridiskā koledža, 2007, 587.-588.lpp.

Sk. Satversmes tiesas 2004.gada 7.jūlija spriedumu lietā Nr.2004-01-06 // Latvijas Vēstnesis, 09.07.2004., Nr.108.

Ar to ir jāsaprot Eiropas Savienības Tiesas, Eiropas Savienības Vispārējās tiesas un Eiropas Savienības Civildienesta tiesas judikatūra.

388

Ziemele I. **Atsevišķu Latvijas Republikas Satversmes grozījumu nepieciešamības pamatojums sakarā ar Eiropas Savienības tiesību integrāciju Latvijas tiesību sistēmā (II). Konstitucionālās politikas semināra materiāli. - Bīriņi, 2008.**

389

Sk.: ***Cueto-Rua J.C.*** **Judicial Methods of Interpretation of the Law. - Louisiana: The Publications Institute Paul M.Hebert Law Center, 1981, p. 122.**

Sal. *Larenz K.* Richtiges Recht. - München: C.H.Beck, 1979, S. 23.

391

Par ģenerālklauzulām kā jēdzienu ar nenoteiktu saturu (atklāto jēdzienu) "galēju" formu un to konkretizācijas atšķirībām sīkāk sk.: *Levits E.* Ģenerālklauzulas un iestādes (tiesas) rīcības brīvība. Funkcijas likumā, piemērošana konkrētā gadījumā, kontrole augstākā iestādē un tiesā // Likums un Tiesības, 2003, 5.sēj.,

392

Nr.6,165.-166.lpp.

393

Līdzīgi ari tiesību doktrīna ietver visas Rietumu tiesību lokā sastopamās doktrinālās atziņas un pētījumus.

Satversmes tiesas 2003.gada 4.februāra spriedums lietā Nr.2002-06-01 // Latvijas Vēstnesis, 05.02.2003., Nr.19. Sal. sk. ari Satversmes tiesas 2002.gada

5.marta spriedumu lietā Nr.2001-10-01 *//Latvijas Vēstnesis,* 06.03.2002., Nr.36.

395

Plašāk sk.: *Neimanis J.* Lietas faktisko apstākļu apzinašana un juridiska noteikšana // Likums un Tiesības, 2000,2.sēj., Nr.6,182.-183.lpp.

Sal. *Zippelius R.* Juristische Methodenlehre. 4. Aufl. - München: C.H.Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 1985, S. 36-41; *LarenzK., Canaris C.W.* Methodenlehre der Rechtswissenschaft. 3., neu bearb. Aufl. - Berlin, Heidelberg, New York: Springer Verlag, 1995, S. 87-91.

Sal. *Peczenik A.* On Law and Reason. - Dordrecht, Boston, London: Kluwer Academic Publishers, 1989, pp. 418-425; *Alexy R.* Theorie der Grundrechte.

1. Aufl. - Frankfurt am Main: Suhrkamp, 1986, S. 77 ff; *Sieckamnn von J.R.* Logische eigenschaften von principien // Rechtstheorie, 1994, Band 25, Heft 2; *lljanova D.* Tiesību normu un principu kolīzija // Likums un Tiesības, 2000,

2.sēj., Nr.8,251.lpp.

MacCormikN. **Legal Reasoning and Legal Theory. - Oxford: Oxford University Press, 1995, p. 155. Jāatšķir principu hierarhiskās attiecības, kas balstās uz juridiskā spēka kritēriju, no prioritātes attiecībām, kas tiek noskaidrotas katrā konkrētā gadījumā, noskaidrojot principu "svaru". Tāpēc nevajadzētu lietot terminu "hierarhija", runājot par konkrētajam gadījumam izvērtējamo un izveidojamo principu savstarpējo prioritāti. Sk., piemēram: *Levits E.* Ģenerālklau-zulas un iestādes (tiesas) rīcības brīvība. Funkcijas likumā, piemērošana konkrētā gadījumā, kontrole augstākā iestādē un tiesā // Likums un Tiesības, 2003,5.sēj., Nr.6, 162.-169.lpp.; 2003,5.sēj„ Nr.7,200.lpp.**

399

Un otrādi *(latīņu vai.)*.

PeczenikA. **Legal Rules and Moral Principles // Rechtstheorie Beiheft 1, 1979,**

401

pp. 152-153.

Zippelius R. **Juristische Methodenlehre. 4. Aufl. - München: C.H.Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 1985, S. 36-41.**

Peczenik A. **On Law and Reason. - Dordrecht, Boston, London: Kluwer Academic Publishers, 1989, pp. 418-425.**

Sk., piemēram: *Borkoveca M.* Latvijā piemērojamo tiesību normu hierarhija // Likums un Tiesības, 2007,9. sēj., Nr.9,276.lpp.

48° 1970.**gada 17.decembra spriedums lietā 11/70** ***Internationale Handelsgesellschaft mbH*** **pret** ***Einfuhr- und Vorratsstelle für Getreide und Futtermittel II*** **Judikatūras Krājums, 1970,1125.1pp.**

Sk.: *Levits E.* Eiropas Cilvēktiesību konvencijas piemērošana Latvijas iestādēs un tiesās. Grām.: Cilvēktiesību īstenošana Latvijā: tiesa un administratīvais process. Rakstu krājums. Inetas Ziemeles redakcijā. - Rīga: LU Juridiskās fakultātes Cilvēktiesību institūts, 1998, 50,—83.1pp.; *Kalniņš E.* Tiesību normas spēkā esamība un intertemporālā piemērojamība // Likums un Tiesības, 2000,

2.sēj., Nr.7,217.-218.1pp.

407

Pieņemts 2000.gada 7.septembri (speķa no 01.01.2001.), publicēts: Latvijas

Vēstnesis, 22.09.2000., Nr.331/333; Ziņotājs, 2000, Nr.19 (pamatteksts).

konkurenci // Latvijas Vēstnesis, pielikums "Jurista Vārds", 08.04.1999., Nr.13.

Sal. *Kalniņš E.* Tiesību normas speķa esamība un intertemporala piemērojanūba //

411

Likums un Tiesības, 2000,2.sēj., Nr.7,215.lpp.

Latvijas Vēstnesis, 06.01.2005., Nr.3.

Peczenik A. **On Law and Reason. - Dordrecht, Boston, London: Kluwer**

Academic Publishers, 1989, pp. 418-425.

Tas ir gadījumos, kad kolide speciāla ar vispārīgo tiesību normu, vecaka ar jaunāko tiesību normu un vecākā speciālā ar jaunāko vispārīgo tiesību normu.

Plašāk sk.: *Iļjanova D.* Vispārējo tiesību principu nozīme un piemērošana. -Rīga: Ratio iuris, 2005.

Vīnzarājs N. **Jēdzienu jurisprudence // Tieslietu Ministrijas Vēstnesis, 1937, Nr.l.**

Piemēram, agrāk spēkā esošajā Satversmes 81.pantā ietvertā vārda "muita" sākotnējā un pārnestā jeb laika gaitā iegūtā nozīme vai vārda "kukulis" sarunvalodas un juridiskā nozīme.

418

Sk. Senāta 2008.gada 9.janvāra spriedumu civillietā Nr.SKC-13/2008. Grām.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Civillietu departamenta spriedumi un lēmumi 2008. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2009,641.-649.lpp.

419

Sk. Senāta 2006.gada 17.janvāra spriedumu lietā Nr.SKA-8/2006. Nav publicēts.

420

Vildbergs H.J., Feldhūne G. **Atsauces Satversmei: mācību līdzeklis. - Rīga: Latvijas Universitāte, 2003,4.1pp.**

421

Neimanis J. **Tiesību tālākveidošana. - Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2006, 74.1pp.;** ***Cipeliuss R.*** **Vispārējā mācība par valsti. - Rīga: AGB, 1998,224.lpp.**

422

Senāta 2008.gada 14.janvāra spriedums lietā Nr.SKA-5/2008. Grām.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumi un lēmumi 2008. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2009,217.-234.lpp.

423

Šeit tiesa acīmredzami domājusi, ka trūkst rakstītu tiesību normu. Tādējādi tiesa secināja, ka pastāv atklātais likuma robs, kas novēršams tiesību tālākveidošanas ceļā, pielietojot tiesību analoģijas metodi.

424

Normatīvos tiesību aktus saīsināti dēvē par normatīvajiem aktiem. Normatīvie tiesību akti ir publiskās varas (tautas, valsts, pašvaldības) institūcijas rakstīto tiesību normu jaunrades akts. Sal. *Jelāgins J.* Tiesību pamatavoti. Grām.: Mūsdienu tiesību teorijas atziņas. Rakstu krājums prof. E.Meļķiša redakcijā. -Rīga: Tiesu namu aģentūra, 1999,66.1pp.

Sal. *Jarinovska K.* Iekšējie normatīvie akti: administratīvā prakse un ceļš uz tiesisku valsti // Jurista Vārds, 09.01.2007., Nr.2; *Neimanis J.* Ievads tiesībās. -Rīga: zv. adv. J.Neimanis, 2004, 83.-84.lpp.

Sal. *Jarinovska K.* Iekšējie normatīvie akti: administratīvā prakse un ceļš uz tiesisku valsti // Jurista Vārds, 09.01.2007., Nr.2; *Neimanis J.* Ievads tiesībās. -Rīga: zv. adv. J.Neimanis, 2004, 83.-84.lpp.

427

Senāta 2004.gada 7.septembra sprieduma lietā Nr.SKA-110/2004 12.punkts. Grām.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumi un lēmumi 2004. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005, 303.lpp.

Recommendation No. R (80) 2 concerning the exercise of discretionary powers by administrative authorities. Grām.: The administration and you. A handbook. -Strasbourg: Council of Europe Publishing, 1996, p. 362.-374. Angļu val. pieejama ari: *https://wcd.coe.int/*. Latviešu val. pieejama: Latvijas Zinātniskie raksti. Procesuālais taisnīgums. Nr.617,47.-60.lpp.

429

Sk. Senāta 2004.gada 7.septembra sprieduma lietā Nr.SKA-110/2004 12.punktu. Grām.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumi un lēmumi 2004. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005,303.lpp.

[15] **Sal. *Jarinovska K.* Iekšējie normatīvie akti: administratīvā prakse un ceļš uz tiesisku valsti // Jurista Vārds, 09.01.2007., Nr.2.**

431

Levits E. **Koncepcija "neatkarīgo" jeb patstāvīgo iestāžu statusa regulēšanai / Konstitucionālās politikas semināra materiālu krājums. - Bīriņi, 2005, 161.-162.lpp.**

432

Latvijas tiesību zinātnē termini "interpretācija" un "iztulkošana" tiek lietoti kā sinonīmi.

Zippelius R. **Juristische Methodenlehre.** 6. **Aufl. - München: Verlag C.H.Beck,**

1994, S. 39; ***Brox H.*** **Allgemeiner Teil des Bürgerlichen Gesetzbuchs. 20., verbesserte Aufl.. München, 1996, S. 35.**

Wank R. **Die Auslegung von Gesetzen. - München, 1997, S. 33-34.**

Sal. *Palandt O.* Bürgerliches Gesetzbuch (Beck'sche Kurz-Kommentare). 56., neubearbeitete Auflage. - München, 1997, S. 6; ***Wank R.* Die Auslegung von Gesetzen. - München, 1997, S. 38-39.**

Sk. arī: *Meļķisis E.* Tiesību normu iztulkošana. 2.izd. - Rīga: Latvijas Universitāte, 2000.

Sal. aiī: *Džohansens S.* **Juridiskā analīze un tekstu rakstīšana. - Rīga: Tiesu**

namu aģentūra, 2001,61.-65.lpp.

439

Larenz K., Canaris C. W. **Methodenlehre der Rechtswissenschaft. 3., neu bearbeitete Auflage. - Berlin, Heidelberg, New York: Springer Verlag, 1995,**

S. 145

WankR. **Die Auslegung von Gesetzen. - München, 1997, S. 79-80.**

441

Plašāk par talākveidošanu sk.: *Neimanis J.* Tiesību tālākveidošana. - Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2006, 183.lpp.; *Kalniņš E.* Tiesību tālākveidošana. Grām.: Juridiskās metodes pamati. 11 soļi tiesību normu piemērošanā. Rakstu krājums / Dr.habil.iur. profesora Edgara Meļķiša zinātniskā redakcijā. - Rīga: Latvijas Universitāte, 2003,126.-205.lpp.

442

Panta tekstā jēdziens "tiesību sistēma" ir lietots šaurākā nozīmē, apzīmējot tikai rakstīto tiesību normu sistēmu.

443

Sk.: *Vīnzarājs N.* Jēdzienu jurisprudence // Tieslietu Ministrijas Vēstnesis, 1937, Nr.l.

Peczenik A. **On Law and Reason. - Dordrecht, Boston, London: Kluwer Academic Publishers, 1989, p. 400.**

445

Neimanis J. **Slēdziens par apjomu // Jurista Vārds, 21.06.2005., Nr.23.**

446

Saskaņā ar CPL 33.panta pirmo daļu tiesāšanās izdevumi ir tiesas izdevumi un ar lietas vešanu saistītie izdevumi. Atbilstoši šā panta otrajai daļai tiesas izdevumi ir: 1) valsts nodeva; 2) kancelejas nodeva; 3) ar lietas izskatīšanu saistītie izdevumi. Savukārt panta trešajā daļā noteikts, ka ar lietas vešanu saistītie izdevumi ir: 1) izdevumi par advokāta palīdzību; 2) izdevumi sakarā ar ierašanos

uz tiesas sēdēm; 3) ar pierādījumu savākšanu saistītie izdevumi.

Sk., piemēram, Senāta 2010.gada 22.marta sprieduma lietā Nr.SKA-118/2010 9.punktu; Senāta 2011.gada 29.apriļa sprieduma lietā Nr.SKA-188/2011 9.punktu. Pieejami: *http://www.tiesas.lv/*

Sal. *Bukovskis V.* Civilprocesa mācības grāmata. - Rīga: Autora izdevums, 1933, 416.lpp.

450

Sk. Civilstāvokļa aktu reģistrācijas likuma (pieņemts 29.11.2012., spēkā no 01.01.2013.) 3.panta septīto daļu // Latvijas Vēstnesis, 14.12.2012., Nr.197.

451

Sk. Muitas likuma (pieņemts 18.03.2004., spēkā no 01.05.2004.) 4.panta ceturto

daļu // Latvijas Vēstnesis, 06.04.2004., Nr.54; Ziņotājs, 2004, Nr.9 (pamatteksts).

453

Fromont M. **Administrative appeals in Europe. Report on replies to the questionaire sent to member states and guidelines for drafting a recomandation. Eiropas Padomes CJ-DA-GT darba grupas materiāli, 2007. Nav publicēts.**

Sal. *Bukovskis V.* Civilprocesa mācības grāmata. - Rīga: Autora izdevums, 1933, 416.lpp.

Sal. *Vēmuša E.* CPL 458.panta komentāri. Grārn.: Civilprocesa likuma komentāri. II daļa (29.-60. nodaļa). Sagatavojis autoru kolektīvs. Prof.

K.Torgāna zinātniskajā redakcijā. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2012,788.lpp.

Latvijas Vestnesis, 03.09.2004., Nr.140; Ziņotājs, 2004, Nr.21 (pamatteksts).

Sal. Satversmes tiesas 2010.gada 11.jūnija lēmuma par tiesvedības izbeigšanu

459

Pieņemts 2005.gada 17.marta (spēkā no 01.06.2005.), publicēts: Latvijas Vēstnesis, 01.04.2005., Nr.52; Ziņotājs, 2005, Nr.8 (pamatteksts).

Sk. Valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības likuma V nodaļu.

Sal. Senāta 201 l.gada 22.februāra lēmuma lietā Nr.SKA-16/2011 9.punkts. Nav publicēts.

[55] Administratīvais akts, kas piešķir subjektīvās publiskās tiesības vienai personai (adresātam) un vienlaikus aizskar citas personas subjektīvās publiskās tiesības. Šādos gadījumos administratīvais akts vai tiesas nolēmums ar savu iedarbību vienlaikus un piespiedu kārtā būtiski ietekmē arī trešās personas tiesiskās attiecības. Sk.: *Aperāne K.* Administratīvā tiesas procesa dalībnieki. Grām.: Administratīvais process tiesā. Autoru kolektīvs. Dr.jur. J.Briedes vispārīgā zinātniskā redakcijā. - Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2008,120.-121.lpp.

463

Sal. Senāta 2011.gada 6.maija sprieduma lietā Nr.SKA-155/2011 13.2.punkts. Grām.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta spriedumi un lēmumi 2011. — Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2012, A-195.-A-196.lpp.

Sal. Administratīvās apgabaltiesas 2011.gada 27.jūnija lēmuma lietā Nr.AA43-2061-11/7 14.punkts. Nav publicēts.

Kopp F.O., Ramsauer U. **VerwaltungsVerfahrensgesetz. Kommentar. 10., vollst, liberarb. Aufl. - München: Beck, 2008, S. 1485 39.**

ECT 1979.gada 9.oktobra sprieduma lietā *Airey* v. *Irland* (iesniegums Nr.6289/73) 26.punkts; ECT 2002.gada 16.oktobra sprieduma lietā *P„ C. and S. v. the United Kingdom* (iesniegums Nr.56547/00) 91.punkts. Pieejami: *http:// hudoc. echr. coe. int/*

Sal. Senāta 2011.gada ll.novembra lēmuma lietā Nr.SKA-1013/2011 5.punkts. Nav publicēts.

Sal., piemēram, Senāta 2009.gada 3.novembra lēmuma lietā Nr.SKA-792/2009

5.punkts, 2010.gada 21.septembra lēmuma lietā Nr.SKA-910/2010 4.punkts un

2011.gada 30.jūnija lēmuma lietā Nr.SKA-613/2011 10.punkts. Nav publicēti.

Sal., piemēram, Senāta 2010.gada 21.septembra lēmuma lietā Nr.SKA-910/2010

6.punkts un 201 l.gada 30.jūnija lēmuma lietāNr.SKA-613/2011 10.punkts. Nav publicēti.

Sal. Senāta 2011.gada 9.septembra lēmuma lietā Nr.SKA-854/2011 6.punkts.

471

Nav publicēts.

Sal., piemēram, Senāta 2009.gada 3.novembra lēmuma lietā Nr.SKA-792/2009 6.punkts, 2011.gada 4.novembra lēmuma lietā Nr.SKA-972/2011 6.punkts un 2012.gada 15.jūnija lēmuma lietā Nr.SKA-590/2012 7.punkts. Nav publicēti.

Turpat.

Sal., piemēram, Senāta 2006.gada 21.marta lēmuma lietā Nr.SKA-200/2006

9.punkts un rīcības sēdes 2011.gada 22.septembra lēmuma lietā Nr.SKA-756/2011 8.punkts. Nav publicēti.

476

Senāta 2005.gada 30.augusta lēmums lietā Nr.SKA-346/2005. Grām.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumi un lēmumi 2005. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2006,990.-995.lpp.

477

Sk. Senāta 2005.gada 30.augusta lēmuma lietā Nr.SKA-346/2005 12.-16.punktu -

turpat, 994.-995.lpp.

Senatores 2007.gada 13.marta lēmums lietā Nr.SKA-291/2007. Nav publicēts; Senāta rīcības sēdes 2007.gada 23.aprīļa lēmums lietā Nr.SKA-335/2007. Nav publicēts.

Sk., piemēram, Senāta 2007.gada 2.februāra lēmumu lietā Nr.SKA-74/2007. Nav publicēts.

481

Senatores 2007.gada 13.marta lēmums lietā Nr.SKA-291/2007. Nav publicēts.

482

Pieņemts 2003.gada 30.oktobri (spēkā no 01.04.2004.), publicēts: Latvijas Vēstnesis, 14.11.2003. Nr.161; Ziņotājs, 2003, Nr.23 (pamatteksts).

483

Pieņemts 2006.gada 22.jūnijā (spēkā no 01.01.2007.), publicēts: Latvijas

Vēstnesis, 07.07.2006., Nr.107; Ziņotājs, 2006, Nr.15.

485

Pieņemts 1995.gada 21 jūnijā (speķa no 25.07.1995.), publicēts: Latvijas

Vēstnesis, 11.07.1995., Nr.103; Ziņotājs, 1995, Nr.16 (pamatteksts).

Civilprocesa likuma komentāri. I daļa (1.-28.nodaļa). Sagatavojis autoru

kolektīvs. Prof. KTorgāna zinātniskajā redakcijā. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2011,206.-207.lpp.

489

Senata 2008.gada 10.janvara spriedums lietā Nr.SKA-66/2008. Pieejams:

http://www. tiesas. lv/

491

Senāta 2008.gada 16.oktobra spriedums lieta Nr.SKA-516/2008. Nav publicēts.|,'j

492

Senāta 2009.gada 3.jūlija spriedums lietā Nr.SKA-428/2009. Pieejams:

http://www. at.gov. lv/

494

Pieņemts 1997.gada 12.jūnijā (speķa no 01.10.1997.), publicēts: Latvijas

Vēstnesis, 01.07.1997., Nr.167; Ziņotājs, 1997, Nr.15 (pamatteksts).

"Publisko tiesību juridiskā persona" ir sinonīms VPIekL lietotajam terminam "publiska persona". Tāpat pēc būtības nav nekādas atšķirības starp VPIekL lietoto terminu "atvasināta publiska persona" un APL 22.pantā lietoto terminu "atvasināta publisko tiesību juridiskā persona".

Kaut ari VPIekL 1.panta 2.punkts noteic, ka atvasinātai publiskai personai ir kompetence arī veidot un apstiprināt savu budžetu, ne visām atvasinātām publiskām personām ir savs budžets. Piemēram, sava budžeta nav Nacionālajai elektronisko plašsaziņas līdzekļu padomei, kura tiek finansēta no valsts budžeta līdzekļiem (sk. Elektronisko plašsaziņas līdzekļu likuma 57.p. trešo daļu // Latvijas Vēstnesis, 28.07.2010., Nr.l 18).

498

VPIekL 1.panta 2.punkts.

Augstskolu likuma (pieņemts 02.11.1995., spēkā no 01.12.1995.) 7.panta pirmā daļa noteic, ka valsts dibinātās augstskolas (izņemot Latvijas Nacionālo* aizsardzības akadēmiju) ir atvasinātas publiskas personas (Latvijas Vēstnesis,

17.11.1995., Nr. 179; Ziņotājs, 1996, Nr. 1).

Piemēram, Jāzepa Vītola Latvijas Mūzikas akadēmijas Satversmes (apstiprināta ar 02.11.2006. likumu) 5.pants noteic: "Akadēmijai ir atvasinātas publiskas personas juridiskais statuss (..). Akadēmija atrodas Kultūras ministrijas pārraudzībā." (Latvijas Vēstnesis, 15.11.2006., Nr.183; Ziņotājs, 2006, Nr.24). Ari Latvijas Universitātes Satversmē (apstiprināta ar 05.02.1998. likumu) ir noteikts, ka Latvijas Universitāte ir valsts dibināta atvasināta publiska persona, kura ir iepriekšējo periodu tiesību un juridisko saistību mantiniece. Latvijas • Universitāte ir autonoma pašpārvaldes institūcija (LU Satversmes 1.2.pants // Latvijas Vēstnesis, 18.02.1998., Nr.42/43; Ziņotājs, 1998, Nr.6).

500

Reģionālās attīstības likuma (pieņemts 21.03.2002., spēkā no 23.04.2002.); 5.panta pirmā daļa noteic, ka plānošanas reģions ir atvasināta publiska persona. Tās lēmējorgāns ir Plānošanas reģiona attīstības padome (Latvijas Vēstnesis,

09.04.2002., Nr.53; Ziņotājs, 2002, Nr.9).

501

Ar obligātajiem jeb galvenajiem procesa dalībniekiem (jeb pamatdalībniekiem) jāsaprot procesa dalībnieki, kuru dēļ administratīvais process ierosināts un notiek, proti, tie ir administratīvā akta adresāts un iestāde, kuras lietvedībā ir administratīvā lieta, administratīvajā procesā iestādē, kā arī pieteicējs un atbildētājs administratīvajā procesā tiesā. Par lietas dalībnieku klasifikāciju obligātajos un fakultatīvajos dalībniekos vairāk sk. 24.panta komentārus, kā arī: *AperāneK.* Administratīvā tiesas procesa dalībnieki. Grām.: Administratīvais process tiesā. Autoru kolektīvs. Dr.iur. J.Briedes vispārīgā zinātniskā redakcijā. -Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2008, 82.-85.Ipp.

Sal., piemeram, Senāta 2011.gada 8.augusta lēmuma lietā Nr.SKA-820/2011

6.punktā atreferēto Administratīvās apgabaltiesas lēmumu. Nav publicēts.

503

гр .

I urpat.

505

Sal. *Aperāne K.* Administratīvā tiesas procesa dalībnieki. Grām.: Administratīvais process tiesā. Autoru kolektīvs. Dr.iur. J.Briedes vispārīgā zinātniskā redakcijā. - Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2008, 120.-121 .lpp.

506

Sal. Senāta 2006.gada 22.jūnija sprieduma lietā Nr.SKA-255/2006 14.2.1 .punkts. Grām.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumi un lēmumi 2006. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2007, 177.-199.lpp.

507

Senata 2009.gada 6.apņļa lēmuma lieta Nr.5-5/6-2009 6. un 7.punkts. Pieejams: *http:/Avww. at.gov.lv/*

508

Torgāns K. Civilprocesa likuma 78.panta komentāri. Gräm.: Civilprocesa likumu komentāri. I daļa (1.-28.nodaļa). Sagatavojis autoru kolektīvs. Prof. K.Torgāmi zinātniskajā redakcijā. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2011, 220. Ipp.

[fi53] Sal. Senāta 2009.gada 6.aprīļa lēmuma lietā Nr.5-5/6-2009 10.punkts. Pieejams: *http://www. at.gov. lv/*

510

Bukovskis V. Civilprocesa mācības grāmata. - Rīga: Autora izdevums, 1933, 487.lpp.

511

Sal. Administratīvās apgabaltiesas 2005.gada 3.novembra lēmuma lietā Nr.AA 1847-05/3 12.punkts // Jurista Vārds, 07.02.2006., Nr.6.

512

Sal. Senāta 2009.gada 23.oktobra spriedums lietā Nr.SKA-124/2009. Latvijas Republikas Augstākās tiesas senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumi un lēmumi 2009. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2010, A-51.-A-63.lpp.

513

Sal. Senāta 2007.gada 8.maita lēmuma lietā Nr.SKA-233/2007 9.punkts. Grām.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumi un lēmumi 2007. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008, 661.-662.lpp.

Sal. Senāta 2009.gada 6.aprīļa lēmuma lietā Nr.5-5/6-2009 10.punkts. Pieejams: *http://www. at.gov. I* v/

515

Sal. Senāta 201 l.gada 12.augusta spriedums lietā Nr.SKA-555/2011. Pieejams:

http://www. tiesas. I v/

Sal. Senata 2012.gada 7.septembra spriedums lieta Nr.SKA-495/2012. Pieejams: *http://www. tiesas. lv/*

Sal. Senāta 2009.gada 6.aprīla lēmuma lietā Nr.5-5/6-2009 10.punkts. Pieejams: *http://www. at. go v. IW*

519

Sal. Senāta 2012.gada 24.oktobra lēmuma lietā Nr.SKA-916/2012 9.punkts. Nav publicēts.

520

Sal. *Bukovskis V.* Civīlprocesa mācības grāmata. - Rīga: Autora izdevums, 1933, 492.-493.lpp.

521

Sal. Senata 2009.gada 6.apņļa lēmuma lieta Nr.5-5/6-2009 10.punkts. Pieejams: *http://www. at.gov. I v/*

Sal. Senāta 2004.gada 17.jūnija lēmuma lietā Nr.SKA-139/2004 9. un 10.punkts. Grām.: Latvijas Republikas Augstākas tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumi un lēmumi 2004. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005, 818, 821.lpp.

[6,1] Sal. *Bukovskis V.* Civilprocesa mācības grāmata. Rīga: Autora izdevums, 1933, 486., 488.lpp.

523

Sal. Senāta 2009.gada 20.janvāra lēmuma lietā Nr.SKA-165/2009 15.punkts.

[60] Sal. Senata 2007.gada 28.maija lēmuma lietā Nr.SKA-383/2007 7., 9., un
10.punkts. Nav publicēts.

525

Sal. Senāta 2009.gada 12.janvāra lēmuma lietā Nr.SKA-140/2009 9.punkis Pieejams: *http://www.at.gov*. *Iv/*

Sal. Senāta 2008.gada 26.junija sprieduma lietā Nr.SKA-291/2008 11. un

13.punkts. Pieejams: *http://www.tiesas.lv/*

528

Sal. Senata 2009.gada 30.janvāra sprieduma lietā Nr.SKA-28/2009 10.punkts.

Pieejams: *hītp://www. tiesas. lv/*

530

Administratīvas apgabaltiesas 2005.gada 15.decembra lēmuma liela Nr.AA2119-05/7 8.punkts. Nav publicēts.

531

Administratīvās apgabaltiesas 2006.gada 22jūnija lēmuma lietā Nr.AA1958 06/7 15.punkts. Nav publicēts.

Administratīvās apgabaltiesas 2006.gada 10.jūlija lēmuma lietā Nr.AA296-06/?

7.punkts. Nav publicēts.

533

Administratīvas apgabaltiesas 2005.gada 25.oktobra lēmums lieta Nr.AA 1892-05/5. Nav publicēts.

534

Sal. Administratīvās apgabaltiesas 2005.gada 25.oktobra lēmums lietā

535

Nr.AA 1892-05/5. Nav publicēts.

6)6 Sal. EST 2007.gada 28.jūnija spriedums lietā C-331/05 P *Internationaler Hilfsfonds eV* pret Eiropas Kopienu Komisiju // Judikatūras Krājums, 2007,

1-5475.lpp. Pieejams arī: *http://curia.europa.eii*.

537

Administratīvas apgabaltiesas 2004.gada 27.septembra lēmums lietā Nr.AA449-

04/5. Nav publicēts.

539

Sk. Senata 2008.gada 8.oktobra spriedumu lietā Nr.SKA-165/2008. Pieejams:

http://www. liesas. lv/

Vēstnesis, 30.01.1997., Nr.31/32; Ziņotājs, 1997, Nr.4 (pamatteksts).

542

Sk. Senāta 2008.gada 27.oktobra lēmumu lietā Nr.SKA-784/2008. Nav publicēts.

7U6 Sk. Senāta 2008.gada 8.oktobra spriedumu lietā Nr.SK.A-165/2008. Pieejams: *http://ww\\\ tiesas, lv/*

544

Senata 2010.gada 22.septembra lēmuma lieta Nr.SKA-1/2010 7.punkts. Na\ publicēts.

545

Senāta 2010.gada 15.jūnija lēmuma lietā Nr.SKA-584/2010 7.punkts. Pieejam . *http://www.at.gov.lv/*

Pieņemts 2009.gada 15jūnijā (spēkā no 14.07.2009.), publicēts: Latvijas Vēstnesis, 30.06.2009., Nr. 100; Ziņotājs, 2009, Nr.l 5.

SiecJenlopf H., *Hauschild* C., *Sommerman K.P.* Implementation of Administrative Law and Judicial Control by Administrative Courts. - Speyer: Forschungsinstitut für öffentliche Verwaltung, 1998, p. 56. Sk. arî.: *Freckmann A, Wegerich T.* The German Legal System. - London: Sweet & Maxwell, 1999, p. 234.

Paine F.J. Vācijas vispārīgās administratīvās tiesības. Vācijas Administratīvā procesa likums. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002, 76.1pp.

549

Sk. Senāta 2008.gada 8.janvāra lēmuma lietā Nr.SKA-101/2008 11.punktu Grām.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lielu departamenta spriedumi un lēmumi 2008. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2009, 553.Ipp.

[2] ’ *Würtenberger T.* Verwaltungsprozessrecht. - München: C.H.Beck, 1998, S.l 24. Citēts pēc: Senāta 2005.gada 15.marta lēmuma lietā Nr.SKA-148/2005

12.punkts. Grām.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumi un lēmumi 2005. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2006, 796.-797.lpp.

[24] Sk. Senāta 2006.gada 14.marta lēmuma lietā Nr.SKA-190/2006 7. un 8.punktu. Nav publicēts.

Sal. *Brandt J.*, *Sachs M.* (Hrsg.) Handbuch Verwaltungsverfahren und Verwaltungsprozess. - Stuttgart, München, Hannover, Berlin, Weimar, Dresden: Richard Boorberg Verlag, 2003, S. 475; *Würtenberger T.* Verwaltungs Prozessrecht. 2., neu bearbeitete Auflage. - München: C.H. Beck, 2006, S. 110.

— — —

Sk. Administratīvas apgabaltiesas 2004.gada I.jūlija lēmumu lietā Nr.AA321-04/5. Grām.: Administratīvās apgabaltiesas nolēmumu apkopojums 2004.gads. -Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005, 308.-309.lpp. Sk. arī: Administratīvās apgabaltiesas 2005.gada 15.septembra lēmumu lietā Nr.AA 1622-05. Nav publicēts.

Sk., piemēram, Satversmes tiesas 2001.gada 5.decembra sprieduma lietā Nr.2001-07-0103 secinājumu daļas 1.punktu // Latvijas Vēstnesis, 07.12.2001., Nr. 178. Sk. arī: *Bull H.P.* Allgemeines Verwalaingsrecht. 6.neuberabeitete Auflage. - Heidelberg: C.F. Müller Verlag, 2000, S. 33; *Hufen T.* Verwaltungsprozessrecht. 3.überarbeitete Auflage. - München: C.H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 1998, S. 214; *Maurer H.* Allgemeines Verwaltungsrecht. 13. Aufl. -München: C.H. Beck'sche Verwaltungsbuchhandlung, 2000, S. 160.

[1] Sk.: *Würtenberger T.* Verwaltungsprozessrecht. - München: C.H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 1998, S. 126.

556

Sk. Senāta 2004.gada 11.jūnija lēmuma lietā Nr.SKA-124/2004 8. un 9.punktu Grām.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lielu departamenta spriedumi un lēmumi 2004. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005. 695.-696.Ipp.

Sk., piemēram, Senāta 2005.gada 6.decembra lēmuma lietā Nr.SKA-521/200 •>

Senāta 2010.gada 29.novembra lēmuma lietā Nr.SKA-1020/2010 9.punkts. Nav publicēts; Senāta 2009.gada 6.aprīļa lēmuma lietā Nr.SKA-5-5/6-2009 8.punkts. Pieejams: *http://www.at.gov.lv/*

558

Sk.: *Aperāne K., Bērtaite f.* Personas tiesiskā spēja vērsties administratīvajā tiesā. Grām.: Administratīvais process tiesā. Autoru kolektīvs. Dr.iur. J.Briedes vispārīgā zinātniskā redakcijā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2008, 185.-250.lpp.

Sal. Senāta 2010.gada 29.novembra lēmuma lietā Nr.SKA-1020/2010 9.punkts. Nav publicēts; Senāta 2009.gada 6.aprīļa lēmuma lietā Nr.SKA-5-5/6-2009

8.punkts. Pieejams: *http://www.at.gov.lv/*

Sal. Senāta 2007.gada 25.oktobra sprieduma lietā Nr.SKA-414/2007 11.punkts. Grām.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumi un lēmumi 2007. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 200S, 462.-463. lpp.

561

Sk. Senāta 2010.gada 23.novembra lēmuma lietā Nr.SKA-934/2010 8.punktu Nav publicēts; Senāta 2007.gada 8.marta lēmuma lietā Nr.SKA-233/2007 17.punktu. Grām.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumi un lēmumi 2007. - Rīga: Tiesu namu aģentūra

2008, 666.lpp.

562

Senata 2010.gada 31.marta lēmuma lieta Nr.SKA-325/2010 7.punkts. Nav publicēts.

563

Sk.: *Brandt ./.*, *Sachs M.* (Hrsg.) Handbuch Verwaltungsverfahren und Verwaltungsprozess. - Stuttgart, München, Hannover, Berlin, Weimar, Dresden: Richard Boorberg Verlag, 2003, S. 475.

Sk.: *Htrfen T.* Verwaltungsprozessrecht. 3.überarbeitete Auflage. - München: C.H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, 1998, S. 411.

565

Sal. Senāta 2005.gada 6.decembra lēmums lietā Nr.SKA-532/2005. Grām.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumi un lēmumi 2005. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2006, 938.lpp.

Sal. Bavārijas Konstitucionālās tiesas 2001.gada 10.oktobra spriedums lietā Nr.Vf.8-VII-01, VerfGH 54, 109. Publicēts: ***http://www.bayem. Verfassung* gerichtshof.de.***

7h0 Sal. *Kölz A., Häner L.* Verwaltungsverfahren und Verwaltungsrechtspflege des Bundes. Zweite, vollständig überarbeitete Auflage. - Zürich: SchuIthess Polygraphischer Verlag, 1998, S. 201.

Sk. turpat, S. 203.

569

Sk. Administratīvās apgabaltiesas 2004.gada 29jūlija lēmumu lietā Nr.AA56l 04/6. Grām.: Administratīvās apgabaltiesas nolēmumu apkopojums 2004.gads. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005, 321.-323.lpp. Sk. arī Senāta 2006.gada 26.septembra lēmumu lietā Nr.SKA-492/2006. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumi un lēmumi 2006. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2007, 688.-696.lpp.

[76]'' Sal. *Kölz A., Härter f.* Verwaltungsverfahren und Verwaltungsrechtspflege des Bundes. Zweite, vollständig überarbeitete Auflage. - Zürich: Schulthess Polygraphischer Verlag, 1998, S. 203.

571

Senāta 201 l.gada 1.jūlija sprieduma lietā Nr.SKA-215/2011 7.punkts. Pieejams:

http: //www. tiesas. / W

573

Pieņemts 1994.gada 19.maija (speķa no 01.07.1994.), publicēts: Latvijas Vēstnesis, 02.06.1994., Nr.65; Ziņotājs, 1994, Nr.12 (pamatteksts).

Senāta 201 l.gada 2.maija lēmuma lietā Nr.SKA-545/2011 8. un 9.punkts. Nav

publicēts.

!) Sal. Administratīvas apgabaltiesas 2006.gada 21.augusta spriedums lieta Nr.AA43-0299-06. Nav publicēts.

Sal. Administratīvās apgabaltiesas 2006.gada 15.decembra lēmuma lietā Nr.AA2856-06/10 6.punkts. Nav publicēts.

//2 Sal. *Bukovskis V.* Civilprocesa mācības grāmata. - Rīga: Autora izdevums, 1933. 499-501.lpp.; *Елисеев Н.Г.* Гражданское процессуальное право зарубежных стран. 2-е изд. - Москва: ТК Велби, Издательство Проспект, 2006, с. 430.

[73] Sk. Senāta 2005.gada 17.maija lēmuma lietā Nr.SKA~236/2005 12.punktu. Grām.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumi un lēmumi 2005. — Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2006, 904. Ipp.

[7.5] Senata 2012.gada 5.maija lēmuma lietā Nr.SKA-510/2012 9.punkts. Pieejams: *http://www. at.gov. I v/l v/*

7.6 Sal. *Bukovskis V.* Civilprocesa mācības grāmata. - Rīga: Autora izdevums, 1933, 500.lpp.

582

Sk. Senāta 2012.gada 9.novembra lēmuma lieta Nr.SKA-933/2012 6.punktu. Nav publicēts.

583

Елисеев Н.Г.. Гражданское процессуальное право зарубежных стран. 2-е

изд. - Москва: ТК Велби, Издательство Проспект, 2006, с. 433.

sl Sal. *Елисеев Н.Г.*. Гражданское процессуальное право зарубежных стран 2-е изд. - Москва: ТК Велби, Издательство 1 Гроспект, 2006. 432.1pp.

Sal. Senāta 2010.gada 12.februāra lēmuma lietā Nr.SKA-253/2010 7.punkts. Pieejams: *http://www.at.gov.lv/*

Sal. Administratīvās apgabaltiesas 2008.gada 22.oktobra lēmuma lietā Nr.AA43-1154-08/5 9.punkts (nav publicēts), kura motīviem Senāts ar 2009.gada 12 janvāra lēmumu lietā Nr.SKA-140/2009 pievienojies. Pieejams: *http://www. at. gov. I v/l v/*

Sal. Senāta 2009.gada 24jūlija lēmuma lieta Nr.SKA-594/2009 1 l.-14.punkts. Pieej ams: *http://www.at.gov. lv/*

589

Sal. Administratīvās apgabaltiesas 2005.gada 27.jūnija sprieduma lietā Nr.AA43023105 12.punkts. Nav publicēts.

590

Sal. Senāta 2005.gada 19.aprTļa lēmuma lietā Nr.SKA-197/2005 12.punkts. Grām.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumi un lēmumi 2005. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2006, 989.lpp.

591

Sal. Senāta 2007.gada 8.marta lēmuma lietā Nr.SKA-233/2007 13. 16.punkts. Grām.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumi un lēmumi 2007. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008, 663.-666. Ipp.

Sal., piemēram. Administratīvās apgabaltiesas 2008.gada 22.oktobra lēmuma lietā Nr.AA43-l 154-08/5 9.punkts (nav publicēts), kura motīviem Senāts ar 2009.gada 12.janvāra lēmumu lietā Nr.SKA-140/2009 pievienojies. Pieejams: *http://w\vw. i it. go* i */ v/*

593

Sal. Senāta 2005.gada 18.oktobra sprieduma lietā Nr.SKA-299/2005 7.punkts. Grām.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumi un lēmumi 2005. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2006, 531.-533.lpp.

Sal. Administratīvas apgabaltiesas 2004.gada 5.oktobra lēmuma liela Nr.AA911 -04/5 9.punkts. Nav publicēts.

Sal. Senāta 2009.gada 30jūnija lēmuma lietā Nr.SKA-569/2009 9-10.punkts. Pieejams: *http://www.at.gov. lv/*

596

Pieņemts 1995.gada 21 jūnijā (spēkā no 25.07.1995.), publicēts: Latvijas Vēstnesis, 11.07.1995., Nr. 103; Ziņotājs, 1995, Nr. 16 (pamatteksts).

Sk., piemēram, Administratīvās apgabaltiesas 2006.gada 7.marta lēmuma lietā Nr.AA 180-06/7 8.punktu, kura motīviem Senāts ar 2006.gada 9.maija lēmumu lietā Nr.SKA-263/2006 pievienojies. Nav publicēti.

598

Sal. Administratīvās apgabaltiesas 2008.gada 20.marta sprieduma lietā

Nr.AA43-0280-08/8 19.punkts. Nav publicēts.

600

Sk. Senata 2012.gada 26.marta lēmuma lietā Nr.SKA-438/2012 8.punktu. Nav publicēts.

601

Sal. Administratīvās apgabaltiesas 2004.gada 5.oktobra lēmuma lielā Nr.AA911 -04/5 7.punkts. Nav publicēts. Sk. arī Administratīvās apgabaltiesas 2008.gada 22.oktobra lēmuma lietā Nr.AA43-l 154-08/5 9.punktu (nav publicēts), kura motīviem Senāts ar 2009.gada 12.janvāra lēmumu lietā Nr.SKA-140/2009 pievienojies. Pieejams: *http://www.al.gov.lv/*

602

Vildbergs H.J., Messeršmits K., Niedre L. Pilsonis tiesiskā valstī. - Rīga: Latvijas Universitāte, 2004, 95-97.lpp. Sal. *Dišlers K.* Ievads administratīvo tiesību zinātnē. Administratīvo tiesību kursa vispārīgā daļa. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002, 167.-169.lpp.

[8,1] Šī panta piemērošana praksē Vācijā atsevišķos jautājumos atšķiras no Latvijas prakses.

Senāta 2009.gada 13.februara sprieduma lieta Nr.SKA-13/2009 10.punkts. Pieejams: *http://www.at.gov.lv/*

605

Senāta 2009.gada 11.decembra sprieduma lietā Nr.SKA-345/2009 7.punkts. Grām.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta spriedumi un lēmumi 2009. -Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2010, A-95.-A-96.lpp.

Senata rīcības sēdes 2008.gada 13.oktobra lēmuma lieta Nr.SKA-557/2008

9.punkts. Nav publicēts.

607

Levits E. Valsts un valsts pārvaldes juridiskā struktūra un pamatjēdzieni // Jaunā

608

Šīs normas gramatiskais formulējums nav veiksmīgs, jo ar vārdiem "Latvijas Republika, pašvaldība vai cita atvasināta publisko tiesību juridiskā persona" ir aptverti visi iespējamie publisko tiesību juridisko personu veidi, un tikai publisko tiesību juridiskās personas ir publisko tiesību subjekti (sk. 1 .p. astotās un devītās daļas komentāru 1 l.un 12.iedaļu).

— — — —

609

“ Pieņemts 2009.gada 1.decembri (speķa no 01.01.2010.), publicēts: Latvijas Vēstnesis, 18.12.2009., Nr. 199.

610

Pieņemts 1994.gada 24.martā (spēkā no 20.04.1994.), publicēts: Latvijas Vēstnesis, 06.04.1994., Nr.41; Ziņotājs, 1994, Nr.8 (pamatteksts).

Sal. *Eyermann.* Verwaltungsgerichtsordnung. Kommentar. 12. Aufl. - München: C.H.Beck, 2006, S. 544.

Senāta 2009.gada 13.februāra sprieduma lietā Nr.SKA-13/2009 lO.punkts. Pieejams; *http://www.at.gov. lv/*

613

Senāta 2007.gada 3.oktobra sprieduma lietā Nr.SKA-376/2007 I7.punkts. Grām.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumi un lēmumi 2007. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008,

614

444. lpp.

615

Senāta 2007.gada 31.janvāra lēmuma lietā Nr.SKA-76/2007 9.punkts. Grām.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumi un lēmumi 2007. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008, 760.lpp.

Sal. Senāta 2007.gada 20.aprīļa lēmums lietā Nr.SKA-285/2007. Nav publicēts.

617

Pieņemts 1993.gada 27.aprīli (speķa no 21.05.1993.), publicēts: Ziņotājs, 1993, Nr.28 (pamatteksts).

618

Senāta 2010.gada 9.februāra lēmums lietā Nr.SKA-214/2010. Pieejams:

http://www. at.gov.lv/

K'13 Senāta 2007.gada 10jūlija lēmuma lietā Nr.SKA-473/2007. Grām.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumi un lēmumi 2007. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008, 668.-674.lpp.

K44 Administrative Justice in Europe. Report of Finland; Administrative Justice in Europe. Report of Cyprus. Pieejami: *http://www.juradmin.eu/*

621

Satversmes tiesas 2003.gada 27jūnija spriedums lieta Nr.2003-04-01 // Latvijas Vēstnesis, 01.07.2003., Nr.97; 2003.gada 6.novembra spriedums lietā Nr.2003-10-01 // Latvijas Vēstnesis, 07.11.2003., Nr. 157.

622

MS Pieņemts 2002.gada 25.aprih (speķa no 10.05.2002.), publicēts: Latvijas

623

Senāta 2005.gada 30.augusta spriedums lietā Nr.SK.A-205/2005. Grām.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumi un lēmumi 2005. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2006, 160.-165.lpp.

12.punkts. Nav publicēts.

8:0 EST 1964.gada 1.jūlija spriedums lietā Nr.26/63 *Pistoj.* Citēts pēc: *Pfeffer K.* Das Recht auf eine gute Verwaltung. Art. 11-101 der Grundrechtecharta des Vertrages über eine Verfassung flir Europa. 1. Autl. Nomos Verlagsgesellschaft: Baden-Baden, 2006, S. 119.

626

x5? CL Ceturtās daļas astoņpadsmitās nodaļas pirmā apakšnodaļa papildināta ar jaunu III[1] sadaļu "Nākotnes pilnvarojums" (2317.[1] -2317.[7] p.). Sk.: Grozījumi Civillikumā: 2012.gada 29.novembra likums (spēkā no 01.01.2013.) // Latvijas

Vēstnesis, 20.12.2012., Nr.200.

X58 Pieņemts 1997.gada 12jūnijā (spēkā no 01.10.1997.), publicēts: Latvijas Vēstnesis, 01.07.1997., Nr. 167; Ziņotājs, 1997, Nr. 15 (pamatteksts).

s<>1 Pieņemts 2000.gada 13.aprīlī (speķa no 01.01.2002.), publicēts: Latvijas Vēstnesis, 04.05.2000., Nr. 158/160; Ziņotājs, 2000, Nr.l 1 (pamatteksts). s<'2 Pieņemts 1994.gada 19.maijā (spēkā no 09.06.1994.), publicēts: Latvijas Vēstnesis, 24.05.1994., Nr.61; Ziņotājs, 1994, Nr.l 1 (pamatteksts).

630

Sk. Senāta 2006.gada 12.septembra lēmumu lietā Nr.SKA-491/2006. Grām: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta spriedumi un lēmumi 2006. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2007, 729.-736.Ipp. Pieejams arī: *http://www.at.gov.lv/*

631

Bāriņtiesu likuma (pieņemts 22.06.2006., spēkā no 01.01.2007.) 30.panta otrā daļa (redakcijā līdz 01.01.2010.) // Latvijas Vēstnesis, 07.07.2006., Nr.107; Ziņotājs, 2006, Nr.15 (pamatteksts).

632

Grozījumi Bāriņtiesu likumā: 2009.gada 10.decembra likums (spēkā no 01.01.2010.) // Latvijas Vēstnesis, 30.12.2009., Nr.205.

633

Latvijas Vēstnesis, 27.10.2006., Nr. 172; Ziņotājs, 2007, Nr.3 (pamatteksts). Likumdevējs no aizbildņa apliecībām ir atteicies, jo to izgatavošana no valsts pārvaldes prasa ievērojamus finansiālos līdzekļus, kā arī apliecību pilnībā aizstāj resursus mazāk patērējošs līdzeklis: lēmums par aizbildņa iecelšanu.

634

ShV Pieņemts 1993.gada 27.aprīlī (spēkā no 21.05.1993.), publicēts: Ziņotājs, 1993, Nr.28 (pamatteksts). Šobrīd advokātu ordera noformēšanai par pamatu tiek izmantots paraugs, kas apstiprināts ar Latvijas Zvērinātu padomes 1998.gada 28.novembra lēmumu Nr.468 (pieejams Latvijas Zvērinātu padomē).

635

Senāta 2006.gada 23.janvāra lēmums lietā Nr.SA-2/2006. Grām: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta spriedumi un lēmumi 2006. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2007, 3.-6.lpp. Pieejams arī:

http://www. at.gov. I v/

s'4 Sal. Senāta 2007.gada 31.janvāra lēmums lietā Nr.SKA-76/2007. Grām.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumi un lēmumi 2007. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008, 757.-761.lpp.; 2007.gada 6.februāra lēmums lietā Nr.SKA-106/2007. Nav publicēts; 2007.gada

16.februāra lēmums lietā Nr.SKA-83/2007. Nav publicēts; 2007.gada 6.jūnija lēmums lietā Nr.SKA-392/2007. Nav publicēts; 2007.gada 14.septembra lēmums lietā Nr.SKA-558/2007. Nav publicēts. $^{h/5}$ Paziņošanas likuma (pieņemts 16.06.2010., spēkā no 01.01.2011.) 5.panta pirmā, otrā un trešā daļa // Latvijas Vēstnesis, 30.06.2010., Nr. 102.

s7? Satversmes tiesas sprieduma lieta Nr.2002-09-01 secinājumu daļas 1.punkts // Latvijas Vēstnesis, 27.11.2002., Nr.173. s'x Administratīvās apgabaltiesas 2005.gada 30jūnija lēmuma lietā Nr.AA1422 05/5 8.punkts. Nav publicēts.

S7 < > ECT 1998.gada 28.oktobra sprieduma lietā *Perez de Rada Cavanilles* v. *Špatu* (iesniegums Nr.28090/95) 45.punkts. Pieejams: *http://hudoc.echr.coe.int/*

639

Civilprocesa likuma komentāri. I daļa (1.-28.nodaļa). Sagatavojis autoru kolektīvs. Prof. K.Torgāna zinātniskajā redakcijā. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2011, 149.lpp.

640

Administratīvās apgabaltiesas 2006.gada 2.maija sprieduma lietā Nr.AA440-06/12 9.punkts. Nav publicēts.

641

Pieņemts 2001.gada 4.oktobrī (spēkā no 01.01.2002.), publicēts: Latvijas

sv' Sal. Civilprocesa likuma komentāri. I daļa (1 -28.nodaļa). Sagatavojis autoru kolektīvs. Prof. K.Torgāna zinātniskajā redakcijā. - Rīga: Tiesu namu aģentūra. 2011, 150.-151.lpp.

ss4 Pieņemts 2000.gada 13.aprīlī (spēkā no 01.01.2002.), publicēts: Latvijas Vēstnesis, 04.05.2000., Nr. 158/160; Ziņotājs, 2000, Nr.l 1 (pamatteksts).

Senāta 2008.gada 6jūnija lēmums lietā Nr.SKA-505/2008. Nav publicēts.

Turpat, 151.Ipp.

Sal. *Bukovskis V.* Civilprocesa mācības gramata. - Rīga: Autora izdevums, 1933, 280.lpp.

647

Pieņemts 2001.gada 4.oktobri (speķa no 01.01.2002.), publicēts: Latvijas

Vēstnesis, 23.10.2001., Nr. 151; Ziņotājs, 2001, Nr.22 (pamatteksts).

649

SQ3 Pieņemts 1998.gada 3.septembrī (spēkā no 06.10.1998.), publicēts: Latvijas Vēstnesis, 22.09.1998., Nr.273/275; Ziņotājs, 1998, Nr.20 (pamatteksts).

[9S] Pieņemts 2001.gada 4.oktobrī (spēkā no 01.01.2002.), publicēts: Latvijas Vēstnesis, 23.10.2001., Nr.l51; Ziņotājs, 2001, Nr.22 (pamatteksts).

[846] Sal. *Bukovskis V.* Civilprocesa mācības grāmata. - Rīga: Autora izdevums, 1933. 280.lpp.

[1)00] Pieņemts 1990.gada 3.oktobrī (spēkā no 03.10.1990.), publicēts: Ziņotājs, 1990. Nr.42 (pamatteksts).

653

Senāta 2007.gada 21.februāra lēmuma lietā Nr.SKA-204/2007 7.1—7.2.punkts Nav publicēts.

Latvijas Vēstnesis, 27.06.2006., Nr.98.

[905] Sal. *Bukovskis V.* Civilprocesa mācības grāmata. - Rīga: Autora izdevums, 1933 281.lpp.

656

Senata 2005.gada 22.novembra lēmuma lieta Nr.SKA-510/2005 8.punkts. Nav publicēts.

657

Pieņemts 2002.gada 31.oktobrī (spēkā no 01.01.2003.), publicēts: Latvijas Vēstnesis, 20.11.2002., Nr.l69, Ziņotājs, 2002, Nr.23 (pamatteksts).

658

Senāta 2009.gada 4.decembra lēmuma lietā Nr.SKA-917/2009 11.punkts. Grām.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumi un lēmumi 2009. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2010,

[m] Administratīvās apgabaltiesas 2005.gada 15.septembra lēmuma lieta Nr.AA 1623-05/1 9.2.apakšpunkts // Jurista Vārds, 22.11.2005., Nr.44.

660

Senāta 2008.gada 13.oktobra lēmums lietā Nr.SKA-725/2008. Grām.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumi un lēmumi 2008. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2009, 630.-633.lpp.

661

Sk.: Kārtība, kādā iestādes ievieto informāciju intemetā: Ministru kabineta

2007.gada 6.marta noteikumi Nr. 171 // Latvijas Vēstnesis, 09.03.2007., Nr.41 (pamatteksts).

663

Administratīvās apgabaltiesas 2004.gada 2.novembra lēmuma lietā Nr.AA1090-04/4 6.punkts. Nav publicēts.

EST 201 l.gada 22.septembra sprieduma lietā C-426/10 P *Bell & Ross BVpret Iekšējā tirgus saskaņošanas biroju (preču zīmes, paraugi un modeļi) (ITSB)* 43.punkts. Pieejams: *http://curia.europa.eu/juris/*

665

Sal. Civilprocesa likuma komentāri. 1 daļa (L-28.nodaļa). Sagatavojis autoru kolektīvs. Prof.K.Torgāna zinātniskajā redakcijā. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2011, 156.lpp.

666

0S7 Pieņemts 1992.gada 15.decembn (speķa no 01.01.1993.), publicēts: Ziņolajs

1993, Nr. 1/2 (pamatteksts).

9XX Tieslietu ministra 2011.gada 23.novembra vēstules IMr.l-l 1/4733 Saeima?* Juridiskajai komisijai par priekšlikumiem likumprojektam "Grozījumi Administratīvā procesa likumā" 2.lpp. Pieejama: *http://titania.soeima.lv/LIVS11 SaeimaLIVS 11. nsfl*

668

Sk. arī: Tiesnešu disciplinārās atbildības likums: pieņemts 1994.gada 27.oklolm (spēkā no 24.11.1994.) // Latvijas Vēstnesis, 10.11.1994., Nr.132; Ziņolar.

1994, Nr.23 (pamatteksts).

669

Vairāk sk. turpat, 190-191 .lpp.

Administratīvās tiesas valsts pārvaldes iestādes funkcionālo piekritību vērtē kā valsts pārvaldes iestādei piešķirto varu valsts pārvaldes jomā, norādot, ka: *"administratīvo tiesu kompetencē ir izvērtēt tādu izpildvaras rīcību, kas pieļauta valsts pārvaldes jomā. Nav nozīmes tam, vai konkrētā institūcija, kuras darbība vai lēmums tiek pārsūdzēts, institucionāli iekļaujas valsts pārvaldē. Administratīvā procesa likuma izpratnē iestādes jēdziens piemērojams. ievērojot tā funkcionālo aspektu (sk. arī 1.panta pirmās daļas komentāru). Proti, ir būtiski, vai saskaņā ar ārējiem normatīvajiem aktiem tiesību subjekts konkrētajā gadījumā ir apveltīts ar varu valsts pārvaldes jomā"* (Senāta rīcības sēdes

2007.gada 29.marta lēmums lietā Nr.SKA-226/2007. Nav publicēts).

671

Ārlietu ministrijas nolikums: Ministru kabineta 2003.gada 29.aprīļa noteikumi Nr.237 // Latvijas Vēstnesis, 13.05.2003., Nr.70; Ziņotājs, 2003, Nr.14 (pamatteksts).

672

Aizsardzības ministrijas nolikums: Ministru kabineta 2003.gada 29.aprīļa

noteikumi Nr.236 // Latvijas Vēstnesis, 13.05.2003., Nr.70; Ziņotājs, 2003,

Sal. *J.Briede* pētījumā "Administratīvais akts" norāda teorijā pastāvošu atšķirību piekritības veidu uzskaitījumu, minot trīs piekritības veidus: "(..) *pirmkārt. tā it*

faktiskā piekritību, kas izriet no jautājumiem, kas ir attiecīgās iestādes kompetencē. Otrkārt, tā ir teritoriālā piekritību, kas nozīmē, ka iestādes darbojas tikai noteiktas teritorijas (..) *robežās. Treškārt, tā ir hierarhiskā piekritību daži jautājumi ir piekritīgi hierarhijā zemākai iestādei, citi - augstākai iestādei*." *(BriedeJ.* Administratīvais akts. - Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2003, 77.lpp.).

675

Sal. sk.: *Stučka A.* Administratīvās tiesības. 2., pārstr. un papild. izdevums. -Rīga: Juridiskā koledža, 2009.261 .lpp.

Administratīvās apgabaltiesas 2007.gada 22.marta spriedums lietā

Nr.A42477306 (AA43-1262-07/14). Pieejams: *http://www.tiesas.lv/*

Pieņemts 1995.gada 10.augustā (spēkā no 13.09.1995.) // Latvijas Vēstnesis,
30.08.1995., Nr. 131; Ziņotājs, 1995, Nr.20 (pamatteksts).

Nr.92; Ziņotājs, 2006, Nr.13.

Vēstnesis, 07.07.2006., Nr.l 07; Ziņotājs, 2006, Nr.15 (pamatteksts).

Ari VPIekL 54.panta noteikts, ka iestāžu sadarbība notiek bez maksas, ja arējā

normatīvajā aktā nav noteikts citādi.

683

Pieņemts 2000.gada 13.aprili (speķa no 01.01.2002.), publicēts: Latvijas Vēstnesis, 04.05.2000., Nr. 158/160; Ziņotājs, 2000, Nr.l 1 (pamatteksts).

684

Pieņemts 1998.gada 29.oktobrī (spēkā no 20.11.1998.), publicēts: Latvijas Vēstnesis, 06.11.1998., Nr.334/335; Ziņotājs, 1998, Nr.24 (pamatteksts).

685

Pieņemts 2000.gada 23.martā (spēkā no 20.04.2000.), publicēts: Latvijas Vēstnesis, 06.04.2000., Nr. 123/124; Ziņotājs, 2000, Nr.9 (pamatteksts).

686

Sk.: Par valsts noslēpumu: 1996.gada 17.oktobra likums (spēkā no 01.01.1997.) //

Latvijas Vēstnesis, 29.10.1996; Ziņotājs, 1996, Nr.22 (pamatteksts).

]D2j Senata 2011.gada 16.februara spriedums lieta Nr.SKA-81/2011. Pieejams:

http://www. tiesas.lv/

[11126] Par privātās dzīves jēdzienu plašāk sk. Satversmes 96.panta komentārus: Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Autoru kolektīvs prof. R.Baloža zinātniskā vadībā. - Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 237.-266.lpp.

[s] Senata 2010.gada 16.junija spriedums lieta Nr.SKA-222/2010. Pieejams: *http://www. tiesas. I v/*

692

Senāta 2007.gada 13.marta sprieduma lietā Nr.SKA-11/2007 11.2.punkts. Grām.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumi un lēmumi 2007. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008, 318.lpp.

[10,1] Sk. Valsts civildienesta ierēdņu disciplināratbildības likuma (pieņemts 2006.gada 11.maijā, spēkā no 01.01.2007.) 20.pantu // Latvijas Vēstnesis,

30.05.2006., Nr.83; Ziņotājs, 2006, Nr. 12 (pamatteksts).

[10,4] Pieņemts 2007.gada 27.septembn (speķa no 01.01.2008.), publicēts: Latvijas Vēstnesis, 11.10.2007., Nr. 164; Ziņotājs, 2007, Nr.22.

696

Sal. *Briede J.* Satversmes I04.pantā garantēto tiesību īstenošana administratīvajā procesā (Iesniegumu likuma un Administratīvā procesa likuma mijiedarbība) // Jurista Vārds, 27.11.2007., Nr.48, 4.punkts.

Brühl R. Entscheiden im Vervvaltungsvcrfahren: Praxisnahe Anleitung zur Verfahrensgestaltung, Entscheidungsfindung und Bescheidtechnick. Kolu: Kohlhammer, 1990, S. 18.

Angliski šis princips saucas *Access to public services,* un tā tvērumā ietilpst privātpersonas tiesības vērsties iestādēs ar dažādiem iesniegumiem, ne tikai ar iesniegumiem par administratīvā procesa uzsākšanu. Vairāk sk.: The administration and you. A handbook. - Strasbourg: Council of Europe Publishing, 1996, p. 21-23.

699

Paine F.J. Vācijas vispārīgas administratīvas tiesības. Vācijas Administratīvā procesa likums. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002, 174. 175.Ipp.

административному производству. - Тарту: Издательство Тартуского университета, 2005, с. 190-191.

M)x' Sk.: *Stučka A.* Administratīvas lietas izskatīšanas stadijas. Gram.: Administratīvais process: likums, prakse, komentāri. Rakstu krājums. - Latvijas Vēstnesis, 2005, 126.ipp.

I,b6 Sal. *Brühl R.* Entscheiden im Verwaltungsverfahren: Praxisnahe Anleitung zur Verfahrensgestaltung, Entscheidungsfindung und Bescheidtechnick. - Köln: Kohlhammer, 1990, S. 37.

[0] Sal. sk. ES Vispārējās tiesas 2010.gada 15.decembra sprieduma lietā T-141/08 *E.ON Energie AG* pret Eiropas Komisiju 75.punktu // Judikatūras Krājums, 2010,11-576 l.lpp.

[10 s] Sk.: Faktiskās rīcības jēdziens — pazīmes un to interpretācija: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta un Judikatūras nodaļas tiesu prakses vispārinājums, 2006, 27.1pp. Pieejams: *http://www.at.gov.lv/;* Jurista Vārds, 02.01.2007., Nr. 1.

703

Sal. *Лэдмаа А., Лопман Э., Паррэст Н., Пилвинг И., В те Э.* Руководство по административному производству. - Тарту: Издательство Тартуского университета, 2005, с. 222.

Sal. *Brühl R.* Entscheiden im Verwaltungsverfahren: Praxisnahe Anleitung zur Verfahrensgestaltung, hnlscheidungsfindung und Bescheidteehniek. - Köln: Kohlhammer, 1990, S. 39.

1(l6j Pieņemts 1995.gada 2.novembrī (spēkā no 01.01.1996.), publicēts: Latvijas

Vēstnesis, 23.11.1995., Nr. 182; Ziņotājs, 1996, Nr. 1 (pamatteksts).

106(1 *Brühl R.* Entscheiden im Verwaltungsverfahren: Praxisnahe Anleitung zur Verfahrensgestaltung, Entscheidungsfindung und Bescheidtechnick. - Köln: Kohlhammer, 1990, S. 39.

708

Аэдмаа А., Jlomtau Э., *Tlappocт Н., Пилвинг М., Вэне Э.* Руководство по административному производству. — Тарту: Издательство Тартуского университета, 2005, с. 222.

709

Brühl R. Entscheiden im Verwaltungsverfahren: Praxisnahe Anleitung zur

\ *r*

“ Аэдмаа А., Логтан Э., Паррэст Н., Пилвинг Н., Вэне Э. Руководство по административному производству. Тарту: Издательство Тартуского университета, 2005, с. 233.

711

Sk. Senāta 2006.gada 19.maija lēmumu lietā Nr.SKA-201/2006. Grām.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumi un lēmumi 2006. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2007, 92.~98.lpp.

Sk. Senāta 2010.gada 5.janvāra lēmumu SKA-163/2010. Pieejams: *http://www. at.gov.lv/*

713

Tipke/Lang. Steuerrecht. Köln: Otto Schmidt Verl., 2002, S.777. Citēts pēc: *Böse M.* Wirtschaftsaufsicht und Strafverfolgung. - Tübingen: Mohr Siebeck, 2005, S. 205. Sk. arī: *KoppO.F., Ramsauer U.* VerwaltungsVerfahrensgesetz.

10. Aufl. - München: Beck, 2008, S. 581.

Senāta 2008.gada 6.novembra spriedums lietā Nr.SKA-705/2008. Grām.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumi un lēmumi 2008. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2009, 336.-337.lpp. [10X6] *Wolf H.A., Decker A.* Studienkommentar. VwGO / VwVfG [Verwaltungs-gerischtordnung / Verwaltungsverfahrengesetz]. - München: Verlag C.H.Beck. 2005, S. 572.

l(lxg *Erichsen H.U, Ehlers D.* Allgemaines verwaltungsrecht. 14. Aufl. - Berlin: De

Gruyter, 2010, S. 471. um *Kopp F.O., Ramsauer U.* VerwaltungsVerfahrensgesetz. Kommentar. 8. Aull. -

1 и ъ http://eur-lex. еигора. ей/

718

Turpat.

719

Pieņemts 1998.gada 29.oktobn (spcka no 20.11.1998.), publicēts: Latvijas

Vēstnesis, 06.11.1998., Nr.334/335; Ziņotājs, 1998, Nr.24 (pamatteksts).

Publishing, 1996, pp. 23.-24.

[11,b] Sal. Eiropas Komisijas 2001.gada 23.maija lēmuma par uzklausīšanas amatpersonu darba uzdevumiem dažos tiesas procesos par konkurenci (izziņots ar dokumentu Nr.C(2001) 1461) 9.pants Pieejams: *https://ec.europa.eu/*

Sk.: Par valsts noslēpumu: 1996.gada 17.oktobra likums (speķa no 01.01.1997.) // Latvijas Vēstnesis, 29.10.1996., Nr. 181; Ziņotājs, 1996, Nr.22 (pamatteksts).

The administration and you. A handbook. - Strasbourg: Council of Europe Publishing, 1996, p. 208.

725

Paine F.J. Vācijas vispārīgās administratīvās tiesības. Vācijas Administratīvā procesa likums. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002, 461 Jpp.

Turpat, 177.lpp.

[10] Eiropas Parlamenta un Padomes 2001.gada 30.maija regula (EK) Nr. 1049/2001 par publisku piekļuvi Eiropas Parlamenta, Padomes un Komisijas dokumentiem // OVL 145, 31.05.2001., 43.-48.lpp.

europa. eu/j uris/

729

ES Vispārējās tiesas 2006.gada 12.decembra sprieduma lietā T-228/02 *Organisation des Modjahedines du peuple d'Iran* pret Eiropas Savienības Padomi 133-128. punkts // Judikatūras Krājums, 2006,11-4665.lpp.

Turpat, 131.punkts.

http://eur~lex.europa.eu/

The administration and you. A handbook. Strasbourg: Council of Europe Publishing, 1996, p. 337.

Pieņemta 1989.gada 20.novembrī (Latvijā spēkā no 14.05.1992.). Pieejama: *http://'www. likumi. I v/*

Craig P. Procedures and administrative decisionmaking. In: The procedure of administrative acts. *European Review of Public Law.* — London: Esperia Publications Ltd., 1993, p. 56-57.

Аэдмаа А., Лопман Э., Паррэст //., Пилвинг И., Вэне Э. Руководство по

административному производству. - Тарту: Издательство Тартуского университета, 2005, с. 262.

Аэдмаа А., Лопман Э., Паррэст //., Пилвинг И., Вэне Э. Руководство по

738

Senāta 2005.gada 15.marta spriedums lietā lMr.SKA-59/2005. Grām.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumi un lēmumi 2005. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2006, 73.-78.Ipp.

Il2> Pozitīvs administratīvais akts nozīmē, ka tiek izmainītas tiesiskās attiecības -adresātam par labu vai par sliktu. Negatīvs administratīvais akts tiesiskās attiecības atstāj nemainītas - parasti tas ir atteikums.

Paine FJ. Vacijas vispārīgas administratīvās tiesības. Vacijas Administratīva

procesa likums. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002, 172.lpp.

Paine F.J. Vacijas vispārīgās administratīvās tiesības. Vacijas Administratīva procesa likums. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002, 172.Ipp.

[1] s Sk., piemēram, ECT 1979.gada 24.oktobra spriedumu lietā *Winterwerp* v. *the Netherlands* (iesniegums Nr.6301/73). Pieejams: *http://hudoc.echr.coe.int/*

Sk. ari Teritorijas attīstības plānošanas likuma (pieņemts 13.10.2011., speķa no 01.12.2011.) 4.pantu // Latvijas Vēstnesis, 02.11.201 1., Nr. 173.

Clayton R., Tomlinson H. Judicial review procedure. - Chichester: John Wiley & Sons Ltd, 1997, p. 44.

[1,40] EST 2013.gada 7.februara sprieduma lieta C-454/1 1 *Gunārs Pūsts pret Lauku atbalstu dienestu* 38.punkts. Pieejams: *http://curia.europa.eii/iuris/*

Аэдлша А., Лопман Э., Паррэст //., Пилвинг И., Вэне Э. Руководство по административному производству. - Тарту: Издательство Тартуского университета, 2005, p.269.

Аэдмаа А., JJorman Э., Паррэст Н., Птвинг И., Вэне Э. Руководство по административному производству. - Тарту: Издательство Тартуского университета, 2005, p.284.

Wade H.W.R., Forsyth C.F. Administrative law. Seventh edition. - Oxford: Clarendon Press, 1994, p. 519.

Beatson, Matthews and Elliott's. Administrative Law: Text and Materials. Third

edition. - Oxford: Oxford University Press, 2005, p. 359.

752

Mednieka apliecības izsniegšana atbilstoši Medību likuma normām faktiski

753

Kaut arī apstrīdēšanas un pārsūdzēšanas tiesību nenorādīšanas gadījumā lēmums var tikt pārsūdzēts gada laikā, praksē tas parasti problēmas nerada - tiesa visbiežāk konstatē, ka iestāde ir sniegusi atbildi pēc būtības.

Sk. likumprojekta "Grozījumi Administratīvā procesa likumā" (pieņemts 18.12.2008.) anotācijas sadaļas "Normatīvā akta projekta būtība" 8.punktu. Pieejams: http://titania.sacima.lv/LIVS/SaeimaLIVS.nst7

[ll6j] Senāta 2009.gada 30.janvāra lēmuma lietā Nr.SKA-104/2009 16.3.punkts.

Sk., piemēram. Senāta 2009.gada 16.februāra lēmuma lieta Nr.SKA-69/2009 13.punktu. Pieejams: *http://www.at.gov.lv/*

[11] Sk.: Faktiskās rīcības jēdziens - pazīmes un to interpretācija: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta un Judikatūras noda(as tiesu prakses vispārinājums, 2006, 23.punkts. Pieejams: *http://www.at.gov.lv/* Jurista Vārds, 02.01.2007., Nr. 1.

758

Sk. Senāta 2008.gada 25.septembra sprieduma lietā Nr.SKA-502/2008 (Par vienošanās līgumu nodokļu tiesībās) 16.punktu. Grām.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumi un lēmumi 2008. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2009, 123.lpp.

Sk., piemēram, ES Vispārējās tiesas 2008.gada 8.jūlija sprieduma lielā T-48/05 *Yves Franchet un Daniel Byk* pret Eiropas Kopienu Komisiju 273.punktu // Judikatūras Krājums, 2008 11-01585; FP-I-A-2-00031 ; FP-I1-A-2-00191. Pieejams arī: *http://curia.europa.eu* [11/1] Recommendation CM/Rec(2007)7 of the Committee of Ministers to member states on good administration (Adopted by the Committee of Ministers on 20 June 2007 at the 999bis meeting of the Ministers' Deputies). Pieejams: *https: //wed. coe. int/*

1 -7ˆ _ _

Naāsčionis J. Administratīvas tiesības. - Rīga: Turība, 2009, 77.1pp.

[1174] Pieņemts 2001.gada 4.oktobrī (spēkā no 04.10.2001.), publicēts: Latvijas Vēstnesis, 23.10.2001., Nr. 151 ; Ziņotājs, 2001, Nr.22 (pamatteksts).

761

Sk. ES Vispārējās liesas 1998.gada 17.februāra sprieduma lietā T-105/96 *Pharos SA pret Eiropas Kopienu Komisiju* 62.-80.punktu 96 // Judikatūras Krājums, 1998,11-285.lpp. Pieejams arī: *http://cuna.europa.eu*

762

Senāta 2005.gada 3.maija lēmums lietā Nr.SKA-229/2005. Grām.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumi un lēmumi 2005. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2006, 894-899.lpp.

München: C.H.Beck, 2003, S. 682-683.

Kopp O.F., Ramsauer U. Verwaltungsverfahrensgesetz. Kommentar. 8. Aufl. ~ München: C.H.Beck, 2003, S. 677.

Turpat, S 534.

Erbguth W. Allgemeines Verwaltungsrecht mit Grundzügen des Verwaltungsprozessrechts. 2. Aufl. - Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft, 2007, S. 124.

Vācu valodā tiek runāts par ārējo *äußere)* un iekšējo (*innere*) spēkā esību, taču ir grūti izskaidrot, kāpēc tiesisko seku spēkā esības brīdi apzīmē ar iekšējo spēkā esību. Pēc jēgas iekšējai spēkā esībai vajadzētu būt kaut kam pretējam ārējai, taču tā nav. Tāpēc precīzāk būtu runāt par materiālo un procesuālo spēkā esību.

Wolf H.A., Decker A. Studienkommentar. VwGO / VwVfG [Verwaltungs-gerischtordnung / VerwaltungsVerfahrengesetz]. München: Verlag C.H.Beek, 2005, S. 649.

136; *Аэдмаа А., Лопман Э., Паррэст И., Пилвинг М., Вэне* Э. Руководство по административному производству. - Тарту: Издательство Тартуского

университета, 2005, с. 403.

[13/1] Sal. *Paine F.J.* Vacijas vispārīgās administratīvas tiesības. Vācijas Administratīvā procesa likums. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002, 158.1pp.

gerischtordnung / VerwaltungsVerfahrengesetz]. - München: Verlag C.H.Beck, 2005, S. 653.

Sk., piemēram, EST 2008.gada 12.februāra sprieduma lietā C-2/06 *Willy Kempter KG pret Hauptzollamt Hamburg-Jona* 37.punktu // Judikatūras Krājums, 2008,1-411 .lpp.

Vācu juridiskajā literatūrā šādā gadījumā runa par "Talbestandswirkung". Tiek norādīts, ka valsts pārvalde un tiesa spēkā esoša administratīvā akta tiesiskumu nepārbauda. Sk., piemēram: *Erbguth W.* Allgemeines Verwaltungsrecht mit Grundzügen des Verwaltungsprozessrechts. 2. Aufl. - Baden-Baden: Nomos

Verlagsgesellschaft, 2007, S. 125.

[b] Transportlīdzekļa vadīšana vai macišana vadīt transportlīdzekli, ja nav transport

līdzekļa vadīšanas tiesību un ja vadītājs atrodas apreibinošu vielu ietekmē. i37h Sk. Kriminālprocesa tikuma 19.p. pirmo daļu: Neviena persona netiek uzskatīta

par vainīgu, kamēr tās vaina noziedzīga nodarījuma izdarīšanā netiek konstatēta šaj ā 1 i к urnā note iktaj ā kārtībā. b?t) Sal. *Аэдмаа А., Лопм.ан Э., Паррэст Н., Пилвгшг И., Вэне Э.* Руководство по административному производству. - Тарту: Издательство Тартуского университета, 2005, с. 401.

L"s' *Paine F.J.* Vacijas vispārīgās administratīvas tiesības. Vacijas Administratīva

procesa likums. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002, 190.lpp.

13X6 Turpat, 190.lpp.

781

[L,8S] Senāta 2005.gada 7.jūnija spriedums lietā Nr.SKA-171/2005. Grām.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumi un lēmumi 2005. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2006, 661.-672.lpp.

Kopp F.O., Ramscmer U. Vervvaltungsverfahrensgesetz. Kommentar. 8. Aufl. -München: C.H.Beck, 2003, S. 702.

LWO *Kopp F.O., Ramsauer U.* Verwaltungsverfahrensgesetz. Kommentar. 8. Aufl. -

München: C.H.Beck, 2003, S. 704.

131)1 Turpat, S. 705.

[уи] *Аэдмаа А., Лопман* **Э.,** *Паррэст Н., Пилвинг И., Вэне Э.* Руководство по административному производству. - Тарту; Издательство Тартуского университета, 2005, с. 420.

Kopp F.O., Ramsauer U. Verwaltungs Verfahrensgesetz. Kommentar. 8. Aufl. München: C.H.Beck, 2003, S. 705.

[1,98] Piemēram, Senata 2006.gada 4.apriļa lēmums lietā Mr.SKA-215/2006. Nav publicēts.

Oxford: Clarendon Press, 1994, pp. 339.-344.

790

Pieņemts 1994.gada 19.maijā (spēkā no 09.06.1994.), publicēts: Latvijas Vēstnesis, 24.05.1994., Nr.61; Ziņotājs, 1994, Nr.61 (pamatteksts).

791

Sal. Senāta 2010.gada 11 jūnija spriedums lietā Nr.SKA-390/2010. Pieejams:

792

Paine F.J. Vacijas vispārīgās administratīvas tiesības. Vacijas Administratīva procesa likums. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002., 201.--202.lpp.

793

Sk. piemēram, stāstu par Kēpenikas kapteini: *Vildbergs H.J., Krasts V.* Salīdzinošās administratīvās tiesības: lietas un risinājumi. 2., pārstr. un papild. izdevums. - Rīga: Latvijas Universitāte, 2002, 143.lpp.

Pozitīvs administratīvais akts izmaina personas iepriekšējo stāvokli uz labo vai slikto pusi, savukārt *negatīvs* administratīvais akts personas iepriekšējo tiesisko stāvokli nemaina.

795

Wolf H.A., Decker A. Studienkommentar. VwGO / VwVfG [Verwaltungs-gerischtordnung / Verwaltungsverfahrengesetz]. München: Verlag C.H.Beck, 2005, S. 628.

Sal. *Аэдмаа А., Лопмап Э., Паррэст Н., Пилвинг М., Вэне Э.* Руководство no административному производству. Тарту: Издательство Тартуского университета, 2005, С.358.

Senāta rīcības sēdes 2009.gada 3jūnija lēmums lietā Nr.SKA-388/2009. Nav publicēts.

Pieņemts 2010.gada 6. maijā (spēkā no 01.07.2010.), publicēts: Latvijas

Vēstnesis, 19.05.2010., Nr.78.

800

Sk., piemeram, *Paine F.J.* Vacijas vispārīgās administratīvas tiesības. Vacijas Administratīvā procesa likums. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002, 198.1pp.

801

Koch HJ., Rubel R. Heselhaus F.S.M. Allgemeines Verwaltungsrecht 3. Aufl. München: Luchterhand. 2003., S. 260.

802

Sal. *Paine F.J.* Vacijas vispārīgās administratīvās tiesības. Vacijas Administratīvā procesa likums. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002, 196.lpp.

803

Sal. *Scholz G.* Allgemeines Verwaltungsrecht **II.** VerwaltungsVerfahrensgesetz sowie Verwaltungszwangsrecht. 5. Aufl. - München: Verl. Franz Vahlen, 1985,

S. 70.

142' *Kopp F.O., Ramsauer U.* Verwaltungsverfahrensgesetz. Kommentar. 8. Aufl. -München: C.H.Beck, 2003, S 747.

805

Turpat.

Turpat, S. 728.

Lucas Murillo de la Cueva P. The administrative judicial order. Gram.: Judicial control of administrative acts. - Council of Europe Publishing, 1997, p. 15.

808

Sal. *Лэдмаа А., Лопмаи* Э., *Паррэст* Я, *Пилвинг И., Вэне Э.* Руководство по административному производству. - Тарту: Издательство Тартуского университета, 2005, с. 485.

[1424] Sal. *Brühl R.*. Entsheiden im Verwaltungsverfahren: Praxisnahe Anleitung zur Verfahrensgestaltung, Entscheidungsfindung und Bescheidtechnick. - Köln: Kohlammer, 1990, S. 150.

[14jj] *Paine F.J.* Vācijas Vispārīgās administratīvas tiesības. Vācijas Administratīva procesa likums. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002, 196.lpp.

811

Pieņemts 2006.gada 2.novembn (speķa no 29.11.2006.), publicēts: Latvijas Vēstnesis, 15.11.2006., Nr.183; Ziņotājs, 2006, Nr.24 (pamatteksts).

812

Ja biedrība pati ir administratīvā akta adresāts, tā var apstrīdēt administratīvo

aktu vispārējā kārtībā.

814

Senata 2011.gada 17.maija sprieduma lieta Nr.SKA-214/2011 11.punkts.

P ieej ams: *http://www. tiesas, lv/*

' *Аэдлша А., Лоплшн Э., Паррэст Н., Пилнинг И., Вэне Э.* Руководство по административному производству. - Тарту: Издательство Тартуского университета, 2005, с. 501.

817

Weide P. Vewaltungs verfahren und Widerspuchs verfahren. 1993, c. 229. Citēts pēc: *Аэдмаа А., Лопмап Э., Паррэст Н., Пилвинг М., Вэне Э.* Руководство по административному производству. - Тарту: Издательство Тартуского университета, 2005, с. 512.

Sal. *Schmidt RSeidel S.* Verwaftungsprozeprecht. 5. Aufl. - Bremen: Verlag

819

Rolf Schmidt, 2001, S. 379.

820

ES Vispārējās tiesas 2006.gada 12.decembra sprieduma lietā T-228/02

821

Organisation des Modjahedines du peuple d'Iran pret Eiropas Savienības Padomi 28.punkts // Judikatūras Krājums, 2006,11-4665.lpp.

1432 Tā kā ar noraidījumu nekādas tiesiskās attiecības netiek izmainītas, tas ir negatīvs administratīvais akts, kura atcelšanai nav nekādas jēgas.

823

Sk. ari: *Jaunzema K.* Administratīvā akta apstrrdešanas institūts teorija un praksē//Jurista Vārds, 12.06.2007., Nr.24, ll.lpp.

[14'yS] Lietā *Texlilwerke Deggendorf*. Citēts pēc: *Schmidt-Assmann E., Härings L.* Access to Justice and Fundamental Rights. Gräm.: European Review of Public Law, Vol.9, No.3, autumn 1997. - London: Esperia Publications Ltd., 1997, p. 543.

[145(1] Satversmes tiesas 2002.gada 26.novembra spriedums lietā Nr.2002-09-01 // Latvijas Vēstnesis, 27.1 1.2002., Nr. 173.

Latīņu: tiesības modrajiem (Sal.: *Vigilantibus iura scripta suni* likumi ir rakstīti nomodā esošajiem. *Čerfase L.* Latīņu spārnotie teicieni. Rīga: Zinātne, 1997, 265.lpp.).

[145s] *Schmidt-Assmann E., Härings L.* Access to Justice and Fundamental Rights. Gräm.: European Review of Public Law, Vol.9, No.3 autumn 1997. - London: Esperia Publications Ltd., 1997, p. 543-544.

826

Senāta 2010.gada 20.decembra lēmuma lieta Nr.SKA-795/2010. Grātn.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta spriedumi un lēmumi 2010. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2012, A-302.-A-308.lpp.

827

Лэдмаа А., Лопман Э., Паррэст Н., Пшвгтг И., Вэне Э. Руководство по административному производству. - Тарту: Издательство Тартуского университета, 2005, с. 513.-514.

]4(,(’ Sal. *Schmidt R., Seidel S.* Verwaltungsprozeßrecht. 5. Aufl. - Bremen: Verlag Rolf Schmidt, 2001, S. 380.

829

Pieņemts 1995.gada 2.februārī (spēkā no 01.04.1995.), publicēts: Latvijas

Vēstnesis, 18.02.1995., Nr.26; Ziņotājs, 1995, Nr.7 (pamatteksts).

831

Sal. Senata 2007.gada 27.augusta blakus lēmums lieta Nr.SKA-495/2007. Nav publicēts.

832

Pozitīvs nenozīmē labvēlīgs, bet gan tāds, kas maina tiesiskās attiecības uz vienu vai otru pusi. Pozitīvs var būt arī nelabvēlīgs administratīvais akts, piemēram, pienākums maksāt sodu ir pozitīvs, bet nelabvēlīgs administratīvais akts, jo rada

tiesības, kuras pirms tam nebija.

833

[14/2] Sal. Senāta 2005.gada 20.septembra sprieduma lietā Nr.SKA-366/2005 9.punkts. Grām.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumi un lēmumi 2005. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2006, i 001. lpp.

14 1 *Kopp F.O., Ramsauer U.* Verwaltungsverfahrensgesetz. Kommentar. 8. Aufl. -

14 4 *Brühl R.* Entsheiden im Verwaltungsverfahren: Praxisnahe Anleitungen zur Verfahrensgestaltung, Entscheidungsfindung und Bescheidtechnik. - Köln: Kohlammer, 1990, S. 153.

836

Pieņemts 1990.gada 20.novembrī (spēkā no 01.12.1990.), publicēts: Ziņotājs,

1990, Nr.49 (pamatteksts).

[14] * Pieņemts 2006.gada 2.novembri (speķa no 29.11.2006.), publicēts: Latvijas Vēstnesis, 15.11.2006., Nr. 183; Ziņotājs, 2006, Nr.24 (pamalleksls).

839

Sal. *Brühl R.* Entsheiden im Verwaltungsverfahren: Praxisnahe Anleitung zur Verfahrensgestaltung, Entscheidungsfindung und Bcscheidteehnick. - Köln: Kohlammer, 1990, S. 154.

14X1 Interview with Ronald Dworkin, BBC World service, 22 January 2010.

Pieejams: *http://www.hhc.co.uk/*

decision-making process? Gräm.: Quality of Dccision-Making in Public Law. Studies in Administrativee Decision-Making in the Netherlands. Edited by Graaf K.J., Jans J.H., Marseille A.T., Ridder J. Groningen: Europa Law Publishing,

842

Civilprocesa likuma komentāri. I daļa (1.-28.nodaļa). Sagatavojis autoru kolektīvs. Prof. K. Torgāna zinātniskajā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra,

2011, 503.lpp.

843

[14X7] BVerfG, 1 BvR 1351/01, NJW-RR 2007, 1073, 1074 = ZKM 2007, 128 m. Anm. *Greger*. Citēts pēc: *Joussen .)., Unberath //*. Mediation in Arbeitsrecht. Tagung vom *25J26*. April 2009. - München: CH.Beck, 2009, S. 6. Pieejams: *http:/Avww. zivilrechß. uni-bayreuth. de/*

Iļjanova D. Labas pārvaldības princips kā vispārējais tiesību princips: konkretizācija un piemērošana. Grām.: Laba pārvaldība. Žanetes Ozoliņas un

Sal. *Paine F.J.* Vacijas vispārīgās administratīvas tiesības. Vacijas Adminis

14 2 *Анцупов Л.Я., ILhtujioe Л.И.* Конфликтология: Учебник для вузов. -Москва: ЮНИТИ, 1999, с. 488.

[1443] Tax dispute resolution: a new chapter emerges. Tax administration without borders. - London: Ernst & Young, 2010, p. 39. Pieejams: *http://www.ey.com/*

Dukes E.F. Resolving public conflict: transforming community and governance. -Manchester: Manchester University Press, 1996, p. 43.

849

Strīds ir vismaz divu dalībnieku pretēji vērstu interešu apvienojums, tām tiecoties īstenot savas intereses un sastopoties ar pretdarbībām no otras puses. Strīda pamatā ir pretēji vērstas intereses, resursu trūkums vai citi motīvi. Strīds var būt ne tikai par tiesībām, bet arī par veidu, kā tās tiek piemērotas. Stnds var būt saistīts gan ar faktiskajiem, gan ar tiesiskajiem apstākļiem.

Prager C.A.L., Govier T. Dilemmas of reconciliation: cases and concepts. -

Ontario: Wilfrid Laurier University Press, 2003, p. 122; *Boyron S.* Mediation in Administrative Law. The Identification of Conflicting, paradigms // European Public Law, 2007, Vol. 13, No. 2, p. 281-282.

[1448] Administratīva apgabaltiesas 2012.gada 5.janvāra lēmums lieta Nr.A42527207 par tiesvedības izbeigšanu. Nav publicēts.

853

Gertners E. Labās mājas atvērs oficiāli. Pieejams: *http://zinas.nra.lv/*

Sal. *Stučka A.* Administratīvās tiesības. 2., pārstr. un papild. izdevums. - Rīga: Juridiskā koledža, 2009, 225.lpp.

855

Administratīvās apgabaltiesas 2006.gada 10.aprīļa sprieduma lietā Nr.AAI44-06/5 18.1.punkts. Nav publicēts.

856

Sk. Konkurences padomes un privātpersonu noslēgtos administratīvos līgumus, kuros tiek uzsvērta savas darbības prettiesiskuma apzināšanās un atzīšana no privātpersonas puses, kas līdz ar to ir priekšnoteikums līguma noslēgšanai. Piemēram: Konkurences padomes un sabiedriības ar ierobežotu atbildību "MMS Communications Latvia" 2009.gada 13.marta administratīvais līgums Nr.7-AL

par tiesiska strīda izbeigšanu administrativaja lietā Nr.A42419206. Pieejams:

hitp://www. kp.gov. I v/

Paine F.J. Vācijas vispārīgās administratīvās tiesības. Vācijas Administratīvā procesa likums. — Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002, 241.lpp.

[1M)4] Turpat, 476. lpp.

Turpat, 228. lpp.

[b06] Senāta 2008.gada 25.septembra sprieduma lietā Nr.SKA-502/2008 17.punkts. Grām.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumi un lēmumi 2008. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2009,

124.lpp.

IM)7 Senāta 201 l.gada 7.oktobra sprieduma lietā Nr.SKA-558/2011 12.punkts. Grām.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta spriedumi un lēmumi 2011. - Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2012, A-335.1pp.

[1309] ***Red.*** ***piez***17.01.2013. Saeima 1.lasījumā pieņēma likumprojektu "Mediācijas likums". Likumprojektu un tā anotāciju sk.: *http://titania.saeima.lv/LIVSll/ saeimai ivs 11. nsf/*

Gathier E. Mediation in the Netherlands. - Netherlands Mediation Institute,
2010, p. 14.-19. Pieejams: *http://goo.gl/tXFXK* (skatīts 23.05.2012.).

863

Administratīvās apgabaltiesas 2011 .gada 3.oktobra lēmums lieta Nr.A42475508. Nav publicēts.

Boyron S. Mediation in Administrative Law. The Identification of Conflicting, paradigms // European Public Law, 2007, Vol. 13, No. 2, p. 269.

Buck T. European methods of administrative law redress: Netherlands, Norway and Germany. Prepared for the Department for Constitutional Affairs. DCA Research Series 2/04, November 2004, p. 13.

15,9 *Quaghebeur M.* Government Establishes Tax Mediation Department // Tax Notes International, 5 November 2007, Vol. 48, No. 6, p. 545.

Brown L.N., Bell J.S. French Administrative Law. Fifth Edition. - Oxford: Clarendon Press, 1998, p. 303.

Jokela A. New European Methods of Legal Protection. Gräm.: *Jokela A., Ervo*

Fair Trial. - Amsterdam: Europa Law Publishing, 2009, p. 15,

Sk.: *Singh M.P.* German Administrative Law in Common Law Perspective. 2nd

edition. - Berlin: Springer, 2001, p. 96; *Paine F.J.* Vācijas vispārīgās

administratīvās tiesības. Vācijas Administratīvā procesa likums. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002, 237 -238.lpp.

' * Kodeks postˆpowania administracyjnego. Pieejams: *http://lex.pl/*

Gadījumā, ja speciālajā tiesību normā ir noteikts ļoti īss termiņš, iestādei jebkurā gadījumā jāapsver, vai konkrētajā gadījumā tas ir piemērojams atbilstoši APL 15.panta devītajai daļai. Proti, vai pārāk īsais tenniņš neaizskar personas tiesības uz taisnīgu tiesu.

15j2 *Аэдмаа А., Лотти* Э., *Паррэст НПилвгшг И., Вэне Э.* Руководство по административному производству. - Тарту: Издательство Тартуского уни

верситета, 2005, с. 519.

[15j4] Šajā situācijā nav piemērojams *reformatio in peius*, tas ir, personas situācijas pasliktināšanas aizliegums (81 -p. trešā daļa), jo apstrīdēšanas iestāde nelemj otrreiz par sākotnējo situāciju, bet gan lemj pirmo reizi par citu, jaunu situāciju. Tādēļ atkārtota eksāmena rezultāts drīkst būt sliktāks nekā sākotnējā eksāmena rezultāts.

Levits E. Ģenerālklauzulas un iestādes (tiesas) rīcības brīvība. Funkcijas likumā, piemērošana konkrētā gadījumā, kontrole augstākā iestādē un tiesā // Likums un Tiesības, 2003, 5.sēj.,Nr.7, 198.-204.lpp., 65.-111.iedaļa.

879

Pieņemts 2000.gada 7.septembrī (spēkā no 01.01.2001.), publicēts: Latvijas Vēstnesis, 22.09.2000., Nr.331/333; Ziņotājs, 2000, Nr.19 (pamatteksts).

880

Turpat.

881

Sal. *Schmidt R., Seidel S.* Vervvaltungsprozeprecht. 5. Aufl. - Bremen: Verl. Rolf Schmidt, 2001, S. 248.

882

[1!,4‘] Vācu juridiskajā literatūrā gadījumā, ja augstākā iestāde ir tiesīga izlemt lietu pēc būtības, runā par devolutīvo iedarbību. Jādomā, ka tas cēlies no latīņu "devolutio" (sal. angļu "devolve"), kas nozīmē "tiesību, varas pāriešana kādam citam". Tas nozīmē, ka sākotnējās iestādes tiesības izlemt lietu pēc būtības tiek nodotas augstākais iestādei.

883

Subjektīvo tiesību neesība nav šķērslis pieteikuma iesniegšanai vienīgi tad, ja tas speciālajās tiesību normās ir tieši atrunāts (sk. 31.p. komentārus).

884

Satversmes 92.panta trešā teikuma komentāru sk. grām.: Latvijas Republikas Satversmes komentāri. VIII nodaļa. Cilvēka pamattiesības. Autoru kolektīvs prof. R.Baloža zinātniskā vadībā. - Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2011, 148-160.lpp.

885

Satversmes tiesas 2001 .gada 5.decembra sprieduma lietā Nr.2001-07-0103

secinājumu daļas 1 .punkts // Latvijas Vēstnesis, 07.12.2001., Nr. 178.

887

Senāta 2008.gada 16.maija sprieduma lietā Nr.SKA-49/2008 10.punkts. Pieejams: *http://www.tiesas.lv/*

Sk., piemēram, Senāta 2012.gada 4.jūlija sprieduma lietā Nr.SKA-603/2012

11.punktu. Pieejams: *http://www.tiesas.lv/*

889

Senāta 2008.gada 13.oktobra lēmuma lietā Nr.SKA-690/2008 13.punkts. Pieejams: *http://www.at.gov.lv/*

890

Par to, kādā veidā un kam var prasīt atlīdzinājumu, sk. 93.panta komentārus un 94.panta pirmās līdz trešās daļas komentārus. Detalizētāku komentāru par atlīdzinājuma veidiem un to, kāds atlīdzinājums uzskatāms par atbilstīgu, sk. 94.panta ceturtās daļas komentāros. Administratīvā akta jēdziens aplūkots 1.panta trešās daļas komentāros, faktiskās rīcības jēdziens - 89.panta komentāros, publisko tiesību līgums - 63.[1] un 80.'panta komentāros. Par atlīdzinājuma procesuālo kārtību saistībā ar iestādes vai izpildiestādes rīcību izpildes stadijā sk 93.panta komentārus.

891

Senāta 2009.gada 5.jūnija sprieduma lietā Nr.SKA-338/2009 13.1.punkts.

Pieejams: *http://www.tiesas.lv/*

893

Senāta 2008.gada 2.jūlija lēmuma lietā Nr.SKA-466/2008 6.punkts. Grām.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumi un lēmumi 2008. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2009,444.lpp.

894

Attiecībā uz juridiskās personas tiesībām saņemt atlīdzinājumu par personisko kaitējumu, kas nodarits jebkurām nemantiskajām tiesībām vai ar likumu aizsargātajām interesēm, sk. Satversmes tiesas 2012.gada 6.jūnija spriedumu lietā Nr.2011-21-01 // Latvijas Vēstnesis, 07.06.2012., Nr.89.

895

Sk. Senāta 2007.gada 7.jūnija sprieduma lietā Nr.SKA-182/2007 10.1.punktu. Pieejams: *http://www.tiesas.lv/*

896

Grozījumi Valsts pārvaldes iestāžu nodarīto zaudējumu atlīdzināšanas likumā:

2011.gada 1.jūlija likums (spēkā no 01.10.2011.) // Latvijas Vēstnesis,

20.07.2011.. Nr.l 12.

Sk. Saeimas Juridiskās komisijas Apakškomisijas darbam ar Administratīvā procesa likumu 2000.gada 21.februāra protokolu Nr.24. Nav publicēts.

Sk. Senāta 2007.gada 7.jūnija sprieduma lietā Nr.SKA-182/2007 10.1.punktu. Pieejams: *http://www.tiesas.lv/*

899

Senāta 2009.gada 23.aprīļa sprieduma lietā Nr.SKA-92/2009 7.punkts. Pieejams: *http://www. at.gov. lv/*

900

Senāta 2007.gada 8.novembra sprieduma lietā Nr.SKA-431/2007 11.punkts. Grām.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumi un lēmumi 2007. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008,

901

298.lpp.

902

The administration and you. A handbook. - Strasbourg: Council of Europe Publishing, 1996, pp.405., 409.

903

Senāta 2009.gada 5.jūnija sprieduma lietā Nr.SKA-338/2009 15.punkts.

Pieejams: *http://www.tiesas.lv/*

905

Turpat.

906

Pieņemts 2001.gada 4.oktobri (speķa no 04.10.2001.), publicēts: Latvijas

Vēstnesis, 23.10.2001., Nr. 151; Ziņotājs, 2001, Nr.22 (pamatteksts).

908

Senata 2012.gada 9.marta lēmums lietā Nr.SKA-402/2012. Nav publicēts.

909

Grozījumi Valsts pārvaldes iestāžu nodarīto zaudējumu atlīdzināšanas likumā:

2012.gada 18.oktobra likums (spēkā no 01.11.2012.) // Latvijas Vēstnesis,

31.10.2012., Nr. 172.

910

Satversmes tiesas 2012.gada 11.decembra lēmums par tiesvedības izbeigšanu lietā Nr.2012-10-01 // Latvijas Vēstnesis, 13.12.2012., Nr. 196.

911

Par to, kurš tiesību subjekts uzskatams par iestādi APL izpratnē, sk. l.p. pirmās daļas komentārus.

912

Atbilstoši VPIekL 1 .panta 5.punktam *tiešā pārvalde* ir Latvijas Republikas kā sākotnējās publisko tiesību juridiskās personas iestādes un amatpersonas. Saskaņā ar šā likuma 13.pantu tiešās pārvaldes institucionālo sistēmu veido un tās darbu organizē Ministru kabinets, bet atbilstoši 18.panta pirmajai daļai attiecīgās valsts pārvaldes nozares vadošā (jeb augstākā) iestāde ir ministrija.

913

VPIekL 1.panta 6.punkts noteic, ka *pastarpinātā pārvalde* ir atvasinātu publisko tiesību juridisko personu iestādes un amatpersonas. Savukārt atbilstoši šā panta

2.punktam *atvasināta publisko tiesību juridiskā persona* ir pašvaldība vai cita ar likumu vai uz likuma pamata izveidota publisko tiesību juridiskā persona, kurai ar likumu piešķirta sava autonoma kompetence, kas ietver arī sava budžeta veidošanu un apstiprināšanu, un tai var būt sava manta.

Senāta 2011.gada 18.februāra sprieduma lietā Nr.SKA-161/2011 16.punkts. Pieejams: *http://www.tiesas.lv/*

http://www.at.gov.lv/

Senāta 2010.gada 16.februāra sprieduma lietā Nr.SKA-104/2010 18.punkts.

Senāta 2008.gada 7.februāra sprieduma lietā Nr.SKA-25/2008 12.punkts.

917

Pieejams: *http://www.tiesas.lv/*

2009.gada 23.apriļa sprieduma lietā Nr.SKA-92/2009 8., 9.punkts. Pieejams: *http://www. at.gov. lv/*

919

Sk. turpat.

920

Senāta 2010.gada 16.februāra sprieduma lietā Nr.SKA-104/2010 13.punkts. Grām.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta spriedumi un lēmumi 2010. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2012, A-68.-69.lpp.

Pieejams: ***http://www.at.gov.lv/***

922

Senata 2012.gada 20.apriļa sprieduma lieta Nr.SKA-92/2012 13.punkts. Pieejams: *http://www.tiesas.lv/*

923

Turpat.

Senāta 2011.gada 18.februāra sprieduma lietā Nr.SKA-161/2011 17.punkts Pieejams: *http://www.tiesas.lv/;* ECT 2006.gada 19.oktobra sprieduma lietā *Tomašič pret Horvātiju* (iesniegums Nr.21753/02) 48.punkts. Pieejams: *http://hudoc. echr. coe. int/*

925

2007.gada 31.jūlija sprieduma lietā *Jakupovic pret Horvātiju* (iesniegums Nr. 12419/04) 17.punkts. Pieejams: *http://hudoc.echr.coe.int/*

Pieejams: *http://hudoc.echr.coe.int/*

927

Administratīvas rajona tiesas 2011.gada 15.jūlija lēmums lietā Nr.A420493611 (A04936-11/4). Nav publicēts.

928

APL 315.pants paredz, ka blakus sūdzību par pirmās instances tiesas vai apelācijas instances tiesas lēmumu var iesniegt šajā likumā paredzētajos gadījumos. Par citiem lēmumiem iebildumus var izteikt apelācijas vai kasācijas sūdzībā.

929

Pieejama: ***https://wcd.coe.int/***

930

EST 2009.gada 24.marta sprieduma lietā C-445/06 *Danske Slagterier pret Vācijas Federatīvo Republiku* 62.punkts // Judikatūras Krājums, 2009,1-2119.1pp.

931

Senāta 2005.gada 13.septembra sprieduma lietā Nr.SKA-235/2005 14.punkts. Grām.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumi un lēmumi 2005. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2006, 231.lpp.

932

Torgāns K. **Saistību tiesības. I daļa. Mācību grāmata. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2006,209.lpp.**

933

Eiropas Padomes Ministru komitejas 1984.gada 18.septembra rekomendācijas Nr.R(84)15 "Par valsts atbildību" skaidrojošā pielikuma *(explanatory memorandum)* 30.punkts. Pieejama: *https://wcd.coe.int/*

934

Ar personīgām tieksmēm pamatotā vērtība ir atkarīga no priekšrocības, kādu lietas valdītājs tai piešķir vai nu tās īpatnību dēļ, vai savu sevišķo attiecību dēļ

pret to, neatkarīgi no labuma, kādu tā dod pati par sevi (Civillikuma 873.p.).

936

Plašāk sk.: *Torgāns K.* Līgumu un deliktu tiesību problēmas. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2013,118.-129.lpp.

937

Bitāns A. **Taisnības apziņa, nosakot kompensāciju par nemantisku aizskārumu // Latvijas Vēstnesis, pielikums "Jurista Vārds", 08.07.2003., Nr.25/26.**

938

Paine F.J. **Vācijas vispārīgas administratīvas tiesības. Vācijas Administratīvā procesa likums. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002,174.lpp.**

939

Аэдмаа А., Лопман Э., Паррэст Н., Пилвинг К, Вэне Э. **Руководство по**

административному производству. - Тарту: Издательство Тартуского

941

Аэдмаа А., Лопман Э., Паррэст Н., Пилвинг И., Вэне Э. **Руководство по административному производству. - Тарту: Издательство Тартуского университета, 2005, с. 198.**

942

Pieņemts 1998.gada 29.oktobri (spēkā no 20.11.1998.), publicēts: Latvijas Vēstnesis, 06.11.1998., Nr.334/335; Ziņotājs, 1998, Nr.24 (pamatteksts).

943

Аэдмаа А., Лопман Э., Паррэст Н., Пилвинг И., Вэне Э. **Руководство по административному производству. - Тарту: Издательство Тартуского университета, 2005, с. 192.**

Kopp F.O., Ramsauer U. **VerwaltungsVerfahrensgesetz. Kommentar. 8. Aufl. -München: C.H.Beck, 2003, S. 348.**

Turpat.

Vācijas Administratīvā iestādes procesa likuma 38.pants. Grām.: *Paine F.J.* Vācijas vispārīgas administratīvas tiesības. Vācijas Administratīvā procesa likums. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2002,466.lpp.; *Raschauer B.* Allgemaines Verwaltungsrecht. 2., aktualizierte Aufl. - Wien, New York: Spinger, 2003, S. 358.

947

Piemēram, medicīniskā uzziņa: Transportlīdzekļu vadītāja tiesību iegūšanas un atjaunošanas kārtība un vadītāja apliecības izsniegšanas, apmaiņas, atjaunošanas un iznīcināšanas kārtība: Ministru kabineta 2010.gada 2.februāra noteikumi Nr.103 // Latvijas Vēstnesis, 12.02.2010., Nr.25 (pamatteksts).

Kopp F.O., Ramsauer U. **Venvaltungsverfahrensgesetz. Kommentar. 8. Aufl. -München: C.H.Beck, 2003, S. 351.**

949

Latvijas Vēstnesis, 05.06.2007., Nr.89; Ziņotājs, 2007, Nr.15.

950

Administratīvās apgabaltiesas 2007.gada 19.jūnija spriedums lietā Nr.AA43-

0493-07/6 (Nr.A42231904). Pieejams: *http://www.tiesas.lv/*

Kopp F.O., Ramsauer U. **Verwaltungsverfahrensgesetz. Kommentar. 8. Aufl. -**

München: C.H.Beck, 2003, S. 351.

954

Senāta 2008.gada 14.februāra spriedums lietā Nr.34/2008. Grām.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumi un lēmumi 2008. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2009,41 .lpp.

Raschauer B. **Allgemaines Verwaltungsrecht. 2., aktualizierte Aufl. - Wien, New York: Spinger, 2003, S. 359.**

Sal. *Bull H.P., Mehle V.* Allgemeines Verwaltungsrecht mit Verwaltungslehre. 7. Aufl. - Heidelberg: C.F.Müller Verl., 2005, S. 337.

957

Senāta 2008.gada 14.februāra spriedums lietā Nr.34/2008. Grām.: Latvijas Republikas Augstākās tiesas senāta Administratīvo lietu departamenta spriedumi un lēmumi 2008. - Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2009,41.lpp.

958

LaviņšA., Kramiņa I. **Daži aspekti tiesiskās paļāvības principa izpratnē // Jurista Vārds, 11.10.2005., Nr.38.**

Raschauer B. **Allgemaines Verwaltungsrecht. 2., aktualizierte Aufl. - Wien, New York: Spinger, 2003, S. 358.**

Wade H.W.R., Forsyth C.F. **Administrative law. Seventh edition. - Oxford: Clarendon Press, 1994, p. 93.**

961

Bull H.P., Mehle V. **Allgemeines Verwaltungsrecht mit Verwaltungslehre.**

7. Aufl. - Heidelberg: C.F.Müller Verl., 2005, S. 339.

Kopp F.O., Ramsauer U. **VerwaltungsVerfahrensgesetz. Kommentar. 8. Aufl. -München: C.H.Beck, 2003, S. 352.**

Kopp F.O., Ramsauer U. **VerwaltungsVerfahrensgesetz. Kommentar. 8. Aufl. -**

München: C.H.Beck, 2003, S. 352.